B 23
6
748
BIBLIOTECA NAZIONALE
CENTRALE - FIRENZE

Digitized by Google

Digitized by Google

THEOLOGIA
MORALIS UNIVERSA

REV. P.

PAULI GABRIELIS ANTOINE S.T.D.

B° 23.6.748

THEOLOGIA
MORALIS UNIVERSA

A R. P.

PAULO GABRIELE ANTOINE S. T. D.

Ad uſum Parochorum , & Confeſſariorum
primum concinnata ,

DEIN

A R. P. PHILIPPO DE CARBONEANO

Novis Tractatibus , perpetuis Notis , & copioſis acceſſionibus aucta .

IN HAC NOVISSIMA EDITIONE

Plurimis additamentis illuſtrata , & præcipue
Locis Theologicis

EX CL. MELCHIORE CANO DEPROMPTIS.

VOLUMEN PRIMUM.

OTECA NAZIONALE CENTRALE - FIRENZE

BASSANI, MDCCXCIV.

PROSTANT
VENETIIS APUD REMONDINI.
SUPERIORUM PERMISSU .

EPISTOLA DEDICATORIA

Alteri Editioni præfixa.

SS. D. N. BENEDICTO XIV.

PONTIFICI OPTIMO MAXIMO.

FR. PHILIPPUS DE CARBONEANO
ORD. MIN. OBS.

NOVAM hujuſce Theologiæ Moralis editionem, nomini inſcriptam Tuo, BEATISSIME PATER, in publicam emittere lucem conſtitui; quod tantum ei ex Te, hac in editione, decoris, & ornamenti acceſſerit, ut quidquid in ea perfectum ſit, atque optimum, id tuum jure meritoque dicatur. Ut enim prætercam me ad novam hanc procurandam impreſſionem ex magna illa motum fuiſſe exiſtimatione, quam huic Theologiæ judicium illud Tuum conciliaverat, quo præ cæteris digna habita eſt, quæ in Collegio de Propaganda Fide Adoleſcentibus ad Sacras Miſſiones deſtinandis explicaretur, Tua doctrina eſt, PATER BEATISSIME, qua ambigua, quæ ſunt, explicantur, & confirmantur; quæ obſcura videbantur, clarius, & luculentius exponuntur;

tur; & qua ea ſupplentur, quæ quamquam Confeſſariis, aliiſque ſcitu ſint neceſſaria, in hac tamen Theologia deſiderabantur. Nec iis tantum in ea ita ordinanda, & perficienda ſum uſus, quæ a Te, ſive pro Ethicæ Chriſtianæ puritate ſarta tecta ſervanda, ſive pro tollendis abuſibus, & inſtauranda Eccleſiæ diſciplina, ac divino cultu ampliando, decreta ſunt, & conſtituta; verum etiam perutili illo Tractatu Tuo de Synodo Diœceſana, ex quo plura deprompſi, quæ propriis addita locis, opus mirifice illuſtrant, ornant, & augent. Quamobrem vel ex hoc unice opere, poterit quiſque conjicere, quot ad Petri Cathedram evectus, pro Dei augenda gloria ſubieris labores, quam bene, maximam, qua polles, eruditionem, atque ſapientiam, ad Sacrorum Miniſtros inſtituendos, & conſervandam, tuendam, ampliandamque Religionem aptaveris; qua denique induſtria, Fidelium omnium animas, per rectam æternæ ſalutis viam ad cæleſtem gloriam perducere ſtudueris. Hinc Paſtores habent curæ, & ſollicitudinis Apoſtolicæ exemplum: Hinc viris omnibus Eccleſiaſticis patet, qua ratione, miſſis vanis, & inutilibus, ad ſolidiora, tuta, & neceſſaria Sacrarum litterarum ſtudia incumbere oporteat: Hinc denique Chriſtiani omnes, & regulas diſcent, ad quarum normam, cum Religionis functiones, tum mores componere debeant ſuos, ac perpetuo movebuntur ad Deum exorandum, ut Te Summum Paſtorem, totius Eccleſiæ bono, diu ſoſpitem, incolumemque conſervet.

P. PHI-

F. PHILIPPUS
A CARBONEANO
ORDINIS MINORUM.

L. S. P. D.

THEOLOGIA hæc prodit iterum in lucem a me aucta, & illuſtrata. In altera Editione anni 1748. præter Tractatum de Sollicitatione, & Commentarium ad Conſtitutiones, quibus Confeſſarii a Pœnitentibus nomen complicis exquirere prohibentur, nihil addidi, quod vel ex Conſtitutionibus, vel ex Tractatu de Synodo Diœceſana BENEDICTI XIV. depromptum non eſſet: Eo enim unice conſilio manus ad opus impoſueram, ut perutilis Supremi Pontificis doctrina, per Theologiam, quæ omnium fere manibus tenetur, facilius vulgaretur; &, ut loca, quæ in ea obſcura, vel ambigua eſſent, Apoſtolicæ Sedis decretis comprobata, & Sapientiſſimi Pontificis doctrina explicata forent. Omiſi vero, quæ ad Orientalem Eccleſiam pertinerent, etſi plura occurrebant tum in Conſtitutionibus, tum in antedicto Tractatu: ea tamen ſelegi, & in adverſariis meis una cum aliis ad Eccleſiam Orientis ſpectantibus, adnotavi, ut materia præſto eſſet ad Theologiam in

uſum Miſſionariorum, quam Summus Pontifex elaborare me juſſerat, perficiendam. Plura enim alia ad rem hanc pertinentia collegeram ex Thoma a Jeſu, Verricello, a Breno, Goario, Allatio, Arcudio, Papadopoli, Schelſtratio, Simonio, Renaudotio, Morino, Martene, Bruno, Aſſemano, aliiſque viris doctis, qui de Orientalis Eccleſiæ jure, deque ipſius diſciplina, & Ritibus ſcripſerunt. Decreta tantum deſiderabantur á Sacris Urbis Congregationibus pro ſolvendis Miſſionariorum dubiis edita. Supplicavi, &, ut hæc quoque concederentur, Summus Pontifex benigniſſime annuit. Hæc omnia, cum Inſtitutionibus de Sacris Chriſtianorum Ritibus, quas pro inſtruendis adoleſcentibus in Collegio de Propaganda Fide elucubraveram, neceſſariam operi perficiendo materiam ſuppeditare videbantur. Sed cum mecum ipſe de Theologia hac ad uſum Miſſionariorum conficienda cogitarem, Thomas Sergius Vir Clariſſimus monuit me de nova, quam Generoſus Salomonius meditabatur hujus Theologiæ Moralis Editione, hortatuſque eſt, ut potius, quæ Eruditorum calculo, & communi plauſu probata eſſet, ea, quæ ad Miſſionarios pertinerent, adderem, quam novam incerto eventu perficerem. Placuit conſilium, ſtatimque, ut ei morem gererem, adii Eruditum Virum Petrum Pompilium Rodotà, qui pro nova Verricelli editione Decreta omnia, & alia plura circa Apoſtolicas Miſſiones collegerat, ut ea mihi pro hac exornanda Theologia concederet. Is vero, non

ſo-

ſolum Decreta concedere, ſed velle etiam ſe mecum rei operam dare ſpopondit. Atque ita revera ſeſe paratum exhibuit; nam præter Decreta, alia etiam ad me miſit, quibus opus augeri, & illuſtrari potuiſſe arbitrabatur; ſed aliis, quæ communicare volebat, uti non potui, monuique hominem, ut deinceps ab iis parandis abſtineret, quod ea, quæ ipſe exhiberet, vel jam antea eſſent a me diligentius conquiſita, & diſpoſita, vel ad opus, quod ſuſceperam, juxta initum conſilium conferre non viderentur. Uſus vero ſum Decretis multis; nam nonnulla e Verricelio, & aliqua ex Patre a Breno deprompſi, plura etiam acceperam a Viro Illuſtriſſimo, ac Præſule Ampliſſimo Guglielmi Supremæ Inquiſitionis Aſſeſſore. Atque hinc habes, quo conſilio opus ſuſceperim, quibus e fontibus materiam hauſerim, quibuſque ſim uſus præſidiis. In opere autem illuſtrando, notas, appendices, tractatuſque adhibui. In notis, quæ ſtellula deſignantur, præter Conſtitutiones, & aliquot Tractatus de Synodo Diœceſana BENEDICTI XIV. capita nonnulla etiam ex purioris Theologiæ principiis attuli, quibus aliquæ minus Viris doctis probatæ, vel minus tutæ Auctoris opiniones corriguntur: in appendicibus fuſe diſſerui de auctoritate, & uſu legum Romanorum Pontificum, & Decretorum Sacrarum Urbis Congregationum in Eccleſia Orientali; de Fidei profeſſione, de vitanda Hæreticorum, Schiſmaticorumque in Sacris communione; de antiqua, & nova Eccleſiæ diſciplina cir-

ca prohibitionem librorum; de Orientalium jejuniis, deque varia Orientalium Eccleſiarum circa ſingula Sacramenta diſciplina: In Tractatu denique, qui eſt de ſacris Chriſtianorum Ritibus, quem in hac editione plurimum auxi, 1. Sacrorum Rituum naturam, Novatorum circa eoſdem errores, exteriorem Chriſti Eccleſiæ cultum, & Orthodoxum ſyſtema expoſui, ac vindicavi: 2. Statum explicavi Orientalis Eccleſiæ, varias Hæreticorum ſectas, quæ in ea ſunt, ac præcipuos eorumdem errore, & rituum, qui in diverſis Eccleſiis vigent, varietatem: 3. Obligationem oſtendi, qua quiſque tenetur in ſemel ſuſcepto ritu manere: 4. Denique Ritus illos recenſui, qui vel ab Apoſtolica Sede proſcripti ſint, vel rejiciendi videantur. Iis addidi quamplurima dubia, quorum ſolutio eruditis viris jucunda, Orientalibus utilis, ac Miſſionariis omnino neceſſaria videbatur; ac præterea Propoſitiones omnes a Summis Pontificibus damnatas, brevi explicatione donavi. Accedit denique inſtructio de praxi Sacramenti Pœnitentiæ, italice conſcripta. Hæc ſunt, quibus Theologia hæc in nova, quam exhibemus, editione, aucta fuit. Non dubito, Erudite Lector, quin tibi, ſi non ut optima, ſaltem ut maxime utilia probanda ſint. Vale.

AP-

APPROBATIO
THEOLOGORUM

Qui Juſſu BENEDICTI XIV. Theologiam hanc examinaverunt.

IN Opere, quod inſcribitur, *Theologia Moralis univerſa ad uſum Parochorum, & Confeſſariorum, Auctore P. Paulo Gabriele Antoine*, nihil quidem id nobis perluſtrantibus occurrit, quominus Clericorum Seminariis, aliiſque Eccleſiaſticorum Cœtibus perlegendum provide, atque utiliſſime proponatur. Quia tamen nonnulla identidem habet nimia profecto brevitate, ac præciſione ſcripta, ea intellectu, vel Magiſtro, uti in ſimilibus compendiariis operibus accidit, indigere exiſtimamus, ne ſanæ cæteroquin Auctoris doctrinæ ad improbatos, improbandoſve ſenſus detorqueantur. Atque ita &c. Romæ Kalend. Aug. 1748.

Thomas Sergius Prior Oper. S. Rom. Inquiſit. Conſult.

Ita & ego cenſeo Fr. Philippus de Carboneano Ordin. Min. Lect. Jubil. Sacræ Congr. Ind. Conſultor, Supremæ, & Univ. Inquiſit. Qualificator, & in Collegio Urbano de Propaganda Fide Philoſophiæ Profeſſor.

Ita & ego cenſeo F. Carolus Dominicus de Moya Ord. Min. Conv. Magiſter, in Rom. Archigymn. Publ. Theol. Prof. Theologicæ Academiæ Cenſor, & Collegii D. Bonav. Regens, ac Rector.

APPROBATIONES

PRO NOVA EDITIONE.

UT Reverendiſſimi Patris Sacri Palatii Apoſtolici Magiſtri juſſa facerem, operam dedi, animumque adjunxi, attente ut expenderem *Notas*, *Appendices*, & *Tractatum de Sacris Chriſtianorum Ritibus*, quibus R. P. Philippus de Carboneano Ord. Min. *Theologiam Moralem Univerſam* R. P. Pauli Gabrielis Antoine, mirum in modum illuſtravit, ornavit, & auxit. Qua in re ingenue fatear oportet, me obſervare nil potuiſſe vel hilum recedens a rectis Chriſtianorum moribus, aut a ſincera eorumdem Religione. Atque adeo, nec ſine animi mei jucundiſſima voluptate, cuncta in iiſdem legendis deprehendi a Viro Clariſſimo exquiſita ac recondita eruditione referta, optimo, nitidoque rerum ordine atque delectu diſpoſita, eleganterque pertractata. Ea propter nullus dubito, quin laudabilem moralis diſciplinæ ſtudioſis quibuſcumque, & ſacris præſertim Miſſionariis, operam ille poſuerit, quæ & omnibus probari, omniumque commodo & utilitate Typothetarum arte vulgari & mereatur & debeat. Datum Romæ in Ædibus S. Andreæ de Valle v. Kal. Jun. An. R. S. cIↃ. IↃcc. LII.

An-

Antonius Franciſcus Vezzoſi Cler. Reg. in Archigymnaſio Romano Hiſt. Eccleſ. Prof.

JUSSU Reverendiſſimi Patris Fratris Auguſtini Urſii Sacri Palatii Apoſtolici Magiſtri legi Tractatus, & Notas Eruditiſſimi Patris Fratris Philippi de Carboneano Ordinis Minorum, eaſque dignas cenſeo, quæ typis edantur, cum nihil contineant Fidei, boniſque moribus contrarium, & ad ſaniorem doctrinam percipiendam ſint comparatæ.

Datum Romæ in Conventu S. Mariæ Super Minervam die 26. Junii 1752.

F. Vincentius Dinelli Ord. Præd. Cathed. Caſanat.

IN-

INDEX

TRACTATUUM, CAPITUM, ARTICULORUM, &c.

Quæ in hoc Tomo continentur.

EXCERPTA QUÆDAM

Ex Melchioris Cani Epiſcopi Canarienſis Inſtitutionibus ad Theologiam, & Jus Canonicum maxime ſpectantia.

Quid Theologia ſit. Pag. xxi
Quid Theologia ſit ſpeculativa. xxii
Quod Theologia vere ſcientia ſit. xxv
Diſcrimen inter fidem & Theologiam. xxvii
Quænam ſit fidei Theologiæque ratio formalis. xxviii
Revelatio principiorum quibus limitibus contineatur. xxx
Quæ ſint Theologiæ principia. xxxii
Quonam ſit principiorum diſcrimen. xxxiii
De principiis ſecundariis, & aſcitis. xxxiv
Quatenus principia quædam demonſtrari contingant. xxxv
Quomodo fides humanis adjumentis obtinetur. xxxvii
Quod fides non Eccleſiæ authoritati, ſed divinæ veritati innitatur. xxxix
De duobus generibus argumentorum, quibus omnis diſputatio tranſigitur. xliv
Locorum Theologicorum numerus & expoſitio. xlv
De Locorum ſeu Fontium Theologicorum uſu. lii
De uſu Conciliorum ſeu ſacrorum Canonum in reſolvendis caſibus Conſcientiæ. liv

TRA-

TRACTATUS

De uſu Juris Canonici & Civilis, & de vero uſu Caſuiſtarum.

DE JURE CANONICO.

§. I. *Quid ſit jus Canonicum.* lxi
Judex, Judicium, Clerus, Sponſalia, Crimen. lxv
§. II. *De Jure Canonico noviſſimo, & quomodo citetur.* lxix
§. III. *De jure non ſcripto ſeu de conſuetudinibus.* ibid.
§. IV. *De modo utendi jure Canonico in reſolvendis caſibus Conſcientiæ.* lxx

DE JURE CIVILI.

§. V. *Quid ſit Jus Civile.* lxx
§. VI. *De modo quo citari ſolet Jus Civile.* lxxi

TRACTATUS

De Actibus Humanis.

CAP. I. De *voluntario, & involuntario.* Pag. 1.
ART. I. *Quid ſit voluntarium, & quotuplex?* ibid.
ART. II. *Quid, & quotuplex ſit involuntarium?* 4
ART. III. *Utrum ea, quæ fiunt ex metu, ſint voluntaria?* ibid.
ART. IV. *Utrum ea, quæ fiunt ex concupiſcentia, ſint voluntaria?* 5

CAP.

CAP. II. *De libero, ſeu de libertate.* 6
ART. I. *In quo conſiſtat eſſentia liberi arbitrii, ſeu libertas ſtricte ſumpta?* ibid.
ART. II. *Utrum ad merendum, & demerendum in præſenti ſtatu requiratur libertas ab omni neceſſitate ſimplici?* 16
ART. III. *Utrum homo in ſtatu naturæ lapſæ habeat libertatem ab omni ſimplici neceſſitate intrinſeca?* 21
ART. IV. *Exponitur mens, & doctrina Sancti Auguſtini circa liberum arbitrium in ſtatu naturæ lapſæ.* 28
ART. V. *De ſubjecto, objecto, & exercitio libertatis.* 42
CAP. III. *De bonitate, & malitia actuum humanorum.* 43
ART. I. *Quid requiratur, ut actus ſit bonus.* ib.
ART. II. *Utrum actus internus ſumat bonitatem a fine extrinſeco, & circumſtantiis?* 46
ART. III. *Unde actus internus ſumat, malitiam, & quid ad hoc requiratur?* 48
ART. IV. *Utrum idem actus voluntatis poſſit eſſe ſimul bonus, & malus?* 50
ART. V. *Utrum dentur actus indifferentes in individuo, hoc eſt, qui neque boni, neque mali ſint, ſpectatis omnibus circumſtantiis, & præſertim fine?* 51
ART. VI. *Utrum actus externi habeant bonitatem, vel malitiam objectivam?* 59
ART. VII. *Utrum actus externus augeat bonitatem, vel malitiam formalem actus interni?* ib.

TRA-

TRACTATUS

De Conſcientia.

CAP. I. De conſcientia vera, ſeu recta, erronea, & perplexa, 62
CAP. II. De conſcientia certa, & dubia. 65
CAP. III. De conſcientia ſcrupuloſa. 68
CAP. IV. De conſcientia, & opinione probabili. 70

TRACTATUS

De Legibus.

SECT. I. De lege in communi. 86
SECT. II. De Lege divina. 89
SECT. III. De Lege humana. 94
CAP. I. De cauſa efficiente, & materia Legis humanæ. 95
CAP. II. De obligatione Legis humanæ. 101
CAP. III. De modo, quo obſervandæ ſunt Leges. 114
CAP. IV. De ſubjecto Legum. 119
CAP. V. De Interpretatione, & Epikeja. 128
CAP. VI. De Diſpenſatione. 131
CAP. VII. De Abrogatione, & Ceſſatione Legis. 138
CAP. VIII. De Lege pœnali, & irritante. 140
CAP. IX. De Privilegio, & Conſuetudine. 145
APPEND. Ad uſum Miſſionariorum. 152

TRACTATUS

De Peccatis.

CAP. I. DE *Peccati natura, diviſione, diſtinctione, & gravitate.* 159
CAP. II. *De peccato mortali, & veniali.* 170
CAP. III. *De Peccatis commiſſionis, & omiſſionis.* 182
CAP. IV. *De ignorantia, & ejus peccatis.* 186
CAP. V. *De Concupiſcentia, & peccatis infirmitatis, malitiæ, & habitus.* 194
CAP. VI. *De peccatis mere internis, quæ ſcilicet conſiſtunt in ſolis actibus internis, abſque ullo opere, & ſigno externo.* 198
CAP. VII. *De Peccatis Capitalibus.* 204
ART. I. *De Superbia.* ibid.
ART. II. *De Avaritia.* 208
ART. III. *De Gula.* 210
ART. IV. *De Luxuria.* 214
ART. V. *De Ira.* 235
ART. VI. *De Invidia.* 236
ART. VII. *De Acedia.* 237

TRACTATUS

De Virtutibus Theologicis.

PARS I. DE *Fide.* 239
CAP. I. *De natura, & neceſſitate Fidei.* ibid.
CAP. II. *De actu externo, ſeu Confeſſione Fidei.* 249
CAP. III. *De Peccatis Fidei oppoſitis.* 258

AP-

APPEND. *De Librorum prohibitione.* 268
CAP. I. *De Eccleſiæ circa libros improbatæ lectionis poteſtate, deque diſciplina, quam circa eoſdem ſervavit, quum nondum ars typographica inventa eſſet.* ib.
CAP. II. *De ſtabilita per Apoſtolicam Sedem diſciplina circa examen, proſcriptionemque librorum poſt inventam artem Typographicam, ac poſt ortas Lutheri, Calvinique hæreſes.* 272
CAP. III. *De authoritate decretorum libros vetantium, de pœnis in eos latis, qui hujuſmodi libros legant, retineant, &c.* 286
APPEND. *De communicatione in divinis cum Hæreticis, & Schiſmaticis.* 295
PARS II. *De Spe.* 300
PARS III. *De Charitate.* 304
CAP. I. *De natura Charitatis.* ibid.
CAP. II. *De Præcepto Charitatis.* 305
ART. I. *De Præcepto Charitatis erga Deum.* ibid.
ART. II. *De Præcepto Charitatis erga proximum.* 313
CAP. III. *De Ordine Charitatis.* 320
CAP. IV. *De Eleemoſyna.* 325
CAP. V. *De Correctione fraterna.* 333
CAP. VI. *De Peccatis Charitati ſpecialiter oppoſitis.* 339
§. I. *De Odio Dei, & proximi.* ibid.
§. II. *De diſcordia, contentione, ſchiſmate, rixa, & ſeditione.* 342
§. III. *De Bello.* 343
§. IV. *De Scandalo.* 348

TRA-

TRACTATUS

De Virtute Religionis.

CAP. I. DE *Adoratione*, *Oratione*, *& ſpeciatim de libris canonicis.* 356
CAP. II. *De obſervantia Feſtorum.* 367
CAP. III. *De Voto.* 380
CAP. IV. *De Juramento.* 398
CAP. V. *De Vitiis, & Peccatis Religioni oppoſitis.* 416
ART. I. *De Superſtitione, & ejus ſpeciebus.* ib.
ART. II. *De Irreligioſitate.* 424
ART. III. *De Simonia.* 433

EX-

EXCERPTA QUÆDAM
E X
MELCHIORIS CANI
EPISCOPI CANARIENSIS

Inſtitutionibus ad Theologiam & Jus Canonicum maxime ſpectantia.

Quid Theologia ſit.

THEOLOGIA quidem, ſi Græcam vocem in Latinam vertimus, ratio eſt ſermoque de Deo. Omnis autem, quæ ratione & via de aliqua re ſuſcipitur, inſtitutio, eſſentiam, & potentias, quas vocant, ac cætera omnia veſtigat, quæ illi rei ſunt peculiariter ac proprie attributa. In Theologia ergo quædam facultas intelligitur, quæ Dei naturam, vim & proprietates inquirit. Nec vero Theologo ſatis eſt, quæ Deo in ſe abſolute conveniunt, facultatis ſuæ viribus juribuſque tribuere: niſi etiam illa vindicet, quæ Deo quaſi accidunt in ordine ad creaturas. Dei enim notionem omni ex parte rimatur.

Bipartita igitur eſt Theologiæ tractatio: una de Deo ſecundum ſe: altera de eodem, quia rerum eſt principium ac finis. Nec Theologus tamen ſumma & infima, divina & humana miſcet; ſed adeo articulate, clare, artificioſe, hæc componit illis, his illa jungit, ut non modo nullam ubi viciſſim obſcuritatem afferant; verum etiam utraque utriſque adhibeant lumen. Quid? quod ſicut ſolem intueri nequimus adverſum, ejuſque radiis acies noſtra ſenſuſque vincitur: ſic ad divinæ lucis obtutum mentis noſtræ oculi hallucinantur & caligant, 1. *Tim.* 1. Quamobrem neceſſe eſt, ut Deum ſua natura inviſibilem

in

in effectis ceu in umbra, in ſpeculo, in imagine, in ſignis veſtigiiſque cernamus. *Inviſibilia enim ipſius a creatura mundi per ea quæ facta ſunt intellectu conſpicuntur: ſempiterna quoque ejus virtus & divinitas*. Rom. 1.

Cum vero inter omnia, quæ oculorum ſenſu percipimus, rationabilis creatura Deo ſimillima ſit, ad imaginem quippe Dei factus eſt homo; *Geneſ. 9.* nihil profecto invenias, in quo divina bonitas, poteſtas & ſapientia magis eluceant. Quare Theologiæ diſciplina, quamvis de Deo ipſa præcipue ſit, plurimum tamen circa homines humanaque verſatur: & cum ex homine, tum ex iis, quæ Deus homini fecit atque effecit, divinæ naturæ cognitionem quærit.

Quod ſi potentiam, benignitatem & providentiam Dei indagare & proferre, proprium Theologiæ munus eſt, de fine, quem Deus non alium quam ſeipſum hominibus comparavit, deque mediis ad hunc finem neceſſariis, virtutibus, legibus, gratia, incarnatione, ſacramentis, longiſſima licet Theologi diſputatio, non eſt ab inſtituto Theologiæ aliena. Non ſolum ob eam cauſam, quam D. Thomas ſane gravem reddit, ne Theologia, quæ effectrix etiam eſt, non modo ſpeculatrix, manca & minuta hac parte omiſſa linqueretur: ſed multo magis quod eæ res Dei ipſius probitatem, æquitatem, virtutem, integritatem, beneficentiam, libertatem, miſericordiam, patientiam, longanimitatem inſigniter & præclare patefaciunt & illuſtrant. Cujus rei ignoratio cauſa quibuſdam erroris illius fuit, ut exiſtimarent diſciplinam hanc non eſſe contemplandi gratia inventam, ſed agendi.

Quod Theologia ſit ſpeculativa.

DE fine, & mediis (quæ non ad mentem, ſed ad effectum referuntur) humanæ vitæ, plurimam Theologus diſputationem inſtituit: unde Theologiæ vis non in cernendo potiſſimum, ſed in agendo ſita eſt. Theologiæ, & Scripturæ idem finis eſt. Hujus eſt dilectio. Nam finis legis charitas. 1. *Tim.* 1.

Idem

Idem Auguſtinus Gregoriuſque teſtantur, *Lib. 1. de Doctr. Chr. c. 35. & 36. Hom. 10. in Ezech.* Non ergo Theologia præcipue ad contemplandum tendit, ſed ad amandum. Porro doctrina ſpeculatrix oculos maxime ad cernendum poſtulat non ad agendum vires. Nec ſtultitiæ eos arguit, qui in actione torpent, ſed in ſpeculatione tardos. Scriptura a diſcipulis opera exigit, torpentes ut varios & otioſos carpit. *Matth. 7.* Et fides in charitatem refertur, non contra. *Matth. 22.* & *1. Cor. 13.* Nam fides diligendi cauſa datur. *Et fides ſine operibus mortua eſt. Jac. 2.* Unde illud rurſum: *Luc. 1. Ad dandam ſcientiam ſalutis plebi ejus in remiſſionem peccatorum eorum.* Quæ ſcientia in praxim ſpectat. *Prov. 9. Et ſcientia ſanctorum prudentia. 2. Tim. 3. Omnis ſcriptura divinitus inſpirata, utilis eſt, &c. ut perfectius ſit homo Dei ad omne opus bonum inſtructus. Qui dicit ſe noſſe Deum, 1. Joan. 2. & mandata ejus non ſervat, mendax eſt.* Et id genus innumera in Scripturis reperiuntur. Unde Theologiam non eſſe ſpeculatricem, ſed effectricem, nec finem ejus præcipuum eſſe contemplationem, ſed actionem, videri poſſet.

Sed notandum eſt, alium eſſe finem doctrinæ, alium doctoris: ſive, alium eſſe finem doctrinæ primarium, alium poſtremum. Ut ſi verbi cauſa dicimus, vini duos eſſe fines, unum ad bibendum, alterum ad medendum. Charitas ergo docentis Dei, atque ea re doctrinæ quidem hujus finis eſt, at non primus, ſed ſecundus. *Nam & cognitio contemplatioque naturæ*, ut ait eleganter Cicero *manca quodammodo atque inchoata eſt, ſi nulla actio rerum conſequatur. Vani ſunt*, Sap. 13. inquit Sapiens, *omnes homines, in quibus non ſubeſt ſcientia Dei*, &c. & alius item. *Rom. 1. Qui cum cognoviſſent Deum, non ſicut Deum glorificaverunt, ſed evanuerunt in cogitationibus ſuis*, &c. Quapropter ſi ex fine ſecundo naturam diſciplinæ conſideres, jam tibi Phyſica inter actuoſas numerabitur. Et finis noſter primus, ut D. Thomas veriſſime ſentit, viſio Dei eſt clara & manifeſta. Quia vero finem illum adipiſcimur mente & voluntate, cognitione & amore: fit, non

ut cognitio ex ſe ad amorem, ſed ut utraque res ad viſionem referatur. Quod ſi cognitio viæ ex ſe non niſi ad patriæ cognitionem referenda eſt, quamvis illa non ſit per ſe idonea, niſi ei affectus dilectioque jungatur, viſio vero Dei, cujus fides ſeminarium, contemplatio potiſſimum eſt, non effectio, ſequitur Theologiam maxime ſpeculativam eſſe, non practicam. Liceat enim, quando de ſcholæ diſputatione habetur oratio, ſcholæ verba uſurpare; quod ſemel monuiſſe ſuffecerit.

Adde, quod Theologia Dei naturam, potentiam & proprietatem inquirit. Eſt ergo Deus hujus ſcientiæ proprium objectum; atque adeo ſpeculationis cauſa comparatur: Atque Auguſt. *L. 2. de Trin. c.* 14. *&* 15. aperte docet, ſapientiam, de qua Apoſt. 1. *Cor.* 12. loquitur, eſſe intellectualem notionem & contemplationem rerum æternarum. Sine dubio autem ſacra doctrina ſapientia eſt, eaque re ſpeculativam eſſe conſtat. Quod vel Theologiæ nomen præfert. Ut etiam addubitare ſtultum eſſet, num Phyſiologia, Aſtrologiaque ſpeculatrices ſint an effectrices, cum nomina teſtentur his contemplationem rerum ingeri, non mores & actionem. Tametſi Medici, nautæ, cæterique rebus publicis addicti, otioſam naturæ aſtrorumque notionem aſpernantur, actuoſam ſolunt. Sic ambigere, Theologia ſpeculatrix ne ſit an effectrix, e communi ſenſu remotum eſt. Cum nihil aliud ipſa ſit, quam ratio ſermoque de Deo. Quanquam prudentes otioſam eſſe nolunt; ſed ad humanæ vitæ & uſum & finem accommodari.

Præterea, Theologia omnem de Deo cognitionem tradit, ſive ea per naturæ lumen, ſeu divino ſolum munere & illuſtratione habeatur. Cum igitur ſpeculetur quidquid de Deo cognoſcere humana ingenia poſſunt, nimirum aut ſpeculativa eſt, aut ſcientia de Deo ſpeculativa nulla eſſe poteſt. Quod licet nonnulli huic argumento dederint, adeo tamen abſurdum eſt, ut refelli non debeat: Quin Theologia noſtra divinæ ſapientiæ quædam impreſſio eſt, quæ eadem & ſpeculandi vim habet & agendi. *Pſ.* 4. Nihil igitur obſtat, cur non idem lumen vultus Dei, quod ſignatum eſt ſuper nos, utraque oſtendat, &

quæ contemplari oportet & quæ agere. Sicut anima rationalis quod formarum omnium præſtantiſſima ſit, vires quidem excellenter habet & ſentiendi & vigendi; ſed in ea tamen vis intelligendi prima eademque præcipua eſt. Nec vires illa exercet reliquas, niſi ut proprio tandem intelligentiæ munere perfungatur. In hunc itaque modum D. Thomas ſcienter ac perite dixit: Theologiam muneribus utriuſque fungi & ſpeculandi & agendi, quamvis magis ſpeculetur quam agat. Non enim agit, niſi quia agendo ad perfectam Dei cognitionem tendit.

Quibus rebus breviter explicatis illa tria perſpicue ſatis intelliguntur, quæ a principio exponenda erant, nempe quænam ſit Theologiæ propria notio ac definitio; quæ rurſum illi ſubjecta materies, circa quam ipſa verſetur, quis tandem illius finis tum primus tum ſecundus. Theologia igitur ſecunda eſt, quæ docet, quidnam natura divina ſit, & quæ naturæ ejus vires ac proprietates. Deus ipſe eſt doctrinæ huic objectum ſubjectumque propoſitum, & quaſi verſanda materia; his enim modis res, quam facultas quælibet mente tractandam cognoſcendamque proponit, a Philoſophis appellatur. Finis primarius quidem naturæ divinæ notio, & contemplatio per Dei potentias, virtutes & proprietates explicata: poſtremus autem earum rerum actio, quæ ad mores ſunt ac bene beateque vivendum neceſſariæ.

Quod Theologia vere ſcientia ſit.

THeologiam ſimpliciter & abſque ullo temperamento ſcientiam nuncupamus, haud inſcii Philoſophum in ſcientia evidentem, & claram concluſionis notitiam exigere. Cujuſmodi quum in principiis Theologia non habeat, ne in concluſionibus quidem habere poteſt. Pugnat enim, rationis concluſionem dilucidam, apertam & manifeſtam effici, ſi res, e quibus illa colligitur, obſcuræ, opertæ, atque involutæ ſunt. Porro autem ſi non ut Philoſophus, ut ſacri authores, ſic nos certe loquimur, qui doctrinam hanc ſcientiam abſolute vocarunt. *Scire*, Auguſt. *L. 12. de Trin. c.* 1. inquit, *quemadmodum fides & piis*

opituletur, *& contra impios defendatur*, *proprio appellare vocabulo ſcientiam videtur Apoſtolus*. Illud autem ſine dubio munus Theologiæ proprium & officium eſt. Et Hieronymus, ut alios omittamus, ſcripturæ ſacræ doctrinam, quam Theologi profitentur, ſcientiam ſapientiamque paſſim appellat. Quin ſacræ literæ, ubi res certa eſt, ibi nullo modo ſciendi vocabulum reformidant. Nota ſunt illa *Job* 13. *Scio quod redemptor meus vivit*, &c. 1. *Reg*. 24. Item: *Sapient*. 10. *Scio*, *quod certiſſime regnaturus ſis* &c. *Prov*. 2. Item: *Dedit illi ſcientiam ſanctorum*. Idem, *ſcientiam Dei invenies*, *quia Dominus dat ſapientiam*, *& ex ore ejus prudentia & ſcientia*. Et Apoſtolus 1. *Cor*. 12. *Alii quidem per ſpiritum datur ſermo ſapientiæ*, *alii autem ſermo ſcientiæ*.

Præterea evidentiam Philoſophus in diſciplinis flagitat, ut rerum cognitio nec fallere poſſit, nec mutari. Firmam enim immutabilemque rationem ſcientiæ vocabulum poſtulat. Cum igitur quæ res in fidem ac Theologiam incidunt, qua ratione in eas incidunt, ſtabiles immobileſque ſint, nec in eis Theologus errare, labi, aut decipi queat: fit, ut ſine perſpicuitate etiam Theologia ſcientiæ proprie ſibi appellationem vendicet. Quæ eadem cauſa ſubeſt, ut diſciplina hæc etiam circa res contingentes, hoc eſt, ſua natura minime neceſſarias, ſine ſui nominis impendio & jactura verſetur: Neceſſitatem quippe in doctrina idcirco Philoſophus requiſivit, quod ſine ea nec rerum nec cognitionis ſtabilitas & immutabilitas appareret. At cauſæ vel fortuito antegreſſæ harumque effecta, ſuapte natura parum firma & conſtantia, ut ſub Theologiam & fidem cadunt, non mobilia & quæ modo huc atque illuc transferantur, ſed certa immutataque perinde ac perennia manent. Quamobrem utraque Deus proprie ſcire dicitur, & quæ neceſſario eveniunt, & quæ nobis in caſu & fortuna (ut vulgo loquuntur) ſunt poſita. Rite ergo Theologiam ſcientiam dicimus, in qua certitudo immobilis, firma conſtantia, & ut ita dicamus, infallibilitas concluſionis eſt.

Quin Muſica & Aſtronomia a pleriſque ſcientiæ nuncupantur, & tamen vix unus aut alter cælorum ſy-

ſyderumque errantium converſiones, a quibus diſciplinæ illæ nunc pendent, proprio vel inſtrumento vel experimento exploravit. Et Aſtrologi fere juniores veterum experimenta, tamquam certa earum rerum præjudicia ſequuntur, quas ipſi tractandas, judicandaſque ſuſcipiunt. Theologia igitur jure quoque Scientia vocabitur, præſertim cum hujus doctrinæ principiis accidat, ut obſcure nobis ſint cognita. Nimirum enim, ſi nobis bis perſpicua ac dilucida forent, nihilo ſecius ſuum hæc diſciplina, & nomen & rationem tueretur. Ac revera, ſi modo Philoſophus viveret, non aliud nomen inveniret, quo Theologiam aptius & congruentius appellaret. Nam fidem dicere, quæ non authoritati proxime, ſed rationi & ſyllogiſmo innitatur, abſurdum eſt. Alioqui ſi prior propoſitio certa ex fide ſit, poſterior autem ratione naturæ probabilis, concluſionis fides erit, non opinio. Quod plane falſum eſt.

Diſcrimen inter fidem & Theologiam.

Theologiam ergo, quando aliud melius non occurrit, ſcientiæ vocabulo nuncupemus. Firma enim & ſtabilis earum rerum perceptio & comprehenſio eſt, quæ e certis conſtantibuſque principiis manifeſta connexione nectuntur. Nec enim illud vere dici poteſt, Theologiæ conſequentias probabiles & obſcuras eſſe, non evidentes & firmas, cujus rei ponunt hebes argumentum, quod ſi certa eſſet claraque connexio, concluſiones non jam ad Theologiam ſed ad fidem attinerent. Nam hæc ratio ridicula eſt, jureque reprehenditur. Eſt enim facile & apertum fidei Theologiæque diſcrimen. Quod fides proxime, & ut ſic dicamus, immediate authoritate nititur, Theologia vero proxime & immediate ratione. Habent enim ſe fides & Theologia non aliter, quam habitus principiorum & ſcientia concluſionum. Et ſicut naturæ lumen abſque ratiocinationis medio, principiorum naturalium notitiam efficit: ita lumen fidei nullo adhibito rationis argumento, earum rerum perſuaſionem facit, quibus fideles aſſentimur divina ſolum authoritate nixi. Non igitur conſecutio-

nis evidentia & firmitas Theologiam tollit, ſed facit: non aufert, ſed infert.

Quanquam ſunt in hac, ſicut & in aliis diſciplinis, opinationes quædam rebus ſcitis exploratiſque permixtæ. Utque doctrina Phyſica, naturæ licet ipſa congruens & conſentanea, non omnes concluſiones explorare conficit; ſed quaſdam probabili argumentatione ſuadet. Sic plurima Theologus pronunciat quidem conſtanter, certe, fidenter: in quibuſdam tamen præclare agi ſecum putat, ſi veriſimile quod ſit invenerit. Nec arbitratur ſeſe ſcire quod neſciat: aut, perinde ut ſi omnia certa eſſent Theologiæ dogmata, nihil formidat, nihil ambigit; ſed illud cavet & providet, ne univerſis temere aſſentiens & valde cuncta aſſeverans, earum etiam rerum authoritatem, quæ ſunt certiores, & illuſtriores, amittat.

Sed cum incerta connexio eſt, vel altera propoſitio eſt incerta, quæ cum fidei principio ſumitur, concluſionis opinio erit, Theologia proprie non erit. At ſive ambo ſyllogiſmi principia ſint, ſeu alterum ex fide certum, alterum ex natura evidens, concluſio ad Theologiam pertinebit, modo conſecutio, aut clara luce naturæ ſit, aut fidei illuſtratione cognita. Haud enim ſecus ejuſmodi concluſionis ſcientia refertur ad fidem, quam ad habitum principiorum naturales diſciplinæ.

Quænam ſit fidei Theologiæque ratio formalis.

CUm diſciplina omnis quoſdam habeat fontes, quos ſcientiæ principia dicimus; quoſdam deinde rivulos, quos quaſi ſcientiæ fines concluſiones appellamus: neceſſe eſt Theologo cognoſcere quænam facultatis ſuæ cauſæ & principia ſint, quæ effecta cauſis illis, principiiſque connexa. Principia vero Theologiæ primum cognoſcenda ſunt: nam his cognitis, multo, facilius extrema intelligemus.

Ut comprehendamus brevi quæ ſint Theologiæ principia: expediemus primum, quænam ſit hujus doctrinæ ratio formalis. Deinde quæ ejus nativa germanaque principia. Atque in his, quæ capitalia ſint: quæ vero legitima quidem, ſed ſecundaria tamen. Poſtremo,

mo, quæ ſint extranea & aliena, hoc eſt, aſcita & accerſita ab exteris diſciplinis.

Formalis ratio Theologiæ, non eſt una & ſimplex, ſed duplex & bipartita. Eſt namque ratio formalis rei objectæ, quia res eſt, quomodo deitas Theologiæ ratio dicitur. Eſt item ratio rei, ut mentem ad aſſentiendum movet, quemadmodum veritas prima revelans Theologiæ habetur ratio. Sic rationem videndi intelligimus & colorem & lucem: colorem quidem priore modo, lucem autem poſteriore. Atque illam quidam vocant rationem quæ, hanc rationem ſub qua. Quia vero de ratione formali rei huic doctrinæ ſubjectæ, quia res eſt, nulla eſſe poteſt in viros doctos controverſia; de ratione formali ex parte habitus & potentiæ cognoſcentis hujuſmodi concluſiones ſtatuuntur.

I. *Concluſio*. Ratio formalis fidei non eſt ratio Theologiæ formalis. Nam ſi Theologiæ principia lumine prophetiæ cognoſcerentur, aut lumine etiam gloriæ beatorum, concluſiones nihilo ſecius ad Theologiam pertinerent. Erat enim Chriſtus Dominus longe omnium quicumque fuerunt, Theologia divinæque naturæ cognitione princeps, qui tamen ſine fide concluſionibus Theologiæ aſſentiebatur. Exigit quippe fides in ratione ſua formali obſcurum quidnam & inviſum, cum ſit *ſubſtantia rerum ſperandarum & argumentum non apparentium*. *Hebr*. 11. Theologia vero evidens quoque & clara eſſe poteſt. Nam eſt ratio ſermoque de Deo. Atque inter prophetiam & fidem (ſi D. Thomæ credimus) nonnihil intereſt, nec lumina ſunt eadem, quibus vates ad vaticinandum, & fideles ad credendum illuſtrantur. At ſi vates illuſtratione ſua illa Theologiæ principia cognoſcat, & ea, quæ conſequuntur ac repugnant, ratiocinando colligat, Theologus profecto erit, tametſi Theologiæ ejuſmodi ratio formalis non fidei lumen ſit, ſed prophetiæ.

II. *Concluſio*. Eſſe revelatum a Deo lumenve divinitus infuſum, eſt ratio Theologiæ formalis, ſive illud lumen fidei ſit, ſeu prophetiæ, ſeu gloriæ, Theologia namque lumen aliquod natura ipſa ſuperius generaliter ad principia cognoſcenda requirit. Sed quale

 il-

illud in ſpecie futurum ſit, nec nomen Theologiæ, nec notio propria definit. Verum quia Theologi non de beatorum, ſed de viatorum Theologia diſputant, nec quærunt quid diſciplinæ ipſi, ſed quid naturæ noſtræ conſentaneum ſit, idcirco fere aſſerunt, Theologiæ principia per fidem a Theologo intelligi. Lumen quippe prophetiæ, vel quoniam rarum eſt, generali præceptioni nihil obſtare creditur: vel quoniam eſt, ut lumen fidei, obſcurum, in lumine fidei communiter & confuſe intelligitur. A qua nos conſuetudine minime abhorrentes, Theologiæ noſtræ principia per fidem accipi oportere ſæpe dedimus.

III. *Concluſio*. Unde tertia naſcitur, Theologiæ noſtræ formalem rationem eandem ac fidei eſſe. Tametſi aliter ad aſſentiendum principiis movet, aliter ad aſſentiendum concluſioni. Illis, inquam, ſine medio ſyllogiſmo & ratione, huic ratione & ſyllogiſmo intermedio. Quo diſcrimine, ut diximus Theologia & fides non verbis & cogitatione, ſed univerſa re & toto genere ſecernuntur, quamvis utriuſque ratio eadem formalis ſit.

Revelatio principiorum quibus limitibus contineatur.

DIvus Thomas multis in locis fidei nomen, ut videtur, exiſtimat manare latiſſime, idque verſari in omnibus, quæ a Deo ſunt dicta & revelata, ſive authoribus ſacris atque canonicis, ſive aliisquibuſcumque divino quodam ſpiritu afflatis. Quod ſi verum eſt, ratio fidei formalis longe etiam lateque patebit: ut non ſolum contineat revelationes propheṫis & Apoſtolis factas, ſed eas etiam, quæ ceteris quoque ſanctis Eccleſiæ Dei factæ ſunt: immo illas etiam, quas viri interdum improbi divinitus habuerunt, ut Balaam *Num.* 24. & Caiphas, *Joan.* 11. quorum præditiones ad fidem attinere, ne dubitari quidem poteſt. Eadem ergo cauſa ſubeſt, ut cætera etiam, quæ quibuslibet aliis revelata a Deo ſunt, ad fidei rationem referantur.

At alibi verbis 1. *part. q.* 1. *a.* 8. *ad* 2. nihil obſcuris docet, fidem noſtram inniti revelationibus aliis præter

ter ea, quas Apoſtoli & Prophetæ, authores videlicet canonicorum librorum ediderunt. Id quod Paulus confirmat, quo loco ait, *fideles eſſe ſuperædificatos ſuper fundamentum Apoſtolorum & Prophetarum, ipſo ſummo angulari lapide Chriſto Jeſu*, *Eph.* 4. Nulla igitur alia niſi Prophetarum, Chriſti Apoſtolorumque doctrina fidem Eccleſiæ fundat, nulla alia Theologiæ principia continet. Eadem enim ſunt diſciplinarum principia ac fundamenta.

Adde, quod fides eſt virtus Theologica cum religione Eccleſiæ erga Deum conjuncta & ſociata. Non ergo quæcumque a Deo revelata ad fidei virtutem pertinent, ſed ea tantum quæ ad Eccleſiæ etiam religionem pertinebunt. Quia vero nihil Eccleſiæ refert ea credere an non, quæ Brigidæ Catharinæque Senenſi viſa ſunt, nullo certe modo ad fidem referuntur.

Adde etiam, quod fides, de qua hic ſermo fit, non eſt privata virtus, ſed communis. Ea enim re catholica dicitur, hoc eſt, univerſalis. Quo circa privatæ revelationes, cujuſmodicunque & quorumcunque illæ ſint, ad fidem catholicam non ſpectant, nec ad fundamenta & principia Eccleſiaſticæ doctrinæ, quæ vera germanaque Theologia eſt. Cujus rei illud item non leve argumentum eſt, quod quæ non per Eccleſiam & ejus publicos adminiſtros fidelibus proponuntur, illa non credit catholica fides. Videlicet æquum erat, ut quæ ad Rempublicam generaliter attinerent, hæc non privati quivis homines ad eam retuliſſent, ſed ejus communes omnino adminiſtri. *Fundamenta ejus*, inquit, *in montibus ſanctis*. *Pſal.* 86. Id quod explicaturus, ſtatim adjunxit, *Dominus narrabit in ſcripturis populorum*, *& principum horum*, *qui fuerunt in ea*. Scripturæ ergo privatæ non ſunt fidei eccleſiaſticæ fundamenta, ſed ſcripturæ populorum, quas nobis principes Eccleſiæ tradiderunt.

Quamobrem in principiis Theologiæ noſtræ non ea ſunt habenda, quæ private & ſingulariter quibuſdam hominibus a Deo ſignificata ſunt, ſed quæ communiter & publice Eccleſiæ ſuæ loquutus eſt Deus. Id ſi conſentaneum eſt, ut videtur certe, neceſſario fit conſequens, ut ratio fidei Theologiæque formalis non ſit tam diffuſa & ampla, quam nonnullis appareт,

ſed multo aſtrictior atque contractior, ut intelligatur eſſe veritas prima Eccleſiæ revelans ea, quæ ad religionem attinent. Id, quod ſine dubio fidei conſtantia, certitudo & firmitas, requirebant. Nullo enim loco firma ſtabiliſque ac fixa conſiſteret, ſi privatas revelationes ſequeretur.

Nec quiſquam nobis angelorum in via fidem & religionem objiciat, quibus neſcimus an Deus quæ credere illos oportebat, per ſe hæc an per aliquem publicum adminiſtrum angelum ſuperiorem propoſuerit. Illud dicimus, in angelis quoque communem fuiſſe fidem, communem revelationem, quæ non privatæ uſurpationis eſſet, ſed publicæ religionis.

Jam quod objiciebatur de Balaam & Caiphæ prophetiis, hoc facile rejicitur. Non enim illorum verba ad fidem ſpectat, quia dixerunt illi, ſed quia authores ſacri ſcripſerunt. Ac formalis Theologiæ ratio quænam illa ſit, breviter quidem, ſed non indiligenter expoſitum eſt. Sequitur ut explicemus quæ ſint hujus diſciplinæ propria legitimaque principia.

Quæ ſint Theologiæ principia.

FAcile nunc e rebus poſitis intelligitur, omnia, quæ ſunt per ſacros authores Eccleſiæ divinitus revelata, in propriis Theologiæ principiis habenda. Non ea ſolum, quæ authores ſacri ſcriptis ſuis prodiderunt, ſed quæ verbo etiam poſteris commendarunt. Authores autem ſacros appellamus, non eos modo, qui libros canonicos ſcripſerunt, verum etiam Chriſtum Dominum, qui & vitæ & doctrinæ Catholicæ primus eſt author, & Apoſtolos qui miniſtri fuere ſermonis.

Nec ſi Conciliorum & Apoſtolicæ ſedis authoritas fidem certam facit Catholici dogmatis, aut Sanctorum etiam omnium conſenſus & conſpiratio una, idcirco aut principia Theologiæ cumulamus, aut ejus formalem rationem extendimus. Quoniam nec Concilia, nec Sedis Apoſtolicæ pontifex, nec ſancti ſcripturarum interpretes, novas fidelibus revelationes edunt, ſed quas ab Apoſtolis accepit Eccleſia, aut poſteris integras & illibatas tradunt, aut illas expri-

munt

munt & interpretantur, aut certe conſequentia & connexa colligunt, adverſa & repugnantia manifeſtant.

Principiorum itaque Theologiæ numerus e libris ſacris atque Apoſtolorum traditionibus integerrime conſtituitur. Unde duobus primis locis contenta erunt omnia, quæ initiis Theologiæ veris & germanis numeranda ſunt. Sed his initiis tanquam ſeminibus ab Eccleſia datis, quæ Chriſtus Apoſtolis, Apoſtoli Eccleſiæ dederunt, paſtores & doctores ac Theologi in univerſum omnes ea rigant & excolunt, & quæ plantæ, traduces, propagines ex eis oriuntur, proferunt & oſtendunt.

Illa fundamenta ſunt Theologicæ Eccleſiaſticæque doctrinæ, quæ Chriſtus per Apoſtolos poſuit; cæteri ſive concilii Patres, ſive Pontifices ſummi, ſeu Eccleſiæ doctores ſancti, omnino ſuperædificant. 1. *Cor.* 3. Nam fundamenta alia nemo poteſt ponere præter ea, quæ poſita ſunt, Apoſtolorum & Prophetarum, *ipſo ſummo angulari lapide Chriſto Jeſu*.

Quoniam ſit principiorum diſcrimen.

ENimvero diſciplinarum principia non eodem gradu locata ſunt omnia. Quædam enim ſimpliciter prima ſunt, quæ vi ſua generali cætera continent, ut in metaphyſicis illud: *Impoſſibile eſt ſimul affirmare & negare*. Qualia in Theologia ſunt illa: Deus eſt, *remunerator inquirentium ſe. Hebr.* 11. In quibus tamquam in primis credibilibus omnes fidei articuli implicite continentur, ut D. Thomas eiſdem quoque verbis affirmat, 2. 2. *q.* 1. *a.* 7.

Alia ſunt principia præcipua quidem & immediata ſed contractiora tamen, quam illa communia, quæ erant cæterorum omnium quaſi fontes. Hujus generis in Phyſicis ea ſunt: Res naturales materia formaque conſtare. Naturam eſſe principium motus & quietis.

Theologia vero articuli fidei capitales, qui ut idem ait, primo & per ſe credendi fidelibus proponuntur. Nimirum enim de Deo, qui eſt res Theologiæ ſubjecta, ea articuli enuntiant, quæ vel ex perpetua æternitate in Deo inſunt, vel humanæ ſalutis ergo diſpoſita in tempore ac diſpenſata ſunt. Eun-

dem quippe Deum, qui trinus & unus eſt, qui creavit mundum, qui & impios facit juſtos, & felices pios: eundem, inquam, credimus & hominem factum & natum, & mortuum, & ſepultum, & ſuſcitatum, & elevatum in cælos. Jure igitur hæc prima ſunt & propria Theologiæ pronunciata, quæ a nobis de ſubjecto diſciplinæ noſtræ vel maxime ſupponuntur. Initiis enim his principalibus non conceſſis Theologus progredi ne digitum quidem poteſt.

At ſunt priora illa ſimilia iis, quas Philoſophus appellat dignitates. *Accedentem namque ad Deum oportet credere quia eſt*, *Hebr.* 11. *& inquirentibus ſe remunerator ſit*. Quicunque igitur diſciplinam hanc divinam diſcere parat, eum neceſſe eſt duas illas generales prænotiones animo antecepiſſe. Quæ dignitatum nota propria atque inſignis eſt.

Ad hæc poſteriora principia ſuppoſitiones Theologiæ non injuria vocabuntur. Eas enim Theologus diſcipulo ſuadere quodam modo aut explicare certe valet. Verum horum cognitio, ſive etiam illorum, haud aliud habetur quam ex Deo mentem hominis illuſtrante. Dei enim donum fidem eſſe teſtatur Apoſtolus, *Ephеſ.* 2. *Rom.* 1. Qui de gentilibus Deum cognoſcentibus ait: *Deus enim illis manifeſtavit*.

De principiis ſecundariis, & aſcitis.

SED præter hæc duo principiorum genera, ſunt alia non propter ſe potiſſimum petita, ſeu, ut D. Thomas ſentit, eorum, quæ ſunt potiſſima, explicandorum gratia. Cujuſmodi ſunt, inquit, præter articulos fidei omnia, quæ in ſacris literis aſſumuntur, vel Dei natura & majeſtate explicanda, vel exponenda ipſius in homines benevolentia, rerumqne omnium procuratione, quæ illis eſſent utiles, & neceſſariæ. Hæc vero licet non fidei ſunt nec Theologiæ præcipua capita, ſed his ex accidenti conjuncta & quaſi principia ſecundaria; accipit tamen ea Theologus, non aliter ac Philoſophus principia per ſe nota, ſine medio & ratione, perinde ut articulos fidei acceperat. Hæc enim quaſi naturalis atque inſita in animis fidelium notio eſt, ut quidquid ab Apoſtolis

ſcri-

ſcriptum traditum eſt, verum eſſe ſentiant. Ac Theologiæ legitima germanaque principia hæc ſunt.

Quæ autem vel a Metaphyſicis, vel a Phyſicis, vel a Mathematicis, vel a reliquis demum naturæ diſciplinis aſciſcit, perſpicua per ſe evidentiaque principia, non ex ſua ſunt vi atque natura, ſed foris inventa in proprium uſum mutuatur, aut cete jure quodam ſuo vendicat. Forſitan quiſpiam dixerit: Nonne igitur multæ variæque erunt rationes Theologiæ formales? Siquidem multarum diſciplinarum varia item principia ſunt. Minime vero. Non enim ex adjunctis & extrinſecus attributis doctrinarum formalis ratio petitur, ſed ex propriis nativiſque principiis. Atqui in Theologia horum omnium una & eadem ratio formalis eſt, nempe lumen fidei divinitus donatum. Quæ igitur ſint Theologiæ principia, tum germana tum aliena, atque ex illis quæ prima, quæ ſecunda, ex primis vero quæ generalia, quæ quaſi in ſpeciem contracta, ſatis, ut opinamur, dilucide aperteque docuimus.

Quatenus principia quædam demonſtrari contingat.

DOcet Philoſophus abſurdum eſſe, de cujuſque diſciplinæ principiis velle cum quovis homine diſſerere. Conſentit D. Baſilius. *In quolibet ſtudio*, (inquit), *quod ordine in finem procedit, impoſſibile eſt, primorum ſubjectorum demonſtrationes inquirere. Sed neceſſe eſt omnium artium, quæ probatione nituntur, principiis ſine inveſtigatione aut ratione poſitis, reliqua, quæ deinceps ſequuntur, cum ratione oſtendere. Sic & Theologiæ myſterium ex fine minime rationibus probata ædificium quærit.* Hactenus Baſilius. Atque Hilarius: *Fides*, *Lib. 2. ad Conſtant. Aug.* ait, *non in quæſtione Philoſophiæ eſt, ſed in Evangelii doctrina.*

Cum vero & Theologia & fides eo tanquam ſummo principio adnitantur, quod omnia in Scripturis a Deo revelata vera ſint, ſtultum videtur eſſe, id aut in dubium vertere, aut Philoſophiæ argumentis velle finire. Quaſi fides in quæſtione philoſophiæ ſit, & non magis oporteat, cum in aliis doctrinis tum in

in effectis ceu in umbra, in ſpeculo, in imagine, in ſignis veſtigiiſque cernamus. *Inviſibilia enim ipſius a creatura mundi per ea quæ facta ſunt intellectu conſpicuntur: ſempiterna quoque ejus virtus & divinitas*. Rom. 1.

Cum vero inter omnia, quæ oculorum ſenſu percipimus, rationabilis creatura Deo ſimillima ſit, ad imaginem quippe Dei factus eſt homo; *Geneſ. 9.* nihil profecto invenias, in quo divina bonitas, poteſtas & ſapientia magis eluceant. Quare Theologiæ diſciplina, quamvis de Deo ipſa præcipue ſit, plurimum tamen circa homines humanaque verſatur: & cum ex homine, tum ex iis, quæ Deus homini fecit atque effecit, divinæ naturæ cognitionem quærit.

Quod ſi potentiam, benignitatem & providentiam Dei indagare & proferre, proprium Theologiæ munus eſt, de fine, quem Deus non alium quam ſeipſum hominibus comparavit, deque mediis ad hunc finem neceſſariis, virtutibus, legibus, gratia, incarnatione, ſacramentis, longiſſima licet Theologi diſputatio, non eſt ab inſtituto Theologiæ aliena. Non ſolum ob eam cauſam, quam D. Thomas ſane gravem reddit, ne Theologia, quæ effectrix etiam eſt, non modo ſpeculatrix, manca & minuta hac parte omiſſa linqueretur: ſed multo magis quod eæ res Dei ipſius probitatem, æquitatem, virtutem, integritatem, beneficentiam, libertatem, miſericordiam, patientiam, longanimitatem inſigniter & præclare patefaciunt & illuſtrant. Cujus rei ignoratio cauſa quibuſdam erroris illius fuit, ut exiſtimarent diſciplinam hanc non eſſe contemplandi gratia inventam, ſed agendi.

Quod Theologia ſit ſpeculativa.

De fine, & mediis (quæ non ad mentem, ſed ad effectum referuntur) humanæ vitæ, plurimam Theologus diſputationem inſtituit: unde Theologiæ vis non in cernendo potiſſimum, ſed in agendo ſita eſt. Theologiæ, & Scripturæ idem finis eſt. Hujus eſt dilectio. Nam finis legis charitas. 1. *Tim.* 1.

Idem

Idem Auguſtinus Gregoriuſque teſtantur, *Lib. 1. de Doctr. Chr. c. 35. & 36. Hom. 10. in Ezech.* Non ergo Theologia præcipue ad contemplandum tendit, ſed ad amandum. Porro doctrina ſpeculatrix oculos maxime ad cernendum poſtulat non ad agendum vires. Nec ſtultitiæ eos arguit, qui in actione torpent, ſed in ſpeculatione tardos. Scriptura a diſcipulis opera exigit, torpentes ut varios & otioſos carpit. *Matth. 7.* Et fides in charitatem refertur, non contra. *Matth. 22.* & *1. Cor. 13.* Nam fides diligendi cauſa datur. *Et fides ſine operibus mortua eſt. Jac. 2.* Unde illud rurſum: *Luc. 1. Ad dandam ſcientiam ſalutis plebi ejus in remiſſionem peccatorum eorum.* Quæ ſcientia in praxim ſpectat. *Prov. 9. Et ſcientia ſanctorum prudentia. 2. Tim. 3. Omnis ſcriptura divinitus inſpirata, utilis eſt,* &c. *ut perfectius ſit homo Dei ad omne opus bonum inſtructus. Qui dicit ſe noſſe Deum, 1. Joan. 2. & mandata ejus non ſervat, mendax eſt.* Et id genus innumera in Scripturis reperiuntur. Unde Theologiam non eſſe ſpeculatricem, ſed effectricem, nec finem ejus præcipuum eſſe contemplationem, ſed actionem, videri poſſet.

Sed notandum eſt, alium eſſe finem doctrinæ, alium doctoris: ſive, alium eſſe finem doctrinæ primarium, alium poſtremum. Ut ſi verbi cauſa dicimus, vini duos eſſe fines, unum ad bibendum, alterum ad medendum. Charitas ergo docentis Dei, atque ea re doctrinæ quidem hujus finis eſt, at non primus, ſed ſecundus. *Nam & cognitio contemplatioque natura,* ut ait eleganter Cicero *manca quodammodo atque inchoata eſt, ſi nulla actio rerum conſequatur. Vani ſunt,* Sap. 13. inquit Sapiens, *omnes homines, in quibus non ſubeſt ſcientia Dei*, &c. & alius item. *Rom. 1. Qui cum cognoviſſent Deum, non ſicut Deum glorificaverunt, ſed evanuerunt in cogitationibus ſuis*, &c. Quapropter ſi ex fine ſecundo naturam diſciplinæ conſideres, jam tibi Phyſica inter actuoſas numerabitur. Et finis noſter primus, ut D. Thomas veriſſime ſentit, viſio Dei eſt clara & manifeſta. Quia vero finem illum adipiſcimur mente & voluntate, cognitione & amore: fit, non

ut

ut cognitio ex ſe ad amorem, ſed ut utraque res ad viſionem referatur. Quod ſi cognitio viæ ex ſe non niſi ad patriæ cognitionem referenda eſt, quamvis illa non ſit per ſe idonea, niſi ei affectus dilectioque jungatur, viſio vero Dei, cujus fides ſeminarium, contemplatio potiſſimum eſt, non effectio, ſequitur Theologiam maxime ſpeculativam eſſe, non practicam. Liceat enim, quando de ſcholæ diſputatione habetur oratio, ſcholæ verba uſurpare; quod ſemel monuiſſe ſuffecerit.

Adde, quod Theologia Dei naturam, potentiam & proprietatem inquirit. Eſt ergo Deus hujus ſcientiæ proprium objectum; atque adeo ſpeculationis cauſa comparatur: Atque Auguſt. *L.* 2. *de Trin. c.* 14. *&* 15. aperte docet, ſapientiam, de qua Apoſt. 1. *Cor.* 12. loquitur, eſſe intellectualem notionem & contemplationem rerum æternarum. Sine dubio autem ſacra doctrina ſapientia eſt, eaque re ſpeculativam eſſe conſtat. Quod vel Theologiæ nomen præfert. Ut etiam addubitare ſtultum eſſet, num Phyſiologia, Aſtrologiaque ſpeculatrices ſint an effectrices, cum nomina teſtentur his contemplationem rerum ingeri, non mores & actionem. Tametſi Medici, nautæ, cæterique rebus publicis addicti, otioſam naturæ aſtrorumque notionem aſpernantur, actuoſam colunt. Sic ambigere, Theologia ſpeculatrix ne ſit an effectrix, e communi ſenſu remotum eſt. Cum nihil aliud ipſa ſit, quam ratio ſermoque de Deo. Quanquam prudentes otioſam eſſe nolunt; ſed ad humanæ vitæ & uſum & finem accommodari.

Præterea, Theologia omnem de Deo cognitionem tradit, ſive ea per naturæ lumen, ſeu diviſio ſolum munere & illuſtratione habeatur. Cum igitur ſpeculetur quidquid de Deo cognoſcere humana ingenia poſſunt, nimirum aut ſpeculativa eſt, aut ſcientia de Deo ſpeculativa nulla eſſe poteſt. Quod licet nonnulli huic argumento dederint, adeo tamen abſurdum eſt, ut refelli non debeat: Quin Theologia noſtra divinæ ſapientiæ quædam impreſſio eſt, quæ eadem & ſpeculandi vim habet & agendi. *Pſ.* 4. Nihil igitur obſtat, cur non idem lumen vultus Dei, quod ſignatum eſt ſuper nos, utraque oſtendat, &

quæ

quæ contemplari oportet & quæ agere. Sicut anima rationalis quod formarum omnium præſtantiſſima ſit, vires quidem excellenter habet & ſentiendi & vigendi; ſed in ea tamen vis intelligendi prima eademque præcipua eſt. Nec vires illa exercet reliquas, niſi ut proprio tandem intelligentiæ munere perfungatur. In hunc itaque modum D. Thomas ſcienter ac perite dixit: Theologiam muneribus utriuſque fungi & ſpeculandi & agendi, quamvis magis ſpeculetur quam agat. Non enim agit, niſi quia agendo ad perfectam Dei cognitionem tendit.

Quibus rebus breviter explicatis illa tria perſpicue ſatis intelliguntur, quæ a principio exponenda erant, nempe quænam ſit Theologiæ propria notio ac definitio; quæ rurſum illi ſubjecta materies, circa quam ipſa verſetur, quis tandem illius finis tum primus tum ſecundus. Theologia igitur ſecunda eſt, quæ docet, quidnam natura divina ſit, & quæ naturæ ejus vires ac proprietates. Deus ipſe eſt doctrinæ huic objectum ſubjectumque propoſitum, & quaſi verſanda materia; his enim modis res, quam facultas quælibet mente tractandam cognoſcendamque proponit, a Philoſophis appellatur. Finis primarius quidem naturæ divinæ notio, & contemplatio per Dei potentias, virtutes & proprietates explicata: poſtremus autem earum rerum actio, quæ ad mores ſunt ac bene beateque vivendum neceſſariæ.

Quod Theologia vere ſcientia ſit.

Theologiam ſimpliciter & abſque ullo temperamento ſcientiam nuncupamus, haud inſcii Philoſophum in ſcientia evidentem, & claram concluſionis notitiam exigere. Cujuſmodi quum in principiis Theologia non habeat, ne in concluſionibus quidem habere poteſt. Pugnat enim, rationis concluſionem dilucidam, apertam & manifeſtam effici, ſi res, e quibus illa colligitur, obſcuræ, opertæ, atque involutæ ſunt. Porro autem ſi non ut Philoſophus, ut ſacri authores, ſic nos certe loquimur, qui doctrinam hanc ſcientiam abſolute vocarunt. *Scire*, Auguſt. L. 12. *de Trin*. c. 1. inquit, *quemadmodum fides & piis*

opituletur, & contra impios defendatur, proprio appellare vocabulo ſcientiam videtur Apoſtolus. Illud autem ſine dubio munus Theologiæ proprium & officium eſt. Et Hieronymus, ut alios omittamus, ſcripturæ ſacræ doctrinam, quam Theologi profitentur, ſcientiam ſapientiamque paſſim appellat. Quin ſacræ literæ, ubi res certa eſt, ibi nullo modo ſciendi vocabulum reformidant. Nota ſunt illa *Job* 13. *Scio quod redemptor meus vivit*, &c. 1. *Reg.* 24. Item: *Sapient.* 10. *Scio, quod certiſſime regnaturus ſis* &c. *Prov.* 2. Item: *Dedit illi ſcientiam ſanctorum*. Idem, *ſcientiam Dei invenies, quia Dominus dat ſapientiam, & ex ore ejus prudentia & ſcientia*. Et Apoſtolus 1. *Cor.* 12. *Alii quidem per ſpiritum datur ſermo ſapientiæ, alii autem ſermo ſcientiæ.*

Præterea evidentiam Philoſophus in diſciplinis flagitat, ut rerum cognitio nec fallere poſſit, nec mutari. Firmam enim immutabilemque rationem ſcientiæ vocabulum poſtulat. Cum igitur quæ res in fidem ac Theologiam incidunt, qua ratione in eas incidunt, ſtabiles immobileſque ſint, nec in eis Theologus errare, labi, aut decipi queat: fit, ut ſine perſpicuitate etiam Theologia ſcientiæ proprie ſibi appellationem vendicet. Quæ eadem cauſa ſubeſt, ut diſciplina hæc etiam circa res contingentes, hoc eſt, ſua natura minime neceſſarias, ſine ſui nominis impendio & jactura verſetur: Neceſſitatem quippe in doctrina idcirco Philoſophus requiſivit, quod ſine ea nec rerum nec cognitionis ſtabilitas & immutabilitas appareret. At cauſæ vel fortuito antegreſſæ harumque effecta, ſuapte natura parum firma & conſtantia, ut ſub Theologiam & fidem cadunt, non mobilia & quæ modo huc atque illuc transferantur, ſed certa immutataque perinde ac perennia manent. Quamobrem utraque Deus proprie ſcire dicitur, & quæ neceſſario eveniunt, & quæ nobis in caſu & fortuna (ut vulgo loquuntur) ſunt poſita. Rite ergo Theologiam ſcientiam dicimus, in qua certitudo immobilis, firma conſtantia, & ut ita dicamus, infallibilitas concluſionis eſt.

Quin Muſica & Aſtronomia a pleriſque ſcientiæ nuncupantur, & tamen vix unus aut alter cælorum ſy-

ſyderumque errantium converſiones, a quibus diſciplinæ illæ nunc pendent, proprio vel inſtrumento vel experimento exploravit. Et Aſtrologi fere juniores veterum experimenta, tamquam certa earum rerum præjudicia ſequuntur, quas ipſi tractandas, judicandaſque ſuſcipiunt. Theologia igitur jure quoque Scientia vocabitur; præſertim cum hujus doctrinæ principiis accidat, ut obſcure nobis ſint cognita. Nimirum enim; ſi nobis bis perſpicua ac dilucida forent, nihilo ſecius ſuum hæc diſciplina, & nomen & rationem tueretur. Ac revera, ſi modo Philoſophus viveret, non aliud nomen inveniret, quo Theologiam aptius & congruentius appellaret. Nam fidem dicere; quæ non authoritati proxime, ſed rationi & ſyllogiſmo innitatur, abſurdum eſt. Alioqui ſi prior propoſitio certa ex fide ſit, poſterior autem ratione naturæ probabilis, concluſionis fides erit, non opinio. Quod plane falſum eſt.

Diſcrimen inter fidem & Theologiam.

THeologiam ergo, quando aliud melius non occurrit, ſcientiæ vocabulo nuncupemus. Firma enim & ſtabilis earum rerum perceptio & comprehenſio eſt, quæ e certis conſtantibuſque principiis manifeſta connexione nectuntur. Nec enim illud vere dici poteſt, Theologiæ conſequentias probabiles & obſcuras eſſe, non evidentes & firmas, cujus rei ponunt hebes argumentum, quod ſi certa eſſet claraque connexio; concluſiones non iam ad Theologiam ſed ad fidem attinerent. Nam hæc ratio ridicula eſt, jureque reprehenditur. Eſt enim facile & apertum fidei Theologiæque diſcrimen. Quod fides proxime, & ut ſic dicamus, immediate authoritate nititur, Theologia vero proxime & immediate ratione. Habent enim ſe fides & Theologia non aliter, quam habitus principiorum & ſcientia concluſionum. Et ſicut naturæ lumen abſque ratiocinationis medio, principiorum naturalium notitiam efficit: ita lumen fidei nullo adhibito rationis argumento, earum rerum perſuaſionem facit, quibus fideles aſſentimur divina ſolum authoritate nixi. Non igitur conſecutio-

nis evidentia & firmitas Theologiam tollit, ſed facit: non aufert, ſed infert.

Quanquam ſunt in hac, ſicut & in aliis diſciplinis, opinationes quædam rebus ſcitis exploratiſque permixtæ. Utque doctrina Phyſica, naturæ licet ipſa congruens & conſentanea, non omnes concluſiones explorare conficit; ſed quaſdam probabili argumentatione ſuadet. Sic plurima Theologus pronunciat quidem conſtanter, certe, fidenter: in quibuſdam tamen præclare agi ſecum putat, ſi veriſimile quod ſit invenerit. Nec arbitratur ſeſe ſcire quod neſciat: aut, perinde ut ſi omnia certa eſſent Theologiæ dogmata, nihil formidat, nihil ambigit; ſed illud cavet & providet, ne univerſis temere aſſentiens & valde cuncta aſſeverans, earum etiam rerum authoritatem, quæ ſunt certiores, & illuſtriores, amittat.

Sed cum incerta connexio eſt, vel altera propoſitio eſt incerta, quæ cum fidei principio ſumitur, concluſionis opinio erit, Theologia proprie non erit. At ſive ambo ſyllogiſmi principia ſint, ſeu alterum ex fide certum, alterum ex natura evidens, concluſio ad Theologiam pertinebit, modo conſecutio, aut clara luce naturæ ſit, aut fidei illuſtratione cognita. Haud enim ſecus ejuſmodi concluſionis ſcientia refertur ad fidem, quam ad habitum principiorum naturales diſciplinæ.

Quænam ſit fidei Theologiæque ratio formalis.

Cum diſciplina omnis quoſdam habeat fontes, quos ſcientiæ principia dicimus; quoſdam deinde rivulos, quos quaſi ſcientiæ fines concluſiones appellamus: neceſſe eſt Theologo cognoſcere quænam facultatis ſuæ cauſæ & principia ſint, quæ effecta cauſis illis, principiiſque connexa. Principia vero Theologiæ primum cognoſcenda ſunt: nam his cognitis, multo, facilius extrema intelligemus.

Ut comprehendamus brevi quæ ſint Theologiæ principia: expediemus primum, quænam ſit hujus doctrinæ ratio formalis. Deinde quæ ejus nativa germanaque principia. Atque in his, quæ capitalia ſint: quæ vero legitima quidem, ſed ſecundaria tamen. Poſtremo,

mo, quæ ſint extranea & aliena, hoc eſt, aſcita & accerſita ab exteris diſciplinis.

Formalis ratio Theologiæ, non eſt una & ſimplex, ſed duplex & bipartita. Eſt namque ratio formalis rei objectæ, quia res eſt, quomodo deitas Theologiæ ratio dicitur. Eſt item ratio rei, ut mentem ad aſſentiendum movet, quemadmodum veritas prima revelans Theologiæ habetur ratio. Sic rationem videndi intelligimus & colorem & lucem: colorem quidem priore modo, lucem autem poſteriore. Atque illam quidam vocant rationem quæ, hanc rationem ſub qua. Quia vero de ratione formali rei huic doctrinæ ſubjectæ, quia res eſt, nulla eſſe poteſt in viros doctos controverſia; de ratione formali ex parte habitus & potentiæ cognoſcentis hujuſmodi concluſiones ſtatuuntur.

I. *Concluſio*. Ratio formalis fidei non eſt ratio Theologiæ formalis. Nam ſi Theologiæ principia lumine prophetiæ cognoſcerentur, aut lumine etiam gloriæ beatorum, concluſiones nihilo ſecius ad Theologiam pertinerent. Erat enim Chriſtus Dominus longe omnium quicumque fuerunt, Theologia divinæque naturæ cognitione princeps, qui tamen ſine fide concluſionibus Theologiæ aſſentiebatur. Exigit quippe fides in ratione ſua formali obſcurum quidnam & inviſum, cum ſit *ſubſtantia rerum ſperandarum & argumentum non apparentium*. *Hebr.* 11. Theologia vero evidens quoque & clara eſſe poteſt. Nam eſt ratio ſermoque de Deo. Atque inter prophetiam & fidem (ſi D. Thomæ credimus) nonnihil intereſt, nec lumina ſunt eadem, quibus vates ad vaticinandum, & fideles ad credendum illuſtrantur. At ſi vates illuſtratione ſua illa Theologiæ principia cognoſcat, & ea, quæ conſequuntur ac repugnant, ratiocinando colligat, Theologus profecto erit, tametſi Theologiæ ejuſmodi ratio formalis non fidei lumen ſit, ſed prophetiæ.

II. *Concluſio*. Eſſe revelatum a Deo lumenve divinitus infuſum, eſt ratio Theologiæ formalis, ſive illud lumen fidei ſit, ſeu prophetiæ, ſeu gloriæ, Theologia namque lumen aliquod natura ipſa ſuperius generaliter ad principia cognoſcenda requirit. Sed quale

illud in ſpecie futurum ſit, nec nomen Theologiæ, nec notio propria definit. Verum quia Theologi non de beatorum, ſed de viatorum Theologia diſputant, nec quærunt quid diſciplinæ ipſi, ſed quid naturæ noſtræ conſentaneum ſit, idcirco fere aſſerunt, Theologiæ principia per fidem a Theologo intelligi. Lumen quippe prophetiæ, vel quoniam rarum eſt, generali præceptioni nihil obſtare creditur: vel quoniam eſt, ut lumen fidei, obſcurum, in lumine fidei communiter & confuſe intelligitur. A qua nos conſuetudine minime abhorrentes, Theologiæ noſtræ principia per fidem accipi oportere ſæpe dedimus.

III. *Concluſio*. Unde tertia naſcitur, Theologiæ noſtræ formalem rationem eandem ac fidei eſſe. Tametſi aliter ad aſſentiendum principiis movet, aliter ad aſſentiendum concluſioni. Illis, inquam, ſine medio ſyllogiſmo & ratione, huic ratione & ſyllogiſmo intermedio. Quo diſcrimine, ut diximus Theologia & fides non verbis & cogitatione, ſed univerſa re & toto genere ſecernuntur, quamvis utriuſque ratio eadem formalis ſit.

Revelatio principiorum quibus limitibus contineatur.

DIvus Thomas multis in locis fidei nomen, ut videtur, exiſtimat manare latiſſime, idque verſari in omnibus, quæ a Deo ſunt dicta & revelata, ſive authoribus ſacris atque canonicis, ſive aliis quibuſcumque divino quodam ſpiritu afflatis. Quod ſi verum eſt, ratio fidei formalis longe etiam lateque patebit: ut non ſolum contineat revelationes prophetis & Apoſtolis factas, ſed eas etiam, quæ ceteris quoque ſanctis Eccleſiæ Dei factæ ſunt: immo illas etiam, quas viri interdum improbi divinitus habuerunt, ut Balaam *Num.* 24. & Caiphas, *Joan.* 11. quorum præditiones ad fidem attinere, ne dubitari quidem poteſt. Eadem ergo cauſa ſubeſt, ut cætera etiam, quæ quibuslibet aliis revelata a Deo ſunt, ad fidei rationem referantur.

At alibi verbis 1. *part. q.* 1. *a.* 8. *ad* 2. nihil obſcuris docet, fidem noſtram inniti revelationibus aliis præter

ter ea, quas Apoſtoli & Prophetæ, authores videlicet canonicorum librorum ediderunt. Id quod Paulus confirmat, quo loco ait, *fideles eſſe ſuperædificatos ſuper fundamentum Apoſtolorum & Prophetarum, ipſo ſummo angulari lapide Chriſto Jeſu*, *Eph*. 4. Nulla igitur alia niſi Prophetarum, Chriſti Apoſtolorumque doctrina fidem Eccleſiæ fundat, nulla alia Theologiæ principia continet. Eadem enim ſunt diſciplinarum principia ac fundamenta.

Adde, quod fides eſt virtus Theologica cum religione Eccleſiæ erga Deum conjuncta & ſociata. Non ergo quæcumque a Deo revelata ad fidei virtutem pertinent, ſed ea tantum quæ ad Eccleſiæ etiam religionem pertinebunt. Quia vero nihil Eccleſiæ refert ea credere an non, quæ Brigidæ Catharinæque Senenſi viſa ſunt, nullo certe modo ad fidem referuntur.

Adde etiam, quod fides, de qua hic ſermo fit, non eſt privata virtus, ſed communis. Ea enim re catholica dicitur, hoc eſt, univerſalis. Quo circa privatæ revelationes, cujuſmodicunque & quorumcunque illæ ſint, ad fidem catholicam non ſpectant, nec ad fundamenta & principia Eccleſiaſticæ doctrinæ, quæ vera germanaque Theologia eſt. Cujus rei illud item non leve argumentum eſt, quod quæ non per Eccleſiam & ejus publicos adminiſtros fidelibus proponuntur, illa non credit catholica fides. Videlicet æquum erat, ut quæ ad Rempublicam generaliter attinerent, hæc non privati quivis homines ad eam retuliſſent, ſed ejus communes omnino adminiſtri. *Fundamenta ejus*, inquit, *in montibus ſanctis*. *Pſal*. 86. Id quod explicaturus, ſtatim adjunxit, *Dominus narrabit in ſcripturis populorum, & principum horum, qui fuerunt in ea*. Scripturæ ergo privatæ non ſunt fidei eccleſiaſticæ fundamenta, ſed ſcripturæ populorum, quas nobis principes Eccleſiæ tradiderunt.

Quamobrem in principiis Theologiæ noſtræ non ea ſunt habenda, quæ private & ſingulariter quibuſdam hominibus a Deo ſignificata ſunt, ſed quæ communiter & publice Eccleſiæ ſuæ loquutus eſt Deus. Id ſi conſentaneum eſt, ut videtur certe, neceſſario fit conſequens, ut ratio fidei Theologiæque formalis non ſit tam diffuſa & ampla, quam nonnullis apparet,

ſed multo aſtrictior atque contractior, ut intelligatur eſſe veritas prima Eccleſiæ revelans ea, quæ ad religionem attinent. Id, quod ſine dubio fidei conſtantia, certitudo & firmitas, requirebant. Nullo enim loco firma ſtabiliſque ac fixa conſiſteret, ſi privatas revelationes ſequeretur.

Nec quiſquam nobis angelorum in via fidem & religionem objiciat, quibus neſcimus an Deus quæ credere illos oportebat, per ſe hæc an per aliquem publicum adminiſtrum angelum ſuperiorem propoſuerit. Illud dicimus, in angelis quoque communem fuiſſe fidem, communem revelationem, quæ non privatæ uſurpationis eſſet, ſed publicæ religionis.

Jam quod objiciebatur de Balaam & Caiphæ prophetiis, hoc facile rejicitur. Non enim illorum verba ad fidem ſpectat, quia dixerunt illi, ſed quia authores ſacri ſcripſerunt. Ac formalis Theologiæ ratio quænam illa ſit, breviter quidem, ſed non indiligenter expoſitum eſt. Sequitur ut explicemus quæ ſint hujus diſciplinæ propria legitimaque principia.

Quæ ſint Theologiæ principia.

Facile nunc e rebus poſitis intelligitur, omnia, quæ ſunt per ſacros authores Eccleſiæ divinitus revelata, in propriis Theologiæ principiis habenda. Non ea ſolum, quæ authores ſacri ſcriptis ſuis prodiderunt, ſed quæ verbo etiam poſteris commendarunt. Authores autem ſacros appellamus, non eos modo, qui libros canonicos ſcripſerunt, verum etiam Chriſtum Dominum, qui & vitæ & doctrinæ Catholicæ primus eſt author, & Apoſtolos qui miniſtri fuere ſermonis.

Nec ſi Conciliorum & Apoſtolicæ ſedis authoritas fidem certam facit Catholici dogmatis, aut Sanctorum etiam omnium conſenſus & conſpiratio una, idcirco aut principia Theologiæ cumulamus, aut ejus formalem rationem extendimus. Quoniam nec Concilia, nec Sedis Apoſtolicæ pontifex, nec ſancti ſcripturarum interpretes, novas fidelibus revelationes edunt, ſed quas ab Apoſtolis accepit Eccleſia, aut poſteris integras & illibatas tradunt, aut illas expri-

munt

munt & interpretantur, aut certe conſequentia & connexa colligunt, adverſa & repugnantia manifeſtant.

Principiorum itaque Theologiæ numerus e libris ſacris atque Apoſtolorum traditionibus integerrime conſtituitur. Unde duobus primis locis contenta erunt omnia, quæ initiis Theologiæ veris & germanis numeranda ſunt. Sed his initiis tanquam ſeminibus ab Eccleſia datis, quæ Chriſtus Apoſtolis, Apoſtoli Eccleſiæ dederunt, paſtores & doctores ac Theologi in univerſum omnes ea rigant & excolunt, & quæ plantæ, traduces, propagines ex eis oriuntur, proferunt & oſtendunt.

Illa fundamenta ſunt Theologicæ Eccleſiaſticæque doctrinæ, quæ Chriſtus per Apoſtolos poſuit; cæteri ſive concilii Patres, ſive Pontifices ſummi, ſeu Eccleſiæ doctores ſancti, omnino ſuperædificant. 1. *Cor.* 3. Nam fundamenta alia nemo poteſt ponere præter ea, quæ poſita ſunt, Apoſtolorum & Prophetarum, *ipſo ſummo angulari lapide Chriſto Jeſu*.

Quoniam ſit principiorum diſcrimen.

ENimvero diſciplinarum principia non eodem gradu locata ſunt omnia. Quædam enim ſimpliciter prima ſunt, quæ vi ſua generali cætera continent, ut in metaphyſicis illud: *Impoſſibile eſt ſimul affirmare & negare*. Qualia in Theologia ſunt illa: Deus eſt, *remunerator inquirentium ſe. Hebr.* 11. In quibus tamquam in primis credibilibus omnes fidei articuli implicite continentur, ut D. Thomas eiſdem quoque verbis affirmat, 2. 2. *q.* 1. *a.* 7.

Alia ſunt principia præcipua quidem & immediata ſed contractiora tamen, quam illa communia, quæ erant cæterorum omnium quaſi fontes. Hujus generis in Phyſicis ea ſunt: Res naturales materia formaque conſtare. Naturam eſſe principium motus & quietis.

Theologia vero articuli fidei capitales, qui ut idem ait, primo & per ſe credendi fidelibus proponuntur. Nimirum enim de Deo, qui eſt res Theologiæ ſubjecta, ea articuli enuntiant, quæ vel ex perpetua æternitate in Deo inſunt, vel humanæ ſalutis ergo diſpoſita in tempore ac diſpenſata ſunt. Eun-

dem quippe Deum, qui trinus & unus eſt, qui creavit mundum, qui & impios facit juſtos, & felices pios: eundem, inquam, credimus & hominem factum & natum, & mortuum, & ſepultum, & ſuſcitatum, & elevatum in cælos. Jure igitur hæc prima ſunt & propria Theologiæ pronunciata, quæ a nobis de ſubjecto diſciplinæ noſtræ vel maxime ſupponuntur. Initiis enim his principalibus non conceſſis Theologus progredi ne digitum quidem poteſt.

At ſunt priora illa ſimilia iis, quas Philoſophus appellat dignitates. *Accedentem namque ad Deum oportet credere quia eſt*, *Hebr.* 11. *& inquirentibus ſe remunerator ſit*. Quicunque igitur diſciplinam hanc divinam diſcere parat, eum neceſſe eſt duas illas generales prænotiones animo antecepiſſe. Quæ dignitatum nota propria atque inſignis eſt.

Ad hæc poſteriora principia ſuppoſitiones Theologiæ non injuria vocabuntur. Eas enim Theologus diſcipulo ſuadere quodam modo aut explicare certe valet. Verum horum cognitio, ſive etiam illorum, haud aliud habetur quam ex Deo mentem hominis illuſtrante. Dei enim donum fidem eſſe teſtatur Apoſtolus, *Epheſ.* 2. *Rom.* 1. Qui de gentilibus Deum cognoſcentibus ait: *Deus enim illis manifeſtavit*.

De principiis ſecundariis, & aſcitis.

SED præter hæc duo principiorum genera, ſunt alia non propter ſe potiſſimum petita, ſeu, ut D. Thomas ſentit, eorum, quæ ſunt potiſſima, explicandorum gratia. Cujuſmodi ſunt, inquit, præter articulos fidei omnia, quæ in ſacris literis aſſumuntur, vel Dei natura & majeſtate explicanda, vel exponenda ipſius in homines benevolentia, rerumqne omnium procuratione, quæ illis eſſent utiles, & neceſſariæ. Hæc vero licet non fidei ſunt nec Theologiæ præcipua capita, ſed his ex accidenti conjuncta & quaſi principia ſecundaria; accipit tamen ea Theologus, non aliter ac Philoſophus principia per ſe nota, ſine medio & ratione, perinde ut articulos fidei acceperat. Hæc enim quaſi naturalis atque inſita in animis fidelium notio eſt, ut quidquid ab Apoſtolis ſcri-

ſcriptum traditum eſt, verum eſſe ſentiant. Ac Theologiæ legitima germanaque principia hæc ſunt.

Quæ autem vel a Metaphyſicis, vel a Phyſicis, vel a Mathematicis, vel a reliquis demum naturæ diſciplinis aſciſcit, perſpicua per ſe evidentiaque principia, non ex ſua ſunt vi atque natura, ſed foris inventa in proprium uſum mutuatur, aut cete jure quodam ſuo vendicat. Forſitan quiſpiam dixerit: Nonne igitur multæ variæque erunt rationes Theologiæ formales? Siquidem multarum diſciplinarum varia item principia ſunt. Minime vero. Non enim ex adjunctis & extrinſecus attributis doctrinarum formalis ratio petitur, ſed ex propriis nativiſque principiis. Atqui in Theologia horum omnium una & eadem ratio formalis eſt, nempe lumen fidei divinitus donatum. Quæ igitur ſint Theologiæ principia, tum germana tum aliena, atque ex illis quæ prima, quæ ſecunda, ex primis vero quæ generalia, quæ quaſi in ſpeciem contracta, ſatis, ut opinamur, dilucide aperteque docuimus.

Quatenus principia quædam demonſtrari contingat.

DOcet Philoſophus abſurdum eſſe, de cujuſque diſciplinæ principiis velle cum quovis homine diſſerere. Conſentit D. Baſilius. *In quolibet ſtudio*, (inquit), *quod ordine in finem procedit, impoſſibile eſt, primorum ſubjectorum demonſtrationes inquirere. Sed neceſſe eſt omnium artium, quæ probatione nituntur, principiis ſine inveſtigatione aut ratione poſitis, reliqua, quæ deinceps ſequuntur, cum ratione oſtendere. Sic & Theologiæ myſterium ex fine minime rationibus probata ædificium quærit*. Hactenus Baſilius. Atque Hilarius: *Fides, Lib. 2. ad Conſtant. Aug.* ait, *non in quæſtione Philoſophiæ eſt, ſed in Evangelii doctrina.*

Cum vero & Theologia & fides eo tanquam ſummo principio adnitantur, quod omnia in Scripturis à Deo revelata vera ſint, ſtultum videtur eſſe, id aut in dubium vertere, aut Philoſophiæ argumentis velle finire. Quaſi fides in quæſtione philoſophiæ ſit, & non magis oporteat, cum in aliis doctrinis tum in

hac maxime diſcipulum addiſcentem credere. Ac revera ut prima philoſophiæ principia quibuſque non omnino rationi expertibus animo antecæpta ſunt, nec niſi abſurdiſſime in quæſtionem vocarentur: ſic omnes Chriſtiani iſtam ſive anticipationem ſive prænotionem nullo argumento intercedente habent animo quaſi inſculptam. Deum eſſe natura veracem, neminemque proinde ab eo poſſe falli. Quod tamen proximo libro comprobaturi ſumus.

Neque hinc imprudentiæ nomine accuſari debemus, ſi de re, quæ controverſa eſſe non debet, controverſiam facimus, & primum fidei ac Theologiæ fundamentum non teſtimoniis ſolum, ſed etiam ratione conſtituimus. Nam diſciplinarum principia non eandem rationem univerſa ſubeunt. Quædam enim ſunt tam nota atque perſpicua, ut qui ea in quæſtionem vocet, hi non ſint verbis, argumentis & diſputatione arguendi, cum *vel ſenſu vel pœna* ut ait Philoſophus *egeant*. Ut quodlibet eſſe vel non eſſe. Omne totum eſſe majus ſua parte. Alia vero ſunt ejuſmodi, ut & negari ex ignorantia quandoque poſſint, & rationibus etiam illuſtrioribus comprobari. Sic enim ille tradidit dialecticen & metaphyſicen eos coarguere, qui aliarum diſciplinarum principia inficiantur. Atque ipſe idem Philoſophus, ſæpe ex effectis manifeſtis cauſas eorum minus manifeſtas perſuadet, quibus cauſis tamen Philoſophiæ principia continentur.

Sed & duas eſſe cujuſque diſciplinæ partes exploratum eſt. Unam, in qua principia ipſa tanquam fundamenta ponimus, ſtatuimus, firmamus. Alteram, in qua principiis poſitis, ad ea quæ ſunt inde conſequentia proficiſcimur. Atque in hac quidem poſteriore, ſi quis principia negarit, quæ nimirum in ſcientia ſupponuntur, non eſt cum eo contentioſa diſputatione certandum. Si enim Theologo ſuas concluſiones ex principiis colligere volenti neget quiſpiam Deum eſſe, ſtultus erit ſi adverſum ejuſmodi diſputationem Theologicam velit inſtituere. In illa vero, quam priorem eſſe diximus, licebit utique non ſolum obſcura perſpicuis illuſtrare, ſed etiam minus nota principia, ex his, ſunt quæ nobis notiora, oſtendere. Fere autem fit, ut cauſæ rerum, quæ ſunt ſuapte

ſuapte natura manifeſtæ, ſint nobis obſcuræ. Ut oculo nictycoracis radii ſolares tenebræ ſunt. Ita ſi viro ſapienti negaretur Deus eſſe, licet primum ſit Theologiæ principium, daret tamen ille operam, ut via aliqua & ratione Deum eſſe conſtitueret.

Non igitur mirum eſſe cuipiam debet, ſi hoc ſane opere, ubi de principiorum Theologicorum firmitudine agimus, ipſa nos principia non modo explicemus, verum etiam conſtituamus. Aliter autem urbium fundamenta inimicus concutit, qui conatur evertere; aliter artifex, qui nititur non ſolum jacere, ſed etiam confirmare.

Quomodo fides humanis adjumentis obtineatur.

QUia vero fides in primis ad Theologiam facit, operæ pretium nobis facturi videmur, ſi & de ipſa quomodo habeatur, pauca quædam attigerimus. Primum ergo id ſtatuimus, juxta communem legem aliqua exteriora & humana incitamenta neceſſaria eſſe, quibus ad fidem inducamur. *Quomodo enim credent ei quem non audierunt?* Rom. 10. Joan. 15. *Quomodo autem audient ſine prædicante? Item ſi non veniſſem, & loquutus eis non fuiſſem, peccatum non haberent: & ſi opera non feciſſem, quæ nemo alius fecit, excuſationem haberent de peccato ſuo.* Non igitur ſolum neceſſarium eſt, ut credituro ea quæ fidei ſunt ſimpliciter ab homine proponantur, quaſi prima principia diſcipulo: verumentiam opus eſt exteriorem aliquam perſuaſionem, & humanum incitamentum adhiberi: quomodo principia geometriæ nonnulla a magiſtro & explicantur & ſuadentur. *Exod.* 4. Hinc illud eſt, quod cum dixiſſet Moyſes Domino, *non credent mihi*, Dominus dedit ei poteſtatem ſigna faciendi. *Marc.* 16. Hinc rurſum illud: *Prædicaverunt ubique, Domino cooperante, & ſermonem confirmante ſequentibus ſignis.* Huc illa pertinent. *Hic venit in teſtimonium*, &c. *Joan.* 1. *ut omnes crederent per illum.* Et Sergius Paulus vir prudens cum vidiſſet factum, credidit, *admirans ſuper doctrina Domini. Act.* 13. Et Centurio videns quod factum fuerat, *glorificavit Deum dicens: Vere filius Dei*

Dei erat iſte. Luc. 23. *Et cognovit pater; quod illa hora eſſet, in qua dixit ei Jeſus filius tuus vivit: & credidit ipſe, & domus ejus tota.* Atque multa hujuſcemodi in Evangelii paſſim obvia ſunt. Philippus denique & Petrus non utcunque fidem Eunucho, Cornelioque propoſuere: ſed & cauſas etiam adhibuerunt. *Act.* 8. & 10.

Deinde id quoque ſtatuendum eſt, authoritatem humanam & incitamenta omnia illa prædicta, ſive alia quæcunque adhibita ab eo qui proponit fidem, non eſſe ſufficientes cauſas ad credendum, ut credere tenemur: ſed præterea opus eſſe interiori cauſa efficiente: id eſt, Dei ſpeciali auxilio moventis ad credendum.

Docent id D. Thomas ac D. Auguſtinus quin ſacræ literæ id quoque docent. *Lect.* 2. *in* 10. *cap. ad Rom. lib.* 1. *Retract. cap.* 21. *& alibi ſæpe. Quàm ſpecioſi*, inquit, *pedes evangelizantium pacem, evangelizantium bona. Sed non omnes obediunt Evangelio.* Eſaias enim dicit, *Domine quis credidit auditui noſtro & brachium Domini cui revelatum eſt? Rom.* 10. Item *nolite murmurare invicem: Nemo poteſt venire ad me, niſi Pater, qui miſit me, traxerit eum:* eſt ſcriptum in Prophetis, *& erunt omnes docibiles Dei. Eſai.* 53. *Omnis, qui audivit a patre & didicit, venit ad me. Joan.* 6. Et inferius quibuſdam diſcipulis diſcentibus, *durus eſt hic ſermo, & quis poteſt eum audire? propterea* (inquit Dominus) *dixi vobis quod nemo poteſt venire ad me, niſi fuerit ei datum a patre meo.* Et alio loco *Joan.* 12. *Cum autem tanta ſigna feciſſet coram eis, non credebant in eum:* ut ſermo Eſaiæ impleretur; *Domine, quis credidit auditui noſtro, & brachium Domini cui revelatum eſt*, &c.

Externæ igitur omnes & humanæ perſuaſiones, non ſunt ſatis ad credendum, quantumcunque ab hominibus competenter ea quæ ſunt fidei proponantur. Sed neceſſaria eſt inſuper cauſa interior, hoc eſt, divinum quoddam lumen incitans ad credendum, & oculi quidam interni Dei beneficio ad videndum dati. *Viderunt* (inquit Moyſes *Deut.* 29.) *oculi tui ſigna illa portentaque ingentia, & non dedit tibi Dominus cor ad intelligendum, & aures ad audiendum, nec oculos*

ad

ad videndum. Hoc quoque ſua voce dilucide confirmavit Chriſtus Petro inquiens: *Beatus es Simon Barjona, quia caro & ſanguis non revelavit tibi, ſed pater meus qui in cælis eſt. Joan.* 1. Certe Petrus audierat Joannis Baptiſtæ teſtimonium, quo aperta voce clamaverat, Chriſtum eſſe filium Dei. Multa inſuper Chriſti miracula viderat, & tamen poſt hæc omnia non aut teſtimonio, aut authoritati Joannis, non miraculis viſis, fidei confeſſionem Chriſtus aſſignat, ſed divinæ revelationi. Et ad Theſſalon. 1. *Theſ.* 1. *Gratias agimus Deo, quoniam cum accepiſſetis a nobis verbum auditus Dei, accepiſtis illud, non ut verbum hominum, ſed ſicut eſt vere, verbum Dei qui operatur in vobis, qui credidiſtis.*

Sunt & alia pleraque ſacrarum litterarum teſtimonia in hujus rei confirmationem. Ut ad Corinthios: *Nemo poteſt dicere Dominus Jeſus niſi in ſpiritu ſancto, &c.* 1. *Cor.* 12. quæ ſequuntur. 2. *Cor.* 3. *Actor.* 16. Et rurſus inter ſpiritus chariſmata Paulus numerat fidem: & alibi: *Non ſumus ſufficientes*, &c. Et apud Lucam: *Quædam mulier colens Deum audivit Paulum, cujus Dominus aperuit cor intendere his quæ dicebantur a Paulo.* Et illud: *Erigit mane, Eſai.* 50. *mane mihi erigit aurem. Dominus Deus aperuit mihi aurem, ut audiam quaſi magiſtrum.* Dies non deficeret ſi omnia velimus commorare, quibus ſecundum hoc fundamentum ſtabilitur. At quorſum multa? quid enim apertius hoc Apoſtoli teſtimonio: *Gratia eſtis ſalvati per fidem, & hoc non ex vobis, Dei enim donum eſt. Epheſ.* 2.

Quod fides non Eccleſiæ authoritati, ſed divinæ veritati innitatur.

PRædictis autem tertium fundamentum ſubjiciendum eſt, rationem formalem noſtræ fidei non eſſe Eccleſiæ authoritatem, hoc eſt fidei ultimam reſolutionem non fieri in Eccleſiæ teſtimonium. In cujus confirmationem illud eſt: *Crediderunt Domino, & Moyſi ſervo ejus. Exod.* 14. Non dixit. *Moyſi*. Item: *Joan.* 12. *Qui credit in me non credit in me, ſed in eum qui miſit me*, &c. 1. *Theſ.* Et Apo-

poſtolorum: *Gratias agimus Deo, quoniam* &c. quæ modo adduximus.

His vero tribus certis ſtabilibuſque ſententiis illa etiam conjuncta eſt, ultimam fidei noſtræ reſolutionem fieri in cauſam interiorem efficientem, hoc eſt in Deum moventem ad credendum. Unde huic articulo, Deus eſt trinus, & huic, Eccleſiam non poteſt errare, & cæteris univerſis doctrinæ Chriſtianæ principiis aſſentio per infuſam fidem. Non quod Joannes dixerit, aut quivis alius homo, ſed quod Deus revelaverit. Huic autem Deus revelavit, immediate credo a Deo motus per inſtinctum ſpecialem. Itaque ex parte objecti ratio formalis movens eſt, divina veritas revelans: ſed illa tamen non ſufficit ad movendum, niſi adſit cauſa interior, hoc eſt, 2,2. *q.* 2. *a.* 9. *ad* 3. Deus etiam movens per gratuitum ſpecialemque concurſum. *Lib.* 11. *Confeſſ. Cap.* 3. Unde D. Tho. & Auguſt.

Quod ſi hæc omnia unde manant videre volumus, illud tandem intelligamus oportet, habitum fidei in ordine ad Theologiæ diſciplinam ſe habere, ut habitus intellectus ſe habet ad humanas ſcientias & facultates. Ut itaque intellectus noſter in diſcurſu diſciplinarum naturalium, primo cum principiis congreditur, deinde ad reliqua cognoſcenda proficiſcitur, quæ videlicet a principiis poſitis derivantur: ſic in cognitione ſupernaturalium rerum quædam ſunt principia ſupernaturalia, ex quorum fide fidelis animus ad cætera inveſtiganda procedit. *Accedentem Hebr.* 11. (inquit) *ad Deum oportet credere quia eſt, & quod inquirentibus ſe remunerator ſit. Hebr.* 3. Et iterum. *Cum deberetis magiſtri eſſe propter tempus, rurſum indigetis, ut doceamini quæ ſint elementa exordii ſermonum Dei.* Et ſtatim docet, quænam ſint ejuſmodi elementa inquiens. Intermittentes inchoationis Chriſti ſermonem ad perfectionem feramur: Non rurſum jacentes fundamentum pœnitentiæ, fidei ad Deum, baptiſmatum doctrinæ, impoſitionis quoque manuum, reſurrectionis mortuorum & judicii æterni.

Quibus rebus expoſitis facile (ut opinamur) intelligi poteſt, vera eſſe quæ paulo ante ſunt dicta: Hoc eſt oportere, humana quædam & exteriora admi-

minicula intervenire ad credendum, nec tamen ea eſſe idonea per ſe, nec fidei noſtræ reſolutionem in ejuſmodi fieri, ſed in interiorem cauſam divinam quæ excitet & moveat ut credamus. In aſſenſum ſiquidem principiorum geometriæ; vel arithmeticæ multa veniunt quaſi præambula, & antecedentia, ut cognitio ſenſitiva, explicatio & ſuaſio præceptoris, qui eadem principia non utcunque proponit, ſed explicat etiam vel per exempla ſenſibus manifeſta, vel per effecta notiſſima. At ratio aſſentiendi formalis non eſt quicquam illorum: ſed ſunt illa quaſi determinationes, & veluti conditiones, ſine quibus ejuſmodi principia a diſcipulo non intelligerentur. Ratio autem formalis, lumen naturale eſt inexiſtens: quo videlicet evidens ille aſſenſus efficitur: ut & lumen hoc exterius ratio formalis eſt, quæ colores efficit evidentes. In hunc ergo modum proponere credenda, ſuadere, miracula facere, determinat quidem intellectum ut credat, quaſi conditiones, ſine quibus vix unquam intellectus determinatur. At ratio formalis aſſentiendi lumen fidei eſt, quod Deus infundit credenti.

Jam ſi hæc quæ diximus ſacris literis accommodaveris, invenies profecto, ea eſſe uſque adeo conſentanea, ut obtinere, quovis vel adverſario debeamus. Huc enim pertinet ad Joannis. *Joan. 4. Jam non propter tuam loquelam credimus: ipſi enim audivimus, & ſcimus quia hic eſt vere Salvator mundi*. Ut illa alia prætereamus, quæ retro ſunt a nobis commemorata.

Cæterum ſi neganti principia Philoſophiæ naturalis ex effectis notiſſimis nitamur ea ſuadere: non quærimus cauſam a qua principia Philoſophiæ naturalis pendeant; ſed argumentum aliquod vel indicium certum ejus rei, quæ in controverſiam venit. Ac fere in omnibus diſciplinis contingit, ut adverſus ignorantem cauſam utamur effectu: & adverſus negantem effectum utamur cauſa, propter utriuſque mutuam connexionem. Ita terram interjici inter ſolem & lunam, ex Lunæ defectu ſuadet Aſtrologus: nec affert tamen genus argumentationis ineptum.

Quod igitur in cæteris artibus, idem quoque in Theo-

Theologia contingit, ut rerum ordo interdum humani ingenii cauſa permutetur. Ita fit ut contra negantes novum teſtamentum aptiſſime argumentemur ex veteri: atque ex diverſo contra negantes vetus teſtamentum, ex novo. Etenim ab his quæ notiora ſunt nobis, ad ea quæ minus tota ſunt, quodam quaſi naturæ ductu homines ferri, non ſolum Philoſophus author eſt, ſed nullo etiam philoſopho authore exprimitur. Ut Judæo, cui vetus teſtamentum certius eſt, novum ex veteri ſuademus. *Habemus*, inquit, 2. Pet. 1. *firmiorem propheticum ſermonem, cui bene facitis attendentes, quaſi lucernæ lucenti in caliginoſo loco, donec dies illuceſcat, & lucifer oriatur in cordibus veſtris*. Et in Actis: *Actor. 17. Ii qui cum aviditate verbum Pauli ſuſceperant ſcrutabantur quotidie ſcripturas an hæc ita ſe haberent*. Contra vero oportet ut adverſus eum qui novum teſtamentum recipit, ac rejicit vetus, ex novo veteris authoritatem colligamus.

Ad eumdem quoque modum authoritas Eccleſiæ cum ſacrarum literarum authoritate connexa eſt, & per legem connexorum utramque in alterius probationem ſumimus. At ſi generaliter quæratur, unde fideli conſtet, ea quæ fide tenet, eſſe a Deo revelata, non poterit Eccleſia authoritatem inducere: quia unum de revelatis eſt, Eccleſiam errare non poſſe. Ut ad Timoth. habetur. 2. *Tim.* 3. Nec verus catholicus, quod nonnulli fingunt, aſſentitur huic, Eccleſia eſt verax, ſolum per conjecturas humanas, quibus acquiſita fides innititur. Ad quem modum & Saraceni ſuis præceptoribus, & Judæi ſuis Rabbinis, & gentes ſuis Philoſophis, & omnes denique ſuis majoribus inhærent. Non ſic autem Chriſtiani: ſed per interius lumen infuſum a Spiritu Sancto: quo firmiſſime atque certiſſime moventur ad credendum, Eccleſiam chriſtianam errare non poſſe: Saracenorum, Judæorum, Paganorum errare poſſe.

Denique non eſt Eccleſiæ authoritas ratio per ſe movens ad credendum, ſed cauſa, ſine qua non crederemus. Quippe ut nos credamus, juxta præſcriptam a Paulo lege, oportet ut illa, quæ credere debemus, nobis per hominem proponantur. Providit autem

tem Deus ut Eccleſia eſſet, quæ certo ac firmo judicio ea, quæ vere nobis ſunt credenda proponeret. Proponit enim Eccleſia, ut rem exempli cauſa illuſtremus. Evangelium Matthæi eſſe a Deo revelatum: nec mihi proponere niſi verum poteſt. Ego igitur non credo Evangeliſtam dicere verum, quia Eccleſia eum dicat verum dicere, ſed quia Deus revelavit. Et tamen Eccleſia proponens eſt cauſa, ſine qua ego non admitterem illud Evangelium eſſe Matthæi. Spiritu itaque ſancto Eccleſiam afflatam certo credo, non ut veritatem authoritatemve libris canonicis tribuat; ſed ut doceat illos, non alios eſſe canonicos. Nec ſi nobis aditum præbet ad hujuſmodi ſacros libros cognoſcendos; protinus ibi acquieſcendum eſt, ſed ultra oportet progredi, & ſolida Dei veritate niti.

Qua ex re intelligitur, quid ſibi voluerit Auguſt. cum ait: *Evangelio non crederem, niſi me Eccleſiæ moveret authoritas;* & rurſum: *Per catholicos Evangelio credideram.* Videlicet negotium Aug. erat cum Manichæis, qui abſque controverſia ſuo quidam Evangelio credi volebant, & Manichæi fidem aſtruere. Rogat igitur Auguſt. ecquid facturi ſint, ſi in hominem incidant, qui ne Evangelio quidem credat: quove genere perſuaſionis ſint eum in ſuam ſententiam adducturi. Certe ſe affirmat, non aliter potuiſſe adduci ut Evangelium amplecteretur, quam Eccleſiæ authoritate victum. Non itaque docet fundatam eſſe Evangelii fidem in Eccleſiæ authoritate, verum ſimpliciter nullam eſſe certam viam qua ſive infideles ſeu in fide novitii, ad ſacros libros ingrediantur, niſi Eccleſiæ catholicæ unum eundemque conſenſum. *In Epiſt. fundam. c.* 4. Id quod ſatis ipſe explicat, qui & tradit, quod certum argumentum in controverſia de uno quolibet libro ſacro ex Eccleſiæ authoritate ſumitur; ſed non ad hanc, ſed ad divinam authoritatem fides divinorum librorum referenda eſt. *Et libro de utilit. credend. ad Honorat.* Atque hæc eo ducta ſunt, quod multis argumentis diluendis ſervient, ut in libro ſequenti conſpicietur.

De

De duobus generibus argumentorum, quibus omnis diſputatio tranſigitur.

ARgumentum omne, vel a ratione, vel ab authoritate ducitur. His enim duobus modis cujuſque rei, quæ in controverſiam venit, aſſenſionem facimus. Cum vero in reliquis diſciplinis omnibus primum locum ratio teneat, poſtremum auctoritas: ac Theologia tamen una eſt, in qua non tam rationis in diſputando, quam authoritatis momenta quærenda ſunt. Etenim locum ab authoritate adeo ubi proprium vendicavit, ut rationes vel tamquam hoſpites & peregrinas excipiat, vel ſuum etiam obſequium aſciſcat, quaſi longe repetitas. Quippe fidei potiſſimum innititur, quæ niſi ab authoritate proficiſcatur, non modo fides eſſe, ſed ne intelligi quidem poteſt. Eſt namque fides (ut Apoſtolus tradit) *Hebr. 11. argumentum rerum non apparentium*: quas ſi certas certa velis ratione facere, cum ratione profecto inſanies.

Principem itaque locum, ſicut apud fideles, ita apud Theologos authoritas habet. Ratio deinde velut pediſſequa ſequitur. Id quod Apoſtolus videtur ſignificare, cum ait: *Tit. 1. Oportet Eccleſiæ doctorem amplecti eum, qui ſecundum doctrinam eſt, fidelem ſermonem, ut potens ſit exhortari in doctrina ſana, & eos qui contradicunt arguere.* Primum enim ſtringat fidei ſermonem neceſſe eſt, quicunque Chriſtianæ ſcholæ magiſter eſſe volet: ſed niſi mox doctrinæ rationem adhibeat, fidelis quidem eſſe poterit, fidelium doctor eſſe non poterit.

Nam & homines quantumlibet experientes, quod Philoſopho recte collegit D. Thomas. 1. *Meta. diſputare cum adverſariis non queunt: niſi experimento ratio artis acceſſerit.*

Utraque igitur Theologo neceſſaria eſt, & authoritas & ratio. Sed ita tamen, ut authoritas primas in Theologia partes obtineat, ratio vero habeat poſtremas. Unde recte docet D. Thomas, quod argumentari ex authoritate eſt maxime proprium hujus doctrinæ: *1. p. q. 1. art. 8. ad 2.* eo quod principia hu-

jus

jus doctrinæ per revelationem habentur. Et ſic oportet quod credatur authoritati eorum, quibus revelatio facta eſt. Nec hoc derogat dignitati hujus doctrinæ. Nam licet locus ab authoritate, qui fundatur ſuper ratione humana, ſit infirmiſſimus: locus tamen ab authoritate, qui fundatur ſuper revelatione divina, eſt efficaciſſimus. Tantum ille. Ratio utrinque in promptu eſt. Nam ille ex humana inſcitia vel malitia falli & fallere poteſt, at iſte nequaquam. *Sap. 9. Scit enim Deus omnia*, inquit Sapiens, *& incertæ providentiæ noſtræ*. Et cum Evangeliſta & Propheta *Joan. 3. Pſalm. 115.* ait Apoſtolus: *Rom. 3. Eſt autem Deus verax, omnis autem homo mendax.*

Locorum Theologorum numerus & expoſitio.

QUIA Moralis Chriſtiana eſt Doctrina, quæ vel per revelationem proponitur, vel ex revelatione quantum fieri poteſt deducitur, qua percipimus quid agere vel non agere debeamus ut noſtram adipiſcamur ſempiternam ſalutem, ac felicitatem: Hinc præcipuus hujus diſciplinæ fons eſt divina revelatio, & in divina Scriptura, quæ dicitur verbum Dei ſcriptum, & in Traditione, quæ appellatur verbum Dei non ſcriptum. Verbum enim Dei datum eſt homini, ut virtute divinæ claritatis purgata ejus mente a peccati caligine debita ſua officia ediſceret: *Omnis ſcriptura* (ait Apoſtol. 2. ad Timoth.) *utilis eſt ad docendum ... & erudiendum in juſtitia, ut perfectus ſit homo Dei, ad omne opus bonum inſtructus.* Ratio autem eſt, quia cum officia moralis Chriſtianæ ſint juris naturalis, vel ſupernaturalis, in his humana ratio ſine divina revelatione ſæpe cæcutit: ita ut homo nec facile, nec ſemper abſque tali lumine advertere poteſt, an dum in moralibus practice agit, dirigatur a ſolo recto rationis dictamine, abſque eo quod admiſceatur aliqua amoris proprii vel alterius paſſionis deceptio.

Divina ſcriptura dividitur in vetus, & novum teſtamentum. Vetus continet 45. libros; & Novum 27. ſicque ſunt 72. libri divini, ſcilicet Geneſis, & alii, quos Tridentina Synodus recenſet, & ſacros

cros ac canonicos declarat, & in ipſa divina ſcriptura ſigillatim videri poſſunt. Libri ſacri Canonici appellantur; quia norma ſunt & regula fidei, ac morum, & quia in Eccleſiæ canonem ſunt relati.

Varii ſunt divinæ Scripturæ ſenſus. Et primo litteralis, & myſticus, ſeu ſpiritualis. Senſus litteralis eſt ille, quem littera ipſa exprimit, ut ubi ait, Abraham duos filios habuit unum de ancilla, alterum de libera. Senſus myſticus eſt ille, qui non verbis ipſis, ſed rebus per verba ſignificatis indicatur, ut in allato exemplo de Abrahamo, ubi non nomina illa ancillæ & liberæ, ſed perſonæ his nominibus myſtice ſeu ſpiritualiter ſignificatæ Jeruſalem nempe terreſtrem, & Eccleſiam ſignificant, ut ex Apoſt. *Galat.* 4.

Senſus litteralis alius eſt proprius, quem verba proprie accepta important ac efficiunt, ut in hac propoſitione: Abraham duos filios habuit; metaphoricus vero qui exurgit ex verbis improprie acceptis, ut cum dicitur Chriſtus ſedere ad dexteram Patris. Dexteræ enim vocabulo non corporis pars, ſed honoris æqualitas intelligitur. Senſus myſticus triplex eſt: Allegoricus, cum res geſtæ in veteri lege accipiuntur ut figura eorum, quæ implenda erant in nova lege. Sic aries inter vepres cornibus hærens & ab Abrahamo immolatus loco Iſaaci, *Gen.* 22. in ſenſu allegorico ſignificat Chriſtum ſpinis coronatum, & Cruci affixum. Tropologicus, qui ad informandos mores pertinet. Sic circumciſio carnis, quæ apud Judæos in uſu erat, in ſenſu Tropologico, & morali ſignificat vitiorum, & cupiditatum reciſionem *Rom.* 2. *v.* 29. Anagogicus, & hic eſt cum verba, & res geſtæ referuntur ad cæleſtem Patriam: ſic Apoſt. *Hebræor.* 9. ingreſſum Pontificis in Sancta Sanctorum refert ad introitum Chriſti in Cælum. Idcirco ſenſus myſticus ut allegoricus eſt de rebus credendis, & refertur ad fidem. Tropologicus ſeu moralis de agendis, & refertur ad Charitatem. Anagogicus de ſperandis, & dicit ordinem ad ſpem.

Præter verbum Dei ſcriptum attendendum eſt quoque verbum Dei non ſcriptum, ideſt Traditio non humana, ſed divina, non per privatos authores pro-

po-

poſita, ſed non interrupta Paſtorum ſucceſſione fideliter ad nos tranſmiſſa; quia hæc divinam revelationem oretenus traditam nobis exhibet. Hæc Traditio eſt ſecundus Chriſtianæ Moralis locus.

Tria ſunt genera Traditionum; divina ſcilicet, quæ a Chriſto derivatur; apoſtolica, quæ ab Apoſtolis ortum habet, nonnulla enim Apoſtoli, ut Eccleſiæ Paſtores inſtituerunt; eccleſiaſtica, quæ auctores habet Apoſtolorum ſucceſſores. Vera nota ſeu argumentum divinæ Traditionis eſt; quod omne, cujus initium non invenitur in Conciliorum canonibus, nec in decretis ſummorum Pontificum, aut in Patrum ſtatutis, & ſemper ubique, & ab omnibus ſervatum eſt. Hoc profecto a Chriſto Domino originem ducit, ac proinde eſt divina Traditio.

Divina Traditio eſt vera regula in rebus fidei, & morum, & ut talis neceſſario agnoſcenda. Sic docet D. Paul. 1. *Theſſal.* 2. *State, & tenete traditiones, quas didiciſtis, ſive per ſermonem, ſive per epiſtolam noſtram.* Et hoc obſervatum fuit etiam in lege Moyſis, ut *Jeremiæ 6. 6. Interrogate de ſemitis antiquis, quæ ſit via bona, & ambulate in ea.* Imo etiam ab initio de hoc Moyſes populum admonuit: *Deuter.* 32. 7. *Interroga patrem tuum, & annuntiabit tibi.*

Tertius locus Theologicus eſt judicium, conſenſus, & auctoritas Eccleſiæ, quæ eſt cœtus fidelium hominum, nempe unius & ejuſdem Chriſtianæ fidei profeſſione, & eorumdem ſacramentorum communione conjunctus ſub regimine legitimorum paſtorum ac præcipue Romani Pontificis viſibilis totius Eccleſiæ capitis, & ejuſdem Eccleſiæ inviſibilis capitis & Sponſi Chriſti Domini Vicarii in terris. Judicium, conſenſus, & auctoritas Eccleſiæ in definiendis controverſiis fidei, & morum infallibile eſt, ut nec fallere nec falli poſſit. Hinc Eccleſia dicitur ab Apoſtolo 1. *Timoth.* 3. *Columna, & firmamentum veritatis.* Hanc infallibilitatem pollicitus eſt ſuæ Eccleſiæ Chriſtus Dominus ex cap. ultim. *Matth. v.* 20. ubi ait ſe numquam ei defuturum: *Ecce ego vobiſcum ſum uſque ad conſummationem ſæculi.* Et *Joan.* 14. ubi alloquens Apoſtolus teſtatus eſt ad ipſos miſſurum alium Paraclitum ſpiritum veritatis perpetuo in Eccle-

cleſia manſurum, qui eos ſucceſſoreſque ſuos doceret omnem veritatem quam ipſe eiſdem revelarat; *ego rogabo Patrem, & alium Paraclitum dabit vobis, ut maneat vobiſcum in æternum, Spiritum veritatis*, & v. 26. *Ille vos docebit omnia, & ſuggeret vobis omnia quæcumque dixero vobis*. Quare infallibilis eſt Eccleſia ſive congregata in Conciliis, ſive per Provincias diœceſeſque diſperſa. Verum cum Eccleſia præcipue in Conciliis congregata ſuum judicium aſſenſumque proferre ſoleat, hinc Concilia Generalia ad hunc tertium locum theologicum pertinent; idcirco res ita exigit ut aliqua breviter circa rationem Conciliorum Generalium aperiantur.

Concilii nomen idem ſignificat, ac in regnis comitia, quæ aliud non ſunt, quam Principum, Procerum, magiſtratuum in unum locum Congregatio ad regni negotia pertractanda: idcirco Concilia Eccleſiæ aliud non ſunt, niſi Eccleſiæ Præſulum conventus, ut de rebus ad Eccleſiam ſpectantibus agant. Concilia alia Generalia ſunt ad quæ congregantur totius Eccleſiæ Epiſcopi; Alia Nationalia ad quæ conveniunt unius regni, aut Nationis Præſules: Alia Provincialia in quibus ſub Metropolitano reperiuntur unius Provinciæ Epiſcopi; Alia Diœceſana in quibus ſunt ſub Epiſcopo totius Epiſcopatus Presbyteri.

In quæſtionibus morum definiendis poſt Scripturam, & Traditionem conſulenda eſt Eccleſia præcipue in Generalibus Conc. congregata, ideſt conſulenda ſunt Conc. Gener. Conc. Œcumenica ſeu Gener. quæ univerſalis Eccleſiæ conſenſu ſunt recepta, hæc divinam revelationem nobis exhibent ac univerſalem Eccleſiam repræſentant, quæ cum a Spiritu S. dirigatur errare non valet. Unde ajunt Apoſtoli Act. 15. v. 18. *viſum eſt Spiritui S. & nobis*. Hinc ſemper Conc. Generalibus habita eſt reverentia, quæ ipſi divino verbo exhibetur, ut patet exemplis ipſius naſcentis Eccleſiæ ad hæc uſque tempora.

Quartus Ethicæ Chriſtianæ fons, ſeu locus eſt ſummi Pontificis de aliqua morali controverſia ſolemne judicium. Et hoc comprobatur ex ipſa divina Scriptura, Joann. 21. v. 15. *Paſce oves meas*, & ſic alibi.

Ex

Ex ſcriptura igitur Romanus Pontifex ut Petri legitimus ſucceſſor in dubiis circa fidem, & mores nos inſtituere debet, & hoc patet etiam ex perpetua Praxi Eccleſiæ, quæ quovis ſeculo aſſueta fuit in dubiis fidei, & morum judicium ſummi Pontificis exquirere, & reverenter excipere, ut paſſim habetur in Eccleſiaſtica hiſtoria.

Quintus fons & locus moralis Chriſtianæ ſunt Concilia particularia, ideſt judicium particularium Eccleſiarum, ſive Nationalium, ſive Provincialium, ſive Diœceſanarum: Tametſi hæc particularia Concilia univerſo Eccleſiæ conſenſu non ſint recepta (ſi enim univerſim recipiantur, fiunt Generalia, ideſt vim habent ac Generalia) gravis tamen momenti eſt eorumdem judicium, ac authoritas, ut ipſius Scripturæ teſtimonio comprobatur; Matth. 18. 20. *Ubi ſunt duo vel tres in nomine meo congregati, ibi ſum in medio eorum*. Concilia particularia proponunt judicium plurimorum Epiſcoporum, qui propoſitam quæſtionem examinaverunt, non obiter ſed attente, quilibet antiquam ſuæ exhibendo Eccleſiæ Traditionem. Igitur hujuſcemodi judicium in morali valde æſtimandum eſt, maxime ſi attendatur ad ſupra latam Chriſti Domini promiſſionem intereſſendi conventui, ubi plures in nomine ejus eſſent congregati. Praxis quoque Eccleſiæ graviter ſententiam confirmat. Nam illa fuit ſemper Eccleſiæ conſuetudo, ut ſæpe celebrarentur Concilia particularia, quæ vel eſſent diſpoſitiones ad Generalia, aut præteriti Concilii Generalis executiones; ſicuti plurima in Eccleſiaſtica hiſtoria exhibentur exempla.

Hoc patet etiam ex ratione Conc. Univerſale eſt infallibile, quia univerſam Eccleſiam repræſentat, quæ eſt columna fidei, & veritatis firmamentum. Igitur & Concilia particularia gravis ſunt auctoritatis, utpote quæ totam Eccleſiam particularem repræſentant; idcirco a Conciliis Generalibus localia, ſeu particularia ſemper habita fuere in magno honore, & æſtimatione, ac fideles eis ſubjiciendos eſſe decrevere. Et de hoc plura habentur exempla.

Sextus locus ſeu fons Chriſtianæ moralis eſt judicium

cium Epiſcoporum, præſertim quando plures in idem conſentiunt. Et hoc itidem ex ipſa Scriptura comprobatur. In veteri enim lege quando dubium aliquod circa res ad religionem ſpectantes Judæis oriebatur, ad Sacerdotes mittebantur Deuter. 17. 9. *Veniens* (inquit Deus) *ad Sacerdotes Levitici generis, & ad Judicem, qui fuerit illo tempore; qui indicabunt tibi judicii veritatem*. Imo Chriſtus Dominus ita præcepit Matth. 23. 2. *ſuper Cathedram Moyſi ſederunt Scribæ, & Phariſæi; omnia ergo quæcumque vobis dixerint facite*. Et ita etiam docuere Patres, quorum plurima habentur teſtimonia, quorum brevitatis gratia aliqua recenſere prætermitto. Epiſcopi revera jure divino Rectores ſunt Eccleſiarum, Patres, & Doctores populorum ut Apoſt. Act. 20. 18. *Spiritus Sanctus poſuit eos Epiſcopos regere Eccleſiam Dei*. Igitur in moralibus etiam Epiſcoporum judicium conſulendum eſt.

Septimus Chriſtianæ moralis fons eſt Patrum auctoritas, quæ major, vel minor eſt, quatenus plures, vel pauciores in idem conſentiunt, aliis non contradicentibus. Patres ſunt ii quos Deus juxta Apoſt. 1. Cor. 12. 28. poſuit in Eccleſia tamquam Doctores: quocirca eorum doctrina in Moralibus reverenter amplectenda eſt. Patres inſuper habentur hi, qui tum ob eminentem ſcientiam, tum ob inſignem ſanctitatem, tum ob venerandam antiquitatem cenſentur Traditionis cuſtodes. Igitur ſicuti quando ſunt concordes, irrefragabilem faciunt auctoritatem; ita dum plures in idem dogma conveniunt, auctoritatem habent non ſpernendam, ſed ſummopere venerandam: Hinc in moralibus conſulendi ſunt Patres, illi præcipue, qui materiam aliquam pertractant.

Octavus Ethicæ Chriſtianæ fons eſt Theologorum Scholaſticorum authoritas, non eorum tamen, qui ex ſola ratione, ſed eorum qui præcipue ex divina revelatione, ex Eccleſiæ, Pontificum, Patrumque oraculis doctrinam morum percipiunt; ex his peti poſſunt argumenta ad fidem moreſque ſpectantia, quos Eccleſia ipſa conſulit ubi de fide, & moribus, agitur, quorum ſententiæ rationem habet.

Di-

Dixi qui *ex revelatione doctrinam morum percipiunt*: quia Theologi, qui ſolam rationem, quæ corrupta & cæcutiens eſt, oſtentant, minime audiendi. Conſulendi ſunt igitur inſigniores morales Theologi, qui divinæ revelationi nituntur & principem locum habent inter Ethicæ Chriſtianæ D. D., quales ſunt Ss. Thomas, Bonaventura, Antoninus, Raymundus &c. etenim commendat eruditio in divinis ſumma, & profunda, atque vitæ integritas, unde digni habiti ſunt ut Eccleſia eos in albo Sanctorum adſcribere, qui ex ſincero fideliſſimoque veritatis amore, non ingenio contendendi ſcripſere. Hujuſmodi pariter, ſed in inferiori claſſe ſunt Cajetanus, Silveſter, Soto, Sylvius, Toletus, Comitolus, aliive multi ingenio, & doctrina inſignes & integritate morum ſpectabiles, dummodo tamen veteres non reprobent, & in contrarium ſenſum detorqueant.

Conſulendi ſunt pariter inſigniores Canoniſtæ, quales ſunt Panormitanus, Navarrus, Covarruvias, Fagnanus, Cabaſſutius, aliive non pauci. Canoniſtarum enim authoritas magni eſt momenti.

Magni item habendum eſt doctrinale judicium S. Theologiæ facultatum ſeu Accademiarum ſeu Univerſitatum, ac earum præſertim, quæ per orbem totum ſunt in ſumma æſtimatione, cujuſmodi ſunt Lovanienſis, Duacenſis, Salmanticenſis, & maxime Sorbonica Pariſienſis, quam Epiſcopi, imo, & ſummi Pontifices conſulere non dedignantur.

Nonus Moralis Chriſtianæ fons eſt naturalis ratio, juxta illud Iſaiæ cap. 46. 8. *Redite prævaricatores ad cor*; ideſt naturalis ratio revocet peccatores ad conſcientiam. Ratio enim naturalis homini a Deo data eſt ad veritatis agnitionem comparandam; cum naturalis ratio ſit Divini ipſius luminis communicatio, ut ait Coronatus Propheta: *Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui Domine*. Quare valde utilis eſt naturalis ratio in Chriſtianæ moralis ſtudio. Hæc enim ſuppeditat communia morum principia, cujuſmodi ea ſunt: *Bonum eſt faciendum, malum fugiendum, quod tibi fieri non vis alteri ne feceris*: Ex his variæ deducuntur concluſiones, quibus varia explicantur officia, quæ exercere tenemur erga Deum,

erga proximum, erga majores, erga nos ipſos. Verum ratio naturalis verſari debet in theologicis non ut domina, ſed ut famula; & pediſſequa: oportet (ait D. Thomas 1. p. q. 1. art. 8.) ut ratio ſubſerviat. Inſervire debet naturalis ratio in thologicis tamquam pediſſequa ex principiis revelatis concluſiones eliciendo, ac regulas exponendo, ad quarum normam ordinare ſeu conformare debemus actiones noſtras, ut bonæ ſint, & vitia ab his arceamus. Quare nemo non videt eos ratione abuti, qui in rebus theologicis primum locum tribuunt rationi; non ſecus ac in rebus fidei hæretici faciunt nonnulli in moralibus, qui Dei ipſius (ait Juveninus) judices ſe conſtituentes affirmant ſaltem indirecte virtualiter, & interpretative, *hæc aut illa præcepta* ſi ad litteram ſumerentur non ſatis fore attemperata infirmitati noſtræ, & ex hoc temerario judicio argumenta petunt, quibus præcipua Dei mandata clare cæteroquin in divinis litteris expoſita convellere, vel ſaltem ſophiſticis cavillationibus ſubvertere, aut enervare ſtudent, & conantur. Neminem latet nullum eſſe præceptum in Decalogo, quod ſuis ratiociniis ex primis principiis (ut iis videbatur) deductis non labefactaverint, notat Juvenius. Unde Alexander Papa VII. die 25. Septemb. anno 1685. de ejuſmodi ſcriptorum placitis merito dixit, opiniones Chriſtianæ diſciplinæ laxativas & animarum perniciem inferentes, natas ex ſumma luxuriantium ingeniorum licentia.

De Locorum ſeu Fontium Theologicorum uſu.

CIrca uſum vero prædictorum Chriſtianæ moralis fontium ſeu Locorum, cum hæc non ſint æqualis ponderis & auctoritatis ſua prudenti cautione adhibenda ſunt, nempe ubi quæſtio moralis reſolvi poteſt per expreſſam revelationem, ſtandum eſt revelationi, quidquid in contrarium ratio humana ſuggerat, aut reclamet. Revelatio ſiquidem in ſe regulam certiſſimam morum continet utpote quæ infallibili verbo Dei nitatur, cum ex oppoſito humana ratio erroris periculo ſubjaceat, ac proinde mendax in ſcripturis divinis homo appellatur Roman. 3.

3. v. 4. *Omnis autem homo mendax*, & Deus ex oppoſito ita verax eſt, ut ſit ipſa veritas, idcirco nec fallere; nec falli poſſit.

Quod ſi quæſtio ſolvi nequeat per expreſſum Dei verbum, ſed per neceſſariam demonſtrationem ex principiis revelatis, ſtandum eſt hujuſmodi demonſtrationi nihil attendendo ad id quod ratio humana nebulis paſſionum obcæcata in contrarium ſuadeat. Propoſitio enim, quæ ex propoſitione revelata neceſſario ſequitur, irrefragabilis eſt auctoritatis.

Si quæſtio autem moralis, neque per expreſſum Dei Verbum, neque per neceſſariam demonſtrationem ex revelatis reſolvi queat, audiendi ſunt ii quorum in Eccleſiis eſt facultas docendi ſimul & præcipiendi, quid ſuper eam quæſtionem definierint; cum hi ad divinam revelationem propius accedant. Quia cum Deus eos conſtituerit ut genuinum Scripturæ & Traditionis ſenſum exponant; iſti conſulendi ſunt ubi manifeſta non habetur revelatio: *Labia Sacerdotis cuſtodient ſcientiam, & legem requirent ex ore ejus*. Malach. 27.

Ubi talis quæſtio, neque per revelationem expreſſam, neque per neceſſariam demonſtrationem ex revelatis, neque per ſuperiorum Decreto ſolvi nequit, conſulendi ſunt, qui antiquitate, doctrina, pietate ſunt in Eccleſia excellentiores. Habent enim hi ab antiquitate quod teſtes ſint, ac cuſtodes divinæ traditionis; a doctrina quod ſint divinæ revelationis interpretes; a pietate, quod ab humanis affectibus in exponendis morum regulis eorumque difficultatibus diſſolvendis immunes extiterint. Ex quo patet quod cum major, ac ſanior pars antiquorum Patrum, & Theologorum in aliquod morum dogma convenerint, illis eſt adhærendum. Quod ſi tandem circa morales difficultates Patres Patribus adverſantur, Theologi inſigniores alii alia tradant, celebriores Canoniſtæ diverſa opinentur, tunc rationis eſt definire. Sed in hac neceſſe eſt ut magna cautione procedantur; ideſt 1. opus eſt ut caveamus, ne rem ſecundum inclinationem pravorum noſtrorum affectuum decidamus; quidquid enim placet, & amamus hoc bonum, & ſanctum nobis eſt. Unuſquiſque pro-

prium defectum & Paſſionem excuſat, defendit, & cohoneſtare ſtudet. 2. Ut caveamus ne a partium ſtudiis ſeu affectionibus abducamur. Ex hoc enim fit ut quiſque pro ſuſceptis ſive jure, ſive injuria ſemel partibus veritatem ſtare pertinaciter tueatur, eaque omnia, quæ contra ſentiunt aliarum partium defenſores ut falſa rejiciat, ac reſpuat. 3. Ut medio quantum fieri poteſt inter laxiores & rigidiores opiniones tramite incedamus. Etenim ſicuti ſine culpa nec gravari poteſt dulce Chriſti jugum, ita nec via ſalutis amplior reddi poteſt, dum anguſta in Evangelio deſignatur. 4. Oportet ut in opinionum ambiguitate quod propius revelationi accedere deprehendimus, ac parti quæ magis legi favere videbitur, religioſe adhæreamus.

De uſu Conciliorum, ſeu ſacrorum Canonum in reſolvendis caſibus Conſcientiæ.

NOta I. Concilia in ſuis Canonibus de tribus agere ſolent, 1. de his quæ ad Fidem, 2. de his quæ ad mores, & 3. de his quæ ad Diſciplinam pertinent. Et cum Jus civile & canonicum ad invicem aliquando juvent: hinc fit ut quandoque agant de his quoque quæ ad jus civile ſpectant. Canones Fidei exponunt quæ credenda, aut non credenda ſunt: Canones morum quid circa mores fieri poſſit aut debeat, quid non poſſit fieri nec debeat. Canones Diſciplinæ ſtatuunt quale eſſe debeat regimen eccleſiaſticum. Nam quod in civili Republica apellatur Politica, in Republica Chriſtiana dicitur diſciplina. Regulæ canonico-civiles eæ ſunt quæ inſtitutæ ſunt ab Eccleſia ad jus civile firmandum.

Nota II. Quod cum Conciliorum canones non uno eodemque tempore conſtituti ſint, hinc fit non in omnibus eumdem ſtylum inveniri, nec formulas eaſdem loquendi; etenim nunc comparatur ad mores unius regionis, & gentis, modo ad inſtituta alterius regni ſeu nationis. Imo ex quo non uno eodemque tempore conſcripti ſunt canones, exinde contingit quod varietas vocum modo puræ, modo barbaræ latinitatis in illis reperiatur, unde non levis exoritur difficultas, ut eorum genuinus ſenſus intelligatur;

eo

eo vel maxime, quod pro temporum varietate eadem vox quando unum, quando aliud ſignificat. Quare ad verum eorumdem Canonum ſenſum aſſequendum opus eſt recurrere ad Gloſſarium Ducange, vel ſi hoc haberi facile nequeat, ad P. Annatum in ſuo Theologiæ Apparatu, ubi agit de Conciliis: ibi enim inveniet ſtudioſus quæ ad intelligentiam Canonum conducere valent.

Qui igitur uti voluerit ſacris Canonibus ad reſolvendos caſus conſcientiæ, profecto opus eſt ut prius plane dignoſcat quinam ſint canones fidei, quinam morum, quinam diſciplinæ, ac tandem quænam regulæ canonico-civiles. Canones fidei invariabiles ſunt; cum invariabilis ſit fides quam explicant; cum Deus nequeat inter ſe mutuo Pugnantia revelare, v. gr. hodie revelare quod ſit trinus, poſtea declarare, quod trinus non ſit, quia ita ſibi aperte contradiceret. Canones quoque morum invariabiles ſunt; quia 1. præcepta Decalogi quæ ipſi explicant, variare nequeunt, cum præcipiant quod intrinſece bonum eſt, & prohibeant quod ab intrinſeco eſt malum. 2. Præcepta pariter Evangelica quæ per Canones explicantur, ſunt inviolabilia, quia legi Evangelicæ non debet alia divina lex ſuccedere. Concilia enim in ſuis canonibus tota ſunt, ut ingruente aliqua hæreſi, vel gravi difficultate circa res fidei, vel morum, declarent, ſeu clarius exponant quæ Deus in ſuis divinis Scripturis ſubobſcure revelavit, ſeu præcepit aut prohibuit, abſque eo quod ne minimum quidem veritati revelatæ addant, vel detrahant. Quocirca canones fidei in generalibus Conciliis editi, ſunt uberiores articulorum fidei, ſive præceptorum Decalogi explicationes, non ſecus ac concluſiones in ſcientiis naturalibus ſunt uberiores expoſitiones principiorum, quæ in iiſdem ſcientiis ſunt per ſe nota. Canones tamen diſciplinæ variabiles ſunt, eo ferme pacto quo varia eſt ſæcularis Politia pro diverſitate loci, temporis vel perſonarum. Regulæ autem canonico-civiles non plus habent firmitatis quam leges civiles, utpote quæ non alio fine conſtituantur, niſi ut jus civile in ſuo robore maneat. Igitur qui uti voluerit Conciliorum canonibus ad caſuum moralium

reſolutionem, ad hæc omnia attendere debet, ne regulas variabiles cum invariabilibus confundat.

Exemplo vero aliquo res apertius circa differentiam canonum, fidei, morum & diſciplinæ explicabitur. Si Doctor cum pertinacia aſſereret uſuram non eſſe peccatum, eſſet hæreticus: non eſſet vero hæreticus mercator, qui amore pecuniæ uſuras exerceret. Et ratio eſt; quia Doctor peccaret contra canonem fidei, quo definitur uſuram eſſe peccatum; & mercator peccaret contra canonem morum, quo uſura interdicitur. Rurſus nec contra fidem, nec contra mores, ſed contra diſciplinam peccaret ignarus Parochus, qui publicum uſurarium eccleſiaſtica ſepultura non privaret, modo illud non factum ſit malitioſe. Et ratio eſt; quia Parochus nec fidei nec morum canonem, ſed canonem diſciplinæ violat. Quare ut hæc regula ad praxim reducatur, Doctor abſolvi non poſſet, niſi hæreſim retractaret; mercator, niſi damnum temporale repararet; parochus, niſi conſulto prius Epiſcopo noviſſet quomodo ſe in hoc caſu gerere deberet. Et ſic in aliis dicendum.

Qui autem dictos canones diſtinguere velit, uti debet gravi conſideratione, cum nihil difficilius ſit, quam diſtinguere exacte quinam ſint canones fidei, quinam morum, quinam diſciplinæ; dum ſæpe hæc tria in uno eodemque objecto conjuncta reperiuntur, puta in Baptiſmo ad fidem pertinet te ſcire baptiſmum rebus conſtare, materia nempe & forma, ſcilicet vera ac naturali aqua, quæ eſt materia, & verbis *ego te baptizo in nomine Patris* &c. quæ ſunt forma. Ad mores, quod adultus non recipiat baptiſma niſi cum ſanctis diſpoſitionibus, & quod miniſter non illud conferat cum conſcientia peccati mortalis. Ad diſciplinam, quod baptiſmus talibus ab talibus ritibus accidentalibus conferatur; qui ritus non ſemper iidem fuere.

Difficultas diſtinguendi inter canones fidei, morum & diſciplinæ augentur a mutua eorumdem canonum ab invicem dependentia: quia regulæ diſciplinæ moralia præcepta determinant, & moralia præcepta fidem vivam reddunt, v. gr. fides credendi Deum eſſe adorandum, niſi talis fides ad praxim reducatur per illud morale præceptum *memento ut diem* *ſab-*

ſabbati ſanctifices, & præceptum hoc *ſabbatum ſanctifices* vagum eſt niſi ad aliquem particularem Religionis actum determinetur, uti fit per eccleſiaſticum præceptum, quo jubetur ut eo die Miſſa audiatur, & divinis officiis ſiſtatur.

Ad hoc vero ut canones fidei, morum & diſciplinæ diſtinguamus, opus eſt ut hæc tria attendamus, nempe 1. Symbolum Apoſtolorum, ut cognoſcamus canones fidei; 2. Præcepta Decalogi, per Evangelium expoſita, ut agnoſcamus canones morum. 3. Præcepta mere Eccleſiaſtica, ut canones diſciplinæ deprehendamus. Nam, ſicuti antea jam notavimus, canones fidei non aliud ſunt, quam explicationes ampliores Symboli Apoſtolorum; Canones morum uberiores expoſitiones Decalogi; canones diſciplinæ, certæ juris eccleſiaſtici applicationes Igitur ſi velimus prædictos canones diſtinguere, oportet ut hæc tria attendamus. Etenim fiet nos dignoſcere canones fidei, ſi eos ad Symbolum comparaverimus: Sic apprehendemus canones morum, ſi cum Decalogi præceptis eos conferamus; tandem percipiemus canones diſciplinæ, ſi cum præceptis eccleſiaſticis comparaverimus. Diximus notanter *cum præceptis mere eccleſiaſticis*; quia, quando præcepta Eccleſiaſtica jubent quæ fidem reſpiciunt, vel imponunt quæ reſpiciunt mores, tunc vel ad fidem, vel ad mores ſpectant, & non ſecus ac præcepta fidei & morum, ipſa quoque præcepta eccleſiaſtica circa res hujuſmodi verſantia, ſunt invariabilia.

Ex dictis igitur colligitur 1. canones omnes, quibus ſtatuitur Deum unum eſſe in ſubſtantia, trinum in perſonis, cæteraque alia quæ in Symbolo continentur, ad fidem ſpectare: canones omnes explicantes præcepta affirmativa, vel negativa quibus præcipiuntur actus interiores exterioreſve fidei, ſpei, charitatis & religionis circa hæc myſteria exercendi; ſeu actus vetantur hujuſmodi myſteriis adverſanter, ſunt canones ad mores ſpectantes, utpote qui ſint latiores, ſeu uberiores expoſitiones illius Decalogi præcepti *Dominum Deum tuum adorabis*. Item canones omnes, quibus ſtabiliuntur dies feſti & ſolemnitates circa Trinitatem, Incarnationem &c. ca-

nones ſunt diſciplinæ; quia non aliud ſunt quam Eccleſiaſtici præcepti explicationes.

Colligitur 2. omnes illos canones eſſe de fide qui determinant Eccleſiam ſacram eſſe Rempublicam, non civilem ſeu politicam, utpote non ab hominibus, ſed ab ipſo Deo fundatam inſtitutamve, ac conſiſtentem non in puris hominibus, ſed civibus ſacro baptiſmate initiatis, & Præſulibus, ideſt Epiſcopis, Sacerdotibus, Diaconibus per Sacramentum Ordinis conſecratis, cum hæc omnia pertineant ad articulum fidei *Credo ſanctam Eccleſiam*. Ita canones omnes ſtatuentes quales diſpoſitiones ineſſe oportent in iis qui in Eccleſia præſunt & ſubſunt, ſunt canones morum: quia ſunt ampliores explicationes illius præcepti Decalogi *Honora patrem tuum, & matrem tuam*. Regulæ item omnes quæ ordinant tempus, locum pro recipiendis ſacris Ordinibus, ſeu veſtes præſcribuntur quibus convenit ut clerici a laicis diſtinguantur, ſunt canones diſciplinæ.

Ita pariter canones omnes pertinentes ad Sacramentorum ſubſtantiam: v. g. quod homines nonniſi per Baptiſmum in Eccleſiam recipiantur, non corroborentur niſi per Confirmationem, ac nonniſi per Euchariſtiam nutriantur, hujuſcemodi canones ad fidem ſpectant, utpote qui ſint fuſiores explanationes articuli *Credo in remiſſionem peccatorum*; quo articulo ſignatur homines juſtificari per Sacramenta, aut eorum votum. Quod vero Sacramenta recipienda non ſint ab adultis niſi cum ſanctis diſpoſitionibus, cum ſanctitate a Miniſtro & illo conſecrato conferantur, ad canones morum ſunt ſpectantia. Quod tandem Baptiſma non conferatur ſolemniter niſi in feſto Paſchatis, vel Pentecoſtes; quod Confirmatio detur immediate poſt Baptiſma, ut fiebat olim, vel in adulta ætate, uti nunc fit, ad meram diſciplinam pertinet. Ad fidem pariter pertinet non unum, ſed plures debere eſſe Epiſcopos Apoſtolorum ſucceſſores. Quod ſancta ordinatione conſecrentur; quo explicatur articulus *Credo ſanctam Eccleſiam catholicam*. Item ad fidem ſpectat quod Matrimonium ſit Sacramentum. Pertinet autem ad mores quod Epiſcopi vocati ſint a Deo, non intruſi, do-

cti & non indocti, ſancti & non vitioſi, ita ut præminere debeant laicis ſanctitate, utpote qui Chriſti Domini vices, ſeu perſonam repræſentant; idcirco hoc canone explicatur locus ille *Sancti eſtote quoniam ego ſanctus ſum*. Sic ad mores pertinens eſt, quod Matrimonium habeat ea omnia quæ ad eſſentiam contractus ſunt ſpectantia. Ad diſciplinam tandem pertinet extenſio major, vel minor Epiſcopalis Diœceſis, cum limites Epiſcopatuum creſcant & decreſcant pro arbitraria determinatione Eccleſiæ. Item quod Prælati inſtituti ſint modo ſorte, ut Mathias, modo ad preces populi, ut ſeptem Diaconi, modo electione, modo præſentatione, ut contigit in quibuſdam locis. Et reſpectu Matrimonii talia, vel talia impedimenta ad illius invaliditatem, cum hoc jure poſitivo ſit inductum. Patet igitur quod varietati quam pati poſſunt canones diſciplinæ quoad circumſtantias loci, temporis, perſonarum, non ſint ſubjecti etiam canones fidei & morum, utpote qui pertineat ad Decalogum, ideſt ad legem naturalem, ita ut ubique terrarum, & gentium ab omnibus generatim ſint admittendi.

Colligitur 3. canones fidei & morum ſic invariabiles eſſe quoad ſubſtantiam, ut nunquam factum ſit in illis variationem contigiſſe, niſi circa expreſſiones. Et ratio eſt; quia doctrinam fidei & morum non recepit Eccleſia ab hominum documentis, ſicut humanæ ſcientiæ, v. gr. Phyſica quæ mutatur ſecundum varia quæ nobis objiciunt phænomenorum experimenta; doctrinam vero fidei & morum recepit Eccleſia a Deo revelante, cujus infinitæ ſapientiæ nulla nova cognitio advenire poteſt. Et cum ſit immutabilis, nequit ſuis ſemel revelatis contradicere; ac ideo canones poſteriores fidei & morum poſſunt quidem priores explicare, minime vero prioribus derogare. Sic ex. g. unitas Perſonarum in divinis, quæ ante Synodum Nicænam exponebatur, quod Perſonæ eſſent quid unum, poſt eamdem Synodum quod Perſonæ eſſent conſubſtantiales &c.

Colligitur 4. canones pariter diſciplinæ, prout habent explicare canones fidei, vel morum, cum ex hac parte ſpectent ad jus naturale, eſſe prorſus in-

variabiles, & ſolum variabiles eſſe poſſe quoad modum quo, vel fidei exercitium determinant; vel præcepta Decalogi applicant ad praxim; dum ex hoc capite pertinent ad jus ſeu ad legem poſitivam. Sic canones quibus Eccleſia ſtatuit ſolemnitatem Feſtorum, jejuniorum auſteritatem &c. ea parte qua præcipiunt pietatem erga Deum, vel ſobrietatem in nobis, ipſi, quia ſecundum tale munus pertinent ad jus naturale, variari nequeunt, variari quidem valent quoad modum celebrandi feſti, vel jejunia obſervandi; quia ſecundum talem reſpectum ſpectant ad jus poſitivum.

Nota. I. Canones diſciplinæ, etiam ex illa parte qua variabiles ſunt, variandi non ſunt niſi publica Eccleſiæ authoritate, quæ vel eam mutationem ſtatuat, vel juſtis de cauſſis permittat, minime vero authoritate privata; quia nulla lex authoritate privata mutari poteſt.

Nota. II. Canones diſciplinæ tamdiu valere ſeu permanere in ſuo vigore, quamdiu Eccleſia ſtatuit novas pœnas, vel ſtatutas innovat contra inobedientes, vel aliquid aliud abhibet ut vigorem eorum tueatur. Quare Canones antiqui quibus diſciplina Monaſtica, & Cleri reformatio ſtatuitur circa ea quæ ſpectant ad ſubſtantiam votorum & eſſentiam Clericatus, nunc quoque ſuum habent vigorem, cum Tridentina Synodus antiquos canones innovaverit.

Nota. III. Tunc Canones diſciplinæ vigere deſinunt, quando Eccleſia contrariam legem ſtatuit, aut uſum contrarium non obſiſtendo permittit; quia tunc aut mutationem decernit, aut ſaltem eam tolerat. Sic præceptum recipiendi quater in anno Euchariſtiam, mutatum eſt a Concilio Lateranenſi can. *Omnes utriuſque ſexus* in præceptum ſumendi ſemel in anno. Sic jejunium non amplius viget in tanto rigore, ſicuti quando fiebat hora tertia poſt meridiem, nec fiebat cœnula quæ nunc permittitur veſpere, & comeſtio, ſeu prandium circa meridiem. Et hoc permittitur in Religionibus etiam ſtrictioribus. Sic pœnitentiæ peccatoribus olim per canones injungendæ, Eccleſia permittente, ad prudentiam Confeſſarii relictæ ſunt. Sic &c.

TRA-

TRACTATUS

De uſu juris canonici & civilis, & de vero uſu Caſuiſtarum.

DE JURE CANONICO.

§. I.

Quid ſit Jus Canonicum.

JUS Canonicum idem latine ſonat ac regula ex cap. can. diſt. 3. & tali nomine ſignificantur leges eccleſiaſticæ ad divinum cultum & ad ſupernaturalem finem pro animarum ſalute ordinatæ. Jus Canonicum aliud eſt ſcriptum quod continetur in corpore Juris canonici; & eſt illud quod proprie ſolet appellari jus canonicum, & fertur ab Eccleſiaſtico legislatore, qui plerumque leges ſuas per ſcripturam promulgare ſolet. Aliud non ſcriptum, & hoc eſt conſuetudo quæ longo uſu firmata non ſecus ac lex, ſeu jus ſcriptum vim habet obligandi.

Canon ſcriptus generice acceptus dividitur in canonem ſpecifice ſumptum, ſeu in ſignificatione minus ampla, in decretum, in epiſtolam, in Decretalem, in dogma, in mandatum, in interdictum & ſanctionem. Hæc diviſio fertur a Gloſſa in Decreto Gratiani diſt. 3. v. *Omnes*. Nomine canonis ſpecifice ſumpti, ſeu in ſignificatione minus ampla intelligitur Conſtitutio, ſeu lex edita a Concilio Generali. Decretum etiam ſpecifice ſumptum eſt Conſtitutio edita a Summo Pontifice nulla præcedente alicujus conſultatione. Epiſtola Decretalis dicitur Conſtitutio facta a Summo Pontifice ad conſultationem alterius ſcripto tranſmiſſa & publicata. Dogma eſt Conſtitutio doctrinalis circa fidem; mandatum Conſtitutio circa mores, Interdictum Conſtitutio aliquid prohibens nulla certa pœna pro tranſgreſſoribus impoſita. Sanctio tamen per quam aliquid prohibetur, ut ſimul adjiciatur

ali-

aliqua pœna tranſgreſſori. Omnes hæ Conſtitutionum ſpecies aliquando veniunt & confunduntur ſub uno eodemque canonis nomine. Canon denique alius dicitur extravagans, alius incluſus in corpore juris: hic dicitur omnis Conſtitutio quæ repoſita eſt in voluminibus componentibus corpus juris canonici. Canon extravagans vocatur ea Conſtitutio, quæ nondum poſita eſt in dictis voluminibus; ſed quaſi extravagatur, quales ſunt Conſtitutiones Summorum Pontificum editæ poſt compilationem totius juris Canonici; quod nomen adhuc retinent quædam Conſtitutiones quæ componunt librum Extravagantium intra corpus juris; quia tale nomen habuerunt, anteouam eidem corpori adnecterentur.

Corpus Juris Canonici eſt Collectio canonum illorum ſeu regularum quibus Chriſtiani diriguntur vel ad divinum cultum exercendum, vel ad eorum ſupernaturalem finem aſſequendum. Corpus Juris canonici aliud eſt antiquum, aliud novum, aliud noviſſimum; & illud dividitur in commune omnibus Chriſtianis, & in particulare alicui nationi ſeu Genti. Corpus juris canonici antiqui illud eſt, in quo per varios authores canones collecti ſunt, quibus Eccleſia prioribus ſæculis per octingentos annos uſa eſt; & hoc conſtat variis Canonibus Apoſtolorum, nempe Conciliorum & Pontificum. Canones Apoſtolorum ſunt nonnulla præcepta, quæ Apoſtoli Epiſcopis & Presbyteris ad animarum curam, Eccleſiarumque gubernationem generatim pertinentia tradidere, quæ longo tempore hominum memoria conſervata tandem ſcriptis conſignata ſunt, licet authore ac tempore incertis. Unde nati ſunt Canones Apoſtolici ſeu Conſtitutiones Apoſtolicæ quæ S. Clementi Papæ attribuuntur, tametſi eorum Apoſtolicorum Canonum authoritas non ſit omni exceptione major; quandoquidem diverſa diverſis temporibus illis additamenta appoſita ſunt. Canones antiqui Conciliorum ii ſunt qui in pluribus Conciliis priorum temporum editi fuere. Prioribus enim ſæculis plurium Civitatum Epiſcopi nonnunquam ad decidendas cauſſas majoris momenti ſimul convenere, quorum Congregationes Concilia vocabantur. Hæc tamen tribus prioribus ſæculis ob æſtus

per-

perſecutionum rarius agebantur; nonnulla tamen etiam ex difficillimis illis temporibus ad noſtram notitiam pervenerunt, veluti Concilia ſub Victore Papa habibita de Paſchæ controverſia; Carthaginenſe ſub Agrippina Epiſcopo, cujus meminit Cyprianus Epiſtola 71. & alia plura, dum toties tales Conventus haberentur, quoties commode fieri poterat. Verum ex quo ſub Magno Conſtantino pax Eccleſiæ reddita fuit, frequentius ac meliori ordine facti fuere Epiſcoporum Conventus: ſub ipſo Conſtantini imperio celebrata fuere Ancyranum in Galatia anno 314. Neocæſarienſe in Ponto, quæ ſunt eorum, quorum canones ſuperſunt, antiquiſſima Concilia. Ejuſdem Imperatoris auſpiciis coactum fuit anno 325. Nicææ in Bithinia Concilium Œcumenicum primum, ad quod omnes Epiſcopi Orbis convenere. Nicænum ſecuta ſunt tria particularia, ſcilicet Antiochenum anno 341. Laodicenſe in Phrygia anno 370. & anno 371. Gangrenſe in Paphlagonia, quorum canones maximi habebantur. Tandem anno 381. habitum fuit Conſtantinopoli Œcumenicum ſecundum.

Horum ſeptem Conciliorum, nempe duorum Univerſalium & quinque particularium canones in unum corpus collecti ſunt, quod appellatum fuit *Codex* canonum Eccleſiæ Univerſalis, quo conſtat uſum fuiſſe Concilium Calcedonenſe cujus canon primus generatim comprobatur. Huic Codici acceſſere canones Concilii Epheſini Œcumenici tertii habiti anno 430. & Calchedonenſi Œcumenici quarti celebrati anno 440. Item Canones 50. Apoſtolorum, & Canones Concilii Sardicenſis celebrati anno 347. a pluribus Eccleſiis pro continuatione Concilii Nicæni, adjecti fuere huic Codici.

Omnes iſti canones græca lingua concepti fuere: Verum in Eccleſia Occidentali recepta fuit antiqua verſio latina, cujus author incertus eſt. Hæc vetus compilatio adhibita fuit in Concilio Chalcedonenſi in Eccleſia Romana uſque ad ſubſequens ſæculum, nec per Galliam & Germaniam uſque ad ſæculum nonum aliam compilationem noverunt. Denique Dionyſius dictus Exiguus, qui anno 530. Romæ vixit, novam verſionem eamque multo fideliorem a-

dor-

dornavit, cui addidit omnia quæ tunc temporis in Græco Codice continebantur, nempe 50. Canones Apoſtolorum, Canones Conciliorum Chalcedonenſis, Sardicenſis, Carthaginenſis, ac nonnullorum aliorum qua habita fuere in Affrica. Item collegit idem Dionyſius Decretales Epiſtolas Pontificum, ideſt a Siricio, qui obiit anno 398. uſque ad Anaſtaſium II. qui deceſſit an. 498. Appellabantur enim *Decretales* Epiſtolæ, quibus Pontifices ab Epiſcopis conſulti decidebant momenta diſciplinæ quæ Canonum loco habebantur, non ſecus ac Græci his æquiparabant Decretales Dionyſii Alexandrini, Gregorii Thaumaturgi, Baſilii Magni ad Amphilochium Epiſtolas.

Authoritas Compilationis Dionyſianæ tantæ fuit æſtimationis, ut Eccleſia Romana ea deinceps ſemper uteretur ſub appellatione *Corporis Canonum*; & hæc Compilatio uſque ad Caroli Magni tempora etiam in Gallia ſola agnita fuit. Extitit in Eccleſia Africana Codex Canonum collectus maxima ex parte ex Conciliis habitis tempore S. Auguſtini. Quod fecit Romæ Dionyſius Exiguus, hoc idem præſtitit in Hiſpania Martinus Bracarenſis Epiſcopus, qui floruit anno 570. cum hic Compilationem Canonum ediderit ſecundum Orientales, quibus nonnullos canones adjunxit Conciliorum, quæ habita fuere in Hiſpania. Hæc pauca præcepta quæ Jus antiquum appellatur, univerſæ Catholicæ Eccleſiæ per octo ſæcula ſatis fuere.

Jus Canonicum antiquum non aliter citari ſolet, quam citantur Patres aut Concilia, e quibus extractum eſt, puta ſi citandus ſit canon Concilii Neocæſarienſis, vel Siricius Papa de Diaconis non ordinandis ante annum trigeſimum incœptum, ſic loca illa citantur *Concil. Neocæſar.* can. 2. *Siric.* epiſt. 1. quæ duo reperiuntur in Dionyſii Exigui Collectione.

Corpus juris canonici novum illud eſt, quo hodie Scholæ & Forum utuntur; & collectio juris canonici novi habetur in volumine quod corpus canonicum nuncupatur. Hoc autem corpus canonicum conſtat Decreto Gratiani quinque libris Decretalium, ſexto Decretalium, Clementinis, Extravagantibus Joannis XXII. & Extravagantibus communibus.

Decretum Gratiani dicitur volumen a Gratiano Mo-

Monacho Ordinis S. Benedicti compilatum, cui Operi doctas Gloſſas nonnulli addidere. Continet hoc volumen præter Decreta Conciliorum & Summorum Pontificum quæ vim canonicis habent, plurima alia vel ex SS. Patribus vel ex aliis Interpretum fragmentis, vel etiam ex jure civili petita; unde orta eſt controverſia inter Doctores num omnia translata in hoc volumen canon cenſeri debeant.

Decretum hoc Gratiani dividitur in tres partes, quarum prima continet 101. Diſtinctiones in plures canones ſeu capita, excepta q. 3. cauſ. 33. quæ continent tractatum de pœnitentia in 7. diſtinctiones per canones ſeu capita diviſum. Denique tertia pars Decreti continet quinque diſtinctiones diviſas in canones ſeu capita agentia de conſecratione.

Secunda pars corporis Juris Canonici eſt volumen Decretalium, quæ dicuntur Gregorii IX. quia illius juſſu collectæ ſunt ex variis Reſcriptis, Conſtitutionibus ſummorum Pontificum, Conciliorum Decretis per S. Raymundum de Penafort Ordinis Prædicatorum Cappellanum, & Pœnitentiarum ejuſdem Pontificis, cujus voluminis Gloſſator eſt Bernardus Parmenſis. Dividitur autem in quinque libros continentes Titulos & capita, in quorum primo agitur de Miniſtris Eccleſiæ eorumque electione, ordinatione, officiis uſque ad Titulum 34. ac deinde ſub finem ejuſdem libri ſubnectuntur principia judiciorum. In ſecundo libro agitur de jure quod præcipue eſt via judicaria. In tertio libro de Clericis, necnon de quibuſdam quæ ſunt Clericis laicisque communia. In quarto de Sponſalibus & Matrimonio. In quinto de criminibus & pœnis. Quæ omnia breviter indicantur veteri illo verſiculo quinque vocibus conſtante, quæ totidem libris Decretalium correſpondent.

Judex, Judicium, Clerus, Sponſalia, Crimen.

Tertia pars corporis Juris Canonici eſt Sextus Decretalium juſſu Bonifacii VIII. compilatus opera & ſtudio Gullielmi Archiepiſcopi Ebredunenſis, Berengarii Epiſcopi Biſterenſis, & Richardi de Senis

nis S. R. E. C. Vice-Cancellarii, ex pluribus Pontificum Reſcriptis, Decretis Conciliorum, quæ emanarunt poſt editum volumen Decretalium antiquarum Gregorii IX. cujus Operibus Gloſſator eſt Joannes Andreas Bononienſis. Appellatur Sextus, quia additus fuit quinque antiquioribus libris Decretalium Gregorii, licet ipſe quoque dividatur in quinque libros continentes ſimiliter titulos ex Decretalibus Gregorij deſumptos, & capita.

Quarta pars corporis juris canonici ſunt Clementinæ & volumen Extravagantium. Primæ ſunt Conſtitutiones Clementis V. editæ in Concilio Vienneſi, quibus Gloſſas appoſuit prædictus Joannes Andreas, ac ſimiliter partitæ ſunt in quinque libros continentes titulos ex Decretalibus Gregorii exceptos & capita.

Volumen Extravagantium ſubdividitur in duas partes, in quarum prima continentur Extravagantes Joannis XXII. quibus Gloſſas addidit Zenzelinus de Caſſanis. In altera autem ſunt Extravagantes diverſorum Pontificum poſt Sextum emanatæ, quibus Gloſſas adjunxere Joannes Monachus, Guillelmus de Monte Laudano, & Joannes Franciſcus de Pavinis.

Iſtæ ſunt partes ex Pontificia authoritate receptæ quæ componuntur corpus juris. Conſtitutiones aliæ Conciliorum, & Summorum Pontificum emanatæ poſt illarum omnium compilationem, vim etiam Canonum habent, & dici poſſunt Extravagantes; quia quodammodo vagantur extra corpus juris canonici, nec adhuc niſi privata authoritate in unum compilatæ, & hujuſmodi Extravagantes vocantur ab aliquibus Jus Canonicum noviſſimum, de quo infra.

Totum corpus hoc juris canonici componitur partim ex ſacrarum Literarum præceptis, partim ex Conciliorum & Summorum Pontificum Conſtitutionibus, partim ex SS. Patrum ſententiis, partim ex aliquibus ſtatutis juris civilis; cum hæc tamen differentia, quod præcepta ſacrarum Literarum, Decreta Conciliorum quæ approbata ſint, Conſtitutiones ſummorum Pontificum habeant per ſe vim legis Eccleſiaſticæ. Et talem vim acquirunt SS. Patrum ſententiæ, quæ translatæ ſunt in Decretalium volu-

mina

mina & a Summo Pontifice approbatæ; quod tamen illis non competit niſi quatenus mediante translatione & approbatione Pontifex eas ſuas facit. Statuta vero legum civilium ſecundum ſe licet obligent, ac obſerventur etiam in foro Eccleſiaſtico, ſuppoſito quod neque canonicis Decretis, neque bonis moribus adverſentur ex cap. 1. *de novi operis nuntiatione* juncto cap. 1. & 5. aliiſque diſt. 10. tamen vim non habent ea nominis Eccleſiaſtici niſi prout in aliquam Conſtitutionem Eccleſiaſticam translata ſunt & aſſumpta a Summo Pontifice tamquam ſua juxta illud Juſtiniani in lib. 1. cap. *de veteri jure enucl.* cui conſonat cap. 22. *ſi Apoſtolicæ* 22. *de præbend. in 6.*

Circa vero Decreta Conciliorum diſtinguendum eſt inter Decreta Conciliorum Generalium quæ, ſi Concilium a Summo Pontifice approbatum ſit, habent per ſe vim canonis univerſalis, ſive incluſa ſint in corpore juris ſive non, & Decreta Conciliorum particularium quæ cum ſecundum ſe ſint canones particulares, eam tantum obligant Diœceſim ſeu Provinciam pro qua particulare Concilium congregatum fuit, niſi tamen a Summo Pontifice aſſumpta ſint, & facta tanquam ſua, ut ſua illa fecit quæ inſerta ſunt in libris Decretalium juxta illud effatum: *Omnia noſtra facimus quibus authoritatem noſtram impartimur.* Et ratio eſt; quia vis & extenſio legis dependet a vi & extenſione juriſdictionis, cum extra territorium juſdicenti impune non obediatur; idcirco vis canonis univerſalis procedere nequit, niſi ab eo qui juriſdictionem habet univerſalem per totam Eccleſiam, cujuſmodi ſunt Concilium Generale & ſummus Pontifex.

Jus novum ſua ſigna habet quibus citari ſolet. Hinc ad tales citationes dignoſcendas iſta advertenda ſunt, ideſt quoties in libro qui legitur, inveniuntur hæc ſigna *can.* vel *c. diſt.* tali puta 5. adeunda eſt pars 1. Gratiani quæ, ut vidimus, complectitur 101. diſtinctiones. Si reperiatur *can.* vel *cap.* 12. cauſ. 3. tunc adeunda eſt ſecunda pars ejuſdem Gratiani quæ cauſſas triginta ſex complectitur. Et ſi reperiatur *diſt. de pœnitentia* trigeſima cauſa adeunda, ubi habentur diſtinctiones 7. *de Pœnitentia.* Si inveneris

can.

can. vel *cap. diſt. de conſecrat.* conſulenda eſt pars tertia Gratiani, in qua ſunt quinque diſtinctiones *de conſecratione*.

Quando autem inveniuntur hæc ſigna *can.* vel *cap.* de tali materia v.g. *de feriis*, &c. tunc adeundæ ſunt Decretales quæ continent quinque libros, & liber quilibet certos titulos, & quilibet titulus certa capita.

Quoties vero inveniuntur hæc ſigna, nempe *can.* vel *cap.* ex. g. *de feriis*, & inſuper hæc tota in 6. aut in 7. recurrendum eſt ad Sextum Decretalium, qui Sextus vocatur, quia additus quinque libris Decretalium.

Si reperiantur hæc ſigna, vid. *cap.* vel *can.* cum addito *Clement.* tunc conſulendæ ſunt Clementinæ.

Si autem hæc ſigna occurrant v. g. *can.* vel *cap.* de tali materia, puta *de Feriis*, cum addito Extravag. 22. tunc adeundæ Extravagantes Joannis XXII. ſi vero additum dicat *Extrav. commun.* tunc recurrendum ad Extravagantes communes.

Et ut facilius inveniantur citationes librorum juris canonici, recurrendum eſt ad indicem, qui poſitus eſt in fine cujuſque libri, ubi habentur primæ voces canonis, ideſt voces quibus canon incipit, cum additione diſtinctionis canonis, & capitis & numeri paginæ, in quo canon habetur v. gr. cit. canon *Presbyter*, adi indicem libri canonici, & quære verbum Presbyter; & ſi citet cum alio addito, quæratur hoc vocabulum in indice, donec illud invenias cum tali addito v. gr. dicet ſcripto afferens canonem hoc habetur can. *Presbyter* 2. diſt. 91. & extra cap. *dolentes* 9. *de celebr. Miſſæ;* & ſi error cauſſa Typographi eſſet in pagina, recurre ad 2. diſt. Gratiani & canonem 91. & ſic in aliis qui habent titulos, quæratur titulus de tali materia; & ſic in caſu erroris in citatione paginæ invenies quod quæris; & ut facilitas compareiur inveniendi in indice canones vel capita, opus eſt ſe exercere in tali indice in exquirendis canonibus, vel capitibus quæ in indice citantur.

§. II.

§. II.

De Jure canonico noviſſimo, & quomodo citetur.

Præter jus novum habetur inſuper Jus canonicum noviſſimum, & eſt ilud quod coaleſcit ex variis legibus Eccleſiaſticis quæ inſtitutæ ſunt a tempore Joannis XXII. a quo facta fuit collectio Extravagantium. Hujuſcemodi autem leges continentur vel in Conciliis, in quibus ſtatutæ fuere, nempe in Baſilienſe, Conſtantienſe, Florentino & Tridentino, vel in Bullario in quo exponuntur Conſtitutiones omnes ſummorum Pontificum. Jus vero noviſſimum non aliter citari ſolet quam citentur Concilia, vel Bullæ Pontificum. Hinc quando citantur Concilia hæc quærenda ſunt in Summa Conciliorum; & cum citatur aliqua Conſtitutio Summi Pontificis, illa Conſtitutio quærenda eſt in Bullario.

§. III.

De Jure non ſcripto ſeu de conſuetudinibus.

Jus non ſcriptum ſeu conſuetudo eſt jus quoddam moribus ſeu ex longo, & communi aut fere communi uſu inſtitutum, quod pro lege ſuſcipitur. Magna eſt vis conſuetudinis in Eccleſia, ſi laudabilis ſit, ideſt non opponatur juri naturali vel divino, & rationabili cauſſa introducta, longo uſu, Paſtorum Eccleſiæ conſenſu, vel ſaltem his ſcientibus invaluit, ut ipſam a canonum obſervantia excuſet, cum ipſis deroget. Maxima vis conſuetudinis cernitur in ritibus, hoc eſt in ratione precum publicarum, in adminiſtratione Sacramentorum: obſervatione feriarum, jejuniorum, &c. Cum enim Chriſtiana Religio de interioribus actibus mentis humanæ ſollicita ſit, in exterioribus Chriſtianorum ſemper libertas fuit, tutiſſimum eſt, ut ſuum unaquæque Eccleſia morem ſequatur, niſi quid habeat quod univerſalis Eccleſiæ doctrinæ repugnet; & conſtans perſeverantia ac ſtudium

Ec-

Eccleſiæ Gallicanæ antiquas ſuas laudabiles conſuetudines ſervandi eſt illud quod vocatur libertas Eccleſiæ Gallicanæ.

§. IV.

De modo utendi Jure canonico in reſolvendis caſibus conſcientiæ.

Jus Canonicum cum coaleſcat ex variis Scripturæ textibus, ex variis Sanctorum Patrum ſententiis, & ex variis Conciliorum canonibus, ac ſummorum Pontificum decretis; hinc totum ſuum robur mutuatur ex locis quibus conſtituitur. Quare qui uti velit jure canonico ad caſuum moralium deciſionem, attendat quid excipiat ex jure canonico, videlicet num textum Scripturæ aut Patrum authoritatem, aut canones Conciliorum, aut decreta ſummorum Pontificum. Si ſumat ex jure canonico Scripturas, eas ſervet regulas, quas initio ſtatuimus de locis moralibus agendo ſervandas eſſe circa Scripturas. Si Canones extrahat, leges obſervet quas ibi pariter circa Concilia viſum eſt obſervandas præſcribere. Et ſic dicito circa authoritatem alicujus Patris vel Decretum Pontificis in quolibet ex his a jure canonico mtuando.

De Jure civili.

§. V.

Quid ſit Jus civile.

JUS civile eſt collectio legum earum quibus diriguntur homines in Reipublicæ bonum.

Et tot ſunt genera juris civilis quot ſunt Rerumpublicarum conditiones; ſed Jus Romanum longe cæteris præfertur; idcirco de hoc ſolo hic agitur. Jus civile ſeu Romanum duplex eſt, antiquum & novum. Jus civile Romanum antiquum eſt illud quod conſtat ex Codice Hermogeniano, Gregoriano & Theodoſiano. Jus civile novum illud eſt, quod conſtat ex his libris qui in Scholis explicari ſolent, & integrum corpus Juris civilis conſtituunt.

Cor-

Corpus autem Juris civilis ſic ordinatur. I. Occurrunt quatuor libri Inſtitutionum: quilibet horum ſuos habet titulos, & quilibet titulus ſuos paragraphos. II. Occurrunt Pandectæ ſeu libri quinque Digeſtorum, in quibus collecta ſunt juſſu Imperatoris Juſtiniani 534. judicia ſeu deciſiones celebriorum veterum Juriſconſultorum ſuper totidem occurrentes quæſtiones in lege civili, quibus Imperator vim legis dedit. Vulgatum fuit hoc opus ſub nomine Digeſti, ideſt recto ordine diſpoſitum. Conſtituit primam partem legis Romanæ, & eſt primum volumen corporis juris civilis. Tranſlatum fuit in Græcum ſub eodem Imperatore, & græco nomine vocatur Pandectæ. Citari ſolet duplici ff. ratione nominis græci Pandectæ quod tali figura abbreviabatur ΠΠ. quod latini ex errore acceperunt pro duplici ff. III. Occurrunt duodecim libri Codicis, quilibet quorum habet ſuos titulos, & quilibet titulus ſuas leges. IV. Occurrunt Novellæ, ideſt novæ leges diverſorum. V. Feudorum Conſtitutiones. VI. Extravagantes.

§. VI.

De modo quo citari ſolet jus civile.

Ut ſciatur quomodo citari ſoleat Jus civile, operæ pretium eſt notas librorum indicare, quæ ſunt hujuſmodi, ideſt ita libri ſignantur.

I. Denotat Inſtitutiones ſeu librum Inſtitutionum.
C. Codicem.
N. Novellas.
E. Edicta Juſtiniani Imperatoris.
N. J. Novellas Juſtiniani.
C. T. Conſtitutiones Tiberii.
C. J. J. Conſtitutiones Juſtiniani Juſtiniani.
L. Leonis Novellas.
C. I. Conſtitutiones Imperiales.
F. Feudorum Conſuetudines.
Ex. Extravagantes.

Et ut in praxi res melius deprehendatur, hic expo-

exponuntur modi quibus varii libri Juris civilis citantur. Invenies v. g. Inſt. lib. 3. t. 16. §. 2. *de verbor. oblig.* hic eſt ſenſus citationis: Inſtitutionum libro tertio titulo decimo ſexto paragrapho ſecundo de verborum obligationibus; & ſic aliæ citationes ſequentes intelligendæ ſunt, ſicut hic infra explicantur, ut l. 42. ff. *de verbor. oblig.* ideſt Lege quadrageſima ſecunda Digeſtorum ſeu Pandectarum tit. de verborum obligationibus: idcirco quærendum eſt in quo libro ſit hic titulus: *leg.* 4. C. *de obl. & act.* ideſt de lege quarta c. ideſt Codicis de obligationibus & actionibus, & hic pariter quærendus eſt liber in quo ſit ille titulus. Nov. 7. cap. 3. §. 2. ideſt Novella ſeptima capite tertio paragrapho ſecundo. §. fin. & in tit. in quib. mod. feud. amitt. ideſt paragrapho finali, & titulo in quibus modis feudum amittatur. Sed pro faciliori notitia ut hæc inveniantur, ſicuti diximus, in voluminibus juris canonici, in libris pariter juris civilis habetur index alphabeticus primæ vocis cujuſcumque legis, quæ vel in Digeſtis, vel in Codice, vel in aliis libris reperitur; & non ſecus ac in indice voluminum juris canonici, & in codice quoque juris civilis deſignantur liber, titulus, pagina, in qua reperitur canon vel capitulum legis, cujus citatur initium. Idcirco volens ſibi comparare expeditam facilitatem inveniendi juris civilis citationes, legat indicem, & in quærendis illis legibus ſe exerceat.

TRA-

TRACTATUS

DE

ACTIBUS HUMANIS.

ACTUS, qui ab homine fiunt, alii dicuntur actus hominis, alii actus naturales, & alii actus humani. Actus hominis dicuntur ii, qui procedunt ab homine ſine deliberatione, advertentia, & libertate, ut motus indeliberati concupiſcentiæ, ſeu motus primo primi. Actus naturales ſunt actus mere corporei, qui neceſſario fiunt, nec ad mores pertinent, ut reſpiratio, circulatio ſanguinis, &c.

Actus vero humani, de quibus hic agitur, dicuntur ii, qui fiunt ab homine humano modo agente, nempe libere, & cum aliqua ad morem advertentia vel formali, vel virtuali: nam hic modus agendi eſt hominis proprius, nec brutis convenit. Proprie enim loquendo, ea omnis & ſola actio dicitur humana, quæ procedit ab homine, in quantum homo eſt, ideſt, in quantum differt ab aliis creaturis irrationalibus; ab his autem differt in quantum eſt dominus ſuorum actuum, ita ut poſſit illos pro arbitrio ponere, vel non ponere ex electione. Ita docet S. Thomas, 1. 2. q. 1. art. 1. *Actionum*, inquit, *quæ ab homine aguntur illæ ſolæ proprie dicuntur humanæ, quæ ſunt propriæ hominis in quantum eſt homo: differt autem homo ab aliis irrationalibus creaturis in hoc, quod eſt ſuorum actuum dominus. Unde illæ ſolæ actiones vocantur proprie humanæ, quarum homo eſt dominus. Eſt autem homo dominus ſuorum actuum per rationem, & voluntatem: unde & liberum arbitrium eſſe dicitur facultas voluntatis, & rationis: illæ ergo actiones proprie humanæ dicuntur, quæ ex voluntate deliberata procedunt.*

Igitur actus humani ſunt actus ab homine libere facti cum advertentia ad regulam morum vel formali, vel vir-

tuali, aut interpretativa, ſeu debita, & poſſibili. Quare actus humanus idem eſt realiter ac actus moralis, ſeu actus pertinens ad mores, ideoque laude, vel vituperio dignus. Nam actus moralis eſt actus liber bonus, vel malus mortaliter: omnis autem actus, qui fit ab homine libere, & cum advertentia ſupra dicta, eſt bonus, vel malus moraliter, quum nullus actus liber in individuo ſpectatus, ſit indifferens.

CAPUT I.

De voluntario, & involuntario.

ARTICULUS I.

Quid ſit voluntarium, & quotuplex.

Dico I. Voluntarium proprie eſt id, quod fit, vel quaſi fit, ſeu omittitur a voluntate ex prævia cognitione intellectuali, ſupple vel actuali, vel virtuali, aut interpretativa, quæ ſcilicet potuit, & debuit haberi. Unde duo ad voluntarium requiruntur. 1. Ut fiat, vel omittatur a voluntate ejus, reſpectu cujus dicitur voluntarium. 2. Ut fiat, vel omittatur ex prævia cognitione intellectuali eorum, quæ dicuntur voluntaria. Non tamen ad quodlibet voluntarium requiritur cognitio actualis. Nam ad voluntarium indirectum, & interpretativum, quod eſt verum voluntarium in ordine ad mores, utpote imputabile ad culpam, & pœnam, ſi ſit liberum, ſufficit cognitio virtualis, & interpretativa, hoc eſt, cognitio, quæ quidem non exiſtit, ſed quæ potuit, & debuit haberi.

Porro voluntas definitur appetitus rationalis, ſive potentia volendi, & nolendi ex prævia cognitione ſpirituali.

Aliquid autem fieri poteſt tripliciter a voluntate. 1. Ut actus elicitus: ſic fiunt a voluntate omnes actus ejus immediati, qui dicuntur eliciti, ut volitio, nolitio, amor, odium &c. 2. Ut actus Imperatus: hoc modo fiunt a voluntate actus aliarum potentiarum ei ſubjectarum, quoties ſcilicet ex ejus imperio, ſeu impulſu, & applicatione agunt. Quum autem voluntas ſibi ipſi per unum actum poſſit imperare alium, idem actus voluntatis poteſt ſimul eſſe elicitus, quatenus nempe immediate fit a voluntate, & imperatus, quatenus fit ex impulſu per alium priorem actum facto. 3. Aliquid fit a voluntate ut effectus ſecutus ex aliquo actu voluntatis elicito vel imperato. Sic fit a voluntate homicidium, quod ſequitur ex percuſſione imperata a voluntate.

Dico 2. Voluntarium multiplex eſt: nam dividitur, 1. In elicitum, ſeu immediatum, & imperatum, ſeu mediatum.

2. In neceſſarium, quod ſcilicet fit a voluntate ad unum an-

antecedenter determinata; & in liberum, quod ſit a voluntate ſine antecedenti, & intrinſeca ad unum determinatione.

3. In perfectum, & imperfectum. Voluntarium perfectum eſt illud, quod eſt a voluntate cum perfecta cognitione, hoc eſt, cum cognitione, qua rationes boni, & mali cognoſcuntur ſufficienter ad perfectum uſum libertatis; cognitione inquam, vel quæ actu habeatur, vel haberi poſſit, & debeat. Unde voluntarium perfectum eſt illud, quod eſt a voluntate cum ſufficienti uſu rationis, & libertatis ad hoc, ut laudem, vel vituperium, ad meritum, vel demeritum imputetur, integre ſcilicet. Voluntarium vero imperfectum eſt illud, quod eſt a voluntate cum imperfecta tantum cognitione, hoc eſt cum cognitione, qua non cognoſcuntur, nec cognoſci poſſunt rationes boni, & mali ſufficienter ad uſum perfectum rationis, & libertatis.

4. In voluntarium in ſe, & voluntarium in alio. Voluntarium in ſe eſt tum actus elicitus voluntatis, tum id quod immediate, & ſecundum ſe intendit voluntas. Voluntarium in alio eſt illud, quod virtualiter, ſeu moraliter continetur in alio immediate, & ſecundum ſe intento a voluntate, velut effectus in cauſa. Sic, v. gr. quum quis ob ſolam voluptatem nimium bibit, & nimium bibendo ſe inebriat; actus elicitus quo vult bibere, & ipſa actio bibendi ſunt voluntaria in ſe: ebrietas vero, quæ ex nimia potatione ſequitur, eſt tantum voluntaria in alio, nempe in ipſa nimia potatione, quia voluntas bibendi non fertur directe, & immediate in ebrietatem, ſed in nimiam potationem, in qua virtualiter continetur ebrietas velut effectus in cauſa.

5. Denique in formale, & virtuale, ac interpretativum. Voluntarium formale eſt illud, quod eſt a voluntate poſitive volente, & agente. Quod ſi voluntas poſitive vult illud immediate ac in ſe, eſt formale voluntarium in ſe, ſi vero voluntas poſitive illud intendit mediate tantum, & in alio, eſt formale voluntarium in alio.

Voluntarium virtuale, & interpretativum eſt illud, quod eſt a voluntate libere non volente, & omittente agere, ac proinde virtualiter, & interpretative nolente agere. Sic ſi quis libere non velit facere eleemoſynam, nec faciat, unde alii merito ſcandalizentur; libera omiſſio poſitivæ volitionis faciendi eleemoſynam, & libera omiſſio dationis eleemoſynæ ſunt ei virtualiter, & interpretative voluntariæ in ſe, ſcandalum vero ex illa omiſſione ſecutum, quod prævisum eſt, vel prævideri potuit, eſt ei virtualiter, & interpretative voluntarium in alio, nempe in libera omiſſione eleemoſynæ.

„ Nota. Ut aliquid ſit voluntarium in alio, duo requirun-
„ tur; nempe, 1. Ut ſit aliquo modo ſaltem confuſe cognitum ut
„ ſecuturum ex alio, quocum connexionem habet, vel quod eſt
„ immediate ac in ſe volitum; vel ut ſic cognoſci potuerit, ac

„ debuerit, hoc enim ſufficit: nam tunc perinde ſe habet in or- „ dine ad imputabilitatem, licet fortaſſe non tantam, ac ſi reipſa „ actu agnoſceretur. 2. Ut ſit vel per ſe connexum cum illo alio „ directe, & immediate volito; eſt autem per ſe connexum cum „ illo alio, ſi ponitur re ipſa hoc ipſo, quod illud aliud ponitur: „ ſic ebrietas cum nimia potatione connexa eſt. Vel ſi ſit tantum „ per accidens cum illo alio connexum, itaut vi illius non ſequa- „ tur, ſed propter alia adjuncta, requiritur in voluntate obliga- „ tio illud impediendi, & ad illud impediendum abſtinendi ab a- „ ctione: nam alioqui non cenſetur voluntarium.

ARTICULUS II.

Quid, & quotuplex involuntarium?

Dico. Involuntarium proprie eſt illud; quod eſt contra actualem inclinationem voluntatis, itaut ſit aliquo actu voluntatis nolitum.

Duplex eſt autem: nempe involuntarium ſimpliciter, & involuntarium ſecundum quid. Involuntarium ſimpliciter eſt illud, quod eſt contra inclinationem voluntatis, quantum eſt ex ſe efficax ad illud impediendum, ut mors, quæ homini plane invito, & pro viribus reluctanti infertur; item motus concupiſcentiæ, qui voluntate toto affectu renitente inſurgit

Involuntarium ſecundum quid eſt illud, quod diſplicet quidem ſecundum aliquam conſiderationem, ſed magis, & efficaciter placet ſecundum aliam; unde eſt aliquo actu inefficaci nolitum, & ſimul alio actu efficaciter volitum. Sic quum viator metu mortis dat latroni crumenam, quam retinere vellet; datio illa eſt ſecundum quid involuntaria; nam ſecundum ſe diſplicet, ſed ſpectata ut neceſſaria ad vitam ſervandam, magis & efficaciter placet: unde ſub hac conſideratione re ipſa acceptatur, & adhibetur ut medium ad hunc finem neceſſarium.

Hinc involuntarium ſecundum quid non eſt involuntarium niſi cum addito diminuente, imo deſtruente rationem involuntarii: nam eſt ſimpliciter, & abſolute voluntarium, quum voluntas illud efficaciter velit, & agat. Quare melius vocatur voluntarium mixtum cum involuntario; quia voluntas illud vult, ſed cum aliqua repugnantia.

ARTICULUS III.

Utrum ea, quæ fiunt ex metu, ſint voluntaria?

„ Nota. Fieri aliquid ex metu non idem eſt ac fieri cum me- „ tu. Nam aliquid fit ex metu, quando metus eſt cauſa il- „ lud faciendi. Sic datio crumenæ facta latroni ad mortem vi- „ tandam fit ex metu: nam mortis metus viatorem movet ad dan- „ dam crumenam, & ſic eſt cauſa dationis crumenæ. Aliquid fit

„ cum

„ cum metu tantum, quando metus non eſt cauſa actionis, nec ad „ illam movet, ſed ſolum eam comitatur. Clare autem patet, „ ea, quæ fiunt dumtaxat cum metu, voluntaria eſſe. Sic latro, „ quum furatur, timens ne deprehendatur, agit cum metu, non „ ex metu; quia non metus, ſed divitiarum cupiditas eum ad fu„ randum movet; quod furtum eſt ei maxime voluntarium.

Dico 1. Ea quæ fiunt ex metu, ſunt abſolute ſimpliciter voluntaria.

Prob. Illud eſt ſimpliciter voluntarium, quod eſt a voluntate agente ex perfecta cognitione; ſed quod fit ex metu, eſt a voluntate agente ex perfecta cognitione, ergo eſt ſimpliciter voluntarium.

Dico 2. Ea, quæ fiunt ex metu, aliquando ſunt involuntaria ſecundum quid, aliquando non.

Prob. Quæ fiunt ex metu, aliquando fiunt cum aliqua repugnantia, aliquando non: nam aliquando ſunt contra aliquem affectum voluntatis, aliquando non. Atqui quando fiunt cum repugnantia, ſunt involuntaria ſecundum quid; quando vero fiunt abſque omni repugnantia, nullo modo ſunt involuntaria. Ergo.

ARTICULUS IV.

Utrum ea, quæ fiunt ex concupiſcentia, ſint voluntaria?

„ NOTA. Concupiſcentia hic ſumitur pro quolibet motu appetitus ſenſitivi in bonum ſenſibile. Alia eſt antecedens, alia „ conſequens. Concupiſcentia antecedens eſt ea, quæ a voluntate „ non imperatur, ſed ab objecto ſenſibili excitatur, voluntate ni„ hil plane conferente. Conſequens eſt ea, quæ a voluntate im„ peratur, ſeu excitatur. Unde patet ea eſſe voluntaria, quæ „ fiunt ex concupiſcentia conſequente.

Dico 1. Quæ fiunt ex concupiſcentia antecedente, & a fortiori conſequente, ſunt voluntaria.

Prob. Illud eſt voluntarium, quod fit a voluntate ex prævia cognitione intellectuali. Sed quod fit ex concupiſcentia etiam antecedente, fit a voluntate, ex prævia cognitione intellectuali: nam intellectus apprehendit bonum ſenſibile, a quo eſt commotio ſenſus interni, illudque ut bonum ſenſibile voluntati proponit. Ergo.

Dico 2. Concupiſcentia etiam antecedens non minuit voluntarium.

Prob. Nihil poteſt imminuere voluntarium, niſi vel ex parte intellectus, vel ex parte voluntatis. Sed concupiſcentia non minuit voluntarium. 1. Ex parte intellectus: nam concupiſcentia non impedit claram perceptionem intellectus circa objectum ſenſibile. 2. Non etiam minuit ex parte voluntatis, ſi quidem inclinat voluntatem ad volendum; unde voluntas agens ex concupiſcentia, ardentius fertur in objectum ſenſibile.

Imo concupiſcentia etiam antecedens auget voluntarium. Nam quod fit ex illa, fit cum majore inclinatione voluntatis, & ex clariore apprehenſione, ac propoſitione objecti ſaltem ut boni ſenſibilis.

Obj. Concupiſcentia antecedens tollit, aut minuit liberum: ergo & voluntarium.

Reſp. 1 Concupiſcentia antecedens ſolum tollit liberum, quando ita vehemens eſt, ut totaliter auferat uſum rationis, itaut intellectus nequeat conſiderare rationes boni, & mali. Quando autem concupiſcentia antecedens non eſt adeo vehemens, minuit duntaxat liberum; quia minuit cognitionem requiſitam ad libertatem, nempe conſiderationem finis, & eorum, quæ ſunt ad finem.

Reſp. 2 Nego conſeq. Quia voluntarium ſtricte ſumptum differt a libero, & poteſt eſſe neceſſarium, & revera eſt in amore beatifico, qui eſt maxime voluntarius, & ſimul neceſſarius.

De ignorantia actum eſt in Theologia morali, in qua etiam continentur omnes aliæ quæſtiones ad praxim pertinentes, quæ ideo omiſſæ ſunt in hac Theologia dogmatica, & ſpeculativa.

CAPUT II.

De libero, ſeu de libertate.

ARTICULUS I.

In quo conſiſtat eſſentia liberi arbitrii, ſeu libertas ſtricte ſumpta?

§. I.

Prænotanda.

F. Liberum, voluntarium, & ſpontaneum, licet aliquando confundantur, tamen ſi ſtricte ſumantur, inter ſe differunt. Nam ſpontaneum ſtricte eſt id, quod eſt a principio intrinſeco juxta inclinationem agentis cum cognitione materiali, ſeu pure ſenſitiva: ac proinde ſolis brutis convenit. Si minus ſtricte ſumatur, præſcindit a cognitione ſpirituali, & materiali, & tunc convenit hominibus, ac brutis, nam eſt id, quod eſt a principio intrinſeco cum aliqua cognitione ſive ſpirituali, ſive materiali.

Liberum eſt id, quod eſt a principio intrinſeco, ſeipſum per electionem determinante, & valente non agere. Unde liberum minus late patet, quam voluntarium. Nam omne liberum eſt voluntarium, quia omne liberum eſt a voluntate agente ex prævia cognitione ſpiritali; at non omne voluntarium eſt liberum, quia

non

non omne voluntarium eſt a voluntate, ſe ipſa per electionem determinante, & valente non agere. Sic amor beatificus eſt maxime voluntarius, quatenus a Beatis maxima cum inclinatione voluntatis elicitur ex prævia cognitione ſpirituali; ſed ſimul eſt neceſſarius, quatenus eorum voluntas ex viſione beatifica ſummi boni clare cogniti omni ex parte ſumme amabilis determinatur neceſſario ad amorem Dei eliciendum, ita ut ab illo amore nequeant abſtinere. Igitur liberum ſuperaddit voluntario immunitatem ab omni neceſſitate antecedente intrinſeca, ſeu potentiam ſe determinandi per electionem ad utrumlibet ex oppoſitis, ideoque potentiam omittendi id, quod fit, & potentiam agendi id, quod omittitur.

Porro morale dicitur illud, quod eſt conforme, vel difforme regulæ morum: vel quod conſideratur relate ad regulam eorum: ſive quod eſt laude, vel vituperio dignum. Naturale vero dicitur id, quod eſt a principio intrinſeco ſine cognitione.

II. Neceſſarium, violentum, & coactum licet ſæpe confundantur, tamen ſtricte, & proprie ſumpta differunt inter ſe. Nam neceſſarium eſt id, quod eſt a principio ſive intrinſeco, ſive extrinſeco ad unum determinante. Violentum proprie eſt illud, quod eſt a principio extrinſeco contra inclinationem patientis, carentis omni cognitione, ut aſcenſus lapidis: unde ſoli naturali directe opponitur, ſæpe tamen pro coacto ſumitur. Coactum dicitur illud, quod eſt a principio extrinſeco contra inclinationem patientis cognoſcitivi. Quare coactio eſt motus ab extrinſeco procedens contra inclinationem patientis; ſive eſt vis illata ab agente extrinſeco determinante ad unum contra inclinationem patientis cognoſcitivi. Violentia vero late ſumpta eſt vis illata ab agente extrinſeco ad unum determinante contra inclinationem patientis ſive cognoſcitivi, ſive non cognoſcitivi.

III. Libertas generatim idem eſt ac immunitas. Quare totuplex eſt libertas, quotuplex immunitas. Sextuplex autem aſſignatur immunitas, ſcilicet immunitas a ſervitute, ab impedimento, a miſeria, a peccato, a coactione, & a neceſſitate. Agitur hic ſolum de duobus ultimis, quæ dicuntur libertas naturæ, importans potentiam agendi.

IV. Neceſſitas eſt determinatio ad unum. Duplex eſt nempe violenta, & non violenta. Neceſſitas violenta eſt determinatio ad unum cum violentia, brevius, eſt coactio. Neceſſitas non violenta eſt determinatio ad unum abſque violentia, & dicitur neceſſitas ſimplex. Neceſſitas autem ſimplex, ſeu voluntaria, non violenta, duplex eſt: intrinſeca ſcilicet, & extrinſeca. Neceſſitas extrinſeca eſt determinatio ad unum orta a principio extrinſeco. Intrinſeca eſt determinatio ad unum orta a principio intrinſeco.

Neceſſitas intrinſeca ſubdividitur in antecedentem, & conſequentem. Neceſſitas antecedens intrinſeca, eſt intrinſeca ad unum determinatio antecedens omnem liberam voluntatis determinationem, & ab illa independens. Neceſſitas intrinſeca conſequens, eſt intrinſeca ad unum determinatio orta ex libera voluntatis electione.

Porro libertas a neceſſitate, de qua hic agitur, eſt libertas a neceſſitate ſimplici intrinſeca antecedente, quæ vocatur liberum arbitrium, libertas indifferentiæ, & indifferentia activa. Dicitur indifferentia, quia ſecundum ſe eſt expers determinationis ad unum: & activa quia eſt potentia ſe ipſam determinandi.

V. Libertas a neceſſitate ſimplici, ſeu libertas indifferentiæ activæ, quæ eſt libertas ſimpliciter & proprie dicta, definitur a S. Thoma vis electiva, hoc eſt, potentia eligendi. Eligere autem eſt unum e pluribus oppoſitis, quæ ſint in poteſtate eligentis, aſſumere, ſeu ponere: altero recuſato. Unde libertas, ſeu vis electiva eſt potentia e pluribus oppoſitis, quæ ſint in poteſtate, unum aſſumendi, alio recuſato.

Libertas proprie dicta recte etiam definitur facultas ſuorum actuum domina, potentia ſuorum actuum per electionem determinativa, potentia completa, & expedita ſe determinandi per electionem ad utrumlibet ex oppoſitis ſeu incompoſſibilibus, potentia agendi, & non agendi poſitis omnibus ad agendum prærequiſitis.

VI. Quum libertas ſit completa & expedita potentia agendi, & non-agendi, ad libertatem requiritur duplex potentia, nempe potentia agendi, & potentia non agendi, vel ponendi aliud incompoſſibile, quamvis non requiratur potentia ponendi ſimul duo oppoſita, quod repugnat. Hinc ad libertatem dicitur requiri ſimultas poteſtatis, non autem poteſtas ſimultatis, id eſt, poteſtas ponendi ſimul duo oppoſita. Per oppoſita intelliguntur incompoſſibilia, quæ ſcilicet non poſſunt ſimul poni.

VII. Libertas proprie dicta, ſeu libertas a neceſſitate ſimplici antecedente dividitur in libertatem contradictionis, contrarietatis, & ſpecificationis. Libertas contradictionis, ſeu exercitii eſt potentia ſe determinandi per electionem ad utrumlibet ex duobus contradictoriis, qualia ſunt amor, & non amor. Libertas contrarietatis eſt potentia ſe determinandi per electionem ad utrumlibet ex duobus contrariis, qualia ſunt amor, & odium. Libertas ſpecificationis eſt potentia ſe determinandi per electionem ad utrumlibet ex ſpecie diverſis incompoſſibilibus, qualia ſunt oratio, & ſtudium. Libertas vero generice ſumpta, quæ in has tres ſpecies dividitur, eſt potentia ſe determinandi per electionem ad utrumlibet ex duobus oppoſitis, ſeu incompoſſibilibus, quorum alia ſunt contradictoria, alia contraria, alia ſpecie tantum diverſa, unde oritur diviſio in tres ſupradictas ſpecies libertatis.

VIII. Duplex potentia, & impotentia diſtinguitur,

nem-

Digitized by Google

nempe phyſica, & moralis. Potentia phyſica eſt facultas, ſeu virtus agendi proportionata operi faciendo. Potentia moralis eſt facultas agendi, nullis gravibus difficultatibus implicata, quæ ab agendo avocent. Impotentia phyſica eſt carentia facultatis agendi. Impotentia moralis conſiſtit in maxima difficultate agendi, vel omittendi.

IX. Bucerus, Bajus, Janſenius docuerunt ad eſſentiam liberi arbitrii ſufficere libertatem a coactione, quæ etiam libertas ſpontaneitatis, & voluntarietas dicitur, conſiſtitque in carentia abſolutæ, & inevitabilis ad unum determinationis ab intrinſeco orta contra inclinationem voluntatis; e contra omnes Catholici contendunt ad liberum arbitrium eſſentialiter requiri libertatem ab omni neceſſitate ſimplici intrinſeca antecedente, etiam voluntaria ſeu non violenta. Cum quibus

§. II.

Dico. Eſſentia liberi arbitrii conſiſtit in potentia agendi, vel non agendi, immuni ab omni neceſſitate ſimplici antecedente, & intrinſeca. Unde ad liberum arbitrium non ſufficit libertas a coactione, ſed eſſentialiter requiritur libertas ab omni neceſſitate ſimplici antecedente, & intrinſeca.

Prob. 1. Conſtitutionibus S. Pii V., & Gregorii XIII. ab Eccleſia Catholica receptis, quibus damnatæ ſunt hæ Baji propoſitiones 39. *quod voluntarie fit, etiamſi neceſſario fiat, libere tamen fit*, 66. *ſola violentia repugnat libertati hominis naturali*.

Prob. 2. Ex Patribus. Pro omnibus ſint Gregorius Naz. in apolog. ubi ait: *arbitrii libertas parem in utramque partem motus habet*. S. Ambroſius l. 2. de Fide, c 3. *pro voluntatis arbitrio, non pro neceſſitatis obſequio*. Ubi liberum arbitrium opponitur neceſſitati. S. Auguſtinus infra citand., & S. Damaſcenus, l. 2. orthod. Fidei c. 26. *arbitraria, ac nobis libera ſunt quæ in utramque partem æque contingere poſſunt, velut moveri, & non moveri, appetere, & non appetere &c.* His adde S. Thomam, lib. 1. contra Gentes, cap. 68. *dominium quod habet voluntas ſupra ſuos actus, per quod in ejus eſt poteſtate velle, vel non velle, excludit determinationem virtutis ad unum, & violentiam cauſæ exterius agentis*.

Prob. 3. Ratione duplici. 1. Si quod datur liberum arbitrium, eſt illud, quod requiritur ad meritum, & demeritum. Atqui liberum arbitrium requiſitum ad meritum, & demeritum, eſt libertas ab omni neceſſitate ſimplici intrinſeca antecedente, ut fide conſtat, & mox oſtenditur. Ergo. 2. Liberum arbitrium ex S Thoma eſt vis electiva. Sed vis electiva, ſeu potentia ſe determinandi per electionem excludit omnem neceſſitatem intrinſecam antecedentem, ut ex communi hominum intelligentia conſtat, ſecundum quam non dicitur proprie eligi, niſi quod poteſt fieri, & poteſt omitti. Ergo liberum arbitrium exludit omnem neceſſitatem, &c.

Confirm. Ex eo, quod ante Buceri, Baji, & Janſenii tempora, omnes omnino non ſolum Catholici, ſed etiam Hæretici, & Ethnici per liberum arbitrium intellexerunt libertatem ab omni neceſſitate ſimplici. Et vero omnes Hæretici, qui negarunt in homine liberum arbitrium, ideo negarunt, quia cum Catholicis per illud intelligebant facultatem agendi, & non agendi abſque omni neceſſitate antecedente, etiam non violenta. Nam nemo, niſi prorſus inſaniat, negare ſerio poteſt contra evidentem rationem, & experientiam, voluntatem eſſe liberam a coactione.

Præterea liberum arbitrium & voluntarium ſtricte differunt. Sed non differunt, niſi quod liberum ſuperaddat voluntario immunitatem ab omni neceſſitate ſimplici. Ergo.

§. III.

Solvuntur objectiones petitæ ab auctoritate.

Obj. 1 S. Damaſcenus, lib. 2. orthodoxæ Fidei multa docet, ex quibus colligitur ad eſſentiam liberi arbitrii ſufficere immunitatem a coactione. Nam 1 Corinth. 12. dicit: *Neque virtutis nomen obtinere poteſt, quod quis per vim atque invitus facit.*

Reſp. Ibi vim & invitum late ſumit, per vim intelligendo quamcumque neceſſitatem, & per vocem *invitus* intelligendo neceſſitatem quacumque neceſſitate antecedente. Unde non opponit libero ſolum coactum ſtricte dictum, ſed coactum late ſumptum, nempe pro neceſſitate quacumque neceſſitate antecedente. Nam ibi loquitur de libertate arbitrii, quacum Adam conditus fuit, & quam proinde in ſtatu innocentiæ habuit: quæ ſane libertas erat immunis ab omni neceſſitate antecedente intrinſeca, etiam non violenta

2. Ibidem docet hominem liberum eſſe eo quod rationalis eſt.

Reſp. Hoc dicit, quia libertas neceſſario ſupponit rationem, & radix libertatis reſidet in intellectu; & quia natura rationalis exigit libertatem naturalem.

3. Idem, cap. 26. dicit id eſſe in noſtra poteſtate, quod ultro & ſponte fit.

Reſp. Per tò *ſponte* intelligit libere. Nam (ut ex c. 24. conſtat) ſpontaneum duplex admittit; unum imperfectum, quod nullam ſupponit deliberationem, nec proinde eſt ex electione, vocatur tamen ſpontaneum, quia voluntatem affert; & alterum perfectum, quod ſupponit deliberationem, & eſt ex electione ac proinde a principio ſe determinante per electionem, & conſequenter quod eſt liberum libertate ab omni neceſſitate antecedente.

4 Cap. 27. dicit libertatem nil aliud eſſe quam voluntatem.

Reſp.

Reſp. Voluntatem ibi ſumit pro facultate agendi & non agendi, ſeu pro potentia ſui ipſius per electionem determinativa. Voluntas quippe apud Patres & Theologos ſumitur dupliciter, nempe prout natura eſt, ideoque potentia ad unum determinata, & prout eſt facultas ſui ipſius per electionem determinativa. Et ipſe S. Thomas voluntatis nomen in hoc duplici ſenſu accepit, nam, q. 2. de potentia, art. 3. ſic ait; *voluntas in quantum voluntas, cum ſit libera, ad utrumlibet ſe habet: poteſt enim voluntas agere vel non agere, ſic vel ſic non facere, velle & non velle. Et ſi reſpectu alicujus hoc voluntati non conveniat, hoc accidit voluntati, non in quantum voluntas eſt, ſed ex inclinatione naturali*, ideoque in quantum natura eſt.

Confirmantur hæ noſtræ reſponſiones ex eo, quod S Damaſcenus doctrinam noſtram clare tradat in eodem libro objecto; nam poſtquam, c. 25. probavit hominem habere in ſuo arbitrio, & in ſua poteſtate actiones ſuas, explicat, c. 26 quid ſit hominem habere aliquid in poteſtate & arbitrio ſuo. *In noſtra poteſtate*, inquit, *ſunt ea, quæ liberum eſt nobis vel facere vel non facere*. Et infra: *Proprie autem in noſtra poteſtate conſiſtunt omnia ea, de quibus deliberamus. Conſilium porro ac deliberatio de iis rebus ſuſcipitur, quæ peræque in utramque partem contingere poſſunt. Peræque autem contingens, id eſt quod & ipſum poſſumus, & quod ipſi adverſatur. Hujus vero electio penes mentem noſtram eſt.*

Obj. S. Anſelmus, lib 2. *cur Deus homo*, c. 10. ſic ait: *improprie dicitur neceſſitas, ubi nec coactio ulla eſt, nec prohibitio*. Ergo ex S Doctore neceſſitas ſimplex ſeu non violenta non eſt proprie neceſſitas, nec proinde tollit libertatem arbitrii.

Reſp. Nego conſeq. Quia per coactionem & prohibitionem intelligit omnem neceſſitatem antecedentem ut patet ex lib. de concordia, p. 1. ubi dicit actus imperatos voluntatis eſſe neceſſarios; quia voluntas cogit potentias, a quibus eliciuntur. Sane per tò *cogere* intelligit neceſſitare neceſſitate non violenta. Præterea S Anſelmus ead. quæſt. hæc ait: *poteſt* (voluntas) *non velle antequam velit, quia libera eſt, & cum vult, non poteſt non velle, ſed eam velle neceſſe eſt, quoniam impoſſibile illi eſt id ipſum ſimul & velle & non velle. Opus vero voluntatis, cui datum eſt, ut, quod vult, ſit, & quod non vult, non ſit, voluntarium, ſive ſpontaneum eſt, quoniam ſpontanea voluntate fit, & bis trium eſt neceſſarium, quia & voluntate cogitur fieri, & quod ſit, non poteſt ſimul non fieri. Sed has neceſſitates facit voluntatis libertas, quæ prius quam ſint, eas cavere poteſt.*

Inſt. S Anſelmus ibidem dicit Chriſtum viatorem, Angelos beatos, & Deum ipſum libere juſtos eſſe, quamvis peccare non poſſint.

Reſp. Dicit eos libere eſſe juſtos, quatenus, quamvis im-

impeccabiles ſint, poſſunt hoc opus bonum in particulari facere, vel non facere, & ex pluribus actibus bonis ſeorſum ſumptis poſſint hoc vel illud eligere.

Obj. 3. S. Bernardum, lib. de gratia & libero arbitrio.

Reſp. Sanctus Doctor eodem libro aperte nobiſcum ſentit. Nam poſtquam triplicem diſtinxit libertatem, nimirum a peccato, a miſeria, & a neceſſitate, quam aſſerit eſſe libertatem arbitrii, hæc ſubjicit: *ſola remanſit ad pœnam libertas arbitrii, per quam utique cæteras amiſit, ipſum tamen amittere non potuit .... de tribus ergo libertatibus, quas acceperat, abutendo illa, quæ dicitur arbitrii, reliquis ſe privavit*. Ergo ex S. Bernardo libertas, qua Adamus in ſtatu innocentiæ abuſus eſt, & qua abutendo ſe ipſum, & poſteros ſuos privavit duabus libertatibus, nempe a peccato, & a miſeria, eſt libertas arbitrii. Secundum autem omnes etiam hæreticos ejuſmodi libertas eſt libertas ab omni neceſſitate ſimplici.

Jam reſpondeo ad ea, quæ ex S. Bernardo objiciuntur.

Quum de libertate loquens ait: *eſt enim habitus animi liber ſui; ſiquidem non cogitur, non extorquetur, eſt quippe voluntatis, non neceſſitatis*: Per has voces (*non cogitur, non extorquetur*) intelligit, non neceſſitatur ulla neceſſitate etiam non violenta. Nam etiam ſecundum communem loquendi modum, quum aliquid dicitur non cogi, non extorqueri, ſignificatur, nulla neceſſitate fieri. Et quod hic ſit ejus ſenſus patet etiam ex his verbis immediate præcedentibus verba objecta: *aliud eſt*, inquit, *voluntarius conſenſus, aliud naturalis appetitus .... hunc communem habentes cum beſtiis, conſenſus voluntarius non diſcernit: eſt enim habitus animi liber ſui*, &c. Ergo ex S. Bernardo ſolus voluntarius conſenſus nos diſcernit a beſtiis per libertatem ſibi propriam, & quam non habet appetitus naturalis, ſeu ſenſitivus. Atqui libertas illa non eſt libertas a coactione, quam beſtiæ etiam habent: ergo eſt libertas a ſimplici neceſſitate.

Quum autem dicit voluntatem hoc ipſo, quod voluntas eſt, liberam eſſe libertate arbitrii; per voluntatem intelligit facultatem ſui ipſius determinativam per electionem, facultatem active indifferentem ad oppoſita.

„ Nota. Multi Patres, atque etiam Theologi, qui ante exor-
„ tos Baji, & Janſenii errores ſcripſere, has voces (*neceſſitatem,*
„ *& coactionem, voluntarium, ac ſpontaneum, & liberum, cogi,*
„ *& neceſſitari, liberum, & non coactum*) ſæpe confundunt, &
„ pro eodem ſumunt: quia eas in ſenſu latiore, & etiam vulgari
„ ſumunt. Sed tunc per coactionem intelligunt quamcumque ne-
„ ceſſitatem etiam non violentam: per id *cogi* intelligunt neceſſi-
„ tari, ſive violente, ſive non violente: per voluntarium, & ſpon-
„ taneum intelligunt liberum, ſeu id quod eſt a voluntate ſui i-
„ pſius determinativa per electionem. Item per voluntatem intel-
„ ligunt potentiam ſui ipſius determinativam per electionem. pro-

inde

„ indeque libertatem indifferentiæ. Unde has voces non accepe-
„ runt in ſignificatione ſtricta, quam nunc in ſcholis habent, ſed
„ in ſignificatione latiori, & quam etiam habent in uſu commu-
„ ni. Imo interdum ſumunt liberum late, nempe pro voluntario
„ neceſſario. Quare voces illæ pro ſubjecta materia ad illorum
„ mentem exponendæ ſunt. Nunc autem Theologi easdem voces
„ accuratius diſtinxerunt, & ſtrictius ſumunt, ut [illegible]entiorum no-
„ vatorum cavillationes confutent.

Obj. 4. S. Thomam variis in locis. Nam, 1. p. q. 10. de potentia, art. 2. & 5. ſic ait: *Naturalis neceſſitas, ſecundum quam voluntas aliquid ex neceſſitate velle dicitur, ut felicitatem, libertati voluntatis non repugnat. Libertas enim voluntatis violentiæ, vel coactioni opponitur.*

Reſp. S. Doctor hic loquitur de libertate ſpontaneitatis, & late dicta, quæ eſt facultas agendi juxta inclinationem: non autem de libertate arbitrii, & proprie dicta, quam clare multis locis docet eſſe immunem ab omni neceſſitate etiam non violenta. Nam, 1. p. q. 19. art. 10. ait: *Liberum arbitrium habemus reſpectu eorum, quæ non neceſſario volumus, vel naturali inſtinctu. Non enim ad liberum arbitrium pertinet, quod volumus eſſe felices, ſed ad naturalem inſtinctum. Unde & alia animalia, quæ naturali inſtinctu moventur ad aliquid, non dicuntur libero arbitrio moveri. Quum igitur Deus ex neceſſitate, ſuam bonitatem velit, alia vero non ex neceſſitate, reſpectu illorum, quæ non ex neceſſitate vult, liberum arbitrium habet.*

2. S. Thomas in 2. diſt. 25. q. unic. art. 4. ait: *Liberum arbitrium dicitur ex eo, quod cogi non poteſt.*

Reſp. Pro τὸ *cogi* intelligit neceſſitari quacumque neceſſitate antecedente intrinſeca tum voluntaria, tum involuntaria. Sic, art. 2. dicit, quod *intellectus demonſtrationis vi cogitur.* Et vero S. Doctor, 1. p. q. 83. art. 4. ait: *Liberum arbitrium nihil aliud eſt, quam vis electiva.* Et art. 3. *Proprium liberi arbitrii eſt electio. Ex hoc enim liberi arbitrii eſſe dicimur, quod unum poſſumus recipere, alio recuſato, quod eſt eligere.* Per verbum *recipere* intelligit aſſumere.

3. S. Thomas, eadem diſt. art. 1. ad 4. dicit: *Quædam ordinata ſunt ad finem ultimum beatitudinis, quæ ipſi fini conjunguntur, ut videre, amare, & hujuſmodi; & reſpectu horum erit* (in Beatis) *ſempiterna, & libera electio.*

Reſp. Solum vult, Beatos ſemper habituros eſſe liberum arbitrium circa aliquos actus, quales ſunt actus viſionis, & amoris circa multa objecta alia a Deo, quæ videndi, & amandi nullam neceſſitatem habent. Et vero, lib. 2. q. 13. art. 2. ſic ait: *Quum electio ſit præacceptio unius reſpectu alterius, neceſſe eſt, quod electio ſit reſpectu plurium, quæ eligi poſſunt; & ideo in his, quæ ſunt penitus determinata ad unum, electio locum non habet.*

§. IV.

§. IV.

Solvuntur objectiones ex ratione petitæ:

Obj. 1. Voluntarium omne quamvis neceſſarium eſt liberum Ergo ad eſſentiam liberi arbitrii non requiritur libertas ab omni neceſſitate ſimplici *Nego antecedens*. *Probabis* Illud eſt liberum, quod eſt in noſtra poteſtate. Sed omne voluntarium, etſi neceſſarium eſt in noſtra poteſtate: ergo eſt liberum.

Reſp. 1 Nego min. Nam (ut lumine naturali conſtat) illud ſolum eſt in noſtra poteſtate, de quo poſſumus pro arbitrio diſponere; ac proinde illi ſoli actus ſunt in noſtra poteſtate, quos poſſumus pro arbitrio elicere, vel non elicere.

Reſp. 2. Diſting. maj. Illud eſt liberum, quod eſt in noſtra poteſtate electiva, ſeu active indifferente, *conc. maj*. In noſtra poteſtate non electiva, *nego maj*. Poteſtas electiva eſt potentia ſe determinandi per electionem: quæ potentia includit ſimul potentiam ponendi actum, & potentiam illum non ponendi. Poteſtas non electiva eſt potentia producendi actum antecedenter ad illum determinata, ideoque excludens potentiam illum omittendi.

Inſt. 1. Illud eſt liberum, quod fit quum volumus quod non fit quum nolumus, nec fit niſi quia volumus; at quod eſt in noſtra poteſtate non electiva fit quum volumus, non fit quum nolumus, nec fit niſi quia volumus: ergo illud eſt liberum.

Reſp. Diſting. maj. Quod fit quum volumus ſine neceſſitate antecedente intrinſeca volendi, & non fit quum nolumus, ſine antecedente neceſſitate non volendi, *conc. maj*. Secus, *nego majorem*, *& diſtincta ſimiliter minori*, *nego conſeq*. Ut aliud ſit liberum, non ſufficit, ut illud fiat quum volumus, nec fiat niſi quia volumus, nec fieret ſi nollemus; alioqui Dei amor beatificus eſſet proprie liber: ſed inſuper requiritur, ut habeamus potentiam illud non volendi quum volumus, & potentiam volendi quum nolumus.

Inſt. 2. Amor Dei beatificus eſt liber beatis, quia fit ex eo quod voluntas velit amare; ergo: *Nego antec. Probabis*. Si beatus non vellet amare Deum, revera non amaret: ergo Deum libere amat.

Reſp. Nego antec. Nam ex communi uſu ad veritatem hujus, & cujuſvis ſimilis propoſitionis, non ſufficit connexio conſequentis cum antecedente, ſed inſuper requiritur poſſibilitas antecedentis, alioqui propoſitio eſt falſa, & nugatoria. Nam ejuſmodi propoſitiones juxta communem uſum enuntiant non ſolum antecedentis cum conſequente connexionem, ſed etiam antecedentis poſſibilitatem: Beatus autem non poteſt non velle Deum amare.

Et

Et vero eodem argumento probaretur Beatum poſſe odiſſe Deum, & libere non odiſſe, ſi enim vellet Deum odiſſe, Deum odiſſet. Item probaretur Deum poſſe peccare, quia ſi vellet peccare, revera peccaret: ergo libere non peccat, ergo poteſt peccare.

Inſt. 3. Voluntas Beati, Deum amando, ſeipſam movet: ergo amat ex propria determinatione.

Reſp. Nego antec. Nam (ut docet S. Thomas) voluntas, proprie ac ſtricte loquendo, non movet ſeipſam, niſi quum eſt actus ſui domina, non eſt autem actus ſui domina, niſi quum poteſt pro arbitrio illum elicere, vel omittere.

Obj. 2. Si libertas arbitrii conſiſteret in indifferentia agendi, habitus boni, vel mali tollerent libertatem, nam tollunt indifferentiam; Falſum conſeq. Ergo.

Reſp Diſting maj. Si libertas arbitrii conſiſteret in indifferentia propenſionis, *conc maj.* Si libertas conſiſtit in indifferentia activa, quæ eſt facultas ſe determinandi per electionem ad utrumlibet ex duobus oppoſitis, ut re ipſa conſiſtit, habitus tollerent libertatem, *nego ſequel. maj.* Nam habitus ita in voluntatem in alterutram partem impellunt, ut eam non neceſſitent, ſeu determinent ad unum.

„ NOTA. Triplex diſtinguitur indifferentia; nimirum activa, „ paſſiva, & propenſionis. Indifferentia activa eſt facultas ſe de- „ terminandi per electionem ad utrumlibet ex duobus oppoſitis ſeu „ incompoſſibilibus. Indifferentia paſſiva eſt capacitas recipiendi, „ vel non recipiendi aliquid, quod nondum habetur: Hæc duplex „ eſt; alia mere paſſiva, quæ eſt capacitas recipiendi, vel non re- „ cipiendi aliquid neceſſario, non ex propria determinatione; & „ alia non mere paſſiva, quæ eſt capacitas recipiendi, vel non re- „ cipiendi aliquid, ſed ex propria determinatione; ſic homo neque „ amans, neque odio habens Deum, eſt indifferens ad amandum, „ vel odio habendum Deum, quia poteſt ex propria determinatio- „ ne in ſe recipere amorem, vel odium Dei. Quare indifferentia „ non mere paſſiva eſt indifferentia ſimul activa & paſſiva. Indif- „ ferentia propenſionis eſt æqualitas propenſionis ad plura: ut ſi „ quis æqualiter propendat ad amorem, & odium, ſive conſiſtit „ in æquilibrio voluntatis non magis in unam partem, quam in „ aliam propendentis; quæ indifferentia non requiritur ad eſſen- „ tiam liberi arbitrii, ſed illi accidentalis eſt.

Obj 3 Si eſſentia libertatis conſiſtit in immunitate ab omni neceſſitate ſimplici, tota eſſentia libertatis eſt in libertate contradictionis. Falſum conſeq. Ergo.

Reſp. Nego min. Revera tota eſſentia liberi arbitrii eſt in libertate contradictionis. Nam tota eſſentia liberi arbitrii conſiſtit in eo præciſe, quod ſit facultas eligendi hoc, vel illud, aut neutrum volendi, quod ſit facultas agendi, vel non agendi; quod ſit facultas, quæ poſitis omnibus ad agendum prærequiſitis poteſt agere, & poteſt non agere. Porro libertas contrarietatis includit libertatem contradictionis, & ei ſuperaddit potentiam fa-

ciendi

ciendi actum poſitivum contrarium. Nam actus malus eſt tum negatio actus boni, tum actus poſitivus ei contrarius.

Quæres utrum potentia peccandi ſit de ratione liberi arbitrii.

Reſp. Nego. *Prob.* 1 Ex S. Auguſtino l. de correptione, & gratia, cap. 11. ubi ait: *Quid erit liberius libero arbitrio, quando non poterit ſervire peccato, quæ futura erat & homini, ſicut facta eſt & Angelis ſanctis merces meriti ..... Prima libertas voluntatis erat, poſſe non peccare: noviſſima erit multo major, non-poſſe peccare.*

2. Ex aliis Patribus docentibus liberum arbitrium eſſe eximiam illam perfectionem, ſecundum quam homo ad imaginem Dei conditus eſt. Sed homo non eſt ſecundum potentiam peccandi conditus ad imaginem Dei. Ergo.

3. Quia Deus habet totam eſſentiam liberi arbitrii, quum liberum arbitrium perfectiſſimum habeat, & tamen peccandi poteſtate caret.

4. Quia tota eſſentia liberi arbitrii conſiſtit in completa & expedita facultate agendi, & non agendi.

Obj. 1. Patres aliquando deſcribunt liberum arbitrium per indifferentiam activam ab bonum, vel malum.

Reſp. Tunc liberum arbitrium deſcribunt, non per id, quod ei eſſentiale eſt, ſed per merum ſtatum ei accidentarium, quem habet in hominibus viatoribus.

Obj. 2. Potentia peccandi eſt aliqua perfectio, nam eſt aliqua virtus.

Reſp. Nego. Itaque potentia peccandi neque eſt perfectio, neque virtus aliqua, ſed eſt ſolum defectibilitas alicujus virtutis, nempe liberi arbitrii, ejus perfectioni eſſentiali accidentalis. Quæ quidem defectibilitas eſt aliquid pure negativum; unde ea poſita, vel ſublata liberum arbitrium ſemper manet idem quoad totum poſitivum quo conſtituitur; nec augetur, aut minuitur ſecundum ſuum conſtitutivum eſſentiale. Igitur potentia peccandi non competit libero arbitrio niſi accidentaliter ratione ſtatus contingentis, quem habet in puris viatoribus.

Poteſt etiam dici potentia peccandi eſſe virtus aliqua, non præciſe ſumpta, ſed quatenus defectibilis, nempe liberum arbitrium quatenus defectibile: unde ſupra liberum arbitrium dicit aliquid mere negativum.

ARTICULUS II.

Utrum ad merendum, & demerendum in præſenti ſtatu requiratur libertas ab omni neceſſitate ſimplici.

„ NOTA. Libertas a coactione eſt immunitas a violentia extrinſecus illata: ſive eſt potentia agendi ſecundum propriam „ inclinationem. Coactio autem eſt determinatio ad unum orta a „ principio intrinſeco contra inclinationem coacti.

§ I.

§. I.

Dico. Ad merendum, & demerendum in præſenti ſtatu naturæ lapſæ non ſufficit libertas a coactione, ſed requiritur libertas ab omni neceſſitate intrinſeca antecedente etiam voluntaria, & variabili. Eſt de fide contra Janſenium, & ejus Sectatores.

Prob. 1. Ex Script. Eccleſ. cap. 31 *Beatus .... qui potuit tranſgredi, & non eſt tranſgreſſus, facere mala, & non fecit: ideo ſtabilita ſunt bona illius in Domino, &c.* Ergo laudabilitas & ratio meriti repetitur ex eo, quod quis non violet mandata quum poſſit violare, ideoque quod mandata ſervet ſine ulla neceſſitate antecedenti.

Prob. 2. Ex tertia Janſenii propoſitione damnata ab Eccleſia ut hæretica, quæ ſic habet: *Ad merendum, & demerendum in ſtatu naturæ lapſæ non requiritur in homine libertas a neceſſitate, ſed ſufficit libertas a coactione.* Ergo noſtra aſſertio huic propoſitioni in ſenſu doctrinæ Janſenii, in quo damnata eſt, contradictoria, eſt de fide. Adde quod Pius V. & Gregorius XIII. & Urbanus VIII. hanc Baji propoſitionem damnarunt. *Homo peccat etiam damnabiliter in eo, quod neceſſario facit.*

Prob. 3. Ex Patribus: Pro omnibus ſint 1. S. Irenæus l. 4. contra hæreſ. c. 71. *Dedit Deus bonum .... & qui operantur quidem illud, gloriam, & honorem percipient, quoniam operati ſunt bonum, quum poſſint non operari illud. Hi autem, qui illud non operantur, judicium juſtum recipient Dei, quoniam non ſunt operati bonum, quum poſſunt operari illud.*

2. Sanctus Juſtinus in Apologia ad Senatum. *Nihil eſſet in illis laude dignum, niſi facultatem haberent, quæ ſe in utramque partem converterent.*

3. Clemens Alexandrinus lib. 1. ſtromatum. *Quoniam libera electio peccata primum inchoat, jure infliguntur ſupplicia.*

4. Sanctus Chryſoſtomus Homil. 22. in Geneſim. *Nonne manifeſtum eſt, ſua quemvis voluntate vel malitiam, vel virtutem eligere? Nam niſi ita eſſet, & naturæ noſtræ poteſtas inſita eſſet, neque illos puniri, neque iſtos virtutum retributiones accipere oportebat. Verum quia in noſtra voluntate totum poſt gratiam Dei relictum eſt, ideo & peccantibus ſupplicia propoſita ſunt, & bene operantibus retributiones.*

5. Sanctus Hieronymus l. 2. contra Jovinianum. *Liberi arbitrii nos condidit Deus, nec ad virtutem, nec ad vitia neceſſitate trahimur; alioquin ubi neceſſitas eſt, nec damnatio, neque corona eſt.*

6. S. Damaſcenus l. 2. de Fide, c. 26. *in nobis ſunt ea, quorum liberam adepti poteſtatem ſumus & facere, & non facere ... quæ ſequitur laus, aut vituperatio.*

Patribus addo Sanct. Thomam, qui, quæſt. 6. de malo, art.

art. un. ſic ait: *Quidam poſuerunt, quod voluntas hominis ex neceſſitate movetur ad aliquid eligendum, nec tamen ponebant quod voluntas cogeretur; non enim omne neceſſarium eſt violentum, ſed ſolum id, cujus principium eſt extra ... Hæc autem opinio eſt hæretica: tollit enim rationem meriti & demeriti in humanis actibus. Non enim videtur eſſe meritorium, vel demeritorium, quod aliquis ex neceſſitate agit, quod vitare non poſſit, &c.*

Prob. Denique ratione. 1. Pro merito. Ut actio ſit meritoria, debet eſſe noſtra, ſic ut ut illam dare poſſimus velut pretium pro præmio. Atqui ut actio ſit noſtra, & illam dare poſſimus velut pretium pro præmio, requiritur libertas ab omni neceſſitate ſimplici antecedente: nam ad hoc requiritur, ut actio ſit in dominio noſtro, itaut poſſimus de illa pro arbitrio diſponere, & illam dare, vel non dare pro arbitrio. Ergo ut actio ſit meritoria, requiritur libertas ab omni neceſſitate ſimplici.

2. Pro demerito. Omne demeritum eſt eſſentialiter peccatum imputabile, ad culpam ſcilicet & pœnam. Sed ad peccatum imputabile requiritur libertas a neceſſitate, ergo, & ad demeritum. *Prob. min* Omne peccatum debet poſſe vitari: ergo ad peccatum imputabile requiritur libertas a neceſſitate. *Prob. ant.* Obligamur ad vitandum peccatum. Ergo peccatum poteſt vitari; alioquin obligaremur ad impoſſibile, nam obligaremur ad vitandum id quod non poſſet a nobis vitari. Nemo autem obligari poteſt ad impoſſibile, ut lumine naturali patet, & Deus impoſſibilia non jubet, ut docet Conc. Trid. ſeſſ. 6. cap. 11.

Confirmatur, ex communi omnium hominum, partium ſtudiis non excæcatorum aſſenſu, & ſolo lumine naturali patet, neminem laudem ac præmium, vel vituperium & pœnam mereri, quod egerit id quod non potuit omittere, vel omiſerit id quod non potuit facere.

§. II.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1. S. Thomas, in 3. diſt. 18. q. un. art. 2. ad 5. ait: *Vel dicendum, quod etiamſi* (liberum arbitrium Chriſti) *eſſet determinatum ad unum numero, ſicut ad diligendum Deum, quod non facere poteſt; tamen ex hoc non amittit libertatem, neque rationem laudis ſive meriti, quia in illud non coacte, ſed ſponte tendit: & ita eſt actus ſui dominus.* Ergo ex Sancto Thoma ad meritum ſufficit libertas a coactione.

Reſp. Neg. conſeq. Quia ibi S. Doctor per voces (*non coacte, ſed ſponte*) intelligit non neceſſario qnacumque neceſſitate, ſed libere libertate a quavis neceſſitate ſimplici, ut patet ex his verbis: *& ita eſt actus ſui dominus.* Nam ad dominium actum requirit multis in locis li-

libertatem a neceſſitate ſimplici, ut eodem artic. in O. ubi poſtquam dixit tria ad merendum requiri, ſic proſequitur: *ſecundum, ut ſit dominus ſuæ actionis .... & ideo ea, quæ agunt per neceſſitatem naturæ, non merentur.* Item, 1. p. qu. 82. art. 1. ad 3. ait: *ſumus domini noſtrorum actuum, ſecundum quod poſſumus hoc, vel illud eligere. Electio autem non eſt de fine, ſed de his, quæ ſunt ad finem. Unde appetitus ultimi finis non eſt de his, quorum domini ſumus.* Item, 3. p. q. 18. art. 4. ad 3. *voluntas Chriſti licet ſit determinata ad bonum, non tamen eſt determinata ad hoc, vel illud onum. Et ideo pertinet ad Chriſtum eligere per liberum arbitrium.*

Dices. S. Thomas 1. 2. q. 6. art. 2. ad 3. ſic ait: *laus, & vituperium conſequuntur actum voluntarium ſecundum perfectam voluntarii rationem.* Ergo ad vituperium, & laudem ſufficit libertas a coactione.

Reſp. Neg. conſeq Quia ex S. Thoma voluntarium, quod fit ſecundum perfectam rationem voluntarii, eſt illud, quod fit a voluntate ſine antecedenti neceſſitate. Nam juxta illum voluntarium ſecundum perfectam rationem voluntarii eſt illud, quod fit ex prævia deliberatione, ſic enim eodem articulo ait: *perfectam cognitionem finis ſequitur voluntarium ſecundum rationem perfectam, prout ſcilicet apprehenſo fine, aliquis poteſt deliberans de fide, de his, quæ ſunt ad finem, moveri in finem, vel non moveri.* Sed ex Sancto Thoma, quod fit ex prævia deliberatione, fit ſine antecedenti neceſſitate etiam voluntaria, nam ad 2. ita loquitur: *ex hoc contingit, quod homo eſt dominus ſui actus, quod habet deliberationem de ſuis actibus: ex hoc enim quod ratio deliberans ſe habet ad oppoſita, voluntas in utrumque poteſt.* Enim vero quum ratio deliberans ſe habet ad oppoſita, voluntas agens ex prævia deliberatione, agit cum activa indifferentia ad oppoſita, & ſic agit ſine ulla neceſſitate antecedenti.

Obj. 2. Quia agit voluntarie licet neceſſario, habet potentiam faciendi oppoſitum: nam voluntas eſt facultas volendi, & nolendi, quæ ſemper remanet. Ergo.

Reſp. Diſting. anteced. Habet potentiam faciendi oppoſitum ligatam & impeditam, *eſto*. Completam, & expeditam, *nego antec.* Ad meritum autem, & demeritum requiritur potentia completa, & expedita agendi id quod omittitur, & omittendi id quod fit. Sic militi ſano ac robuſto, ſed manus pedeſque vinculis conſtricto. imputari non poteſt ad culpam quod non pugnet, quia habet quidem potentiam pugnandi, ſed ligatam, & impeditam.

Jam vero ſi (ut docet Janſenius) voluntas noſtra bonum, & malum neceſſario agit prout determinatur a gratia, vel a concupiſcentia intenſiore, certe quum vult bonum, non habet potentiam illud non volendi niſi ligatam per gratiam, ſiquidem ſtante majore gratiæ delectatione non

non poteſt non velle bonum. Similiter quando vult malum, etiamſi tunc habet aliquam gratiam ad oppoſitum, ſed minus intenſam, non habet potentiam omittendi malum niſi ligatam, & impeditam per majorem concupiſcentiæ delectationem neceſſitantem voluntatem ad malum. Ergo in ſyſtemate Janſenii voluntati neque actus bonus ad meritum, neque malus ad demeritum imputari poteſt.

Inſt. Voluntas etiam quum neceſſario agit, poneret oppoſitum, ſi vellet. Ergo ei imputari poteſt actus bonus, vel malus.

Reſp. Nego antecedens, quod falſum ſupponit: nam quum dicitur voluntas ponere oppoſitum ſi vellet, ſupponitur ex communi hominum intelligentia quod poſſit velle oppoſitum. Sic dici non poteſt: Deus peccaret ſi vellet, quia Deus non habet peccandi potentiam, quamvis voluntas peccandi ſit peccatum. Voluntas autem non poteſt ſupponi poſſe velle oppoſitum illius, quod neceſſario vult.

Obj. 3. Belluæ pœna, & præmio afficiuntur, & tamen non habent libertatem a neceſſitate ſimplici. Ergo hæc libertas non requiritur ad merendum, & demerendum.

Reſp. Nego 1. partem antecedentis. Nam belluæ proprie loquendo, nec pœna, nec præmio afficiuntur; ſed bonis, vel malis quibuſdam afficiuntur, ut ad aliquas actiones alliciantur, vel ab iis deterreantur.

Dolores autem belluarum non ſunt pœnæ proprie dictæ, ſed dumtaxat mala ipſis connaturalia: pœna enim proprie dicta eſt malum ſeu incommodum aliquod naturæ, vel voluntati contrarium ad culpam aliquam vindicandam inflictum. Neque canes proprie loquendo fuſte percutiuntur ob carnem comeſtam, niſi ut abſterreantur a comedenda in poſterum, alioqui irrationabiliter percuterentur.

Obj. 4. Ad meritum, & demeritum requiritur quidem libertas a neceſſitate etiam voluntaria, ſed abſoluta, & invariabili, non autem a neceſſitate relativa, & variabili, quæ nempe modo ad bonum, modo ad malum ſit, prout motus indeliberatus gratiæ, vel concupiſcentiæ intenſior eſt.

Reſp. Nego. Et dico eſſe de fide requiri libertatem ab omni neceſſitate etiam voluntaria tum abſoluta, & invariabili, tum etiam relativa, & variabili. Nam 1. Scriptura, & Patres ad meritum, & demeritum exigunt immunitatem a qualibet neceſſitate etiam voluntaria ſine ulla reſtrictione, & completam ac expeditam potentiam agendi id quod omittitur, & omittendi id quod fit. 2. Tertia propoſitio Janſenii damnata eſt ab Eccleſia ut hæretica in ſenſu doctrinæ Libri Janſenii, ut conſtat ex bullis Alexandri VII. & Clementis XI. ab Eccleſia receptis. Senſus autem hujus propoſitionis Janſenii (*ad merendum, & demerendum in ſtatu naturæ lapſæ non re-*

qui-

quiritur in homine libertas a neceſſitate) eſt quod non requiratur libertas a neceſſitate relativa, & variabili voluntaria, ut patet cuilibet librum Janſenii legenti; & ipſe Janſenius admittit in præſenti ſtatu naturæ lapſæ immunitatem a neceſsitate abſoluta, & invariabili: nam diserte docet eumdem hominem modo ad bonum a gratia intenſiore, modo ad malum a concupiſcentia intenſiore phyſice determinari. 3 Omnia argumenta allata militant pro libertate a qualibet neceſſitate etiam voluntaria tam relativa, & variabili, quam abſoluta, & invariabili. Nam utraque neceſſitas, tam inſuperabilis eſt, & æque tollit potentiam ad oppoſitum eo inſtanti, quo fit bonum, vel malum.

Obj. 5 Licet homo neceſſitetur a concupiſcentia, tamen vere imputabiliter peccat, quia id quod fit a concupiſcentia neceſſitante eſt ſufficienter liberum in peccato Adami.

Reſp. Nego. Quia, 1. Alexander VIII. damnavit hanc propoſitionem: *in ſtatu naturæ lapſæ ad peccatum mortale, & demeritum ſufficit illa libertas, qua voluntarium fuit in cauſa ſua, peccato originali, & voluntate Adami peccantis*. 2. Quia peccata perſonalia debent procedere a libertate propria voluntatis, quæ ſit phyſice noſtra. Nam quum omne peccatum ſit eſſentialiter liberum, peccatum perſonale eſt eſſentialiter liberum libertate perſonali 3 Quia ſi ea, quæ contra legem fiunt, non ſunt libera niſi libertate peccati originalis, ſublato peccato originali, jam non ſunt libera, nec proinde peccata imputabilia. Unde baptizati jam non poſſunt peccare imputabiliter.

ARTICULUS III.

Utrum homo in ſtatu naturæ lapſæ habeat libertatem ab omni neceſſitate ſimplici intrinſeca.

§ I.

Olim Manichæi negarunt, & nunc Lutherani, & Calviniſtæ negant ineſſe homini in præſenti ſtatu liberum arbitrium, ſeu libertatem ab omni neceſſitate intrinſeca antecedente; quamvis in eo admittant libertatem a coactione. Idem docet Janſenius in ſuo opere, quod inſcribitur *Auguſtinus*, ab Eccleſia damnato, ex quo quinque famoſæ hæreſes quoad ſenſum excerptæ ſunt, ut videre eſt, tom. 2. lib. 6. de gratia, cap 6., & tom 3. lib. 6. cap. 38., & alibi. Idem etiam nunc docent Janſeniſtæ, qui idem quoad hoc cum Luthero, & Calvino ſentientes, ut errorem ſuum a Concilio Tridentino jam damnatum occultent, dicunt dari etiam, in hoc ſtatu naturæ lapſæ liberum arbitrium, per illud intelligentes ſolam libertatem a coactione, vel neceſſitate invariabili. Sed pertinaciter negant tunc homini ineſſe liber-

tatem

tatem ab omni neceſſitate antecedente intrinſeca voluntaria etiam relativa, & variabili, quam aſſerunt amiſſam eſſe per Adami peccatum quoad actus virtutis, & vitii. Hinc quod a nobis ſit ſive bonum, ſive malum, cenſent fieri ex neceſſitate intrinſeca, antecedente, inſuperabili; quia gratiæ delectatio major, ſeu intenſior voluntatem ad bonum, concupiſcentiæ vero delectatio major ad malum inſuperabiliter determinat.

Equidem eorum plerique jam non ita dure loquuntur, licet non minus hæretice ſentiant, ſed ſuam hæreſim, mutatis antiquis liberi arbitrii notionibus, & uſitatis vocum ſignificationibus, ſub verbis in ſpeciem Catholicis velant. Quare ut ſimpliciores decipiant, ac fucum faciant, admittunt nomen indifferentiæ ad bonum, & malum, ſed per illud intelligunt indifferentiam paſſivam, quæ juxta illos eſt capacitas, quam habet voluntas, ut a gratia intenſiore ad bonum, vel a motu concupiſcentiæ intenſiore ad malum inſuperabiliter determinetur. Quin etiam quidam eorum hanc indifferentiam vocant activam, quia voluntas licet antecedenter, & inſuperabiliter determinata a gratia, vel a concupiſcentia, vere agit, quamvis non ex propria determinatione, & electione; & in hoc ſenſu dicunt ſe admittere libertatem indifferentiæ activæ.

Sed omnes illi novatores conſtanter negant voluntatem noſtram immunem eſſe ab omni neceſſitate intrinſeca antecedente etiam voluntaria, & variabili: hoc eſt, quæ modo eſt ad bonum, modo ad malum, prout gratiæ, vel concupiſcentiæ metus eſt intenſior, ſed volunt voluntatem noſtram ſemper neceſſario agere id, quod agit.

§. II.

Dico. Ineſt homini etiam in præſenti ſtatu naturæ lapſæ libertas a qualibet neceſſitate intrinſeca, antecedente, etiam voluntaria, & variabili ad bonum, & peccatum. Eſt de fide.

Prob. 1. Ex Script. Deut. c. 30. ſic Moyſes Iſraelitas homines exiſtentes in ſtatu naturæ lapſæ alloquitur: *teſtes invoco hodie cælum, & terram, quod propoſuerim vobis vitam, & mortem, & benedictionem, & maledictionem. Elige ergo vitam, ut & tu vivas, & ſemen tuum, & diligas Dominum Deum tuum, atque obedias voci ejus, & illi adhæreas.* Et lib. Joſue c. 24. ſic eoſdem Iſraelitas exhortatur Joſue Spiritu ſancto afflatus: *nunc ergo timete Dominum, & ſervite ei perfecto corde, atque veriſſimo... ſin autem malum vobis videtur ut Domino ſerviatis, optio vobis datur: eligite hodie quod placet, cui ſervire potiſſimum debeatis, utrum Diis, quibus ſervierunt Patres veſtri in Meſopotamia, an Diis Amorrhæorum. Ego autem, & domus mea ſerviemus Do-*

mi-

mino. Ergo Iſraelitæ habebant optionem, & poteſtatem eligendi bonum, vel malum, cultum veri Dei, vel idololatriam. Ergo habebant libertatem ab omni neceſſitate etiam voluntaria. Enim vero ſi hac libertate caruiſſent, exhortatio illis facta inſtinctu Spiritus ſancti fuiſſet inanis, & plane nugatoria. Nam inutilis eſt exhortatio ad aliquid, ad quod faciendnm quis neceſſitetur; & nugatoria ac jocoſa eſt, ſi ſit ad faciendum id, ad quod omittendum quis inſuperabiliter neceſſitatur.

Item, Eccl. c. 15. *Deus ab initio conſtituit hominem, & reliquit illum in manu conſilii ſui. Adjecit mandata, & præcepta ſua: ſi volueris mandata ſervare, conſervabunt te... appoſuit tibi aquam & ignem: ad quod volueris, porrige manum tuam. Ante hominem, vita, & mors, bonum, & malum: quod placuerit ei, dabitur illi* Quæ verba evidenter diriguntur ad homines præſentes, ideoque lapſos.

Prob 2. Ex Patribus apud Bellarminum, & alios. Hic ſufficiant Patres, art. 2. citati, & hi pauci. Sanctus Irenæus lib. 4 cap. 9 *homo rationalis, & ſecundum hoc ſimilis Deo, liber in arbitrio factus, & ſuæ poteſtatis ipſe ſibi cauſa eſt, ut aliquando quidem frumentum, aliquando autem palea fiat*. Si homo ſuæ poteſtatis eſt, & ſibi ipſe cauſa eſt, ut frumentum, vel palea fiat, certe bonum, vel malum agit ſine ulla antecedenti neceſſitate. S. Athanaſius in orat. contra idola. *Anima libera eſt, & ſui arbitrii: poteſt enim ut ad bona ſe inclinari, ita bona quoque averſari*.

Prob 3. Ex Concil. Tridentino, quod, ſeſſ. 6. c. 1. declarat in hominibus lapſis *liberum arbitrium minime extinctum fuiſſe, viribus licet attenuatum & inclinatum*. Et can. 3 ſic habet, *ſi quis liberum hominis arbitrium poſt Adæ peccatum amiſſum, & extinctum eſſe dixerit... anathema ſit*. Ex quo ſic argumentor. Liberum illud hominis arbitrium, quod Concilium definit non eſſe amiſſum, eſt libertas ab omni neceſſitate ſimplici antecedente, intrinſeca, etiam voluntaria, non autem ſola libertas a coactione. Ergo Concilium definit libertatem ab omni neceſſitate ſimplici remanere in homine poſt Adæ peccatum. *Prob antec.* illud liberum arbitrium, quod Concilium definit non eſſe amiſſum, eſt illa libertas quam amiſſam eſſe aſſerebant Hæretici hoc canone damnati, nempe Lutherus, & Calvinus, non autem illa libertas quam fatebantur non eſſe amiſſam, ut nemo ſanæ mentis dubitat: alioqui Concilium nil ageret, & inutilis prorſus eſſet illius definitio Atqui liberum arbitrium, quod amiſſum eſſe aſſerebant Lutherus & Calvinus, eſt libertas ab omni neceſſitate ſimplici, ſeu voluntaria & variabili, non autem libertas a coactione. Ergo liberum arbitrium, quod Concilium definit non eſſe amiſſum poſt Adæ peccatum, eſt libertas ab omni neceſſitate ſimplici etiam voluntaria & variabili. Minor conſtat;

ſtat: nam illi Hæretici aſſerebant amiſſam eſſe libertatem a neceſſitate ſimplici, nec unquam negatum ineſſe homini lapſo libertatem a coactione, ut patet ex illorum ſcriptis. Lutherus, in libro de ſervo arbitrio, fol. 434. Vittemb an. 1562. de voluntate noſtra ait: *mera lubentiæ pronitate, ac ſponte ſua vult & facit*. Calvinus vero, lib. 2. inſtit. c 3 imo Calvinus expreſſe admittit liberum arbitrium intellectum in ſenſu Janſenii, nempe de ſola libertate a coactione, ſic enim, lib 2 contra Pighium ait: *ſi coactioni opponitur libertas, liberum eſſe arbitrium & fateor, & conſtanter aſſevero, ac pro Hæretico habeo, quiſquis ſecus ſentiat. Si hoc, inquam, ſenſu liberum vocetur, quia non cogatur, & violenter trahatur externo motu, ſed ſponte agatur ſua, nihil moror*. Et vero dari libertatem a coactione, nemo unquam negavit, nec negare quis poteſt niſi inſaniat. Nam per ſe patet voluntatem cogi non poſſe quoad actus ſuos, cum omnis actus voluntatis ſit ipſa inclinatio voluntatis, & evidenter repugnet voluntatem poſſe velle nolendo, & nolle volendo: quod tamen fieret, ſi cogeretur quoad ſuos actus.

Accedit Concil. Arauſicanum II. can. 15. ubi ait: *Hoc ſecundum fidem Catholicam credimus, quod accepta per Baptiſmum gratia, omnes quæ ad ſalutem pertinent, poſſint, & debeant, ſi fideliter laborare voluerint, implere*. Et Concilium Conſtantienſe, quod, ſeſſ 18. damnavit articulum Wicleffi, quo aſſerebat, omnia de neceſſitate evenire. Per neceſſitatem intelligebat ſimplicem ſeu voluntariam, quam a præſcientia Dei repetebat, in quo ſolo a Janſenio & Calvino diſcrepat.

Prob. 4. Ratione Theologica. Homo in ſtatu naturæ lapſæ meretur, & demeretur, ut fide conſtat; ac proinde habet id omne quod requiritur ad merendum & demerendum. Atqui ad merendum & demerendum requiritur libertas ab omni neceſſitate intrinſeca antecedente, nec ſufficit libertas a coactione, ut etiam fide conſtat, & oſtenſum eſt art. 2 Ergo homo in ſtatu naturæ lapſæ habet libertatem a neceſſitate ſimplici, & non tantum a coactione.

Prob. 5. Alia duplici ratione. Prima: ſi homo lapſus careret libertate ab omni neceſſitate etiam voluntaria, teneretur ad impoſſibile; nam teneretur obſervare præcepta divina, quæ tamen neceſſario violaret, quoties ea non ſervaret.

Secunda ratio. Si non daretur libertas ab omni neceſſitate ſimplici, homines ſcelerati juſtam haberent excuſationem ſuorum criminum, nempe neceſſitatem antecedentem inſuperabilem peccandi. Falſum conſequens: alioqui injuſte a Deo ſive ab hominibus punirentur: ergo & antecedens. Item viri probi fruſtra curam ac conatum adhiberent, ad virtutem colendam, ſi quidem ad illam exercendam neceſſitarentur, & quidem ex majore de-

delectatione; nec magis laude ac præmio digni forent quam improbi, ſiquidem utique facerent quod non poſſent non facere, quare hæreſis illa negans libertatem ab omni neceſſitate ſimplici eſt principium omnis morum corruptelæ: ſceleribus, ac vitiis omnibus fræna laxat, & omnem virtutis curam, ac ſtudium penitus tollit.

§. III.

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1. Multos textus Scripturæ.

1. Chriſtus, Matth. c. 7. dixit: *non poteſt arbor bona malos fructus facere, neque arbor mala bonos fructus facere.*

Reſp. Per arborem hic intelligitur voluntas efficax, ut docet S. Auguſtinus, & ſenſus eſt. Homo habens bonam voluntatem efficacem, quamdiu illam habet, non poteſt malum agere; ſed bonam illam voluntatem libere habuit ex auxilio Gratiæ, & poteſt illam amittere diſſentiendo Gratiæ. Similiter habens malam voluntatem, quamdiu illam habet, non poteſt bonum agere: ſed illam libere habet, & poteſt cum auxilio Gratiæ habere aliam bonam, & haberet ſi conſentiret Gratiæ. Præterea ſi per arborem intelligitur homo ipſe, ſenſus eſt: homo bonus quatenus bonus non poteſt malum agere, neque homo malus quatenus malus poteſt bonum agere. Sed homo bonus poteſt fieri malus diſſentiendo Gratiæ, & homo malus poteſt fieri bonus conſentiendo Gratiæ.

2. Illud Joan. c. 8 *omnis qui facit peccatum, ſervus eſt peccati.*

Reſp. Senſus eſt, quod peccator neceſſario ſubjectus ſit pœnis peccati, nec poſſit ſe ſine Gratia a peccato, & a pœnis peccati liberare, & juſtificationem conſequi.

3. Illud Rom. c. 7. *non quod volo bonum hoc ago; ſed quod odi malum, illud facio.*

Reſp. Apoſtolus loquitur de indeliberatis concupiſcentiæ motibus ad peccatum inclinantibus, quos quidem neceſſario experimur, ſed quibus poſſumus ex auxilio Gratiæ non conſentire, & qui diſſentientibus non imputantur ad culpam. Quare ſubjicit: *ſi autem quod nolo, illud facio, conſentio legi, quoniam bona eſt. Nunc autem jam non ego operor illud, ſed quod habitat in me peccatum*, ideſt concupiſcentia. Senſus igitur textus objecti eſt: non ſentio inclinationem ad bonum, quam vellem habere: ſed e contra experior inclinationem, ſeu propenſionem indeliberatam ad malum, quam nollem ſentire.

4. Eodem cap. dicitur: *video autem aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captivantem me in lege peccati, quæ eſt in membris meis.*

Reſp. Homo captivatur in lege peccati improprie dicti, non autem proprie dicti. Peccatum proprie dictum eſt

actus libere factus, vel omiſſus contra legem Dei. Peccatum improprie dictum eſt concupiſcentia, quæ ideo dicitur peccatum, quia oritur a peccato (Adami ſcilicet) & ad peccatum inclinat. Per peccatum autem, in cujus lege captivamur, intelligit Apoſtolus concupiſcentiam, quæ eſt habitualis propenſio ad malum: cujus quidem motus neceſſario experimur, & ſic ea captivamur, ſed iis non neceſſaria obſequimur, & ſic non neceſſario peccamus. Unde quamvis non ſimus liberi circa motus concupiſcentiæ quoad ſenſum, ſumus tamen quoad conſenſum.

5. Illud Tim. c. 2. de impiis, & incredulis: *Ut reſipiſcant a diaboli laqueis, a quo captivi tenentur ad ipſius voluntatem.*

Reſp. Impii, & increduli dicuntur captivi teneri ad voluntatem diaboli, non quia ab illo neceſſitantur ad peccatum, ſed quia propter voluntariam ſuam cæcitatem, & pravos habitus poſſunt difficilius reſipiſcere, & ejus tentationibus reſiſtere, & dæmon a Deo permittitur in illos magis ſævire, quam in pios, & fideles.

6. Illud Prov. c. 21. *Cor Regis in manu Domini: quocumque voluerit, inclinabit illud.*

Reſp. Deus inclinat, & movet voluntates hominum quocumque vult efficaciter, non eas neceſſitando, ſed (ut ait S. Auguſtinus) eas vocando, & movendo. quomodo ſcit congruere, ut vocantem non reſpuant, ſed Deo plane conſentiant.

7. Illud Iſaiæ c. 26. *Domine .... omnia opera noſtra operatus es nobis.*

Reſp. Deus operatur quidem opera noſtra nobis, ſed non ſine nobis ex propria determinatione, & electione operantibus.

8. Illud Jerem. c. 10. *Scio, Domine, quia non eſt hominis via ejus, nec viri ut ambulet, & dirigat greſſus ſuos.*

Reſp. Hic agitur de ſucceſſu conſiliorum, & actionum hominis, non de productione ſuarum volitionum. Et ſenſus eſt, quod ſucceſſus, ſeu executio eorum, quæ homo libere vult, non ſit ſemper in poteſtate hominis: ſed ſemper pendeat a divina Providentia. Quod ſi ageretur de actibus voluntatis humanæ, ſenſus eſſet; quod homo ex ſuis ſolis naturæ viribus, & ſine auxilio divino non poteſt recte vitam ſuam inſtituere, & actus ſalutares elicere.

Obj. 2. Ex Cæleſtino Papâ I. naturalis poſſibilitas Adami amiſſa eſt per peccatum.

Reſp. Per poſſibilitatem intelligit, non potentiam agendi ex propria determinatione, & electione, ſed potentiam agendi ſalutariter: quæ quidem per peccatum Adami amiſſa eſt, ſed per Chriſtum reparata fuit. Hanc autem potentiam vocat naturalem, quia Adamus eam ſimul cum natura accepit, eamque ſi non peccaſſet, cum natura ad poſteros tranſmiſiſſet.

Obj. 3. Concilium Arauſicanum II. cap. 15. ait : *Arbitrium voluntatis in primo homine infirmatum, niſi per gratiam Baptiſmi non poteſt reparari. Quod amiſſum, niſi a quo potuit dari, non poteſt reddi.*

Reſp. Loquitur de libero arbitrio tantum, ut eſt potentia inſtructa habitibus ſupernaturalibus, qui neceſſarii ſunt ad merendam, & conſequendam vitam æternam. Quæ quidem potentia per peccatum originale amiſſa eſt, nec reparari poteſt niſi per Baptiſmum in re, vel in voto ſuſceptum. At Concilium non loquitur de libero arbitrio præciſe, ut eſt facultas naturalis, quæ poſitis omnibus ad agendum prærequiſitis poteſt agere, & ſimul poteſt non agere : quod quidem liberum arbitrium per peccatum originale infirmatum, & extenuatum eſt, non tamen amiſſum.

Obj. 4. Si voluntas eſt indifferens, debet determinari ab alia cauſa. Ergo non eſt libere.

Reſp. Nego anteced. Quia voluntas noſtra eſt indifferens indifferentia activa & ſic poteſt ſe ipſam determinare, & revera ſe ipſam determinat efficienter, ſeu active per ſe ipſam, ſeu per ſuam virtutem agendi, formaliter vero per ſuam actionem, quæ eſt formalis ejus determinatio. Quum autem voluntas agit, non poteſt non agere, ſed impotentia conſequente ejus liberam determinationem.

Obj. 5. Voluntas non poteſt habere potentiam ad oppoſita : nam non poteſt oppoſita ponere. Ergo non eſt libera.

Reſp. Voluntas noſtra habet potentiam ad oppoſita, non ſimul, ſed diviſim ponenda. Nam non habet potentiam ponendi ſimul duo oppoſita, quum illorum poſitio repugnet; ſed habet ſimul potentiam agendi, & potentiam non agendi reducibilem ad actum diviſim tantum. Unde voluntas, quum amat, poteſt producere odium, vel non amare, non conjunctim cum amore, ſed diviſim ab amore, ideſt loco amoris poteſt producere odium.

Obj. 6. Voluntas non poteſt eligere minus bonum : ergo a fortiori non poteſt eligere malum.

Reſp. Nego anteced. Itaque voluntas poteſt eligere minus bonum, non quidem ut minus bonum, ſed ut bonum ſufficiens, vel comparatum facilius, & reſpuere majus bonum ut non neceſſarium; vel nt difficilius comparabile, vel ut ſenſibus minus gratum.

„ NOTA. Per Adami peccatum liberum hominis arbitrium non „ fuit quidem extinctum, ſed tamen læſum, & viribus attenuatum „ fuit, non ſolum quia per hoc peccatum voluntas hominis ſpo- „ liata eſt juſtitiæ originalis dono, & ſpeciali illa Providentia, „ quæ ſic regebat hominem, ut in poteſtate ſuâ haberet omnes „ corporis, & animi motus, ſed maxime quia propter ignoran- „ tiam, vitiatum corporis temperamentum, & effrænatam concu- „ piſcentiam continuo ad malum impellentem, voluntas noſtra bo- „ num honeſtum adeo faſtidit, & ita propendet in malum, ut ni-

,, hil ſalutare velle, & agere poſſit ſine auxilio gratiæ potentio-
,, ris, qua indiguerit Adamus in ſtatu innocentiæ; imo ſine gratia
,, non poſſit actus honeſtos mere naturales arduos exercere, quos
,, tamen cum ordinario Dei concurſu naturali potuiſſe in ſtatu in-
,, nocentiæ, vel etiam in ſtatu naturæ puræ elicere.

ARTICULUS IV.

Exponuntur mens, & doctrina S. Auguſtini circa liberum arbitrium in ſtatu naturæ lapſæ.

§. I.

SAnctus Auguſtinus per liberum arbitrium hominis etiam lapſi intellexit libertatem ab omni neceſſitate intrinſeca etiam voluntaria. Eſt contra Janſenium.

Prob. Nam 1. l. 2. contra Fauſtum c. 5 ſic ait: *Et nos quidem ſub fato ſtellarum nullius hominis geneſim ponimus, ut liberum arbitrium voluntatis, quo bene, vel male vivitur, propter juſtum judicium Dei ab omni neceſſitatis vinculo vindicemus.* 2. Lib. de Gratia, & libero arbitrio c. 2. poſtquam retulit verba Eccleſiaſtici c. 11., quibus deſcribitur liberum arbitrium hominis lapſi ut immune ab omni neceſſitate, nempe hæc: *Ipſe ab initio fecit hominem, & reliquit eum in manu conſilii ſui. Si volueris, conſervabit mandata, & fidem bonam placiti. Apponit tibi ignem, & aquam, ad quodcumque volueris extende manum tuam. In conſpectu hominis vita, & mors, & quodcumque placuerit dabitur ei.* Sic proſequitur S. Doctor; *Ecce apertiſſime videmus expreſſum liberum humanæ voluntatis arbitrium.* Ergo S. Auguſtinus per liberum arbitrium intellexit eam facultatem, quam Eccleſiaſticus attribuit homini viatori lapſo: atqui Eccleſiaſticus attribuit homini lapſo facultatem agendi bonum, vel malum pro arbitrio, & abſque ulla neceſſitate antecedenti intrinſeca, ut patet ex ejus verbis, quæ diriguntur ad hominem, qui ea legit, ideoque ad hominem lapſum. Ergo S. Auguſtinus per liberum arbitrium intellexit facultatem agendi bonum, vel malum pro arbitrio, & ſine ulla neceſſitate antecedenti intrinſeca. 3. Lib. 2. de nuptiis, & concupiſcentia cap. 3 infra citando teſtatur ſe admittere ſecundum fidem Catholicam liberum arbitrium in hominibus lapſis, ſicut ipſi Pelagiani, idque eſſe commune Catholicis, & Pelagianis dogma. Atqui Pelagiani per liberum arbitrium intelligebant facultatem agendi completam, & expeditam, ac immunem ab omni neceſſitate ſimplici, ut conſtat apud omnes. Ergo 4. Lib. de ſpiritu, & littera, n. 54. ait: *Quum poteſtas datur, non neceſſitas utique imponitur.*

Obj. 1. S. Auguſtinus lib. 5. de civitate Dei cap. 20. ait: *Si autem illa definitur eſſe neceſſitas, ſecundum quam dicimus neceſſe eſſe, ut ita ſit aliquid, vel ita fiat, ne-*

neſcio cur eam timeamus, ne nobis libertatem auferat voluntatis. Ergo ex S. Doctore libertas non excludit omnem neceſſitatem.

Reſp. Nego conſeq. Quia S. Auguſtinus ibi loquitur de neceſſitate non intrinſeca, ſed extrinſeca, & reſultante ex aliqua hypotheſi, quæ ſit aliquo modo in noſtra poteſtate. Nam ibi agit contra Stoicos, qui ut libertatem humanam tuerentur, omnem indiſcriminatim neceſſitatem ab ea removebant: & idcirco in Deo negabant præſcientiam omnium libere futurorum, ex eo quod inde ſequeretur, neceſſe eſſe ut illa futura eveniant. Contra hos Sanctus Doctor docet libertati non officere neceſſitatem extrinſecam, reſultantem ex hypotheſi, quæ ſit aliquo modo in noſtra poteſtate, ut fuerit, vel non fuerit: qualis eſt neceſſitas ſecundum quam dicimus neceſſe eſſe, ut actus a Deo abſolute præſciti, & futuri, re vera futuri ſint. Nam hypotheſis præſcientiæ divinæ eſt aliquo modo in noſtra poteſtate, ut fuerit, vel non fuerit, quia Deus non præſcit actus noſtros eſſe futuros, niſi quia futuri ſunt, ut docet S. Auguſtinus cap. citato, ac proinde non eſſet præſcientia Dei circa actus noſtros futuros, ſi illi futuri non eſſent: ut autem ſint futuri, pendent a voluntate noſtra. Jam vero neceſſitas reſultans ex aliqua hypotheſi, quæ in poteſtate noſtra eſt, ut fuerit, vel non fuerit, eſt etiam in noſtra poteſtate, ut fuerit, vel non fuerit, ac proinde non tollit libertatem, imo ſupponit aliquod ejus exercitium, ut quid ratione prius.

Igitur neceſſitas, ſecundum quam dicimus neceſſe eſſe, ut actus, quibus bene, vel male vivimus, aliquando ſint, quia Deus eos præſcivit, non officit libertati noſtræ, quum hæc neceſſitas, ut fuerit, vel non fuerit, ſit in noſtra poteſtate perinde ac hypotheſis, ex qua reſultat. Quare S. Doctor non ibi loquitur de neceſſitate antecedente, quæ nullatenus ſit in noſtra poteſtate, imo talem neceſſitatem expreſſe removet a voluntate, eodem c. *Si neceſſitas*, inquit, *illa dicenda eſt, quæ non eſt in noſtra poteſtate, ſed etiamſi nolumus efficit, quod poteſt, ſicut eſt neceſſitas mortis, manifeſtum eſt voluntates noſtras, quibus recte, vel perperam vivitur, ſub tali neceſſitate non eſſe.* Ergo ex S. Auguſtino actus voluntatis noſtræ boni, & mali non ſubjacent neceſſitati, quæ non eſt in noſtra poteſtate, nec proinde neceſſitatis intrinſecæ antecedenti.

Inſt. S. Auguſtinus in exemplum neceſſitatis, quam dicit non nocere libertati, adducit neceſſitatem, qua neceſſe eſt Deum ſemper vivere, ſic enim cap citato ait: *Neque enim & vitam Dei, & præſcientiam Dei ſub neceſſitate ponimus, ſi dicamus neceſſe eſſe, Deum ſemper vivere, & cuncta præſcire.* Sed talis neceſſitas eſt abſoluta. Ergo.

Reſp. Diſting. maj. Adducit neceſſitatem, qua neceſſe eſt Deum ſemper vivere vita contingenti, hoc eſt, ſemper habere actus liberos, & contingentes voluntatis, & in-

 tel-

tellectus, *conc. maj.* Vivere vita neceſſaria, hoc eſt habere actus neceſſarios voluntatis, & intellectus, *nego maj. & diſtincta pariter minore, nego conſeq.* S. Doctor in exemplum neceſſitatis non tollentis libertatem adducit neceſſitatem, qua neceſſe eſt Deum ſemper vivere vita contingenti, id eſt ſemper habere actus liberos, ac contingentes voluntatis, & intellectus, quibus vivit Deus in actu ſecundo, nam velle, & intelligere eſt vivere, quum ſit agere immanenter. Hæc autem neceſſitas eſt hypothetica, quatenus ex hypotheſi, quod Deus libere aliquid extra ſe velit, aliquid contingens cognoſcat, neceſſe eſt, ut illud ſemper, & incommutabiliter velit, & præſciat, licet illud non neceſſario velit, & præſciat, neceſſitate antecedente, & independenter a libertate Dei, vel creaturæ.

Quare ſenſus loci objecti eſt: quamvis dicamus neceſſe eſſe, ut Deus ſemper & immutabiliter velit quidquid vult extra ſe, non idcirco tamen dicimus Deum neceſſario velle id, quod vult extra ſe. Sic ex hypotheſi, quod Deus velit mundum, neceſſe eſt, ut ſemper, nempe ab æterno, & pro æterno illum velit, licet non neceſſario velit mundum. Similiter licet dicamus neceſſe eſſe, ut Deus præſciat omnia futura, quæ futura ſunt, non idcirco dicimus præſcientiam illam divinam eſſe abſolute neceſſariam; quia nempe quamvis ex hypotheſi, quod ſint aliqua futura, Deus non poſſit non illa præſcire; Deus tamen ſic illa neceſſario præſcit ex hypotheſi, ut potuerit non præſcire, quia illa ſic futura ſunt, ut potuerint non eſſe futura, & ſic potuerint præſciri ut futura, quum repugnet Deum præſcire ut futura, quæ non ſunt futura.

Confirmatur Reſponſio noſtra. Quia S. Auguſtinus in exemplum neceſſitatis, quam dicit non nocere libertati voluntatis noſtræ, ibidem immediate poſt verba inſtantiæ adducit aliam neceſſitatem hypotheticam, & quæ eſt in noſtra poteſtate, ſic enim poſt verba objecta proſequitur: *Sicut etiam quum dicimus neceſſe eſſe, ut quum volumus, libero velimus arbitrio: & verum procul dubio dicimus, & non ideo ipſum arbitrium neceſſitati ſubjicimus, quæ adimit libertatem.* Deinde ſic caput illud conficit; *Neque enim ideo peccat homo, quia Deus illum peccaturum præſcit... Qui ſi nolit omnino non peccat: ſed ſi peccare noluerit, etiam hoc ille præſcivit.*

Obj. 2. Ex S. Auguſtino l. 3. de libero arbitrio c. 3. Illud eſt in noſtra poteſtate, quod fit quum volumus. Sed actus voluntatis neceſſarius fit quum volumus; ergo eſt in noſtra poteſtate, ideoque eſt liber.

Reſp. Ibi per poteſtatem intelligit poteſtatem electivam: & ſenſus eſt, illud eſſe in noſtra poteſtate electiva, quod fit quum volumus pro arbitrio noſtro, & ex electione, ita ut poſſimus illud non velle. Præterea minor eſt falſa; nam ex communi ſenſu, & uſitato loquendi modo, illud ſolum dicitur fieri quum volumus, quod poſſumus velle, &

& non velle, agere, & non agere pro arbitrio, & abſque ulla neceſſitate antecedenti. Sic Deus non dicitur ſe ipſum amare, quia vult; e contra dicitur Deus nos amare, nos conſervare, quia vult.

Obj. 3. S. Aug. ibid. nempe lib. 3. de libero arbitr. c. 3. ait: *Voluntas noſtra nec voluntas eſſet, niſi eſſet in noſtra poteſtate. Porro quia eſt in poteſtate, libera eſt nobis.* Ergo ex S. Auguſt. volitio hoc ipſo eſt libera, quod volitio eſt, & ſic volitio neceſſaria eſt libera.

Reſp. Nego conſeq. Quia ibi ſumit volitionem in ſenſu ſtrictiore, & per eam intelligit, non quamlibet volitionem, ſed eam tantum volitionem, quæ eſt a voluntate, ut eſt facultas ſui ipſius determinativa per electionem, & immunis ab omni neceſſitate antecedenti. Nam eodem cap. volitionem opponit neceſſitati antecedenti etiam voluntariæ, ſic enim ait: *Miraris quomodo non ſint contraria, & repugnantia, ut Deus præſcius ſit omnium futurorum, & nos non neceſſitate, ſed voluntate peccemus. Si enim præſcius eſt Deus, inquis, peccaturum eſſe hominem, neceſſe eſt ut peccet: ſi autem neceſſe eſt, non ergo eſt in peccando voluntatis arbitrium, ſed potius inevitabilis, & fixa neceſſitas. Qua ratiocinatione hoc videlicet ne conficiatur, times ne aut Deus futurorum omnium præſcius impie negetur, aut ſi hoc negare non poſſumus, fateamur non voluntate, ſed neceſſitate peccare.*

Obj. 4. S. Auguſt. l. 1. operis imperf. n. 100. ait: *Si liberum non eſt, niſi quod duo poteſt velle, id eſt bonum, & malum, liber Deus non eſt, qui malum non poteſt velle, de quo etiam ipſe dixiſti: Deus eſſe niſi juſtus non poteſt. Siccine Deum laudas, ut ei auferas libertatem?*

Reſp. Hic ſolum reprehendit Julianum, quod libertatem arbitrii generaliter ſumptam diceret eſſe facultatem agendi bonum, & malum pro arbitrio. Quod falſum eſt, nam hæc eſt tantum ſpecies libertatis propria hominis viatoris, qua poteſt mereri, & demereri. At libertas generatim, & ſecundum eſſentiam ſuam ſumpta, eſt præciſe facultas agendi, & non agendi pro arbitrio, & abſque ulla neceſſitate intrinſeca antecedenti; eſt facultas eligendi hoc, vel illud; eſt completa, & expedita facultas ſe determinandi per electionem ad utrumlibet ex duobus incompoſſibilibus, ſeu oppoſitis, ſive illa ſint oppoſita contradictorie, ſive contrarie.

S. Auguſtinus ſenſit ad merendum, & demerendum in hoc ſtatu naturæ lapſæ requiri libertatem ab omni neceſſitate antecedente intrinſeca, nec ſufficere libertatem a coactione. Eſt contra Janſenium.

Prob. Nam 1. Lib. de duabus animabus c. 11. ſic ait: *Etiamne hi libri obſcuri mihi ſcrutandi erant, unde diſcerem, neminem vituperatione, ſupplic. ove dignum, qui aut id velit, quod juſtitia velle non prohibet, aut id non facit, quod facere non poteſt? Nonne iſta cantant*

*& in montibus paſtores, & in theatris poetæ, & indocti
in circulis, & docti in bibliothecis, & magiſtri in ſcho-
lis, & Antiſtites in ſacratis locis, & in orbe terrarum
genus humanum? Quod ſi nemo vituperatione, vel da-
mnatione dignus eſt, aut non contra vetitum juſtitiæ fa-
ciens, aut quod non poteſt non faciens: quis dubitat tunc
eſſe peccatum, quum & velle injuſtum eſt, & liberum nol-
le; & ideo definitionem illam veram eſſe: Peccatum eſt
voluntas retinendi, vel conſequendi, quod juſtitia vetat,
& unde liberum eſt abſtinere?* Et c. 12. *Peccati reum te-
nere quemquam, quia non fecit, quod facere non potuit,
ſummæ iniquitatis eſt & inſaniæ. Quamobrem illæ animæ
quidquid faciunt, ſi natura, non voluntate faciunt, id
eſt, ſi libero & ad faciendum, & ad non faciendum motu
animi carent; ſi denique his abſtinendi ab opere ſuo po-
teſtas nulla conceditur, peccatum earum tenere non poſſu-
mus.* 2. Lib. 3. de lib. arb. c. 18. *Hoc breviſſimum teno, quæ-
cumque iſta cauſa eſt voluntatis* (male) *ſi ei non poteſt
reſiſti, ſine peccato ei ceditur. Si autem poteſt, non ei
cedatur, & non peccabitur. An forte fallit incautum?
Ergo caveat, ne fallatur. An tota fallacia eſt, ut cave-
re omnino non poſſit: Si ita eſt, nulla peccata ſunt:
quis enim peccat in eo, quod nullo modo cavere poteſt?*
3. Lib. de nat. & grat. c. 65. poſtquam hæc S. Hieronymi
verba retulit, (*liberi arbitrii nos condidit Deus, nec ad
virtutem, nec ad vitia neceſſitate trahimur: alioquin
ubi neceſſitas eſt, nec corona eſt,*) ſic reſpondet: *Quis
non agnoſcat? Quis non toto corde ſuſcipiat?* Ubi agi-
tur de omni neceſſitate antecedenti etiam voluntaria,
nempe de neceſſitate, qua trahimur. 4. Libro de Gratia,
& lib. arb. c. 2. *Ubi ad aliquid faciendum, vel non fa-
ciendum opus voluntatis exigitur, ſatis liberum demon-
ſtratur arbitrium. Nemo ergo Deum cauſetur in corde
ſuo; ſed ſibi imputet quiſque, quum peccat.*

„ NOTA. S. Auguſtinus lib. 1. retractationum refert textus pro
„ libertate expreſſos, quos contra Manichæos tradiderat, & illos
„ confirmat, nedum retractat; volens tantum intelligi illam li-
„ bertatem quoad opus ſalutare ſupponere gratiam Chriſti, & il-
„ los textus non adverſari peccato originali.

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1. S. Auguſtinus l. 1. contra duas epiſtolas Pela-
gianorum c. 3. ait: *Voluntas* (peccatorum) *libera eſt in
malis, quia delectatur malis.* Ergo ad demerendum ſuf-
ficit libertas a coactione.

Reſp. Nego conſeq. Quia per τὸ *delectatur* intelligit
deliberatam, ac liberam delectationem, quæ in amore li-
bero conſiſtit. Unde ſenſus eſt, quod peccatores libere
malum agunt, quia libere illud amant, & amando libe-
re illo delectantur, nam omnis amor eſt delectatio, ut
docet S. Thomas, & experientia patet.

Obj.

Obj. 2. S. Auguſtinus eodem libro c. 2. ait : *Liberum arbitrium uſque adeo in peccatore non periit, ut per illud peccent maxime omnes, qui cum delectatione peccant, & amore peccati, hoc eis placere, quod eos libet.*

Reſp. Ita loquitur, ut ſignificet peccatores ultro & libere, ſeu ex propria determinatione peccare : loquitur enim juxta communem, & ordinarium loquendi modum, ſecundum quem ex eo, quod quis non cogitur ad aliquid faciendum, illud abſque omni antecedenti neceſſitate, atque ex propria electione ab eo fieri infertur.

Obj. 3. S. Auguſtinus l. 1. operis imperfecti, n. 105. ait : *Cogitare te exiſtimo, quid appetendum, quid vitandum ſit in agenda vita, quanto labore diſcatur. Qui autem hoc neſciunt, ipſa boni appetendi, malique vitandi ignorantia patiuntur peccandi neceſſitatem. Neceſſe eſt enim ut peccet, qui neſciendo quid facere debeat, quod debet, facit. De quo genere malorum Deus rogatur, ubi dicitur: delicta juventutis, & ignorantiæ meæ ne memineris. Quod genus delictorum ſi non imputaret Deus juſtus, non ea ſibi dimitti poſceret homo fidelis.* Ergo homo neceſſario peccando demeretur.

Reſp. Nego conſ. Quia hic agitur de neceſſitate conſequenti, non antecedenti. Libertas autem non excludit neceſſitatem conſequentem, quæ ſupponit libertatis exercitium, & ex eo oritur. Nam ibi S. Doctor loquitur de peccatis ignorantiæ, hoc eſt de peccatis, quæ fiunt ex ignorantia culpabili, quæ ſcilicet potuit, ac debuit depelli, nec tamen depulſa eſt, quia homo neglexit diſcere quantum poterat, & debebat. Hæc autem ignorantia eſt libera in cauſa, nempe in libera negligentia addiſcendi; ac proinde ipſa peccatum eſt, & ea, quæ ex illa mala fiunt, ſunt peccata imputabilia, quæ vitari potuerunt.

Inſt. 1. S. Auguſtinus ibi agit de ignorantia invincibili. Ergo.

Reſp. Nego ant. Nam agit de ignorantia, qua ex magna difficultate addiſcendi laborat homo, qui ad illam depellendam non adhibet tantam diligentiam, quantam poſſet, & deberet. Non obſtat, quod loquatur de ignorantia, quæ eſt pœna peccati originalis : nam juxta illum ignorantia vincibilis eſt etiam pœna peccati, quamvis ſit ſimul peccatum, & cauſa peccati.

Inſt. 2. S. Aug. ibid. n. 106. ſic concludit : *Non eſt igitur impunitatis ſecuritas in neceſſitate peccandi. Sed ut non obſit iſta neceſſitas, donat ille, cui dicitur: de neceſſitatibus meis erue me. Donat autem duobus modis, & præteritam dimittendo iniquitatem, & opitulando ne intremus in tentationem. Unuſquiſque vero tentatur a concupiſcentia ſua.*

Reſp. Ibi loquitur de morali neceſſitate peccandi orta tum ex ignorantia culpabili eorum, quæ ad recte vivendum pertinent, tum ex concupiſcentia. Sed cum morali illa neceſſitate peccandi, quæ nil aliud eſt, quam ma-

gna difficultas vitandi peccatum, remanet in peccatore indifferentia activa, & potentia non peccandi. Vel loquitur de neceſſitate conſequente, non antecedente.

Obj. 4. S. Auguſtinus docet hominem lapſum habere neceſſitatem ignorandi aliqua præcepta juris naturalis, quæ ſcire tenetur, & quorum tamen ignorantia ei imputatur. Ergo ſenſit neceſſitatem non impedire imputabilitatem peccati. Ergo, &c.

Reſp. Loquitur de neceſſitate morali, non phyſica. Nam hæc neceſſitas ignorandi aliqua præcepta, quorum tamen ignorantia ad culpam imputatur, non oritur ex abſoluta impoſſibilitate, ſed ſolum ex magna difficultate addiſcendi omnia, quæ fieri, vel vitari debent ad bene vivendum. Quæ magna difficultas poteſt, & debet ſuperari ab homine.

§ III.

S. Auguſtinus ſenſit ineſſe homini etiam in præſenti ſtatu naturæ lapſæ libertatem ab omni neceſſitate ſimplici antecedente. Eſt contra Lutherum, Calvinum, & Janſenium.

Prob. 1. Ex ejus textibus in duobus prioribus paragraphis allatis.

Prob. 2. Ex l. 2 de nuptiis, & concupiſcentia c. 3. ubi ſic Julianum Pelagianum alloquens ait: *Non itaque ſicut tu, atque alios fallens loqueris: ſi quis aut liberum in hominibus arbitrium, aut Deum eſſe naſcentium conditorem, dixerit, Cæleſtianus, & Pelagianus vocatur: iſta quippe Catholica Fides dicit.... liberum itaque in hominibus eſſe arbitrium, & Deum eſſe naſcentium conditorem utrique dicimus, non hinc eſtis Cæleſtiani, & Pelagiani. Liberum autem quemquam eſſe ad agendum bonum ſine adjutorio Dei, & non erui a poteſtate tenebrarum, & ſic transferri in regnum Dei, hoc vos dicitis, hinc eſtis Cæleſtiani, & Pelagiani. Quid obtendis, ad fallendum, communis dogmatis nomen, ut operias proprium crimen?* Ubi S. Doctor teſtatur ſe ſecundum Fidem Catholicam admittere liberum arbitrium in hominibus lapſis, ſicut ipſi Pelagiani admittebant, hocque eſſe commune Catholicis, & Pelagianis dogma, & Pelagianos ſolum arguit, quod dicerent illud liberum arbitrium ſine gratia valere ad bonum ſalutare agendum: non autem eos arguit, quod per liberum arbitrium intellexerit libertatem a neceſſitate. Atqui S. Doctor liberum arbitrium in homine lapſo admittere non potuit cum Pelagianis, & aſſerere dogma liberi arbitrii, quale nunc ineſt homini lapſo, eſſe Catholicis, & Pelagianis commune, nec aliud in Pelagianis circa libertatem reprehendere, quam quod gratiæ neceſſitatem negarent; niſi idem nomine liberi arbitrii cum Pelagianis intellexiſſet, nempe libertatem ab omni neceſſitate ſimplici, illudque ſic intel-

tellectum admiſiſſet. Ergo S. Auguſtinus admiſit in homine lapſo libertatem ab omni neceſſitate ſimplici

Porro probe ſciebat Pelagianos conſtituere libertatem hominis lapſi in indifferentia activa, & immunitate ab omni neceſſitate ſimplici. Nam lib 2. de peccatorum meritis, & remiſſione cap. 18. dicit liberum arbitrium, quale nunc habemus, tale eſſe ſecundum Pelagium, *quod huc atque illuc liberum flectitur*. Et l. de gratia Chriſti cap. 31. refert hæc Pelagii verba ex ejus ad Innocentium epiſtola: *Ecce ad beatitudinem tuam epiſtola iſta me purget, in qua pure, atque ſimpliciter ad peccandum, & ad non peccandum integrum liberum arbitrium habere nos dicimus, quod in omnibus bonis operibus divino ſemper adjuvantur auxilio*. In quo Pelagii textu nihil reprehendit, ſed tantum quærit ſenſum hujus vocis auxilii divini. Nam hæc ſubjicit S. Doctor: *cernitis itaque pro intellectu, quem vobis Dominus dedit, hæc ejus verba ſolvendæ non ſufficere quæſtioni. Quærimus enim adhuc quo auxilio liberum adjuvari dicat arbitrium, ne forte; ſicut ſolet, velit intelligi legem, atque doctrinam.*

Prob. 3. Ex lib. 1. operis imperfecti n. 98 ubi ait: *ex quo homo incipit uti voluntatis arbitrio, & peccare, & non peccare poteſt, ſed alterum horum non facit, niſi adjutus ab eo, qui dixit: ſine me nihil poteſtis facere: alterum vero propria voluntate*. Ergo ex S. Auguſtino homo lapſus poteſt peccare, & non peccare: bene, & male agere, cum hoc tamen diſcrimine, quod quum bonum ſalutare agit, illud non agat, nec agere poſſit ſine gratia: peccet vero propria voluntate, hoc eſt ſolis viribus naturalibus liberi arbitrii, & ex ſola propria determinatione, Deo nullatenus impellente.

Prob. 4. Ex lib. 2. contra Felicem Manichæum, c. 4. *habet unuſquiſque in voluntate aut eligere quæ bona ſunt, & eſſe arbor bona: aut eligere quæ mala ſunt, & eſſe arbor mala.*

Denique S. Auguſtinus docet non habere eamdem ſpecie libertatem, quam Adamus habuit in ſtatu innocentiæ, cum hoc ſolo diſcrimine accidentali, quod libertas ſtatus innocentiæ eſſet immunis ab ignorantia, & concupiſcentia, & facilitatem ad bonum complecteretur, noſtra autem difficultatem adjunctam habeat propter reluctationem concupiſcentiæ, & nobis per gratiam Chriſti reſtituatur quoad bonum ſalutare. Nam l. 6. operis imperfecti, n. 11. aſſerit libertatem per gratiam in priſtinum ſtatum reſtitui. Poſtquam enim citavit textum Innocentii I. ſic ait: *Audis reſtitui libertatem, & non periiſſe contendis; atque humana voluntate contentus, divinam non petis gratiam, quam libertas noſtra etiam in ſtatum priſtinum reſtituta, ſibi eſſe intelligit neceſſariam.* Idem docet lib. 3. num. 114.

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1. S. Auguſt. in Enchir. cap. 30. ait: *Libero arbitrio male utens homo, & ſe perdidit & ipſum .... cum libero peccaretur arbitrio victore peccato, amiſſum eſt liberum arbitrium:* Ergo amiſſum eſt liberum arbitrium.

Reſp. Diſt. conſ. Amiſſum eſt liberum arbitrium, quale erat in ſtatu innocentiæ, *conc. conſeq.* Amiſſum liberum arbitrium ſumptum præciſe pro facultate, quæ poſitis omnibus ad agendum requiſitis poteſt agere, & non agere, *nego conſeq.* Per peccatum originale amiſimus liberum arbitrium ſumptum quoad potentiam agendi utiliter ad ſalutem, ſed illud per Chriſtum recuperavimus. Item amiſimus irrecuperabiliter liberum arbitrium quoad potentiam bonum agendi prompte, facile, & ſine reluctatione concupiſcentiæ. At ex S. Auguſtino per peccatum originale minime amiſſum eſt liberum arbitrium quoad eſſentiam, ſumptum nempe per facultatem agendi, & non agendi, poſitis omnibus ad agendum requiſitis; nam lib. 1. contra duas epiſt. Pelagian. cap. 2. ſic ait: *Quis noſtrum dicat, quod primi hominis peccato perierit liberum arbitrium de humano genere? Libertas quidem periit per peccatum, ſed illa, quæ in Paradiſo fuit, habendi plenam cum immortalitate juſtitiam.* Illa autem plena juſtitia conſiſtebat in habitibus ſupernaturalibus, in dono integritatis, in immunitate a concupiſcentia inordinata, & ignorantia, & in magna facilitate agendi bonum ſalutare. Porro per merita Chriſti nobis applicata recuperamus habitus ſupernaturales cum auxiliis eis annexis, non tamen donum integritatis, & immunitatem a concupiſcentia, quæ nobis relicta eſt ad humilitatis, cæterarumque virtutum exercitium; ita ut ad bonum ſalutare agendum, & peccatum vitandum indigeamus gratiæ auxilio potentiore, quam fuerit auxilium neceſſarium in ſtatu innocentiæ.

Obj. 2. Sanctus Auguſtinus lib. contra Fortunatum, diſput. 2. ait: *Liberum voluntatis arbitrium in illo homine fuiſſe dico, qui primus formatus eſt. Ille ſic factus eſt, ut nihil omnino voluntati ejus reſiſteret, ſi vellet Dei præcepta ſervare. Poſtquam autem libera ipſe voluntate peccavit, nos in neceſſitatem præcipitati ſumus, qui ab ejus ſtirpe deſcendimus.*

Reſp. Hinc per liberum arbitrium intelligit libertatem ſanam ac robuſtam: ſive facultatem ſe ad bonum determinandi prompte, facile, & hilariter, qua cum primus homo conditus fuit, & quam dicit nos amiſiſſe per ejus peccatum. Per neceſſitatem vero, in quam præcipitati ſumus, intelligit neceſſitatem moralem peccandi, propter concupiſcentiæ motus vehementes, fere continuo nos in malum impellentes. Nam neceſſitatem illam opponit facilitati, & comparat cum neceſſitate, quam affert inve-

te-

terata conſuetudo peccandi: ac proinde non eſt niſi neceſſitas moralis, quæ conſiſtit in magna quadam difficultate agendi, vel omittendi aliquid. Poteſt etiam per neceſſitatem illam intelligi neceſſitatem patiendi motus inordinatos concupiſcentiæ ad peccatum inclinantes, item neceſſitatem naſcendi in peccato, & manendi ſub captivitate dæmonis, donec per Baptiſmum in re, vel in voto ſuſceptum juſtificemur.

Obj. 3. S. Doctor lib. 8. Confeſſionum, c. 8. ait: *dum ſervitur libidini, facta eſt conſuetudo: dum conſuetudini non reſiſtitur, facta eſt neceſſitas.*

Reſp. Loquitur de neceſſitate morali peccandi, quæ eſt magna difficultas vitandi peccatum: prava quippe conſuetudo non affert neceſſitatem phyſicam, & inſuperabilem: nam gratiæ auxilio emendari ipſa poteſt: & non ſemper fit id, ad quod inclinat.

Obj. 4. S. Auguſtinus lib. 83. quæſtionum quæſt. 66. ait: *Ante legem actio eſt, quum peccatum ignoramus, & ſequimur carnales concupiſcentias. Sub Lege eſt actio, quum jam prohibemur a peccato, & tamen conſuetudine ejus victi peccamus, quoniam nos nondum adjuvat Fides.*

Reſp. Loquitur de fide viva, & per charitatem formata; & diſtinguit plures ſtatus, in quorum primo homo ſine pugna vincitur a concupiſcentia, ideſt obſequitur ejus motibus; quia non habet boni, & mali cognitionem niſi valde imperfectam, & confuſam: in ſecundo vero ſtatu non vincitur ſine pugna, id eſt, non obſequitur concupiſcentiæ, ſine repugnantia aliqua propter diſtinctam, ac perfectam boni, & mali notitiam, quam habet. Homo autem in hoc duplici ſtatu ſic libere peccat, qui tamen non peccaret, ſi adjuvaretur per fidem vivam, & charitate formata, & acciperet majora illa, & frequentiora auxilia, quæ ſolis juſtis, & amicis Dei reſervantur, & quibus coercetur concupiſcentia.

Obj. 5. S. Aug. l. 1. operis imperf. n. 47. ad ſolum Adami peccatum reſtringit definitionem hanc peccati, quam lib. de duabus animabus tradiderat: videlicet peccatum eſſe voluntatem retinendi, vel conſequendi quod juſtitia vetat, & unde liberum eſt abſtinere. Ergo poſtea agnovit libertatem ſtatus naturæ lapſæ, non eſſe immunem a neceſſitate ſimplici.

Reſp. Nego conſeq. Nam ibidem ſic ait: *multa ſunt, quæ agunt homines, mala, a quibus eis liberum eſt abſtinere; ſed nulli tam liberum eſt, quam illi fuit; qui Deo ſuo, a quo erat conditus rectus, nullo prorſus vitio depravatus adſtabat.* Ubi manifeſte docet homines etiam nunc mala agere, a quibus poſſent abſtinere, ideoque peccare ſine ulla neceſſitate, quamvis non habeant libertatem tam expeditam, quam habuit Adamus, quia agitur inordinatis concupiſcentiæ motibus, ad malum impellentibus, quibus caruit Adamus in ſtatu innocentiæ.

Ita-

Itaque S. Auguſtinus (ut ex eodem loco objecto patet) definitionem ſuam reſtringit ad peccatum Adami, quod tantummodo peccatum fuit, non etiam pœna peccati, quia in ſtatu naturæ lapſæ liberum nobis non eſt aliquibus carere, quæ ſunt peccata, & ſimul pœna peccati ab Adamo commiſſi, a quo ei liberrimum fuit abſtinere. Peccatorum autem, quæ ſimul peccata, & pœna peccati ſunt, exemplum affert S. Doctor. 1. In motibus inordinatis concupiſcentiæ, quibus carere nobis liberum non eſt, quippe peccata dicuntur quamvis improprie, quia ſunt effectus peccati, & ad peccatum inclinant, imo vere, & proprie peccata ſunt, ſi accedat voluntatis conſenſus, quamvis iis carere non potuerimus. 2. In iis, quæ contra Legem fiunt ex ignorantia vincibili, etiam non affectata: nam ea peccata ſunt etiam proprie, quamvis licita, & bona putentur, quia ignorantia vincibilis non excuſat a peccato proprie dicto; & ſunt pœna peccati, quia ſunt effectus ignorantiæ, quæ eſt pœna peccati originalis; & ab iis non eſt liberum abſtinere ob neceſſitatem etiam phyſicam, ſed conſequentem peccandi, quia impoſſibile eſt agentem non peccare ex hypotheſi, quod aliquis malum libere agat, quamvis licitum, & bonum eſſe putet ex ignorantia vincibili. 3. In peccato originali, quo infantes naſcuntur infecti, & quo nobis liberum non eſt carere, & tamen vere, ac proprie peccatum eſt, & ſimul juxta S. Auguſtinum eſt pœna peccati; nam S. Doctor conſtituit peccatum originale in concupiſcentia velut materiali, & in ipſomet actu Adami moraliter perſeverante velut formali: unde ſequitur peccatum originale eſſe etiam pœna peccati ſecundum ſuum materiale conſtitutivum, quum concupiſcentia ſit pœna peccati originalis.

Hæc autem omnia dicit contra Pelagianos abutentes definitione illa, & docentes involuntarios concupiſcentiæ motus nullo ſenſu peccata dici poſſe, nulla dari peccata ignorantiæ, ſed ſolum ignorantiam affectatam eſſe culpabilem, & infantes ſine ullo peccato naſci.

Hic referre juvat ipſa Auguſtini verba in loco objecto: *Si tria iſta diſcernas, & ſcias aliud eſſe peccatum, aliud pœnam peccati, aliud utrumque, ideſt, ita peccatum, ut ipſum ſit etiam pœna peccati; intelligis, quid horum trium pertineat ad illam definitionem, ubi voluntas eſt agendi, quod juſtitia vetat, & unde liberum eſt abſtinere. Peccatum namque iſto modo definitum eſt, non peccati pœna, non utrumque. Habent autem tria iſta genera etiam ſpecies ſuas.... Tertium genus, ubi peccatum ipſum eſt, & pœna peccati, poteſt intelligi in eo, qui dicit, quod nolo malum, hoc ago. Ad hoc pertinent etiam omnia, quæ per ignorantiam quum aguntur mala, non putantur mala, vel etiam putantur bona... Pertinet originale peccatum ad hoc genus tertium, ubi ſic peccatum eſt, ut ipſum ſit & pœna peccati.*

Inſt. Eodem lib. n. 104. Sic de eadem definitione loquitur: *Ita definitio peccati ejus aſt , quod peccatum tantummodo eſt , non quod etiam pœna peccati , quia periit libertas non peccandi : a quo malo non liberat niſi ille , cui non tantum dicimus : dimitte nobis debita noſtra ; verum etiam , & ne nos inferas in tentationem , ſed libera nos a ma o . Multum erras , qui vel neceſſitatem nullam putas eſſe peccandi , vel eam non intelligis illius peccati eſſe pœnam , quod nulla neceſſitate commiſſum eſt .*

Reſp. S. Doctor per libertatem non peccandi , quæ periit , intelligit non libertatem ſimpliciter , ſed libertatem non peccandi , qualis fuit in ſtatu innocentiæ , quæ fuit facultas abſtinendi ab omni peccato cum ſumma facilitate. Et per neceſſitatem peccandi ex peccato Adami ortam non intelligit phyſicam , & antecedentem neceſſitatem peccandi proprie , ſed intelligit tum neceſſitatem peccandi improprie per indeliberatos concupiſcentiæ motus , tum neceſſitatem phyſicam , ſed conſequentem peccandi proprie per ignorantiam culpabilem , tum etiam neceſſitatem moralem peccandi ortam ex concupiſcentia effrænata , donec ab ejus motuum vehementia liberemur per juſtificationem , & auxilia ei annexa , quæ majora , & frequentiora ſunt iis , quæ in injuſtis dantur . Hæc autem triplex neceſſitas eſt effectus , & pœna peccati originalis , & ea carebat Adamus in ſtatu innocentiæ ob integritatis donum , quo caro ſpiritui perfecte ſubjecta erat .

Obj. 6. Ex Sancto Auguſtino epiſt. 107. Liberum arbitrium ad diligendum Deum primi peccati granditate perdidimus .

Reſp. Per peccatum originale amiſimus quidem liberum arbitrium ad amandum Deum perfecte , & ſuper omnia , ſed illud per Chriſtum recuperavimus .

Obj. 7. S. Auguſtinus l. de perfectione juſtitiæ , dicit ex libero Adami peccato ſubſecutam eſſe pœnalem vitioſitatem , quæ ex libertate fecit neceſſitatem .

Reſp. Hic per neceſſitatem intelligit , non neceſſitatem peccandi phyſicam , & antecedentem , ſed neceſſitatem etiam phyſicam patiendi motus inordinatos concupiſcentiæ , ignorantiam , mortem , aliaſve miſerias , & neceſſitatem moralem peccandi ortam ex concupiſcentia .

Obj. 8. Ex S. Auguſtino , homo in præſenti ſtatu non eſt liber , niſi per gratiam Chriſti .

Reſp. Senſus eſt , hominem ſine gratia Chriſti non eſſe liberum a peccato , ſeu juſtificatum , nec etiam liberum ad agendum ſalutariter , ſeu faciendum actus utiles ad ſalutem , neque ad agendum ullum bonum arduum etiam ordinis naturalis , neque poſſe ſuperare gravem tentationem .

Obj. 9. Ex S. Auguſtino , homo non fit liber ad vitandum

dum

dum peccatum, niſi per gratiam liberantem. Ergo peccatores carent libertate ad non peccandum.

Reſp. Per gratiam liberantem vel intelligit gratiam actualem Chriſti Redemptoris corroborantem voluntatem adverſus concupiſcentiam; vel per eam intelligit gratiam habitualem juſtificantem, & ſolum vult hominem non eſſe, niſi per gratiam juſtificantem liberum ad vitandum peccatum libertate quadam majore, & potentiore, quacum facile concupiſcentiam vincit. At non loquitur de libertate mere ſufficiente ad vincendam concupiſcentiam, & ſic vitandum peccatum. Nam ſine gratia juſtificante homo habet libertatem per alia minora auxilia, quibuſcum concupiſcentiam vincere poteſt, & vinceret ſi vellet, quamvis cum tali libertate id non poſſit, niſi difficile.

Obj. 10. Ex S. Auguſtino, homines peccatores ſunt ſub ſervitute dæmonis, & ſub dominatu concupiſcentiæ.

Reſp. Ex S. Doctore peccator eſt ſub ſervitute, & tyrannide dæmonis, quatenus peccator privatus ſpeciali Dei protectione, qua dæmon cohibetur, graviores, & crebriores patitur tentationes, eiſque ſaltem ut plurimum cedit, & a dæmone regi ſe ſinit, utpote deſtitutus majoribus illis gratiæ auxiliis, quæ juſtis, & amicis Dei reſervantur.

Item ex S. Auguſt. peccator ſubjicitur dominatui concupiſcentiæ, quatenus homo quamdiu eſt in ſtatu peccati, vehementiores, & frequentiores concupiſcentiæ motus experitur, eiſque ut plurimum obſequitur, utpote deſtitutus auxiliis illis gratiæ potentioribus & frequentioribus, quæ ſolis juſtis, & amicis Dei conferuntur. Homo tamen ſub illa dæmonis, & concupiſcentiæ ſervitute non habet neceſſitatem peccandi niſi moralem, quæ liberum arbitrium non adimit, nec caret gratia ſaltem remote inſufficiente ad vitandum peccatum.

Obj. 11. S. Auguſt. pluries aſſerit liberum arbitrium per peccatum Adami factum eſſe ſervum, & captivum peccati.

Reſp. Per ſervitutem illam, & captivitatem intelligit magnam propenſionem ad malum propter concupiſcentiam effrænatam ex peccato Adami ortam, vi cujus homo in peccata ſæpiſſime labitur, donec liberetur per gratiam ſanctificantem, & adjuvetur per auxilia gratiæ ſanctificanti annexa. Sed hæc magna propenſio ad malum facit tantum moralem peccandi neceſſitatem, ſeu magnam difficultatem abſtinendi a peccato, quæ nunquam ſuperatur ſine ſpeciali gratiæ auxilio, ſed tamen ſuperari poteſt cum gratiis ordinariis.

Cæteræ objectiones diluuntur in Tractatu de Gratia.

„ NOTA 1. Cùm libertas generatim ſit immunitas, per libertatem S. Auguſtinus in variis locis intelligit immunitatem vel a peccato, vel a ſervitute dæmonis, vel a concupiſcentia, vel a miſeriis ſive corporalibus, ſive ſpiritualibus, vel a difficultate

„ in

,, in bono agendo, & malo vitando, vel etiam a coactione ſive
,, perfecta, ſive imperfecta, nam utramque pati poſſunt homines a
,, concupiſcentia. Duplex quippe eſt coactio; nempe perfecta, &
,, imperfecta: Coactio perfecta eſt ea, qua aliquid patimur omnino
,, inviti, & reluctantes, ut quum quis plane invitus, & reluctans
,, detruditur in carcerem. Coactio imperfecta, & ſecundum quid
,, eſt ea, qua aliquid facimus, vel patimur conſentientes quidem,
,, ſed cum aliqua repugnantia: ſic naufragii metus mercatorem co-
,, git ad projiciendas merces. Itaque homines poſſunt utramque
,, coactionem pati a concupiſcentia. Sic quando homo voluntate
,, nil omnino conferente, ſed quantum poteſt reluctante, patitur
,, inordinatos concupiſcentiæ motus, coactione perfecta cogitur ad
,, ſentiendam motionem ad malum; & dicitur captivari a concupi-
,, ſcentia. E contra quum concupiſcentia ad conſenſum pertrahit
,, hominem, qui conſentit cum aliqua repugnantia; tunc is a con-
,, cupiſcentia cogi dicitur coactione imperfecta, & ſecundum quid.
,, At præter has libertates, aliam nempe libertatem ab omni ne-
,, ceſſitate phyſica antecedente, & intrinſeca pluribus locis admit-
,, tit S. Auguſtinus.

,, NOTA 2. A S. Auguſtino *coactio*, & *cogo* ſæpe ſumuntur pro
,, verbo *neceſſito* quacumque neceſſitate, ſive violenta, ſive non
,, violenta, imo pro minis, vel veehementi ſuaſione, ut conſtat
,, ex variis locis, ut lib. 1. retract. c. 15. ubi de primis parenti-
,, bus loquens ait: *Qui primi in paradiſo fuerunt humano generi*
,, *origo mali, nullo cogente peccando, hoc eſt, libera voluntate*
,, *peccandi: quia, & ſcientes contra præceptum fecerunt, & ille*
,, *tentator ſuaſit, ut hoc fieret; non coegit.* Ubi verbum *cogo*,
,, ſumitur late pro inferre quamcumque neceſſitatem etiam volunta-
,, riam. Nam adverſarii in Adamo innocente admittunt liberta-
,, tem non ſolum a coactione proprie dicta, ſed etiam ab omni ne-
,, ceſſitate ſimplici. Et vero verbum *cogo*, latine ſignificat idem
,, ac gallice vox *preſſer*; ſic Horatius epiſt. 9. ait: *Quum rogat*,
,, *& prece cogit*. Sic etiam extra ſcholas quotidiano uſu dicimus:
,, tu me coegiſti ad hoc faciendum, id eſt, vehementer impuliſti.

NOTA 3. Ex S. Auguſtino duplex eſt libertatis ſpecies; alia im-
,, mutabilis, remanens in cælo, cujus objectum eſt bonum, &
,, beatitudo ipſa, quæ libertas eſt ipſamet voluntas, ſeu volendi
,, facultas, & ipſa libertas ſpontaneitatis voluntatis eſſentialis,
,, & identificata. Altera conſiſtit in potentia eligendi, ſeu volen-
,, di, & non volendi, requiſita ad meritum, & demeritum, via-
,, torum propria, cujus objectum ſunt media.

,, Item juxta S. Doctorem duplex eſt virtutis ſpecies: prima eſt
,, virtus propria libertatis ſpontaneitatis, & beatorum, nempe
,, impeccabilitas, & immobilitas in bono; alia eſt propria hujus
,, ſtatus, & ſola meritoria.

,, NOTA 4. Quum S. Auguſtinus tribuit laudem actibus neceſſa-
,, riis, v. g. amori beatifico Angelorum, ſumit laudem in ſenſu
,, latiori, nempe pro honore, non autem proprie, & ſtricte;
,, nempe pro teſtificatione ad excellentiam alicujus propter actum
,, virtutis, quem omittere poterat, & qui per ſe dignus eſt præ-
,, mio, ſi ſubjectum ſit illius capax.

AR-

ARTICULUS V.

De ſubjecto, objecto, & exercitio libertatis.

QUæres 1. *Quodnam ſit ſubjectum libertatis?*

„ Nota. Subjectum libertatis aliud eſt immediatum, & eſt „ facultas illa, quæ dicitur libera, aliud mediatum ſeu denomina- „ tionis: & natura eſt, ſeu ſuppoſitum, cui libertas convenit.

Reſp. 1. Subjectum libertatis immediatum eſt ſola voluntas; quia in ſola voluntate reſidet formaliter libertas. Nam libertas eſt vis electiva. Sed vis electiva eſt in ſola voluntate: nam ſola voluntas poteſt eligere: eligere enim eſt unum velle præ alia, vel unum & idem potius velle quam non velle. Ergo.

Libertas tamen arbitrii eſt formaliter in ſola voluntate, quum ſola ſit facultas electiva, facultas ſui ipſius determinativa, & actuum ſuorum domina, ut tamen ſit etiam aliquo modo in intellectu, nempe radicaliter, quatenus voluntas non eſt libera, niſi dependenter ab intellectu: nam voluntas non poteſt unum præ alio eligere, niſi dependenter ab intellectu proponente objectum partim ſub ratione boni, partim ſub ratione mali, vel boni limitati, aut ardui.

Porro ad rationem libertatis ſufficit apprehenſio compoſita, repræſentans objectum partim ut bonum, partim ut malum, vel ut bonum limitatum, aut arduum.

Reſp. 2. Subjectum denominationis libertatis eſt omnis, & ſola natura intellectualis; nam omnis, & ſola natura intellectualis cognoſcit finem ut finem, & media ut media, & ſic omnis, & ſola poteſt unum præ alio eligere.

Quæres 2. *Quodnam ſit objectum libertatis, ſive quodnam ſit illud, circa quod voluntas verſari poteſt per ſuam electionem illud volendo, vel reſpuendo.*

Reſp. 1. Finis ultimus conſideratus ſecundum communem beatitudinis rationem, ſeu beatitudo generatim, & indeterminate ſumpta, hoc eſt, non determinata ad aliquod objectum particulare, item bonum in communi, non poteſt eſſe objectum libertatis.

Prob. Quia ad utrumque voluntas neceſſariam habet inclinationem a natura inſitam. Nam non ex propria electione, ſed ex inſtinctu naturali volumus eſſe felices; nec quiſquam vere velle poteſt eſſe infelix. Unde nemo umquam vere deliberavit utrum beatus eſſe vellet, ſed dumtaxat de mediis, quibus beatus eſſe vellet.

Hinc ſummum bonum clare, & in ſe viſum non eſt objectum libertatis. Hinc etiam voluntas non poteſt appetere beatitudinem actu cogitatam, licet poſſit de illa non cogitare.

Liberum tamen arbitrium, quale eſt in homine viato-

re, verſari poteſt circa finem ultimum ſumptum materialiter, ut ajunt, hoc eſt, circa objectum, quod eſt re ipſa finis ultimus, & beatitudo objectiva, nempe Deum. Nam ſæpe homines deliberant, utrum beatitudinem ſuam in Deo, an in creaturis conſtituere, ac quærere debeant, ſeu velint; & reipſa cum ſumma Dei injuria, & ſummo ſuo malo in creaturis conſtituunt, & quærunt. Sed hoc eſt per accidens reſpectu libertatis noſtræ quatenus in hac vita Deus obſcure cognoſcitur.

Reſp. 2. Objectum libertatis noſtræ ſunt omnia bona particularia ſive vera, ſive apparentia tantum. Nam quum iſta nobis exhibeantur cum admixtione alicujus mali veri, vel apparentis tantum aut ſaltem ut finita, inſufficientia, & defectibilia, poſſunt a nobis eligi, vel reſpui pro arbitrio.

Quæres 3. *Utrum poſſit dari omiſſio pura libera.*

Reſp. Hæc quæſtio eſt mere philoſophica. Id unum ad Theologum pertinet, ſcilicet, quod ex hypotheſi, quod detur reſpectu actus præcepti; ſit verum peccatum imputabile. Quia omiſſio illa eſt virtuale, & interpretativum libertatis exercitium. Nam ſi poſitis omnibus ad agendum requiſitis voluntas abſtinet ab omni actu, tunc libere non vult, libere non agit, & perinde ſe habet in æſtimatione prudenti & in ordine ad imputabilitatem, ac ſi poſitive nollet, poſitive vellet non agere: ac proinde tunc virtualiter, & interpretative libertatem ſuam exercet, virtualiter, & interpretative volendo non agere, ideoque peccat.

CAPUT III.

De bonitate, & malitia Actuum humanorum.

ARTICULUS I.

Quid requiratur, ut actus ſit bonus.

„ NOTA 1. Actio humana tum interna tum externa conſiderari poteſt dupliciter, nempe in genere naturæ, & in „ genere moris. Spectatur in genere naturæ, quum ſpectatur ſe„ cundum ſuum eſſe phyſicum, ſeu entitatem ſuam. Spectatur in „ genere moris, quum ſpectatur ſecundum libertatem, & honeſta„ tem, vel malitiam moralem, & capacitatem laudis, vel vitu„ perii, meriti, vel demeriti. Hic autem ſpectatur tantum hoc „ ultimo modo.

„ NOTA 2. Actus humani duplex diſtinguitur bonitas, nempe „ tranſcendentalis, & moralis. Bonitas moralis, de qua ſola agi„ tur, eſt bonitas in ordine ad mores, & ſubdividitur in materia„ lem, & formalem. Bonitas materialis conſiſtit in ſpeciali con„ formitate, ſeu convenientia actus cum natura rationali, ſeu in„ tellectuali ut intellectuali: malitia vero materialis conſiſtit in „ diſformitate, & diſconvenientia cum natura intellectuali ut in„ tellectuali. Ideo enim actus aliquis eſt bonus moraliter, quia

„ con-

,, convenit naturæ intellectuali, itaut hanc dedeceat illum facere.
,, Quare bonitas moralis idem eſt ac honeſtas, & malitia moralis
,, eſt inhoneſtas, ſeu turpitudo.

,, Bonitas formalis eſt materialis bonitatis imputabilitas ad lau-
,, dem, & meritum, quæ adeſt, quum actus honeſtus, ſed confor-
,, mis naturæ intellectuali ut intellectuali, fit libere. Tunc enim
,, bonitas ejus in laudem, & meritum imputabilis eſt: & ipſe a-
,, ctus eſt complete, ac ſimpliciter moralis, ſeu formaliter mora-
,, lis. Hæc autem imputabilitas nihil aliud eſt, quam denomina-
,, tio extrinſeca, petita a voluntate ſcienter, ac libere actum ſuum
,, exercente modo decenti naturam rationalem.

,, Porro bonitas actus dicitur moralis, quia pertinet ad virtutes,
,, a quibus homines denominantur boni moraliter, & quia imputa-
,, bilis eſt ad laudem, & meritum, ſi actus libere fiat.

,, NOTA 3. Præter moralem bonitatem actus interni tum mate-
,, rialem, tum formalem, datur bonitas objectiva moralis, quæ
,, eſt id, vi cujus res aliqua appeti poteſt modo decenti naturam
,, intellectualem, & conſiſtit in ſpeciali conformitate, ac conve-
,, nientia, quam objectum habet cum natura intellectuali ut in-
,, tellectuali: nihilque aliud eſt realiter, quam objectum ipſum con-
,, forme, ſeu conveniens naturæ intellectuali ut intellectuali. Bo-
,, nitas autem moralis ratione prior eſt, quam moralis bonitas a-
,, ctus; nam objectum aliquod non habet ſpecialem conformitatem,
,, ac convenientiam cum natura intellectuali, quia appetitur modo
,, decenti naturam rationalem: ſed e contra appetitur modo de-
,, centi naturam rationalem, qui ſpecialem habet conformitatem
,, cum natura rationali quatenus rationalis eſt. Hæc bonitas di-
,, citur objectiva, quia apta eſt eſſe objectum tum terminativum,
,, tum motivum actus interni. Dicitur etiam moralis, quia per-
,, tinet ad mores, & per modum objecti facit actum internum bo-
,, num moraliter.

,, NOTA 4. Objectum voluntatis duplex eſt, nempe materiale,
,, & formale. Objectum materiale eſt id, quod voluntas appetit,
,, vel refugit. Objectum formale eſt id, propter quod voluntas
,, appetit, vel refugit aliquid, unde dicitur etiam motivum, &
,, finis actus. Actus autem internus bonus ſpeciem ſumit non ab
,, objecto materiali, ſed a formali, a quo ſolo accipit ultimam
,, ſuam differentiam eſſentialem. Hinc actus habentes idem obje-
,, ctum formale, licet habeant diverſa objecta materialia, ſunt
,, ejuſdem ſpeciei: ſic actus quo amatur Deus propter ſuam boni-
,, tatem abſolutam, & actus quo amatur proximus propter eam-
,, dem bonitatem divinam ſunt ejuſdem ſpeciei, nempe ſunt actus
,, charitatis. E contra actus habentes diverſa objecta formalia,
,, licet habeant ſinem objectum materiale, ſunt diverſæ ſpeciei,
,, ut actus, quo amatur Deus, quia in ſe bonus eſt, & actus, quo
,, amatur Deus, quia eſt ſummum noſtrum bonum; nam prior eſt
,, actus charitatis, alter vero actus amoris concupiſcentiæ, ſeu
,, ſpei.

,, NOTA 5. Agitur hic ſolum de bonitate materiali, nam ſup-
,, ponitur actus libere fieri, ideoque habere bonitatem formalem,
,, ſi habeat materialem.

Dico I. Ut actus ſit bonus, bonitate ſcilicet materiali, neceſſe eſt, ut habeat tum objectum bonum, vel de ſe indifferens, ſed conducibile ad finem bonum, ſeu honeſtum, tum finem honeſtum, tum circumſtantias objecto debitas.

Prob. Quia ſi unum ex his deſit, actus hoc ipſo non

ha-

habet ſpecialem conformitatem ſeu convenientiam cum natura intellectuali ut intellectuali; nam non tendit decenter, & conformiter naturæ intellectuali in objectum finem, & circumſtantias: unde non approbatur a recta ratione, ſed improbatur. Enim vero recta ratio dictat eum ſolum actum eſſe dignum, & laudabilem, qui habet objectum legitimum, finem honeſtum, & circumſtantias objecto debitas. Hinc illud axioma ab omnibus receptum: *bonum ex integra cauſa: malum ex quolibet defectu.*

Dico 2. Ut actus internus proſecutivus ſumat bonitatem ab objecto habente bonitatem objectivam, non ſufficit, quod hæc bonitas ſit cognita, ſed debet eſſe formaliter directe, & ſecundum ſe volita, & eſſe aliqua ratione motivum proſequendi objectum.

Prob. 1. Ex S. Auguſt. in Pſalm. 41. *Bonum opus intentio facit: Non valde attendas quid homo facit, ſed quid quum facit, aſpiciat.*

2. Ex S. Thoma 1. 2. quæſt. 19. artic. 7. ad 3. *malum contingit ex ſingularibus defectibus, bonum autem ex tota, & integra cauſa. Unde ſive voluntas ſit ejus quod eſt ſecundum ſe malum, & ſub ratione boni, ſive ſit boni ſub ratione mali, ſemper voluntas erit mala. Sed ad hoc quod ſit voluntas bona, requiritur quod ſit non ſub ratione boni, id eſt, quod velit bonum, & propter bonum.*

3. Ex Ariſtotele 2. Ethic. cap. 4. *ut aliquis ſit temperans, & juſtus, temperateque, ac juſte agere dicatur, non ſatis eſt, ut juſta agat, & temperata, ſed oportet ut ſit eligens propter ipſa*, hoc eſt, ut eligat juſta quia juſta, & temperata quia temperata.

4. Ratione. Quia ut actus proſecutivus ſit bonus, debet appetere objectum modo decenti naturam rationalem; alioqui actus non convenit naturæ rationali, nec illam decet. Atqui actus non appetit objectum modo decenti naturam rationalem, niſi illud appetat propter motivum conveniens naturæ rationali ut rationali, ideoque propter honeſtatem; nam ſi appetat propter motivum inferius, jam non appetit modo decenti naturam rationalem. Ergo ut actus proſecutivus ſit bonus, debet appetere objectum propter honeſtatem, ſeu bonitatem moralem.

Obj. Ut actus ſit malus ſufficit quod malitia objecti ſit indirecte volita, id eſt, ut cognoſcatur conjuncta cum eo, quod appetitur, licet ipſa ſecundum ſe diſpliceat. Ergo ut actus ſit bonus, ſufficit ut cognoſcatur bonitas moralis.

Reſp. Nego conſeq. Diſparitas eſt, quod bonitas moralis ſeu honeſtas ſit appetibilis propter ſe directe, & ſecundum ſe, exigatque ſic appeti: quare ut quis ſecundum rectam rationem agat, debet velle bonitatem directe, ac ſecundum ſe; at malitia actus exigit quovis modo fugi. Quare contra rectam rationem agit, qui eam quovis modo etiam indirecto, & interpretativo appetit. Hinc qui ſe inebriat, quamvis non velit directe

cte privationem uſus rationis, & malitiam ebrietatis, ſed ſolum delectationem, quæ in potando percipitur, turpiter agit, & peccat.

Dico 3. Ut actus internus averſativus objecti mali ſit bonus, debet illud averſari propter finem honeſtum.

Prob. Ut actus averſativus objecti mali ſit bonus, debet illud averſari modo decenti naturam rationalem ut rationalem. Atqui non averſatur illud tali modo, niſi averſetur illud propter motivum aliquod honeſtum. Ergo ut ejuſmodi actus ſit bonus, debet averſari objectum malum propter motivum aliquod honeſtum. Minor patet; nam averſari objectum malum modo decenti naturam rationalem, eſt illud averſari propter motivum decens naturam rationalem, ideoque illi conveniens, & conforme, proindeque honeſtum.

Obj. Actus, quo voluntas averſatur objectum malum propter ſolam ejus malitiam, & nullatenus propter bonitatem aliquam, eſt bonus moraliter. Ergo.

Reſp. Antecedens ſupponit falſum. Nam voluntas averſari non poteſt objectum malum propter ſolam ejus malitiam, tanquam unicum motivum; quia odium malitiæ vitii neceſſario fundatur in amore objectivæ bonitatis virtutis oppoſitæ, illumque neceſſario ſupponit. Unde nemo odit malitiam alicujus vitii propter ſe, niſi amet, & quia amat bonitatem, ac pulchritudinem virtutis oppoſitæ.

Porro objectiva bonitas, ſeu pulchritudo virtutis eſt ejus conformitas, ac convenientia ſpecialis cum natura rationali ut rationali, ſicut malitia, ſeu turpitudo objectiva vitii eſt ejus difformitas, & diſconvenientia ſpecialis cum natura rationali ut rationali.

ARTICULUS II.

Utrum actus internus ſumat bonitatem a fine extrinſeco & circumſtantiis.

„ NOTA 1. Agitur hic de fine extrinſeco ex ſe bono, nam actus internus nullam poteſt ſumere bonitatem ab objecto indifferenti. Objectum enim eatenus bonitatem actui interno dare poteſt, quatenus ex ſe habet id, vi cujus voluntas in illud tendere poteſt decenter, ac conformiter naturæ rationali, ſiquidem materialis bonitas actus nil aliud eſt, quam actus conformitas cum natura rationali. Objectum autem de ſe indifferens non habet id, vi cujus voluntas in illud tendere poteſt decenter naturæ rationali; alioqui jam eſſet bonum non indifferens.

„ NOTA 2. Circumſtantia moralis eſt affectio accidentalis actui ſpectato in genere moris, aliquid tamen ad bonitatem vel malitiam illius conferens. Circumſtantiæ aliæ augent vel minuunt tantum bonitatem aut malitiam moralem infra eandem ſpeciem, aliæ vero mutant ſpeciem, hoc eſt, novam ſpeciem bonitatis vel malitiæ dant, vel addunt ſpeciei actus humani.

„ Porro circumſtantia ſpeciem mutans eſt quidem eſſentialis actui

„ hu-

,, humano adæquate ſumpto ſecundum omnes bonitates, vel mali-
,, tias ſpecie diverſas, quas habet: at eſt accidentalis eidem actui
,, inadæquate ſumpto, nempe ſecundum ſpeciem bonitatis, vel ma-
,, litiæ, cui altera bonitatis, vel malitiæ ſpecies ſupervenit.

,, NOTA 3. Circumſtantiæ ſeptem vulgo aſſignantur, hoc verſu
,, contentæ, *quis*, *quid*, *ubi*, *quibus auxiliis*, *cur*, *quomodo*,
,, *quando*.

,, Tamen motivum actus ſignificatum voce *cur*, non eſt proprie
,, circumſtantia, quia finis ſeu motivum dat ſpeciem actui humano.

,, NOTA 4. Agitur hic ſolum de circumſtantiis ſe tenentibus ex
,, parte objecti, & aliquam bonitatem moralem habentibus, non
,, vero de circumſtantiis ſe tenentibus ex parte actus, ut ſunt in-
,, tenſio, duratio, &c. Nam certum eſt, actum ab his aliquam
,, bonitatem moralem ſumere.

,, NOTA 5. Actus alio melior eſſe poteſt tripliciter: nempe eſſen-
,, tialiter, intenſive, & extenſive. Melior eſt eſſentialiter, dum
,, fit ex perfectiore motivo. Melior eſt intenſive, dum fit cum
,, majore conatu potentiæ, ſeu ardore & vehementia. Denique eſt
,, melior extenſive, cum ſe extendit ad plura objecta bona, ſeu ho-
,, neſta quatenus honeſta.

Dico 1. Actus voluntatis ſumit bonitatem in aliqua ſpecie virtutis a fine extrinſeco, quando voluntas propter ejus bonitatem tamquam motivum proſequitur objectum aliquod de ſe indifferens, vel etiam bonum.

Prob. Quia tunc actus eſt moraliter bonus in aliqua ſpecie virtutis propter bonitatem finis extrinſeci. Nam objectum ſuum tendit modo naturam rationalem ſpecialiter decenti: objectum enim illud, ſeu finis extrinſecus ſpecialem habet conformitatem & convenientiam cum natura rationali, ideoque ſpecialem bonitatem objectivam.

Quod ſi objectum materiale, ſeu objectum, quod voluntas propter finem extrinſecum appetit, ſit bonum, & voluntas illud non ſolum propter bonitatem objectivam finis extrinſeci, ſed etiam propter ſpecialem illius objectivam bonitatem appetat, tunc actus voluntatis moraliter bonus eſt in duplici ſpecie virtutis, nempe in ſpecie virtutis ad quam pertinet bonitas finis, & in ſpecie alterius virtutis, ad quam pertinet bonitas objecti materialis, ſicque actus voluntatis eſt duplicis virtutis. Si vero voluntas non appetat objectum bonum niſi propter bonitatem finis extrinſeci, tunc actus voluntatis eſt tantum in unica ſpecie virtutis, illius nempe cujus eſt bonitas finis extrinſeci, ſicque eſt actus unius tantum virtutis. Ratio eſt, quia in primo caſu actus duplicem habet modum tendendi in objectum ſpecialiter naturam rationalem decens, in ſecundo vero unicum habet.

Hinc qui vult eſſe temperans ut ſit caſtus, ſi tum temperantiæ, tum caſtitatis bonitate objectiva afficitur, actus ille eſt ſimul actus internus temperantiæ, & caſtitatis. Si autem ſola bonitate objectiva caſtitatis afficitur, actus ille eſt ſolius caſtitatis actus.

Dico

Dico 2. Actus voluntatis ſumit etiam bonitatem a fine extrinſeco bono, quando voluntas propter bonitatem illius averſatur objectum aliquod ex ſe malum, vel indifferens.

Prob. Quia voluntatis actus tendit in objectum ſuum modo naturam rationalem ſpecialiter decente propter ſpecialem conformitatem & convenientiam, quam finis extrinſecus habet cum natura rationali ut rationali; ac proinde ſpecialem habet bonitatem propter illam ſpecialem conformitatem, & conſequenter eſt in aliqua ſpecie virtutis, cum omnis ſpecialis bonitas, ſeu honeſtas ſit aliqua ſpecies virtutis.

Dico 3. Actus voluntatis a circumſtantiis bonis, ſeu convenientibus bonitatem ſumit, etiam ſpecie diverſam a bonitate objecti, ſi illarum bonitas ſit ſpecie diverſa a bonitate objecti, & propter ſe appetatur.

Prob. Quia tunc actus voluntatis tendit in objectum modo naturam rationalem ſpecialiter decente, non ſolum propter bonitatem objecti propriam, ſed etiam ob bonitatem circumſtantiarum propriam. Ergo actus voluntatis præter bonitatem objecti propriam, habet etiam bonitatem circumſtantiarum propriam, cum voluntas utramque propter ſe velit. Hinc volitio ſublevandi miſeriam patris pauperis, & quia pauper, & quia pater eſt, duplicem habet bonitatem, ſeu honeſtatem in duplici ſpecie virtutis, nempe miſericordiæ & pietatis.

Quod ſi circumſtantia habet bonitatem eadem ſpecie cum bonitate objecti, tunc auget ſolum bonitatem actus interni intra eamdem ſpeciem, & actus melior eſt extenſive.

ARTICULUS III.

Unde actus internus ſumat malitiam, & quid ad hoc requiratur

„ NOTA 1. Moralis malitia actus duplex eſt, nempe materialis, „ & formalis. Malitia materialis conſiſtit in difformitate & „ diſconvenientia actus cum natura rationali ut rationali. Nam „ hoc ipſo actus intelligitur malus, quod diſconvenit naturæ ratio„ nali ut rationali, ſeu illam dedecet. Malum enim relativum „ eſt aliquid diſconveniens, ſicut bonum relativum eſt aliquid con„ veniens. Hæc autem difformitas ſeu diſconvenientia cum natura „ rationali, proindeque cum Lege divina, dicitur malitia moralis, „ quia facit malos mores, & repugnat regulæ morum.

„ Malitia formalis eſt materialis malitiæ imputabilitas ad vitu„ perium, & pœnam. Nam ſi actus diſconveniens naturæ ratio„ nali fiat libere, & cum cognitione, vel cum ignorantia, aut „ inadvertentia culpabili malitiæ, hoc ipſo malitia actus interni „ imputabilis eſt, & imputatur ad vituperium, culpam, & pœ„ nam, atque ita actus internus eſt complete, & ſimpliciter mo„ ralis. Si autem non ſic fiat, malitia materialis imputari non „ poteſt ad culpam, & pœnam, & ſic actus non eſt niſi inchoate, „ & ſecundum quid moralis.

„ Ita-

„ Itaque actus malus adæquate moralis eſt actus diſconveniens „ naturæ rationali imputabilis ad vituperium, culpam, & pœnam: „ Hæc autem malitiæ imputabilitas eſt denominatio extrinſeca petita a voluntate decenter, ac diſconvenienter naturæ rationali „ agente libere, & ſcienter vel ſaltem cum ignorantia, aut inadvertentia vincibili diſconvenientiæ actus cum natura rationali, „ & Lege divina.

„ NOTA 2. Præter actus interni malitiam materialem, & formalem, eſt etiam malitia objectiva moralis, quæ eſt ſpecialis difformitas, ac diſconvenientia, quam habet objectum cum natura „ rationali. Hæc autem ratione prior eſt malitia actus interni. „ Nam res non habet malitiam objectivam, quia appetitur dedecenter, ac diſconvenienter naturæ rationali; ſed e contra appetitur decenter, & diſconvenienter naturæ rationali, quia habet malitiam objectivam.

Dico 1. Actus internus ſumit malitiam ab objecto, fine, & circumſtantiis moralibus; ita ut ſit malus hoc ipſo, quod habet objectum malum, ſeu diſconveniens naturæ rationali, vel finem malum, vel circumſtantiam malam, ſeu diſconvenientem naturæ rationali.

Prob. Quia actus, quo quis vult objectum malum, vel vult objectum bonum propter finem malum, vel vult objectum bonum propter finem bonum, ſed in circumſtantia mala, ſeu diſconvenienti, hoc ipſo malus eſt moraliter. Nam hoc ipſo actus dedecet naturam rationalem, & diſconvenit, & improbatur a recta ratione, & ſi libere fiat, imputatur, ad vituperium, & pœnam. Unde illud axioma theologicum: *Bonum ex integra cauſa, malum ex quolibet defectu.*

Sic 1. Volitio furandi ad ſolvenda debita eſt mala, quia habet objectum malum. 2 Volitio dandi eleemoſynam propter vanam gloriam eſt mala, quia habet finem malum. 3. Volitio celebrandi ſacrum propter fines bonos, ſed in loco indecenti, vel interdicto, aut tempore vetito, eſt mala ob circumſtantiam malam.

Dico 2. Actus voluntatis ſumit malitiam materialem ab objecto, fine, & circumſtantiis, quamvis malitia ignoretur etiam invincibiliter.

Prob. Quia actus voluntatis hoc ipſo habet malitiam materialem, quod dedecet naturam rationalem, ut rationalem: ſed actus naturam rationalem dedecet hoc ipſo, quod vult objectum de ſe malum, vel objectum bonum ob finem malum, vel vult objectum bonum, ob finem bonum, ſed in circumſtantia mala. Ergo.

Dico 3. Ut malitia objectiva tribuat actui voluntatis malitiam formalem, ſufficit quod ſit cognita; nec requiritur ut ſit ſecundum ſe volita.

Prob. Nam hoc ipſo actus voluntatis habet malitiam formalem, quod habet malitiam materialem imputabilem ad vituperium, & pœnam. Sed hoc ipſo habet malitiam materialem imputabilem ad vituperium, & pœnam, quod voluntas objectum malum, vel objectum bo-

bonum propter malum finem, vel objectum bonum propter finem bonum, ſed in circumſtantia mala vult cum libertate, & cognitione malitiæ objecti, vel finis, vel circumſtantiæ: nam hoc ipſo malitia objectiva imputatur ad vituperium, & pœnam. Ergo.

Imo ad malitiam formalem non requiritur actualis cognitio malitiæ objectivæ, ſed ſufficit quod hæc potuerit, & debuerit cognoſci. Quia ignorantia, vel inadvertentia vincibilis non excuſat ab imputabilitate malitiæ actus; & in æſtimatione prudenti æquivalet actuali cognitioni in ordine ad imputabilitatem actus ad vituperium, & pœnam, licet non tantam, ſi ignorantia non ſit affectata.

Ex dictis inferes unum, & eumdem actum poſſe habere triplicem malitiam ſpecie diverſam non ſolum objectivam, ſed etiam formalem. Quia objectum, finis, & circumſtantia actus habere poſſunt malitiam objectivam ſpecie inter ſe diverſam cognitam, vel non niſi culpabiliter ignoratam. Talis eſt actus, quo quis furari vult in loco ſacro ad fornicandum, nam hic actus tres malitias ſpecie diverſas habet: ſcilicet injuſtitiæ, ſacrilegii, & luxuriæ.

ARTICULUS IV.

Utrum idem actus voluntatis poſſit eſſe ſimul bonus, & malus.

Dico. Idem actus voluntatis non poteſt eſſe ſimul bonus, & malus.

Prob. Quia actus eſt ſimpliciter malus, non bonus, hoc ipſo quod habet, vel objectum malum, vel finem malum, vel circumſtantiam malam: nam hoc ipſo tendit in objectum modo dedecente naturam rationalem, ideoque ſimpliciter dedecet naturam rationalem, eique diſconvenit. At vero actus, qui ſub aliqua ratione naturam rationalem dedecet, hoc ipſo malus eſt, minime bonus; & ſolus actus, qui ſic naturam rationalem decet, ut ſub nulla ratione illam dedeceat, bonus eſt.

Obj. 1. Actus, quo quis vult idem objectum ob duo motiva non ſubordinata, unum bonum, & alterum malum; ut actus, quo quis vult dare eleemoſynam propter motivum miſericordiæ, & ſimul propter vanam gloriam, eſt bonus ex parte boni motivi, & malus ex parte mali. Ergo.

Reſp. Nego antecedens. Nam hic actus eſt ſimpliciter malus, & nullatenus bonus, quamvis malitiam ſuam ex unico motivo ſumat. Quia per talem actum voluntas tendit in objectum modo naturam rationalem dedecente, & actus ille ſimpliciter dedecet naturam rationalem: nam ſim-

ſimpliciter dedecet naturam rationalem appetere bonum propter malum, & ſic velle malum.

Inſt. Per hujuſmodi actum voluntas vult objectum bonum in circumſtantiis debitis propter finem bonum. Ergo actus ille bonus eſt.

Reſp. Nego conſeq. Quia voluntas per hunc actum vult ſimul, & indiviſibiliter bonum objectum propter aliud motivum malum, & ſic malus eſt ſimpliciter; nam bonum ex integra cauſa, malum vero ex quolibet defectu.

Obj. 2. Actus, quo quis celebrare vult ſacrum in loco indecenti, vel tempore vetito, bonus eſt ex objecto, & malus ex circumſtantia.

Reſp. Nullatenus bonus eſt, ſed eſt ſimpliciter malus. Nam ut actus ſit bonus ex objecto, neceſſe eſt ut re ipſa hic, & nunc objectum poſſit honeſte appeti propter bonitatem ſuam objectivam; unde voluntas celebrandi ſacrum non poteſt ſumere bonitatem ab objecto ſuo, niſi hic, & nunc honeſtum ſit velle celebrare ſacrum. At hic, & nunc non eſt honeſtum velle celebrare, quia non eſt honeſtum hic, & nunc celebrare. Ergo.

Obj 3. Actus, quo quis eligit medium malum ad finem bonum, v. gr. furatur ad dandam eleemoſynam, eſt partim bonus, & partim malus.

Reſp. Nego. Nam eſt ſimpliciter malus, & nullatenus bonus, quia volitio finis honeſti per medium illicitum obtinendi, eſt mala, nam tendit in objectum modo naturam rationalem dedecente; naturam enim rationalem dedecet verſari circa malum, illud appetendo.

Quæres, in quo conſiſtat malitia materialis, an ſcilicet in poſitivo, an in negativo, ſeu privatione rectitudinis debita?

Reſp. Hæc quæſtio eſt mere philoſophica, & in qualibet ſententia recte explicantur omnia, quæ ad Theologiam pertinent.

ARTICULUS V.

Utrum dentur Actus indifferentes in individuo, hoc eſt, qui neque boni, neque mali ſint, ſpectatis omnibus circumſtantiis, & præſertim fine.

§. I.

Dico. Nullus eſt actus indifferens in individuo, ſive nullus datur actus deliberatus, qui neque bonus, neque malus ſit ex objecto, circumſtantiis, & fine. Ita Suarez, Bellarminus, & alii Theologi communius contra Scotum, & alios.

Prob. 1. Ex Script. Matth. c. 12. *Dico autem vobis,*

C 2 *quo-*

quoniam omne verbum otioſum, quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die Judicii. Ex quo ſic argumentor: Omne verbum otioſum eſt peccatum, ſiquidem de eo reddetur ratio in die Judicii, utique tanquam de peccato. Ergo actio otioſa eſt etiam peccatum, quum par ſit utriuſque ratio. Atqui actio, quæ honeſto fine caret, ſeu quæ non eſt bona moraliter, eſt otioſa moraliter, nam nil confert ad bonos mores: ergo eſt peccatum. Ergo, &c.

Prob. 2. Ex S. Auguſtino lib. 4. contra Julian. c. 3. ubi ait: *Quum facit homo aliquid ubi peccare non videtur, ſi non propter hoc facit, propter quod facere debet, peccare convincitur.* Et infra. *Quidquid boni fit ab homine, & non propter hoc fit, propter quod fieri debere vera ſapientia præcipit, etſi officio* (id eſt, ex objecto materiali) *videatur bonum, ipſo non recto fine peccatum eſt.*

Prob. 3 Auctoritate, & ratione S. Thomæ 1. 2. quæſt. 18. art. 5. *Oportet quod quilibet individualis actus habeat aliquam circumſtantiam, per quam trahatur ad bonum, vel malum, ad minus ex parte intentionis finis. Quum enim rationis ſit ordinare, actus a ratione deliberativa procedens, ſi non ſit ad debitum finem ordinatus, ex hoc ipſo repugnat rationi, & habet rationem mali. Si vero ordinetur ad debitum finem, convenit cum ordine rationis, unde habet rationem boni;* Neceſſe eſt *autem quod vel ordinetur, vel non ordinetur ad debitum finem. Unde neceſſe eſt omnem actum hominis deliberativa ratione procedentem in individuo conſideratum, bonum eſſe, vel malum.*

Hæc eſt igitur ratio S. Thomæ. Quilibet actus deliberatus vel ordinatur in finem debitum rationis, vel non ordinatur. Si ordinatur, congruit cum ordine rationis, & a recta ratione approbatur: ergo bonus eſt. Si non ordinatur, repugnat ordini debito rationis, & a recta ratione improbatur: ergo malum eſt. Et conſequenter omnis actus deliberatus bonus, vel malus eſt.

Prob. 4. Ratione. Omnis actus deliberatus, vel fit propter finem honeſtum, vel non fit. Si fit propter finem honeſtum, bonus eſt, modo aliunde non vitietur: tunc enim naturam rationalem decet: Si non fit propter finem honeſtum, eo ipſo malus eſt. Ergo omnis actus deliberatus eſt bonus, vel malus, proindeque nullus eſt indifferens. *Prob. 2. pars min.* Homo deliberate agens tenetur ſemper agere propter finem honeſtum. Ergo actus deliberatus, qui non fit propter finem honeſtum, eo ipſo malus eſt. *Prob. ant.* Homo deliberate agens tenetur ſemper agere propter finem proportionatum, ſeu conſentaneum naturæ ſuæ rationali, quatenus rationalis eſt. Atqui finis conſentaneus naturæ rationali ut rationali, eſt finis honeſtus; nam honeſtum eſt id, quod eſt conſentaneum naturæ rationali, & rectæ rationi. Ergo homo delibe-

rate

rate agens tenetur ſemper agere propter finem honeſtum. Major ſatis per ſe patet. Enim vero homo deliberate agens, agit modo humano, & hominis proprio. Atqui homo agens humano modo, & hominis proprio, debet agere ut homo, ideoque ut rationalis; & non agit ut homo, & ut rationalis niſi agendo propter finem naturæ rationali, ut rationali conſentaneum. Ergo.

Dices. Homo licite agit propter finem conformem legi permittenti.

Reſp. Contra eſt. Nam 1. ſine fundamento aſſeritur lex permittens finem non honeſtum. Imo videmus in omni agente, ſive naturali, ſive artificiali exigi bonitatem ſibi propriam. Ergo etiam natura rationalis exigit, ut agens rationale agat propter bonitatem ſibi propriam, nempe honeſtatem. 2. Lex permittens non poteſt eſſe motivum actionis, ſed eſt dumtaxat conditio removens impedimentum agendi: nam motivum, ſeu finis actionis, debet eſſe aliquod bonum; ſed id, quod eſt præciſe conforme legi permittenti, non eſt bonum: ergo non poteſt eſſe finis actionis.

Reſp. Adhuc alia ratione. Actus ſpectatus in individuo, eſt actus conſideratus præſertim ſecundum finem. At nullus actus ſpectatus ſecundum finem eſt indifferens. Ergo nullus actus in individuo ſpectatus eſt indifferens. *Prob. min.* Finis cujuslibet actus deliberati, vel eſt bonum honeſtum, vel jucundum; nam bonum utile nunquam appetitur propter ſe, ſed ſolum propter aliud, ad quod conducit, proindeque non poteſt eſſe finis. At ſi finis actus ſit bonum honeſtum, actus eſt bonus, modo aliunde non vitietur, ſi finis ſit bonum jucundum, actus eſt malus. Ergo quilibet actus conſideratus ſecundum finem eſt bonus, vel malus: ac proinde nullus eſt indifferens. *Prob. 2. par. min.* Qui agit dumtaxat propter bonum jucundum, ſeu propter delectationes, agit inordinate. Ergo actus factus propter bonum jucundum eſt inordinatus, ideoque malus. *Prob. ant.* Ille inordinate agit, qui rerum ordinem ab authore naturæ inſtitutum pervertit; ſed homo propter ſolam delectationem agens, pervertit rerum ordinem ab authore naturæ inſtitutum. Ergo homo agens propter ſolam delectationem agit inordinate. *Prob. min.* Nam juxta rerum ordinem ab authore naturæ inſtitutum delectatio eſt propter operationem, non autem operatio propter delectationem: Sed homo propter ſolam delectationem agens pervertit hunc ordinem, faciendo operationem propter delectationem; ergo pervertit ordinem ab authore naturæ inſtitutum: Major conſtat, & expreſſe traditur a S. Thoma 1. 2. quæſt. 4 art. 2. ad 2. ubi ait: *Divinus intellectus, qui eſt inſtitutor naturæ, delectationes appoſuit propter operationes*. Et (ut docet Ariſtoteles) bonum delectabile, quum ſit inferius honeſto, ordinatur per ſe ad illud.

Confirm. Ex hac propoſitione ab Innocentio XI. damna-

ta: *Comedere, & bibere uſque ad ſatietatem ob ſolam voluptatem non eſt peccatum, modo non obſit valetudini, quia licite poteſt appetitus naturalis ſuis actibus frui*, id eſt, conquieſcere in actibus ſuis, non illos referendo ad finem honeſtum.

Hinc collige delectationem a natura rebus inſperſam eſſe veluti ſal, & condimentum quoddam, quod non propter ſe quæreretur ab agente rationali, ſed quo dumtaxat alliceretur ad actiones quaſdam, conſervationi, ac perfectioni neceſſarias, & utiles, quas faceret ex fine naturæ rationali ut rationali conſentaneo, ideoque honeſto. Igitur delectatio per ſe eſt dumtaxat medium ad actiones facilius, melius, & conſtantius efficiendas, non autem finis actionis. Hinc lex bene agendi non vetat moderatum uſum delectabilium in certis circumſtantiis, ſed eum regulat jubendo, ut ad finem honeſtum referatur.

§. II.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1. S. Hieronymus epiſt. 89. ait: *Bonum eſt continentia, malum eſt luxuria, inter utrumque indifferens ambulare, &c.*

Reſp. Solum vult dari actus indifferentes in ſpecie, hoc eſt, actus, qui neque ſunt boni, neque mali ratione objecti materialis. Eodem ſenſu intelligi debent alii Patres, qui objici poſſunt, nempe ſolum intendunt dari actus indifferentes ex objecto.

Inſt. S Hieronymus addit: *Sive enim feceris, ſive non feceris, nec juſtitiam habebis, nec injuſtitiam.*

Reſp. Loquitur tantum de actu ſecundum objectum ſpectato. Nam agit de natura objecti, & dicit: aliud eſt bonum, ut continentia, aliud malum, ut luxuria, aliud indifferens, ut deambulatio. Quare ſenſus eſt; ſive feceris, ſive non feceris, nec juſtitiam, nec injuſtitiam habebis ratione objecti. Quod non impedit, quominus actus ſit bonus, vel malus ratione finis.

Obj. 2. Dantur actus indifferentes in ſpecie: ergo, & in individuo.

Reſp. Nego conſ. Ratio diſparitatis eſt, quia actus indifferentes in ſpecie ſunt actus, qui neque boni, neque mali ſunt ex objecto: actus vero indifferentes in individuo ſunt actus, qui neque boni, neque mali ſunt ex omni parte, nempe ratione objecti, circumſtantiarum, & finis. At ex eo quod aliqui actus neque boni, neque mali ſint ex objecto, non ſequitur eos non eſſe bonos, vel malos ex alia parte, nempe ratione finis. Imo omnis actus neceſſario bonus, vel malus eſt ratione finis: nam vel ſit ob finem honeſtum, & tunc bonus eſt, modo aliunde non vitietur, vel non ſit ob finem honeſtum, & tunc

tunc malum eſt, quia homo ſemper tenetur agere propter finem honeſtum, utpote ſolum conſentaneum naturæ ſuæ rationali ut rationali.

Inſt. 1. Nulla eſt ſpecies ſine individuo. Ergo ſi dantur actus indifferentes in ſpecie, dantur etiam in individuo.

Reſp. Nego conſ. Quia non datur ſpecies actuum indifferentium. Dantur quidem actus indifferentes in ſpecie, ſed inde non ſequitur dari ſpeciem actuum indifferentium; quia dari ſpeciem actuum indifferentium eſt dari naturam communem actuum liberorum, qui neque boni, neque mali ſunt moraliter ſub ullo reſpectu, qualis nulla eſſe poteſt: at dari actus indifferentes in ſpecie eſt dari actus, qui neque boni, neque mali ſunt præciſe ratione objecti, licet ſint boni, vel mali ratione finis.

Inſt 2. Deambulatio facta propter ſanitatem in circumſtantiis non vetitis, ex nullo capite eſt bona, vel mala, nam ſanitas recuperanda eſt finis indifferens: ergo eſt indifferens.

Reſp. Nego antec. Nam ſi intendatur honeſtas elucens in procuranda ſanitate per media ordinata, deambulatio eſt bona moraliter. Si vero nulla intendatur honeſtas, deambulatio eſt mala, quia caret fine debito.

Porro honeſtum eſt procurare ſanitatem per media ordinata, nam eſt materia charitatis propriæ, ſicut honeſtum eſt procurare ſanitatem proximi per media ordinata, quæ eſt materia charitatis alienæ. Charitas autem propria ordinata tam eſt virtus, quam charitas aliena.

Inſt. 3 Ambulare propter relaxationem moderatam eſt actus indifferens; nam illa relaxatio non eſt prohibita, nec honeſta. Ergo.

Reſp. Nego antec. Nam ſi per relaxationem intelligitur delectatio, finis ille malus eſt, utpote diſconveniens naturæ rationali, cujus finis proprius eſt bonum honeſtum. Si vero per relaxationem intelligatur levamen, & intendatur honeſtas, quæ in levando corpore, vel animo elucet, tunc bonus eſt ille finis, & actus pertinet ad charitatem propriam vel virtutem; cujus eſt propriam moderari curam corporis, & animi. Quod ſi nulla intendatur honeſtas in relaxatione illa, tunc actus eſt malus, quia debito fine caret.

Inſt. 4. Saltem qui ambulat præciſe, quia deambulatio non eſt prohibita, facit actionem indifferentem etiam ex fine. Ergo datur talis actio.

Reſp. Nego anteced. Quia falſum ſupponit. Nam aſſignatur pro fine id, quod revera non eſt finis: quod enim res non prohibeatur, ſed ſit licita, non poteſt eſſe finis actionis, ſed duntaxat conditio removens impedimentum agendi. Sic quando quis dicit: ego ambulo, quia vacant ſcholæ, vel quia habeo licentiam: vacatio, & licentia non eſt finis, ſed tantum conditio removens

impedimentum ambulandi. Ratio eſt, quia omnis finis eſt bonum honeſtum, vel jucundum. Poteſt quidem quis agere quia lubet, quia placet; ſed illud motivum eſt delectatio, proindeque finis illicitus.

Inſt. 5. Actus, qui fiunt præciſe ob moderatam naturæ commoditatem: ut volitio accedendi ad ignem frigoris depellendi cauſa, volitio deambulandi ad juvandam digeſtionem, &c. Sunt actus nulla ex parte boni, vel mali. Ergo.

Reſp. Nego antec. Nam illi actus funt mali, ſi non intendatur honeſtas aliqua, faltem illa, quæ relucet in moderata corporis cura; quia alioqui carent fine debito. Nam homo ſemper tenetur agere modo naturam ſuam rationalem, ut rationalem decenti; & hoc modo non agit, niſi agat ob finem decentem naturam rationalem, ut rationalem, ideoque ob finem honeſtum: honeſtum enim nil aliud eſt, quam conſentaneum naturæ rationali, ut rationali.

Inſt. 6. Delectatio moderata corporis, vel animi non eſt mala moraliter. Ergo poteſt eſſe finis licitus.

Reſp. Diſt. antec. Delectatio moderata, & licita non eſt mala ut objectum, quod appetatur, *conc. ant.* Ut finis, qui propter ſe appetatur, *nego ant.* Delectatio licita, ac moderata non eſt quidem mala ut objectum, quatenus licite appeti, & percipi poteſt: at eſt mala ut finis, quatenus licite ab agente rationali appeti non poteſt propter ſe, ſed tantum propter finem honeſtum. Enim vero, qui agit ſolum propter delectationem, inordinate agit: nam rerum ordinem ab auctore naturæ inſtitutum pervertit, ordinando operationem ad delectationem, quum tamen delectatio ex natura ſua ſit propter operationem.

Inſt. 7. Naturæ auctor inſperſit rebus multis ſuavitatem, & delectabilitatem, v. g. floribus ſuavem odorem, alimentis ſaporem, &c. Ergo homo non pervertit rerum ordinem, agendo propter ſolam delectationem de ſe licitam.

Reſp. Diſt. antec. Auctor naturæ rebus multis inſperſit delectabilitatem, quam homo percipiat ut medium, & referat ad finem honeſtum, puta ad honeſtam recreationem, qua melius diſponatur ad munera ſua recte obeunda, *conc. ant.* Quam ſibi proponat ut finem, & in qua ſiſtat, *nego ant. & conſeq.* Suavitas, & delectabilitas rebus inſperſa eſt quidem propter delectationem hominis, ſed qua utatur velut medio, non autem quam ſibi ut finem proponat.

Obj. 2. Si homo tenetur agere ſemper propter finem honeſtum, non datur lex permittens. Falſum conſeq. Ergo.

Reſp. Diſting. ſequel. maj. Non datur lex permittens circa finem non honeſtum, *conc. ſequel.* Circa objectum, actus, *nego ſequel. maj.* Igitur extat lex permittens, ſed

ſed ſolum circa objecta quædam, quæ ex ſe neque bona, neque mala ſunt moraliter, & quæ ad finem honeſtum referri poſſunt. At non datur lex permittens finem non honeſtum, quum detur lex præcipiens naturæ rationali finem honeſtum in omnibus ſuis actibus deliberatis.

Inſt. 1. Si datur præceptum agendi ſemper propter finem honeſtum, illud eſt naturale, vel poſitivum. Neutrum dici poteſt. Ergo.

Reſp. Nego min. Et dico illud præceptum eſſe naturale. Nam lumen naturale dictat hominem teneri ſemper agere propter finem conſentaneum naturæ ſuæ rationali ut rationali, proindeque propter finem honeſtum, qui ſolus proprius eſt hominis ut homo eſt. Hoc præceptum eſt etiam poſitivum: nam Chriſtus vetat omnem actionem otioſam moraliter, ideoque non honeſtam, ſiquidem declarat reddendam eſſe rationem de verbo otioſo, & a fortiori de opere otioſo moraliter.

Inſt. 2. Præceptum naturale eſt notum omnibus ſaltem piis, & eruditis. Sed hoc præceptum non eſt notum omnibus viris piis, & eruditis; nam S. Bonaventura, Scotus, & alii multi illud negant. Ergo tale præceptum non eſt naturale.

Reſp. Diſt maj. Præceptum naturale debet eſſe omnibus notum, ſi ſit unum ex primis principiis, vel evidenter, aut facile deducibile ex illis, *conc maj.* Si neque ſit unum e primis principiis, neque ita facile deducatur ex illis, *nego maj.* Præceptum agendi ſemper ob finem honeſtum, neque eſt unum e primis principiis, neque ex illis evidenter ſaltem reſpectu omnium deducitur, quamvis ſit ſufficienter certum.

Inſt. 3. Illud præceptum ſi datur, vel eſt affirmativum, vel negativum. Neutrum dici poteſt. Ergo non datur.

Reſp. Nego min. Et dico illud præceptum eſſe affirmativum, quia obligat ad actum poſitivum: & eſt etiam æquivalenter negativum, nam æquivalet præcepto vetanti finem non honeſtum.

Inſt. 4. Illud præceptum obligat ſemper, & pro ſemper: ergo eſt negativum.

Reſp. Non obligat ſemper, & pro ſemper abſolute, ſed ſolum hypothetice; nempe obligat ſemper, quoties in ejus materia agimus. Præceptum autem negativum obligat ſemper, & pro ſemper abſolute. Præceptum vero affirmativum poteſt obligare ſemper, & pro omni tempore, quo in ejus materia agimus. Sic quoties cum parentibus agimus, cum illis debito cum amore, & reverentia ſemper agere tenemur. Quare præceptum affirmativum agendi propter finem honeſtum obligat in ſingulis actibus deliberatis, quum illi actus ſint ejus materia propria, Non obligat tamen omni inſtanti actionis ad illam referendam in finem honeſtum, ſed ſolum initio actionis, modo in decurſu actionis non retractetur.

Inſt. 5. Præceptum agendi ſemper propter finem hone-

ſtum eſt univerſaliſſimum: ergo eſt unum e primis principiis, ac proinde debet eſſe omnibus notum.

Reſp. Eſt univerſaliſſimum ratione objecti, quatenus habet pro objecto omnes actus deliberatos: non autem ratione principii; nam ab illo alia morum præcepta non derivantur.

Obj. 3. Qui ignorant invincibiliter præceptum agendi ſemper ob finem honeſtum, non peccant præciſe non agendo aliquid licitum propter finem honeſtum. Ergo dantur actus indifferentes.

Reſp Diſt. Dantur actus indifferentes in individuo per accidens, *conc. conſeq.* Per ſe, & ex natura ſua, *nego conſeq.* Qui invincibiliter ignorant præceptum agendi propter finem poſitive honeſtum, non peccant præciſe omiſſione finis honeſti, quia excuſantur propter ignorantiam invincibilem. Unde illorum actus eſt indifferens, ſeu potius inculpabilis, ſed tantum per accidens, & ratione ignorantiæ invincibilis, modo aliunde non vitietur. Imo ejuſmodi actus vere malus eſt, quia caret fine debito, ejus tamen malitia non imputatur agenti propter ejus ignorantiam invincibilem.

Hic autem agitur de actibus deliberatis ſecundum ſe ſpectatis.

Obj. 4. Datur omiſſio deliberata indifferens in individuo: ergo & actio. *Nego ant. Probabis.* Omiſſio conſilii, ſeu rei, quæ tantum conſulitur, neque bona eſt, neque mala moraliter: ergo eſt indifferens.

Reſp Diſt. antec. Omiſſio conſilii neque bona, neque mala eſt ex objecto, *conc. ant.* Ex fine, *nego ant. & conſeq.* Omiſſio conſilii eſt indifferens ex objecto, quia objectum non præcipitur. At eſt bona, vel mala ex fine. Nam ſi ſit ex fine honeſto, eſt bona: ſi ex fine malo, mala eſt, non quatenus eſt omiſſio rei, quæ præciſe conſulitur, ſed quatenus eſt omiſſio ex fine vetito, nempe non honeſto. Sic, v. g. qui ſacrum die non feſto omittit, non peccat præciſe quia omittit ſacrum, ſed quia illud omittit ex fine non honeſto, puta ex acedia, negligentia, & ut genio indulgeat: nam ſi ex fine honeſto omittat, puta, ut ægro opituletur, tunc omiſſio ſacri bona eſt.

Obj. 5. Dantur actus aliqui, qui neque meritorii, neque demeritorii ſunt. Ergo dantur actus indifferentes.

Reſp. Nego conſeq. Quia ut actio ſit meritoria vitæ eternæ, non ſufficit, quod ſit bona moraliter ſeu honeſta, ſed inſuper fieri debet ex motivo ſupernaturali, & in ſtatu gratiæ.

Obj. 6. Concilium Conſtantienſe damnavit hanc propoſitionem Joannis Hus, nempe quod omnia humana opera ſint vel virtuoſa, vel vitioſa. Ergo dantur aliqua indifferentia.

Reſp. Damnavit, quod omnia opera ſint virtuoſa, vel vitioſa ex parte ſubjecti, ſeu agentis, non vero ex parte finis. Concilium Conſtantienſe hanc propoſitionem damna-

mnavit tantum in ſenſu illius Hæretici, & propter rationem ab illo allatam, petitam ſcilicet ex parte ſubjecti, & agentis: quia (inquiebat) quidquid agit peccator, peccatum eſt: & quidquid agit homo virtuoſus, virtutis opus eſt: ut patet ex ipſa integra propoſitione his verbis expreſſa: *Diviſio immediate humanorum operum eſt, quod ſint vel virtuoſa, vel vitioſa; quia ſi homo eſt vitioſus, & agat quidquam, tunc agit vitioſe; & ſi eſt virtuoſus, & agit quidquam, tunc agit virtuoſe. Quia ſicut vitium, quod crimen dicitur, ſive peccatum mortale, inficit univerſaliter actus hominis vitioſi, ſic virtus vivificat omnes actus hominis virtuoſi.*

ARTICULUS VI.

Utrum actus externi habeant bonitatem, vel malitiam objectivam.

Dico. Ex actibus externis alii habent bonitatem intrinſecam, alii malitiam intrinſecam, alii demum neutram habent.

Prob. Nam alii ex ſe habent conformitatem, & convenientiam cum natura rationali, vi cujus poſſunt ab ea decenter appeti, & imperari, ut ſolutio debiti: alii ex ſe habent difformitatem, & diſconvenientiam cum rationali, vi cujus nec appeti, nec imperari poſſunt niſi dedecenter, ut furtum, blaſphemia: alii demum neutram ex ſe habent, ut deambulatio, unde dicuntur indifferentes ex objecto.

ARTICULUS VII.

Utrum actus externus augeat bonitatem, vel malitiam formalem actus interni.

Dico. Actus externus per ſe non auget bonitatem, vel malitiam formalem actus interni, a quo efficaciter imperatur.

Prob. 1. Ex Script. Geneſ. cap 22. *Quia feciſti hanc rem, & non pepercisti filio tuo unigenito propter me, benedicam tibi &c* Et Matth. cap. 5 *Qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, jam mœchatus eſt in corde ſuo.* Ubi voluntas efficax pro facto reputatur; ac proinde tantam per ſe habet imputabilitatem ad laudem, & præmium ſi ſit bona, vel ad vituperium, & pœnam ſi ſit mala.

2. Ex S. Auguſtino in Pſalm. 57. *Quidquid vis, & non potes, factum Deus computat.* Et lib. 1. de lib. arb. cap. 3. *Si cui etiam non contingat facultas concumbendi cum conjuge aliena, plenum tamen aliquo modo ſit id eum cupere, & ſi poteſtas detur facturum eſſe; non minus eſt reus, quam ſi in ipſo facto deprehenderetur.*

3. Ratione duplici. Prima, quia actus externus nullam

habet imputabilitatem ad meritum, & demeritum ſibi
propriam, & diſtinctam ab imputabilitate actus interni:
nam non habet libertatem, nec rationem voluntarii di-
ſtinctam a libertate actus interni, a quo imperatur, quum
a potentia neceſſaria immediate procedat, & non ſit li-
ber, niſi quia imperatur ab actu interno.
Secunda ratio. Quia quum actus internus efficax eſt, ſi
actus externus non ponitur, ideo non ponitur, quia
deeſt poteſtas illum ponendi: ac proinde quod tunc non
ponatur actus externus, eſt omnino involuntarium. Quod
autem eſt prorſus involuntarium, non auget imputabili-
tatem, ſive ad laudem, & præmium, ſive ad vitupe-
rium, & pœnam, ut docet S. Thomas 1. q. 20. art 4.
& per ſe patet.
Obj. 1. Qui martyrium ſubit, plus apud Deum mere-
tur, quam is, qui ſolum ſubire vult martyrium, quan-
tum in ſe eſt.
Reſp. Neg. Si tam intenſe, & perſeveranter velit,
quam ſi re ipſa ſubiret.
Inſt. Qui martyrium re ipſa ſubit, plus gratiæ ſancti-
ficantis, ideoque plus gloriæ conſequitur, quam qui ſo-
lum vult efficaciter illud ſubire, nec tamen ſubit. Ergo
plus meretur.
Reſp. Nego conſeq. Quia exceſſum gratiæ, & gloriæ
Martyr conſequitur tantum ex opere operato martyrii,
vel ſaltem ex ſpeciali privilegio actui externo martyrii
conceſſo. Unde revera actus externus martyrii plus prod-
eſt, quam ſola illius voluntas efficax, ſed hoc fit per ac-
cidens ex privilegio, non ex natura rei.
Obj. 2. Actus internus, & actus externus mali diverſis
præceptis prohibetur, nempe externus prohibetur ſexto,
non mœchaberis, & internus nono, *non concupiſces.*
Reſp. Illa præcepta non ſunt ſtricte, ac proprie diver-
ſa. Nam idem ex eodem motivo vetant cum hoc ſolo di-
ſcrimine, quod ſextum vetet explicite actum externum,
& implicite internum: nonum vero vetet explicite actum
internum, & implicite externum.
Obj. 3. Si actus internus per ſe non augeret malitiam
actus interni, non eſſet obligatio confitendi actum exter-
num. Falſum conſeq. ergo.
Reſp. Neg. ſeq. maj. Tum quia actus externus facit
cum actu interno unum actum moralem completum, &
unum peccatum totale. Tum quia ſine confeſſione actus
externi non ſatis declaratur actus interni efficacia, inten-
ſio, extenſio, & duratio, ac proinde tota ejus gravitas
non ſatis innoteſcit. Præterea actus externus eſt obno-
xius ſcandalo, cenſuris, irregularitati, reſtitutioni, &
variis obligationibus, quibus immunis eſt actus mere in-
ternus. Unde ſine actus externi declaratione Confeſſarius
non ſatis cognoſceret ſtatum pœnitentis, ejus obligatio-
nes, & qualitatem ſatisfactionum præſcribendarum: pro-
indeque non poſſet, ut par eſt, officio ſuo fungi.

Obj.

Obj. 4. Aſſertio noſtra tollit ſtudium, ac curam bonorum operum externorum, & metum, ac fugam malorum operum externorum.

Reſp. Neg. Quia ſi non exerceantur bona opera externa, quum facultas adeſt, tunc actus internus non eſt efficax, ſed eſt mera velleitas, quæ ſane non habet meritum, quod habet voluntas efficax. Præterea bonum opus externum plerumque auget per accidens meritum, & ſæpe præcipitur a Deo, ut eleemoſynæ largitio. Opus vero externum malum prohibetur a Deo, & plerumque auget per accidens malitiam actus interni.

His adde quod actus externus plura affert commoda, ſi bonus eſt; nam ædificationem parit, quandoque Gratiam confert, ut ſacramentum, & martyrium. Si vero malus eſt, plura affert incommoda: nam parit ſcandalum, infamiam, reſtituendi obligationem, &c. Subjicitque pœnis, ac cenſuris.

Dico 2. Actus externus ſæpiſſime auget per accidens, ſeu occaſionaliter bonitatem, vel malitiam actus interni, a quo imperatur.

Prob. Quia ſæpiſſime eſt occaſio, cur augeatur bonitas, vel malitia actus interni, vel diutius duret, aut multiplicetur actus internus. Nam actus internus in executione intenditur propter arduitatem, aut delectationem ortam ex actu externo, vel diutius continuatur propter longiorem temporis moram neceſſariam ad opus externum perficiendum, vel ob utramque cauſam ſæpius iteratur.

TRACTATUS

DE CONSCIENTIA.

„ NOTA. Conſcientia eſt judicium dictans, quid in particulari ſit licitum, vel illicitum, agendum ut honeſtum, vel omittendum ut inhoneſtum. Sive eſt actus, quo intellectus judicat aliquid hic, & nunc licitum eſſe, vel illicitum, faciendum ut bonum, vel omittendum ut malum. Quare dicitur judicium practice practicum, ſeu ultimo practicum, ut distinguatur a judicio generali, & non ultimo practico, quo intellectus judicat aliquid in genere, ſeu abſtrahendo a circumſtantiis particularibus, eſſe licitum, vel illicitum, v. gr. contractum uſurarium eſſe illicitum: nam conſcientia verſatur circa actionem in individuo, hoc eſt cum omnibus ſuis circumſtantiis conſideratam.

„ Hinc conſcientia differt a ſynderesi, ut actus ab habitu. Nam ſynderesis eſt habitus, ſeu cognitio habitualis primorum principiorum moralium, qualia ſunt: *Bonum faciendum: Peccatum fugiendum: Deus colendus, & amandus: Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris: Suum cuique reddendum, &c.* Conſcientia autem eſt judicium applicans principium morale alicui actio-

„ ni

„ ni particulari, v. gr. *Non debeo huic homini inferre hoc da-*
„ *mnum &c.*

„ Conſcientia dividitur in veram, ſeu rectam, & erroneam;
„ certam, & incertam; probabilem, & improbabilem; ſcrupulo-
„ ſam, & laxam; perplexam, & dubiam, quamvis hæc non ſit
„ proprie conſcientia.

CAPUT PRIMUM.

De conſcientia vera, ſeu recta, erronea, & perplexa.

„ NOTA. Conſcientia vera, ſeu recta eſt ea, quæ dictat aliquid
„ in particulari eſſe licitum, vel illicitum, bonum, aut ma-
„ lum, quod revera tale eſt in ſe. Erronea, ſeu falſa eſt, quæ
„ dictat eſſe hic & nunc licitum, vel illicitum, bonum, vel ma-
„ lum, quod re ipſa tale non eſt. Hæc duplex eſt, alia erronea
„ vincibiliter, ſeu ex errore, qui depelli potuit, aut debuit; alia
„ erronea invincibiliter, ſeu ex errore, qui depelli non potuit,
„ aut non debuit.

Quæſt. I. *An tenemur ſequi conſcientiam veram, ac re-ctam, dictantem aliquid præceptum, vel vetitum eſſe.*

Reſp. Affirm. Quia dictat eſſe faciendum, vel omittendum id, quod Lex æterna præſcribit faciendum, vel omittendum eſſe hic & nunc, ſeu in talibus circumſtantiis. Quare qui contra conſcientiam rectam agit, peccat, quia agit contra Legem divinam intimatam per dictamen rectæ rationis.

Porro an conſcientia recta, ac vera dici debeat proxima regula actuum humanorum, an dumtaxat intimatio talis regulæ, quæ ſit tantum lex, ſed præceptum, non refert ad praxim.

Quæſt. II. *An & quale peccatum eſt agere contra conſcientiam erroneam.*

Reſp. 1. Actio, vel omiſſio contra conſcientiam ſive vincibiliter, ſive invincibiliter erroneam dictantem eam eſſe illicitam, eſt ſemper peccatum, quamvis ex ſe ſit licita. *Ita omnes.* Conſtat 1. Ex Rom. 14. *Qui autem diſcernit* (ſcilicet inter cibos, falſo putans aliquos præ aliis adhuc eſſe a Deo vetitos) *ſi manducaverit, damnatus eſt, quia non eſt ex fide. Omne autem, quod non eſt ex fide, peccatum eſt*: id eſt, (ut interpretantur Patres, & Concil. generale Lateran. IV. patetque ex contextu) omnis actio, vel omiſſio, quæ non eſt ex dictamine conſcientiæ, ſeu ex perſuaſione, quod ſit licita; peccatum eſt. At omnis actio, vel omiſſio, quæ eſt contra conſcientiam, ſive rectam, ſive erroneam, non eſt ex perſuaſione, quod ſit licita. Ergo peccatum eſt.

2. Ex cap. 13. de Reſtit. ſpoliat. *Quidquid fit contra conſcientiam, ædificat ad gehennam.*

3. Quia agens contra conſcientiam erroneam, vult pec-

ca-

catum, quum velit actionem, vel omiſſionem, quam judicat eſſe peccatum. Nam eſto, tale objectum non ſit reipſa illicitum, ſed licitum: at voluntas illud amplectendo conſentit in objectum ſibi propoſitum ut malum, ideoque in objectum malum; objectum enim voluntatis eſt bonum, vel malum, non quomodocumque, ſed prout ab intellectu proponitur. Item is re ipſa, quantum in ſe eſt, ſectatur malum, faciendo id, quod putat eſſe malum. Præterea, qui facit aliquid de ſe bonum, putans eſſe malum, in æſtimatione prudenti cenſetur perinde velle malitiam, ac ſi actio illa eſſet reipſa de ſe mala, quum nolit ab illa abſtinere, quamvis ei proponatur ut mala. Ergo peccat.

Hinc qui agit contra conſcientiam, peccat contra legem divinam naturalem, vetantem omnem conſenſum, & affectum ad id, quod putatur malum etiam ex errore.

Reſp. 2. Peccatum, quod contra conſcientiam erroneam agendo admittitur, habet eam ſpeciem, & gravitatem, quam quis ex errore judicat ineſſe actioni, vel omiſſioni ſuæ. *Eſt communis ſententia.* Quia is vult objectum, in quo talem ſpeciem, & gravitatem malitiæ apprehendit; & ſic vult, ſaltem interpretative, talem ſpeciem, & gravitatem malitiæ ſibi ab intellectu propoſitam; habetque affectum ad peccatum talis ſpeciei, & gravitatis; quum voluntas feratur in malum, prout concipitur. Brevius: is vult peccatum committere, quale eſſe conſcientia dictat.

Hinc peccat mortaliter contra temperantiam, qui falſo putans tali die eſſe jejunium, non jejunat; contra juſtitiam, qui non reſtituit id, quod falſo putat non eſſe ſuum; contra charitatem, qui falſo judicans ſe debere mentiri ad ſervandam vitam proximi, non mentitur. Supple ſemper, niſi deponat prudenter hanc conſcientiam erroneam.

„ NOTA. Licet is, qui contra conſcientiam erroneam agit, „ perinde peccet, ac alter, qui contra rectam; non incurrit tamen „ eaſdem pœnas humanas, ac cenſuras; quia hæ non imponuntur „ niſi tranſgreſſoribus legis veræ, non autem putatitiæ. Hinc „ non incurrit excommunicationem, qui facit actum, quem falſo „ putat eſſe prohibitum ſub tali cenſura; nec qui percutit laicum, „ putans eſſe clericum.

Reſp. 3. Qui facit quod falſo putat eſſe illicitum, non diſtinguens an veniale, an mortale ſit, peccat mortaliter; tum quia vult objectum illud, etiamſi eſſet mortaliter malum, & ſic vult ſaltem interpretative peccatum mortale committere: tum quia ſe exponit morali periculo peccandi graviter, ſpectata ſua mente. *Ita Azor. Vaſquez, Sanchez, &c.* Quod ſi apprehendat peccatum in genere tantum, & non in ulla ſpecie, peccat contra charitatem Dei, & propriam, vetantem quodlibet peccatum, utpote offenſam Dei, & malum peccantis.

Quæſt. III. *An liceat agere ſecundum conſcientiam erroneam.*

Reſp.

Reſp. 1. Si ſit invincibiliter erronea, non ſolum licet huic obſequi, quia ignorantia invincibilis excuſat a peccato, quum tollat omne voluntarium circa malum; ſed etiam tenemur eam ſequi in iis, quæ dictat eſſe præcepta, vel prohibita. Quia alioquin, quum ipſa deponi nequeat, ageremus contra illam; quod non licet, ut dixi.

Non tamen eſt proprie regula morum, nec proprie obligat, quum non ſit legis veræ intimatio. Sed tenemur ſequi talem conſcientiam, quia non poſſumus aliter peccatum vitare; quum deponi nequeat, & non liceat contra illam agere.

Dices. Hinc ſequitur, quod aliquis poſſit neceſſario peccare, v. gr. in hoc caſu: Mulier gerens curam infirmi die feſto, putat ex errore invincibili ſe peccare, ſi omittat ſacrum, & ſi deſerat infirmum, nec poteſt tunc errorem ſuum deponere: unde utrumvis agat, aget contra conſcientiam, & ſic neceſſario peccabit.

Reſp. 1. In hoc caſu non erit libera moraliter, ideoque non peccabit, modo eligat id, quod minus malum eſſe judicat. Quamvis enim poſſit ex duobus illis alterutrum eligere, non eſt tamen libera ad non agendum contra conſcientiam, quum utravis parte electa culpam apprehendat. Ad culpam autem imputabilem requiritur libertas, qua culpa vitari potuerit.

Reſp. 2. Nunquam licet agere ſecundum conſcientiam vincibiliter erroneam, dictantem aliquid eſſe licitum; quia fieret culpabiliter aliquid illicitum: quum ignorantia vincibilis, utpote voluntaria, non excuſet a peccato, & id, quod ex ea fit, ſit ſaltem indirecte voluntarium: Neque etiam liceret agere contra eam, ut modo dixi, ſed ipſa deponi debet.

Hinc ſi quis ex errore vincibili judicet ſe debere furari, ut ſubveniat egeno non laboranti extrema neceſſitate, peccat contra juſtitiam, ſi furetur: quia furtum eſt vetitum, & ei voluntarium eſt, ut malum in cauſa, nempe in negligentia inquirendi veritatem. Si vero non furetur, peccat contra charitatem: quia non agit id, quod lege charitatis præceptum eſſe exiſtimat. Quare talis conſcientia deponi debet prudenter, rem pro ejus gravitate diligenter perpendendo, pios, & peritos conſulendo, praxim timoratorum attendendo &c. Quod ſi error jam deponi nequeat, & electio urgeat; v. gr. ſi non poſſis veritatem per te invenire, nec adſit peritior, quem conſulas, tunc debes orare, & elicere actum contritionis de priori peccato ignorantiæ, & eligere eam partem, in qua putas eſſe minus mali; & ſic excuſaberis ab ulteriori culpa, quia tunc error ex vincibili fiet invincibilis, & involuntarius, quum ejus cauſa fuerit retractata, & facias jam quod in te eſt, ut non pecces. Teneris tamen reſarcire damnum illatum; nam retractatio culpæ non facit, ut non fuerit libere poſita cauſa damni, neque ut damnum ex

ex ea non ſit ſecutum: & ſic non tollit obligationem illud reſtituendi neceſſario annexam injuriæ damnoſæ.

Quæſt. IV. *Quid eſt conſcientia perplexa?*

Reſp. Eſt judicium practicum, dictans eſſe peccatum; ſive actus hic & nunc fiat, ſive omittatur, v. gr. ſive mentiaris ad impediendum homicidium, ſive non mentiaris. Quum hoc judicium ſit erroneum, deponi debet; nam quiſque tenetur adhibere medium neceſſarium ad vitandum illud, quo putat Deum offendi. Quod ſi deponi nequit, culpa vitabitur, eligendo minus malum, puta mendacium in allata hypotheſi, ex can. *Duo mala*, diſt. 13. Non enim peccat, qui facit, quod in ſe eſt ad vitandum peccatum. Quod ſi eligas id, quod apparet majus malum, peccas ſecundum quantitatem exceſſus apprehenſi; nam hunc exceſſum libere eligis. Si utraque pars appareat æque mala, non peccabis, alterutram eligendo, quia cares libertate ſufficiente ad peccandum imputabiliter. Hic non peccat, qui detentus in carcere, putat ſe peccare omiſſione ſacri, quod audire vellet, ſed non poteſt: quia hæc omiſſio non eſt ei voluntaria, nec libera.

CAPUT II.

De Conſcientia certa, & dubia.

,, NOTA. Conſcientia certa eſt actus, quo intellectus prudenter,
,, & firmiter, ſeu abſque dubio, & formidine falſitatis ſal-
,, tem rationali, judicat aliquid hic & nunc eſſe licitum, vel il-
,, licitum. Incerta vero eſt actus, quo intellectus ſic judicat ali-
,, quid eſſe licitum, vel illicitum, ut ſimul judicet rem forte ali-
,, ter ſe habere. Dixi, *prudenter*; nam certitudo duo dicit, nem-
,, pe prudentiam, & firmitatem adhæſionis; & firmitas ſine pru-
,, dentia non eſt certitudo, ſed pertinacia. Quare conſcientia cer-
,, ta debet excludere omnem rationabilem dubitationem, & for-
,, midinem oppoſiti: alioqui non haberet firmitatem prudentem.

Quæſt. I. *An ad non peccandum requiritur judicium certum de honeſtate, ſeu licitate actus, vel omiſſionis?*

Reſp. 1. Requiritur tale judicium certum ſaltem certitudine morali, qua prudenter excludatur dubitatio, & peccati formido ſaltem rationabilis. *Ita communiter, immo forte nullus quoad rem hanc diſſentit.* Prob. 1. ex Eccl. 37. *Ante omnia opera tua verbum verax præcedat te, & ante omnem actum conſilium ſtabile*, hoc eſt firmum, & prudens judicium de honeſtate actus, qui eligitur. Et ex Rom. 14. *Omne quod non eſt ex fide, peccatum eſt*. Ubi per fidem intelligitur certa perſuaſio.

2. Quia conſcientia recta eſt actus prudentiæ, qui debet eſſe ſaltem moraliter certus de veritate: quum prudentia ſit virtus intellectualis, & ex Ariſtotele ſit habitus vera cum ratione activus circa ea, quæ ſunt homini bona, atque mala, ut hæc ſcilicet reſpuantur, & illa eligantur.
3. Quia operans ſine tali judicio moraliter certo, actionem

nem ſuam committit regulæ incertæ, habetque formidinem rationabilem peccandi; ac proinde ſpectato ſuo conceptu, ſe exponit morali periculo peccandi formaliter, ſeu imputabiliter. 4. Sic probat Terillus. Omnis operans, ut excuſetur a peccato, debet operari ex bona fide, quia *quod non eſt ex fide, peccatum eſt*. Rom. 14. At nulla fides poteſt eſſe bona, ſeu ſufficiens ad excludendum peccatum quæ non reddat operantem ſaltem moraliter certum ſe non peccare; nam ſi fides, ſeu perſuaſio, quod non peccet, ſit ſolum probabilis, illa & reipſa falſificari, & homo non ſolum reipſa, ſed etiam quantum ipſemet judicat, peccare poterit, quia quævis opinio probabilis de objecto contingenti, non ſolum reipſa, ſed etiam quantum ad exiſtimationem operantis, falſificari poteſt. Impoſſibile autem eſt hominem bona fide, ſeu fide ad honeſtatem actionis ſufficiente operantem, aut reipſa, aut ſecundum propriam exiſtimationem peccare poſſe. Ergo fieri nequit ut bona fides, ſeu perſuaſio ſufficiens ad honeſtatem actionis, ſit judicium tantum probabile. Ergo neceſſe eſt, ut ſaltem moraliter certo judicet actionem, quam regulat, non eſſe peccaminoſam.

Quæſt. II. *Quid eſt dubium, & quotuplex?*

Reſp. 1. Dubium eſt ſuſpenſio aſſenſus, & diſſenſus inter utramque partem ob motiva pro utraque parte æque probabilia. Dico *ob motiva &c.* Nam dubium, quod vocant negativum, conſiſtens in ſuſpenſione mentis inter utramque partem contradictionis, ob carentiam motivorum pro utraque parte, non eſt proprie dubium, ſed neſcientia, & ignorantia. Quod ſi mens in unam partem magis inclinet, quam in alteram, abſque tamen aſſenſu, tum eſt ſuſpicio. Hinc patet, 1. Dubium differre ab opinione, nam per hanc aſſentimur uni parti, in dubio vero mens ſuſpenſa manet inter aſſenſum, & diſſenſum. 2. Conſcientiam dubiam non eſſe proprie conſcientiam, quum dubium non ſit dictamen, ſeu judicium practicum, ſed ſuſpenſio judicii circa bonitatem, & malitiam actus.

Reſp. 2. Dubium aliud eſt juris, aliud facti. Dubium juris eſt dubium de lege, ſeu obligatione, aut legitima facultate agendi. Et hoc duplex eſt, nempe ſpeculativum ſeu generale, quo dubitatur in genere, num aliquid ſit licitum, an illicitum; & practicum ſeu particulare, quo dubitatur an actus aliquis hic & nunc cum omnibus ſuis circumſtantiis ſit licitus, necne: ut quum quis dubitat an contractus hic, quem nunc vult inire cum talibus conditionibus, ſit licitus.

Dubium facti eſt dubium circa aliquod factum, ut quum dubito an tale debitum perſolverim; item an hæc perſona ſit v. gr. conſanguinea, an non: an cibi appoſiti ſint caro, necne &c. Ex dubio facti ſæpe oritur dubium juris, ut quum quis dubitans an aliquid voverit, præterea dubitat an id præſtare teneatur in tali dubio.

Quæſt. III. *An ſit peccatum agere, vel omittere aliquid*

quid in dubio de malitia talis actus hic & nunc faciendi, vel ejus omiſſionis?

Reſp. Eſt peccatum ejuſdem ſpeciei, & gravitatis, cujus eſt peccatum, de quo dubitatur, quamvis id ſecundum ſe ſit licitum. *Ita omnes*. Conſtat 1. ex Rom. 14. *Omne, quod non eſt ex fide*, hoc eſt ex perſuaſione quod ſit licitum, *peccatum eſt*. At actio, (idem dic de omiſſione) quæ fit in dubio de ejus malitia, non eſt ex fide, ſeu ex perſuaſione quod ſit licita, ut patet. Ergo peccatum eſt. 2. Agens in dubio, vult ſaltem interpretative malitiam peccati de qua dubitat, eo ipſo enim æque vult actum, ſive ſit peccatum, ſive non. 3. Qui ſe exponit morali periculo peccandi, peccat, & quidem eadem ſpecie, & gravitate peccati, cujus periculo ſe exponit, juxta illud *Eccl.* 3. *Qui amat periculum, in illo peribit*. At agens in tali dubio exponit ſe periculo faciendi peccatum, de quo dubitat, & tale periculum amat, ac eligit; nam id agit, quod ſpectato ſuo conceptu, tam poteſt eſſe illicitum, quam licitum, nec habet determinatum judicium, quod operatio ſua ſit licita potius, quam illicita. Idque Ethnici ſolo lumine naturali norunt. Sic enim Cicero lib. 1. de Offic. ait: *Bene præcipiunt qui vetant quidquam agere, quod dubites æquum ſit, an iniquum*.

Qu. IV. *Quomodo formanda eſt conſcientia in dubiis?*

Reſp. 1. Tum quiſque tenetur 1. adhibere diligentiam in veritate inquirenda debitam, & poſſibilem pro rei gravitate, & loci, ac perſonæ qualitate, & conditione; Deum orando, cor mundando per contritionem ne impediatur lumen veritatis, affectum omnem pravum deponendo; cupiditates, quæ mentem obcæcant cohibendo; probos ac peritos conſulendo; praxim timoratorum ac proborum attendendo; rationes utrimque, & rem pro materiæ gravitate ex ſolo amore veritatis expendendo. Nam eodem præcepto, quo quiſque tenetur prudenter agere, & vitare peccatum, tenetur etiam veritatem diligenter inveſtigare, ne imprudenter agat, ſeque periculo peccandi exponat.

2. In dubio poſt diligentiam debitam adhibitam quiſque tenetur ſe prudenter reſolvere: ideoque non per ſolum affectum, ſed per motivum prudentiæ. Alioqui adhuc ſe exponet periculo peccandi; nam voluntas eſt potentia cæca, quæ debet dirigi per prudentiam intellectus.

3. Quod ſi pro utraque parte æqualis ſtet probabilitas, vel nullum grave motivum occurrat, tenetur ſequi partem tutiorem: hoc eſt, quam ſequendo nullum eſt periculum agendi contra ullam legem juxta regulam juris: *in dubio tutior pars eligenda eſt*: alioqui ſe exponit periculo peccandi. Licet tamen ſequi partem minus tutam, modo ſit longe probabilior altera, ut infra dicam.

CA-

CAPUT III.

De Conſcientia ſcrupuloſa.

Quæſt. I. Quid eſt ſcrupulus?

Reſp. Eſt opinio formidoloſa peccati, ubi non eſt peccatum, ex inani frivoloque motivo concepta & animum plerumque agens: ſive eſt actus, quo intellectus ob motivum parvi, aut nullius momenti judicat cum anxietate aliquid hic & nunc eſſe præceptum, vel prohibitum. Laxa e contra eſt actus, quo intellectus ob motivum leve ſeu inſufficiens, judicat aliquid hic & nunc licitum eſſe, vel etiam bonum.

Quæſt. II. *Quænam ſunt cauſæ ſcrupulorum?*

Reſp. Hæ, nimirum melancholia, indoles timida, judicii imbecillitas, cerebri debilitas ex morbo, vel ex immoderatis jejuniis, ac vigiliis contracta: ignorantia, ſuperbia, mentis inconſtantia, vel pertinacia, puſillanimitas, & dejectio animi, ob quam quis neſcit timores vanos contemnere; converſatio cum ſcrupuloſis; ſuggeſtio dæmonis, ut bonum ſpirituale hominis impediat, & a perfectione, vel ſalute tamquam nimis ardua, imo & impoſſibili deterreat, vel ut hominem ineptum reddat ad opera Deo glorioſa, & proximo utilia, &c.

Quæſt. III. *Quænam ſunt remedia contra ſcrupulos?*

Reſp. Hæc a Doctoribus paſſim præſcribuntur.

1. Frequens oratio, & alia pietatis opera, præſertim actus humilitatis, fiduciæ, & amoris in Deum, &c.

2. Solicitudo cavendi peccata manifeſta, tum mortalia, tum venialia.

3. Proborum, ac ſapientium vitam, ac conſuetudinem intueri, ut monet S. Antoninus.

4. Sequi in omnibus directionem ſui ſuperioris, vel confeſſarii, ſeu directoris probi, ac prudentis, depoſita opinione propria inani: quod non ſolum tuto poteſt, ſed etiam debet ſcrupuloſus, ob gravia damna, & pericula peccandi formaliter, quæ ei impendent, ſi remedia, & conſilia reſpuat. Etſi enim directorem errare contingeret, quia tamen ei obtemperando, agit quod in ſe eſt, non peccabit, ex cap. 44. *de ſentent. excomm.* ibi: *Ad ſui Paſtoris conſilium, conſcientia levis, & temerariæ credulitatis expulſa, licite poteſt.*

5. Non debet ad ſingula directorem adire, ſed ex regulis generalibus ab ipſo, vel aliunde acceptis, aſſueſcat formare conſcientiam in caſibus occurrentibus.

6. Cavere otium, & vagas cogitationes, quæ mentem ſcrupulis vexant; & animum in ipſis ſcrupulorum initiis alio avertere.

7. Scrupulos contemnere, non fovere cogitationes, ſed contra illos agere, formando prudens, ac rectum judicium in oppoſitum. Quod facile fieri poteſt, quum ſcru-

ſcrupulus ſit opinio levi, ac contemptibili motivo nixa.

8. Deſtruere cauſas ſcrupulorum. Superbus prudentiæ ſuæ non innitatur. Pertinax frangat ſuum judicium. Rudis inſtruatur. Timidus meditetur bonitatem Dei, qui non imponit præcepta redigentia ad inſaniam. Melancholicus expellat medicamentis atram bilem, &c.

Quæſt. IV. *Quomodo ſe gerere debet Confeſſarius cum ſcrupuloſus?*

Reſp. Confeſſor, 1. nullum ſcrupuloſum admittat, niſi declaret ſe velle ejus conſilia ſequi depoſito proprio judicio. Quare ei perſuadeat, ſcrupuloſum non poſſe ſeipſum regere, ideoque debere regi per alium, cui obſequatur; nam Dei providentia nemini negat modum, quo regi in via ſalutis poſſit, quum Deus ſincere velit omnes ſalvare. Idque eſſe medium ab omnibus Sanctis, & Doctoribus præſcriptum, & neceſſarium ad curandum hunc animi morbum, ex quo, ni curetur, graviſſima damna ſpiritualia, & pericula oriuntur.

2. Scrupulorum cauſas exploret, & remedia ex allatis aptiſſima præſcribat.

3. Doceat principia generalia, quibus utatur ad depellendos ſcrupulos, nec admittat frequentes ad ſe recurſus, & dum ſcit ſcrupulum afferendum eſſe, dimittat illum non auditum: nam hæ interrogationes, & frequentes recurſus fovent ſcrupulos.

4. Solicite moneat, ut nulli ſcrupulo cedat, ſed contra omnes cognitos ut tales agat.

5. Si valde gravem anxietatem, & moleſtiam patiatur in obſervando præcepto, a quo notabile nocumentum excuſat, petatur pro eo diſpenſatio, ſi aliter curari nequeat.

6. Moneat, ut abſtineat a nimis anxio conſcientiæ examine, doceatque eum non teneri niſi ad mediocre examen peccatorum, quamvis aliqua fortaſſe hinc omitti contingeret: ſi videat tantam hac in re eſſe anxietatem, ut timeatur periculum lædendi cerebrum, vel ad inſaniam, aut deſperationem redigendi. Nam ad materialem Confeſſionis integritatem non tenetur cum tanto incommodo, ac periculo; nec Deus id totum hac in re ab ægris animis exigit, quod a ſanis.

7. Confeſſionem generalem peccatorum antea rite confeſſorum, impediat ſcrupuloſo timorato, & ſufficienter a peccatis purgato, ſi inde oriatur nimia anxietas, ac moleſtia, vel timeatur capitis debilitas, aut corporis morbus. Sed permittat ei, qui non videtur ſatis purgatus a peccatis; modo ex illa repetitione non immineat periculum in ea denuo conſentiendi: nam confeſſio generalis per ſe utilis eſt ad conſcientiam purgandam.

8. Non permittat abſtinere a frequentandis ut oportet Sacramentis, ne privetur gratia ſacramentali, quæ plurimum valet ad pacandam conſcientiam.

9.

6. Plerumque mitem ac benignum ſe præbeat erga illum, ne afflictio afflictionem addat. Quandoque tamen juvabit auſteritas, ut expugnetur ejus animi pertinacia.

10 Caveat ne pœnitens ab uno extremo tranſeat ad aliud, conſcientiamque timoratam in ulla re deponat.

CAPUT IV.

De Conſcientia, & Opinione probabili.

,, NOTA 1. Opinio probabilis ſpeculative ac ſecundum ſe, eſt opinio veriſimilis, ſed non evidenter vera; ſive eſt opinio, quæ nititur motivo gravi, ſed abſolute fallibili. Opinio vero probabilis practice, & reſpective ad operantem, eſt ea, quæ apparet ita veriſimilis, ſeu niti motivo tam gravi, quamvis abſolute fallibili, ut poſt diligentem veritatis inquiſitionem, poſſit merito ac prudenter approbari ut vera. Non poteſt autem merito ac prudenter ob apparentiam veritatis approbari ut verum, quod habet majorem, aut etiam æqualem apparentiam falſitatis.

,, NOTA 2. Opinio probabilis ſtricte loquendo differt a conſcientia probabili: nam hæc eſt actus, quo intellectus, ob motivum grave, ſed fallibile, judicat actionem hic & nunc exercendam eſſe licitam, vel illicitam; illa vero eſt actus, quo intellectus, ob motivum grave, ſed fallibile, judicat aliquid eſſe licitum, vel illicitum, præſcindendo a praxi actuali, ſeu exercitio.

,, NOTA 3. Ut opinio cenſeatur probabilis etiam ſpeculative, neceſſe eſt 1. Ut nec rationi evidenti, aut principio certo, nec Scripturæ, nec Traditioni, nec Patribus, nec Conciliis, nec Summorum Pontificum decretis, nec unanimi Doctorum ſententiæ adverſetur. 2. Ut nitatur motivo gravi, licet abſolute fallibili: Motivum autem grave, eſt motivum magni momenti; quod ſi ſeorſim ſpectetur, nec oppugnetur motivo æque, aut magis gravi in oppoſitum, per ſe ſufficit ad eliciendum pro una parte judicium prudens, quamvis inevidens, & abſolute fallibile. Porro opinio improbabilis eſt ea, quæ nititur motivo levi, & abſolute inſufficiente ad prudentem aſſenſum.

,, NOTA 4. Probabilitas eſt veriſimilitudo, ſeu apparentia veri infra evidentiam, fundamento nixa; ſive eſt motivum grave, ſed abſolute fallibile reddens opinionem veriſimilem. Dividitur in intrinſecam, & extrinſecam. Probabilitas intrinſeca eſt ea, quam facit momentum aliquod diſtinctum ab authoritate; ſeu eſt momentum ipſius rationis. Extrinſeca eſt ea, quam facit momentum authoritatis Doctorum, vel teſtium. Doctorum tamen authoritas non movet niſi in quantum præſumitur cum ea conjunctam eſſe gravem rationem, itaut reſolvatur in gravem rationem præſumptam. Quare probabilitas, quæ eſt ab authoritate Doctorum, non tam ex illorum numero, quam ex eorum merito, videlicet probitate, doctrina, ſtudio, diligentia, ac ſapientia metienda eſt. Hinc opinio probabilis intrinſeca eſt ea, quæ habet pro motivo rationes ab authoritate diſtinctas: probabilis vero extrinſece eſt ea, quæ habet pro motivo authoritatem aliquam magnam, ſed fallibilem, quamvis hæc reſolvatur in gravem rationem præſumptam.

,, NOTA 5. Alexander VII. damnavit hanc propoſitionem: *Si liber ſit alicujus junioris, & moderni, debet opinio cenſeri pro-*

,, *ba-*

„ *babilis, dum non conſtet rejectam eſſe a Sede Apoſtolica tamquam*
„ *improbabilem*.

„ Nota 6. Opinio tuta eſt ea, quæ removet a periculo peccandi; tutior, quæ magis removet: minus tuta, quæ minus removet a tali periculo. Item tutior ſtat pro præcepto; hoc eſt, aſſerit extare præceptum jubens, vel vetans aliquid. Minus tuta dicitur favere libertati, quia negat extare præceptum, & obligationem circa aliquid, ſed aſſerit hominem poſſe licite pro arbitrio utrumvis eligere.

„ Nota 7. Agitur hic de Opinione probabili relate ad operantem poſt diligentem, ac debitam veritatis inquiſitionem, & motiva utriuſque partis diligenter, & ex ſtudio veritatis aſſequendæ expenſa.

Quæſt. I. *An liceat ſequi conſcientiam probabilem, & minus tutam.*

Reſp. Non licet, niſi probabilitas ſit tanta, ut excludat omnem formidinem rationabilem falſitatis, & pariat certitudinem moralem ſaltem relativam: quia, ut dixi c. 2. quæſt. 1. ad non peccandum requiritur judicium certum ſaltem certitudine morali, qua prudenter excludatur dubitatio, & peccati formido ſaltem rationabilis. Hinc non licet ſequi conſcientiam minus tutam, & minus, aut non magis probabilem, quam ſit tutior oppoſita, ut conſtabit etiam ex mox dicendis. E contra licet ſequi conſcientiam unice probabilem, vel ſaltem longe probabiliorem, oppoſita ſtante pro præcepto, non quidem quatenus eſt præciſe probabilis, ſed quatenus eſt tunc moraliter certa.

Quæſt. II. *An liceat ſequi opinionem minus probabilem ſtantem pro libertate, in concurſu probabilioris ſtantis pro præcepto.*

Reſp. Nunquam licet, ſed ſemper tenemur ſequi probabiliorem, & tutiorem. Prob. 1. Ex *Eccl.* 37. *Ante omnia opera tua verbum verax præcedat te, & ante omnem actum conſilium ſtabile.* Ibi traditur præceptum generale ſectandi veritatem, & faciendi quod in nobis eſt ad ſectandam veritatem de licitate, ſeu honeſtate actus; quod etiam ipſe Ariſtoteles 1 Ethic. c. 4. docet: *Veritatem*, inquit, *debemus inquirere, & ſequi, quantum poſſumus.* Sed qui ſequitur opinionem minus probabilem de honeſtate actus, relicta probabiliore de ejus malitia, non facit quod in ſe eſt ad ſectandam veritatem de honeſtate actus: nam ſequitur partem minus veriſimilem, quæ proinde a vero magis recedere ipſi videtur, relicta veriſimiliore, & veritati propiore. Ergo.

2. Ille peccat, qui facit id, quod non poteſt judicare prudenter eſſe licitum: nam ad agendum, vel omittendum licite, requiritur judicium prudens de honeſtate actus, vel omiſſionis. At ſequens opinionem minus tutam, non poteſt judicare prudenter actionem ſuam eſſe licitam. *Prob. min.* Talis non poteſt judicare ſuam actionem, vel omiſſionem eſſe licitam, niſi in judicando præferat minorem veriſimilitudinem majori, & motiva minus gra-

via motivis gravioribus, ut patet. Sed qui in judicando præfert minorem veriſimilitudinem majori, & motiva minus gravia motivis gravioribus imprudenter judicat. Ergo ſequens opinionem minus probabilem &c. non poteſt, niſi imprudenter judicare actionem, vel omiſſionem ſuam eſſe licitam. *Minor patet.* Et vero ut intellectus prudenter procedat in judicando, debet in judicando, quantum in ſe eſt, vitare malum ſuum, nempe errorem. At hoc non facit, ſi in judicando præfert minorem veriſimilitudinem majori; nam intellectus non cenſetur in æſtimatione prudenti vitare quantum in ſe eſt errorem, niſi quum in evidentibus amplectitur id, quod verum eſt, & in obſcuris id, quod omnibus diligenter perpenſis, apparet veriſimilius. Quare extat præceptum generale prudentiæ, ut in evidentibus ſequamur veritatem notam de honeſtate actus, & in obſcuris veriſimilitudinem majorem, & magis removentem a periculo agendi contra veram legem.

3. Tenemur obſervare præceptum, quod ſufficienter proponitur ad obligandum, ut patet; & illud præceptum ſufficienter proponitur ad obligandum, quod prudenter affirmari poteſt, nec niſi imprudenter negari, ut etiam patet. At tale eſt præceptum, quod apparet probabilius, quum pro eo ſtent motiva graviora; prudenter enim judicando præferuntur motiva graviora motivis minus gravibus, & major veriſimilitudo minori, nec niſi imprudenter poſtponerentur.

4. Ut quis non peccet debet habere judicium ſaltem moraliter certum, quod actio ſua ſit licita. Nam homo ſemper tenetur prudenter agere, nec licet ſe exponere periculo peccandi; prudentia autem, quum ſit virtus mentis practica, requirit certitudinem ſaltem moralem. At hoc judicium haberi non poteſt, ſequendo opinionem minus probabilem, & minus tutam. Nam non poteſt illi apparere certum, quod actus ſit licitus, quum illi appareat certum, quod veroſimilius ſit eum eſſe illicitum; hæc enim judicia virtualiter opponuntur: Mihi apparet certum, quod actus ſit licitus, & ſimul mihi apparet certum, quod veroſimilius ſit eum eſſe illicitum.

5. Quia in concurſu duarum opinionum æque probabilium tenemur ſequi tutiorem, ut modo probabo. Ergo a fortiori, &c.

Hinc collige nemini licere conſilium dare ſecundum opinionem, quæ ei minus probabilis & minus tuta videtur; quum nemini liceat ſecundum illam operari, & nemini liceat conſulere actum illicitum.

Porro Adverſarii fatentur, Profeſſores in docendo teneri ſequi ſententiam probabiliorem, præſertim in rebus gravibus, quales ſunt quæ ad fidem, vel mores pertinent; quia ideo eis tale munus commiſſum eſt, ut diſcipulos doceant probabiliora in rebus, quarum abſoluta certitudo non eſt.

Obj.

Obj. 1. Opinio minus probabilis in allata hypotheſi, eſt probabilis, habet motivum grave, ac rationabile. Ergo.

Reſp. Opinio minus probabilis, in concurſu tutioris probabilioris, aut æque probabilis, eſt ad ſummum probabilis ſpeculative, ſecundum ſe, & abſolute; at non eſt probabilis practice, & in ordine ad hic, & nunc operandum ex prudenti judicio de honeſtate, ſeu licitate actus. Habet motivum grave, aptum ad obtinendum aſſenſum viri prudentis, ſi illud ſpectetur ſeorſim, & abſolute: ſecus, ſi ſpectetur comparate ad motivum gravius, aut æque grave in oppoſitum; nam motivum grave non poteſt prudenter in judicando præferri motivo graviori, aut æque gravi in oppoſitum; nec proinde in hoc concurſu poteſt fundare aſſenſum prudentem de licitate actus.

Obj. 2. Opinio probabilis, hoc ipſo quod eſt probabilis, prudenter judicatur ut vera, etiam in tali concurſu, & ſic prudenter ſecundum eam agimus.

Reſp. Hoc eſt falſum, ut conſtat ex dictis, & ex his propoſitionibus ab Innoc. XI. damnatis. 3. *Generatim dum probabilitate ſive intrinſeca, ſive extrinſeca, quantumvis tenui, modo a probabilitatis finibus non exeatur, confiſi aliquid agimus, ſemper prudenter agimus.* 4. *Excuſabitur infidelis non credens ductus opinione minus probabili.* Ergo nec quivis alius excuſabitur, ſi talem opinionem ſequatur in iis, quæ pertinent ad mores. Præterea opinio probabilis non poteſt, ſaltem prudenter, judicari vera in concurſu probabilioris oppoſitæ; quum ſit fundamentum gravius judicandi eam eſſe falſam. Idem dic in concurſu opinionis æque probabilis, quia non eſt potior ratio eam judicandi veram, quam falſam, nec eſt ſufficiens fundamentum attribuendi veritatem uni parti potius quam alteri, quum neutra appareat magis vera quam falſa: unde intellectus tunc debet hærere ſuſpenſus, vel judicare rem eſſe dubiam.

Obj. 3. Motivum grave, hoc ipſo, quod grave eſt, dignum eſt aſſenſu, & facit magnam ſpem aſſequendæ veritatis.

Reſp. diſt. Quandiu non apparet motivum gravius, vel æquale in oppoſitum, *Concedo*. Quum apparet motivum gravius, vel æquale pro oppoſita parte; *Nego*. Nam Gravitas motivi vincitur per gravitatem majorem alterius oppoſiti, & non poteſt vincere gravitatem æqualem. Porro motivum grave non ſic dicitur, quia meretur aſſenſum in omni caſu, ſed tantum quia illum meretur, quamdiu ejus vis non ſuperetur per majus motivum oppoſitum, vel non elidatur per æquale, quod viciſſim elidit: nulla enim gravitas prævalere poteſt alteri majori, vel æquali oppoſitæ.

Obj. 4. Motivum per ſe ſufficiens ad prudentem aſſenſum, ſemper ad eum ſufficit.

Reſp. Motivum per ſe, & intrinſece ſufficiens ad pru-

dentem aſſenſum pro quocumque caſu, ſemper ſufficit ad prudentem aſſenſum. At non ſemper ad prudentem aſſenſum ſufficit motivum, quod ad illum ſufficiens eſt pro aliquibus tantum caſibus. Motivum autem præciſe grave non eſt motivum per ſe, & intrinſece ſufficiens ad prudentem aſſenſum pro quocumque caſu: alioqui ſufficeret etiam, dum poſtea occurrit motivum evidens, & certum pro oppoſita parte.

Obj. 5. Sequens opinionem minus probabilem, agit cum ratione. Ergo non peccat.

Reſp. Agit cum ratione, quæ ſuperatur per aliam majorem in oppoſitum, & quæ proinde non ſufficit ad prudentem aſſenſum, & ſic agit imprudenter, & irrationabiliter. Si autem ſequatur opinionem æque probabilem, tunc agit cum ratione, quæ eliditur per aliam æqualem, & quæ proinde non ſufficit ad prudentem aſſenſum.

Obj. 6. Lex non obligat, niſi quum certum, & evidens eſt illam exiſtere.

Reſp. Neg. Quia 1. hoc continet laxitatem intolerabilem. 2. Inde ſequeretur legem naturalem, quoad maximam ſui partem, inutiliter latam eſſe a Deo. Nam ut patet ex diſſidiis Doctorum circa innumeros pene caſus, lex naturalis, quoad maximam ſui partem, & innumeros pene caſus, non cognoſcitur evidenter. 3. Sequeretur licere ſequi opinionem minus tutam, quamdiu habet aliquid probabilitatis, quod damnatum eſt ab Innocentio XI., & repugnat cap. 44. *de ſentent. excomm.* nam tandiu oppoſita tutior non eſt evidenter vera. 4. Lex obligat hoc ipſo, quod eſt ſufficienter propoſita; hoc ipſo autem quod eſt probabilius illam exiſtere, ſufficienter intelligitur propoſita; nam hoc ipſo ejus exiſtentia prudenter affirmari poteſt, & nonniſi imprudenter negari, quum ſubſint motiva graviora.

Obj. 7. Poteſt quis per principia certa formare judicium prudens, & certum, quod liceat ſequi opinionem minus probabilem, & minus tutam in concurſu tutioris magis, aut æque probabilis.

Reſp. Neg. Nam principia Probabiliſtarum non ſunt certa, ſed controverſa; imo ſunt falſa, aut ſaltem dubia, ut patet ex noſtris ſolutionibus. Unde non poſſunt fundare judicium moraliter certum de honeſtate actionis, vel omiſſionis.

Obj. 8. Summi Pontifices ſæpe diſpenſarunt in caſibus, in quibus minus probabile erat, eos poſſe diſpenſare. Ergo ſæpe ſecuti ſunt opinionem minus probabilem, &c.

Reſp. Neg. anteced. Nam ſi qui in concedendis diſpenſationibus aliquando a communiori ſui temporis ſententia receſſerunt, ideo ab ea diſceſſere, quia poſt ſufficientem veritatis inquiſitionem, oppoſitam ſententiam judicarunt eſſe longe probabiliorem ex motivis intrinſecis.

Obj.

Obj. 9. Cap. *Si vir*. 2. de cognat. ſpirit. dicitur: *Si vir, vel mulier ſcienter, vel ignoranter filium ſuum de ſacro fonte ſuſceperint, an propter hoc ſeparari debeant? Conſultationi ſuæ taliter reſpondemus, quod quamvis generaliter ſit inſtitutum, ut debeant ſeparari, quidam tamen humanius ſentientes, aliter ſtatuerunt. Ideoque nobis videtur, quod ſive ex ignorantia, ſive ex malitia id fecerint, non ſunt ab invicem ſeparandi; nec alter alteri debet debitum ſubtrahere, niſi ad continentiam ſervandam poſſint induci*. Unde ſic argumentaberis. Ibi Alexander III. caſum propoſitum decidit ſecundum opinionem minus probabilem, & minus tutam, utpote faventem libertati, ut patet ex his verbis: *Quidam humanius ſentientes, aliter ſtatuerunt*. Ergo.

Reſp. Neg. ant. Et dico, eum deciſiſſe caſum ſecundum opinionem faventem libertati, quia ei probabilior videbatur, ut patet ex ratione, quam ſubjicit: *Quia*, inquit, *ſi ex ignorantia id factum eſt, eos ignorantia excuſare videtur: ſi ex malitia, eis ſua fraus non debet patrocinari, vel dolus*. Quare multi Canoniſtæ per tò *humanius*, intelligunt æquius, rationabilius. Porro ibi non permittit parenti, qui ſcienter filium de ſacro fonte levaret, exigere debitum; ſed præciſe ſtatuit, non ideo debitum denegari debere petenti. Præterea ibi agitur de eo, quod Pontifex, utpote Legiſlator ſupremus, mutare poterat, ſi magis expedire judicaret, ad amovendum peccandi periculum.

Obj. 10. Cap. *Laudabilem*, de frigidis, ubi Cœleſtinus III. triennium experientiæ concedit eis, qui matrimonium contraxerunt, ſi dubitent, an impotentia ſit abſoluta, vel temporalis.

Reſp. Ex hoc capitulo nil concludi poteſt contra nos; nam etiamſi minus probabile eſſet illos ſub finem triennii non fore impotentes; tamen certum eſt, 1. Eccleſiam in dubio, an impotentia ſit abſoluta, an temporalis, poſſe certum tempus experientiæ concedere iis, qui jam contraxerunt: alioqui ſi hoc non concederetur, vel matrimonium diſſolveretur in dubio de ejus valore, quod non licet: vel contrahentibus prohibendum eſſet, ne in tali dubio uterentur conjugio, & ne aliud inirent, quod etiam fieri non poteſt ſine injuria aliorum, qui bona fide contraxerunt; & ſine neceſſitate, & culpa ſua exponerentur periculo incontinentiæ. 2. Tempus illud triennii prudenter conſtitutum eſſe, ut adhibitis mediis poſſibilibus, & licitis, conentur impotentiam tollere; nam hoc tempus, nec nimis breve, nec nimis longum eſt, & circa finem trienni impotentia tandem ceſſare poteſt.

Obj. 11. Cap. *Litteras*, de reſtit. ſpoliat.

Reſp. In hoc capitulo Innocentius III. præciſe relinquit duabus ſententiis oppoſitis ſuam probabilitatem ſpeculativam, & abſolutam, quam habebant. Unde non vult damnare eum, qui alterutram eligit prudenter, i-

eoque putans eam eſſe probabiliorem. Ipſe vero tertiam eligit, quia ei videbatur probabilior, nolens tamen definire veritatem, aut falſitatem aliarum. Præterea duæ illæ aliæ ſententiæ priores, quas exponit, ſingulæ ſtant pro lege licet diverſa, non autem pro libertate; nam prima ſtat pro lege juſtitiæ, & jure mariti contra libertatem mulieris, altera vero pro lege matrimonium inter conſanguineos vetante.

Obj. 12 Cap. *Inquiſitioni*, de ſent. excomm.

Reſp. Ibi Pontifex reſpondet ſecundum partem tutiorem, & legi faventem; nam ſic ait de conjuge probabiliter, ſed non certo credente matrimonium eſſe invalidum: *Quum conſcientia pulſat animum ex credulitate probabili, & diſcreta, quamvis non evidenti, & manifeſta, debitum quidem reddere poteſt, ſed poſtulare non debet: ne in alterutro vel contra legem conjugii, vel contra judicium conſcientiæ committat offenſam.*

Obj. 13. Can. *Ego ſolis*, diſt. 9.

Reſp. Ibi S. Auguſtinus non agit de minus probabili, & tuto, ſed ſolum de Authoribus non canonicis. *Alios*, inquit, *ita lego, ut quantalibet ſanctitate, doctrinaque polleant, non ideo verum putent, quia ipſi ita ſenſerunt, ſed quia mihi per alios authores, vel canonicas, vel probabiles rationes, quod a vero non abhorreat, perſuadere potuerunt.* Ubi non dicit ſe admittere eorum libros, ut veros propter probabiles rationes, quæ oppugnentur rationibus æque, aut magis probabilibus, ſeu gravibus in contrarium, de quo tamen hic agitur. Sane licet ſequi opinionem nixam rationibus probabilibus, ſeu gravibus, quando non oppugnatur aliis rationibus magis, aut æque gravibus.

Obj. 14. Can. *Sicut quædam*, diſt. 14. ubi S. Leo dicit: *In iis, quæ vel dubia fuerunt, aut obſcura, id noverimus ſequendum, quod nec præceptis evangelicis contrarium, nec decretis ſanctorum Patrum inveniatur adverſum.*

Reſp. Sequi opinionem minus probabilem, & minus tutam, eſt contra præcepta evangelica, quibus præcipiuntur prudentia chriſtiana in actibus noſtris, vitatio periculi peccandi, maxima cura in ſervandis præceptis, & via arcta, quæ ducit ad vitam, quamque pauci ingrediuntur.

Præterea hic textus in doctrina adverſariorum nimis probat; probat enim nos debere ſequi ſimul duas opiniones contradictorias: nam juxta illos, opinio minus probabilis, & minus tuta, & opinio probabilior, & tutior ipſi contradictoria non adverſantur præceptis evangelicis, nec decretis ſanctorum Patrum; & tamen Sanctus Leo dicit: *Id noverimus ſequendum*, hoc eſt id ſequi debemus.

Porro quum dicitur opinio probabilis eſſe ea, quæ neque Scripturæ, neque Patribus, & Conciliis, neque Summo-

morum Pontificum decretis adverſetur, hoc debet intelligi de opinione pr babili abſolute, & ſecundum ſe conſiderata; nam ſi conſideretur relate ad tutiorem, æque, aut magis probabilem, ea jam quoad praxim adverſatur Scripturæ præcipienti magnam prudentiam, & exigenti certitudinem moralem de bonitate actionis, quæ certitudo non poteſt ſtare pro opinione minus tuta, & minus, aut æque probabili in concurſu tutioris, & probabilioris.

Obj. 15. Omnes fere Doctores XVII. ſæculi docuerunt licere ſequi opinionem minus probabilem, & minus tutam.

Reſp. 1. Illis oppono tum veteres Doctores, qui ante annum 1571. floruerunt; nam Anton. Cordubenſis in ſuo Quæſtionario lib. 2. quæſt. 3. poſtquam dixit tenendam eſſe partem tutiorem, quando probabilior eſt, addit: *Et in hoc omnes Doctores conſentiunt.* Tum Clerum Gallicanum, & innumeros recentiores ex omni natione, & ordine, qui nunc re melius perpenſa, oppoſitum docent. 2. Plurimi ex illis, qui nobis objiciuntur, docuerunt ſolum licere ſequi opinionem minus tutam; quæ communius ab aliis haberetur minus probabilis, quando operanti poſt diligentem veritatis inquiſitionem, apparet certo probabilior ex ratione. 3. In tantum opinio aliqua cenſeri poteſt probabilior propter majorem numerum Doctorum eam tuentium, in quantum idcirco recte præſumitur habere pro ſe graviora motiva ex Scriptura, traditione, vel ratione petita. At jam hæc motiva habere pro ſe recte præſumi non poteſt Probabiliſmus, quum oppoſitum jam pridem a multis oſtenſum ſit. 4. Probabilitas extrinſeca, petita ſcilicet ab authoritate Probabiliſtarum, non plus valere debet apud eos, qui per ſe veritatem explorare debent, quam valeat pondus rationum, quibus nititur Probabiliſmus; quæ profecto rationes certitudinem moralem nunquam fundare poſſunt. 5. Sicut ille imprudenter agit, qui in agendo ſequitur judicium multorum, & gravium virorum, quos ei aliunde evidens eſt errare; ita ille imprudenter agit, qui in agendo ſequitur judicium multorum, & gravium virorum, quos ei, omnibus mature conſideratis, veroſimillus eſt errare. 6. Multæ olim viguerunt opiniones, quæ poſtea diligentius expenſæ, omnino evanuerunt. *Obſerva.* Nemo e Societate noſtra ex profeſſo Probabiliſmum, cujus author fuiſſe fertur Bartholomæus Medina ex alio Ordine, amplexus eſt, & pro eo ſcripſit; niſi poſtquam ita invaluerat, ut jam eſſet communis Scholarum omnium doctrina. Nam Vaſquez, qui primus e Societate noſtra hunc ex profeſſo amplexus eſt, teſtatur tunc fuiſſe inter Doctores communem. Primi vero Probabiliſmi impugnatores e Societate noſtra prodiere, videlicet Rebellus tom. 1. de Juſtitia, edito ann. 1608. Comitolus lib. 2. reſponſ. moral. quæſt. 18. numero 6. edit. ann 1609. Et Andreas Blancus, ſub nomine

Candidi Philaleti, tract. de opinionum praxi, edito ann. 1642, quos ſecuti ſunt multi alii ex eadem Societate, ut de Elizade, Eſtrix, R. P. Thyrſus Gonzalez Præpoſitus Generalis, de Camargo, Malatra, Gisbert, &c. His adde Reginald. lib. 11. cap. 3. Cardinal Bellarmin & plurimos Profeſſores Theologiæ quotidie impugnantes Probabiliſmum, quem Congregatio Generalis XIII. an. 1687. declaravit non eſſe doctrinam Societatis. Et vero S. Ignatius Societatis noſtræ Inſtitutor hanc prudentiæ regulam omnibus Societatis profeſſoribus præſcribit, ut *ſequantur in quavis facultate ſecuriorem, & magis approbatam doctrinam*. Conſtit. pag. 4. cap. 5.

Quæſt. III. *An liceat ſequi opinionem minus tutam, ſeu ſtantem pro libertate, in concurſu opinionis æque probabilis tutioris, ſeu ſtantis pro præcepto.*

Reſp. Neg. Quia 1. extat illud præceptum generale lumine naturali notum, & in Jure canonico ſæpe a Summis Pontificibus traditum, ut principium deciſionum: *In dubiis tutior pars eſt eligenda*, ut cap. 5. de Clerico excomm. *In dubiis tutior pars eſt eligenda*. Et cap. 12. de homicid. *Quum in dubiis ſemitam debeamus eligere tutiorem*. Et cap. 3. de Sponſal. *Quia igitur in his, quæ dubia ſunt, quod certius exiſtimamus, tenere debemus &c.* Alioqui enim operans exponit ſe periculo faciendi contra legem, & peccandi. At in concurſu duarum opinionum æque probabilium, eſt verum dubium, ut docet S. Thomas quæſt. 14. de verit. art. 1. & S. Antonin. 1. part. tit. 20. de regulis juris. Nam eſt vera ſuſpenſio judicii de veritate, & falſitate ob motiva pro utraque parte æqualia: neque enim eſt potior ratio judicandi unam opinionem eſſe veram, quam alteram, quum neutra plus, minuſve appareat vera, aut veriſimilis, quam altera; & ſic intellectus neceſſario ſuſpendit judicium. Ergo in tali concurſu eligi debet pars tutior, agendo ſecundum opinionem ſtantem pro præcepto.

2. Ex S. Auguſt lib 1. de Bapt. c. 3. *Graviter peccaret in rebus ad ſalutem animæ pertinentibus, vel eo ſolo, quod certis incerta præponeret.* Et cap. 5. *Accipere* (Baptiſmum) *in parte Donati, ſi incertum eſt eſſe peccatum, qui dubitet certum eſſe peccatum, non ibi potius accipere, ubi certum eſt non eſſe peccatum?* Ergo ex S. Auguſtino, quum incertum eſt aliquid eſſe peccatum, & certum eſt aliquid non eſſe peccatum, certo peccat, qui non eligit id, quod conſtat non eſſe peccatum. At in concurſu opinionum æque probabilium, eligens minus tutam non eligit id, quod certum eſt non eſſe peccatum, ſed id, quod incertum eſt non eſſe peccatum, ut patet: quum ſit æque probabile eſſe peccatum. Ergo talis certo peccat.

3. Peccat, qui agit ſine judicio prudenti, quod actio ſua ſit licita. At ſequens opinionem minus tutam in al-

lata hypotheſi agit ſine tali judicio: nam non poteſt ſaltem prudenter judicare, non extare præceptum prohibens actionem; quum non poſſit ſaltem prudenter judicare veram eſſe opinionem negantem extare præceptum: non enim habet fundamentum ſufficiens judicandi illam eſſe potius veram, quam oppoſitam, quum fundamenta utriuſque opinionis appareant æqualia: & apparentia veri, ac falſi ſit æqualis pro utraque parte contradictionis. Quare ut intellectus prudenter ſe gerat, debet ſuſpendere aſſenſum, & diſſenſum, quum non habeat motivum potius aſſentiendi, quam diſſentiendi.

4. Opinio æque tantum probabilis ſtans pro libertate, non poteſt afferre certitudinem moralem, quæ ſaltem requiritur ad non peccandum: nam motiva, quibus nititur, eliduntur per motiva oppoſita æque gravia: quantam enim illa habent vim movendi ad aſſenſum, tantam alia habent movendi ad diſſenſum, & ſic intellectus nihil habet, quo poſſit, ſaltem prudenter, & firmiter determinari ad aſſenſum.

5. Qui ſe exponit probabili periculo peccandi, peccat, juxta illud Eccl. *Qui amat periculum, in illo peribit.* Sed qui facit id, quod ei apparet tam probabile eſſe illicitum, quam licitum, exponit ſe probabili periculo peccandi, attento animi ſui conceptu, quum evidenter, & neceſſario judicet eſſe æque probabile actum prohiberi.

6. Qui facit, vel omittit id, quod cognoſcit æque probabiliter eſſe contra legem, quam non eſſe, violat hoc præceptum generale, obligans ad maximam ſolicitudinem, & curam ſervandi legem. Pſal. 118. *Tu mandaſti mandata tua cuſtodiri nimis.* Item peccat contra legem charitatis, & ſubjectionis ad Deum: nam hæc lex exigit, ut abſtineamus non ſolum ab iis, quibus certo ſcimus Dominum, ac Legislatorem offendendum, ſed etiam ab illis, quibus non conſtat non eſſe offendendum. Non enim eſt bonus amicus, bonus ac fidelis ſervus, qui facit id, quod judicat æque probabile eſſe, quod diſpliceat amico, vel domino.

Confirmo 1. Authoritate Cleri Gallicani, qui in Comitiis generalibus ann. 1700. ſic ait: *Abſit vero, ut probemus eorum errorem, qui negant licere ſequi opinionem vel inter probabiles probabiliſſimam. Sed ad rectum uſum probabilium opinionum has regulas a jure præſcriptas agnoſcimus: Primum, ut in dubiis de ſalutis negotio, ubi æqualia utrimque animo ſeſe offerunt rationum momenta, ſequamur id quod tutius, ſive quod eſt in hoc caſu unice tutum. Neque id conſilii, ſed præcepti loco habeamus, dicente Scriptura:* Qui amat periculum, in illo peribit: *Hæc prima regula. Altera... ut nemini liceat eligere eam ſententiam, quam non veritati magis conſentaneam duxerit.*

2. Authoritate Cardin. Bellarmini ep. ad nepotem ſuum

Epiſc. Thean. ubi hæc ait: *Si quis velit in tuto ſalutem ſuam collocare, is omnino debet certam veritatem inquirere, & non reſpicere quid multi hoc tempore dicant, aut faciant. Et ſi rei certitudo non poſſit ad liquidum apparere, debet omnino tutiorem partem ſequi; & nulla ratione, nullius imperio, nulla utilitas temporali propoſita, ad minus tutam partem declinare. Agitur enim de ſumma re, quum de ſalute æterna tractatur; & facillimum eſt conſcientiam erroneam aliorum exemplo induere, & eo modo conſcientia non remordente ad eum locum, ubi vermis non moritur, & ignis non extinguitur, deſcendere.* Hinc non licet inire contractum, qui probabilius, vel æque probabiliter apparet injuſtus &c.

Obj. 1. Qui ſequitur opinionem minus tutam in concurſu oppoſitæ tutioris æque probabilis, non agit in dubio practice practico; ſed per judicia reflexa certo judicat ſe licite agere.

Reſp. 1. Ex dubio ſpeculativo, ſeu generali, neceſſario reſultat dubium practicum circa actionem particularem hic & nunc ponendam. Nam quum propoſitio univerſalis contineat omnes particulares propoſitiones, & per illas verificetur: dubitare an aliquis contractus in genere ſit illicitus, idem eſt, ac dubitare an hic & nunc ille contractus particularis, participans illam rationem ſpecificam, ſit illicitus: ſic dubitare an liceat pingere die feſto ſine neceſſitate, idem eſt, ac dubitare an Petro, Paulo &c. liceat pingere hoc die feſto ſine neceſſitate. Ergo non poſſum dubitare ſpeculative, & in univerſali, an illicitus ſit aliquis contractus, quin ſimul dubitem, an ſit illicitus contractus a me hic & nunc celebrandus, ſi hic contineatur ſub illa ratione communi, & niſi adſit aliqua circumſtantia hunc contractum extrahens ab illa ratione ſpecifica, ſeu communi.

Reſp. 2. Judicia illa reflexa adverſariorum non ſunt certa. Nam nituntur principiis dubiis, controverſis, imo falſis: unde non reſolvunt prudenter dubium, nec certitudinem moralem de honeſtate actionis pariunt. Nempe hæc ſunt præcipua illorum principia:

Primum. Prudenter agimus ſequendo opinionem probabilem, etiam in concurſu oppoſitæ tutioris magis, aut ſaltem æque probabilis, ſed hujus falſitatem jam oſtendi.

Secundum. In dubio melior eſt conditio poſſidentis; & homo eſt in poſſeſſione ſuæ libertatis circa actiones ſuas, quamdiu non conſtat extare legem eas vetantem. Sed contra eſt. Nam 1. hoc effatum (*In dubio melior eſt conditio poſſidentis*) valet ſolum in materia juſtitiæ, ſeu in rebus temporalibus, quæ ſubſunt poteſtati humanæ, & in quibus ſolis applicatur a jure, idque docent Vaſquez, Azor., Turrian. & alii. At non habet locum in actibus moralibus, ubi agitur de licito, & illicito, quod non ſubjicitur poteſtati humanæ, ſed in his valet iſtud axio-

ma:

ma: *in dubio tutior pars eſt eligenda*. Præterea prius effatum ſupponit parem cauſam: At in dubiis de licito, & illicito, non eſt par cauſa Dei, & creaturæ; Deus enim, ut ſupremus Dominus, habet jus prælationis in omnibus. 2. Falſum eſt hominem eſſe in poſſeſſione ſuæ libertatis quamdiu lex non eſt certa. Nam agitur hic non de libertate facti, quæ conſiſtit in potentia phyſica agendi, & non agendi pro arbitrio, ſed de libertate juris, quæ conſiſtit in potentia agendi, & omittendi licite. Unde quum dubitatur an extet lex vetans aliquid, hoc ipſo dubium eſt an homo id poſſit facere licite, ac proinde an ſit in poſſeſſione ſuæ libertatis. Ergo jam eſt petitio principii, & affertur pro principio id, de quo eſt quæſtio. Jam vero quum æque veriſimile eſt extare legem prohibentem actum, homo non poteſt licite eum ponere; nam tunc non poteſt judicare prudenter illum non eſſe prohibitum, & ſic privatur libertate juris: homo enim nil poteſt licite agere, niſi prius prudenter judicet illud eſſe voluntate divina permiſſum, vel præceptum: voluntas quippe divina eſt regula, ac menſura actionum noſtræ voluntatis, quæ illi neceſſario ſubjici debet, regula autem eſt prior regulato: ac proinde prius eſt aliquid eſſe voluntate Dei permiſſum, quam eſſe licitum voluntati noſtræ: & ſic voluntas noſtra, ut licite agat, debet cognoſcere prius, an illud ſit divinæ voluntati conforme, non enim regulari poteſt a voluntate Dei, niſi præcognita. Præterea in dubio, ſeu æquali probabilitate, Dx generalis ſubjectionis ad Deum, ut ſupremum Dominum, ac Legislatorem, habet poſſeſſionem anteriorem, & potiorem, quam noſtra libertas, obligatque ad abſtinendum ab iis, de quibus dubitamus, utrum Dei voluntati adverſentur.

Tertium. Chriſti jugum ſuave eſt.

Reſp. Eſt equidem ſuave, non per laxitatem doctrinæ; ait enim ipſe Matth. 7. *Quam arcta via eſt, quæ ducit ad vitam!* Sed tum per gratias uberiores, & majores, quæ in lege Evangelica dantur: tum quia lex Evangelica eſt lex charitatis efficientis ſuave, & leve, quod grave, & amarum erat, ut explicat S. Auguſt. ſermon. 47. de diverſ., tum quia lex Chriſti liberat ab onere innumerorum pene præceptorum Judæis impoſitorum; & præter præcepta moralia, quæ ſunt juris naturalis, pauca mere poſitiva omnes obligantia continet.

Quartum. In æquali probabilitate pro exiſtentia, & non exiſtentia legis, lex non eſt ſufficienter propoſita, nec poteſt prudenter affirmari. Ergo tunc non obligat.

Reſp Nego conſequentiam. Quia tenentur ſervare illud præceptum dubium vi alterius præcepti generalis certi, nempe: *In dubio tutior pars eligi debet. Cavendum eſt periculum peccandi; nam qui amat periculum, in illo peribit*. Item vi legis charitatis, & ſubjectionis ad Deum præcipientis, ut ſervetur præceptum du-

 bium,

bium, cujus exiſtentia prudenter negari non poteſt, ne nos exponamus periculo faciendi contra legem vere exiſtentem, & agendi id, quod reipſa diſplicet Deo.

Obj. 2. Hoc axioma: *In dubiis tutior pars eligenda eſt*, continet dumtaxat conſilium, non præceptum, ſaltem pro omni caſu.

Reſp. Neg. Nam Summi Pontifices locis citatis illud adhibent, ut principium morale ſuæ deciſionis, ex ſe obligans pro omni caſu: unde utuntur verbo *Debeo*; illudque ſupponunt ut certum & lumine naturali notum. Et vero alioqui homo in æſtimatione prudenti exponeret ſe periculo morali agendi contra legem, & peccandi.

Nec dicas illos loqui de dubio facti. Si enim in dubio facti pars tutior eligi debet, a fortiori etiam debet in dubio juris; nam tutior pars eligi non debet in dubio facti niſi quia dubium facti conjunctum eſt cum dubio juris, in quo non poteſt haberi perſuaſio ſaltem prudens, nec certitudo moralis, quod electio partis minus tutæ ſit licita.

Dices 1. Hæc regula: *In dubio tutior pars eligenda eſt*, intelligi debet ſolum de dubio negativo.

Reſp. Neg. prop. Nam regula generalis eſt, & æque ſpectat poſitivum dubium, quod eſt magis proprie dubium. Nam quum æquales occurrunt pro utraque parte rationes, intellectus non poteſt ſaltem prudenter non ſuſpendere aſſenſum, quum non ſit potior ratio aſſentiendi uni parti, quam alteri. Ergo tunc eſt proprie verum dubium morale, ac prudens.

Præterea in quovis dubio eligens partem minus tutam, exponit ſe morali periculo violandi legem, & peccandi; nec intellectus poteſt judicare prudenter partem minus tutam eſſe veram, & licere illam ſequi.

Dices 2. In dubio poſitivo poteſt intellectus ex imperio voluntatis aſſentiri parti minus tutæ, & veræ.

Reſp. Id non poteſt ſaltem prudenter, quum pars minus tuta non apparet ei magis vera, quam falſa: nec id poteſt ſaltem ſine gravi formidine oppoſiti, quæ non poteſt niſi imprudenter contemni. Unde talis adhæſio non poteſt excuſare a peccato, & cum ea morale periculum eſt agendi contra aliquam legem, ideoque peccandi.

Obj. 3 Motivum grave non amittit gravitatem ſuam ex eo, quod concurrat cum motivo æque gravi in oppoſitum. Ergo motivum grave etiam in concurſu æque gravi, ſufficit ad prudentem aſſenſum.

Reſp. Neg. conſeq. Imo quia utrumque motivum retinet gravitatem ſuam in concurſu, & ſic ſe mutuo elidunt, neutra pars magis apparet vera, quam falſa, ac proinde intellectus neutri poteſt ſaltem prudenter aſſentire, vel diſſentire; ſed debet ſuſpendere aſſenſum, ac diſſenſum, & ſic manere dubius. Extat autem præceptum generale cer-

certum, obligans ad ſequendam partem tutiorem in omni dubio, ne nos exponamus periculo peccandi.

Obj. 4. Nobis obſtant hæ regulæ juris: *In obſcuris minimum eſt ſequendum. Odia reſtringi, & favores convenit ampliari.*

Reſp. Hæ, & ſimiles regulæ intelligi debent ſolum de dubiis facti, & ubi agitur de pœnis inffligendis; non autem de dubiis, ubi agitur de licito, & illicito. Quia in dubio de admiſſione criminis, vel de merito culpæ, benignior pars eſt tutior. Nam illam ſequens, exponit ſe ſolum periculo non condemnandi reum, vel puniendi infra meritum, quod non eſt intrinſece, ac per ſe malum; oppoſitam vero ſequens, exponit ſe periculo damnandi innocentem, vel puniendi reum ultra meritum, quod eſt intrinſece malum. Hinc illa Regula 152. ff. de regul. juris: *In re dubia benigniorem interpretationem ſequi non minus juſtius eſt, quam tutius:* Et iſta Reg. 11. in 6. *Quum ſunt partium jura obſcura, reo favendum eſt potius, quam actori.* At in dubiis de licito, & illicito, ſequens opinionem benigniorem, ſeu faventem libertati, exponit ſe periculo faciendi contra legem, ac proinde peccat.

Quæſt. IV. *An liceat ſequi opinionem minus tutam, ſed probabiliorem?*

Reſp. 1. Tenemur ſequi partem tutiorem in iis omnibus, in quibus ignorantia invincibilis, & major probabilitas non juvant ad obtinendum finem, quem procurare tenemur. Quia adhiberi debent media efficacia, ſi adſint.

Hinc tenemur. 1. Sequi partem tutiorem, ubi agitur de iis, quæ ſunt de neceſſitate medii ad ſalutem, vel quæ requiruntur ad validam adminiſtrationem, & ſuſceptionem Sacramentorum: quia non obtinebitur ſalus, nec effectus Sacramenti, niſi re ipſa ponantur ea, quæ Deus ad hunc finem exigit (*). Hinc Innocent. XI. damnavit hanc propoſitionem: *Non eſt illicitum in Sacramentis conficiendis ſequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore, niſi id vetet lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi; hinc ſententia probabili tantum utendum non eſt in collatione Baptiſmi, Ordinis Sacerdotalis, aut Epiſcopalis.* 2. Ubi agitur de procuranda ſanitate corporis, de victoria ſive in bello, ſive in judicio, de vitando damno proximi, quod cavere tenemur ex juſtitia, vel charitate &c. Quia in his non obtinebitur finis debitus, niſi adhibeantur media reipſa, & non ſolum opinione efficacia. Neque enim major probabilitas opinionis mutat naturam rerum, aut iis efficaciam tribuit, aut impedit damnum. Unde nullatenus eſt probabile, etiam ſpeculative, quod tunc liceat oppoſitum. 3. Ad tutiorem partem tenetur, quia ad tutiora adhibenda ex conventione, voto, vel ſuperioris præcepto obligatur.

Reſp. 2. Licet ſequi opinionem minus tutam de licito, quando poſt debitam veritatis inquiſitionem apparet certo, ac valde probabilis, & multo probabilior oppoſita, ita ut excludat dubitationem, & formidinem rationabilem errandi. *Prob.* Quia 1. Alexander VIII. damnavit hanc propoſitionem: *Non licet ſequi opinionem vel inter probabiles probabiliſſimam*. 2. Ex Clero Gallicano ſupra laudato. 3. Licet ſequi judicium prudens, ac moraliter certum de honeſtate, ſeu licitate actus. At opinio multo probabilior de licito eſt, ſeu fundat ejuſmodi judicium: nam ſequens opinionem multo probabiliorem de licito, licet minus tutam, judicat, aut ſaltem judicare poteſt prudenter, & firmiter, actionem ſuam eſſe licitam: ille enim firmiter, & prudenter judicat, qui in judicando præfert motiva multo graviora motivis minus gravibus, quæ præ illis citra culpam, & affectum inordinatum levia, & merito contemnenda apparent, & ſic habet prudentem, & firmam perſuaſionem, quod actio ſua ſit licita, nec ullam habet formidinem erroris; vel ſi quam habet, illam prudenter repellit, ac contemnit ut ſcrupulum: quum habeat motiva multo graviora judicandi actionem ſuam eſſe licitam, quam ſint motiva judicandi oppoſitum, quæ comparate ad longe graviora, apparent levia; & merito præ illis contemnenda: proinde ſe habent perinde ac ſi non eſſent; motivum enim quod prudenter contemnitur, perinde ſe habet, ac ſi non extaret. Ita docet Sanctus Antoninus 2. par. tit. 3. cap. 10. §. 10. & ſub fin. hæc ait: *Non enim conſurgit certitudo moralis ex evidentia demonſtrationis, ſed ex probabilibus conjecturis groſſis, & figuralibus, magis ad unam partem, quam ad aliam ſe habentibus*. At ex Regul. 31. Jur. in 6. *Eum, qui certus eſt, certiorari ulterius non oportet*. Et vero impoſſibile eſt habere dictamina metaphyſice, aut phyſice certa de omnibus agibilibus. Deus autem, qui diſponit omnia ſuaviter, non exigit ab homine, ut ſemper cum evidentia, & certitudine metaphyſica de materiali honeſtate ſuæ actionis operetur, quia eſt ſupra conditionem hominis in hoc ſtatu ſemper ſic operari, ait Cajet. Itaque Deus ſolum a nobis exigit, ut nunquam operemur ſine firma, & prudenti perſuaſione, quod operatio hic & nunc exercenda ſit licita.

Hinc quamvis opinio Guillelmi Pariſienſis docens hominem ſtatim, atque peccavit, teneri ad confeſſionem, ſit tutior; nemo tamen peccati arguit eum, qui confeſſionem aliquantiſper differt, quia opinio oppoſita S. Thomæ eſt multo probabilior, & tuta.

Dixi *multo probabilior*. Nam non licet ſequi opinionem minus tutam, quæ apparet ſolum paulo probabilior tutiore. Quia in moralibus parum pro nihilo reputatur; & quia exiguus probabilitatis exceſſus non fundat cer-

certitudinem moralem, nec excludit formidinem rationabilem erroris, nec proinde tollit periculum probabile peccandi.

Obj. 1. Opinio tutior licet minus probabilis eſt adhuc probabilis, habet motivum grave &c.

Reſp. Ita eſt, ſi abſolute, & ſeorſim ſpectetur, non autem ſi ſpectetur comparate ad oppoſitam longe probabiliorem, & relate ad operantem. Nam tunc ejus motivum operanti apparet leve ſic, ut prudenter contemnatur præ oppoſito longe graviori, ac proinde perinde ſe habet, ac ſi non eſſet.

Obj. 2. Formido eſt eſſentialis cuilibet opinioni, etſi probabiliſſimæ. Ergo nulla opinio poteſt eſſe moraliter certa.

Reſp. Diſt. antec. Formido logica. C. moralis. N. Duplex eſt formido, una logica, quæ eſt eſſentialis omni aſſenſui opinativo, & conſiſtit in actu, quo intellectus cognoſcit non repugnare præciſe ex vi motivi aſſenſus, rem aliter ſe habere, atque judicat; & alia moralis, quæ eſt accidentalis aſſenſui opinativo, & ab eo ſeparabilis, conſiſtitque in actu, quo intellectus dicit rem forte aliter ſe habere, ſive quo non leviter ſuſpicatur rem ſe habere, atque judicat. Hæc ſola formido repugnat certitudini morali, & abeſt ab opinione probabiliore.

Quæſt. V. *Ad quid tenemur, quando opinio eſt probabilis extra concurſum?*

Reſp 1. Tenemur ſervare præceptum, quando opinio affirmans illud exiſtere, eſt unice probabilis. Quia 1. tenemur ſervare præceptum cujus exiſtentia apparet æque probabilis, ac non exiſtentia, ut probavi. Ergo a fortiori, ſi ejus exiſtentia appareat unice probabilis. 2. Homo in hoc caſu poteſt prudenter judicare legem exiſtere, nec id poteſt niſi imprudenter negare: nam habet grave motivum id aſſerendi; & nullum habet negandi. At quiſque tenetur ſervare legem, quam poteſt prudenter judicare exiſtere, vel quam non poteſt niſi imprudenter negare.

Reſp. 2. Licet ſequi opinionem minus tutam, ſeu negantem præceptum, quando eſt unice probabilis, ita ut excludat omnem formidinem ſaltem rationabilem peccandi. Quia illam ſequens poteſt judicare prudenter, & firmiter actionem ſuam eſſe licitam: nam habet motivum grave id judicandi, & nullum habet aliter judicandi. Unde nec habet anxietatem, nec formidinem erroris, aut ſi quam habet, poteſt eam contemnere ut ſcrupulum, quippe quæ careat fundamento ſaltem rationabili. Sic ruſticus licite omittit ſacrum eo die, quo ejus Paſtor, vir probus, & doctus exiſtimatus aſſerit ad illud non teneri, ſi nullum habet motivum judicandi oppoſitum, nec ſuum Paſtorem falli, aut fallere, ex cap. 44. *de ſentent. excomm.*

Unde-

Unde tunc talis opinio eſt certa practice, & relate ad operantem, quamvis ſpeculative, & abſolute ſpectata, ſit dumtaxat probabilis. Quod ſi contingat talem opinionem eſſe reipſa falſam, error eſt invincibilis.

TRACTATUS
DE LEGIBUS.

SECTIO PRIMA.

De Lege in communi.

Quæſt. I. QUid eſt Lex?

Reſp. Eſt præceptum commune, honeſtum, juſtum, ſtabile, ſeu perpetuum, ad bonum commune, a gerente curam communitatis impoſitum, & ſufficienter promulgatum.

Itaque ex communi Doctorum ſententia, Lex eſt 1. Præceptum; nam Lex eſt ordinatio Superioris efficax, & obligans ſubditos ad agendum, vel omittendum aliquid. Non poteſt autem obligare niſi præcipiendo, hoc eſt jubendo, vel vetando. Hinc Lex permittens eſt etiam præceptiva, ſaltem virtualiter: nam hoc ipſo quod permittit aliquid fieri, prohibet ne illud fieri impediatur. Porro præceptum eſt recta agendi, vel omittendi ratio, ſeu regula obligans ex auctoritate Superioris. Per *tò* obligans, differt a conſilio, quod eſt etiam recta agendi regula, ſed non obligans. Hinc illud S. Hieronymi lib. 1. contra Jovin. *Ubi conſilium datur, offerentis arbitrium eſt: ubi præceptum, neceſſitas eſt ſervientis.*

2. Commune; nam debet fieri communitati perfectæ ex L. *jura*, ff. de legib. *Jura non in ſingulas perſonas, ſed generaliter conſtituuntur.* Communitas autem perfecta eſt, quæ ex natura ſua perpetua eſt, ac politicæ gubernationis capax; ſive eſt ea, quæ ſibi ſufficit ad aſſequendum finem, ad quem inſtituta eſt, nempe ad conciliandam, & conſervandam felicitatem, pacem, ac tranquillitatem publicam, ut Regnum, Provincia ſui juris, Eccleſia &c. Imperfecta vero, quæ ex natura ſua non eſt perpetua, nec capax politicæ gubernationis; ſive quæ ſibi non ſufficit ad prædictum finem, ut Familia, Parochia, &c.

Porro cenſetur communitas ſibi ad ſuum finem ſufficere, dum in ea eſt poteſtas Magiſtratus, aut Paſtores inſtituendi, membra, ac ſubditos in ordine continendi, lites, & controverſias dirimendi, improbos, ac ſceleſtos morte mulctandi, vel contumaces a corpore reſecandi.

3. Lex

3. Lex neceſſario debet eſſe honeſta, ſtatuendo videlicet aliquid honeſtum, vel in ſe, vel ſaltem ratione finis intenti, ad quem conducat: nam finis legis eſt homines bonos facere, ut docent Ariſt. & S. Thom. Deinde homo non poteſt obligari ad actus malos, vel inutiles, ſeu indifferentes; nec Deus utpote ſumme bonus, ſapiens, ac rectus, dedit hominibus poteſtatem ſtatuendi niſi honeſta.

4. Juſta, ſcelicet ex parte legiſlatoris, & juſtitia quidem tum legali, in eo poſita, ut proſit bono communi; tum commutativa, quia Legiſlator non plus ſtatuat, quam poſſit ſtatuere, nec aliis quam ſubditis: alias injuriam inferret, & nulla eſſet lex, quum actio non poſſit excedere agentis poteſtatem: tum denique diſtributiva, qua ſecundum æqualitatem proportionis, habita ratione virium, & facultatum, imponantur ſubditis onera in ordine ad bonum commune. Nam eſſet contra rectam rationem, & juſtitiam etiam commutativam, aliquos ultra modum gravare. Ad nullitatem tamen legis ex hoc capite requiritur tanta improportio, & inæqualitas, ut redundet in detrimentum commune, & injuſtum, ac grave onus plurium, ut notat Suarez: alioqui enim ſi Lex de ſe utilis ſit, & pauci plus æquo vexentur, Lex erit valida, & obligabit alios. Illi vero, qui injuſte gravantur, non obligabuntur quoad exceſſum injuſtum, niſi per accidens, ratione ſcandali, vel perturbationis, ad quæ vitanda debet quiſque juri ſuo cedere.

Porro in dubio de honeſtate, vel juſtitia legis præſumendum eſt pro Legiſlatore, & ſervanda lex eſt; tum quod Superior habet jus altius, & poſſidet jus præcipiendi, a quo ſubditus per iſtiuſmodi dubium non probat ſe eſſe exemptum: tum quia Princeps regitur altiori conſilio, & poteſt habere rationes ſubditis occultas; tum quia, tunc legis obſervationem poſtulat bonum commune, & recta gubernatio; nam alioqui ſubditis daretur nimia licentia non ſervandi leges.

5. Eſt de ſe perpetua, hoc eſt, ſtatuta in perpetuum, & ſine termine definito; ita ut ſemel lata, ſemper duret, quamdiu durabit communitas, cui imponitur; niſi abrogetur, aut mutatis circumſtantiis noxia, vel inutilis fiat ex cap. ult. *de Offic. Legat.* Nam perpetuitas legum neceſſaria eſt ad earum finem, nempe bonum commune, quod poſtulat ſtabilitatem, & uniformitatem, ut utiliter adminiſtretur communitas de ſe perpetua, quatenus per continuam ſucceſſionem perſeverat eadem moraliter in poſteris: legum quippe mutatio detrimentum reipublicæ affert.

6. Lex debet eſſentialiter eſſe utilis bono communi, quod eſt finis eſſentialis, & primarius legis. Conſtat tum ex cap. *Erit* diſt. 4. ibi: *Erit autem lex honeſta, juſta, poſſibilis ſecundum naturam, ſecundum patriæ conſuetudinem, loco, temporique conveniens, neceſſaria,*

uti-

utilis, nullo privato commodo, ſed pro communi utilitate conſcripta. Tum quia Lex eſt actus publicæ poteſtatis, quæ inſtituta eſt ſolum in bonum commune; poteſtas ferendi leges non eſt data hominibus, niſi propter bonum commune procurandum, ut conſtat ex Scriptura docente Legiſlatores Eccleſiaſticos eſſe Paſtores, & habere poteſtatem tantum in ædificationem aliorum. 2. ad Cor. 10. Sæculares vero eſſe Miniſtros Dei in bonum ſubditorum. Rom 13. Præterea quum Lex toti communitati imponatur, eamque obliget, debet quoque ad illius bonum referri, alioqui inordinata eſſet; nam contra rectam rationem eſt totum ordinare ad partem, & totum operari pro ſolo bono privato partis. In quo differt poteſtas juriſdictionis a poteſtate determinativa in ſervum, & a jure proprietatis in utilitatem privatam conceſſo. Itaque lex omnis cedere debet in bonum commune, vel immediate, vel ſaltem mediate, & ultimate, alioquin nulla eſt.

7. Lex debet ferri ab eo, qui præeſt communitati. Nam quum Lex feratur communitati perfectæ ob bonum commune, eamque obliget, ferri non poteſt niſi ab eo, ad quem pertinet curare communitatem, quique illius regendæ, obligandæ, & cogendæ poteſtatem habet juridicam.

8. Demum debet eſſe promulgata, ex *L. 9. C. de Legib.* quia Lex eſt regula actionum generalis, & publica, dirigens, & obligans communitatem: at regula non poteſt communitatem dirigere, & obligare, niſi ſit ei applicata, & nota.

Quæſt. II. *Quomodo Lex differt a Præcepto?*

Reſp. Differt 1. Quod Lex neceſſario feratur a perſona publica pro communitate, & ad bonum comunitatis: at præceptum ferri poteſt a perſona privata ad privatam, puta a domino ad ſervum, & in bonum privatum ſuperioris, vel ſubditi, vel alterius. 2. Quod Lex de ſe ſit perpetua, non merum præceptum, quod expirat morte præcipientis; Lex vero non. Quare ſi in noſtra Societate, præcepta Præpoſitorum Generalium ſemper obligent donec a ſucceſſore revocentur, id non habent a ſe, ſed a lege ſpeciali Congregationis ſeptimæ can. 10. iis perpetuitatem ſtatuente. Igitur lex differt a præcepto, ſicut ſpecies a genere: nam omnis lex eſt præceptum, ſed non omne præceptum eſt lex. Præceptum enim aliud eſt commune, aliud particulare. Commune ſubdividitur in perpetuum, quod ſolum eſt proprie lex, & in non perpetuum, ſed ad breve tempus impoſitum. Convenit autem lex cum præcepto, quod utrumque ſit ratio, ſeu regula agendi vel omittendi, obligans ex authoritate ſuperioris.

Quæſt. III. *An lex omnis neceſſario obliget?*

Reſp. Affirm. *Ex commun.* Prob. 1. ex Sancto Hieron. ſupr. cit., & ex S. Auguſt. lib. de ſancta Virgin t. cap. 14.

14. *Præcepto quiſquis non obtemperat, reus eſt, & debitor pœnæ.* 2. Quia lex, ac præceptum eſt uſus, & applicatio juris, quod habet ſuperior ad obligandum ſubditos. Item eſt ordinatio ſuperioris habentis poteſtatem, & voluntatem efficacem obligandi, eamque ſubditis declarandi: at voluntas efficax ſuppoſita poteſtate inducit effectum. 3. Lex divina naturalis, & poſitiva præcipit, ut juſtis ſuperiorum præceptis obtemperemus. Quare violatio cujuſvis præcepti etiam humani eſt tranſgreſſio Legis divinæ, ideoque offenſa Dei, & peccatum.

Obj. Datur lex permiſſiva, ex l. 7. ff. de legibus ibi: *Legis virtus hæc eſt, imperare, vetare, permittere, punire.*

Reſp. Lex permiſſiva obligat alios ad non impediendum id, quod permittitur.

Quæſt. IV. *Quomodo dividitur Lex?*

Reſp. Dividitur in divinam, quæ a Deo, & humanam, quæ ab homine ſancita eſt. Lex divina ſubdividitur in æternam, naturalem, & poſitivam: Poſitiva in veterem, & novam. Vetus eſt ea, quam Deus dedit Moyſi per Angelum, & per Moyſem Iſraelitis. Nova eſt ea, quæ a Chriſto lata fuit omnibus hominibus, & per Apoſtolos promulgata. Lex humana ſubdividitur in Eccleſiaſticam; quæ ſcilicet fertur poteſtate Eccleſiaſtica, & ſpirituali, ut Papæ, Concilii, Epiſcopi: Civilem, quæ fertur poteſtate ſæculari, ut Regis, Principis, &c.

SECTIO II.

De Lege Divina.

Quæſt. I. QUid eſt Lex æterna?

Reſp. Lex æterna late ſumpta eſt ſumma ratio, qua Deus omnia regit, & gubernat: ſtricte ſumpta, eſt ordinatio, & voluntas Dei, qua Deus ab æterno ſtatuit, ut a creatura intellectuali fierent ea, quæ ex natura rei neceſſaria ſunt ad vivendum decenter, ac conformiter naturæ ſuæ intellectuali; & omitterentur ea, quæ naturam intellectualem dedecent ex S. Auguſt. lib. 22. contra Fauſtum cap. 27. dicente: *Lex æterna eſt ratio divina, vel voluntas Dei ordinem naturalem conſervare jubens, perturbari vetans.* Hinc non differt a lege naturali, niſi quod hæc ſuperaddat promulgationem factam in tempore per lumen naturale. Lex enim naturalis nil aliud eſt, quam Lex æterna ſtricte ſumpta naturæ rationali per lumen naturale intimata, habitualiter quidem per rectam rationem, actualiter vero per dictamina rectæ rationis.

Quæſt. II. *Quid eſt Lex naturalis?*

Reſp. Eſt Lex divina, creaturæ rationali impreſſa, præ-

præcipiens quidquid ex natura rei neceſſarium eſt ad vivendum decenter, ac conformiter naturæ rationali ut rationali, & prohibens quidquid ex natura rei dedecet naturam rationalem ut rationalem; atque etiam ſtatuens ea, quæ ex ſe neceſſaria ſunt ad valorem actuum.

Hanc obligare ſub mortali in re gravi fide conſtat ex Roman. 1. *Qui talia agunt* (contra legem naturalem) *digni ſunt morte*. Et c. 2. *Quicumque ſine lege* (ſcripta) *peccaverunt*, *ſine lege peribunt*, propter peccata ſcilicet contra legem naturalem commiſſa. Enimvero legem naturalem violans in re gravi, offendit graviter Deum, quem non poteſt invincibiliter ignorare eſſe illius authorem.

Porro Chriſtus explicavit, & ſancivit præcepta moralia legis naturalis, eorumque omnium obſervationem præcipit. Quare Lex omnis naturalis eſt etiam evangelica quoad materiam, ſeu rem præceptam, & vetitam. *Quæcumque ſunt vera, quæcumque pudica, quæcumque juſta, quæcumque ſancta, quæcumque amabilia, quæcumque bonæ famæ, ſi qua virtus, ſi qua laus diſciplinæ, hæc cogitate*, ut agatis. Phil. 4. ubi Apoſt. commendat obſervationem eorum omnium, quæ lex naturalis, ac divina præcipit, & conſulit.

Quæſt. III. *An Lex naturalis præcipiat, ut ſemper fiant actus honeſti, ac boni.*

Reſp. Affirm. Quia Lex naturalis præcipit, ut homo ſemper vivat decenter, ſeu agat modo conſentaneo naturæ ſuæ rationali qua rationali eſt; & ſic præcipit homini id omne, quod neceſſarium eſt ad vivendum, ſeu agendum ſemper honeſte, ac decenter naturæ rationali ut rationali: *Omnia honeſte, & ſecundum ordinem fiant*, 1. ad Cor. 14. At ad ſemper agendum honeſte, ac decenter naturæ rationali, qua rationali, neceſſe eſt, ut omnis ejus actus deliberatus, ſit conſentaneus naturæ rationali qua rationali, ideoque honeſtus.

Ut autem actus ſit honeſtus, ac bonus, neceſſe eſt, ut ſit de objecto bono, vel indifferenti, ſed conducibili ad bonum finem, ut fiat modo convenienti, & in circumſtantiis objecto debitis, & propter finem honeſtum. Nam ſi unum ex iis deſit, actus non eſt bonus, ſed malus: tunc enim non tendit decenter, ac convenienter naturæ rationali in objectum, finem, & circumſtantias actui debitas; & ſic non convenit, ſed diſconvenit naturæ rationali, ſeu intellectuali, nec a recta ratione approbatur, ſed improbatur; quippe recta ratio dictat eum ſolum actum eſſe bonum, & laudabilem, qui habet objectum legitimum, finem honeſtum, & circumſtantias objecto debitas. Hinc illud axioma Theologicum: *Bonum ex integra cauſa, malum ex quolibet defectu.*

Quæſt. IV *An Lex naturalis poteſt mutari?*

Reſp. 1. Ex communi ſententia, non poteſt mutari proprie. Quia Lex mutatur proprie, quum deſinit, aut fit

ſit inhoneſta, noxia, vel inutilis, aut abrogatur a ſuperiore, vel contraria conſuetudine præſcribitur. At Lex naturalis, neque poteſt deſinere, quum ſit neceſſaria, & lata in perpetuum, neque fieri inhoneſta, noxia, vel inutilis; quum nil præcipiat niſi bonum, ac honeſtum, & ex natura rei neceſſarium; & nil vetet niſi id, quod eſt per ſe malum, ac inhoneſtum; neque poteſt abrogari a ſuperiore, nempe Deo: Deus enim non poteſt non præcipere ſemper creaturæ rationali id omne, quod ex natura rei neceſſarium eſt ad vivendum honeſte, & decenter naturæ ſuæ, nec prohibere id omne, quod ex natura rei illam dedecet: nam non poteſt creaturam rationalem non regere ſapienter, & ordinate, & modo ſuæ ſanctitati conſentaneo, ideoque decenter, ac conformiter naturæ rationali. Quare Lex naturalis, ſuppoſita creatura intellectuali, eſt abſolute neceſſaria. Denique non poteſt contraria conſuetudine præſcribi: nam ſi non poteſt abrogari a Deo, multo minus poteſt ab hominibus.

Reſp. 2. Lex naturalis poteſt mutari improprie, quatenus nempe poteſt fieri mutatio in circumſtantiis materiæ illius. Nam Deus poteſt materiæ Legis naturalis apponere, vel tollere conditiones, ac circumſtantias quaſdam, quibus poſitis, aut ſublatis, actiones jam non ſunt Lege naturali prohibitæ, vel præceptæ, & per quas mutatur materia.

„ NOTA. Aliquid eſt de jure naturali permiſſive, vel præce„ptive. Illud eſt de jure naturali permiſſive, quod Lex natura„lis nec præcipit, nec vetat, nec irritat; ſed permittit fieri, vel „aliter de eo ſtatui. Illud eſt de jure naturali præceptive, quod „præcipitur, vel prohibetur jure naturali, ac proinde, cujus op„poſitum a nemine ſtatui poteſt.

Quæſt. V. *An ſaltem Deus poteſt diſpenſare in aliquo præcepto Legis naturalis.*

Reſp. 1. Ex communi ſententia, non poteſt diſpenſare directe, & proprie. Quia diſpenſare proprie in lege, eſt liberare aliquem ab obligatione Legis, manentibus omnibus circumſtantiis, ſub quibus Lex viget, & obligat. At Deus non poteſt abſolute hoc facere in Lege naturali. Ergo: *Prob. min.* Nam Deum liberare aliquem ab obligatione Legis naturalis, manentibus omnibus circumſtantiis, ſub quibus illa per ſe obligat, eſt Deum concedere alicui, ut agat aliquid jure naturali vetitum, vel omittati aliquid hoc jure præceptum, manentibus omnibus circumſtantiis, in quibus id jure naturali prohibetur, vel præcipitur: ac proinde ut agat id quod eſt intrinſece malum, ac inhoneſtum, vel omittat id, quod tunc ex natura rei neceſſarium eſt ad honeſtatem morum, & cujus omiſſio dedecet naturam rationalem. At Deus non poteſt abſolute hoc concedere: nam hæc conceſſio repugnat ſanctitati, ac ſapientiæ divinæ, & decenti, ac ordinatæ gubernationi creaturæ intellectualis.

Obj.

Candidi Philaleti, tract. de opinionum praxi, edito ann. 1642, quos ſecuti ſunt multi alii ex eadem Societate, ut de Elizade, Eſtrix, R. P. Thyrſus Gonzalez Præpoſitus Generalis, de Camargo, Malatra, Gisbert, &c. His adde Reginald. lib. 11. cap. 3. Cardinal Bellarmin & plurimos Profeſſores Theologiæ quotidie impugnantes Probabiliſmum, quem Congregatio Generalis XIII. an. 1687. declaravit non eſſe doctrinam Societatis. Et vero S. Ignatius Societatis noſtræ Inſtitutor hanc prudentiæ regulam omnibus Societatis profeſſoribus præſcribit, ut *ſequantur in quavis facultate ſecuriorem, & magis approbatam doctrinam*. Conſtit. pag. 4. cap. 5.

Quæſt. III. *An liceat ſequi opinionem minus tutam, ſeu ſtantem pro libertate, in concurſu opinionis æque probabilis tutioris, ſeu ſtantis pro præcepto.*

Reſp. Neg. Quia 1. extat illud præceptum generale lumine naturali notum, & in Jure canonico ſæpe a Summis Pontificibus traditum, ut principium deciſionum: *In dubiis tutior pars eſt eligenda*, ut cap. 5. de Clerico excomm. *In dubiis tutior pars eſt eligenda*. Et cap. 12. de homicid. *Quum in dubiis ſemitam debeamus eligere tutiorem*. Et cap. 3. de Sponſal. *Quia igitur in his, quæ dubia ſunt, quod certius exiſtimamus, tenere debemus &c.* Alioqui enim operans exponit ſe periculo faciendi contra legem, & peccandi. At in concurſu duarum opinionum æque probabilium, eſt verum dubium; ut docet S. Thomas quæſt. 14. de verit. art. 1. & S. Antonin. 1. part. tit. 20. de regulis juris. Nam eſt vera ſuſpenſio judicii de veritate, & falſitate ob motiva pro utraque parte æqualia: neque enim eſt potior ratio judicandi unam opinionem eſſe veram, quam alteram, quum neutra plus, minuſve appareat vera, aut veriſimilis, quam altera; & ſic intellectus neceſſario ſuſpendit judicium. Ergo in tali concurſu eligi debet pars tutior, agendo ſecundum opinionem ſtantem pro præcepto.

2. Ex S. Auguſt lib 1. de Bapt. c. 3. *Graviter peccaret in rebus ad ſalutem animæ pertinentibus, vel eo ſolo, quod certis incerta præponeret*. Et cap. 5. *Accipere* (Baptiſmum) *in parte Donati, ſi incertum eſt eſſe peccatum, qui dubitet certum eſſe peccatum, non ibi potius accipere, ubi certum eſt non eſſe peccatum?* Ergo ex S. Auguſtino, quum incertum eſt aliquid eſſe peccatum, & certum eſt aliquid non eſſe peccatum, certo peccat, qui non eligit id, quod conſtat non eſſe peccatum. At in concurſu opinionum æque probabilium, eligens minus tutam non eligit id, quod certum eſt non eſſe peccatum, ſed id, quod incertum eſt non eſſe peccatum, ut patet: quum ſit æque probabile eſſe peccatum. Ergo talis certo peccat.

3. Peccat, qui agit ſine judicio prudenti, quod actio ſua ſit licita. At ſequens opinionem minus tutam in al-

Digitized by Google

lata hypotheſi agit ſine tali judicio: nam non poteſt ſaltem prudenter judicare, non extare præceptum prohibens actionem; quum non poſſit ſaltem prudenter judicare veram eſſe opinionem negantem extare præceptum: non enim habet fundamentum ſufficiens judicandi illam eſſe potius veram, quam oppoſitam, quum fundamenta utriuſque opinionis appareant æqualia: & apparentia veri, ac falſi ſit æqualis pro utraque parte contradictionis. Quare ut intellectus prudenter ſe gerat, debet ſuſpendere aſſenſum, & diſſenſum, quum non habeat motivum potius aſſentiendi, quam diſſentiendi.

4. Opinio æque tantum probabilis ſtans pro libertate, non poteſt afferre certitudinem moralem, quæ ſaltem requiritur ad non peccandum: nam motiva, quibus nititur, eliduntur per motiva oppoſita æque gravia: quantam enim illa habent vim movendi ad aſſenſum, tantam alia habent movendi ad diſſenſum, & ſic intellectus nihil habet, quo poſſit, ſaltem prudenter, & firmiter determinari ad aſſenſum.

5. Qui ſe exponit probabili periculo peccandi, peccat, juxta illud Eccl. *Qui amat periculum, in illo peribit.* Sed qui facit id, quod ei apparet tam probabile eſſe illicitum, quam licitum, exponit ſe probabili periculo peccandi, attento animi ſui conceptu, quum evidenter, & neceſſario judicet eſſe æque probabile actum prohiberi.

6. Qui facit, vel omittit id, quod cognoſcit æque probabiliter eſſe contra legem, quam non eſſe, violat hoc præceptum generale, obligans ad maximam ſolicitudinem, & curam ſervandi legem. Pſal. 118. *Tu mandaſti mandata tua cuſtodiri nimis.* Item peccat contra legem charitatis, & ſubjectionis ad Deum: nam hæc lex exigit, ut abſtineamus non ſolum ab iis, quibus certo ſcimus Dominum, ac Legislatorem offendendum, ſed etiam ab illis, quibus non conſtat non eſſe offendendum. Non enim eſt bonus amicus, bonus ac fidelis ſervus, qui facit id, quod judicat æque probabile eſſe, quod diſpliceat amico, vel domino.

Confirmo 1. Authoritate Cleri Gallicani, qui in Comitiis generalibus ann. 1700. ſic ait: *Abſit vero, ut probemus eorum errorem, qui negant licere ſequi opinionem vel inter probabiles probabiliſſimam. Sed ad rectum uſum probabilium opinionum has regulas a jure præſcriptas agnoſcimus: Primum, ut in dubiis de ſalutis negotio, ubi æqualia utrimque animo ſeſe offerunt rationum momenta, ſequamur id quod tutius, ſive quod eſt in hoc caſu unice tutum. Neque id conſilii, ſed præcepti loco habeamus, dicente Scriptura:* Qui amat periculum, in illo peribit: *Hæc prima regula. Altera... ut nemini liceat eligere eam ſententiam, quam non veritati magis conſentaneam duxerit.*

2. Authoritate Cardin. Bellarmini ep. ad nepotem ſuum

Epiſc. Thean. ubi hæc ait: *Si quis velit in tuto ſalutem ſuam collocare, is omnino debet certam veritatem inquirere, & non reſpicere quid multi hoc tempore dicant, aut faciant. Et ſi rei certitudo non poſſit ad liquidum apparere, debet omnino tutiorem partem ſequi; & nulla ratione, nullius imperio, nulla utilitas temporali propoſita, ad minus tutam partem declinare. Agitur enim de ſumma re, quum de ſalute æterna tractatur; & facillimum eſt conſcientiam erroneam aliorum exemplo induere, & eo modo conſcientia non remordente ad eum locum, ubi vermis non moritur, & ignis non extinguitur, deſcendere.*

Hinc non licet inire contractum, qui probabilius, vel æque probabiliter apparet injuſtus &c.

Obj. 1. Qui ſequitur opinionem minus tutam in concurſu oppoſitæ tutioris æque probabilis, non agit in dubio practice practico; ſed per judicia reflexa certo judicat ſe licite agere.

Reſp. 1. Ex dubio ſpeculativo, ſeu generali, neceſſario reſultat dubium practicum circa actionem particularem hic & nunc ponendam. Nam quum propoſitio univerſalis contineat omnes particulares propoſitiones, & per illas verificetur: dubitare an aliquis contractus in genere ſit illicitus, idem eſt, ac dubitare an hic & nunc ille contractus particularis, participans illam rationem ſpecificam, ſit illicitus: ſic dubitare an liceat pingere die feſto ſine neceſſitate, idem eſt, ac dubitare an Petro, Paulo &c. liceat pingere hoc die feſto ſine neceſſitate. Ergo non poſſum dubitare ſpeculative, & in univerſali, an illicitus ſit aliquis contractus, quin ſimul dubitem, an ſit illicitus contractus a me hic & nunc celebrandus, ſi hic contineatur ſub illa ratione communi, & niſi adſit aliqua circumſtantia hunc contractum extrahens ab illa ratione ſpecifica, ſeu communi.

Reſp. 2. Judicia illa reflexa adverſariorum non ſunt certa. Nam nituntur principiis dubiis, controverſis, imo falſis: unde non reſolvunt prudenter dubium, nec certitudinem moralem de honeſtate actionis pariunt. Nempe hæc ſunt præcipua illorum principia:

Primum. Prudenter agimus ſequendo opinionem probabilem, etiam in concurſu oppoſitæ tutioris magis, aut ſaltem æque probabilis, ſed hujus falſitatem jam oſtendi.

Secundum. In dubio melior eſt conditio poſſidentis; & homo eſt in poſſeſſione ſuæ libertatis circa actiones ſuas, quamdiu non conſtat extare legem eas vetantem. Sed contra eſt. Nam 1. hoc effatum (*In dubio melior eſt conditio poſſidentis*) valet ſolum in materia juſtitiæ, ſeu in rebus temporalibus, quæ ſubſunt poteſtati humanæ, & in quibus ſolis applicatur a jure, idque docent Vaſquez, Azor., Turrian. & alii. At non habet locum in actibus moralibus, ubi agitur de licito, & illicito, quod non ſubjicitur poteſtati humanæ, ſed in his valet iſtud axioma:

ma: *in dubio tutior pars eſt eligenda*. Præterea prius effatum ſupponit parem cauſam: At in dubiis de licito, & illicito, non eſt par cauſa Dei, & creaturæ; Deus enim, ut ſupremus Dominus, habet jus prælationis in omnibus. 2. Falſum eſt hominem eſſe in poſſeſſione ſuæ libertatis quamdiu lex non eſt certa. Nam agitur hic non de libertate facti, quæ conſiſtit in potentia phyſica agendi, & non agendi pro arbitrio, ſed de libertate juris, quæ conſiſtit in potentia agendi, & omittendi licite. Unde quum dubitatur an extet lex vetans aliquid, hoc ipſo dubium eſt an homo id poſſit facere licite, ac proinde an ſit in poſſeſſione ſuæ libertatis. Ergo jam eſt petitio principii, & aſſertur pro principio id, de quo eſt quæſtio. Jam vero quum æque veriſimile eſt extare legem prohibentem actum, homo non poteſt licite eum ponere; nam tunc non poteſt judicare prudenter illum non eſſe prohibitum, & ſic privatur libertate juris: homo enim nil poteſt licite agere, niſi prius prudenter judicet illud eſſe voluntate divina permiſſum, vel præceptum: voluntas quippe divina eſt regula, ac menſura actionum noſtræ voluntatis, quæ illi neceſſario ſubjici debet, regula autem eſt prior regulato: ac proinde prius eſt aliquid eſſe voluntate Dei permiſſum, quam eſſe licitum voluntati noſtræ: & ſic voluntas noſtra, ut licite agat, debet cognoſcere prius, an illud ſit divinæ voluntati conforme, non enim regulari poteſt a voluntate Dei, niſi præcognita. Præterea in dubio, ſeu æquali probabilitate, ex generalis ſubjectionis ad Deum, ut ſupremum Dominum, ac Legiſlatorem, habet poſſeſſionem anteriorem, & potiorem, quam noſtra libertas, obligatque ad abſtinendum ab iis, de quibus dubitamus, utrum Dei voluntati adverſentur.

Tertium. Chriſti jugum ſuave eſt.

Reſp. Eſt equidem ſuave, non per laxitatem doctrinæ; ait enim ipſe Matth. 7. *Quam arcta via eſt, quæ ducit ad vitam!* Sed tum per gratias uberiores, & majores, quæ in lege Evangelica dantur: tum quia lex Evangelica eſt lex charitatis efficientis ſuave, & leve, quod grave, & amarum erat, ut explicat S. Auguſt. ſermon. 47. de diverſ., tum quia lex Chriſti liberat ab onere innumerorum pene præceptorum Judæis impoſitorum; & præter præcepta moralia, quæ ſunt juris naturalis, pauca mere poſitiva omnes obligantia continet.

Quartum. In æquali probabilitate pro exiſtentia, & non exiſtentia legis, lex non eſt ſufficienter propoſita, nec poteſt prudenter affirmari. Ergo tunc non obligat.

Reſp Nego conſequentiam. Quia tenentur ſervare illud præceptum dubium vi alterius præcepti generalis certi, nempe: *In dubio tutior pars eligi debet. Cavendum eſt periculum peccandi; nam qui amat periculum, in illo peribit*. Item vi legis charitatis, & ſubjectionis ad Deum præcipientis, ut ſervetur præceptum du-

 bium,

bium, cujus exiſtentia prudenter negari non poteſt, ne nos exponamus periculo faciendi contra legem vere exiſtentem, & agendi id, quod reipſa diſplicet Deo.

Obj. 2. Hoc axioma: *In dubiis tutior pars eligenda eſt*, continet dumtaxat conſilium, non præceptum, faltem pro omni caſu.

Reſp. Neg. Nam Summi Pontifices locis citatis illud adhibent, ut principium morale ſuæ deciſionis, ex ſe obligans pro omni caſu: unde utuntur verbo *Debeo*; illudque ſupponunt ut certum & lumine naturali notum. Et vero alioqui homo in æſtimatione prudenti exponeret ſe periculo morali agendi contra legem, & peccandi.

Nec dicas illos loqui de dubio facti. Si enim in dubio facti pars tutior eligi debet, a fortiori etiam debet in dubio juris; nam tutior pars eligi non debet in dubio facti niſi quia dubium facti conjunctum eſt cum dubio juris, in quo non poteſt haberi perſuaſio ſaltem prudens, nec certitudo moralis, quod electio partis minus tutæ ſit licita.

Dices 1. Hæc regula: *In dubio tutior pars eligenda eſt*, intelligi debet ſolum de dubio negativo.

Reſp. Neg. prop. Nam regula generalis eſt, & æque ſpectat poſitivum dubium, quod eſt magis proprie dubium. Nam quum æquales occurrunt pro utraque parte rationes, intellectus non poteſt ſaltem prudenter non ſuſpendere aſſenſum, quum non ſit potior ratio aſſentiendi uni parti, quam alteri. Ergo tunc eſt proprie verum dubium morale, ac prudens.

Præterea in quovis dubio eligens partem minus tutam, exponit ſe morali periculo violandi legem, & peccandi; nec intellectus poteſt judicare prudenter partem minus tutam eſſe veram, & licere illam ſequi.

Dices 2. In dubio poſitivo poteſt intellectus ex imperio voluntatis aſſentiri parti minus tutæ, & veræ.

Reſp. Id non poteſt ſaltem prudenter, quum pars minus tuta non apparet ei magis vera, quam falſa: nec id poteſt ſaltem ſine gravi formidine oppoſiti, quæ non poteſt niſi imprudenter contemni. Unde talis adhæſio non poteſt excuſare a peccato, & cum ea morale periculum eſt agendi contra aliquam legem, ideoque peccandi.

Obj. 3 Motivum grave non amittit gravitatem ſuam ex eo, quod concurrat cum motivo æque gravi in oppoſitum. Ergo motivum grave etiam in concurſu æque gravi, ſufficit ad prudentem aſſenſum.

Reſp. Neg. conſeq. Imo quia utrumque motivum retinet gravitatem ſuam in concurſu, & ſic ſe mutuo elidunt, neutra pars magis apparet vera, quam falſa, ac proinde intellectus neutri poteſt ſaltem prudenter aſſentire, vel diſſentire; ſed debet ſuſpendere aſſenſum, ac diſſenſum, & ſic manere dubius. Extat autem præceptum generale cer-

certum, obligans ad ſequendam partem tutiorem in omni dubio, ne nos exponamus periculo peccandi.

Obj. 4. Nobis obſtant hæ regulæ juris: *In obſcuris minimum eſt ſequendum. Odia reſtringi, & favores convenit ampliari.*

Reſp. Hæ, & ſimiles regulæ intelligi debent ſolum de dubiis facti, & ubi agitur de pœnis infligendis; non autem de dubiis, ubi agitur de licito, & illicito. Quia in dubio de admiſſione criminis, vel de merito culpæ, benignior pars eſt tutior. Nam illam ſequens, exponit ſe ſolum periculo non condemnandi reum, vel puniendi infra meritum, quod non eſt intrinſece, ac per ſe malum; oppoſitam vero ſequens, exponit ſe periculo damnandi innocentem, vel puniendi reum ultra meritum, quod eſt intrinſece malum. Hinc illa Regula 152. ff. de regul. juris: *In re dubia benigniorem interpretationem ſequi non minus juſtius eſt, quam tutius:* Et iſta Reg. 11. in 6. *Quum ſunt partium jura obſcura, reo favendum eſt potius, quam actori.* At in dubiis de licito, & illicito, ſequens opinionem benigniorem, ſeu faventem libertati, exponit ſe periculo faciendi contra legem, ac proinde peccat.

Quæſt. IV. *An liceat ſequi opinionem minus tutam, ſed probabiliorem?*

Reſp. 1. Tenemur ſequi partem tutiorem in iis omnibus, in quibus ignorantia invincibilis, & major probabilitas non juvant ad obtinendum finem, quem procurare tenemur. Quia adhiberi debent media efficacia, ſi adſint.

Hinc tenemur. 1. Sequi partem tutiorem, ubi agitur de iis, quæ ſunt de neceſſitate medii ad ſalutem, vel quæ requiruntur ad validam adminiſtrationem, & ſuſceptionem Sacramentorum: quia non obtinebitur ſalus, nec effectus Sacramenti, niſi re ipſa ponantur ea, quæ Deus ad hunc finem exigit (*). Hinc Innocent. XI. damnavit hanc propoſitionem: *Non eſt illicitum in Sacramentis conficiendis ſequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore, niſi id vetet lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi; hinc ſententia probabili tantum utendum non eſt in collatione Baptiſmi, Ordinis Sacerdotalis, aut Epiſcopalis.* 2. Ubi agitur de procuranda ſanitate corporis, de victoria ſive in bello, ſive in judicio, de vitando damno proximi, quod cavere tenemur ex juſtitia, vel charitate &c. Quia in his non obtinebitur finis debitus, niſi adhibeantur media reipſa, & non ſolum opinione efficacia. Neque enim major probabilitas opinionis mutat naturam rerum, aut iis efficaciam tribuit, aut impedit damnum. Unde nullatenus eſt probabile, etiam ſpeculative, quod tunc liceat oppoſitum. 3. Ad tutiorem partem tenetur, quia ad tutiora adhibenda ex conventione, voto, vel ſuperioris præcepto obligatur.

Reſp. 2. Licet ſequi opinionem minus tutam de licito, quando poſt debitam veritatis inquiſitionem apparet certo, ac valde probabilis, & multo probabilior oppoſita, ita ut excludat dubitationem, & formidinem rationabilem errandi. *Prob.* Quia 1. Alexander VIII. damnavit hanc propoſitionem: *Non licet ſequi opinionem vel inter probabiles probabiliſſimam.* 2. Ex Clero Gallicano ſupra laudato. 3. Licet ſequi judicium prudens, ac moraliter certum de honeſtate, ſeu licitate actus. At opinio multo probabilior de licito eſt, ſeu fundat ejuſmodi judicium: nam ſequens opinionem multo probabiliorem de licito, licet minus tutam, judicat, aut ſaltem judicare poteſt prudenter, & firmiter, actionem ſuam eſſe licitam: ille enim firmiter, & prudenter judicat, qui in judicando præfert motiva multo graviora motivis minus gravibus, quæ præ illis citra culpam, & affectum inordinatum levia, & merito contemnenda apparent, & ſic habet prudentem, & firmam perſuaſionem, quod actio ſua ſit licita, nec ullam habet formidinem erroris; vel ſi quam habet, illam prudenter repellit, ac contemnit ut ſcrupulum: quum habeat motiva multo graviora judicandi actionem ſuam eſſe licitam, quam ſint motiva judicandi oppoſitum, quæ comparate ad longe graviora, apparent levia; & merito præ illis contemnenda: proinde ſe habent perinde ac ſi non eſſent; motivum enim quod prudenter contemnitur, perinde ſe habet, ac ſi non extaret. Ita docet Sanctus Antoninus 2. par. tit. 3. cap. 10. §. 10. & ſub fin. hæc ait: *Non enim conſurgit certitudo moralis ex evidentia demonſtrationis, ſed ex probabilibus conjecturis groſſis, & figuralibus, magis ad unam partem, quam ad aliam ſe habentibus.* At ex Regul. 31. Jur. in 6. *Eum, qui certus eſt, certiorari ulterius non oportet.* Et vero impoſſibile eſt habere dictamina metaphyſice, aut phyſice certa de omnibus agibilibus. Deus autem, qui diſponit omnia ſuaviter, non exigit ab homine, ut ſemper cum evidentia, & certitudine metaphyſica de materiali honeſtate ſuæ actionis operetur, quia eſt ſupra conditionem hominis in hoc ſtatu ſemper ſic operari, ait Cajet. Itaque Deus ſolum a nobis exigit, ut nunquam operemur ſine firma, & prudenti perſuaſione, quod operatio hic & nunc exercenda ſit licita.

Hinc quamvis opinio Guillelmi Pariſienſis docens hominem ſtatim, atque peccavit, teneri ad confeſſionem, ſit tutior; nemo tamen peccati arguit eum, qui confeſſionem aliquantiſper differt, quia opinio oppoſita S. Thomæ eſt multo probabilior, & tuta.

Dixi *multo probabilior*. Nam non licet ſequi opinionem minus tutam, quæ apparet ſolum paulo probabilior tutiore. Quia in moralibus parum pro nihilo reputatur; & quia exiguus probabilitatis exceſſus non fundat cer-

certitudinem moralem, nec excludit formidinem rationabilem erroris, nec proinde tollit periculum probabile peccandi.

Obj. 1. Opinio tutior licet minus probabilis eſt adhuc probabilis, habet motivum grave &c.

Reſp. Ita eſt, ſi abſolute, & ſeorſim ſpectetur, non autem ſi ſpectetur comparate ad oppoſitam longe probabiliorem, & relate ad operantem. Nam tunc ejus motivum operanti apparet leve ſic, ut prudenter contemnatur præ oppoſito longe graviori, ac proinde perinde ſe habet, ac ſi non eſſet.

Obj. 2. Formido eſt eſſentialis cuilibet opinioni, etſi probabiliſſimæ. Ergo nulla opinio poteſt eſſe moraliter certa.

Reſp. Diſt. antec. Formido logica. C. moralis. N. Duplex eſt formido, una logica, quæ eſt eſſentialis omni aſſenſui opinativo, & conſiſtit in actu, quo intellectus cognoſcit non repugnare præciſe ex vi motivi aſſenſus, rem aliter ſe habere, atque judicat; & alia moralis, quæ eſt accidentalis aſſenſui opinativo, & ab eo ſeparabilis, conſiſtitque in actu, quo intellectus dicit rem forte aliter ſe habere, ſive quo non leviter ſuſpicatur rem ſe habere, atque judicat. Hæc ſola formido repugnat certitudini morali, & abeſt ab opinione probabiliore.

Quæſt. V. *Ad quid tenemur, quando opinio eſt probabilis extra concurſum?*

Reſp. 1. Tenemur ſervare præceptum, quando opinio affirmans illud exiſtere, eſt unice probabilis. Quia 1. tenemur ſervare præceptum cujus exiſtentia apparet æque probabilis, ac non exiſtentia, ut probavi. Ergo a fortiori, ſi ejus exiſtentia appareat unice probabilis. 2. Homo in hoc caſu poteſt prudenter judicare legem exiſtere, nec id poteſt niſi imprudenter negare: nam habet grave motivum id aſſerendi; & nullum habet negandi. At quiſque tenetur ſervare legem, quam poteſt prudenter judicare exiſtere, vel quam non poteſt niſi imprudenter negare.

Reſp. 2. Licet ſequi opinionem minus tutam, ſeu negantem præceptum, quando eſt unice probabilis, ita ut excludat omnem formidinem ſaltem rationabilem peccandi. Quia illam ſequens poteſt judicare prudenter, & firmiter actionem ſuam eſſe licitam: nam habet motivum grave id judicandi, & nullum habet aliter judicandi. Unde nec habet anxietatem, nec formidinem erroris, aut ſi quam habet, poteſt eam contemnere ut ſcrupulum, quippe quæ careat fundamento ſaltem rationabili. Sic ruſticus licite omittit ſacrum eo die, quo ejus Paſtor, vir probus, & doctus exiſtimatus aſſerit ad illud non teneri, ſi nullum habet motivum judicandi oppoſitum, nec ſuum Paſtorem falli, aut fallere, ex cap. 44. *de ſentent. excomm.*

Unde

Unde tunc talis opinio eſt certa practice, & relate ad operantem, quamvis ſpeculative, & abſolute ſpectata, ſit dumtaxat probabilis. Quod ſi contingat talem opinionem eſſe reipſa falſam, error eſt invincibilis.

TRACTATUS

DE LEGIBUS.

SECTIO PRIMA.

De Lege in communi.

Quæſt. I. QUid eſt Lex?

Reſp. Eſt præceptum commune, honeſtum, juſtum, ſtabile, ſeu perpetuum, ad bonum commune, a gerente curam communitatis impoſitum, & ſufficienter promulgatum.

Itaque ex communi Doctorum ſententia, Lex eſt 1. Præceptum; nam Lex eſt ordinatio Superioris efficax, & obligans ſubditos ad agendum, vel omittendum aliquid. Non poteſt autem obligare niſi præcipiendo, hoc eſt jubendo, vel vetando. Hinc Lex permittens eſt etiam præceptiva, ſaltem virtualiter: nam hoc ipſo quod permittit aliquid fieri, prohibet ne illud fieri impediatur. Porro præceptum eſt recta agendi, vel omittendi ratio, ſeu regula obligans ex auctoritate Superioris. Per *tò* obligans, differt a conſilio, quod eſt etiam recta agendi regula, ſed non obligans. Hinc illud S. Hieronymi lib. 1. contra Jovin. *Ubi conſilium datur, offerentis arbitrium eſt: ubi præceptum, neceſſitas eſt ſervientis.*

2. Commune; nam debet fieri communitati perfectæ ex L. *jura*, ff. de legib. *Jura non in ſingulas perſonas, ſed generaliter conſtituuntur.* Communitas autem perfecta eſt,, quæ ex natura ſua perpetua eſt, ac politicæ gubernationis capax; ſive eſt ea, quæ ſibi ſufficit ad aſſequendum finem, ad quem inſtituta eſt, nempe ad conciliandam, & conſervandam felicitatem, pacem, ac tranquillitatem publicam, ut Regnum, Provincia ſui juris, Eccleſia &c. Imperfecta vero, quæ ex natura ſua non eſt perpetua, nec capax politicæ gubernationis; ſive quæ ſibi non ſufficit ad prædictum finem, ut Familia, Parochia, &c.

Porro cenſetur communitas ſibi ad ſuum finem ſufficere, dum in ea eſt poteſtas Magiſtratus, aut Paſtores inſtituendi, membra, ac ſubditos in ordine continendi, lites, & controverſias dirimendi, improbos, ac ſceleſtos morte mulctandi, vel contumaces a corpore reſecandi.

3. Lex

3. Lex neceſſario debet eſſe honeſta, ſtatuendo videlicet aliquid honeſtum, vel in ſe, vel ſaltem ratione finis intenti, ad quem conducat: nam finis legis eſt homines bonos facere, ut docent Ariſt. & S. Thom. Deinde homo non poteſt obligari ad actus malos, vel inutiles, ſeu indifferentes; nec Deus utpote ſumme bonus, ſapiens, ac rectus, dedit hominibus poteſtatem ſtatuendi niſi honeſta.

4. Juſta, ſcelicet ex parte legislatoris, & juſtitia quidem tum legali, in eo poſita, ut proſit bono communi; tum commutativa, quia Legislator non plus ſtatuat, quam poſſit ſtatuere, nec aliis quam ſubditis: alias injuriam inferret, & nulla eſſet lex, quum actio non poſſit excedere agentis poteſtatem: tum denique diſtributiva, qua ſecundum æqualitatem proportionis, habita ratione virium, & facultatum, imponantur ſubditis onera in ordine ad bonum commune. Nam eſſet contra rectam rationem, & juſtitiam etiam commutativam, aliquos ultra modum gravare. Ad nullitatem tamen legis ex hoc capite requiritur tanta improportio, & inæqualitas, ut redundet in detrimentum commune, & injuſtum, ac grave onus plurium, ut notat Suarez: alioqui enim ſi Lex de ſe utilis ſit, & pauci plus æquo vexentur, Lex erit valida, & obligabit alios. Illi vero, qui injuſte gravantur, non obligabuntur quoad exceſſum injuſtum, niſi per accidens, ratione ſcandali, vel perturbationis, ad quæ vitanda debet quiſque juri ſuo cedere.

Porro in dubio de honeſtate, vel juſtitia legis præſumendum eſt pro Legislatore, & ſervanda lex eſt; tum quod Superior habet jus altius, & poſſidet jus præcipiendi, a quo ſubditus per iſtiuſmodi dubium non probat ſe eſſe exemptum: tum quia Princeps regitur altiori conſilio, & poteſt habere rationes ſubditis occultas; tum quia, tunc legis obſervationem poſtulat bonum commune, & recta gubernatio; nam alioqui ſubditis daretur nimia licentia non ſervandi leges.

5. Eſt de ſe perpetua, hoc eſt, ſtatuta in perpetuum, & ſine termine definito; ita ut ſemel lata, ſemper duret, quamdiu durabit communitas, cui imponitur; niſi abrogetur, aut mutatis circumſtantiis noxia, vel inutilis fiat ex cap. ult. *de Offic. Legat.* Nam perpetuitas legum neceſſaria eſt ad earum finem, nempe bonum commune, quod poſtulat ſtabilitatem, & uniformitatem, ut utiliter adminiſtretur communitas de ſe perpetua, quatenus per continuam ſucceſſionem perſeverat eadem moraliter in poſteris: legum quippe mutatio detrimentum reipublicæ affert.

6. Lex debet eſſentialiter eſſe utilis bono communi, quod eſt finis eſſentialis, & primarius legis. Conſtat tum ex cap. *Erit* diſt. 4. ibi: *Erit autem lex honeſta, juſta, poſſibilis ſecundum naturam, ſecundum patriæ conſuetudinem, loco, temporique conveniens, neceſſaria,* uti-

utilis, nullo privato commodo, ſed pro communi utilitate conſcripta. Tum quia Lex eſt actus publicæ poteſtatis, quæ inſtituta eſt ſolum in bonum commune; poteſtas ferendi leges non eſt data hominibus, niſi propter bonum commune procurandum, ut conſtat ex Scriptura docente Legislatores Eccleſiaſticos eſſe Paſtores, & habere poteſtatem tantum in ædificationem aliorum. 2. ad Cor. 10. Sæculares vero eſſe Miniſtros Dei in bonum ſubditorum. Rom. 13. Præterea quum Lex toti communitati imponatur, eamque obliget, debet quoque ad illius bonum referri, alioqui inordinata eſſet; nam contra rectam rationem eſt totum ordinare ad partem, & totum operari pro ſolo bono privato partis. In quo differt poteſtas juriſdictionis a poteſtate determinativa in ſervum, & a jure proprietatis in utilitatem privatam conceſſo. Itaque lex omnis cedere debet in bonum commune, vel immediate, vel ſaltem mediate, & ultimate, alioquin nulla eſt.

7. Lex debet ferri ab eo, qui præeſt communitati. Nam quum Lex feratur communitati perfectæ ob bonum commune, eamque obliget, ferri non poteſt niſi ab eo, ad quem pertinet curare communitatem, qui que illius regendæ, obligandæ, & cogendæ poteſtatem habet juridicam.

8. Demum debet eſſe promulgata, ex *L. 9. C. de Legib.* quia Lex eſt regula actionum generalis, & publica, dirigens, & obligans communitatem: at regula non poteſt communitatem dirigere, & obligare, niſi ſit ei applicata, & nota.

Quæſt. II. *Quomodo Lex differt a Præcepto?*

Reſp. Differt 1. Quod Lex neceſſario feratur a perſona publica pro communitate, & ad bonum comunitatis: at præceptum ferri poteſt a perſona privata ad privatam, puta a domino ad ſervum, & in bonum privatum ſuperioris, vel ſubditi, vel alterius. 2. Quod Lex de ſe ſit perpetua, non merum præceptum, quod expirat morte præcipientis; Lex vero non. Quare ſi in noſtra Societate, præcepta Præpoſitorum Generalium ſemper obligent donec a ſucceſſore revocentur, id non habent a ſe, ſed a lege ſpeciali Congregationis ſeptimæ can. 10. iis perpetuitatem ſtatuente. Igitur lex differt a præcepto, ſicut ſpecies a genere: nam omnis lex eſt præceptum, ſed non omne præceptum eſt lex. Præceptum enim aliud eſt commune, aliud particulare. Commune ſubdividitur in perpetuum, quod ſolum eſt proprie lex, & in non perpetuum, ſed ad breve tempus impoſitum. Convenit autem lex cum præcepto, quod utrumque ſit ratio, ſeu regula agendi vel omittendi, obligans ex authoritate ſuperioris.

Quæſt. III. *An lex omnis neceſſario obliget?*

Reſp. Affirm. *Ex commun.* Prob. 1. ex Sancto Hieron. ſupr. cit., & ex S. Auguſt. lib. de ſancta Virgin t. cap. 14.

14. *Præcepto quiſquis non obtemperat, reus eſt, & debitor pœnæ.* 2. Quia lex, ac præceptum eſt uſus, & applicatio juris, quod habet ſuperior ad obligandum ſubditos. Item eſt ordinatio ſuperioris habentis poteſtatem, & voluntatem efficacem obligandi, eamque ſubditis declarandi: at voluntas efficax ſuppoſita poteſtate inducit effectum. 3. Lex divina naturalis, & poſitiva præcipit, ut juſtis ſuperiorum præceptis obtemperemus. Quare violatio cujuſvis præcepti etiam humani eſt tranſgreſſio Legis divinæ, ideoque offenſa Dei, & peccatum.

Obj. Datur lex permiſſiva, ex l. 7. ff. de legibus ibi: *Legis virtus hæc eſt, imperare, vetare, permittere, punire.*

Reſp. Lex permiſſiva obligat alios ad non impediendum id, quod permittitur.

Quæſt. IV. *Quomodo dividitur Lex?*

Reſp. Dividitur in divinam, quæ a Deo, & humanam, quæ ab homine ſancita eſt. Lex divina ſubdividitur in æternam, naturalem, & poſitivam: Poſitiva in veterem, & novam. Vetus eſt ea, quam Deus dedit Moyſi per Angelum, & per Moyſem Iſraelitis. Nova eſt ea, quæ a Chriſto lata fuit omnibus hominibus, & per Apoſtolos promulgata. Lex humana ſubdividitur in Eccleſiaſticam, quæ ſcilicet fertur poteſtate Eccleſiaſtica, & ſpirituali, ut Papæ, Concilii, Epiſcopi: Civilem, quæ fertur poteſtate ſæculari, ut Regis, Principis, &c.

SECTIO II.

De Lege Divina.

Quæſt. I. *Quid eſt Lex æterna?*

Reſp. Lex æterna late ſumpta eſt ſumma ratio, qua Deus omnia regit, & gubernat: ſtricte ſumpta, eſt ordinatio, & voluntas Dei, qua Deus ab æterno ſtatuit, ut a creatura intellectuali fierent ea, quæ ex natura rei neceſſaria ſunt ad vivendum decenter, ac conformiter naturæ ſuæ intellectuali; & omitterentur ea, quæ naturam intellectualem dedecent ex S. Auguſt. lib. 22. contra Fauſtum cap. 27. dicente: *Lex æterna eſt ratio divina, vel voluntas Dei ordinem naturalem conſervare jubens, perturbari vetans.* Hinc non differt a lege naturali, niſi quod hæc ſuperaddat promulgationem factam in tempore per lumen naturale. Lex enim naturalis nil aliud eſt, quam Lex æterna ſtricte ſumpta naturæ rationali per lumen naturale intimata, habitualiter quidem per rectam rationem, actualiter vero per dictamina rectæ rationis.

Quæſt. II. *Quid eſt Lex naturalis?*

Reſp. Eſt Lex divina, creaturæ rationali impreſſa, præ-

præcipiens quidquid ex natura rei neceſſarium eſt ad vivendum decenter, ac conformiter naturæ rationali ut rationali, & prohibens quidquid ex natura rei dedecet naturam rationalem ut rationalem; atque etiam ſtatuens ea, quæ ex ſe neceſſaria ſunt ad valorem actuum.

Hanc obligare ſub mortali in re gravi fide conſtat ex Roman. 1. *Qui talia agunt* (contra legem naturalem) *digni ſunt morte*. Et c. 2. *Quicumque ſine lege* (ſcripta) *peccaverunt, ſine lege peribunt*, propter peccata ſcilicet contra legem naturalem commiſſa. Enimvero legem naturalem violans in re gravi, offendit graviter Deum, quem non poteſt invincibiliter ignorare eſſe illius authorem.

Porro Chriſtus explicavit, & ſancivit præcepta moralia legis naturalis, eorumque omnium obſervationem præcipit. Quare Lex omnis naturalis eſt etiam evangelica quoad materiam, ſeu rem præceptam, & vetitam. *Quæcumque ſunt vera, quæcumque pudica, quæcumque juſta, quæcumque ſancta, quæcumque amabilia, quæcumque bonæ famæ, ſi qua virtus, ſi qua laus diſciplinæ, hæc cogitate*, ut agatis. Phil. 4. ubi Apoſt. commendat obſervationem eorum omnium, quæ lex naturalis, ac divina præcipit, & conſulit.

Quæſt. III. *An Lex naturalis præcipiat, ut ſemper fiant actus honeſti, ac boni.*

Reſp. Affirm. Quia Lex naturalis præcipit, ut homo ſemper vivat decenter, ſeu agat modo conſentaneo naturæ ſuæ rationali qua rationali eſt; & ſic præcipit homini id omne, quod neceſſarium eſt ad vivendum, ſeu agendum ſemper honeſte, ac decenter naturæ rationali ut rationali: *Omnia honeſte, & ſecundum ordinem fiant*, 1. ad Cor. 14. At ad ſemper agendum honeſte, ac decenter naturæ rationali, qua rationali, neceſſe eſt, ut omnis ejus actus deliberatus, ſit conſentaneus naturæ rationali qua rationali, ideoque honeſtus.

Ut autem actus ſit honeſtus, ac bonus, neceſſe eſt, ut ſit de objecto bono, vel indifferenti, ſed conducibili ad bonum finem, ut fiat modo convenienti, & in circumſtantiis objecto debitis, & propter finem honeſtum. Nam ſi unum ex iis deſit, actus non eſt bonus, ſed malus: tunc enim non tendit decenter, ac convenienter naturæ rationali in objectum, finem, & circumſtantias actui debitas; & ſic non convenit, ſed diſconvenit naturæ rationali, ſeu intellectuali, nec a recta ratione approbatur, ſed improbatur; quippe recta ratio dictat eum ſolum actum eſſe bonum, & laudabilem, qui habet objectum legitimum, finem honeſtum, & circumſtantias objecto debitas. Hinc illud axioma Theologicum: *Bonum ex integra cauſa, malum ex quolibet defectu.*

Quæſt. IV *An Lex naturalis poteſt mutari?*

Reſp. 1. Ex communi ſententia, non poteſt mutari proprie. Quia Lex mutatur proprie, quum deſinit, aut fit

ſit inhoneſta, noxia, vel inutilis, aut abrogatur a ſuperiore, vel contraria conſuetudine præſcribitur. At Lex naturalis, neque poteſt deſinere, quum ſit neceſſaria, & lata in perpetuum, neque fieri inhoneſta, noxia, vel inutilis; quum nil præcipiat niſi bonum, ac honeſtum, & ex natura rei neceſſarium; & nil vetet niſi id, quod eſt per ſe malum, ac inhoneſtum; neque poteſt abrogari a ſuperiore, nempe Deo: Deus enim non poteſt non præcipere ſemper creaturæ rationali id omne, quod ex natura rei neceſſarium eſt ad vivendum honeſte, & decenter naturæ ſuæ, nec prohibere id omne, quod ex natura rei illam dedecet: nam non poteſt creaturam rationalem non regere ſapienter, & ordinate, & modo ſuæ ſanctitati conſentaneo, ideoque decenter, ac conformiter naturæ rationali. Quare Lex naturalis, ſuppoſita creatura intellectuali, eſt abſolute neceſſaria. Denique non poteſt contraria conſuetudine præſcribi: nam ſi non poteſt abrogari a Deo, multo minus poteſt ab hominibus.

Reſp. 2. Lex naturalis poteſt mutari improprie, quatenus nempe poteſt fieri mutatio in circumſtantiis materiæ illius. Nam Deus poteſt materiæ Legis naturalis apponere, vel tollere conditiones, ac circumſtantias quaſdam, quibus poſitis, aut ſublatis, actiones jam non ſunt Lege naturali prohibitæ, vel præceptæ, & per quas mutatur materia.

„ NOTA. Aliquid eſt de jure naturali permiſſive, vel præce„ ptive. Illud eſt de jure naturali permiſſive, quod Lex natura„ lis nec præcipit, nec vetat, nec irritat; ſed permittit fieri, vel „ aliter de eo ſtatui. Illud eſt de jure naturali præceptive, quod „ præcipitur, vel prohibetur jure naturali, ac proinde, cujus op„ poſitum a nemine ſtatui poteſt.

Quæſt. V. *An ſaltem Deus poteſt diſpenſare in aliquo præcepto Legis naturalis.*

Reſp. 1. Ex communi ſententia, non poteſt diſpenſare directe, & proprie. Quia diſpenſare proprie in lege, eſt liberare aliquem ab obligatione Legis, manentibus omnibus circumſtantiis, ſub quibus Lex viget, & obligat. At Deus non poteſt abſolute hoc facere in Lege naturali. Ergo: *Prob. min.* Nam Deum liberare aliquem ab obligatione Legis naturalis, manentibus omnibus circumſtantiis, ſub quibus illa per ſe obligat, eſt Deum concedere alicui, ut agat aliquid jure naturali vetitum, vel omittat aliquid hoc jure præceptum, manentibus omnibus circumſtantiis, in quibus id jure naturali prohibetur, vel præcipitur: ac proinde ut agat id quod eſt intrinſece malum, ac inhoneſtum, vel omittat id, quod tunc ex natura rei neceſſarium eſt ad honeſtatem morum, & cujus omiſſio dedecet naturam rationalem. At Deus non poteſt abſolute hoc concedere: nam hæc conceſſio repugnat ſanctitati, ac ſapientiæ divinæ, & decenti, ac ordinatæ gubernationi creaturæ intellectualis.

Obj.

Obj. 1. Deus reipſa diſpenſavit in variis legis naturalis præceptis. Nam 1. diſpenſavit cum Abrahamo in homicidio, præcipiendo ut filium innocentem occideret. 2. Cum Patriarchis in Polygamia. 3. Cum Judæis in furto, nempe ut retinerent vaſa Ægyptiorum ipſis commodata. 4. Cum Judæis in diſſolutione matrimonii per libellum repudii. 5. Cum iiſdem in uſura. 6. Cum Oſea, ut fornicaretur. 7. Cum Machabæis, ut pugnarent die Sabbathi. Ergo.

Reſp. Neg. ant. & ejus probationem. Nam Deus non præcepit, nec permiſit has actiones, manentibus omnibus circumſtantiis, ſub quibus lege naturali prohibitæ ſunt, ſed ſolum mutavit conditiones, ac circumſtantias materiæ legis naturalis, ſub qua mutatione actiones illæ non ſunt lege naturali prohibitæ. Itaque

Ad 1. *Reſp.* Deus, ut ſupremus vitæ, ac necis omnium Dominus, dedit Abrahamo jus in vitam filii innocentis; ut illam ſibi immolaret. Occiſio autem innocentis facta authoritate, & juſſu Dei, non eſt injuſta, nec vetita lege naturali, nec proinde homicidium, ſed eſt juſta, & conſentanea juri divino naturali.

Ad 2. *Reſp.* Uxorum pluralitas non eſt contra jus naturale, poſita conceſſione divina. Nam non repugnat abſolute fini primarii conjugii, qui eſt prolis ſuſceptio, & educatio, ſed tantum adverſatur ſocietati, & paci familiæ, & difficiliorem reddit bonam liberorum educationem, quibus incommodis Deus facile auxiliis gratiæ proſpicere poteſt. Polygamia quidem ponit inæqualitatem juris, ac dominii corporum; ſed hanc injuſtitiam tollit, ſeu impedit Deus, mariti corporis dominium in plures uxores dividendo, quibus proinde jam non fit injuria, quum Deus ſit ſupremus omnium creaturarum, & jurium illarum Dominus.

Porro Deus uxorum pluralitatem Patriarchis conceſſit, ad majorem fidelis populi, ex quo Chriſtus naſciturus, & verus Dei cultus in cæteras gentes propagandus era., multiplicationem.

Ad 3. *Reſp.* Deus tamquam ſupremus rerum omnium Dominus, Ægyptiorum vaſa Iſraelitis donavit, ita ut Ægyptii jam deſinerent eſſe illorum Domini; & ſic Iſraelitæ non abſtulerunt, nec retinuerunt rem alienam, ſed ſuam factam per donationem Dei, nec proinde furti rei fuere; Deus autem dominium rerum Ægyptiorum in Iſraelitas tranſtulit, tum ut ſummam Ægyptiorum in Iſraelitas crudelitatem puniret, tum etiam de Iſraelitis debitam redderet laborum ſuorum mercedem, qua fraudati fuerant ab Ægyptiis.

Ad 4. *Reſp.* Matrimonium diſſolvi poteſt authoritate Dei, ut authoris naturæ, & ſupremi omnium jurium creaturarum Domini. Repudium autem permittendo, hoc ipſo irritavit, ſeu diſſolvit prioris matrimonii vinculum, quo diſſoluto vir, & prior uxor poterant aliud

ma-

matrimonium contrahere. Lex enim naturalis prohibet dumtaxat ſecundum matrimonium, quandiu prioris vinculum manet.

Ad 5. Tradetur reſponſio, ubi de uſura agetur.

Ad 6. Reſp Quùm SS. Auguſtino, & Hieronymo: Deus non juſſit Oſeæ, ut fornicaretur; ſed ut mulierem, quæ prius fornicaria erat, duceret uxorem, & ad eam affectu maritali accederet. Illa autem mulier vocatur adhuc poſt matrimonium fornicaria, quia talis ante illud fuerat; & filii ejus filii fornicationum appellantur, quia nati erant ex matre, quæ fuit fornicaria.

Ad 7. Reſp. Præceptum de Sabbatho non eſt de jure naturali, quoad determinationem temporis: Præterea in facto Machabæorum non intervenit proprie diſpenſatio, ſed ſolum interpretatio legis. Nam illa lex non prohibebat opus ad humanam ſalutem neceſſarium, ut probat Chriſtus Matth. 12. Nec proinde actum pugnandi contra hoſtes, præſertim infideles.

Obj. 2. Papa per authoritatem a Deo acceptam diſpenſat 1. In actuali reſidentia Epiſcoporum in ſuis Diœceſibus. 2. In votis, & juramentis. 3. In matrimonio rato non conſummato, quæ tamen omnia ſunt de jure naturali.

Ad 1. *Reſp.* Papa non eximit Epiſcopos ab obligatione reſidentiæ actualis, in iis circumſtantiis, in quibus ad eam lege naturali tenentur, ſed ſolum ſua authoritate declarat Epiſcopos in his, aut illis circumſtantiis poſſe legitime a ſuis ſedibus abeſſe.

Ad 2. *Reſp.* Papa non tollit obligationem voti, & juramenti, manente ipſo voto, & juramento, ſed tamquam Vicarius Dei, & ejus nomine, remittit promiſſionem Deo factam, & juramentum: qua remiſſione facta, hoc ipſo ceſſat obligatio præſtandi promiſſum. Nam lex naturalis non præcipit reddi promiſſum, relaxata promiſſione. Promiſſio autem Deo facta relaxari poteſt a Deo, non ſolum immediate, ſed etiam mediate; nempe per ſuum Vicarium, & Œconomum.

Ad 3. *Reſp.* Papa diſpenſat in matrimonio rato non conſummato, nomine Dei vinculum conjugale tollendo, & reſcindendo matrimonii contractum. Lex autem naturalis non obligat niſi ad ſervandum matrimonium non diſſolutum, nec vetat illud diſſolvi ex graviſſima cauſa per ſupremam poteſtatem acceptam a Deo, qui ut naturæ author, & rerum, ac jurium omnium Dominus, poteſt pro libito vinculum matrimonii diſſolvere, & quemlibet contractum reſcindere ſive per ſe, ſive per alium. Deus tamen nemini conceſſit poteſtatem diſſolvendi matrimonii conſummati baptizatorum.

Igitur in iis omnibus Summus Pontifex non diſpenſat proprie in lege naturali, legis naturalis obligationem directe tollendo, materia ejus ſecundum omnes ſuas conditiones remanente; ſed improprie tantum diſpen-

ſat,

ſat, tollendo aliquam conditionem, ſeu circumſtantiam ſe tenentem ex parte materiæ, aut actum fundantem obligationem annullando: quod facere poteſt ut Dei Vicarius, Œconomus, & ſupremus Eccleſiæ Paſtor a Deo conſtitutus.

Reſp. 2. Deus poteſt diſpenſare impropria in iis Legis naturalis præceptis, quorum materia pendet a dominio Dei, quatenus poteſt materiæ legis apponere, vel tollere conditiones, ac circumſtantias quaſdam, quibus poſitis, aut ſublatis, actiones jam non ſunt Lege naturali prohibitæ, vel præceptæ. Sic Deus, ut ſupremus rerum, ac jurium omnium creaturarum Dominus, poteſt alicui tribuere jus uſurpandi bona aliena, occidendi innocentem &c. Quo jure dato, acceptio boni alieni non eſt injuſta, imo non eſt acceptio alieni, ſed boni, quod fuit alienum, & jam per donationem Dei factum eſt proprium accipientis: occiſio innocentis eſt juſta, quum fiat authoritate accepta a Deo, qui poteſt pro libito diſponere de vita hominum &c. In his vero præceptis, quorum materia non pendet a dominio Dei, ne improprie quidem diſpenſare poteſt: nam ſunt quidam actus ita intrinſece mali, ut in nulla circumſtantia fieri poſſint liciti, cujuſmodi ſunt odium Dei, blaſphemia, idololatria, hæreſis, perjurium &c.

Quæſt. IV. *Quid eſt Lex poſitiva?*

Reſp. Lex poſitiva in genere eſt ea, quæ libere a Legiſlatore lata eſt, & aliter promulgata, quam per lumen naturale, videlicet aliquo ſigno externo, puta voce, vel ſcripto. Alia eſt mere poſitiva, quæ ſcilicet ſtatuit aliquid, quod non eſt ſic ſtatutum jure naturali, ſed quod jus naturale permittit ſic ſtatui, ut lex vetans comeſtionem certarum rerum. Alia eſt etiam naturalis ex parte materiæ, quæ ſcilicet ſtatuit aliquid, quod jam ſic lege naturali ſtatutum eſt, qualia ſunt omnia præcepta Decalogi, excepta determinatione Sabbathi.

Lex vero divina poſitiva eſt ea, quæ a Deo libere lata eſt, & aliter promulgata, quam per lumen naturale. Tales ſunt Lex vetus, & Lex Evangelica, quæ ſunt etiam Lex naturalis ex parte materiæ, quoad præcepta ſcilicet moralia, & mere poſitiva quoad cætera præcepta.

SECTIO III.

De Lege humana.

„ NOTA. Jus gentium eſt jus ab omnibus, aut fere omnibus
„ gentibus uſu, & conſuetudine vim Legis habente, intro-
„ ductum. Sive eſt jus non ſcriptum, quod libero omnium, aut
„ fere omnium nationum conſenſu, & uſu receptum, vim obli-
„ gandi habet. Sic ad jus gentium ſpectat diviſio, & proprietas
„ bonorum &c. Quare jus gentium eſt quædam Lex humana vir-
„ tualiter, & æquivalenter.

CA-

CAPUT PRIMUM.

De cauſa efficiente, & materia Legis humanæ.

Quæſt. I. *Quinam poſſunt ferre leges, & quibus?*

Reſp. 1. Leges Eccleſiaſticas ferre poſſunt 1. Papa pro tota Eccleſia, ex Joan. 21. *Paſce agnos meos, paſce oves meas.* 2. Concilium generale etiam pro tota Eccleſia: Nationale pro tota Natione, & Provinciale pro ſua Provincia. 3. Legatus Apoſtolicus pro ſua Provincia. 4. Epiſcopus pro ſua Diœceſi, licet non conſecratus, modo ſit confirmatus. Archiepiſcopi autem, Primates, & Patriarchæ extra Concilium poſſunt pro ſua tantum Diœceſi. 5. Qui habent juriſdictionem quaſi Epiſcopalem, ut aliqui Abbates pro locis ſibi ſubjectis. 6. Ordines Religioſi in Capitulo generali; non tamen illorum Præpoſiti generales, niſi ex ſpeciali, & expreſſa conceſſione Papæ, quæ ordinarie non datur; nempe Ordo fœminarum, qui æque eſt incapax juriſdictionis Eccleſiaſticæ, ac earum ſingulæ: ideoque non poteſt ferre leges proprie dictas; ſed ſolum ſtatuta conventionalia, & obligantia vi voti obedientiæ.

Reſp. 2. Leges civiles ſancire poſſunt Imperator pro toto Imperio, Rex, & quivis Princeps, ac Reſpublica ſuperiorem non agnoſcens, pro ſuis ditionibus. Ratio generalis eſt, quia Epiſcopi, & Principes ſæculares præpoſiti ſunt Rectores communitatis perfectæ; ac proinde habent legislativam poteſtatem, utpote neceſſariam ad recte, ac convenienter regendam communitatem perfectam; nec enim recte, ac convenienter communitatem perfectam regere poſſunt, niſi habeant poteſtatem efficaciter, ac ſtabiliter ſtatuendi ea, quæ ad bonum commune expediunt, & curandi, ut obſerventur, coercendo, & puniendo improbos, ac rebelles, omneſque in officio continendo.

„ Nota. Qui poſſunt condere leges, a fortiori poſſunt ferre „ præcepta, quæ etiam imponere poteſt quivis Superior priva„ tus reſpectu ſuorum ſubditorum circa materiam directioni ſuæ „ ſubjectam; nam nemo poteſt eſſe Superior ſine poteſtate præci„ piendi.

Reſp. 3. Nemo poteſt ferre leges, niſi ſuis ſubditis, & de rebus ſuo regimini ſubjectis; quum nemo habeat poteſtatem in non ſubditos, & circa res ſuo regimini minime ſubjectas. *Poteſtas ſpiritualis, & ſæcularis utraque deducitur a poteſtate divina; & ideo in tantum ſæcularis poteſtas eſt ſub ſpirituali, in quantum eſt ei a Deo ſuppoſita, ſcilicet in his, quæ ad ſalutem animæ pertinent. Et ideo in his magis eſt obediendum poteſtati ſpirituali, quam ſæculari. In his autem, quæ ad bonum civile pertinent, eſt magis obediendum poteſtati ſæculari, quam ſpirituali, ſecundum illud* Matth. 22. *Reddite quæ ſunt Cæſaris, Cæſari*, ait S. Th. in 2. diſt. 44. q. 2.

q. 2 art. 4. ad 4. Hinc 1. Principes mere Eccleſiaſtici non poſſunt ferre leges, niſi de rebus ſpiritualibus, & ad regimen Eccleſiaſticum; Sæculares vero, niſi de rebus temporalibus, & ad gubernationem politicam pertinentibus. Principes tamen ſæculares, *quos Deus ſanctæ fidei, Eccleſiæque protectores eſſe voluit*, ut ait Trid. ſeſſ. 25. c. 20. ut tales poſſunt, & debent fidem, Eccleſiamque tueri, & curare, ut ejus leges obſerventur, ut monet S. Leo Leonem Imper. epiſt. 75. *Debes incunctanter advertere regiam poteſtatem tibi non ſolum ad mundi regimen, ſed maxime ad Eccleſiæ præſidium eſſe collatam, ut auſus nefarios comprimendo, & quæ bene ſunt ſtatuta defendas, & veram pacem his, qui ſunt turbati, reſtituas.*

2. Imperator non poteſt ferre leges pro regionibus, quarum non eſt dominus jure feudi, vel alio titulo; & ſic regiones illæ non tenentur legibus Juſtiniani, aut aliis Imperatoriis, niſi eas adoptaverit ſupremus Princeps, vel conſuetudo.

3. Nemo poteſt ferre leges contrarias legibus ſui Superioris: Quia poteſtas inferioris non prævalet, imo ſubeſt poteſtati ſuperioris. Sic Epiſcopus non poteſt ferre leges contra jus commune, vel legem Papæ.

Quæſt. II. *Quid poteſt ſtatuere Lex humana?*

Reſp. 1. Non poteſt quidquam ſtatuere contra legem divinam, ſive naturalem, ſive mere poſitivam. Nam poteſtas humana eſt ſubordinata poteſtati, ac voluntati Dei, & inferior non poteſt derogare juri ſuperioris: quo ſpectat illud Act. 5. *Obedire oportet Deo magis quam hominibus.*

Reſp. 2. Homines poſſunt multa præcipere, vetare, aut irritare, quæ nec lege naturali, nec poſitiva divina præcepta, vel vetita, aut irrita ſunt: Conſtat 1. Ex praxi: nam multa legibus humanis ſtatuuntur, quæ lege divina naturali, aut poſitiva ſic ſtatuta non ſunt, quæque ſuppoſita lege humana obligant, ex lege divina, naturali, & poſitiva generaliter præcipiente, ut ſubditi juſtis ſuperiorum præceptis obtemperent. 2. Quia legiſlator humanus habet poteſtatem legibus ſtatuendi ea, quæ ad bonum commune expediunt: poteſtas enim legiſlativa hominibus conceſſa tanta eſt, quantam poſtulat bonum commune, propter quod datur: nam (ut ait S. Thom. 1. 2. q. 95. art. 3.) *Uniuſcujuſque rei, quæ eſt propter finem, neceſſe eſt, quod forma determinetur ſecundum proportionem ad finem.* At multa ad bonum commune expediunt, quæ nulla lege divina ſtatuta, ac determinata ſunt. 3. Alioqui non extaret poteſtas vere legiſlativa humana, ſed tantum poteſtas declarativa, vel determinativa juris divini.

Reſp. 3. Legiſlator humanus non poteſt omnibus quoslibet virtutum actus etiam heroicos præcipere, niſi bonum commune aliquem ejuſmodi actum exigeret. Quia Lex humana debet eſſe accommodata hominum conditio-

ni,

ni, & vere moraliter poſſibilis toti communitati, aut ſaltem majori parti illius. At exercere quoslibet actus virtutum non eſt hujuſmodi, hoc enim paucorum eſt, ac perfectorum. Ergo. *Major conſtat.* Nam Lex humana debet eſſe utilis bono communi, ad quod ordinatur; at non erit talis, ſi non ſit accommodata hominum conditioni, & moraliter poſſibilis majori ſaltem parti communitatis: nam lex moraliter impoſſibilis a paucis obſervaretur, ac proinde eſſet in ruinam majori parti eam tranſgredienti; ſicque poſita hac lege, major pars ſubditorum pejor evaderet.

Hoc tamen non debet intelligi de legibus, quæ poſſunt fieri ex aliqua hypotheſi voluntaria: ſic enim Eccleſia præcipit caſtitatem perpetuam iis, qui ſacros Ordines ſuſcipere volunt. Sic etiam ex hypotheſi delicti gravis imponi poſſunt graves pœnæ. Item dic de Regulis Religioſorum ex amore perfectionis ſponte ſuſceptis.

Reſp. 4. Legiſlator humanus poteſt omnibus præcipere actus illos virtutum, qui ad bonum commune expediunt, & ordinariæ facultati communitatis accommodati ſunt; & poteſt prohibere illos actus vitiorum, qui bono communi noxii ſunt, & cum morali utilitate Reipublicæ coerceri, ao puniri poſſunt. Nam poteſtas ferendi leges hominibus data, tantam habet latitudinem, quantam poſtulat bonum commune, propter quod datur: finis enim eſt menſura eorum, quæ fiunt, & requiruntur ad finem. Quum autem non ſit idem finis poteſtatis Eccleſiaſticæ, & civilis, unaquæque poteſt ſolum præcipere actus virtutum illarum, quæ ſuo fini accommodatæ ſunt. Proximus quippe Eccleſiaſticæ poteſtatis finis eſt cultus divinus, & felicitas æterna; Civilis vero poteſtatis proximus finis eſt publica tranquillitas, & temporalis felicitas populorum: quamvis ejus finis ultimus ſit gloria Dei, & æterna hominum felicitas, nam omne regimen ad Dei gloriam, & æternam hominum ſalutem referri debet.

Reſp. 5. Superior habet poteſtatem obligandi ſubditos in omni caſu, in quo judicat ſe poſſe obligare; quamdiu non eſt evidens eum falli, ſic judicando. Nam bonum commune, & recta gubernatio poſtulat, ut hanc poteſtatem habeat. Alioqui magna daretur ſubditis licentia Superiorum juſſa abnuendi, quod multum obeſſet rectæ eorum gubernationi, & bono communi.

Quæſt. III. *An Lex humana poteſt præcipere actus internos?*

Reſp. 1. Lex humana poteſt præcipere actus internos neceſſarios, ut actus externi ſint in tali ſpecie morali, puta contractus, juramenti, Sacramenti, orationis &c. Ita communiter. Quia 1. Eccleſia habet poteſtatem præcipiendi actus externos, qui neceſſarii ſunt, aut valde expediunt ad rectam gubernationem bonum commune Ec-

cleſiæ, & cultum Dei convenientem. At actus externi, in tali ſpecie morali conſtituti, tales ſunt. Ergo Eccleſia poteſt ejuſmodi actus externos præcipere. Ergo poteſt etiam præcipere actus internos neceſſarios, ut illi actus interni ſint in tali ſpecie: nam qui poteſt præcipere aliquid: poteſt etiam præcipere id omne, ſine quo illud eſſe nequit: alioqui non haberet veram, & efficacem poteſtatem illud præcipiendi. 2. Eccleſia poteſt præcipere Sacerdoti, ut vere ſacrificet, baptizet, &c. Fidelibus, ut vere orent, contrahant, jurent, voveant &c. Nam hi actus ſunt neceſſarii, vel valde expediunt ad bonum commune Eccleſiæ, cultumque in ea debitum. Ergo Eccleſia poteſt præcipere intentionem ſacrificandi, laudandi Deum, orandi, ſe obligandi, jurandi &c. quum ſine hac intentione tales actus fieri nequeant.

3. Reipſa Eccleſia præcipit Confeſſionem ſacramentalem validam, ac proinde etiam dolorem internum ad illam requiſitum: Nam Alexander VII. damnavit hanc propoſitionem: *Qui facit Confeſſionem voluntarie nullam, ſatisfacit præcepto Eccleſiæ.* Item Eccleſia præcipit Promovendis ad beneficia, & gradus theologicos, ut jurent ſe ſincero animo damnare quinque famoſas Propoſitiones in ſenſu doctrinæ Janſenii: cui præcepto non ſatisfit, niſi interius credant has propoſitiones hæreticas contineri quoad ſenſum in libro Janſenii, ut declaravit Clemens XI. in Bulla *Vineam Domini Sabaoth* recepta ab Eccleſia.

Reſp. 2. Eccleſia poteſt præcipere actus internos neceſſarios, ut actus externi ſint boni, ac honeſti. Quia 1. Eccleſia habet poteſtatem præcipiendi actus externos honeſtos. Nam hæc poteſtas multum expedit, imo neceſſaria eſt ad rectam Eccleſiæ gubernationem, ad cultum Religionis in Eccleſia debitum, & ad bonum animarum. Ergo poteſt etiam præcipere actus internos ad honeſtatem neceſſarios, præſertim quum Eccleſiæ poteſtas ſit ſpiritualis, & immediate ordinata ad ſalutem animarum: nam ſine hac poteſtate inanis, ac nulla eſſet prior poteſtas. 2. Reipſa Eccleſia præcipit actus externos, ut honeſtos: ſic præcipit Communionem Paſchalem honeſtam, ac religioſam: nam Innocentius XI. damnavit hanc propoſitionem: *Præcepto Communionis annuæ ſatisfit per ſacrilegam Domini manducationem.* Item præcipit Beneficiatis, ut Officium *ſtudioſe, & devote* celebrent; c. *Dolentes, de celebrat.* & fidelibus auditionem ſacri religioſam, & cum attentione interna; unde oppoſitum damnavit Clerus Gallican. anno 1700. Eccleſia autem dici non poteſt ſibi attribuere poteſtatem aliquam, quam reipſa a Chriſto non acceperit; quum ſemper regatur a Spiritu Sancto, & ſit *columna, & firmamentum veritatis.* 1. ad Tim. 3.

Reſp. 3. Eccleſia poteſt præcipere actus internos neceſſarios, ut actus externi ſint talis honeſtatis, ſeu virtutis.

Quia

Quia 1. Eccleſia poteſt præcipere actus internos neceſſarios, ut actus externi ſint honeſti, ac boni. Ergo etiam ut ſint honeſti tali honeſtate ſpeciali. Quidni enim hoc æque poſſit ac illud, quum utrumque ad cultum Religionis conducat, & communi Eccleſiæ bono expedire poſſit? 2. Eccleſia poteſt præcipere non ſolum, ut actus externus recte fiat, ſed etiam ut fiat propter talem finem bonum: ſic in gravi neceſſitate, vel periculo communi, Epiſcopi jejunia, & preces fidelibus interdum præcipiunt ad evertendam calamitatem publicam, obtinendam pacem &c. Nec ſatisfacit præcepto, qui jejunat, vel orat ob alium finem, licet bonum, quum non faciat id totum, quod præcipitur. 3. Reipſa Eccleſia prohibet, ne actus externi fiant, aut omittantur propter talem finem malum, ut patet ex *Clementina* 1. *de ſtatu Monac.* ubi excommunicatur Monachus Benedictinus, qui ſine licentia Prælati ſe confert ad Curiam animo accuſandi Prælatum. Et ex *Clement.* 1. *de Hæret.* ubi excommunicantur Inquiſitores, qui ex odio, vel amicitia, vel lucri cupiditate omittunt contra juſtitiam, & conſcientiam procedere contra aliquem in cauſa Fidei. Ergo Eccleſia vetare poteſt, ne actus aliqui fiant ex tali fine, ideoque ſint inhoneſti ſpeciali inhoneſtate: Ergo etiam poteſt præcipere, ut actus externi fiant ex tali fine honeſto, ideoque ſint honeſti tali ſpecie honeſtatis: nam actus boni ſumunt ſpeciem a fine. Ergo Eccleſia poteſt præcipere actus internos neceſſarios, ut actus externi ſint honeſti in tali ſpecie honeſtatis, ſeu virtutis.

Porro actus internus ad talem honeſtatem actus externi neceſſarius, quantum ad poſitionem, vel omiſſionem ſui, poteſt ſufficienter innoteſcere per poſitionem, vel omiſſionem actus externi, ad cujus honeſtatem requiritur: quia cum externo unum eumdemque actum totalem conſtituit, ac proinde poſito actu externo in talibus circumſtantiis internis rationabiliter præſumitur poni, niſi ſufficientia ad contrarium judicandum adſint indicia: omiſſo autem externo, internum omitti certo cognoſcitur; ideoque talis actus internus eſt ſufficienter proportionatus legi humanæ etiam coactivæ.

Quæſtio IV. *An Eccleſia poteſt præcipere, vel prohibere actus mere internos?*

Reſp. Communis ſententia negat; ſed aſſerunt Gloſſa in cap. *Cogitationis*, diſt. 1. *de pœnit.* Adrian. Major, Julius Clarus, Roſella Albertin., Medina, Cardenas, la Croix &c. Et probant 1. ex Matth. 18 *Quæcumque alligaveritis ſuper terram, erunt ligata & in cælo &c.* quæ verba generalia ſunt, & ſignificant ampliſſimam poteſtatem a Chriſto Eccleſiæ conceſſam, quæ proinde limitari non debet ad actus externos. 2. Quia poteſtas Eccleſiæ eſt ſpiritualis, & ordinatur immediate ad ſalutem animarum, quæ pendet maxime ab actibus internis. Ergo extenditur etiam ad actus mere internos, quum ſint

materia proportionata fini poteſtatis Eccleſiaſticæ: nam finis cujuslibet poteſtatis eſt menſura illius. 3. Eccleſia præcipit directe, & immediate actus internos. Sic cap. ult. *de hæret. in 6.* Papa præcipit Inquiſitoribus, ut puram, & providam intentionem habeant. 4. Reipſa Concil. Trid. ſeſſ. 6. in proœmio prohibet ne aliter credatur, quam ſuo decreto ſtatuitur. Ergo diſſenſus mere internus, non ſolum præcepto Divino, ſed etiam Eccleſiaſtico prohibetur. 5. Urbanus VIII mandavit in omnibus, & per omnia ſervari ab omnibus Rubricas Miſſalis Romani, inter quas una præſcribit ut Sacerdos *aliquantulum quieſcat in meditatione Sanctiſſimi Sacramenti*: quæ certe meditatio eſt actus mere internus. 6. Innocentius VI. damnavit hanc propoſitionem Michaelis de Molinos: *Riſu digna eſt doctrina quædam nova in Eccleſia Dei, animam quoad interna gubernari debere per Epiſcopos ... Quia Eccleſia non judicat de occultis.*

Nec obſtat, inquiunt, illud cap. *Sicut 2. de Simon. Eccleſia non judicat de occultis.* Et cap. *Tua nos*, eod. tit. *Nobis datum eſt de manifeſtis tantummodo judicare.* Quia ad præcipiendum, & obligandum in conſcientia, non neceſſe eſt, ut Superior poſſit cognoſcere tranſgreſſionem factam; ſed ſufficit, ut revera velit obligare, vel præcipere: nam hoc ipſo culpæ, & pœnæ reatus contrahitur apud Deum, qui vindex eſt violationis legum humanarum. Neque inquiunt, inutilis eſt hæc poteſtas circa actus mere internos. Nam ut poteſtas præcipiendi ſit utilis, & efficax, ſufficit, quod poſſit obligare in conſcientia, & ſub culpa a Deo punienda: hæc enim obligatio ſatis per ſe urget impletionem præcepti, ut patet in lege naturali.

Imo ſunt, qui putant Eccleſiam punire poſſe pœna ipſo facto lata actus mere internos, v. gr. hæreſim mere internam, ſicut punit occultam, quia ad hoc non requiritur cognitio tranſgreſſionis.

Ad authoritatem, & rationem S. Th. reſpondent: Homo quidem non poteſt de actibus mere internis ferre legem coactivam coactione externa: hoc eſt, obligantem ſub pœna per hominis ſententiam ferenda; quia talis lex requirit, ut homo per ſe poſſit cognoſcere, judicare, & punire; quod præſtare non poteſt, ſi materia legis eſſet actus mere internus, utpote prorſus occultus. Sed, inquiunt, poteſt homo ferre legem obligantem tantum ſub culpa a Deo punienda, vel etiam ſub pœna ipſo facto contrahenda circa ea, quæ non poteſt cognoſcere, nec per ſe punire; quia lex illam per ſeipſam ſufficienter cogit, & punit tranſgreſſorem, & per ſe operatur omnem effectum, quem habere poteſt, & qui intenditur a legislatore.

Quæſt. V. *An lex ponat rem præceptam in ea virtute, ex cujus motivo etiam intrinſeco præcipitur?*

Reſp. Affirm. Ita Delugo, Cardenas, & alii communiſ-

niſſime. Quia 1. omnis actus ſpecificatur a fine etiam extrinſeco, propter quem fit. Sic actus, quo quis furatur, ut ſe inebriet, eſt in ſpecie furti, & ebrietatis; & furans ex hoc fine, magis eſt intemperans, quam fur, ut docent Ariſtoteles, & S. Thomas. Ergo lex pariter ſpecificatur a fine etiam extrinſeco, ſicut omnis electio medii ſpecificatur a fine intento; nam lex æque finem extrinſecum intendit, & actionem aliquam præcipit, vel vetat tamquam medium ad illum finem. 2. Permutatio beneficiorum ex propria authoritate, non eſt de ſe mala contra Religionis virtutem, ſed ſolum quia prohibetur ab Eccleſia ex motivo religionis, & reverentia erga res ſacras. Item ſumptio cibi, vel potus leviſſimi ante Communionem eſt ſacrilega, ob prohibitionem Eccleſiæ factam ex motivo reverentiæ erga Euchariſtiam.

Ut autem præceptum obliget ſubditum ex illa virtute, ex cujus motivo materiæ extrinſeco imponitur, requiritur 1. Ut Superior declaret, ſe ex illo motivo præcipere, ſi non ſit aliunde notum: alioqui actus non præſumitur præcipi, niſi ex motivo ſuo intrinſeco, v. gr. jejunium ex motivo temperantiæ. 2 Ut velit obligare ad illam virtutem, & rem præceptam facere materiam ejus neceſſariam, quamvis enim Eccleſia præcipiat jejunium in vigil. Nativit. Chriſti, v. gr. non ſolum ex motivo intrinſeco temperantiæ, ſed etiam ex motivo extrinſeco Religionis; nempe ad honorem Chriſti; quia tamen obligationem Religionis nobis non imponit, qui iſto die non jejunat, peccat ſolum contra temperantiam.

Quæſt. VI. *An, qui violat legem humanam de actu virtutis alicujus, v. gr. Religionis, peccet ſolum contra obedientiam?*

Reſp. Peccat etiam contra virtutem illam, cujus actus præcipitur. Quia obligatur ad actum virtutis, qui præcipitur, quum præceptum humanum obliget in conſcientia. Hinc qui ſacrum omittit die feſto, non abſtinet a carnibus feria ſexta, peccat contra Religionem, & temperantiam, & tenetur hæc peccata ſpecie diverſa exprimere in Confeſſione, nec ſatisfacit dicendo, ſe bis peccaſſe contra præceptum Eccleſiæ.

CAPUT II.

De obligatione Legis humanæ.

Quæſt. I. *AN Principes Eccleſiaſtici, & ſæculares poſſint etiam fidelibus ferre leges obligatorias in conſcientia, ita ut earum tranſgreſſio ſit offenſa Dei, etiam mortalis in re gravi?*

Reſp. Affirm. Fide conſtat. Prob. 1. Ex 1. Petr. 2. *Subjecti eſtote omni humanæ creaturæ propter Deum, ſive Regi, ſive Ducibus.... quia ſic eſt voluntas Dei.* Et

Rom. 13. *Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit: non eſt enim poteſtas niſi a Deo: quæ autem ſunt, a Deo ordinata ſunt. Itaque qui reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit. Qui autem reſiſtunt, ipſi ſibi damnationem acquirunt ... Ideo neceſſitate ſubditi eſtote non ſolum propter iram, ſed propter conſcientiam.* Ergo qui reſiſtit poteſtati civili tranſgrediendo ejus legem, reſiſtit Deo, & acquirit ſibi damnationem etiam æternam a Deo, ut explicant Patres, & patet ex his verbis: *Ideo ſubditi eſtote propter conſcientiam*. Ergo Principes ſæculares poſſunt ferre leges, quarum tranſgreſſio ſit mortalis.

Idem a fortiori poſſunt Principes Eccleſiaſtici, quum poteſtas Eccleſiaſtica ſit ſpiritualis, & altioris ordinis: & conſtat adhuc 1. Pro Summo Pontifice: nam Chriſtus dixit Petro, & ſucceſſoribus ejus, Joan. 21. *Paſce agnos meos, paſce oves meas.* Et Matthæi 16 *Quodcumque ligaveris ſuper terram, erit ligatum & in cælis.* 2 Pro Epiſcopis: nam Chriſtus dixit reliquis Apoſtolis, & eorum ſucceſſoribus Epiſcopis, Matth. 18. *Quæcumque alligaveritis ſuper terram, erunt ligata & in cælo*. Et Luc. 10. *Qui vos audit, me audit; & qui vos ſpernit, me ſpernit*. Et Hebr. 13. *Obedite præpoſitis veſtris*. Item ex Tridentin. ſeſſ. 7. can. 8. & ſeſſ. 25. de delectu ciborum, & ex c. *Violatores*, 25. q. 1. & ſequentibus. Hoc etiam conſtat ex traditione, & perpetuo ſenſu, ac uſu Eccleſiæ, & fidelium. Sic Actor. 15. Apoſtoli, ſtatuendo Legem etiam mere poſitivam, qualis eſt Lex abſtinendi a ſanguine, & ſuffocato, dicunt: *Viſum eſt Spiritui Sancto, & nobis*. Et de Paulo dicitur: *Perambulabat .... confirmans Eccleſias, præcipiens cuſtodire præcepta Apoſtolorum, & ſeniorum*.

Prob. 2. Quia Lex naturalis præſcribit, & recta ratio dictat ſubditos teneri Superiorum præceptis parere; nam eſſe ſuperiorem, eſt poteſtatem, ac authoritatem habere in alios, qui tamquam ſubditi debeant illi parere.

Prob. 3. Qui violat jus alterius in re gravi, hoc ipſo Deum graviter offendit: nam Deus vult, ac jubet, ut ſuum cuique tribuatur; & graviter vetat, ne graviter violetur jus alterius, quum violare jus alterius ſit intrinſece malum, ideoque prohibitum lege divina naturali. At violans præceptum legiſlatoris in re gravi, violat graviter jus illius, nempe jus, quod habet, exigendi per legem ſuam aliquid grave, & quo reipſa illud graviter exigit, Ergo. Adde, quod poteſtas obligandi in conſcientia ſub mortali, ſit neceſſaria ad rectam gubernationem, & efficaciam legum; alioquin innumeræ eſſent tranſgreſſiones occultæ, nec finis Legis ſatis obtineri poſſet.

,, Nota. Obligare in conſcientia eſt imponere neceſſitatem agen-
,, di, vel omittendi aliquid ad vitandam culpam, & offenſam Dei,
,, Obligatio vero in conſcientia eſt talis neceſſitas.

Obj. 1. Multos ſcripturæ textus.

I.

1. Illud Matth. 15. *Sine cauſa colunt me, docentes doctrinas, & mandata hominum.*

Reſp. Ibi Chriſtus damnat, non præcepta hominum juſta, & legitima, ſed injuſta, & contraria Legi divinæ vel etiam inutilia, quæ Phariſæi anteponebant legibus divinis.

Porro quum dicitur Deuteron. 4. *Non addatis ad verbum, quod vobis loquor:* Supple aliquid tamquam præceptum divinum immediate a Deo latum. Quum autem Deus Deuteron. 12. dicit: *Quod præcipio tibi, hoc tantum facito;* loquitur de præceptis cæremonialibus, & prohibet Judæis, ne ad illa addant aliquid, præſertim ex ritibus gentilibus.

2. Illud 2. Corinth. 3. *Ubi autem ſpiritus Domini, ibi libertas.*

Reſp. Per libertatem intelligitur immunitas a ſervitute peccandi, a timore ſerviliter ſervili &c. Quam autem dicitur Rom. 6. *Non enim ſub lege eſtis, ſed ſub gratia.* Et Rom. 5. *Si ſpiritu ducimini, non eſtis ſub lege:* hæc verba, *Non eſtis ſub lege*, ſignificant: Non ſervitis, nec obeditis concupiſcentiæ, ſed illi imperatis. In aliquibus aliis locis per legem intelligitur lex Moſaica, quæ per Evangelicam abrogata eſt, & a qua omnes ſunt liberi.

3. Illud 1. Tim. 1. *Lex juſto non eſt poſita, ſed injuſtis &c.*

Reſp. Senſus eſt. Lex non eſt poſita juſto ad illum pœnis coercendum, & terrendum, quia juſtus libenter, & ex amore juſtitiæ legem obſervat. Quare lex juſto impoſita eſt ad illum dirigendum: lex quippe plura officia, & effectus habet.

4. Illud Jac. 4 *Unus eſt Legislator, & Judex*, nempe Deus.

Reſp. Senſus eſt, unum eſſe Legislatorem ſupremum, & principalem, a quo cæteri ſuam poteſtatem accipiunt: ſicut Matth. 13. dicitur: *Unus eſt Pater veſter, qui in cælis eſt. Nec vocemini Magiſtri, quia Magiſter veſter unus eſt Chriſtus.* Et vero quum multa ad bonum commune neceſſaria, & utilia ſint, quæ jure naturali, & poſitivo divino ſtatuta non ſunt, neceſſe fuit dari a Deo hominibus poteſtatem illa ſtatuendi, & alia non ſatis jure divino determinata, magis determinandi.

Obj. 2. Præcepta evangelica ſufficiunt. Ergo inutilia ſunt præcepta humana.

Reſp. Neg. conſeq. Nam inter præcepta evangelica eſt præceptum parendi legibus Principum Eccleſiaſticorum, & ſæcularium, atque præceptis legitimis ſuperiorum: quorum authoritatem commendat, & quibus obedientiam præcipit Chriſtus per ſe, & per Apoſtolos. Unde ad ſervandam legem Evangelicam obtemperandum eſt legibus, ac præceptis humanis.

Obj. 3. Inferior non poteſt obligare in foro ſuperioris. Ergo homo non poteſt ligare in foro conſcientiæ, quod eſt forum Dei.

Reſp. Inferior obligare poteſt in foro ſuperioris, quando poteſtas inferioris eſt ab ipſo ſuperiore. Omnis autem poteſtas eſt a Deo.

Obj. 4. Principes, præſertim ſæculares, non intendunt obligare ſub peccato.

Reſp. Hoc ſaltem virtualiter, & implicite intendunt, Nam hoc ipſo quod intendunt uti poteſtate legislativa, quæ a Deo derivatur, ſufficienter intendunt obligare ſub peccato, propter eſſentialem uſus cònnexionem poteſtatis a Deo derivatæ, & obligationis ſub culpa.

Inſtabis. Legislator humanus non exprimit obligationem in conſcientia, & ſæpe de ea non cogitat, ferendo legem. Ergo non obligat in conſcientia.

Reſp. Nego conſeq. Quia ad obligandum in conſcientia non requiritur expreſſa intentio, & mentio obligationis in conſcientia, ſed ſufficit implicita, & virtualis, contenta ſcilicet in præcepto. Nam hoc ipſo, quod ſuperior præcipit aliquid, ad illud ſub culpa mortali, vel veniali pro gravitate, vel levitate rei præceptæ obligat vi legis divinæ generaliter præcipientis obſervationem omnis legitimi præcepti ſuperiorum: obligatio enim ſub culpa eſſentialiter annexa eſt præcepto cuilibet legitimo, quia Deus vult, & jubet, ut legitimis ſuperiorum præceptis obtemperemus. Quare violando præceptum hominis; violatur etiam illud præceptum divinum generale, quod ſane obligat pro capacitate materiæ.

Quæſt. II. *Quandonam lex humana obligat ſub mortali culpa?*

Reſp. 1. Ex communi ſententia ad hoc requiritur materia gravis. Quia 1. poteſtas humana eſt limitata, & commenſurata exigentiæ, ac capacitati materiæ. 2. Obligare graviter in re ex omni parte levi, eſt contra rectam rationem, bonum commune, & convenientem gubernationem, & in perniciem animarum, imo eſt injuſtum: nulla autem eſt poteſtas a Deo data hominibus, niſi ad ædificationem, non in deſtructionem. 3. Lex divina naturalis, & poſitiva numquam obligat ſub mortali in materia levi ſub omni reſpectu.

Item ſecundum multos requiritur intentio ſuperioris graviter obligandi, ſeu exigendi graviter, hoc eſt ex tota ſua poteſtate, id quod ſtatuit: quia ſuperior poteſt in materia gravi obligare tantum ſub veniali. Non tamen requiritur, ut ſuperior expreſſe intendat obligare ſub mortali: ſed ſatis eſt, quod intendat uti ſua tota poteſtate, & graviter exigat aliquid grave, licet ignoret, quid ſit obligatio ſub peccato: quum enim poteſtas ſuperioris ſit a Deo, & Deus jubeat, ut ſubditi ei pareant, poſita gravitate præcepti humani, hoc ipſo oritur obligatio gravis, adeoque ſub mortali.

Reſp.

Reſp. 2. Lex obligat ſub mortali, quoties materia eſt gravis, & Legiſlator abſolute præcipit, vel vetat, nec expreſſe ſignificat ſe velle ſolum obligare ſub veniali. Ita omnes ex Clement. 2. *de verb. ſignif.* quia tunc ſuperior poteſtate præcipiendi utitur ſine limitatione, & ſecundum materiæ capacitatem, cui cenſetur ſe accommodare, niſi oppoſitum declaret; & ſic imponit præceptum grave; ideoque graviter obligans.

Cæterum ad gravitatem materiæ legis duo requiruntur, & ſufficiunt. 1. Ut finis proximus legis, ſeu id, quod proxime intenditur per legem, ſit magni momenti. 2. Ut id, quod ſtatuitur, non parum ad illum finem conferat, quamvis ſit aliquid in ſe leve. Sic comeſtio pomi in Paradiſo, licet de ſe levis, tamen erat gravis ratione finis a Deo intenti, nempe ut homo ſuam ſubjectionem, & dependentiam a Deo profiteretur. Sic etiam ingreſſus viri in clauſtrum Monialium eſt materia gravis, quia ejus omiſſio multum confert ad gravia mala avertenda. Quare legis materia gravis eſt, quando res præcepta, vel prohibita multum conducit ad finem proximum legis, qui ſit gravis momenti.

Reſp. 3. Gravitas materiæ, & intentio ſuperioris ſufficiens ad obligandum ſub mortali, cognoſci poſſunt. 1. Ex gravitate verborum, quibus utitur ſuperior, ut v. g. quum præcipit, vel vetat aliquid ſub interminatione divini judicii, vel in virtute obedientiæ, vel ex tota ſua poteſtate &c. Nam graviſſima verba non adhibentur a prudenti ſuperiore, niſi circa materiam gravem, & ad ſignificandam gravem obligationem. Item dum ſignificat ſe velle obligare ſub gravi culpa. 2. Ex gravitate pœnæ tranſgreſſoribus impoſitæ, qualis eſt excommunicatio, pœna mortis, exilii, carceris perpetui &c. Nam gravis pœna non imponitur juſte, niſi pro gravi culpa, quæ ſupponit gravem obligationem præcepti violati. 3. Ex communi prudentum judicio, vel ex conſuetudine, quæ eſt *optima legum interpres* cap. *de conſuetud.*

Quæſt. III. *An legiſlator poſſit in materia gravi obligare ſolum ſub veniali?*

Reſp. Multi aſſerunt, & videtur communis ſententia. Quia 1. Poteſtas obligandi, quam habet Legiſlator, eſt quoad uſum in ejus libera voluntate, & ſic poteſt eam applicare prout voluerit. Ergo poteſt illam applicare ad obligandum ſolum ſub veniali; præſertim quum materia majoris obligationis ſit etiam capax minoris, & hoc ad convenientem gubernationem interdum expediat, ne ſcilicet nimium oneretur conſcientia ſubditorum, qui ſufficienter ad talis Legis obſervationem inducuntur per obligationem ſub veniali. Multæ leges, ac conſtitutiones Religioſorum, ut Carmelitarum diſcalceatorum a SS. Pontificibus approbatæ, obligant ſolum ſub veniali in rebus gravibus, ut jejuniis, abſtinentiis, &c. 3. Lex divina ſolum præcipit, ut pareatur ſuperiori, quantum,

tum, & quatenus præcipit, & ab illa oritur obligatio commenſurata voluntati ſuperioris. Ergo ſi ſuperior leviter exigat, & præcipiat aliquid, etſi de ſe grave, inde oritur ſolum obligatio levis, & tunc præceptum cenſetur formaliter leve. 4. Actus libere agentium non operantur ultra intentionem eorum.

Obj. 1. Legislator humanus non poteſt in re levi obligare ſub mortali culpa. Ergo non poteſt in re gravi obligare ſub veniali.

Reſp. Neg. conſeq. Quia Deus non dedit hominibus poteſtatem obligandi alios, niſi ſecundum materiæ capacitatem; alioqui regimen humanum eſſet nimis durum. At Legislator, quum habeat poteſtatem præcipiendi, & vetandi libere exercendam, poteſt illam poteſtatem applicare ad præcipiendum, vel prohibendum rem gravem ſub levi culpa, ſicut poteſt illam poteſtatem nullo modo exercere, nec applicare. Et interdum habere poteſt juſtam cauſam ſic applicandi ſuam poteſtatem, puta, ne nimium gravetur conſcientia ſubditorum, & ne detur occaſio graviter peccandi, quando aliunde levis obligatio ſufficienter inducit ſubditos ad ſervandam legem, ut conſtat ex legibus quorundam Religioſorum a Sede Apoſtolica approbatis.

Obj. 1. Licet pendeat a Legislatore, ut legem ferat, vel non ferat, tamen poſito præcepto, vis obligandi procedit a lege naturali. Ergo vim illam obligandi minuere nequit Legislator.

Reſp. Poſito præcepto derivatur quidem a lege naturali vis obligandi, ſed proportionata præcepto, quod in hoc caſu leve eſt, quum Legislator tunc leviter præcipiat.

Quæſt. IV. *An leges fundatæ in præſumptione obligent in conſcientia?*

„ Nota. Duplex eſt præſumptio, altera periculi, ſeu potentiæ, „ quæ frequenter ad actum reducitur; & altera facti, qua factum „ aliquod in particulari præſumitur.

Reſp. 1. Lex fundata ſolum in præſumptione periculi ſemper obligat in conſcientia. Quia 1. Leges illæ ſemper nituntur veritati, ac judicio certo periculi vel ſæpe, vel aliquando contingentis, quod ſemper verum eſt. 2. Legislator intendit per illas obligare, etiamſi eventus periculi non interveniat aliquo in caſu particulari. Nam bonum commune poſtulat, ut omnes & ſemper obligentur: alioqui non impediretur efficaciter malum, quod ſæpe evenire poſſet, etiam quum ejus periculum non perſpicitur; & multi, imo plerique ſibi falſo perſuaderent non extare periculum reſpectu ſui, & ſic lex paucos obligare cenſeretur. Hinc lex vetans, & irritans matrimonia clandeſtina fundata in periculo fraudis, ſcelerum, & incommodorum, quæ ex illis facile oriri poſſunt, obligat etiam in caſu, in quo iſta certo non evenirent.

Reſp. 2. Præceptum fundatum in præſumptione facti, quod

quod in re ipſa ſupponitur, non obligat in conſcientia, non ſubſiſtente veritate facti. Quia tunc non ſubſiſtit fundamentum præcepti, nec proinde obligatio ejus; nec tunc ſuperior intendit obligare, quum nulla ſit ratio obligandi. Sic mulier non tenetur obedire Epiſcopo præcipienti, ut reddat debitum ei, cui ipſe præſumit eam eſſe valide conjunctam, quum tamen non ſit propter occultum impedimentum; imo peccaret ſi obediret.

Quæſt V. *An Lex humana poſſit obligare cum gravi nocumento, ſeu damno?*

„ NOTA. Certum eſt, legem naturalem obligare ad ſui obſer-
„ vationem, etiam cum damno vitæ in iis circumſtantiis, in qui-
„ bus viget, ſeu jubet, vel vetat aliquid. Quia non præcipit,
„ nec vetat niſi id, cujus commiſſio, vel omiſſio dedecet naturam
„ rationalem, eſtque intrinſece mala. Non licet autem ad vitan-
„ dam mortem, & quodvis ſupplicium facere aliquid intrinſece
„ malum, etſi leve: nam quod eſt ex natura rei malum, ac illi-
„ citum, tale eſt in quovis periculo, & damno. Item id, quod
„ a Deo præcipitur ut medium abſolute neceſſarium ad ſalutem
„ animæ, obligat cum quovis damno temporali, etiam vitæ, quum
„ ſalus æterna ſit rebus omnibus temporalibus anteponenda.

Reſp. I. Ex communi ſententia leges humanæ non obligant plerumque, ſeu ordinarie cum gravi nocumento, ſeu damno, quod per accidens conjunctum eſt actui præcepto. *Prob.* 1. Ex cap. 2. *de obſerv. jejun.* ubi ſtatuitur infirmos eſſe immunes a jejunio, *quum non ſubjaceat legi neceſſitas*. Et cap. 4. *de reg. juris*. *Quod non eſt licitum in lege, neceſſitas facit licitum. Nam & ſabbathum cuſtodiri præceptum eſt: Machabæi tamen ſine culpa ſua in ſabbatho pugnabant. Sic & hodie, ſi quis jejunium fregerit ægrotus, reus voti non habetur*. 2. Ex praxi Eccleſiæ, & in conſenſu omnium, præcepta audiendi Sacrum, jejunandi, recitandi horas &c. non obligant cum gravi incommodo, ſeu damno. 3 Leges divinæ mere poſitivæ, quæ ſtrictius obligant, quam humanæ, non ſolent obligare cum gravi nocumento. Nam Chriſtus Matth. 12 approbat factum Davidis, qui in neceſſitate gravi comederat panes Propoſitionis, quorum eſus lege divina erat laicis prohibitus. Item lex de integritate confeſſionis ex communi non obligat cum graviſſimo damno confeſſioni extrinſeco. 4. Ex cap. *Erit* diſt. 4. lex debet eſſe poſſibilis ſecundum hominum naturam, & conſuetudinem. Sed ex S. Antonino 2. part. tit. 3. cap. 10. §. 10. *Impoſſibile eſt, quod vix poſſibile eſt, ut puta nimiam habere difficultatem*. 5. Ordinarie ad bonum commune, & ad finem legum illarum aſſequendum ſufficit, ſi illæ obligent, ac ſerventur communiter, & extra caſus extraordinarios gravis periculi, ac damni. Unde Legiſlator prudens cenſetur obligare cum hac moderatione, & benignitate, alioqui ſine cauſa ſufficiente exponeret ſubditos morali periculo peccandi.

Dixi *ordinarie* ob ſequentes reſponſiones.

Reſp. 2. Ex communi ſententia, lex humana, cui periculum gravis damni eſt accidentarium, obſervari debet aliquando per accidens cum quovis damno temporali, etiam vitæ, quando ſcilicet omitti non poteſt ſine contemptu legitime poteſtatis, vel religionis, aut ſcandalo gravi. Quia lex humana, vel ſaltem divina naturalis, tunc obligat ad tuendam, & non contemnendam, etiam exterius tantum, religionem, & poteſtatem publicam, quæ præponderat bono vitæ privati. Quippe ad bonum commune plus refert religionem, & poteſtatem legitimam non contemni, ac ſcandalum omitti, quam privati vitam ſervari. Dixi, *ſaltem naturalis*: nam contemptus etiam externus legis, & poteſtatis legitimæ, vel religionis, & ſcandalum, ſunt intrinſece mala, ideoque lege naturali prohibita. Quare Machabæi elegerunt potius mori, quam manducare carnem ſuillam in contemptum legis veteris. 2. Machab. 7.

Hinc quamvis juxta multos, liceat Catholico tranſeunti per loca Hæreticorum comedere carnes die alias vetito, ne ſi abſtineat, prodat ſe Catholicum, & ideo de vita periclitetur, eo quod præceptum Eccleſiæ non obliget cum tanto damno; tamen ſi quis ab Hæretico cogeretur ad comedendas carnes die vetito, ut oſtenderet hoc facto ſe deſpicere eccleſiaſticam legem, ſeu poteſtatem, teneretur ſubire mortem potius, quam comedere. Nec excuſaretur, etſi declararet ſe non comedere carnes in contemptum Eccleſiæ, ſed propter neceſſitatem ad vitandam mortem: nam tunc adhuc eſſet contemptus externus legis, qui ſemper eſt intrinſece malus. *Delugo.*

Reſp. 3. Ex communi ſententia, lex humana poteſt per ſe obligare cum periculo, & damno etiam vitæ. Quia in quavis communitate perfecta, eſt tota poteſtas ad ſuam conſervationem, & ad bonum commune neceſſaria. Nam Deus ut author naturæ, cujuslibet communitatis civilis gubernationi, ac communi bono, & Chriſtus Eccleſiæ bono, ac recto regimini ſufficientiſſime providit. Ergo in quavis communitate perfecta eſt poteſtas præcipiendi actus ad ſuam conſervationem, & bonum commune neceſſarios, quamvis annexum habeant vitæ periculum; quum aliunde æquum ſit pro totius ſalute partem periculo objicere. Sic Epiſcopus poteſt obligare Vicarium, mortuo Parocho, ad non deſerendum parochianos tempore peſtis; dux milites ad ſervandam ſtationem, vel irruendum in hoſtes cum certo mortis periculo &c.

Lex autem humana tunc maxime per ſe obligat cum periculo vitæ, quando tale periculum per ſe actui præcepto conjunctum eſt. Sed tunc ad juſtitiam legis requiritur, ut res præcepta ſit gravis, & neceſſaria ad conſervationem, vel bonum ſtatum reipubl. Nam reſpublica non habet dominium, ſed ſolum convenientem uſum vitæ civium.

Quæſt.

Quæſt. VI. ***An, & qualis promulgatio requiritur ut Lex obliget?***

„ **NOTA. Promulgatio Legis eſt Legis publicatio, ſeu publica
„ denuntiatio facta nomine Principis, per quam Lex ſubditis inno-
„ teſcere poteſt. Fit autem vel voce præconis, vel affixione Legis
„ ſcriptæ in loco publico, vel alio ſimili modo. Unde differt a
„ divulgatione, quæ eſt promulgationis extenſio, qua ſcilicet Le-
„ gis jam promulgatæ notitia extenditur ad omnes, aut ſaltem ad
„ majorem partem ſubditorum.**

Reſp. 1. Ex communi ſententia, ut Lex obliget, requiritur ſufficiens promulgatio. Quia 1. Lex non poteſt obligare communitatem, niſi ipſi ſic proponatur, ut ab ea cognoſci poſſit. Nam nemo poteſt obligari ad aliquid incognitum; quum rei incognitæ obſervationem velle nemo poſſit. At Lex non poteſt ſic proponi communitati, niſi ſufficienter promulgetur, & notitia illius fiat aliquo modo publica, ut patet. 2. Lex eſt regula publica actuum: nam eſt regula actuum communitati propter bonum commune præſcripta a ſuperiore ejus curam gerente. At regula publica debet publice proponi, & applicari, ad hoc ut ſubditi teneantur ei ſe conformare, ſicut regula privata debet ſaltem privatim applicari, ad hoc ut privatus ei ſe conformare teneatur. Enimvero quævis regula, niſi ſufficienter regulabili applicetur, & quidem modo ſibi proportionato, nullum habet effectum. Quare promulgatio vel eſt complementum eſſentiale Legis, vel ſaltem conditio eſſentialiter requiſita, ut Lex actu obliget.

Hinc ſi Titius certo ſciat legem aliquam eſſe latam, & juſſu Principis triduo promulgandam, non obligatur ad illam, donec reipſa promulgata ſit. Nam Lex quum ſit præceptum commune latum pro tota communitate, non poteſt ullum membrum particulare obligare, quin obliget communitatem: hanc autem non obligat, niſi publice propoſita ſit, ideoque promulgata.

Reſp. 2. Ad promulgationem ſufficientem nulla certa ſolemnitas, ſeu nullus modus determinatus promulgationis ex natura rei requiritur. Quia ex natura rei ſufficit, quod Lex ſic proponatur, ut poſſit facile pervenire ad notitiam ſubditorum. Hinc ex natura rei ſufficit, quod Lex publice denuncietur in curia, ſeu in civitate, in qua reſidet Princeps: nam Lex ibi denunciata poteſt facile in ſubditorum notitiam pervenire, ob frequentem ad ſedem Principis recurſum, & concurſum ex civitatibus omnibus ei ſubjectis.

Ad promulgationem vero ex jure poſitivo requiſitam, talis debet eſſe publicatio, qualis vel ex Lege poſitiva, vel ex conſuetudine, vel ex Legiſlatoris voluntate præſcribitur. Quum ergo circa hoc diverſæ in diverſis locis ſolemnitates, & conditiones, vel conſuetudine, vel Lege determinatæ ſint, ſi earum aliqua omittatur, non cenſetur Lex legitime promulgata.

Reſp.

Reſp. 3. Ut Leges imperiales obligent provincias, debent in illis ſingulis promulgari. Imo non obligant in provincia, niſi poſt duos menſes a promulgatione ibi facta, ex Authentica *Conſtitutiones*, ſecundum Doctorum interpretationem, & conſuetudinem. Idem eſt de Legibus latis a Regibus, & Principibus Imperatori ſubjectis, ac de imperialibus: quia illi Principes non acceperunt ab Imperatore poteſtatem ferendi Leges, niſi ſecundum jus commune Imperii, & juxta modum, quem ſervant ipſi Imperatores in Legibus ſuis ferendis.

Reſp. 4. Leges Regum, & Principium Imperatori non ſubjectorum, ut obligent, non requirunt promulgationem in ſingulis provinciis, nec duos menſes poſt illam; ſed ſufficit, ut fiat promulgatio in uno loco, ex quo ad alia loca divulgetur; niſi aliud exigat Lex, vel conſuetudo. Quia talis promulgatio ex natura rei ſufficit ad obligandum ſubditos; & aliunde illi Principes non tenentur Legibus Imperatoriis. Fere tamen ubique viget conſuetudo, aut Lex regni, ut Reges, qui habent plures provincias, curent ſuas Leges in ſingulis provinciis promulgari, neque aliter eas obligent. Sic in Gallia Regiæ Leges dicuntur non obligare, niſi referantur in acta Curiarum ſupremarum.

Reſp. 5. Lex humana, quæ in uno loco promulgatur, non ſtatim incipit ubique obligare, ſed ſolum in unoquoque loco obligat actu, elapſo eo tempore, quo Legis promulgatæ notitia ad illum ordinario modo pervenire potuit. *Prob.* 1. Ex Bulla *Sicut* ad calcem Concil. Trid. ubi Pius IV. ait: *Jure etiam communi ſancitum eſt, ut conſtitutiones novæ vim nonniſi poſt certum tempus obtineant.* 2. Quia Lex in loco promulgata, non eſt ſufficienter denuntiata in omnibus aliis locis, niſi poſt elapſum tempus ſufficiens, ut notitia Legis promulgatæ pervenire poſſit ad omnia illa loca, ut patet.

„ NOTA. Licet ignorantes invincibiliter Legem promulgatam,
„ & divulgatam, ab ejus tranſgreſſione excuſentur, tamen ſi lex
„ illa ſtatuat aliquid de eſſe morali rerum, vel perſonarum, irri-
„ tando, inhabilitatem inducendo, habet omnem effectum ſuum
„ circa illos, præter imputabilitatem ad culpam; ut patet in Le-
„ gibus de impedimentis Matrimonii, de irregularitatibus ſpurio-
„ rum &c. Quia tales effectus non ſupponunt culpam, & finis il-
„ latum Legum poſtulat, ut habeant talem effectum circa omnes.

Quæſt. VII. *An, ut Leges Papæ obligent in Provinciis, debeant eſſe in illis promulgatæ?*

Reſp. Non pauci cenſent Leges Papæ debere in ſingulis provinciis promulgari, ut in illis obligent, niſi in illis uſu receptæ ſint, vel Papa expreſſe declaret velle ſe obligare omnes ubique fideles poſt promulgationem Romæ factam. Quia Eccleſia Jus civile ſervat, ubi ipſa nihil aliter inſtituit, ex c. 1. *de novi oper. nunc.* ubi Lucius III. ait: *Sicut Leges non dedignantur ſacros Canones imitari, ita & ſacrorum ſtatuta Canonum Principum*

Con-

Conſtitutionibus adjuvantur. At juxta jus civile, Lex non obligat provincias ſingulas, niſi in illis ſit promulgata; nec Eccleſia aliter de ſuis Legibus ſtatuit. Enimvero, inquiunt, ſuavitas, & benignitas regiminis Eccleſiaſtici hunc modum obligandi, quem ſervant Leges civiles, poſtulant, niſi aliqua urgens cauſa compellat Papam ad obligandum omnes poſt Romanam promulgationem.

Plures vero docent Leges Pontificias Romæ tantum promulgatas, obligare in provinciis omnes, ad quorum notitiam venerint, ſecluſo privilegio, vel legitima conſuetudine in contrarium. Probant. 1. Quia ex natura rei ſufficit unica promulgatio Romæ facta, quum per eam Lex poſſit innoteſcere in omnibus provinciis, & aliunde Eccleſia nil plus ſtatuit. 2. Ex praxi, & conſuetudine Curiæ Romanæ, in qua provinciarum cauſæ, & lites definiuntur juxta Leges Pontificias Romæ tantum promulgatas. 3. Pleræque Decretales corpori Juris inſertæ, non ſunt promulgatæ in provinciis, & tamen in iis obligant. 4. Pius IV. in Bulla *Sicut*, cit. declarat decreta Concil Tridentini ad reformationem, & diſciplinam ſpectantia, ubique incœpiſſe obligare Kalendis Maji, ann. 1564. poſt promulgationem Romæ factam. Et Sixt. V. in Conſtit. de habitu, & tonſura Clericorum, non requirit aliam promulgationem, quam quæ Romæ facta eſt; & tamen vult omnes ultra montes conſtitutos obligari infra octo menſes a die publicationis Romæ faciendæ.

Nec obſtat Lex civilis. Nam Papa non ſubjicitur Legibus Imperatoriis in uſu ſuæ juriſdictionis, quam a Chriſto immediate accepit; & diſpoſitio illa Juris Cæſarei repugnat conſuetudini Eccleſiæ. Equidem leges civiles adhibentur ab Eccleſia in cauſis decidendis, quando ſunt conformes æquitati, ac rectæ rationi, & deſunt Leges canonicæ; quia requiritur aliqua regula decidendi cauſas, & tunc nulla aptior videtur Lege civili.

Alii docent ſpectandum eſſe uſum ſingularum regionum; quia modus promulgationis ſufficientis ad obligationem Legis, uſu, & conſuetudine determinari debet, quum nil de eo lege ſtatutum eſt.

Quæſt. VIII. *An, ut Leges humanæ obligent, requiratur acceptatio, ſeu conſenſus majoris partis communitatis?*

Reſp. Neg. Quia 1. poteſtas Legislativa abſoluta, quæ reſidet in Principe, eſt etiam poteſtas præcipiendi, obligandi, & exigendi Legis obſervationem: alioquin ſolum eſſet poteſtas conſulendi, vel proponendi ſubditis, num velint aliquid facere, aut omittere. 2. Obligatio obediendi neceſſario oritur ab authoritate ſuperioris, non a conſenſu ſubditi: alioqui ſubditus nolens obedire ſuperiori, non peccaret. 3. Præceptum particulare ſuperioris abſolute impoſitum, obligat ſubditum independenter ab illius acceptatione: alioqui poteſtas præcipiendi eſſet ineſficax, & inutilis: Ergo pariter lex, quæ eſt præceptum com-

commune, obligat communitatem independenter ab illius conſenſu; ſicut enim quantum ad vim obligandi ſe habet præceptum ſuperioris ad inferiorem, ita & Lex Principis ad communitatem, quum ſit ejus ſuperior. 4. Legislatores ſupremi poſſunt cogere, imo ſæpe pœnis cogunt ſubditos ad Legem recipiendam, & ſervandam, & hi nequeunt ſine culpa reſiſtere; nam ex Rom. 13. *Qui reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit, qui autem reſiſtunt, ipſi ſibi damnationem acquirunt.* 5. Alexander VII. damnavit hanc propoſitionem: *Populus non peccat, etiamſi abſque ulla cauſa non recipiat Legem a Principe promulgatam.*

Obj. 1. In Lege *de quibus* 32. §. de Legibus dicitur: *Quum ipſæ Leges nulla alia ex cauſa nos teneant, quam quod judicio populi receptæ ſunt.*

Reſp. Ibi agitur de Legibus latis, non a Principe, & Legislatore ſupremo, & abſoluto, ſed a Legislatore dependente a conſenſu populi, Legum approbationem ſibi reſervantis. Quales fuere Leges Romanis latæ, durante ſua Republica, atque etiam ſub poteſtate ſuorum Imperatorum uſque ad tertium ſæculum: quo tempore nulla Lex obligabat, niſi poſt ſuam acceptationem.

Obj. 2. Illud Gratiani, ad can. 3. diſt. 4. *Leges inſtituuntur, quum promulgantur: firmantur, quum moribus utentium approbantur.* Ergo.

Reſp. Neg. conſequent. Nam 1. hæc verba non ſunt ullius Summi Pontificis, aut Concilii, aut Patris, ſed ipſius Gratiani. 2. Senſus verborum illorum eſt, Leges firmari per uſum, quatenus per eum removentur a periculo abrogationis. Nam ſi Lex non ſervaretur, tandem aboleretur, vel contraria conſuetudine præſcribente, vel Principe cedente nimiæ reſiſtentiæ populi. Unde Gratianus ſubjicit: *Sicut enim moribus utentium in contrarium nonnullæ Leges hodie abrogatæ ſunt, ita moribus utentium ipſæ leges confirmantur.*

Obj. 3 Conſuetudo poteſt abrogare legem jam obligantem. Ergo poteſt illam prævenire ne obliget.

Reſp Diſt. antec. Si Princeps tali conſuetudini non reſiſtat, Concedo antec. Si reſiſtat, Nego ant. & conſeq. Conſuetudo Legem abrogare non poteſt, niſi ſit legitime præſcripta. Talis autem non eſt, quamdiu conſuetudini reſiſtit, ſeu contradicit Legislator, & vult Legem obſervari. Conſuetudo vero non ſervandi Leges, niſi prius a majore parte communitatis approbatæ fuerint, ſi qua ſit, non eſt legitime præſcripta: nam tali conſuetudini reſiſtunt Legislatores, ſubditos ſuos ad legum ſuarum acceptationem, & obſervationem compellendo poſt ſufficientem illarum promulgationem.

Obj. 4. Nemo accepit ſive a Deo, ſive a communitate poteſtatem ferendi Leges, niſi dependenter a conſenſu majoris partis communitatis: nam poteſtas bene inſtituta non eſt ad gravandum ſubditos circa res non neceſſarias, ne-

neque ad dominandum, ſed ad juvandum. Ergo.

Reſp. Neg. ant. Ad probationem dico, poteſtatem bene inſtitutam, debere habere vim compellendi ſubditos prudenter, & moderate ad ea, quæ bono regimini communitatis neceſſaria, vel utilia ſunt. Quæ vis eo magis neceſſaria eſt, quod major pars ſolet eſſe deterior; quæ ſi invita cogi non poſſet ad acceptandas, & ſervandas Leges, pauciſſimæ Leges acceptarentur, & ſic pauciſſimæ valerent, in detrimentum reipublicæ.

Obj. 5. Leges humanæ feruntur tantum ſub hac tacita conditione, ut non obligent niſi acceptentur a populo: nam regimen humanum debet eſſe ſuave. Ergo.

Reſp. Neg. ant. Cujus oppoſitum experientia conſtat: ſæpiſſime enim Legiſlatores puniunt Legum violatores, non expectata populi acceptatione. Ad probationem dico, regimen humanum debere eſſe non ſolum ſuave, ſed etiam efficax. Porro ſuavitas Legum in eo conſiſtit, ut non ferantur de iis, quæ ſint difficilipra, quæque juſtis, receptiſque conſuetudinibus adverſentur.

Notanda ſunt ſequentia. 1. Hoc intelligi debet de Legibus abſolute latis, & cum intentione ſtatim obligandi: nam ſi Legiſlator ſupremus nolit obligare ante conſenſum majoris partis communitatis, Lex non obligat niſi poſt illum. Quia quum Lex pendeat a voluntate Legiſlatoris, ipſius eſt præfinire tempus, & conditiones, quibus vult ad illam ſubditos obligari. Intentio autem Legiſlatoris cognoſcitur, vel ex ipſius verbis, vel ex ejus modo agendi, vel ex uſu. Quare ſi poſt Legis promulgationem puniat ejus transgreſſores, non expectato conſenſu majoris partis, ſignum eſt non requirere talem conſenſum, ut Lex obliget. 2. Si Lex promulgata non obſervetur a majori parte communitatis, tunc ſi Legiſlator id ſciat, & taceat, cenſetur conſentire ut non ſervetur, nec obliget. Nam *qui tacet conſentire videtur*, reg. 43. Jur. in 6. Si vero urgeat obſervationem Legis v. gr. puniendo violatores, ſinguli tenentur eam ſervare: nam per aliorum reſiſtentiam Legiſlator non amittit jus obligandi; & conſuetudo nil poteſt contra Legem, niſi ſit legitime præſcripta, nec eſt legitime præſcripta, quamdiu Legiſlator ei reſiſtit. 3. Si Legiſlator ignoret Legem non recipi, nec ſervari a majori parte communitatis, Lex obligat donec legitime præſcripta ſit, niſi lata ſit ſub conditione ſaltem tacita acceptationis: quum Lex abſolute lata obliget omnes independenter a conſenſu ſubditorum. 4. Ut Lex cenſeatur recepta, & vigere, ſufficit conſenſus tacitus majoris partis ſubditorum. Nam major pars prævalet minori, & quod fit a majori parte, cenſetur fieri a tota communitate. Imo ſufficit quod recipiatur a dignioribus reip. quales ſunt Præſides, & Senatores. In dubio autem an Lex recepta ſit, præſumi debet pro ipſa, quia in dubio factum præſumitur, ſi jure faciendum erat.

CA-

CAPUT III.

De modo, quo obſervandæ ſunt Leges.

Quæſt. I. **A***N ad ſatisfaciendum præcepto, requiritur intentio illi ſatisfaciendi?*

„ Nota. Certum eſt requiri intentionem faciendi opus, quod præcipitur. Quia actus Lege præſcriptus, eſt actus humanus, qui eſt eſſentialiter voluntarius, ac liber: nam Lex hominibus imponitur, non brutorum more, ſed humano modo implenda. Actus autem non poteſt eſſe voluntarius ſine voluntate illum ponendi. Hinc per actus mere coactos non ſatisfit præcepto: Sic ſi quis omnino invitus cogeretur manere in templo tempore Sacri, non impleret præceptum de audiendo Sacro, niſi vellet attendere, & reipſa attenderet ad Sacrum: Eidem quoque non ſatisfaceret, qui ingreſſus templum ſolo animo meditandi divina, ibi maneret in meditatione defixus toto Sacri tempore ſine ulla intentione audiendi Sacrum, & attendendi ad illud, quia non poneret voluntarie actum præceptum, quum non habeat voluntatem audiendi Sacrum, ſed ſolum dandi operam meditationi.

Reſp. 1. Ut ſatisfiat præcepto negativo, nulla requiritur intentio. Quia per tale præceptum non exigitur actus, aut omiſſio libera, ſed ſolum prohibetur actus humanus liber v. gr. ne quis furetur. Hinc licet aliquis numquam cogitaſſet de furto, & ſic ab eo abſtinuiſſet, non cenſebitur violaſſe Legem furtum vetantem.

Reſp. 2. Ut ſatisfiat præcepto affirmativo non requiritur intentio expreſſa ei ſatisfaciendi, ſed ſufficit implicita, vel interpretativa, contenta in voluntate faciendi actum præceptum, quæ non excludat intentionem implendi Legem. Quia Lex non præcipit poſitionem actus ut præcepti, vel ex intentione ei ſatisfaciendi, ſed ut actus voluntarie fiat: nec ullibi major obligatio reperitur. Unde ſi ignorans præceptum rem præceptam libere faciat, vere illud implet: ſic qui ignorans, vel non advertens ad diem feſtum, intereſt devote Sacro, non tenetur aliud audire, poſtquam reſciverit eſſe feſtum.

Imo ſecundum multos, ſatisfacit præcepto, qui voluntarie facit rem præceptam animo expreſſo non ei ſatisfaciendi per illum actum: v. gr. qui Sacrum audit die feſto præciſe, ut privatæ ſuæ devotioni indulgeat, proponens aliud audire ad ſatisfaciendum præcepto Eccleſiæ, jam huic ſatisfecit, nec tenetur aliud Sacrum audire, niſi ex errore putet ſe ad id obligari. Quia revera implet præceptum, qui facit voluntarie actum præceptum; nam nil aliud præcipitur; voluntas autem non ſatisfaciendi præcepto per executionem voluntariam actus præcepti inefficax eſt: nam non deſtruit voluntatem efficacem faciendi id, quod præceptum eſt, ideoque vere ſatisfaciendi præcepto.

II.

Illud vero axioma: *actus agentium non operantur ultra intentionem eorum*, verum eſt dumtaxat reſpectu eorum, quæ ab intentione agentium pendent, ut ſunt v. gr. contractus. At non pendent ab eo, qui voluntarie actum præceptum poſuit, ut per hoc non ſatisfecerit præcepto.

Aliud dicunt de Voto: quia vovens ſibi impoſuit obligationem voti, & in hoc caſu vult eam retinere, ac prorogare, ſicque ſe obligare ad aliud Sacrum audiendum: nam quum impoſitio obligationis in voto ſit a voluntate, pendet a voluntate ut eam proroget. At quum impoſitio præcepti, & ejus obligatio non pendeat a voluntate ſubditi, non pendet etiam ab eo, ut illam proroget, vel non impleat, quum voluntarie actum præceptum poſuit.

Azor. tamen, & alii negant tunc impleri præceptum, quia voluntas eſt contraria impletioni præcepti. Præceptum autem non impletur ſolo facto, & opere, cum poſitiva, & expreſſa voluntate non implendi. Sed reſponderi poteſt, talem voluntatem eſſe inefficacem, ac proinde non repugnare efficaciter impletioni præcepti, nec illam impedire. Id videtur certum, talem teneri ſaltem congruo tempore mutare intentionem, vel ſaltem judicare ſe ſatisfeciſſe præcepto per actum poſitum.

Quæſt. II. *An ad ſatisfaciendum Legi, debeat intendi finis Legis?*

„ NOTA*. Duplex eſt finis, & modus Legis, nempe intrinſecus, „ & extrinſecus. Finis Legis intrinſecus eſt id, ad quod Legislator „ ſua Lege intendit obligare; unde eſt id, quod reipſa per Legem „ præcipitur, vel prohibetur. Extrinſecus eſt id, ad quod res præ„ cepta dirigitur, & ordinatur a Legislatore. Modus autem in„ trinſecus eſt ille, ſine quo ſubſtantia rei præceptæ impleri ne„ quit, ut attentio interna in oratione: extrinſecus eſt is, ſine „ quo ſubſtantia rei præceptæ poni poteſt.

Reſp. 1. Sine fine, & modo intrinſeco Legis non impletur præceptum, ut patet ex eorum notione. Unde uterque cadit ſub præcepto.

Reſp. 2. Si finis extrinſecus, ad quem ordinatur actus præceptus, præcipiatur a ſuperiore, non ſatisfacit præcepto, qui illum ſibi non proponit; quia tunc non facit id totum, quod præcipitur; & finis ille eſt etiam materia Legis. Finis autem præcipi cenſetur, quoties præcipitur actus faciendus ob certum finem in Lege expreſſum. Hinc ſi jejunium, vel oratio præcipiatur, v. gr. ad avertendam calamitatem publicam, jejunans, aut orans, ſed non ex hoc fine, non ſatisfacit præcepto.

Reſp. 3. Si finis extrinſecus a Legislatore intentus non præcipiatur, ſatisfacit præcepto, qui opus præceptum exequitur, etſi finem illum non intendat. Quia talis implet id totum, quod præcipitur; tunc enim ſolum præcipitur voluntaria executio operis. Equidem Lex omnis dirigit ad finem, ſed non omnis eſt de fine ipſo. Unde finis præcepti non cadit ſub præcepto, quando finis diſtin-

ſtinguitur ab opere præcepto, nec præcipitur intentio ipſius finis. Hinc ſatisfacit præcepto jejunii, qui unicam refectionem ex cibis licitis ſumit, licet non intendat macerare corpus: quia hæc intentio non præcipitur ab Eccleſia.

Quæſt. III. *An ſatisfacit præcepto, qui opus illius exequitur actu ex fine, vel circumſtantia mala?*

,, NOTA. Agitur hic de Lege humana. Nam Lex naturalis pro-
,, hibet quamlibet finem, & modum agendi pravum, utpote diſ-
,, ſentaneum naturæ rationali, præcipitque finem honeſtum, &
,, modum convenientem in omnibus actibus liberis. Nam præcipit
,, ut homo ſemper vivat, ſeu agat honeſte, id eſt decenter, ac
,, conformiter naturæ ſuæ rationali, qua rationalis eſt: ac proin-
,, de præcipit id omne, quod neceſſarium eſt ad ſic agendum. Sed
,, ad agendum honeſte, & decenter naturæ rationali ut rationali,
,, neceſſe eſt, ut non ſolum actus præceptus fiat, ſed etiam ut mo-
,, do convenienti, in circumſtantiis debitis, & propter finem ho-
,, neſtum fiat. Quare homo Lege naturali tenetur obſervare omnia
,, præcepta humana recte, convenienter, & ob finem honeſtum,
,, ideoque actu bono, & honeſto.

Reſp. 1. Non ſatisfacit præcepto, qui facit opus cum peccato repugnante ſubſtantiæ præcepti; aut illud facit ſine ea honeſtate, ac rectitudine, quæ a ſuperiore expreſſe præcipitur, vel eſſentialis eſt actui præcepto; nam tunc non ſit id totum, quod præcipitur.

Reſp. 2. Quando honeſtas, ac rectitudo non eſt eſſentialis actui externo, neque expreſſe præcipitur a ſuperiore, ſine ea ſatisfit præcepto humano; quia tunc ſine ea ponitur id totum, quod præcipitur ab homine: & actus vitiatur tantum per peccatum præcepto accidentarium: unde retinet bonitatem, ac ſpeciem moralem objectiva Lege intentam. Sic miles fortiter pugnans ex vana gloria, adimplet præceptum Ducis, licet peccet contra Legem naturalem ob finem malum. Item, quando actus vitiatur ſolum ratione motivi cujuſdam extrinſeci venialiter mali impulſivi, vel ſe habentis ſolum concomitanter, tunc ſatisfit præcepto. Sic qui devote, & attente Sacrum audit ex motivo intrinſeco religionis, licet concomitanter moveatur, aut prius impellatur ex vana gloria, ſatisfacit præcepto Eccleſiæ: nam ponit libere actum religionis præceptum ex proprio motivo finali.

Quæſt. IV. *An per unum eumdemque actum poſſint impleri plura præcepta?*

Reſp. 1. Non poſſunt, niſi conſtet talem eſſe intentionem præcipientis. Quia ſuperior aliquid præcipiens, cenſetur exigere aliud, quam quod jam alias debitum eſt. Alioquin ſæpe non aſſequeretur finem a ſe intentum, & fruſtra imponeret novam obligationem. Sic pœnitens præcepto jejunandi a confeſſario impoſito non ſatisfacit per jejunium jam ex voto, vel præcepto Eccleſiæ debitum. Quia confeſſarius cenſetur obligare ad opus aliud non debitum, utpote de novo punitivum, niſi aliud exprimat.

Item

Item ſi obligatio per ſe poſtulat aliud opus, quam quod jam debitum eſt, tunc requiruntur plures actus, ut ſemper contingit in materia juſtitiæ, ubi ſemper attenditur æqualitas rei ad rem: ſic qui centum ex duplici titulo juſtitiæ, puta ex damno illato, & exemptione, his debet, non ſatisfacit duplici illi obligationi dando ſolum centum; nam non eſſet æqualitas ſolutionis ad debitum.

Reſp. 2. Si prudenter exiſtimetur ſuperior concedere, ut per unum actum ſatisfiat duplici præcepto, tunc ſatisfit. Quia obligatio ad unum, vel plures actus pendet ab ejus voluntate: ſic in jubilæis ſatisfit jejuniis a Papa præſcriptis per jejunia quatuor temporum tunc occurrentia. Intentio autem ſuperioris cognoſci poteſt, vel ex circumſtantiis, fine, ac natura operis præſcripti, vel ex communi uſu, ac interpretatione. Sic ſi confeſſarius injungat auditionem ſacri ſingulis diebus per menſem, pœnitens ſatisfacit, unum ſacrum diebus feſtis audiendo, quia in his circumſtantiis non cenſetur confeſſor intendere, ut pœnitens bis ſacrum audiat eodem die, niſi hoc exprimat. E contra ſi injungat operario, ut ſacrum omnibus diebus feſtis audiat per annum, hic tenetur bis ſacro intereſſe, quia talis eſt mens confeſſarii, quæ ex natura ſatisfactionis colligitur.

Ut plurimum autem duo præcepta uno actu implentur, quando idem eadem die ex eodem motivo præſcribunt; ſic die feſto in Dominicam incidente, unius Miſſæ auditione impletur duplex præceptum. Alias regulariter ſuperior plures actus exigit, niſi contrarium explicet; & in dubio, plures velle cenſendus eſt, quia tunc interpretatio fieri debet ex communiter contingentibus, juxta reg. 45. Jur. in 6. *Inſpicimus in obſcuris quod eſt veriſimilius, vel quod pleiumque fieri conſuevit.* Hinc ſi voviſſes dare eleemoſynam, & confeſſor eleemoſynam etiam injunxiſſet, non ſatisfaceres dando unicam.

Quæſt. V. *An eodem tempore pluribus præceptis ſatisfieri poſſit per plures actus?*

Reſp. Communis ſententia aſſerit, modo unus actus non impediat alium, nec attentio uni debita tollat alteram. Quia tunc eodem tempore poteſt fieri id totum, quod præſcribitur per plura præcepta; quum in præceptis non præſcribatur diverſitas temporum. Sic ex communi ſententia, qui die feſto tempore ſacri recitat horas cum intentione, & attentione debita, ſatisfacit præcepto Miſſæ, & præcepto recitandi horas: Nam ad utramque obligationem implendam ſufficit attentio ad Deum, myſteriave divina.

Quæſt. VI. *An peccet, qui ponit voluntarie impedimentum impletioni Legis?*

Reſp. 1. Peccat, qui illud apponit directe, & ex intentione non implendi Legem. Patet, nam is habet voluntatem non ſervandi Legem, & gerit pravum affectum erga illam; agitque in illius fraudem. Lex autem prohibet pra-

pravum affectum erga illam, & ne quid in ejus fraudem fiat.

Reſp. 2. Peccat contra præceptum, qui ejus obſervationi impedimentum infert per actionem non neceſſariam eo tempore, quo urget præceptum, vel paulo ante, aut tunc non removet impedimentum, quum poteſt ſine gravi damno. *Ita communiter.* Quia Lex præſcribens aliquid, ſimul virtualiter vetat id omne, quod cum actione, vel omiſſione præſcripta impoſſibile eſt, ideoque poſitionem impedimenti; alioquin non eſſet per ſe efficax. Præterea præcipiens finem, ſimul præcipit media neceſſaria ad talem finem, ſaltem ſi non nimis difficilia ſint: at removere, & non inferre impedimentum, eſt medium neceſſarium impletioni Legis. Ergo.

Hinc 1. qui die jejunii pila ludit cum ea defatigatione, quæ reddat illum impotentem jejunare, peccat contra præceptum jejunii. 2. Qui die feſto ſe inebriat, ita ut ſacrum audire nequeat, peccat contra ſobrietatem, & contra præceptum audiendi ſacrum. 3. Excommunicatus tenetur, quantum poteſt, abſolutionem ſibi comparare ad communicandum in Paſchate, imo & ad ſacrum audiendum diebus feſtis &c. quum hujus impedimenti remotio neceſſaria ſit ad implendum præceptum, & aliunde non ſit nimis difficilis, imo ad eam jam teneatur.

Reſp. 3 Materiæ præceptæ gravitas, vel neceſſitas poteſt eſſe tanta, ut præceptum obliget ad numquam apponendum impedimentum ejus obſervationi, etiam multo tempore antequam urgeat ad tollenda impedimenta etiam remota, & ad adhibenda media difficilia; ut patet in iis, quæ ſunt neceſſaria ad ſalutem, & honeſtatem morum, & ad bonum commune.

Quæſt. VII. *An qui non poteſt totum opus præceptum implere, teneatur ad partem, quam poteſt?*

Reſp. Affirm. ſi præceptum ſit de re diviſibili, hoc eſt de re, quæ commode dividi poteſt, & in cujus parte invenitur ratio præcepti, ut in ſeptem horis canonicis, in jejunio totius quadrageſimæ, in qua jejunium ſingulorum dierum dividuum eſt ab alio. *Prob.* Quia 1. Innocentius XI. damnavit hanc propoſitionem: *Qui non poteſt recitare Matutinum, & Laudes, poteſt autem reliquas horas, ad nil tenetur; quia major pars trahit ad ſe minorem.* 2. Tunc præceptum utpote dividuum, obligat ad omnes, & ſingulas partes, etiam ſeorſim ſumptas, quum ſingulæ ſeorſim faciant ad finem præcepti; nec eſt cauſa ſufficiens excuſans a parte poſſibili, quæ eſt utilis fini. 3. Qui non poteſt totum debitum ſolvere, tenetur ad partem, quam poteſt, ſi hæc ſit diviſibilis a toto. 4. Sicut *utile non debet per inutile vitiari*, ex reg. Jur. 37. in 6. ita nec poſſibile per impoſſibile.

Porro hæc regula, *Acceſſorium ſequitur naturam principalis*, non valet in omnibus; nec habet locum, dum principale, & acceſſorium ſunt diviſibilia, & in acceſſo-

rio

rio reperitur aliqua ratio ipſius principalis; vel ubi eſt diverſa utriuſque ratio. Sic qui promiſit equam cum ſuo pullo, ſi equam dare non poteſt, quia mortua eſt, tenetur dare pullum. Deinde pars non eſt proprie acceſſorium reſpectu totius.

Quæſt. VIII. *Quid agendum quando ſimul occurrunt duo præcepta, quæ ſimul ſervari nequeunt?*

Reſp. Per ſe loquendo, ſervandum eſt majus præceptum, quia prævalet minori, & gravius obligat; unde tunc minus obligare deſinit. Præceptum autem naturale quum ſit de rebus ex natura ſua ad morum honeſtatem neceſſariis, præponderat præcepto mere poſitivo etiam divino: divinum humano; quum Deus ſuperior homine; præceptum ſupremi Principis præcepto ſuperioris ſubordinati; præceptum altioris virtutis præcepto virtutis inferioris; præceptum negativum affirmativo, quia illud obligat ſemper, & pro omni tempore, *nec ſunt facienda mala, ut veniant bona*. Rom. 3.

Hinc ſi die feſto infirmus tua opera egeat tempore Sacri, teneris ei opitulari. Quia præceptum divinum naturale charitatis, quæ eſt virtus omnium præſtantiſſima, prævalet omnibus aliis præceptis. Quod ſi minus præceptum notabiliter nobiliori præferas, peccas mortaliter, quia exceſſus eſt notabilis: ideoque gravis eſt inordinatio, a qua tamen ſæpe excuſat ignorantia in rudibus.

Dixi *per ſe loquendo*. Nam interdum ſervari debet præceptum inferius, ut quum hujus materia gravis concurrit cum materia levi præcepti majoris. Sic non debes omittere Sacrum die feſto ad levandam levem moleſtiam infirmi tua ope tunc non graviter indigentis.

CAPUT IV.

De ſubjecto Legum.

Quæſt. I. *Quinam Legibus humanis ſubjiciantur?*

Reſp. Ex communi ſententia, omnes, & ſoli adulti ſubditi. *Prob.* 1. quoad omnes, & ſolos adultos, ſaltem qui non fuerint perpetuo amentes. Quia illi omnes, & ſoli ſunt capaces cognitionis, & directionis humanæ, & libertatem habent ſaltem habitualem. 2. Quoad ſubditos, quia juriſdictio non poteſt exerceri niſi in ſubditos, & nemo habet jus præcipiendi niſi ſubditis, cap. 21. *de ſent. excomm.* quum poteſtas præcipiendi, ſubjectionem in aliis eſſentialiter connotet, & inferat.

Hinc 1. Infantes Legibus humanis præceptivis non obligantur: unde ſecluſo ſcandalo licet eis dare carnes comedendas die Veneris. Idem multi docent de perpetuo amentibus; quia ſentiunt eamdem eſſe rationem pro illis, & videri ſicut infantes. Sed negat Sanchez, afferens hoc inter illos diſcrimen, quod infantes ea ætate ſua-

pte

pte natura uſus rationis incapaces ſint: at perpetuo amentes, ubi jam infantiæ ætatem excedunt, ſuaptè natura uſus rationis capaces ſunt, & ex quodam ſolo accidenti eo privantur, quamvis ob defectum deliberationis a Legis tranſgreſſione excuſentur, perinde ac ignorantes invincibiliter. Porro conſtat non licere, eos, uti nec infantes, excitare ad iram, libidinem, blaſphemiam, & alia intrinſece mala: nam excitans cenſeretur cauſa moralis, ac principalis horum actuum intrinſece deformium, & ex objecto malorum, atque amentis opera uti velut inſtrumento ad illos.

1. Pueri ſaltem anno ſeptimo completo obligantur præceptis, quorum materia eorum ætati congruit; ideoque tenentur ad auditionem Miſſæ, confeſſionem, abſtinentiam a carnibus &c.

3 Ebrii, & ad breve tempus delirantes, tenentur Legibus. Quia ſunt in ſtatu habituali uſus rationis, licet per accidens pro aliquo tempore impediti: & fuere aliquando obligati Lege, quæ ſemper eamdem vim obligandi retinet: unde non licet eis dare carnes comedendas die vetito, quum hæ ſint illis prohibitæ.

4. Infideles tenentur omnibus præceptis evangelicis; quia ſubditi ſunt Chriſto homini Deo, qui eſt *Rex Regum*, *Dominus dominantium*, & omnium omnino hominum. Non tenentur tamen Legibus Eccleſiaſticis, ex cap. 8. *de divort.* quia nemo eſt ſubditus Eccleſiæ niſi per Baptiſmum. Ad utraſque Leges hæretici obligantur; quia ſunt ſubditi Deo, & Eccleſiæ, quamvis rebelles.

Quæſtio II. *An exempti a juriſdictione Legiſlatoris obligentur illius Legibus ex vi illarum, ſi in ejus territorio habitent?*

Reſp. Neg. Quia exempti non ſunt ſubditi Legiſlatoris; nam deſinunt eſſe ſubditi hoc ipſo, quod ab ejus juriſdictione eximuntur, ſecundum id ſcilicet, in quo eximuntur. At Legiſlator non poteſt obligare ſuis Legibus niſi ſubditos, quum careat juriſdictione in non ſubditos.

Quare Religioſi exempti non obligantur Legibus Epiſcopalibus, aut Synodalibus, imo nec decretis Synodi Provincialis, ut declaravit Sacra Congregatio, apud Fagnan. in cap. *Sicut olim*; niſi in caſibus, in quibus a jure communi, Concilio Tridentino, & Summis Pontificibus poteſtas in ipſos ſpecialiter Epiſcopis, aut Concilio Provinciali conceſſa eſt. Idque declaravit Gregorius XIII. in ſuis reſponſionibus ad Concil. Rothomagenſe, in eodem Concilio publicatis, anno 1581. Quia ſcilicet Religioſi illi ſunt exempti a juriſdictione Epiſcopali. Ex decreto autem Concilii Tridentini ſeſſ. 25. cap. 12. tenentur ſervare cenſuras, & interdicta ab Epiſcopis lata, & feſtos dies ab illis præſcriptos. Imo juxta Vaſquez, Suarez, & alios tenentur jure naturali, & ex æquitate ſervare præcepta Epiſcoporum ſpectantia ad

ad communem obſervantiam, & totius populi devotionem in iis, quæ ſtatui, & privilegiis Regularium non adverſantur, ut jejunia, preces ad cauſam publicam; nam licet ſint exempti, ſunt tamen pars illius communitatis, & ejus commoda participant.

Item omnes exempti, ſed præſertim Regulares, qui ex ſuo inſtituto incumbunt in ſalutem proximi, debent Epiſcopos, ut Principes Eccleſiæ, & *Succeſſores Apoſtolorum poſitos a Spiritu Sancto regere Eccleſiam Dei*, (Concil. Trid. ſeſſ. 23. cap. 4.) ſingulari honore, reverentia, & amore proſequi; & eorum ſtatuta ad rectam adminiſtrationem Sacramentorum Pœnitentiæ, & Euchariſtiæ, & ad bonum animarum Diœceſis ſpectantia diligenter ſervare, in hoc cæteris exemplo prælucere: nam hæc eſt voluntas Dei, nec alias poſſunt in ſalutem proximi utiliter incumbere. Et ideo hoc magnopere verbo, & exemplo commendarunt S. Ignatius de Loyola, & S. Franciſcus Xaverius.

(*) Vide hac de re lib. 7. c. XII. de Synodo Diœceſana SS. D. N. BENEDICTI Papæ XIV. Ibi enim perſpicue oſtenditur, Epiſcopus nequidem in Synodis poſſe privilegiis derogare ab Apoſtolica Sede Regularibus conceſſis; poſſe vero plura decernere, tamquam Apoſtolicæ Sedis delegatos, quibus Regulares obligentur. Primo quidem, *non licere Regularibus* (ſunt verba decreti editi die 10. Auguſti 1630.) *etiam in eorum propriis Eccleſiis Sanctiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum publice adorandum exponere, niſi ex publica cauſa, quæ probata ſit ab Ordinario, ex cauſa autem privata poſſe, dummodo Sanctiſſimum Sacramentum e tabernaculo non extrahatur, & ſit velatum ita, ut ipſa Sacra Hoſtia videri non poſſit.* Secundo Regulares non ſolum a Superioribus, ſed etiam ab Epiſcopo puniri poſſe, ſi delinquant contra decretalem Innocentii III. in cap. 1. *de cuſtod. Eccleſiaſt.* & ad multorum obſervationem compelli poſſe circa Sacrificium Miſſæ, novas imagines, & reliquias; ut ſi admittant in Miſſa indecentia, & prohibita, ſi novas imagines, & reliquias ab Epiſcopo non approbatas exponere contendant &c. Tertio poſſe etiam ſub pœna etiam ſuſpenſionis a divinis, ipſo facto incurrenda, Regularibus injungere, ne quempiam exterum Sacerdotem in ſuis Eccleſiis celebrare permittant, ſine prævia Ordinarii licentia. Quarto corrigi, & puniri poſſe delinquentes in iis, quæ reſpiciunt Clauſuras Monialium, etiam ipſiſmet Regularibus ſubjectarum. Quinto ſi recipiant Confeſſiones, non obtenta ab Epiſcopo facultate, etiam Monialium, quæ ipſis ſubſint; ſi prædicent in Eccleſiis ſuorum Ordinum, Epiſcopo contradicente, vel non petita benedictione, aut in alienis Eccleſiis ſine ejuſdem Epiſcopi licentia; ſi renuant accedere ad publicas proceſſiones; ſi Epiſcopi interdictum, vel indictos ab eo dies feſtos non ſervent aut ejuſdem cenſuras promulgare recuſent;

ſi in alicujus Sacramenti adminiſtratione graviter delinquant, & ſi habitum ſui Ordinis dare præſumant Tertiariis collegialiter non viventibus, inconſulto Epiſcopo. Sexto refert, quod Sacr. Congr. Concilii, approbante Clemente IX. declaravit. *Regulares quoſcumque abſque legitima facultate accedentes ad colloquendum, etiam per quodcumque modicum temporis ſpatium cum Monialibus, aut aliis intra clauſuram degentibus peccare mortaliter, eoſque ſub excommunicationis, privationis vocis activæ, & paſſivæ, aliiſque contra Regulares accedentes ſine licentia ad Monaſterium Monialium, ſtatutis pœnis, poſſe ab Ordinario, tamquam Sedis Apoſtolicæ Delegato coerceri.* Et die 26. Novembris 1627. reſpondit nullam, quantumvis honeſtam, & rationabilem cauſam, eximere a gravi culpa Regulares accedentes ad Moniales ſine Epiſcopi licentia. Ac die 21. Maji 1678. iiſdem pœnis affici dixit Regulares, qui poſt habitam ad Moniales concionem, de quibuſcumque rebus, cum iiſdem loquuntur, niſi ſpecialem, quoad hoc facultatem ab Epiſcopo antea impetraverint. Vide etiam c. 42. & 43. & lib. 8. c. 4. ubi n. 6. afferit non adigi ad jejunia indicta ab Epiſcopo, aliove Prælato, cujus juriſdictioni, & imperio non ſubjacent; teneri tamen ex conſuetudine vim legis habente, ſi in communitate ex antiqua conſuetudine hujuſmodi jejunia ſerventur; & jure naturæ, ſi non jejunando aliis ſcandalum præbeant.

Quæſt. III. *An Legislator obligetur Legibus ſuis, vel prædeceſſorum?*

Reſp. 1. Legislator non obligatur Legibus prædeceſſorum ſuorum vi ipſarum Legum, quia non eſt ſubditus illorum; parem enim cum illis habet poteſtatem, imo eamdem: neque obligatur ſuis legibus, quia non eſt ſibi ſubditus; nemo enim ſui ipſius ſubditus, & ſuperior eſſe poteſt: *Neque imperare ſibi, neque ſe prohibere quiſquam poteſt.* L. 51. ff. de recep. arbit. Legislator autem non poteſt obligare niſi ſubditos. Hinc illud L. 31. ff. de Legibus *Princeps Legibus ſolutus eſt.*

Reſp. 2. Legislator tenetur ſervare Leges a ſe, vel a prædeceſſoribus ſuis latas, quando materia convenit Principi, & ſubditis. Ita S. Thom. 1. 2. q. 96. ad 3. & Theologi communiter. Tenetur autem jure naturali. Quia 1. Lex naturalis præcipit, ut Princeps communitati, cujus caput eſt, ſe conforn..t in iis, quæ æque ipſi, ac aliis conveniunt. Nam hoc ad utilem, ac convenientem communitatis gubernationem neceſſarium eſt, & pertinet ad officium Principis, qui ſubditis ſuis exemplo præeſſe debet per Legum obſervationem, quam procurare tenetur. Enim vero ex S. Aug. lib. 3. Confeſſ. c. 8. *Turpis omnis pars eſt ſuo univerſo non congruens*: quanto magis caput non congruens? 2. Princeps æque, imo magis, quam ſubditi, tenetur curare, & proſequi bonum commune, ac proinde ſervare Leges, quæ omnes in bonum publicum ſe-

feruntur. 3. Ex jure tum Canonico, cap. 6. de Conſtitut. *Quod quiſque juris in alterum ſtatuit, ipſe debet uti eo .... Patere Legem, quam tu ipſe tuleris*. Et c. *Juſtum eſt*, diſt. 9. Tum Civili. L. 4. eod. de Legibus: *Digna vox eſt majeſtate regnantis, Legibus alligatum ſe principem profiteri .... Et revera majus imperio eſt ſubjicere Legibus principatum*. Adde S. Ambroſ. epiſt. 2. ad Valent. *Quod præſcripſiſti aliis, præſcripſiſti & tibi: Legem enim Imperator fert, quas primus ipſe cuſtodiat.*

,, NOTA. 1. Legiſlator jure naturali tenetur Leges ſuas ſervare, ,, etiam ſecluſo ſcandalo; & quidem tam graviter, quam ſubditi ,, ejus, ut docent Suarez, & multi Doctores, quos citat. Quia ,, hoc exigit æquitas, officium Principis, bonum commune, & re- ,, cta, ac utilis gubernatio, quæ poſtulat, ut omnia communitatis ,, membra vivant uniformiter in iis, quorum materia omnibus ,, æque convenit.

,, 2. Legiſlator violans Legem ſuam, vel prædeceſſoris ſui ad- ,, mittit peccatum ejuſdem ſpeciei, ac ſubditi eam violantes, v. ,, g. peccatum intemperantiæ, ſi non ſervet jejunium a ſe præce- ,, ptum. Nam Lex naturalis imponit illi eamdem obligationem, ,, quam ille ſubditis per ſuam Legem. Non tamen incurrit pœnas ,, Lege humana impoſitas, quia Legibus illis humanis non eſt ſub- ,, jectus, ſed ſolum juri naturali, præcipienti actus virtutis Lege ,, præſcriptos, nec illas pœnas ſtatuenti.

,, 3. Si Legiſlator habeat juſtam cauſam non ſervandi Legem, ob ,, quam licite diſpenſare poſſet cum ſubdito, tunc non tenetur ,, ſervare Legem. Quia tunc ceſſat ratio obligationis; tunc enim ,, officium Principis, & recta gubernatio Legis obſervationem non ,, exigunt, & difformitas rationabile fundamentum habet. Quare ,, tunc proprie non diſpenſat ſecum; ſed ſolum interpretatur Le- ,, gem naturalem ipſum non obligare ad ſervandam Legem ſuam, ,, quando habet cauſam rationabilem, ob quam ipſe ſubditum me- ,, rito liberaret ab ejus obligatione; quum non ſit ipſe deterioris ,, conditionis, quam ſubditi. At peccat, quoties ſine juſta cau- ,, ſa Legem ſuam non ſervat, quia violat Legem naturalem, cu- ,, jus obligationem tollere nequit.

,, 4. Hic agitur ſolum de Legiſlatore habente poteſtatem ferendi ,, Leges abſolutam, & independenter a communitate. Nam du- ,, ces rerum publicarum tenentur Legibus, quæ cum illis tule- ,, runt; & generales Ordinum obligantur Legibus in capitulo ge- ,, nerali latis: quia ſubditi ſunt communitati, a qua feruntur.

Quæſt. IV. *An Clerici obligantur Legibus civilibus?*

Reſpondet Bellarminus lib. 1. de Cleric. cap. 28. Clericos in conſcientia obligari Legibus civilibus, quæ non repugnant ſacris Canonibus, vel officio clericali, qualis eſt Lex taxans pretium rerum, vel vetans nocturnam armorum geſtationem, aut aſportationem frumenti extra Provinciam &c. Probat, quia 1. Clerici ſunt etiam cives, & partes quædam, ſeu membra communitatis politicæ, & commodis ejus fruuntur. Unde æquitas, & recta ratio poſtulat, ut ſe cæteris omnibus membris conforment in iis, quæ æque illis, ac laicis conveniunt. Alioqui magna confuſio, & perturbatio in Repub. oriretur, ſi Clerici illas Leges non ſervarent. 2. Nicolaus I.

epiſt. 8. dicit Chriſtum diviſiſſe Pontificiam authoritatem ab Imperiali, *Ut & Chriſtiani Imperatores pro æterna vita Pontificibus indigerent, & Pontifices pro curſu temporalium tantummodo rerum, imperialibus Legibus uterentur*. 3. S. Chryſoſtomus in illud Rom. 13. *omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit*; ait, Chriſti Legem non tollere politicas Leges, & ideo debere etiam Sacerdotes, & Monachos eis parere. Hancque eſſe communem ſententiam quoad vim directivam, ſeu obligationem in conſcientia, de qua agitur, teſtatur Suarez.

Quæſt. V. *An peregrini teneantur Legibus ſui territorii propriis?*

„ NOTA 1. Peregrinus, advena, vagus inter ſe differunt. Peregrinus dicitur, qui extra territorium, ubi domicilium habet, tranſit per aliquem locum, vel alicubi moratur cum animo redeundi. Advena, qui extra patriam ſuam domicilium fixit. Vagus, qui nullibi domicilium fixum habet.

„ NOTA 2. Certum eſt præcepta perſonalia, quæ ſcilicet afficiunt immediate perſonas, non territorium, ſemper illas obligare ubicumque fuerint; nam illa ſemper perſonis cohærent. Hinc ſi Epiſcopus Sacerdoti uſum ſui Ordinis abſolute vetuiſſet, is in aliena Diœceſi celebrare non poſſet.

„ NOTA 3. Si Lex prohibeat actionem ubivis factam, quæ cedat ſpecialiter in damnum communitatis, ut eſt venditio armorum, vel aliorum rerum hoſtibus: hæc ex comuni ſententia obligat ſubditum extra territorium verſantem, qui puniri poteſt ſi illam violet. Quia tunc delictum cenſetur intra territorium committi: damnum enim ei illatum cenſetur moraliter factum intra illud. Ex Leg. 4. cod. *de commerc.*

Reſp. 1. Peregrini non tenentur ſervare Leges ſui territorii, quando extra illud verſantur, ubi illæ non obligant, modo non abſint in fraudem. *Ita communis ſententia*. Prob. 1. ex c. 2 *de conſt. in 6.* ubi dicitur, ſtatuto Epiſcopi, quo furantes excommunicantur, non ligari ejus ſubditos, qui extra Diœceſim furantur, *quum extra territorium jus dicenti non pareatur impune*. 2 Quia Leges conſuetudines locales ſunt ſolum pro tali loco, ſeu territorio, eique ſunt affixæ: & juriſdictio, ut reſpicit territorium, intra illud limitatur. Et vero poteſtas legiſlativa agere non poteſt extra ſphæram activitatis ſuæ, quæ ſphæra non extenditur extra proprium territorium.

Suppono, quod tum ipſe peregrinus, tum res, circa quam operatur, & ejus actio, ſint extra territorium. Nam ſi res, circa quam agit, vel ejus actio, aut omiſſio, ſit intra territorium, licet ejus perſona ſit extra, tunc ex communi ſententia ipſe tenetur Legibus territorii, & pœnis per illas ſtatutis. Quia tunc delictum merito cenſetur committi intra territorium, non extra. Nam omiſſio rei præceptæ, vel commiſſio rei prohibitæ, ibi cenſetur conſummari, ubi res præcepta, vel vetita fieri vel omitti debuiſſet, & delinquens cenſetur ratione delicti ibi eſſe moraliter præſens, ex Leg. 2 cod. *Quæ res exportari &c.* Hinc Beneficiarius abſens a territorio, in

quo

quo beneficium habet, contrahit cenſuras in non reſidentes latas ab Epiſcopo beneficii, quia ibi delictum conſummatur ex c. 11. *de clericis non reſid.*

Reſp. 2. Ex communi ſententia peregrinus non tenetur ſervare præcepta etiam juris communis, v. g. jejunium vigiliæ, vel feſtum S. Thomæ, ſi illa ex privilegio, aut conſuetudine legitima non ſervetur in loco, ubi bona fide diverſatur. Quia privilegium locale, vel conſuetudo localis ſpectat omnes, qui ſunt in loco. Hinc S. Auguſt. Epiſt. 118. docet in iis, quæ non ſunt contra fidem, & legem divinam, poſſe quemque ſe conformare Eccleſiæ particulari, in qua moratur. *Alia vero*, inquit, *quæ per loca terrarum, regioneſque variantur... nec diſciplina ulla eſt in his melior gravi, prudentique Chriſtiano, quam ut eo modo agat, quo agere viderit Eccleſiam, ad quam forte devenerit.*

Reſp. 3. Qui cauſa ſubterfugiendi Legem etiam localem, abit in locum, ubi illa non viget, non ideo ab illius obbligatione liberatur. Quia 1. (ut ait Layman) Leges, quæ ad ſubditorum utilitatem præſertim ſpiritualem ordinantur, ut ſunt Eccleſiaſticæ, eam conditionem annexam habent, quam communis fidelium perſuaſio, & Epiſcoporum praxis oſtendit, ut ſubditis ſine juſta cauſa earum obligationem ſubterfugere non liceat; quum id neceſſarium ſit ad bonum regimen, & efficaciam Legum, & ad præcludendam januam multis abuſibus, præſertim in confinibus diverſarum Diœceſum. Imo ipſa Lex divina naturalis generatim præcipiens diligentem obſervationem Legum, & ordinis, id vetat.

2. *Fraus, & dolus alicui patrocinari non debet*, c. 15. & 16 *de reſcript.* At fraudem committit in Legem, qui ſolo animo eam ſubterfugiendi abſque alia juſta cauſa abit e proprio territorio: nam *fraus legi fit, ubi quod fieri noluit, fieri autem non vetuit* (expreſſe) *id fit*, L. 30. ff. de Legib. Neque dici poteſt, quod abeundo utatur jure ſuo; nemo enim habet jus exeundi e proprio territorio ſolum ad eludendas illius Leges: ſicut nullus habet jus iter inſtituendi, vel laborandi cauſa ſubterfugiendi Legem jejunii, & qui hoc faceret, cenſeretur in fraudem Legis agere; & ſecundum communem ſententiam, teſte Layman, peccaret contra legem.

3. Ex reſponſo Cardinalium ab Urbano VIII. in Brevi ad Archiepiſcopum Colonienſem authoritate Apoſtolica confirmato, quod declarat de incolis loci, ubi viget Conc. Trid. diſcedentibus in locum, ubi non fuit publicatum, ſolo animo matrimonium clandeſtinum contrahendi, ſine mutatione domicilii, *non eſſe legitimum matrimonium inter ſic contrahentes cum fraude*. Ergo tales adhuc tenentur Lege Tridentini irritante matrimonium clandeſtinum, ſi diſceſſerunt cum fraude. Ergo &c.

Hinc peccant contra Legem, qui alio diſcedunt, præ-

ciſe ut carnibus veſcantur, vel operibus ſervilibus vacent, quum hæc in ſua Diœceſi vetita ſunt.

Quæſt. VI. *An qui a ſuo domicilio, ubi Lex obligat, abit in locum, ubi non obligat, tenetur illam implere, antequam exeat?*

Reſp. Tenetur, ſi prævideat illam impleri non poſſe in alio loco. *Eſt communis ſententia.* Quia 1. Hæc eſt praxis, & perſuaſio fidelium timoratorum. 2. Lex illa talem obligat, & tempus, quo adhuc verſatur in ſuo domicilio unicum eſt ei aptum ad illam obſervandam: quare perinde eſt ac ſi eo ſolo tempore obligaretur. At quiſque tenetur ſervare præceptum eo tempore, quo obligatur. 3. Ut ait Suarez, præceptum affirmativum debet impleri, quando poteſt, & prævidetur poſtea non implendum. Neque enim requirit, aut concedit certum temporis ſpatium, pro quo poſſit ſemper ejus obſervatio differri: ſed obligat, ut quam primum poteſt, impleatur, ſi poſtea non poſſit impleri: alioqui non eſſet ſatis efficax, & ſæpe eludi poſſet. Et vero reſpectu talis non eſt aliud tempus ad implendum præceptum. Ergo tunc tenetur illud implere, alioqui nullo tempore teneretur.

Hinc qui abit die feſto ad locum, ubi non eſt feſtum, tenetur audire Sacrum priuſquam exeat, ſi poſſit abſque gravi incommodo, & nequeat alibi audire: ſicut ſi non exiret, teneretur audire primam Miſſam, ſi prævideret poſtea impeditum iri. Quia præceptum obligat ſimpliciter illo die, & non poteſt impleri, niſi audiendo Miſſam primam; nam hic & nunc, & reſpectu talis hominis, illa eſt unica, & præſens hora eſt ultima ipſi apta ed implendum præceptum. Alioqui omiſſio merito imputatur ad culpam.

„ Nota. Si in loco domicilii tui ſit Lex jejunii, non potes ibi
„ jentaculum ſumere mane, eo quod ſcias te veſpere fore in loco,
„ ubi illa non obligat. Quia obligaris jejunio quandiu exiſtis in
„ loco, ubi obligat. Nec ſpes diſpenſationis, nec diſpenſatio,
„ quæ nondum eſt, nec privilegium loci, in quo non es, obliga-
„ tionem præcepti, quo hic & nunc ligaris, tollit.

Quæſt. VII. *An peregrini teneantur Legibus ſpecialibus loci, in quo verſantur?*

„ Nota Certum eſt, 1. eos, qui accedunt ad aliquem locum
„ animo ibi perpetuo manendi, teneri ſtatim Legibus illius loci,
„ quum jam vere ſint illius incolæ. Nam domicilium hoc ipſo
„ acquiritur, quo quis incipit in loco habitare animo ibi perpetuo
„ manendi, ex L. *Cives* cod. *de incolis*. 2. Statim teneri Legibus
„ loci eos, qui in illum veniunt animo ibi manendi per majorem
„ anni partem, ut faciunt ſcholaſtici, famuli, operarii &c. Con-
„ ſtat ex uſu, & communi Doctorum ſententia. Nam tales con-
„ ſequuntur ibi quaſi domicilium ſufficiens, ut ſtatim quis fiat
„ Parochianus idoneus ad ibi Sacramenta omnia præter Ordinem
„ recipienda. 3. Peregrinos teneri ſervare leges loci, per quem
„ tranſeunt, quando alias eſſet periculum ſcandali, quum hoc ve-
„ tet

„ let Lex naturalis : vel quando illæ Leges ſunt juris communis, „ quamvis ex conſuetudine, vel privilegio non ſerventur in loco „ domicilii ſui, ut docent communiter Theologi : quia Legislatori „ juris communis ſubditi ſunt, nec habent cauſam excuſantem, „ quum conſuetudo, vel privilegium extra territorium vim non „ habeat. 4. Peregrinos teneri ſervare in contractibus Legis, ac „ conſuetudines loci, in quo contrahunt : nam quiſque fortitur fo„ rum in loco contractus, cap. ult. *de foro compet.*

Reſp. Peregrini, & a fortiori Vagi, tenentur ſervare Leges, & conſuetudines etiam ſpeciales loci, in quo morantur, etiam ad breve tempus, & ſecluſo ſcandalo. *Ita Covarr. Suarez, Leſſius, & alii communiter.* Prob. 1. Ex S. Aug. lib. 3. Confeſſ. c. 8. ibi : *Quæ contra mores hominum ſunt flagitia, pro morum diverſitate vitanda ſunt, ut pactum inter ſe Civitatis, aut gentis conſuetudine, vel Lege firmatum, nulla civis, aut peregrini libidine violetur. Turpis enim omnis pars eſt ſuo univerſo non congruens.* Item ex epiſt. ad Januar. 2. Quia pax, ordo, recta gubernatio, & bonum commune territorii poſtulant, ut leges locales ſerventur ab omnibus, qui ſunt in illo loco, quamdiu in eo morantur; ac proinde Legislator habet poteſtatem obligandi etiam peregrinos ad illas Leges ſervandas : nam ſuperior habet omnem poteſtatem neceſſariam ad bonum commune; & rectum ordinem tuendum in ſuo territorio. 3. Lex generatim fertur pro tali territorio. Ergo obligat omnes ibi morantes, etiam peregrinos, qui ratione ſuæ præſentiæ in illo loco, licet brevis, ſubjiciuntur regimini, & jurisdictioni territorii, quum juxta omnes, teneantur quibuſdam Legibus, v. gr. ne quis noctu arma ferat, ne triticum efferat, ne peregrinus ultra triduum commoretur &c. Ergo peregrini tenentur, titulo ſubjectionis, ſervare Leges alieni territorii, ſuntque vere ſubditi Principis illius loci ratione ſuæ præſentiæ in illo, non quidem permanenter, & habitu, ſed ſolum tranſeunter, & actu : quippe ad tranſeuntem, & brevem ſubjectionem ſufficit brevis præſentia, ſicut ad tranſeuntem exemptionem a jurisdictione, & Legibus ſui territorii ſufficit brevis abſentia. 4. Peregrini, eo ipſo, quod exeunt e proprio territorio, ſolvuntur Legibus illius. Ergo eo ipſo, quod ingrediuntur territorium alienum, ſubjacent Legibus illius, præſertim quum gaudeant ejus privilegiis. Nam qui ſentit commodum, & onus ſentire debet, ex *reg. Juris* 55. *in* 6.

Obj. Nemo fit alteri ſubditus, niſi ratione originis, vel domicilii, vel delicti.

Reſp diſt. Permanenter, & habitu, Conc. Tranſeunter, & actu, Neg. Peregrini autem fiunt ſubditi Principis alicujus loci ratione ſuæ præſentiæ in illo loco, ſed tranſeunter tantum, non permanenter, & habitu.

„ NOTA. Peregrinus tenetur ſolum iis Legibus loci, quarum ob„ ſervatio non requirit tempus longius, quam illud, quo ipſe ibi

,, moratur. Nam quoad alias non cenſetur eſſe in loco moraliter;
,, nec ad eas implendas tenetur diutius morari, quam ſtatuerat;
,, quin non obligatur ad ibi permanendum, ſed ſolum ſuppoſita
,, præſentia ad implendam Legem, quæ tunc impleri poteſt. Hinc
,, tenetur ſervare omnia præcepta localia negativa, v. g. abſtinere
,, ab eſu carnium, nam hæc non requirunt moram. Sed qui tranſit
,, per locum, ubi eſt dies feſtus, in alium, ubi non eſt, non te-
,, netur ceſſare ab itinere ad audiendum Sacrum, nec ſecluſo ſcan-
,, dalo, illud audire, ſi ibi moretur ſolum ad ſumendum cibum;
,, quia mora non eſt proportionata impletioni præcepti. E contra
,, tenetur audire Sacrum, ſi ſufficienti tempore moretur, vel ſi
,, feſtum ſervetur in loco, ubi pernoctavit, aut in toto illo terri-
,, torio, per quod uſque ad meridiem actutus eſt iter.

CAPUT V.

De interpretatione, & Epikiia.

Quæſt. I. QUid, *& quotuplex eſt interpretatio Legis?* *Reſp.* Interpretatio Legis eſt explicatio ſenſus Legis. Triplex eſt: authentica, uſualis, & doctrinalis. Interpretatio authentica, ſeu cum authoritate prolata eſt ea, quæ fit per ipſum Legiſlatorem, vel ejus ſuperiorem, vel ſucceſſorem, vel per miniſtros ab ipſo conſtitutos; habetque vim Legis, quum procedat a ſuperiore habente poteſtatem Legem condendi, & explicandi in ſenſu, in quo vult illam ſervari. Uſualis eſt, quæ petitur ex communi uſu: nam *conſuetudo eſt optima Legum interpres*: c. 8. *de conſuet.* Doctrinalis eſt ea, quæ fit per homines doctos, ac peritos. Quamvis hæc non habeat vim Legis, quum non procedat a poteſtate juriſdictionis, ſed a judicio peritorum: tamen imprudenter, & contra rectam rationem rejiceretur, ſi in eam Doctores omnes conſentiant. Si vero Doctores inter ſe diſſentiant de ſenſu, & obligatione Legis, tunc tenemur ſequi opinionem tutiorem, & probabiliorem: licebit tamen ſequi minus tutam, ſi ſit certo, & notabiliter probabilior tutiore, juxta dicta de opinione probabili.

Interpretatio iterum duplex eſt; una ſimplex, qua explicatur ambiguitas verborum Legis; & altera per æquitatem, qua interpretamur caſum aliquem particularem non comprehedi in Lege, quamvis verba Legis clara ſint, & generalia. Hæc dicitur Epikiia.

Quæſt. II. *Quænam ſunt regulæ aptæ ad recte faciendam interpretationem doctrinalem?*

Reſp. Hæ a Doctoribus traduntur. 1. Accipienda ſunt verba Legis ſecundum eorum proprietatem, & uſitatam acceptionem, niſi ſic accepta injuſtitiam, vel abſurditatem continerent, aut Legem inutilem redderent. Quia Legiſlator debet Legem clare, ideoque verbis ſecundum eorum proprietatem, & communem ſignificationem intellectis exprimere. Alioquin nihil firmum ſtabiliret, & errandi

randi occaſionem daret. In dubio autem, uſus, & acceptio communis verborum præferri debet eorum proprietati.

2. Correctio Legum vitanda quoad fieri poteſt, ex c. 29. *de elect.* in 6. Nam ordinarie Legum mutatio noxia, aut incommoda eſt communitati.

3. Si Legis verba ſint æquivoca, vel ambigua, eorum ſignificatio ſpectanda eſt ex antecedentibus, & conſequentibus, ex materia, & circumſtantiis Legis, atque etiam ex aliis Legibus, in quibus eadem verba, vel ſimilia in tali, & tali ſenſu accipiuntur, ſed præſertim ex fine Legis ex c. 6. *de verb. ſignif.* ibi: *Intelligentia dictorum ex cauſis eſt aſſumenda dicendi; quia non ſermoni res, ſed rei eſt ſermo ſubjectus.* Et ex S. Thoma in 3. diſt. 37. art. 4. *Sicut Lex lata eſt menſura ſubditorum in ſuis actibus, ita hoc, ad quod reſpicit Legislator, quod eſt Legis intentio, & finis, & menſura Legis poſitivæ.*

4. Lex pœnalis, & omnis alia oneroſa, ſtricte interpretanda eſt, ex reg. Jur. 49. in 6. *in pœnis benignior eſt interpretatio facienda.* In favoribus vero late eſt facienda, ex reg. 15. Jur. in 6. *Odia reſtringi, & favores convenit ampliari.* Hinc pœnæ non extenduntur ad caſum in Lege non expreſſum. Nec in Legibus pœnalibus valet argumentum a pari, imo nec a minori ad majus: nam Legislator poteſt velle punire minus crimen, non majus, eo quod illud ſæpius patretur, vel ſit periculoſius bono communi.

5. Lex generaliter, vel indefinite loquens omnia ſignificata propria comprehendit. Nam verba generalia generaliter accipienda ſunt, & *ubi jus non diſtinguit, nec nos diſtinguere debemus.* Argum. lib. 8. §. *de Publician.*

6. Lex intelligenda eſt, & ſervanda ſecundum receptam conſuetudinem: *Optima enim eſt Legum interpres conſuetudo*, L. 37. §. *de Legibus*, & c. 8. *de conſuet.*

7. Aliquando Legislator loquitur de ſingulari caſu, vel perſona, non quod velit Legem ad hunc caſum, vel perſonam reſtringere, ſed iis utitur exem. gr. nam exemplum non limitat diſpoſitionem, ſed declarat. Quare valet hæc regula: Quum Lex frequentioris uſus cauſa aliquid decernit, caſum minus frequentem non excludit, ſed comprehendit.

8. Lex poſitiva non ſemper ob paritatem rationis extendi debet ad caſus ſub lata verborum forma non comprehenſos. Quia non ratio Legis, ſed voluntas Legislatoris ſignificata ſubditis, eſt Lex, & obligat. Hic autem potuit velle ad unum obligare, & non ad aliud; unum crimen punire, non aliud, quamvis eſſet eadem ratio pro utroque. Legis enim poſitivæ diſpoſitio omnino pendet a libera voluntate Legislatoris, qui non obligat niſi ad id ad quod ſufficienter declarat ſe velle obligare.

Dixi, *non ſemper*: Nam lex extenditur ob identitatem rationis in his caſibus. 1. Si aliqua iniquitas, vel abſurditas ſequeretur ex eo, quod Lex non extendatur ad alios

caſus non expreſſus. 2. In correlativis: nam diſpoſitum in uno correlativo, cenſetur eſſe diſpoſitum in alio, *ex l. ult. Cod. de indicta viduit.* Sic Lex ſtatuens de uxore, cenſetur idem ſtatuere de marito: quando eſt par ratio pro utroque, ut quum agitur de debito conjugali. 3. In æquiparatis, & connexis. 4. Quum Lex exprimit rationem, ob quam fertur, ſecundum multos extenditur ad caſus, in quibus clare occurrit eadem ratio Legis: quia ubi ratio exprimitur, cenſetur eadem eſſe diſpoſitio pro caſibus, ubi clare reperitur; neque tunc eſt interpretatio extenſiva, ſed declaratio comprehenſiva. 5. In judiciis ex l. 12. §. *de Legib.* Nam prudentia, & recta ratio dictat, ut quum pro aliquo caſu decidendo non eſt certa Lex, deciſio illius petatur a ſimilis caſus deciſione.

„ NOTA. Particulæ *aut*, *vel*, aliquando accipiuntur copulative, ex l. *Sæpe §. de verborum ſignif.* ut quum inter illa ponuntur ea, quæ non ſeparantur. Particulæ *ſeu*, *ſive* plerumque ſumuntur copulative, aliquando tamen disjunctive.

Quæſt. III. *Quandonam liceat uti Epikiia?*

„ NOTA. Epikiia eſt benigna, & rationalis interpretatio, caſum aliquem particularem ob ſuas circumſtantias non comprehendi Lege, quamvis per verba generalia lata: ideoque Legem non obligare in tali caſu. Hinc ſola Lex poſitiva admittit Epikiiam, non naturalis: qui ſola Lex poſitiva ſtatuit per verba generalia, quæ reſtringenda ſunt ex æquitate in certis caſibus. At Lex naturalis excipit omnes caſus excipiendos: eſt enim ordinatio divina per dictamen rationis intimata de omnibus, & ſingulis, quæ ex natura rei agenda, vel omittenda ſunt ad honeſte, ac recte vivendum.

Reſp. 1. Aliquando neceſſe eſt uti Epikiia, quoties nempe ſecundum verba generalia Legis agendo, fieret aliquid contra rationem, vel bonum commune. Nam Lex nunquam obligat ad aliquid irrationabile, vel noxium bono communi; ut ſi v. gr. Lex generatim ferretur, ne aperirentur noctu Portæ Civitatis, eſſet contra rectam rationem, & intentionem Legiſlatoris eas non aperire in eventu, quo copiæ auxiliares admittendæ eſſent in urbem, alioquin interficiendæ ab hoſtibus illam obſidentibus.

Reſp. 2. Uti licet Epikiia quando evidens eſt non poſſe ſervari Legem ſine gravi damno, cum quo conſtet Legem non obligare, ſaltem ſi adiri nequit ſuperior. Nam tunc certo, & prudenter judicamus Legem non obligare in tali caſu.

Reſp. 3. In dubio, num aliquis caſus comprehendatur in Lege, debet conſuli ſuperior, ex cap. 31. *de ſent. excomm. & L. 1. & ult. C. Legibus.* Si non poſſit conſuli, non licet uti Epikiia, ſed ſervanda eſt Lex, *Azor. & alii*, poſt S. Thom. 2. 2. q. 120. art. 1. ad 3. ubi ait: *Interpretatio locum habet in dubiis, in quibus non licet abſque determinatione Principis a verbis Legis recedere. Sed in manifeſtis*

non

non eſt opus interpretatione. Ratio eſt, quia in dubiis tutior pars ſemper eligi debet. Nec tunc abſque determinatione ſuperioris formari poteſt judicium prudens, & moraliter certum, Legem non obligare.

CAPUT VI.

De Diſpenſatione.

„ NOTA Diſpenſatio eſt relaxatio Legis ad tempus, ſeu exemptio a Legis obligatione in aliquo caſu particulari, ubi Lex cæteroquin obligaret. Hinc differt 1. Ab interpretatione, qua non relaxatur obligatio, ſed ſolum declaratur Legem non obligare in certis caſibus. 2. A privilegio, quod eſt facultas permanens conceſſa in perpetuum, & per modum Legis, & ſæpe non eſt contra, ſed præter legem. 3. A licentia, ſeu permiſſione, qua non relaxatur obligatio Legis, ſed ſolum apponitur conditio, ſub qua Lex non obligat.

Quæſt. I. *Quinam habeat poteſtatem diſpenſandi?*

„ NOTA. Poteſtas diſpenſandi eſt poteſtas juriſdiſdictionis, & duplex eſt, nempe ordinaria, & delegata. Ordinaria eſt ea, quæ alicui competit ratione officii, ſeu ex vi ſui muneris. Delegata eſt ea, quæ habetur ex conceſſione illius, qui habet ordinariam. Hæc conceditur vel ab homine, vel a jure. Si a jure datur, tranſit in ordinariam, vel ei æquiparatur. Si datur ab homine per privilegium, non expirat morte concedentis. Si vero datur per ſimplicem commiſſionem, ceſſat mortuo, vel amoto delegante, ſi res eſt integra.

Reſp. 1. Ex communi ſententia Theologorum, nullus homo habet poteſtatem diſpenſandi in Legibus divinis, etiam mere poſitivis. Quia nemo habet poteſtatem relaxandi obligationem a Deo impoſitam, niſi ſpecialem ad hoc poteſtatem a Deo acceperit. Nam inferior non poteſt propria authoritate relaxare obligationem impoſitam a ſuperiore: authoritas enim inferioris non poteſt ſuperiori prævalere, nec derogare. At nemo accepit a Deo poteſtatem relaxandi obligationem legum divinarum: nam talis poteſtas neque ex Scriptura, neque ex Tridentino probari poteſt: & aliunde non expedit bono Eccleſiæ, quæ non poſſet ſuam unitatem, uniformitatem, & conſtantiam in fide, & in cultu divino ſervare, niſi Leges divinæ eſſent prorſus hominibus indiſpenſabiles. Præterea Leges mere poſitivæ a Chriſto latæ, ad fidem, & Sacramenta, ac Sacrificium Euchariſtiæ, quæ ſunt religionis noſtræ fundamenta, pertinent; Ideoque ſunt fundamentales, ac proinde debent eſſe immutabiles reſpectu omnium, alioquin ſi mutarentur, mutaretur religio ſubſtantialiter. Unde Conc. Trid. ſeſſ. 21. cap. 2. clare indicat Eccleſiam non poſſe mutare ſubſtantiam Sacramentorum. Itaque circa Leges divinas etiam mere poſitivas, Deus ſolum conceſſit Eccleſiæ poteſtatem illas interpretandi, & declarandi caſus ad quos Lex divina non extenditur.

Reſp. 2. Poteſtatem ordinariam diſpenſandi in Lege humana habet 1. Is, qui eam tulit; nam ejuſdem poteſtatis eſt ferre Legem, & in ea diſpenſare. 2. Succeſſor Legislatoris cum pari poteſtate. Nam ſi Legislator habet, ergo & is, qui habet æqualem, imo eamdem poteſtatem, ex cap. 20. de electione, ubi Innocentius III. de prædeceſſore ſuo Legislatore ait: *Qui ſucceſſoribus ſuis nullum potuit in hac parte præjudicium generare, pari poſt eum, imo eadem poteſtate functuris, quum non habeat imperium par in parem.* 3. Qui habet poteſtatem Legislatoris superiorem circa eoſdem ſubditos. Nam ſi inferior habet poteſtatem ordinariam diſpenſandi, a fortiori habet ejus ſuperior, qui etiam poteſt Legem inferioris abrogare.

Hinc Papa habet poteſtatem ordinariam diſpenſandi in omnibus Legibus Eccleſiaſticis, etiam ad Apoſtolis latis: quia parem habet juriſdictionem cum Petro Apoſtolorum Principe, cujus eſt ſucceſſor.

Reſp. 3. Inferior non habet poteſtatem diſpenſandi in Lege ſuperioris, niſi ex ejus conceſſione. Quia 1. Ex Clement. 2. *de elect. Lex ſuperioris per inferiores tolli non poteſt.* 2 Inferior non poteſt tollere obligationem impoſitam a ſuperiore ſine ejus conſenſu. Nam inferior non poteſt derogare, nec prævalere authoritati ſuperioris: alioqui inferior eſſet ipſi ſuperiori ſuperior.

Poteſt tamen inferior habere poteſtatem diſpenſandi delegatam. Quia ſuperior poteſtatem diſpenſandi exercere poteſt per alium, & ſic eam alteri concedere: nam *poteſt quis per alium, quod poteſt facere per ſe ipſum. Reg. Jur.* 68. *in* 6.

Hinc 1. Epiſcopi, & omnes alii Prælati Papa inferiores, non habent poteſtatem ordinariam diſpenſandi in jure communi, & Legibus Papæ ex cap. 15. *de temp. ordin.* ubi damnatur Epiſcopus, quod uno die plures ordines, licet de mandato Metropolitani, contuliſſet: eo quod diſpenſatio in hoc non fuerit a canone conceſſa. Habent tamen delegatam in certis caſibus: nam diſpenſare poſſunt in Lege communi ex conceſſione Concilii, vel Papæ expreſſa, vel tacita, aut legitime præſumpta. Unde poſſunt non ſolum quando in Lege expreſſe dicitur, Epiſcopos poſſe diſpenſare in ea, ut patet; ſed etiam quando eſt conſuetudo diſpenſandi, ex cap 13 *de foro compet.* vel quando neceſſitas diſpenſandi in aliqua Lege ſæpe occurrit, ut in feſtis, & jejuniis; vel quando dubium eſt, an res egeat diſpenſatione, vel quando occurrit gravis, ac urgens neceſſitas diſpenſandi, nec poteſt recurri ad Papam, aut periculum eſt in mora ob ſcandalum, aut graviſſimum detrimentum imminens. Nam in his caſibus ex communi ſententia cenſetur poteſtas diſpenſandi Epiſcopo conceſſa; quum hoc poſtulet bonum commune, ſitque neceſſarium ad ordinarium, & rectum regimen animarum.

2. Epiſcopus, vel Archiepiſcopus non habet poteſtatem diſpenſandi in Legibus Concilii provincialis, aut natio-

tionalis, niſi ex conceſſione ejuſdem Concilii, vel Papæ. Quia ſunt Leges conditæ authoritate ſuperioris: Nam Concilium provinciale eſt unum corpus myſticum habens propriam, & diſtinctam juriſdictionem majorem juriſdictione ſingulorum Epiſcoporum, qui proinde ſubjiciuntur ejus Legibus. Aliud eſt de Legibus latis ab Epiſcopo in Synodo diœceſana, vel de conſenſu Capituli. Nam Epiſcopus habet poteſtatem ordinariam in iis diſpenſandi, quia ſive in Synodo, ſive in Capitulo, tota poteſtas condendi Leges penes Epiſcopum eſt; neque ex Epiſcopo, & Parochis, aut Canonicis fit corpus myſticum, quod juriſdictionem habeat majorem juriſdictione Epiſcopali.

3. Archiepiſcopus non habet poteſtatem ordinariam diſpenſandi in Legibus Epiſcoporum ſuæ Provinciæ. Quia non eſt ſuperior Epiſcopi, neque ejus diœceſanorum, niſi quum actu viſitat Diœceſim, aut in caſu appellationis.

„ NOTA. Prælati, qui habent poteſtatem diſpenſandi quoad Le-
„ ges, vota, & juramenta, poſſunt etiam ſecum diſpenſare ſaltem
„ indirecte. committendo ſcilicet alteri poteſtatem diſpenſandi ſe-
„ cum. Quia Prælati non ſunt deterioris conditionis quam ſubditi,
„ qui in promptu habent a quo poſſint diſpenſationem accipere.
„ Imo id poſſunt etiam directe, & immediate per ſe; quia hoc nul-
„ lo jure prohibetur. Nec repugnat, quod quis in ſe exerceat juriſ-
„ dictionem omnino voluntariam, quæ non ſit condemnativa, nec
„ abſolutiva; nam ad hoc per ſe non requiritur diſtinctio perſonarum.

Quæſt. II. *An peccet, qui diſpenſat etiam in propria lege ſine juſta cauſa?*

Reſp. Affirm. Ita communiter. Quia 1. irrationabiliter ab onere liberat eum, qui non eſt eximendus: quod eſt peccatum acceptionis perſonarum, & contra juſtitiam diſtributivam. 2. Superior ex officio tenetur procurare bonum commune per legum obſervationem, & fideliter, ac prudenter uti ſua poteſtate, in ædificationem, non in deſtructionem; quod non facit diſpenſans ſine juſta cauſa, ſed potius diſſipat crudeliter, ut ait S. Bernardus lib. 3. de conſid. 3. Unicuique aperit aditum ad tranſgrediendas Leges, ut ait Conc. Trident. ſeſſ. 20. cap. 18. Enimvero ſubditi facile putant idem ſibi licere quod aliis, qui nullam ſpecialem cauſam habent, & quorum exemplo ad violationem Legum incitantur.

Hinc ſine cauſa diſpenſans peccat mortaliter, ſi materia gravis eſt. Ita *Covarr.*, *Suarez*, *Sanchez*, *Valent. &* *alii*. Nam peccat in re gravi contra officium proprium, contra bonum commune, item contra charitatem, præbendo multis occaſionem peccandi. Peccat vero venialiter, per ſe loquendo, ſi materia levis eſt, nempe ſi obligatio Legis ſit tantum ſub veniali.

Hinc peccat etiam ſubditus, qui diſpenſationem petit ſine juſta cauſa; nam inducit ſuperiorem ad peccandum: imo qui ultro oblatam acceptat, quia cooperatur peccato ſuperioris.

„ No-

„ Nota 1. Non requiritur talis cauſa diſpenſandi, propter quam
„ ſuperior teneatur diſpenſare: ſed ea ſufficit, quæ apta ſit ad
„ movendum rationabiliter ſuperiorem, ut benignius agat cum in-
„ feriore, illum liberando ab obligatione Legis, quæ alioqui non
„ deſineret; & tunc diſpenſatio data vocatur gratia.

„ 2. Si cauſa talis ſit, ut ſuperior ſaltem ex charitate teneatur
„ diſpenſare, non idcirco ſubditus liber eſt ab obligatione, ſi ne-
„ getur diſpenſatio. Quia per hanc cauſam ſine authoritate ſupe-
„ rioris non tollitur obligatio Legis.

„ 3. Ex jure Canonico, triplex eſt generatim cauſa juſta diſpen-
„ ſandi; ſcilicet pietas, neceſſitas, & utilitas communis, vel et-
„ iam privata petentis, quæ redundet in bonum commune; nam
„ diſpenſatio debet ſemper ſaltem mediate, & ultimate cedere in
„ bonum commune, alioquin eſt illicita, & infidelis, ut docet Sua-
„ rez poſt S. Thom. Sufficit tamen, quod detur propter bonum
„ rationabile perſonæ privatæ, quod in aliorum damnum non ce-
„ dat: hoc ipſo enim redundat in bonum commune, poſtulans ut
„ ſuperior ſingulorum etiam bonum procuret, quantum fieri pot-
„ eſt abſque jactura boni communis. Quare S. Thomas docet diſ-
„ penſationem recte dari, quando Lex, quæ communitati expe-
„ dit, huic perſonæ non expedit propter periculum mali, vel im-
„ pedimentum majoris boni.

Quæſt. III. *An diſpenſatio ſine juſta cauſa ſcienter data, valida ſit?*

Reſp. 1. Ex communi Theologorum ſententia eſt valida, quamvis illicita, ſi detur a Legiſlatore, vel ab ejus ſucceſſore, aut ſuperiore. Quia obligatio Legis poſitivæ, ſicut ipſa Lex, ut ſit, & perſeveret, pendet a libera voluntate Legiſlatoris, & a libera applicatione juris, quod habet ad obligandum: Ergo etiam pendet a libera voluntate ſuccedentis cum æquali poteſtate, & a fortiori ſuperioris. Ergo ſi Legiſlator, vel ejus ſucceſſor, aut ſuperior, non vult ſubditum Lege obligari, revera is non obligatur. Et vere Legiſlator poteſt ſine juſta cauſa tollere obligationem legis reſpectu omnium, ipſam Legem abrogando: Ergo a fortiori poteſt illam tollere reſpectu aliquorum in certis caſibus, diſpenſando cum illis, licet remaneat reſpectu aliorum.

Equidem Legiſlator non poteſt ferre Legem ſine juſta cauſa, quia non poteſt ſine juſta cauſa obligare ſubditos. At poteſt, etiam ſine juſta cauſa, non obligare; nam ad hoc ſufficit, quod obligare nolit. Ergo quum Legiſlator poſſit ſine juſta cauſa nolle obligare, poteſt etiam ſine juſta cauſa non obligare.

Reſp. 2. Invalida eſt diſpenſatio ſine juſta cauſa data ab inferiore, & delegato. *Ita omnes, teſte Suarez*. Quia inferior, & delegatus non habet poteſtatem diſpenſandi ſine juſta cauſa; nam ſuperior non cenſetur talem poteſtatem ei concedere, quum id non poſſit licite; non enim cenſetur velle peccare. Non minus autem peccaret ſuperior, ſi inferiori concederet poteſtatem diſpenſandi ſine juſta cauſa, quam ſi ipſe ſine ea diſpenſaret. Porro hoc eſt diſcrimen inter ſuperiorem, & delegatum, quod ſuperior habeat ex vi muneris ſui poteſtatem diſpenſan-

di,

ſi, & Lex pendet ab ejus voluntate: at delegatus non habet poteſtatem niſi eam, quam ſuperior ei concedit.

Hinc Epiſcopus, juſta cauſa deficiente, invalide diſpenſat in Lege jejunii, abſtinentiæ &c. *Covarruvias*, *Navarrus*, *Sylveſter*, & *alii*.

Quæſt. IV. *An liceat uti diſpenſatione valida ſine justa cauſa obtenta?*

Reſp. Non licet, ſed ſubditus ea utens peccat eadem ſpecie peccati, cujus eſt violatio illius Legis. Quia quamvis non amplius obligetur ex vi legis humanæ ad actionem, vel omiſſionem per illam præſcriptam, quum talis obligatio ſublata ſit per diſpenſationem; obligatur tamen ad illam ex vi Legis naturalis præcipientis uniformitatem membrorum in ſervanda Lege propter bonum commune, & vetantis, ne quis ab onere communi ſe ſubtrahat ſine juſta cauſa, & ne pars abſque ratione diſcrepet a ſuo toto: nam (ut ait S. Auguſt. lib. 2. Confeſſ. cap. 8.) *Turpis omnis pars eſt ſuo univerſo non congruens*, ſcilicet ſine rationabili cauſa, qualis non eſt diſpenſatio injuſta, & repugnans bono communi. Enimvero Legislator ipſe peccat, ſi ſine rationabili cauſa Legem ſuam non ſervet: Ergo etiam & ipſe ſubditus. Ob eamdem rationem, ceſſante cauſa diſpenſationis, ceſſat uſus ejus eſſe licitus.

Qui tamen tali diſpenſatione utitur, non incurrit cenſuras, & pœnas Lege humana impoſitas; quia per diſpenſationem validam tollitur obligatio orta a Lege humana; quare ſolum peccat contra Legem naturalem præcipientem idem, ad quod alii tenentur. Cujus quidem peccati gravitas, & ſpecies petenda videtur a gravitate materiæ, & ſpecie actus per Legem humanam præſcripti, in quo Lex naturalis præcipit conformitatem. Nam Legis naturalis obligatio accommodatur materiæ gravitati, & eam præſcribit ex eodem motivo, quo Lex humana. Unde videtur peccare mortaliter contra temperantiam, qui non ſervat Legem jejunii ex diſpenſatione ſine juſta causa obtenta. Alii tamen cenſent talem tantum obligari ex juſtitia legali, aut diſtributiva, & Legem naturalem hanc non tam ſevere obligare.

Obj. 1. Subditus utens diſpenſatione ſibi conceſſa quamvis ſine juſta cauſa, utitur jure ſuo. Ergo non peccat.

Reſp. Nego ant. Quia tenetur adhuc ſervare Legem. Nam quamvis non obligetur amplius ex vi Legis humanæ, tamen adhuc ad actum, in quo diſpenſatus eſt, obligatur ex vi Legis naturalis, præcipientis uniformitatem, & vetantis ne quis ab onere communi ſe ſubtrahat ſine juſta cauſa, qualis non eſt diſpenſatio injuſta, & irrationabilis.

Obj. 2. Ergo nullum eſt diſcrimen inter diſpenſatum ſine juſta cauſa, & non diſpenſatum.

Reſp. Neg. hoc enim inter utrumque intercedit diſcrimen, quod ſic diſpenſatus obligetur tantum vi Legis naturalis

turalis, nec contrahat pœnas, ac cenſuras per Legem inflictas. At non diſpenſatus obligatur non ſolum vi Legis naturalis uniformitatem inter membra ejuſdem communitatis præcipientis, ſed etiam vi Legis humanæ. Unde non ſervando Legem, incurrit pœnas per Legem inflictas, & gravius peccat, quia peccat contra duplicem obligationem, alter vero contra unicam.

„ NOTA. Quamvis inferior dubitet utrum ratio petendi diſpen- „ ſationem ſit ſufficiens: non tamen peccat illam ſincere propo- „ nendo ſuperiori, aut utendo diſpenſatione, ſi detur: modo du- „ bium deponat conformando judicium ſuum judicio ſuperioris, „ qui prudenter judicaſſe, cauſam diſpenſandi ſufficientem fuiſſe, „ præſumendus eſt, niſi oppoſitum conſtet, aut ſit multo proba- „ bilius.

Quæſt. V. *Quandonam diſpenſatio invalida ſit ex parte petitionis?*

Reſp. Nulla eſt diſpenſatio, ſi ſit ſubreptitia, vel obreptitia. Quia tunc ſuperior non intendit diſpenſare, nec diſpenſat, niſi ſub hac tacita conditione; *Si res ita ſit, & nihil occultetur*, propter quod diſpenſaturus non eſſet, aut ſaltem niſi cum certo onere, vel limitatione; nec voluntarium eſt, ſi ignoretur, quod agitur ex cap. 7. de fide inſtrument. ubi Innocentius III ait: *Si tales per ſuppreſſionem veritatis, aut falſitatis expreſſionem, litteras noſtras etiam certas conſtiterit impetraſſe, carere volumus impetratis: & eis non obſtantibus ad voti executionem compelli.*

Diſpenſatio autem ſubreptitia eſt ea, quæ obtinetur per reticentiam veritatis exprimendæ, ſeu eorum, quæ exponi debent in petitione juxta jus, & ſtylum. Obreptitia eſt, quæ obtinetur per expreſſionem falſitatis, qua cognita, non fuiſſet data diſpenſatio. Hæc vocatur etiam aliquando ſubreptitia, & utraque ſæpe in jure confunditur, eo quod utraque nullas vires habeat.

Itaque invalida eſt diſpenſatio 1. Si reticeatur, licet inculpate, aliquid ad rem petitam ſpectans, vel aliquid eorum, quæ ſecundum jura, & ſtylum exprimi debent, ex cap. 2 *de filiis presbyter. in 6.* quia ſuperior non intendit dare diſpenſationem, niſi adſint conditiones, quæ ad ipſam intrinſece ſpectant, & quæ jus, ſtylus, conſuetudo, & Leges, ſeu regulæ Cancellariæ exigunt, ut cognoſcatur, qualis ſit gratia, quæ poſtulatur; & ſine horum omnium cognitione ſuperior non vult dare gratiam, qualis petitur, quum eam ut talem ignoret. 2. Nulla eſt, ſi obtineatur ea cauſa finali falſa, cap. 20. *de reſcript.* quia ſuperior non vult diſpenſare ſine juſta, & vera cauſa, nec poteſt cenſeri velle peccare. Idem dic, ſi duæ cauſæ allatæ ſint, una vera, & altera falſa, & vera per ſe non ſufficit ad diſpenſationem æquam, & rationabilem, ſecus ſi ſola cauſa impulſiva ſit falſa, *ex eod. cap.* Cauſa autem finalis eſt ea, quæ immediate pertinet

ad

id rem petitam, & ob quam conceditur gratia, ita ut ea non exiſtente, aut nullo modo, aut non niſi cum quibuſdam conditionibus, & limitationibus conceſſa fuiſſet. Cauſa vero impulſiva dicitur ea propter quam diſpenſans facilius diſpenſat, ita tamen ut ſine illa ſecundum rectam rationem, & cauſæ meritum diſpenſaturus eſſet eodem modo.

Quæſt. VI. *An valeat diſpenſatio, ſi poſt petitionem cauſa ceſſet?*

Reſp. 1. Nulla eſt diſpenſatio, ſi ejus cauſa finalis non ſubſiſtat tempore, quo conceditur a Papa, vel Pœnitentiario, c. 9. *de reſcript. in 6.* quia non vult concedere diſpenſationem, niſi ob cauſam, quæ tunc ſubſiſtat: alioqui eſſent iniqui diſpenſatores, & ſine cauſa diſpenſarent. Idem eſt, ſi cauſa non perſtet eo tempore, quo Commiſſarius, nempe Epiſcopus, vel Confeſſarius diſpenſat: quia ceſſante cauſa finali mandati ceſſat mandatum, ſi res integra ſit, ex cap. 30. *de præb. in 6.* At hic antequam Commiſſarius diſpenſet, res adhuc integra. Præterea Commiſſarius non poteſt diſpenſare niſi ſub hac conditione apponi ſolita, aut ſaltem ſubintellecta, *ſi preces veritate nitantur*; quia exigit, ut cauſa finalis vere perſtet tempore, quo datur diſpenſatio, & quo examinata precum veritate, executioni mandatur a Commiſſario: alioquin delegaretur poteſtas diſpenſandi ſine cauſa exiſtente, quod illicitum eſt. Hinc ſi ob cauſam legitimandæ prolis ex conſanguinea ſuſceptæ petatur diſpenſatio in impedimento, ſed ante obtentam, vel a Commiſſario datam diſpenſationem proles moriatur, non valet, nec poteſt executioni mandari.

Reſp. 2. Si poſt diſpenſationem obtentam, examinatam, & datam a Commiſſario ceſſet cauſa finalis ante illius uſum, v. gr. proles moriatur ante contractum matrimonium, controverſia eſt. Alii putant tunc etiam valere diſpenſationem ſuper impedimento; quia in litteris diſpenſatoriis conceditur diſpenſatio ſub hac ſola conditione jam poſita; *ſi preces veritate nitantur*, quum nempe a Commiſſario examinatur petitio diſpenſationis. Sanchez vero cum multis docet generatim tunc ceſſare diſpenſationem. Quia ſuperior non vult eam valere in caſu, quo ceſſat ejus cauſa legitima: alioqui peccaret, eſſetque iniquus diſpenſator, concedendo facultatem agendi contra Legem non ſubſiſtente juſta cauſa. Unde in omni diſpenſatione ſubintelligitur hæc conditio: *Modo cauſa permaneat tempore executionis*. Idque videtur certum, dum diſpenſatio non eſt ſuper impedimento, ſed ſuper obſervantia alicujus præcepti, v. gr. officii, jejunii &c. Tunc enim ſi ante illius uſum cauſa ceſſet, manet obligatio ſervandi præceptum; quia non eſt mens ſuperioris ab ea liberare ſine cauſa ſubſiſtente tempore, quo urget ipſa obligatio; quum hoc non poſſit licite vel-

velle: & quia Lege naturali, a qua nemo poteſt diſpenſari, pars tenetur ſe toti conformare, ceſſante cauſa exemptionis.

Item ſi initio uſus ſubſiſtebat cauſa, ſed poſtea ceſſet, & diſpenſatio habeat effectum ſucceſſivum, ſitque virtualiter multiplex; tunc hæc quoque ceſſat, ceſſante ejus cauſa. Sic ſi quis propter infirmitatem, quæ perpetua fore videbatur, a Lege jejunii diſpenſationem ſine limitatione obtinuiſſet, ſi poſtea convaleſcat, rurſus tenetur jejunare. Quia quum obligatio jejunii ſit ſucceſſiva, & multiplex, ſive quum tot ſint obligationes jejunandi, quot ſunt dies Quadrageſimæ, non poſſunt tolli, niſi per totidem diſpenſationes: nam pro ſingulis diebus opus eſt diſpenſatione virtualiter nova, ac proinde requiritur juſta cauſa, quæ ſingulis illis diebus ſubſiſtat. Nec debet præſumi eſſe mens fidelis diſpenſatoris velle liberare ab aliqua obligatione ſine juſta cauſa ſubſiſtente tempore obligationis, quum id licite non poſſit.

Si vero diſpenſatio ſit ſuper impedimento matrimonii, vel irregularitate, ſeu inhabilitate, & jam executioni mandata fuerit, non ceſſat diſpenſatio ceſſante cauſa: ut ſi quis ob parentum inopiam diſpenſationem ad Ordines obtinuit, ſed poſt ſuſceptos Ordines ceſſat paupertas, non ideo ceſſat diſpenſatio ſuper irregularitate, ſed talis licite exercet Ordines: quia non redit impedimentum ſemel abſolute ſublatum per diſpenſationem: & quia *factum legitime retractari non debet, licet caſus poſtea eveniat, a quo non potuit inchoari*. Regul. 73. jur. in 6.

CAPUT VII.

De Abrogatione, & Ceſſatione Legis.

„ NOTA. LEgis abrogatio, derogatio, & ceſſatio inter ſe differunt. Nam abrogatio eſt totius Legis abolitio. Derogatio eſt Legis adhuc vigentis imminutio ſecundum aliquam ſui partem, ſeu abolitio partis Legis. *Derogatur Legi, quum pars detrahitur; abrogatur Lex, quum prorſus tollitur*. l. 120. §. *de verbor. ſignif.* Ceſſatio vero eſt ſimplex, & pura deſitio Legis per ſe ipſam.

Quæſt. I. *An Lex poſſit valide, & licite abrogari?*

Reſp. 1. Princeps poteſt valide, etiam ſine juſta cauſa, abrogare Legem a ſe, vel a ſuo prædeceſſore, aut inferiore latam. Probatur 1. pars. Quia Lex poſitiva, ut ſit, & ut conſervetur, pendet a libera voluntate Legiſlatoris: nam Lex eſt actus, & applicatio poteſtatis præcipiendi, & obligandi ſubditos. Hæc autem applicatio eſt actus liber voluntatis Legiſlatoris. 2. Quia qui ſuccedit Legiſlatori cum pari poteſtate, poteſt id totum, quod Legiſlator poterat. 3 Quia jus, & voluntas ſuperioris prævalet juri, & voluntati inferioris.

Reſp.

Reſp. 2. Inferiores non poſſunt abrogare Leges ſuperiorum ſine eorum conceſſione, ex *Clemens. de elect.* Quia poteſtas, & voluntas inferioris non poteſt prævalere poteſtati, & voluntati ſuperioris: alioqui inferior eſſet ipſo ſuperiore ſuperior.

Reſp. 3. Legem ſine juſta cauſa abrogans peccat. Nam hoc bono communi nocet, & parit contemptum Legum, ac inconſtantiam regiminis. Non peccant tamen ſubditi non ſervando Legem ſic abrogatam, quia ejus obligatio ſublata eſt reſpectu omnium, quum valide ſit abrogata.

„ NOTA. Lex abrogatur tripliciter. Per ſimplicem revocationem. 2. Per deſuetudinem, vel contrariam conſuetudinem expreſſe, aut tacite a ſuperiore approbatam, vel legitime præſcriptam. 3. Per aliam Legem, qua vel declaretur revocatio prioris, vel contrarium priori Legi ſtatuatur: nam ſi Lex poſterior ſtare nequeat cum priori, illam revocat, quum ei opponatur. Leges tamen ſpeciales per poſteriores generales non abrogantur, ſine expreſſa mentione, vel clauſula ſaltem generali expreſſe derogatoria. Quia, ut docent communiter Canoniſtæ, Princeps cenſetur ignorare Legem ſpecialem, cujus expreſſam mentionem non facit, vel cui non derogat expreſſe. Unde quum voluntas non feratur in incognitum, non cenſetur velle illi derogare per Legem generalem carentem clauſula derogatoria Legis ſpecialis, ex c. 1. *de conſtit. in 6.*

Quæſt. II. *Quandonam Lex ceſſat per ſeipſam?*

Reſp. Ex communi ſententia ceſſat. 1. Quando elapſum eſt tempus, ad quod lata eſt. 2. Quando propter mutationem materiæ, vel circumſtantiarum, facta eſt injuſta, aut inutilis bono communi: nam Lex omnis eſt eſſentialiter honeſta, & utilis communitati. 3. Quando ceſſat reſpectu communitatis tota, & adæquata ratio, ſeu cauſa finalis, propter quam lata eſt. Nam Lex non obligat, niſi quamdiu Legislator vult ut obliget; imo Lex ipſa ſaltem ex parte eſt ipſa Legislatoris jus ſuum ad obligandum ſubditos applicantis voluntas moraliter perſeverans; unde Lex non perſeverat, niſi eadem voluntate moraliter perſeverante. At voluntas obligandi non perſeverat moraliter ceſſante tota, & adæquata cauſa, propter quam Lex lata eſt: nam ceſſat volitio ceſſante motivo volendi, ſeu cauſa finali, propter quam volumus; actus enim volendi nec eſſe, nec perſeverare poteſt ſublato ejus objecto formali, nempe motivo.

Si tamen ratio, ſeu cauſa Legis ceſſet ſolum reſpectu aliquorum privatorum, Lex non ceſſat, ſed ſemper obligat etiam illos privatos. *Ita Suarez*, *Azor*, *Layman*, *& alii commun.* quia Legislator vult, ut omnes Lege teneantur, quamdiu illa Lex utilis eſt bono communi, & honeſte ſervari poteſt. Nam Legis obſervatio in tali caſu confert ad illius vigorem, ac robur, & ad bonum commune exigens membrorum conformitatem, alioquin daretur ſubditis occaſio ſæpe eludendi Leges; nam ſibi quiſ-

quiſquis facile fingeret finem Legis reſpectu ſui ceſſare. Quare bonum commune exigit, ut tunc Lex obliget.

CAPUT VIII.

De Lege pœnali, & irritante.

NOTA. „ LEX pœnalis eſt ea, quæ pœnam expreſſe apponit „ tranſgreſſoribus. Alia eſt pure pœnalis, & alia „ mixta.

Quæſt. I. *An extant Leges pœnales?*

Reſp. 1. Ex communi ſententia, extant Leges pœnales mixtæ, quæ obligant in conſcientia abſolute ſub culpa, & pœna. Nam Lex pœnalis mixta eſt ea, quæ præcipit aliquid faciendum, vel omittendum, & ſimul pœnam tranſgreſſoribus imponit; ideoque duo præcepta continet, unum faciendi, vel omittendi aliquid: aliud ſubeundi pœnam impoſitam, ſi ſecus fiat. At omne præceptum legitimum obligat in conſcientia. Ergo. Et vero impoſitio obligationis ad utrumque bono communi expedit, & ſæpe neceſſaria eſt: nam ſæpe una obligatio ſine altera non eſſet ſatis efficax ad conſequendum finem Lege intentum; utraque autem ſimul valde urget obſervationem Legis.

Porro Leges, in quibus apponitur pœna cum verbis præcipiendi, vel prohibendi, ſunt pœnales mixtæ, niſi Legislator, vel conſuetudo declaret eſſe pure pœnales. Nam Lex aliquid præcipiens, vel vetans, non apponendo pœnam, obligat abſolute ſub culpa. Ergo etiam ſic obligat apponendo pœnam; nam pœna præcepto appoſita, non tollit ejus obligationem, ſed potius confirmat.

Reſp. 2. Extant etiam Leges pure pœnales. Nam Lex pure pœnalis eſt ea, quæ præcipit tantum disjunctive, ut vel fiat id, quod ſtatuitur, vel certa pœna ſubeatur: unde unicum continet præceptum, illudque disjunctivum, ſcilicet faciendi, omittendive aliquid, vel ſubeundi pœnam aliquam, ſi illud fiat, aut omittatur. At extant ejuſmodi Leges aliquæ: nam tales ſunt conſtitutiones, ſeu Leges quarumdam Religionum, ut de ſua teſtatur S. Thom. 2. 2. quæſt. 186. art. 9. ad 1. Et vero quidni darentur tales Leges, quum ſæpe magis expediant ſaluti, ac bono ſpirituali ſubditorum? Sæpe enim per illas ſubditi ſufficienter impelluntur timore pœnæ ad actum præſcriptum, & tollitur periculum peccandi, quod alias eſſet.

Obſerv. 1. Duplex eſt pœna, una proprie dicta, quæ eſt malum, ſeu incommodum aliquod naturæ, vel voluntati contrarium, ad vindicandam culpam aliquam inflictum. Et altera improprie dicta, quæ eſt onus quoddam, vel incommodum impoſitum non propter culpam, ſed propter aliam cauſam, puta ut illius metu impella-

mur

mur ad aliquid faciendum, vel omittendum. De hac intelligi debet regula 23. Jur. in 6. *Sine culpa, niſi ſubſiſtit cauſa, non eſt aliquis puniendus.*

2. Lex pure pœnalis obligat quidem in conſcientia, & ſub culpa, ſed ſolum disjunctive vel ad actum præſcriptum, vel ad pœnam improprie dictam ſubeundam: quia alterutrum tantum præcipitur. Hinc ſubditus omittendo actum peccat, niſi paratus ſit ad pœnam illam ſubeundam: nam ſemper eſt contra rectam rationem, & legem divinam, non obedire ſuperiori præcipienti, eo modo ſcilicet, & quatenus præcipit.

3. Lex certam pœnam apponens, cognoſcitur eſſe pure pœnalis, vel ex verbis Legislatoris, quibus declaret ſe velle obligare disjunctive tantum ad actum, aut ad pœnam, vel ex ipſa forma Legis, ut ſi disjunctive præcipiatur, vel prohibeatur aliquid, v. gr. *Nullus tales merces evehat, vel ſolvat* 50. *nummos*: tunc enim datur optio ad alterutrum: vel ſi Lex non feratur per modum præcepti, aut prohibitionis, ut *Qui venaturus eſt, centum libras ſolvet*: niſi pœna ſit graviſſima, vel cenſura, aut ex circumſtantiis, aut materia veroſimilius appareat contrarium. Item Lex pure pœnalis cognoſcitur ex communi ſapientum interpretatione, vel ex conſuetudine, quæ eſt optima Legum interpres.

Quæſt. II. *An, & quando Lex pœnalis obligat ad ſubeundam pœnam ante omnem ſententiam Judicis?*

„ NOTA. Pœna alia eſt lata, quæ ipſo facto, ſeu ſola culpæ
„ admiſſione infligitur per Legem; & altera ferenda, quæ ſtatui-
„ tur infligenda per Judicem. Item duplex eſt ſententia Judicis,
„ una condemnatoria, per quam reus a Judice condemnatur ad
„ certam pœnam; altera criminis declaratoria, per quam Judex
„ declarat aliquem incidiſſe in crimen, propter quod pœna ipſo
„ facto contrahitur, & eam ſubeundam eſſe. Hic non agitur de
„ pœna ſententiæ ferendæ: nam patet reum non obligari ad eam
„ perſolvendam, donec Judex eum condemnaverit. Lex enim ſta-
„ tuit ſolum eam a Judice eſſe infligendam.

Reſp. 1. Ex communi ſententia, reus tenetur ante ſententiam Judicis, etiam declaratoriam, ſubire pœnas ipſo facto latas, ſive illæ pœnæ ſint paſſivæ, quæ nullam rei actionem requirant, ut ſunt cenſuræ, irregularitas, privatio vocis paſſivæ, & activæ, irritationes contractuum, inhabilitas, ſive ſint privativæ, quæ irritent actum vetitum, & reum inhabilem reddant, licet executioni mandari nequeant ſine rei actione: ſive ſint activæ, ſed moderatæ, ut ſunt recitatio aliquarum precum, jejunium, moderata corporis caſtigatio, mulcta pecuniaria, & ſimiles. Conſtat 1. Ex communi Eccleſiæ ſenſu, & uſu. 2. Quia Legislator poteſt per ſuam Legem infligere, & exequi pœnas ejuſmodi quoties hic modus infligendi, & obligandi ad illas neceſſarius eſt, aut valde expedit bono communi, ſicut reipſa ſæpe expedit. Nam Legislator habet poteſtatem ad ea omnia, quæ expediunt bono com-

communi. 3. Non minor eſt poteſtas obligativa in Lege, quam in ſententia Judicis: quum Lex ſit actus immediate procedens a Principis poteſtate, ſententia vero ſit a poteſtate delegata Principis; & Legislator poteſt per ſuam Legem infligere, & exequi pœnam, quam poteſt per Judicem, qui ab eo totam ſuam poteſtatem accipit, quando per talem modum exequendi pœnam, pœna non redditur nimis acerba, & moraliter impoſſibilis. Ergo ſi reus tenetur ſubire, & exequi pœnam per ſententiam Judicis inflictam, tenetur etiam ſubire, & exequi pœnam per Legem inflictam, ſi illa pœna ut ſtatim, & ante omnem ſententiam a reo perſolvenda, non ſit nimis acerba, & moraliter impoſſibilis. Quod addo, quia lex humana debet eſſe tolerabilis, & accommodata imbecillitati, ac conditioni humanæ; alioquin eſſet occaſio multarum tranſgreſſionum, & ideo magis obeſſet, quam prodeſſet.

Reſp. 2. Ex communi ſententia, reus non tenetur ante ſententiam declaratoriam ſubire pœnam ipſo facto latam, quæ executioni mandari nequit ſine actione rei, ſi illius executio ſit admodum acerba, & difficilis, ut confiſcatio omnium bonorum, privatio beneficii juſte poſſeſſi &c. niſi addantur aliæ voces plus ſignificantes, v. gr. ut nulla alia præmiſſa monitione, & ante omnem declarationem, & promulgationem ſententiæ ſit privatus beneficio &c. Quia 1. communis uſus tales Leges ſic interpretatur: & aliunde voces, *ipſo facto*, *ipſo jure*, in illis Legibus poſitæ ſufficientem effectum habent, nam ſignificant ad pœnam ſtatutam contrahendam non requiri ſententiam condemnatoriam, ſed ſufficere declaratoriam, faciuntque ut pœna illa extendatur, ac retrotrahatur uſque ad diem commiſſi criminis, ita ut alienatio, verbi gratia, bonorum a die commiſſi criminis facta, reſcindi queat. 2. Cap. 19. *de hæretic. in 7.* quum ſtatutum eſſet, bona hæreticorum eſſe ipſo jure confiſcata, mox additur, ne executio confiſcationis fiat ab ullo Principe ſæculari, donec a Judice competente ſententia ſuper eodem crimine fuerit promulgata.

Quæſt. III. *An ignorantia excuſet a reatu pœnæ?*

Reſp. 1. Omnis ignorantia, quæ excuſat a culpa, excuſat etiam a reatu, ſeu debito pœnæ proprie dictæ, ex cap. 9. *de cler. excomm.* Quia pœna proprie dicta ſtatuta eſt ob culpam, & hanc neceſſario ſupponit. Ergo quod tollit culpam, tollit meritum, ac reatum pœnæ.

Hinc 1. Qui Legem aliquam non ſervavit ex ignorantia inculpabili, non tenetur in conſcientia ad pœnam ſubeundam, quamvis Lex eam imponat ipſo facto. Quod ſi condemnatur a Judice, quia non poteſt probare ſuam inculpabilem ignorantiam, de qua certus eſt, poteſt pœnam vitare, modo id ſine publica reſiſtentia, & ſcandalo fiat. 2. Ignorantia excuſans a culpa, excuſat etiam ab irregularitate ex delicto; quia hæc eſt proprie pœna, aut

ſal-

altem eam ut cauſam ſupponit: ſecus de irregularitate x defectu, quia non eſt proprie pœna, nec ſupponit ulpam, ſed ſolum factum aliquod, quod non impedit gnorantia.

Reſp. 2. Ignorantia excuſans a culpa mortali, licet non excuſet a veniali, excuſat a pœna gravi Legis. Quia gravis pœna non imponitur per Legem humanam, niſi propter gravem culpam: nam Lex humana debet eſſe tolerabilis, & accommodata conditioni humanæ, nec moderationem rationabilem, & æquitatem excedere debet. Quod ſi pœna ſit levis, & talis, quæ cadere poſſit in culpam venialem, tunc ignorantia non excuſans a veniali, non excuſabit ab illa.

Reſp. 3. Ignorantia, quæ non excuſat a culpa gravi, non excuſat a pœna, niſi in Lege addatur verbum, quod dolum, aut ſcientiam requirat. Quia cum tali ignorantia ponitur culpa, propter quam pœna ſtatuitur.

Dixi, *niſi in Lege* &c. propter quaſdam Leges, in quibus additur: *Qui ſcienter, vel temere hoc fecerit; ſi quis præſumpſerit*, aut aliud æquivalens, quod ſcientiam requirit. Tunc enim pœna non contrahitur, niſi culpa fiat ex ſcientia, vel ex ignorantia affectata, quæ æquiparatur ſcientiæ: quia Legiſlator (ut verba Legis indicant) non vult punire tranſgreſſionem Legis licet mortalem, niſi habeat talem modum gravitatis, ut nempe fiat ex certa ſcientia, & temeritate, quæ circumſtantia multum auget culpam. Hinc ignorantia affectata numquam excuſat a pœna gravi, quia merito æquiparatur ſcientiæ, quum includat ſcientiam periculi directe voliti, contemptum Legis, temeritatem, ac præſumptionem: & augeat culpam propter majorem affectum peccandi.

Reſp. 4. Ignorantia licet invincibilis ſolius pœnæ non excuſat a pœna, quæ ſaltem non ſit cenſura. Quia 1. ignorantia ſolius pœnæ non excuſat a culpa, propter quam eſt obligatio ad pœnam Lege ſtatutam. Et ideo Deus infideles pœna æterna ob peccata mortalia punit, quamvis invincibiliter ignorent talem pœnam illis debitam eſſe. Item, homines mortis pœna mulctant fures, quamvis eam ignorantes. 2. Pœna non debet eſſe voluntaria, ſicut culpa: imo magis eſt pœna, dum eſt involuntaria.

Sed an qui ponit actum aliquem Lege divina, & humana prohibitum, excuſatur a pœna Legis humanæ, ſi ignoret inculpabiliter ſolam Legem humanam?

Reſp. Non videtur excuſari, regulariter loquendo. Quia talis ignorantia non tollit omnem cauſam pœnæ, nempe culpam. Nam in hoc caſu violatur culpabiliter Lex divina, & Lex humana non ſolum intendit punire tranſgreſſionem ſuam voluntariam, ſed etiam culpam contra Legem Dei commiſſam: & aliunde notitia pœnæ non eſt neceſſaria ad contrahendam ipſam pœnam. Hinc rebaptizans ſit irregularis ex delicto, licet ignoret invincibiliter Legem Eccleſiaſticam de hoc latam, ſi norit divinam.

Dixi

Dixi *regulariter*. Nam 1. excipiuntur cenſuræ, a quibus excuſat ſemper ignorantia invincibilis Legis Eccleſiaſticæ, eo quod requirant contumaciam contra Legem Eccleſiaſticam, qua caret is, qui ignorat invincibiliter talem Legem. 2. Si pœna extraordinaria ſit, minui debet: quia minor eſt contemptus, ideoque culpa minorem pœnam meretur.

Quæſt. IV. *Quid eſt Lex irritans, & quinam ejus effectus?*

Reſp. 1. Lex irritans eſt ea, quæ ſtatuit actum aliquem eſſe invalidum. Conſtat autem actum, qui ſit contra talem Legem, eſſe nullum etiam in foro conſcientiæ. Quia in Eccleſia, & in Republica eſt poteſtas legitima irritandi actus; ſive præſcribendo certam formam actui, cujus defectus impediat actuum valorem, & obligationem, ſive ſubditos reddendo inhabiles ad certos actus. Nam talis poteſtas ad bonum commune, & rectam, ac efficacem gubernationem requiritur, quum ſine tali poteſtate fraudes, pericula, aliaque gravia incommoda impediri ſæpe nequeant.

Reſp. 2. Invincibilis ignorantia Legis Irritantis non impedit irritationem actus factam immediate propter bonum commune. *Indubitatum eſt apud omnes*, ait Suarez. Quia irritatio non ſupponit culpam: quum impoſita ſit non propter illam, ſed propter bonum commune, quod poſtulat, ut Lex irritans habeat effectum ſuum pro iſto, & omni alio caſu. Ergo a fortiori nec metus gravis impedit irritationem actus, alioquin homines ſumerent occaſionem incutiendi metum ad eludendam Legem; quod bono communi multum obeſſet, & in grave reipublicæ detrimentum redundaret. Nec poteſt quis derogare bono communi, cedendo proprio.

Reſp. 3. Lex irritans ſimul, & prohibens actum, obligat in conſcientia ad vitandum illum actum. Quia Lex illa continet præceptum prohibens. Lex vero pure irritans actum, non obligat ad illum vitandum: quia Lex illa non continet præceptum omittendi actum, quem irritat, & ad finem talis Legis ſufficit irritatio actus abſque obligatione abſtinendi ab illo. Hinc Lex irritans renuntiationem hæreditatis paternæ factam a filia dote contenta, dum nuptui collocatur, non obligat illam ad non renuntiandum.

Lex autem cenſetur pure irritans, quando ejus verba nullam continent prohibitionem, ſed præciſe actum irritant, niſi contrarium ex materia, fine, vel circumſtantiis, aut uſu colligatur, ut contingit in Legibus Eccleſiaſticis irritantibus, & quoties inhoneſtum eſt velle facere actum, qui non poteſt fieri valide, v. gr. matrimonii contractum.

Reſp. 4. Lex ipſo facto irritans obligat in conſcientia ad ea omnia, quæ per ſe ex irritatione ſequuntur. Nam talis Lex actum, quem irritat, privat omni uſu, ac

ac utilitate morali ; ad hoc enim ipſo facto irritatur, ut omni utilitate morali careat. Ergo omnibus moralis uſus illius illicitus, ac vetitus eſt vi Legis irritantis, & non tantum vi Legis naturalis : alioqui talis actus non privaretur per Legem irritantem omni morali utilitate, ſi adhuc licitus eſſet illius uſus in ordine ad effectus morales. Ergo etiam vi Legis irritantis obligamur ad omnia, ad quæ tenemur ex natura rei, ac proinde Lege naturali ex hypotheſi nullitatis actus.

Hinc v. gr. Lex ipſo facto irritans acquiſitionem fructuum beneficii, hoc ipſo privat illam omni utilitate morali, & ſic reddit omnem illius uſum moralem illicitum; ac proinde non ſolum vi Legis naturalis ſuppoſita nullitate actus, ſed etiam vi Legis humanæ actum illum irritantis, tenetur ſubditus in conſcientia fructus illos reſtituere.

Reſp. 5. Lex non irritans ipſo facto actum, ſed ſolum præcipiens ejus irritationem, non obligat privatas perſonas ante ſententiam Judicis, ad irritandum actum: nam irritatio eſt actus proprius poteſtatis publicæ ; & ita ſi non ſit per Legem, fieri debet per Judicem, cui ſoli illam Lex præcipit. Neque etiam obligat ad ea, quæ ex actus irritatione per ſe conſequuntur, quia nondum eſt irritatio actus ante ſententiam Judicis.

CAPUT IX.

De Privilegio, & Conſuetudine.

Quæſt. I. QUid & quotuplex eſt Privilegium?

Reſp. Privilegium eſt facultas conſtans, ac permanens a ſuperiore conceſſa, agendi, vel non præſtandi aliquid contra, vel præter Legem. Hinc differt a diſpenſatione, quæ ſolum eſt ad actum, vel caſum particularem, nec eſt permanens, ſed tranſiens, & ſemper eſt relaxatio Legis. Dividitur præcipue; 1. in reale, quod conceditur ratione rei, muneris, conditionis, vel ſtatus; & in perſonale, quod directe conceditur ratione, ſeu intuitu perſonæ. Hoc affixum eſt perſonæ, & cum ea extinguitur, *reg. 7. jur. in 6.* Reale vero affixum eſt rei, & cum ea perſeverat, & perit. 2. In privilegium contra Legem, quo datur exemptio ab oneribus communibus: & in privilegium præter Legem, quo conceditur aliqua facultas iis, quibus de jure non competit, ſed ſine ullius damno, nec contra Legem aliquam. Prius eſt odioſum, & ſtrictæ interpretationis, quum gravet alios, niſi datum ſit in favorem cauſæ piæ, vel publicæ, aut communitatis Religioſæ. Poſterius eſt amplæ interpretationis, quia nullos gravat.

Quæſt. II. *Quis Privilegium concedere poteſt?*

Reſp. Is omnis, & ſolus, qui poteſt Legem ferre, & iiſdem, quibus poteſt Legem ferre, nempe ſubditis ;

poteſt tamen & aliis non ſibi ſubditis aliquid circa ſe, ſuaque concedere, quod jure communi non haberent.

„ NOTA. Juxta Canoniſtas in generali conceſſione, ſpecialiſſima „ non comprehenduntur, niſi ſufficienter exprimantur, ex reg. 81. Ju- „ ris in 6. *In generali conceſſione non veniunt ea, quæ quis non* „ *eſſet veriſimiliter in ſpecie conceſſurus.*

Quæſt. III. *Quot modis Privilegium amittitur?*

Reſp. His. 1. Per illius abuſum, accedente ſententia Judicis: *quia Privilegium meretur amittere, qui permiſſa ſibi abutitur poteſtate, cap.* 24. *de privileg.* 2. Per non uſum ſpatio ſufficienti ad præſcribendum, ſi gravet alios, ex cap. 15. *de privil.* Quod ſi non gravet, non amittitur per præſcriptionem: nam alii contra privilegiatum præſcribere nequeunt, quum ipſorum nihil interſit. 3. Per revocationem concedentis, aut ſucceſſoris expreſſam, & privilegiato ſignificatam, vel per legem revocatoriam promulgatam. Quæ tamen conceſſa ſunt in remunerationem ſervitiorum, vel ex pacto, & cum onere adjuncto, ac præſtito, non poſſunt revocari, niſi ex gravi cauſa pertinente ad bonum commune, & quidem cum juris ablati compenſatione.

Porro Privilegium non ceſſat morte concedentis: nam *decet conceſſum a Principe beneficium eſſe manſurum*, reg. 16. Jur. in 6. At ceſſat per ſe, ceſſante cauſa, ob quam datum eſt, quando verſatur circa obligationem dividuam, ac ſucceſſivam, quam tollit, ut dixi de diſpenſatione. Quia ſuperior non intendit concedere exemptionem, quæ duret contra Legem, ceſſante cauſa, quum id licite non poſſit: ſic privilegium alicui datum non recitandi horas ob gravem cauſam, hac ceſſante, ceſſat.

„ NOTA. Alexander VII. damnavit hanc propoſitionem. *Regula-* „ *res poſſunt in foro conſcientiæ uti Privilegiis ſuis, quæ ſunt ex-* „ *preſſe revocata per Concilium Tridentinum.*

Quæſt. IV. *Quid eſt conſuetudo?*

Reſp. Hic ſumitur pro frequentia actuum externorum ſimilium libere factorum a majore ſaltem parte communitatis. Nomine actuum intellige etiam omiſſiones. Duplex eſt, nempe facti, & juris. Conſuetudo facti eſt ejuſmodi frequentia, ſed non habens vim Legis, defectu conditionum ad hoc requiſitarum. Conſuetudo juris eſt talis frequentia habens vim Legis, ſive eſt jus ex illa frequentia ortum. Unde can. 5. diſt. 1. definitur: *Jus quoddam moribus inſtitutum, quod pro Lege ſuſcipitur, quum deficit Lex.*

Quæſt. V. *An, & quæ conſuetudo habeat vim Legis?*

Reſp. 1. Conſuetudo honeſta, & bono communi utilis, inducta libere, & publice a communitate, cum animo inducendæ obligationis, accedente conſenſu Principis perſonali, vel legali, habet vim Legis, & obligat in con-

conſcientia. Quia 1. ita docent omnes Theologi, & Canoniſtæ, eſtque communis Eccleſiæ ſenſus. 2. Ex S. Auguſt. ep. 86. *In his rebus, de quibus nihil certi ſtatuit Scriptura divina, mos populi Dei, vel inſtituta majorum pro Lege tenenda ſunt*. 3. Ex L. 32. & 33. §. *de Lege*. 4. Quia tali conſuetudini nihil deeſt, ut vim Legis habeat. Nam eſt materia proportionata, poteſtas, & voluntas obligandi communitatem ſufficienter exterius declarata.

Eſt autem duplex conſuetudo vim Legis habens, nempe præſcripta, & non præſcripta. Prior eſt ea, quæ longi temporis diuturnitatem vim Legis obtinet per conſenſum legalem Principis. Tempus autem longum in Jure dicitur tempus ſaltem 10. annorum, quod debet eſſe continuum, nec interruptum per actus contrarius ſuperioris reſiſtentis, vel populi eam interrumpentis. Conſuetudo non præſcripta, & tamen vim Legis habens, eſt ea, quæ ſine diuturnitate longi temporis vim Legis obtinet per conſenſum Principis perſonalem, ſaltem tacitum, Principe videlicet ſciente, & non impediente; id quod fit, quum poſſet facile impedire, deberetque, niſi tacite conſentiret.

Reſp. 2. Ut conſuetudo vim Legis habeat, & obliget, hæ conditiones ex communi ſententia requiruntur. 1. Ut ſit honeſta, & utilis bono communi. Nam talis debet eſſe Lex eſſentialiter. Hinc conſuetudo non poteſt habere rationem Legis, ſi ſit noxia, vel inutilis, vel contra bonos mores; ſed eſt mera corruptela.

2. Ut inducatur a communitate perfecta per actus voluntarios, & publicos. Nam actus iterati non inducunt conſuetudinem vim Legis habentem, niſi ratione conſenſus communitatis, qui per tales actus declaretur, & cui Princeps ſe accommodat. Porro cenſetur fieri a tota communitate, quod fit a majore illius parte, *ex L. 19. §. ad municip.*

3. Ut actus, ex quibus oritur conſuetudo, fiant cum animo inducendæ obligationis: quia conſuetudo non habet vim obligandi, niſi voluntate populi, cui Princeps conſentit. Hinc conſuetudines inductæ tantum devotionis cauſa, & ſine animo ſe obligandi, non obligant, ut conſuetudo ter quotidie recitandi Salutationem Angelicam ad pulſum campanæ.

Conſuetudo autem cenſetur eſſe inducta animo obligandi ſe, & revera obligare. 1. Si ita Doctores communiter ſentiant. Nam communis ſenſus prudentum, & peritorum evidentiam moralem parit, in rebus ab hominum opinione, & uſu pendentibus, in quibus ſe habent, ut multitudo teſtium omni exceptione majorum. 2. Si conſuetudo ſit rei gravis, & difficilis, & tamen diu, conſtanter, & communiter ſervetur a majore parte communitatis: plurimi enim non ſolent citra motivum obligationis ita convenire in ejuſmodi actibus. 3. Si viri prudentes, & ti-

morati male ſentiant de non ſervantibus conſuetudinem, aut populus inde ſcandalizetur. 4. Si Prælati, vel Magiſtratus puniant, vel graviter reprehendant eos, qui non ſervant conſuetudinem; id enim non fit, niſi violetur aliqua obligatio.

4. Ut adſit Principis conſenſus, vel perſonalis, vel ſaltem legalis. Quia Lex, & vis Legis non poteſt eſſe niſi ab habente poteſtatem Legislativam; ideoque nec ſine illius conſenſu. Princeps autem conſentit perſonaliter, quum per ſe immediate conſentit, vel dando licentiam, ut inducatur conſuetudo obligans, vel approbando conſuetudinem expreſſe, aut tacite. Conſentit legaliter quando ipſe, vel prædeceſſores ejus tulerunt, aut receperunt Legem, qua approbantur conſuetudines rationabiles, & legitime præſcriptæ.

Quæſt. VI. *An conſuetudo poſſit abrogare Legem?*

Reſp. 1. Nulla conſuetudo poteſt abrogare Legem naturalem. *Ita omnes.* Quia hæc ſtatuit ſolum ea, quæ neceſſario, & ex natura rei agenda, vel omittenda ſunt ad vitandum honeſte. Hinc cap. ult. *de conſuet.* Gregor. IX. ait: *Quum tanto ſint graviora peccata, quanto diutius infelicem animam detinent alligatam; nemo ſanæ mentis intelligit naturali juri, (cujus tranſgreſſio periculum ſalutis inducit) quacumque conſuetudine, quæ dicenda eſt verius in hac parte corruptela, poſſe aliquatenus derogari.* Neque etiam poteſt abrogare Legem Evangelicam, quia Deus vult illam integram ſervari uſque ad conſummationem ſæculi. Præterea quum utraque Lex lata ſit a Deo, nullus homo poteſt eam abrogare; nam poteſt, & voluntas inferioris non poteſt prævalere poteſtati, & voluntati ſuperioris.

Reſp. 2. Conſuetudo, ſi ſit rationabilis, & legittime præſcripta, habet vim abrogandi Legem humanam. *Ita omnes.* Conſtit. 1. ex Jure tum civili l. 32. §. de Legib. *Rectiſſime illud receptum eſt, ut Leges non ſolum ſuffragio Legislatoris, ſed etiam tacito conſenſu omnium per deſuetudinem abrogentur.* Tum canonico cap. ult. cit. de conſuet. *Licet longævæ conſuetudinis non ſit vilis auctoritas, non tamen eſt uſque adeo valitura, ut vel juri poſitivo debeat præjudicium generare, niſi fuerit rationabilis, & legitime ſit præſcripta.* 2. Quia poſita tali conſuetudine, Princeps conſentit ſaltem legaliter, ut Lex non amplius obliget. Obligationis autem perſeverantia, ſicut ejus impoſitio, pendet a libera voluntate Principis.

Dixi, *ſi ſit rationabilis &c.* Nam ex cap. cit. & ex conſenſu Doctorum, hæc duo requiruntur. Jam vero ut conſuetudo ſit rationabilis, non debet Legi naturali, aut evangelicæ, aut debito ordini, aut immunitati Eccleſiaſticæ adverſari; nec a Jure Canonico reprobari, nec peccandi licentiam, aut occaſionem præbere, vel alia ratione communitati nocere, nec aliquam indecentiam continere;

nere; & prætereа debet reipſa expedire, Legem tunc jam non obligare, ne ſcilicet peccata multiplicentur, neve ſubditi ad obſervantiam rei difficilis tamdiu adſtringantur.

Ut autem ſit legitime præſcripta, debet eſſe continuata toto tempore requiſito ad præſcribendum, non contradicente ſuperiore. Sed quum hoc tempus non ſit in jure definitum quoad Leges, ſecundum multos requiritur idem tempus, quod ad præſcriptionem bonorum, ac jurium ſtatutum eſt. Quare Leges civiles 10. annis præſcribuntur; Eccleſiaſticæ vero, quum ſint jura Eccleſiaſtica, 40. annis præſcribuntur, ſi non reſiſtat ſuperior. Ita *S. Antoninus*, *Nav. Azor.*, *Fagnanus*, *Suarez*, aſſerens hanc eſſe communem ſententiam. Nec obſtat, quod requirantur 100. anni ad præſcribendum bona propria Eccleſiæ Romanæ, quia Leges pontificiæ ſunt Leges communes toti Eccleſiæ. Sed alii volunt Leges etiam Eccleſiaſticas præſcribi decennio: quia, inquiunt, ad hanc præſcriptionem requiritur, & ſufficit longum tempus, quod in jure civili cenſetur ſpatium 10. annorum, & jus civile valet in rebus Eccleſiaſticis, quando jure canonico præter illud nil conſtitutum eſt. Non eſt autem conſtitutum jure canonico, ut ad abrogandam Legem Eccleſiaſticam tempus longius quam 10 annorum requiratur.

Obj. 1. Illud c.3. de conſuetudine: *Conſuetudo, quæ canonicis obviat inſtitutis, nullius debet eſſe momenti*. Et illud cap. 8. de ſententia, & re judicata: *Licet uſus vel conſuetudinis non minima ſit authoritas, numquam tamen veritati, aut Legi præjudicat*.

Reſp. In illis capitulis agitur de conſuetudine, quæ ſit contra rectam rationem, & debitum ordinem; vel de conſuetudine reprobata, aut cui ſuperior contradicit; non vero de conſuetudine rationabili, & legitime præſcripta.

Obj. 2. Conſuetudo contra Legem non eſt rationabilis; nam ſit per actus pravos, & prohibitos, ideoque contra rationem. Ergo non poteſt abrogare Legem.

Reſp. Conſuetudo contra Legem humanam non eſt quidem rationabilis, quando incipit, donec completa ſit per longum tempus ad præſcriptionem requiſitum: unde tunc non excuſat a tranſgreſſione Legis. At conſuetudo, quæ non adverſatur Legi divinæ, nec bono communi, nec debito ordini, & cui per longum tempus Legiſlator non reſiſtit, cenſetur ſufficienter rationabilis ad abrogandam Legem humanam.

Obj. 3. Ad præſcriptionem validam bonorum requiritur bona fides continua præſcribentis. Ergo quum major pars populi agentis contra Legem ſine conſenſu Principis non ſit bonæ fidei, ſaltem prioribus annis, non poteſt præſcribere contra Legem.

Reſp. Bona fides continua requiritur ad præſcriptionem bonorum, non vero ad præſcriptionem Legum. Ratio

diſparitatis eſt, quia per præſcriptionem bonorum transfertur eorum dominium invito domino, ad lites, aliaque incommoda vitanda: quare ſi valeret in bonis præſcriptio malæ fidei, aperiretur via fraudibus, & rapinis, majoribuſque incommodis, quam ſint ea, quæ Lex præſcriptionis vitare intendit. At præſcriptio contra Legem non fit invito Legislatore, ſed eo conſentiente legaliter, & habente poteſtatem abrogandi conſuetudinem Legi contrariam.

Observa 1. Juxta communem ſententiam conſuetudo contra Legem præſcribit, licet ignoretur a Principe: quia ad hoc ſufficit conſenſus legalis, qui habetur in jure canonico, & civili ſupra cit. Hoc eſt, ſufficit, quod conſuetudo ſit rationabilis, & certo tempore duraverit, ſuperiore non contradicente: quippe Princeps generatim conſenſit, ut omnis ejuſmodi conſuetudo Legem abrogaret, hoc ipſo, quod ipſe, vel ejus prædeceſſor Legem de hoc tulit, vel recepit, vel id uſu receptum non improbavit. Neque Leges requirunt, ut Princeps norit conſuetudinem, ſed ſolum ut conſuetudo ſit rationabilis, & legitime præſcripta. Imo ſi hanc norit, & perſonaliter conſentiat, ut Lex non amplius obliget, hoc ipſo Lex non obligat. Nam (ut paſſim docent Theologi, & Canoniſtæ, teſte Leſſio) ut conſuetudo tollat Legem, ſolum requiritur, ut paſſim non ſervetur, quando occurrit ſervanda, ſciente Principe, & non ſe opponente; dum enim ſcit Legem ſuam non ſervari, & ſilet, cenſetur conſentire, ut non ſervetur, ne Reſpublica perturbetur, peccata multiplicentur &c.

2. Ut Lex toti Eccleſiæ communis abrogetur in aliqua tantum provincia per deſuetudinem, vel conſuetudinem contrariam, ſatis eſt, ut non ſervetur a majore parte Provinciæ non contradicentibus ſuperioribus toto tempore ad præſcriptionem requiſito. Sic in quibuſdam Diœceſibus conſuetudo abrogavit Legem communem jejunandi in vigilia S. Thomæ, & S. Bartholomæi, & ſervandi eorum feſtum. Item conſuetudo veſcendi carnibus diebus Sabbathi a feſto Nativitatis Chriſti uſque ad feſtum Purificationis incluſive, abrogavit in variis Diœceſibus Legem communem abſtinendi a carnibus ſingulis Sabbathis totius anni. Nam conſuetudo ſpecialis legitime præſcripta, abrogat Legem ſpecialiter, ubi viget ipſa conſuetudo; abrogat autem generaliter, ſi ſit generalis.

3. In dubio, an Lex abrogata ſit, ipſa obligat. Nam Lex lata obligat quandiu non conſtat eam non vigere. Quia Lex eſt ſemper in poſſeſſione obligandi, & in dubio non amittitur poſſeſſio. Deinde in dubio tutior pars ſemper eligi debet.

4. Quum Lex tota poſſit conſuetudine abrogari, a fortiori Lex pœnalis poteſt conſuetudine fieri non pœnalis, & Lex mixta fieri pure pœnalis. Item conſuetudo poteſt derogare Legi, ſeu tollere partem Legis, remanente alia.

5.

5. Per conſuetudinem hic intelligitur etiam deſuetudo, ſeu non uſus. Porro conſuetudo Legem abrogans inchoatur, ſaltem plerumque, per actus peccaminoſos priorum, qui Legem non ſervant; deinde continuatur pleriſque bona fide agentibus, & putantibus Legem jam non vigere: demum exacto decennio, vel quadrageſimo anno, deſinit obligatio Legis.

Quæſt. VII. *An conſuetudo etiam immemorabilis poſſit abrogari per Legem contrariam ſubſequentem?*

Reſp. Affirmative ex c. 1. *de conſtit. in 6.* Quia conſuetudo non habet vim niſi authoritate Principis illam approbantis qui eadem authoritate poteſt eam reprobare. Præterea conſuetudo præcedens non habet majorem vim, quam Lex præcedens, quæ tamen poteſt abrogari per conſuetudinem contrariam ſubſequentem.

Non abrogatur tamen conſuetudo particularis per Legem contrariam, niſi recte præſumatur Princeps illam noſſe ſaltem confuſe, & voluiſſe eam abrogare, ex cap. 1. *de conſtitut. in 6.* Hinc conſuetudo particularis unius Provinciæ non abrogatur per Legem generalem totius Eccleſiæ, vel Regni; niſi in Lege fiat ejus mentio ſpeciatim, vel per clauſulam generalem dicatur: *Non obſtante quacumque conſuetudine etiam immemoriali*: quia alioquin Princeps præſumitur ignorare conſuetudinem particularem, ideoque non voluiſſe illam abrogare; & jus ſtatuit, ut aliter talis conſuetudo non abrogetur. E contra quia conſuetudines univerſales præſumuntur eſſe notæ Principi, abrogantur eo ipſo, quod Princeps fert Legem contrariam, etiam ſine clauſula univerſali derogatoria, quia videlicet ſtatuit contrarium conſuetudinis ſibi ſatis notæ.

APPENDIX

Ad uſum Miſſionariorum.

Quæſt. I. UTrum *Miſſionarii teneantur proponere, atque inculcare Fidelibus ab ipſis baptizatis jus poſitivum Eccleſiæ?*

Reſp. Affirm. Etenim per Baptiſma Eccleſiæ poteſtati, & Legibus ſubjiciuntur, ut ii, qui in aliquam ſocietatem cooptantur, illius Legibus ſubduntur. Miſſionarii autem obligationes explicare, & inculcare debent novis Fidelibus, quas ſubeunt dum Eccleſiæ poteſtati ſubjiciuntur; adeoque jus poſitivum Eccleſiaſticum, ſive præcepta, quibus Eccleſia, quotquot ipſius poteſtati ſubſit, obligare contendit. Quamobrem ſupremæ Inquiſit. decreto, approbante etiam Innocentio X. ann. 1646. definitum, ac ſub pœna etiam excommunicationis latæ ſententiæ Miſſionariis mandatum fuit, ut jus poſitivum Eccleſiaſticum enunciarent, obſervandumque præciperent.

En dubium Sac. Congreg. propoſitum.

„ Utrum Chriſtiani Chinenſes ſint obligati ad obſervantiam juris poſitivi, quantum ad jejunia, confiteri ſemel in anno, communicare, & feſta ſervare, eo modo, quo obligantur Indi in nova Hiſpania, & in Inſulis Philippinis, juxta diſpoſitionem Papæ Pauli III. pro Indis Occidentalibus, & Meridionalibus?

„ Cenſuerunt jus poſitivum Eccleſiaſticum de jejunio abſolute obligare Chinenſes; & a Miſſionariis hoc eſſe illis enunciandum: attenta vero Regionum, & Perſonarum qualitate, locum eſſe, ſi Sanctiſſimo placuerit, diſpenſationi, quæ fuit alias a fel. record. Pauli III. Indis conceſſa, qua obtenta, ſatagant Miſſionarii Sanctæ Matris Eccleſiæ pietatem illis patefacere, quibus ea, quæ in univerſum indixit, magna ex parte benigne remittit, & indulget.

„ Cenſuerunt etiam, præfatos Chinenſes obligari ad Sacramentalem Confeſſionem ſemel in anno, & Miſſionarios hujuſmodi obligationem debere eis notificare.

„ Idem prorſus cenſuerunt quoad ſacram Communionem ſemel in anno ſumendam. Quo vero ad executionem tempore ſtatuto, hoc eſt in Paſchate, id eſſe intelligendum, niſi adſit legitimum impedimentum, aut grave periculum immineat. Curandum tamen, ut intra duos, vel tres menſes, ante, vel poſt Paſchati proximos, quatenus ſine diſcrimine fieri poſſit, ſin minus, alio quovis tempore, infra decurſum unius anni a Paſchate inchoandi, omnino communicent.

„ Demum cenſuerunt, Chinenſes ad fidem converſos teneri omnino feſta ſervare; Miſſionarios etiam teneri hoc eis notificare: locum tamen eſſe, ſi Sanctiſſimus annuat, limitandi eis numerum dierum feſtorum, juxta formam privilegii a Paulo III. Indis conceſſi. “

NOTA. Paulus III. conceſſit, ut Indi tenerentur tantum ad abſtinendum ab operibus ſervilibus in diebus Dominicis, Nativitatis, Circumciſionis, Epiphaniæ, Reſurrectionis, Aſcenſionis, Pentecoſtes, Corporis Chriſti; nec non Nativitatis B. Mariæ, Annunciationis, Purificationis, Aſſumptionis, & Beatorum Apoſtolorum Petri, & Pauli. Ita Verricellus de Apoſt. Miſſ. tit. 3. de Privil. Reg. quæſt. 98. §. 20 Subdit autem non conſtare Innocentium X. hujuſmodi privilegium extendiſſe ad Chinenſes.

Quæſt. II. *Utrum Miſſionarii teneantur proponere jejunia, feſta, & alia Eccleſiæ præcepta ſervanda ad normam Kalendarii, quod Romana ſervat Eccleſia?*

Reſp. In iis Regionibus, & locis, in quibus novæ ſtabiliuntur Eccleſiæ, vel jam ſtabilitæ ſint juxta Romanæ Eccleſiæ ritum, Latini Miſſionarii Romanæ Eccleſiæ Kalendarium, quoad jejunia, & feſta proponere, & ſervare tenentur. Curare enim debent, ut quoad fieri poſ-

ſit

ſit, novæ Eccleſiæ Romanæ omnium Eccleſiarum Matri, & Magiſtræ, conformentur. Sed ubi Kalendarium Romanum, hoc eſt, juxta Gregorianam emendationem, non vigeat, ſed vetus a Nicæna Synodo ad annum uſque 1582 univerſim receptum, deinceps vero, permittente etiam Apoſtolica Sede, in aliquibus locis uſque ad hodiernum diem uſurpatum, cogere non debent Fideles ad jejunia, & feſta ſervanda juxta Kalendarium Gregorianum. Nam Apoſtolica Sedes Orientales, Anglos, Iberos, alioſque populos vetus Kalendarium retinentes, ad novi ſuſceptionem non adigit. Hinc propoſito dubio a Patriarcha Æthiopiæ: *An tollerari debeat, ut Abyſſini Paſcha celebrent alia Dominica præter illam, in qua ab Eccleſia Romana celebratur?* Supremæ Inquiſ. decreto, die 27. Julii ann. 1631. reſolutum fuit: *Nihil eſſe innovandum circa celebrationem Paſchatis, niſi aliquid interveniat, quod ſit in contemptum Religionis, & Fidei.* Imo ſi in Religione aliqua, præter paucos Miſſionarios Latinos, alii non ſint, qui novum Kalendarium uſurpent, poterunt & ipſi antiquo juxta loci conſuetudinem uti; ut in quadam Congregatione Romæ habita pro Miſſione Theatinorum in Georgiam die 31. Aprilis 1631. decretum fuit verbis, quæ ſequuntur: *Circa petitionem, ut Miſſionariis liceat uti veteri Kalendario, & circa illud ſe accommodare Georgianis, omnes concorditer affirmarunt: quia alii Latini, præter ipſos in Iberia non ſunt.* Id etiam conceſſum fuit Miſſionariis Cappuccinis in nonnullis Armeniæ urbibus, die 3. Februarii 1623., ac deinceps aliis.

„ NOTA. Quamquam Orientales nulla lege tenentur novum Ka-
„ lendarium recipere, tamen Græci, & Albanenſes, qui in Italia,
„ & in Inſulis Italiæ adjacentibus degunt, licet Orientalis Eccle-
„ ſiæ diſciplinam ſervent, ſecundum hujuſmodi Kalendarium debent
„ *univerſalis Eccleſiæ jejunia, & feſta celebrare, ut puta jeju-*
„ *nium quadrageſimale, Paſcha, Aſcenſionem Domini, Pentecoſten,*
„ *Natalem Domini, Circumciſionem, Epiphaniam, & cætera hu-*
„ *juſmodi, quæ in Latina, & Græca Eccleſia æque celebrantur,*
„ ut habetur Conſtitut. *Etſi Paſtoralis* Sanctiſſimi D. N. BENEDI-
„ CTI XIV. §. 9.

Quæres. Utrum ii, qui celebrato Paſchate juxta proprium Kalendarium, in locum veniant, ubi juxta diverſum Kalendarium aliquot jejunii dies ſuperſint, ac Paſcha ſit celebrandum, jejunare, ac Paſchatis feſtum cum loci Incolis ſervare teneantur?

Reſp. Verricellus negative, ſecluſo ſcandalo, quia mens Eccleſiæ eſt, quadraginta dierum jejunium ante Paſcha præcipere, & ſemel tantum in anno Fideles ad Paſchatis celebrationem obligare. Hos vero hujuſmodi præceptis ſatisfeciſſe ſtatuitur. Sed licet id nemo in controverſiam revocet, dum de iis agitur, qui in locis veluti Peregrini verſentur, ac proprium adhuc Kalendarium ſervent: tamen jure atque merito dubitatur, dum de-

iis verba fiant, qui e Regione diſcedant, ubi ex conſuetudine vetus Kalendarium teneantur adhibere, atque in locum veniant, ubi illico novæ obſervationi ſubjiciantur, vel viciſſim. Orientales v. gr. & qui vetus Kalendarium ſervant reliqui, dum in Urbis Collegia, ſive Monachorum proprii Ordinis Conventus veniant, ſtatim novi Kalendarii uſum recipiunt, ac ſi ad Patriam reddant, ſtatim vetus juxta loci morem uſurpant. Ii ergo ea lege, ſive conſuetudine, qua loci, in quem veniant, Kalendarium ſervare debent, obligantur etiam ad jejunandum, ac feſtum ſervandum, uti ibi fit, quamvis hæc ante fecerint; quemadmodum a perſequendo jejunio, & feſto celebrando excuſantur, ſi in locum veniant, dum hæc ibi peracta ſint, licet ipſi juxta alterius loci Kalendarium nondum abſolverint.

Quæres iterum. Num univerſim excuſentur Fideles a jejunio, feſtiſque ſervandis, ſi in locum veniant, ubi hæc celebrata ſint, dum ipſi ſecundum Kalendarium propriæ Eccleſiæ nondum quadrageſimale jejunium abſolverint, nec Paſcha celebraverint?

Reſp. Verricel. ait hos excuſari a jejunio perſequendo, ſervandiſque feſtis, ſi in locum venerint, ubi paſcha ſit celebratum; teneri autem ad Confeſſionem, & Euchariſtiæ communionem; quia Confeſſionis, communioniſque præcepta a loco non pendent: pendet vero jejunii, Paſchatiſque celebrandi præceptum. Sed id non ita facile eſt univerſim probandum. Primum, quia nemo negat non excuſari, qui in fraudem legis, hoc eſt vitandi jejunii, feſtique cauſa in locum illum ſe conferant; nec eos, qui in locis verſentur, in quibus ii reperiantur, qui juxta ipſorum Kalendarium jejunia, feſtaque celebrent; ut v. gr. ſi Armenus Liburnum veniat, ubi Catholicis Armeni ritus, ex conniventia Sacræ Congregationis de Propaganda fide die 27. Septembris ann. 1699. permiſſus eſt uſus antiqui Kalendarii, donec ad Gregoriani obſervantiam diſponantur, cum onere tamen abſtinendi ab operibus ſervilibus in feſtis juxta Kalendarium Gregorianum occurrentibus, & audiendi Sacrum. Tum enim cum iis jejunium proſequi, & Paſcha deinceps celebrare tenentur. Deinde, ſi Sacerdotes eſſent, quos Verricellus loquitur, omnes Officium, Sacrumque facere deberent ad normam Kalendarii, quo ad diem uſque illum uſi eſſent. Eccur ergo eodem modo jejunia perſequi, & Paſcha etiam celebrare, ſi commode poſſint, non tenebuntur? Ait Verricellus, jejunii, feſtique præceptum a loco pendere. Sed ipſo fatente, non ita loco pendent iſthæc præcepta, ut is, qui celebravit jam Paſcha ſecundum proprium Kalendarium, jejunare, & Paſchatis feſtum ſervare debeat in loco, ubi juxta diverſum Kalendarium jejunandum ſit adhuc, & Paſcha celebrandum. Numquid ergo, ita ſunt cum loco, in quo verſamur hæc duo præcepta conjuncta, ut ſi in loco jejunandum ſit, ac fe-

feſtum ſervandum, ab ipſo nullo modo pendeant, ac fideles, qui jam præcepta illa ſervaverint, non obligent; pendeant vero, dum ibi jejunia, feſtaque celebranda ſint, quæ Peregrinis adhuc ſervanda forent? Demum Græci, qui in Italia ſunt, non tenentur Sabbatho jejunare, & alia Latinæ Eccleſiæ proprie jejunia ſervare, ut non debent Latini in Oriente Orientalis Eccleſiæ jejunia obſervare, ſed quiſque propriæ Eccleſiæ præcepta adimplere debet. Ergo, qui in locum veniat, ubi juxta uſurpatum ibi Kalendarium Paſcha celebratum ſit, non vero juxta proprium, aut generali lege, qua propriæ Eccleſiæ jejunia ſervare tenentur, aut ea, qua Eccleſia quadraginta dierum jejunium fidelibus omnibus ante Paſchatis celebrationem indicit, vel etiam fortaſſe illa, quæ ad proprii Kalendarii obſervationem adigitur, ſi ſine gravi incommodo poſſit, obligatur ad abſolvendum quadrageſimale jejunium, & Paſcha, quo modo poſſit celebrandum.

Quæſt. III. *Utrum novæ Eccleſiæ, vel Romani Pontificis leges, & Conſtitutiones, quæ pro tota Eccleſia feruntur, Græcos, Orientaleſque obligent, quin expreſſe nominentur?*

Reſp. Negat id Verricellus: contra vero Fr. Carolus Franciſcus a Breno tuetur, novas Romani Pontificis Leges, & Conſtitutiones, quæ ad univerſam Eccleſiam diriguntur, Orientalem quoque comprehendere, eas ſcilicet, in quibus *neque Orientalis, neque Occidentalis mentio fiat Eccleſiæ, ſed quibus ſupremus Pontifex in genere, pro cura, quam gerit, paſtorali, incommodis, abuſibuſque emergentibus occurrere ſtudens, univerſo ſibi concredito gregi quidpiam præcipiat, vel pœnis interpoſitis prohibeat, & interdicat.* At, quamquam hæ duæ opiniones invicem pugnare videntur; tamen facile conciliantur, ſi quo ſenſu ab Authoribus explicatur, utraque accipiatur. Verricellus enim de Conſtitutionibus Eccleſiæ loquitur, quæ ad illa diſciplinæ capita pertineant, in quibus Latina ab Orientali omnino diſſidet. At palam eſt has Conſtitutiones ad Orientales non extendi. Nam Concilium Lateranenſe ſub Innocentio III. Innocentius IV. aliique Romani Pontifices, qui de Orientalibus quidpiam ſtatuere, ſemper declararunt: *Subſtinendos eſſe ritus, mores, conſuetudineſque Græcorum, quæ in parte nec fidei Catholicæ adverſantur, nec periculum generant animarum, aut Eccleſiaſticæ derogant honeſtati.* Ut in ſupra laudata Conſt. *Etſi Paſtoralis, &c.* Igitur Conſtitutiones, in quibus agitur de diſciplina, quæ propria ſit Eccleſiæ Latinæ, a materia ipſa, de qua agunt, ad ſolos Latinos coarctantur, juxta generales declarationes, quæ ritus, moreſque Orientalium probant, ſive permittunt. Quamobrem hujus generis Conſtitutiones, niſi expreſſe de Orientalibus diſponant, ad ipſos non ſunt extendendæ. Duriſſimum enim eſſet, inquit Verricellus, cogere Orientales redeuntes ad obedientiam Sedis Apoſtolicæ, ad obſervandas

iis verba ſiant, qui e Regione diſcedant, ubi ex conſue-
tudine vetus Kalendarium teneantur adhibere, atque in
locum veniant, ubi illico novæ obſervationi ſubjician-
tur, vel viciſſim. Orientales v. gr. & qui vetus Kalen-
darium ſervant reliqui, dum in Urbis Collegia, ſive Mo-
nachorum proprii Ordinis Conventus veniant, ſtatim no-
vi Kalendarii uſum recipiunt, ac ſi ad Patriam reddant,
ſtatim vetus juxta loci morem uſurpant. Ii ergo ea le-
ge, ſive conſuetudine, qua loci, in quem veniant, Ka-
lendarium ſervare debent, obligantur etiam ad jejunan-
dum, ac feſtum ſervandum, uti ibi ſit, quamvis hæc an-
te fecerint; quemadmodum a perſequendo jejunio, & fe-
ſto celebrando excuſantur, ſi in locum veniant, dum hæc
ibi peracta ſint, licet ipſi juxta alterius loci Kalendarium
nondum abſolverint.

Quæres iterum. Num univerſim excuſ-ntur Fideles a
jejunio, feſtiſque ſervandis, ſi in locunf veniant, ubi
hæc celebrata ſint, dum ipſi ſecundum Kalendarium pro-
priæ Eccleſiæ nondum quadrageſimale jejunium abſolve-
rint, nec Paſcha celebraverint?

Reſp. Verricel. ait hos excuſari a jejunio perſequendo,
ſervandiſque feſtis, ſi in locum venerint, ubi paſcha ſit
celebratum; teneri autem ad Confeſſionem, & Euchari-
ſtiæ communionem; quia Confeſſionis, communioniſque
præcepta a loco non pendent: pendet vero jejunii, Paſ-
chatiſque celebrandi præceptum. Sed id non ita facile eſt
univerſim probandum. Primum, quia nemo negat non
excuſari, qui in fraudem legis, hoc eſt vitandi jejunii,
teſtique cauſa in locum illum ſe conferant; nec eos, qui
in locis verſentur, in quibus ii reperiantur, qui juxta
ipſorum Kalendarium jejunia, feſtaque celebrent; ut v.
gr. ſi Armenus Liburnum veniat, ubi Catholicis Armeni
ritus, ex conniventia Sacræ Congregationis de Propa-
ganda fide die 27. Septembris ann. 1699. permiſſus eſt u-
ſus antiqui Kalendarii, donec ad Gregoriani obſervan-
tiam diſponantur, cum onere tamen abſtinendi ab ope-
ribus ſervilibus in feſtis juxta Kalendarium Grego-
rianum occurrentibus, & audiendi Sacrum. Tum enim
cum iis jejunium proſequi, & Paſcha deinceps celebrare
tenentur. Deinde, ſi Sacerdotes eſſent, quos Verricel-
lus loquitur, omnes Officium, Sacrumque facere debe-
rent ad normam Kalendarii, quo ad diem uſque illum
uſi eſſent. Eccur ergo eodem modo jejunia perſequi, &
Paſcha etiam celebrare, ſi commode poſſint, non tene-
buntur? Ait Verricellus, jejunii, feſtique præceptum a
loco pendere. Sed ipſo fatente, non ita loco pendent iſt-
hæc præcepta, ut is, qui celebravit jam Paſcha ſecun-
dum proprium Kalendarium, jejunare, & Paſchatis fe-
ſtum ſervare debeat in loco, ubi juxta diverſum Kalen-
darium jejunandum ſit adhuc, & Paſcha celebrandum.
Numquid ergo, ita ſunt cum loco, in quo verſamur hæc
duo præcepta conjuncta, ut ſi in loco jejunandum ſit, ac

fe-

feſtum ſervandum, ab ipſo nullo modo pendeant, ac fideles, qui jam præcepta illa ſervaverint, non obligent; pendeant vero, dum ibi jejunia, feſtaque celebranda ſint, quæ Peregrinis adhuc ſervanda forent? Demum Græci, qui in Italia ſunt, non tenentur Sabbatho jejunare, & alia Latinæ Eccleſiæ proprie jejunia ſervare, ut non debent Latini in Oriente Orientalis Eccleſiæ jejunia obſervare, ſed quiſque propriæ Eccleſiæ præcepta adimplere debet. Ergo, qui in locum veniat, ubi juxta uſurpatum ibi Kalendarium Paſcha celebratum ſit, non vero juxta proprium, aut generali lege, qua propriæ Eccleſiæ jejunia ſervare tenentur, aut ea, qua Eccleſia quadraginta dierum jejunium fidelibus omnibus ante Paſchatis celebrationem indicit, vel etiam fortaſſe illa, quæ ad proprii Kalendarii obſervationem adigitur, ſi ſine gravi incommodo poſſit, obligatur ad abſolvendum quadrageſimale jejunium, & Paſcha, quo modo poſſit celebrandum.

Quæſt. III. *Utrum novæ Eccleſiæ, vel Romani Pontificis leges, & Conſtitutiones, quæ pro tota Eccleſia feruntur, Græcos, Orientaleſque obligent, quin expreſſe nominentur?*

Reſp. Negat id Verricellus: contra vero Fr. Carolus Franciſcus a Breno tuetur, novas Romani Pontificis Leges, & Conſtitutiones, quæ ad univerſam Eccleſiam diriguntur, Orientalem quoque comprehendere, eas ſcilicet, in quibus *neque Orientalis, neque Occidentalis mentio fiat Eccleſiæ, ſed quibus ſupremus Pontifex in genere, pro cura, quam gerit, paſtorali, incommodis, abuſibuſque emergentibus occurrere ſtudens, univerſo ſibi concredito gregi quidpiam præcipiat, vel pœnis interpoſitis prohibeat, & interdicat*. At, quamquam hæ duæ opiniones invicem pugnare videntur; tamen facile conciliantur, ſi quo ſenſu ab Authoribus explicatur, utraque accipiatur. Verricellus enim de Conſtitutionibus Eccleſiæ loquitur, quæ ad illa diſciplinæ capita pertineant, in quibus Latina ab Orientali omnino diſſidet. At palam eſt has Conſtitutiones ad Orientales non extendi. Nam Concilium Lateranenſe ſub Innocentio III. Innocentius IV. aliique Romani Pontifices, qui de Orientalibus quidpiam ſtatuere, ſemper declararunt: *Subſtinendos eſſe ritus, mores, conſuetudineſque Græcorum, qua in parte nec fidei Catholicæ adverſantur, nec periculum generant animarum, aut Eccleſiaſticæ derogant honeſtati*. Ut in ſupra laudata Conſt. *Etſi Paſtoralis, &c.* Igitur Conſtitutiones, in quibus agitur de diſciplina, quæ propria ſit Eccleſiæ Latinæ, a materia ipſa, de qua agunt, ad ſolos Latinos coarctantur, juxta generales declarationes, quæ ritus, moreſque Orientalium probant, ſive permittunt. Quamobrem hujus generis Conſtitutiones, niſi expreſſe de Orientalibus diſponant, ad ipſos non ſunt extendendæ. Duriſſimum enim eſſet, inquit Verricellus, cogere Orientales redeuntes ad obedientiam Sedis Apoſtolicæ, ad obſervandas

omnes Conſtitutiones novas Romanorum Pontificum, atque ad ritus, conſuetudineſque mutandas, quæ periculum non generant animarum, nec ſunt Eccleſiaſticæ honeſtati contrariæ.

At P. a Breno Conſtitutiones indicare videtur, quæ latæ ſint pro tollendis abuſibus, qui ſunt, vel eſſe poſſunt utrique Eccleſiæ communes, hoc eſt quibus pœnæ ſtatuuntur, ut ea e medio tollantur, vel impediantur, quæ Eccleſiaſticæ derogant honeſtati, vel periculum generant animarum; aut ut executioni mandentur præcepta, quæ ad utramque Eccleſiam pertinent. Id autem verum eſt, ac Sacræ Congregationis Decretis omnino conſonum. Dum enim Romani Pontifices, pro paſtorali, quam gerunt, dominici Gregis curam, ex univerſa Eccleſia ſe ſe abuſus tollere velle declarant, ac ea amovere, quæ in ruinam cadunt animarum; & Eccleſiaſticis pœnis, oves omnes ſibi concreditas ſtudent ad æternæ ſalutis viam revocare; præſumendum omnino eſt, velle omnes omnino obligare, dum ad univerſam Eccleſiam Conſtitutiones dirigunt, ac excludunt neminem. Hinc ſupremæ Inquiſitionis decreto anno 1631. die 4. Julii definitum eſt, Orientales tribus in caſibus Romanorum Pontificum Conſtitutionibus comprehendi. Primum, dum agunt de fidei dogmate. Deinde dum expreſſe Pontifex eos deſignat, ut in caſu Schiſmaticorum in Bulla Cœnæ. Demum, dum de iis implicite diſponit, ut in caſibus appellationis ad futurum Concilium, deferentium arma ad infideles, & ſimilia. Et anno 1639. die 7. Auguſti ad dubium propoſitum a P. Michaele Angelo Albertino Soc. Jeſu: *Num Catholici ritus Græci habitantes in Inſulis Maris Ægæi comprehendantur cenſuris reſervatis Sedi Apoſtolicæ. & præſertim in Bulla Cœnæ?* Reſponſum fuit *Affirmative, quod attinet ad executionem Bullæ Cœnæ. Idem dicendum de aliis æque generalibus. Sed tamen poſſunt excuſari ex aliquo capite, v. g. ignorantiæ.*

Atque hinc habes ad Orientales quoque ſpectare decreta omnium Conciliorum, quæ in Occidente celebrata ſunt, qua parte fidei dogmata definiuntur, vel ea vitari præcipiuntur, quæ ſint bonis moribus contraria, vel Eccleſiaſticæ derogant honeſtati. Item Conſtitutiones cum pœnis in iis contentis, quibus Pius V., Innocentius X., Alexander VII., Innocentius XI., Alexander VIII., Clemens XI., aliique Romani Pontifices damnaverunt propoſitiones hæreticas, erroneas, falſas, ſcandaloſas, temerarias &c. Ac demum Conſtitutiones Sanctiſſimi Domini noſtri Benedicti XIV. quibus Confeſſarii prohibentur a Pœnitente nomen complicis exquirere; facultate privantur abſolvendi complices in peccatis contra ſextum præceptum; & pœnis ſubjiciuntur Confeſſarii ſollicitantes ad turpia pœnitentes. Vide Conſtitutionem *Etſi Paſtoralis*, pluries laudatam, in qua §. 9. declarat, Græcos ſubjici *omnibus*, *& ſingulis Conſti-*

tu-

rationibus contra ſollicitantes, præſertim in Confeſſione editis, quæ in ſingulas Nationes univerſim vires ſuas extendunt, & Latinos æque, ac Græcos amplitudine ſua comprehendunt.

,, NOTA. 1. Si nova Eccleſiæ, vel Romani Pontificis lex ſub ea conditione ſit lata, ut in locis non obliget, niſi poſtquam in iis ſit publicata, ut eſt v. g. Trident. Decretum, quo irrita matrimonia clandeſtina declarantur *in unaquaque Parochia poſt triginta dies ſuum robur habere incipiat, a die publicationis in eadem Parochia factæ numerandos*, vim obligandi non habet, niſi facta prius publicatione. Nam lex non obligat, niſi quia ratione Legislator ſubditos vult obligare.

,, NOTA. 2. Decreta Congr. Generalis de Propaganda Fide, *quæcumque ſint a Præfecto ejuſdem firmata, & a Secretario ſubſcripta vim, & valorem habere Conſtitutionis Apoſtolicæ* decrevit Urbanus VIII. ejuſque Decretum confirmavit Innocentius X. die 30. Julii 1652. occaſione litterarum Fratris Antonii a Sancta Maria Ordin. Min. Strict. Obſer. S. Franciſci, in quibus aſſerebatur in Inſulis Philippinis Miſſionarios fuiſſe, qui ſpargerent, *Decreta prædicta Congreg. facere tantum opinionem probabilem, ac eſſe puram, & ſimplicem declarationem, unde poſſe etiam contrarium defendi*. Hanc autem vim habent Decreta hujuſmodi ex authoritate, quam huic Congregationi conceſſit Gregorius XV. Conſtit. quæ incipit *Imperſcrutabili*. 1. Kal. Julii 1621. in qua ait, ut hujus Congreg. Cardinales, *omnia & ſingula negotia ad fidem in univerſo mundo propagandam pertinentia cognoſcant, & tractent, & graviora, quæ tractaverint, ad nos referant; alia vero per ſeipſos decidant, & expediant pro eorum prudentia, Miſſionibus omnibus ad prædicandum, & docendum Evangelium, & Catholicam doctrinam, ſuperintendant; Miniſtros neceſſarios conſtituant, & mutent. Nos enim eis tam præmiſſa, quam omnia, & ſingula deſuper neceſſaria, & opportuna (etiamſi talia fuerint, quæ ſpecialem, ſpecificam, & expreſſam requirant mentionem) faciendi, gerendi, tractandi, agendi, & exequendi plenam, liberam, & amplam facultatem, authoritatem, & poteſtatem, Apoſtolica authoritate, earumdem tenore præſentium concedimus, & impertimur*. Igitur, quæ fiunt ab hac Sacra Congreg. Decreta, habent a Summi Pontificis authoritate vim Conſtitutionis Apoſtolicæ, atque ut vim obligandi obtineant, ſat eſt, inquit Verricellus quæſt. 214. *Ut authentica copia petentibus detur, atque a Præfectis Miſſionum ſuis Miſſionariis intimetur*.

,, NOTA 3. Si Miſſionarii, ſive Epiſcopi cenſeant non expedire novam Legem Eccleſiaſticam, vel iſthæc Decreta publicare, quod prudenter credant, in illa Provincia impedimento eſſe poſſe Infidelium converſioni, ac Fidelibus apoſtatandi occaſionem afferre; novæ Legis, vel Decreti publicationem ſuſpendere poſſunt, ut reſolutum fuiſſe in quadam Congreg. a doctiſſimis Theologis refert Verricellus tit. 3. de Legibus q. 78. n. 3. Tunc enim prudenter opinantur, Pontificem, vel Sac. Congreg. Cardinales, qui hujuſmodi Decreti communi Fidelium bono, & utilitati proſpicere volunt, nolle, ut in ea Provincia, in qua nil boni, & plurimum mali ſunt allaturi, publicentur. Tenentur vero Apoſtolicam Sedem, vel Sacr. Congreg conſulere, eique circumſtantias omnes explicare, ut ex inſtructione, quam inde accipient, quid ipſis agendum ſit, & qua ratione ſe gerere debeant, intelligant.

,, NOTA 4. In caſibus alicujus difficultatis, controverſiæ, & de-

,, cla-

,, clarationis Decretorum Romani Pontificis, ſive Sacr. Congrega-
,, tionis, ne privatis diſſidiis, & controverſiis, ac diſſona, circa
,, ea, quæ fideles docere debent, doctrina, fidelibus ſcandalo ſint,
,, & infidelibus ludibrio exponunt Religionem, & Apoſtolicam Se-
,, dem; tenentur recurrere ad eamdem Sedem Apoſtolicam, vel Sa-
,, cram Congregationem de propaganda Fide; ac reſolutioni, ſive
,, explicationi, quam inde habebunt, omnino acquieſcere; quem-
,, admodum ab eadem Congregatione, approbante etiam Innocen-
,, tio X. decretum fuit die 27. Martii anno 1631.

Quæſt. IV. *Utrum Patriarchæ, & Epiſcopi Orientales diſpenſare poſſint Fideles ipſis ſubjectos a Romani Pontificis legibus, & ab iis, quæ ex univerſali Orientalis Eccleſiæ conſuetudine pendent?*

Reſp. Ordinaria poteſtate non poſſe; poſſe autem ex Romani Pontificis conceſſione. Utraque reſponſionis pars iis argumentis oſtenditur, quæ Antoine affert cap. 6. qu. 1. de legibus. Nam Epiſcopi, ac etiam majores Orientalis Eccleſiæ Patriarchæ, ut Alexandrinus, Antiochenus, Hieroſolymitanus, & Conſtantinopolitanus, Romano Pontifici, ejuſque Legibus, ac etiam conſuetudinibus, quibus univerſalis Orientalis Eccleſiæ diſciplina continetur, ſubjecti ſunt. Inferior nequit ſe, ſibique ſubjectos a lege ſolvere, quæ a ſuperiore ſit lata, & cui ſit ipſe ſubjectus. Hinc quum Stephanus Patriarcha Armenus anno 1289. nobiles nonnullos diſpenſaſſet, ut in tertio conſanguinitatis gradu Matrimonium contraherent; Gregorius ejus Succeſſor conjuges monuit nullum fuiſſe ita contractum Matrimonium. Et quum petiiſſent a Bonifacio VIII. diſpenſationem, Epiſtola, quæ eſt 268. l. 4. ita reſcripſit: *Solus Papa Romanus poteſt in univerſalibus legibus diſpenſare, qui legibus ſolutus eſt.* Et infra: *dictus Stephanus in hoc diſpenſare non potuit, propter quod non diſpenſator extitit, ſed deceptor.* Et San. mem. BENEDICTI XIV. Conſt. incipiens: *Demandatam cælitus*: *quæ inducta fuerat* ab Euthymio Archiepiſcopo Tyri, & Sidonis, *authoritate propria, inconſultoque Romano Pontifice, nonnullarum Eccleſiæ Græcæ conſuetudine, immutationem revocat*, ac omnino irritam declarat: ſicut etiam *innovationem, & abſtinentiarum relaxationem, & coarctationem in detrimentum veteris Eccleſiarum Græcarum diſciplinæ*, a Cyrillo Antiocheno Patriarcha factam, *deficiente authoritate Apoſtolicæ Sedis*: Atque decernit quoad ritus, & mores Eccleſiæ Græcæ: *nemini licuiſſe, aut licere quovis titulo, & colore, aut dignitate etiamſi Patriarchali, aut. Epiſcopali præfulgeat, quidquam innovare, aut aliquid introducere, quod integram, exactamque eorumdem obſervationem imminuat.* Vide infra appendicem ad tractatum de jejunio, & notam ad quæſt. 3. c. III. de impedimentis Matrimonii.

TRA-

TRACTATUS
DE PECCATIS.

CAPUT PRIMUM.

De peccati natura, diviſione, diſtinctione, & gravitate.

Quæſt. I. *Quid eſt peccatum proprie dictum?*

Reſp. Eſt Legis divinæ violatio libera, ſive actus libere factus, vel omiſſus contra Legem Dei. Nam 1. eſt Legis divinæ violatio, ex S. Amb. lib. de Paradiſo c. 8. *Quid eſt peccatum, niſi prævaricatio Legis divinæ, & cæleſtium inobedientia præceptorum?* Et ex Aug. l. 22. contra Fauſtum c. 27. *Peccatum eſt factum, vel dictum, vel concupitum aliud contra Legem Dei æternam*. Ubi ſub facto, dicto, concupito comprehenditur omiſſio: nam nomine actus in moralibus intelligitur etiam omiſſio, quia hæc habetur ut actio in ordine ad mores, & culpam: & omittens id, quod facere tenetur, cenſetur moraliter facere contra id, quod tenetur facere. Imo omiſſio pura libera, ſi detur, eſt moraliter, & interpretative operatio, quatenus eſt virtuale, & interpretativum libertatis exercitium. Nam ſi poſitis omnibus ad volendum, & agendum prærequiſitis, voluntas abſtinet ab omni actu, tunc libere non vult, libere non agit, & perinde ſe habet in æſtimatione prudenti, atque in ordine ad imputabilitatem, ac ſi poſitive nollet, poſitive vellet non agere: proindeque tunc virtualiter, & interpretative exercet libertatem ſuam, virtualiter, & interpretative volendo non agere. Ratio eſt, quia omnis, & ſola violatio Legis divinæ eſt offenſa Dei, ideoque peccatum. Porro quum Lex divina, naturalis, & poſitiva præcipiat obſervationem omnis præcepti humani legitimi, & omnis poteſtas ſit a Deo: qui illud non ſervat, violat Legem divinam, & ſic peccat.

2. Eſt violatio libera, vel in ſe, vel ſaltem in cauſa, aut periculo, ita ut non ſit ex ulla neceſſitate intrinſeca, ac antecedente, & vere potuerit vitari. Nam Eccleſia damnavit ut hæreticam hanc Janſenii propoſitionem: *Ad merendum, & demerendum in ſtatu naturæ lapſæ non requiritur in homine libertas a neceſſitate, ſed ſufficit libertas a coactione*. Ratio eſt, quia nemo poteſt eſſe dignus vituperio, & pœna, propter actionem, vel omiſſionem ei non liberam, ſed plane neceſſariam, ut docet S. Auguſt. lib. de duabus animabus, c. 11. & per ſe patet. Præterea tenemus ad vitandum peccatum; *at ne-*

mo poteſt ad impoſſibile obligari, reg. 6. Jur. in 6. Hinc illud S. Auguſt. lib. cit. c. 11. *Peccati reum tenere quemquam, quia non fecit, quod facere non potuit, ſummæ iniquitatis eſt, & inſaniæ.*

Dices. Poteſt dari peccatum mere philophicum, quod ſcilicet ſoli rationi, non Legi divinæ adverſetur, nec ſit offenſa Dei.

Reſp. Hoc repugnat. Quia qui peccat contra rectam rationem, ſimul & indiviſibiliter peccat contra Legem Dei, & ſic Deum offendit: nam dictamen rectæ rationis eſt intimatio Legis divinæ æternæ, neceſſario prohibentis quidquid dedecet naturam rationalem, & præcipientis quidquid eſt neceſſarium ad vivendum conformiter, ac decenter naturæ rationali, & aliunde nemo poteſt ignorare ſaltem invincibiliter, quidquid diſconvenit naturæ rationali ut rationali, eſſe prohibitum a Deo ſupremo authore, ac rectore naturæ rationali. Quoties enim recta ratio dictat aliquid diſconvenire naturæ rationali, ſimul ſaltem confuſe dictat illud idem diſplicere ſupremo enti, naturæ rationalis authori, & rectori, cujus eſt eam convenienter ſapientiæ, ac ſanctitati ſuæ regere. Hinc Alexander VII. ut erroneam damnavit hanc propoſitionem: *Peccatum philoſophicum, ſeu morale eſt actus humanus diſconveniens naturæ rationali, & rectæ rationi: theologicum vero, & morale eſt tranſgreſſio libera Legis divinæ. Philoſophicum quantumvis grave in illo, qui Deum vel ignorat, vel de Deo actu non cogitat, eſt grave peccatum, ſed non eſt offenſa Dei, neque peccatum mortale diſſolvens amicitiam Dei, neque æterna pœna dignum.*

Quæſt. II. *Quænam excuſant a peccato?*

Reſp. Quum peccatum ſit eſſentialiter liberum, & voluntarium vel in ſe, vel in alio; excuſat generatim ab eo quidquid tollit voluntarium & liberum; ut ignorantia invincibilis, quia tollit voluntarium; vel impotentia phyſica, quia tollit liberum; aut metus, vel paſſio antecedens tollens uſum rationis, quia utrumque tollit. Quod autem auget, vel minuit liberum, aut voluntarium, cæteris paribus, auget, vel minuit peccatum.

Quæſt. III. *An metus excuſat a peccato?*

Reſp 1. Metus levis nunquam excuſat a peccato. Quia non tollit voluntarium, nec liberum, nec excuſat ab obſervatione ullius Legis, quum ſit vanus, & Lex quælibet obliget ſaltem cum aliquo incommodo. Hinc regula 144. §. de regul. Jur. *Vani timoris juſta excuſatio non eſt.*

Reſp. 2 Metus gravis numquam excuſat hominem ſui compotem in iis, quæ ſunt intrinſece mala, ſeu prohibita Lege naturali. *Inter omnes conſtat.* Quia ea non deſinunt eſſe mala in quovis periculo, ac vetita; & aliunde metus ille non impedit voluntarium ſimpliciter,

ac liberum. Nullum autem peccatum, etſi veniale, facere licet ad vitandum quodvis aliud malum: nam quodvis peccatum, etiam veniale, utpote offenſa Dei, entis ſupremi, & in omni perfectione infiniti, eſt malum gravius quovis alio, quod non eſt peccatum. Deinde omne peccatum ut peccatum eſt, intrinſece, & eſſentialiter illicitum: Ergo numquam ob ullum bonum, aut malum pœnale poteſt eſſe licitum: nam natura, & eſſentia rerum mutari nequit. Unde ad tuendam vitam propriam non licet mentiri.

Metus tamen gravis minuit culpam, ex c. *Sacris*, de iis, quæ vi &c. ibi: *Licet metus attenuet culpam, tamen non eam prorſus excludit*, quia minuit, ſed non tollit voluntarium. Nunquam tamen ſic culpam attenuat, ut eam de mortali faciat venialem in materia gravi, ut patet in iis, qui metu diræ mortis Idolis ſacrificarunt: quia nempe relinquit conſenſum ſufficienter liberum: nam eo non obſtante actus procedit a voluntate cum cognitione etiam perfecta, & fit ex electione, & abſque neceſſitate phyſica, ita ut poſſit non fieri.

Reſp. 3. Metus prudens damni gravis excuſat a peccato in iis, quæ ſunt contra Legem non obligantem cum gravi damno. Nam excuſat ab obſervatione talis Legis. Lex autem humana ordinarie non obligat cum gravi detrimento, niſi charitas, vel bonum commune, vel vitatio ſcandali, aut contemptus religionis, poteſtatiſve legitimæ id exigat.

Quæſt. IV. *Quomodo dividitur peccatum?*

Reſp. Dividitur præcipue 1. in originale, quod in ipſa origine ab Adamo contrahimus: & perſonale, quod peccantis voluntate phyſice propria committitur. 2. In mortale, & veniale. 3. In peccatum commiſſionis, & omiſſionis. 4. In actuale, & habituale. 5. In peccata contra Deum, contra proximum, & contra ipſum peccantem, ratione ſcilicet virtutum, contra quas peccatur: ſunt enim quædam virtutes, quæ habent Deum pro objecto immediato, ut fides, ſpes, charitas: unde peccata, quæ illis adverſantur, ſunt ſpeciali modo contra Deum. Aliæ habent pro objecto proximum, ut juſtitia, miſericordia, dilectio proximi: unde peccata, quæ illis opponuntur, ſunt contra proximum. Aliæ demum recte diſponunt hominem erga ſeipſum, ut fortitudo, temperantia &c. Unde peccata iis oppoſita ſunt ſpeciali modo contra ipſum peccantem: quamvis omnia peccata generali quadam ratione ſint contra Deum, qui illis omnibus offenditur, & contra ipſum peccantem, cui omnia nocent. 6. In peccata ignorantiæ, infirmitatis, & malitiæ. 7. In ſeptem capitalia.

Quæſt. V. *Unde petitur ſpecifica peccatorum diſtinctio?*

„ NOTA. 1. Species moralis peccati eſt ſpecialis malitia, per
„ quam unum peccatum eſſentialiter differt ab alio. Malitia autem
„ a-

,, actus eſt ejus deformitas, ac oppoſitio cum natura rationali, & ,, Lege divina. Unde illa peccata differunt ſpecie, quæ habent di- ,, ſconvenientiam, & oppoſitionem cum natura rationali, & Lege ,, divina notabiliter inter ſe diverſam.

,, NOTA 2. Voce objecti hic intelligitur id totum, in quod vo- ,, luntas tendit per actum malum; ex hoc enim omnis refundi ,, poteſt malitia in actum ipſum. Unde objectum voluntatis com- ,, plectitur objectum materiale, ſeu id, quod vult: objectum for- ,, male, ſeu id, propter quod vult; & circumſtantias, in quibus ,, vult, & fit actus. Ex his autem omnibus, & ſingulis aliquà ,, notabilis diverſitas malitiæ poteſt actui accidere.

Reſp. 1. Ea peccata ſpecie differunt, per quæ violantur præcepta ſpecie moraliter diverſa. Quia quum peccatum ſit tranſgreſſio Legis, ſeu præcepti, tranſgreſſiones præceptorum ſpecie diverſorum, quæ ſunt tranſgreſſiones ſpecie, & notabiliter diverſæ, ſunt peccata ſpecie diverſa. Præcepta autem ſpecie diverſa ſunt ea, quæ præcipiunt, aut prohibent actus diverſæ ſpeciei moralis, vel actus ejuſdem ſpeciei, ſed ex diverſo motivo proximo. Actus vero diverſæ ſpeciei moralis ſunt ii, qui habent convenientiam, vel diſconvenientiam notabiliter diverſam cum natura rationali, & Lege divina.

Hinc ſi per unam, eamdemque actionem, vel omiſſionem violatur multiplex præceptum ſpecie morali diverſum, tunc committitur multiplex ſpecie peccatum. Sic 1. eadem percuſſio Clerici eſt duplex ſpecie peccatum, unum injuſtitiæ, & alterum ſacrilegii. 2. Beneficiatus ſacro Ordine initiatus, una omiſſione Horarum duo ſpecie peccata committit, quia violat ſimul duas virtutes ſpecies diverſas, nempe religionem, & juſtitiam, ex quarum præcepto obligatur ad Horas. 3. Qui ex voto, & præcepto Confeſſarii tenetur jejunare feria ſexta, non jejunans, occurrente vigilia, v. g. S. Matthæi, tria ſpecie peccata admittit, unum intemperantiæ, ſecundum contra præceptum Confeſſarii ex motivo pœnitentiæ, tertium contra religionem propter votum. Imo peccata, quæ eidem virtuti, ſed modo notabiliter diverſo opponuntur, ſunt ſpecie diverſa; nam habent difformitatem notabiliter diverſam: ſic avaritia, & prodigalitas, quæ liberalitati opponuntur, ſunt vitia ſpecie diverſa; quia ei opponuntur modo notabiliter diverſo, nempe per defectum, & per exceſſum.

Reſp. 2. Diſtinctio ſpecifica peccatorum recte etiam petitur ab objecto, fine, & circumſtantiis, quæ ſpecialem habent diſconvenientiam cum natura rationali, & Lege divina. Quia actus voluntatis ſumit malitiam moralem in aliqua ſpecie ab objecto, fine, & circumſtantiis moralibus: nam actus voluntatis fertur ſaltem interpretative in iſta omnia: & malus eſt hoc ipſo, quod fertur etiam interpretative in aliquid malum, ſeu diſconveniens rectæ rationi, & Legi, quum hoc ipſo diſconveniat naturæ rationali, & Legi. Ergo ſi iſta habeant ſpecialem malitiam ſpe-

ſpecie diverſam, actus voluntatis habebunt quoque malitiam ſpecie diverſam, ideoque ſpecie differant. Item actus voluntatis habet diſconvenientiam cum natura rationali, & Lege divina, ideoque malitiam moralem hoc ipſo, quod vult aliquid malum, vel vult aliquid etiam de ſe licitum, ſed vel ob finem malum, vel in circumſtantia mala, ſeu diſconvenienti: nam talis volitio diſconvenit naturæ rationali, & prohibetur a Deo. Ergo habet ſpecialem malitiam hoc ipſo, quod vult objectum ſpecialiter malum, vel aliquid ob finem ſpecialiter malum, vel in circumſtantia ſpecialiter mala.

Id patet etiam inductione. Nam 1. actus, quo quis vult furari, ſumit a furto malitiam in ſpecie injuſtitiæ. 2. Actus, quo quis vult labore etſi licito lucrari ad ſe inebriandum, ſumit malitiam intemperantiæ ab hoc fine. 3. Celebratio Miſſæ in loco vetito, ſeu indecenti, habet malitiam irreligionis ex circumſtantia loci, propter quam ipſa dedecet, & prohibetur. 4. Actus, quo quis vult objectum malum, ob finem malum, in circumſtantia mala, ſumit ab his tribus malitiam in triplici ſpecie peccati, ſi hæc ſint diverſæ malitiæ: quia tunc habet triplicem diſconvenientiam, & oppoſitionem cum natura rationali, & Lege divina notabiliter inter ſe diverſam: ſic actus, quo quis vult furari in templo, ut fornicetur, habet triplicem malitiam ſpecie diverſam, ſcilicet injuſtitiæ, ſacrilegii, & luxuriæ.

Quæſt. VI. *Unde petitur diſtinctio numerica peccatorum?*

„ Nota 1. Agitur hic de multiplicatione peccatorum non phy-
„ ſica, ſed morali, & in ordine ad confeſſionem, ſeu ad ferendum
„ ſalutare, ac rectum judicium de illis, & de ſtatu peccatoris.
„ 2. Unus & idem actus, ſi plures malitias habuerit, eſt
„ peccatum multiplex moraliter, & in ordine ad Confeſſionem,
„ in quo actus conſideratur non ſecundum entitatem phyſicam,
„ ſed ſecundum malitiam. 3. Actus internus voluntatis, & exter-
„ nus alterius potentiæ, circa quem prior ille verſatur, unum
„ numero peccatum conſtituunt, v. gr. volitio furandi, & abla-
„ tio rei alienæ; quia actus internus, & externus ab eo impera-
„ tus unum, eumdemque totalem actum moralem conſtituunt.

Reſp. Generatim peccata multiplicantur ſecundum numerum intra eamdem ſpeciem, pro numero, ſeu multitudine objectorum totalium, vel actionum ex ſe completarum, aut quæ interius, vel exterius conſummantur, vel quæ inter ſe non uniuntur: item per interruptionem moralem actuum. Nam tunc plures actus non cenſentur una moraliter actio, & habent plures numero malitias. Sed hæc ſpeciatim explicanda ſunt.

1. Itaque peccata multiplicantur pro numero objectorum totalium, ita ut actus malus phyſice unus, verſans circa plura objecta totalia, ſit moraliter plura numero peccata. *Ita communior ſententia*. Quia tunc eſt multiplex, & numero diſtincta moraliter malitia in ejuſmodi ob-

objectis : nam ſingula objecta habent ſuam malitiam numero diſtinctam a malitia aliorum. Ergo eſt multiplex ſaltem æquivalenter, & diſtincta numero moraliter malitia in actu voluntatis phyſice uno, tendentis in illa objecta ; nam tota malitia objecti, & actus externi communicatur actui voluntatis, quum ſit volita ſaltem indirecte, & interpretative. Præterea ſicut unus actus eſt multiplex ſpecie peccatum, dum habet multiplicem ſpecie malitiam, ita eſt multiplex numero peccatum, quum habet multiplicem numero malitiam. Et quamvis eſſet unum peccatum in rigore metaphyſico, tamen ſunt plura moraliter in prudenti hominum æſtimatione. Ea autem peccata ſunt plura numero in ordine ad confeſſionem, quæ humano modo, ſeu in prudentum æſtimatione, plura reputantur. Hinc qui unico actu vult ſex homines occidere, vel reipſa unica tormenti bellici exploſione occidit, ſex moraliter peccata committit uno illo actu : & hic unus actus ſex homicidiis ſeorſim patratis æquivalet, etiam in ordine ad obligationem confitendi. Item qui uno actu tribus convitiatur, aut detrahit, triplicis peccati reus eſt ; & hic actus judicio prudentum, etiam in ratione numeri æquivalet tribus actibus, per quos detraheretur ſingulis. In confeſſione tamen dicere debet : *Uno actu tribus detraxi*, non autem *Ter detraxi* ; alioqui ſignificaret tres malitias per tres actus diſtinctos contraxiſſe, quod falſum eſt.

2. Peccata, quæ interius conſummantur, ut hæreſis, odium, deſiderium, delectatio moroſa &c. multiplicantur per quamcumque ceſſationem ſive voluntariam, ſive naturalem ex ſomno, vel diſtractionem animi ortam, & illorum repetitionem. Quia ſinguli actus repetiti ſunt per ſe peccata, & nil eſt, in quo uniantur, & continuentur ad conſtituendum unum peccatum. Nam non uniuntur, nec continuantur in actu, objecto, vel effectu externo, ut ſupponitur, neque in actu interno, quum inter actus internos intercedat aliqua ceſſatio ; unde ad ſingulos actus requiritur nova determinatio voluntatis. Ergo ſunt plura reipſa peccata. Ergo ut plura confitenda ſunt : nam multitudo numerica perinde ac ſpecifica declaranda eſt.

Hinc qui actum odii in proximum elicit, & poſt ſomnum, vel aliquam diſtractionem eum renovat, duo peccata odii admittit. Quando autem horum peccatorum numerus iniri nequit, tunc ſatis eſt in confeſſione moram temporis explicare, v. gr. perſeveravi per horam in delectatione venerea, per hebdomadam in odio &c. Et hos actus interea renovavi toties, vel ſæpe, vel raro ; tunc enim declaratur numerus eo modo, quo moraliter fieri poteſt, & per modum unius confuſæ multitudinis in tali mora incluſæ, quæ ex communi agendi modo a Confeſſario æſtimatur.

Item peccata, quæ conſummantur in actione externa, mul-

multiplicantur per ceſſationem totius actus tum interni, tum externi, & alterius ſimilis repetionem. Quia tunc nil remanet, in quo uniantur, & continuentur, & adeſt nova determinatio voluntatis ad ſingula peccata, ut dixi de mere internis, nec unum perſeverat virtualiter in alio.

At non multiplicantur per ceſſationem, & repetitionem propoſiti circa idem objectum, quamdiu efficacitas primi propoſiti in libero aliquo effectu, vel opere externo perdurat. Quia tunc prior actus voluntatis in illo effectu, vel opere virtualiter perſeverat; & ſic ſemper virtualis voluntas continuatur, & durat: unde unum moraliter peccatum ex illis omnibus actibus conſtituitur. Sic qui ex voluntate occidendi inimicum, mane ſurgit, gladio ſe accingit, proficiſcitur, quærit illum, & poſt plures horas repertum invadit, pluries vulnerat, & tandem occidit; quamvis in itinere cogitet de aliis rebus, confabuletur, legat, ſæpiuſque volitionem occidendi renovet, committit unum moraliter peccatum, eo tamen gravius, quo pluries renovavit voluntatem occidendi. Quia internæ illæ volitiones repetitæ, cenſentur una moraliter continua actio humana; nam prior virtualiter in illa ſerie actuum externorum ſubordinatorum perſeverat, ac continuatur. Neque ſeries illa cenſetur moraliter interrumpi per colloquium, aut diſtractionem voluntariam ad alia, quia iſtæ actiones ordinarie intermiſceri ſolent ſeriei diuturnæ actionum. Neque enim quælibet interruptio phyſica tollit unitatem moralem, ut patet in comeſtione, quæ cenſetur unica, licet interrumpatur per lectionem epiſtolæ, colloquium &c.

Aliud eſſet, ſi interruptio illius ſeriei eſſet extraordinaria: nam hæc tollit unitatem moralem actionis, licet prior voluntas non retractetur. Quod contingit, quum ex alio fine interrumpitur aliquod opus moram, & attentionem talem exigens, ut ad reſumendam poſtea intermiſſam mediorum ſeriem, neceſſe ſit primam intentionem renovare; & requiratur nova deliberatio, ac determinatio; ut ſi homicida ille longius divertat a via, qua inimicum inſequitur, ad conficiendum aliquod negotium ſuperveniens, quo confecto ad priorem viam revertatur.

3. Si actus externi mali plures phyſice ſint in ſe completi, & de ſe non ſpectent ad conſummationem unius peccati, vel operis, ſunt plura numero peccata, quamvis ad unum finem ab operante referantur, nam non cenſetur una moraliter actio. Sic qui die Natali Chriſti tres legens continenter Miſſas, ter communicatur in peccato mortali, ter peccat, quamvis tres Miſſas ad unum finem ordinaret. Sic pollutio, quamvis fiat ex intentione copulæ, ſemper eſt peccatum ab ea diſtinctum: quia ex ſe non ordinatur ad copulam; imo eſt contra finem copulæ, nempe generationem. Item copula ter pa-

trata

trata cum eadem, & eadem hora, tria ſunt peccata; quia una copula non facit unum moraliter actum cum alia, ſed ſunt ſingulæ actiones completæ, ac totales. Item Sacerdos pluribus Euchariſtiam adminiſtrans in ſtatu peccati, plura perpetrat ſacrilegia, quia quælibet communio eſt actio completa, nec ulla ad aliam ordinatur.

4. Actus externi plures phyſice ex ſe non completi, ſed ſubordinati, ſi ad eumdem actum principalem ordinentur tamquam illius diſpoſitiones, media, inchoationes, ſintque cum illo ſimilis malitiæ, ac circa idem objectum, conſtituunt unum moraliter peccatum cum ipſo actu principali. Nam tunc ita uniuntur, ut judicio prudentum cenſeantur una actio in genere moris; & in illis actibus cenſetur una deliberatio, ac determinatio voluntatis virtualiter, ac moraliter perſeverans. Sic ictus, & vulnera ordinata ad homicidium ejuſdem conſummandum, ſunt unum totale peccatum cum homicidio. Item tactus, verba, & oſcula impudica ordinata ad fornicationem ſubſequentem, faciunt cum ea unum peccatum moraliter, & in ordine ad Confeſſionem. Unde non eſt neceſſe illorum numerum exprimere, niſi generatim, eo quod multum aggravent peccatum, *quod tanto gravius eſt, quanto plura concurrunt*, ait S. Antonin. 2. part. tit. 5. cap. 1. §. 10.

Si quæ tamen circumſtantiæ extraordinariæ per ſe malæ illis adjungerentur, ſpeciatim explicandæ ſunt, ut monet Suarez.

Dixi, *Similis malitiæ*: nam ſi media aſſumpta, vel actus habeant malitiam ſpecie diverſam a malitia finis, ſeu actus principalis, ſunt plura ſpecie peccata exprimenda.

Delectationes vero moroſæ, tactus, & verba impudica, quæ ſubſequuntur copulam, ſunt peccata inter ſe, & a copula diſtincta. Ita *Suarez*, *Vaſquez*, *& alii*. Quia ſunt ex ſe inchoationes, ac diſpoſitiones ad novam copulam. Et quia actus ſubſequentes actum principalem, ac conſummatum neque ſunt partes, aut diſpoſitiones, nec proprietates prioris actus, neque etiam ejus complementum, quum ipſe actus ſit conſummatus, & ex ſe completus; neque in illo expreſſe intelliguntur, quum ei tantum per accidens ex malitia operantis adjungantur.

Quod ſi tales actus ſubordinati non referantur per intentionem peccantis ad eundem actum principalem, ſunt multiplex peccatum. Quia tunc non uniuntur nec in æſtimatione prudenti cenſetur una moraliter actio; & ad actum ſubordinatum, & actum principalem requiritur duplex, etiam moraliter, deliberatio, & determinatio. Sic ſi Petrus primum voluiſſet tantum vulnerare Paulum; & poſtea ex ira ferveſcente eum occideret, ſunt duo peccata ſpeciatim explicanda. Item ſi Titius oſcula, & tactus exercens non intendat copulam, ſive hæc poſtea ob libidinem auctam ſequatur, ſive non, debet numerum tactuum, & oſculorum confiteri. Imo actus ſibi ſubordinati, & ad eundem finem ordinati, ſunt plura moraliter pec-

peccata, ſi inter illos intercedat magna mora temporis: quia tunc cenſetur moraliter interrumpi, nec continuari. Hoc totum debet cum proportione applicari ad unitatem, vel pluralitatem aliorum peccatorum.

5. Peccata multiplicantur per interruptionem moralem, quæ vel fit per retractationem etiam virtualem prioris voluntatis, & poſtea ejuſdem repetitionem. Nam poſita retractatione, ſeu voluntate contraria, jam prior voluntas non manet formaliter, nec virtualiter, nec influit in actum poſtea ſecutum, ideoque ad novum actum requiritur alia deliberatio, & determinatio: unde voluntas reſumpta non poteſt cenſeri unus moraliter actus cum priore. Vel fit per deliberatam converſionem ad aliquid incompoſſibile cum priore actu intento; nam hæc eſt retractatio interpretativa, quæ multiplicat peccata repetita: hoc ipſo enim quod advertenter vis aliquid cum priore actu incompoſſibile, cenſeris tunc non velle, quod prius volebas.

Item actus voluntatis interrumpitur moraliter, quum neque actu, neque virtute perſeverat: quod fit non ſolum per retractationem, ſed etiam per ſomnum, vel diuturnam applicationem ad aliam rem. Unde tunc ad quemlibet actum requiritur nova deliberatio, & determinatio.

„ NOTA. Quum hæc tota unitas, & pluralitas ſit moralis,
„ æſtimari debet ex prudenti judicio, & uſu circa unitatem, vel
„ pluralitatem actionis humanæ, ſpectatis circumſtantiis, & qua-
„ litatibus actionum.

Quæſt. VII. *An ſit multiplex peccatum in eadem actione, vel omiſſione, ratione plurium præceptorum, quibus ſtatuitur ex motivo ejuſdem virtutis?*

Reſp. 1. Ex communi ſententia eſt unicum; ſi hæc præcepta inter ſe ſubordinata, aut connexa ſint, & idem numero objectum per ſe ſpectent ex eodem motivo proximo. Quia tunc hæc præcepta unicam, eamdemque numero obligationem imponunt, ſicut eamdem numero honeſtatem intendunt, quando eumdem numero actum per ſe præſcribunt. Ergo illorum violatio unam, eamdemque numero malitiam, ac turpitudinem inducit. Sic uſura, etſi quadruplici jure vetita, unicum eſt peccatum, ſicut & violatio ejuſdem voti multoties renovati, aut jejunii quatuor temporum Quadrageſimæ.

Tamen quum violatur obligatio pluribus titulis ejuſdem rationis impoſita, tunc peccatum eſt gravius quam ſi eſſet unicus titulus: quia quum ſinguli tituli imponant obligationem, plures illam augent, ac proinde aggravant illius violationem. Sic Religioſus Sacro ordine inſignitus, gravius peccat omiſſione Breviarii, quam alter eo non inſignitus.

Reſp. 2. Probabile eſt multiplex eſſe numero peccatum in Confeſſione declarandum, ſi præcepta ſint inter ſe diſpa-

parata, hoc eſt; nec ſubordinata, nec connexa inter ſe, neque eamdem numero actionem, vel omiſſionem per ſe præſcribant. Quia ibi eſt multiplex numero peccatum, ubi violantur plures obligationes ab invicem numero contradiſtinctæ, & ſimiles: tum violatio cujuslibet obligationis ſic diſtinctæ eſt peccatum; & proinde violatio duplex eſt duplex peccatum. At ubi violantur plura præcepta diſparata, neque eamdem numero actionem, vel omiſſionem per ſe præſcribentia, ibi violantur plures obligationes ab invicem contradiſtinctæ: nam quodlibet ex hujuſmodi præceptis imponit obligationem perfectam, & completam, eamque ſeparabilem ab obligatione alterius præcepti, a qua plerumque, & per ſe ſeparatur, & reſpectu cujus ſe habet per accidens: ideoque plura imponunt plures obligationes contradiſtinctas. Ergo.

Nec obſtat, quod interdum per unum eumdemque actum impleri poſſint; quia hoc fit per accidens, & ſicut tunc unus ille actus habet rationem duplicis obſervationis, ita omiſſio illius habet rationem duplicis tranſgreſſionis, moraliter loquendo. Sic feſto S. Matthæi incidente in diem Dominicam, unica auditione Miſſæ duplex præceptum impletur; ea omiſſa, duplex erit tranſgreſſio Item vigilia ejuſdem incidente in Sabbathum Quatuor Temporum ſufficiet ſemel jejunare, ſi autem violetur jejunium duplex eſt peccatum. Quia tunc violatur duplex præceptum diſparatum, nec per ſe reſpiciens idem numero objectum, ſi enim feſtum, & vigilia incideret in alium diem, ut fere fit, eſſet obligatio ad duas Miſſas. & duo jejunia. Et hic videtur eſſe communis ſenſus fidelium, & tanquam duo peccata confitentium, dum ad id advertunt Doctores autem hoc negantes, opinative tantum loquuntur, & eorum argumenta probant ſolum primam reſponſionem. Saltem tale peccatum eſt gravius, quam ſi non eſſet talis præceptorum concurſus: nam pluribus ex cauſis obligatus ad aliquid, ſi id omittat, plus peccat, cum plures obligationes, vel unam graviorem violet.

Quæſt. VIII. *Unde petatur gravitas peccatorum?*

„ Nota. Gravitas peccati eſt quantitas, ſeu menſura malitiæ,
„ per quam peccatum eſt magis, aut minus diſconveniens naturæ
„ rationali, ac Legi, & offenſivum Dei, ideoque majore, vel
„ minore pœna dignum. Peccatum autem poteſt eſſe magis, aut
„ minus grave gravitate ejuſdem ſpeciei, aut diverſæ: ſic furtum
„ ſex nummorum eſt levius homicidio, & gravius furto trium
„ nummorum.

Reſp. 1. Gravitas peccati petitur ab objecto, fine, & circumſtantiis, prout diſconveniunt naturæ rationali, & Legi. Nam hæc gravitas æſtimanda eſt ex iis omnibus, & ſingulis, ex quibus abſolute petitur malitia peccatorum; inde enim malitiæ quantitas petitur, unde ipſa ma-

malitia; & inde actus eſt magis malus, unde eſt ſimpliciter malus. At malitia actus ſumitur ex objecto, fine, & circumſtantiis, prout diſconveniunt naturæ rationali, & Legi divinæ. Ergo.

Hinc 1. Peccatum eo magis, vel minus grave eſt, quo vel objectum, vel finis, vel circumſtantia ejus magis, vel minus diſconvenit naturæ rationali, ac Legi, & quo Lex magis, vel minus obligat. Sic ebrietas gravior eſt mendacio officioſo; & furtum eo gravius eſt, quo quantitas ablata major eſt; quia magis diſconvenit, & magis prohibetur.

2. Cæteris paribus, actus habens objectum malum, & finem malum, pejor eſt, quam ſi eſſet ſolum malus ex alterutro, quum ſumant malitiam ab utroque, ideoque majorem habeat. Erit quoque pejor, ſi ſimul malitiam contrahat ex objecto, fine, & circumſtantia. Item malitia, cæteris paribus, tanto gravior eſt, quanto actus ſecundum plures, vel pejores circumſtantias opponitur rationi, & Legi: nam ſicut malitia, ita & ejus incrementum petitur a circumſtantiis moralibus, quum vel debitæ deſunt, vel diſconvenientes adſunt. Hinc S. Th. 2. 2. q. 10. art. 3. ad 3. ait: *Cæteris paribus, gravius peccat fidelis, quam infidelis, tum propter notitiam veritatis ex fide, tum propter Sacramenta, quibus eſt imbutus, quibus peccando contumeliam facit.*

3. Peccatum intra eamdem ſpeciem magis, vel minus grave eſt, quo major, vel minor eſt ejus intenſio, duratio, & quo fit cum majore, vel minore advertentia, libertate, conatu &c. quia tunc magis, vel minus diſconvenit naturæ rationali, ac Legi.

Reſp. 2. Illa peccata, cæteris paribus, graviora ſunt, quæ præſtantioribus virtutibus, & actibus harum excellentioribus directe, ac per ſe opponuntur. Quia, ut docet Sanctus Thomas, peſſimum eſt contrarium optimo: optimum autem in moralibus eſt maxima virtus, & peſſimum eſt graviſſimum peccatum. Præterea dignitas virtutis, & gravitas peccati oppoſiti, petuntur ex eodem objecto, ratione cujus directe opponuntur. Quare odium Dei eſt graviſſimum peccatum, utpote directe oppoſitum præſtantiſſimo charitatis actui.

Porro virtutes præſtantiores ſunt; primo Theologicæ hoc ordine, charitas, ſpes, fides: deinde religio, pœnitentia, quia Deum immediatius reſpiciunt; poſtea reliquæ morales, hoc ordine; prudentia, juſtitia, fortitudo, temperantia: & ſimili ordine procedunt aliæ virtutes his annexæ.

Malitiæ gravitas petitur etiam a modo, quo actus eidem virtuti opponuntur: nam oppoſitio contraria pejor eſt privativa: ſic odium Dei pejus eſt, quam omiſſio amoris præcepti.

Dixi 1. *Directe.* Nam etiam minora vitia indirecte opponuntur majori virtuti, a qua prohibentur. 2. *Per*

omnes Conſtitutiones novas Romanorum Pontificum, atque ad ritus, conſuetudineſque mutandas, quæ periculum non generant animarum, nec ſunt Eccleſiaſticæ honeſtati contrariæ.

At P. a Breno Conſtitutiones indicare videtur, quæ latæ ſint pro tollendis abuſibus, qui ſunt, vel eſſe poſſunt utrique Eccleſiæ communes, hoc eſt quibus pœnæ ſtatuuntur, ut ea e medio tollantur, vel impediantur, quæ Eccleſiaſticæ derogant honeſtati, vel periculum generant animarum; aut ut executioni mandentur præcepta, quæ ad utramque Eccleſiam pertinent. Id autem verum eſt, ac Sacræ Congregationis Decretis omnino conſonum. Dum enim Romani Pontifices, pro paſtorali, quam gerunt, dominici Gregis curam, ex univerſa Eccleſia ſe ſe abuſus tollere velle declarant, ac ea amovere, quæ in ruinam cadunt animarum; & Eccleſiaſticis pœnis, oves omnes ſibi concreditas ſtudent ad æternæ ſalutis viam revocare; præſumendum omnino eſt, velle omnes omnino obligare, dum ad univerſam Eccleſiam Conſtitutiones dirigunt, ac excludunt neminem. Hinc ſupremæ Inquiſitionis decreto anno 1631. die 4. Julii definitum eſt, Orientales tribus in caſibus Romanorum Pontificum Conſtitutionibus comprehendi. Primum, dum agunt de fidei dogmate. Deinde dum expreſſe Pontifex eos deſignat, ut in caſu Schiſmaticorum in Bulla Cœnæ. Demum, dum de iis implicite diſponit, ut in caſibus appellationis ad futurum Concilium, deferentium arma ad infideles, & ſimilia. Et anno 1639. die 7. Auguſti ad dubium propoſitum a P. Michaele Angelo Albertino Soc. Jeſu: *Num Catholici ritus Græci habitantes in Inſulis Maris Ægæi comprehendantur cenſuris reſervatis Sedi Apoſtolicæ. & præſertim in Bulla Cœnæ?* Reſponſum fuit *Affirmative, quod attinet ad executionem Bullæ Cœnæ. Idem dicendum de aliis æque generalibus. Sed tamen poſſunt excuſari ex aliquo capite, v. g. ignorantiæ.*

Atque hinc habes ad Orientales quoque ſpectare decreta omnium Conciliorum, quæ in Occidente celebrata ſunt, qua parte fidei dogmata definiuntur, vel ea vitari præcipiuntur, quæ ſint bonis moribus contraria, vel Eccleſiaſticæ derogant honeſtati. Item Conſtitutiones cum pœnis in iis contentis, quibus Pius V., Innocentius X., Alexander VII., Innocentius XI., Alexander VIII., Clemens XI., aliique Romani Pontifices damnaverunt propoſitiones hæreticas, erroneas, falſas, ſcandaloſas, temerarias &c. Ac demum Conſtitutiones Sanctiſſimi Domini noſtri Benedicti XIV. quibus Confeſſarii prohibentur a Pœnitente nomen complicis exquirere; facultate privantur abſolvendi complices in peccatis contra ſextum præceptum; & pœnis ſubjiciuntur Confeſſarii ſollicitantes ad turpia pœnitentes. Vide Conſtitutionem *Etſi Paſtoralis*, pluries laudatam, in qua §. 9. declarat, Græcos ſubjici *omnibus, & ſingulis Conſti-*

tu-

rationibus contra ſollicitantes, præſertim in Confeſſio-
ne editis, quæ in ſingulas Nationes univerſim vires ſuas
extendunt, & Latinos æque, ac Græcos amplitudine ſua
comprehendunt.

,, NOTA. 1. Si nova Eccleſiæ, vel Romani Pontificis lex ſub ea
,, conditione ſit lata, ut in locis non obliget, niſi poſtquam in iis
,, ſit publicata, ut eſt v. g. Trident. Decretum, quo irrita matri-
,, monia clandeſtina declarantur *in unaquaque Parochia poſt trigin-*
,, *ta dies ſuum robur habere incipiat, a die publicationis in eadem*
,, *Parochia factæ numerandos*, vim obligandi non habet, niſi facta
,, prius publicatione. Nam lex non obligat, niſi quia ratione Le-
,, giſlator ſubditos vult obligare.

,, NOTA. 2. Decreta Congr. Generalis de Propaganda Fide, *quo-*
,, *tieſcumque ſint a Præfecto ejuſdem firmata, & a Secretario ſub-*
,, *ſcripta vim. & valorem habere Conſtitutionis Apoſtolicæ* decrevit
,, Urbanus VIII. ejuſque Decretum confirmavit Innocentius X.
,, die 30. Julii 1652. occaſione litterarum Fratris Antonii a Sancta
,, Maria Ordin. Min. Strict. Obſer. S. Franciſci, in quibus aſſere-
,, batur in Inſulis Philippinis Miſſionarios fuiſſe, qui ſpargerent,
,, *Decreta prædicta Congreg. facere tantum opinionem probabilem,*
,, *ac eſſe puram, & ſimplicem declarationem, unde paſſe etiam*
,, *contrarium defendi*. Hanc autem vim habent Decreta hujuſmodi
,, ex authoritate, quam huic Congregationi conceſſit Gregorius XV.
,, Conſtit. quæ incipit *Imperſcrutabili*. 1. Kal. Julii 1622. in qua
,, ait, ut hujus Congreg. Cardinales, *omnia & ſingula negotia ad*
,, *fidem in univerſo mundo propagandam pertinentia cognoſcant,*
,, *& tractent, & graviora, quæ tractaverint, ad nos referant;*
,, *alia vero per ſeipſos decidant, & expediant pro eorum prudentia,*
,, *Miſſionibus omnibus ad prædicandum, & docendum Evangelium,*
,, *& Catholicam doctrinam, ſuperintendant; Miniſtros neceſſarios*
,, *conſtituant, & mutent. Nos enim eis tam præmiſſa, quam o-*
,, *mnia, & ſingula deſuper neceſſaria, & opportuna (etiamſi*
,, *talia fuerint, quæ ſpecialem, ſpecificam, & expreſſam requirant*
,, *mentionem) faciendi, gerendi, tractandi, agendi, & exequen-*
,, *di plenam, liberam, & amplam facultatem, authoritatem, &*
,, *poteſtatem, Apoſtolica authoritate, earumdem tenore præſentium*
,, *concedimus, & impertimur*. Igitur, quæ fiunt ab hac Sacra
,, Congreg. Decreta, habent a Summi Pontificis authoritate vim
,, Conſtitutionis Apoſtolicæ, atque ut vim obligandi obtineant, ſat
,, eſt, inquit Verricellus quæſt. 224. *Ut authentica copia petenti-*
,, *bus detur, atque a Præfectis Miſſionum ſuis Miſſionariis inti-*
,, *metur*.

,, NOTA 3. Si Miſſionarii, ſive Epiſcopi cenſeant non expedire
,, novam Legem Eccleſiaſticam, vel iſthæc Decreta publicare,
,, quod prudenter credant, in illa Provincia impedimento eſſe
,, poſſe Infidelium converſioni, ac Fidelibus apoſtatandi occaſionem
,, afferre; novæ Legis, vel Decreti publicationem ſuſpendere poſ-
,, ſunt, ut reſolutum fuiſſe in quadam Congreg. a doctiſſimis Theo-
,, logis refert Verricellus tit. 3. de Legibus q. 78. n. 3. Tunc
,, enim prudenter opinantur, Pontificem, vel Sac. Congreg. Cardi-
,, nales, qui hujuſmodi Decreti communi Fidelium bono, & uti-
,, litati proſpicere volunt, nolle, ut in ea Provincia, in qua nil
,, boni, & plurimum mali ſunt allaturi, publicentur. Tenentur
,, vero Apoſtolicam Sedem, vel Sacr. Congreg conſulere, eique
,, circumſtantias omnes explicare, ut ex inſtructione, quam inde
,, accipient, quid ipſis agendum ſit, & qua ratione ſe gerere de-
,, beant, intelligant.

,, NOTA 4. In caſibus alicujus difficultatis, controverſiæ, & de-

,, cla-

„ clarationis Decretorum Romani Pontificis, ſive Sacr. Congrega-
„ tionis, ne privatis diſſidiis, & controverſiis, ac diſſona, circa
„ ea, quæ fideles docere debent, doctrina, fidelibus ſcandalo ſint,
„ & infidelibus ludibrio exponant Religionem, & Apoſtolicam Se-
„ dem; tenentur recurrere ad eamdem Sedem Apoſtolicam, vel Sa-
„ cram Congregationem de propaganda Fide; ac reſolutioni, ſive
„ explicationi, quam inde habebunt, omnino acquieſcere; quem-
„ admodum ab eadem Congregatione, approbante etiam Innocen-
„ tio X. decretum fuit die 27. Martii anno 1631.

Quæſt. IV. *Utrum Patriarchæ, & Epiſcopi Orientales diſpenſare poſſint Fideles ipſis ſubjectos a Romani Pontificis legibus, & ab iis, quæ ex univerſali Orientalis Eccleſiæ conſuetudine pendent?*

Reſp. Ordinaria poteſtate non poſſe; poſſe autem ex Romani Pontificis conceſſione. Utraque reſponſionis pars iis argumentis oſtenditur, quæ Antoine affert cap. 6. qu. 1. de legibus. Nam Epiſcopi, ac etiam majores Orientalis Eccleſiæ Patriarchæ, ut Alexandrinus, Antiochenus, Hieroſolymitanus, & Conſtantinopolitanus, Romano Pontifici, ejuſque Legibus, ac etiam conſuetudinibus, quibus univerſalis Orientalis Eccleſiæ diſciplina continetur, ſubjecti ſunt. Inferior nequit ſe, ſibique ſubjectos a lege ſolvere, quæ a ſuperiore ſit lata, & cui ſit ipſe ſubjectus. Hinc quum Stephanus Patriarcha Armenus anno 1289. nobiles nonnullos diſpenſaſſet, ut in tertio conſanguinitatis gradu Matrimonium contraherent; Gregorius ejus Succeſſor conjuges monuit nullum fuiſſe ita contractum Matrimonium. Et quum petiiſſent a Bonifacio VIII. diſpenſationem, Epiſtola, quæ eſt 268. l. 4. ita reſcripſit: *Solus Papa Romanus poteſt in univerſalibus legibus diſpenſare, qui legibus ſolutus eſt.* Et infra: *dictus Stephanus in hoc diſpenſare non potuit, propter quod non diſpenſator extitit, ſed deceptor.* Et San. mem. BENEDICTI XIV. Conſt. incipiens: *Demandatam cælitus: quæ inducta fuerat* ab Euthymio Archiepiſcopo Tyri, & Sidonis, *auctoritate propria, inconſultoque Romano Pontifice, nonnullarum Eccleſiæ Græcæ conſuetudine, immutationem revocat*, ac omnino irritam declarat: ſicut etiam *innovationem, & abſtinentiarum relaxationem, & coarctationem in detrimentum veteris Eccleſiarum Græcarum diſciplinæ*, a Cyrillo Antiocheno Patriarcha factam, *deficiente auctoritate Apoſtolicæ Sedis:* Atque decernit quoad ritus, & mores Eccleſiæ Græcæ: *nemini licuiſſe, aut licere quovis titulo, & colore, aut dignitate etiamſi Patriarchali, aut Epiſcopali præfulgeat, quidquam innovare, aut aliquid introducere, quod integram, exactamque eorumdem obſervationem imminuat.* Vide infra appendicem ad tractatum de jejunio, & notam ad quæſt. 3. c. III. de impedimentis Matrimonii.

TRA-

TRACTATUS
DE PECCATIS.

CAPUT PRIMUM.

De peccati natura, diviſione, diſtinctione, & gravitate.

Quæſt. I. *Quid eſt peccatum proprie dictum?*

Reſp. Eſt Legis divinæ violatio libera, ſive actus libere factus, vel omiſſus contra Legem Dei. Nam 1. eſt Legis divinæ violatio, ex S. Amb. lib. de Paradiſo c. 8. *Quid eſt peccatum, niſi prævaricatio Legis divinæ, & cæleſtium inobedientia præceptorum?* Et ex Aug. l. 22. contra Fauſtum c. 27. *Peccatum eſt factum, vel dictum, vel concupitum aliud contra Legem Dei æternam.* Ubi ſub facto, dicto, concupito comprehenditur omiſſio: nam nomine actus in moralibus intelligitur etiam omiſſio, quia hæc habetur ut actio in ordine ad mores, & culpam: & omittens id, quod facere tenetur, cenſetur moraliter facere contra id, quod tenetur facere. Imo omiſſio pura libera, ſi detur, eſt moraliter, & interpretative operatio, quatenus eſt virtuale, & interpretativum libertatis exercitium. Nam ſi poſitis omnibus ad volendum, & agendum prærequiſitis, voluntas abſtinet ab omni actu, tunc libere non vult, libere non agit, & perinde ſe habet in æſtimatione prudenti, atque in ordine ad imputabilitatem, ac ſi poſitive nollet, poſitive vellet non agere: proindeque tunc virtualiter, & interpretative exercet libertatem ſuam, virtualiter, & interpretative volendo non agere. Ratio eſt, quia omnis, & ſola violatio Legis divinæ eſt offenſa Dei, ideoque peccatum. Porro quum Lex divina, naturalis, & poſitiva præcipiat obſervationem omnis præcepti humani legitimi, & omnis poteſtas ſit a Deo: qui illud non ſervat, violat Legem divinam, & ſic peccat.

2. Eſt violatio libera, vel in ſe, vel ſaltem in cauſa, aut periculo, ita ut non ſit ex ulla neceſſitate intrinſeca, ac antecedente, & vere potuerit vitari. Nam Eccleſia damnavit ut hæreticam hanc Janſenii propoſitionem: *Ad merendum, & demerendum in ſtatu naturæ lapſæ non requiritur in homine libertas a neceſſitate, ſed ſufficit libertas a coactione.* Ratio eſt, quia nemo poteſt eſſe dignus vituperio, & pœna, propter actionem, vel omiſſionem ei non liberam, ſed plane neceſſariam, ut docet S. Auguſt. lib. de duabus animabus, c. 11. & per ſe patet. Præterea tenemur ad vitandum peccatum; at ne-

mo poteſt ad impoſſibile obligari, reg. 6. Jur. in 6. Hinc illud S. Auguſt. lib. cit. c. 11. *Peccati reum tenere quemquam, quia non fecit, quod facere non potuit, ſummæ iniquitatis eſt, & inſaniæ.*

Dices. Poteſt dari peccatum mere philoſophicum, quod ſcilicet ſoli rationi, non Legi divinæ adverſetur, nec ſit offenſa Dei.

Reſp. Hoc repugnat. Quia qui peccat contra rectam rationem, ſimul & indiviſibiliter peccat contra Legem Dei, & ſic Deum offendit: nam dictamen rectæ rationis eſt intimatio Legis divinæ æternæ, neceſſario prohibentis quidquid dedecet naturam rationalem, & præcipientis quidquid eſt neceſſarium ad vivendum conformiter, ac decenter naturæ rationali, & aliunde nemo poteſt ignorare ſaltem invincibiliter, quidquid diſconvenit naturæ rationali ut rationali, eſſe prohibitum a Deo ſupremo authore, ac rectore naturæ rationali. Quoties enim recta ratio dictat aliquid diſconvenire naturæ rationali, ſimul ſaltem confuſe dictat illud idem diſplicere ſupremo enti, naturæ rationalis authori, & rectori, cujus eſt eam convenienter ſapientiæ, ac ſanctitati ſuæ regere. Hinc Alexander VII. ut erroneam damnavit hanc propoſitionem: *Peccatum philoſophicum, ſeu morale eſt actus humanus diſconveniens naturæ rationali, & rectæ rationi: theologicum vero, & morale eſt tranſgreſſio libera Legis divinæ. Philoſophicum quantumvis grave in illo, qui Deum vel ignorat, vel de Deo actu non cogitat, eſt grave peccatum, ſed non eſt offenſa Dei, neque peccatum mortale diſſolvens amicitiam Dei, neque æterna pœna dignum.*

Quæſt. II. *Quænam excuſant a peccato?*

Reſp. Quum peccatum ſit eſſentialiter liberum, & voluntarium vel in ſe, vel in alio; excuſat generatim ab eo quidquid tollit voluntarium & liberum; ut ignorantia invincibilis, quia tollit voluntarium; vel impotentia phyſica, quia tollit liberum; aut metus, vel paſſio antecedens tollens uſum rationis, quia utrumque tollit. Quod autem auget, vel minuit liberum, aut voluntarium, cæteris paribus, auget, vel minuit peccatum.

Quæſt. III. *An metus excuſat a peccato?*

Reſp 1. Metus levis nunquam excuſat a peccato. Quia non tollit voluntarium, nec liberum, nec excuſat ab obſervatione ullius Legis, quum ſit vanus, & Lex quælibet obliget ſaltem cum aliquo incommodo. Hinc regula 144. §. de regul. Jur. *Vani timoris juſta excuſatio non eſt.*

Reſp. 2 Metus gravis numquam excuſat hominem ſui compotem in iis, quæ ſunt intrinſece mala, ſeu prohibita Lege naturali. *Inter omnes conſtat.* Quia ea non deſinunt eſſe mala in quovis periculo, ac vetita; & aliunde metus ille non impedit voluntarium ſimpliciter,

ac

ac liberum. Nullum autem peccatum, etſi veniale, facere licet ad vitandum quodvis aliud malum: nam quodvis peccatum, etiam veniale, utpote offenſa Dei, entis ſupremi, & in omni perfectione infiniti, eſt malum gravius quovis alio, quod non eſt peccatum. Deinde omne peccatum ut peccatum eſt, intrinſece, & eſſentialiter illicitum: Ergo numquam ob ullum bonum, aut malum pœnale poteſt eſſe licitum: nam natura, & eſſentia rerum mutari nequit. Unde ad tuendam vitam propriam non licet mentiri.

Metus tamen gravis minuit culpam, ex c. *Sacris*, de iis, quæ vi &c. ibi: ***Licet metus attenuet culpam, tamen non eam prorſus excludit***, quia minuit, ſed non tollit voluntarium. Nunquam tamen ſic culpam attenuat, ut eam de mortali faciat venialem in materia gravi, ut patet in iis, qui metu diræ mortis Idolis ſacrificarunt: quia nempe relinquit conſenſum ſufficienter liberum: nam eo non obſtante actus procedit a voluntate cum cognitione etiam perfecta, & fit ex electione, & abſque neceſſitate phyſica, ita ut poſſit non fieri.

Reſp. 3. Metus prudens damni gravis excuſat a peccato in iis, quæ ſunt contra Legem non obligantem cum gravi damno. Nam excuſat ab obſervatione talis Legis. Lex autem humana ordinarie non obligat cum gravi detrimento, niſi charitas, vel bonum commune, vel vitatio ſcandali, aut contemptus religionis, poteſtatiſve legitimæ id exigat.

Quæſt. IV. *Quomodo dividitur peccatum?*

Reſp. Dividitur præcipue 1. in originale, quod in ipſa origine ab Adamo contrahimus: & perſonale, quod peccantis voluntate phyſice propria committitur. 2. In mortale, & veniale. 3. In peccatum commiſſionis, & omiſſionis. 4. In actuale, & habituale. 5. In peccata contra Deum, contra proximum, & contra ipſum peccantem, ratione ſcilicet virtutum, contra quas peccatur: ſunt enim quædam virtutes, quæ habent Deum pro objecto immediato, ut fides, ſpes, charitas: unde peccata, quæ illis adverſantur, ſunt ſpeciali modo contra Deum. Aliæ habent pro objecto proximum, ut juſtitia, miſericordia, dilectio proximi: unde peccata, quæ illis opponuntur, ſunt contra proximum. Aliæ demum recte diſponunt hominem erga ſeipſum, ut fortitudo, temperantia &c. Unde peccata iis oppoſita ſunt ſpeciali modo contra ipſum peccantem: quamvis omnia peccata generali quadam ratione ſint contra Deum, qui illis omnibus offenditur, & contra ipſum peccantem, cui omnia nocent. 6. In peccata ignorantiæ, infirmitatis, & malitiæ. 7. In ſeptem capitalia.

Quæſt. V. *Unde petitur ſpecifica peccatorum diſtinctio?*

„ Nota. 1. Species moralis peccati eſt ſpecialis malitia, per „ quam unum peccatum eſſentialiter differt ab alio. Malitia autem

„ a-

„ actus eſt ejus deformitas, ac oppoſitio cum natura rationali, & „ Lege divina. Unde illa peccata differunt ſpecie, quæ habent di„ ſconvenientiam, & oppoſitionem cum natura rationali, & Lege „ divina notabiliter inter ſe diverſam.

„ NOTA 2. Voce objecti hic intelligitur id totum, in quod vo„ luntas tendit per actum malum; ex hoc enim omnis refundi „ poteſt malitia in actum ipſum. Unde objectum voluntatis com„ plectitur objectum materiale, ſeu id, quod vult: objectum for„ male, ſeu id, propter quod vult; & circumſtantias, in quibus „ vult, & fit actus. Ex his autem omnibus, & ſingulis aliqua „ notabilis diverſitas malitiæ poteſt actui accidere.

Reſp. 1. Ea peccata ſpecie differunt, per quæ violantur præcepta ſpecie moraliter diverſa. Quia quum peccatum ſit tranſgreſſio Legis, ſeu præcepti, tranſgreſſiones præceptorum ſpecie diverſorum, quæ ſunt tranſgreſſiones ſpecie, & notabiliter diverſæ, ſunt peccata ſpecie diverſa. Præcepta autem ſpecie diverſa ſunt ea, quæ præcipiunt, aut prohibent actus diverſæ ſpeciei moralis, vel actus ejuſdem ſpeciei, ſed ex diverſo motivo proximo. Actus vero diverſæ ſpeciei moralis ſunt ii, qui habent convenientiam, vel diſconvenientiam notabiliter diverſam cum natura rationali, & Lege divina.

Hinc ſi per unam, eamdemque actionem, vel omiſſionem violatur multiplex præceptum ſpecie morali diverſum, tunc committitur multiplex ſpecie peccatum. Sic 1. eadem percuſſio Clerici eſt duplex ſpecie peccatum, unum injuſtitiæ, & alterum ſacrilegii. 2. Beneficiatus ſacro Ordine initiatus, una omiſſione Horarum duo ſpecie peccata committit, quia violat ſimul duas virtutes ſpecies diverſas, nempe religionem, & juſtitiam, ex quarum præcepto obligatur ad Horas. 3. Qui ex voto, & præcepto Confeſſarii tenetur jejunare feria ſexta, non jejunans, occurrente vigilia, v. g. S. Matthæi, tria ſpecie peccata admittit, unum intemperantiæ, ſecundum contra præceptum Confeſſarii ex motivo pœnitentiæ, tertium contra religionem propter votum. Imo peccata, quæ eidem virtuti, ſed modo notabiliter diverſo opponuntur, ſunt ſpecie diverſa; nam habent difformitatem notabiliter diverſam: ſic avaritia, & prodigalitas, quæ liberalitati opponuntur, ſunt vitia ſpecie diverſa; quia ei opponuntur modo notabiliter diverſo, nempe per defectum, & per exceſſum.

Reſp. 2. Diſtinctio ſpecifica peccatorum recte etiam petitur ab objecto, fine, & circumſtantiis, quæ ſpecialem habent diſconvenientiam cum natura rationali, & Lege divina. Quia actus voluntatis ſumit malitiam moralem in aliqua ſpecie ab objecto, fine, & circumſtantiis moralibus: nam actus voluntatis fertur ſaltem interpretative in iſta omnia: & malus eſt hoc ipſo, quod fertur etiam interpretative in aliquid malum, ſeu diſconveniens rectæ rationi, & Legi, quum hoc ipſo diſconveniat naturæ rationali, & Legi. Ergo ſi iſta habeant ſpecialem malitiam ſpe-

ſpecie diverſam, actus voluntatis habebunt quoque malitiam ſpecie diverſam, ideoque ſpecie differant. Item actus voluntatis habet diſconvenientiam cum natura rationali, & Lege divina, ideoque malitiam moralem hoc ipſo, quod vult aliquid malum, vel vult aliquid etiam de ſe licitum, ſed vel ob finem malum, vel in circumſtantia mala, ſeu diſconvenienti: nam talis volitio diſconvenit naturæ rationali, & prohibetur a Deo. Ergo habet ſpecialem malitiam hoc ipſo, quod vult objectum ſpecialiter malum, vel aliquid ob finem ſpecialiter malum, vel in circumſtantia ſpecialiter mala.

Id patet etiam inductione. Nam 1. actus, quo quis vult furari, ſumit a furto malitiam in ſpecie injuſtitiæ. 2. Actus, quo quis vult labore etſi licito lucrari ad ſe inebriandum, ſumit malitiam intemperantiæ ab hoc fine. 3. Celebratio Miſſæ in loco vetito, ſeu indecenti, habet malitiam irreligionis ex circumſtantia loci, propter quam ipſa dedecet, & prohibetur. 4. Actus, quo quis vult objectum malum, ob finem malum, in circumſtantia mala, ſumit ab his tribus malitiam in triplici ſpecie peccati, ſi hæc ſint diverſæ malitiæ: quia tunc habet triplicem diſconvenientiam, & oppoſitionem cum natura rationali, & Lege divina notabiliter inter ſe diverſam: ſic actus, quo quis vult furari in templo, ut fornicetur, habet triplicem malitiam ſpecie diverſam, ſcilicet injuſtitiæ, ſacrilegii, & luxuriæ.

Quæſt. VI. *Unde petitur diſtinctio numerica peccatorum?*

„ NOTA 1. Agitur hic de multiplicatione peccatorum non phy-
„ ſica, ſed morali, & in ordine ad confeſſionem, ſeu ad ferendum ſalutare, ac rectum judicium de illis, & de ſtatu peccatoris. 2. Unus & idem actus, ſi plures malitias habuerit, eſt peccatum multiplex moraliter, & in ordine ad Confeſſionem, in quo actus conſideratur non ſecundum entitatem phyſicam, ſed ſecundum malitiam. 3. Actus internus voluntatis, & externus alterius potentiæ, circa quem prior ille verſatur, unum numero peccatum conſtituunt, v. gr. volitio furandi, & ablatio rei alienæ; quia actus internus, & externus ab eo imperatus unum, eumdemque totalem actum moralem conſtituunt.

Reſp. Generatim peccata multiplicantur ſecundum numerum intra eamdem ſpeciem, pro numero, ſeu multitudine objectorum totalium, vel actionum ex ſe completarum, aut quæ interius, vel exterius conſummantur, vel quæ inter ſe non uniuntur: item per interruptionem moralem actuum. Nam tunc plures actus non cenſentur una moraliter actio, & habent plures numero malitias. Sed hæc ſpeciatim explicanda ſunt.

1. Itaque peccata multiplicantur pro numero objectorum totalium, ita ut actus malus phyſice unus, verſans circa plura objecta totalia, ſit moraliter plura numero peccata. *Ita communior ſententia*. Quia tunc eſt multiplex, & numero diſtincta moraliter malitia in ejuſmodi ob-

objectis : nam ſingula objecta habent ſuam malitiam numero diſtinctam a malitia aliorum. Ergo eſt multiplex ſaltem æquivalenter, & diſtincta numero moraliter malitia in actu voluntatis phyſice uno, tendentis in illa objecta ; nam tota malitia objecti, & actus externi communicatur actui voluntatis , quum ſit volita ſaltem indirecte, & interpretative. Præterea ſicut unus actus eſt multiplex ſpecie peccatum, dum habet multiplicem ſpecie malitiam, ita eſt multiplex numero peccatum, quum habet multiplicem numero malitiam. Et quamvis eſſet unum peccatum in rigore metaphyſico, tamen ſunt plura moraliter in prudenti hominum æſtimatione. Ea autem peccata ſunt plura numero in ordine ad confeſſionem, quæ humano modo, ſeu in prudentum æſtimatione, plura reputantur. Hinc qui unico actu vult ſex homines occidere, vel reipſa unica tormenti bellici exploſione occidit, ſex moraliter peccata committit uno illo actu : & hic unus actus ſex homicidiis ſeorſim patratis æquivalet, etiam in ordine ad obligationem confitendi. Item qui uno actu tribus convitiatur, aut detrahit, triplicis peccati reus eſt ; & hic actus judicio prudentum, etiam in ratione numeri æquivalet tribus actibus, per quos detraheretur ſingulis. In confeſſione tamen dicere debet : *Uno actu tribus detraxi*, non autem *Ter detraxi* ; alioqui ſignificaret tres malitias per tres actus diſtinctos contraxiſſe, quod falſum eſt.

2. Peccata, quæ interius conſummantur, ut hæreſis, odium, deſiderium, delectatio moroſa &c. multiplicantur per quamcumque ceſſationem ſive voluntariam, ſive naturalem ex ſomno, vel diſtractionem animi ortam, & illorum repetitionem. Quia ſinguli actus repetiti ſunt per ſe peccata, & nil eſt, in quo uniantur, & continuentur ad conſtituendum unum peccatum. Nam non uniuntur, nec continuantur in actu, objecto, vel effectu externo, ut ſupponitur, neque in actu interno, quum inter actus internos intercedat aliqua ceſſatio ; unde ad ſingulos actus requiritur nova determinatio voluntatis. Ergo ſunt plura reipſa peccata. Ergo ut plura confitenda ſunt : nam multitudo numerica perinde ac ſpecifica declaranda eſt.

Hinc qui actum odii in proximum elicuit, & poſt ſomnum, vel aliquam diſtractionem eum renovat, duo peccata odii admittit. Quando autem horum peccatorum numerus iniri nequit, tunc ſatis eſt in confeſſione moram temporis explicare, v. gr. perſeveravi per horam in delectatione venerea, per hebdomadam in odio &c. Et hos actus interea renovavi toties, vel ſæpe, vel raro ; tunc enim declaratur numerus eo modo, quo moraliter fieri poteſt, & per modum unius confuſæ multitudinis in tali mora incluſæ, quæ ex communi agendi modo a Confeſſario æſtimatur.

Item peccata, quæ conſummantur in actione externa, mul-

multiplicantur per ceſſationem totius actus tum interni, tum externi, & alterius ſimilis repetionem. Quia tunc nil remanet, in quo uniantur, & continuentur, & adeſt nova determinatio voluntatis ad ſingula peccata, ut dixi de mere internis, nec unum perſeverat virtualiter in alio.

At non multiplicantur per ceſſationem, & repetitionem propoſiti circa idem objectum, quamdiu efficacitas primi propoſiti in libero aliquo effectu, vel opere externo perdurat. Quia tunc prior actus voluntatis in illo effectu, vel opere virtualiter perſeverat; & ſic ſemper virtualis voluntas continuatur, & durat: unde unum moraliter peccatum ex illis omnibus actibus conſtituitur. Sic qui ex voluntate occidendi inimicum, mane ſurgit, gladio ſe accingit, proficiſcitur, quærit illum, & poſt plures horas repertum invadit, pluries vulnerat, & tandem occidit; quamvis in itinere cogitet de aliis rebus, confabuletur, legat, ſæpiuſque volitionem occidendi renovet, committit unum moraliter peccatum, eo tamen gravius, quo pluries renovavit voluntatem occidendi. Quia internæ illæ volitiones repetitæ, cenſentur una moraliter continua actio humana; nam prior virtualiter in illa ſerie actuum externorum ſubordinatorum perſeverat, ac continuatur. Neque ſeries illa cenſetur moraliter interrumpi per colloquium, aut diſtractionem voluntariam ad alia, quia iſtæ actiones ordinarie intermiſceri ſolent ſeriei diuturnæ actionum. Neque enim quælibet interruptio phyſica tollit unitatem moralem, ut patet in comeſtione, quæ cenſetur unica, licet interrumpatur per lectionem epiſtolæ, colloquium &c.

Aliud eſſet, ſi interruptio illius ſeriei eſſet extraordinaria: nam hæc tollit unitatem moralem actionis, licet prior voluntas non retractetur. Quod contingit, quum ex alio fine interrumpitur aliquod opus moram, & attentionem talem exigens, ut ad reſumendam poſtea intermiſſam mediorum ſeriem, neceſſe ſit primam intentionem renovare; & requiratur nova deliberatio, ac determinatio; ut ſi homicida ille longius divertat a via, qua inimicum inſequitur, ad conficiendum aliquod negotium ſuperveniens, quo confecto ad priorem viam revertatur.

3. Si actus externi mali plures phyſice ſint in ſe completi, & de ſe non ſpectent ad conſummationem unius peccati, vel operis, ſunt plura numero peccata, quamvis ad unum finem ab operante referantur, nam non cenſetur una moraliter actio. Sic qui die Natali Chriſti tres legens continenter Miſſas, ter communicatur in peccato mortali, ter peccat, quamvis tres Miſſas ad unum finem ordinaret. Sic pollutio, quamvis fiat ex intentione copulæ, ſemper eſt peccatum ab ea diſtinctum: quia ex ſe non ordinatur ad copulam; imo eſt contra finem copulæ, nempe generationem. Item copula ter pa-

trata

trata cum eadem, & eadem hora, tria ſunt peccata; quia una copula non facit unum moraliter actum cum alia, ſed ſunt ſingulæ actiones completæ, ac totales. Item Sacerdos pluribus Euchariſtiam adminiſtrans in ſtatu peccati, plura perpetrat ſacrilegia, quia quælibet communio eſt actio completa, nec ulla ad aliam ordinatur.

4. Actus externi plures phyſice ex ſe non completi, ſed ſubordinati, ſi ad eumdem actum principalem ordinentur tamquam illius diſpoſitiones, media, inchoationes, ſintque cum illo ſimilis malitiæ, ac circa idem objectum, conſtituunt unum moraliter peccatum cum ipſo actu principali. Nam tunc ita uniuntur, ut judicio prudentum cenſeantur una actio in genere moris; & in illis actibus cenſetur una deliberatio, ac determinatio voluntatis virtualiter, ac moraliter perſeverans. Sic ictus, & vulnera ordinata ad homicidium ejuſdem conſummandum, ſunt unum totale peccatum cum homicidio. Item tactus, verba, & oſcula impudica ordinata ad fornicationem ſubſequentem, faciunt cum ea unum peccatum moraliter, & in ordine ad Confeſſionem. Unde non eſt neceſſe illorum numerum exprimere, niſi generatim, eo quod multum aggravent peccatum, *quod tanto gravius eſt, quanto plura concurrunt*, ait S. Antonin. 2. part. tit. 5. cap. 1. §. 10.

Si quæ tamen circumſtantiæ extraordinariæ per ſe malæ illis adjungerentur, ſpeciatim explicandæ ſunt, ut monet Suarez.

Dixi, *Similis malitiæ*: nam ſi media aſſumpta, vel actus habeant malitiam ſpecie diverſam a malitia finis, ſeu actus principalis, ſunt plura ſpecie peccata exprimenda.

Delectationes vero moroſæ, tactus, & verba impudica, quæ ſubſequuntur copulam, ſunt peccata inter ſe, & a copula diſtincta. Ita *Suarez*, *Vaſquez*, *&* *alii*. Quia ſunt ex ſe inchoationes, ac diſpoſitiones ad novam copulam. Et quia actus ſubſequentes actum principalem, ac conſummatum neque ſunt partes, aut diſpoſitiones, nec proprietates prioris actus, neque etiam ejus complementum, quum ipſe actus ſit conſummatus, & ex ſe completus; neque in illo expreſſe intelliguntur, quum ei tantum per accidens ex malitia operantis adjungantur.

Quod ſi tales actus ſubordinati non referantur per intentionem peccantis ad eundem actum principalem, ſunt multiplex peccatum. Quia tunc non uniuntur nec in æſtimatione prudenti cenſetur una moraliter actio; & ad actum ſubordinatum, & actum principalem requiritur duplex, etiam moraliter, deliberatio, & determinatio. Sic ſi Petrus primum voluiſſet tantum vulnerare Paulum; & poſtea ex ira ferveſcente eum occideret, ſunt duo peccata ſpeciatim explicanda. Item ſi Titius oſcula, & tactus exercens non intendat copulam, ſive hæc poſtea ob libidinem auctam ſequatur, ſive non, debet numerum tactuum, & oſculorum confiteri. Imo actus ſibi ſubordinati, & ad eundem finem ordinati, ſunt plura moraliter

pec-

peccata, ſi inter illos intercedat magna mora temporis: quia tunc cenſetur moraliter interrumpi, nec continuari. Hoc totum debet cum proportione applicari ad unitatem, vel pluralitatem aliorum peccatorum.

5. Peccata multiplicantur per interruptionem moralem, quæ vel fit per retractationem etiam virtualem prioris voluntatis, & poſtea ejuſdem repetitionem. Nam poſita retractatione, ſeu voluntate contraria, jam prior voluntas non manet formaliter, nec virtualiter, nec influit in actum poſtea ſecutum, ideoque ad novum actum requiritur alia deliberatio, & determinatio: unde voluntas reſumpta non poteſt cenſeri unus moraliter actus cum priore. Vel fit per deliberatam converſionem ad aliquid incompoſſibile cum priore actu intento; nam hæc eſt retractatio interpretativa, quæ multiplicat peccata repetita; hoc ipſo enim quod advertenter vis aliquid cum priore actu incompoſſibile, cenſeris tunc non velle, quod prius volebas.

Item actus voluntatis interrumpitur moraliter, quum neque actu, neque virtute perſeverat: quod fit non ſolum per retractationem, ſed etiam per ſomnum, vel diuturnam applicationem ad aliam rem. Unde tunc ad quemlibet actum requiritur nova deliberatio, & determinatio.

„ NOTA. Quum hæc tota unitas, & pluralitas ſit moralis, „ æſtimari debet ex prudenti judicio, & uſu circa unitatem, vel „ pluralitatem actionis humanæ, ſpectatis circumſtantiis, & qua„ litatibus actionum.

Quæſt. VII. *An ſit multiplex peccatum in eadem actione, vel omiſſione, ratione plurium præceptorum, quibus ſtatuitur ex motivo ejuſdem virtutis?*

Reſp. 1. Ex communi ſententia eſt unicum; ſi hæc præcepta inter ſe ſubordinata, aut connexa ſint, & idem numero objectum per ſe ſpectent ex eodem motivo proximo. Quia tunc hæc præcepta unicam, eamdemque numero obligationem imponunt, ſicut eamdem numero honeſtatem intendunt, quando eumdem numero actum per ſe præſcribunt. Ergo illorum violatio unam, eamdemque numero malitiam, ac turpitudinem inducit. Sic uſura, etſi quadruplici jure vetita, unicum eſt peccatum, ſicut & violatio ejuſdem voti multoties renovati, aut jejunii quatuor temporum Quadrageſimæ.

Tamen quum violatur obligatio pluribus titulis ejuſdem rationis impoſita, tunc peccatum eſt gravius quam ſi eſſet unicus titulus: quia quum ſinguli tituli imponant obligationem, plures illam augent, ac proinde aggravant illius violationem. Sic Religioſus Sacro ordine inſignitus, gravius peccat omiſſione Breviarii, quam alter eo non inſignitus.

Reſp. 2. Probabile eſt multiplex eſſe numero peccatum in Confeſſione declarandum, ſi præcepta ſint inter ſe diſpa-

parata, hoc eſt; nec ſubordinatâ, nec connexa inter ſe, neque eamdem numero actionem, vel omiſſionem per ſe præſcribant. Quia ibi eſt multiplex numero peccatum, ubi violantur plures obligationes ab invicem numero contradiſtinctæ, & ſimiles: tum violatio cujuslibet obligationis ſic diſtinctæ eſt peccatum; & proinde violatio duplex eſt duplex peccatum. At ubi violantur plura præcepta diſparata, neque eamdem numero actionem, vel omiſſionem per ſe præſcribentia, ibi violantur plures obligationes ab invicem contradiſtinctæ: nam quodlibet ex hujuſmodi præceptis imponit obligationem perfectam, & completam, eamque ſeparabilem ab obligatione alterius præcepti, a qua plerumque, & per ſe ſeparatur, & reſpectu cujus ſe habet per accidens: ideoque plura imponunt plures obligationes contradiſtinctas. Ergo.

Nec obſtat, quod interdum per unum eumdemque actum impleri poſſint; quia hoc fit per accidens, & ſicut tunc unus ille actus habet rationem duplicis obſervationis, ita omiſſio illius habet rationem duplicis transgreſſionis, moraliter loquendo. Sic feſto S. Matthæi incidente in diem Dominicam, unica auditione Miſſæ duplex præceptum impletur; ea omiſſa, duplex erit transgreſſio Item vigilia ejuſdem incidente in Sabbathum Quattuor Temporum ſufficiet ſemel jejunare, ſi autem violetur jejunium duplex eſt peccatum. Quia tunc violatur duplex præceptum diſparatum, nec per ſe reſpiciens idem numero objectum, ſi enim feſtum, & vigilia incideret in alium diem, ut fere fit, eſſet obligatio ad duas Miſſas. & duo jejunia. Et hic videtur eſſe communis ſenſus fidelium, & tanquam duo peccata confitentium, dum ad id advertunt Doctores autem hoc negantes, opinative tantum loquuntur, & eorum argumenta probant ſolum primam reſponſionem. Saltem tale peccatum eſt gravius, quam ſi non eſſet talis præceptorum concurſus: nam pluribus ex cauſis obligatus ad aliquid, ſi id omittat, plus peccat, cum plures obligationes, vel unam graviorem violet.

Quæſt. VIII. *Unde petatur gravitas peccatorum?*

„ Nota. Gravitas peccati eſt quantitas, ſeu menſura malitiæ, „ per quam peccatum eſt magis, aut minus diſconveniens naturæ „ rationali, ac Legi, & offenſivum Dei, ideoque majore, vel „ minore pœna dignum. Peccatum autem poteſt eſſe magis, aut „ minus grave gravitate ejuſdem ſpeciei, aut diverſæ: ſic furtum „ ſex nummorum eſt levius homicidio, & gravius furto trium „ nummorum.

Reſp. 1. Gravitas peccati petitur ab objecto, fine, & circumſtantiis, prout diſconveniunt naturæ rationali, & Legi. Nam hæc gravitas æſtimanda eſt ex iis omnibus, & ſingulis, ex quibus abſolute petitur malitia peccatorum; inde enim malitiæ quantitas petitur, unde ipſa

ma-

malitia; & inde actus eſt magis malus, unde eſt ſimpliciter malus. At malitia actus ſumitur ex objecto, fine, & circumſtantiis, prout diſconveniunt naturæ rationali, & Legi divinæ. Ergo.

Hinc 1. Peccatum eo magis, vel minus grave eſt, quo vel objectum, vel finis, vel circumſtantia ejus magis, vel minus diſconvenit naturæ rationali, ac Legi, & quo Lex magis, vel minus obligat. Sic ebrietas gravior eſt mendacio officioſo; & furtum eo gravius eſt, quo quantitas ablata major eſt; quia magis diſconvenit, & magis prohibetur.

2. Cæteris paribus, actus habens objectum malum, & finem malum, pejor eſt, quam ſi eſſet ſolum malus ex alterutro, quum ſumant malitiam ab utroque, ideoque majorem habeat. Erit quoque pejor, ſi ſimul malitiam contrahat ex objecto, fine, & circumſtantia. Item malitia, cæteris paribus, tanto gravior eſt, quanto actus ſecundum plures, vel pejores circumſtantias opponitur rationi, & Legi: nam ſicut malitia, ita & ejus incrementum petitur a circumſtantiis moralibus, quum vel debitæ deſunt, vel diſconvenientes adſunt. Hinc S. Th. 2. 2. q. 10. art. 3. ad 3. ait: *Cæteris paribus, gravius peccat fidelis, quam infidelis, tum propter notitiam veritatis ex fide, tum propter Sacramenta, quibus eſt imbutus, quibus peccando contumeliam facit.*

3. Peccatum intra eamdem ſpeciem magis, vel minus grave eſt, quo major, vel minor eſt ejus intenſio, duratio, & quo fit cum majore, vel minore advertentia, libertate, conatu &c. quia tunc magis, vel minus diſconvenit naturæ rationali, ac Legi.

Reſp. 2. Illa peccata, cæteris paribus, graviora ſunt, quæ præſtantioribus virtutibus, & actibus harum excellentioribus directe, ac per ſe opponuntur. Quia, ut docet Sanctus Thomas, peſſimum eſt contrarium optimo: optimum autem in moralibus eſt maxima virtus, & peſſimum eſt graviſſimum peccatum. Præterea dignitas virtutis, & gravitas peccati oppoſiti, petuntur ex eodem objecto, ratione cujus directe opponuntur. Quare odium Dei eſt graviſſimum peccatum, utpote directe oppoſitum præſtantiſſimo charitatis actui.

Porro virtutes præſtantiores ſunt; primo Theologicæ hoc ordine, charitas, ſpes, fides: deinde religio, pœnitentia, quia Deum immediatius reſpiciunt: poſtea reliquæ morales, hoc ordine; prudentia, juſtitia, fortitudo, temperantia: & ſimili ordine procedunt aliæ virtutes his annexæ.

Malitiæ gravitas petitur etiam a modo, quo actus eidem virtuti opponuntur: nam oppoſitio contraria pejor eſt privativa: ſic odium Dei pejus eſt, quam omiſſio amoris præcepti.

Dixi 1. *Directe*. Nam etiam minora vitia indirecte opponuntur majori virtuti, a qua prohibentur. 2. *Per*

ſe, ſeu ex natura ſua. Nam quæ præſtantiori virtuti tantum ex præcepto poſitivo opponuntur, non ſunt, cæteris paribus, per ſe graviora iis, quæ minus nobili ex natura ſua, & jure naturali opponuntur; quum non ſit par obligatio præcepti. Sic homicidium gravius eſt, quam laborare die feſto, quamvis hoc religioni, illud juſtitiæ adverſetur. 3. *Cæteris paribus*. Nam malitia, vel bonitas non ſolum deſumitur ex ratione generica objecti, ſed etiam ex multis aliis, ratione quorum poteſt eſſe exceſſus. Quare major, vel minor gravitas unius peccati præ alio definienda eſt ex complexione eorum omnium, ex quibus augeri, vel minui poteſt malitia.

Quæſt. IX. *An effectus malus, vel noxius proximo ex peccato ſecutus imputetur peccanti, & det peccato novam malitiam?*

Reſp. Affirmat. Si ille effectus fuerit prævifus, vel potuerit, ac debuerit prævideri. Quia tunc eſt ſaltem indirecte, & interpretative volitus, nempe in cauſa illicite, ac libere poſita. Quod verum eſt, etſi voluntas, antequam effectus eveniat, retractet cauſam: quia hæc retractatio non facit, ut reipſa non ſit libere poſita cauſa, neque ut effectus ex illa non ſequatur. Et vero effectus ille ſequitur ex peccato ut præterito; & retractatio non facit, ut peccatum non fuerit pro præterito voluntarium. Hinc qui alterum lethaliter vulneravit, mors læſi etiam poſt occiſoris contritionem ſecuta, ei imputatur quoad obligationem damni compenſandi; & is fit irregularis ex delicto.

Quæſt X. *Quot modis poteſt quis eſſe reus peccati alieni, & illud contrahere?*

Reſp. His, nimirum juſſione, ſuaſione, cooperatione, auxilio, conſenſu, favore, laudatione, ſeu adulatione, prava doctrina, exemplo, & ſilentio. Nam qui uno ex his modis cooperatur peccato alieno, cenſetur cauſa moralis illius, eique vere conſentit vel expreſſe, vel virtualiter, vel interpretative, & ſic illius malitiam, ac reatum contrahit: *Nam digni ſunt morte non ſolum qui ea faciunt, ſed etiam qui conſentiunt facientibus*, ad Rom. 1.

CAPUT II.

De Peccato mortali, & veniali.

Quæſt. I. **Q***Uid ſunt, & quomodo differunt?*

Reſp. 1. Peccatum mortale eſt Legis divinæ tranſgreſſio gravis, eſt proinde gravis offenſa Dei, privans amicitia divina, & gratia ſanctificante, quæ eſt ſupernaturalis vita animæ, atque reddens peccatorem dignum odio Dei, ac pœna æterna. Veniale vero eſt Legis tranſgreſſio levis, & levis offenſa Dei, quæ nec privat gratia ſanctificante, nec amicitia di-

vina, nec ex ſe meretur pœnam æternam, ſed ſolum temporalem: nec proinde excludit a cæleſti beatitudine, ſed ſolum retardat ejus aſſecutionem, nec extinguit charitatem, ſed ſolum ejus fervorem impedit.

Differunt inter ſe, quod mortale ſit Dei contemptus, ſaltem virtualis, & interpretativus: nam peccatum mortale eſt prædilectio, ſeu prælatio creaturæ præ Deo, & averſio a Deo tamquam a fine ultimo, atque adhæſio creaturæ tamquam fini ultimo. Nam qui mortaliter peccat, Legem Dei aliquid pro jure ſuo graviter præcipientis, vel vetantis violat graviter, ac proinde violat jus divinum, & ſic gravem injuriam facit Deo: unde graviter illum offendit, & merito cenſetur contemnere authoritatem, majeſtatem, & amicitiam ejus. Hinc Deus de graviter peccantibus ait, Iſaiæ 1. *Ipſi ſpreverunt me*. Et l. 1. Reg. c. 1. *Qui contemnunt me, erunt ignobiles*. Item, talis hoc ipſo præfert creaturam amicitiæ, & poſſeſſioni Dei, ob aliquod bonum creatum, faciendo id, quod privat amicitia, & poſſeſſione Dei, & ſic eligendo potius frui creatura, quam Deo, quod eſt contemnere Deum: quæ omnia non conveniunt peccato veniali, quod eſt ſolum levis tranſgreſſio, & offenſa, quæ non eſt digna privatione amicitiæ Dei.

Reſp. 2. Mortale, & veniale, ut talia, ſemper differunt inter ſe ſpecie morali, ideoque eſſentialiter. Quia illorum malitiæ notabiliter inter ſe differunt in ratione offenſæ: nam mortale habet ſpecialem, ac gravem malitiam, poſitam in contemptu Dei, & averſione a Deo, tamquam a fine ultimo, atque converſione ad creaturam, quæ non reperitur in veniali. Quilibet autem contemptus Dei etiam virtualis, continet gravem deordinationem, ac malitiam, propter infinitam Dei excellentiam, graviterque diſconvenit infinitæ Dei majeſtati. Quatenus tamen circa idem objectum verſantur, poſſunt eſſe ejuſdem ſpeciei; nam malitia petita ex objecto ejuſdem eſt ſpeciei in furto gravi, & levi, quum ambo eidem præcepto, & virtuti ex eodem motivo opponantur, & differant ſolum ſecundum plus, & minus, ſintque in eadem ſpecie injuſtitiæ.

Quæſt. II. *Quænam requiruntur ad peccatum mortale?*

Reſp. Secundum omnes, duo. 1. Ex parte objecti aliquid grave, ſaltem ex fine. 2. Advertentia, & conſenſus ſufficiens ad actum ſimpliciter liberum, & humanum, qui conſenſus dicitur plenus, ac perfectus. Nam ſi alterutrum deſit, violatio Legis non cenſetur imputabilis ad gravem culpam, nec gravis offenſa, nec contemptus Dei. Conſenſus autem plenus, ac perfectus eſt ille, quo voluntas cum plena deliberatione objectum ab intellectu propoſitum firmiter amplectitur: ſive eſt ille, qui datur ab homine vigilante, plene ſui compote, & expeditum habente rationis uſum, qui advertit ad malitiam actus, ſeu omiſſionis, vel potuit, ac debuit advertere. Quod

ſi ad eam advertere non poſſit ex defectu cognitionis habitualis malitiæ, non excuſatur, ſi ignorantia fuit vincibilis.

Quæſt. III. *Quodnam voluntarium ſufficit ad mortale?*

„ NOTA. Peccatum eſt eſſentialiter voluntarium. *Uſque adeo* „ *peccatum voluntarium eſt malum, ut nullo modo ſit peccatum,* „ *ſi non ſit voluntarium*, ait S. Auguſt. lib. de vera religione, „ c. 14. Quia peccatum eſt actio, vel omiſſio imputabilis homini „ ad culpam, vituperium, & pœnam. At nil poteſt eſſe ſi. im„ putabile homini; niſi ſit ei liberum, proindeque voluntarium. „ Nam omne liberum eſt eſſentialiter voluntarium, licet non o„ mne voluntarium ſit liberum, ut patet in amore beatifico; quia „ liberum ſuperaddit voluntario immunitatem ab omni neceſſitate „ intrinſeca, & phyſica. Voluntarium autem eſt id, quod pro„ cedit a principio intrinſeco, nempe voluntate, cum intellectua„ li cognitione, vel actuali, vel virtuali, & interpretativa, hoc „ eſt, quæ potuit, & debuit haberi, licet defuerit.

Voluntarium dividitur 1. in perfectum, quod fit cum plena advertentia, plenoque conſenſu: & in imperfectum quod fit cum ſemiplena advertentia, & ſemipleno conſenſu, ut in ſemidormiente contingit. In directum, indirectum, & interpretativum. Illud eſt directe voluntarium, quod in ſe, ac ſecundum ſe volitum eſt. Illud eſt indirecte voluntarium, quod non eſt in ſe, ac ſecundum ſe volitum, ſed cenſetur volitum in alio directe volito, vel tamquam cum illo connexum, vel tamquam effectus inde ſequens, vel propter alias cauſas. Ut autem aliquid ſit voluntarium indirecte, & in alio, non ſufficit quod ſequatur ex illo, alioqui infidelitas negativa eſſet imputabilis; ſed inſuper requiritur, ut cognoſcatur, vel cognoſci poſſit ſequi ex illo: quia alioqui non eſt voluntarium, ut connexum cum illo, ſed ut ſequens ex illo: nam quod nullatenus cognoſcitur, nec cognoſci poteſt, nullatenus eſt voluntarium. Illud eſt interpretative voluntarium; quod non eſt poſitive volitum, ſed tamen ſecundum prudentem æſtimationem cenſetur volitum, & merito imputatur voluntati, eo quod non fecerit, vel non omiſerit, quod debebat, & poterat facere, vel omittere. Sæpe hoc voluntarium cum indirecto confunditur.

Reſp. 1. Conſenſus ſufficiens ad mortale eſt ille, qui ab homine perfecte vigilante, & plene ſui compote datur actioni, vel omiſſioni graviter malæ, cujus malitiam actu cognoſcit, vel cognoſcere potuit, ac debuit. Quia talis conſenſus eſt plenus, & ſufficienter liber, ac humanus, ut actio, vel omiſſio ſit imputabilis ad culpam gravem, quum ejus malitia, aut malitiæ periculum potuerit, ac debuerit cognoſci, & vitari. Neque enim inadvertentia vincibilis, ac culpabilis voluntarium plenum impedit in æſtimatione morali.

Reſp. 2. Ad peccatum mortale non requiritur, ut malitia moralis ſit directe, & propter ſe volita, quod potius dia-

diabolicum eſt, quam humanum, ſed ſufficit, ut ſit indirecte, vel interpretative volita, hoc eſt, ut voluntas velit ex quocumque motivo aliquid graviter malum, etiamſi ejus malitiam ſecundum ſe averſetur, modo cognoſcat, vel poſſit, ac debeat cognoſcere ejus malitiam. Quia 1. diſconvenit naturæ rationali, & Legi divinæ velle, aut acceptare ullo modo id, quod malum, ac illicitum eſt: & Lex naturalis prohibet, ne malum ullo modo velimus, & eligamus, non ſolum directe, ſed etiam indirecte, & interpretative: malum enim nullatenus eſt volibile, ſed malitia actus exigit quocumque modo fugi. 2 Merito imputatur voluntati ad culpam, & vituperium, quod malum velit non ſolum directe, ſed etiam indirecte, vel interpretative, quum nempe non refugit, nec impedit malum, quod poteſt, & debet repudiare, & impedire. Nam tunc non fugit, nec averſatur malum ut debet; nam debet illud fugere, & averſari ſumme, & omni modo, quum ſit ſumme odibile, & omni modo fugiendum. Igitur ad mortalem culpam ex parte voluntatis ſufficit voluntarium indirectum, & interpretativum, ut conſentiunt omnes.

Obj. Ut actus ſit bonus, ejus bonitas debet eſſe directe volita. Ergo a pari.

Reſp. Neg. conſeq. Diſparitas eſt, quod bonitas moralis, ſeu honeſtas, ſit appetibilis directe, & ſecundum ſe, exigatque ſic appeti: & ut actus ſit bonus moraliter, debet tendere in objectum modo decenti naturam rationalem, ac proinde debet in illud tendere ſub ratione honeſti, & propter bonitatem. E contra malitia actus exigit quocumque modo fugi: & ut actus ſit malus, ſufficit ut appetat id, quod eſt malum, aut quomodocumque velit id, quod eſt malum: nam hoc ipſo diſconvenit naturæ rationali, & Legi divinæ.

Quæſt. IV. *Quænam advertentia ſufficit ad peccatum mortale?*

Reſp. 1. Poteſt eſſe peccatum mortale imputabile ſine advertentia actuali malitiæ. Quia 1. Dantur peccata imputabilia ad culpam mortalem, quæ tamen fiunt ex ignorantia vincibili malitiæ, & dum operans putat ſe recte agere, & obſequium Deo præſtare, ut conſtat ex Joann. 16 *Venit hora, ut omnis, qui interficit vos, arbitretur obſequium ſe præſtare Deo.* Et tamen perſecutores Apoſtolorum vere in hoc peccabant mortaliter. Hinc illud Pſal. 18. *Delicta quis intelligit? Ab occultis meis munda me.* Et illud S. Aug. lib. de ſpir. & litt. c. 36. *Attendat quam in multis offendamus omnes, dum putamus Deo, quem diligimus, placere, vel diſpliecre quod facimus.* 2. Multi multa agunt contra Legem, ex habituali inconſideratione, & negligentia, imo ex diſpoſitione habituali voluntatis non conſiderandi, an actio ſit licita, nec ne, ſed ſtatim ſe determinandi ad id, quod delectat, vel utile eſt, ſive ſit licitum, ſive non.

Certe hi ſæpe agunt ſine ulla cognitione actuali malitiæ; & tamen quis neget eos graviter peccare? 3. Ob reſponſionem ſequentem.

Reſp. 2. Ad mortale, etiam ſecundum ſe imputabile, ſufficit advertentia virtualis, & interpretativa malitiæ, aut periculi illius, conſiſtens in eo, quod quis poſſit, ac debeat advertere malitiam, vel ejus periculum, nec tamen advertat. Quia 1. malitia actus ſecundum ſe ei merito imputatur, qui debuit, & potuit illam advertere, & vitare actum, cui annexa eſt. Nam ei malitia ſatis voluntaria eſt, & libera, quum potuerit, & debuerit ab eo vitari. 2. Ut malitia ſecundum ſe imputetur, ex communi ſententia ſufficit conſenſus voluntatis interpretativus, quum ſcilicet voluntas poteſt, & debet repudiare objectum malum, & non repudiat. Ergo etiam ſufficit advertentia interpretativa: nam ad peccatum imputabile non minus requiritur conſenſus voluntatis, quam advertentia rationis. 3. Peccatum mortale eſt libera tranſgreſſio præcepti graviter obligantis. Sed ad talem tranſgreſſionem ſufficit advertentia virtualis, ac interpretativa; nam talis tranſgreſſio eſt libera, hoc ipſo, quod poſita eſt ex defectu advertentiæ actualis, quæ potuit, & debuit haberi: hoc ipſo enim talis tranſgreſſio ita poſita eſt, ut potuerit non poni a voluntate. 4. Advertentia virtualis, & interpretativa eſt ea, quæ quidem non habetur, ſed haberi poteſt ac debet. Sed qui legem violat, quam potuit, ac debuit cognoſcere, perinde ſe habet moraliter, & in æſtimatione prudenti, in ordine ad imputabilitatem etiam moralem (licet non tantam, quando advertentia non eſt affectata) ac ſi eam actus cognoſceret, ac proinde non excuſatur a peccato etiam mortali. *Paulo aliter.* Advertentia interpretativa eſt ea, cujus privatio eſt culpabilis, quum ipſa potuerit, ac debuerit haberi, ac proinde non excuſat a peccato actiones, & omiſſiones ſecutas contra legem; quum ipſa ſit culpabilis, nec tollat voluntarium indirectum, ac intepretativum ſufficiens ad culpam, nec culpa poſſit quemquam excuſare. Igitur malitia actus merito imputatur voluntati, hoc ipſo quod actus malus procedit a voluntate libere, & ſcienter, vel cum vincibili, ac culpabili ignorantia, aut inadvertentia agente. 5. Vincibilis ignorantia, ſeu carentia cognitionis habitualis, non excuſat a peccato. Ergo multo minus excuſat inconſideratio, & inadvertentia vincibilis: nam (ut ait Suarez) ignorantia non refertur ad voluntarium, vel involuntarium ratione habitualis ſcientiæ, quæ privat, ſed proxime, & immediate ratione actualis conſiderationis, quam tollit; quia voluntas non movetur proxime, & immediate ab habituali cognitione, ſed ab actuali. Inadvertentia autem erit vincibilis, & voluntaria, hoc ipſo quod potuit, & debuit depelli per advertentiam: ſicut ignorantia habitualis eſt vincibilis, & voluntaria, hoc ipſo

ipſo quod potuit, & debuit depelli per inquiſitionem veritatis.

,, NOTA. 1. Equidem nihil eſt volitum quin præcognitum, &
,, voluntarium eſt id, quod eſt a principio intrinſeco cum cogni-
,, tione; ſed cum cognitione vel actuali, vel virtuali, & inter-
,, pretativa. Nam ad voluntarium indirectum, & interpretativum
,, ſufficit cognitio virtualis, & interpretativa. Item quum actus
,, moralis definitur actus, qui libere fit cum advertentia ad regu-
,, lam morum, intelligi debet advertentia vel actualis, vel vir-
,, tualis, & interpretativa: alioqui definitio mala eſt, quum non
,, conveniat omni actui morali, nempe peccato commiſſo ex igno-
,, rantia, vel inadvertentia vincibili.

,, NOTA. 2. Advertentia virtualis, & interpretativa adeſt,
,, quum quis poteſt, & debet advertere ad præceptum, ſeu obli-
,, gationem, vel malitiam actus, & tamen non advertit. Poteſt
,, autem advertere, quando ex aliqua cognitione præſenti ejuſ-
,, dem, vel alterius objecti, aut circumſtantiæ, prudenter, ac
,, circumſpective agendo, deveniret in cognitionem malitiæ, quam
,, novit quidem habitu, ſed actu non advertit. Tunc enim habet
,, ſufficiens principium diſcurrendi, & conſiderandi, an actus ſit
,, licitus, vel illicitus. Et ſi hoc non cognoſcit, aut conſiderat,
,, male conſultat & imprudenter agit: unde merito illi imputatur
,, peccatum, quod inde ſequitur. Nam in omni deliberatione hu-
,, mana primo conſiderandum eſt, utrum res liceat nec ne: eodem
,, enim præcepto, quo tenemur vitare peccatum, & ſervare le-
,, gem, tenemur adhibere advertentiam, & conſiderationem, quum
,, ſine ea lex obſervari nequeat.

Hinc in iis, quæ intrinſece mala ſunt, & contra legem naturalem, ad virtualem advertentiam malitiæ moralis habitualiter notæ ſufficit, ut conſideretur ipſa actio ſecundum ſe, ſeu ut quis recte advertat quid agat. Nam hoc ipſo facillime excitari poteſt actualis cognitio malitiæ, utpote habentis cum illa intrinſecam connexionem, ſi conſiderate, & ſine præcipitatione agatur, ut notat Suarez. In iis vero, quæ non ſunt per ſe mala, ſed vetita ſolo jure poſitivo, quamvis ſemper ſufficiat conſideratio ipſarum actionum ſecundum ſe, quum non habeant intrinſecam connexionem cum malitia, ſeu præcepto eas vetante; tamen ſi quis non laboret ignorantia facti, ſola objecti propoſitio ſimul cum cognitione habituali præcepti regulariter ſufficit ad excitandam cognitionem malitiæ, ſi qua par eſt conſideratione, & mora in agendo procedatur. Poſſunt & alia principia deliberandi in talibus rebus occurrere, ut ſi quis non cogitans de die abſtinentiæ, videat alios veſci cibis quadrageſimalibus; vel die feſto nihil cogitans de Sacro, audiat feſtivum campanarum pulſum, aut videat populum ad templum accurrentem. Ex his, aut ſimilibus excitari poteſt cogitatio præcepti; quæ tamen ſi adhibita ſufficienti attentione, & conſideratione non habeatur, tunc inadvertentia erit naturalis, & invincibilis, qualis eſſe ſolet in timoratis, & ex circumſpectione agentibus: in aliis autem plerumque eſt vincibilis, & culpabilis. Quod

ſi malitia non ſit habitualiter nota, tunc actus eſt culpabilis, ſi ignorantia ſit vincibilis, quia hæc non excuſat a peccato.

,, NOTA. 3. Quum aliqui Theologi dicant, ad peccatum mor-
,, tale requiri advertentiam malitiæ, vel ſuſpicionem, aut dubi-
,, tationem de illa: ut id cum veritate, & certiſſimis ipſorum,
,, ac omnium principiis conſentiat, debet intelligi in ſenſu acco-
,, modo, nempe, vel de peccato directe volito, & de peccato ma-
,, litiæ ex certa ſcientia commiſſo; vel de advertentia malitiæ
,, ſive formali præſenti, aut præcedente, ſive virtuali, & inter-
,, pretativa, in ſpecie, vel in genere, in ſe, vel in cauſa.

Quæſt. V. *Quibus indiciis in dubio de conſenſu ſufficienti ad mortale, cognoſci poteſt eum fuiſſe datum, vel non?*

Reſp. Traduntur a Doctoribus hæ regulæ. 1. Si dubitans de conſenſu præſtito ſit vir probus, & timoratæ conſcientiæ, ſeque ita habitualiter, ac conſtanter diſpoſitum ſentiat, ut potius vellet mori, quam mortaliter peccare; cenſendus eſt non dediſſe ſufficientem conſenſum, licet aliquam forte in repellenda tentatione negligentiam admiſerit. At ſi ſit homo pravus, & peccatis aſſuetus, in dubio, cenſendus eſt conſenſiſſe. Quia in dubio prudens præſumptio a conſuetis, ac communiter contingentibus, & habituali diſpoſitione ſumitur: & quia prior ſumme deteſtans peccatum habitualiter, ſi illud admiſiſſet cum pleno conſenſu, hanc mutationem ita advertiſſet, ut de ea nil dubitaret; poſterior vero parvipendens peccatum, ſi non plene conſenſiſſet, non dubitaret. Porro non eſt ſignum imperfecti conſenſus, ſed tantum mutatæ voluntatis, contritio, quæ actum peccati ſtatim conſequitur.

2. Quando ſuborta cogitatione, ſeu tentatione de facienda re mala, non facis, quum facile poſſes; ſignum eſt conſenſum in opus non fuiſſe perfectum, quia potentia executrix voluntati omni obtemperat.

3. Sola perſeverantia motus interni poſt advertentiam, non indicat ſufficienter plenum conſenſum, ſicut perſeverantia motus exterioris membrorum illum arguit: quia his voluntas, non illis diſpotice imperat.

4. Quando quis dubitat, vigilans, an dormiens, ſui compos, an impos, quidpiam voluerit, aut fecerit, probabile indicium eſt non plenæ deliberationis; quia hæc regulariter hominem de ſuis actibus certiorem reddit, & perfecte vigilans ſatis novit ſe vigilare, & ſui compos de hoc non dubitat, niſi forte mora temporis aliquam induxerit oblivionem.

Cæterum quum hæ omnes conjecturæ veritatem non oſtendant, eſt obligatio confitendi conſenſum illum dubium.

Quæſt. VI. *An ſit mortale agere, vel velle aliquid graviter illicitum ob finem bonum?*

Reſp. Affirm. *Ita omnes*. Quia 1. ad Rom 5. Graviter da-

damnatur illud : *Faciamus mala, ut veniant bona*. 2. Voluntas mala eſt, hoc ipſo, quod vult id, quod malum eſt, ex quocumque motivo illud velit. Nam actus voluntatis ſumit malitiam ab eo omni, in quod fertur, ex Oſeæ 9. *Facti ſunt abominabiles, ſicut ea, quæ dilexerunt*. Neque enim finis bonus malitiam objecti, ſeu medii tollit, quum ejus naturam non immutet. 3. Volitio finis honeſti, ut per medium illicitum comparandi eſt mala. Nam tendit in objectum modo naturam rationalem decente, & contra Legem; diſconvenit enim naturæ rationali, & legi proſequi bonum per medium illicitum. Imo volitio finis honeſti per medium licitum, ſed in circumſtantia mala, eſt vetita, & mala, nam diſconvenit naturæ rationali, & Legi divinæ, & finis honeſtus non poteſt, niſi dedecenter, & diſconvenienter naturæ rationali, appeti per medium licitum in circumſtantia mala, v. gr. celebrare Sacrum propter bonum finem in loco dedecenti. *Quod eſt ſecundum ſe malum ex genere, nullo modo poteſt eſſe bonum, & licitum; quia ad hoc quod aliquid ſit bonum, requiritur, quod omnia recte concurrant; bonum enim ex integra cauſa, malum vero ex ſingularibus defectibus*, ait S. Thom. 2. 2. quæſt. 110. art. 3.

Quæſt. VII. *Quænam ſint peccata mortalia, vel venialia ex genere ſuo?*

Reſp. 1. Ex S. Auguſtino Enchirid. cap. 78. *Quæ ſint levia, quæ gravia peccata, non humano, ſed divino ſunt penſanda judicio*. Et cap. 79. *Sunt autem quædam, quæ leviſſima putarentur, niſi in Scripturis demonſtrarentur opinione graviora; quis enim dicentem fratri ſuo, Fatue, reum gehenna putaret, niſi veritas diceret?*

Reſp. 2. Id ſicut tota doctrina morum, repeti debet, 1. Ex Scriptura. Quæ enim ab illa dicuntur abominabilia, deteſtanda, execranda, Deo exoſa, digna morte, gehenna, excludere a regno Dei, vel ob quæ dicitur Væ; judicanda ſunt ex genere ſuo mortalia. 2. Ex traditione, quæ extat in ſcriptis Patrum. 3. Ex definitione, & ſenſu Eccleſiæ, quæ ſemper eſt infallibilis in doctrina fidei, & morum. 4. Ex ratione fide illuſtrata, & his principiis nixa. 5. Ex unanimi Doctorum conſenſu.

Reſp. 3. Peccatum mortale ex genere ſuo eſt illud, intra cujus objectum, ſeu materiam datur aliquid grave, ſeu graviter repugnans rectæ rationi, vel fini Legis, qualia ſunt peccata contra virtutes Theologicas, fidem, ſpem, & charitatem, contra religionem, juſtitiam, & alias virtutes graviter obligantes; item quæ nos graviter corrumpunt. Peccata vero, quæ leviter tantum adverſantur naturæ rationali, vel præcepto leviter obliganti, & quæ non lædunt graviter charitatem Dei, & ejus honorem, vel proximum quoad perſonam, res, vel jura, nec nos ipſos corrumpunt; ſed continent præciſe aliquam

levem inordinationem, ut mendacium officioſum, verbum otioſum, ſunt venialia per ſe, & ex genere ſuo. S. Th. 1. 2. quæſt. 88. art. 2. *Duo ſunt omnino genera mendaciorum, in quibus non magna culpa eſt, quum aut jocamur, aut ut proſimus mentimur*, ait Sanctus Auguſtinus in Pſalm. 5.

Reſp. 4. Mortale ex genere ſuo duplex eſt: aliud ex toto genere ſuo, & aliud ex genere ſuo non toto. Peccatum mortale ex toto genere ſuo eſt illud, cujus omne objectum, ſeu omnis materia eſt per ſe gravis, quia nempe quælibet ejus materia gravem inordinationem continet, vel per quamlibet ejus quantitatem læditur graviter virtus, quæ eſt finis præcepti gravis. Unde non poteſt eſſe veniale, niſi ex imperfectione actus, ſeu ex defectu advertentiæ, & conſenſus ſufficientis ad mortale. Talia ſunt ea, quæ ſunt directe contra aliquid attributum divinum, ut odium, & contemptus Dei, hæreſis, deſperatio, blaſphemia, perjurium &c. Nam hæc directe repugnant Dei bonitati, veracitati, miſericordiæ, majeſtati, excellentiæ infinitæ Dei, & per iſta graviter læduntur charitas, fides, ſpes, & religio &c. Talia item ſunt, quæ graviter diſconveniunt naturæ rationali, ſeu ex ſe gravem habent inordinationem, ut delectatio venerea extra conjugium, pollutio, &c.

Mortale vero ex genere ſuo, ſed non toto, eſt illud, intra cujus objectum, ſeu materiam datur aliquid ex ſe grave, & leve, ſeu graviter & leviter inordinatum, ac prohibitum, quatenus per aliquam materiam graviter, & per aliam leviter læditur virtus, quæ eſt finis præcepti. Nam illa materia cenſetur gravis, per quam graviter læditur virtus, quæ eſt finis præcepti, & ea eſt levis, per quam leviter læditur talis virtus, ut patet in furto.

Quæſt. VIII. *An peccatum mortale ex genere ſuo fieri poſſit veniale, & vicissim?*

Reſp. 1. Quum ad mortale requiratur gravitas materiæ, & ſufficiens advertentia, & conſenſus, ſequitur peccatum ex genere ſuo mortale, fieri veniale. 1. Ob levitatem materiæ, ut patet in peccatis contra juſtitiam, v. gr. furto levi. Nam tunc leviter læditur juſtitia, quæ eſt finis præcepti vetantis furtum, & ſic tunc eſt levis inordinatio, & tranſgreſſio, ac offenſa Dei. Peccata autem ex toto genere ſuo mortalia non poſſunt fieri venialia ex parte materiæ, quia in quavis eorum materia reperitur gravis difformitas, & per quamlibet eorum quantitatem graviter læditur virtus, quæ eſt finis præcepti. Porro materiæ levitas in iis, quæ levitatem materiæ admittunt, ex circumſtantiis, & præſertim ex quantitate materiæ, & ejus conducentia ad finem dijudicanda eſt. 2. Ob imperfectionem actus ex parte intellectus, & voluntatis. Ita S. Thom. 1. 2. quæſt. 88. art. 6. *Poteſt id, quod eſt ex genere mortale, eſſe veniale propter imperfectionem actus*,

actus, quia non perfecte pertingit ad rationem actus moralis: hoc eſt quia deeſt ſufficiens advertentia, & conſenſus ad hoc, ut actus dicatur ſimpliciter liber, & humanus. Actus autem, ſeu conſenſus voluntatis imperfectus, & ſemiplenus, ideoque inſufficiens ad mortale, eſt ille, qui datur cum impotentia plene advertendi ob impeditum rationis uſum, qualis eſt in ſemidormiente, modo hæc ſit omnino involuntaria: ſicut conſenſus dicitur plenus, ac perfectus, quum datur ab homine plene ſui compote, & habente uſum rationis expeditum, & valente plene advertere. Similiter advertentia imperfecta, ſeu ſemiplena eſt ea, quæ procedit ab homine non perfecte ſui compote, nec habente uſum rationis expeditum, qualis eſt ſemidormiens. Sicut enim hic non habet perfectum judicium rationis, nec plene advertere poteſt ad id, quod agit: ita interdum fit, ut quis ob ſubitam, & vehementem paſſionem, aut diſtractionem ad res alias, non advertat, nec advertere poſſit ad actum ſuum, quantum requiritur ad mortale. Unde delectatio de objecto malo, quæ cæteroquin eſſet mortalis, poteſt defectu ſufficientis advertentiæ eſſe ſolum venialis. Advertentia vero perfecta, & plena eſt ea, quæ procedit ab homine ſui compote, & habente uſum rationis expeditum.

Hinc triplex diſtinguitur motus, nempe primo primus, qui ſubito ante omnem mentis advertentiam inſurgit, nec ullatenus pendet a voluntate; & hic non eſt culpa: ſecundum ſe: ſecundo primus, qui eſt cum aliqua, ſed imperfecta advertentia, ſufficiente quidem ad culpam venialem, non autem ad mortalem, qualis eſt in ſemidormiente; & motus plene, ac perfecte deliberatus, qualis eſt in vigilante, & plene ſui compote, & hic eſt mortalis, ſi ſit graviter inordinatus, & voluntarius.

Imperfectio tamen actus numquam impedit quominus ea, quæ ſunt ex objecto venialia, revera ſint venialia, ut docet Suarez. Quia ad culpam venialem ſufficit quodcumque voluntarium, & liberum, ſicut & quantulacumque inordinatio: ſecus vero ad mortale; nam homo non poteſt ex qualicumque actione, & quantumvis imperfecta conſtitui reus perpetui odii Dei, & damnationis æternæ, hoc enim repugnat bonitati, ſapientiæ, ac convenienti gubernationi divinæ.

Reſp. 2. Actus ex genere ſuo, ſeu objecto venialis vel indifferens, ſit mortalis per accidens, ſeu per aliquid ei adjunctum.

1. Ex errore conſcientiæ, quo quis putat id, quod agit, eſſe mortale, licet re ipſa non ſit. Nam tunc conſentit in mortale apprehenſum.

2. Ratione affectus graviter inordinati in rem aliquam leviter malam, vel indifferentem, conſtituendo in ea ſinem ultimum: ut ſi ex affectu ad illam paratus ſis illam velle, etiamſi mortalis eſſet, vel peccare mortaliter potius, quam ab ea abſtinere, vel illam comparare per medium

graviter illicitum. Nam tunc eam præfers divinæ amicitiæ, & violas graviter maximum præceptum diligendi Deum ſuper omnia.

3. Ratione finis moraliter mali, ad quem ordinatur, ut adulatio, ſeu laudatio ex ſe venialis ordinata ad ſubornandam virginem. Nam talis actus continet affectum ad rem moraliter malam; & medium malitiam finis contrahit.

4. Ratione gravis damni, vel ſcandali, quod ex re levi ſecuturum prævidetur, vel prævideri poteſt, ac debet, ut ſi ex furto rei levis prævideas alterum blaſphematurum. Nam ob talem effectum actus graviter adverſatur charitati: & cauſa participat malitiam ſui effectus.

5. Ratione periculi incidendi in mortale, in quod quis experientia didicit ſe ex actione de ſe leviter mala, vel indifferenti incurrere, puta ſi aſpectus mulieris, vel colloquium inducat ad actum turpem, vel conſenſum in delectationem veneream: ſi ludus de ſe licitus ſit occaſio proxima pejerandi, blaſphemandi &c. Nam mortale eſt exponere ſe morali periculo peccandi mortaliter: is quippe Dei amicitiam, & animæ ſalutem contemnit, qui ejus perdendæ periculum probabile non vitat, quum poteſt; & eodem præcepto, quo tenemur vitare peccatum, tenemur etiam ejus probabile periculum vitare.

6. Propter contemptum formalem præcepti, vel regulæ, vel ſuperioris, qua ſuperior eſt; ut ſi quis violat præceptum in re levi, quia præceptum eſt, ſive quia renuit ſubjici præcepto, vel ſuperiori. Talis enim inobedientia inducit contemptum poteſtatis a Deo derivatæ, & ſuperioris, ut miniſter Dei eſt, ejuſque vices gerit; qui contemptus redundat in Deum, juxta illud Luc. 10. *Qui vos ſpernit, me ſpernit.*

Item omiſſio conſilii evangelici ex contemptu, quaſi Deus inutilia, & vana conſuleret, mortalis eſt. Nam eſt graviter injurioſa Deo, & Deus ipſe conſilii author contemnitur.

Quæſt. IX. *An multa venialia poſſint facere unum mortale?*

Reſp. 1. Peccata venialia quantumvis multiplicata, non poſſunt per ſe efficere unum mortale, niſi eorum materia, vel effectus uniantur. *Eſt communis ſententia.* Quia 1. ex Concil. Trident. ſeſſ. 14. cap. 5. per venialia a Dei gratia non excluditur. 2. Peccatum mortale, quum ſit contemptus Dei, & averſio a fine ultimo, habet malitiam ordinis ſuperioris, imo infinitam, quam proinde æquare nequeunt quævis venialia. 3. Sola multiplicatio non conſtituit peccatum in alia ſpecie; peccatum autem mortale eſt in aliqua ſpecie ſuperiore a veniali. Item quantumcumque multiplicentur venialia, ſingula ſunt, & manent in ſpecie inferiore, habentque differentiam eſſentia-

tialem aliam, quam ſpecies ſuperior. Ergo multiplicatio venialium non poteſt attingere ſpeciem peccati mortalis, quæ eſt ſuperior. Ex Patrum vero textibus ſequitur tantum multa venialia diſponere ad mortale, non vero illud conſtituere.

Qui tamen proponeret omnia venialia occurrentia committere, vel ad hoc paratus eſſet, velletque ſola mortalia vitare, ſecundum Sanchez, & Bonacinam mortaliter peccaret, etiamſi contemptus formalis deeſſet. Quia illius propoſiti objectum continet apertiſſimum peccandi mortaliter periculum, quod talis vult ſubire; quum ex SS. Patribus, & Doctoribus multa venialia deliberate, & ex propoſito commiſſa, certo diſponant ad mortale, & in praxi patet: quæ culpa mortalis averſatur præcepto charitatis.

Reſp. 2. Si plurium venialium materiæ, vel effectus moraliter uniantur, & unum objectum grave conſtituant contra unum præceptum, tunc mortale eſt peccatum, cujus materia, licet ſecundum ſe parva, tamen ob moralem conjunctionem cum objectis priorum, notabilis cenſetur, & effectum gravem malum producit. *Eſt communis ſententia.* Quia tunc per hoc ultimum peccatum, ponitur complementum gravis materiæ, vel effectus graviter prohibiti; & illud ponens cenſetur velle aliquid graviter inordinatum, ac prohibitum. Sic qui uno die feſto pluries laborat per quadrantem diverſis horis, peccat mortaliter ultimo quadrantis labore, quo completur tempus notabile; quia iſti omnes labores breves moraliter uniuntur; & tunc verum eſt dicere talem laboraſſe illo die feſto tempore notabili, v. gr. duas, aut tres horas. Sic ebrietas per ultimum ſcyphum completur. Item qui intemperanter cibum ſumit, & ultima comeſtione agnoſcit valetudinem graviter lædendam, peccat tunc mortaliter; nam jam vult objectum graviter diſſentaneum naturæ rationali, ac Legi, & ſibi notabile damnum.

Si vero plurium venialium materiæ parvæ, & effectus non uniantur, nec in grave objectum coaleſcant; tunc omnia, & ſingula peccata ſunt venialia, nec efficiunt mortale: quia tunc materiæ illæ non conſtituunt unum objectum grave, nec materiam ſufficientem ad mortale. Sic qui pluribus feſtis per unum quadrantem laborat, non peccat mortaliter, ſecluſo ſcandalo, & contemptu; quia tunc ſicut feſta ſunt diverſa, neque efficiunt unum moraliter; ita & labores ſunt diverſi, nec unum inter ſe conſtituunt. Item qui in Quadrageſima quotidie bolum panis extra tempora comedit, non peccat mortaliter, quia comeſtio una die facta non continuatur, nec conjungitur moraliter cum comeſtione alterius diei, quum obligatio abſtinendi affixa ſit ſingulis diebus, & tranſeat cum illis. Unde propoſitum comedendi ſingulis diebus Quadrageſimæ bolum panis extra tempora, eſt per ſe loquendo ſolum veniale, quia non fertur in illas omnes co-

me-

meſtiones leves conjunctim ſumptas, ſed in omnes ſeparatas, & ſingulis diebus vitandas, quæ quum ſolum ſint vetitæ ſub veniali, propoſitum non eſt de mortali. Idem dic de eo, qui plures inducit ad parum comedendum uno die jejunii; quia actio unius non unitur, nec facit unum moraliter objectum vetitum cum actione alterius. Unde inductio non eſt ad aliquid grave.

Quæſt. X. *An & quomodo multa venialia diſponant ad mortale?*

Reſp. 1. Multa venialia, ſi negligantur, & continuentur, ſenſim diſponunt hominem ad mortale. Conſt. 1. Eccl. 19. *Qui ſpernit modica paulatim decidet.* Et Luc. 10. *Qui in modico iniquus eſt, & in majori iniquus eſt.* 2. Et conſenſu Theologorum, & ex Patribus docentibus venialia diligenter cavenda eſſe, ne labamur in mortalia. 3. Ex praxi, & experientia.

Reſp. 2. Multa venialia diſponunt ad mortale 1. Indirecte, ſeu negative removendo id, quod mortalia impediret. Nam & in peccante minuunt fervorem charitatis, & timorem Dei, ac horrorem peccati; & ex parte Dei impediunt providentiam illam ſpecialem, qua tentationes, ac pericula removebat, & liberalitatem, qua uberes, & potentiores gratias largiebatur.

2. Poſitive: tum quia quum mortale, & veniale in hoc conveniant, quod ſint infractio Legis, & ordinis; multitudo leviorum infractionum, maxime ſi deliberatæ, & ex gravi negligentia fiant, hominem diſponit ad violandam Legem, & ordinem in gravioribus: tum quia libido peccandi, & affectus erga rem venialiter malam, poteſt ſæpius peccando ita creſcere, ut in ea ſe conſtituatur finis ultimus, & ex affectu erga illam homo ſit paratus violare præceptum gravius, vel illius violandi periculo ſe exponat. Venialia autem ejuſdem ſpeciei magis adhuc per ſe, ac directe diſponunt ad mortale: quum circa idem objectum ſpecifice ſumptum verſentur, & pariant ſimilem habitum. Sic levioribus furtis, contumeliis, detractionibus via ſternitur ad graviores injurias, & comparatur conſuetudo furandi, aut detrahendi, quæ magis adhuc in gravia objecta, utpote magis ad ſe allicientia, inducit, quam in levia.

CAPUT III.

De Peccatis commiſſionis, & omiſſionis.

Quæſt. I. *Quid ſint, & an differant inter ſe talia peccata?*

Reſp. 1. Peccatum commiſſionis eſt actus poſitivus factus contra Legem eum prohibentem, ſive eſt violatio præcepti negativi. Peccatum omiſſionis eſt omiſſio actus præcepti, ſive violatio præcepti affirmativi.

Reſp. 2. Hæc peccata, etiam quum eidem virtuti, aut præ-

præcepto ex eodem motivo adverſentur; ſic moraliter inter ſe differunt, ſaltem ſecundum gravitatem, ut in Confeſſione ſingillatim explicanda ſint. Nam peccatum commiſſionis, cæteris paribus, eſt notabiliter gravius peccato omiſſionis: habet quippe notabiliter majorem diſconvenientiam, ac oppoſitionem cum natura rationali, & Lege divina: magis enim, cæteris paribus, inordinatum eſt, ac diſconveniens naturæ rationali, ac Legi æternæ, facere quod non debes, quam non facere quod debes; & illud opponitur præcepto, *Declina a malo*: hoc autem, præcepto, *Fac bonum*. Sic odium Dei eſt longe gravior culpa, quam omiſſio actus amoris Dei præcepti, licet utrumque eidem præcepto charitatis opponatur, & qui utriuſque reus eſſet, non ſatisfaceret præcepto confitendi dicendo ſe bis peccaſſe mortaliter contra debitam charitatem Dei. Item longe pejus eſt patrem contumelia afficere, quam præciſe ei honorem debitum non deferre.

Imo ſunt qui docent, aliqua peccata commiſſionis, & omiſſionis inter ſe differre ſecundum gravitatem ſpecificam, ut iſta allata: quia cenſent ea habere inter ſe diſconvenientiam, & oppoſitionem cum natura rationali, & Lege divina notabiliter diverſam: nam quamvis eidem virtuti, ac præcepto ex eodem motivo adverſentur, tamen ei modo notabiliter diverſo opponuntur.

Quæſt. II. *Unde æſtimanda ſit ſpecies, & gravitas omiſſionis culpabilis?*

Reſp. Ex ſpecie, & bonitate actus præcepti. Nam privatio eo pejor eſt, quo forma ei oppoſita melior eſt. Ergo omiſſio actus præcepti eo pejor eſt, quo actus præceptus melior eſt. Sic omiſſio orationis longioris præceptæ, eſt culpa gravior omiſſione orationis brevioris etiam præceptæ.

Quæſt. III. *An actus cum omiſſione culpabili conjunctus ſit peccatum?*

Reſp. 1. Omnis actus, qui eſt cauſa, finis, vel occaſio proxima omiſſionis malæ, contrahit malitiam omiſſionis, ut ſi omittans Sacrum, ut ſtudeas, vel dormias: quia prohibetur eodem præcepto, quo præcipitur actus omiſſus. Nam præceptum, utpote de ſe efficax, hoc ipſo quod præcipit actum aliquem, ſimul prohibet omnem actum, vi cujus ſequitur omiſſio actus præcepti. Sicut enim præceptum obligat ad ſervanda omnia, quæ neceſſaria ſunt ad ejus obſervationem; ſic & ad vitanda omnia, quæ eamdem obſervationem impediunt. Item in illo actu continetur virtualis ſaltem voluntas omittendi. Ergo habet idem objectum cum omiſſione, & proinde eamdem malitiam, & repugnantiam eidem præcepto. Idem eſt ſi actus aſſumatur ut medium omiſſionis: nam media contrahunt malitiam finis. Hinc ſi actus ſit aliunde malus, habet duplicem malitiam; ut ſi quis omittat Sacrum, quia tempore Sacri furatur. Si vero non ſit aliunde malus, habet unam & eamdem malitiam cum omiſſione culpa-

pabili, quum ſolum habeat malitiam ab illa omiſſione, & eidem præcepto adverſetur. Docet tamen Suarez, quod ſi quis advertit ſe hoc tempore omittere, & ex nimio affectu ad illud opus de ſe licitum, velit nihilominus illud exercere, & ſic omittere; tunc actus ille habet malitiam ſpecie diſtinctam: quia vere eſt contra rectitudinem propriæ virtutis, & quia conſtituitur ultimus finis in illo opere.

Reſp. 2. Quando actus, qui fit tempore omiſſionis, non eſt cauſa, nec finis, nec medium, nec occaſio omiſſionis, ſed tantum aſſumitur conſequenter ad voluntatem efficacem omittendi ob alium finem, juxta multos non contrahit malitiam omiſſionis, nec proinde eſt peccatum, ſi aliunde non ſit malus: ut ſi quis poſtquam decrevit omittere Sacrum ad aliquod leve incommodum vitandum, oret domi, vel ſtudeat tempore Sacri, ut otium vitet. Quia Lex præcipiens aliquid, non vetat actum alium, niſi ſit cauſa, vel medium, vel occaſio omiſſionis actus præcepti; & ſuppoſita voluntate omittendi actum præceptum, alius actus materialiter, & per accidens ſe habet ad omiſſionem, & nullo modo in ea influit.

Quæſt. IV. *Quandonam admittitur peccatum omiſſionis?*

Reſp. 1. Peccatum omiſſionis externum admittitur eo ſolo tempore, quo urget præceptum faciendi actum. Quia hoc peccatum conſiſtit in omiſſione actus debiti ex præcepto: actus autem non eſt debitus, niſi eo tempore, quo ſervandum eſt præceptum. Interdum vero committitur, dum quis expreſſe, aut virtualiter, indirecte, vel interpretative, vul omittere actum præceptum: nam tunc ponitur voluntas violandi præceptum.

Reſp. 2. Qui ponit cauſam, ex qua prævidet probabiliter ſecuturam omiſſionem, tunc peccat, & contrahit malitiam omiſſionis: quia qui ponit cauſam omiſſionis, vult indirecte, vel ſaltem interpretative ipſam omiſſionem: qui enim vult cauſam, cenſetur velle effectum, qui ex illa ſequitur. Præterea eodem præcepto, quo vetatur omiſſio, prohibetur etiam poſitio libera cauſæ illius. Hinc qui die feſto mane ſe ſomno tradit, prævidens ſe ſomno ſepultum iri tempore ultimi Sacri, tunc peccat contra religionem, etiamſi per accidens excitetur, & poſtea Sacrum audiat. Nam tunc habuit voluntatem, ſaltem interpretativam, ac virtualem omittendi Sacrum, quamvis poſtea eam mutaverit.

Idem dic de eo, qui ſcienter, aut nonniſi cum ignorantia, vel inadvertentia culpabili, exponit ſe morali periculo omittendi. Nam tunc contrahit totam malitiam omiſſionis, licet poſtea omiſſio non ſequatur; quia ſic exponendo ſe morali periculo omittendi, ſaltem interpretative voluit omiſſionem. Quod ſi is, qui poſuit cauſam omiſſionis, vel expoſuit ſe morali periculo omittendi, poſtea poſſit præceptum, dum urget, implere, deſiſtendo ab opere incompoſſibili, non implens præceptum, denuo pec-

:cat peccato omiſſionis; & tunc omiſſio ejus eſt in ſe li-
ra eo modo, quo actus externus liber eſſe poteſt: quia
ıc denuo vult ſaltem indirecte ipſam omiſſionem a-
ıalem. Porro non contrahitur cenſura; niſi eo tempo-
, quo actus ex præcepto faciendus eſt: nam tunc ſo-
m ponitur omiſſio externa, cui annexa eſt.

Reſp. 3. Probabile eſt, eum, qui poſuit omiſſionis cau-
m, qua factus eſt impotens ad implendum præceptum,
ccare non ſolum quando poſuit illam cauſam, ſed et-
m dum reipſa actum præceptum omittit, ſi non retra-
:t ejus cauſam culpabilem, quum poteſt. Sic Sacerdos
ıi Breviarium in mare libere projecit, unde factus eſt
ıpotens ad illud recitandum, non ſolum peccavit pro-
ciendo, ſed etiam ſingulis diebus denuo peccat non re-
tando, quamdiu priorem culpam non retractat. Item
ıi ante Sacrum longæ viæ ſine neceſſitate ſe dedit, un-
e factus eſt impotens ad audiendum Sacrum, peccat
ontra religionem, non ſolum quum ſe dedit longæ viæ
rævidens impotentiam audiendi Sacrum inde ſecuturam,
:d etiam poſtea dum celebratur Sacrum, niſi tunc eli-
iat contritionem. Ratio eſt, quia omiſſio actualis eſt im-
ıutabilis voluntati, quamdiu eſt voluntaria in cauſa non
etractata, quæ poſſit retractari: tamdiu enim libere con-
inuatur, & ponitur voluntarie omiſſio, quamdiu poteſt
etractari ejus cauſa, & non retractatur; nam eſt tunc
n poteſtate hominis efficere, ne ſit amplius voluntaria,
ıc moralis.

*Sed quid ſi homo non poſſit retractare cauſam culpabi-
lem omiſſionis, ut fit in ſomno, vel ebrietate? An pec-
cat non ſolum, quando poſuit cauſam, ſed etiam quum
præceptum urget?*

Reſp. Alii affirmant, eo quod talis omiſſio ſit illi ſuf-
ficienter voluntaria in cauſa non retractata. Alii proba-
bilius negant, docentes talem omiſſionem nil per ſe ma-
litiæ imputabilis addere culpabili poſitioni cauſæ ejus,
eo quod tunc omiſſio non ſit voluntaria, & libera, niſi
n cauſa; & voluntas tempore omiſſionis non continuetur
libere, nec ullum exercitium liberum habeat, quum ne
poſſit quidem ejus cauſam retractare.

Cæterum neceſſe eſt omnes omnino omiſſiones actuales
confiteri, & non tantum cauſam earum culpabilem. Nam
ex praxi perpetua fidelium, ex qua neceſſitas materiæ
confeſſionis potius, quam ex principiis metaphyſicis me-
tienda eſt, conſtat actiones, & omiſſiones in cauſa mor-
taliter culpabiles, eſſe neceſſario confitendas; ſive illæ
ſecundum ſe peccata ſint, ſive ſolum effectus, & objecta
peccati in cauſa libere poſita commiſſi. Præterea id et-
iam neceſſarium eſt, vel ad explicandam ſicut oportet
peccati gravitatem, vel ad detegendum damnum tertii,
obligationem reſtituendi &c. vel ob periculum reſervatio-
nis, aut cenſuræ.

CA-

CAPUT IV.

De Ignorantia, & ejus peccatis.

Quæſt. I. Q*Uid eſt ignorantia, & quotuplex?*
Reſp. 1. Ignorantia late, eſt carentia cognitionis veræ in ſubjecto capaci. Stricte, ut hic ſumitur, eſt carentia cognitionis debitæ, ſeu cognitionis eorum, quæ quis ſcire debet. Nam qui ignorat ea, quæ ſcire non tenetur, non eſt in eo ignorantia, ſtricte loquendo, ſed mera neſcientia.

Dividitur 1. In invincibilem, & vincibilem. Ignorantia invincibilis, quæ etiam inculpabilis, & probabilis vocatur, eſt ea, quæ morali diligentia adhibita depelli non poteſt. Vincibilis eſt ea, quæ morali diligentia adhibita depelli poteſt.

2. In antecedentem, concomitantem, & conſequentem. Antecedens eſt ea, quæ nullo modo fuit volita, & eſt cauſa actionis, quatenus ea ſublata non fieret actio: ut quum venator adhibita ſufficienti diligentia ne hominem occideret, occidit amicum, putans eſſe feram. Concomitans eſt ea, quæ non eſt volita, nec eſt cauſa actionis, in quantum ea ſublata adhuc fieret actio, quæ proinde non fit ex ignorantia, ſed præciſe cum ignorantia; talis eſt in eo, qui, adhibita ſufficienti diligentia ne hominem occideret, inimicum latentem occidit, quem æque occidiſſet, ſi ſciviſſet ibi latere. Conſequens eſt, quæ volita eſt directe, vel indirecte: ut quum quis neſcit talem diem eſſe feſtivum, quia aut expreſſe noluit, aut neglexit inquirere. Unde eſt ſemper vincibilis; & quandoque eſt cauſa actionis, quandoque non; quia ea ſublata quandoque adhuc fieret actio, quandoque non fieret.

3. In ignorantiam juris, & facti. Prior eſt, qua ignoratur jus, aut præceptum aliquod. Poſterior eſt, qua ignoratur id, quod fit, eſſe juxta, vel contra præceptum, & poteſt eſſe de opere, vel aliqua ejus circumſtantia; ut quum quis neſcit eſſe diem Veneris, quo comedit carnes.

4. In negativam, & poſitivam. Negativa eſt mera privatio debitæ cognitionis alicujus rei abſque judicio erroneo de illa re. Poſitiva eſt error, ſeu judicium falſum de aliqua re.

5. In habitualem, & actualem. Habitualis eſt privatio cognitionis habitualis, & dicitur ſimpliciter ignorantia. Actualis eſt privatio debitæ cognitionis actualis, & melius dicitur inadvertentia, inconſideratio, vel oblivio.

Quæſt. II. *An ignorantia vincibilis ſit ſecundum ſe peccatum?*

„ NOTA. Ignorantia vincibilis alia eſt affectata, ſeu directe „ volita, & eſt ea, quam quis directe, & expreſſe vult, ut li-
„ be-

, berius peccet, juxta illud Job. 21. *Recede a nobis, ſcientiam*
, *viarum suarum nolumus*. Alia non affectata, & eſt ea, quæ
, non eſt directe, & expreſſe volita, ſed eſt ſolum volita indire-
, cte, nempe in negligentia addiſcendi. Hæc ſubdividitur in craſ-
, ſam, ſeu ſupinam, & non craſſam. Craſſa eſt, quum aut nul-
, la adhibetur diligentia ad ſciendum, aut non niſi pro rei gra-
, vitate valde exigua adhibetur: unde ſemper oritur ex gravi ne-
, gligentia diſcendi. Non craſſa eſt, quum ad ſciendum adhibetur
, quidem al qua diligeatia, ſed non adhibetur ſufficiens.

Resp. Ignorantia vincibilis eorum, quæ quis ſcire te-
etur, etſi non affectata, eſt ſecundum ſe peccatum im-
utabile. *Eſt communis ſententia*. Prob. 1. ex Pſalm. 24.
)*elicta juventutis meæ, & ignorantias meas ne memine-
is*. Et Eccli. 23. *Ne adincreſcant ignorantiæ meæ, &
ultiplicentur delicta mea*. 2. Quia talis ignorantia eſt
bera tranſgreſſio præcepti, ſeu omiſſio rei præceptæ.
lam omnia, & ſingula præcepta obbligant ad id, ſine
uo obſervari nequeunt; ideoque ad ſui cognitionem com-
arandam, ſine qua ſervari non poſſunt: præcipiens quip-
e finem, præcipit media per ſe neceſſaria ad illum. I-
itur quum cognitio obligationum, tum omnibus com-
iunium, tum ſpecialium, quæ ad cujuſque ſtatum, of-
cium, & munus ſpectant, præcepta ſit; talis cognitio-
is privatio vincibilis eſt tranſgreſſio præcepti; & qui-
em libera, ac voluntaria ſaltem indirecte, nempe in ne-
ligentia diſcendi, ideoque eſt peccatum. Unde ignoran-
a eſt peccatum, & mala imputabiliter ob negligentiam
oluntatis, a qua manat. 3. Qui ignorat ea, quæ ſcire
oteſt, & debet, ſe exponit voluntarie morali periculo
olandi præcepta quoties urgent, ideoque multoties pec-
indi. Ergo peccat graviſſime.

Obſerva 1. Gravitas peccati ignorantiæ æſtimanda eſt ex
avitate præcepti ignorati, & ex negligentia diſcendi. 2.
t aliquid ſit voluntarium interpretative, ſufficit ut te-
aris illud vitare; nec facias, quum poſſis id, quod eſt
ceſſarium ad illud vitandum; hoc enim ipſo tibi me-
to imputatur, quod non vitaveris. 3. Ignorantia eo-
m, quorum cognitio ratione ſui præcipitur, ut ſunt
yſteria fidei, eſt peccatum ſpeciale oppoſitum virtuti fi-
i, quamvis fidei habitum non deſtruat. Ignorantia ve-
eorum, quorum cognitio requiritur ſolum in ordine
opus, eſt peccatum ejuſdem ſpeciei, cujus eſt tranſ-
eſſio præcepti ignorati: nam eidem præcepto, ac vir-
ti opponitur, quum omne præceptum, utpote efficaci-
r obligans ad ſui obſervationem, obliget etiam ad ſui
gnitionem, & conſiderationem. 4. Peccatum ignoran-
e continuatur, & multiplicatur, ſicut peccatum omiſ-
nis reſtitutionis debitæ.

Quæſt. III. *An quæ fiunt contra Legem ex ignorantia
incibili, ſint peccata imputabilia?*

Resp. 1. Actio, vel omiſſio omnis contra Legem poſi-
ex ignorantia vincibili, etiam non affectata, vel cum
ea,

ea, eſt peccatum imputabile, etiam ſecundum malitiam ignoratam, etiamſi putetur bona, ac proinde quælibet ignorantia vincibilis non excuſat a peccato. *Ita omnes.* Prob. 1 ex n 15. *Si anima neſciens peccaverit, offeret capram anniculam pro peccato ſuo, & deprecabitur pro ea Sacerdos, quod inſcia peccaverit coram Domino: impetrabitque ei veniam, & dimittetur illi.* Certe, quæ non ſunt peccata imputabilia, non indigent expiatione, & venia, nec ſunt ſimpliciter peccata coram Deo. Et ex Luc. 12. ſervus ignorans voluntatem Domini ſui, & faciens digna plagis, *vapulabit.* Et ex act. 3. *Fratres, ſcio quia per ignorantiam feciſtis, ſicut & Principes veſtri.* Et 1. ad Cor. 2. *Si enim cognoviſſent, numquam Dominum gloriæ crucifixiſſent.* Ubi mors Chriſto a Judæis ex ignorantia illata eſſe dicitur; & tamen illis ad graviſſimum peccatum imputata eſt, ut patet ex excidio urbis, & everſione, ac reprobatione totius gentis. Item ex Luc. 23. *Pater, dimitte illis: non enim ſciunt quid faciunt.* Certe ubi eſt locus ignoſcendi, ibi eſt peccatum imputabile. 2. Ex SS. Patribus, & ſpeciatim Hieronymo, & Auguſtino, qui hanc veritatem ut fidei dogma contra Pelagianos propugnarunt; & S. Auguſt. Epiſt. 154. ſic ait: *Si quis bonum putaverit eſſe, quod malum eſt, & fecerit hoc putando, utique peccat; & ea ſunt omnia peccata ignorantiæ, quando quiſque bene fieri putat, quod male fit.* 3. Ex can. 16. diſt. 37. & cap 2. de ſortil. 4. Quia ea, quæ cum vel ex ignorantia vincibili fiunt contra præceptum, ſunt ſufficienter libera, ac voluntaria ſaltem indirecte, & in cauſa, nempe in voluntaria negligentia addiſcendi, & ſic merito ad culpam imputantur voluntati, quæ potuit, & debuit præceptum cognoſcere, & ſervare; tunc enim nullam habet juſtam excuſationem. Nam culpabilis negligentia diſcendi, quæ cognoſci debent, non poteſt eſſe juſta excuſatio, quum ſit culpa; & qui vult cauſam, vult conſequenter effectum, qui ex ea neceſſario ſequitur, & quem ſcit, vel ſcire poteſt ex ea ſecuturum. Imo quæ contra Legem fiunt, ex vel cum ignorantia vincibili etiam non affectata, ſunt moraliter, & æquivalenter voluntaria in ſe, etiam quoad malitiam moralem in ordine ad veram, & gravem, quamvis non tantam imputabilitatem; quatenus qui culpabiliter ignorat, perinde ſe habet in æſtimatione prudenti in ordine ad veram, & gravem, etſi non tantam imputabilitatem, ac ſi actu ſciret. 5. Si ignorantia vincibilis excuſaret a peccato, melior eſſet conditio negligentis addiſcere ea, quæ poteſt, & tenetur ſcire, quam adhibentis debitam ad ea diſcenda diligentiam, quod eſt abſurdum.

Obſerva 1. Ignorantia præcepti eſt vincibilis, quum venit in mentem dubitatio de illo, vel aliquid, quo poſſit homo excitari ad inquirendam talis præcepti cognitionem, & omiſit inquirere: nam tunc debuit, & potuit illud cognoſcere inquirendo.

2.

2. Ut quis ſit reus mortalis culpæ, non requiritur maxima negligentia, ſed ſufficit ſi omittatur diligentia moralis pro rei qualitate, & gravitate neceſſaria. *Ita omnes, teſte Sanchez.* Quia tunc culpa mortalis ei merito imputatur, quum potuerit, & debuerit vitare id, quod eſt graviter malum.

3. Quoties ex vel cum ignorantia vincibili actio, vel omiſſio mala deliberate ponitur, toties fit novum peccatum diſtinctum numero a priori ignorantia, & negligentia diſcendi. Quia tunc libere fit denuo aliquid malum, cujus malitia imputatur voluntati ad culpam, quum illam potuerit, ac debuerit cognoſcere, & vitare, & voluntas perſeveret velle ſaltem interpretative ignorantiam. Hinc homo ignorans ea, quæ neceſſaria ſunt ad Judicis munus recte obeundum, peccat graviter contra juſtitiam, tunc ſuſcipiendo tale munus; & poſtea toties peccat actu mortaliter, quoties fert ſententiam injuſtam. Nam libere fert ſententiam injuſtam, quamvis putans eſſe juſtam; & ejus injuſtitiam potuit, & debuit cognoſcere, & ſic ea ipſi merito imputatur: Imo cognoſcit ſaltem confuſe ex ſua imperitia ſecuturas multas ſententias injuſtas, & ob eam adire periculum eas ferendi, aut ſaltem poteſt, ac debet id cognoſcere, & conſiderare, & non judicare, ne ſe exponat periculo faciendi injuriam. Idem dic de Advocato, Medico, Superiore, Confeſſario, Opifice, &c.

Obj. Malitia actus ignorata non fuit volita, quum non fuerit cognita.

Reſp. Fuit volita ſaltem indirecte in negligentia diſcendi, & interpretative, quatenus libere factus eſt actus malus, cujus malitia potuit, & debuit cognoſci ut vitaretur, quod ſufficit, ut imputetur voluntati ad culpam. Præterea malitia actus cognoſcitur ſaltem confuſe ab ignorante. Nam hoc ipſo quod ſcit ſe ignorare, cognoſcit multa peccata ex ſua ignorantia ſecutura, & ſe exponere periculo peccandi, quum ſit ineptus ad cognoſcendum quid ſit illicitum, vel licitum; idque identidem conſiderat, vel ſaltem conſiderare poteſt, ac debet. Quare non depellendo ignorantiam, vult ſaltem indirecte, & interpretative omnia iſta peccata confuſe cognita, ut ex illa ſecutura.

Dices. Negligentia addiſcendi non fuit poſitive volita.

Reſp. 1. Fuit volita ſaltem interpretative, nam potuit, & debuit vitari; unde merito imputatur voluntati, quod illam non vitaverit, adhibendo diligentiam debitam, & poſſibilem ad diſcendum ea, quæ homo ſcire tenetur. Ignorantia autem vincibilis eſt voluntaria, & culpabilis in negligentia diſcendi: nam propter illam negligentiam merito imputatur voluntati.

Reſp. 2. Peccata ex ignorantia qualibet vincibili, vel cum ea admiſſa, ejuſdem ſunt ſpeciei, cum peccatis ſcienter admiſſis circa idem objectum. *Eſt communis ſententia.* Quia

Quia 1. Ignorantia, & negligentia, & peccatum, quod ex illa fit, adverſantur eidem præcepto, & virtuti. Nam quodlibet præceptum cognitionem, & diligentiam in ſua materia ex ſuo motivo injungit, quum utraque per ſe ſit neceſſaria ad illud obſervandum. 2. Actus ſumit malitiam ſpecificam ex objecto. Ergo actus ignoranter, & actus ſcienter factus, ſi ſint circa idem objectum malum, ſumunt ab eo eamdem malitiam ſpecificam.

Hinc qui ex ignorantia, vel inconſideratione vincibili juris, aut facti facit contractum injuſtum, peccat peccato injuſtitiæ: ſi omittat Sacrum præceptum, peccat contra religionem &c.

Quæſt. IV. *Quænam ignorantia minuit, vel auget peccatum?*

Reſp. 1. Ignorantia vincibilis non affectata minuit malitiam peccati. *Eſt communis ſententia*. Prob. 1. ex Luc. 12. *Ille ſervus, qui cognovit voluntatem domini ſui, & non fecit ſecundum voluntatem ejus, vapulabit multis; qui autem non cognovit, & fecit digna plagis, vapulabit paucis*, hoc eſt minus punietur. Et Luc. 23. *Pater, dimitte illis; non enim ſciunt quid faciunt*.

2. Quia talis ignorantia minuit voluntarium: nam impedit ne mens peccatum in ſe apprehendat, & illud in ſe voluntas velit: & ſic facit ut peccans minus afficiatur ad malum.

Quando tamen negligentia diſcendi gravis eſt, ignorantia numquam eo uſque minuit peccatum, ut ex mortali fiat veniale, quia non tollit ſufficiens voluntarium ad mortale. Enim vero Judæi, qui ex ignorantia Chriſtum crucifixerunt, & Apoſtolos perſecuti ſunt, profecto peccarunt mortaliter. Hinc S. Auguſt. lib. de grat. & lib. arb. cap. 3. ait: *Sed & illa ignorantia, quæ non eſt eorum, qui ſcire nolunt, ſed eorum, qui tamquam ſimpliciter neſciunt, neminem ſic excuſat, ut ſempiterno igne non ardeat.... ſed fortaſſis ut mitius ardeat*.

Reſp. 2. Ignorantia affectata auget malitiam peccati. *Ita communiter, cum S. Thom.* 1. 2. quæſt. 76. art. 4. Nam illud auget malitiam peccati, quod reddit illud magis voluntarium. At ignorantia affectata hoc præſtat: quia per illam directe, & expreſſe volitum eſt periculum peccandi, nempe ipſa ignorantia, ex affectu liberius peccandi. Imo expreſſe volitum eſt quodvis peccatum ex ignorantia ſequi natum: nam per illam homo vult ignorare, ut liberius peccet. Et aliunde peccatum ſufficienter cognitum eſt ſaltem confuſe, nempe in ejus periculo directe volito. Hinc homo ob talem ignorantiam ut peccatum aggravantem arguitur Pſalm. 35. *Noluit intelligere, ut bene ageret*. Præterea talis ignorantia in ordine ad imputabilitatem in æſtimatione prudenti æquivalet certæ ſcientiæ.

Quæſt. V. *An ignorantia invincibilis cujuſvis Legis etiam naturalis, excuſet a peccato formali, ſeu imputabili?*

Reſp.

Reſp. Affirm. Conſtat. 1. ex S. Auguſtin. lib. 3. de lib. arbit. cap. 19. *Non tibi deputatur ad culpam, quod invitus ignoras; ſed quod negligis quærere quod ignoras.* Hinc paulo poſt docet ea, quæ male fiunt ex tali ignorantia juris naturalis, non eſſe niſi improprie, & metaphorice peccata; ſicut lingua græca, vel latina non dicitur niſi improprie lingua. 2. Ex S. Thom. 1. 2. qu. 76. art. 3. *Si ſit ignorantia, quæ omnino ſit involuntaria, ſive quia eſt invincibilis, ſive quia eſt ejus quod quis ſcire non tenetur, talis ignorantia omnino excuſat a peccato.* 3. Alexander VIII. damnavit hanc propoſitionem; *Tametſi detur ignorantia invincibilis juris naturæ, hæc in ſtatu naturæ lapſæ operantem ex ipſa non excuſat a peccato formali.* 4. Quia omne peccatum imputabile ut peccatum, eſt eſſentialiter voluntarium ut peccatum, ſeu in ratione peccati, ita ut nullo modo ſit peccatum, ſi non ſit voluntarium, ut docet S. Auguſtinus. Nam quod non eſt voluntarium, non poteſt imputari voluntati, quum nullatenus ſit a voluntate. At actus ex ignorantia invincibili factus contra Legem, nullatenus eſt voluntarius prout oppoſitus Legi, & ut peccatum, quum ejus malitia non cognoſcatur, nec cognoſci potuerit, vel in ſe, vel in ejus periculo: voluntarium enim eſt id, quod eſt a voluntate cum cognitione, vel actuali, vel virtuali, & interpretativa. 5. Quia alioquin homo teneretur ad impoſſibile, & damnari poſſet, quod non ſervaverit præceptum, quod omnino non potuit ſervare, quum illud non potuerit cognoſcere, nec proinde velle ſervare.

Obj. 1. Ignorantia juris naturalis fuit voluntaria in cauſa ſua, nempe in peccato originali, & voluntate Adami.

Reſp. Hoc non ſufficit ad peccatum perſonale. Quia 1. Alexander VIII. damnavit hanc propoſitionem: *In ſtatu naturæ lapſæ ad peccatum mortale, & demeritum ſufficit illa libertas, qua voluntarium, ac liberum fuit in cauſa ſua, peccato originali, & voluntate Adami peccantis.* 2. Quum ad omne peccatum requiratur voluntarietas, & libertas; ad omne peccatum perſonale requiritur voluntarietas, & libertas perſonalis. 3. Alioqui ea, quæ male fiunt in phreneſi, & amentia, imputarentur ad culpam, quum utraque ſit effectus peccati originalis, ſicut ignorantia.

Obj. 2. Ex reg. jur. *Ignorantia facti, non juris excuſat.*

Reſp. Hoc intelligi debet quoad præſumptionem fori externi, in quo non præſumitur quis ignoraſſe inculpabiliter, quod debuit ſcire: non autem quoad forum internum.

Obj. 3. Conc. Palæſtinum damnavit hanc propoſitionem Pelagii: *Oblivionem, & ignorantiam non ſubjacere peccato: quoniam non ſecundum voluntatem, ſed ſecundum neceſſitatem eveniunt.*

Reſp.

Reſp. Ibi agitur de oblivione, & ignorantia vincibili, ſed quæ non eſſet affectata, & directe procurata. Nam Pelagius docebat omnem ignorantiam, quæ non eſſet affectata, ſeu directe volita, vacare culpa, quia ex neceſſitate, ſeu ex conditione naturæ, & innata infirmitate evenit: quod falſum eſt: nam ignorantia non affectata, nec directe volita, ſed quæ adhibita morali diligentia vinci poteſt, & debet, culpabilis eſt, quum ſit indirecte ideoque ſufficienter voluntaria in negligentia addiſcendi. Et quamvis non oriatur a voluntate eam procurante, ſed ex neceſſitate; tamen ejus perſeverantia volita eſt indirecte in omiſſione voluntaria diſcendi; nec hæc ignorantia tunc neceſſario manet, niſi neceſſitate conſequente.

Obj. 4. S. Auguſtinus in variis locis.

Reſp. In iis locis, quæ objici ſolent, loquitur de ignorantia vincibili, ſaltem cum ordinariis gratiæ auxiliis, & quæ oratione, ac diligentia morali expelli poteſt. Similiter explicabis textus, qui ex S. Hieronymo, & aliis Patribus objici poſſunt.

Ex dictis collige, non excuſari in actu, niſi malitiam invincibiliter ignoratam, non autem quæ fuit cognita, vel vincibiliter ſolum ignorata. Hine occidens hominem, quem invincibiliter ignorat eſſe Clericum, reus eſt homicidii, non ſacrilegii.

„ Nota. Moralis malitia actus voluntatis duplex eſt, nempe
„ materialis, & formalis. Malitia materialis conſiſtit in diffor-
„ mitate, ac diſconvenientia actus cum natura rationali, & Lege
„ divina. Formalis eſt materialis malitiæ imputabilitas ad vitu-
„ perium, & pœnam. Quod ſi actus diſconveniens naturæ ratio-
„ nali, & Legi fiat libere, & cum cognitione, vel ſaltem cum
„ ignorantia, aut inadvertentia culpabili malitiæ: hoc ipſo ma-
„ litia actus interni imputabilis eſt ad vituperium, & pœnam;
„ & ſic actus eſt complete, ac ſimpliciter moralis. Si autem non
„ ſic fiat, malitia materialis non poteſt imputari ad vituperium,
„ & pœnam, & ſic actus non eſt niſi inchoate, & ſecundum quid
„ moralis. Nam actus malus adæquate moralis, eſt actus diſcon-
„ veniens naturæ rationali, & Legi, imputabilis ad vituperium,
„ & pœnam. Porro præter utramque actus interni malitiam eſt
„ etiam malitia objectiva, quæ eſt ſpecialis difformitas, ac di-
„ ſconvenientia, quam habet objectum cum natura rationali, ut
„ rationali, & Lege divina.

Quæſt. VI. *An detur ignorantia invincibilis juris naturalis?*

Reſp. Non datur neque circa prima principia morum; quippe quæ ſunt per ſe nota, & cuilibet rationis compoti per ſe obvia: qualia ſunt iſta: *Bonum eſt faciendum; malum fugiendum. Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris. Deus eſt colendus, & amandus, &c.* Neque etiam circa præcepta, quæ vel per ſe nota ſunt, vel facile ex per ſe notis colliguntur, cujuſmodi ſunt præcepta Decalogi, ac ſimilia: tum quia & facili diligentia cogno-

gnoſci poſſunt, & natura ipſa, ac conſcientia, inquit Suarez, ita pulſat in actibus eorum, ut non permittat ea inculpabiliter ignorari: Tum quia Apoſtolus ad Rom. 1. & 2. ait, gentiles contra iſta peccantes eſſe dignos morte, & inexcuſabiles, & perituros, habereque opus Legis ſcriptum in cordibus ſuis.

Reſp. 2. Datur in aliquibus ignorantia invincibilis circa quædam præcepta particularia juris naturalis valde abſtruſa, & remota a principiis. *Eſt communis ſententia.* Prob. 1. Experientia. Nam Theologi etiam ſanctiſſimi, & doctiſſimi, veritatiſque ſtudioſiſſimi, paſſim in re ad jus naturale pertinente inter ſe diſſident, alii affirmando, alii negando aliquid eſſe contra jus naturale, quorum proinde aliqui errant: quum ex duabus opinionibus contradictoriis unam eſſe falſam neceſſe ſit At hi non errant niſi invincibiliter, quum orationem, diligentiam debitam, & alia media ad aſſequendam veritatem neceſſaria adhibuerint. 2. S. Thom. & S. Bonav. de multis ad Legem naturalem pertinentibus inter ſe diſſident. Ergo alteruter erravit in materia Legis naturalis: & tamen neuter ullam opinionem ante mortem retractavit. Ergo ſi non datur ignorantia invincibilis Legis naturalis in aliquibus, alteruter in gravi peccato mortuus eſt, quum ſit gravis culpa docere culpabiliter errorem circa præcepta divina; ſicque damnatus eſt. 3. Quia quum aliqua præcepta ſint valde abſtruſa, & remota a primis principiis, a quibus ſine longo, ac difficili diſcurſu deduci nequeunt, facile ignorari poſſunt invincibiliter præſertim a rudioribus, & hominibus tardioris ingenii, qui non ſunt moraliter capaces longioris diſcurſus, & quibus etiam ſine illorum culpa poſſunt deeſſe occaſiones, & opportunitates ad comparandam notitiam veritatis. 4. Quia inter varios articulos hic ordine tertius, teſte P. de la Croix, confixus eſt Romæ, ann. 1685. die 8. Auguſti: *Nullam admittimus ignorantiam invincibilem juris naturæ in ullo homine, dum hic & nunc contra jus naturæ agit.*

„ (*) NOTA. Fallitur Lacroixius ſcribens Romæ anno 1685. ſu-
„ pra relatam propoſitionem fuiſſe proſcriptam. Prohibitus fuit
„ libellus anonymus plures continens theſes, in quo etiam pro-
„ poſitio illa reperitur; ſed quis inde inferat fuiſſe propoſitionem
„ damnatam, quam deinceps tot graviſſimi Theologi propugnave-
„ runt? Nullam enim eſſe admittendam juris naturæ ignorantiam
„ invincibilem docuere Marius, Diana, Noriſius, Palanchus,
„ Gennet, ac alii bene multi Authores Catholici etiam hac noſtra
„ ætate tuentur.

Quæſt. VII. *Quid dicendum de inadvertentia, inconſideratione, & oblivione.*

„ NOTA. Inadvertentia eſt privatio actualis attentionis. Incon-
„ ſideratio eſt privatio debitæ inſpectionis. Oblivio eſt privatio
„ recordationis rei alias notæ. Unde differunt ab ignorantia ha-
„ bituali, quæ eſt privatio ſcientiæ habitualis. Poſſunt tamen

„ comprehendi ſub nomine communi ignorantiæ actualis, quate- „ nus ſunt privatio debitæ cognitionis actualis.

Reſp. Illæ eodem modo ſe habent ad peccatum, quo ipſa ignorantia habitualis; ita ut harum quælibet vincibilis ſit peccatum ſecundum ſe; & actio, vel omiſſio mala, quæ ex illa ſequitur, deputetur ad culpam: ſecus, ſi invincibilis ſit. Quia ad voluntarium, & involuntarium ſe habent inadvertentia, inconſideratio, & oblivio perinde ac ignorantia habitualis. Nam ſicut cognitio habitualis non dirigit immediate actum voluntatis, ſed ſolum mediante cognitione actuali proponente objecta; ita nec quidquam facit ignorantia habitualis, niſi ratione ignorantiæ actualis, ſeu privationis cognitionis actualis.

Quare inadvertentia, & inconſideratio vincibilis, quæ ſcilicet potuit, & debuit vitari, eſt peccatum. Nam homo tenetur conſiderare, & prudenter procedere in actibus ſuis; & quodlibet præceptum obligat ad adhibendam advertentiam, ac conſiderationem, utpote neceſſariam ad ſui obſervationem. Ea vero, quæ ex illa fiunt contra Legem, ſunt peccata imputabilia: quia non tollit voluntarium indirectum, & interpretativum; quippe ſunt voluntaria etiam ut peccata in ipſa inadvertentia, ſeu inconſideratione, quæ potuit, & debuit vitari. E contra ſi ſit invincibilis in homine habente cognitionem habitualem debitam, eſt prorſus inculpabilis, & excuſat a peccato ea, quæ ex illa fiunt contra Legem: quia malitia actus tunc nullatenus, ne interpretative quidem, eſt voluntaria; nam ſine poteſtate cognoſcendi non poteſt eſſe volitio.

Porro inadvertentia, ſeu inconſideratio culpabilis poteſt eſſe voluntaria 1. In ſe ipſa, quando adeſt illa reflexio intellectus advertentis eſſe amplius conſiderandum, aut inquirendum, & voluntas vult agere ſine majore conſideratione. 2. In alio, nempe vel in actu poſitivo, quo quis vult aliud, quod advertentiam impediat, v. gr. ſequi paſſionem: vel in omiſſione diligentiæ, quæ poſſet, & deberet adhiberi: vel ex aliquo defectu habituali non ignoto, v. gr. in nimia præcipitatione in agendo, in negligentia ordinaria in attendendo, in prava conſuetudine, quam quis emendare non curat.

CAPUT V.

De Concupiſcentia, & peccatis infirmitatis, malitiæ, & habitus.

Quæſt. I. **A***N motus concupiſcentiæ ſint peccata.*

Reſp. 1. Inordinati concupiſcentiæ motus, ſi libera voluntate excitentur, ſunt peccata mortalia in materia gravi, & venialia in levi. Quia ſunt inordina-

-ti,

ti, & plene voluntarii, ac liberi. Ergo nil illis deeſt ad culpam materiæ commenſuratam.

Reſp. 2. Inordinati concupiſcentiæ motus, quamvis a dæmone excitati, vel ſua ſponte neceſſario exurgentes, accedente aliqua advertentia imperfecta, & conſenſu voluntatis imperfecto, ſunt peccata venialia: quia homo non poteſt abſque culpa ullatenus, etiam imperfecte, admittere, vel approbare, quod ex ſe malum, ac inordinatum eſt, & diſconvenit naturæ rationali. Non ſunt tamen mortalia, etiamſi ſint de re graviter illicita, propter imperfectionem actus. Accedente vero perfecta advertentia, ſi voluntas eos velit, vel approbat, ſunt peccata mortalia ex *Roman.* 1. Quia mortale eſt velle perfecte, & approbare, quod graviter ex objecto inordinatum eſt, & dedecet naturam rationalem: hoc enim a Deo graviter prohibitum eſt.

Reſp. 3. Motus indeliberati concupiſcentiæ rationem, ac voluntatem prævenientes, licet graviter inordinati, non ſunt peccata imputabilia, nullo accedente voluntatis conſenſu, etiam interpretativo. Conſtat 1. ex Conc. Trid. ſeſſ. 5. cap 5. docente concupiſcentiam non poſſe nocere non conſentientibus, quinimo coronatum iri, qui legitime certaverit. 2. Ex his Baji propoſitionibus damnatis a Pio V. & Gregorio XIII. 50. *Prava deſideria, quibus ratio non conſentit, & quæ homo invitus patitur, ſunt probibita præcepto*, Non concupiſces. 51. *Concupiſcentia, ſive Lex membrorum, & prava ejus deſideria, quæ inviti ſentiunt homines, ſunt vera Legis inobedientia.* 3. Quia tales motus nullo modo ſunt voluntarii, ac liberi, voluntate, ac libertate perſonali requiſita ad demeritum perſonale: non enim poſſumus pro arbitrio voluntatis noſtræ illos non habere.

„ NOTA. Idem dici debet de omnibus pravis cogitationibus, & „ aliis motibus internis graviter ex objecto malis. Nam ſi actus „ illi ſint penitus indeliberati, ac involuntarii etiam in cauſa, & „ a voluntate improbentur, nullatenus ſunt peccata, quia nullatenus ſunt voluntarii. Quod ſi ſint imperfecte deliberati, ac „ voluntarii, ſunt peccata venialia, ob imperfectionem actus: ſi „ vero plene deliberati ſint, & approbentur a voluntate, ſunt „ peccata mortalia in materia gravi, quia ſunt plene voluntarii, „ & graviter mali.

Quæſt. II. *An paſſio, ſeu motus vehemens concupiſcentiæ tollat peccatum, vel malitiam ejus minuat?*

Reſp. 1. Eſt peccatum obſequi paſſioni, etiam antecedenti, hoc eſt, quam voluntas non exitat, ſeu imperat, quando non tollit uſum rationis, nec omnem deliberationem. Conſtat 1. Ex Dan. 13. *Concupiſcentia ſubvertit cor.* Et ad Roman. 7. *Paſſiones peccatorum operabantur in membris noſtris, ut fructificarent morti.* Et Eccli. 5. *Ne ſequaris concupiſcentiam cordis tui; Deus enim vindicans vindicabit.* Hic illud Gal. 5. *Qui autem ſunt Chriſti, carnem ſuam crucifixerunt cum vitiis,*

& concupiſcentiis. 2. Quia eſt quid inordinatum, & tunc eſt liberum, nam voluntas poteſt ei non obſequi.

Tamen paſſio illa antecedens minuit malitiam peccati. Ita *S. Thom.* 1. 2. *qu.* 77. *art.* 6. Quia minuit cognitionem, ac deliberationem requiſitam ad libertatem. ideoque libertatem. Nam facit, ut objectum delectabile appareat magis conveniens, & ut intellectus magis conſideret rationem boni delectabilis, quam rationem illiciti, quæ voluntatem a conſenſu avertere poſſet.

Sed non ita malitiam minuit, ut ex mortali veniale faciat in motibus deliberatis, ut quando ex paſſione aliquis procedit ad actum peccati, vel ad conſenſum deliberatum; quia tunc voluntas poteſt ſimpliciter non conſentire, & non obſequi paſſioni, quum habeat ſufficientem ad id deliberationem. Ita *S. Thom. art.* 8.

Si vero talis paſſio tollat totaliter uſum rationis, vel advertentiam omnem impediat, impedit peccatum; quia tunc id, quod ex illa fit, non eſt liberum, nec voluntarium in ſe, neque in ſua cauſa. Si tamen motus illi fuerint voluntarii in cauſa, in qua prævideri potuerint, ut in ebrietate, tunc actus mali ex iis ſequentes imputantur ad culpam, quum ſint indirecte & interpretative voliti.

Reſp. 2. Paſſio conſequens, ſeu libere excitata, vel voluntaria in prava conſuetudine non retractata, non minuit, ſed potius auget peccatum, quod ex illa fit: quia non minuit, ſed auget voluntarium, & intenſionem affectus. Ita *S. Thom art.* 6. Inde inferens: *Et ſic verum eſt, quod quanto aliquis majori libidine, vel Concupiſcentia peccat, tanto magis peccat.*

Quæſt. III. *Quid, & quale eſt peccatum infirmitatis, & malitiæ?*

Reſp. 1. Peccatum ex infirmitate eſt illud, quod procedit ex paſſione antecedente, ſeu quæ non eſt voluntaria in ſe, nec in cauſa; puta in prava conſuetudine efficaciter non retractata, nec tamen tollit libertatem. Peccatum ex malitia eſt illud, quod fit ex pura libertate; ſive quod neque ex ignorantia indirecte tantum volita, neque ex paſſione antecedente committitur, ſed ex mera electione voluntatis: & ſic nihil habet, quo minuatur ejus malitia. Unde peccatum procedens ex ignorantia affectata, vel ex paſſione libere excitata, eſt etiam peccatum ex malitia, aut ei æquivalet: quum ejus prima radix ſit ſola prava voluntas, quæ paſſionem, vel ignorantiam procurat, nec minuit libertatem.

Reſp. 2. Peccatum ex infirmitate, ſeu paſſione ex ſuo genere gravius eſt, quam peccatum ex ignorantia non affectata. Quia talis ignorantia minuit liberum, & voluntarium: at paſſio antecedens minuit quidem liberum, ſed auget voluntarium; nam auget voluntatis intenſionem, ac conatum. Omnium vero, cæteris paribus ex ſuo genere graviſſimum eſt peccatum ex ma-

li-

litia, quia omnium maxime voluntarium, & liberum eſt.

Quæſt. IV. *An peccata commiſſa ex prava conſuetudine, quam quis emendare non curat, æquivaleant peccatis malitiæ?*

Reſp. Affirm. Ita S. Thom. 1. 2. qu. 78 art. 2. ibi. *Manifeſtum eſt, quod quicumque peccat ex habitu, peccet ex certa malitia.* Quia peccans ex habitu, peccat ex majore inclinatione, & intenſione voluntatis. Nam, ut ait S. Thomas, habitus vertitur in naturam. Nec conſuetudo tollit deliberatinnem ſaltem citam, quæ ſicuti ad recte agendum, ita ad actu peccandum ſufficit, licet ſit imperceptibilis ob facilitatem, & promptitudinem agendi; ut patet in homine aſſueto ad amandum Deum; qui audito ejus nomine ſtatim prorumpit in amorem ex cita deliberatione, ut notat Suarez. Et quamvis peccaret ex minus perfecta deliberatione, hoc tamen non minuit ejus malitiam; quia defectus ille eſt ei voluntarius in cauſa, nempe in conſuetudine non retractata efficaciter, & in negligentia illam tollendi. Quam ſtulte igitur aliqui conantur excuſare ſua peccata, eo quod ex pravo habitu oriantur, quum inde augeantur! Unde Concil. Lateran. III. c. 7. ait: *tanto graviora ſunt crimina, quanto diutius animam infelicem tenuerint.*

Quæſt. V. *Ad quid teneatur implicatus conſuetudine peccandi mortaliter?*

Reſp. Tenetur ſub mortali illam efficaciter retractare, & emendare. *Eſt communis ſententia.* Quia mala conſuetudo eſt occaſio proxima, & periculum mortale peccandi, imo, & neceſſitas quædam moralis, in quam homo voluntarie ſe conjecit: *Dum conſuetudini non reſiſtitur, facta eſt neceſſitas*, ait Sanctus Auguſtinus lib. 8. Conf. c. 5. Mala quippe conſuetudo vehementer pertrahit ad ſimiles actus malos. At quiſque ſub mortali tenetur vitare, & a ſe removere occaſionem proximam, ac morale periculum peccandi mortaliter, quum teneatur velle efficaciter vitare peccatum: alioqui cenſetur velle, ſaltem interpretative, peccatum. Imo talis toties actu peccat, quoties ad pravam illam conſuetudinem advertens, non proponit efficaciter illam corrigere. Nam tunc voluntarie retinet in ſe occaſionem proximam peccati, & vult ſaltem interpretative in morali periculo peccandi immorari, adeoque vult ipſum peccatum. Adde quod pravus habitus, quem non ſtatim curat evellere, neceſſitatem moralem peccandi augeat, & pariat cordis duritiam, obſtinationem, deſperationem; ac demum impœnitentiam finalem.

Hæc procedunt etiam de conſuetudine circa actus quoſdam malos externos, v. gr. blaſphemiam, juramentum falſum, licet abſque advertentia, & animo blaſphemandi, aut jurandi prolata. Nam ex communi ſententia, gravis eſt obligatio etiam ejuſmodi conſuetudinem tollendi:

quia (ut ait Delugo talia verba etiam ſic prolata, habent gravem turpitudinem, ac difformitatem objectivam, ob quam graviter diſconveniunt naturæ rationali, & ratione cujus homo tenetur ea non velle neque in ſe, neque in cauſa: quippe exterius ſonant blaſphemiam, aut juramentum, & eum ſenſum generant apud audientes. Igitur ſicut illicitum eſt Deum blaſphemare, vel adducere in teſtem falſitatis, aut cum periculo falſitatis, & uſurpare verba, quæ exterius ſonant, & ſignificant audientibus blaſphemiam, vel perjurium; ita illicitum eſt velle in cauſa ponere illos actus; & præcipitur deſtructio cauſæ illorum, nempe conſuetudinis: quæ conſuetudo voluntarie permiſſa, eſt grave peccatum. Non velle autem efficaciter illam emendare, eſt velle indirecte, & ſaltem interpretative actus illos illicitos ex ea ortos. Adde, quod iſta grave ſcandalum parere apta ſint.

Item motus alii ſubiti graviter inordinati, qui ex prava conſuetudine, quaſi inadvertenter accidunt, non excuſantur a mortali, quamdiu non adhibetur diligentia, & conatus ut præcaveantur, & conſuetudo corrigatur. Quia ſi non in ſe, certe in cauſa, nempe in mala conſuetudine non retractata, vel negligentia, ſufficienter noti, & voluntarii ſunt.

CAPUT VI.

De Peccatis mere internis, quæ ſcilicet conſiſtunt in ſolis actibus internis, abſque ullo opere, & ſigno externo.

,, NOTA. Actus voluntatis generatim dividitur in proſecutivum, & adverſativum. Proſecutivus circa objectum illicitum triplex eſt. Primus eſt volitio efficax objecti, qua voluntas vult adhibere media, quæ ſunt in ejus poteſtate, ad illud objectum aſſequendum, ſeu opus volitum exequendum. Secundus eſt deſiderium, ſed inefficax. Tertius eſt ſimplex delectatio, ſeu mera complacentia de objecto, ſeu opere apprehenſo, abſque propoſito exequendi, & deſiderio aſſequendi: quæ eſt ſimplex quidam voluntatis affectus, quo res apprehenſa tamquam jucunda placet; & grata atque accepta habetur.

Quæſt. I. *An, & quale peccatum ſit deſiderium operis, ſeu objecti mali?*

Reſp. Quodlibet deſiderium rei, vel actionis malæ, etiam inefficax, illicitum eſt, utpote prohibitum præcepto: *Non concupiſces*, juxta ſenſum Eccleſiæ: & habet malitiam mortalem, vel venialem, ac eamdem ſpeciem, quam habet res, vel actio, in quam fertur. *Ita omnes*. Conſtat 1. Ex Prov. 15. *Abominatio Domini cogitationes malæ*. Et Pſal. 10. *Qui diligit iniquitatem, odit animam ſuam*. Et Oſeæ 9. *Facti ſunt abominabiles ſicut ea quæ dilexerunt*. Quod indefinite, ac generatim dictum in-

intelligi debet de omni affectu etiam inefficaci, quum hic etiam tendat in objectum ſuum. 2. Quia turpe, ac inhoneſtum eſt velle, & deſiderare quovis modo aliquid turpe, ac illicitum. Item omnis affectus proſecutivus circa aliquid graviter malum, graviter diſconvenit naturæ rationali, & Legi divinæ prohibenti tale objectum; ſumitque malitiam, ac ſpeciem ab objecto malo, ratione cujus opponitur rectæ rationi, & Legi. Objectum autem voluntatis eſt id omne, in quod ipſa fertur. Et vero ad mortale non requiritur conſenſus efficax in opus: alioquin approbans crimen alterius, ſine voluntate illud patrandi, non peccaret mortaliter, contra illud ad Rom. 1. *Digni ſunt morte non ſolum qui faciunt, ſed etiam qui conſentiunt facientibus.*

Hinc deſiderium licet inefficax occidendi, fornicandi &c. eſt peccatum mortale injuſtitiæ, luxuriæ &c. Deſiderium vero leviter nocendi proximo, eſt veniale. Nam omnis actus internus ſumit malitiam, & ſpeciem ab actu externo tamquam ab objecto.

Quæſt. II. *An actus externus augeat malitiam actus externi?*

Reſp. Actus externus per ſe non auget bonitatem, vel malitiam formalem, ſeu imputabilem volitionis efficacis, qua ſcilicet fit id omne, quod eſt in poteſtate voluntatis. *Eſt communis ſententia.* Prob. 1. Ex Geneſ. c. 22. *Quia feciſti hanc rem, & non pepercisti filio tuo unigenito propter me, benedicam tibi, &c.* Et Matth. 5. *Omnis, qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, jam mœchatus eſt eam in corde ſuo.* Ubi voluntas ſola pro facto reputatur. 2. Ex S. Auguſtin. in Pſalm. 57. *Quidquid vis, & non potes, factum Deus computat.* Et lib. 1. de liber. arbit. cap. 3. *Si cui etiam non contingit facultas concumbendi cum conjuge aliena, planum tamen aliquo modo ſit id eum cupere, & ſi poteſtas detur, facturum eſſe, non minus reus eſt, quam ſi ipſo facto deprehenderetur.* 3. Quia actus externus non habet ullam imputabilitatem ad meritum, & demeritum ſibi propriam, & diſtinctam ab imputabilitate actus interni: nam non habet libertatem, nec rationem voluntarii diſtinctam a libertate actus interni, a quo imperatur, quum immediate procedat a potentia neceſſaria, & non ſit liber, niſi quia imputatur ab actu interno. 4. Quia quum actus internus efficax eſt, ſi actus externus non ponitur, ideo non ponitur, quia deeſt poteſtas illum ponendi: ac proinde quod tunc non ponatur actus externus, eſt omnino involutarium. At quod eſt prorſus involuntarium, non minuit imputabilitatem ſive ad laudem, & præmium, ſive ad vituperium, & pœnam, ut docet S. Thomas 1. 2 q. 20. art. 4. & per ſe patet.

Nihilominus actus externus plura affert commoda, ſi bonus eſt: nam parit ædificationem, & quandoque etiam gratiam confert, ut Sacramentum, & martyrium. Si

vero malus eſt, plura affert incommoda; nam parit ſcandalum, infamiam, obligationem reſtituendi, & ſubjicit pœnis humanis, ac cenſuris &c.

Reſp. 2. Actus externus ſæpiſſime auget per accidens, ſeu occaſionaliter bonitatem, vel malitiam actus interni, a quo imperatur, quia ſæpiſſime eſt occaſio, cur augeatur bonitas, aut malitia actus interni, vel multiplicetur actus internus, ac diutius duret. Nam actus internus in executione intenditur propter arduitatem, aut delectationem ortam ex actu externo: vel continuatur diutius propter longioris temporis moram neceſſariam ad perficiendum opus externum, vel ob utramque cauſam ſæpius iteratur. Hinc S. Aug. lib. 13. de Trin. c. 5. ait: *Mala voluntate vel ſola quiſque miſer efficitur: ſed miſerior poteſtate, qua deſiderium malæ voluntatis impletur.*

Quæſt. III. *An deſiderium conditionatum, ſeu conſenſus conditionatus in opus malum, vel delectationem illius, ſit peccatum, & quale?*

Reſp. 1. Deſiderium conditionatum rei vetitæ per ſe loquendo non eſt mortale, ſi conditio appoſita auferat totam, vel ſaltem gravem operis malitiam. *Eſt communis ſententia.* Quia talis affectus non eſt graviter inordinatus neque ſecundum ſe, neque ex objecto, a quo per conditionem gravis malitia vere excluditur. Non eſt autem per ſe peccatum deſiderare præciſe objectum, a quo vera ſublata eſt malitia.

Si tamen ut ſæpe fit, inducat periculum probabile conſenſus abſoluti, erit mortale ratione talis periculi. Quia mortale eſt ſe exponere periculo probabili peccandi mortaliter: nam eſt velle interpretative mortale peccatum. Imo ſecluſo tali periculo, ejuſmodi deſideria raro vacant culpa ſaltem veniali, ratione inutilitatis, otioſitatis, aut alicujus inordinati affectus.

Quod ſi conditio non aufert malitiam, tale deſiderium vel delectatio in re gravi eſt culpa mortalis, in re levi venialis. Quia talis affectus tendit in objectum malum, & quidem abſolute, quum appoſita conditio non vere tollat malitiam ab objecto, etiam ut repræſentato; & ſic malitia objecti in actum voluntatis tota transfunditur. Sive tunc eſt affectus admittendi malum, vel delectatio de illo, remanente tota objecti malitia.

Conditio autem aufert malitiam mortalem objecti, quod vel reipſa ſubeſt, vel poſſibilis eſt, & ea poſita res, ſeu actio non eſt amplius mala ſaltem graviter, ut contingit 1. In iis, quæ ſolo jure poſitivo vetita ſunt. Hinc non peccat mortaliter, qui dicit: Vellem comedere, ſeu comederem carnes die Veneris, ſi Eccleſia non vetuiſſet: vel optarem, ne eſſet hodie prohibitus eſus carnium, ut illis veſci poſſem. 2. In prohibitis quidem jure naturali, ſed licitis tamen in aliqua circumſtantia, ſi hæc pro conditione apponatur; v. gr. Si eſſem judex, hunc homicidam morte mulctarem &c. Recte tamen monent ejuſ-

ejuſmodi deſideria eſſe periculoſa, & vitanda, atque (ut ait Cajet.) fatuas, ac diabolicas tentationes. Et revera ſunt plerumque occaſio peccati, præſertim in materia periculoſa, ut ex multorum lapſu conſtat, ut ſi dicas: Vellem uxorem ducere, ſi non eſſem Sacerdos.

At malitiam non tollit conditio, quando ea appoſita, adhuc manet objectum graviter inordinatum, ut ſi dicas: Vellem fornicari, ſi non eſſet infernus; Inimicum occiderem, ſi non eſſem Sacerdos. Unde peccas mortaliter perinde ac ſi non poneretur conditio. Item quando conditio per ſe impoſſibilis eſt, ut ſi ea, quæ intrinſece mala ſunt, ponantur non eſſe vetita, ut ſi dicas: Vellem furari, niſi eſſet peccatum, vel ni Deus prohiberet: nam eſt vere conſenſus in objectum malum, & ut tale cognitum. Imo hoc optare eſt gravis culpa: nam eſt velle, ut id, quod eſt per ſe malum, ſit licitum, nec a Deo prohibeatur; ac proinde ut ordo naturæ prævertatur; ac Lex æterna immutetur, atque ut natura rationalis non ſapienter regatur a Deo: quod deſiderium eſt graviter inordinatum, & pejus eſt, quam ſemel furari; nam pejus eſt furtum licere, quam ſemel committi.

Reſp. 2. Delectatio appetitus ſenſitivi de objecto graviter malo, etiam ſub conditione, ſub qua eſt licitum, ver. gr. delectatio carnalis de culpa cum fœmina, ſi eſſet uxor, eſt mortalis: quia appetitus ſenſitivus ſemper fertur in objectum, ut eſt in ſe, & omni conditione deſtitutum: nam imaginatio, cujus apprehenſione movetur, & quam ſola ſequitur, nullam conditionem apponere poteſt, nec præſcindere malitiam ab objecto. Imo juxta varios, quævis delectatio de objecto intrinſece malo, perinde mala eſt, poſita quacumque conditione, ac foret illa ſublata: quia delectatio eſt affectus complacentiæ de objecto ut præſenti, qui unice pendet ex delectabili, quod in objecto apprehenditur. Ergo ſi objectum ſit malum, delectatio erit mala. Conditio autem quævis oppoſita nil operatur ad delectationem, nec tollit ejus malitiam, niſi tollat rationem, quæ delectat, ſeu ipſam delectabilitatem.

Quæſt. IV. *Quænam prohibentur præcepto iſto*: Non concupiſces?

Reſp. Prohibentur tum quodvis deſiderium, & placentia objecti, ſeu actus mali, & conſenſus pravis concupiſcentiæ motibus: tum etiam deſiderium habendi quodvis bonum proximi, ſive uxorem, ſive ſervum, ſive fundum &c. juxta Deuter. 5. *Non concupiſces uxorem proximi tui, non domum, non agrum, non ſervum, non ancillam, non bovem, non aſinum, & univerſa, quæ illius ſunt*; ita ut ſit mortale, proximi bonum notabile expetere cum ejus damno, vel expetere proprium commodum, aut lucrum cum damno gravi proximi: nam hoc graviter repugnat charitati vetanti, ne alteri fieri velis,

 quod

quod tibi non vis fieri. Hinc (ut ait Catechiſmus Rom) *Graviter peccant mercatores, qui rerum penuriam, annonæque caritatem expetunt: atque id ægre ferunt, ut alii præter ipſos ſint, qui vendunt, aut emunt, quo carius vendere, aut vilius emere poſſint. Item qui alios egere cupiunt, ut aut vendendo, aut emendo ipſi lucrentur. Medici item, qui morbos deſiderant; judices, advocati, procuratores, ſcribæ, qui cauſarum, litiumque vim, & copiam concupiſcunt &c.*

Quæſt. V. *Quale peccatum eſt ſimplex delectatio moroſa, ſeu deliberata rei illicitæ?*

Reſp. 1. Delectatio moroſa, ſeu deliberate admiſſa, de quolibet objecto, vel opere mortaliter malo, eſt peccatum mortale, etiam ſecluſo omni deſiderio, propoſito, conatu, & periculo illud efficiendi; ſumitque ſpeciem, & malitiam a tali objecto. *Eſt communis ſententia.* Et conſtat 1. Ex Prov. 2. *Qui lætantur, quum male fecerint, & exultant in rebus peſſimis, quorum viæ perverſæ ſunt, & infames greſſus eorum.* Et Sapient. 1. *Perverſæ cogitationes ſeparant a Deo.* 2. Ex S. Aug. lib. 12. de Trin. c. 12. *Totus homo damnabitur, niſi hæc, quæ ſine voluntate operandi, ſed tamen cum voluntate animum talibus oblectandi, ſolius cogitationis ſentiuntur eſſe peccata, per mediatoris gratiam remittantur.* 3. Naturæ rationali, & Legi divinæ diſconvenit, ac repugnat, quod voluntas gratum, & acceptum habeat id, quod naturæ rationali diſſentaneum eſt, Deo diſplicet, & ab eo prohibetur. Ergo eſt peccatum grave, vel leve, pro gravitate, vel levitate malitiæ objecti. 4. Delectatio deliberata de objecto malo eſt affectus complacentiæ, & inclinatio appetitus in illud: nemo enim delectatur de eo, quod non amat. At omnis affectus in rem, vel actionem mortaliter malam eſt mortalis; nam graviter naturæ rationali, ac Legi divinæ adverſatur, & ſumit totam objecti malitiam, ex Oſeæ 9. *Facti ſunt abominabiles ſicut ea, quæ dilexerunt.* Ergo. 5. Ita S. Thom. 1. 2. quæſt. 72. art. 8. *Nullus delectatur,* inquit, *niſi in eo, quod eſt conforme appetitui ejus. Quod autem aliquis ex deliberatione eligat, quod effectus ſuus conformetur his, quæ ſecundum ſe ſunt peccata mortalia, eſt peccatum mortale. Unde talis conſenſus in delectationem peccati mortalis, eſt peccatum mortale.* Idque verum eſt, quamvis delectatio ſit propter bonum finem; quia finis quantumvis bonus, non tollit malitiam objecti.

Hinc mera complacentia de actu, ſeu objecto mortali contra juſtitiam, v. gr. de furto, vel homicidio a ſe, aut ab alio patrato, eſt peccatum mortale contra juſtitiam; eſt tamen minus grave, quam ipſe conſenſus efficax in tale opus, ut docet S. Aug. l. cit. Nam conſenſus efficax habet longe plus determinationis. Item mortale eſt contra caſtitatem, gaudere ſe amari amore libidinoſo

ab

ab alio, quamvis non ſic redamato. Delectatio vero de actu, vel objecto veniali eſt venialis.

Non eſt tamen mortale, gaudere præciſe de objecto ex ſe non malo, ſed ſola Lege poſitiva vetito, quatenus non eſt de ſe malum, v. gr. de cogitato eſu carnium die Veneris, non ut tali die poſito, aut ponendo. Nam neque objectum iſtud de ſe illicitum eſt, neque ipſe actus delectationis mere internæ eſt prohibitus ab Eccleſia. Hæc tamen delectatio eſt venialis, quia includit affectum quemdam intemperantiæ, etiam deformiorem, quam ſi alio tempore contingeret.

„ NOTA. Deliberata triſtitia, ſeu diſplicentia de opere bono eſt „ peccatum. Nam opponitur virtuti, cujus eſt actus; & naturæ „ rationali, ac Legi divinæ diſconvenit odiſſe bonum, & amare „ malum ei oppoſitum, gaudere de malo, & dolere de bono ejus „ contrario.

Reſp. 2. Eſt mortale gaudere de actu ex ſe mortali, ſed a culpa excuſatur ratione ignorantiæ invincibilis, vel defectu libertatis, ut de homicidio in ſomno patrato, de violatione jejunii ex ignorantia &c. *Ita Suarez, Azor., Sanchez, & alii.* Quia eſt delectatio voluntaria de objecto graviter illicito, quum talis actus ſit ex objecto mortalis. Nec delectatio excuſari poteſt; nam ideo actus non fuit culpabilis, quia non fuit voluntarius. Sed nunc voluntas libere eum approbat, & de eo gaudet ſine ignorantia; quod graviter diſconvenit naturæ rationali, ac Legi. Quare hæc regula: *Talis eſt delectatio, qualis ejus objectum*, intelligi debet, quando eadem cauſa opus excuſans reperitur in delectatione.

Reſp. 3. Ex communi ſententia delectatio deliberata de ſolo modo artificioſo patrandi malum, qui ex ſe malum non eſt, vel de aliqua ejus circumſtantia inſolita, ſed non mala, per ſe loquendo non eſt mortale. Quia 1. in parabola Luc. 16. *Laudavit Dominus villicum iniquitatis, quia prudenter feciſſet.* 2. Ex ſenſu communi hominum, qui crimini non vertunt, quod quis delectetur de modo, quo ebrius tremule incedit, quo quis ex equo decidit; vel de induſtria, qua fur ſubtiliter crumenam emungit &c. & aliis non malis circumſtantiis actuum malorum, qui ſimul quoad ſubſtantiam diſplicent. 3. Objectum talis delectationis non eſt malum.

Poteſt tamen conſenſus in ejuſmodi delectatione eſſe culpa venialis, ratione otioſitatis, curioſitatis, aut ſimilis inordinationis; imo & mortalis ratione ſcandali, vel periculi conſentiendi in delectationem de ipſo actu malo. Quod ſi circumſtantia, vel modus eſſet malus, non liceret de eo delectari.

Quæſt. VI. *An liceat gaudere de effectu bono ſecuto ex peccato?*

Reſp. Per ſe loquendo licet, non tamen prout eſt ex peccato; quia objectum talis gaudii non eſt malum, nec

proinde ipſum gaudium. Sic Eccleſia gaudet de Redemptione per Chriſtum ſecuta ex peccato Adami. *O felix culpa, quæ talem, ac tantum meruit habere Redemptorem!*

Quæſt. VII. *An delectatio de ſola cogitatione ſeu cognitione rei graviter illicitæ ſit mortalis?*

Reſp. Nego, modo abſit periculum conſenſus in objectum. Quia rei malæ cognitio, quæ eſt objectum talis delectationis, non eſt ſecundum ſe mala; & Deus ipſe cognoſcit omnia mala, & obſcœna. Imo hæc cognitio ſæpe eſt neceſſaria, vel utilis Confeſſario, aut Doctori. Delectatio autem ſpecificatur a ſuo objecto directo, & immediato. Quare ſi cognitio, ſeu cogitatio ſit vana, vel inutilis, delectatio de ea erit venialis: Si vero cognitio ſit utilis, aut neceſſaria, delectatio de ea per ſe non erit culpa. S. Thom. 1. 2. quæſt. 74. artic. 8.

Hinc licet gaudere de ſcientia rei obſcœnæ ob bonum finem; puta ad fungendum officio Confeſſarii, Medici. At cognitio rei obſcœnæ ex affectu veniali, puta ex curioſitate, etiam abſente delectatione, & periculo omni, eſt venialis; mortalis vero, ſi ſit ex affectu graviter inordinato, vel cum periculo gravi, aut referatur ad finem graviter malum.

CAPUT VII.

De Peccatis Capitalibus.

„ Nota. Peccata capitalia ſunt ea, quæ non ſolum ſunt per
„ ſe peccata, ſed etiam radix, & cauſa impulſiva
„ multorum aliorum peccatorum. Septem numerantur a Theolo-
„ gis poſt S. Gregorium, nimirum: ſuperbia, avaritia, gula,
„ luxuria, ira, invidia, acedia.

ARTICULUS I.

De Superbia.

Quæſt. I. *Quid eſt Superbia, & quale peccatum?*

Reſp. 1. Superbia eſt inordinata cupiditas propriæ excellentiæ, & celſitudinis. Cupiditatis nomine intelligitur etiam amor, deſiderium, complacentia. Ejus actus ſunt. 1. Inordinata ſui æſtimatio, qua quis ſe plum æſtimat ſupra id, quod eſt, & afficitur erga ſeipſum tamquam aliquid excellentius, quam revera ſit. 2. Finem ſuum ultimum in propria excellentia conſtituere, & virtutem, ſcientiam, & alia ad excellentiam ſpectantia non appetere propter Deum ſaltem ultimate, nec ad ejus gloriam referre, ſed unice, & ultimate propter ſuam ſatisfactionem, ac excellentiam. 3. Ab

aliis velle magnificari, honorari, laudari: ſi non faciant, dolere, iraſci. 4. Judicio proprio pertinaciter adhærere. 5. Alios, & aliena parvi facere, ſe, & ſua pluris æſtimare, vel velle videri ſingulariter habere, quæ poſſidentur. 6. Si putes te habere bona, quæ non habes, vel majora, quam habeas, aut in eo ponas excellentiam, ubi non eſt, & inde te extollas. 7. Si bona tua æſtimes quaſi ex te ipſo habeas, & non a Deo. 8. Si bona tua accepta quidem a Deo credas, ſed ea æſtimes tamquam meritis propriis debita, vel ea ad Dei gloriam non referas. Tamen ad ſuperbiam (ut notat S. Thom.) non eſt neceſſe, ut quis revera judicet ſe bona a ſe ipſo habere, aut propriis meritis abſque Dei gratia obtinuiſſe (hoc enim eſſet hæreticum); ſed ſatis eſt quod conſideratis bonis ſuis ſine relatione ad Deum, perinde ſe gerat, & animo ſe extollat, ac ſi non a Deo haberet. 9. Nolle ſe ſubjicere ſuis ſuperioribus, quaſi id ſit indignum. 10. Nolle etiam ſe Deo, ejuſque præceptis ſubmittere, id æſtimans tamquam contrarium dignitati ſuæ, & volens ſuo arbitratu vivere, quaſi Deo non indigeat, aut ab eo non dependeat.

Reſp. 2. Superbia ex genere ſuo eſt peccatum mortale. Nam ad Rom. 1. *Superbi, & elati* numerantur inter eos, qui *digni ſunt morte*. Et Prov. 8. *Deus arrogantiam, & ſuperbiam deteſtatur*. Ratio eſt quia ſuperbia adverſatur charitati Dei, ejus honori, majeſtati, & excellentiæ. Superbia eſt etiam radix omnis peccati. Ex Eccli. 10. *Initium omnis peccati eſt ſuperbia: qui tenuerit illam, adimplebitur maledictis, & ſubvertet eum in finem*. Et ex S. Auguſt. lib. 2. de peccat. merit. c. 17. *Vitiorum namque omnium humanorum cauſa ſuperbia eſt*.

Hinc ſuperbia perfecta eſt ſemper culpa mortalis, ut 1. Quando præ ſuperbia quis ſubjici renuit Deo, vel ſuperioribus, eorumve præceptis etiam in re minima. 2. Quum quis bona ſua æſtimat a ſe ipſo habere, vel eſſe propriis meritis debita, vel ſolis viribus acquiſita. 3. Quando finis ultimus ponitur in propria excellentia, vel in rebus graviter malis propria excellentia conſtituitur, aut ex illis quæritur.

Imperfecta tamen ſuperbia, qua quis ſine Dei, & aliorum contemptu, nec ſubjici ſuperioribus renuens, ſolum plus juſto ſe effert, agnoſcendo ſe omnia Deo debere, eſt venialis, quia non eſt gravis inordinatio, nec graviter repugnat charitati.

Quæſt. II. *Quænam ſunt ſuperbiæ remedia?*

Reſp. Generatim eadem ſunt, quæ humilitatis adjumenta, ſpeciatim vero hæc:

1. Sæpe humilitatem a Deo petere.

2. Sæpe conſiderare ſuum nihilum, ſuam effrænatam ad malum propenſionem, ſuas pravas cupiditates, ſua peccata, vitia, defectus, miſerias tum corporis, tum animæ, infirmitatem, impotentiam ſine Dei gratia actuali ad quemlibet actum ſalutarem; item infinitam Dei

ex-

Reſp. Ibi agitur de oblivione, & ignorantia vincibili, ſed quæ non eſſet affectata, & directe procurata. Nam Pelagius docebat omnem ignorantiam, quæ non eſſet affectata, ſeu directe volita, vacare culpa, quia ex neceſſitate, ſeu ex conditione naturæ, & innata infirmitate evenit: quod falſum eſt: nam ignorantia non affectata, nec directe volita, ſed quæ adhibita morali diligentia vinci poteſt, & debet, culpabilis eſt, quum ſit indirecte ideoque ſufficienter voluntaria in negligentia addiſcendi. Et quamvis non oriatur a voluntate eam procurante, ſed ex neceſſitate; tamen ejus perſeverantia volita eſt indirecte in omiſſione voluntaria diſcendi; nec hæc ignorantia tunc neceſſario manet, niſi neceſſitate conſequente.

Obj. 4. S. Auguſtinum variis locis.

Reſp. In iis locis, quæ objici ſolent, loquitur de ignorantia vincibili, ſaltem cum ordinariis gratiæ auxiliis, & quæ oratione, ac diligentia morali expelli poteſt. Similiter explicabis textus, qui ex S. Hieronymo, & aliis Patribus objici poſſunt.

Ex dictis collige, non excuſari in actu, niſi malitiam invincibiliter ignoratam, non autem quæ fuit cognita, vel vincibiliter ſolum ignorata. Hinc occidens hominem, quem invincibiliter ignorat eſſe Clericum, reus eſt homicidii, non ſacrilegii.

» NOTA. Moralis malitia actus voluntatis duplex eſt, nempe materialis, & formalis. Malitia materialis conſiſtit in difformitate, ac diſconvenientia actus cum natura rationali, & Lege divina. Formalis eſt materialis malitiæ imputabilitas ad vituperium, & pœnam. Quod ſi actus diſconveniens naturæ rationali, & Legi fiat libere, & cum cognitione, vel ſaltem cum ignorantia, aut inadvertentia culpabili malitiæ: hoc ipſo malitia actus interni imputabilis eſt ad vituperium, & pœnam; & ſic actus eſt complete, ac ſimpliciter moralis. Si autem non ſic fiat, malitia materialis non poteſt imputari ad vituperium, & pœnam, & ſic actus non eſt niſi inchoate, & ſecundum quid moralis. Nam actus malus adæquate moralis, eſt actus diſconveniens naturæ rationali, & Legi, imputabilis ad vituperium, & pœnam. Porro præter utramque actus interni malitiam eſt etiam malitia objectiva, quæ eſt ſpecialis difformitas, ac diſconvenientia, quam habet objectum cum natura rationali, ut rationali, & Lege divina.

Quæſt. VI. *An detur ignorantia invincibilis juris naturalis?*

Reſp. Non datur neque circa prima principia morum; quippe quæ ſunt per ſe nota, & cuilibet rationis compoti per ſe obvia: qualia ſunt iſta: *Bonum eſt faciendum: malum fugiendum. Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris. Deus eſt colendus, & amandus, &c.* Neque etiam circa præcepta, quæ vel per ſe nota ſunt, vel facile ex per ſe notis colliguntur, cujuſmodi ſunt præcepta Decalogi, ac ſimilia: tum quia & facili diligentia cogno-

gnoſci poſſunt, & natura ipſa, ac conſcientia, inquit Suarez, ita pulſat in actibus eorum, ut non permittat ea inculpabiliter ignorari: Tum quia Apoſtolus ad Rom. 1. & 2. ait, gentiles contra iſta peccantes eſſe dignos morte, & inexcuſabiles, & perituros, habereque opus Legis ſcriptum in cordibus ſuis.

Reſp. 2. Datur in aliquibus ignorantia invincibilis circa quædam præcepta particularia juris naturalis valde abſtruſa, & remota a principiis. *Eſt communis ſententia.* Prob. 1. Experientia. Nam Theologi etiam ſanctiſſimi, & doctiſſimi, veritatiſque ſtudioſiſſimi, paſſim in re ad jus naturale pertinente inter ſe diſſident, alii affirmando, alii negando aliquid eſſe contra jus naturale, quorum proinde aliqui errant: quum ex duabus opinionibus contradictoriis unam eſſe falſam neceſſe ſit. At hi non errant niſi invincibiliter, quum orationem, diligentiam debitam, & alia media ad aſſequendam veritatem neceſſaria adhibuerint. 2. S. Thom. & S. Bonav. de multis ad Legem naturalem pertinentibus inter ſe diſſident. Ergo alteruter erravit in materia Legis naturalis: & tamen neuter ullam opinionem ante mortem retractavit. Ergo ſi non datur ignorantia invincibilis Legis naturalis in aliquibus, alteruter in gravi peccato mortuus eſt, quum ſit gravis culpa docere culpabiliter errorem circa præcepta divina; ſicque damnatus eſt. 3. Quia quum aliqua præcepta ſint valde abſtruſa, & remota a primis principiis, a quibus ſine longo, ac difficili diſcurſu deduci nequeunt, facile ignorari poſſunt invincibiliter præſertim a rudioribus, & hominibus tardioris ingenii, qui non ſunt moraliter capaces longioris diſcurſus, & quibus etiam ſine illorum culpa poſſunt deeſſe occaſiones, & opportunitates ad comparandam notitiam veritatis. 4. Quia inter varios articulos hic ordine tertius, teſte P. de la Croix, confixus eſt Romæ, ann. 1685. die 8. Auguſti: *Nullam admittimus ignorantiam invincibilem juris naturæ in ullo homine, dum hic & nunc contra jus naturæ agit.*

„ (*) Nota. Fallitur Lacroixius ſcribens Romæ anno 1685. ſupra relatam propoſitionem fuiſſe proſcriptam. Prohibitus fuit libellus anonymus plures continens theſes, in quo etiam propoſitio illa reperitur; ſed quis inde inferat fuiſſe propoſitionem damnatam, quam deinceps tot graviſſimi Theologi propugnaverunt? Nullam enim eſſe admittendam juris naturæ ignorantiam invincibilem docuere Marius, Diana, Noriſius, Palanchus, Gennet, ac alii bene multi Authores Catholici etiam hac noſtra ætate tuentur.

Quæſt. VII. *Quid dicendum de inadvertentia, inconſideratione, & oblivione.*

„ Nota. Inadvertentia eſt privatio actualis attentionis. Inconſideratio eſt privatio debitæ inſpectionis. Oblivio eſt privatio recordationis rei alias notæ. Unde differunt ab ignorantia habituali, quæ eſt privatio ſcientiæ habitualis. Poſſunt tamen

„ comprehendi ſub nomine communi ignorantiæ actualis, quate-
„ nus ſunt privatio debitæ cognitionis actualis.

Reſp. Illæ eodem modo ſe habent ad peccatum, quo ipſa ignorantia habitualis; ita ut harum quælibet vincibilis ſit peccatum ſecundum ſe; & actio, vel omiſſio mala, quæ ex illa ſequitur, deputetur ad culpam: ſecus, ſi invincibilis ſit. Quia ad voluntarium, & involuntarium ſe habent inadvertentia, inconſideratio, & oblivio perinde ac ignorantia habitualis. Nam ſicut cognitio habitualis non dirigit immediate actum voluntatis, ſed ſolum mediante cognitione actuali proponente objecta; ita nec quidquam facit ignorantia habitualis, niſi ratione ignorantiæ actualis, ſeu privationis cognitionis actualis.

Quare inadvertentia, & inconſideratio vincibilis, quæ ſcilicet potuit, & debuit vitari, eſt peccatum. Nam homo tenetur conſiderare, & prudenter procedere in actibus ſuis; & quodlibet præceptum obligat ad adhibendam advertentiam, ac conſiderationem, utpote neceſſariam ad ſui obſervationem. Ea vero, quæ ex illa fiunt contra Legem, ſunt peccata imputabilia: quia non tollit voluntarium indirectum, & interpretativum; quippe ſunt voluntaria etiam ut peccata in ipſa inadvertentia, ſeu inconſideratione, quæ potuit, & debuit vitari. E contra ſi ſit invincibilis in homine habente cognitionem habitualem debitam, eſt prorſus inculpabilis, & excuſat a peccato ea, quæ ex illa fiunt contra Legem: quia malitia actus tunc nullateous, ne interpretative quidem, eſt voluntaria; nam ſine poteſtate cognoſcendi non poteſt eſſe volitio.

Porro inadvertentia, ſeu inconſideratio culpabilis poteſt eſſe voluntaria 1. In ſe ipſa, quando adeſt illa reflexio intellectus advertentis eſſe amplius conſiderandum, aut inquirendum, & voluntas vult agere ſine majore conſideratione. 2. In alio, nempe vel in actu poſitivo, quo quis vult aliud, quod advertentiam impediat, v. gr. ſequi paſſionem: vel in omiſſione diligentiæ, quæ poſſet, & deberet adhiberi; vel ex aliquo defectu habituali non ignoto, v. gr. in nimia præcipitatione in agendo, in negligentia ordinaria in attendendo, in prava conſuetudine, quam quis emendare non curat.

CAPUT V.

De Concupiſcentia, & peccatis infirmitatis, malitiæ, & habitus.

Quæſt. I. *AN motus concupiſcentiæ ſint peccata.*

Reſp. 1. Inordinati concupiſcentiæ motus, ſi libera voluntate excitentur, ſunt peccata mortalia in materia gravi, & venialia in levi. Quia ſunt inordina-
-ti,

ti, & plene voluntarii, ac liberi. Ergo nil illis deeſt ad culpam materiæ commenſuratam.

Reſp. 2. Inordinati concupiſcentiæ motus, quamvis a dæmone excitati, vel ſua ſponte neceſſario exurgentes, accedente aliqua advertentia imperfecta, & conſenſu voluntatis imperfecto, ſunt peccata venialia: quia homo non poteſt abſque culpa ullatenus, etiam imperfecte, admittere, vel approbare, quod ex ſe malum, ac inordinatum eſt, & diſconvenit naturæ rationali. Non ſunt tamen mortalia, etiamſi ſint de re graviter illicita, propter imperfectionem actus. Accedente vero perfecta advertentia, ſi voluntas eos velit, vel approbat, ſunt peccata mortalia ex *Roman.* 1. Quia mortale eſt velle perfecte, & approbare, quod graviter ex objecto inordinatum eſt, & dedecet naturam rationalem: hoc enim a Deo graviter prohibitum eſt.

Reſp. 3. Motus indeliberati concupiſcentiæ rationem, ac voluntatem prævenientes, licet graviter inordinati, non ſunt peccata imputabilia, nullo accedente voluntatis conſenſu, etiam interpretativo. Conſtat 1. ex Conc. Trid. ſeſſ. 5. cap 5. docente concupiſcentiam non poſſe nocere non conſentientibus, quinimo coronatum iri, qui legitime certaverit. 2. Ex his Baji propoſitionibus damnatis a Pio V. & Gregorio XIII. 50. *Prava deſideria, quibus ratio non conſentit, & quæ homo invitus patitur, ſunt prohibita præcepto*, Non concupiſces. 51. *Concupiſcentia, ſive Lex membrorum, & prava ejus deſideria, quæ inviti ſentiunt homines, ſunt vera Legis inobedientia*. 3. Quia tales motus nullo modo ſunt voluntarii, ac liberi, voluntate, ac libertate perſonali requiſita ad demeritum perſonale: non enim poſſumus pro arbitrio voluntatis noſtræ illos non habere.

„ NOTA. Idem dici debet de omnibus pravis cogitationibus, & „ aliis motibus internis graviter ex objecto malis. Nam ſi actus „ illi ſint penitus indeliberati, ac involuntarii etiam in cauſa, & „ a voluntate improbentur, nullatenus ſunt peccata, quia nullatenus ſunt voluntarii. Quod ſi ſint imperfecte deliberati, ac „ voluntarii, ſunt peccata venialia, ob imperfectionem actus: ſi „ vero plene deliberati ſint, & approbentur a voluntate, ſunt „ peccata mortalia in materia gravi, quia ſunt plene voluntarii, „ & graviter mali.

Quæſt. II. *An paſſio, ſeu motus vehemens concupiſcentiæ tollat peccatum, vel malitiam ejus minuat?*

Reſp. 1. Eſt peccatum obſequi paſſioni, etiam antecedenti, hoc eſt, quam voluntas non excitat, ſeu imperat, quando non tollit uſum rationis, nec omnem deliberationem. Conſtat 1. Ex Dan. 13. *Concupiſcentia ſubvertit cor*. Et ad Roman. 7. *Paſſiones peccatorum operabantur in membris noſtris, ut fructificarent morti*. Et Eccli. 5. *Ne ſequaris concupiſcentiam cordis tui; Deus enim vindicans vindicabit*. Hic illud Gal. 5. *Qui autem ſunt Chriſti, carnem ſuam crucifixerunt cum vitiis,*

& concupiſcentiis. 2. Quia eſt quid inordinatum, & tunc eſt liberum, nam voluntas poteſt ei non obſequi.

Tamen paſſio illa antecedens minuit malitiam peccati. Ita *S. Thom.* 1. 2. *qu.* 77. *art.* 6. Quia minuit cognitionem, ac deliberationem requiſitam ad libertatem. ideoque libertatem. Nam facit, ut objectum delectabile appareat magis conveniens, & ut intellectus magis conſideret rationem boni delectabilis, quam rationem illiciti, quæ voluntatem a conſenſu avertere poſſet.

Sed non ita malitiam minuit, ut ex mortali veniale faciat in motibus deliberatis, ut quando ex paſſione aliquis procedit ad actum peccati, vel ad conſenſum deliberatum; quia tunc voluntas poteſt ſimpliciter non conſentire, & non obſequi paſſioni, quum habeat ſufficientem ad id deliberationem. Ita *S. Thom. art.* 8.

Si vero talis paſſio tollat totaliter uſum rationis, vel advertentiam omnem impediat, impedit peccatum; quia tunc id, quod ex illa fit, non eſt liberum, nec voluntarium in ſe, neque in ſua cauſa. Si tamen motus illi fuerint voluntarii in cauſa, in qua prævideri potuerint, ut in ebrietate, tunc actus mali ex iis ſequentes imputantur ad culpam, quum ſint indirecte & interpretative voliti.

Reſp. 2. Paſſio conſequens, ſeu libere excitata, vel voluntaria in prava conſuetudine non retractata, non minuit, ſed potius auget peccatum, quod ex illa fit: quia non minuit, ſed auget voluntarium, & intenſionem affectus. Ita *S. Thom art.* 6. Inde inferens: *Et ſic verum eſt, quod quanto aliquis majori libidine, vel Concupiſcentia peccat, tanto magis peccat.*

Quæſt. III. *Quid, & quale eſt peccatum infirmitatis, & malitiæ?*

Reſp. 1. Peccatum ex infirmitate eſt illud, quod procedit ex paſſione antecedente, ſeu quæ non eſt voluntaria in ſe, nec in cauſa; puta in prava conſuetudine efficaciter non retractata, nec tamen tollit libertatem. Peccatum ex malitia eſt illud, quod fit ex pura libertate; ſive quod neque ex ignorantia indirecte tantum volita, neque ex paſſione antecedente committitur, ſed ex mera electione voluntatis: & ſic nihil habet, quo minuatur ejus malitia. Unde peccatum procedens ex ignorantia affectata, vel ex paſſione libere excitata, eſt etiam peccatum ex malitia, aut ei æquivalet: quum ejus prima radix ſit ſola prava voluntas, quæ paſſionem, vel ignorantiam procurat, nec minuit libertatem.

Reſp. 2. Peccatum ex infirmitate, ſeu paſſione ex ſuo genere gravius eſt, quam peccatum ex ignorantia non affectata. Quia talis ignorantia minuit liberum, & voluntarium: at paſſio antecedens minuit quidem liberum, ſed auget voluntarium; nam auget voluntatis intenſionem, ac conatum. Omnium vero, cæteris paribus ex ſuo genere graviſſimum eſt peccatum ex ma-

litia, quia omnium maxime voluntarium, & liberum eſt.

Quæſt. IV. *An peccata commiſſa ex prava conſuetudine, quam quis emendare non curat, æquivaleant peccatis malitiæ?*

Reſp. Affirm. Ita S. Thom. 1. 2. qu. 78 art. 2. ibi. *Manifeſtum eſt, quod quicumque peccat ex habitu, peccet ex certa malitia.* Quia peccans ex habitu, peccat ex majore inclinatione, & intenſione voluntatis. Nam, ut ait S. Thomas, habitus vertitur in naturam. Nec conſuetudo tollit deliberationem ſaltem citam, quæ ſicuti ad recte agendum, ita ad actu peccandum ſufficit, licet ſit imperceptibilis ob facilitatem, & promptitudinem agendi; ut patet in homine aſſueto ad amandum Deum; qui audito ejus nomine ſtatim prorumpit in amorem ex cita deliberatione, ut notat Suarez. Et quamvis peccaret ex minus perfecta deliberatione, hoc tamen non minuit ejus malitiam; quia defectus ille eſt ei voluntarius in cauſa, nempe in conſuetudine non retractata efficaciter, & in negligentia illam tollendi. Quam ſtulte igitur aliqui conantur excuſare ſua peccata, eo quod ex pravo habitu oriantur, quum inde augeantur! Unde Concil. Lateran. III. c. 7. ait: *tanto graviora ſunt crimina, quanto diutius animam infelicem tenuerint.*

Quæſt. V. *Ad quid teneatur implicatus conſuetudine peccandi mortaliter?*

Reſp. Tenetur ſub mortali illam efficaciter retractare, & emendare. *Eſt communis ſententia.* Quia mala conſuetudo eſt occaſio proxima, & periculum mortale peccandi, imo, & neceſſitas quædam moralis, in quam homo voluntarie ſe conjecit: *Dum conſuetudini non reſiſtitur, facta eſt neceſſitas,* ait Sanctus Auguſtinus lib. 8. Conf. c. 5. Mala quippe conſuetudo vehementer pertrahit ad ſimiles actus malos. At quiſque ſub mortali tenetur vitare, & a ſe removere occaſionem proximam, ac morale periculum peccandi mortaliter, quum teneatur velle efficaciter vitare peccatum: alioqui cenſetur velle, ſaltem interpretative, peccatum. Imo talis toties actu peccat, quoties ad pravam illam conſuetudinem advertens, non proponit efficaciter illam corrigere. Nam tunc voluntarie retinet in ſe occaſionem proximam peccati, & vult ſaltem interpretative in morali periculo peccandi immorari, adeoque vult ipſum peccatum. Adde quod pravus habitus, quem non ſtatim curat evellere, neceſſitatem moralem peccandi augeat, & pariat cordis duritiam, obſtinationem, deſperationem; ac demum impœnitentiam finalem.

Hæc procedunt etiam de conſuetudine circa actus quoſdam malos externos, v. gr. blaſphemiam, juramentum falſum, licet abſque advertentia, & animo blaſphemandi, aut jurandi prolata. Nam ex communi ſententia, gravis eſt obligatio etiam ejuſmodi conſuetudinem tollendi:

quia (ut ait Delugo) talia verba etiam ſic prolata, habent gravem turpitudinem, ac difformitatem objectivam, ob quam graviter diſconveniunt naturæ rationali, & ratione cujus homo tenetur ea non velle neque in ſe, neque in cauſa: quippe exterius ſonant blaſphemiam, aut juramentum, & eum ſenſum generant apud audientes. Igitur ſicut illicitum eſt Deum blaſphemare, vel adducere in teſtem falſitatis, aut cum periculo falſitatis, & uſurpare verba, quæ exterius ſonant, & ſignificant audientibus blaſphemiam, vel perjurium; ita illicitum eſt velle in cauſa ponere illos actus; & præcipitur deſtructio cauſæ illorum, nempe conſuetudinis: quæ conſuetudo voluntarie permiſſa, eſt grave peccatum. Non velle autem efficaciter illam emendare, eſt velle indirecte, & ſaltem interpretative actus illos illicitos ex ea ortos. Adde, quod iſta grave ſcandalum parere apta ſint.

Item motus alii ſubiti graviter inordinati, qui ex prava conſuetudine, quaſi inadvertenter accidunt, non excuſantur a mortali, quamdiu non adhibetur diligentia, & conatus ut præcaveantur, & conſuetudo corrigatur. Quia ſi non in ſe, certe in cauſa, nempe in mala conſuetudine non retractata, vel negligentia, ſufficienter noti, & voluntarii ſunt.

CAPUT VI.

De Peccatis mere internis, quæ ſcilicet conſiſtunt in ſolis actibus internis, abſque ullo opere, & ſigno externo.

„ NOTA. Actus voluntatis generatim dividitur in proſecutivum, & adverſativum. Proſecutivus circa objectum illicitum triplex eſt. Primus eſt volitio efficax objecti, qua voluntas vult adhibere media, quæ ſunt in ejus poteſtate, ad illud objectum aſſequendum, ſeu opus volitum exequendum. Secundus eſt deſiderium, ſed inefficax. Tertius eſt ſimplex delectatio, ſeu mera complacentia de objecto, ſeu opere apprehenſo, abſque propoſito exequendi, & deſiderio aſſequendi: quæ eſt ſimplex quidam voluntatis affectus, quo res apprehenſa tamquam jucunda placet; & grata atque accepta habetur.

Quæſt. I. *An, & quale peccatum ſit deſiderium operis, ſeu objecti mali?*

Reſp. Quodlibet deſiderium rei, vel actionis malæ, etiam inefficax, illicitum eſt, utpote prohibitum præcepto: *Non concupiſces*, juxta ſenſum Eccleſiæ: & habet malitiam mortalem, vel venialem, ac eamdem ſpeciem, quam habet res, vel actio, in quam fertur. *Ita omnes.* Conſtat 1. Ex Prov. 15. *Abominatio Domini cogitationes malæ.* Et Pſal. 10. *Qui diligit iniquitatem, odit animam ſuam.* Et Oſeæ 9. *Facti ſunt abominabiles ſicut ea quæ dilexerunt.* Quod indefinite, ac generatim dictum in-

intelligi debet de omni affectu etiam inefficaci, quum hic etiam tendat in objectum ſuum. 2. Quia turpe, ac inhoneſtum eſt velle, & deſiderare quovis modo aliquid turpe, ac illicitum. Item omnis affectus proſecutivus circa aliquid graviter malum, graviter diſconvenit naturæ rationali, & Legi divinæ prohibenti tale objectum; ſumitque malitiam, ac ſpeciem ab objecto malo, ratione cujus opponitur rectæ rationi, & Legi. Objectum autem voluntatis eſt id omne, in quod ipſa fertur. Et vero ad mortale non requiritur conſenſus efficax in opus: alioquin approbans crimen alterius, ſine voluntate illud patrandi, non peccaret mortaliter, contra illud ad Rom. 1. *Digni ſunt morte non ſolum qui faciunt, ſed etiam qui conſentiunt facientibus.*

Hinc deſiderium licet inefficax occidendi, fornicandi &c. eſt peccatum mortale injuſtitiæ, luxuriæ &c. Deſiderium vero leviter nocendi proximo, eſt veniale. Nam omnis actus internus ſumit malitiam, & ſpeciem ab actu externo tamquam ab objecto.

Quæſt. II. *An actus externus augeat malitiam actus externi?*

Reſp. Actus externus per ſe non auget bonitatem, vel malitiam formalem, ſeu imputabilem volitionis efficacis, qua ſcilicet fit id omne, quod eſt in poteſtate voluntatis. *Eſt communis ſententia.* Prob. 1. Ex Geneſ. c. 22. *Quia feciſti hanc rem, & non pepercisti filio tuo unigenito propter me, benedicam tibi, &c.* Et Matth. 5. *Omnis, qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, jam mœchatus eſt eam in corde ſuo.* Ubi voluntas ſola pro facto reputatur. 2. Ex S. Auguſtin. in Pſalm. 57. *Quidquid vis, & non potes, factum Deus computat.* Et lib. 1. de liber. arbit. cap. 3. *Si cui etiam non contingat facultas concumbendi cum conjuge aliena, planum tamen aliquo modo ſit id eum cupere, & ſi poteſtas detur, facturum eſſe, non minus reus eſt, quam ſi ipſo facto deprehenderetur.* 3. Quia actus externus non habet ullam imputabilitatem ad meritum, & demeritum ſibi propriam, & diſtinctam ab imputabilitate actus interni: nam non habet libertatem, nec rationem voluntarii diſtinctam a libertate actus interni, a quo imperatur, quum immediate procedat a potentia neceſſaria, & non ſit liber, niſi quia imputatur ab actu interno. 4. Quia quum actus internus efficax eſt, ſi actus externus non ponitur, ideo non ponitur, quia deeſt poteſtas illum ponendi: ac proinde quod tunc non ponatur actus externus, eſt omnino involuntarium. At quod eſt prorſus involuntarium, non minuit imputabilitatem ſive ad laudem, & præmium, ſive ad vituperium, & pœnam, ut docet S. Thomas 1. 2 q. 20. art. 4. & per ſe patet.

Nihilominus actus externus plura affert commoda, ſi bonus eſt: nam parit ædificationem, & quandoque etiam gratiam confert, ut Sacramentum, & martyrium. Si

 vero

vero malus eſt, plura affert incommoda; nam parit ſcandalum, infamiam, obligationem reſtituendi, & ſubjicit pœnis humanis, ac cenſuris &c.

Reſp. 2. Actus externus ſæpiſſime auget per accidens, ſeu occaſionaliter bonitatem, vel malitiam actus interni, a quo imperatur, quia ſæpiſſime eſt occaſio, cur augeatur bonitas, aut malitia actus interni, vel multiplicetur actus internus, ac diutius duret. Nam actus internus in executione intenditur propter arduitatem, aut delectationem ortam ex actu externo: vel continuatur diutius propter longioris temporis moram neceſſariam ad perficiendum opus externum, vel ob utramque cauſam ſæpius iteratur. Hinc S. Aug. lib. 13. de Trin. c. 5. ait: *Mala voluntate vel ſola quiſque miſer efficitur: ſed miſerior poteſtate, qua deſiderium malæ voluntatis impletur*.

Quæſt. III. *An deſiderium conditionatum, ſeu conſenſus conditionatus in opus malum, vel delectationem illius, ſit peccatum, & quale?*

Reſp. 1. Deſiderium conditionatum rei vetitæ per ſe loquendo non eſt mortale, ſi conditio appoſita auferat totam, vel ſaltem gravem operis malitiam. *Eſt communis ſententia*. Quia talis affectus non eſt graviter inordinatus neque ſecundum ſe, neque ex objecto, a quo per conditionem gravis malitia vere excluditur. Non eſt autem per ſe peccatum deſiderare præciſe objectum, a quo vera ſublata eſt malitia.

Si tamen ut ſæpe fit, inducat periculum probabile conſenſus abſoluti, erit mortale ratione talis periculi. Quia mortale eſt ſe exponere periculo probabili peccandi mortaliter: nam eſt velle interpretative mortale peccatum. Imo ſecluſo tali periculo, ejuſmodi deſideria raro vacant culpa ſaltem veniali, ratione inutilitatis, otioſitatis, aut alicujus inordinati affectus.

Quod ſi conditio non aufert malitiam, tale deſiderium vel delectatio in re gravi eſt culpa mortalis, in re levi venialis. Quia talis affectus tendit in objectum malum, & quidem abſolute, quum appoſita conditio non vere tollat malitiam ab objecto, etiam ut repræſentato; & ſic malitia objecti in actum voluntatis tota transfunditur. Sive tunc eſt affectus admittendi malum, vel delectatio de illo, remanente tota objecti malitia.

Conditio autem aufert malitiam mortalem objecti, quod vel reipſa ſubeſt, vel poſſibilis eſt, & ea poſita res, ſeu actio non eſt amplius mala ſaltem graviter, ut contingit 1. In iis, quæ ſolo jure poſitivo vetita ſunt. Hinc non peccat mortaliter, qui dicit: Vellem comedere, ſeu comederem carnes die Veneris, ſi Eccleſia non vetuiſſet: vel optarem, ne eſſet hodie prohibitus eſus carnium, ut illis veſci poſſem. 2. In prohibitis quidem jure naturali, ſed licitis tamen in aliqua circumſtantia, ſi hæc pro conditione apponatur; v. gr. Si eſſem judex, hunc homicidam morte mulctarem &c. Recte tamen monent

ejuſ-

ejuſmodi deſideria eſſe periculoſa, & vitanda, atque (ut ait Cajet.) fatuas, ac diabolicas tentationes. Et revera ſunt plerumque occaſio peccati, præſertim in materia periculoſa, ut ex multorum lapſu conſtat, ut ſi dicas: Vellem uxorem ducere, ſi non eſſem Sacerdos.

At malitiam non tollit conditio, quando ea appoſita, adhuc manet objectum graviter inordinatum, ut ſi dicas: Vellem fornicari, ſi non eſſet infernus; Inimicum occiderem, ſi non eſſem Sacerdos. Unde peccas mortaliter perinde ac ſi non poneretur conditio. Item quando conditio per ſe impoſſibilis eſt, ut ſi ea, quæ intrinſece mala ſunt, ponantur non eſſe vetita, ut ſi dicas: Vellem furari, niſi eſſet peccatum, vel ni Deus prohiberet: nam eſt vere conſenſus in objectum malum, & ut tale cognitum. Imo hoc optare eſt gravis culpa: nam eſt velle, ut id, quod eſt per ſe malum, ſit licitum, nec a Deo prohibeatur; ac proinde ut ordo naturæ prævertatur; ac Lex æterna immutetur, atque ut natura rationalis non ſapienter regatur a Deo: quod deſiderium eſt graviter inordinatum, & pejus eſt, quam ſemel furari; nam pejus eſt furtum licere, quam ſemel committi.

Reſp. 2. Delectatio appetitus ſenſitivi de objecto graviter malo, etiam ſub conditione, ſub qua eſt licitum, ver. gr. delectatio carnalis de culpa cum fœmina, ſi eſſet uxor, eſt mortalis: quia appetitus ſenſitivus ſemper fertur in objectum, ut eſt in ſe, & omni conditione deſtitutum: nam imaginatio, cujus apprehenſione movetur, & quam ſola ſequitur, nullam conditionem apponere poteſt, nec præſcindere malitiam ab objecto. Imo juxta varios, quævis delectatio de objecto intrinſece malo, perinde mala eſt, poſita quacumque conditione, ac foret illa ſublata: quia delectatio eſt affectus complacentiæ de objecto ut præſenti, qui unice pendet ex delectabili, quod in objecto apprehenditur. Ergo ſi objectum ſit malum, delectatio erit mala. Conditio autem quævis oppoſita nil operatur ad delectationem, nec tollit ejus malitiam, niſi tollat rationem, quæ delectat, ſeu ipſam delectabilitatem.

Quæſt. IV. *Quænam probibentur præcepto iſto*: Non concupiſces?

Reſp. Prohibentur tum quodvis deſiderium, & placentia objecti, ſeu actus mali, & conſenſus pravis concupiſcentiæ motibus: tum etiam deſiderium habendi quodvis bonum proximi, ſive uxorem, ſive ſervum, ſive fundum &c. juxta Deuter. 5. *Non concupiſces uxorem proximi tui, non domum, non agrum, non ſervum, non ancillam, non bovem, non aſinum, & univerſa, quæ illius ſunt*; ita ut ſit mortale, proximi bonum notabile expetere cum ejus damno, vel expetere proprium commodum, aut lucrum cum damno gravi proximi: nam hoc graviter repugnat charitati vetanti, ne alteri fieri velis,

quod tibi non vis fieri. Hinc (ut ait Catechiſmus Rom) *Graviter peccant mercatores, qui rerum penuriam, annonæque caritatem expetunt: atque id ægre ferunt, ut alii præter ipſos ſint, qui vendunt, aut emunt, quo carius vendere, aut vilius emere poſſint. Item qui alios egere cupiunt, ut aut vendendo, aut emendo ipſi lucrentur. Medici item, qui morbos deſiderant; judices, advocati, procuratores, ſcribæ, qui cauſarum, litiumque vim, & copiam concupiſcunt &c.*

Quæſt. V. *Quale peccatum eſt ſimplex delectatio moroſa, ſeu deliberata rei illicitæ?*

Reſp. 1. Delectatio moroſa, ſeu deliberate admiſſa, de quolibet objecto, vel opere mortaliter malo, eſt peccatum mortale, etiam ſecluſo omni deſiderio, propoſito, conatu, & periculo illud efficiendi; ſumitque ſpeciem, & malitiam a tali objecto. *Eſt communis ſententia.* Et conſtat 1. Ex Prov. 2. *Qui lætantur, quum male fecerint, & exultant in rebus peſſimis, quorum viæ perverſæ ſunt, & infames greſſus eorum.* Et Sapient. 1. *Perverſæ cogitationes ſeparant a Deo.* 2. Ex S. Aug. lib. 12. de Trin. c. 12. *Totus homo damnabitur, niſi hæc, quæ ſine voluntate operandi, ſed tamen cum voluntate animum talibus oblectandi, ſolius cogitationis ſentiuntur eſſe peccata, per mediatoris gratiam remittantur.* 3. Naturæ rationali, & Legi divinæ diſconvenit, ac repugnat, quod voluntas gratum, & acceptum habeat id, quod naturæ rationali diſſentaneum eſt, Deo diſplicet, & ab eo prohibetur. Ergo eſt peccatum grave, vel leve, pro gravitate, vel levitate malitiæ objecti. 4. Delectatio deliberata de objecto malo eſt affectus complacentiæ, & inclinatio appetitus in illud: nemo enim delectatur de eo, quod non amat. At omnis affectus in rem, vel actionem mortaliter malam eſt mortalis; nam graviter naturæ rationali, ac Legi divinæ adverſatur, & ſumit totam objecti malitiam, ex Oſeæ 9. *Facti ſunt abominabiles ſicut ea, quæ dilexerunt.* Ergo. 5. Ita S. Thom. 1. 2. quæſt. 72. art. 8. *Nullus delectatur*, inquit, *niſi in eo, quod eſt conforme appetitui ejus. Quod autem aliquis ex deliberatione eligat, quod effectus ſuus conformetur his, quæ ſecundum ſe ſunt peccata mortalia, eſt peccatum mortale. Unde talis conſenſus in delectationem peccati mortalis, eſt peccatum mortale.* Idque verum eſt, quamvis delectatio ſit propter bonum finem; quia finis quantumvis bonus, non tollit malitiam objecti.

Hinc mera complacentia de actu, ſeu objecto mortali contra juſtitiam, v. gr. de furto, vel homicidio a ſe, aut ab alio patrato, eſt peccatum mortale contra juſtitiam; eſt tamen minus grave, quam ipſe conſenſus efficax in tale opus, ut docet S. Aug. l. cit. Nam conſenſus efficax habet longe plus determinationis. Item mortale eſt contra caſtitatem, gaudere ſe amari amore libidinoſo

ab

ab alio, quamvis non ſic redamato. Delectatio vero de actu, vel objecto veniali eſt venialis.

Non eſt tamen mortale, gaudere præciſe de objecto ex ſe non malo, ſed ſola Lege poſitiva vetito, quatenus non eſt de ſe malum, v. gr. de cogitato eſu carnium die Veneris, non ut tali die poſito, aut ponendo. Nam neque objectum iſtud de ſe illicitum eſt, neque ipſe actus delectationis mere internæ eſt prohibitus ab Eccleſia. Hæc tamen delectatio eſt venialis, quia includit affectum quemdam intemperantiæ, etiam deformiorem, quam ſi alio tempore contingeret.

„ Nota. Deliberara triſtitia, ſeu diſplicentia de opere bono eſt „ peccatum. Nam opponitur virtuti, cujus eſt actus; & naturæ „ rationali, ac Legi divinæ diſconvenit odiſſe bonum, & amare „ malum ei oppoſitum, gaudere de malo, & dolere de bono ejus „ contrario.

Reſp. 2. Eſt mortale gaudere de actu ex ſe mortali, ſed a culpa excuſatur ratione ignorantiæ invincibilis, vel defectu libertatis, ut de homicidio in ſomno patrato, de violatione jejunii ex ignorantia &c. *Ita Suarez, Azor., Sanchez, & alii*. Quia eſt delectatio voluntaria de objecto graviter illicito, quum talis actus ſit ex objecto mortalis. Nec delectatio excuſari poteſt; nam ideo actus non fuit culpabilis, quia non fuit voluntarius. Sed nunc voluntas libere eum approbat, & de eo gaudet ſine ignorantia; quod graviter diſconvenit naturæ rationali, ac Legi. Quare hæc regula: *Talis eſt delectatio, qualis ejus objectum*, intelligi debet, quando eadem cauſa opus excuſans reperitur in delectatione.

Reſp. 3. Ex communi ſententia delectatio deliberata de ſolo modo artificioſo patrandi malum, qui ex ſe malum non eſt, vel de aliqua ejus circumſtantia inſolita, ſed non mala, per ſe loquendo non eſt mortale. Quia 1. in parabola Luc. 16. *Laudavit Dominus villicum iniquitatis, quia prudenter feciſſet*. 2. Ex ſenſu communi hominum, qui crimini non vertunt, quod quis delectetur de modo, quo ebrius tremule incedit, quo quis ex equo decidit; vel de induſtria, qua fur ſubtiliter crumenam emungit &c. & aliis non malis circumſtantiis actuum malorum, qui ſimul quoad ſubſtantiam diſplicent. 3. Objectum talis delectationis non eſt malum.

Poteſt tamen conſenſus in ejuſmodi delectatione eſſe culpa venialis, ratione otioſitatis, curioſitatis, aut ſimilis inordinationis; imo & mortalis ratione ſcandali, vel periculi conſentiendi in delectationem de ipſo actu malo. Quod ſi circumſtantia, vel modus eſſet malus, non liceret de eo delectari.

Quæſt. VI. *An liceat gaudere de effectu bono ſecuto ex peccato?*

Reſp. Per ſe loquendo licet, non tamen prout eſt ex peccato: quia objectum talis gaudii non eſt malum, nec

proinde ipſum gaudium. Sic Eccleſia gaudet de Redemptione per Chriſtum ſecuta ex peccato Adami. *O felix culpa, quæ talem, ac tantum meruit habere Redemptorem!*

Quæſt. VII. *An delectatio de ſola cogitatione ſeu cognitione rei graviter illicitæ ſit mortalis?*

Reſp. Nego, modo abſit periculum conſenſus in objectum. Quia rei malæ cognitio, quæ eſt objectum talis delectationis, non eſt ſecundum ſe mala; & Deus ipſe cognoſcit omnia mala, & obſcœna. Imo hæc cognitio ſæpe eſt neceſſaria, vel utilis Confeſſario, aut Doctori. Delectatio autem ſpecificatur a ſuo objecto directo, & immediato. Quare ſi cognitio, ſeu cogitatio ſit vana, vel inutilis, delectatio de ea erit venialis: Si vero cognitio ſit utilis, aut neceſſaria, delectatio de ea per ſe non erit culpa. S. Thom. 1. 2. quæſt. 74. artic. 8.

Hinc licet gaudere de ſcientia rei obſcœnæ ob bonum finem; puta ad fungendum officio Confeſſarii, Medici. At cognitio rei obſcœnæ ex affectu veniali, puta ex curioſitate, etiam abſente delectatione, & periculo omni, eſt venialis; mortalis vero, ſi ſit ex affectu graviter inordinato, vel cum periculo gravi, aut referatur ad finem graviter malum.

CAPUT VII.

De Peccatis Capitalibus.

„ NOTA. PEccata capitalia ſunt ea, quæ non ſolum ſunt per
„ ſe peccata, ſed etiam radix, & cauſa impulſiva
„ multorum aliorum peccatorum. Septem numerantur a Theolo-
„ gis poſt S. Gregorium, nimirum: ſuperbia, avaritia, gula,
„ luxuria, ira, invidia, acedia.

ARTICULUS I.

De Superbia.

Quæſt. I. QUid eſt Superbia, & quale peccatum?

Reſp. 1. Superbia eſt inordinata cupiditas propriæ excellentiæ, & celſitudinis. Cupiditatis nomine intelligitur etiam amor, deſiderium, complacentia. Ejus actus ſunt, 1. Inordinata ſui æſtimatio, qua quis ſe plum æſtimat ſupra id, quod eſt, & afficitur erga ſeipſum tamquam aliquid excellentius, quam revera ſit. 2. Finem ſuum ultimum in propria excellentia conſtituere, & virtutem, ſcientiam, & alia ad excellentiam ſpectantia non appetere propter Deum ſaltem ultimate, nec ad ejus gloriam referre, ſed unice, & ultimate propter ſuam ſatisfactionem, ac excellentiam. 3. Ab

aliis

aliis velle magnificari, honorari, laudari: ſi non faciant, dolere, iraſci. 4. Judicio proprio pertinaciter adhærere. 5. Alios, & aliena parvi facere, ſe, & ſua pluris æſtimare, vel velle videri ſingulariter habere, quæ poſſidentur. 6. Si putes te habere bona, quæ non habes, vel majora, quam habeas, aut in eo ponas excellentiam, ubi non eſt, & inde te extollas. 7. Si bona tua æſtimes quaſi ex te ipſo habeas, & non a Deo. 8. Si bona tua accepta quidem a Deo credas, ſed ea æſtimes tamquam meritis propriis debita, vel ea ad Dei gloriam non referas. Tamen ad ſuperbiam (ut notat S. Thom.) non eſt neceſſe, ut quis revera judicet ſe bona a ſe ipſo habere, aut propriis meritis abſque Dei gratia obtinuiſſe (hoc enim eſſet hæreticum); ſed ſatis eſt quod conſideratis bonis ſuis ſine relatione ad Deum, perinde ſe gerat, & animo ſe extollat, ac ſi non a Deo haberet. 9. Nolle ſe ſubjicere ſuis ſuperioribus, quaſi id ſit indignum. 10. Nolle etiam ſe Deo, ejuſque præceptis ſubmittere, id æſtimans tamquam contrarium dignitati ſuæ, & volens ſuo arbitratu vivere, quaſi Deo non indigeat, aut ab eo non dependeat.

Reſp. 2. Superbia ex genere ſuo eſt peccatum mortale. Nam ad Rom. 1. *Superbi, & elati* numerantur inter eos, qui *digni ſunt morte*. Et Prov. 8. *Deus arrogantiam, & ſuperbiam deteſtatur*. Ratio eſt quia ſuperbia adverſatur charitati Dei, ejus honori, majeſtati, & excellentiæ. Superbia eſt etiam radix omnis peccati. Ex Eccli. 10. *Initium omnis peccati eſt ſuperbia: qui tenuerit illam, adimplebitur maledictis, & ſubvertet eum in finem*. Et ex S. Auguſt. lib. 2. de peccat. merit. c. 17. *Vitiorum namque omnium humanorum cauſa ſuperbia eſt*.

Hinc ſuperbia perfecta eſt ſemper culpa mortalis, ut 1. Quando præ ſuperbia quis ſubjici renuit Deo, vel ſuperioribus, eorumve præceptis etiam in re minima. 2. Quum quis bona ſua æſtimat a ſe ipſo habere, vel eſſe propriis meritis debita, vel ſolis viribus acquiſita. 3. Quando finis ultimus ponitur in propria excellentia, vel in rebus graviter malis propria excellentia conſtituitur, aut ex illis quæritur.

Imperfecta tamen ſuperbia, qua quis ſine Dei, & aliorum contemptu, nec ſubjici ſuperioribus renuens, ſolum plus juſto ſe effert, agnoſcendo ſe omnia Deo debere, eſt venialis, quia non eſt gravis inordinatio, nec graviter repugnat charitati.

Quæſt. II. *Quænam ſunt ſuperbiæ remedia?*

Reſp. Generatim eadem ſunt, quæ humilitatis adjumenta, ſpeciatim vero hæc:

1. Sæpe humilitatem a Deo petere.

2. Sæpe conſiderare ſuum nihilum, ſuam effrænatam ad malum propenſionem, ſuas pravas cupiditates, ſua peccata, vitia, defectus, miſerias tum corporis, tum animæ, infirmitatem, impotentiam ſine Dei gratia actuali ad quemlibet actum ſalutarem; item infinitam Dei ex-

excellentiam, ad quam omnia ſunt inſtar nihil, omnia, quæ habemus, eſſe a Deo: noſtra merita eſſe illius dona: *Quis te diſcernit? Quid habes, quod non accepiſti? Si autem accepiſti, quid glorians, quaſi non acceperis?* 1. ad Cor. 4. Ex horum conſideratione complacentiam ſui coercere, ſe ipſum contemnere: & ex ſui contemptu humiliationes, & quaſvis afflictiones, tamquam ſibi propter peccata debitas, libenter pro Chriſto ſuſcipere, & ſuſtinere.

3. Meditari ſuperbiæ pœnas, & humilitatis præmia 1. Petri 5. *Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam.* Et Matth. 23. *Qui ſe exaltaverit, humiliabitur: & qui ſe humiliaverit, exaltabitur.* Item & maxime exempla Chriſti, qui humiliavit ſemetipſum factus obediens uſque ad mortem Crucis, & opprobriis ſatiatus eſt, quemque imitari debemus: *Fruſtra enim appellamur Chriſtiani, ſi imitatores non ſimus Chriſti, qui ideo ſe viam dixit eſſe, ut converſatio Magiſtri forma eſſet diſcipuli; & illam humilitatem eligeret ſervus, quam ſectatus eſt Dominus:* ait S. Leo Magn. Serm. 5. de Nativ.

4. Omnia ſua bona, ac opera ad Dei gloriam ſæpiſſime actu referre, & crebro exercere actus internos, ac externos humilitatis, atque opera, ac miniſteria vilia, & abjecta obire, infimum locum eligere, hoſpitalia viſitare, pauperibus, & ægrotis miniſtrare, &c.

Quæſt. III. *Quænam ſint filiæ ſuperbiæ, hoc eſt vitia, quæ a ſuperbia tamquam radice oriuntur?*

Reſp. Tres ſunt, ſcilicet præſumptio, ambitio, & vanagloria.

I. *Præſumptio*, & hæc eſt inordinata cupiditas faciendi aliquid facultatem ſuam excedens. Mortalis eſt. 1. Ratione gravis injuriæ Dei, ut quum Lucifer dicere præſumpſit: *Aſcendam, & ſimilis ero Altiſſimo.* 2. Ratione gravis damni proprii, vel alieni, aut periculi talis damni: ut ſi præſumas exercere ſine ſufficienti peritia officium medici, advocati, judicis, confeſſarii &c. 3. Quum uſurpatur dignitas, vel poteſtas, vel officium ſæculare, aut Eccleſiaſticum: ut ſi audias confeſſiones, aut judices, aut exerceas actum ordinis ſine poteſtate legitima. *De præſumptione oppoſita ſpei dicetur infra.*

II. *Ambitio*, & eſt inordinata cupiditas honoris, vel dignitatis, aut potentiæ. Eſt autem inordinata. 1. Si appetas honorem, quem non mereris, vel majorem, quam mereris, vel ob rem, qua cares; ut ſi honorari cupias ob doctrinam, nobilitatem, virtutem &c. qua cares: item ſi aſpires ad officium, munus, quo es indignus. 2. Si appetas honorem propter te, non illum referendo ad Dei gloriam, vel utilitatem proximi. 3. Si appetas honorem ex re illicita, v. gr. duello. 4. Si nimio affectu honorem appetas.

Ambitio ſæpe mortalis eſt, nempe vel ratione materiæ gra-

graviter malæ, vel damni gravis, quod proximo infertur, vel periculi peccati gravis, vel medii graviter illiciti, quod adhibetur, vel finis mortalis, ad quem refertur, vel affectus graviter inordinati, ut ſi quis paratus ſit peccare mortaliter ad honorem, vel dignitatem obtinendam, aut tuendam.

III. *Vanagloria*, & eſt inordinata cupiditas humanæ æſtimationis, ac laudis. Proprius ejus actus eſt inordinata manifeſtatio propriæ excellentiæ ſive veræ, ſive fictæ. Eſt autem inordinata illa cupiditas, dum gloria quæritur ex ſimulata doctrinæ, peritiæ, aut virtutis excellentiæ, vel ex rebus malis, aut indifferentibus, aut major, quam par ſit, aut præciſe propter ſe, non referendo illam ad honorem Dei.

Vanagloria mortalis eſt eodem modo, quo dixi de ambitione, ut ſi quis velit gloriam, vel laudes admittat de re mortali, v. gr. fornicatione, vindicta gravi &c. ſi in gloria humana ponatur finis ultimus, omnia ad illam referendo &c. Sæpe tamen eſt ſolum venialis, quia ſæpe non graviter repugnat charitati, nec gravem continet inordinationem.

Cæterum debitum honorem, gloriam, laudem, favorem hominum, non propter ſe, ſed propter honorem Dei, vel bonum proximi, acceptare, aut moderate expetere, non eſt peccatum, ſed actus charitatis, ex Sancto Thoma 2. 2. q. 132. art. 1.

Quamvis vanagloria ſit filia ſuperbiæ, tamen a S Thoma, poſt S. Gregorium, numeratur inter peccata capitalia, eo quod ex ea ſeptem alia immediate oriantur, nimirum inobedientia, jactantia, hypocriſis, contentio, pertinacia, diſcordia, & inventio novitatum.

IV. *Inobedientia*, formalis ſcilicet, & ſpecialis, eſt peccatum, quo violatur præceptum ſuperioris ex contemptu, ſive quia præceptum eſt. Ex ſententia communi ſemper eſt mortalis etiam in re minima: quia tunc contemnitur ſuperior ut ſuperior, & miniſter Dei; ideoque Deus ipſe contemnitur, juxta illud Luc. 10. *Qui vos ſpernit, me ſpernit*: & quia tunc quis ita affectus eſt, ut nullo modo velit obſequi ſuperiori, quidquid præcipiat.

Violatio autem præcepti non ex contemptu, ſed ex alio motivo, puta ob delectationem, vel utilitatem, aut difficultatem, eſt ex S. Thom. inobedientia generalis pertinens ad aliam ſpeciem peccati. Eſtque mortalis, vel venialis, prout præceptum, quod violatur, ſub mortali, vel veniali obligat: atque etiam prout motivum graviter, vel leviter malum eſt, quam actus participet malitiam finis, utpote per eum voliti.

V. *Jactantia*, qua quis verbis inordinate prædicat de ſe id, quod gloriam, ac laudem apud alios parit, vel falſo parare putat, vel gloriatur de peccato. *Quandoque eſt peccatum veniale, quando ſcilicet aliquis de ſe talia jactat, quæ neque ſunt contra Deum, neque contra pro-*

xi-

ximum, ait S Thom. q. 112. art. 2. Eſt vero mortalis culpa. 1. Si quis proferat aliquid contra gloriam Dei, ut illud Ezech. 28. *Elevatum eſt cor tuum, & dixiſti: Deus ego ſum.* 2. Ratione gravis ſcandali, damni, contumeliæ, vel contemptus proximi. 3. Si ſit de actione mortaliter mala: quia includit approbationem actus mali, quæ eamdem cum illo ſpeciem habet: quia ſicut laudare opus mortale, v. g. duellum, ita & de illo gloriari eſt mortale, opponiturque eidem virtuti opus illud vetanti: nam quævis virtus non ſolum obligat ad actum, quem directe præcipit, ſed etiam indirecte obligat, & vetat, ne ipſa contemnatur, aut irreverenter tractetur; contemnitur autem virtus, quum quis gloriatur de ejus violatione, vel quum ejus violatio laudatur in alio. Hinc glorians de peccato, vel illud laudans, contrahit ſpeciem talis peccati. *Sanchez, & alii.*

VI. *Hypocriſis*, & eſt ſimulatio virtutis, hoc eſt factum, quo quis mentitur ſe virtutem, ſeu ſanctitatem habere, quam non habet, vel majorem, quam habeat. Unde ſemper eſt peccatum ſaltem veniale, quum ſit mendacium facti. Sed mortale eſt, ſi habeat conjunctum vel contemptum virtutis, vel damnum proximi grave; item ſi ſimuletur ſanctitas ob finem graviter repugnantem charitati Dei, aut proximi, puta, ut quis falſam doctrinam diſſeminet, aut decipiat proximum in re gravi, vel ut adipiſcatur beneficium Eccleſiaſticum, aut quodvis officium, etiam ſæculare, quo indignus eſt. Si autem abſit contemptus virtutis, ac damnum proximi, vel honoris Dei, nec finis intentus repugnet graviter charitati, erit ſolum veniale. *Ita S. Thom. q.* 111. *art.* 4.

VII. *Pertinacia*, & eſt perſeverantia in propria ſententia contra veritatem cognitam, vel ſufficienter propoſitam. Mortalis eſt, quando illa veritas ad fidem, vel bonos mores, pietatem, pacem, bonum grave proximi pertinet; nam materia gravis eſt.

VIII. *Inventio, ſeu præſumptio novitatum*, & eſt, quum quis ex inani gloria præſumit nova excogitare. Novitatum inventio, vel uſus, mortalis eſt, ſi fidei, bonis moribus, pudicitiæ adverſetur, vel pariat ſcandalum, aut grave damnum proximo. *Hic adde contentionem, & diſcordiam, de quibus in Tractatu de Charitate.*

Vanæ gloriæ remedia eadem ſunt, quæ ſuperbiæ, quibus adde actus oppoſitus vitiis, quæ ab illa oriuntur.

ARTICULUS II.

De Avaritia.

Quæſt. I. QUid eſt avaritia, & quale peccatum?

Reſp. 1. Avaritia eſt inordinata cupiditas divitiarum, hoc eſt pecuniæ, & rerum pe-

pecunia æſtimabilium, ut ſunt agri, domus, pecora &c. Mortalis eſt 1. quum in divitiis finis ultimus ponitur, ex Epheſ. 5. *Avarus, quod eſt idolorum ſervitus, non habet hæreditatem in regno Chriſti, & Dei.* 2. Quum quis ad divitias acquirendas, augendas, vel conſervandas adhibet media graviter illicita, & injurias; vel paratus eſt peccare mortaliter, aut ita peccat, v. g. injuſte alienum accipiendo, retinendo, eleemoſynas debitas omittendo &c. Hinc illud Eccl. 10. *Avaro nil eſt ſceleſtius . . . Nil eſt iniquius, quam amare pecuniam.* Eſt peccatum capitale, quia eſt fons, & origo multorum aliorum. *Nam qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & deſideria multa inutilia, & nociva, quæ mergunt homines in interitum, & perditionem. Radix enim omnium malorum eſt cupiditas.* 1. Timoth. 6.

Si autem inordinatio amoris intra hoc ſiſtat, ut ſcilicet homo, quamvis ſuperfluo divitias amet, non tamen præfert eorum amorem amori divino, ut ſi propter divitias non velit aliquid facere contra Deum, & proximum, ſic avaritia eſt peccatum veniale, ait Sanctus Thomas 2. 2. q. 118. art. 4.

Præcipua avaritiæ remedia ſunt oratio, meditatio bonorum cæleſtium, periculi, ac vanitatis bonorum terreſtrium, paupertatis Chriſti, mortis &c. crebra, & larga eleemoſynarum largitio, reſignatio in jactura bonorum &c.

Quæſt. II. *Quænam ſunt filiæ Avaritiæ?*

Reſp. Ex S. Gregor. ſunt hæ. 1. Obduratio cordis contra miſericordiam, miſeris, & egenis non compatiendo, non opitulando, eos objurgando, debita dure exigendo à debitore, qui non eſt ſolvendo &c. Mortalis eſt quoties ex ea præceptum eleemoſynæ, vel charitatis graviter violatur.

2. Inquietudo cordis, quæ eſt inordinata, & anxia applicatio mortis ad acquirendas, vel conſervandas divitias, quum inani timore ne non acquirantur, aut ne amittantur. Mortalis eſt, quando retrahit a ſpiritualibus, vel aliis officiis, ad quæ graviter obligamur; vel quum, quis divinæ providentiæ diffidit.

3. Violentia, qua res aliena per vim injuſtam uſurpatur. Mortalis eſt ex genere ſuo contra juſtitiam.

4. Fallacia, ſive dolus, qui eſt alterius deceptio ſive verbis, ſive factis; & Fraus, quæ eſt aſtuta deceptio proximi per ſola facta. Utraque eſt ex genere ſuo mortalis contra juſtitiam, & ſæpe confunditur.

5. Perfidia, qua fides in promiſſis, pactis, & rebus creditis violatur. Mortalis eſt in re gravi contra juſtitiam.

6. Proditio, quæ eſt manifeſtatio rei alicujus, vel perſonæ, in proximi damnum contra fidem ei debitam. Mortalis ex genere ſuo contra charitatem, & juſtitiam; & con-

contingit tripliciter. 1. Circa perſonam; quo modo Judas Chriſtum prodidit. 2. Circa res, ut ſi miles declaret hoſti modum capiendi arcem; vel ſi alterius veſtem, pecuniam &c. abſconditam prædoni oſtendat. 3. Prodendo alterius ſecretum tuæ fidei commiſſum.

ARTICULUS III.

De Gula.

Quæſt. I. QUid eſt Gula, & quale Peccatum?

Reſp. 1. Gula eſt inordinatus appetitus, vel uſus cibi, aut potus. Unde opponitur abſtinentiæ, & ſobrietati. Sumitur aliquando ſtrictius prout continet inordinationem ſolum in cibo, & potu non ebriante. Ex S. Greg. committitur quinque modis. 1. Si edas ante tempus. 2. Si nimis exquiſita, id eſt, pretioſiora, quam conveniat tuo ſtatui, vel neceſſitati. 3. Si plus juſto. 4. Si voraciter. 5. Si nimis exquiſite præparata, juxta hunc verſum.

Præpropere, laute, nimis, ardenter, ſtudioſe.

Quod ſpectat ad qualitatem cibi, & potus, hæc debet eſſe accommodata ſtatui, conditioni, facultati, infirmitati, neceſſitati perſonarum, & loco, ac tempori.

De quantitate autem cibi, & potus non poteſt dari una certa regula omnibus ſecundum eamdem menſuram. Sed plus, & minus exigitur ſecundum varietatem complexionum, & fatigationum. Unus etiam, & idem plus indiget non tempore, quam alio, ſecundum diſpoſitionem ſui corporis... Tantum ergo poteſt, & debet quis comedere, & bibere, quantum credit ſe indigere ad ſuſtentationem, & executionem eorum, quæ ſibi incumbunt agenda; ita ut non uſque ad nauſeam ſumat, ſed cum aliquali adhuc appetitu finem faciat. Quum autem ex delectatione cibi, vel potus plus ſumit, quam ſibi dictat conſcientia opportunum, tunc peccat, ait S. Antonin. part. 2. tit. 6. c. 1. §. 5. Peccat, inquam, etiamſi viliſſimi ſint cibi, & potus, ut paulo ante notat poſt S. Auguſtin., qui lib. 10. Confeſſ. cap. 31. ait: *Hoc me docuiſti, quemadmodum medicamenta, ſic alimenta ſumpturus accedam.*

Reſp. 2. Peccatum gulæ mortale eſt in multis caſibus: unde, ad Gal. 5. commeſſationes inter opera excludentia a regno Dei numerantur. Et 1. quidem ratione effectus graviter inordinati, quo quis ita inhæret oblectationibus cibi, vel potus, ut in iis finem ſuum ultimum conſtituat, juxta illud ad Philip. 3. *Quorum Deus venter eſt.* Idque quamvis ſolum interpretative, ut quum quis ex affectu gulæ paratus eſt peccare mortaliter: nam hoc ipſo, quod mortaliter peccat, Deum propter voluptatem deſerit, hancque illi ſuo facto præfert. Item quum quis nil quærit aliud, quam edendi, & bibendi voluptatem, ad id cogitationes, ac curas fere omnes referendo; nam

is

is vitæ finem in delectatione cibi, vel potus ponit.

(*) Huc ſpectat propoſitio 8. ex damnatis ab Innoc. XI. *Comedere, & bibere uſque ad ſatietatem ob ſolam voluptatem, non eſt peccatum, modo non obſit valetudini, quia licite poteſt appetitus naturalis ſuis actibus frui.*

2. Si quis bibat ad ebrietatem.

3. Si quis ob ſolam voluptatem cibo, & potu uſque ad vomitum ſcienter ſe ingurgitat: nam hoc, etiam ſecluſis ſcandalo, & ebrietate, continet gravem inordinationem, ac periculum lædendi ſanitatem, & graviter reprehenditur ab Iſaia, c. 28. *Omnes menſæ repletæ ſunt vomitu, ſordibuſque.* Idem dic, ſi quis poſtquam multum comedit, ad vomitum ſe excitet, ut iterum ob ſolam voluptatem edat; nam hoc graviter dedecet naturam rationalem, præſertim elevatam, eſtque plus, quam beſtiale.

4. Ratione gravis nocumenti, quod quis ob gulam ſibi, aut familiæ ſuæ, aut creditoribus infert, ſanitatem corporis graviter lædendo, ſe reddendo impotentem ad ſolvenda debita, filios, vel filias in ſtatu convenienti non collocando, item non opitulando gravem neceſſitatem patienti; aut ſi inde notabiliter ineptus fiat ad functiones aliquas, ad quas ſub mortali tenetur &c.

5. Si quis ſaltem extra neceſſitatem extremam, carne humana, aut ſanguine veſcatur. *Ita communiter.* Nam hoc eſt contra honorem defunctis debitum, & contra ordinem, ac inſtinctum rectum naturæ: unde ab hoc tamquam a re valde inordinata, & extremæ feritatis abhorruere Gentes omnes non penitus barbaræ. Licet tamen uti carne humana in medicamentis, quia tunc ſic alterata eſt, ut dici nequeat carnis humanæ ſumptio.

6. Ratione gravis ſcandali, vel periculi peccandi graviter.

Extra hos caſus peccatum gulæ eſt ſolum veniale. *S. Thom. 2. 2. qu. 148. art. 2.*

Quæſt. III. *Quænam ſunt Gulæ remedia?*

Reſp. Hæc: 1. Conſiderare gulæ incommoda, ac damna, nempe intellectum obnubilat, mentem deprimit, bona deſideria extinguit, aggravat animam, reddit hominem ineptum ad ſua officia, & exercitia ſpiritualia, impedimenta apponit gratiæ divinæ, & gaudiis ſpiritualibus; vitam minuit, & morbos, & multa peccata parit; aditum vitiis aperit, & intercludit virtutibus. Item cogitare, quam cito tranſeat cibi, & potus delectatio, gravia autem mala ex gula orta maneant.

2. Vitare occaſiones.

3. Sectari in omnibus temperantiam, nil ultra neceſſitatem convenientem edendo, & bibendo.

4. Semper ſibi in menſa ſubtrahere aliquid modicum, quod adhuc licite ſumi poſſet, & præſertim quod magis arridet palato.

Quæſt.

Quæſt. III. *Quid eſt ebrietas, & quale peccatum?*

Reſp. Ebrietas eſt exceſſus in potu uſque ad violentam privationem rationis, ejuſque poteſtatis proximæ. Eſt peccatum mortale, ut inter omnes conſtat. 1. Ex Iſai. 5. *Væ qui conſurgitis mane ad ebrietatem ſectandam.* Et 1. ad Corinth. 6. *Neque ebrioſi regnum Dei poſſidebunt.* Vox græca ſignificat Ebrios. Et ad Galat. 5. ebrietas recenſetur inter opera carnis, quæ excludunt a regno Dei. 2. Ex conſenſu Patrum, & Doctorum. Pro omnibus ſint Sanctus Baſilius homil. 14. *Ebrietas dæmon eſt voluntarius ... Ebrietas malitiæ mater eſt, virtutis inimica.* Sanctus Ambroſius lib. de Helia, c. 14. *Noxia eſt ebrietas ad corporis ſanitatem, mentis etiam crimen adjungit.* Sanctus Hieronymus Epiſt. 84. *Qui inebriatur, & mortuus, & ſepultus eſt.* 3. Quia eſt gravis inordinatio, & difformitas, violenter adimere ſibi poteſtatem proximam utendi ratione, exercendi opera virtutum, obeundi ſua munera, vitandi malum, faciendi bonum, & ſubveniendi neceſſitatibus ſubitis animæ, ac corporis; atque ita ſe ad brutorum ſtoliditatem abjicere, & imaginem Dei deturpare. Ebrietate autem hæc poteſtas ſic amittitur.

Quare non licet ſe inebriare, ſive ad vitandam mortem ab altero intentatam: nam (ut ait Sanctus Auguſtinus ſermon. 132. vel Sanctus Cæſarius.) *Etiamſi ad hoc veniretur, ut tibi diceretur: Aut morieris, melius erat ut caro tua ſobria occideretur, quam per ebrietatem occideretur.* Ebrietas quippe, ſicuti fornicatio, non eſt medium ex ſe ordinatum ad vitandam mortem. Sive in medicamentum, quod tamen raro, & fere numquam eſſe poteſt, quum, teſte Hippocrate, ebrietas ſit valde periculoſa corporis ſanitati. Ita Sanctus Antoninus part. 2. tit. 6. cap. 3. ibi: *Non excuſaretur per hoc quis ab ebrietate ſecundum Thomam, quamvis faceret cauſa medicinæ: & per conſequens peccat mortaliter, & ſumens, niſi crederet ex illo potu non poſſe inebriari, & medicus, vel alius, qui hoc ſibi ſcienter conſuleret, & propinaret hoc exiſtimans.* Nam ebrietas quovis modo intentata, ac procurata, ſemper graviter diſconvenit naturæ rationali, qua rationali, quum violenter rationem perturbet, adimat poteſtatem ea utendi, & ſubveniendi neceſſitati animæ, & corporis, Dei imaginem fœdet, atque hominem ad ſtatum bruti redigat.

Nec dic ebrietatem conſiſtere tantum in exceſſu vini voluptatis cauſa. Nam quamvis voluptas in nimio potu non intendatur, tamen effectus recenſiti ſemper ſequuntur, & temperantia violatur; quum immoderata potus, vel cibi ſumptio, præciſo hoc, vel illo fine, ei opponatur: neque enim ad violandam aliquam virtutem neceſſe eſt agere ex voluptate. Enimvero ſi duo, propoſito præmio, inter ſe contenderent, uter illum plus vini

bi-

biberet, & uſque ad privationem rationis biberent, abſque voluptate, imo cum moleſtia, ſaltem quantum ad exceſſum; nonne contra temperantiam peccarent, & ebrietatis malitiam contraherent? Et ideo SS. Patres exceſſum vini ſine ulla exceptione ſemper damnant.

Ut autem ebrietas ſit mortalis, ſufficit quod ſit voluntaria indirecte, vel interpretative. Quare peccat mortaliter. 1. Qui expreſſe non vult ſe inebriare, ſed tamen tantum bibit, quantum poteſt; non ſatis attendens, an ſequatur privatio rationis, necne. 2. Qui probabiliter putans, vel ſuſpicans ſecuturam privationem rationis ſi pergat bibere, vel de hoc dubitans, adhuc bibit: quia ſaltem ſe exponit periculo ebrietatis, & vult ebrietatem ſaltem interpretative. Item ſi hoc periculum advertere poſſit, & negligat, etiamſi privatio rationis ſolum eventura ſit poſt unam, alteramve horam, quum nempe ad aerem prodibit. 3. Qui ex amicitia, vel urbanitate alium invitat ad hauſtus, quibus probabiliter prævidet inebriandum; quia invitat ad id, quod alter ſine mortali facere nequit; & eum vere inducit in ebrietatem, vel ejus periculum. Idem dic de iis, qui alios ad æquales hauſtus incitant, vel cogunt, aut ſe invicem obligant, ex c. 24. *de vita & honeſt. Cleric.* ex Concilio generali Lateranen. Nam ſaltem alios, vel ſe conjiciunt in periculum probabile ebrietatis. Similiter de iis, qui ebrioſis, vel ebrietati proximis vinum ſubminiſtrant; & de iis, qui non impediunt, ne alius inebrietur, quum commode impedire poſſunt.

„ NOTA. 1. Ebrietas ſic eſt peccatum grave reſpectu omnium, „ ut ſit gravius in quibuſdam perſonis, ſcilicet. 1. Mulieribus, „ ob turpitudinis, & luxuriæ periculum tum in ſe, tum in aliis. „ 2. In iis, qui debent ex officio alios regere, ut ſunt paterfa„ milias, magiſtratus &c. 3. In Clericis præſertim ſacro ordine „ inſignitis, & maxime curatis, tum propter ſcandalum majus, „ tum quia ebrietas eſt libidinis fomes, ac nutrix, tum propter „ damna, quæ aliis oriri poſſunt, quum Sacerdos ebrius fungi „ nequeat officio in neceſſitate occurrente: unde a multis Conci„ liis ſub gravibus pœnis ebrietas illis ſpeciatim prohibita eſt.

„ NOTA 2. Ebrietas perfecta cognoſcitur. 1. Quando quis non „ novit diſcernere inter licitum, & illicitum, vel non poteſt ſo„ lita officia exequi. 2. Quando quis poſtridie non meminit, quod „ dixerit, egerit, quomodo domum redierit &c. 3. Si ea fecit, „ quæ nunquam integra mente ſolet: ut ſi turpia, vel abſurda „ protulerit, quum alias ſit pudicus, & prudens; ſi jurarit, blaſ„ phemarit, vel familiam perturbarit, quum alias ſit modeſtus, „ & benignus, &c.

Quæſt. IV. *An mala, & peccata in ebrietate culpabili commiſſa imputentur ad culpam, ut cædes, vulnera, blaſphemiæ, &c.*

Reſp. Affirm. ſi prævisa ſint, ut veriſimiliter ſecutura, vel prævideri potuerint. *Eſt communis ſententia*. Quia ſunt ſufficienter voluntaria: qui enim vult cauſam, vult conſequenter effectum ſaltem interpretative, ſi hunc

co-

cognoſcat, vel cognoſcere poſſit probabiliter ex ea ſecutum: ad culpam autem mortalem ſufficit voluntarium indirectum, & interpretativum. Ita S. Thom. 2. 2. q. 77. art. 7. ibi: *Aliquid poteſt eſſe voluntarium vel ſecundum ſe, ſicut quando voluntas directe in ipſum fertur; vel ſecundum ſuam cauſam, quando voluntas fertur in cauſam, & non in effectum, ut patet in eo, qui voluntarie inebriatur: ex hoc enim quaſi voluntarium ei imputatur, quod per ebrietatem committit.*

Imo peccata, quæ probabiliter ſecutura novit ebrius, vel prævidere potuit, ei imputantur coram Deo, etiamſi reipſa poſt non ſequantur: quia iſtud eſt per accidens defectu objecti; & quia ſe exponere periculo probabili peccati mortalis, etiamſi illud non perficiatur, eſt peccatum mortale ejuſdem ſpeciei cum illo, cujus probabile periculum adire voluit: nam hoc ipſo tale peccatum indirecte, vel ſaltem interpretative, volitum eſt. Secus de peccatis, quæ nullo modo prævideri potuerunt, quia nullo modo ſunt voluntaria.

Quæſt. V. *Quænam ſunt filiæ Gulæ?*

Reſp. Ex S. Gregorio hæ ſunt ex parte animæ.

1. Hebetudo mentis, ſeu ſtupiditas orta ex crapula. Eſt mortalis, quando quis ex intemperantia ſit ineptus ad intelligenda, vel præſtanda ea, quæ ad ſalutem ei ſunt neceſſaria, aut ad quæ graviter obligatur. *Attendite vobis, ne forte graventur corda veſtra in crapula, & ebrietate, & curis hujus vitæ, & ſuperveniat in vos repentina dies illa &c.* Luc. 21.

2. Inepta lætitia, quæ movet ad cantiones obſcœnas, actus turpes, choreas inhoneſtas &c. Mortalis eſt, quando eſt inductiva ad conſenſum, vel actum, vel delectationem mortalem, aut ad aliquid ſcandalum pariens.

3. Multiloquium, in quo invenietur ſtultitia, nec deerit peccatum. *In multiloquio non deerit peccatum.* Prov. 10.

4. Scurrilitas, quæ excitat ad indecora, vel turpia agenda, aut dicenda, riſus movendi cauſa.

ARTICULUS V.

De Luxuria.

Quæſt. I. **Q***Uid eſt Luxuria?*

Reſp. 1. Eſt inordinatus appetitus, vel uſus venereorum, aut voluptatis venereæ. Eſſe peccatum mortale ex genere ſuo, inter omnes conſtat. 1. Ex Gal. 5. *Opera carnis, quæ ſunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria . . . . . quæ prædico vobis, ſicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non conſequentur.* 2. Quia quum uſus rei venereæ ex natura ſua ſit inſtitutus, ac neceſſarius ad conſervationem, ac propagationem generis humani, cenſetur res gravis: Ergo inordinatio in hac materia eſt in re gravi: Ergo mortalis.

Lu-

Luxuria dividitur in perfectam, ſeu conſummatam, quæ conſiſtit in voluntaria effuſione ſeminis; & in non conſummatam, in qua non intervenit effuſio ſeminis. Conſummata duplex eſt: alia naturalis, quæ eſt voluntaria ſeminis effuſio, in qua ſervantur conditiones, quas poſtulat natura actus ad hominis generationem requiſiti: alia innaturalis ſeu contra naturam, in qua conditiones illæ non ſervantur.

Quæſt. II. *Quæ ſunt ſpecies luxuriæ conſummatæ naturalis?*

Reſp. Sex, nempe, ſimplex fornicatio, ſtuprum, raptus, adulterium, inceſtus, & ſacrilegium: quorum quinque ultimæ habent ſpecialem, & notabiliter diverſam inter ſe diſformitatem ſuperadditam luxuriæ.

1. Simplex fornicatio eſt copula ſoluti cum ſoluta non virgine ex mutuo conſenſu extra matrimonium. Solutos voco, qui nullo vinculo, ſeu impedimento ab ineundo inter ſe conjugio prohibentur. Dixi, *non virgine*. Nam ex S. Thom. quæſt. 154 art. 6. *Fornicatio eſt concubitus, qui fit cum mulieribus jam corruptis*. Fornicationem eſſe ſemper per ſe peccatum mortale, fide conſtat ex ad Epheſ. 5. *Omnis fornicator non habet hæreditatem in regno Chriſti, & Dei*: Et ex 1. ad Corinth. 6. *Neque fornicarii regnum Dei poſſidebunt*. Et ad Galat. 5. ſupra citat. Eſſe vero intrinſece malum graviter, patet ex eo, quod per ſe graviter repugnet bonæ, ac debitæ educationi prolis; hæc enim requirit operam viri, & fœminæ, qui ſint inter ſe conjuncti Lege matrimonii; alioqui ex natura rei incerta eſſet, & periculo expoſita prolis inſtitutio. Unde ejuſmodi inordinatio eſt gravis, utpote in re magni momenti, qualis eſt bona prolis inſtitutio. Et quamvis hoc incommodum poſſet impediri in aliquo caſu, id eſſet per accidens, & nihilominus debuit a Deo authore naturæ, generaliter prohiberi pro omni caſu, nam alioquin homines cupiditate excæcati facile ſibi fingerent, & promitterent illud incommodum ceſſaturum in multis caſibus, in quibus non ceſſaret, cum magno prolis damno. Imo numquam poteſt ceſſare hoc damnum, & incommodum, quod eſt naſci extra matrimonium, & a parentibus Lege matrimonii non obligatis ad curandam, & recte educandam prolem. Unde Innoc. X. damnavit hanc propoſitionem: *Tum clarum videtur, fornicationem ſecundum ſe nullam involvere malitiam, & ſolum eſſe malam, quia interdicta, ut contrarium omnino rationi diſſonum videatur*.

Cæterum fornicatio cum concubina eſt cæteris gravior: quia concubinatu homo non ſolum peccat, ſed etiam manet in ſtatu peccati, & in continua voluntate, ſaltem virtuali peccandi. Quare concubinarius, quamvis mors immineat, abſolvi non debet, quin prius concubinam ejecerit, niſi ejiciendi tempus omnino deſit: tunc enim ſufficit verum ejiciendi propoſitum. Imo etiamſi eam do-

domi non retineat, extra mortis articulum non eſt abſolvendus, antequam habeatur experientia de ejus continentia.

Item fornicatio fidelis cum infideli, eſt ſecundum omnes, longe gravior, quam cum catholica. Imo juxta De Lugo, & alios, circumſtantia mutat ſpeciem: quia prohibitum eſt ab Eccleſia matrimonium cum infideli in honorem religionis catholicæ, atque ob periculum malæ educationis prolis, & nimii amoris erga infidelem, & defectionis a vera fide: ita ob idem motivum cenſetur prohibita ab Eccleſia quævis culpa cum infideli, quæ ſemper vergit in dedecus religionis: ac proinde talis fornicatio eſt non ſolum contra caſtitatem, ſed etiam contra virtutem religionis, ac cultus veri Dei.

Item fornicatio in Chriſtianis habet peculiarem deformitatem. Nam corpora noſtra per Baptiſmum, & Euchariſtiam facta ſunt membra Chriſti, & templa Spiritus Sancti. 1. *ad Corinth. 6.*

Copula vero cum alterius ſponſa, præter luxuriam, continet malitiam mortalem injuſtitiæ, poſitam in eo, quod fides data violetur; & res alteri promiſſa, & ex juſtitia debita, notabiliter corrumpatur. Quod idem de ſponſo affirmant multi, quia pariter violat in re gravi fidem datam.

2. Stuprum eſt concubitus, quo mulier virgo extra matrimonium defloratur, ſeu corrumpitur. Qui ſi fiat virgine coacta, vel per dolum, ſeu fraudem ſeducta, præter malitiam fornicationis continet duplicem injuriam mortalem, unam factam virgini, cui honor virginitatis per vim, vel fraudem adimitur, alteram ejus patri, in cujus cuſtodia manet.

Quod ſi nec invita, nec ſeducta fuerit, tamen ejus defloratio, præter fornicationis malitiam, continet tum injuriam illatam parentibus, qui jus habent tuendi integritatem corporalem ſuæ virginis, donec nuptui collocetur; juxta illud Eccli. 7. *Filiæ tibi ſunt, ſerva corpus illarum*: Tum malitiam contra pietatem illis debitam, præbendo iis graviſſimam mœſtitiæ, ac ignominiæ cauſam, & ob periculum augendi dotem, vel innuptam retinendi filiam. Item conſtituit fœminam in gravi periculo deinceps peccandi, & aufert ſignaculum virginitatis: cui multiplici malitiæ cooperatur ſtuprator. Quare circumſtantia defloratæ virginitatis fœminæ, etiam abſque vi, dolo, falſis perſuaſionibus, debet in confeſſione exprimi, præſertim quum ſit verum ſtuprum, ex Sanct. Thom. 2. 2. quæſt. 154. art. 6.

Porro eſt etiam ſtupri ſpecies quum adoleſcens virgo a muliere vi, vel dolo ad copulam pertrahitur. Nam tunc eſt illicita, ac violenta virginis defloratio.

3. Raptus eſt quum perſona aliqua per vim abducitur ab uno loco in alium, concubitus illiciti, vel alterius libidinis, aut etiam matrimonii cauſa, ſive ſit mas, ſive fœ-

fœmina, nupta, aut innupta, virgo, aut corrupta; ſive vis inferatur ſoli perſonæ abductæ, ſive parentibus ſolis, ſive utriſque. Unde duplicem continet malitiam mortalem, unam contra caſtitatem; alteram contra juſtitiam, ob injuriam illatam perſonæ abductæ invitæ, vel ſaltem ejus parentibus, aut tutoribus; dum conſtituta ſub ipſorum cuſtodia extrahitur ipſis rationabiliter invitis. Graviſſimæ pœnæ in utroque jure contra raptores ſtatuuntur.

4. Adulterium eſt concubitus perſonarum, quarum alterutra, vel utraque eſt conjuncta matrimonio cum alia tertia. Præter malitiam luxuriæ mortalem, continet gravem injuriam, tum contra conjugem, nam vir non habet poteſtatem corporis ſui, ſed uxor; nec uxor ſui, ſed vir, ex 1. *ad Corinth*. 7. tum contra matrimonii ſtatum, & ſanctitatem. Unde ſpecialiter prohibetur a Deo, *non mœchaberis* Et 1. Cor. 6. *neque idolis ſervientes, neque adulteri Regnum Dei poſſidebunt*.

Quod ſi conjux adulterantis conſentiat, adhuc concubitus erit contra juſtitiam. Quia eſt ſemper contra jus conjugii, & conjugis, ut conjux eſt, cui cedere valide non poteſt, eo quod ei competat non ad bonum privatum, ſed ratione ſtatus, qui communis eſt. Unde quum ceſſio juris ſit nulla, jus manet, & ſic tunc violatur; ideoque ſemper eſt verum adulterium. Hinc Innocent. XI. damnavit hanc propoſitionem: *Copula cum conjugata, conſentiente marito, non eſt adulterium, adeoque ſufficit in confeſſione dicere, ſe eſſe fornicatum*.

Triplex eſt adulterium. Nam vel eſt copula conjugati cum ſoluta, vel ſoluti cum conjugata, vel conjugati cum conjugata. Si fœmina ſit conjugata, gravius eſt peccatum, quam ſi vir tantum, propter incommoda graviora, nempe incertitudinem prolis, ſuppoſitionem prolis alienæ cum damno mariti, & veri hæredis, & ſæpe impedimentum generationis. Unde hæc circumſtantia declarari debet, etiam ab adultero, quia ipſe cooperatur fœminas ad illam gravitatem majorem, & ad pericula, ac damna inde ſequi nata. Si vero uterque ſit conjugatus, adhuc gravius eſt, quia eſt duplex adulterium, & duæ injuriæ mortales in utriuſque conjugem, exprimendæ in confeſſione.

5. Inceſtus eſt copula perſonarum conſanguinearum, vel affinium intra gradum prohibitum. Opponitur caſtitati, & pietati; nam præter luxuriæ fœditatem, continet turpitudinem contrariam reverentiæ conſanguineis, vel affinibus debitæ. Eo gravius ſcelus eſt, quo gradus eſt propinquior, qui proinde in confeſſione exprimi debet: nam conſanguineis, vel affinibus pro diverſitate graduum diverſus honor, ac pietas debetur, & tunc violatur.

Item multo gravius eſt inceſtus cum conſanguinea, quam cum affine, v. gr. cum ſorore propria, quam cum ſo-

ſorore uxoris. Quia vinculum illud eſt multo arctius ; nam plus eſt eſſe conjunctum ex proprio ſanguine, quam ratione ſanguinis uxoris ; & conſanguinitatis propinquitas, utpote immediata, ac naturalis major eſt propinquitate affinitatis, quæ eſt dumtaxat mediata, & voluntaria. Imo inceſtus in conſanguinitate differt ſpecie ab inceſtu in affinitate : nam reverentia debita conſanguineis, quæ violatur, eſt notabiliter diverſa a reverentia debita affinibus, quum habeat motivum notabiliter diverſum, nempe communionem ſanguinis, & originem ab eodem ſtipite : ac proinde ii duo inceſtus habent turpitudinem notabiliter diverſam.

Inceſtus vero ſpiritualis, qui eſt copula illicita inter perſonas impeditas ob cognationem ſpiritualem ortam ex Baptiſmo, vel Confirmatione, continet tum malitiam propriam inceſtus, quatenus eſt copula inter perſonas vinculo ſpirituali conjunctas, cujus conjunctionis intuitu Eccleſia prohibuit inter illas matrimonia : tum malitiam ſacrilegii, eo quod prohibitio iſta facta ſit propter reverentiam debitam Sacramento, quæ reverentia violatur per talem copulam. Unde debet explicari cognitio ſpiritualis in ſpecie, ut innoteſcat utraque malitia. *Ita De-lugo, Sanchez, &c.*

6. Sacrilegium venereum eſt violatio rei ſacræ per actum luxuriæ. Unde duplicem continet malitiam mortalem, unam contra caſtitatem, & alteram contra religionem, qua gravis irreverentia Deo irrogatur. Res autem ſacræ, quæ ſic violari ſolent, ſunt perſona voto caſtitatis, etiam ſimplici obſtricta, & locus ſacer.

Quare ſacrilegium eſt 1. Omnis actus tum externus, tum etiam mere internus luxuriæ ſive conſummatæ, ſive non conſummatæ, a perſona voto caſtitatis obſtricta, vel ab alia cum illa, aut circa illam commiſſus : ut ſunt pollutio, copula, oſcula, tactus, deſideria, delectatio morosa &c. Nam per tales actus violatur ſanctitas perſonæ, quæ per votum caſtitatis corpus ſuum, & affectus ſuos omnes quoad voluptatem veneream Deo conſecravit. Quod ſi utraque perſona ſit ſacra, erit duplex ſacrilegium.

2. Omnis actus venereus illicitus exterior, etſi occultus, ut fornicatio, pollutio, & tactus impudici in loco ſacro, nempe in Eccleſia, vel cœmeterio. Nam ſunt contra reverentiam loci ſacri, & ejus intuitu ab Eccleſia prohibentur. Item copula conjugalis etiam occulta, quam non permittit ſanctitas loci, & quæ in ejus reverentiam ab Eccleſia prohibetur

Porro tanto gravius eſt ſacrilegium, quanto fœdior eſt luxuria ; quia tanto magis repugnat reverentiæ debitæ rebus ſacris.

„ NOTA. Peccatum luxuriæ Confeſſarii cum Pœnitente continet „ malitiam duplicis ſacrilegii, tum contra votum caſtitatis, tum „ contra reverentiam Sacramenti, quod per hoc redditur odioſum,

„ ac

„ ac ſuſpectum, maxime ſi ſumitur ut medium ad peccandum.
„ Imo licet tale peccatum non ſit proprie inceſtus, quia non
„ contrahitur cognatio ſpiritualis, niſi ex Baptiſmo, & Confir-
„ matione, cap. 3. *de cognat. ſpirit. in 6.* tamen habet etiam
„ malitiam tamquam inceſtus ſpiritualis: nam eſt inceſtus quidam
„ ſimilitudinarius, ex cap. *Non debet* 30. quæſt. 1. ubi Cæleſtinus
„ Papa ait: *Non debet Epiſcopus, aut Presbyter commiſceri cum*
„ *mulieribus, quæ ei ſua fuerint confeſſæ peccata. Si forte (quod*
„ *abſit hoc) contigerit, ſic pæniteat, quomodo de filia ſpiritua-*
„ *li, Epiſcopus quindecim annos, Presbyter duodecim &c., &*
„ *deponatur, ſi tamen in conſcientiam populi devenerit.* Et ex
„ cap. eod. *Omnes* eod. *Quia per pœnitentiam contrahitur quod-*
„ *dam fœdus inter ſacerdotem, & mulierem confitentem, ſimili*
„ *cognatione ſpirituali, ut tantum peccet eam carnaliter cogno-*
„ *ſcens, ac ſi eſſet ſua ſpiritualis filia*, ait S. Thom. in 4. diſt.
„ 42. quæſt. 1. art. 2. ad 8. Hinc circumſtantia hæc in confeſſione
„ exprimi debet. *Sanchez, De Lugo &c.*

Quæſt. III. *Quænam ſunt ſpecies luxuriæ conſummatæ contra naturam?*

Reſp. Quum hæc peccata ſint ea, in quibus non ſervantur conditiones, quas poſtulat natura actus venerei, ut ex eo poſſit fieri conceptio hominis, & hæ conditiones quinque ſint, ſcilicet conjunctio duorum, eadem in utroque ſpecies, ſexus diverſus, organa, ſeu vaſa apta, & debitus modus, ideo ſunt quinque ejuſmodi peccata.

1. Mollities, ſeu pollutio proprie ſumpta, quæ eſt voluntaria ſeminis effuſio ſine ullo concubitu; ſive illud foras effundatur, ut in maribus, ſive intus diffluat in matricem, ut in fœminis.

2. Inordinatus concumbendi modus, quo ſemen extra vas effunditur, aut effundendi periculum infertur, eſt peccatum mortale, quum repugnet generationi, ad quam ſemen ex natura ſua ordinatum eſt: & quidem gravius pollutione, quum ei ſuperaddat inordinatum congreſſum. Quod ſi modus debitus non ſervetur, ſed vir ſuccumbat, vel averſe accedat more pecorum, vel a latere ſtet, aut ſedeat, tunc, modo diligenter avertatur periculum effuſionis extra vas, juxta communem ſententiam non eſt peccatum per ſe mortale, ſed veniale grave, nec contra naturam, ſed præter naturam. Dico *per ſe*, quia poteſt eſſe & eſt plerumque ſignum concupiſcentiæ mortalis, quum fit ex ſola libidine ſine cauſa, ut dicit Sanctus Thomas. Sed nullum erit peccatum, ſi hoc fiat ex neceſſitate, quum ſcilicet ob diſpoſitionem alterutrius corporis conjuges non poſſunt ſervare modum ordinarium; nam tunc alter modus non eſt incongruus reſpectu illorum, ſed conveniens, modo diligenter avertatur periculum effuſionis extra vas.

3. Sodomia imperfecta, quæ eſt commixtio maris cum fœmina non ſervatis debitis organis ſeu inſtrumentis naturalibus.

4. Sodomia perfecta, quæ eſt commixtio duorum ejuſ-

 dem

dem ſexus, ut maris cum mare, vel fœmina cum fœmina. Nec refert in quo vaſe coeant maſculi inter ſe, & fœminæ ſive in vaſe anteriori, aut poſteriori, ſive in ore, aut quavis alia parte; quum Sodomiæ perfectæ malitia conſiſtat in affectu ad ſexu indebitum, & ſit completa eo modo, quo poteſt, dum eſt applicatio membri ad membrum ejuſdem ſexus. Præter malitiam mortalem graviorem pollutione, poteſt habere alias adjunctas, ut adulterii, ſi fiat a perſona conjugata, vel cum illa; ſacrilegii, ſi cum ſacra; inceſtus, ſi cum conſanguinea, aut affini &c.

Debet autem pœnitens explicare in confeſſione, an fuerit agens, vel patiens, quia ex parte agentis, intervenit pollutio propria, quæ forte non intervenit ex parte patientis (quamvis plerumque interveniat utrimque; & quum ſic interveniſſe noſcitur, exprimi debet). Nam diverſa ſunt peccata voluntarie pollui, & ſolum cooperari pollutioni alterius: aliud enim eſt non cohibere delectationem propriam illicitam, aliud procurare alienam. *De Lugo*.

Hæc ſodomia eſt diverſæ ſpeciei ab imperfecta. Nam non ſervare in copula carnali debitum ſexum, eſt deformitas contra rectam rationem notabiliter diverſa a deformitate, quæ ineſt congreſſui, quo non ſervatur debitum inſtrumentum, ſeu vas ſervato debito ſexu.

5. Beſtialitas, quæ eſt coitus cum beſtia, ſive ejuſdem, ſive diverſi ſexus, eſt ſcelus cæteris gravius: nam magis dedecet naturam rationalem ad Dei imaginem factam, & diverſitas ſpeciei magis repugnat inſtituto naturæ. Ad hoc revocatur congreſſus cum dæmone in forma hominis, vel bruti, qui præter malitiam luxuriæ contra naturam, eſt etiam contra virtutem religionis propter commercium, & ſocietatem cum capitali hoſte Dei.

Porro hæc omnia peccata inter ſe ſpecie differunt: nam ſingula habent ſpecialem, & notabiliter diverſam deformitatem caſtitati repugnantem. Hinc Alexander VII. damnavit hanc propoſitionem: *Mollities, Sodomia, & Beſtialitas ſunt peccata ejuſdem ſpeciei infimæ: ideoque ſufficit dicere in confeſſione ſe procuraſſe pollutionem*. Sunt etiam graviora aliis ſpeciebus luxuriæ naturalis in ratione luxuriæ: nam per ſe magis ſunt contra naturam, & finem generationis. Aliquæ tamen ex his ſpeciebus poſſunt eſſe graviores culpæ ex alia parte ut ſcilicet involvant malitiam alterius ſpeciei contra juſtitiam, pietatem, religionem: nam ſimplex pollutio, non eſt abſolute majus crimen, quam concubitus cum matre, vel cum moniali.

Quæſt. IV. *An pollutio voluntaria ſit per ſe ſemper peccatum mortale?*

Reſp. Affirmat. *Ita omnes*. Conſtat 1. Ex 1. ad Corinth. 6. *Neque adulteri, neque molles regnum Dei poſſi-*

debunt. Et ad Epheſ. 5. *Omnis fornicator, aut immundus non habet hæreditatem in regno Chriſti, & Dei*. Pollutio autem eſt vera immunditia, ac impuritas, & quidem ſpecialis. 2. Quia eſt intrinſece mala, & crimen ſimplici fornicatione gravius. Nam graviter repugnat generationi, & propagationi generis humani, ad quam ex natura ſua ordinatum eſt ſemen humanum: ideoque gravem continet inordinationem, quam Scriptura indicat, Geneſ. 38. ubi de Onan fundente ſemen in terra ait: *Et idcirco percuſſit eum Dominus; quod rem deteſtabilem faceret*. 3. Innocent. XI. damnavit hanc propoſitionem; *Mollities jure naturæ prohibita non eſt: unde ſi Deus eam non interdixiſſet, ſæpe eſſet bona, & obligatoria ſub mortali*.

Quare ſecundum communem Doctorum ſententiam, nullo caſu, etſi non voluptatis, ſed ſolius mortis vitandæ cauſa, licet in ſe, vel in aliquo quovis modo pollutionem voluntarie procurare, admittere, vel intendere, aut aliquid ſumere ea intentione, ut etiam in ſomno accidat. Nam ipſe actus pollutionis independenter a delectatione, ſecundum ſe repugnat generationi, quæ ſola eſt finis ſeminis humani. Et ideo neque licet præbere, aut ſumere medicamentum ad corrumpendum ſemen, illudque emittendum via ordinaria ſine delectatione.

Porro de diſtillatione, quæ eſt fluxus humoris, quaſi medii inter urinam, & ſemen, idem ſentiendum eſt, quod de pollutione, ſi fiat cum ſenſu delectationis venereæ. Quum autem fit ſine ulla commotione ſpirituum genitalium, & abſque omni carnali delectatione, de ea non eſt magis curandum, quam de ſudore, inquit Cajetanus.

Obj. Licet corporis ſui partes abſcindere ad vitæ ſuæ conſervationem. Ergo &c.

Reſp. Diſparitas eſt, quod partes corporis per ſe, & primario ordinentur ad totum conſtituendum; unde de illis diſponere licet ad totius conſervationem. At ſemen ſolum inſtitutum eſt, & ordinatum ad ſpeciei propagationem: ideoque eo uti non licet, niſi modo ad ſpeciei propagationem convenientem idoneo, & intra matrimonium. Addit Sanchez, quod ſi ullo caſu liceret ſeminis effuſionem procurare extra actum conjugii, periculum eſſet ne ob vehementem voluptatem, quæ in ea ſentitur, homines paſſione excæcati, & illecti, eam licentiam facile extenderent ad plures alios caſus in detrimentum ſpeciei humanæ, & ſæpiſſime illum caſum adeſſe ſibi falſo perſuaderent. Nam ſi ſimul voluptate frui, & onera educandæ prolis vitare liceret, impediretur propagatio generis humani. Unde ad commune bonum, & ad occurrendum periculis alias futuris, debuit pollutio jure naturali prohiberi in omni caſu. At quum abſciſſio membri ſit de ſe moleſta, pericu-

lum non eſt, ne extendatur ultra caſus a natura conceſſos.

Dixi, *voluntaria*. Quia ſi pollutio non ſit voluntaria, nec in ſe, nec in cauſa; ut ſæpe fit in ſomno, vel quando ex cauſis naturalibus licitis oritur, non eſt peccatum, ſecluſo conſenſu in delectationem. Nam omne peccatum imputabile eſt eſſentialiter voluntarium, vel directe, vel indirecte, aut interpretative, in ſe, vel in alio.

Pollutio tamen in ſomno facta mortalis eſt, ſi ante directe procurata eſt, vel ſi poſt ſomnum in ipſa evigilatione, cum plena advertentia placuit ob delectationem veneream. Alias non eſt peccatum, niſi indirecte procurata fuerit in exceſſu cibi, vel potus, quia nemo poteſt peccare in ſomno, defectu libertatis. *Ita S. Thom. in 4. diſt. 9. art. 4.* Quod ſi (ut multi docent) liceat evigilanti non impedire, ſed permittere abſolvi pollutionem jam in ſomno cœptam ad vitandum morbum, (modo abſit periculum conſentiendi in delectationem veneream, ad quod opus eſt oratione,) quia, inquiunt, eſt præciſe pati ex neceſſitate effuſionem ſeminis, non autem illam procurare; tunc ſaltem eſt obligatio reprimendi delectationem per poſitivam diſplicentiam internam; nam non licet ſe habere indifferenter ad illam. Certo autem peccat, qui expergefactus promovet pollutionem in ſomno cœptam, addendo conatum; quia non præciſe patitur, ſed poſitive continuat illam. Imo dum pollutio naturaliter fluere ſentitur, quovis tempore tenemur eam cohibere; alioqui diſplicentia interna, quam tenemur de venerea delectatione elicere, non eſt efficax.

„ NOTA. Sæpe pollutio, præter propriam malitiam, habet
„ aliam in confeſſione exprimendam, petitam vel ex qualitate
„ perſonæ ſe polluentis, ſi eſt ſacra, vel conjugata, vel ex affe-
„ ctu ad aliam, cum qua deſideratur concubitus, quæ ſi ſit ſo-
„ luta, malitiam habet fornicationis; ſi ſacra, ſacrilegii; ſi
„ ejuſdem ſexus, ſodomiæ; ſi conjugata, adulterii &c. vel eo
„ modo, quo ſe polluit, ſi nempe fiat per tactus mutuos cum illa
„ perſona: nam hæc circumſtantia pertinet ad ſpeciem ſodomiæ,
„ ſi ambo ſint ejuſdem ſexus, ad inceſtum ſi ſint conſanguinei,
„ aut affines &c. idem dic de aliis luxuriæ peccatis.

Sed an liceat deſiderare pollutionem in ſomno contingentem, ut natura levetur, ſeu ſanetur, non intendendo pollutionem ipſam, nec delectationem veneream, nec aliquid adhibendo, ut pollutio in ſomno ſequatur?

Reſp. Azor cum aliis negat, quia pollutio eſt mala ex objecto ſuo, & natura: at non licet etiam ob bonum finem deſiderare id, quod ex objecto ſuo malum eſt. Affirmant alii cum S. Antonino 2. part. tit. 6. cap. 5. ubi ait: *Appetere habere pollutionem propter alleviationem naturæ tantum ſine peccato, id eſt ſine hoc, quod det operam, ſed via naturali, non eſt peccatum.* Ratio, quam aſ-

affert Sanchez, eſt, quia talis pollutio non procurata, ſed via naturali proveniens, nullatenus eſt actus hominis, nec ejus voluntati ſubjectus, ſed actus quidam, & evacuatio naturalis, ſicut ſudor. Secus de homicidio, & fornicatione, quæ non ſunt actus naturales, ſed ſuapte natura liberi, & hominis voluntati ſubjecti.

Item controverſia eſt, utrum liceat de pollutione in ſomno inculpabiliter eveniente gaudere præciſe ob levamen naturæ, & ſalutem corporis; quamvis conſentiant omnes licitum eſſe gaudere de bono effectu illo ex ea orto. S. Thom. *in* 4. *diſt.* 9. *artic.* 4. *quæſt.* 1 *ad* 5. de pollutione nocturna, & inculpabili, ait: *Si autem placeat ut naturæ exoneratio, vel alleviatio peccatum non creditur.* Porro conſtat eſſe mortale de illa gaudere propter delectationem veneream.

Quæſt. V. *An ſit peccatum ponere actionem ex qua prævidetur ſecutura pollutio, vel delectatio venerea?*

Reſp. 1. Eſt mortale ponere ſine urgenti neceſſitate actionem, ex qua tamquam cauſa proxima, prævidetur ſecutura pollutio, vel delectatio venerea, quamvis neutra aliunde intendatur, imo adſit propoſitum illos motus comprimendi quum inſurgent. Quia 1. Lex naturalis obligans ad non procurandam pollutionem, & delectationem veneream, ſimul obligat graviter ad vitandas, & auferendas cauſas horum motuum proxime excitativas, & per ſe in illos notabiliter influentes, ubi abeſt neceſſitas tales cauſas honeſtans. 2. Merito effectus cenſetur voluntarius, & imputatur ponenti cauſam proximam ſine neceſſitate eam cohoneſtante. Hinc graviter teneris ejuſmodi actionem inchoatam deſerere ſtatim ob inſurgentem pollutionem, vel delectationem veneream: nam ſi pergas in illa actione, effectus ſecutus cenſetur in illa volitus; volitio enim continuandi cauſam, eſt virtualiter, & moraliter volitio effectus. *Leſſius*, *Valentia*, *&c.*

Cauſæ autem, ſeu diſpoſitiones proximæ horum motuum excitativæ, ſunt actiones, quæ per ſe ſunt turpes, & natæ excitare motus venereos; aut turpitudinis ſpeciem habent, niſi propriæ, vel alienæ neceſſitatis titulo honeſtentur, ut aſpectus, & tactus partium pudendarum proprii, vel alieni corporis, præſertim diverſi ſexus; lectio, auditio, locutio rerum valde obſcœnarum, & ad libidinem allicientium, quamvis ex ſola curioſitate fiat.

Dixi: *ſine neceſſitate*; nam aſpectus, & tactus partium pudendarum alterius corporis ob neceſſitatem medendi, non eſt peccatum, ſecluſo affectu pravo, & periculo conſenſus in delectationem veneream. Nam in tali caſu pollutio ſecuta non cenſetur voluntaria in cauſa, ſed ſolum permiſſa; quia adeſt juſta ratio ponendi cauſam illam; & proſequenti jus ſuum non imputatur effectus præter intentionem ſecutus. Neque enim tenemur mo-

tus illos naturales, & per ſe involuntarios impedire, quum adeſt juſta cauſa non impediendi, & abeſt conſenſus periculum. Sic chirurgus exercens ſuam artem circa mulierem; non peccat, etſi prævideat pollutionem inde ſecuturam, modo abſit periculum conſenſus in delectationem.

Reſp. 2. Ex communi ſententia, non eſt mortale contra caſtitatem ponere actionem, ex qua tamquam cauſa, ſeu diſpoſitione remota, & per accidens, prævidetur ſecutura pollutio, vel delectatio venerea, modo neutra intendatur, & abſit periculum conſenſus in delectationem veneream. Quia 1. quum illi motus facillime, & frequenter inſurgant naturaliter, in æſtimatione prudenti non cenſentur ſufficienter voluntarii in cauſa remota, ut imputentur illam ponenti ex alio fine, ſed ex ſola natura corrupta oriri cenſentur: alioqui enim homo teneretur abſtinere a multis actionibus licitis, ac neceſſariis, ne illos motus experiretur. Nec cauſæ illæ remotæ cenſentur moraliter illorum cauſæ, nec in illas conſentiens cenſetur velle talem effectum propter ſummam facilitatem, qua illi motus excitantur ex naturæ corruptione: ſed potius illa effuſio procedit e virtute naturali expellente. 2. Quia jus ſuum proſequenti, non imputatur effectus per accidens, & præter intentionem ſecutus.

Sanchez tamen ex communi docet, tales cauſas ſine juſta cauſa ponere, eſſe veniale etiam contra caſtitatem: quia aliquantulum adverſatur caſtitati, quod ſine utilitate hon ſta cognite ponatur cauſa remota, & per accidens motuum caſtitati inimicorum, & ad malum incitantium.

Cauſæ autem remotæ, & per accidens horum motuum ſunt eæ, quæ nec ſunt per ſe turpes, nec ad luxuriam, ſed ad alios fines licitos per ſe ordinantur, nec turpitudinis ſpeciem habent; ſed vel per ſe honeſtæ ſunt, ut auditio confeſſionum, vel indifferentes, ut equitatio, eſus calidorum, ſtudium medicinæ, medicamenta &c. Quare hæc, accedente honeſta, & utili cauſa, & ſecluſo periculo conſenſus, ſunt licita, quamvis præter intentionem ex iis ſequatur pollutio, vel delectatio venerea. Nam tunc illi motus cenſentur ſolum permiſſi, non voliti; eo quod nulla ſit obligatio relinquendi opus honeſtum, & utile, propter motum inordinatum, & indeliberatum occaſione illius ex naturæ corruptione, præter intentionem, & ſecluſo periculo conſenſus, exurgentem.

Quod ſi eſſet periculum probabile conſentiendi in delectationem veneream; (ut ſi pluries quis in tali occaſione conſenſerit) tunc is, ex communi ſententia, tenetur ab illa actione, quantumvis honeſta, & utili, v. gr. auditione confeſſionum, abſtinere: nam non licet ſe probabili peccandi periculo exponere.

Quæſt.

Quæſt. VI. *An ſit ſemper peccatum non expellere cogitationes de rebus venereis, ſed in illis immorari?*

Reſp. Qui immoratur cum plena advertentia in cogitatione de rebus venereis, ſi adſit delectatio venerea, quæ non reprimatur, vel periculum conſenſus in illam, aut in rem cogitatam, peccat mortaliter ratione talis delectationis, vel periculi: venialiter vero ſi advertentia ſit ſolum imperfecta, ac ſemiplena, qualis eſt in ſemidormiente. Qui autem de talibus rebus cogitat ex juſta, & honeſta cauſa, ver. gr. ut tales res melius diſcernat ad confeſſarii, vel medici munus recte obeundum, non peccat, ſecluſo periculo conſenſus in rem cogitatam, & delectationem: quia talis cogitatio non eſt mala neque in ſe, neque in affectu, aut ratione periculi. Erit autem venialis culpa, ſi hoc ex mera curioſitate fiat ſecluſis delectatione venerea, & periculo conſenſus in rem cogitatam, & affectu in ipſam; quæ tamen omnia raro abſunt in cogitatione de his rebus, abſque fine honeſto; nam hæc materia eſt valde lubrica, & periculoſa.

Quæſt. VII. *Quænam ſunt peccata luxuriæ non conſummatæ?*

Reſp. Sunt deſideria, delectatio moroſa venerea, aſpectus, amplexus, & tactus impudici, oſcula, verba obſcœna, geſtus turpes &c. ſine effuſione ſeminis. Jam conſtat ex dictis, cap. 6. deſiderium ſimplex etſi inefficax actus luxurioſi, habere malitiam mortalem ejuſdem ſpeciei: ſic deſiderium ſimplex copulæ cum conjugata, vel conſanguinea habet malitiam adulterii, vel inceſtus. Nunc de cæteris agam.

Quæſt. VIII. *An delectatio moroſa venerea extra conjugium ſit mortalis?*

,, NOTA. 1. Delectatio moroſa eſt delectatio deliberata, ſive
,, delectatio poſt ſufficientem advertentiam admiſſa, ſeu approba-
,, ta, etiā unico inſtanti. Dicitur enim moroſa, non a mora tem-
,, poris, quo durat, quum peccatum mortale unico inſtanti com-
,, mitti poſſit; ſed voluntatis, quæ poſt advertentiam ſufficientem
,, ei immoratur, eam acceptando, aut non rejiciendo. Hinc pot-
,, eſt eſſe delectatio moroſa, quamvis inſtantanea, ſi nempe vo-
,, luntas in eam advertenter per unicum inſtans conſenſerit.

,, NOTA. 2. Triplex eſt delectatio, nempe ſpiritualis, mere
,, ſenſibilis, & venerea. Spiritualis eſt ea, quæ in ſola voluntate
,, reſidet ſine ullo motu ſenſibili in corpore, ſive quæ eſt inde-
,, pendens ab omni motu ſenſibili in corpore. Hæc delectatio, ſi
,, ſit de actu mortali, eſt mortalis, & ſumit ſpeciem ab illo ut
,, objecto: delectatio mere ſenſibilis eſt, quæ oritur ex proportio-
,, ne, ac conformitate rei ſenſibilis cum organo ſenſus, ſine ulla
,, commotione ſpirituum genitalium circa partes venereas: qualis
,, eſt delectatio, quæ percipitur ex tactu rei blandæ, ex guſtu,
,, ex muſica, &c. Delectatio venerea eſt ea, quæ ſentitur circa
,, partes venereas ex commotione ſpirituum genitalium, ſeu gene-
,, rationi inſervientium.

Reſp. Omnis deliberata delectatio venerea, vel mi-

Quæſt. III. *Quid eſt ebrietas, & quale peccatum?*

Reſp. Ebrietas eſt exceſſus in potu uſque ad violentam privationem rationis, ejuſque poteſtatis proximæ. Eſt peccatum mortale, ut inter omnes conſtat. 1. Ex Iſai. 5. *Væ qui conſurgitis mane ad ebrietatem ſectandam.* Et 1. ad Corinth. 6. *Neque ebrioſi regnum Dei poſſidebunt.* Vox græca ſignificat Ebrios. Et ad Galat. 5. ebrietas recenſetur inter opera carnis, quæ excludunt a regno Dei. 2. Ex conſenſu Patrum, & Doctorum. Pro omnibus ſint Sanctus Baſilius homil. 14. *Ebrietas dæmon eſt voluntarius . . . Ebrietas malitiæ mater eſt, virtutis inimica.* Sanctus Ambroſius lib. de Helia, c. 14. *Noxia eſt ebrietas ad corporis ſanitatem, mentis etiam crimen adjungit.* Sanctus Hieronymus Epiſt. 84. *Qui inebriatur, & mortuus, & ſepultus eſt.* 3. Quia eſt gravis inordinatio, & difformitas, violenter adimere ſibi poteſtatem proximam utendi ratione, exercendi opera virtutum, obeundi ſua munera, vitandi malum, faciendi bonum, & ſubveniendi neceſſitatibus ſubitis animæ, ac corporis; atque ita ſe ad brutorum ſtoliditatem abjicere, & imaginem Dei deturpare. Ebrietate autem hæc poteſtas ſic amittitur.

Quare non licet ſe inebriare, ſive ad vitandam mortem ab altero intentatam: nam (ut ait Sanctus Auguſtinus ſermon. 132. vel Sanctus Cæſarius.) *Etiamſi ad hoc veniretur, ut tibi diceretur: Aut morieris, melius erat ut caro tua ſobria occideretur, quam per ebrietatem occideretur.* Ebrietas quippe, ſicuti fornicatio, non eſt medium ex ſe ordinatum ad vitandam mortem. Sive in medicamentum, quod tamen raro, & fere numquam eſſe poteſt, quum, teſte Hippocrate, ebrietas ſit valde periculoſa corporis ſanitati. Ita Sanctus Antoninus part. 2. tit. 6. cap. 3. ibi: *Non excuſaretur per hoc quis ab ebrietate ſecundum Thomam, quamvis faceret cauſa medicinæ: & per conſequens peccat mortaliter, & ſumens, niſi crederet ex illo potu non poſſe inebriari, & medicus, vel alius, qui hoc ſibi ſcienter conſuleret, & propinaret hoc exiſtimans.* Nam ebrietas quovis modo intentata, ac procurata, ſemper graviter diſconvenit naturæ rationali, qua rationali, quum violenter rationem perturbet, adimat poteſtatem ea utendi, & ſubveniendi neceſſitati animæ, & corporis, Dei imaginem fœdet, atque hominem ad ſtatum bruti redigat.

Nec dic ebrietatem conſiſtere tantum in exceſſu vini voluptatis cauſa. Nam quamvis voluptas in nimio potu non intendatur, tamen effectus recenſiti ſemper ſequuntur, & temperantia violatur; quum immoderata potus, vel cibi ſumptio, præciſo hoc, vel illo fine, ei opponatur: neque enim ad violandam aliquam virtutem neceſſe eſt agere ex voluptate. Enimvero ſi duo, propoſito præmio, inter ſe contenderent, uter illum plus vini bi-

biberet, & uſque ad privationem rationis biberent, abſque voluptate, imo cum moleſtia, ſaltem quantum ad exceſſum; nonne contra temperantiam peccarent, & ebrietatis malitiam contraherent? Et ideo SS. Patres exceſſum vini ſine ulla exceptione ſemper damnant.

Ut autem ebrietas ſit mortalis, ſufficit quod ſit voluntaria indirecte, vel interpretative. Quare peccat mortaliter. 1. Qui expreſſe non vult ſe inebriare, ſed tamen tantum bibit, quantum poteſt; non ſatis attendens, an ſequatur privatio rationis, necne. 2. Qui probabiliter putans, vel ſuſpicans ſecuturam privationem rationis ſi pergat bibere, vel de hoc dubitans, adhuc bibit: quia ſaltem ſe exponit periculo ebrietatis, & vult ebrietatem ſaltem interpretative. Item ſi hoc periculum advertere poſſit, & negligat, etiamſi privatio rationis ſolum eventura ſit poſt unam, alteramve horam, quum nempe ad aerem prodibit. 3. Qui ex amicitia, vel urbanitate alium invitat ad hauſtus, quibus probabiliter prævidet inebriandum; quia invitat ad id, quod alter ſine mortali facere nequit; & eum vere inducit in ebrietatem, vel ejus periculum. Idem dic de iis, qui alios ad æquales hauſtus incitant, vel cogunt, aut ſe invicem obligant, ex c. 24. *de vita & honeſt. Cleric.* ex Concilio generali Lateranen. Nam ſaltem alios, vel ſe conjiciunt in periculum probabile ebrietatis. Similiter de iis, qui ebrioſis, vel ebrietati proximis vinum ſubminiſtrant; & de iis, qui non impediunt, ne alius inebrietur, quum commode impedire poſſunt.

„ NOTA. 1. Ebrietas ſic eſt peccatum grave reſpectu omnium, „ ut ſit gravius in quibuſdam perſonis, ſcilicet. 1. Mulieribus, „ ob turpitudinis, & luxuriæ periculum tum in ſe, tum in aliis. „ 2. In iis, qui debent ex officio alios regere, ut ſunt paterfamilias, magiſtratus &c. 3. In Clericis præſertim ſacro ordine „ inſignitis, & maxime curatis, tum propter ſcandalum majus, „ tum quia ebrietas eſt libidinis fomes, ac nutrix, tum propter „ damna, quæ aliis oriri poſſunt, quum Sacerdos ebrius fungi „ nequeat officio in neceſſitate occurrente: unde a multis Conciliis ſub gravibus pœnis ebrietas illiſ ſpeciatim prohibita eſt.

„ NOTA 2. Ebrietas perfecta cognoſcitur. 1. Quando quis non „ novit diſcernere inter licitum, & illicitum, vel non poteſt ſolita officia exequi. 2. Quando quis poſtridie non meminit, quod „ dixerit, egerit, quomodo domum redierit &c. 3. Si ea fecit, „ quæ nunquam integra mente ſolet: ut ſi turpia, vel abſurda „ protulerit, quum alias ſit pudicus, & prudens; ſi jurarit, blaſphemarit, vel familiam perturbarit, quum alias ſit modeſtus, „ & benignus, &c.

Quæſt. IV. *An mala, & peccata in ebrietate culpabili commiſſa imputentur ad culpam, ut cædes, vulnera, blaſphemiæ, &c.*

Reſp. Affirm. ſi præviſa ſint, ut veriſimiliter ſecutura, vel prævideri potuerint. *Eſt communis ſententia.* Quia ſunt ſufficienter voluntaria: qui enim vult cauſam, vult conſequenter effectum ſaltem interpretative, ſi hunc

Co-

cognoſcat, vel cognoſcere poſſit probabiliter ex ea ſecutum: ad culpam autem mortalem ſufficit voluntarium indirectum, & interpretativum. Ita S. Thom. 2. 2. q. 77. art. 7. ibi: *Aliquid poteſt eſſe voluntarium vel ſecundum ſe, ſicut quando voluntas directe in ipſum fertur; vel ſecundum ſuam cauſam, quando voluntas fertur in cauſam, & non in effectum, ut patet in eo, qui voluntarie inebriatur: ex hoc enim quaſi voluntarium ei imputatur, quod per ebrietatem committit.*

Imo peccata, quæ probabiliter ſecutura novit ebrius, vel prævidere potuit, ei imputantur coram Deo, etiamſi reipſa poſt non ſequantur: quia iſtud eſt per accidens defectu objecti; & quia ſe exponere periculo probabili peccati mortalis, etiamſi illud non perficiatur, eſt peccatum mortale ejuſdem ſpeciei cum illo, cujus probabile periculum adire voluit: nam hoc ipſo tale peccatum indirecte, vel ſaltem interpretative, volitum eſt. Secus de peccatis, quæ nullo modo prævideri potuerunt, quia nullo modo ſunt voluntaria.

Quæſt. V. *Quænam ſunt filiæ Gulæ?*

Reſp. Ex S. Gregorio hæ ſunt ex parte animæ.

1. Hebetudo mentis, ſeu ſtupiditas orta ex crapula. Eſt mortalis, quando quis ex intemperantia fit ineptus ad intelligenda, vel præſtanda ea, quæ ad ſalutem ei ſunt neceſſaria, aut ad quæ graviter obligatur. *Attendite vobis, ne forte graventur corda veſtra in crapula, & ebrietate, & curis hujus vitæ, & ſuperveniat in vos repentina dies illa &c.* Luc. 21.

2. Inepta lætitia, quæ movet ad cantiones obſcœnas, actus turpes, choreas inhoneſtas &c. Mortalis eſt, quando eſt inductiva ad conſenſum, vel actum, vel delectationem mortalem, aut ad aliquid ſcandalum pariens.

3. Multiloquium, in quo invenietur ſtultitia, nec deerit peccatum. *In multiloquio non deerit peccatum.* Prov. 10.

4. Scurrilitas, quæ excitat ad indecora, vel turpia agenda, aut dicenda, riſus movendi cauſa.

ARTICULUS V.

De Luxuria.

Quæſt. I. QUid eſt Luxuria?

Reſp. 1. Eſt inordinatus appetitus, vel uſus venereorum, aut voluptatis venereæ. Eſſe peccatum mortale ex genere ſuo, inter omnes conſtat. 1. Ex Gal. 5. *Opera carnis, quæ ſunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria . . . . . quæ prædico vobis, ſicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non conſequentur.* 2. Quia quum uſus rei venereæ ex natura ſua ſit inſtitutus, ac neceſſarius ad conſervationem, ac propagationem generis humani, cenſetur res gravis: Ergo inordinatio in hac materia eſt in re gravi: Ergo mortalis.

Lu-

Luxuria dividitur in perfectam, ſeu conſummatam, quæ conſiſtit in voluntaria effuſione ſeminis; & in non conſummatam, in qua non intervenit effuſio ſeminis. Conſummata duplex eſt: alia naturalis, quæ eſt voluntaria ſeminis effuſio, in qua ſervantur conditiones, quas poſtulat natura actus ad hominis generationem requiſiti: alia innaturalis ſeu contra naturam, in qua conditiones illæ non ſervantur.

Quæſt. II. *Quæ ſunt ſpecies luxuriæ conſummatæ naturalis?*

Reſp. Sex, nempe, ſimplex fornicatio, ſtuprum, raptus, adulterium, inceſtus, & ſacrilegium: quorum quinque ultimæ habent ſpecialem, & notabiliter diverſam inter ſe difformitatem ſuperadditam luxuriæ.

1. Simplex fornicatio eſt copula ſoluti cum ſoluta non virgine ex mutuo conſenſu extra matrimonium. Solutos voco, qui nullo vinculo, ſeu impedimento ab ineundo inter ſe conjugio prohibentur. Dixi, *non virgine*. Nam ex S. Thom. quæſt. 154 art. 6. *Fornicatio eſt concubitus, qui fit cum mulieribus jam corruptis*. Fornicationem eſſe ſemper per ſe peccatum mortale, fide conſtat ex ad Epheſ. 5. *Omnis fornicator non habet hæreditatem in regno Chriſti, & Dei*: Et ex 1. ad Corinth. 6. *Neque fornicarii regnum Dei poſſidebunt*. Et ad Galat. 5. ſupra citat. Eſſe vero intrinſece malum graviter, patet ex eo, quod per ſe graviter repugnet bonæ, ac debitæ educationi prolis; hæc enim requirit operam viri, & fœminæ, qui ſint inter ſe conjuncti Lege matrimonii; alioqui ex natura rei incerta eſſet, & periculo expoſita prolis inſtitutio. Unde ejuſmodi inordinatio eſt gravis, utpote in re magni momenti, qualis eſt bona prolis inſtitutio. Et quamvis hoc incommodum poſſet impediri in aliquo caſu, id eſſet per accidens, & nihilominus debuit a Deo authore naturæ, generaliter prohiberi pro omni caſu, nam alioquin homines cupiditate excæcati facile ſibi fingerent, & promitterent illud incommodum ceſſaturum in multis caſibus, in quibus non ceſſaret, cum magno prolis damno. Imo numquam poteſt ceſſare hoc damnum, & incommodum, quod eſt naſci extra matrimonium, & a parentibus Lege matrimonii non obligatis ad curandam, & recte educandam prolem. Unde Innoc. X. damnavit hanc propoſitionem: *Tum clarum videtur, fornicationem ſecundum ſe nullam involvere malitiam, & ſolum eſſe malam, quia interdicta, ut contrarium omnino rationi diſſonum videatur*.

Cæterum fornicatio cum concubina eſt cæteris gravior: quia concubinatu homo non ſolum peccat, ſed etiam manet in ſtatu peccati, & in continua voluntate, ſaltem virtuali peccandi. Quare concubinarius, quamvis mors immineat, abſolvi non debet, quin prius concubinam ejecerit, niſi ejiciendi tempus omnino deſit: tunc enim ſufficit verum ejiciendi propoſitum. Imo etiamſi eam do-

domi non retineat, extra mortis articulum non eſt abſolvendus, antequam habeatur experientia de ejus continentia.

Item fornicatio fidelis cum infideli, eſt ſecundum omnes, longe gravior, quam cum catholica. Imo juxta De Lugo, & alios, circumſtantia mutat ſpeciem: quia prohibitum eſt ab Eccleſia matrimonium cum infideli in honorem religionis catholicæ, atque ob periculum malæ educationis prolis, & nimii amoris erga infidelem, & defectionis a vera fide: ita ob idem motivum cenſetur prohibita ab Eccleſia quævis culpa cum infideli, quæ ſemper vergit in dedecus religionis: ac proinde talis fornicatio eſt non ſolum contra caſtitatem, ſed etiam contra virtutem religionis, ac cultus veri Dei.

Item fornicatio in Chriſtianis habet peculiarem deformitatem. Nam corpora noſtra per Baptiſmum, & Euchariſtiam facta ſunt membra Chriſti, & templa Spiritus Sancti. 1. *ad Corinth. 6.*

Copula vero cum alterius ſponſa, præter luxuriam, continet malitiam mortalem injuſtitiæ, poſitam in eo, quod fides data violetur; & res alteri promiſſa, & ex juſtitia debita, notabiliter corrumpatur. Quod idem de ſponſo affirmant multi, quia pariter violat in re gravi fidem datam.

2. Stuprum eſt concubitus, quo mulier virgo extra matrimonium defloratur, ſeu corrumpitur. Qui ſi fiat virgine coacta, vel per dolum, ſeu fraudem ſeducta, præter malitiam fornicationis continet duplicem injuriam mortalem, unàm factam virgini, cui honor virginitatis per vim, vel fraudem adimitur, alteram ejus patri, in cujus cuſtodia manet.

Quod ſi nec invita, nec ſeducta fuerit, tamen ejus defloratio, præter fornicationis malitiam, continet tum injuriam illatam parentibus, qui jus habent tuendi integritatem corporalem ſuæ virginis, donec nuptui collocetur; juxta illud Eccli. 7. *Filiæ tibi ſunt, ſerva corpus illarum*: Tum malitiam contra pietatem illis debitam, præbendo iis graviſſimam mœſtitiæ, ac ignominiæ cauſam, & ob periculum augendi dotem, vel innuptam retinendi filiam. Item conſtituit fœminam in gravi periculo deinceps peccandi, & aufert ſignaculum virginitatis: cui multiplici malitiæ cooperatur ſtuprator. Quare circumſtantia defloratæ virginitatis fœminæ, etiam abſque vi, dolo, falſis perſuaſionibus, debet in confeſſione exprimi, præſertim quum ſit verum ſtuprum, ex Sanct. Thom. 2. 2. quæſt. 154. art. 6.

Porro eſt etiam ſtupri ſpecies quum adoleſcens virgo a muliere vi, vel dolo ad copulam pertrahitur. Nam tunc eſt illicita, ac violenta virginis defloratio.

3. Raptus eſt quum perſona aliqua per vim abducitur ab uno loco in alium, concubitus illiciti, vel alterius libidinis, aut etiam matrimonii cauſa, ſive ſit mas, ſive fœ-

fœmina, nupta, aut innupta, virgo, aut corrupta; ſive vis inferatur ſoli perſonæ abductæ, ſive parentibus ſolis, ſive utriſque. Unde duplicem continet malitiam mortalem, unam contra caſtitatem; alteram contra juſtitiam, ob injuriam illatam perſonæ abductæ invitæ, vel ſaltem ejus parentibus, aut tutoribus; dum conſtituta ſub ipſorum cuſtodia extrahitur ipſis rationabiliter invitis. Graviſſimæ pœnæ in utroque jure contra raptores ſtatuuntur.

4. Adulterium eſt concubitus perſonarum, quarum alterutra, vel utraque eſt conjuncta matrimonio cum alia tertia. Præter malitiam luxuriæ mortalem, continet gravem injuriam, tum contra conjugem, nam vir non habet poteſtatem corporis ſui, ſed uxor; nec uxor ſui, ſed vir, ex 1. *ad Corinth.* 7. tum contra matrimonii ſtatum, & ſanctitatem. Unde ſpecialiter prohibetur a Deo, *non mœchaberis* Et 1. Cor. 6. *neque idolis ſervientes, neque adulteri Regnum Dei poſſidebunt.*

Quod ſi conjux adulterantis conſentiat, adhuc concubitus erit contra juſtitiam. Quia eſt ſemper contra jus conjugii, & conjugis, ut conjux eſt, cui cedere valide non poteſt, eo quod ei competat non ad bonum privatum, ſed ratione ſtatus, qui communis eſt. Unde quum ceſſio juris ſit nulla, jus manet, & ſic tunc violatur; ideoque ſemper eſt verum adulterium. Hinc Innocent. XI. damnavit hanc propoſitionem: *Copula cum conjugata, conſentiente marito, non eſt adulterium, adeoque ſufficit in confeſſione dicere, ſe eſſe fornicatum.*

Triplex eſt adulterium. Nam vel eſt copula conjugati cum ſoluta, vel ſoluti cum conjugata, vel conjugati cum conjugata. Si fœmina ſit conjugata, gravius eſt peccatum, quam ſi vir tantum, propter incommoda graviora, nempe incertitudinem prolis, ſuppoſitionem prolis alienæ cum damno mariti, & veri hæredis, & ſæpe impedimentum generationis. Unde hæc circumſtantia declarari debet, etiam ab adultero, quia ipſe cooperatur fœminas ad illam gravitatem majorem, & ad pericula, ac damna inde ſequi nata. Si vero uterque ſit conjugatus, adhuc gravius eſt, quia eſt duplex adulterium, & duæ injuriæ mortales in utriuſque conjugem, exprimendæ in confeſſione.

5. Inceſtus eſt copula perſonarum conſanguinearum, vel affinium intra gradum prohibitum. Opponitur caſtitati, & pietati; nam præter luxuriæ fœditatem, continet turpitudinem contrariam reverentiæ conſanguineis, vel affinibus debitæ. Eo gravius ſcelus eſt, quo gradus eſt propinquior, qui proinde in confeſſione exprimi debet: nam conſanguineis, vel affinibus pro diverſitate graduum diverſus honor, ac pietas debetur, & tunc violatur.

Item multo gravius eſt inceſtus cum conſanguinea, quam cum affine, v. gr. cum ſorore propria, quam cum

ſorore uxoris. Quia vinculum illud eſt multo arctius; nam plus eſt eſſe conjunctum ex proprio ſanguine, quam ratione ſanguinis uxoris; & conſanguinitatis propinquitas, utpote immediata, ac naturalis major eſt propinquitate affinitatis, quæ eſt dumtaxat mediata, & voluntaria. Imo inceſtus in conſanguinitate differt ſpecie ab inceſtu in affinitate: nam reverentia debita conſanguineis, quæ violatur, eſt notabiliter diverſa a reverentia debita affinibus, quum habeat motivum notabiliter diverſum, nempe communionem ſanguinis, & originem ab eodem ſtipite: ac proinde ii duo inceſtus habent turpitudinem notabiliter diverſam.

Inceſtus vero ſpiritualis, qui eſt copula illicita inter perſonas impeditas ob cognationem ſpiritualem ortam ex Baptiſmo, vel Confirmatione, continet tum malitiam propriam inceſtus, quatenus eſt copula inter perſonas vinculo ſpirituali conjunctas, cujus conjunctionis intuitu Eccleſia prohibuit inter illas matrimonia: tum malitiam ſacrilegii, eo quod prohibitio iſta facta ſit propter reverentiam debitam Sacramento, quæ reverentia violatur per talem copulam. Unde debet explicari cognitio ſpiritualis in ſpecie, ut innoteſcat utraque malitia. *Ita De-lugo*, *Sanchez*, *&c.*

6. Sacrilegium venereum eſt violatio rei ſacræ per actum luxuriæ. Unde duplicem continet malitiam mortalem, unam contra caſtitatem, & alteram contra religionem, qua gravis irreverentia Deo irrogatur. Res autem ſacræ, quæ ſic violari ſolent, ſunt perſona voto caſtitatis, etiam ſimplici obſtricta, & locus ſacer.

Quare ſacrilegium eſt 1. Omnis actus tum externus, tum etiam mere internus luxuriæ ſive conſummatæ, ſive non conſummatæ, a perſona voto caſtitatis obſtricta, vel ab alia cum illa, aut circa illam commiſſus: ut ſunt pollutio, copula, oſcula, tactus, deſideria, delectatio morosa &c. Nam per tales actus violatur ſanctitas perſonæ, quæ per votum caſtitatis corpus ſuum, & affectus ſuos omnes quoad voluptatem veneream Deo conſecravit. Quod ſi utraque perſona ſit ſacra, erit duplex ſacrilegium.

2. Omnis actus venereus illicitus exterior, etſi occultus, ut fornicatio, pollutio, & tactus impudici in loco ſacro, nempe in Eccleſia, vel cœmeterio. Nam ſunt contra reverentiam loci ſacri, & ejus intuitu ab Eccleſia prohibentur. Item copula conjugalis etiam occulta, quam non permittit ſanctitas loci, & quæ in ejus reverentiam ab Eccleſia prohibetur.

Porro tanto gravius eſt ſacrilegium, quanto fœdior eſt luxuria; quia tanto magis repugnat reverentiæ debitæ rebus ſacris.

„ NOTA. Peccatum luxuriæ Confeſſarii cum Pœnitente continet
„ malitiam duplicis ſacrilegii, tum contra votum caſtitatis, tum
„ contra reverentiam Sacramenti, quod per hoc redditur odioſum,
„ ac

,, æ ſuſpectum, maxime ſi ſumitur ut medium ad peccandum.
,, Imo licet tale peccatum non ſit proprie inceſtus, quia non
,, contrahitur cognatio ſpiritualis, niſi ex Baptiſmo, & Confir-
,, matione, cap. 3. *de cognat. ſpirit. in 6.* tamen habet etiam
,, malitiam tamquam inceſtus ſpiritualis: nam eſt inceſtus quidam
,, ſimilitudinarius, ex cap. *Non debet* 30. quæſt. 1. ubi Cæleſtinus
,, Papa ait *Non debet Epiſcopus, aut Presbyter commiſceri cum*
,, *mulieribus, quæ ei ſua fuerint confeſſæ peccata Si forte (quod*
,, *abſit hoc) contigerit, ſic pœniteat, quomodo de filia ſpiritua-*
,, *li, Epiſcopus quindecim annos, Presbyter duodecim &c., &*
,, *deponatur, ſi tamen in conſcientiam populi devenerit.* Et ex
,, cap. eod. *Omnes* eod. *Quia per pœnitentiam contrahitur quod-*
,, *dam fœdus inter ſacerdotem, & mulierem confitentem, ſimili*
,, *cognatione ſpirituali, ut tantum peccet eam carnaliter cogno-*
,, *ſcens, ac ſi eſſet ſua ſpiritualis filia,* ait S. Thom. in 4. diſt.
,, 42. quæſt. 1. art. 2. ad 8. Hinc circumſtantia hæc in confeſſione
,, exprimi debet. *Sanchez, De Lugo &c.*

Quæſt. III. *Quænam ſunt ſpecies luxuriæ conſummatæ contra naturam?*

Reſp. Quum hæc peccata ſint ea, in quibus non ſervantur conditiones, quas poſtulat natura actus venerei, ut ex eo poſſit fieri conceptio hominis, & hæ conditiones quinque ſint, ſcilicet conjunctio duorum, eadem in utroque ſpecies, ſexus diverſus, organa, ſeu vaſa apta, & debitus modus, ideo ſunt quinque ejuſmodi peccata.

1. Mollities, ſeu pollutio proprie ſumpta, quæ eſt voluntaria ſeminis effuſio ſine ullo concubitu: ſive illud foras effundatur, ut in maribus, ſive intus diffluat in matricem, ut in fœminis.

2. Inordinatus concumbendi modus, quo ſemen extra vas effunditur, aut effundendi periculum infertur, eſt peccatum mortale, quum repugnet generationi, ad quam ſemen ex natura ſua ordinatum eſt: & quidem gravius pollutione, quum ei ſuperaddat inordinatum congreſſum. Quod ſi modus debitus non ſervetur, ſed vir ſuccumbat, vel averſe accedat more pecorum, vel a latere ſtet, aut ſedeat, tunc, modo diligenter avertatur periculum effuſionis extra vas, juxta communem ſententiam non eſt peccatum per ſe mortale, ſed veniale grave, nec contra naturam, ſed præter naturam. Dico *per ſe*, quia poteſt eſſe & eſt plerumque ſignum concupiſcentiæ mortalis, quum ſit ex ſola libidine ſine cauſa, ut dicit Sanctus Thomas. Sed nullum erit peccatum, ſi hoc fiat ex neceſſitate, quum ſcilicet ob diſpoſitionem alterutrius corporis conjuges non poſſunt ſervare modum ordinarium; nam tunc alter modus non eſt incongruus reſpectu illorum, ſed conveniens, modo diligenter avertatur periculum effuſionis extra vas.

3. Sodomia imperfecta, quæ eſt commixtio maris cum fœmina non ſervatis debitis organis ſeu inſtrumentis naturalibus.

4. Sodomia perfecta, quæ eſt commixtio duorum ejuſ-

dem ſexus, ut maris cum mare, vel fœmina cum fœmina. Nec refert in quo vaſe coeant maſculi inter ſe, & fœminæ ſive in vaſe anteriori, aut poſteriori, ſive in ore, aut quavis alia parte; quum Sodomiæ perfectæ malitia conſiſtat in affectu ad ſexu indebitum, & ſit completa eo modo, quo poteſt, dum eſt applicatio membri ad membrum ejuſdem ſexus. Præter malitiam mortalem graviorem pollutione, poteſt habere alias adjunctas, ut adulterii, ſi fiat a perſona conjugata, vel cum illa; ſacrilegii, ſi cum ſacra; inceſtus, ſi cum conſanguinea, aut affini &c.

Debet autem pœnitens explicare in confeſſione, an fuerit agens, vel patiens, quia ex parte agentis, intervenit pollutio propria, quæ forte non intervenit ex parte patientis (quamvis plerumqne interveniat utrimque; & quum ſic interveniſſe noſcitur, exprimi debet). Nam diverſa ſunt peccata voluntarie pollui, & ſolum cooperari pollutioni alterius: aliud enim eſt non cohibere delectationem propriam illicitam, aliud procurare alienam. *De Lugo*.

Hæc ſodomia eſt diverſæ ſpeciei ab imperfecta. Nam non ſervare in copula carnali debitum ſexum, eſt deformitas contra rectam rationem notabiliter diverſa a deformitate, quæ ineſt congreſſui, quo non ſervatur debitum inſtrumentum, ſeu vas ſervato debito ſexu.

5. Beſtialitas, quæ eſt coitus cum beſtia, ſive ejuſdem, ſive diverſi ſexus, eſt ſcelus cæteris gravius: nam magis dedecet naturam rationalem ad Dei imaginem factam, & diverſitas ſpeciei magis repugnat inſtituto naturæ. Ad hoc revocatur congreſſus cum dæmone in forma hominis, vel bruti, qui præter malitiam luxuriæ contra naturam, eſt etiam contra virtutem religionis propter commercium, & ſocietatem cum capitali hoſte Dei.

Porro hæc omnia peccata inter ſe ſpecie differunt: nam ſingula habent ſpecialem, & notabiliter diverſam deformitatem caſtitati repugnantem. Hinc Alexander VII. damnavit hanc propoſitionem: *Mollities, Sodomia, & Beſtialitas ſunt peccata ejuſdem ſpeciei infimæ: ideoque ſufficit dicere in confeſſione ſe procuraſſe pollutionem*. Sunt etiam graviora aliis ſpeciebus luxuriæ naturalis in ratione luxuriæ: nam per ſe magis ſunt contra naturam, & finem generationis. Aliquæ tamen ex his ſpeciebus poſſunt eſſe graviores culpæ ex alia parte ut ſcilicet involvant malitiam alterius ſpeciei contra juſtitiam, pietatem, religionem: nam ſimplex pollutio, non eſt abſolute majus crimen, quam concubitus cum matre, vel cum moniali.

Quæſt. IV. *An pollutio voluntaria ſit per ſe ſemper peccatum mortale?*

Reſp. Affirmat. *Ita omnes*. Conſtat 1. Ex 1. ad Corinth. 6. *Neque adulteri, neque molles regnum Dei poſſi-*

debunt. Et ad Epheſ. 5. *Omnis fornicator, aut immundus non habet hæreditatem in regno Chriſti, & Dei.* Pollutio autem eſt vera immunditia, ac impuritas, & quidem ſpecialis. 2. Quia eſt intrinſece mala, & crimen ſimplici fornicatione gravius. Nam graviter repugnat generationi, & propagationi generis humani, ad quam ex natura ſua ordinatum eſt ſemen humanum: ideoque gravem continet inordinationem, quam Scriptura indicat, Geneſ. 38. ubi de Onan fundente ſemen in terra ait: *Et idcirco percuſſit eum Dominus; quod rem deteſtabilem faceret*. 3. Innocent. XI. damnavit hanc propoſitionem; *Mollities jure naturæ prohibita non eſt: unde ſi Deus eam non interdixiſſet, ſæpe eſſet bona, & obligatoria ſub mortali.*

Quare ſecundum communem Doctorum ſententiam, nullo caſu, etſi non voluptatis, ſed ſolius mortis vitandæ cauſa, licet in ſe, vel in aliquo quovis modo pollutionem voluntarie procurare, admittere, vel intendere, aut aliquid ſumere ea intentione, ut etiam in ſomno accidat. Nam ipſe actus pollutionis independenter a delectatione, ſecundum ſe repugnat generationi, quæ ſola eſt finis ſeminis humani. Et ideo neque licet præbere, aut ſumere medicamentum, ad corrumpendum ſemen, illudque emittendum via ordinaria ſine delectatione.

Porro de diſtillatione, quæ eſt fluxus humoris, quaſi medii inter urinam, & ſemen, idem ſentiendum eſt, quod de pollutione, ſi fiat cum ſenſu delectationis venereæ. Quum autem fit ſine ulla commotione ſpirituum genitalium, & abſque omni carnali delectatione, de eà non eſt magis curandum, quam de ſudore, inquit Cajetanus.

Obj. Licet corporis ſui partes abſcindere ad vitæ ſuæ conſervationem. Ergo &c.

Reſp. Diſparitas eſt, quod partes corporis per ſe, & primario ordinentur ad totum conſtituendum; unde de illis diſponere licet ad totius conſervationem. At ſemen ſolum inſtitutum eſt, & ordinatum ad ſpeciei propagationem: ideoque eo uti non licet, niſi modo ad ſpeciei propagationem convenientem idoneo, & intra matrimonium. Addit Sanchez, quod ſi ullo caſu liceret ſeminis effuſionem procurare extra actum conjugii, periculum eſſet ne ob vehementem voluptatem, quæ in ea ſentitur, homines paſſione excœcati, & illecti, eam licentiam facile extenderent ad plures alios caſus in detrimentum ſpeciei humanæ, & ſæpiſſime illum caſum adeſſe ſibi falſo perſuaderent. Nam ſi ſimul voluptate frui, & onera educandæ prolis vitare liceret, impediretur propagatio generis humani. Unde ad commune bonum, & ad occurrendum periculis alias futuris, debuit pollutio jure naturali prohiberi in omni caſu. At quum abſciſſio membri ſit de ſe moleſta, pericu-

lum non eſt, ne extendatur ultra caſus a natura conceſſos.

Dixi, *voluntaria*. Quia ſi pollutio non ſit voluntaria, nec in ſe, nec in cauſa; ut ſæpe fit in ſomno, vel quando ex cauſis naturalibus licitis oritur, non eſt peccatum, ſecluſo conſenſu in delectationem. Nam omne peccatum imputabile eſt eſſentialiter voluntarium, vel directe, vel indirecte, aut interpretative, in ſe, vel in alio.

Pollutio tamen in ſomno facta mortalis eſt, ſi ante directe procurata eſt, vel ſi poſt ſomnum in ipſa evigilatione, cum plena advertentia placuit ob delectationem veneream. Alias non eſt peccatum, niſi indirecte procurata fuerit in exceſſu cibi, vel potus, quia nemo poteſt peccare in ſomno, defectu libertatis. *Ita S. Thom. in 4. diſt. 9. art. 4.* Quod ſi (ut multi docent) liceat evigilanti non impedire, ſed permittere abſolvi pollutionem jam in ſomno cœptam ad vitandum morbum, (modo abſit periculum conſentiendi in delectationem veneream, ad quod opus eſt oratione,) quia, inquiunt, eſt præciſe pati ex neceſſitate effuſionem ſeminis, non autem illam procurare; tunc ſaltem eſt obligatio reprimendi delectationem per poſitivam diſplicentiam internam; nam non licet ſe habere indifferenter ad illam. Certo autem peccat, qui expergefactus promovet pollutionem in ſomno cœptam, addendo conatum; quia non præciſe patitur, ſed poſitive continuat illam. Imo dum pollutio naturaliter fluere ſentitur, quovis tempore tenemur eam cohibere; alioqui diſplicentia interna, quam tenemur de venerea delectatione elicere, non eſt efficax.

„ NOTA. Sæpe pollutio, præter propriam malitiam, habet „ aliam in confeſſione exprimendam, petitam vel ex qualitate „ perſonæ ſe polluentis, ſi eſt ſacra, vel conjugata, vel ex affe„ ctu ad aliam, cum qua deſideratur concubitus, quæ ſi ſit ſo„ luta, malitiam habet fornicationis; ſi ſacra, ſacrilegii; ſi „ ejuſdem ſexus, ſodomiæ; ſi conjugata, adulterii &c. vel eo „ modo, quo ſe polluit, ſi nempe fiat per tactus mutuos cum illa „ perſona: nam hæc circumſtantia pertinet ad ſpeciem ſodomiæ, „ ſi ambo ſint ejuſdem ſexus, ad inceſtum ſi ſint conſanguinei, „ aut affines &c. idem dic de aliis luxuriæ peccatis.

Sed an liceat deſiderare pollutionem in ſomno contingentem, ut natura levetur, ſeu ſanetur, non intendendo pollutionem ipſam, nec delectationem veneream, nec aliquid adhibendo, ut pollutio in ſomno ſequatur?

Reſp. Azor cum aliis negat, quia pollutio eſt mala ex objecto ſuo, & natura: at non licet etiam ob bonum finem deſiderare id, quod ex objecto ſuo malum eſt. Affirmant alii cum S. Antonino 2. part. tit. 6. cap. 5. ubi ait: *Appetere habere pollutionem propter alleviationem naturæ tantum ſine peccato, id eſt ſine hoc, quod det operam, ſed via naturali, non eſt peccatum.* Ratio, quam af-

affert Sanchez, eſt, quia talis pollutio non procurata,
ſed via naturali proveniens, nullatenus eſt actus homi-
nis, nec ejus voluntati ſubjectus, ſed actus quidam,
evacuatio naturalis, ſicut ſudor. Secus de homicidio
& fornicatione, quæ non ſunt actus naturales, ſed ſuapte
natura liberi, & hominis voluntati ſubject.

Item controverſia eſt, utrum liceat de pollutione in
ſomno inculpabiliter eveniente gaudere præciſe ob leva-
men naturæ, & ſalutem corporis; quamvis conſentiant
omnes licitum eſſe gaudere de bono effectu illo ex ea or-
to. S. Thom. *in 4. diſt. 9. artic. 4. quæſt. 1 ad 5.* de
pollutione nocturna, & inculpabili, ait: *Si autem pla-
ceat ut naturæ exoneratio, vel alleviatio peccatum non
creditur.* Porro conſtat eſſe mortale de illa gaudere pro-
pter delectationem veneream.

Quæſt. V. *An ſit peccatum ponere actionem ex qua præ-
videtur ſecutura pollutio, vel delectatio venerea?*

Reſp. 1. Eſt mortale ponere ſine urgenti neceſſitate a-
ctionem, ex qua tamquam cauſa proxima, prævidetur
ſecutura pollutio, vel delectatio venerea, quamvis n-u-
tra aliunde intendatur, imo adſit propoſitum illos mo-
tus comprimendi quum inſurgent. Quia 1. Lex natura-
lis obligans ad non procurandam pollutionem, & dele-
ctationem veneream, ſimul obligat graviter ad vitan-
das, & auferendas cauſas horum motuum proxime ex-
citativas, & per ſe in illos notabiliter influentes, ubi
abeſt neceſſitas tales cauſas honeſtans. 2. Merito effectus
cenſetur voluntarius, & imputatur ponenti cauſam pro-
ximam ſine neceſſitate eam cohoneſtante. Hinc graviter
teneris ejuſmodi actionem inchoatam deſerere ſtatim ob
inſurgentem pollutionem, vel delectationem veneream:
nam ſi pergas in illa actione, effectus ſecutus cenſe-
tur in illa volitus; volitio enim continuandi cauſam,
eſt virtualiter, & moraliter volitio effectus. *Leſſius, Va-
lentia, &c.*

Cauſæ autem, ſeu diſpoſitiones proximæ horum mo-
tuum excitativæ, ſunt actiones, quæ per ſe ſunt turpes,
& natæ excitare motus venereos; aut turpitudinis ſpe-
ciem habent, niſi propriæ, vel alienæ neceſſitatis titulo
honeſtentur, ut aſpectus, & tactus partium pudendarum
proprii, vel alieni corporis, præſertim diverſi ſexus;
lectio, auditio, locutio rerum valde obſcœnarum, &
ad libidinem allicientium, quamvis ex ſola curioſitate
fiat.

Dixi: *ſine neceſſitate*; nam aſpectus, & tactus partium
pudendarum alterius corporis ob neceſſitatem medendi,
non eſt peccatum, ſecluſo affectu pravo, & periculo con-
ſenſus in delectationem veneream. Nam in tali caſu
pollutio ſecuta non cenſetur voluntaria in cauſa, ſed ſo-
lum permiſſa; quia adeſt juſta ratio ponendi cauſam il-
lam; & proſequenti jus ſuum non imputatur effectus
præter intentionem ſecutus. Neque enim tenemur mo-

K 4 tus

tus illos naturales, & per ſe involuntarios impedire, quum adeſt juſta cauſa non impediendi, & abeſt conſenſus periculum. Sic chirurgus exercens ſuam artem circa mulierem, non peccat, etſi prævideat pollutionem inde ſecuturam, modo abſit periculum conſenſus in delectationem.

Reſp. 2. Ex communi ſententia, non eſt mortale contra caſtitatem ponere actionem, ex qua tamquam cauſa, ſeu diſpoſitione remota, & per accidens, prævidetur ſecutura pollutio, vel delectatio venerea, modo neutra intendatur, & abſit periculum conſenſus in delectationem veneream. Quia 1. quum illi motus facillime, & frequenter inſurgant naturaliter, in æſtimatione prudenti non cenſentur ſufficienter voluntarii in cauſa remota, ut imputentur illam ponenti ex alio fine, ſed ex ſola natura corrupta oriri cenſentur: alioqui enim homo teneretur abſtinere a multis actionibus licitis, ac neceſſariis, ne illos motus experiretur. Nec cauſæ illæ remotæ cenſentur moraliter illorum cauſæ, nec in illas conſentiens cenſetur velle talem effectum propter ſummam facilitatem, qua illi motus excitantur ex naturæ corruptione: ſed potius illa effuſio procedit e virtute naturali expellente. 2. Quia jus ſuum proſequenti, non imputatur effectus per accidens, & præter intentionem ſecutus.

Sanchez tamen ex communi docet, tales cauſas ſine juſta cauſa ponere, eſſe veniale etiam contra caſtitatem: quia aliquantulum adverſatur caſtitati, quod ſine utilitate hon ſta cog nte ponatur cauſa remota, & per accidens motuum caſtitati inimicorum, & ad malum incitantium.

Cauſæ autem remotæ, & per accidens horum motuum ſunt eæ, quæ nec ſunt per ſe turpes, nec ad luxuriam, ſed ad alios fines licitos per ſe ordinantur, nec turpitudinis ſpeciem habent; ſed vel per ſe honeſtæ ſunt, ut auditio confeſſionum, vel indifferentes, ut equitatio, eſus calidorum, ſtudium medicinæ, medicamenta &c. Quare hæc, accedente honeſta, & utili cauſa, & ſecluſo periculo conſenſus, ſunt licita, quamvis præter intentionem ex iis ſequatur pollutio, vel delectatio venerea. Nam tunc illi motus cenſentur ſolum permiſſi, non voliti; eo quod nulla ſit obligatio relinquendi opus honeſtum, & utile, propter motum inordinatum, & indeliberatum occaſione illius ex naturæ corruptione, præter intentionem, & ſecluſo periculo conſenſus, exurgentem.

Quod ſi eſſet periculum probabile conſentiendi in delectationem veneream; (ut ſi pluries quis in tali occaſione conſenſerit) tunc is, ex communi ſententia, tenetur ab illa actione, quantumvis honeſta, & utili, v. gr. auditione confeſſionum, abſtinere: nam non licet ſe probabili peccandi periculo exponere.

Quæſt.

Quæſt. VI. *An ſit ſemper peccatum non expellere cogitationes de rebus venereis, ſed in illis immorari?*

Reſp. Qui immoratur cum plena advertentia in cogitatione de rebus venereis, ſi adſit delectatio venerea, quæ non reprimatur, vel periculum conſenſus in illam, aut in rem cogitatam, peccat mortaliter ratione talis delectationis, vel periculi: venialiter vero ſi advertentia ſit ſolum imperfecta, ac ſemiplena, qualis eſt in ſemidormiente. Qui autem de talibus rebus cogitat ex juſta, & honeſta cauſa, ver. gr. ut tales res melius diſcernat ad confeſſarii, vel medici munus recte obeundum, non peccat, ſecluſo periculo conſenſus in rem cogitatam, & delectationem: quia talis cogitatio non eſt mala neque in ſe, neque in affectu, aut ratione periculi. Erit autem venialis culpa, ſi hoc ex mera curioſitate fiat ſecluſis delectatione venerea, & periculo conſenſus in rem cogitatam, & affectu in ipſam; quæ tamen omnia raro abſunt in cogitatione de his rebus, abſque fine honeſto; nam hæc materia eſt valde lubrica, & periculoſa.

Quæſt. VII. *Quænam ſunt peccata luxuriæ non conſummatæ?*

Reſp. Sunt deſideria, delectatio moroſa venerea, aſpectus, amplexus, & tactus impudici, oſcula, verba obſcœna; geſtus turpes &c. ſine effuſione ſeminis. Jam conſtat ex dictis, cap. 6. deſiderium ſimplex etſi inefficax actus luxurioſi, habere malitiam mortalem ejuſdem ſpeciei: ſic deſiderium ſimplex copulæ cum conjugata, vel conſanguinea habet malitiam adulterii, vel inceſtus. Nunc de cæteris agam.

Quæſt. VIII. *An delectatio moroſa venerea extra conjugium ſit mortalis?*

,, Nota. 1. Delectatio moroſa eſt delectatio deliberata, ſive
,, delectatio poſt ſufficientem advertentiam admiſſa, ſeu approba-
,, ta, etſi unico inſtanti. Dicitur enim moroſa, non a mora tem-
,, poris, quo durat, quum peccatum mortale unico inſtanti com-
,, mitti poſſit; ſed voluntatis, quæ poſt advertentiam ſufficientem
,, ei immoratur, eam acceptando, aut non rejiciendo. Hinc pot-
,, eſt eſſe delectatio moroſa, quamvis inſtantanea, ſi nempe vo-
,, luntas in eam advertenter per unicum inſtans conſenſerit.

,, Nota. 2. Triplex eſt delectatio, nempe ſpiritualis, mere
,, ſenſibilis, & venerea. Spiritualis eſt ea, quæ in ſola voluntate
,, reſidet ſine ullo motu ſenſibili in corpore, ſive quæ eſt inde-
,, pendens ab omni motu ſenſibili in corpore. Hæc delectatio, ſi
,, ſit de actu mortali, eſt mortalis, & ſumit ſpeciem ab illo ut
,, objecto: delectatio mere ſenſibilis eſt, quæ oritur ex proportio-
,, ne, ac conformitate rei ſenſibilis cum organo ſenſus, ſine ulla
,, commotione ſpirituum genitalium circa partes venereas: qualis
,, eſt delectatio, quæ percipitur ex tactu rei blandæ, ex guſtu,
,, ex muſica, &c. Delectatio venerea eſt ea, quæ ſentitur circa
,, partes venereas ex commotione ſpirituum genitalium, ſeu gene-
,, rationi inſervientium.

Reſp. Omnis deliberata delectatio venerea, vel mi-

nima, extra conjugium quæſita, aut admiſſa, eſt mortale peccatum, nec poteſt eſſe veniale, ex levitate materiæ. *Eſt communis ſententia*. Prob. Quia 1. Omnis delectatio venerea ex natura ſua ordinatur, ac tendit ad ſeminis effuſionem, eſtque inchoatio quædam illius: nam in omni delectatione venerea ſit quædam reſolutio ſeminis, ejuſque deductio ad partes venereas, ut teſtantur Ariſtot. Galen. Hippocrat. & medici. Ergo quum ſeminis effuſio voluntaria extra actum conjugalem ſit mortalis, ut patet ex dictis de pollutione, & fornicatione, omnis actus ad illam ex ſe tendens, & ordinatus eſt per ſe mortalis: nam diſpoſitio ſumit ſuam ſpeciem, ac malitiam moralem a forma, ad quam diſponit, motus a termino, ad quem tendit, medium a fine, cauſa a ſuo effectu. 2. Inter omnes conſtat, moraliter, & practice loquendo, minimam delectationem veneream quæſitam, vel deliberate admiſſam extra conjugium, habere annexum periculum proximum peccati mortalis, eo quod difficillimum ſit, & moraliter impoſſibile in re tam lubrica dijudicare, ac determinare materiam levem, & ob ſummam naturæ corruptæ in talia propenſionem ſiſtere in certa delectationis parvitate, ita ut animus leviore delectatione illectus graviorem non appetat, nec admittat. Ergo certum eſt etiam ſpeculative, delectationem veneream vel minimam, quæſitam, aut admiſſam, eſſe mortalem; quum certum ſit etiam ſpeculative omnem actionem, cui per ſe annexum eſt periculum morale peccati mortalis, eſſe mortaliter malam: nam *qui amat periculum in illo peribit*. Eccli. 3. & qui vult morale periculum peccati, vult ſaltem interpretative ipſum peccatum.

Obj. In furto, in exceſſu cibi, vel potus datur levitas materiæ. Ergo &c.

Reſp. Diſparitas eſt, quia rei vilis ablatio, levis exceſſus in cibo, vel potu per ſe non ordinatur ad actum mortalem, nec inducit periculum graviter peccandi. At delectatio venerea vel minima ex ſe ordinatur ad effuſionem ſeminis mortaliter malam extra conjugium, & per ſe inducit periculum conſentiendi majori delectationi.

„ NOTA. In Societate noſtra omnibus in virtute ſanctæ obe-
„ dientiæ prohibitum eſt, ne quis publice, vel privatim ſenten-
„ tiam huic oppoſitam, non modo ut veram, & probabilem,
„ ſed ne ut tolerabilem quidem ulla ratione doceat, aut ſibi pla-
„ cere ſignificet, aut ſecundum illam cuiquam conſilium det &c.
„ Ex Congreg. 9. Decreto 24.

Quæſt. IX. *An peccet mortaliter, qui poſt ſufficientem advertentiam negative ſe habet ad delectationem veneream, eam neque approbando, neque reprimendo?*

Reſp. Affirm. Quia voluntas tenetur reprimere poſitive motus illicitos delectationis, & ſenſualitatis, ſaltem per actum diſplicentiæ. Ita Sanctus Antoninus, Suarez, Va-

Vaſquez, Azor, Leſſius, & alii communſius cum Sancto Thoma 1. 2. quæſt. 74. artic. 6. ubi ait: *Contingere peccatum eſſe in ratione dupliciter. Uno modo quando imperat illicitas paſſiones .... alio modo quando non reprimit illicitum paſſionis motum: ſicut quum aliquis poſtquam deliberavit, quod motus paſſionis inſurgens eſt inordinatus, nihilominus circa ipſum immoratur, & ipſum non expellit.* Prob. Quia 1. Concil. Trident. ſeſſ. 5. canon. 5. definit concupiſcentiam non poſſe nocere *non conſentientibus, ſed virtualiter per gratiam repugnantibus.* Ergo ut non noceant, non ſufficit mera negatio conſenſus, ſed requiritur repugnantia, ſeu diſplicentia poſitiva. 2. Tales motus ſunt ex objecto graviter inordinati: quum juxta omnes, ſit mortale illis poſitive conſentire: item ſunt ex natura ſua diſpoſitiones proximæ ad opus mortale, ad quod valde pertrahunt, & alliciunt appetitum. Ergo graviter diſconvenit naturæ rationali, & legi divinæ ſe habet indifferenter ad illos: & voluntas, cujus eſt regere paſſiones ſecundum rectam rationem, ac Legem divinam, tenetur illos expreſſe, ac poſitive reprobare per formalem diſplicentiam. 3. Sicut non licet ſe habere indifferenter ad actus turpes ab alio circa ſe exercitos; ita nec ad motus turpes a dæmone, vel ex naturæ corruptione in ſe excitatos. 4. Illis motibus per ſe annexum eſt periculum intrinſecum rei mortaliter malæ, & conſenſus in delectationem: nam ex ſe ſunt diſpoſitiones proximæ ad actum mortalem, nempe effuſionem ſeminis, & per ſe vehementer alliciunt voluntatem ad conſenſum per ſympathiam appetitus ſenſitivi cum rationali. Ergo requiritur poſitiva diſplicentia ad impediendum voluntatis conſenſum, ſine qua non tollitur periculum conſentiendi, quum moraliter impoſſibile ſit, voluntatem diu ſe negative habere circa objectum vehementer alliciens. Hinc illud Proverb. 4. *Omni cuſtodia ſerva cor tuum.*

Imo ſola illa diſplicentia non ſufficit, ſed illi motus prorſus expellendi ſunt, præſertim deſerendo actionem, quæ eos excitat, ni obſtet cauſa juſta. Tum quia tunc ſola diſplicentia non videtur ſatis ſincera, quam vix diſcerni poſſit, utrum ſit vera diſplicentia, an fallacia voluntatis ſibi imponentis, & illis motibus frui volentis. Tum quia homo tenetur impedire, & expellere motus per ſe graviter inordinatos, ſaltem quum abeſt juſta cauſa eos permittendi. Hinc teneris ſub mortali actiones etſi leviter turpes, ut ſunt viſus, locutio, lectio rerum leviter obſcœnarum ex ſola curioſitate, dimittere ſtatim, atque excitant in te pollutionem, vel delectationem veneream vehementem, ut docet Valentia. Ubi autem abeſt juſta cauſa non ſic expellendi, ut ſi probabilis timor ſit, ne ex majori reſiſtentia magis augeantur, aut illis depulſis graviores inſurgant, vel ſi ad illos motus expellendos dimittenda eſſet actio honeſta, neceſſaria, vel uti-

utilis, v. gr. auditio confeſſionum, ſtudium caſuum conſcientiæ, tunc ſufficiet diſplicentia vera; alioqui homines deberent ſemper eſſe anxii, & multa bona omittere.

Porro medium aptiſſimum compeſcendi motus illos eſt, mentem ſtatim alio avertere; & ſi perſeverent, orare, ſigno Crucis ſe munire, oculos ad imaginem Chriſti crucifixi convertere, cogitare de ejus paſſione, de igne æterno, morte, &c. interdum de re indifferenti, aut negotio, quod animum applicet, & a tali objecto avocet.

Quæſt. X. *An delectatio moroſa de actu luxuriæ, v. g. copula cogitata, contrahit non ſolum malitiam ſubſtantiæ operis, ſed etiam circumſtantiarum cognitarum ei annexarum, & ſpeciem mutantium?*

Reſp. Affirmat. *Ita Sanctus Antoninus, Cajetanus, Suarez, & alii.* Quia talis delectatio verſatur circa opus, ut cogitatum, ergo illius objectum eſt id omne, quod cognoſcitur; ac proinde non ſolum opus, ſed etiam circumſtantiæ illi annexæ, & cognitæ, ſunt ejus objectum. Actus autem ſumunt ſpeciem, ac malitiam a toto objecto ſuo, & ad illam contrahendam ſufficit voluntarium indirectum, ac interpretativum. Hinc ſimplex delectatio deliberata de copula cogitata cum conjugata, vel conſanguinea, pertinet ad ſpeciem adulterii, vel inceſtus.

Quæſt. XI. *An oſcula, aſpectus, tactus impudici ſint culpa mortalis in non conjugatis?*

Reſp. 1. Iſta omnia, imo & amplexus, oſcula, & tactus partium etiam honeſtarum, aut faciei, manus, ſunt culpa mortalis, ſi extra conjugium fiant ob delectationem veneream, quæ poteſt ex illis ſequi, etiam ibi ſiſtendo: idem dic de tactu partium proprii corporis. Eſt communis ſententia, & conſtat ex dictis: nam mortale eſt, extra conjugium quærere, aut advertenter admittere quamlibet delectationem veneream, vel minimam, quum hæc parvitatem materiæ non admittat, & ex ſe tendat ad ſeminis effuſionem, ideoque ad pollutionem, vel fornicationem in non conjugato.

Hinc (ut docet S. Antoninus) eſt etiam mortale permittere ſe tangi etiam in facie, vel manu ab eo, qui noſcitur ad id moveri amore libidinoſo, quia eſt cooperari, & conſentire alterius culpæ mortali. Digni autem ſunt morte non ſolum, qui mala faciunt, ſed etiam, qui conſentiunt facientibus, *ad Rom.* 1.

Reſp. 2. Tactus partium pudendarum, aut pudendis proximarum corporis, ejuſdem, vel diverſi ſexus, ſunt mortales, ſi fiant, vel admittantur ſine neceſſitate medendi, etſi non ob delectationem veneream, ſed ex ſola curioſitate, vel joco. *Ita Sanchez, Layman, & alii communiter.* Quia 1. Hi tactus ad delectationem veneream, ex ſe tendunt, illamque valde excitant, & ſic ſunt cauſa illius proxima: imo ex ſuapte natura ad effuſio-

ſionem ſeminis referuntur. Ergo ſimul cum illa graviter prohibentur: nam prohibita graviter re aliqua, prohibentur etiam graviter omnia, quæ per ſe ad illam excitant, & ordinantur. Deinde cauſa participat malitiam ſui effectus. 2. Hi tactus ſunt impudici, & comprehenduntur nomine impudicitiæ, quæ ad Galat. 5. dicitur excludere a regno Dei.

Hinc ſecluſa neceſſitate medendi, tactum partium inhoneſtarum in ſe permittere ab alio fieri eſt mortale; & quiſque tenetur quantum poteſt, omnine talia impedire in ſe, & illis reſiſtere, quum ſint intrinſece mala.

Item mortale eſt propria pudenda ſine neceſſitate tangere, ſi delectatio venerea ex eo tactu oriatur, & prævideatur; quia per ſe tendit ad pollutionem. Ita Sanchez, ſecus dicens, ſi tactus ille ex curioſitate, levitate abſque libidine, & delectationis, ac pollutionis periculo fiat; quia deficit animus libidinoſus, nec intervenit ea turpitudo, quæ in tactu alieno, nec idem periculum. Hoc tamen non omnino vacat periculo, nec peccato.

Reſp. 3. Aſpectus partium pudendarum alterius ſexus, item concubitus viri cum fœmina, quamvis non animo libidinoſo, ſed ex ſola curioſitate, vel levitate mortalis eſt. Quia ad veneream libidinem, & pollutionem in hac naturæ corruptione per ſe multum excitat, & periculum morale conſentiendi in delectationem veneream affert, & valde honeſtati naturali adverſatur. *Ita Sanchez, Reginald. Layman, &c.*

Aſpectus vero pudendorum ejuſdem ſexus, vel proprii corporis, aut coitus animalium ex ſola curioſitate, vel levitate, ſecluſis affectu venereo, ſcandalo, & periculo pollutionis, ac delectationis venereæ, juxta multos eſt ſolum venialis, quia nec graviter honeſtati adverſatur, nec adeo ad luxuriam per ſe incitat. Poteſt tamen eſſe mortalis ratione periculi, ſpectata aſpicientis ſpeciali fragilitate: quod non raro adeſt in juvenibus; quare ab his graviter deterrendi ſunt. Et certo mortalis eſt, ſi fiat ex voluptate deliberate quæſita.

Reſp. 4 Amplexus, tactus, & oſcula etiam in partibus honeſtis, ob ſolam delectationem mere ſenſibilem, & nondum actu veneream, ſunt culpa mortalis inter perſonas diverſi ſexus libidinis capaces, ſaltem ſi fiant cum mora vel repetitione, quamvis non intendant expreſſe delectatio venerea. Quia illi actus ſic exerciti, per ſe non parum excitant commotionem ſpirituum genitalium, & delectationem veneream, quæ neceſſitate quadam phyſica oritur ex tali delectatione ſenſibili ſaltem repetita, vel diuturna: & quia ſuppoſita propenſione naturæ inordinata in voluptates carnis, non poſſunt ſic uſurpari abſque delectatione moroſa concubitus: aut ſaltem in hac naturæ corruptione ingerunt periculum morale delectationis venereæ, & conſenſus in illam; & ſic ſunt cau-

cauſaliter libidinoſi, utpote libidinis cauſæ. Malitia autem talium actuum non ex fine ſolum, ſed etiam ex effectu, quem pariunt, ſumi debet. Hinc Alexander VII. damnavit hanc propoſitionem: *Eſt probabilis opinio, quæ dicit eſſe tantum veniale oſculum habitum ob delectationem carnalem, & ſenſibilem, quæ ex oſculo oritur, ſecluſo periculo conſenſus ulterioris, & pollutionis.*

Reſp. 5. Amplexus, contactus manuum, oſcula in facie, ſi juxta morem patriæ fiant urbanitatis, ac benevolentiæ honeſtæ cauſa, non ſunt peccata per ſe, quia non ſunt impudica, nec per ſe tendunt in actum venereum, & fiunt ob rationabilem cauſam. Ita communiter cum S. Thom. 2. 2. q. 154. art. 4. Si vero iſta fiant ex aliqua vanitate, joco, levitate, petulantia veniali, juxta multos, ſunt ſolum venialia, modo abſit omnis affectus libidinoſus, & periculum peccati gravis tam in ſe, quam in alio, nec habita ratione conſtitutionis perſonarum delectationem veneream multum excitent.

Si autem iſta, ſine cauſa exercita, longiora ſint, aut crebro fiant inter perſonas libidinis capaces, ſunt mortalia. Quia arguunt affectum ad libidinem, & excitant delectationem veneream, afferuntque morale periculum conſenſus in illam. Nam (ut recte monent) in materia tam lubrica, quæ de ſe eſſent ſolum venialia, ſi repetantur, aut diutius protrahantur, fiunt mortalia, curioſitate, aut levitate degenerante in libidinem.

Quare admittens oſcula moroſa, aut crebra, aut indecentia, item tactus mamillarum, peccat mortaliter. Quia cooperatur affectui libidinoſo alterius, qui ſatis per iſta indicatur.

,, NOTA. Oſcula, amplexus ob delectationem veneream, ta-
,, ctus, & aſpectus impudici mortales ſupradicti ex communi ſen-
,, tentia ſunt ejuſdem ſpeciei moralis, ac actus conſummatus,
,, ſeu concnbitus, ad quem ſuapte natura referuntur, quamvis
,, hic non intendatur. Quia ſunt diſpoſitio proxima ad concubi-
,, tum, & media per ſe ad illum tendentia; diſpoſitio autem, &
,, media ſumunt malitiam a ſuo termino, & fine: ac proinde iſta
,, omnia contrahunt diverſam ſpecie malitiam, pro diverſitate per-
,, ſonarum, a quibus, & circa quas exercentur: ut malitiam ſo-
,, domiæ, ſi cum ſimili ſexu exerceantur; adulterii, ſi cum con-
,, jugata aliena; inceſtus, ſi cum cognata, &c. Nam quum ope-
,, ra circa eas perſonas differant ſpecie, ita etiam actus, qui ſunt
,, diſpoſitio, & media per ſe ad illa tendentia: quare circumſtan-
,, tia agentis, & patientis exprimi debet in confeſſione. *Ita San-*
,, *chez, Leſſius, & alii.* Impudicus vero ſui ipſius tactus ad mol-
,, liticm pertinet, niſi alio referatur ex intentione agentis.

Quæſt XII. *Quale peccatum eſt loqui, canere, legere, vel audire turpia obſcœna?*

Reſp Eſt mortale, ſi fiat extra conjugium ob delectationem veneream, aut cum probabili periculo illius in ſe, vel in aliis; aut cum animo ſe oblectandi rebus illis.

lis. *Sanctus Antoninus, Navar. Sanchez, & alii communiter.* Quia delectatio venerea extra conjugium eſt ex objecto mortalis, quum ſit mortale ei conſentire. Ergo eſt mortale intendere, vel procurare illam, aut ejus periculum probabile in ſe, vel in aliis. Delectatio vero de actu turpi apprehenſo eſt per ſe mortalis: ergo & illam verbis fovere.

Secluſo autem omni affectu venereo, & periculo delectationis venereæ, ac ſcandali, turpia loqui, vel canere ſolum ex levitate, vel legere, aut audire ex mera curioſitate, eſt ſaltem veniale. Nam hæc adverſantur caſtitati, & prohibentur Epheſ. 4. *Omnis ſermo malus ex ore veſtro non procedat.* Et cap. 5. *Fornicatio autem, & omnis immunditia nec nominetur in vobis, ſicut decet Sanctos; aut turpitudo, aut ſtultiloquium, aut ſcurrilitas.* Tamen juxta Sanctum Antoninum, & alios, non eſt mortale, quia non eſt per ſe gravis inordinatio. *De hoc nulli dubium eſt, quod qui dicit verba turpia, & laſciva hac intentione, ut ſe, vel alium provocet ad luxuriam, vel per ſe mente delectandi in locutione, & cogitatione turpium, extra matrimonium, mortaliter peccat . . . . Sed ubi talia verba turpia dicuntur ex quadam levitate ad ſolatium, quamvis de ſe non videantur mortalia, quia peccata oris, ſecundum Thomam, permaxime judicantur quoad gravitatem peccati ex intentione proferentis; tamen per accidens poteſt eſſe mortale ibi, ratione ſcandali, ſeu ruinæ inde ſequentis in mente alicujus; ut quum audientes ſunt debiles ſpiritu, & verba eſſent multum laſciva. Idem videtur dicendum de facientibus, vel cantantibus cantilenas plenas laſciviis:* ait Sanctus Antoninus part. 2. tit. 1. cap. 1. §. 8

Sed quia in praxi raro abeſt periculum turpis deſiderii, aut complacentiæ, ſive in proferente, ac legente, ſive in audientibus ſermones, cantiones, vel lectiones rerum turpium, ac laſcivarum, vel coram juvenibus, aut aliis infirmis ſpiritu, raro vacant culpa mortali, nam *corrumpunt mores bonos colloquia mala.* 1. ad Cor. 15. *& præbent verba ad res ipſas ingreſſum*, ait S. Athanaſ. Hinc obſcœna proferens tenetur in confeſſione exprimere numerum eorum; quibus fuit occaſio turpis deſiderii, vel delectationis. Qui vero alteri præbet occaſionem ſermonis turpis continuandi cum aliorum periculo, vel præſtat auctoritatem verbis turpibus, peccat mortaliter, etiam ſi rem narratam interius non approbet: nam complacentia, vel approbatio exterior rei mortalis, eſt mortalis.

Idem eſt de geſtibus turpibus, ac de turpiloquiis, quum ſint etiam ſigna ad luxuriam incitantia, & de turpibus ſpectaculis, ac comœdiis. Qui autem libros turpes, & amatorios habent, non ſunt abſolvendi, niſi illos comburant.

Quæſt.

Quæſt. XIII. *An liceant oſcula, amplexus, tactus, &c. in ſponſis, & viduis.*

Reſp. 1. Omnis delectatio venerea, aſpectus, & tactus turpis, ſeu partium pudendarum, & quivis actus luxuriæ, ſunt mortales in viduis, & ſponſis. *Ita Sanchez, & alii communiter.* Quia quum omnia delectatio venerea, & actus libidinoſus ſuapte natura ordinetur, ac tendat ad effuſionem feminis, & copulam, eſt mortalis in non conjugatis, quum effuſio feminis, & copula ſit in ipſis mortalis: nam medium a fine, & actio a termino, ad quem tendit, malitiam, ac ſpeciem ſumit. Quum ergo copula tam ſit ſponſis, ac viduis illicita, quam aliis ſolutis: tam etiam iis illicitus eſt omnis actus turpis, ac impudicus. Et vero quum ſponſalia ſint ſolum promiſſio futuri matrimonii, non traditio corporum; nullum tribuunt jus præſens in corpus alterius in ordine ad copulam hic & nunc exercendam, nec proinde ad actus, qui ad illam per ſe ordinantur: ſicuti munus judicis exercere hodie non licet ei, cui præciſe promiſſum eſt.

Itaque ſolum licent ſponſis amplexus, & oſcula honeſta, juxta morem patriæ, amoris honeſti ſignificandi, & fovendi cauſa. Hinc ſponſi non debent relinqui ſoli, ob periculum actuum impudicorum, vel etiam copulæ, ut S Carolus, & Doctores paſſim monent.

Reſp. 2. In ſponſis, ac viduis mortalis eſt voluntaria delectatio carnalis, ſeu delectatio appetitus ſenſitivi de copula futura, aut præterita, vel de copula apprehenſa ſub conditione, ſi adeſſet matrimonium. *Ita Sanch., Azor., & alii communiter.* Quia delectatio carnalis, quæ ex cogitatione copulæ futuræ, vel præteritæ, vel conditionalis oritur, eſt delectatio abſoluta, præſens, & conjuncta cum actuali commotione ſpirituum genitalium per ſe ordinata ad copulam præſentem: ſive carnalis illa delectatio eſt delectatio venerea præſens, & voluntaria, quæ ex ſe ordinatur ad copulam præſentem, ideoque ſemper mortalis eſt in non conjugatis. Nam copula præſens, ſeu actualis ſemper eſt mortalis in non conjugatis: Ergo & omnis actus ad illam ex ſe ordinatus, ac tendens. Et vero appetitus ſenſitivus ſequitur imaginationem, quæ non poteſt præſcindere, nec apponere conditiones.

Porro ſunt, qui docent, poſſe excuſari a mortali eos, qui abſque commotione venerea apprehendunt actum conjugalem ut præteritum, vel futurum, approbantes, quod illum exercuerint, aut exercitati ſint; eo quod non approbent illud opus, niſi quatenus fuit, vel erit iis licitum; ſed monent talem mentis apprehenſionem, quum vix poſſit eſſe ſine delectatione venerea, eſſe ſtatim rejiciendam, & nunquam accerſendam. Neque enim eſt in noſtra poteſtate ſiſtere in delectatione mere ſpirituali, dum certa objecta apprehendimus.

Quæſt. XIV. *Quænam ſunt filiæ Luxuriæ.*

Reſp.

Reſp. Ex SS. Gregorio, & Thoma ſunt octò: Quatuor ex parte intellectus, nempe cœcitas mentis, præcipitatio, inconſideratio, & inconſtantia: quæ ſunt mortales, quum ideo præceptum aliquod in re gravi violatur. Et quatuor ex parte voluntatis. 1. Amor ſui inordinatus, quo luxurioſus carnem ſuam, & carnis voluptates ita diligit, ut in iis finem ultimum ponat, ſuas cogitationes, ac curas ad illarum aſſecurationem referendo. 2. Odium Dei, qui voluptates illas graviter vetat, & punit. 3. Affectus præſentis ſæculi, hoc eſt vitæ præſentis, & rerum hanc oblectantium, quo ita iſtis inhæret, ut contentus eſſet in hoc mundo ſemper manere, de beatitudinis cœleſtis conſecutione haud ſolicitus. 4. Horror, & deſperatio futuri ſæculi; horror quidem, quia ſcit ſe poſt mortem impuris voluptatibus privatum iri, & earum loco ſupplicia acerbiſſima ſubiturum. Deſperatio vero, quia obſcœnas voluptates deſerere quaſi impoſſibile reputat. Hæc quatuor ſunt mortalia.

Quæſt. XI. *Quænam ſunt remedia contra Luxuriam?*

Reſp. Iſta 1. Oratio humilis, & frequens; nemo enim poteſt eſſe caſtus, niſi Deus det, *Sap* 8.

2. Mortificatio, & cuſtodia ſenſuum, maxime viſus. *Virginem ne conſpicias, ne forte ſcandalizeris in decore illius .... Averte faciem tuam a muliere compta, & ne circumſpicias ſpeciem alienam. Propter ſpeciem mulieris multi perierunt: & ex hoc concupiſcentia quaſi ignis exardeſcit*. Eccli. 9. & S. Auguſtin. epiſt. 109. ait. *Oculi veſtri etſi jaciuntur in aliquem, figantur in neminem... Nec ſolo tactu, ſed affectu quoque, & aſpectu appetitur, & appetit fœmina. Nec dicatis vos habere animos pudicos, ſi habeatis oculos impudicos*. Unde S. Gregor. Magn. l. 21. cap. 2. *Intueri non licet, quod non licet concupiſcere*.

3. Sobrietas, ſeu uſus moderatus vini, quod non ſolum modicum, ſed etiam aqua permixtum ſit, præſertim in juvenibus: nam ex Proverb. 20. *Luxurioſa res vinum*. Item abſtinentia, ſeu moderatus eſus ciborum: nam copia nimia humorum, & ſanguinis ſuppeditat materiam tentationum carnis: temperantia autem ſuperfluitatem impedit, ac tollit: Unde Ezech. 16. dicitur: *Ecce hæc fuit iniquitas Sodomæ, ſuperbia, ſaturitas panis, & abundantia, & otium ipſius, & filiarum ejus ..... & fecerunt abominationes coram me*.

3. Vitatio occaſionum, quales ſunt familiaritates, & colloquia inter perſonas diverſi ſexus, frequentatio improborum, lectio librorum obſcœnorum, & amatoriorum, choreæ, comœdiæ, ſpectacula, &c Hoc vitium vincitur fugiendo. *Contra libidinis impetum apprehende fugam, ſi vis obtinere victoriam*, ait S. Auguſt. Et *Qui amat periculum, in illo peribit*. Eccl. 3. Quocirca monendi ſunt parentes, ne unquam lectum communem permittant pueris diverſi ſexus, etiam fratribus, & ſo-

ſororibus, nec patiantur ſecum liberos decumbere in eodem lecto, nec ſi grandiores ſint, in eodem cubiculo: hoc enim pernicioſum eſt eorum caſtitati, ut experientia conſtat.

5. Fuga otii: *Multam enim malitiam docuit otioſitas*. Eccli. 33.

6. Frequens Confeſſio, & Communio cum debitis diſpoſitionibus.

7. Carnis macerationes, & jejunia, cilicium, catena ferrea &c. Nam *hoc genus non ejicitur niſi per orationem, & jejunium*. Matthæi 17. & contraria contrariis curantur.

8. Eleemoſynæ, & alia charitatis opera, quæ valent ad obtinendas a Deo uberiores, ac potentiores gratias.

9. Aſſidua Piorum librorum lectio, & meditatio Paſſionis Chriſti, ac æternorum. *In omnibus operibus tuis memorare noviſſima tua, & in æternum non peccabis*. Eccl. 7.

10. Occurrente tentatione cogitare Deum adeſſe præſentem, juſtum peccati vindicem, & virtutis remuneratorem, & ſæpe animo volvere illud S. Gregorii: *Momentaneum eſt quod delectat, æternum quod cruciat*.

11 Initio tentationis fortiter reſiſtere, & ſtatim avertere cogitationes ad quidvis aliud licitum primo occurrens, ſed præſertim ad Paſſionem Chriſti &c. *Diabolus ſerpens eſt lubricus, cujus ſi capiti, hoc eſt primæ ſuggeſtioni non reſiſtitur, totus interna cordis, dum non ſentitur, illabitur*, ait S. Hieron. in Eccl. c. 9. *Reſiſtite diabolo, & fugiet a vobis*, Jac. 4. Si nihilominus tentatio duret, orare, cogitare de morte, de pœnis inferni &c. Intueri imaginem Chriſti patientis, vel eum animo contemplari: ſigno Crucis cor munire; conſiderare neminem, quantacumque fame prematur, ſumpturum eſſe cibum, ſi ſciret venenum ei eſſe admixtum, ideoque ſibi mortem illaturum: *Numquid poteſt aliquis guſtare, quod affert guſtatum mortem*? Job 6. Quanto magis metus certæ mortis animæ deterrere debet?

12. Naſcentem voluptatis ſenſum præſenti aliquo dolore accito extinguere.

Denique multum juvabit habere ſtabilem Confeſſarium pium, ac prudentem, ejuſque pia conſilia ſequi; ſuggeret remedia, quæ pœnitenti erunt utiliora, & huic tentationi ſuperandæ aptiora.

„ Nota. Iſta remedia valent etiam contra alia vitia, & ten„ tationes.

AR-

ARTICULUS V.

De Ira.

Quæſt. I. QUid eſt Ira?

Reſp. Eſt inordinatus appetitus vindictæ. Ira autem eſt inordinata dupliciter. 1. Ex parte objecti, quum quis vindictam optat ei, qui non meruit, vel majorem quam meruit, vel inferendam ſine legitima authoritate; vel licet ſit juſta, non tamen eam appetit ut juſtam, ſed ut ſatiativam animi ſui malevoli. Ira ſic inordinata, eſt peccatum mortale ex genere ſuo, quum ſit contra charitatem, & juſtitiam. Hinc ad Galat. 5. ira numeratur inter opera carnis excludentia a Regno Dei. Poteſt tamen eſſe venialis ob defectum ſufficientis advertentiæ, vel ob levitatem materiæ.

2. In modo iraſcendi, *utpote, ſi quis nimis ardenter iraſcatur interius, vel ſi nimis exterius manifeſtet ſigna iræ. Et ſic ira ſecundum ſe non habet ex ſuo genere rationem peccati mortalis*, ait S. Thom. quæſt. 158. art. 3. Poteſt tamen eſſe mortalis ratione ſcandali, blaſphemiæ, injuriæ, convitii, maledicti &c. quæ ex nimia iræ commotione oriuntur.

Quæſt. II. *Quænam ſunt filiæ iræ?*

Reſp. Sunt 1. Indignatio, quæ eſt animi commotio contra alium, ob malum ab alio acceptum, quia hoc indignum reputat. Sæpe venialis eſt: mortalis vero ratione maledicti, contumeliæ, gravis odii, contemptus, vindictæ, vel ſcandali.

2. Tumor mentis, qui eſt æſtus quidam excandeſcentis animi, & excogitantis diverſas vindictæ vias. Mortalis, vel venialis eſt pro qualitate vindictæ excogitatæ, & expetitæ.

3. Clamor, qui eſt inordinata, & confuſa locutio. Poteſt eſſe mortalis ratione convitii, maledicti, ſcandali, &c.

Denique blaſphemia, contumelia, maledictio, rixa, pugnæ, ſeditiones, vulnera, homicidium. Quæ omnia ſunt ex genere ſuo mortalia, utpote contra charitatem, & juſtitiam.

Quæſt. III. *Quænam ſunt iræ remedia?*

Reſp. Præcipua ſunt conſiderare, quam ſit injuſta, & pernicioſa; orare, meditari manſuetudinem Chriſti; nil unquam agere, & loqui ex motu, vel in motu iræ, ſed ſolum poſtquam ſedatus eſt; omni cura impedire iræ motum, & excitatum ſtatim reprimere; exercere frequentes actus charitatis, manſuetudinis, patientiæ, humilitatis, &c.

AR-

ARTICULUS VI.

De Invidia.

Quæſt. I. Q*Uid eſt Invidia?*
Reſp. Eſt triſtitia de bono proximi, qua-
tenus videtur imminuere gloriam, vel
excellentiam noſtram, quia nempe in eo bono ab eo æ-
quamur, vel imperamur. Ad eam revocatur gaudium de
malo alieno, quatenus id bonum invidentis æſtimatur.
Mortalis eſt ex genere ſuo; nam directe opponitur cha-
ritati, cujus eſt de bono proximi gaudere, & de illius
malo dolere: Et ad Galat. 5. invidia dicitur excludere a
regno Dei. Eſtque diabolicum vitium ex Sapient. 2. *In-*
vidia Diaboli mors introivit in orbem terrarum. Imitan-
tur autem illum, qui ſunt ex parte illius. Invidia au-
tem ſumpta pro habitu, eſt vitium inclinans ad talem
triſtitiam, & ad gaudium prædictum.

„ NOTA. Ex S. Thom. 2. 2. q. 16. art. 2. triſtitia de bono alie-
„ no poteſt contingere quatuor modis. 1. Quum quis dolet de bo-
„ no alicujus, v. gr. poteſtate, in quantum ex eo ſibi, vel aliis
„ damnum timet. Talis triſtitia eſt licita, ſi inde timens malum
„ certo injuſte inferendum, ob quod liceret eum privare tali bo-
„ no, ſi haberes poteſtatem ad id legitimam: ſecus eſt illicita.
„ 2. Poteſt quis dolere de bono alterius, non ex eo, quod ipſe
„ habet bonum, ſed ex eo, quod ſibi deeſt bonum illud, quod
„ alter habet, ita ut minime cupiat alterum illo carere. Et hoc
„ non eſt invidia, ſed æmulatio, quæ ſi ſit circa bona ſpiritualia,
„ & honeſta, laudabilis eſt: ſi autem ſit de bonis temporalibus,
„ poteſt eſſe cum culpa, & ſine culpa prout bonum eſt dolenti
„ proportionatum, & neceſſarium, vel improportionatum, & ſu-
„ pervacaneum, & prout refertur ad bonum, vel malum finem.
„ 3. Quum quis dolet de bono alterius, quia is eo indignus eſt.
„ Quæ triſtitia mortalis eſt, ſi ſit de bonis ſupernaturalibus; vel
„ ſi quis Dei providentiam arguat, quod peccatoribus bona tem-
„ poralia largiatur, & bonos affligat: nam eſt blaſphemia. 4.
„ Quum quis dolet de bonis alicujus, in quantum alter æquat,
„ aut ſuperat ipſum bonis illis. Hoc eſt proprie invidia: *& iſtud*
„ *ſemper eſt pravum, ut etiam Philoſophus dicit in 2. Rett.*
„ *quia dolet de eo, de quo gaudendum eſt, ſcilicet de bono pro-*
„ *ximi*, ait S. Thom.

Quæſt. II. *Quænam ſunt filiæ Invidiæ?*
Reſp. Sunt 1. Odium. 2. Delectatio. 3. Gaudium in
malis proximi. 4. Suſurratio, quæ eſt ſermo; quo ſine
juſta cauſa refertur alicui de alio aliquid aptum ad diſ-
ſolvendum ejus amicitiam cum illo. Mortalis eſt contra
juſtitiam, quia per illam grave damnum proximo injuſte
infertur. Nam quiſque habet jus, ne per injuriam, ſeu
ſine juſta cauſa privetur amicitia alterius, quæ eſt ma-
gnum bonum, juxta illud Eccl. 6. *Amicus fidelis prote-*
ctio fortis: qui invenit illum, invenit theſaurum. Ami-
co fideli nulla comparatio &c. Hinc illud Eccl. 24. *Su-*
ſurro coinquinabit animam ſuam, & in omnibus odietur.
Et illud 28. *Suſurro, & bilinguis maledictus: multos*
enim

enim turbabit pacem habentes. Quare ſuſurratio eſt graviſſimum peccatum; ut patet etiam ex Prov. 6. ubi dicitur: *Sex ſunt, quæ odit ſpecialiter Dominus, & ſeptimum deteſtatur anima ejus*, nempe *eum, qui ſeminat inter fratres diſcordias.*

Ad ſuſurrationem mortalem ſufficit, quod ſine juſta cauſa referatur alicui de alio aliquid aptum ad diſſolvendam ejus amicitiam cum illo, licet referatur ſine intentione eam diſſolvendi; quia tunc ponitur injuſte, & voluntarie cauſa diſſolutionis amicitiæ. Quare ſuſurro tenetur reſtituere, in quantum poteſt, amicitiam injuſte ab ipſo ablatam, & alia damna inde ſecuta, perinde ac detractor famam, quum ſit cauſa injuſta talium damnorum.

Alia ſunt etiam mortalia ex genere ſuo. Unde ad Roman. 1. inter eos, qui digni ſunt morte, recenſentur *pleni invidia, malignitate, ſuſurrantes, detractores, ſine affectione, &c.*

Quæſt. III. *Quænam ſunt invidiæ remedia?*

Reſp. Præter orationem ſunt hæc, 1. Conſiderare te non ideo minus habere; invidiam invidenti nil prodeſſe; nam non ideo alter carebit bono, quod tu invides; nec tu illud obtinebis, etiamſi eo careat: quinimo graviſſimum inferre malum, privando invidum gratia, ac amicitia Dei, ac beatitudine æterna; e contra gaudendo de bono proximi propter Deum, te mereri augmentum gloriæ æternæ, quod eſt bonum infinite majus omnibus bonis temporalibus. 2. Sæpe gaudere de bono proximi, quia eſt proximus, quem ſicut te ipſum diligere debes propter Deum 3. Gratificari ei, cui invides, illum laudare, orare Deum pro ejus bono, & gratias agere Deo propter beneficia ab eo in ipſum collata &c. 4. Humilitas, & contemptus gloriæ, ac honoris humani: *Non efficiamur inanis gloriæ cupidi, invicem provocantes, invicem invidentes*, ad Galat. 5.

ARTICULUS VII.

De Acedia.

Quæſt. I. *Quid eſt Acedia, & quale peccatum?*

Reſp. Acedia late ſumpta eſt quodvis tædium, ſeu animi remiſſio in exercitio virtutum, ob laborem, ſeu moleſtiam, ac difficultatem adjunctam. Sic ſumpta non eſt vitium ſpeciale, ſed generale, quia (ait S. Thomas) omne vitium refugit bonum virtutis oppoſitæ: eſtque contra illam virtutem, cujus actus refugit. Eſt autem peccatum mortale, vel veniale, prout ex illa violatur præceptum in re gravi, vel levi.

Acedia ſtricte ſumpta eſt triſtitia, & tædium de divina amicitia apprehenſa ut mala, propter adjunctam difficultatem illius obtinendæ, & conſervandæ per laborioſa

vir-

virtutum exercitia, & voluptatum illicitarum fugam; unde fit, ut quis amicitiam illam non curet. Sic ſumpta, eſt vitium ſpeciale, & per ſe mortale, nam ſpecialiter, & graviter charitati Dei repugnat.

Quæſt. II. *Quænam ſunt filiæ Acediæ?*

Reſp. Sunt 1. Malitia, qua quis odit bona ſpiritualia, & vellet ea non eſſe, aut qua ipſum pœnitet bonum feciſſe; aut qua contemnit Dei beneficium, v. gr. cupiendo non agnoviſſe Chriſtum, non fuiſſe Religionem profeſſum &c. ob difficultates, quæ in Dei obſequio ſuperandæ ſunt. Eſt mortalis ex genere ſuo. 2. Puſillanimitas. 3. Deſperatio. 4. Rancor, qui eſt indignatio, & faſtidium adverſus eos, qui ad virtutum opera, & fervorem inducunt, ideoque eos refugit. 5. Torpor, qui eſt languor animi, quo bonum vel omittitur, vel negligenter fit. Eſt mortalis, ſi bonum ſit graviter præceptum, & ſemper valde periculoſus eſt, diſponitque ad mortale. 6. Evagatio mentis in oratione, aliiſve exercitiis ſpiritualibus. Mortalis eſt in oratione, vel exercitio ſpirituali graviter præcepto, ſi in parte notabili voluntarie duret; venialis vero in oratione non præcepta, niſi ſit circa objecta graviter illicita, quæ placeant.

Quæſt. III. *Quænam ſunt Acediæ remedia?*

Reſp Præcipua ſunt oratio, omnia religionis, & pietatis exercitia, quotidiana meditatio rerum cæleſtium, laborum, ac Paſſionis Chriſti, & Sanctorum, perfectionum, ac beneficiorum Dei, præmiorum fervidæ charitatis, brevitatis laborum, æternæ beatitudinis, damnorum temporis &c. lectio librorum ſpiritualium, quotidiana auditio Miſſæ, frequens Confeſſio, & Communio cum debitis diſpoſitionibus, temperantia, fuga otii, macerationes carnis &c.

TRA-

TRACTATUS

DE

VIRTUTIBUS THEOLOGICIS.

„ NOTA 1. VIrtus generatim recte definitur habitus habilitans, „ vel inclinans ad rectam operationem, & conſe- „ quenter perficiens, ac recte diſponens ſubjectum, cui ineſt. Un- „ de ex S. Auguſt. l. 83. q. 31. *Virtus eſt animi habitus naturæ* „ *modo, atque rationi conſentaneus.*

Virtutes dividuntur 1. in intellectuales, quæ intellectum habilem reddunt, ſeu inclinant ad actum verum, & in virtutes voluntatis, quæ voluntatem habilem reddunt, vel inclinant ad actum honeſtum. 2. In Theologicas, & morales. Virtutes theologicæ, de quibus hic agitur, ſunt eæ, quæ habent Deum pro objecto materiali immediato ſaltem primario, & aliquam ejus perfectionem pro formali, ſeu motivo ſaltem principali. Tres ſunt, nempe Fides, Spes, & Charitas. *De virtutibus moralibus ſuo loco.*

„ NOTA 2. Virtutum actus alii ſunt eliciti, alii imperati. Actus „ elicitus alicujus virtutis eſt, qui ab illa immediate procedit. „ Imperatus eſt actus pertinens ad unam virtutem, ſed qui ex „ motu, ac imperio alterius virtutis fit, & ab ea aſſumitur tam- „ quam medium ad proprium finem aſſequendum.

PARS PRIMA.

DE FIDE.

CAPUT PRIMUM.

De natura, & neceſſitate Fidei.

Quæſt. I. QUid eſt Fides?

Reſp. Fides actualis eſt aſſenſus ſupernaturalis, & firmiſſimus, datus rebus a Deo revelatis propter Dei revelantis authoritatem, ſeu veracitatem. Hinc objectum ejus materiale ſunt res omnes a Deo revelatæ; formale vero eſt authoritas Dei revelantis, per quam ſumme repugnat Deum falli, & fallere: nam ſumma Dei authoritas in revelando, quæ idem eſt ac veracitas, eſt complexum tum ex ſapientia infinita, qua Deus perfectiſſime novit omnia ut ſunt, nec poteſt errare; tum ex bonitate infinita, qua vult revelare res, ut il-

illas cognoſcit, nec poteſt fallere. Quare Fides divina excludit omnem dubitationem, & formidinem ſaltem voluntariam. Fides habitualis eſt habitus per ſe infuſus, elicitivus actuum Fidei cum auxilio gratiæ; ſive eſt habitus per ſe infuſus, permanenter habitans ad actus Fidei eliciendos.

,, Nota. Innocentius XI. damnavit hanc propoſitionem: *Aſſen-*
,, *ſus Fidei ſupernaturalis, & utilis ad ſalutem, ſtat cum noti-*
,, *tia ſolum probabili revelationis: imo cum formidine, qua quis*
,, *formidat, ne non ſit locutus Deus.*
,, (*) Hæc propoſitio eſt 21. ex proſcriptis ab Innoc. XI. At ad
,, id comprobandum, quod Auth. aſſerit, opus eſt etiam duas an-
,, tecedentes, ac ſequentem recenſere: 19. *Voluntas non poteſt effi-*
,, *cere, ut aſſenſus fidei in ſeipſo ſit magis firmus, quam mere-*
,, *tur pondus rationum ad aſſenſum impellentium.* 20. *Hinc pot-*
,, *eſt quis prudenter repudiare aſſenſum, quem habebas superna-*
,, *turalem.* Et 22. *Fides late dicta ex teſtimonio creaturarum,*
,, *ſimilive motivo, ad juſtificationem ſufficit.*

Quæſt. II. *An, & qualis actus Fidei eſt neceſſarius neceſſitate medii?*

,, Nota. 1. Illud eſt neceſſarium neceſſitate medii ad ſalutem,
,, ſine quo ſalus obtineri nequit, etiamſi illius omiſſio ſit incul-
,, pabilis. Illud eſt neceſſarium neceſſitate præcepti, quod eſt
,, præceptum, & ſine quo proinde ſalus obtineri nequit, ſi cul-
,, pabiliter omittatur, niſi hæc omiſſio per pœnitentiam remitta-
,, tur. Si tamen ſit neceſſarium hac ſola neceſſitate, ejus omiſſio
,, inculpabilis non impedit ſalutem. Porro quidquid neceſſarium
,, eſt neceſſitate medii, eſt etiam neceſſarium neceſſitate præcepti,
,, ſi ſit in noſtra poteſtate; nam eodem præcepto, quo tenemur
,, procurare noſtram ſalutem, tenemur etiam nobis comparare
,, media ad ſalutem neceſſaria. Certum eſt autem, habitus Fidei,
,, Spei, & Charitatis eſſe omnibus, etiam infantibus neceſſarios
,, neceſſitate medii, *ex Conc. Tridens. ſeſſ. 6. cap. 7.* nam nemo
,, unquam juſtificatur ſine infuſione habituum Fidei, Spei, &
,, Charitatis. Sed nullus actus virtutis infantibus eſt neceſſarius
,, ad ſalutem, quum nullius ſint capaces, & tamen ſalvari poſ-
,, ſint.
,, Nota 2. Aliquid credi poteſt vel expreſſe, hoc eſt diſtincte,
,, & ſecundum ſe ac proprium conceptum; vel implicite, id eſt
,, non diſtincte, non ſecundum ſe, ſed confuſe, & in alio in quo
,, continetur; ut quum creditur quidquid Eccleſia credit, tunc
,, creduntur implicite omnia dogmata Fidei.

Reſp. 1. Omnibns adultis eſt neceſſarium neceſſitate medii credere explicite actu ſupernaturali Deum exiſtere, providere ſaluti hominum, & juſtos remunerari vita æterna. Conſtat ex Hebr. 11. *Sine fide impoſſibile eſt placere Deo. Credere enim oportet accedentem ad Deum, quia eſt, & inquirentibus ſe remunerator ſit.* Et ex Conc. Trid. ſeſſ. 6. c. 7. *ſine qua* (Fide) *nulli contigit unquam juſtificatio.* Nam Deus non vult ſalvare adultos, ſine propria eorum cooperatione, quæ non poteſt ſine tali fide ſalutem procurare. Hinc Innocent. XI. damnavit hanc propoſitionem: *Non niſi Fides unius Dei ne-*

neceſſaria videtur neceſſitate medii, non autem explicita remuneratoris. Requiritur autem explicita Fides Dei, ut remuneratoris ſupernaturalis, nempe per vitam æternam in cælo, quam ſolus revelavit, & promiſit, quæque eſt ſupernaturalis merces.

Reſp. 2. Nunc ab Evangelii promulgatione omnibus adultis neceſſaria eſt neceſſitate medii Fides explicita Incarnationis quoad divinitatem, humanitatem, paſſionem, mortem, & reſurrectionem Chriſti Salvatoris noſtri.

Prob. 1. ex Joann. 17. *Hæc eſt vita æterna* (id eſt *via* aſſequendæ vitæ æternæ) *ut cognoſcant te ſolum Deum verum, & quem miſiſti Jeſum Chriſtum.* Et ad Galat. 2. *Non juſtificatur homo ex operibus Legis, niſi per Fidem Jeſu Chriſti. Et nos in Chriſto Jeſu credimus, ut juſtificemur ex Fide Chriſti.* Ubi Apoſtolus agit de Fide in Jeſum Chriſtum, qualem habebat, ac prædicabat, & docentur Fideles. At talis Fides eſt Fides explicita Chriſti, ut veri Dei, & hominis, pro ſalute hominum mortui &c. Deinde Fides Chriſti in ſenſu proprio id ſignificat; & per Fidem Chriſti plus intelligitur, quam per Fidem Dei ut remuneratoris, & ſaluti humanæ providentis, quæ eſt Fides implicita Chriſti. Idem docent Patres.

2. Ex Concil. Tridentin ſeſſ. 6. c. 6. ubi exponens ea, quæ ad juſtificationem credi debent, ait: *Libere moventur in Deum, credentes vera eſſe, quæ divinitus revelata, & promiſſa ſunt, atque illud imprimis, a Deo juſtificari impium per gratiam ejus, per redemptionem, quæ eſt in Chriſto Jeſu.*

3. Ex Sanct. Auguſt. lib. de correptione, & grat. c. 7. *A damnatione ſe non liberabunt, qui dicere poterunt, ſe non audiviſſe Evangelium Chriſti.* Et infra: *Quicumque ab illa damnatione, iſta divinæ gratiæ largitate diſcreti ſunt, non eſt dubium, quod & procuratur eis audiendum Evangelium, & quum audiunt, credunt, &c.*

4. Quia homines debent noſſe viam ſalutis pro ratione ſtatus, in quo verſantur: at Chriſtus eſt via ſalutis noſtræ, ut ipſe teſtatur Joann. 14. *Ego ſum via, veritas, & vita.* Et vero non eſt veriſimile Deum voluiſſe, Fidem explicitam Chriſti pro ejus gloria, & ſalute noſtra mortui, & authoris ſalutis noſtræ, & jam ubique publice prædicati, non eſſe magis neceſſariam, quam ſit cognitio aliarum rerum, a quibus non ita pendet ſalus noſtra, præſertim quum hoc ad honorem Chriſti conducat.

Reſp. 3. Nunc etiam ſic neceſſaria eſt Fides explicita SS. Trinitatis. Quia 1. Fides SS. Trinitatis eſt objectum Fidei noſtræ primarium, & fundamentum ſalutis noſtræ; & ideo Baptiſmus, qui eſt ſacramentum Fidei, neceſſario conferri debet in nomine Patris, & Filii, & Spi-

Spiritus Sancti, ex Matth. 28. *Docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*. At quod eſt ſalutis fundamentum, id certe ſecundum ſe, & explicite requiritur. 2. Fives explicita Incarnationis non poteſt eſſe ſine Fide explicita Trinitatis: nam (ut ait S. Thom. 2. 2. q. 2. art. 8.) *In myſterio Incarnationis hoc continetur, quod Filius Dei carnem aſſumpſerit, quod per gratiam Spiritui Sancti mundum renovaverit, & quod de Spiritu Sancto conceptus fuerit*. 3. Ex Symbolo Athanaſiano ab Eccleſiæ uſu recepto, & approbato, ibi: *Fides Catholica hæc eſt, ut unum Deum in Trinitate, & Trinitatem in unitate veneremur &c. Sed neceſſarium eſt ad æternam ſalutem, ut Incarnationem quoque Domini noſtri Jeſu Chriſti fideliter credat... Hæc eſt fides Catholica, quam niſi quiſque fideliter, firmiterque crediderit, ſalvus eſſe non poterit.*

„ (*) Hinc Innocentius XI. damnavit hanc propoſitionem, quæ „ eſt n. 64. *Abſolutionis capax eſt homo, quantumvis laboret ignorantia myſteriorum Fidei, & etiamſi per negligentiam etiam culpabilem neſciat myſterium Sanctiſſimæ Trinitatis, & Incarnationis Domini noſtri Jeſu Chriſti.*

Reſp. 4. Neceſſe eſt neceſſitate medii, ut adulti credant generatim vera eſſe omnia, quæ a Deo revelata, & promiſſa ſunt, quæque per Eccleſiam credenda propoſuit; ideoque credant implicite omnia Fidei dogmata, ex Concil. Trident. ſeſſ. 6. c. 6. ſupra cit. Et vero authoritas Dei revelantis exigit, ut ſaltem ſic generatim credantur omnia, quæ ipſe revelavit.

Quæſt. III. *An, & quarum rerum Fides explicita præcepta ſit?*

Reſp. 1. Extat præceptum ſpeciale Fidei. Conſtat 1. ex Marc. 1. *Credite Evangelio*: Et c. ult. *Prædicate Evangelium ... Qui non crediderit condemnabitur*. 2. Quia Innocentius XI. damnavit hanc propoſitionem: *Fides non cenſetur cadere ſub præceptum ſpeciale, & ſecundum ſe*. Hoc præceptum obligat tum ad credendum, & confitendum, tum ad diſcendum, quæ credenda ſunt: prohibetque omnem infidelitatem internam, ac externam, & ignorantiam credendorum.

Reſp. 2. Ex communi ſententia omnes adulti tenentur ſub mortali, ob materiæ gravitatem credere explicite, ideoque ſcire, & addiſcere. 1. Myſteria Trinitatis, & Incarnationis; nam omnia quæ ſunt neceſſaria neceſſitate medii, ſunt etiam adultis neceſſaria neceſſitate præcepti, ſi ſint in eorum poteſtate; quia quiſque tenetur omnia media ad ſalutem neceſſaria aſſumere, quum ex Lege divina, & charitate ſui teneatur ſalutem ſuam procurare. Præterea illa myſteria ſunt primarium Fidei objectum: ergo ſi quæ objecta tenemur explicite credere, maxime iſta.

2. Omnes articulos Symboli, ſaltem quoad ſubſtantiam,

tiam, & ſenſum, ita ut de ſingulis interrogati ſciant reſpondere. Conſtat tum ex Marc. cap. ult. cit. tum ex canonibus 58. 59. 105. diſt. 4. de conſecr. & Catechiſmo Romano; tum ex praxi perpetua Eccleſiæ, quæ ſemper Symboli notitiam a fidelibus exigit, nec ullum adultum ſine illa ad Baptiſmum admiſit: tum quia præceptum Fidei obligat per ſe ad præcipua ſaltem Fidei Chriſtianæ capita, ſeu articulos cognoſcendum, & credendum: idque exigit ſtatus, ac profeſſio hominis Chriſtiani, qui debet ſcire myſteria, & doctrinam Chriſti, ſaltem quoad ſubſtantialia capita, quæ ut omnibus cognoſcenda, & credenda Apoſtoli divino inſtinctu diſpoſuerunt.

3. Sacramenta, ſaltem ea, quæ debent, aut volunt ſuſcipere: eorum efficaciam, & diſpoſitiones neceſſarias ad ea debite, & utiliter recipienda nam ſine tali cognitione non poſſunt illa religioſe, ac digne ſuſcipere: item ſacrificium Miſſæ, nam tenentur ei reverenter, ac devote intereſſe.

4. Tenentur ſcire omnia Dei, & Eccleſiæ præcepta, & omnes obligationes ad ſuum ſtatum, munus, ac officium pertinentes. Nam ſingula præcepta obligant ad ſui cognitionem, quum ſine ea obſervari nequeant: præcipiens enim finem, præcipit ſimul media ad illum neceſſaria. Imo, ut notat Deſugo, cognitio, & Fides mandatorum Dei neceſſaria eſt non ſolum ex præcepto aliarum virtutum, ſed etiam ex ipſa virtute fidei, quatenus ſunt veritates a Deo revelatæ, ut ab omnibus credantur, & in praxi reducantur: nam quando Deus aliquid univerſaliter præcipit, atque proponit, & revelat, ut a ſubditis omnibus obſervetur, ipſa virtus Fidei obligat ad credendum poſitive præceptum, & ad audiendum, & cognoſcendum illud. Neque hæc poſſunt ſine gravi irreverentia contra authoritatem divinam omitti.

5. Orationem Dominicam: nam datur præceptum orandi, & hæc oratio præſcripta eſt a Chriſto Matth. 6. *Sic orabitis*, ut Eccleſia dicit in Miſſa: *Præceptis ſalutaribus moniti .... audemus dicere: Pater noſter &c.* continetque omnia a Deo petenda.

Ex præcepto autem Eccleſiæ, & conſuetudine vim Legis habente tenentur omnes ſcire memoriter Symbolum Apoſtolorum, Decalogum, Orationem Dominicam, & quidem lingua, quam intelligant, atque etiam modum formandæ Crucis. Debent autem horum omnium ſenſum percipere, quum debeant iſta ſcire, ut res fidei credant, & ſervent præcepta. Idem videtur de ſalutatione Angelica, ob conſuetudinem Eccleſiæ curantis, & exigentis, ut diſcatur, & uſum omnium fidelium, contra quem, qui illam addiſcere negligeret, ab omnibus merito reprehenderetur.

Porro hæc omnia tenentur pueri addiſcere pro ſuo captu, quum primum uſum rationis aſſecuti fuerint. Quia tunc debent vitam ſuam ad finem ultimum dirigere,

elicere actus Fidei, Spei, & Charitatis, ſervare mandata &c. Unde tenentur parentes ea tunc ipſos docere vel per ſe, vel per alios.

Hinc peccant mortaliter 1. Omnes, qui iſta culpabiliter ignorant, vel diſcere negligunt. 2. Parentes, Domini, & ſuperiores, qui non curant, ut liberi, & ſubditi hæc omnia calleant. 3. Parochi, qui oves ſuas in iis diligenter non erudiunt, &c.

,, Nota 1. Parochi, Confeſſarii, & Concionatores tenentur eam
,, ſcientiam rerum Fide, & præceptorum habere, ut & aliis expli-
,, care, & difficultates ſaltem communes intelligere, ac diluere
,, poſſint; alioqui non poſſunt alios recte inſtruere, ex Malach. 2.
,, *Labia enim Sacerdotis cuſtodient ſcientiam, & Legem requirent*
,, *ex ore ejus, quia Angelus Domini exercituum eſt.* Epiſcopi
,, vero longe ampliorem, & perfectiorem cognitionem habere de-
,, bent, quum ex officio teneantur Fidem explicare, tueri, & fal-
,, lacias hæreticorum diſſolvere, ex cap. 1. ad Tit. & 1. ad Ti-
,, moth. 3. *Oportet Epiſcopum eſſe Doctorem.*

,, (*) Nota. 2. Quamquam ea, quæ ſunt ab Authore explica-
,, ta, ſatis indicare videntur, quæ ſit Miſſionarii obligatio in
,, iis circa fidem inſtruendis, qui ſunt ejus curæ concrediti; ta-
,, men tum ob laxas, quæ hac de re circumferuntur opiniones,
,, tum ut ea exponamus, quæ Apoſtolica Sedes Miſſionariis incul-
,, cat, pauca addere neceſſarium putamus. Primo itaque mone-
,, mus, graviter peccare Miſſionarios, ſi non curent, ut ii, quos
,, erudiendos ſuſcipiunt, ea ſciant, quæ ex Eccleſiæ præcepto, &
,, conſuetudine vim Legis habente Fidelium quiſque ſcire tenetur;
,, idque contra Verricellum, qui tit. de Fide q. 6. ſect. 10. aſſe-
,, rit, Miſſionarios muneri ſuo ſatisfacere, ſi Mengrellenſes Fide-
,, les *inſtruant in Myſterio Trinitatis, & Incarnationis.* Nam ſi
,, Parochi, qui curam animarum penes orthodoxos exercent, gra-
,, viter peccant, ſi ſolliciti non ſint, ut eorum curæ concrediti
,, Fideles ea ſciant, quæ Eccleſia non ſciri tantum, ſed etiam
,, quoad fieri poſſit, memoriæ mandari præcipit, multo magis
,, peccabunt Miſſionarii, ſi in iis Orientales non inſtruant; quippe
,, ii majorem inſtructionem exigunt, tum ob maximam, in qua
,, gens illa verſatur, ignorantiam, tum ob periculum, quod iis
,, imminet perverſionis ex Infidelibus, Schiſmaticiſque, inter quos
,, vivunt; tum denique quod experientia edocti ſimus, parum in-
,, ſtructos facile a Chriſtiana, vel orthodoxa fide deficere. Imo Miſ-
,, ſionarii monere tenentur Fideles de obligatione, quam habent
,, hæc omnia ſciendi. Concilium Moguntinum tempore Caroli Ma-
,, gni celebratum c. 40. hæc præcipit; *Symbolum, quod eſt ſigna-*
,, *culum Fidei, & Orationem Dominicam diſcere ſemper admo-*
,, *neant Sacerdotes Populum Chriſtianum. volumuſque, ut condi-*
,, *gnam diſciplinam habeant, qui hæc diſcere negligunt.* Et Foro-
,, julienſe Concilium eodem ferme tempore coactum, poſtquam dixit,
,, hæc Chriſtianos omnes memoriter ſcire oportere, ſubdit: *quia*
,, *ſine hac benedictione nullus poterit in Cælorum Regno percipere*
,, *portionem.* Atque, ut alia prætercam, BENEDICTUS XIV. Con-
,, ſtit. incipiente, *Etſi minime*, tom. 1. Bull. pag. 110. *Curabit,*
,, inquit, *Epiſcopus, ut Sacerdos excipiens Confeſſiones fixum il-*
,, *lud immotumque ſemper animo habeat, invalidam eſſe abſolu-*
,, *tionem Sacramentalem, quam quis ignoranti res neceſſarias ne-*

,, ceſſi-

,, *ceſſitate medii impertitur, nec poſſe homines Deo per hujuſmodi*
,, *Sacramentum reconciliari, niſi prius excuſſa hujus ignorantiæ*
,, *caligine ad agnitionem fidei educantur. Sedulo etiam animad-*
,, *vertet Confeſſarius in aliud tempus rejiciendam eſſe abſolutio-*
,, *nem illius, qui neceſſaria neceſſitate præcepti ſuo vitio neſcit;*
,, *& eo quandoque caſu Pœnitentem abſolvi poſſe, quo ſe vinci-*
,, *bilis hujus ignorantiæ reum agnoſcat, & accuſet; ac intime do-*
,, *lens, tum a Deo veniam precetur, tum Confeſſario ſerio pro-*
,, *mittat, operam ſe impenſe daturum, qua, divinæ gratiæ præ-*
,, *ſidio, diſcat etiam neceſſaria neceſſitate præcepti.*
,, Secundo, a gravi culpa excuſari nequeunt, ſi eos, qui ex
,, hæreſi, & Schiſmate ad orthodoxam fidem venire velint, vel
,, illos, ex. gr. qui ex Neſtorianis, Eutychianis, Semieutychia-
,, nis, ſive Jacobitis, aut Græcis Schiſmaticis trahentes originem
,, orthodoxam Fidem jam ſuſceperunt, eamque inter gentes hujuſ-
,, modi erroribus infectas profitentur, non doceant errores, quos
,, habent contra fidem, & mores. Non ſolum enim curare debent,
,, ut ii ſciant, quæ neceſſarie ſcire debeant neceſſitate medii, &
,, neceſſitate præcepti, ut ſupra eſt demonſtratum, ſed præterea,
,, ut exuant omnino errores, & ita ſint inſtructi, ut eos præca-
,, vere valeant, ne immaculatam Chriſti Eccleſiam, & orthodo-
,, xam Fidem pravis opinionibus, & erroribus deturpent. Ideo
,, enim Apoſtolica Sedes ad Infidelium, Hæreticorumque regiones
,, Miſſionarios mittit, ut ex errorum tenebris, in quibus verſan-
,, tur, ad veritatis lucem, & a via perditionis ad æternæ ſalutis
,, viam gentes illæ revocentur. At, qua ratione errorum tenebras
,, depellent, ſi errores ignorent? Quo modo fide, quæ lux illa
,, eſt, quæ illuminat omnem hominem, illuſtrabuntur, ſi errores
,, in iis maneant, quibus obſcuratur? Qui denique fieri poterit,
,, ut per rectam viam ad æternam ſalutem dirigantur, ſi non no-
,, rint, quæ Deus per Eccleſiam ſuam credenda, & agenda pro-
,, ponit, & etiam quæ Eccleſia præcipit, ut facilius æternam vi-
,, tam conſequantur? Itaque graviter peccant Miſſionarii, ſi hos
,, non inſtruant circa errores, quos hujuſmodi gens habeat, con-
,, tra dogmata fidei, contra naturæ, & divinæ legis præcepta,
,, contra Eccleſiæ præcepta, quibus fideles omnes adſtringuntur,
,, ac circa ſacros Eccleſiæ ritus; & ſi non moneant, abſtinendum
,, omnino eſſe a communicatione in divinis cum Hæreticis, &
,, Schiſmaticis, atque ab aliis actibus, qui perverſioni occaſiones
,, eſſe poſſint. Atque hinc patet, quam a ſana doctrina ſit diſt[illegible]
,, Verricelli opinio, quam ſect. 4. citatæ qu. exponit; ubi Miſſio-
,, narios monet non opus eſſe, ut Mengrellenſes, qui rudes [illegible],
,, inſtruantur, *circa proceſſionem Spiritus Sancti, quia Articulus*
,, *captu difficilis eſt*; nec etiam circa errorem, quo Mengrellen-
,, ſium nonnulli putant, infideles nec privatum, nec [illegible]
,, in fine mundi ſubituros eſſe divinum judicium; qui[illegible]
,, cati ſunt; *quia hujuſmodi error penes omnes vulg[illegible]*
,, Nam ſi Miſſionarii tenentur procurare, ut fideles [illegible] te-
,, neant ſaltem ſubſtantiam eorum, quæ Symbolo con[illegible],
,, tenetur etiam monere fideles, ut ab er[illegible] caveant, qui in
,, locis, ubi ipſi degunt, vigent con[illegible] Sym[illegible] articulos; at
,, error circa infidelium judicium [illegible]pponitur articulo, q[illegible]
,, temur Chriſtum Dominum venturum eſſe ad judicand[illegible],
,, & mortuos, qua ratione ab Eccleſia declaratur; error [illegible],
,, quo Mengrellenſes cum Græcis Schiſmaticis cenſent [illegible]
,, Sanctum ex Patre, Filioque neutiquam procedere, fidei ortho-
,, doxæ contrarius eſt, ac Catholicæ Eccleſiæ declarationi, q[illegible]
,, particulam *filioque* Nicæno Symbolo adjecit. Sed ait, hunc ar-

L 3 ti-

„ ticulum eſſe captu difficilem. Non eſt autem difficilior Myſterio Trinitatis, & Incarnationis, in quibus Mengrellenſes, inſtruendos eſſe non negat. Præterea, quamquam articulus difficilis eſt, tamen non adeo difficile eſt intelligere errorem eſſe ab Eccleſia damnatum, negare Spiritum Sanctum etiam ex Filio procedere.

„ Tertio quoad infideles, qui Chriſtianam Religionem amplecti velint, tenentur Miſſionarii curare, ut hi antequam ſacro Baptiſmate initientur, ita ſint inſtructi, ut gentilitios mores omnino exuerint; & ea, quæ Chriſtianis ſcitu ſint neceſſaria apprime norint. Id etiam præceptum eſt ab Alexandro VII. Conſt. incipien. *Sacroſancta*, & a BENEEDICTO XIV. inculcatum ſub graviſſimis pœnis in ea, quæ incipit: *Omnium ſollicitudinum* tom. 1. Bull. pag. 397. ſequentibus verbis: *Ne ob inſtructionis defectum, qui ſacro Baptiſmate initiantur immaculatam Chriſti legem, profanis, aut gentilitiis inſtitutis ex ignorantia fœdene, ac idololatriam cum orthodoxa Fide confundant, ut ſæpe inibi evenire nunciatum eſt; caveant ii, qui iiſdem inſtruendis incumbunt, ne in poſterum ullus ad Baptiſma admittatur, qui gentilitios mores prorſus non exuerit, & in fide non ſit ſufficienter inſtructus.*

„ Atque hinc patet, non licere Miſſionariis differre poſt Baptiſmum doctrinam paſſionis Chriſti quocumque ex prætextu. Sed ut pœnas ſciant, quibus obnoxii ſunt, ſi id negligant, decretum Supremæ Inquiſitionis anno 1645. typis demandatum, afferemus. Propoſitum fuit a Sinenſibus Miſſionariis dubium, quod ſequitur.

„ *Num teneantur Prædicatores Evangelii prædicare in Regno Sinarum Chriſtum Crucifixum, & oſtendere ejus Sanctiſſimam Imaginem maxime in Eccleſiis noſtris? Cauſa hujus dubitationis eſt, quia ſcandalizantur gentiles ex tali prædicatione, & judicant maximam eſſe ſtultitiam.*

„ Reſolutum fuit. *Nulla cauſa, aut prætextu differendam eſſe doctrinam paſſionis Chriſti poſt Baptiſmum, ſed omnino præmittendam: ad actualem vero prædicationem Chriſti Crucifixi, licet non teneantur Miniſtri Evangelii in ſingulis concionibus, ſed ad proponendum verbum Dei, ac divina myſteria prudenter, ac opportune; & illa pro Catechumenorum captu explicanda; non tamen a ſermonibus paſſionis Domini abſtinere tenentur ea ratione, quod gentiles inde ſcandalum ſumant, & ſtultitiam putent.* Item *Convenient eſſe, ut in Eccleſiis imagines habeantur Chriſti Crucifixi, & ideo curandum eſſe, ut quoad opportune fieri poteſt, exponantur.* Hanc reſolutionem Decreto ſuo approbavit Sac. Congreg. de Propaganda Fide, atque eadem Sac. Congr. ſupplicante, Innocentius X. ſervari præcepit ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ, ſibi, & Apoſtolicæ Sedi ſpecialiter reſervatæ.

* * *

Quæſt. IV. *Quandonam Præceptum Fidei internæ obligat?*

„ NOTA. Præceptum aliud eſt affirmativum, aliud negativum. Affirmativum eſt, quod aliquem actum poſitivum præcipit primario, & ratione ſui; obligatque ſemper, ſed non pro omni tempore: *Præcepta affirmativa* (inquit S. Thom. 2. 2. q. 2. art. 2.) *non obligant ad ſemper, etſi ſemper obligent. Obligant autem pro loco, & tempore ſecundum alias circumſtantias debitas.* Præceptum negativum eſt illud, quod vetat aliquem a-

ctum

„ ctum, obligatque ſemper, & pro omni tempore. In quolibet „ autem præcepto affirmativo divino, quo præcipitur actus virtu„ tis, includitur præceptum affirmativum, quo prohibetur pec„ catum oppoſitum: nam ex affirmatione alicujus recte infertur ne„ gatio contrarii illius.

Reſp. 1. Duplex eſt Fidei divinæ præceptum; aliud affirmativum, quod non obligat ad credendum certo tempore explicite certas veritates revelatas, implicite vero cæteras omnes, & ad edifcendas res Fidei. Aliud negativum, quod obligat ad numquam diſſentiendum ulli rei a Deo revelatæ, nec de ulla dubitandum. Nam diſſentire uni veritati rei minimæ ſufficienter propoſitæ, ut a Deo revelatæ, aut de illa deliberate dubitare, eſt graviſſima injuria in Deum, quaſi in aliqua re falli, aut fallere poſſit, & ejus teſtimonium non ſit in omnibus etiam minimis infallibile.

Reſp. 2. Præceptum Fidei obligat per ſe ad eliciendum actum Fidei. 1. Initio uſus rationis, ubi res credendæ ſufficienter propoſitæ ſunt ut a Deo revelatæ: tunc enim aſſenſus omitti, aut ſuſpendi nequit ſine injuria gravi authoritatis divinæ: hoc enim, quod Deus revelavit aliqua, ut a nobis credantur, & talis revelatio nobis ſufficienter propoſita eſt, ita ut eam prudenter negare, aut de ea dubitare nequeamus; reverentia debita divinæ veracitati, quam cultu intellectuali ſupremo colere debemus, exigit, ut rebus revelatis firmiſſimum aſſenſum ſtatim præbeamus, quem tunc ſine gravi irreverentia negare, vel omittere non poſſumus. Præterea tenentur adulti, ubi primum poſſunt, debitum mentis obſequium Deo præſtare, atque ſe, & omnia ſua in Deum ut finem ultimum dirigere: ad quod neceſſaria eſt fides actualis. Idem dic de infidelibus adultis, ubi primum Fides Catholica ſufficienter eis propoſita eſt.

2. In quolibet probabili mortis periculo. Quia tunc maxime urget obligatio tendendi in Deum; eumque colendi per actus præcipuos virtutum; Deus autem, (ut docet S. Auguſtin. Enchirid. cap. 3.) Fide, Spe, & Charitate maxime colitur. Præterea juſtus ſicut vivere, ſic mori debet ex Fide.

3. Sæpe in vita. Nam præceptum tam gravis momenti non pro aliquibus vicibus ſolum, ſed pro plurimis a Deo ſancitum eſt; quum actibus Fidei Deus maxime colatur, & vita juſti per illos alatur ac conſervetur, juxta illud ad Galat. 3. *Juſtus ex Fide vivit*. Hinc Innocentius XI. damnavit has propoſitiones: 17. *Satis eſt actum Fidei ſemel in vita elicere*. 65. *Sufficit iſta myſteria* (Trinitatis, & Incarnationis) *ſemel credidiſſe*.

4. Quum gravis tentatio contra Fidem ingruit, quæ ſuperari non poſſe videatur, niſi per contrarium actum Fidei. Nam quum hoc præceptum Fidei prohibeat omnem diſſenſum, ac dubitationem circa veritates revelatas, præcipit etiam media neceſſaria ad hæc vitanda.

5. Quando facienda eſt Profeſſio Fidei exterior: nam ſine actu interno non eſſet vera profeſſio Fidei, ſed illius ſimulatio

8 Quoties quis in hæreſim, vel dubitationem voluntariam lapſus eſt. Quia actus Fidei explicitus, ac formalis, neceſſarius eſt ad juſtificationem in adulto qui Fidei habitu caret, quia injuria primæ veritati illata reſarcienda eſt.

Obligat autem per accidens, ſeu ratione alterius præcepti, ad quod ſervandum neceſſarius eſt actus Fidei 1. Quando urget gravis tentatio contra aliam virtutem, quæ ſine actu Fidei vinci poſſe non videtur: nam quiſque tenetur aſſumere medium neceſſarium ad vitandum peccatum. 2. Quoties ex præcepto eliciendus eſt actus aliarum virtutum, puta ſpei, charitatis, religionis, pœnitentiæ &c. Nam actus virtutum ſupernaturales neceſſario præſupponunt actum Fidei ſaltem implicitum, ſeu perceptibilem. 3. Actus Fidei requiritur ad juſtificationem peccatoris adulti.

ACTUS FIDEI.

Domine Deus omnipotens, & incomprehenſibilis! Firmiſſime credo te eſſe verum Deum unum in eſſentia, ac natura, & Trinum in Perſonis, Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum, rerum omnium Factorem, ſupremumque Dominum, ac Rectorem, & finem ultimum, ſuper omnia colendum, & amandum; qui beatitudine æterna, ac perfecta Fideles juſtos remuneras, malos vero æternis mulctas ſuppliciis Credo ſecundam Perſonam, nempe Filium, factum eſſe hominem ex Maria ſemper virgine: hunc Deum hominem pro ſalute noſtra paſſum, & mortuum eſſe, deinde tertia die reſurrexiſſe, & poſtea cælum conſcendiſſe, unde deſcendet omnes homines judicaturus ſecundum cujuſque opera: Neminem niſi per ejus merita ſalvari, nec ullum donum ſalutare accipere poſſe, & peccatores non niſi per ejus gratiam, ac merita gratis juſtificari. Denique, mi Deus, credo generatim quæcumque revelaſti, ac promiſiſti, & quæcumque credet Eccleſia Catholica, Apoſtolica, & Romana, quæ ſola vera eſt Eccleſia tua, & in qua ſola ſalus obtineri poteſt. Hæc omnia firmiſſime credo, quia tu ea revelaſti, qui, quum ſis infinita ſapientia, & ſumma bonitas, ac ſanctitas, nec falli, nec fallere potes.

CAPUT II.

De actu externo, ſeu Confeſſione Fidei.

Quæſt. I. *An extat præceptum confitendi exterius fidem ſuo tempore?*

Reſp. Affirm. Conſtat 1. Ex Roman. 10. *Corde creditur ad*

ad juſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem. Et ex Luc. 9. infra citand. 2. Ex Patribus: Pro omnibus ſit S. Aug. lib. de fide & Simb. c. 1. *Fide officium a nobis exigit & cordis, & linguæ.* 3. Ex perpetuo uſu, ac ſenſu Eccleſiæ. Et vero honor authoritate Dei revelantis debitus exigit, ut non ſolum aſſenſu interno, ſed etiam profeſſione externa ei adhæreamus, & nos ſubjiciamus.

Hoc præceptum, quatenus eſt negativum, prohibet pro quolibet tempore negationem Fidei etiam mere externam; & quatenus affirmativum, præcipit confeſſionem externam pro certo tempore.

Quæſt. II. *Quandonam obligat præceptum fidem exterius confitendi?*

Reſp. Ex communi ſententia obligat etiam cum vitæ damno, quoties per ejus omiſſionem ſutraheretur honor Deo debitus, vel utilitas proximo impendenda: ut quum prudenter ſperatur ex confeſſione Fidei converſio infidelium, vel confirmatio fidelium infirmiorum, qui alias vacillaturi, aut Fidem negaturi putentur, aut quando ex taciturnitate ſequeretur contemptus religionis, vel ſcandalum, vel conſuetudo in errore, perverſio aliquorum; aut minueretur apud infideles exiſtimatio de Deo, vel religione Chriſtiana; aut omiſſio confeſſionis cenſeretur implicita Fidei negatio. Ita Sanctus Thomas 2. 2. quæſt. 3. artic. 2. *Confiteri*, inquit, *Fidem non ſemper, neque in quolibet loco, & tempore, quando ſcilicet per omiſſionem hujus confeſſionis ſubtraheretur honor debitus Deo, & etiam utilitas proximis impendenda: puta, ſi aliquis interrogatus de fide, taceret, & ex hoc crederetur, vel quod non haberet Fidem, vel quod fides non eſſet vera, vel alii per ejus taciturnitatem removerentur a Fide: in hujuſmodi enim caſibus confeſſio Fidei eſt de neceſſitate ſalutis.* Et ad 2. *In caſu neceſſitatis, ubi Fides periclitatur, quilibet tenetur Fidem ſuam aliis propalare, vel ad inſtructionem aliorum fidelium, ſive confirmationem, vel ad reprimendam infidelium inſultationem.*

Prob. 1. ex Luc. 9. *Qui me erubuerit, & meos ſermones, hunc Filius hominis erubeſcet, quum venerit in majeſtate ſua.* At tunc non confiteri clare, & aperte Fidem, quum adeſt tam gravis cauſa eam exterius confitendi, eſt Chriſtum, & ejus doctrinam erubeſcere. 2. Quia actus cujuslibet virtutis ſive internus, ſive externus, præceptus eſt, quum neceſſarius eſt ad finem præcepti, qui eſt charitas, juxta illud 1. ad Timoth. 1. *Finis præcepti eſt charitas de corde puro, & conſcientia bona, & fide non ficta.* At in prædictis caſibus profeſſio Fidei neceſſaria eſt ad charitatem Dei, & proximi. Ergo.

Dixi *clare, & aperte*, nam qui utitur verbis ambiguis quæ ab interrogante accipiantur pro negatione, erubeſcit ſane profeſſionem doctrinæ chriſtianæ, ut notant Suarez, & De Lugo.

L 5 Quiſ-

Quiſque etiam tenetur impedire, ſi poteſt, peccata contra fidem, & religionem. Nam quælibet virtus obligat ad impedienda, quæ illi adverſantur; alioquin Deus afficeretur injuria. Quare ſi videas Dei nomen blaſphemari, vel dogmata Fidei impugnari, honorem Dei lædi, vel religionem contemni, ſacras virgines, vel templa profanari &c. hæc impedire, ſi poſſis, teneris etiam cum periculo vitæ: nam tunc Dei honor debitus, & ſacrorum reverentia, & charitas in Deum id exigunt. Secus, ſi prudenter judices oppoſitionem tuam magis obfuturam, quam profuturam.

Item tenemur veritates practicas non minus, quam ſpeculativas a Chriſto traditas, facto, & dicto profiteri, & tueri non ſolum coram infidelibus, ſed etiam coram mundanis hominibus, quando honor Chriſti, vel ædificatio proximi id exigit: nam generaliter Chriſtus dixit: *Qui me erubuerit, & meos ſermones, hunc Filius hominis erubeſcet.*

Quæſt. III. *An liceat aliquando fidem exterius tantum negare ad vitandam mortem, & dira ſupplicia?*

Reſp. Nunquam licet. Prov. 1. Ex Matth. 10. *Qui negabit me coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo.* 2. Ex perpetua traditione, & praxi Eccleſiæ, quæ id ut graviſſimum crimen ſemper habuit; & Helceſeitas ut hæreticos damnavit, quod dicerent id licere, modo fides in corde retineretur; & graviſſimis pœnis mulctabat eos, qui in perſecutionibus fidem Chriſti negabant tantum exterius, ad mortem acerbiſſimam vitandam. 3. Illa negatio exterior eſt mendacium perniciosum in re graviſſima, & gravem injuriam Deo infert, exterius proteſtando eum non eſſe ſumme verracem. Item dedecus eſt Domini quod ſervus dedignetur eum agnoſcere ut Dominum, & eo ipſo neget ei cultum debitum.

Hinc Catholicus a quovis interrogatus de ſua religione, peccaret graviter contra fidem, 1. negando ſe eſſe Chriſtianum, vel Catholicum: quia negaret ſe veram Chriſti fidem tenere. 2. Reſpondendo ſe eſſe Turcam, vel Judæum, aut Gentilem: quia hoc ipſo negaret ſe eſſe Chriſtianum. 3. Dicendo non eſſe Papiſtam, vel ſe eſſe Calviniſtam, Lutheranum &c. Quia hoc ipſo negaret ſe eſſe Catholicum, quod eſt veram Chriſti fidem negare. At Sacerdos, vel Religioſus, rogatus num ſit Sacerdos, vel Religioſus, peccaret quidem negando ſe eſſe, quia mentiretur; non tamen negaret fidem, quia non negaret ſe eſſe Catholicum, quum multi Laici Sæculares ſint Catholici.

Quæſt. IV. *An liceat aliquando falſam Religionem ſimulare verbis, aut factis?*

Reſp. Numquam licet, nec proinde exercere actiones, quæ ex ſe, vel ex lege, vel ex communi uſu ſunt profeſſio exterior falſæ religionis; ut genuflexio, vel thurificatio coram idolo, oratio ad Mahometem &c. quamvis fiant

fi-

ſimulate, & ad vitandam diram mortem. *Prob.* 1. Ex perpetuo ſenſu, & uſu Eccleſiæ, quæ ſemper abhorruit a ritibus externis infidelium, & quæ tam graviter punivit eos, qui ſimulate ſolum idola adorabant, vel libellum a Magiſtratu infidelium accipiebant, quo ſignificaretur, quamvis falſo, ipſos ſatisfeciſſe edicto ſacrificandi idolis. 2. Quia ſicut eodem præcepto affirmativo fidei præcipitur veræ Fidei internus aſſenſus, & externa confeſſio, ſic eodem præcepto negativo prohibetur falſæ fidei internus aſſenſus, & externa profeſſio, quæ intrinſece mala eſt, utpote mendacium facti pernicioſum in re maximi momenti. 3. Qui ſimulate exercet actionem, quæ eſt profeſſio falſæ religionis, hanc exterius facto profitetur, & facto oſtendit ſe eſſe falſæ religionis ſectatorem, v. gr. Idololatram, Mahometanum, Judæum, vel Hæreticum; ac proinde facto, & opere externo negat ſe eſſe Chriſtianum, vel Catholicum, quod ſemper eſt intrinſece malum, & Deo graviter injurioſum.

Cæterum, neque Jehu lib. 4. Regum, c. 10. laudatur, quod ſimulaverit ſe velle ſacrificare Baal, ſed ſolum quod domum Achab deleviſſet, & cultum Baal deſtruxiſſet. Neque Eliſæus permiſit Naaman adorare Idolum per ſimulationem, ſed ſolum incurvare ſe, ut Rex illi inniteretur, dum coram Idolo genuflecteret: quia Naaman hoc obſequium civile tenebatur præſtare Regi, qui ſolebat ſive in foro, ſive in templo, inniti humero alterius, & quem de more ſuſtinere non poterat Naaman, ſi Rege genuflectente ipſe rectus ſtaret, ideoque debebat ſe inclinare, ut Regem ſuſtineret: quod erat obſequium mere civile erga Regem; & aliis adſtantibus ſatis notum erat, Naaman genuflectere obſequii civilis cauſa. Unde Eliſæus ſolum permiſit Naaman exercitium officii civilis ſuo Regi exhibendi etiam quum hic ſua idola adoraret.

Hinc numquam licet 1. Cœnam hæreticam ſumere, aut cum hæreticis in propriis ipſorum cæremoniis, vel precibus communicare, v. gr. ſimul cum iis pſalmos canere &c. quia id faciens cenſeretur cum illis communicare in falſa religione, & illam facto profiteri; & ſic veram fidem virtualiter exterius negaret.

2. Intereſſe concionibus, vel conventibus hæreticorum, non ſolum quum adeſt periculum ſubverſionis, vel ſcandali, ſed etiam quoties id cenſetur e vera fide defectio, aut ſimulatio defectionis. Item nec licet obedire Principis edicto, quo præciperet ſubditis ſuis adire conciones hæreticorum, etiam ſi verbis proteſtaretur ſe nolle cogere quemquam ad religionem mutandam. Quia talis edicti obſervatio per ſe apta eſt ad Catholicos paulatim pervertendos, & ad conciliandam authoritatem hæreſi, ac vilipenſionem fidei Catholicæ, imo eſt honoratio exterior falſæ Doctrinæ, quæ ſic magno concurſu auditur. Ideo Paulus V. Anglis bis reſcripſit hoc non licere. Non pec-

cat tamen, qui extra has circumſtantias, & ſcandali, ac perverſionis periculum, ob aliquam cauſam juſtam templa hæreticorum ingreditur, ibique eorum conciones audit, non ut eum illis communicet, ſed ut obſervet, quid ibi agatur, vel prædicetur. Sed, ut notat Sanchez, mera curioſitas non ſufficit, ut licite quis ejuſmodi conciones audiat, ſed requiritur aliqua cauſa gravis.

3. Serio uti veſtibus, vel aliis ſignis, quæ ſolum adhibentur ad profeſſionem, vel exercitium falſæ religionis; nam qui uteretur, falſam religionem hoc ipſo profiteretur, & ita facto veram fidem negaret. Secus de veſtibus, & ſignis, quæ diſtinguunt nationem ab alia.

De ſignis autem, & veſtibus, quæ diſtinguunt infideles a fidelibus, qualis eſt tobalia propria Turcarum, vel Romæ pileus flavus Judæorum, controvertitur. Toletus, & alii multi negant unquam licere iis uti, quia illorum geſtatio eſt profeſſio externa infidelitatis. Certe nemo negare poteſt iis veſtibus uti non licere, ſi nulla adeſt cauſa fidem occultandi: nam tunc merito cenſeris negaſſe fidem, aut velle illius deſertorem videri, quod eſt intrinſece malum; tunc enim cenſeris uti ad te diſtinguendum a fidelibus.

Quæſt. V. *An liceat aliquando fidem veram occultare?*

Reſp. 1. Non licet, quoties præceptum confitendi exterius fidem obligat, & urget. Patet: nam violaretur.

Reſp. 2. Si quis a poteſtate publica, puta a Principe, Judice, magiſtratu, vel tyranno interrogetur etiam privatim, tenetur clare, & aperte confiteri fidem, etiam cum certo vitæ periculo. *Prob.* Quia 1. Innocent. XI. damnavit hanc propoſitionem: *Si a poteſtate publica quis interrogetur, fidem ingenue confiteri, ut Deo, & fidei glorioſum conſulo; tacere, ut peccaminoſum per ſe non damno.* 2. Alioqui Chriſtum, & ejus Doctrinam erubeſceret. 3. Quia qui, a poteſtate publica etſi injuſte interrogatus de Religione, profitetur ſe eſſe Catholicum, ſignificat ſe magni facere Fidem Catholicam, & pro ea quodlibet periculum ſubire paratum eſſe; quod ſane Fidei, & Deo ejus authori valde honorificum eſt. E contra ſi diſſimulet Fidem, indicat ſe parvi facere Fidem Catholicam, & ſic Fidei Catholicæ dedecus inferret. 4. Silentium in hac circumſtantia per ſe, & regulariter cenſetur ſignum vel negatæ Fidei, vel erubeſcentiæ, vel timoris pœnæ, ob quam ſilens non vult fidem confiteri, aut ſaltem dat grave ſcandalum.

Quod ſi a perſona privata quis interrogetur publice, tenetur etiam confiteri Fidem, quia alioqui ſubtraheretur magnus honor Deo, ac religioni debitus, vel daretur ſcandalum proximo. Ita *Croix*.

Multi docent eum, qui privatim a privato interrogatur, poſſe tacere, aut interrogationem eludere, dicendo, v. g. Quid ad te? Quid me interrogas? Modo inde nullum ſequatur detrimentum honoris Deo debiti, aut

ſcan-

ſcandalum proximi, ſpectatis circumſtantiis. Sed hoc alii negant, quia cenſent repugnare præcepto abſoluto confitendi fidem. Porro aliquando ſilentium ex circumſtantiis in ordine ad ſcandalum, vel ad dedecus religionis æquivalet negationi, vel erubeſcentiæ: ut ſi te tacente, alius reſpondeat te Fidem negare, cui tamen ob verecundiam, vel metum non contradicas. *De Lugo*.

Reſp. 3. Licet Chriſtiano fugere, vel ſe occultare tempore perſecutionis, ſi ex ejus fuga nullum Fidei detrimentum in aliis, vel ſcandalum oriatur. *Prob.* 1. ex Matth. 10. *Quum perſequentur vos in civitate iſta, fugite in aliam.* 2. Ex Apoſtolorum, & S. Athanaſii, ac aliorum Sanctorum exemplo. 3. Quia præceptum confitendi Fidem, utpote affirmativum, non obligat pro omni tempore, ſed tantum ubi honor Dei, vel utilitas proximi id exigit. 4. Fugiens extra neceſſitatem divini honoris, vel utilitatis proximi, Fidem non negat, imo quodam modo profitetur, non enim fugeret, ſi fidem non retineret.

Hæc tamen fuga illicita eſt ei, cujus præſentia neceſſaria eſt ad confirmandos alios in fide: nam talis ex charitate, vel etiam ex officio, ſi ſit Paſtor, tenetur ad manendum etiam cum periculo vitæ. Item Paſtori non licet fugere, quum oves ejus opera egent, quia tenetur ex officio eis providere, ex Joann. 10. *Bonus Paſtor animam ſuam dat pro ovibus ſuis.* Secus, ſi ſuis ſubditis, vel communi bono utilius ſit, ut ad tempus ſe ſubducat, & in eorum bonum ſe reſervet, providendo eis neceſſaria, vel per ſe occulte, vel per alium: nam tunc charitas fugam poſtulat.

„ NOTA. Secluſa neceſſitate, vel utilitate Fidei, & proximi,
„ confeſſio Fidei publica eſt illicita in his caſibus. 1. Si quis te-
„ mere ſe exponat periculo ſuppliciorum, quæ forte tolerare non
„ poterit: quia tunc imprudenter ſe exponit periculo negandæ
„ Fidei. 2. Si per eam detur infidelibus occaſio peccandi, fidem-
„ que perſequendi: nam per illam impeditur majus bonum, imo
„ inferretur magnum periculum, ac damnum proximo, & reli-
„ ligioni. Unde illud Matth. 7. *Nolite dare ſanctum canibus,*
„ *neque mittatis margaritas veſtras ante porcos, ne forte conculcent eas pedibus ſuis, & converſi dirumpant vos.* Ita S. Thom.
„ ad 3. addens: *Sed ſi utilitas fidei aliqua ſperetur, aut neceſſi-*
„ *tas adſit, contempta perturbatione infidelium, debet homo pu-*
„ *blice Fidem confiteri.*

APPENDIX

Ad uſum Miſſionariorum.

HActenus ab Auctore expoſita, ſatis perſpicue, ac ſolide demonſtrant, Chriſtianum hominem ita paratum eſſe debere ad Fidem tuendam, & eam, dum debitus Deo honor, ac proximi utilitas exigat, palam quoque profitendam, ut perſecutionem, carceres, cruciatus, mortem-

temque potius debeat ſubire, quam eam *verbis*, vel *factis*, *explicite*, vel *implicite* negando, Deum debito per fidei confeſſionem honore privare, atque contemnere. Quo autem facilius dubia ſolvi, & explicari queant, quæ orthodoxæ Religionis miniſtris in Infidelium partibus ſolent paſſim occurrere circa particularia facta, ac caſus nonnullos, quibus vel *facto*, vel *implicite* catholica fides violari videtur, brevem hanc inſtructionem addendam eſſe exiſtimavimus, quam partim ex decretis deprompſimus, quæ hac ſuper re ex ſuprema Inquiſitione, pro ſolvendis propoſitis a Miſſionariis dubiis, prodiere, partim ex Pontificiis Conſtitutionibus, quibus abuſus damnantur, qui in nonnullis Infidelium, Hæreticorumque Regionibus contra divinæ fidei puritatem, in Chriſtianam religionem irrepſerant.

Primo itaque fidem facto ſuo negare dicitur, qui ea faciat, quæ ad falſi numinis, hæreticique hominis obſequium, & cultum referantur. Is enim facto ſuo falſam Religionem profitetur. Atque hanc ob rem ſuprem. Inquiſit. decretis ann. 1626., & ann. 1660. definitum eſt, *nullo modo licere Chriſtianis, nec ulla cauſa, aut motivo, poſſe permitti, aut tolerari*, ut operam ſuam navent ædificandis, inſtaurandis, verrendiſque Templis, falſis Numinibus, vel Authoribus falſarum ſectarum dicatis; aut eorumdem purgandis parietibus, & pavimentis, mundandis altaribus, aperiendis, claudendiſque foribus. Atque hinc ſequitur, rei de ſe malæ operam dare, ac facto negare fidem, qui idola, quæ Infideles colant, conſtruant, vel falſi Numinis imagines pingant; quippe falſis Numinibus famulatum præbent, iiſque ſi non per ſe, per alios ſaltem obſequium, cultumque exhibent.

Secundo, facto fidem negat, qui ea faciat, quæ ritum falſum, ſacrilegumque cultum comprobent, ratumque habeant. Id enim eſt fidem orthodoxam, quæ hæc damnat, contemnere, falſamque Religionem opere profiteri. Ratum vero habent ritum, falſumque cultum, qui in Schiſmaticorum, Hæreticorum, Infideliumque Templis organa, vel alia inſtrumenta pulſent, metros canant, aut concinendos componant, vel artem muſicam alio modo exerceant. Hinc Conſtitut. quæ incipit: *Omnium ſollicitudinem*, qua Prædeceſſorum Decreta confirmantur circa ritus Madurenſes &c. SS D N. BENEDICTUS XIV. approbat, & mandat obſervari Decretum Cardinalis Thournon, quo prohibetur, *ne impoſterum Chriſtifideles audeant nec in Pagodis, nec extra, tum occaſione ſacrificiorum, tum quarumcumque ſolemnitatum ſuperſtitioſo cultu imbutarum, ſonare, aut canere, ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ, quum nullo modo liceat Chriſti famulis Belial inſervire. Ideoque*, ſubdit, *Miſſionarii non ſolum eos monere tenebuntur de prædicta prohibitione, verum etiam illam omnino executioni demandare, & contrafacientes ab Eccleſia expellere, donec ex corde reſipiſcant*, &

& publicis pœnitentiæ ſignis patratum ſcandalum emendaverint. Hoc modo fidem negant etiam ii, qui in Infidelium, & Hæreticorum ſcholis falſo eorumdem ritus, & profana a Catholica fide aliena dogmata doceant, ex Decreto Supremæ Inquiſitionis 2. Maji 1711. Nam dum docent, facto ſuo approbant, falſamque profitentur Religionem.

Tertio, qui facto aliquo Orthodoxam Religionem in odium Fidei contemnat; ut, qui imperante Infidele Principe in Catholicæ Fidei contemptum, Sacros Ritus ſpernat, carnes, quo prohibentur tempore, comedat, immolatitiis utatur, Chriſtianorum Templa evertat, ex equo deſcendat dum ante fores tranſit Templi Idolorum, ex Decreto ſupremæ Inquiſitionis 1674. Is & Fidei profeſſionem omittit, quam vigente illo Principis præcepto, quod vim interrogationis habet, palam facere debet, & Fidem ipſam exteriori contemptu negat.

Quarto, qui veſtem induat, quæ ex inſtituto hominum uſu recepto, & approbato, falſæ Sectæ Profeſſorem, ſive falſæ Religionis Miniſtrum deſignet, ut lineam veſtem talarem, quæ Mahumetanis Sacerdotibus eſt propria, vel faſciam quandam, qua apud Indos Idolorum Sacerdotes utuntur. Is enim hoc modo falſæ Sectæ profeſſorem ſeſe oſtendit, ac virtualiter ſaltem fidem negat. Decret. Suprem. Inquiſ. 8. Julii 1630.

Quinto, *qui nomina Turcica, quorum nec memores eſſe deberent, per labia ſua aſſumunt: abominanda Infidelium Templa, quæ Moſchæas vocant, frequentant: Eccleſiaſticorum jejuniorum dies carnium eſu profanant, & hæc eo fine, ut Mahumetani credantur; opera faciunt, quæ mendacium in re graviſſima continent, & virtualem fidei negationem, maxima cum Dei injuria, proximique ſcandalo, includunt*: quemadmodum legitur Conſtitut. quæ incipit: *Inter omnigenas* tom. 1. Bull. pag. 32. in qua SS. D. N. BENEDICTUS XIV. abuſus damnat nonnullos Fidei puritati contrarios, qui in Regno Serviæ, finitimiſque regionibus in Chriſtianam Religionem irrepſerunt; atque decernit, eos, *qui obſtinate in hujuſmodi via impiorum pergere velint, incapaces eſſe Sacramentorum in vita, & ſi impœnitentes deceſſerint, ſuffragiorum poſt mortem; ad quæ nullus Eccleſiæ Miniſter illos admittere præſumat; alioquin a proprio Epiſcopo Canonicis pœnis plectendus erit*.

Sexto, qui ritus uſurpent falſæ Religionis proteſtativos, hujuſmodi uſu errores contra Chriſtianam Fidem, quos indicant, ſeſe approbare demonſtrant, ac falſæ Sectæ profeſſores exterius manifeſtantur. Hinc, in citata Conſtitut. *Inter omnigenas*, circumciſionis uſus Mahometanorum more damnatur. Conſtit. *Omnium ſollicitudinum*, de qua ſupra, *Mulieribus*, in Regno Madurenſi, & ei finitimis Regionibus, *prohibetur deferre collo appenſum in ſignum contracti Matrimonii Taly, quod* pre-

præfert imaginem licet informem Pullejaris, ſeu Pylleſaris Idoli nuptialibus Cæremoniis præpoſiti: & Chriſtianis omnibus prohibetur, *cineres*, ex vaccæ *ſtercore confectos, & impiam Gentilium Pœnitentiam a Rutrem inſtitutam redolentes, benedicere, eoſque fronti Sacro Chriſmate delinitæ impingere, ſive quæcumque alia ſigna albi, vel rubei coloris, quibus Indi ſuperſtitioſiſſimi, vel in fronte, vel in pectore, aut in alia quavis corporis parte utuntur, deferre*: Et Conſtitut. *Ex quo ſingulari*, quæ eſt de *Ritibus Sinenſibus*, tom. 1. pag. 188. damnantur *cæremoniæ, ritus, & oblationes, quæ fiunt tum ſingulis menſibus in novilunio, & plenilunio, cum a litteratis, & Magiſtratibus dum in gradus, ſive dignitatis poſſeſſionem adeunt, vel poſt adeptam: Item oblationes, quæ fiunt in Templis, ſeu ædibus Progenitoribus dicatis, & ritus, oblationeſque coram Progenitorum Tabellis in privatis domibus, ſive eorum ſepulcbris, una cum Gentilibus: & etiam ſeorſim ab illis: ac prohibetur domi retinere Progenitorum Tabellas eum inſcriptione, qua Thronus, ſive ſedes ſpiritus deſignetur.* Quod ſpectat ad ritus ſuperſtitioſos, vide appendicem ad caput de ſuperſtitione.

„ Nota. Si ritus indifferentes occurrant, tutius eſt, ut Ca„ tholici quoad fieri poſſit ab illis abſtineant, ne cultu peregri„ no, & Eccleſiæ Catholicæ ignoto verum Deum venerentur.
„ Numquam vero licet *Gentilium ritus adoprare*, *eoſque in Chri„ ſtianos uſus convertere inconſulta Apoſtolica Sede*, ut Conſtitut.
„ decernitur antea laud. *Omnium ſollicitudinum*.

Implicite contra Orthodoxæ Fidei Confeſſionem peccat qui dum debitus Dei honor id poſtulet, libere Orthodoxam Fidem non profitetur, ſed tacet, atque ſilentio ſuo alios in ſuſpicionem ducit, ſe vel fidem negare, vel eam profiteri erubeſcere. In Deum enim injurioſus eſt, qui veritatem ab ipſo revelatam libere confiteri erubeſcit. Primo ita peccat, qui interrogatus a publica poteſtate de ſua Religione taceat: 1. Si interrogatio ſit in odium Religionis; ſi enim ob politicas ſtatus rationes fieret, ut pecunia v. gr. a Catholicis extorqueretur, debitus Deo honor ex confeſſionis ſilentio non ſubtraheretur. 2. Si ſilentium attentis circumſtantiis non appareat omnibus implicita Orthodoxæ Fidei confeſſio.

Secundo, peccat etiam, qui interrogatus a privata perſona, fidem palam non fateatur in iis circumſtantiis, in quibus Confeſſionis omiſſione Deus injuria afficeretur, & proximus pateretur ſcandalum (hæc enim duo ſemper vitare tenemur.) Ut ſi interrogatus proſpiceret ex ſuo ſilentio fluctuaturos in Fide Catholicos audientes, vel Infideles Chriſtianos deriſuros, quod Fidem Chriſtianam palam confiteri erubeſcerent.

Tertio: Quamquam perſecutio in odium Fidei adver-

fus

ſus orthodoxos excitata in Deum injurioſa eſt, & interrogationem, quæ ad Fidem confitendam cogit, involvit; tamen, ut optime Author demonſtravit, qui eam fuga declinare ſtudeat, non modo non negat, ſed ipſo facto fidem quodammodo fatetur. Fuga autem non modo licita, ſed quandoque etiam neceſſaria eſt. 1. Quoties fideles timent, prævidentque periculum ſuccumbendi tormentorum atrocitati, fidemque negandi. Nam qui hujus periculi conſcius Tyranni ſævitiam non devitaret, Deum tentaret, qui ſicut non deficit in neceſſariis, ita non abundat in ſuperfluis. 2. Quando perſona neceſſaria, ac maxime utilis ſit communi Eccleſiæ bono; ut Auguſtinus tractat. 46. in *Joannem* exemplo demonſtrat Apoſtoli Pauli, qui ob Eccleſiæ utilitatem ſe furori Præpoſiti Damaſci ſubduxit. 3. Declinandum martyrium eſt, dum prævideatur nemini profuturum, ſed Tyrannum magis irritandum fore, & crudelius Chriſtianos ſæviturum. 4. Licite etiam Epiſcopi, & Miſſionarii fugiunt, ac quandoque ſævientem Tyrannum declinare debent, ſi in ipſos ſolos ſæviat, ac alii Miniſtri adſint, qui relictis ibi Chriſtianis ſpiritualia ſubſidia ſuppeditare poſſint. *Manifeſtum eſt*, inquit S. Thom. lect. 3. in cap. 10. Joann. *Quod ſi quæratur ſola Perſona Prælati, poſſunt alii loco ipſius ad Gregis cuſtodiam deputari, qui vice ſui conſolentur: & gubernent gregem: unde ſi ſic fugiat, non dicitur dimittere oves; & hoc modo, & caſu fugere licet.* Imo expedit aliquando hæc fuga, ſi ea impediri poſſit ne tyrannum in alios quoque Chriſtianos ſæviat; vel ſi redire poſſe ſperent majori cum fructu. Sed Paſtoribus, Sacriſque Miniſtris fugere non licet, ſi oves eorum indigent ſpirituali ſubſidio, ſi periculum ſit ne diſpergantur, & fidem amittant, ac ſi ex eorum fuga ſcandalum paterentur fideles, atque infideles contemnendi Religionem occaſionem ſumerent. Tunc enim non ſolum charitatis, verum etiam juſtitiæ debito tenentur rudes inſtruere, dejectos roborare, & erigere, nutantes confirmare, omneſque ad dimicandum totis viribus, pro Dei gloria, & honore, adhortari. Hinc propoſito dubio, *An ad evitandum periculum liceat Miſſionario a Miſſione diſcedere abſque licentia Sacræ Congregationis?* An. 1646. Sacr. Congreg. de propaganda Fide reſpondet: *Tempore perſecutionis eſſe magis neceſſariam Paſtorum præſentiam, ne Fideles pervertantur.*

Quarto, dum Infideles, vel Hæretici Sacras Imagines conterant, & Crucifixum contumeliis afficiant, tenentur fideles palam orthodoxam fidem profiteri; debent enim, quoad fieri poſſit, injuriam Deo, & Sacris Imaginibus irrogatam propulſare, ac per publicam Confeſſionem palam facere, orthodoxam fidem, Sacraſque Imagines honore dignas eſſe. Secluſo vero periculo contemptus, licet Miſſionariis Sacras Imagines donare infidelibus, qui iis delectentur, tum amicitiæ paciſque fovendæ gra-

gratia, tum ad eos alliciendum, ad amplectendam fidem: Ex Decret. Supremæ Inquiſit. 1674. Nefas vero eſt, ex eodem Decreto iis ſacros libros, ac vaſa ſacra tradere, qui in Religionis contemptu uti poſſint.

Quinto, dum Infideli, vel Hæretico Magiſtratu imperante, Chriſtianorum Eccleſiis, ædibus, aliiſque locis libelli affigantur, orthodoxæ Religioni detrahentes, eamdemque contumeliis, & calumniis deturpantes, orthodoxi præcepto illo, quo illatam Deo injuriam vindicare, ac ſublatum ei honorem reſtituere tenentur, in ea neceſſitate conſtituuntur, ut ſchedas auferre, libellis reſpondere, ac ad Judices delati palam orthodoxam fidem profiteri debeant. At ſcripturis, quæ non publica authoritate, ſed privata fiunt, quæque Evangelicos Miniſtros injuriis, calumniiſque afficiunt, & orthodoxæ fidei adverſantur, Miniſtri Sacri contraria opponere non prohibentur, dum tamen inde imminere non videant gravioris perſecutionis periculum. Satius tamen erit injurias, calumnias, & blaſphemias patienti animo ferre, ac negative ſe habere: Supremæ Inquiſ. Decret. 1674.

CAPUT VI.

De peccatis Fidei oppoſitis.

Tria vulgo numerantur, nempe Infidelitas ſpecifice ſumpta, Hæreſis, & Apoſtaſia.

Quæſt. I. QUid, & quotuplex eſt Infidelitas? *Reſp.* Infidelitas eſt carentia Fidei. Triplex eſt, negativa, privativa, & poſitiva.

Infidelitas pure negativa eſt carentia Fidei in eo, qui de Fide nil unquam audivit. Hæc non eſt peccatum, ſed tantum pœna peccati, ut conſtat ex Joan. 15. *Si non veniſſem, & locutus fuiſſem eis, peccatum non haberent: nunc autem excuſationem non habent de peccato ſuo*, infidelitatis. Et ex hac Baji propoſitione damnata: *Infidelitas pure negativa in his, in quibus Chriſtus non eſt prædicatus, peccatum eſt.* Ratio eſt, quia omne peccatum eſt voluntarium vel in ſe, vel in alio. At hæc infidelitas non eſt voluntaria neque in ſe, utpote in ſe non cognita; neque in alio, quia nil faciunt infideles illi, unde cognoſcant, aut cognoſcere poſſint, ſequi infidelitatem illam. Nam ut aliquid ſit voluntarium in alio, requiritur, ut ſit aliquo modo ſaltem confuſe cognitum, ut ſecuturum ex alio, quocum connexionem habet, & in quod voluntas directe, ac immediate fertur; vel ſaltem cognoſci potuerit, ac debuerit ut ſecuturum ex alio; alioquin non eſt voluntarium in illo, quum non ſit voluntarium ſine cognitione vel actuali, vel virtuali, & interpretativa.

Quare ejuſmodi infideles damnabuntur quidem propter peccatum originale, & peccata perſonalia contra Legem naturalem commiſſa, non tamen propter infidelitatem.

Infidelitas privativa eſt carentia Fidei in eo, qui vel fidem non vult audire, vel ſufficienter propoſitæ non aſſentitur, vel non inquirit, quando eſt ſufficienter propoſita, ut tenetur inquirere, quamvis nec poſitive diſſentiat, nec errorem Fidei contrarium afferat. Eſt mortale peccatum, ex Joann. 3. *Qui non credit jam judicatus eſt.* Nam eſt omiſſio voluntaria medii ad ſalutem neceſſarii, & a Deo præcepti, atque reverentiæ authoritati Dei revelantis debitæ.

Infidelitas poſitiva, ſeu contraria, eſt carentia Fidei in eo, qui Fidei ſufficienter propoſitæ diſſentit, vel negando veritatem Fidei, vel errorem Fidei contrarium aſſerendo. Eſt mortale peccatum contra Fidem: nam continet gravem injuriam, ac contemptum primæ veritatis, ſeu authoritatis Dei revelantis.

Infidelitas poſitiva triplex eſt: Paganiſmus, Judaiſmus, & Hæreſis. Paganiſmus eſt infidelitas, qua doctrina Fidei totaliter rejicitur. Ad hunc rejicitur Atheiſmus, & Maumethiſmus. Judaiſmus eſt infidelitas, qua doctrina Fidei in novo Teſtamento contenta rejicitur; ſic tamen ut admittatur vetus Teſtamentum, continens illius figuras, & promiſſiones. Hæreſis eſt infidelitas, qua doctrina novi Teſtamenti non ex toto, ſed ſolum ex parte rejicitur. Porro in hac etiam infidelitate non datur parvitas materiæ, quum nulla poſſit eſſe infidelitas poſitiva ſine contemptu authoritatis Dei revelantis, quæ exigit, ut credantur res a Deo revelatæ, ubi primum ſufficienter propoſitæ ſunt a Deo revelatæ.

Quæſt. II. *An infideles poſſint cogi ad Fidem ſuſcipiendam?*

Reſp. 1. Certum eſt infideles baptizatos, ſive hæreticos, ſive apoſtatas, poſſe cogi ad Fidem Catholicam ſuſcipiendam, & ſervandas Leges Eccleſiaſticas, quamvis baptizati ſint in infantia, vel in adulta ætate ex metu compulſi. Quia omnis baptizatus eſt ſubditus Eccleſiæ, quoad ea, quæ ad ſalutem, & religionem ſpectant.

Reſp. 2. Infideles non baptizati, ſive ſint ſubditi Principibus Chriſtianis, ſive non, compelli directe non poſſunt ad amplectendam religionem Catholicam. *Prob.* 1. Ex cap. 3. *de Baptiſm.* Et c 9. *de Judæis*. 2. Ex praxi Eccleſiæ, quæ numquam tali coactione ſive per ſe, ſive per Principes Chriſtianos uſa eſt, quamvis id facile potuiſſet obtinere a Principibus religioſiſſimis, puta Conſtantino Magno, Theodoſio, & aliis, quibus innumeri infideles ſubjecti erant. 3. Quia Eccleſia nullam habet poteſtatem in non baptizatos, ex 1. Corinth. 5. *Quid enim mihi de iis, qui foris ſunt, judicare?* Et ex Concil. Tridentin. ſeſſ. 14. cap. 2. Poteſtas vero ſæcularis, utpote mere politica, ac temporalis, non extenditur ad ſu-

per

pernaturalia, ut eſt Fidei ſuſceptio. Adde quod Fidei, ac Baptiſmi ſuſceptio debet eſſe voluntaria, alioqui non eſſet vera, ſed ficta, & ſacrilega. Illud autem Chriſti, Luc. 14. *Compelle intrare*, ſignificat adhortationibus adducendos eſſe homines ad Fidem.

Dixi, *directe*. Nam Principes poſſunt 1. Vetare infidelibus ſubditis cultum idololatriæ: quia poſſunt prohibere id, quod Legi naturali repugnat, & cogere ad illius obſervationem, & præſertim ad ea, quæ ad publicam morum honeſtatem ſpectant. Sic Conſtantinus Magnus tulit Leges contra Idololatras, quas approbat Sanctus Auguſtinus. Nam Princeps tenetur ſubditos dirigere ad finem gubernationis naturalis, qui eſt vivere ſecundum rectam rationem. 2. Cogere illos ad audiendam Fidei doctrinam, negando illis jus habitandi in ſuis Provinciis, vel exigendo majus tributum, juſtum tamen, quam ab aliis, ni audiant; vel negando privilegia, & gratias aliis conceſſas. Sic Gregorius XIII. Conſtit. 91. ſtatuit, ut Judæi ad audiendam ſingulis hebdomadis concionem de rebus noſtræ Fidei cogerentur ab Ordinariis locorum, ſub pœna interdicti cum fidelibus commercii, vel aliis mulctis.

Reſp. 3. Juxta S. Thom. 2. 2. quæſt. 10. art. 8. Eccleſia poteſt per Principes Chriſtianos compellere Infideles, ut non impediant prædicationem, & propagationem Fidei: quia habet jus, & poteſtatem prædicandi Fidem per totum orbem, Marc. 16. *Prædicate Evangelium omni creaturæ*. Sed qui habet jus ad aliquid faciendum, habet poteſtatem non ſolum illud exequendi, ſed etiam compellendi per ſe, vel alios, ut non impediatur ejus executio.

Quæſt. III. *An liceat cum infidelibus communicare?*

Reſp. Non licet in eorum ritibus, ſacrificiis, orationibus, cultu ſuperſtitioſo; quia talis communicatio eſt exterior quædam profeſſio, & approbatio falſæ religionis, ac proinde virtualis negatio veræ. At in civilibus, ſecluſo periculo perverſionis, & ſcandali, licet, ex 1. Corinth. 10. *Si quis vocat vos infidelium, & vultis ire, omne quod vobis apponitur, manducate.*

Jure tamen canonico vetitum eſt omnibus Chriſtianis, ne cum Judæis habitent, comedant, in balneo laventur, ipſis famulentur, & ab eis medicinam accipiant. Item ne officia publica iis committantur, *tit. de Judæis*. Ex Concil. gener. Lateran. Quod ſancitum eſt tum ad tuendam dignitatem Chriſtianæ religionis, tum ad vitandum perverſionis periculum per familiaritatem cum Judæis, qui præ cæteris Infidelibus religioni Chriſtianæ adverſantur, & Chriſtum blaſphemare ſolent.

Quæſt. IV. *An licita ſit diſputatio de rebus Fidei cum hæreticis?*

Reſp. Prohibita eſt omnibus laicis, c. 2. de hæret. in 6. *Inhibemus ne cuiquam laicæ perſonæ liceat publice*, *vel*

vel privatim de Fide Catholica diſputare. Qui vero contra fecerit, excommunicationis laqueo innodetur. Circa quod

„ Nota 1. Ibi comprehenduntur etiam laici docti, nam nullus „ excipitur. 2. Hæc prohibitio locum non habet in caſu neceſſi- „ tatis, ſi laicus ſit doctus, ut ſi quis hæreticus Fideles perver- „ teret, nec adeſſent clerici docti, qui Fidem tuerentur. Imo „ tunc Lege divina teneretur, ut ſaluti proximi conſuleret, & „ Fidem deſpectam defenderet. Hoc multi extendunt ad cauſam „ magnæ utilitatis evidentis, quam Lex impedire non intendit. „ 3. Dicitur hæc prohibitio in locis, ubi hæretici graſſantur, per „ contrariam conſuetudinem eſſe abrogata, ſcientibus, & non „ contradicentibus Prælatis.

Reſp. 2. Jure naturali prohibita eſt cuilibet indocto, etſi clerico. Quia quum non poſſint Fidem recte tueri, nec objectiones ſolide diluere, hæc diſputatio hæreticos in errore confirmaret, & Catholicis dubitationem injiceret: & res Fidei periculo contemptus, & minoris exiſtimationis exponeret.

Reſp. 3. Omnibus illicita eſt diſputatio de rebus Fidei coram Catholicis indoctis, & ſimplicioribus. Quia imminet periculum, ne illi, auditis hæreticorum argumentis, in Fide vacillent; nam facile vim objectionum percipere ſolent, & raro, ac difficile ſolutionum, quum res Fidei ſint obſcuræ, & ſupra rationem humanam. Unde illud, 2. ad Timoth. 2. *Noli contendere verbis, ad nihil enim utile eſt, niſi ad ſubverſionem audientium*. Excipe, niſi ſimpliciores ab hæreticis ſollicitarentur.

„ (*) Nota. Diſputare de Fide eſt ad examen revocare Reli- „ ligionis Dogmata, atque argumentis demonſtrare a Deo eſſe re- „ velata. Id autem duplici fieri poteſt modo, privatim ſcilicet, „ & publice. Privata diſputatio eſt, quæ in privato loco inter „ privatos fit, itaut nulli, aut pauci auditores adſint, quomodo „ paſſim in Hæreticorum præſertim Regionibus Hæreticos inter „ atque Orthodoxos de Fide certari ſolet. Publica vero diſputatio „ dicitur, quæ fit publico in loco, ſpectante populo, ac quando- „ que etiam arbitris conſtitutis. Privata diſputatio cuique viro „ docto ab Hæretico provocato licita eſt, ac etiam expediens; „ primo, ſi prudenter judicet hæreticum deſiderio cognoſcendæ „ veritatis, vitandique erroris ad diſputationem provocare; ſe- „ cundo, ſi prudenter ſperet diſputatione illa privata ad ortho- „ doxam Fidem provocantem hæreticum converſum iri: tertio, „ ſi ſilere non poſſit, quin audientes in Fide vacillent, Hæretici „ magis in errore confirmentur, ac orthodoxa Fides contemptui „ exponatur. Nam quiſque tenetur proximi ſaluti, dum poteſt, „ conſulere; contemnentes Fidem orthodoxam ita compeſcere, ut „ inde hæretici majoris contemptus, & deriſionis occaſionem non „ arripiant, & ne Deo injuria fiat, impedire, illatamque vindi- „ care. Sed remotis hujuſmodi circumſtantiis, *diſputatio de rebus* „ *Fidei Laicis eſt prohibita. Sacerdotes niſi ſint valde periti, ex* „ *conſilio debent ſe abſtinere, excuſando ſe bonis verbis, & præ-* „ *textibus*; ex decreto Sacræ Congreg. de Propaganda Fide 26. „ Februarii 1630. Sed licet periti ſint Sacerdotes, ſive Miſſionarii, „ cavere omnino debent; ne hæreticos ad diſputandum provocent;

„ in-

,, in cauſa enim eſſent, ut hæretici orthodoxa dogmata refel-
,, lendo, hæreſeos actus exercerent, ac Catholicam Fidem conte-
,, mnerent, quæ duæ res grave præ ſe peccatum ferunt; &, ne
,, colloquiis privatis diſputationes de Fide miſcendo, eoſdem hæ-
,, reticos ſine fructu ullo moveant ad orthodoxæ fidei contemptum,
,, & ad Catholicorum, non ſine religionis detrimento, perſecu-
,, tionem. Hæretici enim, inquit S. Auguſtinus lib. 13. contra
,, Fauſtum cap. 12. *Non diſputationem amant, ſed quomodo ſu-*
,, *perare impudentiſſima pertinacia, ut congregent, quæ non pe-*
,, *pererunt.* Et S. Bernard. ſerm. 66. in Cant. *Nec rationibus*
,, *convincuntur, quia non intelligunt, nec authoritate corrigun-*
,, *tur, quia non recipiunt, nec flectuntur ſuaſionibus, quia ſub-*
,, *verſi ſunt.*
,, A publicis autem diſputationibus cum hæreticis Miſſionarii
,, abſtinere omnino debent. Sacr. enim Congreg. de Prop. Fide 8.
,, Martii 1625. *Juſſit publicas diſputationes non fieri cum hæreticis,*
,, *quia plerumque vel ob loquacitatem, vel audaciam aut circum-*
,, *ſtantias populi acclamantis veritas falſitate prævalente opprimi-*
,, *tur, & ſi aliquando hujuſmodi diſputationes recuſari non poſ-*
,, *ſent, primum de illis certior fiat Sacr. Congreg. quæ juxta tem-*
,, *poris, & perſonarum qualitatem, quid agendum ſit præſcribet.*
,, Quamobrem, quum Miſſionarii nonnulli ann. 1635. publicas de
,, Religione diſputationes cum Batavis Conſtantinopoli coram Vica-
,, rio Patriarchali inſtituiſſent, *Sanctiſſimus mandavit ſignificari*
,, *Generalibus Regularium Peræ commorantium, ut illis interdice-*
,, *rent, ne hujuſmodi congreſſus, aut diſputationes publicas impo-*
,, *ſterum facere præſumerent ſub pœnis arbitrio Sacr. Congreg. Sup.*
,, *Inquiſ.* Et Sacr. Congreg. de Prop. Fide die 19. Januarii 1644.
,, cuidam Miſſionario in Armenia mandavit, *ut a diſputationibus*
,, *cum Patriarcha Armenorum in Eruam circa articulum duarum*
,, *naturarum in Chriſto ſe abſtineret.*
,, Multo minus licitum eſt Miſſionariis ſine expreſſa Romani
,, Pontificis licentia conventum indicere Eccleſiaſticum, in quo
,, cum Hæreticis de Religione diſputent. Hinc eadem Congreg.
,, die 27. Maji 1644. reprehendendum cenſuit P. D. Joannem Ju-
,, diſchi Miſſionarium, *Quod ſuſceperit onus convocandi dictum*
,, *conventum, ſine Sedis Apoſtolicæ ſpeciali mandato.*
,, Porro ſi Romanus Pontifex hujuſmodi conventum permittat,
,, quinque ſunt neceſſariæ conditiones, ut rite fiat. 1. Ut Hæreti-
,, ci, non ut Judices, & cum jure ſuffragii conveniant; ſed ut
,, inſtruantur, convincantur erroris, & corrigantur. 2. Ut non
,, definiantur Fidei dogmata, ſed definita a Conciliis, vel Apoſto-
,, lica Sede, a Deo revelata eſſe demonſtrentur. 3. Ne fiant co-
,, ram plebe, ſed coram doctis. 4. Nec ſedeant tamquam Judices
,, Laici etiamſi ſint Principes. 5. Non debent Catholici Prælati a
,, Laico Principe cogi ad conventum, ſed tantum invitari, & pe-
,, ti debet a Summo Pontifice licentia, ut poſſint ea de cauſa a
,, propriis Eccleſiis abeſſe: Hæreticos autem, & Schiſmaticos po-
,, terit Princeps cogere, ut vocati a Prælatis Catholicis veniant
,, ad reddendam rationem ſui erroris, ut ita corrigi, & convinci
,, poſſint.

Quæſt. V. *Quid eſt hæreſis?*

Reſp. Eſt voluntarius error contra aliquam Fidei veritatem cum pertinacia in eo, qui Chriſtianiſmum profitetur. Unde ad hæreſim tria requiruntur. 1. Ex parte intellectus, judicium erroneum contra Fidem, ſeu directe op-

oppoſitum alicui veritati revelatæ, & ut tali ſufficienter propoſitæ: Hinc qui exterius ſolum negant Fidem abſque judicio interno Fidei contrario, non eſt vere hæreticus, nec incurrit pœnas contra hæreticos latas. Nam quamvis graviter peccet contra Fidem, & in foro externo præſumatur hæreticus; tamen actus non habet malitiam hæreſis, ob quam ſub cenſura vetitus eſt.

2. Ex parte voluntatis requiritur pertinacia. Ita omnes, poſt S. Auguſtin. Epiſt. 162. Nam Fides amittitur per hæreſim, non per errorem ſimplicem, ut patet in aliquibus Sanctis, qui errarunt circa aliquas Fidei veritates. Pertinacia autem illa conſiſtit in deliberata voluntate diſſentiendi alicui doctrinæ, quam quis ſcit ab Eccleſia Catholica teneri ut Fide certam, vel quæ ei ſufficienter proponitur ut doctrina Eccleſiæ, ſeu ut a Deo revelata; quamvis errorem contrarium ſenſui Eccleſiæ teneat, non ut contradicat Eccleſiæ, ſed ex quovis alio motivo; nam hoc ipſo reſiſtit authoritati Eccleſiæ infallibili, & teſtimonio Dei ſufficienter propoſito, ex S. Auguſtino, lib. 4. contra Donat. cap. 36. ubi ait: *Conſtituamus .... unum eorum id ſentire de Chriſto, quod Photinus opinatus eſt ... exiſtimantem ipſam eſſe Catholicam fidem. Iſtum nondum hæreticum dico, niſi manifeſta ſibi doctrina Catholicæ Fidei reſiſtere maluerit, & illud, quod tenebat, elegerit.*

Hinc errans contra Fidem ex ignorantia, etiam culpabili, non affectata, ſed animo parato ad credendum id omne, quod Eccleſia credit, ubi primum ejus doctrina ei proponetur, non eſt hæreticus, quamvis peccet contra præceptum ſciendi res fidei, quia deeſt pertinacia. Eſt tamen hæreticus, qui errat in Fide ex ignorantia affectata, quam habet, vel quia parvi momenti eſſe judicat, quæ Eccleſia proponit credenda; nam tunc deſpicit authoritatem Eccleſiæ, nec illam credit; qualem Fides docet eſſe; vel ut liberius erret in Fide: nam tunc error eſt illi voluntarius, cum pertinacia, quum velit errare in Fide, nec velit ſubjici authoritati Eccleſiæ.

3. Ex parte ſubjecti requiritur profeſſio Chriſtianiſmi, ſeu Fidei in Chriſtum, ex S. Auguſt. qui lib. 38. de Civit. cap. 51. hæreticos vocat eos, *qui ſub vocabulo Chriſtiano, doctrinæ reſiſtunt Chriſtianæ.* Non tamen requiritur baptiſmus, ut quis ſit hæreticus in foro Dei: nam habiti ſunt ab Eccleſia ut hæretici, qui non erant baptizati, ſaltem valide, ut Paulianiſtæ, qui verum baptiſmi ritum non ſervabant: ut conſtat ex Innoc. I. epiſt. 22., & S. Hieron. dialog. contra Lucifer., & ex Concil. Nicæn. I. can. 19. jubente eos rebaptizari. Requiritur tamen Baptiſmus in foro Eccleſiæ, & ad ſubeundas pœnas hæreſis; quum nemo ſit ejus ſubditus, niſi per Baptiſmum, ex Conc. Trid. ſeſſ. 14. cap. 2.

„ NOTA ex De Lugo. Ut aliquis ſit hæreticus, ſufficit, quod „ ſi-

„ taliter ei proponatur Eccleſiæ doctrina, ſeu judicium, ut hoc prudenter negare nequeat, nec de eo dubitare, quamvis nolit credere tale eſſe judicium Eccleſiæ; nam hoc ipſo pertinaciter reſpuit Eccleſiæ doctrinam ſibi ſufficienter propoſitam. Enimvero ad hæreſim non requiritur, ut quis credat aliquid proponi ab Eccleſia habente authoritatem infallibilem in proponendo, & ei diſſentiat: nam cum hoc judicio eſt impoſſibilis diſſenſus: alioqui crederet eſſe falſum id, quod ſimul credit proponi ab Eccleſia non potente proponere falſum, quod eſſet aperte ſibi contradicere. Hinc hæreticus eſt, qui dicit: Ego credo omnia, quæ credit Eccleſia; ſed non credo hoc dogma, quod puto non proponi, nec credi ab Eccleſia, ſi taliter ei proponatur judicium Eccleſiæ circa tale dogma, ut non poſſit, niſi imprudenter id negare, nec de eo dubitare, aut formidare. Item hæreticus eſt, qui adhæret propoſitioni ab Eccleſia damnatæ ſub quacumque qualificatione, ſive tamquam temerariæ, ſive tamquam ſcandaloſæ, vel erroneæ &c. quia propoſitioni ſic damnatæ adhærere non poteſt, quin ſimul judicet Eccleſiam fallibilem eſſe in decidendo: quod utique hæreſis eſt.

„ Porro hæreſis eſt unum ex graviſſimis peccatis, ut conſentiunt omnes, teſte Suarez. Quia. 1. Virtus Fidei eſt virtus theologica, ideoque major omnibus virtutibus moralibus. Ergo peccatum illi oppoſitum eſt unum ex graviſſimis: nam ut docent Ariſtoteles, & S. Thomas, illud eſt peſſimum, quod optimo contrariatur. 2. Fides eſt fundamentum juſtitiæ, ſine qua impoſſibile eſt placere Deo. Ergo infidelitas expellendo Fidem, omnino privat hominem juſtitia a fundamentis. 3. Sicut Fides eſt radix cæterarum virtutum; ita infidelitas ſecum infinita affert vitia. 4. Hæreſis eſt contemptus authoritatis divinæ, ſeu veracitatis divinæ revelantis; & ſic eſt immediate, ac directe contra Deum. Quare hæreſis, quum ſit infidelitas commiſſionis, eſt maximum peccatum in ſpecie infidelitatis; ideoque gravius omnibus ſpeciebus vitiorum moralium. Ita Suarez, & alii communiter. Hinc illud, ad Tit. cap. 3. *Hæreticum devita, quia ſubverſus eſt, & delinquit.*

Quæſt. VI. *An dubius in fide ſit Hæreticus?*

Reſp. Qui de veritate aliqua, ab Eccleſia propoſita, & revelata, dubitat deliberate, judicando eam eſſe incertam, & poſſe eſſe falſam, eſt formaliter hæreticus. Ita communiter cum S. Thoma, quæſt. 10. art. 1. Et cap. 1. de Hæretic. ibi: *Dubius in Fide infidelis eſt.* Item ex Concil. Later. V. ſeſſ. 8. ubi damnantur tamquam hæretici, qui aſſerunt, vel dubitant animam hominis eſſe mortalem. Quia ſic dubitans judicat veritatem Fidei ab Eccleſia propoſitam, ut revelatam, non eſſe certam: item authoritatem Eccleſiæ in proponendis rebus Fidei non eſſe infallibilem: quod utrumque eſt aperta hæreſis. Idem dic de dubitante per meram ſuſpenſionem aſſenſus a voluntate imperatam propter motiva contraria. Quia talis æquivalenter judicat motiva contraria Fidei tantum valere, ut incertam reddant veritatem illam: quamvis ab Eccleſia proponantur, ut Fide credenda: ſiquidem aſſenſum ſibi imperare non audet ex metu errandi incuſſo per motiva contraria illi veritati. Ergo æquivalenter

ju-

judicat Eccleſiam non eſſe infallibilem in rebus Fidei, & æquivalenter contradicit ſenſui Eccleſiæ judicantis veritatem a ſe propoſitam, ut revelatam, firmiſſime credendam eſſe propter authoritatem divinam. Ergo talis eſt formaliter hæreticus, quum in æſtimatione morali, & in ordine ad hæreſim formalem contrahendam perinde ſit, ſive formaliter, ſive æquivalenter judicet Eccleſiam non eſſe infallibilem, & contradicat ſcienter ejus judicio; nam ad hæreſim formalem ſufficit quodvis judicium erroneum contra Fidem cum pertinacia.

Dixi, *per ſuſpenſionem imperatam a voluntate*. Nam qui cogitans de rebus Fidei, intellectum ad alia averteret, & ita aſſenſum ſuſpenderet, non ex metu errandi, ſed præciſe ut intellectum aliis rebus applicaret; non eſſet ideo dubius in Fide, ut patet.

Quæſt. VII. *Quænam ſunt pœnæ contra Hæreticos latæ?*

Reſp. Sunt. 1. Excommunicatio major ipſo facto lata, can. *Achatius* 24. quæſt. 1. cap. 9. & cap. 13. de Hæret. Ex conſenſu Doctorum ſufficit hæreſis occulta, modo ſit externa, hoc eſt, verbo, ſigno, vel facto, quamvis nemine præſente, declarata: nam tunc eſt vere externa, & per ſe exterius cognoſcibilis. 2. Irregularitas. 3. Infamia juris, ſi hæreſis ſit notoria. 4 Privatio beneficiorum, & dignitatum, cap. 12. de Hæret in 6. Item juriſdictionis ſpiritualis, cap. *Audivimus* 24. quæſt. 1. Et cap. *Aperte* ibi. 5. Bonorum confiſcatio, cap. 10. de Hæret. ſed hoc non ubique viget. 6. Privatio ſepulturæ Eccleſiaſticæ, cap. 2. de Hæret. in 6. ubi excommunicantur ii, qui hæreticos ſcienter tradunt ſepulturæ Eccleſiaſticæ. In Gallia tamen hæretici ſola ipſo facto excommunicatione majori, cæteriſque privationibus, & inhabilitatibus ei annexis mulctari dicuntur; a qua excommunicatione Epiſcopi per ſe, vel per delegatos abſolvunt, ex antiqua conſuetudine.

„ NOTA. Credentes, receptatores, defenſores, & fautores hæ„ reticorum ipſo facto in excommunicationem incurrunt, & pri„ vantur ſepultura Eccleſiaſtica, cap. 13. *de Hæret.* ex Concil. „ Gener. Later. IV.

„ (*) NOTA. Ab excommunicatione, in quam quis incidit ob „ hæreſim occultam poteſt Epiſcopus abſolvere juxta Concil. Tri„ dentini Decretum ſeſſ. 24. cap. 6. At ejuſmodi facultatem fuiſſe „ ſublatam a Bulla in Cœna Domini, innumeri Doctores tradunt, „ quibus accedunt declarationes tum Supremæ Inquiſitionis, tum „ Summorum Pontificum, Gregorii XIII., Clementis VIII, & „ Pauli V. teſte Cardinali Albitio *de inconſtan. in fide cap.* 25. „ *num.* 9. Ab hæreſi externa non occulta, ſi ad forum contentio„ ſum deducta non eſt, ſolus Pontifex abſolvit; ſi ad forum con„ tentioſum ſit deducta, abſolvendi facultas competit Epiſcopo, „ per Textum in cap. ut officium de Hæretic. in 6. in illis ver„ bis: *Abſolutionis beneficium impendatis*. Si enim is poteſt Hæ„ reticorum cauſas in ſua Diœceſi cognoſcere, ita etiam eos ab„ ſolvere, Albit. *ibidem num.* 34. & ſeqq. *Miſſionarii in foro con-*

„ *ſcientiæ tantum poſſunt juxta ſuas facultates, & in locis ſuorum Miſſionum abſolvere Hæreticos; In foro vero exteriori, poſt inſtructionem debent remittere Converſos pro abſolutione ad Epiſcopos locorum, vel Inquiſitores, & eorumdem Vicarios.* Congreg. Suprem. Inquiſ. die 18. Septembris 1672.

„ Contra illorum opinionem Theologorum, qui cenſent fas eſſe Parochis, hæreticum, ut vocant, materialem abſolvere, pugnat Decretum, quod ſequitur, Supremæ Inquiſitionis die 19. Aprilis 1645. *Contra P. N., qui Joannem hæreticum Calviniſtam nulla præcedente authoritate ab hæreſi abſolvit, eidemque ſuæ reconciliationis litteras teſtimoniales dedit, aſſerendo hoc potuiſſe agere, quum dictus Joannes ignarus hæreſum, & errorum Calvini non poſſet dici hæreticus formalis, ſed tantum materialis: & ideo non egere abſolutione ab excommunicatione, quæ ſupponit peccatum, quod propter ignorantiam dictus Joannes non incurrit. Lectis litteris Inquiſitoris N. datis die undecima hujus, Eminentiſſimi decreverunt, ut dictus Pater N. acriter moneatur, ita ut in poſterum a ſimilibus abſtineat, nam alias ſevere punietur, quia ipſius opinio potius metaphyſica, quam vera in S. Officio non eſt recepta. Quare Inquiſitor animadvertat, ne idem Pater N., aut alii hujuſmodi opinionem ſequantur; ſed curet, ut hujuſmodi Hæretici ad S. Officium mittantur.*

„ *Quæres*, An ſublata Epiſcopo vigore Bullæ Cœnæ facultate abſolvendi ab hæreſi occulta, ſublata etiam cenſeatur facultas diſpenſandi ab irregularitate?

„ *Reſp.* Albitius negative loco citato num. 43. Plures ad ſuam ſententiam confirmandam laudati DD. Sunt enim duæ diverſæ facultates ad duos actus diſtinctos, quorum unus non pendet ab alio. Ita etiam in Pœnitentiaria ſervari ait, quæ diſpenſare poteſt hæreticum occultum ab irregularitate, etiamſi eumdem abſolvere nequeat ab excommunicatione ob hæreſim (*ſi habeat complices*).

Quæſt. VIII. *An licita ſit lectio libri Hæretici?*

Reſp. Jure naturali prohibita eſt iis, quibus ex tali lectione imminet periculum perverſionis: quales ſunt infirmi in Fide, & præſumuntur eſſe rudiores, & in rebus Fidei parum eruditi, & ſemidocti: imo & eruditi viri plurimi, quorum Fides interdum infirmior eſt, quam ſimplicium, & rudiorum. Nam quiſque ex charitate Dei, ac ſui tenetur periculum morale peccati, & ſalutis amittendæ vitare. Imo ſecluſo periculo perverſionis eſt graviter illicita etiam doctis, & firmis in Fide, quando eſt prohibita ab Eccleſia ſimpliciter, & abſolute; quia Eccleſia eam prohibet non ſolum ob periculum perverſionis, ſed etiam in odium, & pœnam hæreſis, ac Authoris hæretici. Præterea Lex fundata in præſumptione periculi obligat omnes, qui non excipiuntur.

Lectio autem, & retentio librorum quorumcumque hæreticorum prohibita eſt ſub excommunicatione in Indice a Pio IV., & aliis Pontificibus edito, & in Bulla Cœnæ. Et quamvis hæc pœna (inquit Grandin Doctor Sorbonicus) non vigeat in tota Gallia, ubi non eſt promulgata Lex Indicis, nec Bulla Cœnæ; non deſinit tamen peccare, qui ſine licentia libros ejuſmodi legit: ſive

quia eatenus receptus eſt index quoad Libros prohibitos: ſive quia vi Legum antiquioris Juris, prohibitio librorum hæreticorum in Gallia in ſuo vigore perſeverat, tranſitque ad libros hæreticæ doctrinæ, qui nunc eduntur. Lectionem cujuslibet libri hæretici ſub peccato mortali prohibitam eſſe in Gallia, non tamen ſub excommunicatione, Paſtores Eccleſiæ Gallicanæ ſemper, & ubique docuerunt, inquit eruditus recentior Gallus; addens, docere authores Gallos, Epiſcopos in Gallia eſſe in poſſeſſione concedendi facultatem legendi libros hæreticos, & prohibitos.

Notanda ſunt ſequentia.

1. Nomine libri hæretici prohibiti, ex uſu Patrum, & ſtilo Curiæ Romanæ, comprehenduntur brevis ſcriptura, oratio, concio, diſputatio, epiſtola de religione tractans Nam ſæpe æquale, aut etiam majus periculum continent, quam liber grandior.

2. Ex communi ſententia datur in tali lectione parvitas materiæ, ſed hæc difficile deſignari poteſt. Videntur ad mortale ſufficere quindecim lineæ, aut forte pauciores; quia hæ communiter poſſunt continere materiam ſufficientem ad perverſionem. Imo juxta varios, non excuſatur a mortali culpa, & cenſura, qui legit paucas lineas libri hæretici, in quibus ſcit hæreſim contineri; quia ſunt partes ſubſtantiales libri hæretici ut hæretici, ideoque notabiles relative ad finem prohibitionis, & æquivalent multis aliis, quum contineant ſubſtantiam veneni. Quod videtur a nemine negari poſſe, ſi illæ paucæ contineant etiam approbationem propoſitionis hæreticæ. Item ex communi datur parvitas materiæ excuſans a mortali in tempore, quo retinetur liber prohibitus, niſi retineatur animo retinendi diutius.

3. Prohibito libro, cenſetur quælibet illius pars prohiberi, quamvis nullum forte errorem contineat; præſertim quum prohibitio fiat etiam in pœnam, & deteſtationem erroris, & hæreticorum.

4. Peccat, & contrahit cenſuram, qui licet ipſe non legat, tamen curat alium legere, ut ipſe audiat; nam moraliter cenſetur ipſe legere per alterius miniſterium. *Quod enim quis facit per alium, eſt perinde, ac ſi faciat per ſeipſum*, reg. 72. Juris in 6. Neque ad ſtrictam verborum interpretationem confugiendum eſt, quum de mente Legiſlatoris rationabiliter dubitari nequit. *Ita Azor. Layman, &c.*

5. Non licet Bibliobolæ libros prohibitos emere, & vendere: quia per hoc moraliter diſſeminaret errores, & eſſet multis occaſio peccandi. Et quamvis deceptus ſit emendo, non ideo licet revendere: ſicut qui accepit falſam monetam, non ei licet eam tradere alteri pro mercibus; ſed iſtud damnum caſui attribuat: nam eſt merx ſubſtantialiter vitioſa, & prohibita.

APPENDIX

De Librorum prohibitione.

PLura in hac editione de vetita librorum lectione addimus. Non ſolum enim Eccleſiæ Miniſtros, Rectoreſque Animarum circa vim decretorum, eorumque obligationem, pœnaſque in eos latas, qui proſcriptos libros imprimant, retineant, vendant, & legant, inſtrui oportere arbitror; ſed etiam circa conceſſam Eccleſiæ hac de re poteſtatem, circa antiquam, novamque ejuſdem Eccleſiæ diſciplinam, circa regulas, modumque, quem Apoſtolica Sedes in iis prohibendis, ſervet. Nam hac noſtra ætate, non ſolum Theologi occurrunt, qui ſubtilibus ſpeculationibus vim prohibitionis in pluribus caſibus eludere, ac plurimum coarctare ſtudent, ſed Novatores quoque adſunt, qui hanc Eccleſiæ poteſtatem negant; nec ii deſunt, inter Catholicos, qui eamdem poteſtatem aut certis limitibus, pro arbitrio, circumſcribant, aut etiam contemnant, ſaltem ob modum, quem in librorum examine proſcriptioneque tenet. Hujuſmodi malis hac appendice occurrere decrevi. Id quod tribus me præſtiturum capitibus ſpondeo. In primo de conceſſa Eccleſiæ circa libros improbatæ lectionis poteſtate, deque diſciplina, quam uſque ad inventionem artis typographicæ ſervavit: In altero de nova Eccleſiæ diſciplina, deque Apoſtolicæ Sedis ſollicitudine in examinandis, proſcribendiſque libris, poſt illius artis inventionem, & poſtquam ob hæreſes, quæ in Europa ſunt, tam immaniter crevit eorum numerus, ac de regulis in iis examinandis, deque modo: In tertio denique de pœnis in tranſgreſſores latis, deque decretorum vi, & auctoritate tractabo.

CAPUT PRIMUM.

De Eccleſiæ circa libros improbatæ lectionis poteſtate, deque diſciplina, quam circa eoſdem ſervavit, quum nondum ars typographica inventa eſſet.

IMprobatæ lectionis libri ſunt, qui Religioni, bonis moribus, pietatique obſint. Hos vero ex hominum manibus eripiendos, proſcribendoſque eſſe, ipſa recta ratio ſuadet, atque exemplis cujuſque bene ordinatæ Reipublicæ comprobatur. Conſtat enim ex Laertio, Græcos Protagoræ Libros in foro juſſiſſe comburi, atque in Romana Republica pluries ex Senatu Conſulto, libros, qui homines vel a divino cultu avocarent, vel ad ſuperſtitionem, quam pravam ipſi crederent, provocaſſent, fuiſſe combuſtos, ut legere eſt apud Valerium Maximum lib. I. cap. I. Livium lib. 9 dec. 4. alioſque. Eademque lex ita

ita apud Romanos viguit etiam poſtquam ſumma rerum penes Imperatores eſſet, ut Ulpianus *L. Cæteræ ff. Fa-mil. Erciſcund.* ſcripſerit, improbatæ lectionis libros, dum hæreditaria res ſit dividenda, non dividi, ſed a Judice aboleri oportere, non ſecus ac mala medicamenta, & venena. Hæc autem animadvertenda duxi, non ſolum, ut Lector intelligat, conſentaneum eſſe rectæ rationi, ut noxii libri interdicantur, ſed etiam ut inde ſciat, quinam fuerit in Republica uſus circa hujuſmodi libros, dum Chriſtiana Religio cœpit, & quam majus fuerit ſervandæ Religionis ſtudium apud Idololatras ipſos, quam apud Novatores ætatis noſtræ, e quorum officinis prodiere Hobeſii, Tollandi, Spinoſæ, Bailii, aliorumque male feriatorum hominum opera, quæ Chriſtianam, ac Religionem omnem, omnemque pietatem evertunt.

Eccleſiæ autem feciſſe Chriſtum Dominum poteſtatem proſcribendi libros, tum ex munere Paſtoribus concredito, tum etiam ex uſu, quem ejuſdem poteſtatis ſemper fecit, eſt omnino exploratum. Voluit enim, ut in ea eſſent Paſtores, qui eamdem regerent uſque ad conſummationem ſæculi; atque hos Epiſcopos vocat Lucas in Actis Apoſtolorum, *quos poſuit Spiritus Sanctus regere Eccleſiam ſuam*. Iiſdem Chriſtus paſcendi oves ſuas onus, poteſtatemque clavium indidit, qui paſſim in Scripturis ad ſupremam deſignandam poteſtatem adhibetur. At munus Chriſti Paſtoris eſt, ſanam doctrinam, quæ viam ſalutis demonſtret, edocere, ea proponere, quæ æternæ ſalutis conſequutionem faciliorem faciant, quæque obſtacula tollant, quæ impedimento eſſe poſſint. Huic autem muneri conveniens, ac neceſſaria eſt poteſtas eripiendi ab hominum manibus noxios libros, qui non ſolum maximo obſtaculo ſunt æternæ ſaluti, ſed ad certam perniciem homines trahunt. Quis ergo dubitet, quin Chriſtus Dominus hanc ei fecerit poteſtatem, quin authoritatem dederit proſcribendi pernicioſos libros, ac opportunis etiam pœnis ab horum lectione homines avocandi? Ex ſolo Paſtoris munere intelligi id facile poſſet; ſed ut inexcuſabiles omnino Novatores eſſent; hanc poteſtatem notiſſimis ætate illa phraſibus, ac luculentiſſimis verbis in Scripturis novi Teſtamenti, explicavit. Quid enim aliud innuit Scriptura, dum hos ait, a Spiritu Sancto poſitos ad regendam Eccleſiam Chriſti; dum iis ligandi, & ſolvendi, & clavium poteſtatem conceſſam tradit: dum ita eos miſſos fuiſſe declarat Luc 10. verſ. 6. ut qui hos loquentes, præcipienteſque audiat, Chriſtum audiat, qui vero eos contemnat, & ſpernat, Chriſtum ſpernat; dum denique per Paulum ad Hebræos 13. verſ. 17. eoſdem Præpoſitos appellat, quibus parere, ac ſubeſſe oporteat? Hæ phraſes, ii loquendi modi ſatis ſuperque declarant, Chriſtum Eccleſiam ſuam inſtar Reipublicæ ſtabiliſſe, in qua Paſtores præeſſent, authoritate freti ea prohibendi, præcipiendi, ac etiam

certis pœnis interdicendi, quæ commune Eccleſiæ bonum poſtularet.

Fac vero hæc ambigua fore, atque in alium quoque ſenſum detorqueri poſſe. Si conſtet, hanc Apoſtolos, ac Epiſcopos deinde eorumdem Succeſſores exercuiſſe poteſtatem, eamque in iiſdem agnoviſſe, ac fuiſſe veneratos primos Chriſtianorum Principes, quis dubitet, quin eam revera a Deo habuerint? Neque enim eſt veriſimile Eccleſiam viventibus adhuc Apoſtolis formam a Chriſto ſtabilitam mutaſſe; eamque veluti a Deo ſibi collatam Paſtores ſibi uſurpaſſe poteſtatem, quam non habuiſſent. At Eccleſia hanc ſemper exercuit poteſtatem. Nam, ut ea omittam, quæ Actorum 19. verſ. 19. leguntur, de libris eorum, qui fuerant curioſe ſectati, quorum ingens numerus Epheſi, Paulo prædicante, combuſtus fuit, Author Conſt. Apoſtolorum lib. 1. cap. 7. ait: *Apoſtolos probibuiſſe initio Fidelibus libros gentilium, & falſorum prophetarum*: Canon. 59. ex iis, qui Apoſtolorum nomen præſeferunt, *ſi quis*, inquit, *falſos inſcriptos impiorum libros, tanquam ſanctos in Eccleſia publicat ad Populi, & Cleri perniciem, deponatur*. Hæc ſatis ſunt adoſtendendum, Eccleſiam etiam dum ſub Principibus infidelibus eſſet, authoritate, quam ex Chriſto habuerat, uſam, libros noxios prohibuiſſe, ac pœnas prout temporum circumſtantiæ ferebant, adverſus inobedientes ſtatuiſſe.

Reddita vero Eccleſiæ pace, hanc poteſtatem liberius exercuit, probantibus, ac faventibus etiam ipſis Chriſtianis Principibus. Nam in Concilio Nicæno I. Patres damnarunt Arii libros, eoſque comburendos eſſe decreverunt. Conſtantinus vero Magnus indicta pœna capitis in eos, qui illos occultaſſent, omnes comburi curavit, ut ſcribit Socrates lib. 1. cap. 6., & Nicephorus lib. 8. cap. 25.

Patres Concilii Epheſini damnatis Neſtorii ſcriptis in Synodica Epiſtola, ita ad Theodoſium ſcribunt: *Veſtram autem majeſtatem iterum atque iterum rogatam cupimus, ut univerſam illam doctrinam e ſanctis Eccleſiis ſubmoveri, ejuſdemque libros ubique locorum repertos jubeat flammis abſumi*. Similem ſententiam tulere Chalcedonenſes Patres in ſcripta Eutychetis, quæ ex edicto Imperatorum fuere deinceps combuſta. Hac via antiqui illi Patres, auxilium eiſdem præbentibus Imperatoribus, e Fidelium manibus hæreticorum libros præripere ſtuduerunt. Imo piiſſimi Principes, ut promptiores eſſent miniſtri ad libros, quos Eccleſia Religioni inimicos declaraſſet, abolendos, leges quoque ſtatuere, quibus hæreticorum libros comburi præcipiebatur. Id vero, non ut poteſtatem, quam non haberet Eccleſia, ſupplerent, ut falſo ſcripſit Petrus Giannoni, ſed ut neceſſarium ei præberent auxilium per pœnas temporarias ad facilius hujuſmodi peſtem extirpandam. Nam quum primum potuit li-

libere Eccleſia horum librorum combuſtionem decernere, atque executioni mandare, id propria authoritate feciſſe conſtat. Sanctus enim Leo Magnus anno 443. propria authoritate, & ſententia Manichæorum libros Romæ combuſſit. Et Epiſtola 93. quæ eſt ad Turibium Aſturicenſem Epiſcopum: *Apocryphæ*, inquit, *ſcripturæ, quæ ſub nominibus Apoſtolorum multarum habent ſeminarium falſitatum, non ſolum interdicendæ, ſed etiam penitus auferendæ, atque ignibus concremandæ.* Et infra, *ſi quis Epiſcoporum, vel Apocrypha per domos non prohibuerit, vel ſub Canonicorum nomine eos Codices in Eccleſiis permiſerit legi, qui Priſcilliani adulterina ſunt emendatione corrupti, hæreticum ſe noverit judicandum.* Symmachus quoque, & Hormiſda Manichæorum libros combuſſerunt. Concilium Nicænum ſecundum act. 5. libros hæreticorum damnavit, comburique juſſit. Nicolaus I. in reſponſ. ad conſul. Bulgarorum noxios, blaſphemoſque Saracenorum libros igni tradendos, conſtituit. Nicolaus II. an. 1059. idem in Concilio Romano de Berengarii libris decrevit. Et, ut alia mittam, Concilium Romanum, & Conſtantienſe igni tradidere Joannis Hus, atque Wiclephi libros: atque hinc patet Patres, ac Supremos Pontifices Apoſtolos imitatos, uſque ad quintidecimi ſæculi initium hæreticorum librorum combuſtione, malis occurrere conſueviſſe, quæ ex hujuſmodi librorum lectione in Eccleſia oriri potuiſſent. Hæc præcipua Paſtorum, ac præſertim Romanorum Pontificum cura fuit, atque hac unica via tot Hæreticorum libros perdere potuerunt. Mirum itaque non eſt, ſi Antiquæ Eccleſiæ nullus proſcriptorum librorum Catalogus occurrat; nam index ille librorum Apocryphorum a Gelaſio Papa in Romana Synodo propoſitus, inquit Cl. P. Catalani, *nequaquam dici poteſt Index librorum prohibitorum juxta uſitatam modernam phraſim, Index exhibens libros tam privatim, quam publice legi prohibitos*, quum ſcopus illius decreti eſſet libros proponere, qui *in Eccleſiaſticis per anni curriculum*, a nonnullis legantur *pro Fidelium ædificatione.* At inde injuria colligas numquam in Eccleſia privatam librorum lectionem fuiſſe prohibitam. Nam id vetitum fuiſſe conſtat, ex ſupra cit. Conſtit. Apoſtolicar. libr. ex Sancti Leonis verbis, ex Conciliis omnibus generalibus, in quibus damnati fuere Hæreticorum libri, ex canone 16. Conc. IV. Carthag. quo ſtatuitur, ne *Epiſcopus Gentilium libros legat*; Hæreticorum *autem pro neceſſitate, ac tempore*; atque ex eo, quod S. Epiphanius anno 401. in Synodo Cypri librorum Origenis lectionem prohibuerit. Hæc ſane oſtendunt privatam quoque librorum lectionem interdici conſueviſſe. Nec deſunt graviſſimi Theologi, qui Gelaſianum quoque decretum ad privatæ quoque lectionis prohibitionem extendat librorum, qui Apocryphi declarantur; quum ſcripta eorum in illo catalogo

ſe conſignare voluiſſe declaraverit, *quæ a Catholicis vitanda ſint*. Hactenus de diſciplina, qua univerſim uſa eſt Eccleſia in eripiendis e Fidelium manibus Hæreticorum libris, noxiiſque ſcriptis.

CAPUT II.

De ſtabilita per Apoſtolicam Sedem diſciplina circa examen, proſcriptionemque librorum poſt inventam artem Typographicam, ac poſt ortas Lutheri, Calvinique hæreſes.

SUperiori in capite oſtendimus, qua via Eccleſiæ Paſtores e Fidelium manibus impiorum libros eripuerint, quum nondum ars typographica inventa eſſet. Quanta vero eorum, ac præſertim Romanorum Pontificum cura fuerit, quantum Principum in Eccleſiæ, & Apoſtolicæ Sedis decreta obſequium vel ex eo intelliges, quod ne vel unus quidem antiquorum hæreticorum liber ſuperſit. At inventa arte typographica, ortis Lutheri, & Calvini hæreſibus, atque diviſa malis hæreticorum artibus in varia ſchiſmata Europa, alia ratione occurrendum fuit malis, quæ ex pravorum librorum lectione orirentur. Viguit etiam deinceps, & ipſe Leo decimus omnes Lutheri libros ſub graviſſimis pœnis comburi juſſit, ac etiam nunc viget uſus comburendi per manus Carnificis certum librorum genus. At etſi id ſatis eſt ad conciliandam iniquis Authoribus infamiam, & ad oſtendendam Eccleſiæ voluntatem, quæ illos abolitos vellet: ac publicam præſefert execrationem, qua homines ad horrendam illius libri lectionem incitantur; tamen ſufficiens non eſt ad omnia prorſus perdenda typis evulgata, & diſſitis in locis in multorum manus delata exemplaria. Quamobrem nova, atque aptiori diſciplina Fideles ab horum lectione deterrere oportuit.

Cœpit ars Typographica circa ann. 1460. initio autem, quum omnes imprimendis ſelectioribus antiquorum ſcriptis intenti eſſent, commoda hujus novæ artis homines experiebantur, ac laudabant: quæ vero inde mala oritura eſſent, nec præſentiebant, nec ſuſpicabantur. Sed poſtquam initio ſextidecimi ſæculi, ob nimiam in antiquis Theologis, Patribuſque carpendis, atque Sacris Scripturis interpretandis libertatem, & ob novas Lutheri, Calvinique hæreſes, plures noxii libri ederentur, inter quos nonnulli, mentito quoque nomine, hæretico fermento conſperſi eſſent, nova Apoſtolicæ Sedis œconomia, majorque cura, & ſollicitudo enituit. Nam Leo X. combuſtis nonnullis Lutheri ſcriptis, interdictiſque ſub anathematis pœna illius operibus, in Concilio Lateranenſi anno 1515. ſeſſione 10. vetuit, ne deinceps imprimerentur Libri, niſi prius in Urbe ab ipſius Vicario, & Magiſtro ſacri Palatii,

tii, aut a Perſonis ab ipſo deputatis examinati eſſent; in aliis locis vero ab Epiſcopo, vel ab ejus deputato, aut ab Inquiſitore hæreticæ pravitatis ejus Civitatis, & Diœceſis, in qua impreſſio fieret. In tranſgreſſores vero, præter excommunicationem, ſuſpenſionem ab exercitio artis, amiſſionem librorum, aliaſque pœnas arbitrio Ordinarii infligendas conſtituit. Deinde etiam Julius III. cavit, ne cui liceret libros Lutheranorum, aliorumque hæreticorum legere, aut habere apud ſe, idque ſub pœnis ſpiritualibus, & temporariis, quæ in hæreticos latæ eſſent.

Sed quum plures quotidie prodirent hæretica labe conſperſi libri, qui, mutato plerumque Authoris nomine, ac variis artibus, ita errores occultabant, ut facile non eſſet eos a Catholicorum libris ſecernere, ac ſimplices illorum lectione decipere, ac ſeducere poſſent, communi Orthodoxorum voto Catalogus, ſive Index librorum, quorum lectio pernicioſa foret, optabatur. Hinc etiam Carolus V. Facultati Lovanienſi juſſit, ut librorum, qui hæretici, vel hæreſeos ſuſpecti eſſent, catalogum texeret, qui authoritate ipſius Caroli V. ann. 1546. vulgatus fuit. Quum vero aſſidue novi hæreticorum libri prodierint, fuſiorem quoque edidit eadem ſacra Facultas, quem addito ſpeciali Edicto Imperator publicari mandavit ann. 1556.

Sed quum iſtiuſmodi Indices ſummæ authoritatis non eſſent, quæ omnes ubique Fideles obligaret, ac libri etiam, qui ab hæreticis italica lingua editi eſſent, deſiderarentur, Paulus IV. Pont. Max. anno 1557. iis, qui Sacræ Inquiſitioni contra hæreticam pravitatem præſunt, mandavit, ut Indicem conficerent, confectumque eodem anno vulgavit. In quo etſi nullum extat decretum; *Ita tamen a tergo faciei libri legitur* inquit Catalanus de Secret. Sac. Congreg. Ind. c. IV. *Index Alphabetico ordine diſtinctus eſt &c.* Edidit præterea idem Pontifex alium Indicem ann. 1558. die 30. Decembris, quem initio anni 1559. vulgavit, latis cenſuris contra legentes, & tenentes libros prohibitos in Bulla Cœnæ expreſſis, additis etiam aliis graviſſimis pœnis. Pius autem IV. Pauli Succeſſor rigorem temperans totum illud Indicis librorum negotium ad Concilium Tridentinum detulit.

Quid vero deinceps actum fuerit paucis innuit Clemens VIII. in Conſt. cujus initium eſt: *Sacroſanctum*, in qua ait: *ſed quum noſtris hiſce calamitoſis temporibus, antiquus humani generis hoſtis a ſua malitia numquam recedens, ad eandem catholicam doctrinam labefactandam, peſtiferas hæreſes, & deteſtabiles errores, aut novos conflaſſet, aut veteres ex inferis excitaſſet, Sacra Tridentina Synodus peſtilentem noxiorum librorum copiam, quæ plus nimio excreverat, coercere, aut auferre cupiens, primum quidem doctiſſimos aliquos viros delegit, qui de tota ea re cognoſcerent, & deliberarent; de-*

inde vero quum ii in negotio illo parum progreſſi eſſent, juſtis de cauſis eadem Synodus permota, ad ipſam Sedem Apoſtolicam, integram rem deferendam ſtatuit. Quid vero Romanus Pontifex egerit, iis verbis declarat: *Itaque fel. rec. Pius Papa IV. Prædeceſſor noſter, qui tunc ad Eccleſiæ Gubernacula ſedebat, Prælatis quibuſdam Doctrina, & prudentia præſtantibus adhibitis, Indicem Librorum prohibitorum, & Regulas quaſdam per ſuas Literas in forma Brevis promulgavit, & ejuſmodi noxiorum Librorum detrimentis depellendis opportune providit.* Litteræ autem Pii IV. initium habent, *Dominici Gregis &c.* Clemens vero VIII. hac eadem Conſtitutione eundem Indicem, *poſtea a* Sixto V. auctum, Apoſtolica Authoritate recognitum publicavit, *inſtructione adjecta de exequendo prohibitionis Decreto, deque ſincere emendandi, & imprimendi Libros ratione.* Hujus Indicis confectionem commiſerat Gregorius XIII. Sacræ Indicis Congregationi a S. Pio V. inſtitutæ; Index vero auctus fuit ſub Sixto V. ac abſolutus ſub Clemente VIII.

Itaque Apoſtolicæ Sedis cura Librorum improbatæ Lectiones Indices plures prodiere, ac novis occurrentibus Libris, iterum aucti in lucem mittuntur. Præter Congregationem Supremæ Inquiſitionis, aliam quoque Cardinalium Congregationem, quæ Indicis appellatur inſtituit S. Pius V. eamque novis facultatibus auxit Sixtus V. noviſque privilegiis roboravit Clemens VIII. in ſupra citata Conſtitutione.

Hæc autem indicavi, ut inde omnes agnoſcant, quæ fuerit, quæque nunc ſit Romanæ Sedis pro impedienda noxiorum librorum lectione, ſollicitudo, quantumve ejuſdem hac de re Decretis debeatur obſequium. Eccleſiæ enim unice munus eſt demonſtrare Fidelibus, quinam ſint noxii libri, quorum lectio homines ſeducere, ac depravare poſſit. Ubi vero, niſi in Romana, ac Petri Sede id fieri poteſt? Quis non videat Divina ei providentia conceſſum eſſe, ut in ſtatum illum devenerit, in quo hac noſtra ætate, & undique conquirere libros, & doctos cujuſque facultatis Cenſores, & tantæ dignitatis, & authoritatis Judices, quantæ ſunt Cardinales habere poſſit? Si non aliam authoritatem haberent, quam ab Eccleſia in Tridentina Synodo congregata eidem collatam, an non omnes ejuſdem Decretis obtemperare deberent? At eam habet, quam Chriſtus Petro, ſupra quem Eccleſiam ſuam fundavit, contulit, quam Petrus ipſe, eorumque ſucceſſores in univerſam Eccleſiam ſemper exercuere, quam denique agnovere ſemper Eccleſiæ omnes, veluti Fontem totius Sacerdotalis juriſdictionis, veluti Centrum unitatis, ac veluti Matrem, & Magiſtram omnium Eccleſiarum.

Sed videamus, quas regulas pro dijudicandis, vetandiſque libris ſtabilierit, & qua ratione ad eoſdem proſcriben-

bendos procedat. Libri, qui in hujuſmodi catalogum referri debent, inquit Pius IV. Conſt. incipien. *Dominici Gregis*, ii ſunt, *qui vel Hæretici ſunt, vel de hæretica pravitate ſuſpecti, vel certe moribus, & pietati nocent.* Hæc ſane præcipua, ac generalis regula eſt, atque ad hanc facile revocantur prohibitiones, etiam Librorum in odium Authorum, eorumque, qui, ob non ſervatas in Editione præſcriptas ab Eccleſia regulas, vetantur; ut rem ſerio expendenti liquet. Quis vero non videat, Paſtoris munus eſſe, hos ex illorum manibus, quorum animarum rationem ſint Deo reddituri, præripere libros? Quæ autem methodus ſit, quam Apoſtolica Sedes, in iis examinandis, proſcribendiſque libris, ſervet, habes ex Conſtit. SS. D. N. BENEDICTI Papæ XIV. quam integram recenſemus.

CONSTITUTIO

BENEDICTI PAPÆ XIV.

Qua methodus præſcribitur in examine, & proſcriptione Librorum ſervanda.

SOllicita, ac provida Romanorum Pontificum Prædeceſſorum Noſtrorum vigilantia in eam ſemper curam incubuit, ut Chriſtifideles ab eorum Librorum lectione averteret, ex quibus incauti, ac ſimplices detrimenti quidpiam capere poſſent, imbuique opinionibus, ac doctrinis, quæ vel morum integritati, vel Catholicæ Religionis Dogmatibus adverſantur. Nam, ut vetuſtiſſimum mittamus Sancti Gelaſii I. Decretum quæque jam pridem a Gregorio IX. aliiſque Pontificibus hac de re ſtatuta fuerunt; ignorare neminem arbitramur, quæ fuerint a Prædeceſſoribus Noſtris Pio IV. Sancto Pio V., & Clemente VIII. diligentiſſime præſtita, ut ſaluberrimum opus a Sacroſanctæ Tridentinæ Synodi Patribus ſuſceptum, mature diſcuſſum, ac pene ad exitum perductum, de vetitæ lectionis Librorum Indice conficiendo, atque vulgando, non abſolverent ſolum, atque perficerent, ſed ſapientiſſimis etiam Decretis, ac regulis communirent. Quod quidem negotium Apoſtolica Sedes continenter urget, ac promovet, ad id deputatis duabus Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalium Congregationibus, quibus onus inquirendi in pravos, noxioſque libros impoſitum eſt, cognoſcendique, quibus emendatio, & quibus proſcriptio debeatur. Id muneris Congregationi quidem Romanæ Univerſalis Inquiſitionis a Paulo IV. commiſſum perhibent, idque adhuc ab ea exerceri pergit, ubi de Libris ad certa rerum genera pertinentibus judicandum occurrit. Cer-

tum eſt autem Sanctum Pium V. primum fuiſſe Congregationis Indicis inſtitutorem, quam ſubſequentes deinde Pontifices Gregorius XIII., Sixtus V., & Clemens VIII. confirmarunt, variiſque Privilegiis, & facultatibus auxerunt: Ejuſque proprium, ac fere unicum Officium eſt, in examen Libros vocare, de quorum proſcriptione, emendatione, vel permiſſione capienda eſt deliberatio.

Qua maturitate, conſilio, ac prudentia in Congregatione Univerſalis Inquiſitionis de proſcribendis, vel dimittendis Libris deliberetur, cum neminem latere putamus, tum Nos ipſi plane perſpectum, ac diuturna experientia compertum habemus; Nam in minoribus conſtituti, de Libris nonnullis in ea cenſuram tulimus, & Conſultoris ejuſdem Congregationis munere diu perfuncti ſumus: poſtremo inter Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinales cooptati Inquiſitoris Generalis locum in ea obtinuimus; ac demum ad Apoſtolicam Sedem, meritis licet imparibus, evecti, non modo Cenſorum animadverſiones in Libros nonnullos aliquando legere, ac ponderare, ſed etiam in Congregationibus, quæ ſingulis feriis quintis coram Nobis habentur, Cardinalium ſententias, atque ſuffragia, antequam de iiſdem Libris quid decernatur, audire, & excipere conſuevimus. Haud minoris diligentiæ teſtimonium ferre poſſumus, adeoque debemus, pro altera Congregatione Indicis, cui generaliter incumbit, ut ſupra diximus, de quorumvis Librorum proſcriptione decernere. Dum enim in minoribus verſaremur, cum primi, tum ſecundi Cenſoris, ſeu Relatoris Officium in ea Congregatione non ſemel obivimus; ex quo autem Supremum Pontificatum gerimus, nullius Libri proſcriptionem ratam habuimus, niſi audito Congregationis Secretario, qui Libri materiam, Reviſorum cenſuras, Cardinalium judicia, & ſuffragia, accurate Nobis exponeret.

Sed quoniam compertum eſt Nobis, atque exploratum, multas Librorum proſcriptiones, præſertim quorum Auctores Catholici ſunt, publicis aliquando, injuſtiſque querelis in reprehenſionem adduci, tamquam ſi temere, ac perfunctorie in Tribunalibus Noſtris ea res ageretur; operæ pretium duximus, hac Noſtra perpetuo valitura Conſtitutione, certas firmaſque regulas proponere, juxta quas deinceps Librorum examen, judiciumque peragatur; tametſi plane affirmari poſſit, idipſum jampridem, vel eadem prorſus ratione, vel alia æquipollenti, conſtanter actum fuiſſe.

Porro Romanæ Univerſalis Inquiſitionis Congregatio ex pluribus conſtat Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus a Summo Pontifice delectis, quorum alii Sacræ Theologiæ, alii Canonici Juris doctrina, alii Eccleſiaſticarum rerum peritia, munerumque Romanæ Curiæ exercitatione, prudentiæ demum, ac probitatis laude conſpicui habentur. His adjungitur unus ex Romanæ Curiæ Præſulibus, quem Aſſeſſorem vocant; unus etiam ex Ordi-

ne

ne Prædicatorum Sacræ Theologiæ Magiſter, quem Commiſſarium appellant, certus præterea Conſultorum numerus, qui ex utroque Clero Sæculari, ac Regulari aſſumuntur; alii demum præſtantes doctrina Viri, qui a Congregatione juſſi, de Libris cenſuram inſtaurant, iiſque Qualificatorum nomen tributum eſt. De variis in præfata Congregatione, iiſque graviſſimis rebus agitur, in primis autem de cauſis Fidei, ac de Perſonis violatæ Religionis reis. At quum Librum aliquem ad eam, tamquam proſcriptione dignum, deferri contigerit; niſi ad Indicis Congregationem, ut fieri plerumque ſolet, judicandum remittat, ſed pro rerum, temporumque ratione ſibi de illo cognoſcendum eſſe arbitretur; Nos inhærentes Decreto lato ab eadem Congregatione Feria quarta Kalendis Julii Anni milleſimi ſeptingenteſimi quinquageſimi, atque a Nobis confirmato Feria quinta inſequenſe, hac ratione, & methodo judicium inſtitui mandamus.

Primo nimirum uni ex Qualificatoribus, aut Conſultoribus a Congregatione deſignando, liber tradatur, quem is attento animo legat, ac diligenter expendat; tum Cenſuram ſuam ſcripto conſignet, locis indicatis, & paginis, in quibus notati errores continentur. Mox liber cum animadverſionibus Reviſoris ad ſingulos Conſultores mittatur, qui in Congregatione pro more habenda ſingulis feriis ſecundis in Ædibus Sancti Officii de Libro, & Cenſura ſententiam dicant: ipſa deinde Cenſura, cum Libro, & Conſultorum ſuffragiis ad Cardinales traſmittantur, ut hi in Congregatione, quæ Feria quarta haberi ſolet in Fratrum Prædicatorum Cænobio Sanctæ Mariæ ſupra Minervam nuncupato, de tota re definitive pronuncient. Poſt ab Aſſeſſore Sancti Officii Acta omnia ad Pontificem referantur, cujus arbitrio judicium omne abſolvetur.

Quum autem ſit veteri inſtitutione receptum, ut Authoris Catholici Liber non unius tantum Relatoris perſpecta cenſura, illico proſcribatur; ad normam præfati Decreti menſis Julii Anni milleſimi ſeptingenteſimi quinquageſimi, volumus eam conſuetudinem omnino ſervari; ita ut ſi primus Cenſor Librum proſcribendum eſſe judicet, quamvis Conſultores in eamdem ſententiam conveniant, nihilominus alteri Reviſori ab eadem Congregatione electo Liber, & Cenſura tradatur, ſuppreſſo primi Cenſoris nomine, quo alter judicium ſuum liberius exponat. Si autem ſecundus Reviſor primo aſſentiatur, tunc utriuſque animadverſiones ad Cardinales mittantur, ut iis expenſis de Libro decernant: at ſi ſecundus a primo diſſentiat, ac Librum admittendum exiſtimet, tertius eligatur Cenſor, cui ſuppreſſo priorum nomine, utraque cenſura communicetur. Hujus autem relatio, ſi a priore Conſultorum ſententia non abludat, Cardinalibus immediate communicetur, ut ipſi, quod opportunum fuerit decernant. Sin minus, iterum Conſultores, perſpecta tertia Cenſura ſuffragium ferant; idque una cum omnibus præfatis re-

relationibus, Cardinalibus exhibeatur, qui, re ita mature perpenſa, de controverſia denique pronunciare debebunt. Quotieſcumque autem Pontifex, vel ob rei, de qua in Libro agitur, gravitatem, vel quia id Authoris merito, aliiſque circumſtantiis tribuendum cenſeat, Libri judicium coram ſe ipſo in Congregatione Feriæ quintæ habendum decernit; quod ſæpe a nobis factum fuit, & quoties ita expedire judicabimus, in poſterum quoque fiet; tunc ſatis fuerit exhibere Pontifici, & Cardinalibus Libri cenſuras, & Conſultorum ſuffragia, omiſſo examine Congregationis Feriæ quartæ, ejuſque relatione, quam per Aſſeſſorem Pontifici faciendam diximus: nam Cardinalium ſuffragiis coram ipſo Pontifice ferendis, atque hujus definitiva ſententia, vel alio oportuno conſilio in eadem Congregatione capiendo, res abſolvetur.

Altera quoque Indicis Congregatio plures complectitur Cardinales ipſos a Pontifice adſcriptos, iiſdemque dotibus præditos, quibus Sancti officii Cardinales pollere ſolent; quum etiam eorum aliquos in utraque Congregatione locum habere contingat. Ex iis unus, ejuſdem Congregationis Præfectus exiſtit; Aſſiſtens vero perpetuus eſt Magiſter Sacri Palatii, Secretarius autem a prima Congregationis inſtitutione, uſque in præſentem diem, ex Ordine Fratrum Prædicatorum, a Summo Pontifice pro tempore eligi conſuevit. Sunt præterea ex utroque Clero Sæculari, & Regulari ejuſdem Congregationis Conſultores, & Relatores ſelecti; & quidem, ubi aliquis librorum relationes coram Congregatione ſemel, bis, tertio, laudabiliter peregerit, tum ipſa Congregatio Pontificem rogare ſolet, ut ejus authoritate in Conſultorum numerum referatur.

Sub ipſa Pontificatus noſtri primordia, ea Nos ſubiit cogitatio, ut certam aliquam, & immutabilem methodum pro examine, judicioque Librorum in hac Indicis Congregatione ſervandam ſtatueremus. Qua de re non modo conſilium exquiſivimus dilecti Filii Noſtri Angeli Mariæ Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalis Quirini nuncupati, ejuſdem Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Bibliothecarii, & dictæ Congregationis Præfecti, qui pari prudentia, & doctrina ſuum Nobis ſenſum ſcripto declaravit, verum etiam antiquiores aliquot ejuſdem Congregationis Conſultores coram dilecto Filio Joſepho Auguſtino Orſi Ordinis Prædicatorum, tunc ipſius Congregationis Secretario, nunc autem Palatii Apoſtolici Magiſtro, convenire juſſimus, ſuamque ſententiam aperire, quæ pariter ſcripto concepta, Nobis jam tunc exhibita fuit. Quumque hæc omnia diligenter apud Nos aſſervata fuerint, nunc demum veterem deliberationem noſtram reſumentes, quemadmodum ea, quæ ad Librorum examen, atque judicium in primodicta Congregatione Sancti Officii peragendum, pertinent, authoritate noſtra conſtabilivimus; ita etiam ea, quæ ad Congregationem Indicis, & ejuſdem ge-

generis negotia apud eam tractanda facere poſſunt, opportunis Decretis conſtituere volentes, prælaudati Cardinalis Præfecti conſiliis, dictorumque Conſultorum votis inhærendo, hæc deinceps ſervanda decernimus.

Quum Congregatio Indicis ad Librorum cenſuram unice, ut dictum eſt, inſtituta, non ita crebro convocari ſoleat, ut altera Sancti Officii Congregatio, quæ ob cauſarum, & negotiorum multitudinem, ſingulis hebdomadis ter haberi conſuevit; illius propterea Secretario peculiare munus, & officium recipiendi Librorum denunciationes, ut fieri jam ante conſuevit, committimus, & demandamus. Is autem a Libri Delatore percunctabitur diligenter, quas ob cauſas illum prohiberi poſtulet; tum Librum ipſum haud perfunctorie pervolvet, ut de propoſitæ accuſationis ſubſiſtentia cognoſcat; duobus etiam in eam rem adhibitis Conſultoribus, ab ipſo, prævia Summi Pontificis, aut Cardinalis Præfecti, vel ejus, qui Præfecti vices ſupplet, approbatione eligendis: Quorum collato conſilio, ſi Liber cenſura, & nota dignus videatur, unus aliquis Relator ad ferendum de eo judicium idoneus, illius nempe facultatis, de qua in Libro agitur, peritus, eadem, quam nuper innuimus, ratione eligendus erit, qui ſcripto referat animadverſiones ſuas, adnotatis paginis, quibus ſingula ab ipſo reprehenſa continentur. Sed antequam ejus cenſura ad Cardinalium Congregationem feratur, haberi volumus privatam Conſultorum Congregationem, quam olim Parvam *dixerunt. Nos autem* Præparatoriam *vocabimus, ut Relatoris animadverſionibus ad Librum collatis, de earum pondere judicium fiat. Hujuſmodi Congregatio ſemel omnino ſingulis menſibus, aut etiam ſæpius, ſi oportuerit, ab ipſo Congregationis Secretario convocanda erit, vel in ſuis cubiculis, vel opportuniore, ut ipſi videbitur, loco, intra prædicti Cœnobii Ædes, ubi is commoratur. Eique ſemper intererit Magiſter Sacri Palatii pro tempore exiſtens, una cum ſex aliis e numero Conſultorum, ſingulis vicibus pro qualitate argumenti, & materiæ, de qua diſputandum erit, ut ſupra de primis duobus Conſultoribus, & de Relatore conſtitutum eſt, a Secretario eligendis; præter Secretarium ipſum, cujus partes erunt in tabulas referre Conſultorum ſententias, quas deinde ad Congregationem Cardinalium mittet, cum Relatoris Cenſura. In generali demum Congregatione omnia illa ſervari debebunt, quæ ſuperius ſtatuta ſunt pro Congregatione Sancti Officii circa Librorum examen. Ac quemadmodum ad Aſſeſſorem Sancti Officii pertinet, de actis in Congregatione Summum Pontificem certum reddere; ita ad Secretarium Congregationis Indicis ſpectabit, quoties hæc Librum aliquem proſcribendum, aut emendandum cenſuerit, ejuſdem Pontificis aſſenſum, prævia diligenti actorum omnium relatione exquirere.*

Quo-

Quoniam vero in Congregatione Indicis de ſola Librorum prohibitione agitur, nonnulla hoc loco adjungenda judicavimus, eidem Congregationi potiſſimum uſui futura, quæ tamen ab altera etiam Congregatione Sancti Officii, dum in hujus quoque generis cauſſis ſe immiſcet, ubi ſimiles rerum circumſtantiæ ſe offerant, æque obſervanda erunt. Quotieſcumque agatur de Libro Authoris Catholici, qui ſit integræ famæ, & clari nominis, vel ob alios editos libros, vel forte ob eum ipſum, qui in examen adducitur, & hunc quidem proſcribi oporteat; præ oculis habeatur uſu jamdiu recepta conſuetudo probibendi librum, adjecta clauſula: Donec corrigatur, *ſeu* donec expurgetur, *ſi locum habere poſſit, nec grave quidpiam obſtet, quo minus in caſu, de quo agitur, adhiberi valeat. Hæc autem conditione proſcriptioni adjecta, non ſtatim edatur Decretum, ſed ſuſpenſa illius publicatione, res antea cum Authore, vol quovis altero pro eo agente, & rogante, communicetur, atque ei quid delendum, mutandum, corrigendumve fuerit, indicetur. Quod ſi nemo Authoris nomine compareat, vel ipſe, aut alter pro eo agens, injunctam correctionem libri detrectet, congruo definito tempore Decretum edatur. Si vero idem Author, ejuſque Procurator, Congregationis juſſa fecerit, hoc eſt novam inſtituerit Libri editionem cum opportunis caſtigationibus, aut mutationibus; tunc ſupprimatur proſcriptionis Decretum; niſi forte prioris Editionis exemplaria magno numero diſtracta fuerint; tunc enim ita Decretum publicandum erit, ut omnes intelligant, primæ Editionis exemplaria dumtaxat interdicta fore, ſecundæ vero jam emendatæ permiſſa.*

Conqueſtos ſcimus aliquando nonnullos, quod Librorum judicia, & proſcriptiones, inauditis Authoribus, fiant, nullo ipſis loco ad defenſionem conceſſo. Huic autem querelæ reſponſum fuiſſe novimus, nihil opus eſſe Authores in judicium vocare, ubi non quidem de eorum perſonis notandis, aut condemnandis agitur, ſed de conſulendo Fidelium indemnitati, atque avertendo ab ipſi periculo, quod ex nocua Librorum Lectione facile incurritur; Si qua vero ignominiæ labe Authoris nomen ex eo aſpergi contingat, id non directe, ſed oblique ex libri damnatione conſequi. Qua ſane ratione minime improbandas cenſemus hujuſmodi Librorum prohibitiones, inauditis Authoribus, factas; quum præſertim credendum ſit, quidquid pro ſe ipſo, aut pro doctrinæ ſuæ defenſione potuiſſet Author afferre, id minime a Cenſoribus, atque Judicibus ignoratum, neglectumve fuiſſe. Nihilo tamen minus, quod ſæpe alias, ſummæ æquitatis, & prudentiæ ratione, ab eadem Congregatione factum fuiſſe conſtat, hoc etiam in poſterum ab ea ſervari magnopere optamus, ut quando res ſit de Authore Catholico, aliqua nominis, & meritorum fama illuſtri, ejuſque opus, demptis demendis, in pubitcum prodeſſe poſſe dignoſcatur, vel Authorem

ipſum

ſum ſuam cauſam tueri volentem audiat , vel unum e Conſultoribus deſignet, qui ex Officio *Operis patronium , defenſionemque ſuſcipiat.*

Quemadmodum vero, ubi de Congregatione Sancti Officii agebamus, eidem Nos ſemper interfuturos recepimus, quotieſcumque de Libro, cujus materia gravioris momenti ſit, judicium agatur ; quod erit Nobis facillimum , quum eadem Congregatio qualibet Feria quinta coram Nobis habeatur; ſic & Indicis Congregationi præſentiam Noſtram impendere parati ſumus, quoties rei gravitas id promereri videbitur. Neque enim id opus eſſe dicendum eſt, quum vel heretici hominis Liber denunciatur , in quo Author errores Catholico dogmati adverſantes conſulto tradit, aut tuetur ; vel Opus aliquod in examen adducitur, quo rectæ morum regulæ labefactantur, ac vitiis, & corruptelis fomenta præbentur. In his enim caſibus, ne illas quidem, quas ſupra ſcripſimus , accuratiores cautelas adhibere neceſſe erit ; ſed heretico dogmate, vel pravo moris incitamento ſemel comperto, proſcriptionis Decretum illico faciendum erit , juxta primam, ſecundam, & ſeptimam Indicis Regulas , Sacroſancti Tridentini Concilii juſſu editas, atque vulgatas.

Quum in prælaudata Congregatione Sancti Officii ſeveriſſimis legibus cautum ſit, ne de rebus ejuſdem Congregationis quiſquam cum alio extra illam loquatur ; Nos hanc eamdem ſilentii legem a Relatoribus, Conſultoribus, & Cardinalibus Congregationis Indicis religioſe cuſtodiendam præcipimus. Illius tamen Secretario poteſtatem facimus , ut animadverſiones in libros cenſuræ ſubjectos, eorum Authoribus , vel aliis illorum nomine agentibus, & poſtulantibus, ſub eadem Secreti lege communicare queat: ſuppreſſis ſemper Denunciatoris , Cenſoriſque nominibus.

Examinandis , corrigendiſque Libris , peropportuna ſunt, quæ decem Regulis Indicis a Patribus Tridentinæ Synodi confectis, atque citatis continentur. In Inſtructione autem felicis recordationis Clementis Papæ VIII. eiſdem Regulis adjecta, Tit. de Correctione Librorum §. V. *Epiſcopis, & Inquiſitoribus cura committitur, ut ad Librorum edendorum examen* ſpectatæ pietatis, & doctrinæ Viros adhibeant , de quorum fide & integritate ſibi polliceri queant, nihil eos gratiæ daturos, nihil odio , ſed omni humano affectu poſthabito, Dei dumtaxat gloriam ſpectaturos , & fidelis populi utilitatem. *His porro virtutibus, animique dotibus, ſi non majori, at pari certe de cauſa, præſtare oportet hujus Noſtræ Congregationis Reviſores, & Conſultores. Quumque eos omnes, qui nunc hujuſmodi munera obtinent, tales eſſe non ignoremus; optandum, ſperandumque eſt, non abſimiles deinceps futuros, qui ad id eligentur: homines nimirum vitæ integros, probatæ doctrinæ, maturo judicio, incorrupto affectu, ab omni partium ſtudio, perſonarumque acceptio-*

ne

tes, non paucas eſſe opiniones, quæ uni Scholæ inſtituto, aut Nationi certo certiores videntur; & nihilominus, ſine ullo Fidei, aut Religionis detrimento, ab aliis Catholicis viris rejiciuntur, atque impugnantur, oppoſitæque defenduntur, ſciente, ac permittente Apoſtolica Sede, quæ unamquamque opinionem hujuſmodi in ſuo probabilitatis gradu relinquit.

IV. Hoc quoque diligenter animadvertendum monemus, haud rectum judicium de vero Authoris ſenſu fieri poſſe, niſi omni ex parte illius Liber legatur, quæque diverſis in locis poſita, & collocata ſunt, inter ſe comparentur; univerſum præterea Authoris conſilium, & inſtitutum attente diſpiciatur; neque vero ex una, vel altera propoſitione a ſuo contextu divulſa, vel ſeorſim ab aliis, quæ in eodem Libro continentur, conſiderata, & expenſa, de eo pronunciandum eſſe: ſæpe enim accidit, ut quod ab Authore in aliquo Operis loco perfunctorie, aut ſubobſcure traditum eſt, ita in alio loco diſtincte, copioſe, ac dilucide explicetur, ut offuſæ priori ſententiæ tenebræ, quibus involuta, pravis ſenſus ſpeciem exhibebat, penitus diſpellantur, omniſque labis expers propoſitio dignoſcatur.

V. Quod ſi ambigua quædam exciderint Authori, qui alioquin Catholicus ſit, & integra Religionis, doctrinæque fama, æquitas ipſa poſtulare videtur, ut ejus dicta benigne, quantum licuerit, explicata, in bonam partem accipiantur.

Has porro, ſimileſque regulas, quæ apud optimos Scriptores de his agentes facile occurrent, ſemper animo propoſitas habeant Cenſores, & Conſultores, quo valeant in hoc graviſſimo judicii genere, conſcientiæ ſuæ, Authorum famæ, Eccleſiæ bono, & Fidelium utilitati conſulere. Duo autem reliqua ſunt in eum finem plane opportuna, quæ hoc loco adjungenda omnino eſſe judicamus.

Prodeunt aliquando Libri, in quibus falſa, & reprobata dogmata, aut ſyſtemata Religioni, vel moribus exitioſa, tamquam aliorum inventa, & cogitata, exponuntur, & referuntur, abſque eo, quod Author, qui Opus ſuum pravis hujuſmodi mercibus onerare ſatagit, ea refutandi curam in ſe recipiat. Putant vero, qui talia agunt, nulli ſeſe reprehenſioni, aut cenſuræ obnoxios eſſe, propterea quod de alienis, ut ajunt, opinionibus nihil ipſi affirment, ſed hiſtorice agant. At quidquid ſit de eorum animo, & conſilio, atque perſonali in eos animadverſione, de qua viderint, qui in Tribunalibus ad coercenda crimina inſtitutis jus dicunt: dubitari certe non poteſt, magnam ejuſmodi Libris in Chriſtianam Rempublicam labem, ac perniciem inferri; quum incautis Lectoribus venena propinent, nullo exhibito, vel parato, quo præſerventur, antidoto. Subtiliſſimum hoc humanæ malitiæ inventum, ac novum ſeductionis genus, quo ſimplicium mentes facile implicantur, quam dili-

gen-

gentiſſime Reviſores advertant, ac cenſuræ ſubjiciant; ut vel hujuſmodi Libri, ſi aliqua ex ipſis capi poſſit utilitas, emendentur, vel in vetitorum Indicem omnino referantur.

In ea, quam ſuperius laudavimus, Prædeceſſores Noſtri Clementis Papæ VIII. Inſtructione Tit. de correct. lib. §. 2. *ſapientiſſime cautum legitur, ut* quæ famæ proximorum, præſertim Eccleſiaſticorum, & Principum detrahunt, boniſque moribus, & Chriſtianæ diſciplinæ ſunt contraria, expungantur. *Et paulo poſt*: Facetiæ etiam, aut dicteria in perniciem, aut præjudicium famæ, & exiſtimationis aliorum jactata repudiantur. *Utinam vero in aſpectum, lucemque hominum Libri ejuſmodi in hac temporum licentia, & pravitate non efferrentur, in quibus diſſidentes Authores mutuis ſe jurgiis, conviciiſque proſcindunt; aliorum opiniones nondum ab Eccleſia damnatas cenſura perſtringunt; adverſarios, eorumque Scholas, ac Cœtus ſugillant, & pro ridiculis ducunt, magno equidem bonorum ſcandalo, hæreticorum vero contemptu, qui digladiantibus inter ſe Catholicis, ſeque mutuo lacerantibus, plane triumphant. Etſi vero fieri non poſſe intelligamus, ut diſputationes omnes e mundo tollantur, præſertim quum Librorum numerus continenter augeatur*: Faciendi enim plures Libros nullus eſt finis, *ut eſt apud Eccleſiaſten* c. 12. *Compertum præterea Nobis ſit, magnam aliquando utilitatem ex iis capi poſſe: modum tamen in defendendis opinionibus, & Chriſtianam in ſcribendo moderationem ſervari merito volumus*: Non inutiliter (*inquit Auguſtinus in Enchirid. c. 59. prope finem*) exercentur ingenia, ſi adhibeatur diſceptatio moderata, & abſit error opinantium, ſe credere, quod neſciunt. *Qui veritatis ſtudium, & purioris Doctrinæ zelum, quo ſuarum ſcriptionum mordacitatem excuſent, obtendere ſolent, ii primum intelligant, non minorem habendam veritatis, quam Evangelicæ manſuetudinis, & Chriſtianæ Charitatis rationem. Charitas autem de corde puro, patiens eſt, benigna eſt, non irritatur, non æmulatur, non agit perperam, utque addit idem Auguſtinus Lib. contra Litteras Petiliani c. 19. n. 31.*) Sine ſuperbia de veritate præſumit, ſine ſævitia pro veritate certat. *Hæc magnus ille non veritatis minus, quam charitatis Doctor & ſcripto, & opere præmonſtravit. Nam in ſuis adverſus Manichæos, Pelagianos, Donatiſtas, alioſque tam ſibi, quam Eccleſiæ adverſantes, aſſiduis conflictationibus, id ſemper diligentiſſime cavit, ne quempiam eorum injuriis, aut conviciis læderet, atque exaſperaret. Qui ſecus ſcribendo, vel diſputando fecerit, is profecto nec veritatem ſibi præcipue cordi eſſe, nec charitatem ſectari ſe oſtendit.*

Ii quoque non ſatis idoneam, juſtamque excuſationem afferre videntur, qui ob ſingulare, quod profitentur, erga veteres Doctores ſtudium, eam ſibi ſcribendi rationem licere arbitrantur; nam ſi carpere novos audeant, forte

ab

ab lædendis veteribus ſibi minime temperaſſent, ſi in eorum tempora inciiiſſent; quod præclare animadverſum eſt ab Authore Operis imperfecti in Matthæum Homil. 42. Quum audieris, *inquit*, aliquem beatificantem antiquos Doctores, proba qualis ſit circa ſuos Doctores; Si enim illos, cum quibus vivit, ſuſtinet, & honorat, ſine dubio illos, ſi cum illis vixiſſet, honoraſſet: Si autem ſuos contemnit, ſi cum illis vixiſſet, & illos contempſiſſet: *Quamobrem firmum, ratumque ſit omnibus, qui adverſus aliorum ſententias ſcribunt, ac diſputant, id quod graviter, ac ſapienter a Ven. Servo Dei Prædeceſſore Noſtro Innocentio Papa XI. præſcriptum eſt in Decreto edito die ſecunda Martii Milleſimi ſexcenteſimi ſeptuageſimi noni* .... Tandem, *inquit*, ut ab injurioſis contentionibus Doctores, ſeu Scholaſtici, aut alii quicumque in poſterum abſtineant, ut paci, & charitati conſulatur, idem Sanctiſſimus in virtute Sanctæ Obedientiæ eis præcipit, ut tam in Libris imprimendis, ac manuſcriptis, quam in theſibus, ac prædicationibus, caveant ab omni cenſura, & nota, necnon a quibuſcumque conviciis contra eas propoſitiones, quæ adhuc inter Catholicos controvertuntur, donec a Sancta Sede recognitæ ſint, & ſuper eis judicium proferatur .... *Cohibeatur itaque ea Scriptorum licentia, qui, ut ajebat Auguſtinus Lib.* 12. *confeſſ. c.* 25. *n.* 34. Sententiam ſuam amantes, non quia vera eſt, ſed quia ſua eſt, *aliorum opiniones non modo improbant, ſed illiberaliter etiam notant, atque traducant. Non feratur omnino, privatas ſententias, veluti certa, ac definita Eccleſiæ Dogmata, a quopiam in Libris obtrudi, oppoſita vero erroris inſimulari; quo turbæ in Eccleſia excitantur, diſſidia inter Doctores aut ſeruntur, aut foventur, & Chriſtianæ Charitatis vincula perſæpe abrumpuntur.*

Angelicus Scholarum Princeps, Eccleſiæque Doctor, S. Thomas Aquinas, dum tot conſcripſit nunquam ſatis laudata volumina, varias neceſſario offendit Philoſophorum, Theologorumque opiniones, quas veritate impellente refellere debuit. Cæteras vero tanti Doctoris laudes id mirabiliter cumulat, quod adverſariorum neminem parvipendere, vellicare, aut traducere viſus ſit, ſed omnes officioſe, ac perhumaniter demereri; nam ſi quid durius, ambiguum, obſcurumve eorum dictis ſubeſſet, id leniter, benigneque interpretando, emolliebat, atque explicabat. Si autem Religionis, ac Fidei cauſa poſtulabat, ut eorum ſententiam exploderet, ac refutaret, tanta id præſtabat modeſtia, ut non minorem ab iis diſſentiendo, quam Catholicam veritatem aſſerendo, laudem mereretur. Qui tam eximio uti ſolent, ac gloriari Magiſtro (quos magno numero eſſe, pro ſingulari noſtro erga ipſum cultu, ſtudioque, gaudemus) ii ſibi ad æmulandum proponant tanti Doctoris in ſcribendo moderationem, honeſtiſſimamque cum adverſariis agendi, diſputandique rationem.

Ad

Ad hanc cæteri quoque ſeſe componere ſtudeant, qui ab ejus Schola, doctrinaque recedunt; Sanctorum enim virtutes omnibus in exemplum ab Eccleſia propoſitæ ſunt: Quumque Angelicus Doctor Sanctorum Albo adſcriptus ſit, quamquam diverſa ab eo ſentire liceat, ei tamen contrariam in agendo, ac diſputando rationem inire omnino non licet. Nimium intereſt publicæ tranquillitatis, proximorum ædificationis, & Charitatis, ut e Catholicorum ſcriptis abſit livor, acerbitas, atque ſcurrilitas a Chriſtiana inſtitutione, ac diſciplina, & ab omni honeſtate prorſus aliena. Quamobrem in hujuſmodi Scriptorum licentiam graviter pro munere ſuo cenſuram intendant Reviſores Librorum, eamque Congregationis Cardinalibus cognoſcendam ſubjiciant, ut eam pro zelo ſuo, & poteſtate coerceat.

Quæ hactenus a Nobis propoſita, ac conſtituta ſunt, Prædeceſſorum noſtrorum Decretis plane conſona, Congregationum quoque noſtrarum legibus, & conſuetudinibus comprobata, in Librorum examine, ac judicio inſtituendo, Apoſtolica authoritate deinceps ſervari decernimus: Mandantes univerſis, & ſingulis, qui in præfatis Congregationibus locum obtinent, ſeu illis quomodolibet operam ſuam præſtant, ut adverſus præmiſſa ſic a Nobis ſtatuta nihil edicere, innovare, decernere, aut intentare præſumant, abſque noſtra, vel Succeſſorum noſtrorum pro tempore exiſtentium Romanorum Pontificum expreſſa facultate.

Non obſtantibus contrariis quibuſvis etiam Apoſtolicis Conſtitutionibus, & ordinationibus, necnon earumdem Congregationum, etiam Apoſtolica authoritate, ſeu quavis firmitate alia roboratis Decretis, uſibus, ſtilis, & conſuetudinibus etiam immemorabilibus, cæteriſque in contrarium facientibus quibuſcumque.

Nulli ergo omnino Hominum liceat paginam hanc Noſtrorum Decretorum, Mandatorum, Statutorum, voluntatum, ac derogationum infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem Omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum.

Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem, Anno Incarnationis Dominicæ Milleſimo ſeptingenteſimo quinquageſimo tertio, ſeptimo Idus Julii, Pontificatus Noſtri Anno Tertiodecimo.

CAPUT III.

De authoritate Decretorum libros vetantium, de pœnis in eos latis, qui hujuſmodi libros legant, retineant &c.

IN primo Capite oſtendimus, antequam inventa eſſet ars typographica, Eccleſiæ curam univerſim fuiſſe, ut igne perderet hæreticorum, alioſque Religioni, ac pietati ini-

inimicos libros, vocato multoties in ſubſidium brachio ſæculari, & Eccleſiaſticis quandoque cenſuris adhibitis, ut hujuſmodi libros detegeret, ut excitaret Epiſcopos ad eorumdem inquiſitionem, Fideleſque ad eos Epiſcopis deferendos, ut comburerentur. Id autem non ita intelligant, velim, quaſi illorum lectio vetita non eſſet, ſed ſola librorum combuſtio decerneretur. Nam regula generalis erat, ut ex S. Gregorio Magno lib. 7. epiſt. 48. colligitur, *damnato Authore, damnari ejus ſcripturas, & libros, & opera*, in quibus errores eſſent, quorum cauſa damnaretur. Quæ vero damnatio fuiſſet operum, ſi retineri, ac legi potuiſſent? Imo dum ſub anathematis pœna Authores damnati eſſent, eiſdem pœnis ſubjectos fuiſſe arbitror tenentes, legenreſque eorum libros. Præſertim quum eorum fautores haberentur, quorum apud ſe haberent, ac legerent libros. In altero autem Capite oſtendimus, poſt illius artis inventionem, & poſtquam tot hæreſes in ſchiſmata diviſere Chriſtianos, conſueviſſe utique nonnullos libros juxta antiquam conſuetudinem comburi, at fieri non potuiſſe, ut hac via e Fidelium manibus omnino præriperentur; quamobrem nova opus fuiſſe diſciplina; quam quidem ſingulari Apoſtolicæ Sedis cura ſtabilitam, ac abſolutam fuiſſe demonſtravimus. In hoc itaque primum de diſciplina, pœniſque conſtitutis, deque obligatione agimus, quæ ex decretis libros vetantibus oritur.

Primum itaque Lex in Concilio Lateranenſi ſub Leone X. lata, inculcata in Concilio Tridentino, atque in Indice renovata, contra Typographos, qui libros evulgent, qui prius ab illis non ſint approbati, quibus hoc munus commiſſum eſt, pœnam conſtituit contra illius violatores, *amiſſionis omnium librorum, eorumque publicæ combuſtionis, ac centum ducatorum*. Item *excommunicationis*, & integri anni *ſuſpenſionis* ab officio, & exercitio Typographico, præter pœnas arbitrio Epiſcoporum contumacibus infligendas.

Deinde in legentes, tenentes, ac imprimentes libros prohibitos variæ conſtitutæ ſunt pœnæ, pro varietate librorum; nonnulli enim ſub *excommunicatione* vetantur, quæ *Bulla Cœnæ* continetur, quæque eſt Romano Pontifici reſervata. Alii vero ſub pœna excommunicationis, quæ in Regulis Indicis exprimitur, prohibiti ſunt, quæ tamen excommunicatio nulli reſervatur: alii denique ſub pœna tantum peccati mortalis, aliiſque pœnis arbitrio Epiſcopi contumacibus infligendis. Ne vero Lectores cum P. Concina tom. 1. Theolog. Chriſt. lib. 1. diſſ. 2. pag. 221. putent, etiam libros omnes Catholicos, quacumque ex cauſa prohibitos, vetari ſub peccato mortali, & excommunicatione non reſervata; placet hic in medium proferre verba Conſtit. Pii Papæ IV. incip. *Dominici Gregis Si quis*, inquit, *adverſus eas regulas, prohibitionemque fecerit, is quidem, qui hæreticorum libros, vel*

cu-

cujuſvis Authoris ſcripta propter hæreſim, aut falſi dogmatis ſuſpicionem damnata, atque prohibita legerit, habueritve, ipſo jure in excommunicationis pœnam incidat, eamque ob cauſam in eum tamquam de hæreſi ſuſpectum inquiri, & procedi liceat: præter alias pœnas ſuper hoc ab Apoſtolica Sede, ſacriſque Canonibus conſtitutas. Qui autem libros alia de cauſa prohibitos legerit, habueritque, præter peccati mortalis reatum, Epiſcoporum arbitrio ſevere ſe noverit puniendum.

In excommunicationem Bullæ Cœnæ incurrunt legentes, retinentes quoſcumque libros Lutheri, Calvini, aliorumque Hæreſiarcharum, de quocumque argumento tractantes, ſive ex profeſſo de Religione agant, ſive non: ſive hæreſes inſperſas habeant, ſive non. Hoc autem nomine deſignantur, qui novas hæreſes, & ſectas condiderunt, aut veteres jam ſepultas, & extinctas iterum inſtaurarunt, aut ſuſcitarunt. Quod quidem nomina ipſa deſignant Hæreſiarchæ, Capitis, & Ducis in prima regula Indicis expreſſa. Eamdem excommunicationem trahunt legentes, habenteſque libros quorumcumque hæreticorum ex profeſſo de Religione tractantes. Tractant autem ex profeſſo de Religione, agentes de Sacra Scriptura, de Theologia Dogmatica, Scholaſtica, & Morali, de Jure Canonico, de Hiſtoria Eccleſiaſtica, de Clericis, & Monachis, de Sanctorum Cultu, de Sacramentis, de Sacris Ritibus, deque aliis ad Religionem pertinentibus. Itaque, qui *ſcienter*, hoc eſt ſcientes Authores eſſe hæreticos, vel libros eſſe ab Eccleſia vetitos, hujuſmodi libros legunt ſine debita licentia, ſive id ex mera curioſitate, ſive etiam animo refellendi errores id agant, excommunicationem antea dictam ſubeunt; dummodo parvitas materiæ non excuſet. Eamdem incurrunt eoſdem ementes, etiam ad merum ornatum Bibliothecæ, imo & qui apud alios quoque retineant, qui facultatem habeant, retento dominio, niſi id per breve ſit temporis ſpatium, quod aliquantulum extendi poteſt, dum juſta cauſa adſit ſpei obtinendæ facultatis. Extenditur quoque excommunicatio illa ad eos, qui operam ad horum librorum editionem conferant, ut ſunt Typographus, qui ſumptus ſuppeditat, qui æneas litteras jungunt, & componunt, qui prælo excudunt, quique typos perlegunt, & corrigunt. Ac demum ad eos, qui hujuſmodi libros defendant. Defendere autem dicuntur libros, qui eorum prohibitionem impediant, quia eoſdem utiles, bonoſque eſſe, non vero damnandos prædicent; aliaque agant, quæ ad illorum detentionem pertineant. Ii omnes in duplicem excommunicationem incidunt, alteram Bullæ, cujus abſolutio Summo Pontifici reſervata eſt, alteram Indicis, quæ non eſt reſervata.

Dum vero libri ſint ab hæretico homine conſcripti, de Religione vero non tractent, ſed Philoſophiam, Rhetoricam, Hiſtoriam prophanam, Medicinam, aliamque inferiorem facultatem exponant, ſi a Theologis, aliiſque

juſ-

juſſu Epiſcoporum, vel Inquiſitorum examinati, approbatique ſint, omnino permittuntur. Tunc enim præſumitur, aut nullos habuiſſe errores, aut fuiſſe jam expurgatos. Quia vero quotquot exeunt ex hæreticorum officinis, juxta præſcriptam regulam Indicis editi non ſunt, omnes cujuſque argumenti per regulam X. proſcripti eſſe videntur. Sed ad Catholicorum loca delati univerſim veluti permiſſi haberi ſolent, donec Eccleſiæ judicio in damnatorum catalogum referantur. Id autem non alia de cauſa, ut ego arbitror, niſi quod per Reviſores deputatus ad examen librorum, qui in Catholicorum Civitates introducuntur, veluti examinati, probatique habentur. Quamobrem graviter peccant Reviſores, ſi ſuſpectos hujuſmodi libros examinare negligant, ac Mercatores etiam librorum, aliique, qui ſcientes illos e ſuſpectis Typographiis prodiiſſe, eoſdem de induſtria deputatis Reviſoribus occultare ſtudent. Nam præter quam quod contra Eccleſiæ legem agunt libros illos examini ſubjicientem, in cauſa ſunt, ut noxii libri e ſimpliciorum manibus, aliiſque, quos ſeducere, ac depravare poſſint, juxta Eccleſiæ voluntatem non eripiantur. Peccant itidem, & quidem graviter, qui hujuſmodi libros legentes, in iiſque vel hæreſes, aut errores alios Religioni, pietatique contrarios offendentes, eos denunciare negligunt Sacræ Congregationi, vel Epiſcopis, aut Inquiſitoribus, ut in catalogum prohibitorum referantur. Imo ſi libri alieni etiam a Religione argumenti, de Philoſophia ex. gr. vel Jure Civili, tales ſint, ut hæreſes plures ſæpius inculcent, vel unam eandemque crebro inſerant, ac perſuadere conentur, ſicuti paſſim uſuvenire ſolet Novatoribus, ii habentur pro libris de Religione tractantibus, inquit doctiſſimus P. Gretſerus, ac jam damnati ſunt per generalem legem, tum Bullæ in Cœna Domini, tum Indicis, illoſque tenentes, ac legentes ſine neceſſaria licentia, poſtquam noverint hujuſmodi eſſe hæreſibus infectos, atque ab Eccleſia damnari hæreticorum libros, in pœnas incidunt illis legibus contentas. Nam omnium judicio, per hæreticorum libros, ii intelliguntur, qui de Religione tractant, & hæreſes continent, *non unam, vel alteram, ſed plures, & ſi eamdem ſæpius, & cum ſtudio repetitam, & inculcatam.* Hujuſmodi itaque libri, etſi in catalogo prohibitorum non leguntur, tamen ut hæreticorum libri ipſo jure damnati ſunt. Addit etiam citatus Gretſerus lectionem libri, qui de Religione non agat, ſe i aliquam hæreſim tantum obiter contineat, excommunicationem ſecum ferre Indicis tantum, *ob materiæ parvitatem.*

Si liber, qui de Religione non tractat, aut Catholici Authoris, ſub excommunicatione prohibeatur, reſervationis vero, ac Bullæ Cœnæ mentio non fiat, excommunicatio illa reſervata non eſt.

„ NOTA. 1. In Bulla Cœnæ non prohibentur libri Ethnicorum,
„ Judæorum, & Mahometanorum. Nam ii hæreticorum nomine

„ non veniunt. Libri de Aſtrologia judiciaria, ac divinatione de rebus contingenter futuris, prohibentur a Sixto V. ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ Summo Pontifici reſervatæ. Celebriores Theologi cenſent, nomine librorum hæreticorum venire etiam libros Photianorum, Armenorum, Jacobitarum, & recentiorum Neſtorianorum, quia ii non ſunt ſub obedientia Romani Pontificis, ſicut hæretici, atque eorum libri ita Religioni ſunt inimici, & ad ſeducendum apti, ut præſumi omnino debeat, Eccleſiam, & Apoſtolicam Sedem, illorum quoque lectionem vitare voluiſſe. Hæc quantum ad pœnas: nunc de Decretorum vi, & authoritate agendum eſt. Id vero nonnullorum dubiorum ſolutione præſtabimus.

„ NOTA 2. Conſtit. pluries citat. *Omnium ſimilitudinum*, Chriſtifidelibus in Regno Madurienſi, aliiſque finitimis Regionibus interdicitur, *Gentilium libros legere, & retinere ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ; niſi prius habita licentia Parochi, ſive Miſſionarii curam animarum exercentis, quorum prudentiæ committitur facultas ſuper hoc diſpenſandi, & libros (qui forte ſunt) noxia ſuperſtitione vacuos, nihil contra bonos mores tractantes, pro Chriſtianorum uſu ſeligendi, eorumque lecturam permittendi.*

Quæſt. I. *Utrum in prohibitione libri etiam manuſcripta prohibita cenſeantur?*

Reſp. Affirm. Nam vel libri ſunt hæreticorum, qui de Religione tractent, vel ſunt libri Catholicorum in catalogum prohibitorum Eccleſiæ ſententia relati. Utrique autem prohibiti ſunt ſive manuſcripti, ſive typis editi circumferantur. Ad hæreticorum libros quod ſpectat, quis ignoret ab Eccleſia in Bulla Cœnæ, & in generalibus regulis Indicis omnes damnari hæreticorum libros, *qui de Religione ex profeſſo tractant?* Itaque ſi manuſcripta hæreticorum de Religione ex profeſſo agant, dubitari non poteſt, quin generali illa lege prohibita fuerint. Deinde nemo negat, librorum nomine etiam manuſcripta venire, quæ hoc nomine deſignabantur, dum nondum haberetur ars typographica, ac etiam nunc exprimi ſolent. Denique nemo ignorat, Eccleſiam hos proſcribere libros, ut a periculis, quæ ex eorumdem lectione imminent, Fideles liberet.

Itaque Eccleſiæ finis fuit hac prohibitione Fideles a lectione Scriptorum hæreticorum avocare, ne ſimpliciores corrumperentur, neve ipſi etiam docti in varios errores abirent, ut loquitur Pius IV. in ſæpe citata Conſtitutione. At ſi manuſcripta non prohibuiſſet, incommoda hæc non evitaret. Nam poſſent hæretici ſola manuſcripta divulgare, aut alii curare poſſent, ut hæreticorum libri ita deſcriberentur, ſicque omnem prohibitionem eludere. Accedit etiam, quod Eccleſia per hanc prohibitionem non minorem adhibeat ſollicitudinem, quam adhibuiſſet ante inventionem artis typographicæ, ut a Fidelium manibus noxios libros praripiat. Ergo omnem prorſus lectionem vetat etiam manuſcripti. Ita ſane omnes doctores, & qui ſunt in hiice rebus magis verſati ſentiunt,

&

& ut nimis laxam contrariam opinionem rejiciunt, atque ut omnino commentitiam habent declarationem Sacræ Congregationis ab Adverſariis adſertam.

Si liber vero prohibitus aut de Religione non tractet, vel ſit Authoris Catholici, quum non damnatus ſit, quia typis editus; ſed ob noxiam quam habet doctrinam, quis non videat etiam manuſcriptum prohibitum eſſe?

Quæſt. II. *Utrum libri Catholicorum prohibiti in uno, ſint etiam in alio Idiomate vetiti?*

Reſp. Affirm. Nam regula præſcripta a Clemente VIII. §. 6. ita habet: *In univerſum autem de malis, & pernicioſis libris id declaratur, atque ſtatuitur, ut qui certa lingua initio editi, & deinceps prohibiti, ac damnati a Sede Apoſtolica ſunt, eoſdem quoque in quamcumque poſtea vertantur linguam, cenſeri ab Apoſtolica Sede ſub eiſdem pœnis interdictos, & damnatos.*

Quæſt. III. *Quinam concedere debeat legendi libros prohibitos facultatem?*

Reſp. Jus conceſſum Epiſcopis, & Inquiſitoribus ſublatum eſſe per Conſtitutionem Gregorii Papæ XV. incipientem: *Apoſtolatus Officium*, in qua ſtatuitur, *ne de cætero ſimiles licentiæ, niſi a Congreg. Sancti Officii concedantur.* Deinde iſtud idem jus conceſſum fuit Sac. Congr. Indicis, habetque Magiſter Sac. Palatii pro Roma, & ejus Diſtrictu. Hoc autem notatum volui, ut Lectores intelligant non poſſe locorum Ordinarios hanc licentiam concedere, niſi illius concedendæ facultatem habuerint ab Apoſtolica Sede, *quia inferior non poteſt legem Superioris tollere, neque abſolvere a reſervatis Papæ*; ut optime advertit Navarr. lib. 1. conſil. tit. 2. conſil. 1. q. 33. & quia per ſuperiorem Conſtitutionem hujuſmodi jus Apoſtol. Sedi reſervatur.

Quæſt. IV. *Utrum decreta, quibus Romæ prohibentur libri, obligent omnes omnino Fideles?*

Reſp. Affirmat. Primum id liquet ex verbis ſupra citatis regulæ Clementis Papæ VIII. ubi dicitur libros prohibitos a Sede Apoſtolica, in quamcumque vertantur linguam, *cenſeri ab eadem Sede ubique gentium ſub eiſdem pœnis interdictos, & damnatos*. Deinde hujuſmodi Decreta approbari ſolent à Summis Pontificibus, ac de re ſunt, quæ ad omnes Fideles pertinet, cujuſmodi eſt Fidei, & morum doctrina. Quis vero dicat, Decreta edita a ſummis viris, quales ſunt Cardinales, & approbata a Summo Pontifice, qui, fatentibus omnibus Catholicis, authoritatem, & juriſdictionem habet in univerſam Eccleſiam, vim non habere obligandi omnes Fideles? Ab eo enim approbata vulgantur, qui poteſtatem, & animum obligandi habet. Nec dicas recepta non eſſe, vel non eſſe ſatis vulgata. Quis enim dicat ex ovium acceptatione vim pendere legum, quas pro communi bono Supremus Eccleſiæ Paſtor conſtituat, quibus velit omnes omnino obligare? Vel ſatis vulgata non eſſe Decreta

quæ ita publicantur, ut facile ad omnium notitiam pervenire poſſint? Nam præterquam quod Decreta hujuſmodi typis conſignantur, ut facile per manus Epiſcoporum ad omnium notitiam pervenire poſſint, libri proſcripti Indici librorum prohibitorum inſeruntur, ex quo Fideles omnes facile intelligere poſſunt, quinam ſint libri Apoſtolicæ Sedis Decreto damnati.

Denique id eadem Sac. Congr. definivit die 4. Decemb. anni 1674. in ſolutione dubiorum, quæ fuerant ex parte Epiſcopi Malacenſis propoſita, quorum primum erat: An Decreta Sac. Congreg. obligent etiam in Regnis Hiſpaniarum? Alterum vero: An Epiſcopi procedere poſſint contra transgreſſores horum Decretorum? *Sacr. Congr. reſpondit ad* 1. *id non poſſe verti in dubium, quum Decreta hujus Congregationis obligent univerſos Chriſtianos. Ad* 2. *quod Epiſcopi poſſunt procedere contra tranſgreſſores, utendo propria authoritate.*

„ NOTA. Si alicubi ex Sedis Apoſtolicæ indulgentia, vel tolerantia uſu receptæ non ſint regulæ Indicis, ac Bulla Cœnæ, id unice inferri poterit, legentes libros prohibitos non incurrere in cenſuras in illis expreſſas. At certum eſt graviter peccare contra Eccleſiæ præceptum, quæ ſemper vetuit horum librorum lectionem, quæque eamdem per Romanum Pontificem inculcat, & renovat. Hinc boni, probique Catholici ex omnibus partibus recurrere ſolent ad Apoſtolicam Sedem, vel ad habentes ex ea facultatem, ut legendi vetitos libros licentiam obtineant. Reliqua vide apud Authorem.

Quæſt. IX. *Quid eſt Apoſtaſia a Fide?*

Reſp. Eſt totalis defectio, ſeu receſſus a Fide Chriſtiana per Baptiſmum ſuſcepta. Iiſdem omnino pœnis, quibus hæreſis ſubjicitur: nam eſt vere hæreſis, quum diſcedatur a Fide ſuſcepta: quod autem diſcedatur totaliter, eſt augmentum quoddam in eadem ſpecie.

Præter illam, triplex eſt alia Apoſtaſia, nempe ab obedientia, ab ordine Clericali, & a ſtatu Religionis. Apoſtaſia ab obedientia, ſi late ſumatur, reperitur in omni peccato mortali: ſi ſtricte, conſiſtit in eo, quod quis juſtis præceptis ſuperiorum ſuorum ſe opponit, & obedire recuſat. Apoſtaſia ab Ordine conſiſtit in eo, quod quis ſacro Ordine initiatus, deſerit habitum Clericalem, ut more laici vivat. Apoſtaſia a Religione eſt receſſus a ſtatu Religioſo ad ſtatum vitæ ſæcularis, dimiſſo habitu Religionis, vel cum animo non redeundi.

„ (*) NOTA. Qui a Turcis capti ſunt in puerili ætate, nec de rebus Fidei ad ſalutem neceſſario credendis unquam edocti, putaverunt ſectam Mahometanam eſſe bonam, & ſecundum eam viventes ſalvari: ſi redeunt ad Fidem Catholicam, non abjurant, ſed expediuntur cum profeſſione Fidei, abſolutione a cenſuris ad cautelam, & cum inſtructione. Congreg. S. Officii 22. Maji 1604. Non enim cenſentur Apoſtatæ formales, quia nihil de Fide audierunt, defuitque vox exterius docens. Si autem in Apoſtaſiam

„ in-

„ inciderunt adulti, aut ſcienter ratum habuerunt Apoſtaſiæ deli„ ctum, recipiendi ſunt tamquam Apoſtatæ formales, cum com„ minatione pœnarum in caſu relapſus. Eadem Congreg. die 18. „ Septemb. 1577. Numquam tamen Apoſtatæ a Fide Catholica, „ capti a Chriſtianis ſuper naves Turcarum permittuntur redimi a „ Turcis. Eadem Congreg. die 29. Martii 1591. adeo ut quum „ Turcæ declaraſſent cuidam Reipublicæ ſe non permiſſuros redimi „ illius ſubditos in captivitate manentes, niſi fas ſibi eſſet redime„ re quemdam Apoſtatam Chriſtianum ab ejus triremibus captum, „ Congreg. S. Officii facultatem ab eadem Republica petitam reſti„ tuendi Turcis eumdem Apoſtatam denegavit die 15. Novemb. „ 1607.

„ Quæres, *An Apoſtatæ a Fide, ſi deinde capiantur a Chriſtia„ nis ſuper navigiis Turcarum libertate donandi ſint, vel rema„ neant ſervi?*

„ *Reſp.* Si capti ſunt in puerili ætate, & apoſtatarunt, rema„ nent liberi. Eadem Congreg. die 8. Febr. 1624. Si Adulti, di„ ſtinguo; ſi quidem piraticam exercentes contra Chriſtianos, ſunt „ captivi; Si autem capiantur ſuper navigio mercatore non apto „ ad pugnandum contra Chriſtianos, retinendi non ſunt ut captivi „ ſub prætextu Apoſtaſiæ. Eadem Sac. Congregatio die 17. Martii „ 1649. & 15. Julii 1653. Rurſus quum capiantur pugnantes contra „ Chriſtianos, inſpiciendum, an coacte pugnaverint: Si quis enim „ probaret navem aſcendiſſe, ut facilius ad Chriſtianorum Regio„ nes tranſiens, Catholicæ Fidei ſe reſtituat, atque piraticam ar„ tem adverſus Chriſtianos coacte exercuiſſet, reconciliandus eſſet, „ atque libertate donandus. Eadem Congreg. S. Officii die 1. Febr. „ 1629.

Adulti, qui a Chriſtiana Fide abſceſſerunt, ſi deinde ad eamdem revertantur, non tenentur Apoſtaſiam ſuam coram Infidelibus publice cum periculo vitæ retractare; ſed ſatis eſt, ut coram Fidelibus expreſſe id faciant: implicite vero apud Infideles deponendo habitum, qui ſit proteſtativus falſæ ſectæ; & abſtinendo ab actibus Infidelitatis. Ita reſpondit Sacr. Congreg. Sancti Officii ad 1. ex dubiis propoſitis a P. Franciſco Longobardo Ordinis Minorum Miſſionario Tuneti in Africa. Dubium autem propoſitum hoc erat: utrum Apoſtatæ a Fide ad pœnitentiam redeuntes cogendi ſint ad retractandum explicite, & publice coram Infidelibus cum periculo vitæ, ſicut negarunt fidem; an vero ſufficiat coram Fidelibus publice, & explicite abjurare Apoſtaſiam in propriis balneis (quæ ſunt captivorum carceres), & implicite apud Infideles abſtinendo ab actibus infidelitatis, & deponendo habitum? *Sac. Congreg. cenſuit Apoſtatas a Fide ad pœnitentiam redeuntes non teneri ad abjurandam Apoſtaſiam publice coram Infidelibus, ſed ſufficere, ut eam abjurent in balneo coram Fidelibus, abſtinendo ab actibus infidelitatis, & deponendo habitum Infidelium, quatenus ſit proteſtativus falſæ Religionis: Si vero ſit æquivocus, poſſe deferre; quod ſi illa delatione ratione perſonæ aliqua oriatur ſuſpicio, teneri aufugere, quum primum poterint.*

Quia vero aliquando contingere ſolet, ut Apoſtatæ pœnitentes in diſcrimine vitæ conſtituti accerſant Miſſionarium, a quo ſecretam petunt abſolutionem, ne ſi moriturus ſuam pœnitentiam aperiens, ad actus falſæ Religionis inducatur ab Infidelibus, propterea laudatus P. Longobardus petiit tertio loco a Congr. S. Officii: Quomodo ſe gerere debeat Confeſſarius erga Apoſtatas pœnitentes in articulo mortis conſtitutos, quum ab illis ſecreto accerſitur, ut ſecreto abſolvat: Ratio difficultatis eſt, quia in illo articulo ſolent ab Infideli familia, vel Sacerdotibus induci ad actus falſæ Religionis, nec poſſunt abnuere abſque mortis periculo. Sacr. Congreg. cenſuit, Confeſſarium debere abſolvere Pœnitentem Apoſtatam in articulo mortis conſtitutum, abjurata prius verbo Apoſtaſia in foro conſcientiæ. Et ſi per aliquod temporis ſpatium ſupervixerit, & poterit, relinquat chirographum ſuæ deteſtationis declarativum, ſaltem ſigno crucis conſcriptum. Quod ſi neque hoc poſſet, committat Confeſſario, ut ſuam abjurationem Fidelibus manifeſtet: Non autem teneri tunc Apoſtatam Pœnitentem in articulo mortis conſtitutum, & ſuadentibus Turcis, cum periculo vitæ Fidem Catholicam, quam tunc, abjurata Infidelitate, amplexus eſt, confiteri, ſed eorum ſuaſiones eludere, vel non reſpondendo, vel æquivocis verbis utendo.

Ad hanc quæſtionem iterum motam anno 1725. de Neophytis Tunkinenſibus apoſtatis ad Chriſtianam Religionem redeuntibus, Congreg. S. Officii die 29. Novembris ejuſdem anni confirmato Decreto mox allato in eamdem ſententiam reſpondit: Neophyti Tunkinenſes pro publica Apoſtaſia tenentur tantum ſemel abjurare coram Chriſtifidelibus: & abjuratione peracta, admittantur ad Confeſſiones Sacramentales injunctis pœnitentiis ſalutaribus arbitrio Confeſſarii, & ſervetur Decretum ab hac Sac. Congregat. editum die 18. Julii 1630. tenoris ſequentis, videlicet, Sacr. Congregat. cenſuit, Apoſtatas a Fide ad pœnitentiam redeuntes, ut ſupra. Subinde petenti Commiſſario, & Viſitatori Apoſtolico Miſſionum Tunkini, utrum per verba illa, *admittantur ad Confeſſiones Sacramentales*, intelligatur Confeſſio, prout eſt pars Sacramenti tantum, vel intelligatur integrum Confeſſionis Sacramentum complectens etiam abſolutionem? Eadem S. Congreg. die 5. Septembris 1636. reſpondit: per illa verba, *admittantur ad Confeſſiones Sacramentales*, intelligendum eſſe de Confeſſionibus Sacramentalibus complectentibus abſolutionem a peccato.

APPENDIX

De communicatione in divinis cum Hæreticis, & Schiſmaticis.

Etſi Schiſmatici, & Hæretici nonnulla Chriſtianæ Religionis dogmata profitentur, Sacramenta valide plerumque adminiſtrant, ac ritus nonnullos habent cum Orthodoxis communes; tamen cum ipſis in Religionis functionibus communicare non licet: ne unitate cultus, venerationis, ac precum cum iis uniti, qui tanquam putrida membra ab Eccleſiæ corpore abſciſſi ſunt, atque avulſi, orthodoxæ Fidei renunciare, atque ſchiſma, vel hæreſim probare, & ſequi videamur. Id ſatis indicatum eſt, tum ab Authore duobus præcedentibus capitibus, tum etiam ea, quam ad cap. 2. adjecimus, appendice. Sed ut Catholicæ Religionis Miniſtri, qui orthodoxos inſtruunt, & regunt in Hæreticorum, Schiſmaticorumque Regionibus commorantes facilius intelligant, nullo prætextu, nullaque humana authoritate communionem hanc poſſe permitti, ne quidem cum Schiſmaticis, & Hæreticis Orientis, qui nominatim non ſunt denunciati; primum motiva illa indicabimus, quibus communicatio hujuſmodi jure naturali, & divino prohiberi demonſtratur; deinde vero hæc generalia principia ad particulares caſus applicabimus, in quibus Supremæ Inquiſitionis Decretis definitum eſt, communionem hanc eſſe omnino devitandam.

Primo itaque certum eſt, ut capitul. 2. abunde demonſtravimus, nullo modo licere exterius Orthodoxam Fidem negare, vel falſam ſectam ſimulare, etiamſi interius recta Fides animo retineatur. At, qui cum Hæreticis, & Schiſmaticis in Religionis actibus communicant, exterius Orthodoxam Fidem negant, vel falſam ſectam ſimulant: quippe cum Hæreticis, vel Schiſmaticis in Sacris peragendis communicando, hujuſmodi communione, facto oſtendunt ſuo ſeſe Orthodoxæ Religioni, a qua illi rejecti ſint, & avulſi, renuntiare, atque eorumdem ſectam approbare; aut ſaltem hæreticæ, vel ſchiſmaticæ Communionis exterius ſeſe manifeſtant, & ſimulant.

Secundo, quidquid proximo peccandi occaſionem præbet, malum de ſe eſt, ſive naturali lege prohibitum, Communicans autem in divinis cum Hæreticis, & Schiſmaticis proximo occaſionem peccandi præbet; nam Hæreticis, vel Schiſmaticis occaſio eſt, ut credant, ipſum probare tamquam veram eorum ſectam, & fidem; quo fit, ut magis in errore confirmentur a Catholicis: occaſio eſt ut putent, Fidem Orthodoxam negaſſe: ac præterea exemplo ſuo etiam ſimpliciores ad communicandum allicit; in quibus maximum eſt ſubverſionis periculum.

Tertio, periculum perverſionis quiſque vitare tenetur; communicatio vero in divinis cum Hæreticis, & Schiſmaticis raro a perverſionis periculo ſejuncta eſt. Vix enim fieri poteſt, ut ob frequentem hujuſmodi communionem ex animo averſionem illam non abjiciamus, qua hæreſim, aut ſchiſma deteſtari tenemur. Atque ex hiſtoria Miſſionum conſtat, ob hanc communionem plures, præſertim in Oriente, perverſos eſt. Accedit etiam, quod hujuſmodi communio raro in Oriente haberi poteſt, quin communicetur, vel in ritu ſchiſmatico, & hæretico, aut in actibus proteſtativis falſæ ſectæ. Nam Schiſmaticorum, atque Hæreticorum hujuſmodi Eccleſiæ vel dicatæ ſunt Schiſmaticis, ſive Hæreticis, quos impie colunt ut Sanctos, vel horum imagines, atque reliquias habent; vel feſta in iſtorum honorem celebrantur, vel denique in Sacris liturgiis inter Sanctos recenſentur. Præterea in iiſdem liturgiis commemoratio fit viventium Epiſcoporum, & Patriarcharum, qui Schiſmatici, vel Hæretici ſunt, iique tanquam eximii Orthodoxæ Fidei prædicatores laudantur. Atque hinc patet, quam difficile ſit cum hujuſmodi Schiſmaticis, & Hæreticis in divinis communicare, quin vel in ritu communicemus ſchiſmatico, & hæretico, vel in actibus, qui ſchiſmatis, & hæreſeos proteſtativi ſint. Si qua par eſt attentione expendatur, quodlibet ex indicatis motivis per ſe ſufficiens eſſe, ut omnino illicita ſit communicatio in divinis cum Hæreticis, & Schiſmaticis, facile quiſque intelliget, numquam in caſu practico, ut ajunt, poſſe eſſe licitam. Qui fieri poteſt, ut cum Hæreticis in ſacris functionibus conveniamus, quin vel occaſio adſit periculi ſubverſionis, vel occaſio ſcandali, vel communicatio in ritu ſchiſmatico, & hæretico, vel approbatio quædam exterius, & ſimulatio falſæ ſectæ, aut ſaltem, quin aliquis honor deferatur falſæ, & omnino deteſtandæ ſectæ? Atque hinc patet jure atque merito Sac. Congregat. ſemper hujuſmodi communicationem improbaſſe, ac ſemper ad dubia hac ſuper re propoſita reſpondere, *non licere*.

Hæc ſatis ſunt ad oſtendendum illicitam eſſe hujuſmodi communionem, nec ulla poſſe humana authoritate permitti; ſed pro majori Miſſionariorum inſtructione Decreta nonnulla indicabimus Sac. Congreg. quibus in caſibus ab iiſdem propoſitis omnino illicita decernitur.

Primo itaque Sac. Congregatio Supremæ Inquiſitionis die 5. Decembris 1668. juſſit, ut ſcriberetur Epiſcopo Tribigni: *Epiſcopus mandet Catholicis ſibi ſubjectis, ne accedant ad Miſſas, & alia Officia Divina in Eccleſiis Schiſmaticorum, eoſdemque moneat in caſu carentiæ Miſſæ Catholicorum non teneri præcepto Miſſam audiendi.* Et petentibus PP. Cappuccinis Conſtantinopoli commorantibus: *An eodem Decreto, quo prohibetur Catholicis ſchiſmaticorum Miſſis, & eorum orationibus intereſſe,*

eſſe, intelligatur etiam pro ipſiſmet locis, in quibus non reperiuntur Sacerdotes Catholici, & de orationibus nihil contra Fidem, & ritum Catholicæ continentibus? Eadem Sacra Congregatio reſpondit: *Affirmative* die 7. Auguſti 1704. Eodem modo ad ſimilia dubia reſpondit Anno 1710. 6 Auguſti, quæ pro Armenis Catholicis fuerant propoſita.

Secundo. In Hæreticorum, & Schiſmaticorum Eccleſias, Oratoria, & Conventicula convenire non licet Divini cultus cauſa, ſive ad audiendas Hæreticorum conciones, vel vitandæ perſecutionis, aut cujuſvis damni gratia, vel ex curioſitate, aut etiam animo detegendi eorum errores, quo facilius confutari queant. Vetuit hæc Paulus V. Kalendis Octobris Anno 1606. Epiſtola data ad Catholicos Anglos. Et Sacra Congregatio Supremæ Inquiſitionis die 27. Maji 1671. decrevit nullo modo licere Catholicis Hæreticorum Concionibus intereſſe, neque militibus, *teſtimonium frequentationis concionum Hæreticorum exhibere, ut ſtipendia recipiant; & niſi ab iis abſtineant, non eſſe diſpoſitos ad Sacramentum Pœnitentiæ.*

Tertio. Non licet Sacerdotibus Catholicis in Eccleſiis Hæreticorum, vel Schiſmaticorum Sacrificium Euchariſticum, vel divina Officia celebrare: Sacr. Congr. de Propaganda Fide 21. Maji 1627. *Cenſuit non debere Miſſionarios divina celebrare in Eccleſiis, in quibus Heretici ſua profana, & ſacrilega exercitia habent; ut tamen Catholicis fiat ſatis, ſuper Altaribus portatilibus in privatis domibus poſitis ſacrum peragendum eſſe.* Et 13. Auguſti 1627. *Mandavit ſcribi Archiepiſcopo Sadienſi, ut provideat, ne in Eccleſia Sancti Joannis de Cartbola Diœceſis Carthanenſis Catholici cum Græcis ſchiſmaticis divina celebrent; nam quamvis altaribus diverſis utantur, tamen propter Eccleſiæ identitatem eſt communicare cum Schiſmaticis in divinis.* Neque licet permittere Hæreticis, & Schiſmaticis, ut in noſtris Eccleſiis celebrent, licet *amota prius ſit petra ſacrata.* Ex eadem Congreg. die 16. Septemb. 1695.

Quarto. Non licet extra caſum neceſſitatis Sacramenta ex Hæreticis recipere; eſt enim iis juriſdictionem tribuere, qua carent, atque iiſdem ut veris Eccleſiæ Miniſtris honorem deferre. Hinc Sacr. Congreg. Supremæ Inquiſitionis die 25. Septemb. 1668. definivit, non licere Catholicis Hollandiæ proles ſuas hæretico Miniſtro baptizandas offerre, ne cogantur mulctam 25. Florenorum Fiſco ſolvere; neque ex iis Calviniſticam cœnam ſumere, quamquam animo eam quidpiam prophanum cenſerent. Die 20. Junii 1708. decrevit, Catholicis Armenis Aleppi non licere, ne quidem ſemel in anno, ſumere Communionem Euchariſticam a Sacerdotibus Armenis Schiſmaticis. Et 1709. die 28. Auguſti, ſtatuit: *Nullo modo licere ex Epiſcopo*

Schiſmatico Sacros Ordines ſuſcipere, atque ordinatos ab hujuſmodi Epiſcopis eſſe irregulares, & ſuſpenſos ab exercitio Ordinum.

Quinto. Non licet Schiſmaticorum funus comitari, ex Decreto 30. Martii 1628. neque operam ſuam cum iiſdem conferre ad ſepeliendum cadaver Schiſmatici, vel Hæretici in Eccleſia Catholicorum, vel etiam Catholici juxta ritum Schiſmaticorum ex Supre. Inquiſ. Decr. 23. Jul. 1609. & 6. Novemb. 1647. Nec denique orare cum Schiſmaticis pro eorum defunctis: id enim eſt probare ſchiſma oſtendendo in eo, ſive extra veram Eccleſiam, eſſe ſpem æternæ ſalutis, atque honorem Schiſmaticæ ſectæ deferre.

Ad majorem vero inſtructionem addere placuit integram nonnullorum dubiorum ſolutionem, quæ prodiit ex Suprema Inquiſitione die 10. *Maji anno* 1753. *quæque ita ſe habet.*

AD primum nempe: *An liceat Catholicis Latinis concedere, vel permittere, ut in eorum Eccleſiis Miſſam celebrent Presbyteri Græci ritus Schiſmatici, & Hæretici, atque hos admittere in funeribus Catholicorum defunctorum.* Quoad primam partem dicti dubii reſpondendum --- *non licere* --- maxime quum Patriarchæ Conſtantinopolitani commemorationem faciant, & feſtum celebrent infamis Palamas; id enim perinde eſt ac conſentire eorum hæreticis ritibus, & communicare cum eis in eorum Sacris ſchiſmatico, & hæretico furfure pollutis, aut ſaltem occaſionem præbere Catholicis ad latinas intervenientibus Eccleſias communicandi cum Hæreticis in divinis rebus, aut ad minus ſcandalum concipiendi. Quo vero ad ſecundam partem ejuſdem dubii, quatenus Schiſmatici comitantes funera Catholicorum meram præſentiam materialem exhibeant cauſa honoris civilis erga defunctos, non ſe immiſcentes precibus, aut ritibus Catholicis, quibus mos eſt funera efferre, & defunctos ad ſepulcrum deducere, tolerari poſſe; quatenus vero in illa functione proprios ritus adhibeant, vel noſtris ſe immiſceant, non licere, nec eſſe permittendum.

Ad ſecundum nempe: --- *An liceat Catholicis Græci ritus non habentibus Catholicam Eccleſiam ejuſdem ritus communicare in Divinis cum Græcis Schiſmaticis, & Hæreticis?* --- *Non licere* --- quia in caſu propoſito confugere poſſunt ad Eccleſiam Catholicam Latinorum, & in defectu Sacerdotis Catholici ritus Græci a Sacerdotibus Latinis Sacramenta ſuſcipere.

Ad tertium nempe --- *An liceat Confeſſariis, vel Sacerdotibus Latinis adminiſtrare Sacramentum Pœnitentiæ Græcis Catholicis communicantibus in Divinis cum Græcis Schiſmaticis?* --- *Non licere extra caſum extremæ neceſſitatis.* ---

Pro,

Pro majori vero inſtructione illius, qui ex Peloponneſo dubia propoſuerat, aliorumque Miſſionariorum, eadem Sac. Congreg. Supremæ Inquiſitionis tranſcribi mandavit id, quod Sanctiſſimus ad materiam docuit in ejus Tractatu de Synodo Diœceſana lib. 6. cap. 5. ibi --- *Et nihilominus ea eſt miſera noſtrorum temporum conditio, ut multis in Provinciis, in quibus hæreſes aut dominantur, aut graſſantur impune, duram Catholici ſubeant neceſſitatem cum Hæreticis converſandi, & familiariter agendi; verum quamvis juxta præſentem diſciplinam inductam a Martino V. in celebri Extravaganti* Ad evitanda, *de qua nonnulla inferius, liceat Catholicis cum Hæreticis, modo non ſint expreſſe, & nominatim denuntiati, libere converſari, & cum iiſdem communicare in rebus mere prophanis, & civilibus; non idcirco tamen arbitrari debent Catholici, fas quoque ſibi eſſe cum iiſdem Hæreticis conſortium habere etiam in rebus Sacris, & Divinis: ſiquidem Paulus V. poſt maturam rei diſcuſſionem neutiquam licere definivit Catholicis Regni Angliæ Hæreticorum Templa adire, ritibuſque intereſſe, quos inibi exercent, uti legere eſt in duobus Decretis ab eodem Pontifice editis, uno ſcilicet an. 1606., altero anni 1607., quæ referuntur a Cardinali de Lauræa* in 3. ſentent. part. 2. tom. 3. diſput. 11. articul. 9. §. 4. num. 290. *Haud equidem ignoramus non deeſſe Theologos ab omni culpa abſolventes Catholicos, qui cum Hæreticis, & Schiſmaticis nominatim non denuntiatis communicant in divinis, atque etiam Sacramenta ab iiſdem recipiunt, dummodo hæ ſimul concurrant rerum circumſtantiæ: Primo ſcilicet, ut ad prædictam communicationem Catholicos adigat graviſſima, & urgentiſſima cauſa. Secundo, ut Hæretici, aut Schiſmatici, a quibus Sacramenta expoſcunt, ſint valide ordinati, ut Sacra adminiſtrent ritu Catholico abſque ulla admixtione ritus damnati. Tertio, ut communicatio cum iiſdem in Divinis non ſit externa proteſtatio falſi dogmatis, qualis erat ingreſſus in Proteſtantium Eccleſias, quum Catholicis Angliæ illam inhibuit Paulus V., ideo quippe Regis edicta omnes adire juſſerant Hæreticorum Templa, ut tali pacto ſe cum Proteſtantibus ſentire faterentur. Quarto demum, ut Catholicorum cum Hæreticis communicatio in Divinis, nulli ſcandalum ingerat. Verum in primis prædicta Theologorum ſententia ſuos habet adverſarios; neque ab omnibus admittitur tamquam in praxi ſecura: deinde ea etiam admiſſa, quum omnes enumeratæ circumſtantiæ ſimul, & conjunctim adeſſe debeant, ut Catholicorum cum Heterodoxis, in rebus ſacris ſocietas omni vacet culpa,* quemadmodum docent *Sylvius* in 3. p. S. Thomæ tom. 4. qu. 64. art. 6. q. 3. concl. 3. *Card. De Lugo* de Fide diſputat. 22. ſect. 1. num. 11. *Thomas a Jeſu* Tractatu de omnium Gentium ſalute procuranda lib. 8. p. 2. §. 4. verſ. Sed major eſt difficultas pag. 556. *Cardin. Albitius*

de inconſtantia in Fide cap. 18. num. 30. & ſeq. *Card. Gottus* in 2. 2. S. Thom. quæſt. 4. dub. 6. §. 3. num. 2. & q. 3. de Infidelibus comparate ad Fideles dub. 3. §. 2. *Idcirco fere impoſſibile eſt uſuvenire, ut a flagitio excuſari valeant Catholici, ſeſe in rebus ſacris cum Hæreticis, vel Schiſmaticis admiſcentes. Quamobrem Sacræ Urbis Congregationes, Sancti Officii videlicet, & de Propaganda Fide, illicitam ſemper reputarunt communicationem, de qua eſt ſermo, doctamque concinnarunt Inſtructionem Nobis in minoribus tum degentibus, qualemcumque noſtram operam navantibus, ad Miſſionarios, quum opus fuerit, tranſmittendam, ubi rationes expenduntur, propter quas vix unquam accidere poteſt, ut in praxi ſit innoxia Catholicorum cum Hæreticis communicatio in divinis.*

PARS II.

DE SPE.

Quæſt. I. Q*Uid eſt Spes?*

Reſp. Spes actualis eſt fiducia certa obtinendi beatitudinem æternam per media a Deo ſtatuta: ſive eſt actus, quo optamus, & certo expectamus a Deo per merita Chriſti beatitudinem æternam, ſeu poſſeſſionem Dei perfectam, & media illius aſſequendæ: eo quod Deus ſit ſummum noſtrum bonum, auxiliator omnipotens, miſericors, & fidelis in promiſſis. Spes habitualis eſt habitus per ſe infuſus actuum ſpei ex auxilio gratiæ elicitivus.

Hinc 1. Spes eſt actus virtualiter duplex, ſive eſt actus æquivalens duobus actibus, quorum unus eſt tantum deſiderium efficax beatitudinis, ſeu amor Dei ut ſummi noſtri boni; & alter eſt confidentia, ſeu erectio voluntatis adverſus difficultates in proſecutione beatitudinis occurrentes, fundata in auxiliis, & promiſſionibus divinis. Ac proinde Spei duplex eſt objectum formale, ſeu motivum, unum totale conſtituens: nam motivum deſiderii eſt Dei bonitas relativa, cujus poſſeſſio poteſt nos perfecte beare: motivum vero confidentiæ, ſeu erectionis, eſt Dei virtus auxiliatrix, ſeu multiplex Dei perfectio, nempe benignitas, miſericordia, omnipotentia, & fidelitas in promiſſis factis propter merita Chriſti. *In ſpem vitæ æternæ, quam promiſit, qui non mentitur, Deus.* Tit. 1. *Deus meus, adjutor meus, & ſperabo in eum.* Pſalm. 17.

Hinc 2. Spei objectum materiale primarium eſt Deus poſſidendus, ſecundarium ſunt media ſalutis a Deo inſtitu-

tuta, nempe gratia, & bona opera ex viribus gratiæ facta, ſine quibus Spes eſſet mera præſumptio. Item bona temporalia, quatenus per bonum uſum ex gratia Dei ad ſalutem conducere poſſunt: uno verbo, omnia, quæ in oratione Dominica continentur. Deum autem poſſidendum eſſe objectum primarium Spei, patet ex Gen. 15. ubi Deus dicit Abrahamo: *Ego ... merces tua magna nimis*. Et Joan. 3. *Nunc Filii Dei ſumus; & nondum apparuit quid erimus. Scimus quoniam quum apparuerit, ſimile ei erimus: quoniam videbimus eum ſicuti eſt*, (& videndo fruitive amabimus.) *Et omnis, qui habet hanc ſpem in eo ſanctificat ſe &c.* Unde S. Auguſt. lib. 22. de Civ. c. 30. ait: *Præmium virtutis erit ipſe, qui virtutem dedit, & qui ſe ipſum, quo melius, & majus nihil poſſit eſſe, promiſit*.

Hinc 3. Ad Spem pertinet timor privationis gratiæ Dei, & ejus poſſeſſionis.

Dixi, *Certa*, ſcilicet ratione ſui, & quantum eſt ex parte Dei: quia nititur omnipotentia, miſericordia, & fidelitate Dei in promiſſis. Unde ad Hebr. 6. dicitur: *Anchora animæ tuta, ac firma*. Eſt tamen incerta reſpectu noſtri. Nam non ſumus certi de noſtra cooperatione, & perſeverantia ad ſalutem neceſſaria. *Neſcit homo utrum amore, an odio dignus ſit; ſed omnia in futurum ſervantur incerta*, Eccli. 9. Hinc illud ad Philip. 2. *Cum metu, & tremore veſtram ſalutem operamini*. Poſſumus tamen, & debemus ſperare perſeverantiam finalem: nam ad hoc ſufficit, quod ſit certo futura conditionate, nempe ſub hac conditione, ſi non defuerimus gratiæ Dei. Eſt autem certo futura ſub hac conditione; id enim docet Conc. Trident. ſeſſ. 6. c. 13. ubi de perſeverantia finali loquens, ſic ait: *Nemo ſibi certi aliquid abſoluta certitudine polliceatur: tametſi in Dei auxilio firmiſſimam ſpem collocare, & reponere omnes debent. Deus enim, niſi ipſi illius gratiæ defuerint, ſicut cœpit opus bonum, ita perficiet, operans velle, & perficere*.

Quæſt. II. *An detur ſpeciale præceptum Spei?*

Reſp. Affirm. Conſtat 1. ex Pſalm. 4. *Sperate in Domino*. Et 1. Petr. 1. *Sperate in eam, quæ offertur vobis gratiam*. Et 1. ad Timoth. 6. *Præcipe.... neque ſperare in incerto divitiarum, ſed in Deo vivo*. 2. Ex S. Auguſt. tract. 83. in Joann. *De Fide nobis quam multa mandata ſunt, quam multa de Spe!* 3. Quia Spes eſt medium ad ſalutem neceſſarium: *Spe enim ſalvi facti ſumus*, Roman. 8. Eſtque diſpoſitio neceſſaria in adulto ad juſtificationem obtinendam, ex Concil. Trident. ſeſſ. 6. cap. 6. Deus autem præcepit omnia media ad ſalutem neceſſaria. Præterea Deus non vult ſalvare adultos ſine propria cooperatione, quæ non fit ſine Spe, per quam voluntas tendit in Deum ut ſuum ſummum bonum, & erigitur adverſus difficultates, quæ re-

reperiuntur in virtutum exercitio. 4. Alexander VII. damnavit hanc propoſitionem: *Homo nullo unquam vitæ ſuæ tempore tenetur elicere actus Fidei, Spei, & Charitatis ex vi præceptorum divinorum ad eas virtutes pertinentium.*

Præceptum Spei obligat ad eliciendos ſuo tempore actus Spei, alioſque connexos, & ad adhibenda omnia media neceſſaria ad beatitudinem conſequendam: prohibetque præſumptionem, deſperationem, & incuriam ſalutis.

Quæſt. III. *Quandonam præceptum Spei obligat ad eliciendum actum Spei?*

Reſp. Obligat per ſe, & ratione propria honeſtatis. 1. Initio uſus rationis, quando quis novit æternam beatitudinem, ad quam deſtinati ſumus; nam tunc debet tendere ad ſuam beatitudinem, ac ſuum ſummum bonum, & recte vitam ſuam inſtituere. 2. Quoties verſatur in periculo deſperandi, niſi actu Spei animum confirmet; nam eodem præcepto tenemur ſperare, & non deſperare. 3. Sæpe in decurſu vitæ, ut ſemper homo ſit bene diſpoſitus, & corroboratus ad bonum faciendum, & peccatum vitandum. 4. In periculo mortis: nam tunc præcepta, præſertim Deum immediate ſpectantia, maxime urgent. Et tunc actus Spei neceſſarius eſt ad ſe confirmandum contra tentationes, & dolores.

Obligat autem per accidens. 1. Quando ex præcepto eliciendus eſt actus aliarum virtutum, ut orationis, pœnitentiæ &c. quæ ſine actu Spei exerceri nequeunt. 2. Quoties urget tentatio, quæ ſuperari non poteſt, niſi animus corroboretur per actum Spei. 3. Actus Spei requiritur ad juſtificationem peccatoris adulti.

Quæſt. IV. *Quænam ſunt peccata Spei oppoſita?*

Reſp. Sunt deſperatio, præſumptio, & incuria ſalutis.

Deſperatio eſt diffidentia obtinendi beatitudinem, & media ad illam neceſſaria.

Præſumptio eſt inordinata fiducia obtinendi a Deo beatitudinem aliter quam ipſe ſtatuit eſſe obtinendam. Eſt autem inordinata. 1 Quum quis innititur propriæ virtuti, & viribus, ut ſi præſumat obtinere gloriam ex ſolis viribus naturæ per opera naturalia, ut faciebant Pelagiani. 2. Quum quis inordinate innititur omnipotentiæ, & miſericordiæ Dei, ut ſi ſperet, quæ Deus negare ſtatuit, v. gr. beatitudinem ſine bonis meritis, ut faciunt Calviniſtæ; vel ſi ſtatuat perſeverare in peccatis quandiu bene valet, ſperans ſe acturum pœnitentiam in articulo mortis, ut faciunt peccatores multi. Præſumptio extenditur etiam ad tentationem Dei; de qua alibi.

Ad incuriam ſalutis pertinet ea animi abjectio, qua quis vellet bonis terrenis perpetuo frui.

Hæc peccata ſunt per ſe mortalia, quum ſint oppoſita vir-

virtuti theologicæ, & graviter injurioſa Deo. *Ita duo occidunt animas, aut deſperatio, aut perverſa Spes*, ait S. Auguſtinus ſerm. 87. de verb. evang. nov. edit.

Hinc mortale eſt. 1. Non velle efficaciter, nec optare poſſeſſionem Dei. 2. Deliberate cupere perpetuo manere in hac vita, & magis amare bona creata, quam poſſeſſionem Dei. 3. Ex nimio damnationis metu, & diffidentia de Dei gratia, ac miſericordia, abſolute cupere annihilari, vel numquam fuiſſe. 4. Deſperare de obtinenda vita æterna, & venia peccatorum, emendatione vitæ, vel auxiliis gratiæ neceſſariis. 5. Sperare ſalutem ſine bonis operibus ex gratia factis, vel ut debitam ob dotes, aut opera naturalia, aut veniam peccatorum ſine pœnitentia. 6. Velle perſeverare diu in peccatis ex ſpe miſericordiæ divinæ, aut poſt lapſum in unum mortale, multa alia committere, eo quod æque facile ſit obtinere veniam multorum, quam unius, quaſi Deus ſua miſericordia eſſet fautor criminum contra illud ad Rom. 2. *Ignoras quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? Secundum autem duritiam tuam, & impœnitentiam, theſaurizas tibi iram in die iræ &c.* Nam hæc, & ſimilia ſunt divinæ bonitati, miſericordiæ, vel potentiæ, vel gloriæ, vel providentiæ, ac ordinationi, vel juſtitiæ graviter injurioſa.

ACTUS SPEI.

Summopere, mi Deus, tui viſionem, ac fruitionem in cælo deſidero, quia tu es animæ meæ ſummum bonum, & unica beatitudo: & confido me hac perfecta beatitudine fruiturum eſſe propter merita Salvatoris mei Jeſu Chriſti, per bona opera ex ejus auxiliis facta: quia tu Deus es benigniſſimus, miſericordioſiſſimus, potentiſſimus, & in promiſſis ſervandis fideliſſimus, atque virtus mea auxiliatrix.

PARS

PARS III.

DE CHARITATE.

CAPUT PRIMUM.

De natura Charitatis.

Quæſt. I. Q*Uid eſt Charitas?*

„ Nota. Amor proprie dictus eſt affectus, quo „ volunras adhæret bono præciſe quia bonum eſt. „ Dividitur in amorem Charitatis, & concupiſcentiæ. Amor Cha„ ritatis, ſeu benevolentiæ eſt ille, quo quis amat alterum propter „ ipſum, & bona illius tamquam bona illius, quia ſibi complacet in „ illius perſona propter propriam ejus perfectionem. Hic amor vo„ catur amicitiæ, quando perſona amata ſimiliter afficitur erga per„ ſonam amantem. Amor concupiſcentiæ eſt ille, quo quis amat „ ſeipſum, & bona ſua tamquam ſua, vel alium tamquam ſibi bo„ num.

Reſp. Charitas actualis, quæ præcipitur, eſt actus amoris benevolentiæ, quo Deum ſupra omnia propter ſe, & nos ipſos, & proximum ſicut nos ipſos propter Deum efficaciter amamus, ex S. Auguſt. lib. 8. de Trin. cap. 8. *Ex una eademque Charitate Deum, proximumque diligimus: ſed Deum propter Deum: nos autem, & proximum propter Deum.* Charitas vero habitualis eſt habitus per ſe infuſus actuum Charitatis cum auxilio gratiæ elicitivus, ſeu permanenter habilitans ad actus Charitatis eliciendos.

Quare ex communi ſententia, Charitatis objectum materiale primarium eſt Deus, ſecundarium nos ipſi, & proximus. Nam eodem habitu Charitatis, quo Deum amamus, etiam nos ipſos, & proximum propter Deum diligimus; quia creaturæ intellectuales beatitudinis capaces, ſunt aliquid ſpecialiter ad Deum pertinens; & Charitas eſt perfecta amicitia cum Deo. Eſt autem perfectæ amicitiæ non ſolum amare primario eum, quocum primario, & per ſe contrahitur amicitia, ſed etiam ſecundario, & propter illum diligere ea, quæ ad ipſum pertinent. *Si diligamus invicem, Deus in nobis manet, & Charitas ejus in nobis perfecta eſt.* 1. Joan. c. 4.

Objectum vero formale, ſeu motivum, eſt Deus ipſe, quatenus in ſe bonus, ac perfectus, ſive infinita Dei bonitas abſoluta, quæ adæquate ſumpta, eſt complexio omnium perfectionum poſſibilium, & infinitarum, ſive ipſum eſſe divinum abſolute, & in omni genere infinite perfectum. Nam Charitas eſt amor benevolentiæ, & amicitiæ erga Deum, & per amorem amicitiæ amamus alterum propter ipſum, & volumus ei bonum, ut ejus bo-

num

num eſt, propter propriam ejus perfectionem. Hinc Charitas differt ab amore ſpei, ſeu concupiſcentiæ, quo amamus Deum præciſe, ut noſtrum ſummum bonum, ſeu quatenus nobis bonus eſt, & nos perfecte beare poteſt. Charitas vero eſt amor benevolentiæ, & amicitiæ, quo amamus Deum, quia in ſe bonus eſt, ſeu propter ſuam infinitam amabilitatem: quum enim Charitas ſit virtutum omnium præſtantiſſima, debet habere motivum omnium præſtantiſſimum, ideoque Deum ipſum prout eſt in ſe.

Quæſt. II. *Quænam bona Deo velle debemus?*

Reſp. Deo velle debemus bona tum intrinſeca, tum extrinſeca. Bona Dei intrinſeca ſunt, omnes perfectiones poſſibiles infinitæ, quas Deus habet in ſe. Bonum Dei extrinſecum eſt gloria ejus extrinſeca, quæ conſiſtit in manifeſtatione ejus perfectionum, & in eo, quod perfecte cognoſcatur, colatur, laudetur, & ametur a creaturis. Itaque quum amare ſit velle bonum, amare Deum eſt illi hæc omnia bona velle, ſcilicet velle illi per modum complacentiæ, ac gaudii, omnes perfectiones infinitas, quas habet; velle per modum deſiderii, ſeu optare efficaciter, & quantum in nobis eſt, efficere, ut a nobis, & omnibus creaturis cognoſcatur, laudetur, colatur, & perfecte ametur.

Quæſt. III. *An Charitas ſit virtus omnium excellentiſſima?*

Reſp. Affirm. Conſtat ex 1. ad Cor. 13. *Major autem horum eſt Charitas*. Et ad Coloſſ. 3. *Super omnia Charitatem habete, quod eſt vinculum perfectionis*. Ratio eſt, quia habet objectum, & motivum omnium perfectiſſimum, attingitque Deum modo perfectiſſimo, nempe propter ſeipſum.

Quæſt. VI. *Quinam ſunt Charitatis actus proprii, & eliciti?*

Reſp. Sunt amor, benevolentia, affectus unionis, complacentia de perfectionibus divinis, deſiderium ejus gloriæ &c. odium, & dolor circa malum bono divino contrarium ut tale, ſcilicet peccatum.

CAPUT II.

De Præcepto Charitatis.

ARTICULUS PRIMUS.

De Præcepto Charitatis erga Deum.

Quæſt. I. *An extat præceptum Charitatis erga Deum, & ad quid obligat?*

Reſp. 1. Extat præceptum amoris Dei ſpeciale & ab aliis omnibus diſtinctum. Conſtat 1. Ex Matth. 22. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & in tota ani-*

anima tua, & in tota mente tua. Hoc eſt maximum, & primum mandatum. At mandatum, quod eſt primum, & maximum, eſt ſane præceptum ſpeciale, & ab aliis diſtinctum, & quidem primo, & per ſe maxime datum, ita ut cætera omnia præcepta eo fine dentur, ut hoc ex omni parte perfecte obſervetur, juxta illud, 1. ad Tim. 1, *Finis præcepti Charitas.*

2. Ex SS. Patribus. Pro omnibus ſit S. Auguſt. qui lib. 1. Conf. c. 5. ait: *Quid tibi ſum ipſe, ut amari te jubeas a me, & niſi faciam iraſcaris mihi, & mineris ingentes miſerias? Parvane ipſa eſt, ſi non amem te?*

3. Ex propoſitione damnata ab Alexand. VII. ſupra cit., & ex hac ab Alexand. VIII. damnata ut hæretica: *Sufficit ut actus moralis tendat in finem ultimum interpretative; hunc homo non tenetur amare, neque in principio, neque in decurſu vitæ ſuæ mortalis.* Quæ propoſitio fuerat jam ante a S. Facultate Muſſipontana ſpeciali decreto damnata.

4. Quia quum Deus ſit objectum ſumme amabile propter ſe, & finis ultimus rerum omnium, non potuit ſapienter non præcipere creaturæ amoris capaci, & liberæ, ut ſeipſum ſupra omnia propter ſe amet. Præterea (ut ait S. Thomas) id quod eſt finis, per ſe debitum eſt, quum habeat rationem boni per ſe. At Charitas Dei eſt finis omnium præceptorum, quum Deum tamquam finem attingat immediate, & modo perfectiſſimo, nempe ſupra omnia propter ſeipſum, & ut in ſe eſt, Ergo eſt per ſe maxime debita.

Reſp. 2 Hoc præceptum, prout eſt affirmativum, obligat ad eliciendum certis temporibus actum internum ſupernaturalem amoris Dei ſupra omnia propter ſe; ut conſtat ex illis verbis, *Diliges ex toto corde*, in ſenſu proprio ſignificantibus internum dilectionis affectum, qui (ut exponunt Patres, & Doctores) ſit amor benevolentiæ efficax, & appretiative ſummus, vi cujus homo Deo, utpote ſumme amabili, ac bono, adhæreat ſupra omnia propter ſe, ipſi omnia bona velit, & faciat ea, quæ Deus ab illo ſaltem graviter exigit: ſe, ſuamque beatitudinem, & cætera omnia ad Dei gloriam referat, malitque privari omni bono creato, & pati omne malum, quam Deum offendere ſaltem graviter.

Itaque amor, qui primo, & maximo mandato præcipitur, debet eſſe. 1. Internus, verus, ac proprie dictus, ut patet ex his verbis præcepti: *Diliges ex toto corde.*

2. Debet eſſe appretiative ſummus in adhæſione, ita ut Deum plus amemus, quam nos ipſos, & creaturas omnes, malimuſque privari omni bono creato, & pati quodvis malum, quam Deum offendere ſaltem graviter. Conſtat 1. ex Patrum, ac Theologorum, & totius Eccleſiæ conſenſu. 2. Ex his verbis præcepti: *Ex toto corde, & in tota anima tua, & in tota mente tua:* in quo ſenſu explicatur a S. Aug. lib. 1. de moribus Eccleſiæ c. 12. ubi ait:

ait: *Summum bonum, quod etiam optimum dicitur, non modo diligendum eſſe nemo ambigit, ſed ita diligendum, ut nihil amplius diligere debeamus; idque ſignificatur, & exprimitur ex eo, quod dictum eſt.* Ex tota anima, & ex toto corde, & ex tota mente. Tum ex Matth. 10. *Qui amat Patrem, aut Matrem plus quam me, non eſt me dignus.* Et, *qui amat filium, aut filiam ſuper me, non eſt me dignus.* Et ad Rom. 8. *Quis nos ſeparabit a Charitate Chriſti? Tribulatio? An anguſtia? An fames? An nuditas? An periculum? An perſecutio? An gladius? . . . Certus ſum, quia neque mors, neque vita, neque Angeli, neque principatus, neque virtutes, neque inſtantia, neque futura, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos ſeparare a Charitate Dei.*
3. Quia hunc amorem exigit ſumma, ac infinita excellentia bonitatis divinæ. Enim vero quum Deus ſit per ſuam eſſentiam infinite bonus, & perfectus in omni genere excellentiæ, atque finis ultimus rerum omnium; ideoque infinitis titulis magis diligendus, quam quodlibet aliud bonum: nulla creatura poteſt ei affectu, & adhæſione præferri, aut æquari ſine gravi ejus injuria, ac contemptu. Præterea amor, qui a Deo præcipitur, debet eſſe proportionatus Deo ſumme bono, & amabili: ac talis non eſſet, ſi Deus non plus amaretur, quam quælibet creatura, quæ præ Deo nihil eſt. Igitur quum amabilitas ſit menſura amoris, utpote ejus motivum, ſumma amabilitas exigit amorem ſummum appretiative.

3. Amor Dei præceptus debet eſſe efficax, & univerſalis in ſuis affectibus, hoc eſt, debet ita voluntatem afficere, ac diſponere, ut ſemper ſit parata ad ſervanda omnia præcepta, & vitandum omne peccatum, ſaltem mortale. Unde amor ille Dei continet propoſitum ſaltem virtuale efficax ſervandi omnia alia præcepta. Nam amor ille non eſt ſolum complacentia de divinis perfectionibus, ſed eſt etiam amor, ſeu affectus voluntatis efficax, efficaciter movens ad facienda ea, quæ Deo placent, & ipſe exigit ſaltem graviter, & ad vitanda ea, quæ ei diſplicent: amor enim, qui præcipitur, eſt amor *ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota fortitudine*, ut habetur Deuteron. 6. qui ſane amor eſt efficaciſſimus. Amare autem efficaciter eſt bonum velle, & facere amato, nec eum offendere ſaltem graviter. Præterea amor non poteſt eſſe appretiative ſummus, niſi Deus, & ejus amicitia præferatur omni bono creato, ita ut malimus omne bonum creatum amittere, & quodvis malum pati, quam Deum offendere graviter, & ejus amicitiam amittere; ideoque efficaciter parati ſimus ad nullum præceptum ſaltem in re gravi umquam violandum. Quare præceptum Charitatis obligat ad Dei amorem tum affectivum, tum effectivum, & ad ſervanda omnia alia præcepta, ut conſtat ex Joan. 4. *Si diligitis me, manda-*

da-

data mea ſervate.... Qui habet mandata mea, & ſervat ea, ille eſt, qui diligit me. Et 1. Joann. 5. *Hæc eſt Charitas Dei, ut mandata ejus cuſtodiamus.* Hinc tranſgreſſiones aliorum præceptorum, ſunt etiam communi ratione contra Charitatem, ejuſque habitum deſtruunt, ſi ſint in re gravi.

4. Amor Charitatis erga Deum debet eſſe purus in ſuo motivo. Nam ejus motivum eſt Deus ipſe abſolute, ac in ſe ſpectatus, ſeu Deus ut eſt in ſe infinite bonus, ac perfectus; ſive eſt ipſa Dei amabilitas infinita, & bonitas abſoluta, ita ut Deus ſuper omnia ametur propter ſeipſum, ſeu quia in ſe bonus, ac perfectus eſt. Ita Theologi communiter. *Prob.* 1. ex S. Auguſt. qui lib. de doctr. Chriſt. cap. 27. ait, Deum diligendum eſſe propter ſeipſum. Et lib. 8. de Trinit. c. 8. *Ex una eademque Charitate Deum, proximumque diligimus, ſed Deum propter Deum.* Et in Pſal. 53. *Deus noſter laudetur voluntate, ametur Charitate; gratuitum ſit, quod amatur, & quod laudatur. Quid eſt gratuitum? Ipſe propter ſe, non propter aliud.* Ex S. Bernard. lib. de diligendo Deo, ubi ait: *Cauſa diligendi Deum Deus eſt, modus ſine modo diligere... Non ſine præmio diligitur Deus, etſi abſque præmii intuitu diligendus ſit: Vacua nempe vera Charitas eſſe non poteſt, nec tamen mercenaria eſt.... verus amor præmium non requirit, ſed meretur.* Et Epiſt. 11. *Eſt qui confitetur Domino quoniam potens eſt, & timet ſibi: & eſt qui confitetur quoniam ſibi bonus eſt: & item qui confitetur quoniam ſimpliciter bonus eſt. Primus ſervus eſt, & timet ſibi: ſecundus mercenarius eſt, & cupit ſibi: tertius filius, & defert Patri. Itaque & qui timet, & qui cupit, uterque pro ſe agunt. Sola, quæ in filio eſt, charitas non quærit, quæ ſua ſunt.* Et ex S. Thom. 2. 2. quæſt. 17. art. 8. q. 23. art. 5. ad 2. ubi ait: *Charitate diligitur Deus propter ſeipſum. Unde una ſola ratio diligendi attenditur principaliter a Charitate, ſcilicet divina bonitas, quæ eſt ejus ſubſtantia.* Et artic. 6. *Fides, & Spes attingunt quidem Deum, ſecundum quod ex ipſo provenit nobis vel cognitio veri, vel adeptio boni: ſed Charitas attingit ipſum Deum, ut in ipſo ſiſtat, non ut ex eo aliquid nobis proveniat.* 2 Ex ipſa Eccleſiæ doctrina tradita in Catechiſmis, in quibus Charitas definitur: Virtus, per quam amamus Deum ſuper omnia, & proximum ſicut nos ipſos propter Deum. Ergo Charitatis motivum eſt Deus ſimpliciter, ideoque abſolute, & in ſe conſideratus. 3. Quia Charitas eſt amor benevolentiæ, & amicitiæ erga Deum. At per amorem amicitiæ amamus alterum propter ipſum, & volumus ei bonum, ut ejus bonum eſt, propter propriam ejus perfectionem. Et vero quis putet ſe ab alio amari, ut amicum, ſi ſciret ſe ſolum ab eo amari, quia ei bonus, ac benignus eſt? Præterea Charitas, quum ſit virtutum omnium præſtantiſſima, debet habere motivum omnium præſtantiſſimum, ideoque Deum ipſum prout eſt in ſe.

Equi-

Equidem debemus etiam amare Deum, ut noſtrum ſummum bonum, quod nos perfecte beare poteſt. At hic amor non eſt amor Charitatis ſed Spei, nec ſufficit; nam tenemur inſuper Deum ſupra omnia amare propter ſe, ſeu quia eſt in ſe infinite bonus, ac perfectus, atque nos ipſos, & beatitudinem noſtram referre ad ejus gloriam; & hic eſt proprius actus Charitatis: *Eſt enim Charitas amicitia honeſta, qua amicus amatur propter ſe*, ait Toletus. Et ita docet S. Thom. 2. 2. quæſt. 17. art. 8. ubi ait: *Perfectus quidem amor eſt, quo aliquis ſecundum ſe amatur, utpote cui aliquis vult bonum, ſicut homo amat amicum. Imperfectus amor eſt, quo quis amat aliquid non ſecundum ipſum; ſed ut illud bonum ſibi ipſi proveniat: ſicut homo amat rem, quam concupiſcit. Primus autem amor pertinet ad Charitatem, quæ inhæret Deo ſecundum ſeipſum. Sed Spes pertinet ad ſecundum amorem.* Quare Filliucius ex aliis docet, eſſe mortale diligere Deum principaliter propter beatitudinem, ita ut ſi hæc deeſſet, Deus non diligeretur ſupra omnia. Licitum eſt tamen, ac bonum, diligere Deum propter mercedem æternam, tamquam finem minus principalem.

Reſp. 3 Hoc præceptum, prout eſt negativum, prohibet pro quolibet tempore omnem generaliter Dei offenſam, ita ut omnia peccata mortalia ſint contra Charitatem, ejuſque habitum deſtruant; nam per quodlibet peccatum mortale creatura præfertur Deo ſuper omnia diligendo: ſpecialius tamen, & magis directe vetat odium Dei.

Quæſt. II. *An teneamur etiam amare Deum ſupra omnia intenſive, ſeu cum majore intenſione, vehementia, & conatu, quam omnes creaturas?*

Reſp. Communiter negant Theologi. Quia intenſio eſt Charitatis perfectio ſolum accidentalis, & ſine majori illa intenſione ſervatur præceptum de Ordine Charitatis eo modo, qui ſatis ſit, ut Charitas erga Deum ſit re, & opere efficacior, quam amor cujuslibet objecti. Quod autem præcipuum eſt in Charitate, eſt ut efficax ſit erga Deum, qui affectu, & opere propter ſe præferatur omnibus creaturis. Præterea quum Deus ametur appretiatione ſumma, amatur modo actum amoris conſtituente in gradu excellentiæ, ad quem nullus pertingere poteſt amor erga creaturam ordinatus etiamſi infinita intenſione amaretur; & ſic tunc Deus amatur modo proportionato ſuæ excellentiæ; ideoque modo ſufficiente ad impletionem præcepti.

Præceptum autem diligendi Deum ex toto corde intelligunt de totalitate appretiationis non intenſionis. Appretiatio vero conſiſtit non in vehementia, & conatu affectus, ſed in libera prælectione, & prælatione.

Certe quando affectus erga creaturam actu obſiſtit amori Dei appretiative ſummo, tunc opus eſt maximo conatu voluntatis, ut Deus ſupra omnia ametur.

Quæſt.

Quæſt. III. *Quandonam præceptum Charitatis obligat ad amandum Deum?*

Reſp. Sub mortali obligat per ſe ad eliciendum actum internum amoris Dei ſupra omnia propter ſe. 1. Ubi primum moraliter loquendo, quis rationis uſum adeptus eſt, & habet ſufficienter Dei notitiam, quam quidem tunc quiſque ſibi comparare tenetur. *Ita S. Thomas* 1. 2. *quæſt.* 89. *art.* 6. *Toletus, Layman, & alii multi.* Nam recta ratio dictat, creaturam rationalem, ubi primum, moraliter loquendo, capax eſt cognitionis, & amoris Dei, eum debere amare ut rerum omnium finem ultimum; propter quem facta ſunt omnia, & ad quem proinde omnes ſe, ſuaque omnia, ac totum vitæ curſum referre debent, & conſequenter Deum ſuper omnia propter ſe amare, atque implere debere primum, & maximum mandatum. Præterea quando præcepta non determinant tempus, cenſentur obligare pro præſenti, ſeu primo quoque tempore, quo commode impleri poſſunt: alioquin poſſet quis ſemper in futurum, uſque ad mortem ſuam differre eorum obſervationem, & ſic eludere præcepta. Unde Cajetanus, & Navarrus dicunt, teneri omnes hoc omiſſionis peccatum confiteri in dubio, an tunc actum Charitatis elicuerint, nec ne.

2. In quovis probabili periculo mortis, quamvis Sacramenta ſuſcepta ſint. *Ita communiter.* Tum quia hic actus ſæpius ratione ſui præceptus eſt, & tempus maxime neceſſarium eſt articulus mortis. Tum quia homo, inſtante termino viæ tenetur perfecte tendere in finem ſuum ultimum. *Sive enim vivimus, Domino vivimus; ſive morimur, Domino morimur,* ad Rom. 14.

3. Quando eſt periculum labendi in mortale, niſi actus amoris eliciatur; & ingruit gravis tentatio, quæ non putetur poſſe aliter ſuperari: nam ex Charitate Dei tenemur ejus offenſam vitare, & media ad hoc neceſſaria adhibere.

4. Sæpiſſime in decurſu vitæ, ut ſatis patet tum ex natura Charitatis, quæ eſt finis omnium præceptorum, & actionum; & quæ (ut ait S. Auguſt. in Pſalm. 121.) vacare non poteſt in anima amantis: nam Charitas eſt amicitia quædam cum Deo: amicitiæ autem divinæ ratio, Deique bonitas infinita exigit, ne diutius amorem erga Deum differamus, & raro eliciamus, ſed ut quamprimum poſſumus, & ſæpiſſime in vitæ curriculo Deum amemus: Tum ex verbis præcepto additis, quibus Deus jubet illud fere ſemper habere in mente, videlicet in actus amoris ſæpiſſime eliciatur, Deuteron. 6. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua. Eruntque verba hæc, quæ ego præcipio tibi hodie, in corde tuo, & narrabis ea filiis tuis, & meditaberis in eis, ſedens in domo tua, & ambulans in itinere, dormiens, atque conſurgens. Et ligabis ea quaſi ſignum in manu tua, eruntque, & movebun-*

buntur inter oculos tuos, ſcribeſque ea in limine, & oſtiis domus tuæ. Et vero nullus eſt habens jus exigendi ab alio amorem, qui petat ut ſemel tantum, aut raro ametur; ſed is exigit potius, ut ſæpe affectu effectuque ametur. Ergo a fortiori jure Deus amoris erga ſe actum ſæpius tota noſtra vita iteratum a nobis exigit. Præterea omiſſio amoris Dei per tempus notabile includit quemdam contemptum divinæ amicitiæ. Hinc ab Innocent. XI. damnatæ ſunt hæ propoſitiones. 6. *Probabile eſt, ne ſingulis quidem rigoroſe quinquenniis per ſe obligare præceptum Charitatis erga Deum. 7. Tunc ſolum obligat quando tenemur juſtificari, & non habemus aliam viam, qua juſtificari poſſimus.*

Quoties autem intra annum obliget per ſe, non poteſt facile determinari. Scotus putat adultos obligari ad illum actum ſingulis diebus Dominicis, & feſtis. Quam opinionem, ait Cardenas noſter, non eſſe contemnendam, quia quum conſtet hunc actum frequenter in vita eliciendum eſſe, & tempus definiendum ſit ex judicio prudenti; videtur prudens deſignatio temporis eſſe dies cultui divino dicatus: cultus enim optimus eſt actus Charitatis, ut docet S. Auguſt. Idem Cardenas aſſerit eſſe mortale, ſi intra menſem integrum omittatur. Suarez vero l. 1. de orat. c. 30. docet divina præcepta affirmativa, ut Charitatis, & ſimilia, obligare, ut actus eorum non multo tempore differantur: in particulari autem judicare quando ſit nimia dilatio, vel quæ ſit debita frequentia, prudenti arbitrio relictum videri ex natura rei.

Obligat vero ex virtute Religionis, quando quis culpæ mortalis conſcius, deficiente confeſſario, tenetur celebrare, vel Sacramentum quodvis conficere, aut ſuſcipere. Nam tunc obligatur ad actum contritionis perfectæ, quæ includit actum Charitatis. Requiritur etiam hic actus ad juſtificationem extra Sacramentum.

Ex dictis collige, parentes, & parochos graviter teneri, ſuos docere obligationem, & modum eliciendi actus Fidei, Spei & Charitatis: Confeſſarios vero teneri curare, ut pœnitentes in mortis periculo hos actus eliciant.

„ NOTA. Ex De Lugo, præcepta Fidei, Spei, & Charitatis ſunt
„ in aliquo ſenſu ſupernaturalia, & in aliquo etiam ſenſu natura-
„ lia. Sunt ſupernaturalia tum ex parte objecti, tum ex parte ſuo-
„ rum actuum: nam impleri nequeunt niſi per actus ſupernatura-
„ les, quatenus Deus elevavit hominem ad finem ſupernaturalem,
„ per tales actus ſupernaturales conſequendum. Sunt vero natura-
„ lia ex parte obligationis, quia ex ſuppoſitione, quod Deus eleva-
„ verit hominem ad finem ſupernaturalem conſequendum per actus
„ ſupernaturales: eo ipſo abſque alio novo præcepto, & ex natura
„ rei obligatur homo ad eliciendos actus ſupernaturales neceſſarios ad
„ finem illum obtinendum; nam ex obligatione diligendi Deum, &
„ ſeipſum, obligatur ad comparandum finem illum adeo ſublimem,

„ ac

Digitized by Google

„ ac perfectum, & conſequenter ad adhibenda media neceſſaria ad „ talem finem. Quare Lex naturalis ad tales ſupernaturales actus „ obligat in hypotheſi elevationis; in ſtatu autem naturæ puræ eſ- „ ſet obligatio amandi Deum ſuper omnia propter ſe actu natu- „ rali.

Quæſt. IV. *An ex præcepto Charitatis teneamur omnes actiones noſtras referre ad Deum?*

Reſp. Affir. Prob. 1. ex S. Aug. lib. 1. de Doctr. Chriſt. c. 22. ubi ait: *Hæc regula dilectionis divinitus conſtituta eſt*, Diliges proximum ſicut te ipſum; Deum vero ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota mente, *ut omnes cogitationes tuas, & omnem vitam, & omnem intellectum in illum conferas, a quo habes ea ipſa, quæ confers. Quum autem ait*, toto corde, tota anima, tota mente, *nullam vitæ noſtræ partem reliquit, quæ vacare debeat*. 2. ex S. Tho. 2. 2. q. 100. art. 10. ad 2. ibi: *Sub præcepto Charitatis continetur, ut diligatur Deus ex toto corde: ad quod pertinet, ut omnia referantur in Deum; & ideo præceptum Charitatis implere homo non poteſt, niſi etiam omnia referantur in Deum*. 3. Quia ex præcepto Charitatis tenemur amare Deum, ut finem ultimum rerum omnium, & Deus non amatur, ut finis ultimus rerum omnium, niſi omnia in ipſum referantur.

Porro omnes actiones noſtras generatim ad Deum ex affectu Charitatis referre tenemur tunc tantum, quum urget præceptum amandi Deum propter ſe, ut finem ultimum rerum omnium. Nam præceptum Charitatis non obligat ad referendum omnes actiones, & omnia in Deum, niſi obligando ad amandum Deum propter ſe, ut finem ultimum rerum omnium. Quare non tenemur omnes omnino actiones ſingillatim elicere ex motivo, ſeu affectu Charitatis, alioqui omnia opera infidelium, imo & Fidelium in ſtatu peccati manentium eſſent peccata, quod eſt error ab Eccleſia damnatus: item actus, quo quis deteſtatur peccatum præciſe ob metum pœnalem, eſſet malus, quod repugnat tum Concilio Tridentino ſeſſ. 7. canon. 8., & ſeſſ. 14. cap. 4. tum Sancto Auguſt., qui in Pſal. 127. ait: *Ille timor nondum caſtus præſentiam Domini, & pœnas timet, timere facit, non timore amittendi bonum illud, ſed timore patiendi illud malum. Non timet, ne perdat amplexus pulcherrimi ſponſi, ſed timet ne mittatur in gehennam. Bonus eſt & iſte timor, utilis eſt.* Præterea Alexander VIII damnavit has propoſitiones: 10. *Intentio, qua quis deteſtatur malum, & proſequitur bonum, mere ut cæleſtem obtineat gloriam, non eſt recta, nec placens Deo.* 11. *Omne, quod non eſt ex Fide Chriſtiana ſupernaturali, quæ per dilectionem operatur, peccatum eſt.* Denique actus eliciti ex motivo aliarum virtutum ſunt boni, ac liciti, alioqui non eſſent actus virtutis. Et evidens eſt, omne bonum honeſtum eſſe honeſte diligibile propter ſe præciſe. Quid enim

ma-

magis rationi conſentaneum eſt, quam amare, quæ ſunt rationi, & naturæ rationali conſentanea qua talia?

Tamen dum referimus ex affectu Charitatis actiones noſtras ad Deum, tunc tenemur eas ad ejus gloriam referre virtualiter, ſeu implicite, & ex intentione, ſeu natura operis (ut ajunt) agendo ſcilicet ex motivo alicujus virtutis, & honeſtatis. *Prob.* 1. Ex 1 ad Cor. 10. *Sive manducatis, ſive bibitis, ſive aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite.*

Id eſſe præcepti ſatis indicat verbum imperativum, *Facite*, quod in ſenſu proprio ſonat imperium, ſeu mandatum, dum materia id patitur, & docet S. Thom. in Ep. ad Coloſſ. c. 3. ubi ait: *Quidam dicunt quod hoc eſt conſilium, ſed hoc non eſt verum.* 2. Ex S. Aug. in Pſ. 65. *Quo fine facias, vide. Si eo id facis, ut tu glorificeris, hoc prohibuit: ſi autem ideo ut Deus glorificetur, hoc juſſit.* Et ex S. Baſil. in Reg. interrogat. 196. ubi ait: *Omnia propter Deum ex Dei mandato facienda.* Idem docent alii Patres. 3. Quia debemus Deo omnes actiones noſtras ex titulo creatoris, ac redemptoris, & vi ſupremi ejus dominii, ex quo omnes actus noſtri magis debentur Deo, quam cuivis Domino temporali opera ſervi. Ergo omnes actus noſtri debent ad Dei obſequium referri, ſaltem ex natura operis. 4. Quia (ut alias probatum eſt) ſemper tenemur agere propter finem honeſtum, ideoque ex motivo alicujus virtutis. At omnis honeſtas, & actus virtutis ex natura ſua refertur, & ordinatur ad Deum, tamquam ad regulam, fontem, ac finem omnis honeſtatis, & ex ſe tendit ad Dei gloriam, quum ſit conformis ejus voluntati, eique placeat.

ACTUS CHARITATIS.

Domine Deus, te ex toto corde meo, & ſuper omnia diligo, quia tu Deus es ob infinitas perfectiones tuas omni, & ſummo amore digniſſimus. Proximum quoque meum ſicut meipſum propter te diligo.

ARTICULUS II.

De Præcepto Charitatis erga proximum.

Quæſt. I. *An datur præceptum diligendi proximum, & ad quid obligat?*

Reſp. 1. Extat præceptum ſpeciale diligendi proximum non tantum actu externo, ſed etiam interno, & amore benevolentiæ, quo ei velimus bonum quatenus ejus bonum eſt. Conſtat ex Matth. 22. *Secundum autem* (mandatum) *ſimile eſt huic: Diliges proximum tuum ſicut te ipſum.* Et ex Jo. 15. *Hoc eſt præceptum meum, ut diligatis invicem ſicut dilexi vos.* Et 1 Jo. 4. *Hoc mandatum habemus a Deo, ut qui diligit Deum, diligat & fra-*

fratrem ſuum. Dilectio autem eſt affectus voluntatis, qua volumus bonum perſonæ amatæ. Hinc Innocentius XI. damnavit has propoſitiones. 10. *Non tenemur proximum diligere actu interno, & formali*. 11. *Præcepto proximum diligendi ſatisfacere poſſumus per ſolos actus externos*.

Reſp. 2. Hoc præceptum complectitur omnes creaturas rationales ejuſdem nobiſcum beatitudinis capaces. Nam ii omnes, & ſoli Charitate divina amari poſſunt, & debent, quibus debemus, & poſſumus propter Deum velle ſummum bonum beans, in cujus communicatione, & capacitate fundatur dilectio Charitatis. Ac proinde complectitur omnes Angelos, ac homines beatos, animas in purgatorio detentas, & omnes homines viatores, ſive ſint juſti, amici, conſanguinei, Catholici, ſive peccatores, inimici, extranei, & infideles: ſunt enim hi omnes nobis proximi communione capacitatis ejuſdem beatitudinis, ac hæreditatis æternæ, quam jam beati poſſident, & ad quam illi deſtinantur, & quam poſſunt conſequi quamdiu in via ſunt. Ideoque amandi ſunt amore benevolentiæ, tendentis ad unionem, quæ intercedere debet inter fratres, & cohæredes. Unde tenemur omnes omnino homines in univerſali amare, nullo excepto; in particulari vero hos determinate, quibus opitulari debemus, vel in quos odium deponi nequit, niſi ſingillatim actu interno diligantur.

Hinc ſoli dæmones, & homines jam damnati excipiuntur: quia Charitas eſt amor benevolentiæ, quo volumus præcipue beatitudinem æternam, & quæ ad eam conducere poſſunt; At hoc non licet damnatis velle: nam amor ille repugnat Charitati erga Deum, qua approbamus ejus juſtitiam, inquit S. Thom. q. 25. art. 11.

Reſp. 3. Hoc præceptum, ut affirmativum, obligat ad amandum proximum propter Deum amore benevolentiæ affectivo, & effectivo, ſicut nos ipſos amamus, non quidem ſecundum omnimodam æqualitatem, ſed ſecundum ſimilitudinem; ut docet S. Thom. 2. 2. q. 44. art. 7. ubi ait: *Quum dicitur, ſicut teipſum, non eſt intelligendum quantum ad hoc, quod aliquis proximum ſibi æqualiter diligat, ſed ſimiliter ſibi*; ita ut idem bonum proximo velimus, & ei quantum poſſumus procuremus in neceſſitate, quod tenemur nobis velle, & rationabiliter volumus: & quidem principaliter beatitudinem æternam, ac media ad eam adipiſcendam neceſſaria; ſecundario autem bona temporalia neceſſaria ad vitam corporalem convenientem; & quatenus ex auxilio gratiæ ad ſalutem conducunt; eaque quantum poſſumus, ei procuremus in ejus neceſſitate. *Hoc enim agimus, ut omnes nobiſcum diligant Deum, & totum, quod vel eos adjuvamus, vel adjuvamur ab eis, ad unum illum finem referendum eſt*, ait S. Auguſt. lib. 1. de Doctr. Chriſt. c. 29. Et lib. 1. de mor. b. Eccleſiæ, [illegible] ubi postquam hoc præceptum retulit, ſic proſequitur:

Te

Te autem ipſum ſalubriter diligis, ſi plus, quam te diligis Deum. Quod ergo agis tecum, id agendum cum proximo eſt: hoc eſt, ut ipſe etiam profecto amore diligat Deum. Non enim eum diligis tamquam teipſum, ſi non ad id bonum, ad quod ipſe tendit, adducere ſatagis.

Obligat autem ad eliciendum ſæpe in vita actum internum amoris ſupernaturalis erga proximum propter Deum, & ad exercendum externum, ſeu effectivum amorem, poſitum in opitulationem proximi, ſive ſpirituali, ſive corporali: nam amare eſt bonum velle, & facere quum poſſis, juxta illud, 1. Joan. 3. *Non diligamus verbo, neque lingua; ſed opere, & veritate.* Præterea internus amor proximi præceptus eſt in bonum, ac utilitatem proximi: at non poteſt prodeſſe proximo, niſi per beneficia, & auxilia.

Dixi, *propter Deum*, hoc eſt quia ad Deum pertinet ut imago ejus, ut capax dilectionis, & poſſeſſionis ejus, ut ab ipſo creatus, redemptus &c. ita ut Deum in ipſo amemus &c. & quia id Deo ſumme-bono, & amato placet. *Propter hoc ex Charitate diligere debemus alios, quia ſunt nobis proximi, & ſecundum naturalem Dei imaginem, & ſecundum capacitatem gloriæ*, ait S. Tho. 2. 2 q. 44. art. 7 Nam amare proximum propter aliquam utilitatem temporalem, vel quodvis aliud motivum naturale, non eſt actus charitatis. *Si quis quemlibet amat, ſed propter Deum non amat, Charitatem non habet*, ait Sanctus Gregorius homil. 38. in Evangel. & Sanctus Auguſtinus in 2. de Doctrin. Chriſt. cap. 27. ait: *Omnis homo in quantum homo eſt, diligendus eſt propter Deum, Deus vero propter ſeipſum.* Et lib. 2. cap. 7. *In eo ſe exercet omnis divinarum ſcripturarum ſtudioſus, nihil in eis aliud inventurus, quam diligendum eſſe Deum propter Deum, & proximum propter Deum: & illum quidem ex toto corde, ex tota anima, & ex tota mente diligere: proximum vero tamquam ſeipſum, id eſt, ut tota proximi, ſicut etiam noſtri dilectio referatur in Deum.* Et vero debemus diligere alios, ſicut Chriſtus nos dilexit, ex Joan. 15. ſupra citat. Chriſtus autem omnes dilexit propter Deum.

Hinc objectum formale, ſeu motivum Charitatis erga proximum eſt infinita Dei bonitas abſoluta, ſeu amabiliter, quæ ſicut movet ad amorem Dei, movet quoque ad amorem proximi propter Deum; eo quod ad Deum pertineat, & Deus amet omnes homines, etiam peccatores, quamdiu ſunt in via, volendo illis ſummi boni, nempe ſui ipſius fruitionem, eis conferendo media ad eam aſſequendam ſufficientiam, aliaque bona, velitque ut omnes amemus.

Reſp. 4. Hoc præceptum, quatenus eſt negativum, vetat pro quovis tempore odium, & omnes actus oppoſitos amori benevolentiæ, ne ſcilicet proximo unquam velimus, optemus, inferamus malum ſpirituale, nec etiam

 tem-

temporale, ſaltem ut ipſius malum, & ſine juſta cauſa, & authoritate. Quod addo, quia ex juſta cauſa, & authoritate poteſt inferri malum temporale proximo ob finem bonum, v. gr. aliqua punitio a ſuperiore correctionis cauſa, vel a Judice ob crimina ex motivo juſtitiæ. Hinc nunquam licet odiſſe nullum hominem, quantumvis improbum, ex diſplicentia perſonæ, ei optando malum, quatenus ejus malum eſt, aut gaudendo de ejus malo, vel dolendo de ejus bono, ut ejus bonum eſt.

„ (*) Authoris aſſertio magis, ac magis confirmatur ex tribus ab „ Innocent. XI. damnatis Propoſitionibus, quæ cum proſcriptione „ demonſtratur, neminem nec equidem indirecte poſſe malum proximo „ optare, aut de ejuſdem malo gaudere. 13. ita ſe habet *Si cum* „ *debita moderatione facias, potes abſque peccato mortali de vita* „ *alicujus triſtari, & de illius morte naturali gaudere, illam* „ *inefficaci affectu petere, & deſiderare, non quidem ex diſplicen-* „ *tia perſonæ, ſed ob aliquod temporale emolumentum.*

„ 14. *Licitum eſt abſoluto deſiderio cupere mortem Patris, non* „ *quidem ut malum Patris, ſed ut bonum cupientis, quia nimi-* „ *rum ei obventura eſt pinguis hæreditas.*

„ 15. *Licitum eſt filio gaudere de parricidio Parentis a ſe in* „ *ebrietate perpetrato propter ingentes divitias inde ex hæreditate* „ *conſecutas.*

Duæ autem ſunt regulæ generales duplicis hujus præcepti a Scriptura traditæ, & lumine naturali notæ. 1. Pro affirmativo: *Omnia quæcumque vultis* (rationabiliter) *ut faciant vobis homines, & vos facite illis; Hæc eſt enim Lex, & Prophetæ*. Matth. 7. 12. Pro negativo. *Quod ab alio oderis fieri tibi, vide ne tu aliquando alteri facias*, Tob. 4. Hinc S. Auguſtin. lib. de vera relig. cap. 46. ait: *Ea eſt regula dilectionis, ut quæ ſibi vult bona provenire, & illi velit; & quæ ſibi non vult mala evenire, nec illi velit.* *Hanc voluntatem erga omnes homines ſervat.*

Quæſt. II. *An teneamur diligere inimicos, id eſt eos, qui nos, vel nobis oderunt, vel aliqua injuria affecerunt?*

Reſp. 1. Præceptum Charitatis erga proximum obligat etiam erga inimicos, perinde ac ſi tales non eſſent. *Ita omnes.* Quia nihilominus ſunt vere proximi, utpote ejuſdem nobiſcum æternæ beatitudinis capaces, per quam capacitatem nobis ſocietate quadam conjunguntur. Quare tenemur eos non ſolum non odiſſe, ſed etiam poſitive diligere amore affectivo, non quidem ut ſunt inimici, ſed ut ſunt homines beatitudinis capaces, & quia Deus vult, ut illos amemus. Et conſtat etiam ex Matth. 5. *Ego autem dico vobis: Diligite inimicos veſtros; benefacite his, qui oderunt vos; & orate pro perſequentibus, & calumniantibus vos.* Quæ verba juxta Eccleſiæ, & Patrum interpretationem, continent verum præceptum, quod etiam juris naturalis. *Grave præceptum, ſed grande præmium.* Diligite inimicos veſtros, benefacite his, qui oderunt vos, & orate pro perſequentibus vos. *Ex-*

Christi opus, expecta mercedem: ut ſitis (inquit) filii Patris veſtri, qui in cælis eſt. S. Auguſt. ſerm. 317. alias 92. de diverſis.

Reſp. 2. Ex Charitate obligamur erga inimicos generatim ad ea omnia, ad quæ tenemur erga proximum modo ſupra explicato; ſiquidem ſunt vere proximi noſtri. Speciatim vere tenemur. 1. Omne in illos odium, ac vindictæ affectum rejicere, ac deponere; atque omnes offenſas ex corde iis remittere, ita ut ob offenſam illis non male velimus; ſed ea non obſtante, ſemper parati ſimus iis exhibere debita internæ dilectionis ſigna, etſi veniam non petant, imo in odio contra nos perſiſtant, ex Matth. 6. *Si non dimiſeritis hominibus, nec Pater veſter dimittet vobis peccata veſtra.* Et Eccli. 10. *Omnis injuriæ proximi ne memineris: & nihil agas in operibus injuriæ.* Unde nunquam licet iis velle malum ut eorum malum, nec de malo ut eorum malo gaudere; vel de eorum bono, ut eorum bono dolere: hæc enim ſunt odii actus. *Quum ceciderit inimicus tuus, ne gaudeas, & in ruina ejus ne exultet cor tuum, ne forte videat Dominus, & diſpliceat ei.* Proverb. 24. *Si de proſperitate affligitur, & de calamitate ſe odientis lætatur, conſtat quod non amat*, ait S. Gregorius lib. 22. in Job cap. 6. Neque licet a Deo, vel hominibus vindictam injuriæ expetere ex diſplicentia perſonæ, multo minus eam ſumere. *Benedicite perſequentibus vos; benedicite, & nolite maledicere . . . . . nulli malum pro malo reddentes*, ad Rom. 12.

2. Tenemur eos non excludere ab actu interno Charitatis, quem erga proximum elicimus, ſed eos in eo generatim includere; imo in particulari hos numero, ac determinate diligere, quoties periculum eſt ne ob gravem injuriam acceptam eos oderimus, eiſque malum optemus, ut ſæpe contingit, niſi illud odium actu amoris, & oratione cohibeatur; nam tunc ille amor eſt medium neceſſarium ad ſervandum præceptum.

3. Tenemur inimicis ex interno affectu præſtare communia dilectionis ſigna, & beneficia, quæ aliis ejuſdem ſtatus, & conditionis præſtare ſolemus, qualia quæ Chriſtiano debentur a quovis Chriſtiano, concivi a concive, cognato a cognato, pauperi a divite, ſuperiori a ſubdito &c. *Ita communiter cum S. Tho.* 2. 2. *q.* 25. *art.* 9. Nam tenemur inimicos diligere, eis benefacere, & pro eis orare, in particulari quidem, quando occurrit neceſſitas: & in communi extra caſum neceſſitatis, quando ſcilicet alios homines in communi amamus, vel aliis hominibus benefacimus, aut pro eis oramus in communi, etiam abſque obligatione. Hinc non licet inimicum excludere a communibus orationibus, vel eleemoſynis, a reſalutatione, a reſponſione ad interrogata, mercium expoſitarum venditione &c Nam talis excluſio eſſet vindicta privato illicita, & in talibus circumſtantiis

reperiuntur in virtutum exercitio. 4. Alexander VII. damnavit hanc propoſitionem: *Homo nullo unquam vitæ ſuæ tempore tenetur elicere actus Fidei, Spei, & Charitatis ex vi præceptorum divinorum ad eas virtutes pertinentium.*

Præceptum Spei obligat ad eliciendos ſuo tempore actus Spei, alioſque connexos, & ad adhibenda omnia media neceſſaria ad beatitudinem conſequendam: prohibetque præſumptionem, deſperationem, & incuriam ſalutis.

Quæſt. III. *Quandonam præceptum Spei obligat ad eliciendum actum Spei?*

Reſp. Obligat per ſe, & ratione propria honeſtatis. 1. Initio uſus rationis, quando quis novit æternam beatitudinem, ad quam deſtinati ſumus; nam tunc debet tendere ad ſuam beatitudinem, ac ſuum ſummum bonum, & recte vitam ſuam inſtituere. 2. Quoties verſatur in periculo deſperandi, niſi actu Spei animum confirmet; nam eodem præcepto tenemur ſperare, & non deſperare. 3. Sæpe in decurſu vitæ, ut ſemper homo ſit bene diſpoſitus, & corroboratus ad bonum faciendum, & peccatum vitandum. 4. In periculo mortis: nam tunc præcepta, præſertim Deum immediate ſpectantia, maxime urgent. Et tunc actus Spei neceſſarius eſt ad ſe confirmandum contra tentationes, & dolores.

Obligat autem per accidens. 1. Quando ex præcepto eliciendus eſt actus aliarum virtutum, ut orationis, pœnitentiæ &c. quæ ſine actu Spei exerceri nequeunt. 2. Quoties urget tentatio, quæ ſuperari non poteſt, niſi animus corroboretur per actum Spei. 3. Actus Spei requiritur ad juſtificationem peccatoris adulti.

Quæſt. IV. *Quænam ſunt peccata Spei oppoſita?*

Reſp. Sunt deſperatio, præſumptio, & incuria ſalutis.

Deſperatio eſt diffidentia obtinendi beatitudinem, & media ad illam neceſſaria.

Præſumptio eſt inordinata fiducia obtinendi a Deo beatitudinem aliter quam ipſe ſtatuit eſſe obtinendam. Eſt autem inordinata. 1 Quum quis innititur propriæ virtuti, & viribus, ut ſi præſumat obtinere gloriam ex ſolis viribus naturæ per opera naturalia, ut faciebant Pelagiani. 2. Quum quis inordinate innititur omnipotentiæ, & miſericordiæ Dei, ut ſi ſperet, quæ Deus negare ſtatuit, v. gr. beatitudinem ſine bonis meritis, ut faciunt Calviniſtæ; vel ſi ſtatuat perſeverare in peccatis quandiu bene valet, ſperans ſe acturum pœnitentiam in articulo mortis, ut faciunt peccatores multi. Præſumptio extenditur etiam ad tentationem Dei; de qua alibi.

Ad incuriam ſalutis pertinet ea animi abjectio, qua quis vellet bonis terrenis perpetuo frui.

Hæc peccata ſunt per ſe mortalia, quum ſint oppoſita vir-

virtuti theologicæ, & graviter injurioſa Deo. *Ita duo occidunt animas, aut deſperatio, aut perverſa Spes*, ait S. Auguſtinus ſerm. 87. de verb. evang. nov. edit.

Hinc mortale eſt. 1. Non velle efficaciter, nec optare poſſeſſionem Dei. 2. Deliberate cupere perpetuo manere in hac vita, & magis amare bona creata, quam poſſeſſionem Dei. 3. Ex nimio damnationis metu, & diffidentia de Dei gratia, ac miſericordia, abſolute cupere annihilari, vel numquam fuiſſe. 4. Deſperare de obtinenda vita æterna, & venia peccatorum, emendatione vitæ, vel auxiliis gratiæ neceſſariis. 5. Sperare ſalutem ſine bonis operibus ex gratia factis, vel ut debitam ob dotes, aut opera naturalia, aut veniam peccatorum ſine pœnitentia. 6. Velle perſeverare diu in peccatis ex ſpe miſericordiæ divinæ, aut poſt lapſum in unum mortale, multa alia committere, eo quod æque facile ſit obtinere veniam multorum, quam unius, quaſi Deus ſua miſericordia eſſet fautor criminum contra illud ad Rom. 2. *Ignoras quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? Secundum autem duritiam tuam, & impœnitentiam, theſaurizas tibi iram in die iræ &c.* Nam hæc, & ſimilia ſunt divinæ bonitati, miſericordiæ, vel potentiæ, vel gloriæ, vel providentiæ, ac ordinationi, vel juſtitiæ graviter injurioſa.

ACTUS SPEI.

Summopere, mi Deus, tui viſionem, ac fruitionem in cælo deſidero, quia tu es animæ meæ ſummum bonum, & unica beatitudo: & confido me hac perfecta beatitudine fruiturum eſſe propter merita Salvatoris mei Jeſu Chriſti, per bona opera ex ejus auxiliis facta: quia tu Deus es benigniſſimus, miſericordioſiſſimus, potentiſſimus, & in promiſſis ſervandis fideliſſimus, atque virtus mea auxiliatrix.

PARS

PARS III.

DE CHARITATE.

CAPUT PRIMUM.

De natura Charitatis.

Quæſt. I. Q*uid eſt Charitas?*

,, Nota. Amor proprie dictus eſt affectus, quo
,, voluntas adhæret bono præciſe quia bonum eſt.
,, Dividitur in amorem Charitatis, & concupiſcentiæ. Amor Cha-
,, ritatis, ſeu benevolentiæ eſt ille, quo quis amat alterum propter
,, ipſum, & bona illius tanquam bona illius, quia ſibi complacet in
,, illius perſona propter propriam ejus perfectionem. Hic amor vo-
,, catur amicitiæ, quando perſona amata ſimiliter afficitur erga per-
,, ſonam amantem. Amor concupiſcentiæ eſt ille, quo quis amat
,, ſeipſum, & bona ſua tamquam ſua, vel alium tamquam ſibi bo-
,, num.

Reſp. Charitas actualis, quæ præcipitur, eſt actus amoris benevolentiæ, quo Deum ſupra omnia propter ſe, & nos ipſos, & proximum ſicut nos ipſos propter Deum efficaciter amamus, ex S. Auguſt. lib. 8. de Trin. cap. 8. *Ex una eademque Charitate Deum, proximumque diligimus: ſed Deum propter Deum: nos autem, & proximum propter Deum.* Charitas vero habitualis eſt habitus per ſe infuſus actuum Charitatis cum auxilio gratiæ elicitivus, ſeu permanenter habilitans ad actus Charitatis eliciendos.

Quare ex communi ſententia, Charitatis objectum materiale primarium eſt Deus, ſecundarium nos ipſi, & proximus. Nam eodem habitu Charitatis, quo Deum amamus, etiam nos ipſos, & proximum propter Deum diligimus; quia creaturæ intellectuales beatitudinis capaces, ſunt aliquid ſpecialiter ad Deum pertinens; & Charitas eſt perfecta amicitia cum Deo. Eſt autem perfectæ amicitiæ non ſolum amare primario eum, quocum primario, & per ſe contrahitur amicitia, ſed etiam ſecundario, & propter illum diligere ea, quæ ad ipſum pertinent. *Si diligamus invicem, Deus in nobis manet, & Charitas ejus in nobis perfecta eſt.* 1. Joan. c. 4.

Objectum vero formale, ſeu motivum, eſt Deus ipſe, quatenus in ſe bonus, ac perfectus, ſive infinita Dei bonitas abſoluta, quæ adæquate ſumpta, eſt complexio omnium perfectionum poſſibilium, & infinitarum, ſive ipſum eſſe divinum abſolute, & in omni genere infinite perfectum. Nam Charitas eſt amor benevolentiæ, & amicitiæ erga Deum, & per amorem amicitiæ amamus alterum propter ipſum, & volumus ei bonum, ut ejus bo-

num

num eſt, propter propriam ejus perfectionem. Hinc Charitas differt ab amore ſpei, ſeu concupiſcentiæ, quo amamus Deum præciſe, ut noſtrum ſummum bonum, ſeu quatenus nobis bonus eſt, & nos perfecte beare poteſt. Charitas vero eſt amor benevolentiæ, & amicitiæ, quo amamus Deum, quia in ſe bonus eſt, ſeu propter ſuam infinitam amabilitatem: quum enim Charitas ſit virtutum omnium præſtantiſſima, debet habere motivum omnium præſtantiſſimum, ideoque Deum ipſum prout eſt in ſe.

Quæſt. II. *Quænam bona Deo velle debemus?*

Reſp. Deo velle debemus bona tum intrinſeca, tum extrinſeca. Bona Dei intrinſeca ſunt, omnes perfectiones poſſibiles infinitæ, quas Deus habet in ſe. Bonum Dei extrinſecum eſt gloria ejus extrinſeca, quæ conſiſtit in manifeſtatione ejus perfectionum, & in eo, quod perfecte cognoſcatur, colatur, laudetur, & ametur a creaturis. Itaque quum amare ſit velle bonum, amare Deum eſt illi hæc omnia bona velle, ſcilicet velle illi per modum complacentiæ, ac gaudii, omnes perfectiones infinitas, quas habet; velle per modum deſiderii, ſeu optare efficaciter, & quantum in nobis eſt, efficere, ut a nobis, & omnibus creaturis cognoſcatur, laudetur, colatur, & perfecte ametur.

Quæſt. III. *An Charitas ſit virtus omnium excellentiſſima?*

Reſp. Affirm. Conſtat ex 1. ad Cor. 13. *Major autem horum eſt Charitas.* Et ad Coloſſ. 3. *Super omnia Charitatem habete, quod eſt vinculum perfectionis.* Ratio eſt, quia habet objectum, & motivum omnium perfectiſſimum, attingitque Deum modo perfectiſſimo, nempe propter ſeipſum.

Quæſt. VI. *Quinam ſunt Charitatis actus proprii, & eliciti?*

Reſp. Sunt amor, benevolentia, affectus unionis, complacentia de perfectionibus divinis, deſiderium ejus gloriæ &c. odium, & dolor circa malum bono divino contrarium ut tale, ſcilicet peccatum.

CAPUT II.

De Præcepto Charitatis.

ARTICULUS PRIMUS.

De Præcepto Charitatis erga Deum.

Quæſt. I. *AN extat præceptum Charitatis erga Deum, & ad quid obligat?*

Reſp. 1. Extat præceptum amoris Dei ſpeciale & ab aliis omnibus diſtinctum. Conſtat 1. Ex Matth. 22. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & in tota ani-*

anima tua, & in tota mente tua. Hoc eſt maximum, & primum mandatum. At mandatum, quod eſt primum, & maximum, eſt ſane præceptum ſpeciale, & ab aliis diſtinctum, & quidem primo, & per ſe maxime datum, ita ut cætera omnia præcepta eo fine dentur, ut hoc ex omni parte perfecte obſervetur, juxta illud, 1. ad Tim. 1, *Finis præcepti Charitas.*

2. Ex SS. Patribus. Pro omnibus ſit S. Auguſt. qui lib. 1. Conf. c. 5. ait: *Quid tibi ſum ipſe, ut amari te jubeas a me, & niſi faciam iraſcaris mihi, & mineris ingentes miſerias? Parvane ipſa eſt, ſi non amem te?*

3. Ex propoſitione damnata ab Alexand. VII. ſupra cit., & ex hac ab Alexand. VIII. damnata ut hæretica: *Sufficit ut actus moralis tendat in finem ultimum interpretative; hunc homo non tenetur amare, neque in principio, neque in decurſu vitæ ſuæ mortalis.* Quæ propoſitio fuerat jam ante a S. Facultate Muſſipontana ſpeciali decreto damnata.

4. Quia quum Deus ſit objectum ſumme amabile propter ſe, & finis ultimus rerum omnium, non potuit ſapienter non præcipere creaturæ amoris capaci, & liberæ, ut ſeipſum ſupra omnia propter ſe amet. Præterea (ut ait S. Thomas) id quod eſt finis, per ſe debitum eſt, quum habeat rationem boni per ſe. At Charitas Dei eſt finis omnium præceptorum, quum Deum tamquam finem attingat immediate, & modo perfectiſſimo, nempe ſupra omnia propter ſeipſum, & ut in ſe eſt, Ergo eſt per ſe maxime debita.

Reſp. 2 Hoc præceptum, prout eſt affirmativum, obligat ad eliciendum certis temporibus actum internum ſupernaturalem amoris Dei ſupra omnia propter ſe; ut conſtat ex illis verbis, *Diliges ex toto corde*, in ſenſu proprio ſignificantibus internum dilectionis affectum, qui (ut exponunt Patres, & Doctores) ſit amor benevolentiæ efficax, & appretiative ſummus, vi cujus homo Deo, utpote ſumme amabili, ac bono, adhæreat ſupra omnia propter ſe, ipſi omnia bona velit, & faciat ea, quæ Deus ab illo ſaltem graviter exigit: ſe, ſuamque beatitudinem, & cætera omnia ad Dei gloriam referat, malitque privari omni bono creato, & pati omne malum, quam Deum offendere ſaltem graviter.

Itaque amor, qui primo, & maximo mandato præcipitur, debet eſſe. 1. Internus, verus, ac proprie dictus, ut patet ex his verbis præcepti: *Diliges ex toto corde.*

2. Debet eſſe appretiative ſummus in adhæſione, ita ut Deum plus amemus, quam nos ipſos, & creaturas omnes, malimuſque privari omni bono creato, & pati quodvis malum, quam Deum offendere ſaltem graviter. Conſtat 1. ex Patrum, ac Theologorum, & totius Eccleſiæ conſenſu. 2. Ex his verbis præcepti: *Ex toto corde, & in tota anima tua, & in tota mente tua:* in quo ſenſu explicatur a S. Aug. lib. 1. de moribus Eccleſiæ c. 12. ubi ait:

ait: *Summum bonum, quod etiam optimum dicitur, non modo diligendum eſſe nemo ambigit, ſed ita diligendum, ut nihil amplius diligere debeamus; idque ſignificatur, & exprimitur ex eo, quod dictum eſt.* Ex tota anima, & ex toto corde, & ex tota mente. Tum ex Matth. 10. *Qui amat Patrem, aut Matrem plus quam me, non eſt me dignus.* Et, *qui amat filium, aut filiam ſuper me, non eſt me dignus.* Et ad Rom. 8. *Quis nos ſeparabit a Charitate Chriſti? Tribulatio? An anguſtia? An fames? An nuditas? An periculum? An perſecutio? An gladius?... Certus ſum, quia neque mors, neque vita, neque Angeli, neque principatus, neque virtutes, neque inſtantia, neque futura, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos ſeparare a Charitate Dei.*

3. Quia hunc amorem exigit ſumma, ac infinita excellentia bonitatis divinæ. Enim vero quum Deus ſit per ſuam eſſentiam infinite bonus, & perfectus in omni genere excellentiæ, atque finis ultimus rerum omnium; ideoque infinitis titulis magis diligendus, quam quodlibet aliud bonum: nulla creatura poteſt ei affectu, & adhæſione præferri, aut æquari ſine gravi ejus injuria, ac contemptu. Præterea amor, qui a Deo præcipitur, debet eſſe proportionatus Deo ſumme bono, & amabili; ac talis non eſſet, ſi Deus non plus amaretur, quam quælibet creatura, quæ præ Deo nihil eſt. Igitur quum amabilitas ſit menſura amoris, utpote ejus motivum, ſumma amabilitas exigit amorem ſummum appretiative.

3. Amor Dei præceptus debet eſſe efficax, & univerſalis in ſuis affectibus, hoc eſt, debet ita voluntatem afficere, ac diſponere, ut ſemper ſit parata ad ſervanda omnia præcepta, & vitandum omne peccatum, ſaltem mortale. Unde amor ille Dei continet propoſitum ſaltem virtuale efficax ſervandi omnia alia præcepta. Nam amor ille non eſt ſolum complacentia de divinis perfectionibus, ſed eſt etiam amor, ſeu affectus voluntatis efficax, efficaciter movens ad facienda ea, quæ Deo placent, & ipſe exigit ſaltem graviter, & ad vitanda ea, quæ ei diſplicent: amor enim, qui præcipitur, eſt amor *ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota fortitudine*, ut habetur Deuteron. 6. qui ſane amor eſt efficaciſſimus. Amare autem efficaciter eſt bonum velle, & facere amato, nec eum offendere ſaltem graviter. Præterea amor non poteſt eſſe appretiative ſummus, niſi Deus, & ejus amicitia præferatur omni bono creato, ita ut malimus omne bonum creatum amittere, & quodvis malum pati, quam Deum offendere graviter, & ejus amicitiam amittere; ideoque efficaciter parati ſimus ad nullum præceptum ſaltem in re gravi umquam violandum. Quare præceptum Charitatis obligat ad Dei amorem tum affectivum, tum effectivum, & ad ſervanda omnia alia præcepta, ut conſtat ex Joan. 4. *Si diligitis me, man-*

da-

data mea ſervate. . . Qui habet mandata mea, & ſervat ea, ille eſt, qui diliget me. Et 1. Joann. 5. *Hæc eſt Charitas Dei, ut mandata ejus cuſtodiamus.* Hinc tranſgreſſiones aliorum præceptorum, ſunt etiam communi ratione contra Charitatem, ejuſque habitum deſtruunt, ſi ſint in re gravi.

4. Amor Charitatis erga Deum debet eſſe purus in ſuo motivo. Nam ejus motivum eſt Deus ipſe abſolute, ac in ſe ſpectatus, ſeu Deus ut eſt in ſe infinite bonus, ac perfectus; ſive eſt ipſa Dei amabilitas infinita, & bonitas abſoluta, ita ut Deus ſuper omnia ametur propter ſeipſum, ſeu quia in ſe bonus, ac perfectus eſt. Ita Theologi communiter. *Prob.* 1. ex S. Auguſt. qui lib. de doctr. Chriſt. cap. 27. ait, Deum diligendum eſſe propter ſeipſum. Et lib. 8. de Trinit. c. 8. *Ex una eademque Charitate Deum, proximumque diligimus, ſed Deum propter Deum.* Et in Pſal. 53. *Deus noſter laudetur voluntate, ametur Charitate; gratuitum ſit, quod amatur, & quod laudatur. Quid eſt gratuitum? Ipſe propter ſe, non propter aliud.* Ex S. Bernard. lib. de diligendo Deo, ubi ait: *Cauſa diligendi Deum Deus eſt, modus ſine modo diligere. . . Non ſine præmio diligitur Deus, etſi abſque præmii intuitu diligendus ſit: Vacua nempe vera Charitas eſſe non poteſt, nec tamen mercenaria eſt. . . . verus amor præmium non requirit, ſed meretur.* Et Epiſt. 11. *Eſt qui confitetur Domino quoniam potens eſt, & timet ſibi: & eſt qui confitetur quoniam ſibi bonus eſt: & item qui confitetur quoniam ſimpliciter bonus eſt. Primus ſervus eſt, & timet ſibi: ſecundus mercenarius eſt, & cupit ſibi: tertius filius, & defert Patri. Itaque & qui timet, & qui cupit, uterque pro ſe agunt. Sola, quæ in filio eſt, charitas non quærit, quæ ſua ſunt.* Et ex S. Thom. 2. 2. quæſt. 17. art. 8. & q. 23. art. 5. ad 2. ubi ait: *Charitate diligitur Deus propter ſeipſum. Unde una ſola ratio diligendi attenditur principaliter a Charitate, ſcilicet divina bonitas, quæ eſt ejus ſubſtantia.* Et artic. 6. *Fides, & Spes attingunt quidem Deum, ſecundum quod ex ipſo provenit nobis vel cognitio veri, vel adeptio boni: ſed Charitas attingit ipſum Deum, ut in ipſo ſiſtat, non ut ex eo aliquid nobis proveniat.* 2 Ex ipſa Eccleſiæ doctrina tradita in Catechiſmis, in quibus Charitas definitur: Virtus, per quam amamus Deum ſuper omnia, & proximum ſicut nos ipſos propter Deum. Ergo Charitatis motivum eſt Deus ſimpliciter, ideoque abſolute, & in ſe conſideratus. 3. Quia Charitas eſt amor benevolentiæ, & amicitiæ erga Deum. At per amorem amicitiæ amamus alterum propter ipſum, & volumus ei bonum, ut ejus bonum eſt, propter propriam ejus perfectionem. Et vero quis putet ſe ab alio amari, ut amicum, ſi ſciret ſe ſolum ab eo amari, quia ei bonus, ac benignus eſt? Præterea Charitas, quum ſit virtutum omnium præſtantiſſima, debet habere motivum omnium præſtantiſſimum, ideoque Deum ipſum prout eſt in ſe.

Equi-

Equidem debemus etiam amare Deum, ut noſtrum ſummum bonum, quod nos perfecte beare poteſt. At hic amor non eſt amor Charitatis ſed Spei, nec ſufficit; nam tenemur inſuper Deum ſupra omnia amare propter ſe, ſeu quia eſt in ſe infinite bonus, ac perfectus, atque nos ipſos, & beatitudinem noſtram referre ad ejus gloriam; & hic eſt proprius actus Charitatis: *Eſt enim Charitas amicitia honeſta, qua amicus amatur propter ſe*, ait Toletus. Et ita docet S. Thom. 2. 2. quæſt. 17. art. 8. ubi ait: *Perfectus quidem amor eſt, quo aliquis ſecundum ſe amatur, utpote cui aliquis vult bonum, ſicut homo amat amicum. Imperfectus amor eſt, quo quis amat aliquid non ſecundum ipſum; ſed ut illud bonum ſibi ipſi proveniat: ſicut homo amat rem, quam concupiſcit. Primus autem amor pertinet ad Charitatem, quæ inhæret Deo ſecundum ſeipſum. Sed Spes pertinet ad ſecundum amorem.* Quare Filliucius ex aliis docet, eſſe mortale diligere Deum principaliter propter beatitudinem, ita ut ſi hæc deeſſet, Deus non diligeretur ſupra omnia. Licitum eſt tamen, ac bonum, diligere Deum propter mercedem æternam, tamquam finem minus principalem.

Reſp. 3 Hoc præceptum, prout eſt negativum, prohibet pro quolibet tempore omnem generaliter Dei offenſam, ita ut omnia peccata mortalia ſint contra Charitatem, ejuſque habitum deſtruant; nam per quodlibet peccatum mortale creatura præfertur Deo ſuper omnia diligendo: ſpecialius tamen, & magis directe vetat odium Dei.

Quæſt. II. *An teneamur etiam amare Deum ſupra omnia intenſive, ſeu cum majore intenſione, vehementia, & conatu, quam omnes creaturas?*

Reſp. Communiter negant Theologi. Quia intenſio eſt Charitatis perfectio ſolum accidentalis, & ſine majori illa intenſione ſervatur præceptum de Ordine Charitatis eo modo, qui ſatis ſit, ut Charitas erga Deum ſit re, & opere efficacior, quam amor cujuslibet objecti. Quod autem præcipuum eſt in Charitate, eſt ut efficax ſit erga Deum, qui affectu, & opere propter ſe præferatur omnibus creaturis. Præterea quum Deus ametur appretiatione ſumma, amatur modo actum amoris conſtituente in gradu excellentiæ, ad quem nullus pertingere poteſt amor erga creaturam ordinatus etiamſi infinita intenſione ametur; & ſic tunc Deus amatur modo proportionato ſuæ excellentiæ; ideoque modo ſufficiente ad impletionem præcepti.

Præceptum autem diligendi Deum ex toto corde intelligunt de totalitate appretiationis non intenſionis. Appretiatio vero conſiſtit non in vehementia, & conatu affectus, ſed in libera prælectione, & prælatione.

Certe quando affectus erga creaturam actu obſiſtit amori Dei appretiative ſummo, tunc opus eſt maximo conatu voluntatis, ut Deus ſupra omnia ametur.

Quæſt.

Quæſt. III. *Quandonam præceptum Charitatis obligat ad amandum Deum?*

Reſp. Sub mortali obligat per ſe ad eliciendum actum internum amoris Dei ſupra omnia propter ſe. 1. Ubi primum moraliter loquendo, quis rationis uſum adeptus eſt, & habet ſufficienter Dei notitiam, quam quidem tunc quiſque ſibi comparare tenetur. *Ita S. Thomas* 1. 2. *quæſt* 89. *art.* 6. *Toletus*, *Layman*, *& alii multi*. Nam recta ratio dictat, creaturam rationalem, ubi primum, moraliter loquendo, capax eſt cognitionis, & amoris Dei, eum debere amare ut rerum omnium finem ultimum; propter quem facta ſunt omnia, & ad quem proinde omnes ſe, ſuaque omnia, ac totum vitæ curſum referre debent, & conſequenter Deum ſuper omnia propter ſe amare, atque implere debere primum, & maximum mandatum. Præterea quando præcepta non determinant tempus, cenſentur obligare pro præſenti, ſeu primo quoque tempore, quo commode impleri poſſunt: alioquin poſſet quis ſemper in futurum, uſque ad mortem ſuam differre eorum obſervationem, & ſic eludere præcepta. Unde Cajetanus, & Navarrus dicunt, teneri omnes hoc omiſſionis peccatum confiteri in dubio, an tunc actum Charitatis elicuerint, nec ne.

2. In quovis probabili periculo mortis, quamvis Sacramenta ſuſcepta ſint. *Ita communiter*. Tum quia hic actus ſæpius ratione ſui præceptus eſt, & tempus maxime neceſſarium eſt articulus mortis. Tum quia homo, inſtante termino viæ tenetur perfecte tendere in finem ſuum ultimum. *Sive enim vivimus, Domino vivimus; ſive morimur, Domino morimur*, ad Rom. 14.

3. Quando eſt periculum labendi in mortale, niſi actus amoris eliciatur; & ingruit gravis tentatio, quæ non putetur poſſe aliter ſuperari: nam ex Charitate Dei tenemur ejus offenſam vitare, & media ad hoc neceſſaria adhibere.

4. Sæpiſſime in decurſu vitæ, ut ſatis patet tum ex natura Charitatis, quæ eſt finis omnium præceptorum, & actionum; & quæ (ut ait S. Auguſt. in Pſalm. 121.) vacare non poteſt in anima amantis: nam Charitas eſt amicitia quædam cum Deo: amicitiæ autem divinæ ratio, Deique bonitas infinita exigit, ne diutius amorem erga Deum differamus, & raro eliciamus, ſed ut quamprimum poſſumus, & ſæpiſſime in vitæ curriculo Deum amemus: Tum ex verbis præcepto additis, quibus Deus jubet illud fere ſemper habere in mente, videlicet in actus amoris ſæpiſſime eliciatur, Deuteron. 6. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua. Eruntque verba hæc, quæ ego præcipio tibi hodie, in corde tuo, & narrabis ea filiis tuis, & meditaberis in eis, ſedens in domo tua, & ambulans in itinere, dormiens, atque conſurgens. Et ligabis ea quaſi ſignum in manu tua, eruntque, & move-*

bun-

buntur inter oculos tuos, ſcribeſque ea in limine, & oſtiis domus tuæ. Et vero nullus eſt habens jus exigendi ab alio amorem, qui petat ut ſemel tantum, aut raro ametur; ſed is exigit potius, ut ſæpe affectu effectuque ametur. Ergo a fortiori jure Deus amoris erga ſe actum ſæpius tota noſtra vita iteratum a nobis exigit. Præterea omiſſio amoris Dei per tempus notabile includit quemdam contemptum divinæ amicitiæ. Hinc ab Innocent. XI. damnatæ ſunt hæ propoſitiones. 6. *Probabile eſt, ne ſingulis quidem rigoroſe quinquenniis per ſe obligare præceptum Charitatis erga Deum.* 7. *Tunc ſolum obligat quando tenemur juſtificari, & non habemus aliam viam, qua juſtificari poſſimus.*

Quoties autem intra annum obliget per ſe, non poteſt facile determinari. Scotus putat adultos obligari ad illum actum ſingulis diebus Dominicis, & feſtis. Quam opinionem, ait Cardenas noſter, non eſſe contemnendam, quia quum conſtet hunc actum frequenter in vita eliciendum eſſe, & tempus definiendum ſit ex judicio prudenti; videtur prudens deſignatio temporis eſſe dies cultui divino dicatus: cultus enim optimus eſt actus Charitatis, ut docet S. Auguſt. Idem Cardenas aſſerit eſſe mortale, ſi intra menſem integrum omittatur. Suarez vero l. 1. de orat. c. 30. docet divina præcepta affirmativa, ut Charitatis, & ſimilia, obligare, ut actus eorum non multo tempore differantur: in particulari autem judicare quando ſit nimia dilatio, vel quæ ſit debita frequentia, prudenti arbitrio relictum videri ex natura rei.

Obligat vero ex virtute Religionis, quando quis culpæ mortalis conſcius, deficiente confeſſario, tenetur celebrare, vel Sacramentum quodvis conficere, aut ſuſcipere. Nam tunc obligatur ad actum contritionis perfectæ, quæ includit actum Charitatis. Requiritur etiam hic actus ad juſtificationem extra Sacramentum.

Ex dictis collige, parentes, & parochos graviter teneri, ſuos docere obligationem, & modum eliciendi actus Fidei, Spei & Charitatis: Confeſſarios vero teneri curare, ut pœnitentes in mortis periculo hos actus eliciant.

„ NOTA. Ex De Lugo, præcepta Fidei, Spei, & Charitatis ſunt
„ in aliquo ſenſu ſupernaturalia, & in aliquo etiam ſenſu natura-
„ lia. Sunt ſupernaturalia tum ex parte objecti, tum ex parte ſuo-
„ rum actuum: nam impleri nequeunt niſi per actus ſupernatura-
„ les, quatenus Deus elevavit hominem ad finem ſupernaturalem,
„ per tales actus ſupernaturales conſequendum. Sunt vero natura-
„ lia ex parte obligationis, quia ex ſuppoſitione, quod Deus eleva-
„ verit hominem ad finem ſupernaturalem conſequendum per actus
„ ſupernaturales: eo ipſo abſque alio novo præcepto, & ex natura
„ rei obligatur homo ad eliciendos actus ſupernaturales neceſſarios ad
„ finem illum obtinendum; nam ex obligatione diligendi Deum, &
„ ſeipſum, obligatur ad comparandum finem illum adeo ſublimem,

„ ac

de inconſtantia in Fide cap. 18. num. 30. & ſeq. *Card. Gottus* in 2. 2. S. Thom. quæſt. 4. dub. 6. §. 3. num. 2. & q. 3. de Infidelibus comparate ad Fideles dub. 3. §. 2. *Idcirco ſere impoſſibile eſt uſuvenire, ut a flagitio excuſari valeant Catholici, ſeſe in rebus ſacris cum Hæreticis, vel Schiſmaticis admiſcentes. Quamobrem Sacræ Urbis Congregationes, Sancti Officii videlicet, & de Propaganda Fide, illicitam ſemper reputarunt communicationem, de qua eſt ſermo, doctamque concinnarunt Inſtructionem Nobis in minoribus tum degentibus, qualemcumque noſtram operam navantibus, ad Miſſionarios, quum opus fuerit, tranſmittendam, ubi rationes expenduntur, propter quas vix unquam accidere poteſt, ut in praxi ſit innoxia Catholicorum cum Hæreticis communicatio in divinis.*

PARS II.

DE SPE.

Quæſt. I. Q*Uid eſt Spes?*

Reſp. Spes actualis eſt fiducia certa obtinendi beatitudinem æternam per media a Deo ſtatuta: ſive eſt actus, quo optamus, & certo expectamus a Deo per merita Chriſti beatitudinem æternam, ſeu poſſeſſionem Dei perfectam, & media illius aſſequendæ: eo quod Deus ſit ſummum noſtrum bonum, auxiliator omnipotens, miſericors, & fidelis in promiſſis. Spes habitualis eſt habitus per ſe infuſus actuum ſpei ex auxilio gratiæ elicitivus.

Hinc 1. Spes eſt actus virtualiter duplex, ſive eſt actus æquivalens duobus actibus, quorum unus eſt tantum deſiderium efficax beatitudinis, ſeu amor Dei ut ſummi noſtri boni; & alter eſt confidentia, ſeu erectio voluntatis adverſus difficultates in proſecutione beatitudinis occurrentes, fundata in auxiliis, & promiſſionibus divinis. Ac proinde Spei duplex eſt objectum formale, ſeu motivum, unum totale conſtituens: nam motivum deſiderii eſt Dei bonitas relativa, cujus poſſeſſio poteſt nos perfecte beare: motivum vero confidentiæ, ſeu erectionis, eſt Dei virtus auxiliatrix, ſeu multiplex Dei perfectio, nempe benignitas, miſericordia, omnipotentia, & fidelitas in promiſſis factis propter merita Chriſti. *In ſpem vitæ æternæ, quam promiſit, qui non mentitur, Deus.* Tit. 1. *Deus meus, adjutor meus, & ſperabo in eum.* Pſalm. 17.

Hinc 2. Spei objectum materiale primarium eſt Deus poſſidendus, ſecundarium ſunt media ſalutis a Deo inſtitu-

tuta, nempe gratia, & bona opera ex viribus gratiæ facta, ſine quibus Spes eſſet mera præſumptio. Item bona temporalia, quatenus per bonum uſum ex gratia Dei ad ſalutem conducere poſſunt: uno verbo, omnia, quæ in oratione Dominica continentur. Deum autem poſſidendum eſſe objectum primarium Spei, patet ex Gen. 15. ubi Deus dicit Abrahamo: *Ego ... merces tua magna nimis*. Et Joan. 3. *Nunc Filii Dei ſumus; & nondum apparuit quid erimus. Scimus quoniam quum apparuerit, ſimile ei erimus: quoniam videbimus eum ſicuti eſt*, (& videndo fruitive amabimus.) *Et omnis, qui habet hanc ſpem in eo ſanctificat ſe &c.* Unde S. Auguſt. lib. 22. de Civ. c. 30. ait: *Præmium virtutis erit ipſe, qui virtutem dedit, & qui ſe ipſum, quo melius, & majus nihil poſſit eſſe, promiſit*.

Hinc 3. Ad Spem pertinet timor privationis gratiæ Dei, & ejus poſſeſſionis.

Dixi, *Certa*, ſcilicet ratione ſui, & quantum eſt ex parte Dei: quia nititur omnipotentia, miſericordia, & fidelitate Dei in promiſſis. Unde ad Hebr. 6. dicitur: *Anchora animæ tuta, ac firma*. Eſt tamen incerta reſpectu noſtri. Nam non ſumus certi de noſtra cooperatione, & perſeverantia ad ſalutem neceſſaria. *Neſcit homo utrum amore, an odio dignus ſit; ſed omnia in futurum ſervantur incerta*, Eccli. 9. Hinc illud ad Philip. 2. *Cum metu, & tremore veſtram ſalutem operamini*. Poſſumus tamen, & debemus ſperare perſeverantiam finalem: nam ad hoc ſufficit, quod ſit certo futura conditionate, nempe ſub hac conditione, ſi non defuerimus gratiæ Dei. Eſt autem certo futura ſub hac conditione; id enim docet Conc. Trident. ſeſſ. 6. c. 13. ubi de perſeverantia finali loquens, ſic ait: *Nemo ſibi certi aliquid abſoluta certitudine polliceatur: tametſi in Dei auxilio firmiſſimam ſpem collocare, & reponere omnes debent. Deus enim, niſi ipſi illius gratiæ defuerint, ſicut cœpit opus bonum, ita perficiet, operans velle, & perficere*.

Quæſt. II. *An detur ſpeciale præceptum Spei?*

Reſp. Affirm. Conſtat 1. ex Pſalm. 4. *Sperate in Domino*. Et 1. Petr. 1. *Sperate in eam, quæ offertur vobis gratiam*. Et 1. ad Timoth. 6. *Præcipe .... neque ſperare in incerto divitiarum, ſed in Deo vivo*. 2. Ex S. Auguſt. tract. 83. in Joann. *De Fide nobis quam multa mandata ſunt, quam multa de Spe!* 3. Quia Spes eſt medium ad ſalutem neceſſarium: *Spe enim ſalvi facti ſumus*, Roman. 8. Eſtque diſpoſitio neceſſaria in adulto ad juſtificationem obtinendam, ex Concil Trident. ſeſſ. 6. cap. 6. Deus autem præcepit omnia media ad ſalutem neceſſaria. Præterea Deus non vult ſalvare adultos ſine propria cooperatione, quæ non fit ſine Spe, per quam voluntas tendit in Deum ut ſuum ſummum bonum, & erigitur adverſus difficultates, quæ re-

reperiuntur in virtutum exercitio. 4. Alexander VII. damnavit hanc propoſitionem: *Homo nullo unquam vitæ ſuæ tempore tenetur elicere actus Fidei, Spei, & Charitatis ex vi præceptorum divinorum ad eas virtutes pertinentium.*

Præceptum Spei obligat ad eliciendos ſuo tempore actus Spei, alioſque connexos, & ad adhibenda omnia media neceſſaria ad beatitudinem conſequendam: prohibetque præſumptionem, deſperationem, & incuriam ſalutis.

Quæſt. III. *Quandonam præceptum Spei obligat ad eliciendum actum Spei?*

Reſp. Obligat per ſe, & ratione propria honeſtatis. 1. Initio uſus rationis, quando quis novit æternam beatitudinem, ad quam deſtinati ſumus; nam tunc debet tendere ad ſuam beatitudinem, ac ſuum ſummum bonum, & recte vitam ſuam inſtituere. 2. Quoties verſatur in periculo deſperandi, niſi actu Spei animum confirmet; nam eodem præcepto tenemur ſperare, & non deſperare. 3. Sæpe in decurſu vitæ, ut ſemper homo ſit bene diſpoſitus, & corroboratus ad bonum faciendum, & peccatum vitandum. 4. In periculo mortis: nam tunc præcepta, præſertim Deum immediate ſpectantia, maxime urgent. Et tunc actus Spei neceſſarius eſt ad ſe confirmandum contra tentationes, & dolores.

Obligat autem per accidens. 1. Quando ex præcepto eliciendus eſt actus aliarum virtutum, ut orationis, pœnitentiæ &c. quæ ſine actu Spei exerceri nequeunt. 2. Quoties urget tentatio, quæ ſuperari non poteſt, niſi animus corroboretur per actum Spei. 3. Actus Spei requiritur ad juſtificationem peccatoris adulti.

Quæſt. IV. *Quænam ſunt peccata Spei oppoſita?*

Reſp. Sunt deſperatio, præſumptio, & incuria ſalutis.

Deſperatio eſt diffidentia obtinendi beatitudinem, & media ad illam neceſſaria.

Præſumptio eſt inordinata fiducia obtinendi a Deo beatitudinem aliter quam ipſe ſtatuit eſſe obtinendam. Eſt autem inordinata. 1 Quum quis innititur propriæ virtuti, & viribus, ut ſi præſumat obtinere gloriam ex ſolis viribus naturæ per opera naturalia, ut faciebant Pelagiani. 2. Quum quis inordinate innititur omnipotentiæ, & miſericordiæ Dei, ut ſi ſperet, quæ Deus negare ſtatuit, v. gr. beatitudinem ſine bonis meritis, ut faciunt Calviniſtæ; vel ſi ſtatuat perſeverare in peccatis quandiu bene valet, ſperans ſe acturum pœnitentiam in articulo mortis, ut faciunt peccatores multi. Præſumptio extenditur etiam ad tentationem Dei; de qua alibi.

Ad incuriam ſalutis pertinet ea animi abjectio, qua quis vellet bonis terrenis perpetuo frui.

Hæc peccata ſunt per ſe mortalia, quum ſint oppoſita vir-

virtuti theologicæ, & graviter injurioſa Deo. *Ita duo occidunt animas, aut deſperatio, aut perverſa Spes*, ait S. Auguſtinus ſerm. 87. de verb. evang. nov. edit.

Hinc mortale eſt. 1. Non velle efficaciter, nec optare poſſeſſionem Dei. 2. Deliberate cupere perpetuo manere in hac vita, & magis amare bona creata, quam poſſeſſionem Dei. 3. Ex nimio damnationis metu, & diffidentia de Dei gratia, ac miſericordia, abſolute cupere annihilari, vel numquam fuiſſe. 4. Deſperare de obtinenda vita æterna, & venia peccatorum, emendatione vitæ, vel auxiliis gratiæ neceſſariis. 5. Sperare ſalutem ſine bonis operibus ex gratia factis, vel ut debitam ob dotes, aut opera naturalia, aut veniam peccatorum ſine pœnitentia. 6. Velle perſeverare diu in peccatis ex ſpe miſericordiæ divinæ, aut poſt lapſum in unum mortale, multa alia committere, eo quod æque facile ſit obtinere veniam multorum, quam unius, quaſi Deus ſua miſericordia eſſet fautor criminum contra illud ad Rom. 2. *Ignoras quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? Secundum autem duritiam tuam, & impœnitentiam, theſaurizas tibi iram in die iræ &c.* Nam hæc, & ſimilia ſunt divinæ bonitati, miſericordiæ, vel potentiæ, vel gloriæ, vel providentiæ, ac ordinationi, vel juſtitiæ graviter injurioſa.

ACTUS SPEI.

SUmmopere, mi Deus, tui viſionem, ac fruitionem in cælo deſidero, quia tu es animæ meæ ſummum bonum, & unica beatitudo: & confido me hac perfecta beatitudine fruiturum eſſe propter merita Salvatoris mei Jeſu Chriſti, per bona opera ex ejus auxiliis facta: quia tu Deus es benigniſſimus, miſericordioſiſſimus, potentiſſimus, & in promiſſis ſervandis fideliſſimus, atque virtus mea auxiliatrix.

PARS

PARS III.

DE CHARITATE.

CAPUT PRIMUM.

De natura Charitatis.

Quæſt. I. *Quid eſt Charitas?*

,, Nota. Amor proprie dictus eſt affectus, quo ,, voluntas adhæret bono præciſe quia bonum eſt. ,, Dividitur in amorem Charitatis, & concupiſcentiæ. Amor Cha- ,, ritatis, ſeu benevolentiæ eſt ille, quo quis amat alterum propter ,, ipſum, & bona illius tanquam bona illius, quia ſibi complacet in ,, illius perſona propter propriam ejus perfectionem. Hic amor vo- ,, catur amicitiæ, quando perſona amata ſimiliter afficitur erga per- ,, ſonam amantem. Amor concupiſcentiæ eſt ille, quo quis amat ,, ſeipſum, & bona ſua tamquam ſua, vel alium tamquam ſibi bo- ,, num.

Reſp. Charitas actualis, quæ præcipitur, eſt actus amoris benevolentiæ, quo Deum ſupra omnia propter ſe, & nos ipſos, & proximum ſicut nos ipſos propter Deum efficaciter amamus, ex S. Auguſt. lib. 8. de Trin. cap. 8. *Ex una eademque Charitate Deum, proximumque diligimus: ſed Deum propter Deum: nos autem, & proximum propter Deum.* Charitas vero habitualis eſt habitus per ſe infuſus actuum Charitatis cum auxilio gratiæ elicitivus, ſeu permanenter habilitans ad actus Charitatis eliciendos.

Quare ex communi ſententia, Charitatis objectum materiale primarium eſt Deus, ſecundarium nos ipſi, & proximus. Nam eodem habitu Charitatis, quo Deum amamus, etiam nos ipſos, & proximum propter Deum diligimus; quia creaturæ intellectuales beatitudinis capaces, ſunt aliquid ſpecialiter ad Deum pertinens; & Charitas eſt perfecta amicitia cum Deo. Eſt autem perfectæ amicitiæ non ſolum amare primario eum, quocum primario, & per ſe contrahitur amicitia, ſed etiam ſecundario, & propter illum diligere ea, quæ ad ipſum pertinent. *Si diligamus invicem, Deus in nobis manet, & Charitas ejus in nobis perfecta eſt.* 1. Joan. c. 4.

Objectum vero formale, ſeu motivum, eſt Deus ipſe, quatenus in ſe bonus, ac perfectus, ſive infinita Dei bonitas abſoluta, quæ adæquate ſumpta, eſt complexio omnium perfectionum poſſibilium, & infinitarum, ſive ipſum eſſe divinum abſolute, & in omni genere infinite perfectum. Nam Charitas eſt amor benevolentiæ, & amicitiæ erga Deum, & per amorem amicitiæ amamus alterum propter ipſum, & volumus ei bonum, ut ejus bo-

num

num eſt, propter propriam ejus perfectionem. Hinc Charitas differt ab amore ſpei, ſeu concupiſcentiæ, quo amamus Deum præciſe, ut noſtrum ſummum bonum, ſeu quatenus nobis bonus eſt, & nos perfecte beare poteſt. Charitas vero eſt amor benevolentiæ, & amicitiæ, quo amamus Deum, quia in ſe bonus eſt, ſeu propter ſuam infinitam amabilitatem: quum enim Charitas ſit virtutum omnium præſtantiſſima, debet habere motivum omnium præſtantiſſimum, ideoque Deum ipſum prout eſt in ſe.

Quæſt. II. *Quænam bona Deo velle debemus?*

Reſp. Deo velle debemus bona tum intrinſeca, tum extrinſeca. Bona Dei intrinſeca ſunt, omnes perfectiones poſſibiles infinitæ, quas Deus habet in ſe. Bonum Dei extrinſecum eſt gloria ejus extrinſeca, quæ conſiſtit in manifeſtatione ejus perfectionum, & in eo, quod perfecte cognoſcatur, colatur, laudetur, & ametur a creaturis. Itaque quum amare ſit velle bonum, amare Deum eſt illi hæc omnia bona velle, ſcilicet velle illi per modum complacentiæ, ac gaudii, omnes perfectiones infinitas, quas habet; velle per modum deſiderii, ſeu optare efficaciter, & quantum in nobis eſt, efficere, ut a nobis, & omnibus creaturis cognoſcatur, laudetur, colatur, & perfecte ametur.

Quæſt. III. *An Charitas ſit virtus omnium excellentiſſima?*

Reſp. Affirm. Conſtat ex 1. ad Cor. 13. *Major autem horum eſt Charitas.* Et ad Coloſſ. 3. *Super omnia Charitatem habete, quod eſt vinculum perfectionis.* Ratio eſt, quia habet objectum, & motivum omnium perfectiſſimum, attingitque Deum modo perfectiſſimo, nempe propter ſeipſum.

Quæſt. VI. *Quinam ſunt Charitatis actus proprii, & eliciti?*

Reſp. Sunt amor, benevolentia, affectus unionis, complacentia de perfectionibus divinis, deſiderium ejus gloriæ &c. odium, & dolor circa malum bono divino contrarium ut tale, ſcilicet peccatum.

CAPUT II.

De Præcepto Charitatis.

ARTICULUS PRIMUS.

De Præcepto Charitatis erga Deum.

Quæſt. I. *An extat præceptum Charitatis erga Deum, & ad quid obligat?*

Reſp. 1. Extat præceptum amoris Dei ſpeciale & ab aliis omnibus diſtinctum. Conſtat 1. Ex Matth. 22. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & in tota ani-*

anima tua, & in tota mente tua. Hoc eſt maximum, & primum mandatum. At mandatum, quod eſt primum, & maximum, eſt ſane præceptum ſpeciale, & ab aliis diſtinctum, & quidem primo, & per ſe maxime datum, ita ut cætera omnia præcepta eo fine dentur, ut hoc ex omni parte perfecte obſervetur, juxta illud, 1. ad Tim. 1. *Finis præcepti Charitas.*

2. Ex SS. Patribus. Pro omnibus ſit S. Auguſt. qui lib. 1. Conf. c. 5. ait: *Quid tibi ſum ipſe, ut amari te jubeas a me, & niſi faciam iraſcaris mihi, & mineris ingentes miſerias? Parvane ipſa eſt, ſi non amem te?*

3. Ex propoſitione damnata ab Alexand. VII. ſupra cit., & ex hac ab Alexand. VIII. damnata ut hæretica: *Sufficit ut actus moralis tendat in finem ultimum interpretative; hunc homo non tenetur amare, neque in principio, neque in decurſu vitæ ſuæ mortalis.* Quæ propoſitio fuerat jam ante a S. Facultate Muſſipontana ſpeciali decreto damnata.

4. Quia quum Deus ſit objectum ſumme amabile propter ſe, & finis ultimus rerum omnium, non potuit ſapienter non præcipere creaturæ amoris capaci, & liberæ, ut ſeipſum ſupra omnia propter ſe amet. Præterea (ut ait S. Thomas) id quod eſt finis, per ſe debitum eſt, quum habeat rationem boni per ſe. At Charitas Dei eſt finis omnium præceptorum, quum Deum tamquam finem attingat immediate, & modo perfectiſſimo, nempe ſupra omnia propter ſeipſum, & ut in ſe eſt, Ergo eſt per ſe maxime debita.

Reſp. 2 Hoc præceptum, prout eſt affirmativum, obligat ad eliciendum certis temporibus actum internum ſupernaturalem amoris Dei ſupra omnia propter ſe; ut conſtat ex illis verbis, *Diliges ex toto corde*, in ſenſu proprio ſignificantibus internum dilectionis affectum, qui (ut exponunt Patres, & Doctores) ſit amor benevolentiæ efficax, & appretiative ſummus, vi cujus homo Deo, utpote ſumme amabili, ac bono, adhæreat ſupra omnia propter ſe, ipſi omnia bona velit, & faciat ea, quæ Deus ab illo ſaltem graviter exigit: ſe, ſuamque beatitudinem, & cætera omnia ad Dei gloriam referat, malitque privari omni bono creato, & pati omne malum, quam Deum offendere ſaltem graviter.

Itaque amor, qui primo, & maximo mandato præcipitur, debet eſſe. 1. Internus, verus, ac proprie dictus, ut patet ex his verbis præcepti: *Diliges ex toto corde.*

2. Debet eſſe appretiative ſummus in adhæſione, ita ut Deum plus amemus, quam nos ipſos, & creaturas omnes, malimuſque privari omni bono creato, & pati quodvis malum, quam Deum offendere ſaltem graviter. Conſtat 1. ex Patrum, ac Theologorum, & totius Eccleſiæ conſenſu. 2. Ex his verbis præcepti: *Ex toto corde, & in tota anima tua, & in tota mente tua*: in quo ſenſu explicatur a S. Aug. lib. 1. de moribus Eccleſiæ c. 12. ubi ait:

ait: *Summum bonum, quod etiam optimum dicitur, non modo diligendum eſſe nemo ambigit; ſed ita diligendum, ut nihil amplius diligere debeamus; idque ſignificatur, & exprimitur ex eo, quod dictum eſt.* Ex tota anima, & ex toto corde, & ex tota mente. Tum ex Matth. 10. *Qui amat Patrem, aut Matrem plus quam me, non eſt me dignus.* Et, *qui amat filium, aut filiam ſuper me, non eſt me dignus.* Et ad Rom. 8. *Quis nos ſeparabit a Charitate Chriſti? Tribulatio? An anguſtia? An fames? An nuditas? An periculum? An perſecutio? An gladius? . . . Certus ſum, quia neque mors, neque vita, neque Angeli, neque principatus, neque virtutes, neque inſtantia, neque futura, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos ſeparare a Charitate Dei.* 3. Quia hunc amorem exigit ſumma, ac infinita excellentia bonitatis divinæ. Enim vero quum Deus ſit per ſuam eſſentiam infinite bonus, & perfectus in omni genere excellentiæ, atque finis ultimus rerum omnium; ideoque infinitis titulis magis diligendus, quam quodlibet aliud bonum: nulla creatura poteſt ei affectu, & adhæſione præferri, aut æquari ſine gravi ejus injuria, ac contemptu. Præterea amor, qui a Deo præcipitur, debet eſſe proportionatus Deo ſumme bono, & amabili; ac talis non eſſet, ſi Deus non plus amaretur, quam quælibet creatura, quæ præ Deo nihil eſt. Igitur quum amabilitas ſit menſura amoris, utpote ejus motivum, ſumma amabilitas exigit amorem ſummum appretiative.

3. Amor Dei præceptus debet eſſe efficax, & univerſalis in ſuis affectibus, hoc eſt, debet ita voluntatem afficere, ac diſponere, ut ſemper ſit parata ad ſervanda omnia præcepta, & vitandum omne peccatum, ſaltem mortale. Unde amor ille Dei continet propoſitum ſaltem virtuale efficax ſervandi omnia alia præcepta. Nam amor ille non eſt ſolum complacentia de divinis perfectionibus, ſed eſt etiam amor, ſeu affectus voluntatis efficax, efficaciter movens ad facienda ea, quæ Deo placent, & ipſe exigit ſaltem graviter, & ad vitanda ea, quæ ei diſplicent: amor enim, qui præcipitur, eſt amor *ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota fortitudine*, ut habetur Deuteron. 6. qui ſane amor eſt efficaciſſimus. Amare autem efficaciter eſt bonum velle, & facere amato, nec eum offendere ſaltem graviter. Præterea amor non poteſt eſſe appretiative ſummus, niſi Deus, & ejus amicitia præferatur omni bono creato, ita ut malimus omne bonum creatum amittere, & quodvis malum pati, quam Deum offendere graviter, & ejus amicitiam amittere; ideoque efficaciter parati ſimus ad nullum præceptum ſaltem in re gravi umquam violandum. Quare præceptum Charitatis obligat ad Dei amorem tum affectivum, tum effectivum, & ad ſervanda omnia alia præcepta, ut conſtat ex Joan. 4. *Si diligitis me, manda-*

data mea ſervate. . . Qui habet mandata mea, & ſervat ea, ille eſt, qui diliget me. Et 1. Joann. 5. *Hæc eſt Charitas Dei, ut mandata ejus cuſtodiamus.* Hinc tranſgreſſiones aliorum præceptorum, ſunt etiam communi ratione contra Charitatem, ejuſque habitum deſtruunt, ſi ſint in re gravi.

4. Amor Charitatis erga Deum debet eſſe purus in ſuo motivo. Nam ejus motivum eſt Deus ipſe abſolute, ac in ſe ſpectatus, ſeu Deus ut eſt in ſe infinite bonus, ac perfectus; ſive eſt ipſa Dei amabilitas infinita, & bonitas abſoluta, ita ut Deus ſuper omnia ametur propter ſeipſum, ſeu quia in ſe bonus, ac perfectus eſt. Ita Theologi communiter. *Prob.* 1. ex S. Auguſt. qui lib. de doctr. Chriſt. cap. 27. ait, Deum diligendum eſſe propter ſeipſum. Et lib. 8. de Trinit. c. 8. *Ex una eademque Charitate Deum, proximumque diligimus, ſed Deum propter Deum.* Et in Pſal. 53. *Deus noſter laudetur voluntate, ametur Charitate; gratuitum ſit, quod amatur, & quod laudatur. Quid eſt gratuitum? Ipſe propter ſe, non propter aliud.* Ex S. Bernard. lib. de diligendo Deo, ubi ait: *Cauſa diligendi Deum Deus eſt, modus ſine modo diligere. . . Non ſine præmio diligitur Deus, etſi abſque præmii intuitu diligendus ſit: Vacua nempe vera Charitas eſſe non poteſt, nec tamen mercenaria eſt. . . . verus amor præmium non requirit, ſed meretur.* Et Epiſt. 11. *Eſt qui confitetur Domino quoniam potens eſt, & timet ſibi: & eſt qui confitetur quoniam ſibi bonus eſt: & item qui confitetur quoniam ſimpliciter bonus eſt. Primus ſervus eſt, & timet ſibi: ſecundus mercenarius eſt, & cupit ſibi: tertius filius, & defert Patri. Itaque & qui timet, & qui cupit, uterque pro ſe agunt. Sola, quæ in filio eſt, charitas non quærit, quæ ſua ſunt.* Et ex S. Thom. 2. 2. quæſt. 17. art. 8. & q. 23. art. 5. ad 2. ubi ait: *Charitate diligitur Deus propter ſeipſum. Unde una ſola ratio diligendi attenditur principaliter a Charitate, ſcilicet divina bonitas, quæ eſt ejus ſubſtantia.* Et artic. 6. *Fides, & Spes attingunt quidem Deum, ſecundum quod ex ipſo provenit nobis vel cognitio veri, vel adeptio boni: ſed Charitas attingit ipſum Deum, ut in ipſo ſiſtat, non ut ex eo aliquid nobis proveniat.* 2. Ex ipſa Eccleſiæ doctrina tradita in Catechiſmis, in quibus Charitas definitur: Virtus, per quam amamus Deum ſuper omnia, & proximum ſicut nos ipſos propter Deum. Ergo Charitatis motivum eſt Deus ſimpliciter, ideoque abſolute, & in ſe conſideratus. 3. Quia Charitas eſt amor benevolentiæ, & amicitiæ erga Deum. At per amorem amicitiæ amamus alterum propter ipſum, & volumus ei bonum, ut ejus bonum eſt, propter propriam ejus perfectionem. Et vero quis putet ſe ab alio amari, ut amicum, ſi ſciret ſe ſolum ab eo amari, quia ei bonus, ac benignus eſt? Præterea Charitas, quum ſit virtutum omnium præſtantiſſima, debet habere motivum omnium præſtantiſſimum, ideoque Deum ipſum prout eſt in ſe.

Equi-

Equidem debemus etiam amare Deum, ut noſtrum ſummum bonum, quod nos perfecte beare poteſt. At hic amor non eſt amor Charitatis ſed Spei, nec ſufficit; nam tenemur inſuper Deum ſupra omnia amare propter ſe, ſeu quia eſt in ſe infinite bonus, ac perfectus, atque nos ipſos, & beatitudinem noſtram referre ad ejus gloriam; & hic eſt proprius actus Charitatis: *Eſt enim Charitas amicitia honeſta, qua amicus amatur propter ſe*, ait Toletus. Et ita docet S. Thom. 2. 2. quæſt. 17. art. 8. ubi ait: *Perfectus quidem amor eſt, quo aliquis ſecundum ſe amatur, utpote cui aliquis vult bonum, ſicut homo amat amicum. Imperfectus amor eſt, quo quis amat aliquid non ſecundum ipſum; ſed ut illud bonum ſibi ipſi proveniat: ſicut homo amat rem, quam concupiſcit. Primus autem amor pertinet ad Charitatem, quæ inhæret Deo ſecundum ſeipſum. Sed Spes pertinet ad ſecundum amorem.* Quare Filliucius ex aliis docet, eſſe mortale diligere Deum principaliter propter beatitudinem, ita ut ſi hæc deeſſet, Deus non diligeretur ſupra omnia. Licitum eſt tamen, ac bonum, diligere Deum propter mercedem æternam, tamquam finem minus principalem.

Reſp. 3 Hoc præceptum, prout eſt negativum, prohibet pro quolibet tempore omnem generaliter Dei offenſam, ita ut omnia peccata mortalia ſint contra Charitatem, ejuſque habitum deſtruant; nam per quodlibet peccatum mortale creatura præfertur Deo ſuper omnia diligendo: ſpecialius tamen, & magis directe vetat odium Dei.

Quæſt. II. *An teneamur etiam amare Deum ſupra omnia intenſive, ſeu cum majore intenſione, vehementia, & conatu, quam omnes creaturas?*

Reſp. Communiter negant Theologi. Quia intenſio eſt Charitatis perfectio ſolum accidentalis, & ſine majori illa intenſione ſervatur præceptum de Ordine Charitatis eo modo, qui ſatis ſit, ut Charitas erga Deum ſit re, & opere efficacior, quam amor cujuslibet objecti. Quod autem præcipuum eſt in Charitate, eſt ut efficax ſit erga Deum, qui affectu, & opere propter ſe præferatur omnibus creaturis. Præterea quum Deus ametur appretiatione ſumma, amatur modo actum amoris conſtituente in gradu excellentiæ, ad quem nullus pertingere poteſt amor erga creaturam ordinatus etiamſi infinita intenſione amaretur; & ſic tunc Deus amatur modo proportionato ſuæ excellentiæ; ideoque modo ſufficiente ad impletionem præcepti.

Præceptum autem diligendi Deum ex toto corde intelligunt de totalitate appretiationis non intenſionis. Appretiatio vero conſiſtit non in vehementia, & conatu affectus, ſed in libera prælectione, & prælatione.

Certe quando affectus erga creaturam actu obſiſtit amori Dei appretiative ſummo, tunc opus eſt maximo conatu voluntatis, ut Deus ſupra omnia ametur.

Quæſt.

Quæſt. III. *Quandonam præceptum Charitatis obligat ad amandum Deum?*

Reſp. Sub mortali obligat per ſe ad eliciendum actum internum amoris Dei ſupra omnia propter ſe. 1. Ubi primum moraliter loquendo, quis rationis uſum adeptus eſt, & habet ſufficienter Dei notitiam, quam quidem tunc quiſque ſibi comparare tenetur. *Ita S. Thomas* 1. 2. *quæſt.* 89. *art.* 6. *Toletus, Layman, & alii multi.* Nam recta ratio dictat, creaturam rationalem, ubi primum, moraliter loquendo, capax eſt cognitionis, & amoris Dei, eum debere amare ut rerum omnium finem ultimum; propter quem facta ſunt omnia, & ad quem proinde omnes ſe, ſuaque omnia, ac totum vitæ curſum referre debent, & conſequenter Deum ſuper omnia propter ſe amare, atque implere debere primum, & maximum mandatum. Præterea quando præcepta non determinant tempus, cenſentur obligare pro præſenti, ſeu primo quoque tempore, quo commode impleri poſſunt: alioquin poſſet quis ſemper in futurum, uſque ad mortem ſuam differre eorum obſervationem, & ſic eludere præcepta. Unde Cajetanus, & Navarrus dicunt, teneri omnes hoc omiſſionis peccatum confiteri in dubio, an tunc actum Charitatis elicuerint, nec ne.

2. In quovis probabili periculo mortis, quamvis Sacramenta ſuſcepta ſint. *Ita communiter.* Tum quia hic actus ſæpius ratione ſui præceptus eſt, & tempus maxime neceſſarium eſt articulus mortis. Tum quia homo, inſtante termino viæ tenetur perfecte tendere in finem ſuum ultimum. *Sive enim vivimus, Domino vivimus; ſive morimur, Domino morimur*, ad Rom. 14.

3. Quando eſt periculum labendi in mortale, niſi actus amoris eliciatur; & ingruit gravis tentatio, quæ non putetur poſſe aliter ſuperari: nam ex Charitate Dei tenemur ejus offenſam vitare, & media ad hoc neceſſaria adhibere.

4. Sæpiſſime in decurſu vitæ, ut ſatis patet tum ex natura Charitatis, quæ eſt finis omnium præceptorum, & actionum; & quæ (ut ait S. Auguſt. in Pſalm. 121.) vacare non poteſt in anima amantis: nam Charitas eſt amicitia quædam cum Deo: amicitiæ autem divinæ ratio, Deique bonitas infinita exigit, ne diutius amorem erga Deum differamus, & raro eliciamus, ſed ut quamprimum poſſumus, & ſæpiſſime in vitæ curriculo Deum amemus: Tum ex verbis præcepto additis, quibus Deus jubet illud fere ſemper habere in mente, videlicet in actus amoris ſæpiſſime eliciatur, Deuteron. 6. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua. Eruntque verba hæc, quæ ego præcipio tibi hodie, in corde tuo, & narrabis ea filiis tuis, & meditaberis in eis, ſedens in domo tua, & ambulans in itinere, dormiens, atque conſurgens. Et ligabis ea quaſi ſignum in manu tua, eruntque, & move-*

bun-

buntur inter oculos tuos, ſcribeſque ea in limine, & oſtiis domus tuæ. Et vero nullius eſt habens jus exigendi ab alio amorem, qui petat ut ſemel tantum, aut raro ametur; ſed is exigit potius, ut ſæpe affectu effectuque ametur. Ergo a fortiori jure Deus amoris erga ſe actum ſæpius tota noſtra vita iteratum a nobis exigit. Præterea omiſſio amoris Dei per tempus notabile includit quemdam contemptum divinæ amicitiæ. Hinc ab Innocent. XI. damnatæ ſunt hæ propoſitiones. 6. *Probabile eſt, ne ſingulis quidem rigoroſe quinquenniis per ſe obligare præceptum Charitatis erga Deum.* 7. *Tunc ſolum obligat quando tenemur juſtificari, & non habemus aliam viam, qua juſtificari poſſimus.*

Quoties autem intra annum obliget per ſe, non poteſt facile determinari. Scotus putat adultos obligari ad illum actum ſingulis diebus Dominicis, & feſtis. Quam opinionem, ait Cardenas noſter, non eſſe contemnendam, quia quum conſtet hunc actum frequenter in vita eliciendum eſſe, & tempus definiendum ſit ex judicio prudenti; videtur prudens deſignatio temporis eſſe dies cultui divino dicatus: cultus enim optimus eſt actus Charitatis, ut docet S. Auguſt. Idem Cardenas aſſerit eſſe mortale, ſi intra menſem integrum omittatur. Suarez vero l. 1. de orat. c. 30. docet divina præcepta affirmativa, ut Charitatis, & ſimilia, obligare, ut actus eorum non multo tempore differantur: in particulari autem judicare quando ſit nimia dilatio, vel quæ ſit debita frequentia, prudenti arbitrio relictum videri ex natura rei.

Obligat vero ex virtute Religionis, quando quis culpæ mortalis conſcius, deficiente confeſſario, tenetur celebrare, vel Sacramentum quodvis conficere, aut ſuſcipere. Nam tunc obligatur ad actum contritionis perfectæ, quæ includit actum Charitatis. Requiritur etiam hic actus ad juſtificationem extra Sacramentum.

Ex dictis collige, parentes, & parochos graviter teneri, ſuos docere obligationem, & modum eliciendi actus Fidei, Spei & Charitatis: Confeſſarios vero teneri curare, ut pœnitentes in mortis periculo hos actus eliciant.

„ Nota. Ex De Lugo, præcepta Fidei, Spei, & Charitatis ſunt
„ in aliquo ſenſu ſupernaturalia, & in aliquo etiam ſenſu natura-
„ lia. Sunt ſupernaturalia tum ex parte objecti, tum ex parte ſuo-
„ rum actuum: nam impleri nequeunt niſi per actus ſupernatura-
„ les, quatenus Deus elevavit hominem ad finem ſupernaturalem,
„ per tales actus ſupernaturales conſequendum. Sunt vero natura-
„ lia ex parte obligationis, quia ex ſuppoſitione, quod Deus eleva-
„ verit hominem ad finem ſupernaturalem conſequendum per actus
„ ſupernaturales: eo ipſo abſque alio novo præcepto, & ex natura
„ rei obligatur homo ad eliciendos actus ſupernaturales neceſſarios ad
„ finem illum obtinendum; nam ex obligatione diligendi Deum, &
„ ſeipſum, obligatur ad comparandum finem illum adeo ſublimem,

„ ac

„ ac perfectum, & conſequenter ad adhibenda media neceſſaria ad
„ talem finem. Quare Lex naturalis ad tales ſupernaturales actus
„ obligat in hypotheſi elevationis; in ſtatu autem naturæ puræ eſ-
„ ſet obligatio amandi Deum ſuper omnia propter ſe actu natu-
„ rali.

Quæſt. IV. *An ex præcepto Charitatis teneamur omnes actiones noſtras referre ad Deum?*

Reſp. Affir. Prob. 1. ex S. Aug. lib. 1. de Doctr. Chriſt. c. 22. ubi ait: *Hæc regula dilectionis divinitus conſtituta eſt*, Diliges proximum ſicut te ipſum; Deum vero ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota mente, *ut omnes cogitationes tuas, & omnem vitam, & omnem intellectum in illum conferas, a quo habes ea ipſa, quæ confers. Quum autem ait*, toto corde, tota anima, tota mente, *nullam vitæ noſtræ partem reliquit, quæ vacare debeat*. 2. ex S. Tho. 1. 2. q. 100. art. 10. ad 2. ibi: *Sub præcepto Charitatis continetur, ut diligatur Deus ex toto corde: ad quod pertinet, ut omnia referantur in Deum; & ideo præceptum Charitatis implere homo non poteſt, niſi etiam omnia referantur in Deum*. 3. Quia ex præcepto Charitatis tenemur amare Deum, ut finem ultimum rerum omnium, & Deus non amatur, ut finis ultimus rerum omnium, niſi omnia in ipſum referantur.

Porro omnes actiones noſtras generatim ad Deum ex affectu Charitatis referre tenemur tunc tantum, quum urget præceptum amandi Deum propter ſe, ut finem ultimum rerum omnium. Nam præceptum Charitatis non obligat ad referendum omnes actiones, & omnia in Deum, niſi obligando ad amandum Deum propter ſe, ut finem ultimum rerum omnium. Quare non tenemur omnes omnino actiones ſingillatim elicere ex motivo, ſeu affectu Charitatis, alioqui omnia opera infidelium, imo & Fidelium in ſtatu peccati manentium eſſent peccata, quod eſt error ab Eccleſia damnatus: item actus, quo quis deteſtatur peccatum præciſe ob metum pœnalem, eſſet malus, quod repugnat tum Concilio Tridentino ſeſſ. 7. canon. 8., & ſeſſ. 14. cap. 4. tum Sancto Auguſt., qui in Pſal. 127. ait: *Ille timor nondum caſtus præſentiam Domini, & pœnas timet, timere facit, non timore amittendi bonum illud, ſed timore patiendi illud malum. Non timet, ne perdat amplexus pulcherrimi ſponſi, ſed timet ne mittatur in gehennam. Bonus eſt & iſte timor, utilis eſt.* Præterea Alexander VIII damnavit has propoſitiones: 10. *Intentio, qua quis deteſtatur malum, & proſequitur bonum, mere ut cæleſtem obtineat gloriam, non eſt recta, nec placens Deo*. 11. *Omne, quod non eſt ex Fide Chriſtiana ſupernaturali, quæ per dilectionem operatur, peccatum eſt*. Denique actus eliciti ex motivo aliarum virtutum ſunt boni, ac liciti, alioqui non eſſent actus virtutis. Et evidens eſt, omne bonum honeſtum eſſe honeſte diligibile propter ſe præciſe. Quid enim

ma-

magis rationi conſentaneum eſt, quam amare, quæ ſunt rationi, & naturæ rationali conſentanea qua talia?

Tamen dum referimus ex affectu Charitatis actiones noſtras ad Deum, tunc tenemur eas ad ejus gloriam referre virtualiter, ſeu implicite, & ex intentione, ſeu natura operis (ut ajunt) agendo ſcilicet ex motivo alicujus virtutis, & honeſtatis. *Prob.* 1. Ex 1 ad Cor. 10. *Sive manducatis, ſive bibitis, ſive aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite.*

Id eſſe præcepti ſatis indicat verbum imperativum, *Facite*, quod in ſenſu proprio ſonat imperium, ſeu mandatum, dum materia id patitur, & docet S. Thom. in Ep. ad Coloſſ. c. 3. ubi ait: *Quidam dicunt quod hoc eſt conſilium, ſed hoc non eſt verum.* 2. Ex S. Aug. in Pſ. 65. *Quo fine facias, vide. Si eo id facis, ut tu glorificeris, hoc prohibuit: ſi autem ideo ut Deus glorificetur, hoc juſſit.* Et ex S. Baſil. in Reg. interrogat. 196. ubi ait: *Omnia propter Deum ex Dei mandato facienda.* Idem docent alii Patres. 3. Quia debemus Deo omnes actiones noſtras ex titulo creatoris, ac redemptoris, & vi ſupremi ejus dominii, ex quo omnes actus noſtri magis debentur Deo, quam cuivis Domino temporali opera ſervi. Ergo omnes actus noſtri debent ad Dei obſequium referri, ſaltem ex natura operis. 4. Quia (ut alias probatum eſt) ſemper tenemur agere propter finem honeſtum, ideoque ex motivo alicujus virtutis. At omnis honeſtas, & actus virtutis ex natura ſua refertur, & ordinatur ad Deum, tamquam ad regulam, fontem, ac finem omnis honeſtatis, & ex ſe tendit ad Dei gloriam, quum ſit conformis ejus voluntati, eique placeat.

ACTUS CHARITATIS.

DOmine Deus, te ex toto corde meo, & ſuper omnia diligo, quia tu Deus es ob infinitas perfectiones tuas omni, & ſummo amore digniſſimus. Proximum quoque meum ſicut meipſum propter te diligo.

ARTICULUS II.

De Præcepto Charitatis erga proximum.

Quæſt. I. *AN datur præceptum diligendi proximum, & ad quid obligat?*

Reſp. 1. Extat præceptum ſpeciale diligendi proximum non tantum actu externo, ſed etiam interno, & amore benevolentiæ, quo ei velimus bonum quatenus ejus bonum eſt. Conſtat ex Matth. 22. *Secundum autem* (mandatum) *ſimile eſt huic: Diliges proximum tuum ſicut teipſum.* Et ex Jo. 15. *Hoc eſt præceptum meum, ut diligatis invicem ſicut dilexi vos.* Et 1 Jo. 4. *Hoc mandatum habemus a Deo, ut qui diligit Deum, diligat &*

fratrem ſuum. Dilectio autem eſt affectus voluntatis, qua volumus bonum perſonæ amatæ. Hinc Innocentius XI. damnavit has propoſitiones. 10. *Non tenemur proximum diligere actu interno, & formali*. 11. *Præcepto proximum diligendi ſatisfacere poſſumus per ſolos actus externos*.

Reſp. 2. Hoc præceptum complectitur omnes creaturas rationales ejuſdem nobiſcum beatitudinis capaces. Nam ii omnes, & ſoli Charitate divina amari poſſunt, & debent, quibus debemus, & poſſumus propter Deum velle ſummum bonum beans, in cujus communicatione, & capacitate fundatur dilectio Charitatis. Ac proinde complectitur omnes Angelos, ac homines beatos, animas in purgatorio detentas, & omnes homines viatores, ſive ſint juſti, amici, conſanguinei, Catholici, ſive peccatores, inimici, extranei, & infideles: ſunt enim hi omnes nobis proximi communione capacitatis ejuſdem beatitudinis, ac hæreditatis æternæ, quam jam beati poſſident, & ad quam illi deſtinantur, & quam poſſunt conſequi quamdiu in via ſunt. Ideoque amandi ſunt amore benevolentiæ, tendentis ad unionem, quæ intercedere debet inter fratres, & cohæredes. Unde tenemur omnes omnino homines in univerſali amare, nullo excepto; in particulari vero hos determinate, quibus opitulari debemus, vel in quos odium deponi nequit, niſi ſingillatim actu interno diligantur.

Hinc ſoli dæmones, & homines jam damnati excipiuntur: quia Charitas eſt amor benevolentiæ, quo volumus præcipue beatitudinem æternam, & quæ ad eam conducere poſſunt; At hoc non licet damnatis velle: nam amor ille repugnat Charitati erga Deum, qua approbamus ejus juſtitiam, inquit S. Thom q. 25. art. 11.

Reſp. 3. Hoc præceptum, ut affirmativum, obligat ad amandum proximum propter Deum amore benevolentiæ affectivo, & effectivo, ſicut nos ipſos amamus, non quidem ſecundum omnimodam æqualitatem, ſed ſecundum ſimilitudinem; ut docet S. Thom. 2. 2. q. 44. art. 7. ubi ait: *Quum dicitur, ſicut teipſum, non eſt intelligendum quantum ad hoc, quod aliquis proximum ſibi æqualiter diligat, ſed ſimiliter ſibi*; ita ut idem bonum proximo velimus, & ei quantum poſſumus procuremus in neceſſitate, quod tenemur nobis velle, & rationabiliter volumus; & quidem principaliter beatitudinem æternam, ac media ad eam aſſequendam neceſſaria; ſecundario autem bona temporalia neceſſaria ad vitam corporalem convenientem; & quatenus ex auxilio gratiæ ad ſalutem conducunt; eaque quantum poſſumus, ei procuremus in ejus neceſſitate. *Velle debemus, ut omnes nobiſcum diligant Deum, & totum, quod vel eos adjuvemus, vel adjuvemur ab eis, ad unum illum finem referendum eſt*, ait S. Auguſt. lib. 1. de Doctr. Chriſt. c. 29. Et lib 1. de morib. Eccleſiæ, cap. 26. poſtquam hoc præceptum retulit, ſic proſequitur:

Te

Te autem ipſum ſalubriter diligis, ſi plus, quam te diligis Deum. Quod ergo agis tecum, id agendum cum proximo eſt: hoc eſt, ut ipſe etiam profecto amore diligat Deum. Non enim eum diligis tamquam teipſum, ſi non ad id bonum, ad quod ipſe tendit, adducere ſatagis.

Obligat autem ad eliciendum ſæpe in vita actum internum amoris ſupernaturalis erga proximum propter Deum, & ad exercendum externum, ſeu effectivum amorem, poſitum in opitulationem proximi, ſive ſpirituali, ſive corporali: nam amare eſt bonum velle, & facere quum poſſis, juxta illud, 1. Joan. 3. *Non diligamus verbo, neque lingua; ſed opere, & veritate.* Præterea internus amor proximi præceptus eſt in bonum, ac utilitatem proximi: at non poteſt prodeſſe proximo, niſi per beneficia, & auxilia.

Dixi, *propter Deum*, hoc eſt quia ad Deum pertinet ut imago ejus, ut capax dilectionis, & poſſeſſionis ejus, ut ab ipſo creatus, redemptus &c. ita ut Deum in ipſo amemus &c. & quia id Deo ſumme bono, & amato placet. *Propter hoc ex Charitate diligere debemus alios, quia ſunt nobis proximi, & ſecundum naturalem Dei imaginem, & ſecundum capacitatem gloriæ*, ait S. Tho. 2. 2 q. 44. art. 7 Nam amare proximum propter aliquam utilitatem temporalem, vel quodvis aliud motivum naturale, non eſt actus charitatis. *Si quis quemlibet amat, ſed propter Deum non amat, Charitatem non habet*, ait Sanctus Gregorius homil. 38. in Evangel. & Sanctus Auguſtinus in 2. de Doctrin. Chriſt. cap. 27. ait: *Omnis homo in quantum homo eſt, diligendus eſt propter Deum, Deus vero propter ſeipſum.* Et lib. 2. cap. 7. *In eo ſe exercet omnis divinarum ſcripturarum ſtudioſus, nihil in eis aliud inventurus, quam diligendum eſſe Deum propter Deum, & proximum propter Deum: & illum quidem ex toto corde, ex tota anima, & ex tota mente diligere: proximum vero tamquam teipſum, id eſt, ut tota proximi, ſicut etiam noſtri dilectio referatur in Deum.* Et vero debemus diligere alios, ſicut Chriſtus nos dilexit, ex Joan. 15. ſupra citat. Chriſtus autem omnes dilexit propter Deum.

Hinc objectum formale, ſeu motivum Charitatis erga proximum eſt infinita Dei bonitas abſoluta, ſeu amabiliter, quæ ſicut movet ad amorem Dei, movet quoque ad amorem proximi propter Deum; eo quod ad Deum pertineat, & Deus amet omnes homines, etiam peccatores, quamdiu ſunt in via, volendo illis ſummi boni, nempe ſui ipſius fruitionem, eis conferendo media ad eam aſſequendam ſufficientiam, aliaque bona, velitque ut omnes amemus.

Reſp. 4. Hoc præceptum, quatenus eſt negativum, vetat pro quovis tempore odium, & omnes actus oppoſitos amori benevolentiæ, ne ſcilicet proximo unquam velimus, optemus, inferamus malum ſpirituale, nec etiam

temporale, ſaltem ut ipſius malum, & ſine juſta cauſa, & authoritate. Quod addo, quia ex juſta cauſa, & authoritate poteſt inferi malum temporale proximo ob finem bonum, v. gr. aliqua punitio a ſuperiore correctionis cauſa, vel a Judice ob crimina ex motivo juſtitiæ. Hinc nunquam licet odiſſe nullum hominem, quantumvis improbum, ex diſplicentia perſonæ, ei optando malum, quatenus ejus malum eſt, aut gaudendo de ejus malo, vel dolendo de ejus bono, ut ejus bonum eſt.

„ (*) Authoris aſſertio magis, ac magis confirmatur ex tribus ab „ Innocent. XI. damnatis Propoſitionibus, quarum proſcriptione „ demonſtratur, neminem nec equidem indirecte poſſe malum proximo „ optare, aut de ejuſdem malo gaudere. 13. ita ſe habet: *Si cum* „ *debita moderatione facias, potes abſque peccato mortali de vita* „ *alicujus triſtari, & de illius morte naturali gaudere, illam* „ *inefficaci affectu petere, & deſiderare, non quidem ex diſplicen-* „ *tia perſonæ, ſed ob aliquod temporale emolumentum.*

„ 14. *Licitum eſt abſoluto deſiderio cupere mortem Patris, non* „ *quidem ut malum Patris, ſed ut bonum cupientis, quia nimi-* „ *rum ei obventura eſt pinguis hæreditas.*

„ 15. *Licitum eſt filio gaudere de parricidio Parentis a ſe in* „ *ebrietate perpetrato propter ingentes divitias inde ac hæreditatem* „ *conſecutas.*

Duæ autem ſunt regulæ generales duplicis hujus præcepti a Scriptura traditæ, & lumine naturali notæ. 1. Pro affirmativo: *Omnia quæcumque vultis* (rationabiliter) *ut faciant vobis homines, & vos facite illis; Hæc eſt enim Lex, & Prophetæ*, Matth. 7. 12. Pro negativo. *Quod ab alio oderis fieri tibi, vide ne tu aliquando alteri facias*, Tob. 4. Hinc S. Auguſtin. lib. de vera relig. cap. 46. ait: *Ea eſt regula dilectionis, ut quæ ſibi vult bona provenire, & illi velit; & quæ accidere ſibi mala non vult, & illi nolit. Hanc voluntatem erga omnes homines ſervat.*

Quæſt. II. *An teneamur diligere inimicos, id eſt eos, qui nos, vel noſtros oderunt, vel aliqua injuria affecerunt?*

Reſp. 1. Præceptum Charitatis erga proximum obligat etiam erga inimicos, perinde ac ſi tales non eſſent. *Ita omnes.* Quia nihilominus ſunt vere proximi, utpote ejuſdem nobiſcum æternæ beatitudinis capaces, per quam capacitatem nobis ſocietate quadam conjunguntur. Quare tenemur eos non ſolum non odiſſe, ſed etiam poſitive diligere amore effectivo, non quidem ut ſunt inimici, ſed ut ſunt homines beatitudinis capaces, & quia Deus vult, ut illos amemus. Et conſtat etiam ex Matth. 5. *Ego autem dico vobis: Diligite inimicos veſtros; benefacite his, qui oderunt vos; & orate pro perſequentibus, & calumniantibus vos.* Quæ verba juxta Eccleſiæ, & Patrum interpretationem, continent verum præceptum, quod etiam juris naturalis. *Grave præceptum, ſed grande præmium.* Diligite inimicos veſtros, benefacite his, qui oderunt vos, & orate pro perſequentibus vos. *Au-*

Chriſti opus, expecta mercedem: ut ſitis (inquit) filii Patris veſtri, qui in cælis eſt. S. Auguſt. ſerm. 317. alias 92. de diverſis.

Reſp. 2. Ex Charitate obligamur erga inimicos generatim ad ea omnia, ad quæ tenemur erga proximum modo ſupra explicato; ſiquidem ſunt vere proximi noſtri. Speciatim vere tenemur. 1. Omne in illos odium, ac vindictæ affectum rejicere, ac deponere; atque omnes offenſas ex corde iis remittere, ita ut ob offenſam illis non male velimus; ſed ea non obſtante, ſemper parati ſimus iis exhibere debita internæ dilectionis ſigna, etſi veniam non petant, imo in odio contra nos perſiſtant, ex Matth. 6. *Si non dimiſeritis hominibus, nec Pater veſter dimittet vobis peccata veſtra*. Et Eccli. 10. *Omnis injuriæ proximi ne memineris: & nihil agas in operibus injuriæ*. Unde nunquam licet iis velle malum ut eorum malum, nec de malo ut eorum malo gaudere; vel de eorum bono, ut eorum bono dolere: hæc enim ſunt odii actus. *Quum ceciderit inimicus tuus, ne gaudeas, & in ruina ejus ne exultet cor tuum, ne forte videat Dominus, & diſpliceat ei*. Proverb. 24. *Si de proſperitate affligitur, & de calamitate ſe odientis lætatur, conſtat quod non amat*, ait S. Gregorius lib. 22. in Job cap. 6. Neque licet a Deo, vel hominibus vindictam injuriæ expetere ex diſplicentia perſonæ, multo minus eam ſumere. *Benedicite perſequentibus vos; benedicite, & nolite maledicere . . . . . nulli malum pro malo reddentes*, ad Rom. 12.

2. Tenemur eos non excludere ab actu interno Charitatis, quem erga proximum elicimus, ſed eos in eo generatim includere; imo in particulari hos numero, ac determinate diligere, quoties periculum eſt ne ob gravem injuriam acceptam eos oderimus, eiſque malum optemus, ut ſæpe contingit, niſi illud odium actu amoris, & oratione cohibeatur; nam tunc ille amor eſt medium neceſſarium ad ſervandum præceptum.

3. Tenemur inimicis ex interno affectu præſtare communia dilectionis ſigna, & beneficia, quæ aliis ejuſdem ſtatus, & conditionis præſtare ſolemus, qualia quæ Chriſtiano debentur a quovis Chriſtiano, concivi a concive, cognato a cognato, pauperi a divite, ſuperiori a ſubdito &c. *Ita communiter cum S. Tho. 2. 2. q. 25. art. 9.* Nam tenemur inimicos diligere, eis benefacere, & pro eis orare, in particulari quidem, quando occurrit neceſſitas: & in communi extra caſum neceſſitatis, quando ſcilicet alios homines in communi amamus, vel aliis hominibus benefacimus, aut pro eis oramus in communi, etiam abſque obligatione. Hinc non licet inimicum excludere a communibus orationibus, vel eleemoſynis, a reſalutatione, a reſponſione ad interrogata, mercium expoſitarum venditione &c. Nam talis excluſio eſſet vindicta privato illicita, & in talibus circumſtantiis

ſignum odii præbens ſcandalum; ideoque de ſe adverſatur Charitati, & quidem graviter.

Specialia autem benevolentiæ ſigna, & beneficia non tenemur eis præſtare, per ſe loquendo, niſi iis indigeant; ſed ſolum eſſe parati ad præbendum, quando egebunt. Quia præceptum de exhibenda benevolentia non obligat pro omni tempore, ſed tantum in caſu indigentiæ proximi, juxta illud Prov. 25. *Si eſurierit inimicus tuus, ciba illum .... & Dominus reddet tibi.* Enim vero ex præcepto Charitatis non aliter tenemur, per ſe loquendo, amare inimicos atque alios homines; nam non magis ſunt proximi noſtri, quam alii homines. Non tenemur autem, per ſe loquendo, amare alios homines in particulari ex lege Charitatis niſi in caſu neceſſitatis: & extra caſum neceſſitatis ſufficit ſi eos amemus in communi, & eis communia benevolentiæ ſigna exhibeamus.. *Diligere inimicos in generali, eſt in præcepto: in ſpeciali autem non eſt in præcepto, niſi ſecundum præparationem animi; ſi ſcilicet homo eſſet paratus etiam ſpecialiter inimicum diligere, & eum juvare in neceſſitatis articulo, vel ſi veniam peteret.* S. Thom. 2. 2. q. 73. art 8.

Dixi, *per ſe loquendo.* Nam ob circumſtantias quaſdam poteſt eſſe ratio obligationis ad iſta ſpecialia præſtanda inimico, ut periculum ſcandali ex omiſſione, inimici neceſſitas ſpiritualis, vel temporalis, exhibitio ſpecialium ſignorum amoris ex parte ipſius. Item ſi per aliqua ſpecialia beneficia, vel ſigna amoris certo poſſis ſaltem ſine gravi incommodo inimicum tibi, & Deo reconciliare, ad ea teneris, quamvis ille prior offenderit, & nolit inimicitiam deponere, niſi tu eum ſic prævenias, juxta illud Rom. 12. *Noli vinci a malo, ſed vince in bono malum.* Quia ex Charitate tenemur grave damnum proximi, præſertim ſpirituale, licet ex ejus culpa obveniens, impedire, vel tollere, quum poſſumus ſaltem ſine noſtro gravi incommodo. Imo juxta Suarez, & alios, ſi inimicum ante offenſam ſolebas ſalutare, alloqui, cum eo converſari &c. tametſi illa ſint ſpecialia dilectionis ſigna, teneris eadem præſtare, niſi circumſtantiæ ſpeciales aliud poſtulent, vel excuſent, ut ſi ſpecialis illa benignitas inimico non ſit profutura. Quia illorum recuſatio extra circumſtantias ſpeciales cenſetur communiter ſignum odii, vindictæ, vel contemptus, ac proinde odii fomitem, & ſcandalum præbet, & Charitati adverſatur. Item tenemur ſpecialia beneficia, & amicitiæ ſigna inimico exhibere, ſi ipſe ea nobis prius exhibeat: nam horum omiſſio cenſeretur moraliter vindicta, & ſignum inimicitiæ, quæ præcepto negativo vetatur.

4. Tenemur inimico veniam petenti non ſolum offenſam condonare ex animo, nempe odium, malevolentiam, & vindictæ appetitum rejiciendo, ac deponendo (ad quod obligamur etiamſi non peteret); ſed etiam externa benevolentiæ, & reconciliationis ſigna exhibere, habita ra-

ratione circumſtantiarum. Tunc enim horum omiſſio eſſet quædam odii declaratio, vindicta, & ſcandali cauſa. Excipe, niſi ſit pater, vel quivis ſuperior, qui quandoque poteſt juſtæ correctionis cauſa, erga liberos, vel ſubditos benevolentiæ ſigna differre, modo intus Charitatem ſervet.

5. Tenemur inimicis in neceſſitate ſive ſpirituali, ſive corporali opitulari, & damnum in honore, fama, corpore, vel rebus impedire, ſaltem dum ſine noſtro gravi damno poſſumus. *Benefacite his, qui oderunt vos.* Matth. 5. Nam ad id tenemur erga proximum.

Porro qui alterum injuſte offendit, tenetur veniam petere; nam id exigit ratio juſtitiæ. Quod ſi duo mutuo ſe offenderunt, tunc ſi offenſio ſit æqualis gravitatis, tenetur reconciliationem petere, qui prius offendit: quia qui prius læſus fuit, prius jus habet exigendi ſatisfactionem: ſi offenſio ſit inæqualis, tenetur ille, qui gravius offendit; nam gravior offenſio prævalet priori minus gravi; & ſic prius compenſanda eſt. Et exceſſus ille eſt quaſi nova injuria, quæ novum jus læſo dat exigendi ſatisfactionem, *Petat veniam, qui fecit injuriam: det veniam, qui accepit injuriam, ut non poſſideamur a Satana, cujus triumphus eſt diſſenſio Chriſtianorum*, ait S. Auguſt. ſer. 210. alias de diverſis 74.

Reſp. 3. Non tenemur remittere inimico ſatisfactionem debitam, ut honoris, famæ, vel pecuniæ: quia eam exigere non eſt vindicta, ſed uſus juris. Quippe injuriam paſſus habet jus ad congruam ſatisfactionem, & jus illud per ſe legitimam poteſtatem proſequendi. Et hæc compenſatio, ſeu reſtitutio non expetitur quatenus eſt malum inimici, ſed quatenus in noſtrum bonum juſtum cedit, & malum noſtrum injuſtum expellit. Imo adverſus illum licet inſtituere actionem tum civilem, tum criminalem, modo id non fiat ex odio, vindicta, vel alio pravo ſine; civilem quidem, ut damnum illatum compenſet, vel pro injuria ſatisfaciat; criminalem vero ex amore publicæ juſtitiæ, ne aliis noceat, vel ne impunita maneant crimina cum reipublicæ damno. Qui tamen uterque procedendi modus ordinarie non vacat periculo, quum pauci amore juſtitiæ, aut boni communis ducantur, plurimi vero vindictæ explendæ deſiderio. Ita S. Tho. 2. 2. q. 108. art. 1. ubi ait: *Vindicatio fit per aliquod pœnale malum inflictum peccanti. Eſt ergo in vindicatione conſiderandus vindicantis animus. Si enim ejus intentio feratur principaliter in malum illius, de quo vindictam ſumit, & ibi quieſcat, eſt omnino illicitum, quia delectari in malo alterius pertinet ad odium, quod Charitati repugnat, qua omnes homines debemus diligere. Nec aliquis excuſatur, ſi malum intendat illius, qui ſibi injuſte intulit malum; ſicut non excuſatur aliquis per hoc, quod odit ſe odientem. Non enim debet homo in alium peccare propter hoc, quod ille peccavit prius in ipſum. Hoc enim* eſt-

eſt vinci a malo, quod Apoſtolus prohibet Rom 12. *dicens*: Noli vinci a malo, ſed vince in bono malum. *Si vero intentio vindicantis feratur principaliter ad aliquod bonum, ad quod pervenitur per pœnam peccantis, puta ad emendationem peccantis, vel ſaltem ad cohibitionem ejus, & quietem aliorum, & ad juſtitiæ conſervationem, & Dei honorem; poteſt eſſe vindicatio licita, aliis debitis circumſtantiis ſervatis.*

Æquum tamen ad arbitrium prudentum ſatisfactionem ab inimico oblatam acceptare tenemur ex Charitate: nec tunc licet judicem interpellare, niſi reus ſit reipublicæ noxius, vel periculum ſit, ne alios ſimiliter injuria afficiat. Nam extra hos caſus actionem civilem inſtituere, & inimicum ſumptibus onerare, eſt contra Charitatis Legem, ut tantem ne alteri facias, quod tibi non vis rationabiliter fieri.

Quæſt. III. *An vindicta, ſeu redditio mali pro malo, facta authoritate privata, ſemper ſit illicita?*

Reſp. Affirm. Conſtat 1 ex Eccli. 28. *Qui vindicari vult, a Domino inveniet vindictam ... Memento noviſſimorum, & deſine inimicari.* Et ex Matth. 7. ſupra cit. Et ex Rom. 12. *Nulli malum pro malo reddentes ... Non voſmetipſos defendentes* (hoc eſt ulciſcentes. ut habet vox græca): *Scriptum eſt enim: Mihi vindicta, & ego retribuam, dicit Dominus &c.* Et 1. Theſſal. 5. *Videte, ne quis malum pro malo alicui reddat.* 2. Quia vindicta privata authoritate illata, eſt non ſolum contra Charitatem, ſed etiam contra juſtitiam, tum quia eſt uſurpatio alienæ poteſtatis, nempe ſuperioris, ad quem ſolum punitio pertinet; tum quia quiſque habet jus, ut non puniatur ab eo, qui nullam habet authoritatem, & juriſdictionem in ipſum. Imo nunquam licet expetere punitionem inimici etſi juſtam, & legitima authoritate factam, quatenus ejus malum eſt: nam hoc eſt actus odii numquam liciti.

CAPUT III.

De Ordine Charitatis.

Quæſt. I. **A**N *Ordo in Charitate ſervari debet?*

Reſp. Affirmat. *Ita omnes.* Prob. 1. Ex Cant. 2. *Ordinavit in me Charitatem.* 2. Ex Sanct. Auguſtin. lib. 1. de Doctrina Chriſtiana cap. 27. *Ille juſte, & ſancte vivit .... qui ordinatam dilectionem habet, ne aut diligat, quod non eſt diligendum, aut non diligat, quod eſt diligendum; aut amplius diligat, quod eſt minus diligendum; aut æque diligat, quod vel minus, vel amplius diligendum eſt ... Et ſi Deus omni homine amplius diligendus eſt, amplius quiſque debet Deum diligere quam ſeipſum. Item amplius alius homo diligendus eſt, quam corpus noſtrum: quia propter Deum*

ista

iſta omnia ſunt diligenda, & poteſt nobiſcum alius homo Deo perfrui; quod non poteſt corpus, quia corpus per animam vivit, qua fruimur Deo. 4. Ex S. Thom. 2. 2. quæſt. 44 art. 8. *Modus, qui pertinet ad rationem virtuoſi actus, cadit ſub præcepto, quod datur de actu virtutis. Ordo autem Charitatis pertinet ad ipſam rationem virtutis, quum accipiatur ſecundum proportionem dilectionis ad diligibile. Unde manifeſtum eſt, quod ordo Charitatis debet cadere ſub præcepto.* 4. Quia objecta diligenda, & optanda non ſunt æqualia inter ſe. Ergo debet eſſe inter illa ordo, ut Charitas ſit recta. 5. Deus vult, ut aliquos, nempe qui nobis ſunt conjunctiores, plus diligamus.

Duplex autem eſt ordo in Charitate ſervandus: alter in perſona, alter in bonis. In perſonis homo amare debet. 1. Deum utpote principium, ac finem ultimum rerum omnium, & ſumme bonum, ac perfectum. 2. Seipſum. 3. Cæteros homines. In bonis primum locum tenent bona ſpiritualia, ſeu ſupernaturalia, nempe gloria, ſeu beatitudo æterna, gratia, virtutes, bona merita; ſecundum bona naturalia, & bona corporis, ut vita, integritas membrorum, ſanitas &c. Tertium bona externa, ut honor, fama, divitiæ &c. Item bonum commune majus eſt bono privato: quia bonum commune eſt bonum totius, & bonum privatum eſt bonum partis: ſicut autem totum eſt majus ſua parte, ita bonum totius majus eſt bono partis, ideoque ei præferendum.

Quæſt. II. *An, & quomodo quiſque ſeipſum magis diligere debeat, quam proximum?*

Reſp. 1. Unuſquiſque tenetur ſeipſum magis diligere ſimpliciter, & abſolute, quam proximum. Ita S. Thom. q. 26. art. 4. & q. 44. art. 8. ad 2. *Prob.* 1 ex Matth. 22. *Diliges proximum tuum ſicut teipſum.* Ubi dilectio ſui proponitur ut regula, & exemplar amoris proximi. Regula autem prior, & potior eſt, quam regulatum. Quare præceptum diligendi ſeipſum includitur in præcepto dilectionis proximi. 2. Quia ex ordine Charitatis homo magis inclinatur ad ſui dilectionem, quam proximi, eſtque ſibi magis conjunctus. Unde illud Eccli. 4. *Qui ſibi nequam eſt, cui alii bonus erit?*

Hinc 1. Quiſque tenetur ſe magis diligere in bonis ſpiritualibus, quam proximum, ita ut ſibi potius velit, & comparet Dei gratiam, amicitiam, virtutes, & beatitudinem æternam, quam cuilibet alteri, quum hæc bona ſint omnium maxima, & maxime neceſſaria. Quod indicant hæc Chriſti verba, Matth. 16. *Quid prodeſt homini, ſi mundum univerſum lucretur, animæ vero ſuæ detrimentum patiatur.* Quibus verbis Chriſtus ſignificat debere nos ante omnia ſaluti noſtræ providere.

2. In quacumque corporali neceſſitate æquali licet ſibi potius ſubvenire, quam alteri privato; nam nemo tenetur diligere proximum magis, quam ſeipſum, ſed ſolum ſic-

ut ſeipſum. *Non eſt de neceſſitate Charitatis, quod homo proprium corpus exponat pro ſalute proximi, niſi in caſu, quo tenetur ejus ſaluti providere. Sed quod aliquis ſponte ad hoc ſe offerat, pertinet ad perfectionem Charitatis*, ait S. Thom. 2. 2 q. 26. art. 5. ad 3. Imo juxta multos, tenetur ſeipſum magis diligere quoad vitam temporalem, & bona ejus conſervationi neceſſaria, quam proximum parem, vel inferiorem, quia (ut ait S. Auguſt. lib. de mendac. c. 6.) *Si pro illius temporali vita ſuam ipſam temporalem perdat, non eſt jam diligere ſicut ſeipſum, ſed plus quam ſeipſum: quod ſanæ doctrinæ regulam excedit*. Præterea per ſe loquendo Charitas magis inclinat ſubjectum ſuum ad ſui conſervationem, quam ad conſervationem alterius privati. Ergo qui privati vitam ſuæ præfert, agit contra inclinationem Charitatis; ideoque contra ordinem Charitatis; & conſequenter peccat contra Charitatem. Alii tamen multi cum Sancto Thoma cenſent, licere vitam propriam exponere pro ſervanda vita alterius privati, non quidem præciſe ob bonum vitæ proximi, quæ ut talis non debet præferri vitæ propriæ; ſed ob ſpeciale quoddam virtutis exercitium, quod in certis circumſtantiis exurgit ex alio titulo, v. gr. ſi vitam exponat pro altero, cujus vita ſit utilior ad promotionem gloriæ Dei; ſi pro parente, inſigni benefactore &c. ad inſigne opus pietatis, gratitudinis &c. Nam, inquiunt, actus virtutis Chriſtianæ, qui tunc exercetur, majus bonum eſt vita temporali. Textum vero S. Auguſtin. allatum explicant, ſi vita amittatur ob vitam proximi præciſe ſumptam ut talem, non autem ob exercitium virtutis.

Dixi, *Privato*; nam ſubditus tenetur vitam propriam certo periculo exponere pro ſalute Reipublicæ, vel Principis ſui, aut alterius perſonæ Reipublicæ neceſſariæ. Nam membrum periculo exponi, imo & abſcindi debet pro conſervatione totius, & quælibet pars bonum totius ſuo privato præferre tenetur.

Reſp. 2. Unuſquiſque ex Charitate tenetur proximum magis diligere in ſpiritualibus, quam ſeipſum in corporalibus. Tum quia quilibet tenetur diligere proximum ſicut ſeipſum: at quilibet tenetur ſeipſum magis diligere ſecundum animam, quam ſecundum corpus: ergo ſimiliter &c. Tum quia anima proximi ſecundum rectam rationem magis amabilis eſt, quam corpus proprium; nam ipſa longe præſtantiori, quam corpus proprium, modo participat bonitatem divinam, quæ eſt objectum formale Charitatis; eſtque capax poſſeſſionis Dei, non corpus proprium: & in ipſa Deus magis glorificari poteſt, quam in corpore proprio. Hinc

Reſp. 3. Tenemur præferre ſalutem æternam proximi bonis omnibus noſtris temporalibus, & vitam noſtram temporalem certo periculo exponere pro ſalute proximi in neceſſitate extrema ſpirituali poſiti, hoc eſt verſantis

tis in periculo damnationis æternæ, a quo ſe eripere non poſſit ſine ope noſtra, quando eſt ſpes illum juvandi. Eſt communis ſententia, & conſtat 1. ex Joann. 15. *Hoc eſt præceptum meum ut diligatis invicem, ſicut dilexi vos:* At Chriſtus nos ita dilexit, ut vitam corporalem pro animarum noſtrarum ſalute amiſerit. Item ex 1. Joan. 3. *Nos debemus pro fratribus animas ponere.* Quæ lex obligat ſaltem in extrema neceſſitate ſpirituali, alioqui nunquam obligaret. Ex Auguſt. lib. de mendac. cap. 6. *Temporalem vitam ſuam pro æterna vita proximi non dubitavit Chriſtianus amittere; hoc enim præceſſit exemplum, ut pro nobis Dominus ipſe moreretur. Ad hoc enim & ait: Hoc eſt mandatum meum, ut diligatis invicem, ſicut & ego dilexi vos.* 3. Quia tenemur amare proximum ſicut nos ipſos. Ergo ſicut in periculo ſalutis, quo non poſſemus liberari ſine jactura vitæ, tenemur ex Charitate noſtri vitam amittere potius, quam ſalutem æternam, ita &c. Præterea ſalus æterna proximi eſt bonum longe excellentius, & amabilius vita noſtra temporali; ideoque ei in neceſſitate anteponendum ſecundum debitum ordinem Charitatis.

Hinc teneris infantem moriturum baptizare etiam cum vitæ damno, ſi alius non adſit, qui id faciat. Item ſi ſcias aliquem exiſtentem in peccato mortali interficiendum in ſomno, vel nil cogitantem, teneris cum vitæ periculo ei ſubvenire, modo prudenter judices te illi profuturum: nemo enim tenetur ad opus prorſus inutile cum proprio gravi damno.

Reſp. 4. In gravi neceſſitate ſpirituali communitatis teneris ei ſubvenire etiam cum vitæ periculo. *Ita Suarez, de Lugo, Azor, & alii.* Quia talis neceſſitas ſemper conjuncta eſt cum neceſſitate extrema aliquorum privatorum: nam multi in illa neceſſitate probabiliter peribunt. Et quia ipſa per ſe eſt graviſſimum malum, cui merito ſuccurri debet cum jactura vitæ alicujus privati. Imo gravis neceſſitas ſpiritualis communitatis non minoris æſtimanda eſt, quam extrema alicujus privati.

Hinc ſi quis hæreſim alicubi ſpargat, teneris cum periculo vitæ impedire, ſi poſſis, & nemo alius impediat. Item ſi in perſecutione, vel hoſtili incurſione plebs aliqua careret Sacerdote, & aliunde eſſet expoſita gravibus periculis peccandi, teneris cum periculo vitæ illi opitulari. Quod ad alios ſimiles caſus ob eamdem rationem extendi debet.

Quæſt. III. *Quis ordo erga proximos inter ſe ſervandus eſt?*

Reſp. 1. Magis diligere debemus affectu complacentiæ ſanctiores, quia ſunt amiciores, & conjunctiores Deo, & ſecundum ſe amabiliores. Item velle illis majorem gloriam, quia habent majorem gratiam ſanctificantem, quæ eſt menſura gloriæ.

Reſp. 2. Quoad amorem affectivum , ſimul & effecti-
vum , quo alteri benefacimus , conſanguinei ſecundum
varios gradus in pari neceſſitate præferendi ſunt quoad
bona temporalia , & ſpiritualia aliis licet melioribus ,
quia ad hoc inclinat Charitas , propter naturalem con-
junctionem , quæ quum ſit prior ordine naturæ, & præ-
ſupponatur omnibus aliis , ſitque firmior , & immobilior,
utpote in natura ipſa fundata , priorem locum poſtulat
in dilectione quoad bona amicis appetibilia . Enimvero
ordo Charitatis non invertit ordinem naturæ , ſed potius
Illum perficit . Poſt hos cæteri ſecundum varias conjun-
ctiones affinitatis , amicitiæ , ſocietatis præferendi ſunt
extraneis ; nam ratio dictat magis diligendos eſſe conjun-
ctos , quam extraneos , & conjunctiores , quam minus
conjunctos , & Charitas ad hoc inclinat . *Quum omnibus
prodeſſe non poſſis , his potiſſimum conſulendum eſt , qui
conſtrictius tibi junguntur* , ait S. Auguſt. lib. 1. de Doctr.
Chriſt. c 28. Patria tamen , ſeu Reſpub. præferenda eſt pa-
rentibus , quia eſt totum , cujus ſunt partes parentes , qui
proinde tenentur vitam pro illius ſalute exponere ; quum
totum parti , & bonum totius bono partis præferendum ſit.
Reſp. 3. Cæteris paribus ex conſanguineis præferendi
ſunt propinquiores. Nam ſi propter naturalem conjun-
ctionem teneris magis diligere conſanguineos , cæteris pa-
ribus : teneris etiam , cæteris paribus , propter naturalem
conjunctionem majorem , magis diligere conſanguineos
propinquiores .
Item ex conſanguineis æque propinquis tenemur magis
diligere digniores , ſeu aliquam in conſanguinitate emi-
nentiam habentes : nam hoc ipſo , cæteris paribus , ſunt
magis diligibiles . Hinc
Reſp. 4. Inter ipſos conſanguineos 1. Pater , & mater
in neceſſitate extrema , ubi vita periclitatur , præferendi
ſunt filiis , & uxori , & aliis omnibus . Ita S. Thom. q.
28. art. 11. quia præter communionem ſanguinis , habent
eminentiam principii ; ſunt enim principium noſtri eſſe ,
quod eſt ingens beneficium , & fundamentum ad recipien-
da ab alio beneficia . Extra neceſſitatem extremam , & ubi
agitur de conſervatione proprii ſtatus , uxor , & filii eman-
cipati , juxta multos , præferri debent parentibus , pro-
pter actionem in communi victu , & vitæ ſocietate con-
junctionem viri , & uxoris indicatam Geneſ. 2. & Matth.
19 *Dimittet homo patrem , & matrem , & adhærebit
uxori ſuæ &c.* Et quia bonum familiarum , & Reipu-
blicæ id poſtulat . Unde S. Thom. 2. 2 qu. 26. art. 9.
ad 1. ait : *Filiis magis debetur cura proviſionis* . 2. Cæ-
teris paribus , Pater præferendus eſt matri , quia eſt prin-
cipalior , ac nobilior cauſa noſtri eſſe naturalis , quum
ſit præcipua cauſa generationis ; eſtque familiæ caput , &
ad eum magis ſpectat cura liberorum : unde major ei ho-
nor , & amor debetur . S. Thom. ibidem . 3. Uxor præ-
ferenda eſt filiis , quia eſt una caro cum marito , & prin-
ci-

cipium liberorum. 4. Filii ſunt præferendi cæteris omnibus, quia ſunt conjunctiores, quum a ſubſtantia parentum procedant: fratres cognatis ob majorem ſanguinis conjunctionem.

Hinc in naufragio, vel alio mortis periculo, filius tenetur patrem præ aliis omnibus liberare, uxorem præ filiis &c.

Inter extraneos vero meliores præferendi ſunt aliis, nam ob majorem ſanctitatem ſunt Deo ſimiliores, & conjunctiores: ideoque magis amabiles: juſtus peccatori, fidelis infideli ob majorem conjunctionem ſpiritualem. Item perſona publica, vel bono communi valde utilis, præferenda eſt privatæ: quia bonum commune, utpote bonum multorum, præferendum eſt bono privato, quod eſt unius, vel paucorum; Item cæteris paribus, benefactor aliis præferendus eſt.

Hæc intellige in pari neceſſitate. Nam extraneus in majore neceſſitate poſitus, præferendus eſt propinquo longe minus indigenti: quum enim præceptum Charitatis non obliget ad benefaciendum aliis, niſi ſint in aliqua neceſſitate, magis potius obligat, ubi major eſt neceſſitas. S. Thom. q. 31. art. 3. ibi: *In aliquo caſu eſt magis ſubveniendum extraneo, puta ſi ſit in extrema neceſſitate, quam etiam patri non tantam neceſſitatem patienti.* Hinc extraneus in neceſſitate gravi ſpirituali debet præferri conſanguineo gravem neceſſitatem corporalem patienti: quia tunc neceſſitas extranei eſt major ob indigentiam boni magis neceſſarii; & quia ſicut tenemur magis diligere proximum in ſpiritualibus, quam nos ipſos in corporalibus, ita & tenemur magis diligere extraneum in ſpiritualibus, &c.

Porro obligatio ſervandi hunc ordinem eſt ex genere ſuo gravis, quum naſcatur ex præcepto Charitatis graviſſimo, & ejus materia, ac finis ſit gravis.

Quod ſi poſſis omnibus ſubvenire, teneris.

CAPUT IV.

De Eleemoſyna.

Quæſt. I. QUid eſt Eleemoſyna?

Reſp. Eſt ſublevatio alienæ miſeriæ propter Deum. Sive eſt auxilium proximo indigenti datum ex compaſſione propter Deum. Eſtque opus miſericordiæ imperatum a Charitate. Miſericordia autem eſt virtus, quæ nos ex compaſſione inclinat ad ſubveniendum alienæ miſeriæ ex S. Auguſt. l. 9. de Civit. c. 5. Illi per exceſſum opponitur nimia cordis mollities, ſeu indulgentia; per defectum cordis durities, & crudelitas.

Eleemoſynæ, ſeu opera miſericordiæ, ac Charitatis magis vulgata, & ad quæ cætera reduci poſſunt, ſunt quatuordecim. Septem corporalia, nempe viſitare infirmos, & car-

carcere detentos, potare ſitientes, paſcere eſurientes, re-
dimere captivos, veſtire nudos, peregrinos hoſpitio ſuſci-
pere, & ſepelire mortuos. Et ſeptem ſpiritualia: nempe
præbere conſilium, corrigere peccantem, docere ignoran-
tem, conſolari triſtem, remittere offenſam, ferre patien-
ter injurias, & moleſtias, ac defectus proximi, pro omni-
bus orare, juxta hos verſus:

Viſito, poto, cibo, redimo, tego, colligo, condo.
Conſule, carpe, doce, ſolare, remitte, fer, ora.

Quæſt. II. *An extet præceptum Eleemóſynæ, & quan-
donam obliget ſub mortali?*

,, NOTA. 1. Neceſſitas, ſeu indigentia próximi triplex eſt. Pri-
,, ma extrema, ex qua imminet mors, vel mutilatio, niſi ei ſuc-
,, curratur. Secunda gravis eſt, quum homo, niſi ei ſubveniatur,
,, non poteſt vitare grave malum, ut captivitatem, gravem infa-
,, miam, amiſſionem ſtatus, vel dignitatis, jacturam notabilem
,, bonorum, vel magnam miſeriam, quæ reddat vitam graviter
,, moleſtam. Tertia communis, quæ parit aliquod incommodum
,, in neceſſariis ad vitam, vel ſtatum, ita tamen ut non reddat
,, vitam nimis miſeram, vel moleſtam, ſpectatis ſtatu, & condi-
,, tione patientis. In hac verſantur plerique mendici triviales.
,, NOTA. 2. Bona triplicis ſunt generis. Nam 1. Alia ſunt ne-
,, ceſſaria naturæ, ſeu vitæ, illa videlicet, ſine quibus conſervari
,, non poteſt vita noſtra, & aliorum, quorum cura nobis incum-
,, bit. 2. Alia ſunt neceſſaria ſtatui, ſine quibus non poteſt quis
,, convenienter vivere ſecundum conditionem & ſtatum præſentem
,, propriæ perſonæ, vel aliarum, quarum cura ei incumbit; & hæc
,, iterum duplicia ſunt: quædam enim ſunt neceſſaria ad ſtatum
,, ſimpliciter, ea nimirum, ſine quibus aliquis ſuo ſtatu excideret;
,, quædam dumtaxat ad ſtatus decentiam modeſtiæ chriſtianæ con-
,, ſentaneam. 3. Alia non ſunt neceſſaria, ſed ſuperflua vel vitæ,
,, vel ſtatui, vel utrique.
,, NOTA 3. Neceſſarium ſtatui complectitur bona, quæ requiruntur
,, ad ſuſtentanda onera familiæ, ad alendos famulos, ad filios edu-
,, candos, & in ſtatu honeſto juxta ſuam conditionem collocandos,
,, filias dotandas, ad honeſtas donationes, moderata cum amicis
,, convivia, hoſpitalitatem; item ad illum ſtatum ſervandum in
,, quolibet caſu calamitoſo probabiliter eventuro, ut ſunt morbi,
,, bellum, ſterilitas &c. Dico *probabiliter*, nam non debet atten-
,, di ad omnes caſus, qui poſſunt contingere in futurum: *hoc enim*
,, *eſſet de craſtino cogitare, quod Dominus prohibet*, Matth. 6. *Sed*
,, *debet dijudicari ſuperfluum, & neceſſarium ſecundum ea, quæ*
,, *probabiliter, & ut in pluribus occurrunt*, ait S. Thom. q. 32.
,, art 5. ad 3. Quare multi habent ſuperflua. *Multa ſuperflua*
,, *habemus, ſi non niſi neceſſaria teneam; nam ſi inania quæra-*
,, *mus, nihil ſufficit. Fratres, quærite quod ſufficit operi Dei,*
,, *non quod ſufficit cupiditati veſtræ*, ait S. Auguſt. in Pſalm. 147.
,, Hinc Innocentius XI. damnavit hanc propoſitionem: *Vix in ſæ-*
,, *cularibus invenies, etiam in Regibus, ſuperfluum ſtatui: & ita*
,, *vix aliquis tenetur ad Eleemoſynam, quando tenetur tantum ex*
,, *ſuperfluo ſtatui.*
,, NOTA 4. De neceſſariis vitæ non eſt obligatio faciendi Elee-
,, moſynam; quia ſuam, ſuorumque vitam quiſque poteſt, & ordi-
,, narie debet alienæ vitæ præferre, ut exigit ordo Charitatis. Ex-

„ cipe, niſi perſona indigens ſit neceſſaria bono communi, quod „ ſemper proprio anteponendum eſt.

Reſp. 1. Extat præceptum divinum naturale, ac poſitivum dandi Eleemoſynam obligans ſub mortali. Conſtat 1. ex Matth. 25. *Diſcedite a me, maledicti, in ignem æternum; eſurivi enim, & non dediſtis mihi manducare, &c.* Ubi damnantur, qui Eleemoſynam omiſere. Et 1. Joan. 3. *Qui habuerit ſubſtantiam hujus mundi, & viderit fratrem ſuum neceſſitatem habere, & clauſerit viſcera ſua ab eo: quomodo Charitas Dei manet in eo?*

2. Quia lex divina Charitatis graviter obligat quemque ad proximum diligendum ſicut ſeipſum; ideoque ad illi indigenti opitulandum: nam amare proximum eſt ei bonum velle, & facere quantum poſſumus, quando ille noſtra ope eget. *Ad dilectionem proximi pertinet, ut proximo non ſolum velimus bonum, ſed etiam operemur, ſecundum illud* 1. Joan. 3. *Non diligamus verbo, neque lingua, ſed opere, & veritate. Ad hoc autem, quod velimus, & operemus bonum alicujus, requiritur, quod ejus neceſſitati ſubveniamus; quod fit per Eleemoſynarum largitionem; & ideo Eleemoſynarum largitio eſt in præcepto.* S. Thom. 2. 2. q. 32. art. 5.

Hoc præceptum extenditur ad quælibet opera miſericordiæ, & ſubſidia tum corporalia, tum ſpiritualia, quibus proximus indiget, quum fundetur in Charitate, qua tenemur diligere proximum ſicut nos ipſos, & ei facere, quod nobis fieri rationabiliter vellemus. Et vero ſi tenemur ſubvenire proximo in neceſſitate corporali, multomagis etiam tenemur in neceſſitate ſpirituali: nam longe potior cura habenda eſt ſalutis animæ, quam vitæ corporalis, quæ propter illam amittenda eſt; quum ſalus animæ conſiſtat in conſecutione perfectæ, ac æternæ felicitatis, & in vitatione infelicitatis æternæ. Quare quidquid dicetur de Eleemoſyna corporali, idem cum proportione applicari debet ſpirituali. Præterea lex Charitatis in proximum obligat ad amandum hominem, qui quum conſtet corpore, & anima, poteſt ſecundum utrumque ope noſtra indigere; & ſic obligat ad ſubveniendum proximo in ejus corporalibus, & ſpiritualibus neceſſitatibus. Ita S. Auguſt. lib. moribus Eccleſiæ c. 27. ubi ait: *Homo igitur, ut homini apparet, anima rationalis eſt, mortalis, atque terreno utens corpore. Partim ergo corpori, partim vero animæ hominis benefacit, qui hominem diligit.*

Triplex autem eſt neceſſitas ſpiritualis, ſcilicet extrema, quum proximus ſine noſtra ope non poteſt ſibi neceſſaria ad ſalutem providere; gravis, quum poteſt quidem ſine noſtra ope ſibi talia providere, ſed non ſine magna difficultate, vel incurrit graviſſimum periculum peccandi ob paupertatem, ignorantiam vincibilem, pravam con-

ſue-

ſuetudinem, vel occaſionem valde allicientem ad malum; & communis, cui poteſt ipſe providere ſine magna difficultate.

Reſp. 2. Quilibet in extrema neceſſitate proximi tenetur ſub mortali ei ſubvenire non ſolum de ſuperfluis ſtatui, ſed etiam de neceſſariis ad ſtatus decentiam. *Eſt communis, & certa ſententia*, inquit Platellius. Quia charitas ordinata exigit, ut vitam proximi plus diligamus, quam decentiam ſtatus noſtri, & huic illam præferamus: ac proinde, ut jacturam decentiæ ſtatus patiamur pro vita proximi ſervanda. Imo tunc etiam adjuvandus eſt proximus ex bonis quodammodo ad integritatem ſtatus neceſſariis. *Ita Suarez, Valentia, Sanch. & alii multi.* Nam juxta ordinem Charitatis vita proximi præferenda eſt cuidam integritati ſtatus proprii. Et vero amiſſio integritatis ſtatus non reddit hominem miſerum, & nemo prudens ad hanc amiſſionem avertendam exponet ſe morali periculo mortis; imo hanc amiſſionem quilibet facile patietur ad ſervandam ſuam vitam.

Hinc teneris ſub mortali proximo in tali neceſſitate ſubvenire cum diſpendio bonorum etiam gravi, inquit Toletus; & ob hanc cauſam detrahere de ſtatus tui ſplendore, ornatu, integritate, famulorum numero, & aliis ſumptibus.

Reſp. 3. In gravi neceſſitate proximi quiſque ſub mortali tenetur ei ſubvenire de bonis ſtatui ſuperfluis. *Eſt communis, & certa ſententia.* Prob. 1. hæc verba Chriſti: *Eſurivi, & non dediſtis mihi manducare, ſitivi &c.* important præceptum Eleemoſynæ in neceſſitate non extrema ſed frequenti, quam indicant fames, ſitis, &c. Et Chriſtus ibi inſinuat multos damnatum iri ob Eleemoſynam egentibus denegatam; ideoque indicat præceptum ſubveniendi proximo in frequenti, & ſatis ordinaria neceſſitate. Idem ſignificant hæc verba Luc. 3. *Qui habet duas tunicas, det non habenti, & qui habet eſcas, ſimiliter faciat.* 2. Ex SS. Patribus. Pro omnibus ſint Sanctus Ambroſius lib. 1. Offic. c. 3. *Grandis culpa, ſi ſciente te fidelis egeat, ſi ſcias eum fame laborare, ærumnam perpeti, præſertim ſi mendicare erubeſcat, & non adjuves &c.* Et S. Auguſt. tract. 5. in 1. Epiſt. Joan. *Eſuris frater tuus, in neceſſitate poſitus eſt, a creditore anguſtiatur, non habet ipſe, habes tu . . . Quid ad me pertinet, forte dicis? Ego daturus ſum pecuniam meam, ne ille moleſtiam patiatur? Si hoc tibi reſponderit cor tuum, dilectio Patris non in te manet.* 3. Quia juxta omnes, quiſque tenetur ex Charitate proximum gravi malo liberare, quum poteſt ſine ſuo gravi incommodo: nam quiſque debet amare proximum ſicut ſeipſum, & ei facere, quod ſibi fieri rationabiliter vellet. Non eſt autem grave incommodum dare ſuperflua. 4. Nolle ſuccurrere amico in gravi, ſed ſolum in extrema neceſſitate, eſt per ſe diſſolutivum amicitiæ. Ergo non ſubveni-

re

re gravi neceſſitati proximi eſt contra Charitatem proxi-
mi, & Dei, cui fit, & denegatur id, quod fit, vel
denegatur pauperi, juxta illud Matth. 25. *Quamdiu fe-*
ciſtis uni ex his fratribus meis minimis, mihi feciſtis:
quamdiu non feciſtis uni de minoribus his, nec mihi fe-
ciſtis.

Imo in gravi neceſſitate proximi quiſque tenetur ei ſub-
venire de bonis ad integram ſtatus decentiam aliqualiter
neceſſariis. *Ita Suarez, Valentia, & alii communiter.*
Probatur tum ex 1. Joann. 3. *Qui habuerit ſubſtantiam*
hujus mundi, & viderit fratrem ſuum neceſſitatem ha-
bere, & clauſerit viſcera ſua ab eo, quomodo Charitas
Dei manet in eo? Non dicit ſubſtantiam omnino ſuper-
fluam, ſed abſolute ſubſtantiam: nec dicit neceſſitatem
extremam, ſed neceſſitatem ſimpliciter. Tum quia quili-
bet tenetur amare proximum ſicut ſeipſum *opere, & ve-*
ritate: ideoque illi facere, quod ſibi rationabiliter vellet
fieri in pari neceſſitate, ut jubet Chriſtus Matth. 7. At
quiſque rationabiliter vellet malo valde gravi liberari
cum aliquo incommodo alterius longe minori, qualis eſt
diminutio aliqua decentiæ ſtatus, ut ſi quis de ſplendore
convenienti, de ornatu veſtium, de lautitia menſæ, de
ſupellectili aliquid etiam notabile detrahit. Nam *talis*
decentia non conſiſtit in aliquo indiviſibili: quia mul-
tis additis homo non excedit ſtatus ſui conditionem; mul-
tis etiam ſubtractis conditio ſui ſtatus decenter conſer-
vatur. Statur in hoc prudentiæ arbitrio, & diſcretio-
ni, quæ docet de omnibus, ait S. Thom. in 4 diſt. 15.
quæſt. 2. art. 4. Et vero nolle pati aliquod incommodum
ad liberandum a tam gravi malo proximum, non eſt il-
lum amare ſicut ſeipſum.

Porro S. Thom. ſub neceſſitate urgenti, gravem etiam
comprehendit.

Hoc a fortiori intelligi debet de neceſſitate gravi ſpi-
rituali: videlicet, quum proximus non poteſt ſine ma-
gna difficultate ſalutem conſequi, vitare peccatum, & pe-
riculum peccandi, niſi ei ſubveniatur ex bonis illis, vel
ſuſtentatio ſuppeditetur Sacerdotibus, qui illos in Spiri-
tualibus adjuvent: nam tunc Charitas obligat, ut cum
aliquo damno temporali ſubvenias. *Qui diligit proximum,*
agit quantum poteſt, ut ſalvus corpore, ſalvuſque ani-
mo ſit; ſed cura corporis ad ſanitatem animi referenda
eſt, ait S. Auguſt lib. 1. de moribus Eccl c. 28.

Hinc peccant mortaliter divites, qui tempore caritatis
annonæ nihil de ſtatus ſui ſplendore, ornatu, & menſæ
lautitia detrahunt, & ſinunt pauperes inedia confici; vel
qui in dubio de neceſſitate extrema, aut gravi proximi,
debitam diligentiam non adhibent ad veritatem indagan-
dam; nam exponunt ſe periculo violandi præceptum Cha-
ritatis non ſubveniendo proximo in neceſſitate.

Reſp. 4 Eſt gravis obligatio faciendi Eleemoſynam de
ſuperfluis vitæ & ſtatui, etiam in communi pauperum ne-

ceſ-

ceſſitate. Ita communiter. *Prob.* Quia. 1. Scriptura præceptum Eleemoſynæ non reſtringit ad extremam, & gravem neceſſitatem; imo hæc Chriſti verba *Eſurivi*, *ſitivi &c.* important communem etiam neceſſitatem, quam patiuntur communiter pauperes: eſuries enim, & ſitis communibus pauperibus convenit. Idem ſignificant iſta 1. ad Timoth. 6. *Divitibus hujus ſæculi præcipe facile tribuere, communicare &c.* ideoque non expectare extremam, vel gravem neceſſitatem ad tribuendum. Pondera has voces *præcipe* & *facile*. 2. Patres docent ſimpliciter ſuperflua divitum eſſe pauperum, tamquam eis debita ex mandato Dei. S. Ambroſ. lib. de Nabuthe cap. 12. *Non de tuo largiris pauperi, ſed de ſuo reddis. Quod enim commune eſt, in omnium uſum datum, tu ſolus uſurpas. Omnium eſt terra, non divitum . . . debitum igitur reddis, non largiris indebitum.* S. Hieron. Epiſt. ad Hedib. *Si plus habes, quam tibi ad victum, veſtitumque neceſſe eſt; illud eroga, & in illo debitricem eſſe te noveris.* S. Auguſt. in Pſalm. 147. *Superflua divitum, neceſſaria ſunt pauperum. Res alienæ poſſidentur, quum ſuperflua poſſidentur.* S. Gregor. lib. 3. paſtor. cap. 22. *Quum quælibet neceſſaria indigentibus miniſtramus, ſua illis reddimus, non noſtra largimur; juſtitiæ debitum potius ſolvimus, quam miſericordiæ opus implemus.* Idem docent SS. Baſil. Chryſoſt. & S. Thom. 2. 2. qu. 87. art. 1. ad 4. ibi: *Dominus non ſolum decimam partem, ſed etiam omnia ſuperflua pauperibus jubet exhiberi, juxta illud* Luc. 11. *Quod ſupereſt, date Eleemoſynam.* Quare etſi divites ſint ſuperfluorum Domini reſpective ad alios homines; non tamen reſpective ad Deum, cujus ſunt diſpenſatores, & qui illis hæc bona dedit, ut ea in pauperes impenderent. Nam juxta SS. Patres laudatos, ſuperflua impendi debent in pauperes, non ſolum ex Charitate erga proximum, ſed etiam ex juſtitia erga Deum, qui ea bona in hunc dumtaxat finem dedit. 3. Unuſquiſque tenetur diligere proximum ſicut ſeipſum, & illi facere, quod ſibi rationabiliter vellet fieri. Matth. 7. At vellemus rationabiliter nobis ſuccurri in neceſſitate communi ex bonis ſuperfluis alterius: Alioqui Pauperes iſti inciderent in neceſſitatem gravem, imo & extremam. Item grave detrimentum inferretur Reipub. relinquendo ei totum onus alendi pauperes.

Hinc peccat mortaliter, qui ex ſuperfluis nullatenus, aut non ſufficienter ſubvenit neceſſitatibus etiam communibus pauperum. Nec excuſantur divites, qui ſolum poſt mortem volunt relinquere bona pauperibus, quia ante mortem urget præceptum eleemoſynæ, & interim proximus patitur miſeriam.

Nec dic, divitem poſſe reſervare ſuperflua ad ſe evehendum in altiorem ſtatum, ad quem aptus eſt. Nam non poteſt, niſi ſatisfecerit debito Charitatis, & ſubvenerit occurrentibus pauperum neceſſitatibus.

Reſp.

Reſp. 1. Tanta Eleemoſyna danda eſt, quanta ſufficit ad levandam proximi neceſſitatem, ut patet ex ratione, & fine præcepti Eleemoſynæ, & quidem ab uno, & eodem, ſi poſſit; & alii non poſſint, aut nolint dare.

Præterea obſervanda ſunt ſequentia.

1. Eadem eſt obligatio præſtandi gratis operam quamlibet, qua indiget pauper, ver. gr. opificium, laborem, auxilium, patrocinium &c. quia eadem eſt ratio, ac de pecunia, vel alimentis ſubminiſtrandis. S. Thom. 2. 2. quæſt 70. art. 1.

2. Si alius adſit, qui ſuccurrat, non obligaris; nam tunc Pauper non indiget ope tua. At ſi alii, etſi ditiores te, non ſubveniant, tu teneris: nam tunc Pauper indiget tuo ſubſidio, perinde ac ſi tu unus poſſes opitulari. Nec requiritur evidentia omnimoda neceſſitatis proximi: ſed ſufficit, quod eam poſſis prudenter judicare adeſſe, nec certo ſcias, alium ei ſubventurum.

3. Prælati, Parochi, & Superiores tenentur ratione officii inquirere neceſſitates corporales, & ſpirituales ſuorum ſubditorum: quia illorum curam ex officio gerere debent, & erga illos parentum vicibus funguntur. *Quum præcepto divino mandatum ſit omnibus, quibus animarum cura commiſſa eſt... Pauperum, aliarumque miſerabilium perſonarum curam paternam gerere*, ait Concilium Trident. ſeſſ. 23. cap. 1. Alii vero non tenentur inquirere: *Non tenetur homo per mundum quærere indigentes, quibus ſubveniat; ſed eis, qui ſibi occurrunt*, (vel quos aliunde novit) *miſericordiæ opus impendat*, ait S. Thom. 2. 2. qu. 71. art. 1.

Quæſt. III. *An præcepto Eleemoſynæ ſatisfiat per mutuum, venditionem, vel alium contractum oneroſum?*

Reſp. 1. Si proximus ſit tantum Pauper ſecundum quid, hoc eſt, ſi hic & nunc careat neceſſariis, ſed habeat alibi bona, vel ſpem certam, ac proximam habendi ex fundo, agro, ſucceſſione, vel ex induſtria propria &c. ſatisfit ei mutuando, numerata pecunia vendendo &c. id, quo indiget. Quia talis non eſt abſolute, ac ſimpliciter Pauper, & egens, quum indigeat ſolum pro definito aliquo loco, & tempore; nec indiget ipſa re ut gratis danda, ſed ſolum mutatione rei. Ergo non teneor ei dare abſolute, & ſimpliciter. Sic Charitas ſufficienter exercetur erga peregrinum hic verſantem, dando ei unde neceſſitati ſubveniat, cum onere reſtituendi, quum erit in Patria, ubi bona multa habet. Sic ſufficit mutuari frumentum agricolæ nunc agenti, ſed uberrimam meſſem expectanti.

Reſp. 2. Si proximus ſit abſolute Pauper, ita ut nullibi bona habeat, nec ſpem proximam, ac certam habendi; tunc eſt obligatio ei dandi neceſſaria gratis, & abſque onere reſtituendi. *Ita Azor, Valentia, Sanchez, & alii multi.* Prob. 1. Ex Luc. 14. *Quum facis convivium, voca Pauperes, & Beatus eris, quia non habent retribue-*

re tibi. Et ex cap. 10. ubi Samaritanus in exemplum debitæ Charitatis adductus, gratis opitulatur. 2. Quia nomine Eleemoſynæ Scriptura, & Patres intelligunt liberalem, & abſolutam donationem factam Pauperi; & hanc ſignificat verbum *do*, ſimpliciter, & abſolute prolatum. Enim vero, vendere, locare, mutuare, non eſt Eleemoſynam facere: alioquin quum divites Pauperibus vendunt, dicerentur eis Eleemoſynam facere. 3. Patres ſupra citati docent, bona ſuperflua divitum deberi Pauperibus. 4. Charitas exigit, ut proximo abſolute, & ſimpliciter egenti ſubveniamus modo conſentaneo Charitati, quæ non quærit, quæ ſua ſunt; & ejus miſeriam abſolutam levemus abſolute, ac ſine ullo onore, & gravamine . . .

Quæſt. IV. *Ex quibus bonis facienda eſt Eleemoſyna?*

Reſp Ex ſolis bonis propriis, quorum libera adminiſtratio habeatur, non ex alienis ſine conſenſu Domini. *Eſt communis, & certa ſententia.* Quia nemo poteſt donare id, quod ſuum non eſt, vel cujus alienatio ei prohibita eſt; niſi careat propriis, & proximus in neceſſitate extrema verſetur, in qua omnia ſunt communia, quoad uſum. Alioqui fit injuria Domino, vel adminiſtratori. *Honora Dominum de tua ſubſtantia.* Prov. 3. *Dona iniquorum non probat Altiſſimus, nec reſpicit in oblationes iniquorum... Qui offert ſacrificium ex ſubſtantia Pauperum, quaſi qui victimat filium in conſpectu Patris ſui.* Eccli. 34. *Dicit tibi Deus. Juſſi, ut dares, ſed non de alieno. Si habes, da de tuo; ſi non habes, quod des de tuo, melius nulli dabis, quam alteros ſpoliabis.* S. Auguſt. ſerm. 178. alias 19.

Hinc extra neceſſitatem extremam. 1. Famuli, & ancillæ non poſſunt ex rebus dominorum, nec filii ex parentum bonis Eleemoſynas facere ſine eorum conſenſu expreſſo, vel tacito, aut prudenter præſumpto; quum non ſint Domini bonorum illorum. 2. Religioſus non beneficiatus, nec ullam habens adminiſtrationem, cui annexa ſit poteſtas faciendi Eleemoſynam, nullam poteſt largiri ſine licentia Superioris expreſſa, vel tacita, qualem cenſetur habere iter faciens, aut in ſtudiis verſans extra Monaſterium, ex pecuniis ei datis, vel (ut ait S. Tho.) *probabiliter præſumpta.* Quod ſi habeat beneficium cum plena adminiſtratione, non indiget ad hoc licentia Prælati, quia poteſtas, imo & obligatio erogandi Eleemoſynas ex bonis ſui beneficii eſt annexa ſuo muneri. 3. Uxor non poteſt de bonis communibus, & fructibus dotalibus facere Eleemoſynas extraordinarias ſine conſenſu mariti, ad quem pertinet illorum adminiſtratio. Poteſt tamen eo invito vulgares, & modicas, ſpectata facultate facere, quales ſolent fœminæ ejuſdem conditionis, & facultatis, ſaltem niſi vir ſufficienter largiatur; quia id cenſetur pertinere ad debitam uxoris ſuſtentationem, quam præſtare vir tenetur, nec circa eas eſt rationabi-

li-

liter invitus. Tutores vero, & curatores poſſunt juxta multos facere modicas Eleemoſynas ex bonis, quæ adminiſtrant: quia pertinet ad rectam bonorum adminiſtrationem, ut aliquid ex eis erogetur in Eleemoſynam, & hoc cedit in bonum pupilli, & minoris, qui conſentire debent. Item minor, & pupillus poſſunt facere eas, quas alii ejuſdem conditionis, & facultatis facere ſolent, ſaltem ſi tutor, aut curator nullas ex eorum bonis faciant: quia tutor, vel curator conſentire debet; & in hoc differunt a filiis familias, quod habeant dominium bonorum; non tamen majores facere poſſunt, quum non habeant liberam bonorum ſuorum adminiſtrationem.

CAPUT V.

De Correctione fraterna.

„ NOTA. Correctio, ſeu correptio fraterna eſt admonitio, qua
„ quis Proximum ex Charitate conatur revocare a
„ peccato. Hinc differt. 1 A correptione judiciali, quæ fit au-
„ thoritate publica, & ad caſtigationem delinquentis: ad bonum
„ commune potius ordinatur, quam ad ejus emendationem, eſtque
„ actus juſtitiæ vindicativæ. 2. A paterna, qua ſuperior cum au-
„ thoritate abſque forma judicii corripit delinquentem, ad eum
„ emendandum, & ad tollendum ſcandalum; nam hæc ſupponit
„ ſpecialem ad id authoritatem in faciente; nec ſolum ad bonum
„ delinquentis, ſed etiam ad bonum commune ordinatur.

Quæſt. I. *An extet præceptum Correctionis fraternæ, & quos, ac quando obligat?*

Reſp. 1. Extat tale præceptum. Conſtat 1. Ex Eccl. 19. *Corripe proximum, ne forte iteret.* Et 2. ad Theſſ. 3. *Corripe ut fratrem.* Et Matth. 18. *Si peccaverit in te frater tuus, vade & corripe eum.* Quod de omni peccato intelligendum eſt; ibi enim ſpecies ponitur pro genere: nam ratio cur Chriſtus præcipit corrigere peccantem contra nos, eſt quia vitam animæ peccando perdidit, ut docet S. Aug., & patet ex his verbis: *Si te audierit, lucratus eris fratrem tuum.* Imo multi Patres per to *in te*, intelligunt *coram te*. 2. Ex cap. 13. *de judic.* &c. *Facientis*, diſt. 86. & ex Patrum, ac Doctorum conſenſu. 3. Quia Lex charitatis obligat ad ſubveniendum miſeriæ proximi, præſertim gravi. Maxima autem miſeria eſt peccatum: & proximus eſt in neceſſitate ſpirituali, ſaltem aliquali, ob quam indiget Correctione, quatenus ſine ea peccatum vitare, aut ab eo reſurgere non poteſt niſi difficulter, ob peccati nempe illecebras, & determinationem pravæ ſuæ voluntatis, vel ob ignorantiam, aut inadvertentiam vincibilem. Unde Correctio fraterna eſt moraliter neceſſaria; quod ſufficit, ut ſit in præcepto, quando fructus ex ea ſperatur.

Reſp. 2. Hoc præceptum obligat ſub mortali ad corrigen-

gendum proximum de quavis culpa mortali non emendata, quæ eſt graviſſimum malum: nam materia gravis eſt.

Secundum Cajet. Valent. Layman, & alios, obligat etiam per ſe loquendo ad eum corripiendum de veniali. Nam charitas exigit, ut quodvis proximi malum, quantumvis in ſuo genere exiguum, impediamus, vel tollamus, ſaltem quum faciſlime, & ſine ullo incommodo noſtro poſſumus: ſicut obligat, ut nullum malum quantumvis leve ei inferamus. Sed hæc obligatio eſt ſolum ſub veniali, ob parvitatem materiæ, niſi ſit periculum morale, ne ex venialibus ſequatur mortale, vel grave ſcandalum, vel magnum damnum ſpirituale Ordini Religioſo. Quare ex conſenſu Doctorum, Superiores Religioſorum tenentur ſub mortali impedire, & corrigere culpas veniales, per quas notabiliter læditur Religioſæ diſciplinæ vigor, quia notabilis jactura diſciplinæ, etiam per defectus leves, eſt grave malum Religionis, quod Superior tenetur ex officio avertere, & tollere.

Dixi, *per ſe loquendo*; nam ſæpe non eſt obligatio reſpectu venialis, eo quod ſæpius talis correptio potius obeſſet, quam prodeſſet: præſertim ſæcularibus: niſi fiat erga aliquem perfectionis ſuæ ſtudium, aut valde familiarem, aut ab eo, qui ratione officii peculiarem curam gerere debet proximi.

Reſp. 3. Hoc præceptum obligat omnes, & ſingulos etiam æquales, inferiores, laicos, peccatores, quando utiliter corripere poſſunt ſine ſuo gravi damno. *Ita communiter*, cum S. Th. 2. 2. quæſt. 33. art. 4. *Prob.* 1. Ex Matth 18. *Si peccaverit in te frater tuus, corripe eum.* Quod dirigitur ad eum hominem, qui proximi peccatum novit. Et ex Eccli. 17. *Mandavit unicuique de proximo ſuo*, adjuvando ſcilicet in omnibus neceſſitatibus tum corporalibus, tum maxime ſpiritualibus. 2. Ex can. *Tam* 24. quæſt. 3. *Tam Sacerdotes, quam reliqui Fideles omnes ſummam curam habere debent de his, qui pereunt: quatenus eorum redargutione aut corrigantur a peccatis, aut ſi incorrigibiles apparuerint, ab Eccleſia ſeparentur.* Et ex cap. 12. de hæret. ubi Innoc. III. ait: *Quum aliud ſit fratrem peccantem occulte corripere, quod quiſque tenetur efficere ſecundum regulam evangelicam.* 3. Quia hæc obligatio oritur ex charitate, & miſericordia, quæ ſicut ad eleemoſynam corporalem, ſic etiam ad ſpiritualem obligat omnes, qui poſſunt illam facere. Unde etiam ſubditus tenetur corrigere ſuperiorem: nam præceptum Correptionis fraternæ obligat ad ſubveniendum per Correptionem omni proximo in miſeria ſpirituali conſtituto; nec ad hoc requiritur juriſdictio; ſed ſufficit conjunctio charitatis, quæ cæteris paribus, debet eſſe major erga ſuperiores, qui etiam ſæpe magis indigent, quum in majoribus obligationibus,

&

& periculis verſentur, ut notat Suarez. Debent tamen corrigi ſeorſim, & magis obſecrando, quam arguendo, juxta illud ad Timoth. 5. *Seniorem ne increpaveris, ſed obſecra ut Patrem*: niſi ex ejus peccato periculum gravis ſcandali, vel fidei immineret; tunc enim publice corripiendus eſſet ſuperior ad tollendum ſcandalum.

Porro Superiores, ut Parentes, Domini, Paſtores, Prælati ad corrigendos ſubditos magis obligantur tum ex charitate, nam charitatis ordo id poſtulat, & ſunt magis idonei; tum etiam ex juſtitia, ratione officii, unde illud 1. Timoth. 5. *Si quis ſuorum .... curam non habet, eſt infideli deterior*. Hinc eorum obbligatio ad plures actus ſe extendit: nam tenentur de eorum peccatis inquirere, ut illa corrigant, & eorum bonum ſpirituale promovere quantum poſſunt. Debent enim ipſi pervigilare, quaſi rationem pro animabus eorum reddituri, ex Hebr. 13. Imo debent punire ſuos ſubditos; etiamſi nulla ſit ſpes emendationis; ut ſcandalum tollatur, & alii deterreantur, & ſic bono communi provideatur.

Reſp. 4. Ut hoc præceptum obliget, ex communi ſententia, requiruntur ſequentia.

1. Ut proximus prudenter judicetur peccaſſe, vel eſſe in proximo periculo peccandi: alioqui temeraria eſſet Correctio, vel monitio: at nullus actus temerarius præceptus eſt. Porro nemo inquirere tenetur niſi ſuperior. Sed ut ſuperior teneatur inquirere, ſufficit ſuſpicio, vel dubia cognitio. *Ita communiter*. Quia quum teneatur ex officio vigilare ſuper gregem ſuum, etiam tenetur occurrere malis dubiis.

2. Ut ſit periculum ne relabatur, vel permaneat in peccato, & ut putetur non aliter facile emendandus: alioquin non eſſet indigentia ſpiritualis, ideoque nec locus eleemoſynæ ſpirituali. Præceptum autem ſubveniendi proximo non obligat, niſi in ejus neceſſitate, ſeu indigentia.

3. Ut ſit probabilis ſpes emendationis, ex Prov. 9. *Noli arguere deriſorem*. Nam deſperato fine, nemo tenetur ad medium inutile; & Correctio non eſt præcepta, niſi prout conducit ad emendationem proximi, quæ eſt ejus finis intrinſecus. Et vero tunc Correctio eſſet imprudens; nemo autem obligari poteſt ad actum imprudentem. Ità S. Thom. 2. 2. qu. 33 art. 6. ibi: *Duplex eſt Correctio delinquentis. Una quidem pertinens ad Prælatos, quæ ordinatur ad bonum commune, & habet vim coactivam. Et talis correctio non eſt admittenda propter turbationem ejus, qui corripitur: tum quia ſi propria ſponte emendari non velit, cogendus eſt per pœnas, ut peccare deſiſtat: tum etiam quia ſi incorrigibilis ſit, per hoc providetur bono communi, dum ſervatur ordo juſtitiæ, & unius exemplo alii deterrentur .... Alia eſt Correctio fraterna, cujus finis eſt emendatio delinquentis, non habens coactionem, ſed ſimplicem admonitionem, & ideo ubi*

pro-

probabiliter æſtimatur, quod peccator admonitionem non recipiat, ſed ad pejora labatur, eſt ab hujuſmodi correctione deſiſtendum: quia ea, quæ ſunt ad finem, debent regulari ſecundum id, quod exigit ratio finis.

Excipe, niſi redargutio neceſſaria, vel utilis ſit ad honori Dei, vel famæ proximi conſulendum, aut ſcandalum aliorum impediendum; ut quum quis blaſphemias, vel errores profert, aut detrahit proximo. Tunc enim fieri debet correctio, etiamſi nulla ſit ſpes emendationis delinquentis; ne tacendo videaris approbare malum; & quia teneris injuriam Dei, & grave malum proximi impedire quum potes. At tunc non erit ſtricte Correctio fraterna peccantis, ſed alius actus charitatis Deo, vel alteri proximo debitus.

Porro non eſt omittenda Correctio propter aliquam triſtitiam delinquentis, vel etiam iram, cum aliqua levi culpa, ſi tandem ſperetur emendatio. Quia hæc per accidens ſequuntur, & ad impediendum majus malum permitti poſſunt. Item Correctio fieri debet, ſi decurſu temporis, licet non ſtatim, fructus ſperetur. Ita S. Auguſt. epiſt. 110. alias 87.

4 Ut non adſit alter magis idoneus, vel dignitate, aut ætate ſuperior, qui commodius poſſit, & velit corrigere: nam tunc peccans non indiget tua Correctione. Quod ſi ille tertius aptior nolit, teneris perinde, ac ſi tu unus eſſes, qui poſſes corrigere: nam tunc tua Correctione peccans indiget.

5. Ut opportuno tempore fiat, quando ſcilicet fructus probabiliter ſperari poteſt: nam alioqui non prodeſſet, ſed potius obeſſet. Præterea, ut ait S. Thom. q. 33. art. 2. *Actus virtutum non quolibet modo fieri debent, ſed obſervatis debitis circumſtantiis, quæ requiruntur ad hoc, quod ſit actus virtuoſus, ut ſcilicet fiat ubi debet, & quando debet, & ſecundum quod debet.* Quare non ſemper facienda eſt ſtatim, atque peccatum cognitum eſt.

Sed quid ſi dubitetur, ſit ne profutura Correctio?

Reſp. Si de fructu dubites, & ſimul certo ſcias obfuturam non eſſe, teneris corrigere, quia ſicut in morbo corporali, ita & in ſpirituali remedium, quod non eſt obfuturum, adhiberi debet in dubio, an ſit profuturum, ſi nullum certius adſit: & quia adeſt materia Correctionis, & fieri poteſt ut obtineatur ejus finis. Si vero dubites, non modo ſit ne profutura Correctio, ſed etiam num ſit nocitura, eam omittere debes; quia quum Correctio ad emendationem ordinetur, fieri non debet, quum æque imminet peccatum proximi, ac ejus emendatio. Excipe, niſi alioqui moriturus eſſet in mortali, nam tunc, etiam in dubio de peccato mortali, ipſe admonendus eſſet, ne proximus damnetur in æternum.

Quæſt. II. *An corripiendus ſit, qui peccat ex ignorantia?*

Reſp.

Reſp. Corripiendus eſt, & docendus. 1. Si ignorantia ſit culpabilis; quia eſt in gravi miſeria ſpirituali, quum hæc ignorantia ſit peccatum, nec excuſet a peccato. 2. Si male agat ex ignorantia invincibili juris naturalis, vel etiam poſitivi humani, quando fructus ſperatur. Quia talis ignorantia eſt magnum quoddam proximi malum, ac miſeria, & varia incommoda afferre poteſt, ut ſcandalum, habitum pravum &c. imo & periculum poſtea peccandi formaliter; nam ſæpe contingit ignorantia fieri vincibilem ex invincibili; ideoque non amplius excuſare a culpa. Præterea id exigit ſtudium, ac reverentia legis, cujus violatio facile impediri poteſt. Eſt multo magis, ſi ex illa ignorantia oriatur ſcandalum, vel irreverentia Dei, aut religionis, aut damnum tertii; ut ſi quis rem alienam bona fide retineret. 3 Si ſit invincibilis ignorantia medii neceſſarii ad ſalutem, quia talis ignorantia conjuncta eſt cum evidenti periculo damnationis.

Quæſt. III. *Quis ordo Correctionis fraternæ ſervandus eſt?*

Reſp. Per ſe loquendo ſervari debet ſecundum omnes ordo a Chriſto præſcriptus, ſcilicet ut proximus corripiatur primum ſecreto, deinde coram uno, aut duobus aliis, ſi ſecreta monitio non profuerit, tum vero res ad Prælatum Eccleſiæ, ſeu Superiorem deferatur. Matt. 18. *Corripe eum inter te, & ipſum ſolum .... Si te non audierit, adhibe tecum adhuc unum, vel duos .... Quod ſi non audierit eos, dic Eccleſiæ*. Quia hic ordo eſt præcepti tum poſitivi; nam hæc verba *Adhibe*, *dic*, tam præceptum ſonant, quam illud *Corripe*; & Chriſtus eo tenore verborum ſubſtantiam præcepti, & ordinem in ejus executionem ſervandum ſtatuit: tum etiam naturalis; nam lex naturalis præcipit ut proximum corrigamus ſine detrimento illius famæ, ſi fieri poſſit, vel certe cum minimo, quod ſufficiat ad correctionem, ſi ſine aliquo fieri nequeat Correctio. Neque enim licet proximi famam lædere ſine neceſſitate. Igitur ſi ſufficit ſecreta monitio, non licet adhibere teſtes, ſi unus teſtis ſufficit, non licet adhibere plures; ſi teſtes non ſufficiunt, deferendum eſt peccatum ad ſuperiorem, qui pro ſua authoritate compeſcere poterit peccatum, quod neque tu, neque teſtes coercere potuiſtis.

Dixi, *per ſe loquendo*. Nam quum præceptum hoc ſit affirmativum, non obligat pro omni tempore; ſed quando charitas, & recta ratio dictat. Unde hi caſus ab omnibus excipiuntur, in quibus peccatum proximi ſtatim deferendum eſt ſuperiori.

1. Quando peccatum proximi eſt ita publicum, ut non cenſeatur infamari per denuntiationem factam immediate ſuperiori. Nam tunc ceſſat ratio ſervandi famam; & tunc non ſolum emendatio fratris, ſed etiam reparatio ſcandali per punitionem procuranda eſt. Ita Sanctus Thomas in 4. diſt. 19. quæſt. 2. art. 3. ad 2. addens: *Si autem nondum in publicum devenit, ſed eſt in via devenien-*

di, tunc etiam denuntiandum eſt, ut ſcandalo futuro occurratur.

2. Quando peccatum, etſi occultum cedit in damnum communitatis, ut proditio, hæreſis, quæ ut cancer ſerpit, falſificatio monetæ, veneficium &c. & non conſtat impeditum iri per ſecretam monitionem, ita S. Thom. 2. 2. q. 33. art. 7. Nam bonum commune præferendum eſt privato, & illi ſufficienter providendum, etiam cum infamia nocentis. Item ſi peccatum cedat in grave damnum tertii privati; ut ſi quis furtum grave, vel necem alterius machinetur, ad turpia ſollicitet &c., niſi conſtet hoc malum impeditum iri per ſecretam monitionem, ex cap. 2. *de furt.* Quia ſecundum ordinem charitatis præferri debet innocens nocenti voluntarie lædenti. *Quædam peccata occulta ſunt, quæ ſunt in nocumentum proximorum, vel corporale, vel ſpirituale . . . & quia ille, qui ſic occulte peccat, non ſolum in ſe peccat, ſed etiam in alios: oportet ſtatim procedere ad denuntiationem, ut hujuſmodi nocumentum impediatur, niſi forte aliquis firmiter exiſtimaret, quod ſtatim per ſecretam admonitionem poſſet hujuſmodi mala impedire.* S. Thom. 2. 2. q. 33. art 7.

3. Quando prudenter judicatur non profutura tua monitio, nec aliorum inferiorum. Nam tunc duo priores actus eſſent inutiles, & proximus tunc eget Correptione ſuperioris, ut patris, cui tunc revelatur ut ſingulari perſonæ, quæ tenet locum teſtis idonei, & quæ magis poteſt prodeſſe, quam alii, S. Thom. quæſt. 33. art. 8. ad 4. & charitas exigit, ut bonum ſpirituale præferatur famæ.

4. Si alter ſatisfactionem tibi debitam deneget; tunc potes illam petere a ſuperiore: quia jure tuo uteris.

5. Quando proximus ceſſit jus, quod habet, ne defectus, & peccata denuntientur ſuperiori, non præmiſſa monitione ſecreta, ut fit in noſtra Societate. Nam quiſque poteſt juri, ac favori ſuo renuntiari, cap. 6. *de privil.* niſi id vergat in aliorum damnum. Ordo autem Correptionis fraternæ in peccantis favorem conſtitutus eſt, & fundatur in jure famæ, cujus quiſque Dominus eſt. Porro non licet delictum grave ſubditi perfecte emendatum ſine relapſus periculo deferre ſuperiori; quia ſine cauſa ſubditus apud ſuperiorem infamaretur.

Ex dictis ſequitur, eum peccare mortaliter. 1. Qui ex timore, ne proximus offendatur, & ne ipſe inde aliquod leve damnum patiatur, omittit in re gravi Correctionem, quam putat profuturam. 2. Qui ſine juſta cauſa non ſervat ordinem a Chriſto præſcriptum. 3. Qui corripit, vel denuntiat non ex Charitate, ut proximus emendetur; ſed ex odio gravi, ut confundatur, ac deprimatur.

CA-

CAPUT VI.

De Peccatis Charitati ſpecialiter oppoſitis.

„ NOTA. LIcet omnia peccata Charitati generaliter adverſen-
„ tur, & ideo quodvis mortale ejus habitum deſtruat;
„ ſunt tamen quæ illi ſpecialiter opponuntur, & directe pugnant
„ contra ejus actum. Quæ ſunt odium, acedia, invidia, diſcor-
„ dia, contentio, ſchiſma, rixa, ſeditio, bellum, ſcandalum:
„ quæ ſunt mortalia ex genere ſuo, quum directe, ac ſpecialiter
„ opponantur Charitati, & excludant a regno Dei, ad Gal. 5.

§. I.

De Odio Dei, & Proximi.

Quæſt. I. QUid eſt Odium?

Reſp. Odium eſt averſio objecti. Duplex eſt, unum inimicitiæ, quo alicui perſonæ ex ejus diſplicentia volumus malum, quatenus ejus malum eſt; alterum abominationis, quo rem, vel perſonam averſamur, ut malam præciſe, vel ut malam nobis, aut aliis.

Quæſt. II. *Quale peccatum eſt odium Dei?*

Reſp. Omne odium inimicitiæ erga Deum eſt peccatum omnium graviſſimum; quia per ſe immediate, directe, & formaliter avertit a Deo, & opponitur directe actui Charitatis Dei, qui eſt actus omnium præſtantiſſimus, & ejus habitui. Nam ex Ariſtotele, illud eſt peſſimum, quod optimo eſt contrarium. Item omne odium abominationis erga Deum eſt intrinſece malum, & mortale: quia eſt graviter injurioſum Deo, quaſi in eum cadere poſſit aliqua malitia, vel defectus, ſeu ratio, ob quam averſione dignus ſit, quum tamen Deus ſit eſſentialiter in omni ratione infinite bonus, & perfectus.

Hinc graviſſimum ſcelus eſt optare, ut Deus non ſit, ut careat aliqua perfectione, v. g. ſcientia, omnipotentia, &c. aut de illa dolere. Item gaudere de offenſa Dei, ut tali &c.

Quæſt. III. *Quale peccatum eſt odium proximi?*

Reſp. Odium inimicitiæ erga proximum eſt peccatum mortale ex genere ſuo. Nam directe opponitur Charitati proximi, & graviter prohibetur præcepto diligendi proximum, ex 1. Joann. 3. *Qui non diligit, manet in morte. Omnis, qui odit fratrem ſuum, homicida eſt: & ſcitis quoniam omnis homicida non habet vitam æternam in ſemetipſo manentem.* Poteſt tamen eſſe veniale ex levitate materiæ, ut ſi ex levi diſplicentia perſonæ leve malum optetur. Aliud eſt de odio Dei, quod ſemper eſt mortale, nec admittit levitatem materiæ, quum vel leviſſimum malum Deo optare, ſit Deo graviter

injurioſum, quaſi in eo reperiatur aliqua ratio averſionis.

Odium vero abominationis ergà proximum ſi ſine juſta cauſa, & inordinate concipiatur, eſt culpa gravis, vel levis pro gravitate, vel levitate materiæ. Interdum tamen culpa vacat, & eſt laudabile, dum ſcilicet non adverſatur Charitati, ſed procedit ex amore benevolentiæ erga Deum, vel eum, quem ſic averſamur, aut alterum proximum, ſervato ordine debito Charitatis: ut quum quis averſatur peccatorem, non qua homo eſt, ſed qua peccator eſt, ſeu quod peccator ſit, in eo averſando ejus peccatum, ut ejus malum eſt, juxta illud Proverb. 29. *Abominantur juſti virum impium*. Nam ſi odiſſe nil aliud eſt, quam odiſſe peccatum in ipſo; & tale odium conjunctum eſt cum Charitate, qua eidem volumus ſalutem, & ejus media, ac alia bona, quibus indiget.

Quæſt. IV. *An ſemper ſit peccatum optare malum proximo, vel de eo gaudere?*

Reſp. 1. Numquam licet optare, & imprecari malum proximo, quatenus ejus malum eſt, vel gaudere de ejus malo, ut talis, vel dolere de ejus bono, ut ejus bonum eſt. *Ita omnes*. Quia hæc ſunt actus odii, & inimicitiæ, & repugnat Charitati; ideoque ſunt mortalia ex genere ſuo, nec poſſunt eſſe venialia, niſi ob defectum ſufficientis advertentiæ, vel ob levitatem mali optati.

Item non licet optare etiam inefficaciter malum proximi, quamvis non ut malum illius, aut gaudere de eo etſi inculpate advenienti, vel dolere de ejus bono, quamvis non ex diſplicentià perſonæ, ſed præciſe propter bonum minus noſtrum, vel alterius proximi. Quia hi actus repugnant debito ordini charitatis, ex qua tenemur bonum proximi majus, & altioris ordinis præferre noſtro minori, & inferioris ordinis. Idque conſtat ex his propoſitionibus ab Innocentio XI. damnatis: 13. *Si cum debita moderatione facias, potes abſque peccato mortali de vita alicujus triſtari, vel de illius morte naturali gaudere; illam inefficaci affectu petere, & deſiderare: non quidem ex diſplicentia perſonæ, ſed ob aliquod temporale emolumentum*. 14. *Licitum eſt abſoluto deſiderio cupere mortem patris, non quidem ut malum patris, ſed ut bonum cupientis; quia nimirum ei obventura eſt pinguis hæreditas*. 15. *Licitum eſt filio gaudere de parricidio a ſe in ebrietate perpetrato, propter ingentes divitias inde ex hæreditate conſecutas*.

Reſp. 2. Ex S. Thom. in 3. diſt. 30. art. 1. ad 4. *Quia Charitas ordinem habet, & plus debet diligere quiſque ſe, quam alium, & propinquos, quam extraneos, & amicos, quam inimicos, & bonum commune multorum, quam bonum privatum unius: poteſt aliquis ſalva Charitate optare malum temporale alicui, & gaudere ſi contingit; non in quantum eſt malum illius, ſed in*

quan-

quantum eſt impedimentum malorum alterius, quem plus tenetur diligere; vel communitatis, aut Eccleſiæ. Similiter de malo temporali ejus, ſecundum quod per malum pœnæ impeditur frequenter malum culpæ ejus.

Igitur, 1. Licet deſiderare affectu inefficaci aliquod malum temporale alteri, v. g. morbum, & de illo gaudere præciſe propter ejus bonum ſpirituale, v. g. ut peccare deſinat, & reſipiſcat, quia ſecundum ordinem Charitatis bonum ſpirituale præfertur temporali.

2. Licet ſic optare mortem juſte obventuram hæreſiarchæ, vel malefactori Reipub. noxio, & de ea gaudere, non quatenus ipſius malum eſt, ſed quatenus per illam mortem majora mala impediuntur, & ob multorum bonum, quod præferendum eſt bono unius privati.

3. Licite optas victoriam de hoſtibus in bello juſto, vel Turcarum excidium ob ingens bonum juſtum tuæ communitatis, vel Eccleſiæ. Quia bonum Eccleſiæ, vel communitatis tuæ præferre debes bono alterius communitatis.

4. Licet optare malefactori pœnam meritam per judicem infligendam, vel ut ipſe, aut alii coerceantur ab injuria inferenda tibi, aut aliis, nam hoc eſt conſentaneum Charitati; vel quia expedit Reipubl. & bono communi: nam eſt actus pietatis erga Rempubl. vel ut jus læſum reſarciatur: nam eſt actus juſtitiæ. At, ut dixi, numquam licet optare aliis, vel ſibi majus malum ad vitandum minus; quia hoc eſt contra debitum ordinem Charitatis. Hinc peccant mortaliter, qui ſibi mortem deliberate optant ex gravi impatientia, ad vitandas aliquas leves moleſtias.

Quæſt. V. *Quid dicendum de Maledictione?*

Reſp. 1. Ex dictis conſtat eſſe mortale proferre maledictionem gravem ex animo, ut malum grave eveniat, v. g. Diabolus te rapiat. Utinam mortuus ſis &c. imo ſibi, vel aliis malum grave ex ira imprecari, quamvis ſine animo ut eveniat, ſæpe mortale eſt, ſive ratione contumeliæ gravis, ſpectata perſonæ qualitate, ſive ratione ſcandali. Sic parentes graviter peccant liberis ſuis præſentibus grave malum oretenus ex ira imprecando: nam ſuo exemplo eos docent ſibi invicem, vel aliis malum grave imprecari, & iræ ſervire. Nec a mortali excuſatur, qui durante paſſione grave malum evenire deliberate voluit, etſi ſtatim poſtea noluiſſet, imo doluiſſet, ſi eveniſſet: quia revera paſſioni iræ deliberate conſenſit in re gravi. Item mortale eſt ſeipſum ex ira deliberate dæmoni devovere ob fœditatem, ac perverſitatem rei. *Contingit tamen verbum maledictionis prolatum, eſſe peccatum veniale, vel propter parvitatem mali, quod quis alteri maledicendo imprecatur: vel etiam propter affectum ejus, qui profert maledictionis verba, dum ex levi motu, vel ex ludo, aut ex ſubreptione aliqua*

talia verba profert: quia peccata verborum maxime ex affectu penſantur. S. Thom. 2. 2. q. 65. art. 3. Hinc confitens maledictionem interrogari debet, an ex animo malum grave ſibi, vel alteri imprecatus fuerit; an cum ſcandalo, vel contumelia, & quale malum in ſpecie optaverit: nam maledictiones ſunt diverſæ ſpeciei, pro diverſitate malorum optatorum; actus enim voluntatis mali ſumunt ſpeciem ex objecto materiali.

Reſp. 2. Maledictio gravis effuſa in non ſubditum præſentem, non ſolum Charitati, ſed etiam juſtitiæ repugnat. Nam eſt etiam gravis, & injuſta læſio honoris proximi, ſeu contumelia; ideoque obligat ad ſatisfactionem.

„ Nota. Maledicere creaturis irrationalibus, quatenus ſunt „ utiles homini, eſt æquivalenter maledicere homini. Maledicere „ illis in quantum ſunt creaturæ Dei, eſt blaſphemia. Maledicere „ vero eis ſecundum ſe conſideratis *eſt otioſum, & vanum, & „ per conſequens illicitum.* Ita S. Thom. quæſt. 76. art. 2. Hoc „ tamen ultimum cenſetur ſolum veniale per ſe, ut ſi ruſticus equis „ ſuis mortem, vel diabolum optet.

§. II.

De diſcordia, contentione, ſchiſmate, rixa, & ſeditione.

I. Discordia eſt diſſenſio voluntatis a voluntate alterius in iis, quæ quis tenetur velle ex Charitate Dei, vel proximi. Opponitur concordiæ, quæ conſiſtit in voluntatum conſenſione. Eſtque peccatum mortale ex genere ſuo, ex Galat. 5 ubi *diſſenſiones* numerantur inter opera carnis, de quibus ibi dicitur: *Qui talia agunt, regnum Dei non conſequentur.* Tum quia Proverb. 6. *Deus deteſtatur eum, qui ſeminat inter fratres diſcordias.* Tum quia ſpecialiter opponitur Charitati, cujus eſt voluntates unire. Sed ad hoc requiritur, ut ſcienter quis diſſentiat a bono Dei, vel proximi, in quo debet conſentire, ut docet S. Thom. quæſt. 37. art. 1. addens non eſſe peccatum diſcordiæ, quum unus æſtimat hoc eſſe bonum, & pertinere ad honorem Dei, vel utilitatem proximi; alius autem habet contrariam opinionem: niſi hujuſmodi diſcordia ſit cum errore circa ea, quæ ſunt de fide, aut neceſſitate ſalutis, vel pertinacia indebite adhibeatur.

II. Contentio eſt altercatio verborum, quibus inordinate quis alteri contradicit. Eſt peccatum mortale ex genere ſuo, ſicut alia, quæ ſunt contra Charitatem. Unde ad Galat. 4. *Contentiones* numerantur inter opera carnis excludentia a regno Dei. Contentio autem ſemper eſt mortalis. 1. Si impugnetur veritas ad fidem, bonos mores, pietatem, & juſtitiam, vel grave bonum proximi ſpectans. Si tamen veritas non impugnetur ſerie, ſed ſo-

ſolum exercitii cauſa, ad illuſtrandam, explicandamque veritatem, vel ad explorandam doctrinam alterius, ſecluſo ſcandalo, & modo inordinato, non eſt peccatum. 2. Si contentio fiat cum periculo ſcandali, vel cum gravibus maledictis, conviciis, contumeliis. Eſt autem ſolum venialis, ſecluſis conviciis, ac ſcandalo, ſi materia ſit levis, vel inordinatio ſit ſolum in modo, v. g. ſi ſolum fiat cum nimia acrimonia, clamoribus, aut ex ſolo ſtudio vincendi adverſarium.

III. Schiſma eſt voluntaria ſeparatio baptizati ab unitate Eccleſiæ: ſive eſt ſubtractio ab obedientia Eccleſiæ, vel Summi Pontificis ejus Capitis in ſpiritualibus; vel etiam ſeparatio voluntaria a ſolis membris Eccleſiæ. De hoc ſic ait S. Thom. q. 39. art. 1. *Eſt ſpeciale peccatum, ex eo quod intendit ſe ab unitate ſeparare, quam Charitas facit, quæ non ſolum alterum alteri unit ſpiritualis delectationis vinculo, ſed etiam totam Eccleſiam in unitate ſpiritus. Et ideo proprie Schiſmatici dicuntur, qui propria ſponte, & intentione ſe ab unitate Eccleſiæ ſeparant ... Eccleſiæ autem unitas in duobus attenditur, ſcilicet in connexione membrorum Eccleſiæ ad invicem, ſeu communicatione, & iterum in ordine omnium membrorum Eccleſiæ ad unum caput, ſcilicet Chriſtum, cujus vicem in Eccleſia gerit Summus Pontifex. Et ideo Schiſmatici dicuntur, qui ſubeſſe renuunt Summo Pontifici, & qui membris Eccleſiæ ei ſubjectis communicare recuſant.*

Schiſma aliud eſt purum, quod Charitati ſolum, & paci, ac obedientiæ opponitur, quale eſt in iis, qui quum credant unam eſſe Sanctam Eccleſiam ſub viſibili capite Romano Pontifice conſtitutam, & quidquid Eccleſia Romana credit; tamen ex malitia voluntatis, ſeu ſuperbia, nolunt cum quadam rebellione Papæ ſubeſſe, ac obedire; vel reliquis Eccleſiæ membris uniti eſſe. Et aliud cum hæreſi conjunctum, ut quum quis ſe *ſeparat ab obedientia Papæ, quia non credit ejus poteſtatem*, ait Toletus.

Porro omnes hæretici ſunt etiam Schiſmatici, quum ab unitate Eccleſiæ ſe ſeparent, contrariam doctrinam ſectando. Schiſmaticum eſſe, qui non a Papa, nec ab univerſis Eccleſiæ membris, ſed ſolum a ſuo Epiſcopo Papæ unito, & vere ſubjecto, ſe ſeparat, vel etiam a ſolis fidelibus membris illius Diœceſis, docent Bellarminus, Valentia, & alii, ex S. Cypriano in Can. *Scire* q. 9. 1. Quia hic etiam implicite, & indirecte ſe ſeparat a Summo Pontifice, ac reliquis Eccleſiæ membris, quatenus Epiſcopus, ejuſque ſubditi habent ſubordinationem, & connexionem cum Papa, & aliis Eccleſiæ membris, ut quædam pars cum ſuo capite, ac reliquis ejuſdem corporis partibus. Sic manus a brachio ſeparata, hoc ipſo etiam ſeparatur a capite, & a toto corpore.

Eſt autem Schiſma graviſſimum ſcelus, ut conſtat ex Patribus, quum lædat præclariſſimum quoddam bonum

commune; nempe ipſam Eccleſiæ unitatem. *Quiſquis ab hac Catholica Eccleſia fuerit ſeparatus, quantumvis laudabiliter ſe vivere exiſtimet, hoc ſolo ſcelere, quod a chriſtianitate disjunctus eſt, non habebit vitam, ſed ira Dei manet ſuper eum*, ait Sanctus Auguſtinus cum multis aliis Epiſcopis in Epiſt. 52 quæ eſt Concilii Zertenſis.

IV. Rixa eſt pugna manuum, & verborum inter privatos, quum ſcilicet aliqui ex ira invicem ſe percutiunt authoritate privata. In aggreſſore eſt peccatum mortale ex genere ſuo, quum ſit contra Charitatem, & juſtitiam, & ad Galat. 5. *Rixæ* numerantur inter opera carnis excludentia a regno Dei. *In eo autem, qui ſe defendit, poteſt eſſe ſine peccato, & quandoque cum peccato veniali, & quandoque cum mortali, ſecundum diverſum motum animi ejus, & diverſum modum ſe defendendi. Nam ſi ſolo animo repellendi injuriam illatam, & cum debita moderatione ſe defendat, non eſt peccatum nec proprie poteſt dici Rixa ex parte ejus. Si vero cum animo vindictæ, vel odii, vel cum exceſſu debitæ moderationis ſe defendat, ſemper eſt peccatum; ſed veniale quidem, quando aliquis levis motus odii, vel vindictæ ſe immiſcet, vel quum multum non excedit moderatam defenſionem. Mortale autem quando obfirmato animo in impugnantem inſurgit ad eum occidendum, vel eum graviter lædendum.* S. Thom. 2. 2. quæſt. 41. art. 1.

V. Seditio eſt bellum graviſſimum unius partis Reipublicæ adverſus aliam, vel adverſus Principem ſuum. Eſt ſemper mortalis, nam ſemper graviter adverſatur unitati, paci, ac bono communi, & etiam juſtitiæ, quum authoritas bellandi reſideat in ſolo Principe, vel Republica libera.

§. III.

De Bello.

Quæſt. I. A*N bellum etiam offenſivum poſſit eſſe licitum?*

Reſp. Affirm. Quia 1. Luc. 3. S. Joan. Bapt. rogatus a militibus quid ſibi ad ſalutem eſſet agendum; non juſſit ut militiam desererent, ſed ne quemquam concuterent. 2. Deus Deuteron. 32. Leges belli gerendi dedit. 3. Principi ſummo, & Reipubl. licet jus ſuum tueri, ac repetere. Quum autem careant ſuperiore, a quo jus ſuum obtinere poſſint, debuit iis jure naturæ competere poteſtas ad jus ſibi dicendum, & cogendam partem adverſam ad ſibi ſatisfaciendum: alioqui non poſſet communitas perfecta in pace conſervari. De defenſivo per ſe patet, quum jure naturæ unicuique liceat injuſtam vim vi repellere cum debita moderatione.

Digitized by Google

Quæſt. II. *Quænam requiruntur ut Bellum ſit licitum?*

Reſp. Ex S. Auguſt lib. 22. contra Fauſtum cap. 73. & 75. ex S. Thom. 2. 2. quæſt. 40. & communi Doctorum ſententia, hæc tria.

1. Poteſtas ſuprema, quæ reſidet vel in Republica libera, vel in Principe ſupremo, cui cura Reipublicæ commiſſa eſt. Nam qui habent ſuperiorem, poſſunt ejus auctoritatem implorare ad injuriæ compenſationem; & ſic bellum non poteſt eſſe iis licitum.

2 Cauſa juſta, quæ eſt dumtaxat graviſſima injuria Principi, vel ſubditis illata, quam tollere, vel pro ea ſatisfacere pars diverſa recuſet. Ex S. Auguſtin. in cap. *Dominus* 23. quæſt. 2. ibi: *Bella juſta definiri ſolent, quæ ulciſcuntur injurias, ſi qua gens, vel civitas, quæ Bello petenda eſt, vel vindicare neglexerit, quod a ſuis improbe factum eſt, vel reddere quod per injuriam ablatum eſt.* Nam Charitas, & juſtitia exigunt, ut ſine graviſſima & neceſſaria cauſa non inferantur aliis graviſſima damna, qualia fiunt in Bello. Quod ſi majora incommoda, quam commoda præſertim reſpective ad honorem Dei, & bonum Religionis Catholicæ ſecutura prævideantur, a bello abſtinendum eſt: quia ſecundum debitum ordinem rerum, & Charitatis, honor Dei, bonum Eccleſiæ, ſalus æterna proximi præferri debent bono temporali ſtatus politici.

3. Recta intentio, ut non geratur bellum ex odio, avaritia, inordinata cupiditate amplificandi imperii; ſed ad publicam quietem, ac juſtitiam ſervandam, vel ad opitulandum injuſte oppreſſis.

Porro licet etiam aliis tanquam ſociis auxilium præbere Principi habenti juſtam cauſam bellandi, & hic uti aliorum auxilio, quamvis ſit diverſæ Religionis, modo abſit ſcandalum, & periculum Fidei, ac ſacrilegiorum, ſicut Judas Machabæus fœdus cum Romanis iniit, 1. Machab. 8. Nam per ſe loquendo licet alium in re juſta juvare. At non licet in bello etiam juſto advocare infideles, & hæreticos in auxilium, vel iis opem ferre, quando adeſt periculum ſcandali, ſacrilegiorum, incrementi hæreſeos, & detrimenti veræ Religionis. Quia ſalus æterna proximi, & præſertim multorum, præferenda eſt cuilibet bono temporali; & Principes tenentur ſupra omnia Chriſto ſervire, ejuſque Regnum, quod eſt Eccleſia Catholica, quam ſanguine ſuo acquiſivit, quantum poſſunt integrum conſervare, imo & amplificare. *Major vobis Fidei cauſa debet eſſe, quam regni, ampliuſque pro pace Eccleſiarum clementia veſtra debet eſſe ſollicita, quam pro omnium ſecuritate terrarum. Subſequentur enim omnia proſpera, ſi primitus, quæ ſunt Deo chariora ſerventur .... pro veſtri enim imperii ſalute geritur, quidquid pro quiete Eccleſiæ, vel ſanctæ Religionis conſervantia laboratur*, ait Sanctus

Cæleſtinus I. Epiſt. ad Theodoſ. Imper. in actis Concil. Epheſ.

Cæterum quamvis non poſſit dari bellum utrimque juſtum ex natura rei, quum circa idem non poſſint eſſe jura contraria; fieri tamen poteſt, ut neutra pars peccet bellando ob ignorantiam invincibilem.

Quæſt. III. *Quænam ante bellum, & in ipſo bello fieri debeant, ac liceant?*

Reſp. 1. Ante bellum tenetur Princeps rem diligenter examinare cum viris probis, ac peritis, & habere certitudinem ſaltem moralem de juſtitia cauſæ. Nam quum ex bello graviſſima ſequantur mala, ac incommoda, etiam innocentibus; Charitas, & juſtitia exigunt, ut non inferatur, niſi plane conſtet de cauſa juſta, & ſufficienti. Et vero ſi non licet hominem privatum in dubia cauſa punire; multo minus licet multos, & totam Rempubl. Quod ſi juſtitia ſit dubia, & alter ſit in poſſeſſione, certe injuſtum eſt bellare, quia in dubio melior eſt conditio poſſidentis. Deinde tenetur parti adverſæ juſtitiam cauſæ, & ſuas prætenſiones proponere, ut illa poſſit ſatisfacere injuriæ illatæ, vel reſtituere ablata ſine alio damno: nam bellum ſine neceſſitate geri licite nequit, propter ingentia mala, quæ cum eo conjuncta eſſe ſolent. Ex S. Aug. in cap. *Noli* 23. quæſt. 1. *Pacem habere debet voluntas, bellum neceſſitas.* Hinc æqua ſatisfactio oblata acceptari debet; alioqui bellum ſine juſta cauſa, & neceſſitate fieret.

Reſp. 2. In bello juſto licita ſunt ea omnia, & ſola, quæ juxta conſuetudinem Chriſtianorum neceſſaria ſunt ad aſſequendum finem belli: ſcilicet vel ad recuperanda injuſte ablata, vel injuriam juſte vindicandam, & ad ſecuritatem Reipublicæ ſtabiliendam. Nam quum finis licitus ſit, licita ſunt etiam media per ſe ad illum neceſſaria, non autem alia, quæ proximo nocent, quum nemini ſine juſta cauſa damnum inferre liceat.

Hinc 1. Licet occidere hoſtes pugnantes, & reſiſtentes, non tamen innocentes, qui non pugnant, ut ſunt clerici, ſenes, mulieres, pueri, ruſtici, opifices, &c. quamvis ſint partes Reipublicæ hoſtilis, quia nunquam licet directe occidere innocentes. Neque enim Reſpublica poteſt puniri in ſuis membris, niſi ſecundum id, quod ejus dominio ſubeſt, qualis non eſt vita civium. Indirecte tamen, & per accidens poſſunt interfici, ut quum urbs expugnari, vel nocentes, ſeu milites vinci nequeunt, niſi cum periculo, & occiſione innocentum. Quia bonum publicum, quod ex victoria ſperatur, eſt majus bonum, quam vita aliquorum, quorum mors præter intentionem ſequitur. Et alioqui non poſſet contra nocentes bellum geri, & ſic cauſa bellantium fruſtra eſſet juſta.

2. Licet ſpoliare bonis cives, etſi non pugnantes, qui ſunt membra Reipublicæ hoſtilis, ſi hoc neceſſarium ſit ad finem belli. Quia quum ſint pars Reipublicæ ipſa juſte

ſte punitur in illis, & debilitatur privatione bonorum, quæ ejus dominio ſubjiciuntur.

3. Licet uti inſidiis, & ſtratagematibus ex Joſue cap. 8. Et cap. *Dominus* ſupra cit. quia non ſunt mendacia, ſed occultatio veritatis.

4. Civitas capta dari ſine gravi neceſſitate non poteſt in prædam, propter multa ſcelera, & mala, quæ in tali deprædatione a militibus committi ſolent. Et ſi detur, tenentur Duces diligentiſſime curare, ne ſcelera committantur.

5. Ea, quæ caveri nulla prudentia poſſunt, ut veneno inficere puteos, aquas, glandes, non licent, quia ſunt contra jura belli, & gentium. Item Chriſtiani a Chriſtianis capti non poſſunt fieri ſervi; nam id ex conſuetudine gentis Chriſtianæ receptum eſt in honorem Religionis Chriſtianæ, & libertatis, quam per Chriſtum conſecuti ſumus; unde eſſet contra jus gentis Chriſtianæ.

6. Non licet victori retinere urbes captas, & alia bona immobilia hoſtium, niſi quatenus debitam compenſationem, vel ſatisfactionem non excedunt, vel neceſſaria ſunt ad ſecuritatem in poſterum contra victos ſtabiliendam. Nam compenſatio debet eſſe commenſurata debito, & pœna culpæ, alioqui eſt injuſta.

7. Princeps tenetur inchoatum bellum finire, ſi æqua ſatisfactio offeratur, ſecuritas ſufficiens præſtetur, & compenſentur impenſæ belli; quia tunc ceſſat cauſa continuandi belli, quod proinde jam foret illicitum.

Reſp. 3. Jure naturali nihil fieri licet contra juſtitiam, jus gentium, fortitudinem, Charitatem, & veram Religionem. Et fides data hoſtibus ſervanda eſt, ex S. Auguſtin. in cap. *Noli*. Nam hæc obligat jure naturali, & gentium; & hoc neceſſarium eſt ad pacem, ac bonum commune Regnorum. Nam ſi fœdera publica inter Regna, & Princeps non obligarent, nec neceſſario ſervanda eſſent, nulla pax, aut ſocietas inter genus humanum conſiſtere poſſet. Quod intellige, niſi hoſtes ipſi fidem fregerint: nam tunc eſt quædam compenſatio, & pacta cenſentur fieri ſub hac conditione, ſi alter promiſſis ſteterit, nec fidem fregerit.

Reſp. 4. Tenentur Principes, & ejus Duces militibus juſta ſtipendia ſolvere, & impedire omnia crimina, quæ impedire moraliter poſſunt, curareque ne proprii ſubditi iniquis vexationibus graventur; alioqui tenentur ad compenſanda damna ſecuta ex omiſſione ſolutionis, vel diligentiæ debitæ, quum ſint eorum cauſa contra proprium officium, & juſtitiam.

Reſp. 5. Ex communi ſententia bona juſto bello capta, ſi ſint immobilia, cedunt Principi, aut Reipubl. Si mobilia, ſunt capientium, niſi ex conſuetudine Regionis ea dividenda ſint inter milites, aut una pars cedat Principi. Tamen bona injuſte acquiſita ab hoſtibus, reſtitui debent

P 6 eo-

eorum dominis, ex l. 20. *De Captivis*, quum jus habeant in illa, nec ſint hoſtium.

Quæſt. IV. *An repreſſaliæ licitæ ſint?*

Reſp. Affirm. Poſitis certis conditionibus. Quia authoritate publica uſurpari poſſunt per compenſationem bona ſubjecta dominio Reipublicæ, quæ in culpa eſt, dum non procurat reparationem injuriæ a ſuis membris illatæ alterius Reipubl. civibus. Sed hæ conditiones requiruntur, 1. Ut conſtet de injuria illata. 2. Ut Princeps, vel Magiſtratus civium nocentium rogatus debitam ſatisfactionem deneget. 3. Ut fiant authoritate Principis civium læſorum. 4. Ne plus damni inferatur, quam juſta ſatisfactio requirit. 5. Ut non fiant in perſonas Eccleſiaſticas, & earum bona, cap. ult. *de injur. in 6.*

§. IV.

De Scandalo.

Quæſt. I. *Quid eſt ſcandalum?*

Reſp. 1. Generatim duplex eſt, nempe activum, & paſſivum. Scandalum activum eſt dictum, vel factum minus rectum, præbens alteri occaſionem peccandi. Sub dicto, vel facto comprehenditur etiam omiſſio externa; nam qui omittit agere, vel loqui, quod debet, aliis eſt ſcandalo.

Dicitur minus rectum, hoc eſt, quod vel malum eſt, ut ſi turpia loquaris coram adoleſcente; vel mali ſpeciem habet, ut ſi mulierem ſuſpectam domi tuæ aleres, licet cum ea nec peccares, nec periculum tibi eſſet cum ea peccandi: aut ſi juſta de cauſa, coram aliis eam ignorantibus, comedas carnes die vetito. Unde illud 1. Theſſ. 5. *Ab omni ſpecie mala abſtinete vos.*

Scandalum paſſivum eſt ipſa ruina, ſeu peccatum proximi ex occaſione facti, vel dicti, vel omiſſionis alterius commiſſum. Dividitur in ſcandalum puſillorum, ſeu infirmorum, quod oritur ex ignorantia, vel infirmitate peccantis; & in pharifaicum, ſeu mere acceptum, quod oritur ex ipſa malitia peccantis. Sic vocatur, quia Phariſæi ex inſigni malitia occaſionem peccandi ex ſanctiſſimis Chriſti dictis, & factis ſumebant.

Quæſt. II. *An ſcandalum ſit ſpeciale peccatum?*

Reſp. 1. Dare ſcandalum directe, inducendo ſcilicet proximum ad peccandum, etſi non ex intentione expreſſa ut peccet, & pereat, ſicut facit dæmon; ſed propter utilitatem, vel voluptatem aliquam propriam, aut alterius, eſt peccatum ſpeciale contra Charitatem. Nam Lex Charitatis in Deum, & proximum vetat ne offenſam Dei, & malum ſpirituale proximi quovis modo procuremus. Præterea hoc directe opponitur præcepto correctionis fraternæ, quùm ſint contraria revocare proximum a peccato, & eum in illud inducere.

Imo

Imo talis inductio habet duplicem malitiam in confeſſione exprimendam: unam contra Charitatem, & alteram contra virtutem, cui repugnat opus illud malum; nam ſingulæ virtutes obligant directe ad ſuos actus eliciendos, & indirecte ad non procurandam ſui violationem in aliis. Præterea inducens conſentit peccato, ad quod inducit: Ergo illius reus eſt: nam ex Rom. 1. eadem pœna æterna digni ſunt, qui faciunt, & qui conſentiunt facientibus.

Hinc 1. numquam licet petere ab alio, vel ei ſuadere id, quod ipſe non poteſt ſine culpa præſtare; nam hoc eſſet inducere in peccatum.

2. Qui fœminam inducit ad fornicationem peccat tum contra caſtitatem, tum etiam contra Charitatem: quum fuerit ei cauſa ruinæ; unde hæc circumſtantia inductionis in confeſſione explicanda eſt. Idque etiamſi ipſa fuerit parata ad malum; nam non eſt hic & nunc in actuali voluntate peccandi, ſed ſolum in habituali: unde ſine tua inductione, hic & nunc non committeret hoc peccatum.

3. Conſilium pravum ſpecificatur a peccato, quod conſulitur, & eſt etiam contra charitatem.

4. Laudans alium de peccato commiſſo, vel vituperans, quod non commiſerit, tenetur explicare ſpeciem peccati, circa quod fuit laus, vel vituperium. Nam illæ laudes, vel vituperia ſunt exhortationes ex ſe ordinatæ, ac aptæ ad inducendum in peccatum, & ad complacendum de illo, ſi commiſſum eſt: quare ſumunt ab illo ſuam ſpecialem malitiam tanquam ob objecto.

Reſp. 2. Dare ſcandalum indirecte tantum, non intendendo peccatum alterius, nec ad illud inducendo, ſed præciſe faciendo, vel dicendo coram illo aliquid malum, vel mali ſpeciem habens, eſt peccatum mortale ex genere ſuo, & ſpeciale contra charitatem. *Ita S. Antoninus, Navar., Suarez, Valentia, & alii multi.* Prob. 1. ex Matth. 18. *Væ homini illi, per quem ſcandalum venit.* Ubi Chriſtus loquitur de ſcandalo ſimpliciter, & generaliter. Et ex Rom. 14. *Si propter cibum frater tuus contriſtatur, jam non ſecundum charitatem ambulas*; ubi agitur de cibis Lege veteri abrogata vetitis, ideoque jam licitis. Et ex 1. ad Corinth. 8. *Sic autem peccantes in fratres, & percutientes conſcientiam eorum infirmam, in Chriſtum peccatis, &c.* Ubi ut grave peccatum contra Charitatem reprehenditur ſcandalum indirectum, quo Fideles plene inſtructi carnes Idolo immolatas comedebant coram infirmis falſo putantibus, id eſſe de ſe illicitum, qui inde præter intentionem comedentium impelli poterant ad eas contra conſcientiam erroneam comedendas. 2. Quia ſecundum omnes, Lex charitatis in Deum, & proximum obligat ad cavendum, & impediendum etiam in aliis peccatum, quod eſt offenſa Dei, & maximum malum proximi. Item obligat ad proximum a peccato per cor-

correctionem fraternam retrahendum; ergo a fortiori obligat ad non conjiciendum eum per ſcandalum in peccatum, vel ejus periculum. Et vero ad contrahendam malitiam aliquam ſufficit, ut libere fiat id, quocum conjuncta eſt, & cognoſcitur, vel cognoſci poteſt, ac debet eſſe conjuncta: nam tunc illa malitia eſt ſaltem interpretative volita.

Imo hoc ſcandalum indirectum, ex communi ſententia, contrahit etiam malitiam peccati, cujus datur occaſio; exprimendam in confeſſione. Tum quia dans illud, vult ſaltem interpretative tale peccatum alterius, volendo ſine juſta cauſa id, ex quo prævidet ſecuturum, vel ejus periculum, tum quia virtus omnis non ſolum vetat actus ſibi contrarios, ſed etiam ne detur aliis occaſio illos ponendi.

Eſt autem mortale, ſi detur occaſio culpæ mortalis; veniale vero, ſi detur ſolum occaſio venialis, ſecluſo periculo gravioris mali: nam quamvis peccatum veniale ſit gravius malum quolibet temporali, eſt tamen leve in ſuo genere, & reparatu facile.

Hinc peccant mortaliter contra charitatem, & caſtitatem. 1. Qui imagines, vel ſtatuas nudas faciunt, vel palam exponunt; nam hæ æque faltem inducunt ad peccatum, quam ſermo obſcœnus. 2. Qui ſcribunt, imprimunt, recitant, tradunt libros amatorios, cantilenas turpes &c. Item, qui componunt, vel agunt comœdias obſcœnas, aut periculoſas ratione verborum, factorum, aut geſtuum; nam hi omnes ſunt cauſæ ruinæ multorum. Nec refert, quod eam non intendant; nam dant ei ſufficientem cauſam. Item, qui ſua præſentia eas approbant, iis conſentiunt, & cooperantur ſolvendo mercedem agentibus. 3. Fœminæ, quæ nudum pectus geſtant: nam hæc denudatio apta eſt ſcandalum parere infirmis, eos ad complacentias, & deſideria prava inducendo; & chriſtianæ modeſtiæ, ac ſanctitati repugnat. Nec poteſt excuſari conſuetudine, utpote contraria præcepto divino. 4. Puella, quæ ſine juſta cauſa ſe præbet conſpiciendam ei, a quo putet ſe turpiter concupiſcendam, quamvis id faciat ex mera vanitate, & ſine animo ejus amorem excitandi. *Ita communiter*. Item mortaliter peccant, qui alios vexationibus inducunt ad blaſphemias, contumelias graves, imprecationes, &c. nam cooperantur ad peccatum.

Præterea obſervanda ſunt ſequentia.

1. Peccatum ſcandali hoc ipſo committitur quod datur proximo occaſio peccandi, quamvis is reipſa non peccet; nam ad hoc ſatis eſt, quod peccatum proximi ex tua actione, vel omiſſione minus recta in talibus circumſtantiis, ſpectata ejus fragilitate, ſequi probabiliter poſſit. Nam tunc ei creas probabile periculum peccandi; & quod tunc non ſequatur peccatum, per te non ſtat, ſed per ipſum: ſicut moraliter peccat, qui explodit catapultam cum periculo occidendi hominem, licet nullus reipſa occidatur.

2.

2. Peccatum coram aliis commiſſum habet malitiam ſcandali, tunc ſolum, quando eſt periculum probabile, ne ii, coram quibus committitur, inde impellantur ad peccatum. Hinc blaſphemia coram ſolis Religioſis non habet rationem ſcandali. Qui vero publice peccat, tenetur eam ſcandali circumſtantiam confiteri ratione periculi, cui ſe incitandi multos ad peccandum ſuo pravo exemplo exponit, ut recte docent Azor, Sanchez, & alii.

3. Numerus eorum, quibus ſcandalum datur, debet in confeſſione declarari, ſicut numerus hominum uno ictu occiſorum. Nam numerus ſe habet ut objectum peccati, illudque in ſuo eſſe individuali conſtituit, & non ſolum aggravat, ſed etiam multiplicat peccatum.

4. Actus venialis, vel ex objecto indifferens, poteſt eſſe mortalis ratione ſcandali, quando a tali perſona, & coram talibus fit, ut probabile ſit periculum, ne inde alii ex infirmitate, vel ignorantia ſumant occaſionem peccandi mortaliter, ex cap. 2. *de novi oper. nunc.* Nam, ex 1. ad Corinth. 8. ſupra cit. comeſtio carnis idolo immolatæ, quæ per ſe licita eſt, fit mortalis ratione ſcandali.

5. Quum ſit actio de ſe licita, quæ aliquam ſpeciem mali habet, tollitur ſcandalum, declarando juſtam cauſam agendi, quando hoc ſufficit ad amovendam ſuſpicionem omnem mali. Sic comedens carnes die vetito ob rationem occultam, impedit ſcandalum, hanc aperiendo.

6. Quamvis juxta multos liceat, non auferendo occaſionem peccati, permittere unum peccatum, ut impediantur plura, verbi gratia, liceat hero non auferre occaſionem furandi famulis, aut filiis, quos ad furandum propenſos, ac paratos novit, ut ſic deprehenſi puniantur, & reſipiſcant, eo quod tunc rationabiliter permittat furtum unum, ut vitentur plura; non licet tamen talia ultro ponere, aut pericula objicere: quia eſſet poſitive cooperari peccato, & occaſionem præbere, ac creare alteri periculum peccandi, quod non licet.

Quæſt. III. *At tenemur omittere opus de ſe non malum, nec ſpeciem mali habens, ob ſcandalum paſſivum aliorum vitandum?*

Reſp. 1 Non tenemur illud omittere ob ſcandalum ortum ex malitia, quum adeſt rationabilis cauſa, ut utilitas magna noſtra, vel aliena, etiam temporalis. *Ita S. Thom. quæſt.* 43. *art.* 8. Quia quum ſcandalum illud ex ſola malitia ſcandalizati oriatur, ei ſoli imputatur: alioquin quivis per ſuam malitiam poſſet impedire commoda aliorum. Si tamen nulla eſſet neceſſitas, vel notabilis utilitas opus illud faciendi, omitti deberet: quia tenemur ex charitate impedire peccatum proximi, etſi ex ſola ejus malitia ſecuturum, quum nulla adeſt juſta cauſa illud permittendi. *Layman, Valentia, & alii.*

Reſp. 2. Ad vitandum ſcandalum paſſivum ex infirmitate, vel ignorantia ortum, tenemur omittere opus utile non malum, nec mali ſpeciem habens, vel ſaltem differre, do-

donec proximus moneatur ne ſcandalizetur, quum id ſine gravi incommodo poſſumus. Nam ex Lege charitatis tenemur impedire peccatum proximi infirmi, quum poſſumus ſine gravi noſtro incommodo, ſeu damno, ex Eccli. 17. *Mandavit illis unicuique de proximo ſuo*. Hinc mulier, quæ prævidet aliquem in particulari ex ſuo aſpectu ſumpturum occaſionem peccandi ob infirmitatem, tenetur vitare ejus conſpectum, quum poteſt ſine gravi incommodo. Non eſt tamen obligatio omittendi actionem de ſe licitam, nec habentem per ſe, aut communi prudentum judicio ſpeciem mali, ne quis generatim, ac indeterminate ſumat inde occaſionem peccandi: nam alioquin hoc eſſet onus intolerabile, & obuoxium innumeris ſcrupulis. Hinc mulier, ad vitandum periculum vagi, ac indeterminati ſcandali, non tenetur abſtinere ab ornatu honeſto, & ordinario ſecundum ſuam conditionem; ſecus de extraordinario, nec convenienti.

Quæſt. IV. *An omitti debeat opus bonum ad vitandum ſcandalum paſſivum puſillorum, ſeu infirmorum?*

Reſp. 1. Ad vitandum ſcandalum numquam licet facere actionem prohibitam lege naturali: quia nunquam licet facere actionem intrinſece malam, ſeu dedecentem naturam rationalem. Neque etiam licet omittere actum lege naturali præſcriptum, in iis circumſtantiis, in quibus præcipitur: quia omiſſio talis actus eſt intrinſece mala, quum lex naturalis non præcipiat niſi id, quod neceſſarium eſt ad honeſtatem morum, ſpectatis omnibus circumſtantiis. Conſtat etiam ob ſcandalum aliorum nunquam poſſe omitti ea, quæ neceſſaria ſunt neceſſitate medii ad ſalutem; quia (ut ait S. Thom. quæſt. 43. art. 7.) *Secundum ordinem charitatis plus debet homo ſuam ſalutem ſpiritualem diligere, quam alterius.*

Item non licet ob ſcandalum paſſivum omittere opus bonum in detrimentum Fidei, vel boni communis ſpiritualis. Quo ſpectat illud S. Gregor. homil. 7. in Ezech. *Si de veritate ſcandalum ſumitur, utilius permittitur naſci ſcandalum, quam veritas relinquatur.*

Reſp. 2. Ad vitandum grave ſcandalum puſillorum, multi putant debere prætermitti præcepta mere poſitiva, præſertim humana, niſi ex ejuſmodi omiſſione majus damnum immineret vel tibi, vel aliis. Sic ſi te ituro ad Sacrum die feſto excitanda ſit cædes, vel gravis rixa, non debes ire. Item ſi mulier prævidens in ſui aſpectu aliquem in particulari ſcandalizandum ex infirmitate, tenetur omittere Sacrum etiam die feſto ſemel, aut iterum: quia cum præcepta omnia Charitati deſerviant, & ei tamquam fini ſubordinentur, non obligant in iis circumſtantiis, in quibus Charitas dictat omittendam eorum obſervationem, ut impediatur grave peccatum proximi.

Reſp. 3 De bonis operibus, quæ ſunt ſolum conſilii, docet S. Thomas quæſt. 43. art. 7. ea omitti non debere, ad vitandum ſcandalum ex mera malitia acceptum, juxta il-

illud Matt. 15. *Sinite illos, caeci ſunt &c.* Nam Phariſæi ſcandalizabantur, quod Chriſtus cum publicanis, & peccatoribus comederet, nec propterea id omiſit. Et alioqui quivis ſua malitia poſſet bona ſpiritualia aliorum impedire.

Si vero ſcandalum ex infirmitate, aut ignorantia oriatur, occultari debent, vel interdum differri, donec ratio ſic agendi propoſita ſit. Nam ex Lege Charitatis tenemur proximi ex infirmitate, vel ignorantia lapſuri ruinam impedire, quum facile poſſumus. At tunc facile poſſumus, quum tale opus non ſit præceptum, nec neceſſarium, & illud differendo, vel etiam omittendo ad impediendum peccatum proximi, exerceamus actum Charitatis magis meritorium, quam foret ipſum opus, quod omittitur.

Quod ſi poſt redditam rationem non deſinant inde ſcandalizari; tunc ſcandalum ex mera malitia oritur, & ſic propter ipſum non eſſe dimittenda bona opera, docet S. Thom *ibid.*

Quæſt. V. *An liceat minus peccatum ſuadere volenti committere gravius, quando aliter gravius impediri nequit?*

Reſp. Id non licet loquendo de ſuaſione, aut alia inductione directa. Tum quia ſemper per ſe malum eſt inducere ad peccatum quodvis, etſi leve: nam numquam licet facere malum, nec proinde illud conſulere, ne quidem ut eveniant bona ex Rom. 3. Tum quia, qui conſulit minus peccatum, etiamſi conſulat ad impediendum majus, in peccatum illud minus conſentit, illudque approbat, quod eſt intrinſece malum. Tum quia ſuadens eſſet moralis cauſa peccati minoris, ad quod alter non erat determinatus: ideoque ei merito imputaretur. Porro illud effatum, *E duobus malis minus eligendum eſt*, non habet locum in peccatis, quæ libere fiunt, & vitari poſſunt; ſed in his ſolum malis, quorum unum ſuſtinendi neceſſitas incumbit.

Tamen peccata inæqualia committere volentem deterrere licet a graviore, tacendo de alio minus gravi, quia hoc eſt dumtaxat ſuadere omiſſionem gravioris.

Quæſt. VI. *Quandonam eſt peccatum ſcandali vendere, vel dare alteri rem, aut operam de ſe licitam, qua male uſurus prævidetur, vel probabiliter putatur?*

Reſp. 1. Peccatum eſt, quando denegari poteſt ſine gravi damno. Quia ſecundum omnes, teſte De Lugo, quiſque tenetur ex charitate impedire peccatum proximi, ſi poteſt ſaltem ſine gravi incommodo: Ergo a fortiori tenetur non ſuppeditare materiam, vel operam, qua uſurus eſt ad peccandum: nam charitas eſt velle bonum dilecto, & removere malum illius. Deinde quiſque tenetur peccantem corripere, ſcandalum amovere: ergo, & a fortiori materiam peccandi non præbere. Præterea talis merito cenſetur ſaltem interpretative velle ruinam alterius.

Hinc

Hinc mortaliter peccant caupones, qui ſecundam refectionem bene pranſis, vel carnes die jejunii præbent hoſpitibus, quos ſciunt, vel prudenter judicant non habere diſpenſationem, niſi forte ex denegatione graviſſimum malum ipſis immineat, ut mors, incendium, vulnera, &c. Secus, ſi iſta præbeant viris honeſtis petentibus, de quorum diſpenſatione non certo iis conſtet: nam in dubio debent præſumere eſſe legitime diſpenſatos. Item qui præbent vinum copioſum iis, quos eo inebriandos prævident: nam ſine juſta cauſa omittunt impedire peccatum proximi; imo materiam peccandi ſuppeditant, quum moraliter poſſint, & debeant iis denegare. Nec lucrum eſt quærendum ex caſu, in quo eſt alterius peccatum, nec eſt tanti momenti, quum tamen ebrietas ſit damnum maximum animæ, & corporis, & ſcandaloſum, ac ſæpe nocendi injuſte aliis occaſionem, & cauſam afferat. *Ita Sanchez, Valentia, & alii.*

Idem dic de iis, qui vendunt venenum aliis, quos non conſtat bene uſuros, v. gr., ad confectionem medicinæ, vel colorum, aut merces iis, qui abuſuri ſunt. Neque hi excuſantur eo, quod ſi non vendant, alii vendituri ſunt, quia iſti peccabunt vendendo; non licet autem peccare eo, quod cæteroquin alii ſint peccaturi; neque factum aliorum immutat tuam cooperationem.

Neque etiam excuſantur eo, quod ii, quibus iſta tradunt, jam ſint animo parati ad peccandum: quia adhuc cooperantur actui externo malo, quo prava illa voluntas executioni mandatur. At peccatum eſt non ſolum velle malum facere, ſed etiam facere, & exequi malum & ejus executioni cooperari: nam lex non ſolum voluntatem furandi, v. g. ſe inebriandi, &c. ſed etiam ipſum furtum actuale, ipſam ebrietatem, ejuſque cooperationem vetat; & actio externa, ſeu executio rei illicitæ dedecet naturam rationalem, eſtque illicita, & contra legem divinam.

Reſp. 2. Non licet præbere operam, vel rem aliquam, quæ in talibus circumſtantiis proxime ad peccatum adjuvat, & ad illud determinate ordinatur. Quia tunc eſt moraliter cooperari peccati alterius. Hinc Innocentius XI. damnavit hanc propoſitionem: *Famulus, qui ſubmiſſis humeris ſcienter adjuvat herum ſuum aſcendere per feneſtras ad ſtuprandam virginem, & multoties eidem ſubſervit deferendo ſcalam, aperiendo januam, aut quid ſimile cooperando, non peccat mortaliter, ſi id faciat metu notabilis detrimenti, puta ne a domino male tractetur, ne torvis oculis aſpiciatur, ne domo expellatur.* Nam hæ actiones in talibus circumſtantiis proxime ad peccatum adjuvant, & ordinantur. Quare quis eas ponit, merito cenſetur velle peccatum alterius, & ei conſentit. Hinc etiam non licet famulo gladium præbere hero ſuo alterum occidere volenti, furanti ſcalam admovere, meretricem domum deducere, litteras amatorias ipſi deferre, &c. Nam hæc, & ſi-

& ſimilia ad peccatum proxime concurrunt, ſeu conducunt.

Reſp. 3. Licet rem, & operam ex ſe licitam, nec per ſe ac proxime ad peccatum concurrentem præbere ea abuſuro, ſi adſit cauſa juſta, & proportionata excuſans, & deſit intentio cooperandi ejus peccato, vel alter abutatur contra bonum Reipub. vel Eccleſiæ. Nam tunc iſta ſuppeditans in æſtimatione prudenti non cenſetur cooperari alterius peccato, ſed ſolum illum permittere ex urgenti cauſa, ob quam non tenetur illud impedire; & peccatum ſoli malitiæ abutentis imputatur.

Hæc autem cauſa tanto gravior, & urgentior debet eſſe. 1. Quanto gravius eſt peccatum, quod non impeditur. 2. Quanto ſubminiſtratio tua minus remote illud attingit. 3. Quanto probabilius eſt, te non ſuppeditante, alterum non executurum peccatum. Item ex communi ſententia, requiritur major cauſa, quando alter non eſt paratus ad peccandum, quia gravius malum patitur. 4. Si abuſurus ſit contra juſtitiam; tunc enim requiritur tantum malum vitandum, quod ex charitate non tenearis ſubire, ad impediendum tale damnum tertii: nam ſtrictius tenemur impedire peccata alterius, quæ nocent aliis, quam quæ non nocent: in his enim ſolus peccans damnum ſpirituale voluntarie ſubit: in illis autem inſuper innocens damnum invitus patitur.

Hinc 1. Parochus poteſt, & debet Euchariſtiam miniſtrare peccatori occulto eam publice petenti.

2. Excuſantur caupones vinum vendentes militibus abuſuris ad ebrietatem, ſi denegare non poſſint ſine damno vitæ, vel bonorum omnium.

3. In neceſſitate licet ab alio petere, quod poteſt ſine peccato facere, quamvis prævideatur peccaturus, v. gr. mutuum, quo indiges, ab uſurario.

TRA-

TRACTATUS

DE

VIRTUTE RELIGIONIS.

Religio eſt virtus, qua Deo, ut rerum omnium principio, cultus debitus, ac ſupremus exhibetur. Per cultum intelligitur teſtificatio excellentiæ divinæ, cum ſubmiſſione noſtra erga Deum. Religio non eſt virtus theologica, ſed moralis, quum habeat pro objecto materiali actus, quibus Deus colitur, & pro objecto formali ſpecialem honeſtatem elucentem in præſtando cultu Deo debito ob ſummam ejus excellentiam: quæ excellentia divina eſt titulus, ſeu ratio, ob quam honeſtum eſt præſtare Deo cultum ſupremum. Eſt tamen Religio virtutum moralium præſtantiſſima, quia ejus objectum immediatius, & perfectius tendit in Deum, quam objecta aliarum virtutum moralium.

Actus præcipui Religionis ſunt, adoratio, ſacrificium, oratio, devotio, quæ eſt prompta, & efficax voluntas præſtandi ea, quæ ad Dei obſequium pertinent: item laus Dei, gratiarum actio, votum, juramentum, adminiſtratio, & ſuſceptio Sacramentorum, &c.

Porro tenemur Deum colere non ſolum actibus internis, ſed etiam externis. Nam quum ſpiritu, & corpore conſtemur, tenemur utriuſque actibus colere Deum, utpote utriuſque principium.

CAPUT PRIMUM.

De Adoratione, Oratione, & ſpeciatim de Horis canonicis.

Quæſt. I. Quid, & quotuplex eſt Adoratio?

Reſp. Adoratio late ſumpta eſt actus, quo teſtificamur alterius excellentiam, & noſtram erga illum ſubmiſſionem ob ejus excellentiam. Hinc complectitur non ſolum excellentiæ alterius ſignificationem, qui eſt proprie honor; ſed etiam ſubmiſſionem, & hujus teſtificationem, quam utramque ſuperaddit honori. Conſiſtit formaliter tum in voluntate teſtificandi excellentiam alterius, & ſe illi ſubmittendi, hujuſque ſubmiſſionis ſignum exhibendi ob ejus excellentiam, tum in exhibitione talis ſigni.

Adoratio late ſumpta dividitur. 1. in latriam, quæ exhibetur Deo ob increatam, & infinitam ejus excellentiam; in duliam, quæ exhibetur Sanctis ob eorum creatam excellentiam ſupernaturalem; in hyperduliam, quæ San-

Sanctæ Virgini Dei Matri ob ſingularem ejus ſupra omnes Sanctos, & Angelos excellentiam ſupernaturalem creatam exhibetur; & in politicam, quæ defertur viris Principibus, ſapientibus, &c. ob creatam excellentiam naturalem, ut potentiam, ſapientiam, &c. 2. In abſolutam, qua perſona adoratur propter excellentiam ſibi intrinſecam; & in relativam, qua aliquid adoratur ob excellentiam perſonæ, ad quam habet habitudinem aliquam, vel conjunctionem.

Adoratio vero ſtricte ſumpta eſt cultus latriæ ſoli Deo debitus, conſiſtens in actu, quo teſtificamur increatam, ac infinitam Dei excellentiam, & noſtram ſummam ſubmiſſionem erga illum, agnoſcimuſque ſupremum ejus in res omnes dominium, juxta illud Matth. 4. *Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſervies.*

Conſtat autem. 1. Solum Deum adorandum eſſe cultu latriæ, Sanctos vero colendos eſſe cultu duliæ, & B. V. cultu hyperduliæ. Nam adoratio debet eſſe commenſurata excellentiæ, quum propter illam exhibeatur. 2. Chriſti, B. V., & Sanctorum Imagines, & reliquias colendas eſſe cultu relativo proportionato perſonæ, cujus ſunt: adoratio enim imaginis conſiſtit in ſigno aliquo externo ſubmiſſionis, ac reverentiæ exhibito imagini propter excellentiam prototypi, ad teſtificandam ſubmiſſionem noſtram internam erga ipſum prototypum, hujuſque excellentiam, ac ſuperioritatem agnoſcendam, ex Conc. Trid. ſeſſ. 25.

Quæſt. II. *An, & qualis Oratio eſt præcepta?*

„ Nota. Oratio late ſumpta eſt aſcenſus mentis in Deum, ſive
„ quivis pius animæ motus, ſeu affectus in Deum, qualis eſt actus
„ fidei, ſpei, amoris, laudis, gratiarum actio, &c. Stricte ſumpta
„ eſt petitio decentium Deo facta, ſive immediate, ſive mediate
„ Sanctorum intereeſſione. Duplex eſt oratio, ſcilicet mentalis,
„ quæ fit ſola mente, & vocalis, quæ non ſolum mente fit, ſed
„ etiam voce exprimitur. Hæc dividitur in privatam, quæ fit a
„ perſona privata, ac privato nomine, & in publicam, quæ fit a
„ communitate, vel a Miniſtro nomine communitatis. Hinc reci-
„ tatio Breviarii privatim a Clerico facta, eſt oratio publica: quia
„ nomine Eccleſiæ, & tanquam ejus legatus eam fundit.

Reſp. 1. Oratio frequens eſt omnibus adultis præcepta. *Prob.* 1. Luc. 18. *Oportet ſemper orare, & non deficere*, hoc eſt oportet orare frequenter, & perſeveranter. Et cap. 21. *Vigilate omni tempore orantes, ut digni habeamini fugere iſta omnia, & ſtare ante Filium hominis.* 2. Quia ſine oratione debita non obtinentur auxilia omnia neceſſaria ad obſervanda omnia mandata, & ad vincendas tentationes, ex Jac. 4. *Non habetis propter quod non poſtulatis:* & in primis donum perſeverantiæ non eſt præparatum adultis niſi orantibus, ut docet S. Aug. lib. de dono perſever. cap. 16. Quare Catechiſ. Roman. ait: *Preces tanquam inſtrumentum neceſſarium nobis dedit* (Deus) *ad id, quod optaremus conſequendum*, præ-

præſertim quum quædam eſſe conſtet, quæ niſi ejus ad-jumento non liceat imperare.

Hinc oratio eſt adultis neceſſaria etiam neceſſitate medii ad ſalutem, quum Deus ſtatuerit non dare gratiam perſeverantiæ, & alia quædam neceſſaria, niſi orantibus.

Præceptum autem orandi obligat in gravi neceſſitate, ac tentatione propria, vel proximi, & ſæpiſſime in vita, quia continuo Dei auxilio egemus, & ad illud obtinendum inſtituta eſt oratio, tamquam medium ordinarium.

Reſp. 2. Oratio debet eſſe pia, & honeſta: alioqui non eſſet actus religionis, nec cultus Dei. Ut talis ſit, debet fieri cum intentione, attentione, fide, fiducia, humilitate, devotione, decenti, ac pia corporis compoſitione, & de rebus neceſſariis, vel conducentibus ad ſalutem, & ad gloriam Dei: ita ut res de ſe indifferentes non petantur, niſi quatenus ex Dei ordinatione, & cum ejus gratia poſſunt conferre ad ejus gloriam, & ſalutem noſtram.

Porro mortale eſt petere a Deo rem malam, vel auxilium ad illam: quia in hoc eſt gravis irreverentia in Deum, quaſi eſſet author, vel fautor peccati.

Quæſt. III. *Quinam obligantur ad Horas canonicas.*

„ Nota. Horæ canonicæ ſunt oratio vocalis publica authoritate
„ Prælatorum Eccleſiæ conſtituta, ut quotidie certis Horis nomine
„ Eccleſiæ recitentur, ad laudandum, & precandum Deum.

Reſp. Secundum omnes Doctores, ad eas ſub mortali ſingulis diebus obligantur, 1. Omnes inſigniti aliquo ex ſacris Ordinibus, etſi non beneficiati: imo etiam excommunicati, & degradati, quum nullo privilegio ab hoc onere liberentur, nec æquum ſit ut commodum ex delicto reportent. Subdiaconi autem incipiunt obligari ipſo die ſuæ ordinationis, ſaltem ad partem reſpondentem Horæ, in qua ordinantur: nam quum obligentur ratione Ordinis ſacri, ſtatim illo ſuſcepto obligantur.

Porro ſunt, qui docent, Clericum, qui totum officium recitavit antequam ordinem, vel beneficii poſſeſſionem caperet, teneri iterum recitare partem officii reſpondentem Horæ, in qua cœpit obligari. Tum quia obſervatio præcepti ſupponit obligationem contractam: tum quia Horæ canonicæ recitantur a Clericis nomine Eccleſiæ: & ante Subdiaconatum, vel beneficii adeptionem, officium non recitatur nomine Eccleſiæ, quum nondum quis ſit Miniſter ad hoc deputatus.

2. Omnes Religioſi, & Moniales profeſſi, & ad chorum deputati, etiam fugitivi, ejecti, & ad triremes damnati: nam hi manent vere religioſi, ideoque obſtricti obligationibus religionis, quibus ſi poſſunt ſatisfacere, tenentur; culpa enim nemini debet ſuffragari. Hæc obligatio in Clericis non beneficiatis, & Religioſis, ac Monialibus recitandi etiam privatim, ſi in choro non recitaverint, oritur præſertim ex antiqua, & univerſali Ec-

cle-

cleſiæ conſuetudine vim legis habente, & fundata in eorum ſtatu ad Dei cultum inſtituto, & conſtat ex communi uſu, & conſenſu totius Eccleſiæ, ut docet Suarez. Dixi, Profeſſi ad chorum deſtinati, nam non obligantur Novitii, Converſi, Laici, Religioſi Societatis Jeſu, antequam ſint in ſacris, Religioſi militarium Ordinum, &c.

3. Omnes beneficiati, non ſolum ex religione, ut ſupradicti; ſed etiam ex juſtitia: quia ſub hoc onere beneficium eis collatum eſt, & ab his acceptatum.

Hinc peccat mortaliter, qui ex prædictis uno die officium totum, vel partem ejus notabilem omittit ſine juſta, & gravi cauſa excuſante; ut conſtat ex conſenſu Doctorum, & totius Eccleſiæ. Nam violat præceptum in re gravi ad religionis virtutem præſtantiſſimam pertinente. Pars autem notabilis, & ſufficiens ad mortale juxta omnes cenſetur una parva Hora, v. g. Nona, vel quælibet pars officii ei æquivalens; imo juxta varios, media pars unius Horæ parvæ. Item qui interruptim per totum officium omittit quantum eſt integra Hora parva, peccat mortaliter: quia partes pertinentes ad unum totius diei officium coaleſcunt moraliter in unum, & conſtant unam notabilem quantitatem.

Cæterum explicandus eſt in confeſſione numerus Horarum omiſſarum; quia omiſſio plurium, vel ſunt plura numero peccata, vel unum pluribus æquivalens, & per plurium omiſſionem ſaltem multum aggravatur culpa, & variatur judicium de illa. Præterea numerus Horarum eſt quid ſe tenens ex parte objecti, & conſtituit peccatum in ſuo eſſe individuali.

Quæſt. IV. *Quænam requiruntur ad debitam recitationem Horarum?*

Reſp. 1. Quoad officii qualitatem ex Bulla S. Pii V. *Quod a nobis*, Sæculares, & Regulares tenentur ſub mortali ſervare formam Breviarii Romani: alioquin ſuæ obligationi non ſatisfaciunt. Excipiuntur Capitula, & Monaſteria, quæ ducentis ante hanc Bullam annis habebant Breviarium particulare, quibus tamen permittitur ex Epiſcopi, ſeu Prælati, & univerſi Capituli conſenſu aſſumere Romanum. Qui autem ab hoc tempore habent Breviarium proprium ſui Ordinis, vel Diœceſis ſuæ, tenentur illud etiam privatim recitare: nam Bulla tales relinquit diſpoſitioni juris communis, quod quemque obligat ad recitandum officium ſuæ Eccleſiæ, ex c. 13. & c. 14. diſt. 12. & ex Clem. II. de celebratione Miſſarum, ubi Clemens V. permittit Clericis, & Monachis, ut officium recitare poſſint juxta formam officii Cardinalium, aut Epiſcoporum, cum quibus vivunt.

Qui utuntur Breviario Romano, non obligantur extra chorum ad Officium Beatæ Virginis, nec ad Officium Defunctorum diebus in rubrica præſcriptis, ex Bulla citata. Tenentur tamen ſub mortali ad officium Defuncto-

rum

rum 2. Novembris, item ad Litanias in feſto S. Marci, & diebus Rogationum, ſi non interſint proceſſioni: nam ex communi ſenſu, & conſuetudine cenſentur pars officii illorum dierum, vel alterum officium eodem die præceptum. In Eccleſiis vero, ubi erat conſuetudo officium parvum B. Virginis recitandi, hanc ſervari vult Pius V. ibidem.

Qui non utuntur Breviario Romano ad ea omnia tenentur, ad quæ ante Bullam Pii tenebantur: nam a nulla re eximuntur per Bullam, & exceptio firmat regulam in caſibus non expreſſis.

Tenetur autem quiſque recitare officium proprium diei, alioqui non ſatisfacit præcepto, licet aliud etiam æque longum, v. g. officium de feria loco officii de Sancto, vel contra recitaverit. Tum quia Eccleſia non officium in genere, ſed hoc officium in individuo, ſeu officium tale proprium hujus diei, prout hos pſalmos, has preces & lectiones continet, præcipit; cujus obligatio eſt tali diei affixa, & ſic cum eo tranſit. Unde quamvis ſubſtantia præcepti in genere ſit de ſeptem Horis; tamen ſubſtantia præcepti in particulari pro tali die eſt de ſeptem Horis talibus, quæ ſcilicet conſtent talibus pſalmis, lectionibus, &c. Tum quia Bulla Pii V. præcipit officium diei juxta formam Breviarii Romani, ad quam pertinet diſtributio officii per dies feriales, & feſtos tempori accommodatos: tum quia aliqua officia de aliquibus Sanctis injunguntur de præcepto recitanda tali die, quum antea eſſent ad libitum. Ita *S. Antonin. Tolet.*, *Bellarm.*, *Bonac.*, *Reginal.*, *de Moya*, *&c.*

Porro Alexander VII. damnavit hanc propoſitionem: *In die Palmarum recitans officium Paſchale, ſatisfacit præcepto.*

Hinc qui ſcienter officium mutat, peccat mortaliter, & tenetur ad reſtitutionem fructuum beneficii, quum non ſatisfecerit etiam quoad ſubſtantiam præcepto recitandi officium debitum, & ab Eccleſia præſcriptum. Qui vero inadvertenter officium aliud recitavit, tenetur eodem die officium proprium perſolvere, & recitare, quæ omiſit, ſi ſine gravi incommodo poſſit. Qui autem in aliquibus Horis erravit, ubi id advertit, tenetur ſupplere, quod omiſit, & reliquas Horas legere juxta officium eo die currens.

„ NOTA. Qui per errorem, etſi inculpabilem, hodie recitavit
„ officium craſtinum, cras debet iterum idem officium recitare:
„ quia per legem tale officium pro tali die determinatum eſt. Item
„ officium de Sancto die ſuo omiſſum, ſecundum multos non debet
„ alia die non impedita recitari; quia officia ſicut jejunia diebus
„ ſuis affixa ſunt, & rubricæ ſolum excipiunt caſum, quo dies illi
„ impediuntur altiori feſto.

Reſp. 2. Quoad tempus, in recitatione publica ſervanda eſt recepta cujuſque Eccleſiæ conſuetudo. In privata vero ad vitandam mortalem culpam ſufficit, ſi recitetur officium

cium totum a media nocte, uſque ad alteram mediam noctem. Quia in privata recitatione temporis variatio non eſt gravis inordinatio, & obligatio ſervandi tempus præſcriptum, ſi quæ fuit gravis, imminuta eſt per conſuetudinem in privata illa recitatione. Ita Sanctus Antonin. 3. p. tit. 13. cap. 4. ibi: *Non videtur de ſe eſſe mortale, quandocumque quis tarde dicat officium, dum non tranſeat dies, qui quantum ad hoc, videtur terminari circa mediam noctem.* Imo ob juſtam cauſam, verbi gratia iter, negotia, legitimam occupationem, licet in illa privata recitatione antevertere, vel protrahere tempus præſcriptum, quod quidem ex conſuetudine magnam habet latitudinem. Nam, quod fit ex juſta cauſa, rationabiliter, & prudenter fieri cenſetur. Sine cauſa tamen tempus debitum, ac proprium notabiliter variare eſt veniale, ut ver. gr. ſi legas Primam, vel etiam juxta Layman Tertiam poſt meridiem, aut Veſperas ante meridiem, excepta Quadrageſima: quia eſt contra conſuetudinem communem, & congruentem rationem temporis: Sexta, & Nona ante, vel poſt meridiem dici poſſunt.

Ex conſuetudine licet Matutinum cum Laudibus recitare pridie, ab eo circiter tempore, quo ſol eſt propior ad occaſum, quam ad meridiem, ut videre eſt in tabula de tempore inchoandi Matutinum pro die ſequenti Romæ edita typis Rever. Cameræ Apoſtolicæ, hic poſt indicem poſita. Secus de aliis Horis, quia conſuetudo id non permittit; nec obligatio affixa diei poteſt impleri ante illum diem, quum ante illum diem non ſit; & patet in aliis præceptis de jejunio, auditione Sacri, &c. Obligatio autem recitandi officium eſt affixa diei in honorem, quem tali die Deo exhibere debemus juxta præſcriptum Eccleſiæ. Præterea qui uno die omiſit officium, non tenetur illud alio die recitare, quia obligatio affixa diei tranſit cum ipſo die: ergo nec poteſt diem prævenire, quum par ſit ratio.

Secundum multos, non eſt mortale extra chorum celebrare Miſſam ante Matutinum, & Laudes: quia inquiunt extra chorum, non eſt gravis obligatio iſta præmittendi; nec eſt gravior inordinatio in inverſione ordinis inter Matutinum, & Miſſam, quam in inverſione ordinis inter horas ipſas, quæ ſolum venialis eſt, quum tamen major ſit ordo inter ipſas Horas, quam inter eas, & Miſſam, nec conſuetudo præmittendi recepta eſt ſub mortali, eo quod nulla ſit neceſſaria connexio, & dependentia inter Miſſam, & Matutinum. Verum hæc opinio tuta non videtur; nam eſt gravis obligatio recitandi etiam privatim Matutinum cum Laudibus ante celebrationem Miſſæ. 1. Ob conſuetudinem vim Legis habentem. 2. Quia in rubricis Miſſalis Romani inter defectus in Miniſterio Miſſæ ponitur, quod celebrans ſaltem Matutinum cum Laudibus non dixerit. 3. Julius

III. in Bulla *Sacræ*, concedit Societati Jeſu privilegium poſtponendi officium celebrationi Miſſæ *ex legitimis*, *&* *juſtis cauſis*, in quo onerat conſcientiam Superiorum illud diſpenſantium: quod inane, & illuſorium eſſet, ſi nulla foret obligatio.

,, (✠) Nota. Authoris opinio P. Danieli Concina æquo rigidior
,, viſa eſt, ac ſolido deſtituta fundamento. *Conſuetudo*, inquit,
,, *quam opponunt, non obligat ſub gravi culpa; quod autem in*
,, *Rubricarum libello cavendum dicitur, ne ante Matutini recita-*
,, *tionem celebretur Miſſa, non propterea ſequitur culpam perpe-*
,, *trare lethalem eum, qui talem ordinem violat: quia licet omnes*
,, *Rubricæ conjunctim acceptæ, quæque formam ſubſtantialem ritus*
,, *conſtituunt, obligent ſub gravi; non tamen quælibet diviſim ac-*
,, *cepta. Numquid aliæ Rubricæ, quæ vel in Breviario, vel in*
,, *Miſſali habentur, totidem ſunt præcepta, quæ ſub lethali culpa*
,, *obligant? Væ recitantibus officium, vel celebrantibus Miſſam, ſi*
,, *omnes Rubricæ eſſent de præcepto graviter obligantes*. Ita doctus
,, Theologus. Tom. 2. Theol. Chriſtian. lib. 2. diſſ. 2. q. 6. Nec
,, ego in ea opinione ſum, ut gravem hanc obligationem contra
,, communem Theologorum ſententiam tueri, ac proponere velim:
,, ſed ut Sacerdotes intelligant, quo innixus fundamento author ita
,, opinatus ſit, & ut, quoad fieri poſſit, ante Miſſæ celebrationem
,, Matutinum recitare procurent, animadvertendum duxi, conſue-
,, tudinem recitandi Matutinum ſaltem cum Laudibus ante Miſſam
,, antiquam eſſe, ac eo tempore ortam eſſe, quo in Eccleſia lati-
,, na, una tantum in qualibet Eccleſia Miſſa celebrabatur, quæ
,, Miſſa, ei quam nunc Conventualem vocamus reſpondet. Hanc
,, autem conſuetudinem viguiſſe quoque dum plures privatæ Miſſæ
,, celebrari cœperunt, conſtat ex Innocentio IV., qui in Epiſtola
,, ad Legatum Sedis Apoſtolicæ in Regno Cypri circa medium ter-
,, tiidecimi ſæculi, obligationem ex hac conſuetudine ortam, ita
,, Græcis inculcavit. *Sacerdotes dicant horas canonicas more ſuo,*
,, *ſed Miſſam celebrare priuſquam officium matutinale compleve-*
,, *rint, non præſumant*. Et S. Antonin. p. 3. ſcripſit, *ob conſue-*
,, *tudinem generalem* recitandi Matutinum ante Miſſam, peccare
,, mortaliter, qui ante Miſſæ celebrationem Matutinum cum Lau-
,, dibus non recitaverit. Atque hinc facile conjicimus, Rubricam
,, illam, qua in Miſſali præſcribitur, ut qui celebraturus ſit, Ma-
,, tutinum ſaltem cum Laudibus recitaverit, poſitam eſſe ad indi-
,, candam obligationem ex antiqua, & uſu recepta conſuetudine
,, derivatam. Deinde Clericatus deciſ. 50. de Sacrif. Miſſæ quinque
,, ſupra quinquaginta authores laudat, qui docent peccare mortali-
,, ter eos, qui in pravo habitu perſiſtant celebrandi quotidie Miſſam
,, ante Matutinas laudes. Hinc SS. D. N. BENEDICTUS XIV. Con-
,, ſtit. *Etſi paſtoralis*, Italos-Græcos monet, ut *priuſquam Miſſam*
,, *celebrent, officium matutinale recitare curent*. Hæc addidi, ut
,, Sacerdotes intelligant, non omni culpa vacare, qui ſine legitima
,, cauſa Matutinum ante Miſſam recitare prætermittant. Si autem
,, legitima cauſa adſit, ut adminiſtratio Sacramentorum, vel alia
,, etiamſi gravis non ſit, a culpa omnino excuſantur; ut optime no-
,, tat idem S. Pater in opere, quod ante Pontificatum evulgaverat,
,, de Sacrific. Miſſæ lib. 3. c. 13.

Reſp. 3. Quoad ordinem, eſt veniale ſine juſta cauſa ordinem Horarum invertere: v. g. Tertiam ante Primam re-

recitare, ut conſtat ex communi Doctorum ſenſu. Quia hoc eſt contra ordinem ab Eccleſia præſcriptum: & ad modum præcepti pertinet ordo Horarum. Tenemur autem præceptum non tantum quoad ſubſtantiam, ſed etiam quoad modum ſervare. Hæc tamen inverſio extra chorum non eſt mortalis citra contemptum; quia præceptum obſervatur quoad ſubſtantiam omnes Horas dicendo intra diem naturalem. Imo nec eſt venialis ſi fiat ex inadvertentia, aut ex cauſa legitima, nec eſt obligatio repetendi; ut ſi quis ab ægro invitetur ad recitandas ſecum Veſperas, quum necdum Nonam perſolverit. Nam quum hic ordo, & modus non pertineat ad ſubſtantiam officii, cenſetur Eccleſia permittere eam mutari, quum adeſt rationabilis cauſa.

Reſp. 4. Quælibet Hora recitari debet continuate; Nam unitas uniuſcujuſque Horæ, & uſus Eccleſiæ id exigunt. Deinde eſt aliqua irreverentia cœptam orationem ſine cauſa interrumpere: ſi enim vituperabile eſt, ſermonem cum terreno Principe inchoatum ſine juſta cauſa abrumpere; a fortiori ſi id fiat erga Deum Regem regum: Facta tamen ſine cauſa interruptio, juxta multos, eſt ſolum venialis in officio privato, quia hic defectus non eſt in ſubſtantia, ſed ſolum in modo accidentario; quum ſinguli pſalmi, lectiones, & orationes per ſe ſuam habeant completam ſignificationem. Quod ſi ſubſit juſta cauſa, ut ſi ex officio, vel obedientia, vel charitate aliquid faciendum occurrat, quod non poſſit commode differri, tunc nulla culpa erit, nec repetenda priora, niſi pauca dicta ſint: nam tunc rationabilis eſt interruptio.

Secundum multos, Matutinum licite ſeparatur a Laudibus; imo juxta aliquos, unum nocturnum ab alio per duas circiter horas. Sed videtur obſtare præſens Eccleſiæ conſuetudo contraria; & Azor ad hoc exigit juſtam, & rationabilem cauſam: quia tres nocturni cum Laudibus habentur tamquam officium unius horæ, ac proinde ſimul recitari debent.

Reſp. 5. Quoad modum, officium recitari debet *ſtudioſe, & devote*. Ita Concil. general. Lateranen. IV. caput *Dolentes* de celebrat. Miſſæ, ubi Clericis ſtricte præcipit *in virtute obedientiæ, ut divinum officium nocturnum pariter, & diurnum quantum eis Deus dederit, ſtudioſe celebrent pariter, & devote*. Studioſe, inquit Gloſſa, quantum ad officium oris, & devote quantum ad officium cordis. Enimvero hoc exigit vera, ac religioſa oratio, & laudatio Dei. Itaque officium recitari debet tum *ſtudioſe*, hoc eſt integre, & perfecte, abſque præcipitantia, contractione, & abſciſſione ſyllabarum: tum *devote*, id eſt, cum intentione orandi, ac laudandi Deum, & debita attentione mentis, ac reverentia tam interna, quam externa.

Item pronuntiatio debet eſſe articulata, & ſenſibilis, ſeu per ſe audibilis recitanti, ita ut recitans, ſeclusis im-

pedimentis, ſe ipſum audire poſſit. Nam oratio vocalis prout a mentali diſtinguitur, debet habere ſonum diſtinctum: omnis autem ſonus eſt per ſe audibilis, quum ſit objectum auditus. Ita *Medina*, *Navar. Regin. Sanch. &c.*

Quæſt. V. *An ad ſatisfaciendum præcepto requiratur intentio, & attentio interna, & qualis?*

,, NOTA. Intentio hic eſt volitio orandi, & laudandi Deum.
,, Attentio duplex eſt, externa, & interna. Attentio externa con-
,, ſiſtit in attentione ad probationem verborum, ut diſtincte, ac in-
,, tegre pronuntientur, excludens omnem actionem incompoſſi-
,, bilem cum attentione interna, & evagationem ſenſuum circa ob-
,, iecta diſtractiva. Attentio interna eſt advertentia mentis, vel ad
,, ſenſum verborum, vel ad Deum, aut res divinas.

Reſp. 1. In recitatione officii requiritur intentio, ſeu voluntas orandi, vel explicita, qua quis initio velit expreſſe orare; vel ſaltem implicita, qua velit recitare ad ſatisfaciendum præcepto Eccleſiæ: in hac quippe volitione implicite includitur intentio Deum orandi, & laudandi, quum id, quod Eccleſia præcipit, ſit laus Dei, & oratio. Nam quum recitatio externa officii ſit indifferens, ut ſit oratio, ſtudium, exercitium memoriæ, &c. debet ab intentione orandi tanquam a forma determinari, ut ſit oratio, & cultus Dei, qualis præcipitur. Et vero recitatio officii ex alia intentione, v. gr. ſtudendi, non eſt vera oratio vocalis, nec actus religionis. Præterea oratio eſt locutio cum Deo; & non loquitur cum Deo, ſicut nec cum homine, qui non intendit cum eo loqui.

Reſp. 2. Ad ſatisfaciendum præcepto requiritur quoque non ſolum attentio ad verba, ut diſtincte, ac integre pronuntientur, & quæ excludat omnem actionem incompoſſibilem cum attentione interna; ita ut qui pingendo, ſcribendo, ludendo, comœdias ſpectando, fabulantes audiendo, &c. horas memoriter recitaret, non ſatisfaceret præcepto; ſed requiritur etiam attentio interna ad Deum, ſeu res divinas, vel ad ſenſum verborum, vel ſaltem ad verba, ut laudes Dei, orationem, & pias affectiones continentia, conſiderando Deum præſentem cum pio, humilique ad ipſum affectu, & intendendo per illa Deum orare, ac laudare, atque omnem voluntariam diſtractionem rejiciendo. Ita *Regin. Azor. Lay. Valen. Suar.* dicens, *hanc eſſe communem ſententiam.*

Prob. Quia 1. præcipitur oratio vera, quæ ſit actus religionis gratus Deo, & utilis Eccleſiæ. At ſine attentione interna oratio non eſt verus Dei cultus: nam omnis cultus fieri debet in ſpiritu, & veritate, & non ſolo corpore, ex Joan. 4. *Veri adoratores adorabunt Patrem in ſpiritu, & veritate: nam, & Pater tales quærit, qui adorent eum. Spiritus eſt Deus; & eos, qui adorant eum, in ſpiritu, & veritate oportet adorare.* Nec eſt vera oratio, quum omnis oratio, ex S. Damaſ. lib. 3. de fide c. 24. ſit aſcenſus mentis ad Deum; ſed

eſt

eſt quædam ſpecies hypocriſis, & ſimulatio orationis, ex Matth. 15. *Hypocritæ, bene prophetavit de vobis Iſaias, dicens: Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe eſt a me.* Neque eſt utilis: *Clamor ad Dominum, qui fit ab orantibus, ſi ſonitu corporalis vocis fiat non intento in Deum corde, quis dubitet inaniter fieri?* ait S. Auguſt. ſerm. 29. in Pſal. 118. *Quomodo te audiri poſtulas a Deo, quum te ipſe non audias?* ait S. Cypr. lib. de orat. Dominica. Enim vero cui utilis eſſet ejuſmodi Oratio, utpote injurioſa Deo! *Ipſas ſuperfluas* (res) *cogitare, injuria eſt ejus, cum quo loqui cœperas. Oratio tua locutio eſt ad Deum.* Ita Sanctus Auguſtinus in Pſal. 83.

2. Cap. *Dolentes* ſupr. cit. præcipitur devotio ſimpliciter. At devotio externa ſine interna excludente omnem diſtractionem voluntariam, non eſt devotio, ſed ſimulacrum devotionis: ſicut homo pictus non eſt verus homo, ſed ſimulacrum hominis. Deinde hæc verba Concilii (*quantum eis Deus dederit*) ſignificant devotionem indigentem gratia Dei, ideoque internam: nam ſolam externam ſolent habere hypocritæ.

3. Concil. Tridentin. ſeſſ. 24. c. 12. jubet ut officium recitetur *reverenter, diſtincte, devote*, quæ tria fruſtra addidiſſet, ſi præciperet tantum reverentiam externam.. Et ideo multa Concilia, ut Trevir. II. Burdigal. anno 1583. Bituric. ann. 1584. Narbon., & Conventus Melodun. diſerte præcipiunt ut officium recitetur *attente, & devote*; & Concil. Colonienſe, *elevata mente in ſolum Deum*. Item Clerus Gallicanus ann. 1700. ut abſonam, & verbo Dei contrariam damnavit hanc propoſitionem: *Præcepto ſatisfacit, qui voluntarie labiis tantum, non autem mente orat.*

Hinc peccat mortaliter, qui per notabilem officii partem voluntarie diſtrahitur, perinde, ac ſi partem illam omitteret; quum recitatio ſine attentione debita, non ſit recitatio religioſa, quæ præcipitur, nec vera oratio. Item peccat, qui recitat in loco diſtractionibus expoſito, verbi gratia, foro publico, vel loco, ubi eſt frequens concurſus, clamor, aut ſtrepitus profanus hominum, aut ubi habentur diſputationes, ut expreſſe docent Bonacina, Caſtropal. &c. Nam quum teneatur ad attentionem internam, tenetur etiam ad removenda ejus impedimenta; & alias voluntarie ſe exponit periculo non attendendi.

Obj. Ex his ſequitur, quod diſtractio voluntaria in oratione non præcepta vacet culpa, quia per illam deſtruitur ſubſtantia orationis vocalis, & ſic tunc ſolum ceſſat oratio.

Reſp. Negat. Quia eſt irreverentia contra Deum, exterius Deum alloqui, ac profiteri ſe Deum colere, & id non facere interius, ſed alia animo volvere, eſtque ſimu-

latio cultus divini. Eſt etiam irreverentia orationem in-
choatam ſine cauſa interrumpere.

,, Nota. Sufficit attentio virtualis, quæ eſt attentio ad Deum,
,, reſve divinas initio orationis habita, & virtualiter perſeverans
,, proceſſu orationis; quamdiu non revocatur, neque expreſſe per
,, volitionem expreſſam non amplius attendendi, neque implicite
,, per diſtractionem voluntariam; ut ſi advertens te diſtrahi, men-
,, tem non revoces ad Deum; vel res divinas. Nam cum atten-
,, tione illa virtuali ſubſiſtit vera oratio, & actus humanus reli-
,, gioſus, & ſæpe attentio actualis non eſt in noſtra poteſtate. Hinc
,, non teneris repetere, quæ involuntarie diſtractus recitaſti, quum
,, virtualiter attenderis. Imo melius eſt, ſi non repetas, ad vitan-
,, dam anxietatem, & perturbationem in recitatione officii. Sed
,, ubi quis advertit ſe diſtrahi, tenetur mentem ſtatim revocare
,, ad Deum, reſve divinas, vel ad ſenſum verborum: alioqui tunc
,, habet virtuale propoſitum non attendendi, ſicut ille, qui occu-
,, pat ſe in rebus exterioribus, quæ non patiuntur ſecum interio-
,, rem attentionem.

Quæſt. VI. *An ſatisfacit, qui legit cum ſocio extra
Eccleſiam?*

Reſp. Affirm. Quia id congruit cum publico uſu Eccle-
ſiæ, & recitantes ſibi commune faciunt, quod alternatim
recitant. Sed tunc ſinguli debent alternos Pſalmorum
verſus diſtincte, & integre, & voce audibili a ſocio re-
citare; ita ut unus non legat ſuum verſum priuſquam
alter integre abſolverit ſuum, & audiatur ab alio. Nam
ſocius non communicat in parte, quæ anticipate dicitur,
& quam non audit: & ſic non poteſt attendendo illam
facere ſuam; ideoque tenetur ſupplere, antequam ſuam
ipſe partem recitet; non enim ſatisfacit præcepto niſi
devote, & attente recitando partem officii, & aliam au-
diendo. Si plures, quam duo ſimul legant, debent, fa-
cto ſolum duplici choro, alternatim recitare, ſive plures
ſint ex una parte, ſive pauciores; alias fieret contra uſum
Eccleſiæ. Secus eſt de lectionibus, quarum primus pri-
mam, ſecundus ſecundam, tertius tertiam legere poteſt.

Quæſt. VII. *Quænam excuſent a lectione Horarum?*

Reſp. Sequentia. 1. Gravis infirmitas, ita ut ſine no-
tabili incommodo, ſeu nocumento, vel incremento mor-
bi, aut periculo gravi recitari nequeant, ex c. 3. diſt. 91.
In dubio, ex communi ſententia conſulendus eſt medicus
probus, & peritus, & illius judicio ſtandum: quia ratio-
ne officii, & peritiæ in arte, hoc judicium ad illum per-
tinet. Si ipſe dubitet, opus eſt tunc diſpenſatione Su-
perioris: qui ſi adiri nequit, & medicus ſuſpicetur gra-
ve nocumentum ſequi poſſe, docent tunc ægrum excuſari,
quia Eccleſia non obligat tunc ad ſe exponendum pericu-
lo gravis damni. Qui autem non poteſt recitare ſolus,
ſed poteſt cum ſocio, ad hoc tenetur, ſi ſocium commode
habere queat, quia ſic poteſt moraliter obſervare præce-
ptum, & obligatus ad finem, eo ipſo obligatur ad uſum
mediorum, ſaltem facile comparabilium. Imo Suar. Bonac.
& alii docent beneficiatum tunc teneri conducere ſocium,
cum

cum quo recitet, ſi ſufficientes ad hoc fructus ex beneficio colligat: quia fructus illos percipit ut officium perſolvat, & per illos poteſt ſibi comparare medium perſolvendi.

2. Gravis, & repentina occupatio, quæ ſine ſcandalo, vel notabili damno proprio, aut alieno omitti, vel differri nequeat. Nam Eccleſia non præſumitur velle obligare cum tanto gravamine. Quando tamen aliqua occupatio, vel ægritudo impedit, vel impeditura prævidetur tempore legitimo, tunc eſt obligatio anteponendi, vel poſtponendi Horas intra eumdem diem. Quia obligatio cadit in totum diem, & durat per ſingulas ejus partes, poteſtque impleri quoad ſubſtantiam quavis illius hora. Ergo ſi una pars diei eſt impedita, dici debet officium quavis alia.

3. Recitandi impotentia, ut cæcitas, vel carentia Breviarii inculpata, ſi illud haberi nequeat: nam nemo tenetur ad impoſſibile. Quo caſu ſi totum officium, aut parva Hora memoriter dici poſſit, dici debet. Nam generaliter loquendo, qui non poteſt totum officium recitare, ſed poteſt partem ejus notabilem, vel unam parvam Horam, v. gr. Primam, vel Tertiam, aut Completorium, ad eam ſub mortali tenetur; tum quia Innoc. XI. damnavit hanc propoſitionem: *Qui non poteſt recitare Matutinum, & Laudes, poteſt autem reliquas Horas, ad nihil tenetur, quia major pars trahit ad ſe minorem.* Tum quia hoc præceptum obligat ad omnes, & ſingulas Horas, & quævis Hora eſt per ſe oratio Canonica integra, ab aliis diſtincta, confertque notabiliter ad finem præcepti. Porro carens officio particulari tenetur recitare officium commune, vel ſimile.

4. Legitima diſpenſatio Papæ. Aliqui docent ex uſu ubique recepto Epiſcopos, & Superiores Ordinum poſſe diſpenſare cum ſuis ſubditis ad breve tempus, in dubio de morali impotentia recitandi; & hoc videtur neceſſarium ad tollendas perplexitates, & impediendum grave nocumentum.

CAPUT II.

De obſervantia Feſtorum.

„ NOTA. PRæceptum tertium Decalogi de ſanctificatione Sabbati, eſt partim morale, partim cæremoniale, ut docet S. Tho. 2. 2. q. 122. art. 4. ad 1. Morale, quatenus homo jure naturali tenetur aliquod vitæ ſuæ tempus impendere cultui divino, ac rebus divinis: Cæremoniale, quantum ad deſignationem temporis; & ſecundum hanc rationem mutatum eſt ab Apoſtolis, a quibus Sabbato ſubſtituta eſt dies Dominica, quæ eſt prima hebdomadæ, in memoriam Reſurrectionis Chriſti, qui hac die a laboribus vitæ ſuæ, Paſſionis, & ignominia mortis glorioſus requievit. Item aliquot feſtorum obſervatio ab Eccleſia præcipitur in memoriam beneficiorum Dei, & in honorem Sanctorum, in quorum ſanctitate, & victoria, ac mercede, Dei boni-

 „ tas,

„ tas, potentia, ac liberalitas laudatur, & ad quorum imitationem fideles excitantur. Quibus quidem diebus Feſtis Eccleſia præcipit eumdem cultum, qui diebus Dominicis præcipitur; in hoc enim conſiſtit feſtivitas diei, & conſtat ex ſenſu, & praxi Eccleſiæ.

„ Præceptum autem de ſanctificatione Feſtorum per ſe, omnes ſub mortali obligare conſtat, tum ex conſenſu Doctorum, & fidelium, tum quia ejus materia eſt gravis, & ad cultum Dei pertinet. Hinc Innoc. XI. damnavit hanc propoſitionem: *Præceptum ſervandi feſta non obligat ſub mortali, ſepoſito ſcandalo, ſi abſit contemptus.*

Quæſt. I. *Quænam opera ſunt vetita diebus feſtis?*

Reſp. I. Prohibentur omnia opera ſervilia exceptis iis, quæ jure, aut conſuetudine legitime ſunt permiſſa, ut coquere cibos, aut alia id genus ob neceſſitatem, c. 3. *de Feriis*. Opera autem ſervilia dicuntur opera corporalia quæ ad neceſſitatem, vel commodum corporis, aut ad aliquid corporale a ſervis, aut mercenariis exerceri ſolent: videlicet omnia opera artium mechanicarum, & ruralia, ut fabricare, ſerere, arare, &c. Quibus opponuntur opera liberalia, quæ ad animum excolendum ſpectant; ideoque digna homine libero, ut legere, ſcribere, docere, &c. *Nullius ſpiritualis actus exercitium eſt contra obſervantiam Sabbati: puta ſi quis doceat verbo, vel ſcripto*, S. Thom. 2. 2. q. 122. art. 4. ad 3.

Porro, quando opus eſt vere ſervile, non refert utrum fiat ex recreatione, an ex lucro: quia intentio operantis non mutat naturam operis. Deinde operari ſpe lucri commune eſt omnibus. *Opera autem in quantum ſunt communia & ſervis, & liberis, ſervilia non dicuntur.* S. Thom. ibid.

„ NOTA. Venatio, & piſcatio ſunt opera ſervilia. Nam ſunt actiones corporales, per ſe, & primario ordinatæ ad utilitatem corporis, & ad aliquod opus corporeum, ſcilicet ad captionem, & occiſionem ferarum, & piſcium. Idem dic de opere pingendi, quum ſit opus corporale immediate ordinatum ad artefactum ſenſibile aſſimilandum rei veræ, ſoleatque a mercenariis, ſeu iis, qui lucrum ex arte quærunt, fieri. Et in Concil. Meldenſi anno 845. expreſſe prohibentur pictura, & venatio. De piſcatione conſtat ex cap. *de Feriis*, ubi ſpecialiter ſub certo onere conceditur facultas halecia piſcandi ob neceſſitatem.

Scribere vero, & pulſare inſtrumenta muſica, non ſunt ſervilia; nam ſcriptio ordinatur ad animum inſtruendum; quum ſit quædam locutio permanens, ex ſe ordinata ad conceptus mentis declarandos, ſeu ad inſtruendam mentem propriam, vel alienam: pulſatio autem inſtrumenti muſici ordinatur ad delectationem animi. Idem multi dicunt de tranſcriptione, tum quia per ſe ordinatur ad mentem inſtruendam, & exprimendos animi conceptus; tum quia tranſcribere nil aliud eſt, quam ſcribere, quod

alius,

alius, vel ipſe tranſcriptor permanenter locutus eſt. Aliud eſt de impreſſione: nam quæ ad eam immediate per ſe concurrunt, ad inſtruendam mentem non deſerviunt, ſed ad efficiendum quoddam arte factum corporale, ſeu ſenſibile.

Quamvis autem itineratio, ſi præciſe conſideretur, ut eſt proceſſus ab uno loco ad alium, ſive pedibus, ſive equo, aut rheda, non ſit opus ſervile, quum hoc ſit naturale, & commune omnibus; tamen ſervile eſt ducere jumentum, currum, aut navigium mercibus onuſtum; item imponere onera, ea tollere, & alia hujuſmodi. Quare non licet vectoribus iter die feſto inchoare, quamvis continuatio itineris ante feſtum ſuſcepti iis permittatur, vel ob publicam neceſſitatem, vel ob damnum, quod paterentur ex mora.

Reſp. 2. Cap. 1. & ultim. *de Feriis*, & Pii V. Conſtit. *Quum primum*, vetita ſunt inſuper 1. Opera judicialia, ſeu forenſia, quæ cum aliquo ſtrepitu fiunt, hoc eſt actiones, quæ ad deciſionem cauſarum ſpectant: ut reum citare, teſtes examinare, formare proceſſum, exigere juramentum judiciale, exhibere inſtrumenta, proferre, aut exequi ſententiam, &c. Hæc enim ſtrepitum judicialem continent. 2. Mercatus, nundinæ, & celebratio contractuum; ita ut non liceat die Feſto negotiari etiam privatim, inire contractus permutationis, emptionis, locationis &c. quia intelliguntur nomine mercatus: niſi ex conſuetudine approbata, aut ex juſta, ac neceſſaria cauſa excuſentur. Ratio prohibitionis horum operum eſt, quia animam multum diſtrahunt, & avocant a rebus divinis, ad quas Feſta deſtinantur, atque ut animus his expeditus poſſit Dei obſequio, & piis operibus vacare.

Violatio autem hujus prohibitionis eſt ex genere ſuo mortalis, quum pertineat ad Religionem, & ordinetur ad finem graviſſimum, qui eſt Dei cultus. Hinc eſt mortale duas horas ſive continenter, ſive interrupte laborare: nam eſt tempus notabile. Imo non pauci docent laborem unius horæ eſſe mortale, præſertim ſi opus ſit valde ſervile, & defatigans. *Ita Azor*, *Reginaldus*, *Bonacina*, *Grandin. &c.* Opus tamen ſervile poteſt eſſe veniale ex brevitate temporis. In Mercatu vero, & præſertim in placito, materiæ quantitas non ſolum ex quantitate temporis, ſed etiam ex qualitate operis deſumitur. Sic brevis agitatio litis in re magni momenti, & prolatio ſententiæ, eſt gravis culpa.

„ (✝) Nota. Ad Mercatum, Nundinaſque quod attinet, SS.
„ D. N. BENEDICTUS XIV. duas Conſtitutiones edidit; priori,
„ quæ incipit: *Paternæ Charitatis*, tom. 1. p. 378. ſtatuit Seno-
„ gallienſium Nundinarum tempore abſtinendum eſſe diebus Feſtis
„ ab operibus ſervilibus: altera vero, quæ incipit: *Ab eo tempo-*
„ *re*, pag. 582. decernit.
„ Primo: *Mercatus*, *&* *Nundinas Feſtis diebus non licere*:
„ *Nundinas autem intelligimus*, *quæ ſunt de rebus majoribus*, *&*

 „ *ſe-*

„ *ſemel in anno ſiunt, vel raro in eodem loco, & de longinquo*
„ *ibidem conveniunt homines: Mercatus vero, qui ſiunt in rebus*
„ *minoribus ad quotidianas neceſſitates pertinentibus, & ſiunt*
„ *ſingulis ſeptimanis, & ab hominibus de vicino ibidem conve-*
„ *nientibus: Verba ſunt Venerab. Servi Dei Umberti de Romanis,*
„ *quinti Magiſtri Generalis Ordinis Prædicatorum*, in egregio ope-
„ re de eruditione Religioſorum Prædicatorum lib. 2. Tract. 2.
„ num. 92. pag. 351. Editionis Romanæ: *Id autem pronuntiamus,*
„ *non quia vendere, ac emere ſit opus ſervile, ideoque vetitum*
„ *diebus Feſtis; ſed quia actiones hujuſmodi impediunt, & di-*
„ *ſtrahunt Chriſtifideles a cultu divino, ad quem dies Feſti ſunt*
„ *inſtituti.*

„ Secundo: *Antiquum profecto eſſe abuſum Mercatuum, itemque*
„ *Nundinarum iiſdem diebus.*

„ Tertio: *Eccleſiaſticis Legibus quovis tempore illas fuiſſe ve-*
„ *titas.*

„ Quarto: *Hujuſmodi juſtas, ſanctaſque Leges caruiſſe effe-*
„ *ctu.*

„ Quinto tandem: *Quia malum univerſale eſt, ac alte radices*
„ *egit, eſt opus prudentia, & maturitate, ne fructu careat me-*
„ *dela, ac vulnus exaſperet, quod poſſumus exigendum eſt, non*
„ *quod optamus, Admonitionibus proinde uti ſatius videtur, quam*
„ *minis; & ſi minæ quandoque intententur, ſervandum eſt exacte*
„ *monitum ſapientiſſimum S. Auguſtini in Epiſt. 22. ad Aurelium*
„ *Carthaginenſem Epiſcopum, qui agens de auferenda conviviorum*
„ *licentia totam paſſim Africam fœde occupante ſub inani obtentu*
„ *honorandi Feſta Sanctorum Martyrum ſcripſit:* Non aſpere, quan-
„ tum exiſtimo, non duriter, non modo imperioſo iſta tolluntur;
„ magis docendo, quam jubendo; magis monendo, quam minan-
„ do; Sic enim agendum eſt cum multitudine. Severitas autem
„ exercenda eſt in peccata paucorum. Et ſi quid minamur cum do-
„ lore fiat, de ſcripturis comminando vindictam futurorum; ne nos
„ ipſi in noſtra poteſtate, ſed Deus in noſtro ſermone timeatur.
„ Ita prius movebuntur ſpirituales, vel ſpiritualibus proximiores,
„ quorum authoritate, & leniſſimis quidem, ſed inſtantiſſimis ad-
„ monitionibus, cætera multitudo frangatur.

„ Circa finem vero: *Inter Nundinas, quæ in Provinciis noſtris*
„ *aguntur, illuſtriores, ut bene noſtis, ſunt Senogallienſes pro-*
„ *tractæ multis diebus. Quum Anconitanam Eccleſiam Senogallienſi*
„ *finitimam regeremus, non ſine mœrore intelleximus, tempore*
„ *Nundinarum ea omnia fieri Feſto etiam die, quæ aliis hebdo-*
„ *madæ diebus divino cultui non conſecratis, peragebantur. Huic*
„ *malo occurrere ſatagentes, die 21. Auguſti ſuperioris anni Con-*
„ *ſtitutionem noſtram de Nundinis Senogallienſibus publicavimus,*
„ *qua præter cætera juſſimus, ut diebus Feſtis Apothecæ clauderen-*
„ *tur: neque matutinis horis, aut veſpertino tempore, quibus Di-*
„ *vina Officia in Eccleſia celebrantur, vel Dei verbum Populo nun-*
„ *tiatur, contractus fieret. Imminutum vero hac de cauſa ſæcula-*
„ *ribus negotiis tempus compenſaturis, Nundinarum dies, cum*
„ *iiſdem Privilegiis, & immunitatibus opportune multiplicavi-*
„ *mus: Executioni debitæ juſſa noſtra hoc anno mandata, melio-*
„ *rem, atque utiliorem rerum ordinem pepererunt, magno omnium*
„ *Civium, & bene moratorum hominum ſolatio.*

„ *Id ipſum, Ven. Fratres, & vos agite. Conſtituite, Authori-*
„ *tate noſtra, matutinas, & veſpertinas horas, quibus Feſto die,*
„ *quo Nundinæ habentur, claudi debeant Apothecæ, ne publica*
„ *poſſint exerceri commercia, ut qui ad Nundinas confluxerunt,*
„ *Miſſæ Sacrificio, & Divinis Officiis interſint, aliiſque Chriſtia-*

„ nis

,, *nis operibus Feſtum ſanctificent. Vigilate, ut omnia plene, &*
,, *exacte impleantur. Nos autem per publicum Edictum non præ-*
,, *termittemus extendere Nundinarum privilegia ad diem ſequen-*
,, *tem, qui Feſtus non erit, ut temporalia negotia paucarum ho-*
,, *rarum ſpatio propter Dei cultum, & animarum ſalutem, inter-*
,, *miſſa, integri diei acceſſione commode peragantur.*

Reſp. 3. Choreæ, ſaltationes, & theatrici ludi diebus præſertim feſtis damnantur a SS. Patribus, & prohibentur a multis Conciliis. Tum quia retrahunt a divino cultu, & piis operibus, quibus dies Feſti ſpecialiter deſtinati ſunt: tum quia ſunt ordinarie multis, præſertim juvenibus, & puellis, occaſio peccandi: nam in choreis ex mutuo aſpectu, colloquio, manuum contactu, inſtrumentis muſicis, & mutuo ſibi invicem placendi deſiderio valde commovetur concupiſcentia ad libidinem, excitantur turpes cogitationes, & cupiditates, venereæque delectationes, & excitatæ facile admittuntur. Item a multis Epiſcopis, & Principibus merito vetitum eſt, ne caupones, vel alii tempore divini officii, & concionis loci incolas ad potandum, vel ludendum recipiant. Hocque per ſe malum eſt, quum ſit cooperari violationi Feſtorum, ac ſcandalo, & præbere facultatem peccandi.

,, (✠) NOTA. Inverecunda ſpectacula Feſtis potiſſimum diebus
,, frequentari ſolita idem SS. Pater ſequenti Conſtitutione prohi-
,, buit, quam integram referendam duximus, quod ea explicetur,
,, ac confirmetur Auth. doctrina.
,, *Nihil profecto Nobis ad vigilias Dominici Gregis aſſidue excu-*
,, *bantibus accidere potuit acerbius, nihilque quod minus hac tem-*
,, *peſtate opinaremur, quam ut deformes, & inverecundi Ethnico-*
,, *rum mores, a quibus Chriſtiani hominis pudor, & modeſtia ſem-*
,, *per abhorruit, denuo iſthic invecti eſſent, ac veluti poſtliminio*
,, *reſtituti. Quamvis enim minime Nos lateret, ſceleſtos olim Lu-*
,, *percalium Adminiſtros, ſacra Fauno, vel Pani per ludum, at-*
,, *que laſciviam perſolventes nudos huc illuc per Urbem diſcurriſ-*
,, *ſe, Sanctumque Pontificem Gelaſium Prædeceſſorem noſtrum tanta*
,, *commotum impudentia, ac obſcœnum morem execrantem, litte-*
,, *ras dediſſe Andronico Senatori, Populoque Romano ætri nefarij*
,, *ritus aſſertori: Nihilo tamen minus memoriæ proditum eſt, quin-*
,, *to poſt Chriſtum ſæculo exeunte, Theodorico Italiæ Rege, & Ana-*
,, *ſtaſio Orientis Imperatore, peſtem illam penitus fuiſſe ſublatam,*
,, *& extinctam. Nunc vero multorum relatu, (quod dolentes dici-*
,, *mus,) certiſque indiciis admonemur, profanum morem perpetua*
,, *involvendum caligine, e tenebris antiquitatis rurſus emergere,*
,, *ac in veſtris Diœceſibus fœde revocari, quum ad Sanctorum Pa-*
,, *tronorum Feſta ſolemniter recolenda, Pueri, ac interdum etiam*
,, *Adoleſcentes, curſu in ſpem Bravii nudi contendere jubeantur,*
,, *maxima utriuſque ſexus, ac omnium ætatum ſpectante frequen-*
,, *tia. Quæ quidem ſpectacula eo nequitiæ magis, ac improbitatis*
,, *præſeferunt, quo magis, non impuro alicui, ut antea, Numi-*
,, *ni; ſed piæ, caſtæque Sanctorum memoriæ nuncupantur.*
§. 1. *Quæ igitur corporis nuditate impudentiſſime habita ſunt*
,, *apud veteres Lupercalia, eadem Feſti Chriſtianorum dies iſthic*
,, *celebrantur; nec minus injuriæ in illis verecundia paſſa eſt,*
,, *quam in his hodie morum honeſtas habeat detrimenti. Dies Feſti*

*,, non ad id inſtituti ſunt, ut Chriſtianus populus epulis, ebrieta-
,, tibus, ludis, ſpectaculis, aliæque id genus licentiæ liberius va-
,, cet; ſed ut Fideles in precibus, divinisque laudibus frequen-
,, tes, & aſſidui ſint, ut Eccleſiis interſint, Sacramenta ad ani-
,, mæ vulnerum curationem inſtituta adhibeant, ſeduleque ſe exer-
,, ceant in his operibus, quæ veram pietatem continent, & ut
,, demum Sanctos una cum Chriſto Regnantes, tamquam Patronos,
,, congruis officiis, & honoribus proſequantur.*

*,, §. 2. Dedecet præterea membrorum nuditas, atque ita dede-
,, cet, ut vetuerit Eccleſiaſtica Diſciplina Salvatoris Imagines,
,, nudo penitus Corpore in Tabulis, vel Simulacris expreſſas: &
,, quamvis nudo Corpore Chriſtum Cruci ſuæ affixum, & illorum
,, temporum mores, & gravium Scriptorum authoritas ſuadeant;
,, adhuc Chriſtianorum pietas a tali ſpectaculo ſemper abhorruit.
,, Athletarum pugnæ (ut litteris conſignatum eſt) in ſtadio apud
,, Græcos, in Circo apud Romanos uſui fuere, atque in illis Diſco,
,, Lucta, & Ceſtu, ſtrenue certatum eſt; uſque veterum teſtan-
,, tur Monumenta, interdum nudi, interdum etiam facie tecti ho-
,, mines dimicarunt. In veſtris igitur Diœceſibus, Venerab. Fra-
,, tres, nonnihil priſcæ licentiæ adhuc remanet: Et quum in Pla-
,, teis ſeminudi his luctationibus vacent homines, quumque ex in-
,, duſtria ſæpius, ſæpius vero ex violento motu nudi penitus cir-
,, cumagantur: Facile quiſque conjicere poteſt, quam abſonum,
,, & indecorum ſit, his ludis aditum non intercludere.*

*,, §. 3. Quapropter ne injuncto Nobis Apoſtolicæ ſervitutis offi-
,, cio deeſſe videamur, diſtricte per hæc ſcripta mandamus, ut
,, turpes, & obſcœnas hujuſmodi exercitationes, Puerorum, &
,, Adoleſcentum nudorum curſus, luctæque quocumque nomine, vel
,, occaſione exhibendæ, a veſtris Diœceſibus eliminentur. Et quia
,, inobedientiæ delictum, mixti ajunt, Fori videri poteſt; Curabi-
,, mus diligenter, ut ſi qui legum veſtrarum rationi fuerint refra-
,, gati, in eos, etiam qui noſtro nomine Civitatibus temporaliter
,, præſunt, rigide, & condigne animadvertant; ſicque fore ſpe-
,, ramus, ut fœda hæc corruptela, utroque percuſſa gladio, radici-
,, tus evellatur.*

*,, §. 4 Verum quia impioribus etiam Cauſis vindices non de-
,, ſunt, & per pugnaces Aſſertores, ſi qui forte ſint, qui impu-
,, denter exprobrent, hujuſmodi ludos Pontificum Anteceſſorum to-
,, lerantia, ac diuturno uſu invaluiſſe: probe ſciant, nullum ex
,, temporis lapſu deploratæ cauſæ comparari præſidium. Et ne lon-
,, ge a veſtris Diœceſibus petantur exempla, in memoriam revo-
,, cent, Choreas etiam quaſdam mulierum, & virorum publice eo
,, die haberi ſolitas, quo S. Xiſti Pontificis, & Martyris Alatrinæ
,, Civitatis Patroni recolebatur, juſſu Epiſcopi provide vetitas fuiſ-
,, ſe: Et edictum Epiſcopi, licet acri calamo Romanæ Curiæ Ad-
,, vocatorum impetitum, die 2. Aprilis 1695. a Congregatione Ne-
,, gotiis Epiſcoporum, & Regularium præpoſita, ſtrenue fuiſſe pro-
,, pugnatum. Ceterum quum Sancto etiam Gelaſio objiceretur, an-
,, tiqui moris fuiſſe Lupercalia, Sanctiſſimus Pontifex conſuetudi-
,, nem pudori inimicam, & honeſtati detrahentem reprobavit, ra-
,, tus Prædeceſſorum ſuorum leges ſaluberrime inſtitutas non de-
,, fuiſſe, ſed hominum fraude, & malitia leges ipſas fuiſſe con-
,, temptas.*

*,, §. 5. Quemadmodum itaque Nos de perſpecta Prædeceſſorum
,, noſtrorum vigilantia egregie, ut par eſt, ſentimus, & abuſum
,, non illorum incuriæ, ſed ſubditorum inobedientiæ ducimus re-
,, ferendum; ſic a vobis, Spectabiles Eccleſiarum veſtrarum Anti-
,, ſtites, a quavis negligentiæ nota vindicentur. Quanti Dei hono-*

,, rem,

„ *tem, Sanctorum cultum, & animarum ſalutem facitis, Ven.*
„ *Fratres, vos hortamur, & obteſtamur, ut corrupti hujuſmodi*
„ *mores, ſpecie quadam lætitiæ invecti, reformentur: atque cre-*
„ *ditæ vobis oves ab impuro, prophanoque ritu declinantes, ad*
„ *piam & fructuoſam Feſtos dies celebrandi rationem traducantur.*
„ *Nos interea in optati eventus auſpicium, Apoſtolicam Benedi-*
„ *ctionem ex animo Vobis impertimur.*

„ *Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem die 12. Auguſti*
„ *1742. Pontificatus Noſtri anno ſecundo.*

Quæſt. III. *Quænam cauſæ excuſent ab obligatione omittendi opus ſervile, vel forenſe, aut contractum?*

Reſp. Sequentes. 1. Neceſſitas, propria, vel aliena, ſpiritualis, vel corporalis, quæ præverti non potuit: ut quum ſine gravi damno opus aliquod omitti, aut differri nequit. Ex Matth. 12. & cap ult. *de Feriis*. Sic excuſantur 1. Pauperes clam die Feſto ſine ſcandalo laborantes, audito officio, quando aliter ſe, & familiam ſuſtentare nequeunt. 2. Famuli, & ancillæ juſſu dominorum laborantes, ſi omittere non poſſint ſine gravi damno, nec ad id cogantur in contemptum Legis, vel Religionis. Si tamen id frequenter contingat, eos deſerere debent, ut monet Suarez. 3. Inſtauratores pontium, fontium, viarum publicarum, & ſimilium, ſi ſine gravi jactura boni communis differri opus nequeat. 4. Ruri laborantes ad vitandum imminens damnum, ut ſi ob pluviam imminentem fœnum, vel ſegetes colligantur, vehantur, &c. Sed in his caſibus petenda eſt licentia ab Epiſcopo, vel Parocho, juxta conſuetudinem, quando poteſt adiri, ne quis facile hac in re decipiatur, & fingat neceſſitatem, ubi non eſt, præſertim ſi labor fiat publice ut ſcandalum vitetur. Quamvis autem multi excuſent ſartores, qui veſtes, quas aliis diebus perficere non potuerint, perficiunt diebus Feſtis, quando urget earum uſus ob celebritatem exequiarum, aut nuptiarum; certe peccant, ſi in eam neceſſitatem ſua culpa ſe conjecerint, ut non raro accidit.

2. Pietas in Deum, per quam licent opera ad Dei cultum proxime pertinentia, ut Altare inſtruere, Templa ornare. &c. Ita Catechiſ. Roman. Ideo Chriſtus Matt. 12. dicit Sacerdotes in Templo Sabbatum violare, & ſine crimine eſſe. Non licet tamen verrere Templa die Feſto, nec parietes eorum ornare periſtromatis, quando pridie commode fieri poteſt. Alias dicunt eſſe veniale. Neque licent ea, quæ ad Dei cultum remote ſpectant, ut conficere ornamenta etiam gratis, conſtruere Templum, &c.

3. Charitas erga proximum. Sic licet parare medicamenta infirmis tunc egentibus, non tamen pauperibus danda per anni curſum, ſaltem ſi hoc fieri poſſit alio tempore. Nam ex Matth. 12. licet die Sabbati benefacere proximo indigenti. Quum enim Charitas ſit finis præceptorum, nulla debent ejus exercitium impedire. Præterea tenemur diligere proximum ſicut nos ipſos; ſi ergo ob pro-

propriam neceſſitatem licet, etiam licebit ob neceſſitatem proximi.

4. Conſuetudo ab Epiſcopo permiſſa . Sic venatio, & piſcatio moderata ex recreationis cauſa extra officia divina, nec non emptiones, ac venditiones rerum parvi momenti, præſertim ad victum quotidianum . neceſſariarum, clauſa officina, dicuntur in variis locis permiſſæ. Item excuſant Barbitonſores, qui ſciente, nec vetante Epiſcopo artem ſuam exercent erga ruſticos, & opifices, qui aliis diebus eos adire nequeunt, aut nolunt, alioqui, ſe, & ſuam familiam ſuſtentare non poſſunt. *Obſervatio Sabbati quoad circumſtantias temporis, & modi, & loci pro maxima parte relicta eſt determinationi Prælatorum, quæ cognoſcitur tum ex eorum inſtitutis, tum ex conſuetudinibus per eos legitime toleratis*, ait Gerſon in regulis moralibus.

5. Diſpenſatio legitima Papæ, vel Epiſcopi, vel etiam Parochi ex conſuetudine ob gravem, & juſtam cauſam, quando non datur facilis aceeſſus ad Epiſcopum.

Quæſt. III. *An per quodvis mortale peccatum graviter violatur hoc præceptum, ita ut circumſtantia Feſti addat novam ſpeciem malitiæ mortalis contra Religionem, in confeſſione exprimendam?*

Reſp. Multi negant. Quia 1. Peccatum non eſt opus ſervile proprie, ſed ſolum metaphorice: nam non eſt opus proprium ſervorum, ſed commune omnibus etiam nobilibus: verba autem præcepti ſunt proprie accipienda. 2. Hoc repugnat praxi, & perſuaſioni Fidelium, ac Confeſſariorum: nam nec pœnitentes hanc circumſtantiam confiteri ſolent, nec de ea interrogari. Fatentur quidem peccatum eſſe magis contra finem præcepti, nempe cultum Dei in genere, quam ſit opus ſervile; ſicque explicant textus Patrum objici ſolitos. At negant eſſe contra ſubſtantiam præcepti prohibentis opera ſervilia, cultum illum ſpecialem, qui tunc præcipitur per abſtinentiam ab opere ſervili. Jam vero, inquiunt, finis præcepti non ſemper eſt præceptus. Item fatentur, quod circumſtantia illa diei ſacræ per ſe addat malitiam venialem.

Alii affirmant, & probant. 1. Et S. Auguſt. ſerm. 22. *Ille vero obſervat Sabbatum, qui non peccat. Ita enim præcipitur: Omne opus ſervile non facietis. Omnis, qui facit peccatum, ſervus eſt peccati.* Ex S. Gregor. Nyſſen. homil. 7. in Eccleſ. *Quærendum eſt ergo quid ſibi velit præceptum otii Sabbati? . . . . ut nihil agamus illorum, quorum opus eſt vitium.* Ex S. Thom. qu. 2. 2. quæſt. 122. art. 4. ad 3. dicit expreſſe, peccata contrariari obſervantiæ Sabbati, & magis agere contra hoc præceptum, qui peccat mortaliter, quam qui laborat. Et ex S. Antonino part. 1. tit. 14. cap. 4. §. 4. ibi: *Talis circumſtantia, ſcilicet in die Feſto, trahit peccatum in aliam ſpeciem. Nam fornicans in Feſto,*

facit contra duo præcepta, ſcilicet, Non mœchaberis, & illud de ſanctificatione Sabbati. 2. Ex cap. 1. de Feriis: *Omnes dies Dominicos cum omni veneratione decernimus obſervari, & ab omni illicito opere abſtineri.* Ex Canon. 1. diſt. 5. ex lib. de vera, & falſa pœniten. *Conſideret qualitatem criminis in loco, in tempore: oportet enim pœnitere fornicantem .... Si in loco ſacro .... ſi in tempore orationi conſtituto, aut feſtivitate Sanctorum .... Omnis iſta varietas confitenda eſt, & deflenda.* Quia omne opus ſervile prohibetur. Peccatum autem eſt opus maxime ſervile, juxta illud Joan. 8. *Qui facit peccatum, ſervus eſt peccati.* 4. Dies Feſti ſunt tempus ab Eccleſia determinatum ad implendum præceptum divinum naturale, præſcribens, ut homo ſæpe Deum colat, & rebus divinis vacet, & ad hoc ſe liberum, ac expeditum præſtet, vitando ſcilicet ea, quæ eum impediant a divino ſervitio, quale eſt omne opus ſervile, & præſertim peccatum, quod magis ſervitium Dei impedit, quam opus manuale. Quod ſi pœnitentes hanc circumſtantiam non confiteantur, dicunt hoc provenire ex defectu inſtructionis.

Alii vero, quibus aſſentior, diſtinguunt, & docent, peccata, quæ includunt oppoſitionem ſpecialem, vel afferunt impedimentum ſanctificationis Feſtorum, ut quum reddunt hominem incapacem applicationis ad divina, ut ebrietas, quæ longo tempore privat poteſtate proxima vacandi rebus divinis, item ſeditio &c. prohiberi hoc præcepto, & contrahere malitiam mortalem contra Religionem: ſecus de aliis Patres autem ſupra citati videntur poſſe intelligi de fine præcepti, vel de ſenſu ejus myſtico.

Quæſt. *IV. Quænam opera diebus Feſtis exercenda ſunt?*

Reſp. 1. Generatim opera religionis, pietatis, & charitatis, ut ſunt intereſſe officiis divinis, Miſſæ, & Veſperis, orare, pie meditari, libros ſpirituales legere, audire conciones, Sacramenta ſuſcipere, viſitare infirmos, & carcere detentos, &c.

Prob. 1. ex Deut. 5. *Obſerva diem Sabbati, ut ſanctifices eum. Hoc verbo* (inquit Catech. Roman.) *oſtenditur Sabbati diem religioſum eſſe, diviniſque actionibus, & ſanctis rerum officiis conſecratum. Itaque diem Sabbati tum plene, & perfecte celebramus, quum pietatis, & religionis officia Deo præſtamus.* Dies autem Dominica ſubſtituta eſt ab Apoſtolis Sabbato, cum obligatione eam ſanctificandi, ac colendi Deum, & Eccleſia alios Feſtos dies cum eadem obligatione inſtituit. 2. Ex S. Gregorio lib. 11. Epiſt. 3. ubi ait: *Dominico die a labore terreno ceſſandum eſt, atque omni modo orationibus inſiſtendum.* Et ex Nicolao I. ad conſulta Bulg. cap. 11. *Idcirco in diebus Feſtis ab opere munda-*

dano ceſſandum eſt, ut liberius ad Eccleſiam ire, pſalmis, & hymnis inſiſtere, orationi vacare, oblationes offerre, memoriis Sanctorum communicare, ad imitationem eorum aſſurgere, eloquiis divinis intendere, eleemoſynas indigentibus miniſtrare valeat Chriſtianus. Et ex Conſtitut. 5. Pii V. *Antiquorum Canonum ſtatuta renovantes, mandamus, ut omnes in diebus præfatis* (feſtivis) *Eccleſias frequentent, divinis officiis devote intendant, ab omni licito, & ſervili opere abſtineant, mercatus non fiant, profanæ negotiationes, & judiciorum ſtrepitus conquieſcant.* 3. Ex multis Conciliis præcipientibus, ut Fideles doceantur diebus Feſtis, qui Dei cultui dicati ſunt, vacandum eſſe divinis officiis, concioni, & piis operibus. Et ex Catechiſm. Romano, qui ait: *Parochus diligenter doceat, quibus in operibus, & actionibus Chriſtiani diebus Feſtis exercere ſe debeant*: tum varia opera religionis, & charitatis ſupra dicta recenſet. 4. Quia ſolidus dies ſanctificandus eſt, & Deo conſecrandus: ergo non ſolum matutinis, ſed etiam pomeridianis horis Deo vacandum eſt. *Debet ergo die Feſto inſiſti operibus ſpiritualibus orationis, meditationis, auditionis divinorum, lectionis, & Eleemoſynæ, & hujuſmodi*, ait S. Antoninus, part. 2. tit. 9. cap. 7. §. 4. addens, quod abſtinere quidem ab opere ſervili, & Miſſam audire ſit in præcepto obligante ſub mortali, non tamen vacare Deo pro majore parte diei, quamvis non ſic vacare peccatum ſit, ſcilicet veniale. Quare Rituale Tullenſe docet, Fideles non poſſe ſine legitima excuſatione abeſſe a Veſperis. Enim vero pomeridianum tempus ſanctificari debet per illarum auditionem; ideo enim ubique ſolemniter diebus feſtis canuntur, & ad illas populus convocatur.

Reſp. 2. Speciatim omnes Fideles uſu rationis præditi tenentur ſub mortali audire Miſſam, ut conſtat ex ſenſu, & praxi Eccleſiæ, & ex variis Conciliis. Imo omnes jure divino, & naturali, ſuppoſita inſtitutione hujus unius Sacrificii, tenentur ſæpe in vita intereſſe Miſſæ Sacrificio; quia jure naturali tenentur Deo ſupremum cultum internum, & externum ſæpe exhibere per ſacrificium ab ipſo inſtitutum. Unde Eccleſia ſolum determinavit tempus, & addidit aliquas preces, ac cæremonias ſacras, ut digne, ac devote celebretur.

Quæſt. V. *Quænam requiruntur ad implendum præceptum auditionis Miſſæ?*

Reſp. Sequentia. 1. Ut audiatur Miſſa integra. Conſtat tum ex ſenſu, & praxi Eccleſiæ, tum ex cap. 62. de conſecr. diſt. 1. ibi: *Miſſas die Dominico ſecularibus totas audiri ſpeciali ordine præcipimus; ita ut ante benedictionem Sacerdotis egredi populus non præſumat.* Hæc obligatio eſt ſub mortali culpa, ut conſtat ex Fidelium, & Eccleſiæ conſenſu: nam materia ejus eſt ex ſuo genere

re gravis, & ad virtutem Religionis graviſſimam, & ad ſupremum Dei cultum pertinet.

Hic autem Canon Concil. Agathenſis ab univerſali Eccleſia receptus eſt, & ejus legem, ac conſuetudinem continet. Die autem Dominica cæteri dies Feſti pari ratione comprehenduntur, quum æque ſint divino cultui addicti. Porro ibi fit mentio ſæcularium, ſed ampliative, non excluſive, & ſubintelligitur vox *etiam*, & Eccleſiæ ſenſus ad omnes extendit, ex cap. *Omnes*, ead. diſtinct. Hinc juxta omnes, mortale eſt ſine juſta cauſa excuſante omittere partem Miſſæ notabilem, ut tertiam: veniale vero ſi pars exigua ſine cauſa omittatur. Nam præcipitur auditio Miſſæ non ſolum quoad Sacrificium, ſed etiam quoad totam liturgiam, ſcilicet preces, lectiones, actiones, & cæremonias ſacras, quæ in ea fiunt: Unde cap. *Omnes Fideles* de conſecrat. diſt. 1. dicitur: *Qui autem non perſeverant in oratione uſque dum Miſſa peragatur ..... convenit communione privari.*

Porro juxta multos peccat ſolum venialiter, qui ab initio Epiſtolæ uſque ad finem Miſſæ intereſt, quia putant partem omiſſam non eſſe notabilem. At ex communi ſententia omiſſio initii Miſſæ, & aliorum uſque ad Evangelium incluſive, imo ſecundum multos etiam excluſive, eſt mortalis: quia hæc pars omiſſa notabilis eſt reſpectu Miſſæ. Imo eſt mortale abeſſe ſolo tempore conſecrationis: nam eſt pars maxime notabilis, & principalis, quum in ea conſiſtat eſſentia Sacrificii, & Eccleſia præcipiat Miſſam principaliter quoad Sacrificium. *Tunc fiunt Miſſæ, quando munera offeruntur, & Corpus, vel Sanguis Domini conſecratur*, ait S. Cæſarius. Idem dicunt aliqui de communione Sacerdotis; quia vel eſt eſſentialis pars Sacrificii, vel ſaltem eſt de illius integritate, & complemento ſubſtantiali; ac proinde eſt pars notabilior; pars enim notabilis æſtimari debet non ſolum ex diuturnitate, ſed etiam ex dignitate operis; nec leve cenſeri debet abeſſe ab eſſentiâ, vel integritate, ac complemento Sacrificii, cui toti intereſſe teneris. Hinc qui poteſt ſolum intereſſe conſecrationi, & non reliquæ parti Miſſæ, ad id tenetur; nam illa pars eſt principalis & continet eſſentiam Sacrificii, nec principale ſequitur acceſſorium. *De Lugo.*

Cæterum tota Miſſa ejuſdem Sacerdotis audienda eſt, ut conſtat ex ſenſu, & praxi Eccleſiæ. Quare non ſatisfacit, qui plures partes ſimul a diverſis audit; nam Eccleſia præcipit, ut audiatur Sacrum per modum totius ſucceſſivi, quum revera tale ſit: nam Miſſa eſt totum ex partibus ſucceſſivis coaleſcens, & Innocentius XI. damnavit hanc propoſitionem: *Satisfacit præcepto Eccleſiæ de audiendo Sacro, qui duas ejus partes, imo quatuor ſimul a diverſis celebrantibus audit.* Neque etiam ſatisfacit, qui duas partes a duobus Sacerdotibus ſucceſſive audit:

quia

quia partes diverſarum Miſſarum non faciunt unam Miſſam integram: quum ad ſe invicem non ordinentur, non communicentur inter ſe, ſed disjunctæ maneant, & ſint partes diverſarum Miſſarum non conſtituentes unam in ratione Sacrificii, vel actionis ſacræ. At præcipitur auditio Miſſæ integræ. *De Lugo, & alii*.

2. Requiritur intentio audiendi Sacrum tamquam actionem ſacram, qua Deo ſupremus cultus defertur, & quæ ſit ſaltem implicita, ac virtualis intentio offerendi per Sacerdotem, & cum Sacerdote illud Sacrificium, ſeu communicandi ſua aſſiſtentia oblationi, Sacrificiis, orationibus & aliis actionibus ſacris. Nam per illam intentionem auditio Miſſæ debet determinari ex parte audientis ad actum Religionis, & cultum ſupremum; alioqui auditio non eſſet religioſa, qualis præcipitur: ſi enim quis intereſſet Sacro ex mera curioſitate ſpectandi, non faceret actum Religionis, nec ſervaret præceptum.

3. Requiritur præſentia corporis humana, ut patet ex verbo *Audiendi*, & ex ſenſu, ac uſu Eccleſiæ: nam ideo neceſſe eſt adire locum, in quo Miſſa celebratur. Sufficit tamen, ſi quis ex ſignis quibuſdam colligere poſſit, quid a ſacrificante agatur, ſpectata loci natura, ſitque per moralem conjunctionem pars ejus multitudinis, quæ dicitur præſens, & eſt in conſpectu Altaris. Hinc ſufficit Sacrum audire ex quovis Templi loco, ex quo poſſis ſaltem mediantibus aliis percipere quid geratur, imo ex gradibus veſtibuli, ſi prior acceſſus ſit impeditus, quamvis per accidens Sacrificans non videatur, nec audiatur.

4. Requiritur moralis, ac pia præſentia, ita ut ſit non ſolum corpore præſens, ſed etiam animo pie intentus in res divinas, ſeu in Deum ipſum per preces, oblationes Sacrificii, laudem, amorem, &c. Nam præcipitur auditio Miſſæ religioſa, qua Deus colatur. At Deus non coſitur vere ſine attentione ad divina, & pia aliqua affectione: nam Deum *in ſpiritu, & veritate oportet adorare*, Joan. 4. Quare Concilium Tridentinum ſeſſ. 22. non permittit Sacrum fieri in privatis domibus, *niſi prius qui interſint, decenter compoſito corporis habitu, declaraverint ſe mente etiam, ac devoto cordis affectu, non ſolum corpore adeſſe*. Et Clerus Gallicanus anno 1700. damnavit hanc propoſitionem: *Eccleſiæ præcepto* (audiendi Miſſam) *ſatisfit per reverentiam exteriorem, animo licet voluntarie in aliena, imo in prava cogitatione defixo*.

Hinc qui per notabilem Miſſæ partem confabulatur, vel dormit, vel res alias fixe conſiderat, vel voluntarie diſtrahitur, peccat mortaliter, niſi aliam poſtea Miſſam audire ſtatuerit. Satisfaciunt tamen, qui quoquo modo miniſtrant Sacro, etſi occupentur quærendis e ſacriſtia neceſſariis, v. gr. vino, thure, &c. Quia hæc ordinantur ad Miſſam, & fiunt in loco, qui communicat Templo, unde non cenſentur moraliter abeſſe. Item ſatisfaciunt, qui

qui occupantur pulſandis organis, vel follibus attollendis: quia hæc ordinantur ad ſolemnitatem officii, nec tollunt advertentiam ad ea, quæ in ara geruntur: qui vero notabili tempore Miſſæ confitetur, non ſatisfacit præcepto: nam caret attentione ad Miſſam requiſita, videlicet attentione ad Deum, divinave Myſteria; qualis eſſe nequit in narrandis, & inveſtigandis peccatis, eorumque circumſtantiis, & in colloquio cum Confeſſario. *Ita Suarez, De Lugo, Azor, &c.*

„ NOTA 1. Communiter docent non eſſe jure communi obligationem audiendi, aut faciendi tria Sacra die Natali Chriſti, neque audiendi Sacrum feria quinta, & Sabbato, aut officium feria ſexta majoris hebdomadæ.

„ NOTA 2. Circa Parochiæ frequentationem hæc habet Concil. Trident. ſeſſ. 22. *Moneant* (Epiſcopi) *populum, ut frequenter ad ſuas Parochias, ſaltem diebus Dominicis, & majoribus feſtis, accedant.* Et ſeſſ. 24. cap. 4. *Moneat Epiſcopus populum diligenter teneri unumquemque Parochiæ ſuæ intereſſe, ubi commode id fieri poteſt, ad audiendum verbum Dei.* Clerus vero Gallican. ann. 1700. damnavit hanc propoſitionem: *Nullus in foro conſcientiæ Parochiæ ſuæ intereſſe tenetur.*

„ (✠) NOTA 3. Alexander VII. anno 1659. 30. Jan. damnavit propoſitiones, quæ ſequuntur: *Nullus in foro conſcientiæ Parochiæ ſuæ intereſſe tenetur, nec ad annuam Confeſſionem, nec ad Miſſas parochiales, nec ad audiendum verbum Dei, divinam legem, Fidei rudimenta, morum doctrinam, quæ ibi in Catecheſibus annuntiantur, & docentur.*

„ *Talem legem in hac materia neque Epiſcopi, neque Concilia Provinciarum, vel Nationum ſancire, neque delinquentes aliquibus pœnis, aut Eccleſiaſticis cenſuris mulctare poſſunt.*

Quæſt. VI. *Quænam excuſant ab auditione Sacri?*

Reſp. Excuſant. 1. Impotentia non ſolum phyſica, ſed etiam moralis, quando ſcilicet audiri non poteſt ſine gravi damno, ſcandalo, vel periculo: ut conſtat ex communi interpretatione, & conſuetudine. Hinc excuſantur infirmi, quibus graviter obeſſet foras prodire. Qui tamen ex privilegio poſſunt audire, vel celebrare in oratorio domus ſuæ, ad id tenentur. Nam non habent moralem impotentiam; & præcipiens aliquid, ſimul præcipit omnia media ad illud neceſſaria tum ordinaria, tum extraordinaria, ſaltem non valde difficilia. *Ita De Lugo.* Nec univerſim verum eſt, neminem teneri uti privilegio: teneris enim uti quoties ejus uſus eſt neceſſarius ad ſervandum aliquod præceptum, quod per talem uſum fit moraliter poſſibile.

2. Charitas, ut ſi infirmus egeat præſentia alterius. Nam (ut docet S. Bernard. in lib. de præcept. & diſp.) quod propter Charitatem introductum eſt, non obligat cum ejuſdem Charitatis diſpendio.

CA-

CAPUT III.

De Voto.

Quæſt. I. QUid eſt Votum? *Reſp.* Eſt promiſſio deliberate facta Deo de bono meliori, & poſſibili. Dixi, *Deo facta*; nam Votum eſt actus latriæ ſoli Deo debitus in teſtificationem ſupremæ excellentiæ illius, ut authoris bonorum omnium, vel in ſignum gratitudinis debitæ primo, ac ſupremo Benefactori. S. Thom. 2. 2. quæſt. 88. art. 5. ad 3. ubi ait: Votum factum Sanctis ſic intelligendum eſſe, *ut ipſa promiſſio facta Sanctis, vel Prælatis, cadat ſub Voto materialiter, in quantum ſcilicet homo vovet Deo ſe impleturum, quod Sanctis, vel Prælatis promittit.* Quare promiſſio facta Sanctis eſt ſolum materia Voti, & ut ſit proprie Votum, debet ei adjungi tacite, vel expreſſe alia promiſſio, qua promittimus Deo, nos id facturos, quod promittimus Sanctis: alioqui promiſſio pertineret ſolum ad duliam.

Quæſt. II. *Quænam requiruntur ad valorem Voti?*

Reſp. Ex communi, ſequentia:

1. Volitio ſe obligandi; nam nemo ſponte ſuſcepit obligationem ſine voluntate ſe obligandi. Neque enim ad Votum ſufficit propoſitum quantumvis firmum ex c. 3. *de Voto*, ubi dicitur, in metu mortis proponens animo, quod Religionis habitum eſſet aliquando ſuſcepturus, ſi plus non eſt in Voto proceſſum, tranſgreſſorem judicari non poſſe, ſi non impleat, quod dixit. Nam propoſitum eſt ſimplex voluntas faciendi, vel omittendi aliquid; promiſſio vero ſuperaddit voluntatem ſe obligandi alteri. At ex eo, quod voluntas proponat aliquid, non hoc ipſo vult ſe obligare, nec obligatur. Sufficit autem intentio virtualis, & implicita ſe obligandi, ut quum quis ſciens Votum obligare, deliberate vovet, quamvis de hac obligatione actu non cogitet: vel ignorans voti naturam, vult tamen Votum facere, prout in ſe eſt, aut ſolitum eſt fieri, ſeu facere, quod alii faciunt, dum vovent; nam tunc virtualiter, & implicite ſe obligare vult. Idem dic de eo, qui recipit Ordinem ſacrum, ignorans illi annexum eſſe Votum caſtitatis: nam qui vult ſtatum aliquem vult virtualiter, & implicite onera illi ſtatui annexa. Neque requiritur, ut dicatur expreſſe: *Promitto, voveo, me obligo, &c.* ſed ſatis eſt, quod hoc dicatur æquivalenter, & implicite, etiam interius. Ut ſi dicas cum intentione te obligandi: *Domine, redde mihi ſanitatem, & vivam caſte*: vel *Si convaluero, dabo talem Eleemoſynam.* E contra verbum *Promitto*, niſi adſit intentio vovendi, ſignificat ſimplex propoſitum, ut patet in actu contritionis, quo aliqui promittunt fugam peccati, nec tamen vovent.

II.

II. Advertentia, & deliberatio, qualis ſufficit ad culpam mortalem directe voluntariam. Quia votum eſt actus ſimpliciter humanus, in ſe liber, tamquam in hominis arbitrio de ſe relictus, ex cap. 6. *de Voto*, ubi dicitur, quod *univerſis liberum ſit arbitrium in vovendo*. Præterea nemo cenſetur ſibi obligationem ex genere ſuo gravem imponere, niſi plene advertat, quid agat. Quare ſi quis ex ſubito animi motu lingua mentem præveniente dicat: *Voveo*, non obligatur.

Talis autem deliberatio ſufficit ad Votum; nam deliberatio, quæ ſufficit ad ligandum ſe reatu æternæ damnationis, ſufficit etiam ad ſe ligandum Deo vinculo promiſſionis.

Item valet Votum temere, & imprudenter, imo illicite, puta cum inani gloria factum, modo finis malus non redundet in ipſam materiam. Nam ad valorem Voti ſufficit, ut ſit de re meliori, & poſſibili, & fiat cum ſufficienti cognitione, ac libertate. Hinc patet, omnes, & ſolos rationis uſu præditos, & ſufficientis deliberationis capaces, poſſe vovere in materia ſibi licita ex cap. 2. *de Voto*.

III. Requiritur, ut promiſſio ſit voluntaria. Nam Votum eſt actus moralis, ac liber, quo Deus colitur. Quare nullum eſt Votum factum ex errore circa rei promiſſæ ſubſtantiam; quum talis error impediat, ne objectum ſit cognitum, ac proinde ne ſit volitum. Idem dic de Voto ſimplici facto ex errore circa cauſam finalem: quia cenſetur factum ſub tacita conditione, ſi cauſa finalis ſubſiſtat, & quia ſublato motivo volendi non eſt volitio. Hinc ſi voveris jejunium pro ſalute patris, quem falſo putabas ægrotare, non valet Votum. At valet Votum, ſi error ſit dumtaxat circa aliquam circumſtantiam non mutantem notabiliter rem promiſſam; ut ſi voveris caſtitatem, falſo putans eſſe ſervatu facilem; vel circa cauſam ſolum impulſivam; ut ſi voveris dare eleemoſynam Petro pauperi pro aliis, quia falſo putas eſſe pium. Nam talis error non impedit conſenſum abſolutum circa ſubſtantialia. Votum vero ſolemne non irritatur per errorem, vel dolum circa motivum extrinſecum: tum quia per illum non irritatur matrimonium carnale, ergo nec ſpirituale cum Chriſto: tum quia qui ſtatum aliquem aſſumit, cenſetur velle abſolute illum aſſumere, etiamſi intercedat error, vel dolus, qui non ſit circa ſubſtantialia.

Item ſecundum communem ſententiam, metus gravis injuſte incuſſus ad extorquendum Votum, irritat quodvis Votum, vel jure naturali, eo quod Deus non acceptet Vota injurioſe extorta, quum nemo probus promiſſionem ſibi tali modo factam acceptaret, & ne det occaſionem injuſtæ coactioni: vel ſaltem jure canonico ex cap. 1. *De his, quæ vi &c.* Nam licet ibi agatur ſolum de ſuſceptione, & profeſſione Religionis, tamen ſic receptum

ptum eſt, ut etiam extendatur ad Votum ſimplex: ita
ut ſaltem uſu, & conſuetudine Vota quælibet ex metu
gravi facta, irrita ſint. Sed quia hoc non eſt omnino
certum de Votis ſimplicibus, nam Suarez, & alii diſſen-
tiunt; ideo in praxi tutior pars eſt, vel Votum ſerva-
se, vel petere diſpenſationem. Porro certum eſt valere
Votum etiam ſolemne, factum ex metu ſponte ſuſce-
pto, ut naufragii, mortis, pœnæ æternæ &c. c. 17. *De
Regular.* vel ex metu juſte incuſſo: quia tunc Votum
eſt ſimpliciter voluntarium, & nulla intervenit injuria.
Valet etiam quodvis Votum ex metu levi, etſi injuſte
incuſſo; quia non irritatur ab Eccleſia, & eſt ſufficien-
ter voluntarium; ſibique vovens imputare debet, quod
tali metui ceſſerit.

IV. Ut ſit de meliori bono, id eſt de eo, quod omni-
bus ſpectatis ad ſalutem utilius, & Deo gratius eſt, quam
directe oppoſitum, ſeu negatio illius. Quia Votum debet
eſſe gratum Deo, quum ſit actus, quo colitur; & quia
promiſſio, ſeu pollicitatio alteri oblata non parit obliga-
tionem, niſi ab eo acceptetur; at non poteſt Deo place-
re, nec ab eo acceptari voluntas ſe obligandi ad relin-
quendum id, quod melius eſt, & ipſi gratius. Imo hoc
eſt illicitum, & contra reverentiam Deo debitam, quia
offertur ei aliquid, quod ei placere nequit: quod eſt illi
quodam modo illudere, niſi ignorantia excuſet.

Hinc invalidum eſt Votum 1. De Matrimonio contra-
hendo, quia melior eſt Cœlibatus. Si tamen Matrimo-
nium judicaretur remedium voventi neceſſarium ad vi-
tandam incontinentiam, juxta multos valeret Votum,
quia melius eſt nubere, quam uri, 1. Corinth. 7. Idem
dicunt, ſi quis voveret pauperculam, vel perditam uxo-
rem ducere. 2. De re illicita, quæ promiſſio eſt morta-
lis contra Religionem, ob gravem irreverentiam contra
Deum: nam promittere Deo rem ipſi ingratam, eſt ei
minari. Idque juxta Suarez, Leſſium, Reginald. etiamſi
res illa ſit ſolum venialiter mala, & ut talis cognoſca-
tur a vovente; quia eſt facto attribuere Deo approbatio-
nem peccati ſaltem venialis, & innuere Deo placere pec-
catum, eoque coli; quod eſt graviter injurioſum Deo,
& directe repugnat ejus ſummæ ſanctitati, ac bonitati.
3. De re optima, ſed ad obtinendam rem malam, vel
ad gratias agendas pro re mala obtenta, v. gr. vindicta,
non autem præciſe pro bono effectu ſecuto ex peccato.
Nam Deus non acceptat aliquid, ut ſit author peccati,
& illud promoveat, vel in gratiarum actionem pro eo,
quaſi fuerit author peccati: nam eſſe authorem peccati,
etſi venialis, repugnat bonitati, ac ſanctitati divinæ.
Valet tamen Votum de actione bona ſub conditione tur-
pi adjecta in ejus odium, ut de eleemoſyna danda ſi
peccaveris; quia quod directe promittitur, eſt bonum me-
lius, & ordinatur ad actum bonum, nempe in odium,
& vindictam peccati, ſi committatur. 4. De re, quæ o-
mni-

mnibus ſpectatis eſt indifferens: nam nil confert ad cultum Dei, nec ei placet. Imo tale Votum eſt cultus vanus, ac ſuperfluus, ideoque peccatum ſaltem veniale. Ut autem res indifferens fiat honeſta, debet non ſolum referri ad finem honeſtum, ſed etiam ex ſe, vel ex circumſtantiis eſſe apta ad finem illum conſequendum, quum relatio extrinſeca rem non immutet. Igitur ſuperſtitioſum, & nullum eſt Votum non edendi capita animalium in honorem S. Joannis Baptiſtæ, vel carnes aſſas in honorem S. Laurentii. Porro executio Voti illiciti continet eamdem malitiam, quam ejus emiſſio; quia executio ex obligatione Voti, eſt Voti facti approbatio.

V. Ut ſit de bono poſſibili. Nam inepta, & illuſoria eſſet promiſſio rei, quæ præſtari non poſſet; & nemo obligari poteſt ad impoſſibile. Hinc irritum eſt Votum numquam peccandi venialiter, etiam cum deliberatione imperfecta. Nam hoc ita impoſſibile eſt in hac vita cum auxiliis ordinariis, ut numquam vitentur omnia peccata venialia ſine ſpeciali privilegio, ex Concil. Trident. ſeſſ. 6. can. 23. Votum autem requirit, ut quod promittitur, prævideatur eſſe faciendum, & fieri poſſe moraliter. Docent tamen valere Votum nunquam peccandi ex propoſito, & perfecta deliberatione, quia hoc eſt poſſibile cum divina gratia abſque privilegio; & tale Votum a viris ſanctis, & doctis quandoque factum legimus.

VI. Ut vovens non ſit jure poſitivò inhabilis ad vovendum.

„ Nota. Laudabiliter poſſe voveri Deo aliquid, ad quod jam „ obligamur; & per tale Votum novum vinculum induci eſt omni„ no certum, inquit Leſſius, tum ex perpetuo uſu Eccleſiæ, ubi „ vovetur non *ſolum* abſtinentia a nuptiis, ſed etiam abſtinentia „ ab omni voluptate illicita extra matrimonium, quæ omnibus „ eſt præcepta. Tum quia opera præcepta ſunt Deo gratiſſima: „ ergo poſſunt illi promitti: & hæc promiſſio novam obligationem „ affert: nam debitor poteſt ſe pluribus nominibus ad idem ob„ ſtringere, ſicut creditor pluribus titulis poteſt idem exigere a „ debitore. Quare violatio talis Voti duplicem habet malitiam, „ unam contra præceptum, & alteram contra religionem ob Vo„ tum.

Quæſt. III. *Quotuplex eſt Votum?*

Reſp. Dividitur 1. in reale, perſonale, & mixtum. Votum reale eſt, quo promittitur pecunia, vel res pretio æſtimabilis, quæ actio voventis non ſit. Perſonale eſt, quo promittitur actio perſonalis, aut omiſſio ipſius voventis, ut Votum caſtitatis. Mixtum eſt quo promittitur & actio, vel omiſſio perſonalis, & aliquid pretio æſtimabile ab ea diſtinctum, ut ſi voveas ire ad B. Virginem Lauretanam, ibique munus offerre. 2. In temporale, quod eſt ad certum tempus; & perpetuum, quod cenſetur fieri, quum nullus eſt obligationi conſtitutus finis, ut ſi dixeris: Voveo deinceps caſtitatem. 3. In abſolutum,

quod

quod ſit ſine conditione; & conditionatum, quod ſit ſub aliqua conditione, v. g. Voveo eleemoſynam, ſi pater convaluerit: unde non obligat, niſi poſita conditione; ſed ea poſita ſtatim obligat, quia obligatio deſinit eſſe ſuſpenſa. Porro nullum eſt Votum factum ſub conditione repugnante naturæ, & ſubſtantiæ Voti, vel rei promiſſæ, ut ſi profitearis Religionem, ea conditione, ut aliquid proprium retineas. 4. In ſolemne, quod ab Eccleſia approbatum, & abſolute, ac in perpetuum acceptatum eſt; & ſimplex, quod emittitur abſque acceptatione Eccleſiæ, ſaltem in perpetuum.

Quæſt. IV. *An, quomodo, quos, & quando Votum obligat?*

Reſp. Obligatio Voti ex ſuo genere gravis eſt, ita ut ejus violatio in materia gravi ſit mortalis. Ita omnes. Conſtat 1. ex Pſalm. 49. *Redde Altiſſimo Vota tua.* Et Eccleſ. 5. *Si quid voviſti Deo, ne moreris reddere: diſplicet enim ei infidelis, & ſtulta promiſſio, ſed quodcumque voveris, redde.* Et 1. ad Timoth. 5. de viduis, quæ continentiæ Votum violaverunt, dicitur: *Habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt.* 2. Ex traditione, & ſenſu Eccleſiæ. 3. Ex cap. 6. de Voto. *Licet univerſis liberum ſit arbitrium in vovendo, uſque adeo tamen ſolutio neceſſaria eſt poſt votum, ut ſine proprio ſalutis diſpendio alicui non liceat reſilire.* 4. Quia hæc obligatio pertinet ad graviſſimam virtutem religionis, qua quis tenetur reddere Deo obſequium promiſſum, & ab eo acceptatum; ideoque ſpecialiter ipſi debitum. *Maxime debet homo Deo fidelitatem, tum ratione dominii, tum etiam ratione beneficii ſuſcepti; & ideo maxime obligatur homo ad hoc, quod impleat vota Deo facta: Hoc enim pertinet ad fidelitatem, quam homo debet Deo. Fractio autem voti eſt quædam infidelitatis ſpecies; unde Salomon rationem aſſignat, quare ſint vota reddenda; quia diſplicet Deo infidelis promiſſio*, ita S. Thom. 2. 2. quæſt. 88. art 3. Præterea violatio fidei Deo datæ in re gravi continet gravem irreverentiam in Deum, propter ſummam ejus majeſtatem. Hinc S. Auguſt. epiſt. 127. alias 45. ait: *Quia jam voviſti, jam te obſtrinxiſti, aliud tibi facere non licet. Prius quam eſſes voti reus, liberum fuit: quamvis non ſit gratulabunda libertas, qua ſit, ut non debeatur, quod cum lucro redditur. Nunc vero quia tenetur apud Deum ſponſio tua, non te ad magnam juſtitiam invito, ſed a magna iniquitate deterreo.*

Materia autem illa Voti eſt gravis, de qua poſſet dari præceptum ſub mortali obligans: ſeu quæ per ſe, vel ex circumſtantiis notabiliter conducit ad honorem Dei, vel ſpiritualem utilitatem voventis. Hinc qui ſemel non implet Votum jejunandi, confitendi, vel audiendi Sacrum &c. peccat mortaliter, quum hæc materia gravis ſit, & ſufficiens ad mortale in præcepto Eccleſiæ.

Vo-

Votum tamen ex communi, aut fere communi ſententia, obligat ſolum ſub veniali in re levi. Quia Votum eſt quædam lex privata, quam quis imponit, & ſpecies quædam pacti: lex autem, & pactum non imponunt obligationem niſi proportionatam materiæ. Deinde omiſſio fidelitatis, & juſtitiæ in re parvi momenti non cenſetur gravis injuria, & offenſa. Præterea res ex omni parte levis non eſt capax obligationis gravis; nec pendet a voluntate hominis obligationem gravem alligare rei, quæ non eſt capax illius, nec Deus videtur acceptare talem obligationem irrationabilem. Unde qui voviſſet ſingulis diebus anni dare unum aſſem pauperibus, peccaret ſolum venialiter ſemel, aut bis omittendo. Secus, ſi decreviſſet non implere Votum, quia materia talis Voti collective ſumpta gravis eſt.

Porro non pauci docent voventem poſſe in re gravi ſe obligare ſolum ſub veniali, ſi expreſſe velit, (exceptis votis ſtatus religioſi, quæ ſunt per ſe vota graviter in perpetuum obligantia, & niſi Eccleſia aliter ſtatuerit): tum quia quum obligatio voti voluntarie aſſumatur, pendet a voluntate voventis, nec ex lege divina oritur, niſi dependenter a voluntate voventis: tum quia votum eſt lex privata, quam vovens libere ſibi imponit; legislator autem poteſt in materia gravi velle tantum ſe obligare ſub veniali. Conſtat autem voventem rem gravem obligari ſub mortali, niſi expreſſe voluerit ſe obligare ſolum ſub veniali: nam quiſque cenſetur ſe accommodare capacitati materiæ, & uſui communi, niſi conſtet aliud expreſſe intendiſſe.

Cæterum violatio Voti præter malitiam irreligioſæ perfidiæ, & infidelitatis erga Deum, involvit deformitatem ſacrilegii, & ſaltem ſecundum quamdam eminentiam: quia per voti violationem id, quod fuit Deo per promiſſionem dicatum, ei denegatur.

Reſp. 2. Quando non conſtat de alia ſpeciali voventis intentione, non aliter obligat Votum in quavis materia, quam ſi eſſet lex de ea re a Deo, vel ab Eccleſia lata. Quia Votum eſt quædam lex, quam homo ſibi imponit circa materiam illam promiſſam: imo fit communiter juxta hanc intentionem. Hinc Votum jejunandi, audiendi Sacrum, obligat ad modum præcepti Eccleſiaſtici de eadem re, ideoque eodem modo ſervandum. Et vovens excuſatur a talis voti impletione in iis circumſtantiis, in quibus excuſaretur a præcepto Eccleſiæ, niſi contrarium expreſſe, vel virtualiter intenderit.

Reſp. 3. Ex communi ſententia, Votum perſonale ſolum voventem obligat, nec per alium impleri poteſt: quia res promiſſa eſt propria actio, vel omiſſio voventis, non alterius. Hinc ſi non poſſit illud per ſe exequi, non tenetur alium ſubſtituere, niſi id expreſſe intenderit. Votum vero reale obligat voventem ad perſolvendum per

alium de propriis bonis, ſi per ſe ipſum implere nequeat; quia res promiſſa eſt bonum temporale voventis, quod poteſt ejus nomine per alium tradi. Item hæredes, ſecundum omnes, tenentur exequi Vota realia defuncti, ſecundum vires hæreditatis, ſalva legitima hæredis neceſſarii, ex cap. 6. *de teſtament.* & l. 2. §. *de pollicit.* Nam hæres debita bonis annexa ſolvere tenetur ex juſtitia, ratione rei acceptæ cum tali onere, & ex contractu implicite inito per acceptationem hæreditatis: hæreditatem enim adeundo, ſicut commoda ejus, & omnia jura defuncti acquirit, ita etiam debita, & onera realia bonis annexa in ſe ſuſcipit. Bona autem Deo promiſſa, ſunt ipſi ſpeciali jure debita. Quod ſi ſint plures hæredes, quiſque tenetur pro rata, juxta portionem hæreditatis, quæ ei obtigit, niſi res debita, & legata poſſideatur ab uno, vel obligatio ſit individua.

Idem eſt de Voto mixto quoad partem, qua perſonale eſt, ac de Voto perſonali, & quoad partem, qua reale eſt, ac de Voto reali; quum ſit vere perſonale quoad unam partem: & reale quoad aliam. Hinc obligat hæredes non qua parte eſt perſonale, ſed qua parte eſt reale: ut ſi quis peregrinationem, & ſtatuam argenteam vovit, tenetur hæres ad ſtatuam dandam, non item ad peregrinationem, niſi eam promiſerit, aut hac lege hæres inſtitutus fuerit.

Qui autem vovit factum alterius, tenetur curare, quantum poteſt, ut alter impleat: hoc enim cenſetur intendiſſe. Iſte alter tamen nullatenus ad id tenetur, niſi conſenſerit: nam Votum obligat eum ſolum, qui promiſit. Hinc liberi non obligantur Votis parentum eos religioni devoventium, niſi ea rata habuerint, cap 14. *de Regul.* Si vero populus vovit feſtum, vel jejunium conſentiente Epiſcopo, ad hoc tenentur poſteri, non vi Voti, ſed ex præcepto Epiſcopi approbantis, & ita implicite præcipientis illud feſtum, aut jejunium.

Reſp. 4. Impleri debet Votum tempore a vovente præfinito: nam promiſit rem tali tempore, unde illam tunc reddere tenetur. Hinc, qui vovit jejunium tali die, peccat mortaliter, ſi eo die non jejunet, perinde ac ſi die ab Eccleſia ſtatuto non jejunaret, quamvis proponeret alio die jejunare. Quod ſi ex impotentia, vel negligentia Votum tempore præfinito non impleatur, debet poſtea impleri, niſi ex intentione voventis, aut Voti natura, res promiſſa ſit affixa certo diei in devotionem illius ad honorem Sancti, vel myſterii, cujus tunc memoria celebratur: ut ſi quis voverit jejunium vigilia alicujus Sancti principaliter in illius honorem: tunc enim obligatio cum die extinguitur, quia tunc intentio fuit ſe obligandi ad actum, hoc tempore faciendum, non alio, & res promiſſa eſt dependenter ab hoc tempore, ac per modum unius. Quando autem tempus non ipſius tempo-

ris intuitu, & devotione conſtitutum eſt, cenſetur adjici, ut terminus non ad finiendam obligationem, ſed ultra quem non ſit differenda; & ſic ſtatim poſtea impleri debet. Nam quum voveris non ultra eam diem differre, es ſemper in mora differendo, & teneris ſemper implere; quia perſeverat debitum, quoad ſubſtantiam, duaſque obligationes contraxiſti; unam faciendi opus, alteram faciendi tali tempore: unde hac non impleta, manet illa principalior, quæ ſemper urget.

Si vero nullo definito tempore abſolute voveris, teneris Votum exequi, quamprimum commode, & recte potes judicio prudenti. Nam ſtatim moraliter loquendo exigitur a Deo, ut Deuter. 23. *Quum votum voveris Domino, non tardabis reddere: quia requiret illud Dominus. Et ſi moratus fuerit, reputabitur tibi in peccatum.* Et Eccleſ. 5. *Si quid voviſti Deo, ne moreris reddere.* Deinde res abſolute, & ſine dilatione promiſſa ſtatim debita eſt, ex l. 14. §. *de regul. jur. In omnibus obligationibus, in quibus dies non ponitur, præſenti die debetur.* Igitur culpabilis eſt omnis mora, quæ rationabili cauſa non cohoneſtatur. Non eſt tamen continuo mortale differre ad valde breve tempus, modo Votum brevi poſtea perſolvi queat. Nam poteſt eſſe materiæ parvitas in mora illa, ſicut in aliis rebus. Hæc omnia communem doctrinam continent.

Porro ſi Votum fuerit negativum, ſeu de omiſſione, toties peccatur, quoties ſit actio omittenda: quia Votum illud inſtar præcepti negativi obligat pro toto tempore, pro quo factum eſt, & omnis omnino omiſſio promiſſa eſt.

Sed an vovens, votum implere ante tempus a ſe præfinitum tenetur ob impedimentum futurum?

Reſp. 1. Quando opus vovetur ut proprium onus certi diei, ſeu temporis, ex communi ſententia non tenetur vovens prævenire, etiamſi prævideat impedimentum pro illo die. Quia non vovit actum, niſi tali die faciendum: unde ante illum non obligat Votum. Idem dic, quando terminus, ſeu dies additur non ſolum ad differendam executionem, ſed etiam ad ſuſpendendam obligationem uſque ad talem terminum: quia res non cenſetur promiſſa ante illum, nec vovens intendit ſe obligare niſi tali die.

Reſp. 2. Quando terminus ſolum ponitur ad differendam ſolutionem, & non ad ſuſpendendam obligationem, tunc ex communi ſententia vovens tenetur Votum perſolvere ante terminum, ſi prævideat impedimentum pro illo futurum; quia tunc Votum ſtatim ac ſit, obligat abſolute, ut intra terminum deſignatum opus fiat. Unde obligat determinate pro illo toto tempore, pro ſingulis vero partibus, quaſi disjunctive. Et ideo vovens tenetur abſolute implere Votum in aliqua parte hujus temporis. Ergo ſi prævidet futurum eſſe impedimentum in poſteriori par-

te temporis, tenetur in priori facere, quod eſt præveni-re terminum. Et alioqui contra promiſſionem dilatio fieret ultra tempus præfinitum. Item licet terminus tem-poris ſit conſtitutus ad finiendam ſolutionem, ſi opus promiſſum non eſt proprium onus alicujus determinatæ partis totius temporis, uſque ad illum terminum, tene-tur vovens implere Votum ante terminum illum, ſi an-te illum impedimentum prævideat: ut ſi quis vovit je-junare ſex dies menſis, non deſignando illos, limitando tamen obligationem ad menſem, ita ut cum illo extin-guatur in omni eventu; tunc ſi prævideat futurum, ut poſt decimum diem menſis jejunare nequeat, tenetur in prioribus diebus totum Votum implere, & ita prævenire terminum: quia tunc totum tempus menſis eſt tempus abſolutæ obligationis, quæ debet impleri in parte ejus poſſibili. Quæ omnia confirmantur exemplo præceptorum, v. gr. confitendi ſingulis annis. Ita Suarez, addens te-neri voventem in omnibus caſibus vitare impedimentum, ut Votum ſuum tempore promiſſo impleri poſſit: nam Votum obligat ſaltem implicite ad non ponendum impe-dimentum, quum hoc ſit neceſſarium ad implendam rem expreſſe promiſſam: alioqui obligatio Voti eſſet inefficax, & inanis.

Quæſt. V. *Quid dicendum in dubio circa Votum?*

Reſp. Sequentia. 1. Nullus tenetur Voto, de cujus e-miſſione dubitat, ſi poſt diligens examen nulla ei appareat probabilis conjectura, quod Votum illud fecerit. Quia obligatio Voti, quæ voluntarie ſuſcipitur, ſine rationa-bili fundamento, adeoque irrationabiliter affirmaretur. Nemo autem tenetur obligatione, quæ nullo fundamento rationabili nititur.

2. In æquali utrimque probabilitate Votum ſervari de-bet. *Ita Azor, Vaſquez, Thyrſus Gonzalez &c.* Quia tunc non poteſt prudenter negari Votum factum fuiſſe. Deinde in dubiis tutior pars eligi debet; alioquin talis ſe exponeret periculo peccandi: nam quum detur lex cer-ta non violandi Votum; hoc ipſo, quod dubitat, an vo-verit aliquid, dubitat, an illud omittendo violet eam le-gem, ideoque peccet. Qui autem agit dubius an peccet, ſe committit periculo peccandi, & reipſa peccat. A for-tiori tenetur Voto, qui ſciens ſe poſt ſeptennium voviſſe, dubitat an habuerit intentionem ſe obligandi, vel ſuffi-cientem advertentiam. Nam actus præſumitur factus, ut fieri ſolet, ac debet, niſi contrarium conſtet; & res in dubio judicari debet a communiter contingentibus. Si quis tamen paulo poſt quam aliquid promiſit, dubitat utrum habuerit intentionem vovendi, vel ſe obligandi, an vero ſit dumtaxat ſimplex propoſitum, ordinarie præ-ſumitur non voviſſe. Quia verum Votum ordinarie fit cum tanta deliberatione, ut facile quiſque paulo poſt ejus emiſſionem poſſit illud reminiſci.

3. Certus de Voto, ſed dubius de ſolutione, tenetur illud

illud implere; nam debito certo non ſatisfit niſi per ſolutionem certam.

4. Quando ſolum dubitatur de quantitate, vel qualitate rei promiſſæ, Votum explicandum eſt ſecundum voventis intentionem, ultra quam non obligat ex Deuter. 23. *Facies ſicut promiſiſti Domino, & propria voluntate, & ore tuo locutus es.* Nam (ut ait S. Thom. 2. 2. qu. ultim. art. 4) *Obligatio voti ex voluntate procedit. Nam vovere voluntatis eſt, ut Auguſtinus dicit: in tantum ergo fertur obligatio Voti, in quantum ſe extendit voluntas, & intentio voventis.* Si de intentione non conſtet, elicienda eſt ex conjecturis, ex materia, & præſertim ex fine, quem in Voto ſpectavit; nam cauſa finalis, ſeu ratio volendi eſt menſura rei volitæ. Et ſi his inſpectis adhuc dubium manet, Votum explicandum eſt ſecundum communem, & uſitatam verborum, quibus uſus eſt, acceptationem: nam quiſque cenſetur velle facere, quod verbis in ſenſu uſitato acceptis indicat. Quod ſi non recordetur verba, quibus uſus eſt, eligi debet pars tutior. *Si dubitet quomodo ſe in vovendo habuerit, debet tutiorem viam eligere, ne ſe diſcrimini committat,* it. S. Thom. in 4. diſtinct. 38. quæſt. 1. art. 3. ad 6.

Quæſt. VI. *An Votum fictum, ſeu exterius factum ſine animo vovendi, vel ſe obligandi, peccatum ſit?*

Reſp. Affirm. Quia illa fictio, ſeu ſimulatio eſt mendacium aliquod, & vana uſurpatio nominis Dei, continens irreverentiam contra Deum. Seclusis autem contemptu, ſcandalo, injuria; non eſſe per ſe mortale docet Suarez: quia, inquit, velle præciſe proferre verba vovendi ſine volitione vovendi, non eſt gravis irreverentia, ac injuria Dei; & fictio non eſt reſpectu Dei, ſed tantum reſpectu hominum, quibus per illam poteſt fieri injuria levis. In votis tamen ſolemnibus, vel quæ fiunt in aſſumptione ſtatus religioſi, docet fictionem eſſe mortalem: quia in ea fit injuria gravis religioni, & conſequenter etiam Deo, & Eccleſiæ, & vix ſeparari poteſt a graviſſimo ſcandalo.

Quæſt. VII. *Quot modis tollitur obligatio Voti?*

Reſp. Ex communi ſententia, his. 1. Ceſſante cauſa finali, ob quam factum eſt, nam *ceſſante cauſa, ceſſat effectus*, cap. 60. *de appellat.* ſeu ceſſante cauſa finali, deficit intentio voventis, utpote deficiente proprio, ac principali motivo, & vovens non cenſetur voluiſſe promittere, & ſe obligare illa ceſſante; ut ſi jejunium per menſem voveris ad obtinendam ſanitatem patris; ſi hic moriatur, deſinis obligari.

2. Materiæ deſitione, vel mutatione notabili, ut ſi res promiſſa, antea honeſta, fiat turpis, vel indifferens, vel impeditiva majoris boni ratione novæ circumſtantiæ, aut prohibitionis, vel ſi fiat impoſſibilis. Nam Votum eſt eſſentialiter de bono meliori, & poſſibili. Item, quando

 non

non poteſt ſervari ſine gravi periculo mortis, vel gravis damni in bonis temporalibus, in ſtatu, vel honore, quod ſit accidentarium Voto, niſi conſtet ex natura Voti, vel aliter voventem voluiſſe ſe in tali eventu obligare. Nam in tali caſu materia non eſt eadem, nec voventes intendunt communiter tunc ſe obligare. Neque tunc eſt obligatio præſtandi aliquid aliud loco rei promiſſæ: quia Votum non obligat ultra intentionem voventis, quæ non eſt obligandi ſe aliud, quam ad id, quod vovet, niſi illud fuerit in hoc incluſum ſaltem virtualiter. At Voti obligatio non ceſſat ob difficultates poſtea obvenientes, quas ſi vovens prævidiſſet, non voviſſet. Nam, ut notat Leſſius, multi caſtitatem vovent, & religionem profitentur, qui tales poſtea tentationes, ac difficultates patiuntur; quas ſi prævidiſſent, vovere noluiſſent; & tamen omnium judicio non ideo deſinunt teneti Voto. Hæc enim omnia præcogitari poterant, ac debebant. Quod ſi non fecerint, ſibi imputent, & media idonea adhibeant ad hoc, ut Votum implere poſſint. Votum quippe obligat ſecundum mentem, quam vovens reipſa habuit explicite, vel implicite dum vovit, & ſecundum communem uſum, ac ſenſum prudentum. Quare voti, vel juramenti obligationem non tollit id, quod ſi antea accidiſſet, vel prævisum fuiſſet, impediret ne fieret: ſed requiritur mutatio ita notabilis, ut faciat quaſi aliud objectum, ad quod voventis intentio prudenter ex circumſtantiis præſumatur ſe non extendiſſe.

3. Irritatione, diſpenſatione, vel commutatione.

4. Defectu conditionis poſitæ, ſi Votum ſit conditionatum. Quia vovens noluit ſe obligare, niſi conditione illa poſita; & res non eſt promiſſa, niſi ſub illa conditione, ac proinde eam præſtandi obligatio ſuſpenſa eſt, donec impleatur conditio, qua poſita, ſit abſoluta.

Si vovens Voti conditionem honeſtam per dolum, fraudem, vel minas impediat, peccat contra Votum, & eo remanet obligatus. Nam Votum ſub conditione aliqua honeſta factum obligat ad rem promiſſam implendam ſub conditione illa, quæ a vovente non ſic impediatur; ideoque etiam ad illam non ſic impediendam; alioqui eſſet illuſorium. Unde ſi vovens impediat per vim, dolum, fraudem, vel minas, peccat, & Voto tenetur, perinde ac ſi conditio eveniſſet. *Ita Sanchez, Azor, & alii multi apud illum.*

Sed quid, ſi materia Voti fiat impoſſibilis ſolum, quoad aliquam partem, vel modum

Reſp. Tunc ſi commode talis materia dividi poſſit, & ſoleat, vovens tenetur ad eam partem, quam poteſt. Quia cenſetur partes illas diviſim promiſiſſe: nam voluntas cenſetur ferri in objecta ſecundum eorum naturam, & communem uſum, niſi conſtet, oppoſitum expreſſe intendiſſe. Hinc ſi non potes dare pauperibus centum, quos promiſiſti, teneris dare decem, quos potes. Si vero res pro-

promiſſa dividi nequeat, aut non ſoleat, ad nil teneris; ut ſi voveris ædificare Eccleſiam, & poſtea non habeas pecuniam ſufficientem, niſi ad ponenda fundamenta, ad nil teneris; quia partes Eccleſiæ, non diviſim, ſed collective tamquam unicum objectum cenſeris promiſiſſe, niſi contrarium expreſſe intenderis.

Quod ſi actus non poſſit fieri ſolum quoad circumſtantiam, ſeu modum, qui non fuerit intentus principaliter, nec ut conditio neceſſaria ab obligationem ſubſtantialem; tunc res promiſſa implenda eſt quoad ſubſtantiam: Quia tunc ſubſtantia actus fuit principaliter, & abſolute promiſſa: circumſtantia vero, ſeu modus, ut aliquid acceſſorium: principale autem non debet impediri per defectum acceſſorii. Sic, qui vovit jejunium in pane, & aqua, & poteſt ſolum ſervare jejunium ordinarium, ad hoc tenetur; nam jejunium, quoad ſubſtantiam principaliter vovit, modum vero illum in pane, & aqua ſolum acceſſorie. Secus ſi quis non vovit ſubſtantiam actus, niſi dependenter a tali modo, qui nequeat ſervari, ut ſæpe fit, quum modus ille notabiliter minuit difficultatem actus: nam tunc intentio actum faciendi non eſt abſoluta, ſed cum tali conditione, qua ſublata ceſſat intentio ſe obligandi, ideoque obligatio, ut ſi voviſti ire Romam equo, vel rheda, & poſtea utrumque deſit, non teneris ire pedibus.

Si vero modus, aut circumſtantia ſit ſolum poſſibilis, res autem principalis impoſſibilis, ceſſat obligatio Voti, quia non fuit intentio ſe obligandi, niſi dependenter a principali.

Cæterum ſi impoſſibilitas, aut impedimentum non ſit perpetuum, eo poſtea ſublato, Votum impleri debet: nam tunc ſolum ſuſpenditur ejus obligatio. Si vero ſit perpetuum, ceſſat omnino obligatio Voti, nec vovens tenetur in aliud commutare, niſi hoc voviſſet.

Quæſt. VIII. *Quænam Vota, & a quibus irritari poſſunt?*

„ **Nota.** Irritatio Voti eſt ablatio ejus obligationis facta nomi-
„ ne proprio ab eo, cujus poteſtati ſubjecta eſt voluntas voventis,
„ vel materia Voti. Duplex eſt, alia directa, quæ directe cadit in
„ Votum, efficitque ut Votum ſit nullum defectu conditionis, ad
„ illud requiſitæ, ſcilicet conſenſus ejus, cui voluntas voventis
„ ſubjecta eſt: alia indirecta, quæ cadit dumtaxat in materiam
„ Voti, ſeu quæ ſit tantum ratione materiæ alteri ſubjectæ rema-
„ nente Voto.

Reſp. 1. Vota omnia eorum, quorum voluntas ſubjecta eſt poteſtati dominativæ alterius, poſſunt ab eo directe irritari, nec poſtea reviviſcunt. *Ita communiter.* Quia tales ita dependent ab alio, ut ſine ejus injuria non poſſint de ſeipſis diſponere contra ejus voluntatem; ac proinde eorum Vota tacitam, ac imbibitam habent hanc conditionem: *Si ſuperior non contradixerit.* Nam nemo poteſt vovere contra jura alterius. Quare ſuperiore nolente

quia partes diverſarum Miſſarum non faciunt unam Miſſam integram: quum ad ſe invicem non ordinentur, non communicentur inter ſe, ſed disjunctæ maneant, & ſint partes diverſarum Miſſarum non conſtituentes unam in ratione Sacrificii, vel actionis ſacræ. At præcipitur auditio Miſſæ integræ. *De Lugo*, *& alii*,

2. Requiritur intentio audiendi Sacrum tamquam actionem ſacram, qua Deo ſupremus cultus defertur, & quæ ſit ſaltem implicita, ac virtualis intentio offerendi per Sacerdotem, & cum Sacerdote illud Sacrificium, ſeu communicandi ſua aſſiſtentia oblationi, Sacrificiis, orationibus & aliis actionibus ſacris. Nam per illam intentionem auditio Miſſæ debet determinari ex parte audientis ad actum Religionis, & cultum ſupremum: alioqui auditio non eſſet religioſa, qualis præcipitur: ſi enim quis intereſſet Sacro ex mera curioſitate ſpectandi, non faceret actum Religionis, nec ſervaret præceptum.

3. Requiritur præſentia corporis humana, ut patet ex verbo *Audiendi*, & ex ſenſu, ac uſu Eccleſiæ: nam ideo neceſſe eſt adire locum, in quo Miſſa celebratur. Sufficit tamen, ſi quis ex ſignis quibuſdam colligere poſſit, quid a ſacrificante agatur, ſpectata loci natura, ſitque per moralem conjunctionem pars ejus multitudinis, quæ dicitur præſens, & eſt in conſpectu Altaris. Hinc ſufficit Sacrum audire ex quovis Templi loco, ex quo poſſis ſaltem mediantibus aliis percipere quid geratur, imo ex gradibus veſtibuli, ſi prior acceſſus ſit impeditus, quamvis per accidens Sacrificans non videatur, nec audiatur.

4. Requiritur moralis, ac pia præſentia, ita ut ſit non ſolum corpore præſens, ſed etiam animo pie intentus in res divinas, ſeu in Deum ipſum per preces, oblationes Sacrificii, laudem, amorem, &c. Nam præcipitur auditio Miſſæ religioſa, qua Deus colatur. At Deus non colitur vere ſine attentione ad divina, & pia aliqua affectione: nam Deum *in ſpiritu*, *& veritate oportet adorare*, Joan. 4. Quare Concilium Tridentinum ſeſſ. 22. non permittit Sacrum fieri in privatis domibus, *niſi prius qui interſint*, *decenter compoſito corporis habitu*, *declaravint ſe mente etiam*, *ac devoto cordis affectu*, *non ſolum corpore adeſſe*. Et Clerus Gallicanus anno 1700. damnavit hanc propoſitionem: *Eccleſiæ præcepto* (audiendi Miſſam) *ſatisfit per reverentiam exteriorem*, *animo licet voluntarie in aliena*, *imo in prava cogitatione defixo*.

Hinc qui per notabilem Miſſæ partem confabulatur, vel dormit, vel res alias fixe conſiderat, vel voluntarie diſtrahitur, peccat mortaliter, niſi aliam poſtea Miſſam audire ſtatuerit. Satisfaciunt tamen, qui quoquo modo miniſtrant Sacro, etſi occupentur quærendis e ſacriſtia neceſſariis, v. gr. vino, thure, &c. Quia hæc ordinantur ad Miſſam, & fiunt in loco, qui communicat Templo, unde non cenſentur moraliter abeſſe. Item ſatisfaciunt, qui

qui occupantur pulſandis organis, vel follibus attollendis: quia hæc ordinantur ad ſolemnitatem officii, nec tollunt advertentiam ad ea, quæ in ara geruntur: qui vero notabili tempore Miſſæ confitetur, non ſatisfacit præcepto: nam caret attentione ad Miſſam requiſita, videlicet attentione ad Deum, divinave Myſteria; qualis eſſe nequit in narrandis, & inveſtigandis peccatis, eorumque circumſtantiis, & in colloquio cum Confeſſario. *Ita Suarez*, *De Lugo*, *Azor*, *&c.*

,, NOTA 1. Communiter docent non eſſe jure communi obligatio-
,, nem audiendi, aut faciendi tria Sacra die Natali Chriſti, neque
,, audiendi Sacrum feria quinta, & Sabbato, aut officium feria
,, ſexta majoris hebdomadæ.

,, NOTA 2. Circa Parochiæ frequentationem hæc habet Concil.
,, Trident. ſeſſ. 22. *Moneant* (Epiſcopi) *populum, ut frequenter*
,, *ad ſuas Parochias, ſaltem diebus Dominicis, & majoribus fe-*
,, *ſtis, accedant.* Et ſeſſ. 24. cap. 4. *Moneat Epiſcopus populum*
,, *diligenter teneri unumquemque Parochiæ ſuæ intereſſe, ubi com-*
,, *mode id fieri poteſt, ad audiendum verbum Dei.* Clerus vero
,, Gallican. ann. 1700. damnavit hanc propoſitionem: *Nullus in*
,, *foro conſcientiæ Parochiæ ſuæ intereſſe tenetur.*

,, (✠) NOTA 3. Alexander VII. anno 1659. 30. Jan. damnavit
,, propoſitiones, quæ ſequuntur: *Nullus in foro conſcientiæ Paro-*
,, *chiæ ſuæ intereſſe tenetur, nec ad annuam Confeſſionem, nec ad*
,, *Miſſas parochiales, nec ad audiendum verbum Dei, divinam le-*
,, *gem, Fidei rudimenta, morum doctrinam, quæ ibi in Cateche-*
,, *ſibus annuntiantur, & docentur.*

,, *Talem legem in hac materia neque Epiſcopi, neque Concilia*
,, *Provinciarum, vel Nationum ſancire, neque delinquentes ali-*
,, *quibus pœnis, aut Eccleſiaſticis cenſuris mulctare poſſunt.*

Quæſt. VI. *Quænam excuſant ab auditione Sacri?*

Reſp. Excuſant. 1. Impotentia non ſolum phyſica, ſed etiam moralis, quando ſcilicet audiri non poteſt ſine gravi damno, ſcandalo, vel periculo: ut conſtat ex communi interpretatione, & conſuetudine. Hinc excuſantur infirmi, quibus graviter obeſſet foras prodire. Qui tamen ex privilegio poſſunt audire, vel celebrare in oratorio domus ſuæ, ad id tenentur, Nam non habent moralem impotentiam; & præcipiens aliquid, ſimul præcipit omnia media ad illud neceſſaria tum ordinaria, tum extraordinaria, ſaltem non valde difficilia. *Ita De Lugo*. Nec univerſim verum eſt, neminem teneri uti privilegio: teneris enim uti quoties ejus uſus eſt neceſſarius ad ſervandum aliquod præceptum, quod per talem uſum ſit moraliter poſſibile.

2. Charitas, ut ſi infirmus egeat præſentia alterius. Nam (ut docet S. Bernard. in lib. de præcept. & diſp.) quod propter Charitatem introductum eſt, non obligat cum ejuſdem Charitatis diſpendio.

CA-

CAPUT III.

De Voto.

Quæſt. I. Q*Uid eſt Votum?*

Reſp. Eſt promiſſio deliberate facta Deo de bono meliori, & poſſibili. Dixi, *Deo facta*; nam Votum eſt actus latriæ ſoli Deo debitus in teſtificationem ſupremæ excellentiæ illius, ut authoris bonorum omnium, vel in ſignum gratitudinis debitæ primo, ac ſupremo Benefactori. S. Thom. 2. 2. quæſt. 88. art. 5. ad 3. ubi ait: Votum factum Sanctis ſic intelligendum eſſe, *ut ipſa promiſſio facta Sanctis, vel Prælatis, cadat ſub Voto materialiter, in quantum ſcilicet homo vovet Deo ſe impleturum, quod Sanctis, vel Prælatis promittit.* Quare promiſſio facta Sanctis eſt ſolum materia Voti, & ut ſit proprie Votum, debet ei adjungi tacite, vel expreſſe alia promiſſio, qua promittimus Deo, nos id facturos, quod promittimus Sanctis: alioqui promiſſio pertineret ſolum ad duliam.

Quæſt. II. *Quænam requiruntur ad valorem Voti?*

Reſp. Ex communi, ſequentia:

I. Volitio ſe obligandi; nam nemo ſponte ſuſcepit obligationem ſine voluntate ſe obligandi. Neque enim ad Votum ſufficit propoſitum quantumvis firmum ex c. 3. *de Voto*, ubi dicitur, in metu mortis proponens animo, quod Religionis habitum eſſet aliquando ſuſcepturus, ſi plus non eſt in Voto proceſſum, tranſgreſſorem judicari non poſſe, ſi non impleat, quod dixit. Nam propoſitum eſt ſimplex voluntas faciendi, vel omittendi aliquid; promiſſio vero ſuperaddit voluntatem ſe obligandi alteri. At ex eo, quod voluntas proponat aliquid, non hoc ipſo vult ſe obligare, nec obligatur. Sufficit autem intentio virtualis, & implicita ſe obligandi, ut quum quis ſciens Votum obligare, deliberate vovet, quamvis de hac obligatione actu non cogitet: vel ignorans voti naturam, vult tamen Votum facere, prout in ſe eſt, aut ſolitum eſt fieri, ſeu facere, quod alii faciunt, dum vovent; nam tunc virtualiter, & implicite ſe obligare vult. Idem dic de eo, qui recipit Ordinem ſacrum, ignorans illi annexum eſſe Votum caſtitatis: nam qui vult ſtatum aliquem vult virtualiter, & implicite onera illi ſtatui annexa. Neque requiritur, ut dicatur expreſſe: *Promitto, voveo, me obligo, &c.* ſed ſatis eſt, quod hoc dicatur æquivalenter, & implicite, etiam interius. Ut ſi dicas cum intentione te obligandi: *Domine, redde mihi ſanitatem, & vivam caſte*: vel *Si convaluero, dabo talem Eleemoſynam.* E contra verbum *Promitto*, niſi adſit intentio vovendi, ſignificat ſimplex propoſitum, ut patet in actu contritionis, quo aliqui promittunt fugam peccati, nec tamen vovent.

II.

II. Advertentia, & deliberatio, qualis ſufficit ad culpam mortalem directe voluntariam. Quia votum eſt actus ſimpliciter humanus, in ſe liber, tanquam in hominis arbitrio de ſe relictus, ex cap. 6. *de Voto*, ubi dicitur, quod *univerſis liberum ſit arbitrium in vovendo*. Præterea nemo cenſetur ſibi obligationem ex genere ſuo gravem imponere, niſi plene advertat, quid agat. Quare ſi quis ex ſubito animi motu lingua mentem præveniente dicat: *Voveo*, non obligatur.

Talis autem deliberatio ſufficit ad Votum; nam deliberatio, quæ ſufficit ad ligandum ſe reatu æternæ damnationis, ſufficit etiam ad ſe ligandum Deo vinculo promiſſionis.

Item valet Votum temere, & imprudenter, imo illicite, puta cum inani gloria factum, modo finis malus non redundet in ipſam materiam. Nam ad valorem Voti ſufficit, ut ſit de re meliori, & poſſibili, & fiat cum ſufficienti cognitione, ac libertate. Hinc patet, omnes, & ſolos rationis uſu præditos, & ſufficientis deliberationis capaces, poſſe vovere in materia ſibi licita ex cap. 2. *de Voto*.

III. Requiritur, ut promiſſio ſit voluntaria. Nam Votum eſt actus moralis, ac liber, quo Deus colitur. Quare nullum eſt Votum factum ex errore circa rei promiſſæ ſubſtantiam; quum talis error impediat, ne objectum ſit cognitum, ac proinde ne ſit volitum. Idem dic de Voto ſimplici facto ex errore circa cauſam finalem: quia cenſetur factum ſub tacita conditione, ſi cauſa finalis ſubſiſtat, & quia ſublato motivo volendi non eſt volitio. Hinc ſi voveris jejunium pro ſalute patris, quem falſo putabas ægrotare, non valet Votum. At valet Votum, ſi error ſit dumtaxat circa aliquam circumſtantiam non mutantem notabiliter rem promiſſam; ut ſi voveris caſtitatem, falſo putans eſſe ſervatu facilem; vel circa cauſam ſolum impulſivam; ut ſi voveris dare eleemoſynam Petro pauperi pro aliis, quia falſo putas eſſe pium. Nam talis error non impedit conſenſum abſolutum circa ſubſtantialia. Votum vero ſolemne non irritatur per errorem, vel dolum circa motivum extrinſecum: tum quia per illum non irritatur matrimonium carnale, ergo nec ſpirituale cum Chriſto: tum quia qui ſtatum aliquem aſſumit, cenſetur velle abſolute illum aſſumere, etiamſi intercedat error, vel dolus, qui non ſit circa ſubſtantialia.

Item ſecundum communem ſententiam, metus gravis injuſte incuſſus ad extorquendum Votum, irritat quodvis Votum, vel jure naturali, eo quod Deus non acceptet Vota injurioſe extorta, quum nemo probus promiſſionem ſibi tali modo factam acceptaret, & ne det occaſionem injuſtæ coactioni: vel ſaltem jure canonico ex cap. 1. *De his, quæ vi &c.* Nam licet ibi agatur ſolum de ſuſceptione, & profeſſione Religionis, tamen ſic receptum

ptum eſt, ut etiam extendatur ad Votum ſimplex: ita ut ſaltem uſu, & conſuetudine Vota quælibet ex metu gravi facta, irrita ſint. Sed quia hoc non eſt omninò certum de Votis ſimplicibus, nam Suarez, & alii diſſentiunt; ideo in praxi tutior pars eſt, vel Votum ſervaſe, vel petere diſpenſationem. Porro certum eſt valere Votum etiam ſolemne, factum ex metu ſponte ſuſcepto, ut naufragii, mortis, pœnæ æternæ &c. c. 17. *De Regular.* vel ex metu juſte incuſſo: quia tunc Votum eſt ſimpliciter voluntarium, & nulla intervenit injuria. Valet etiam quodvis Votum ex metu levi, etſi injuſte incuſſo; quia non irritatur ab Eccleſia, & eſt ſufficienter voluntarium; ſibique vovens imputare debet, quod tali metui ceſſerit.

IV. Ut ſit de meliori bono, id eſt de eo, quod omnibus ſpectatis ad ſalutem utilius, & Deo gratius eſt, quam directe oppoſitum, ſeu negatio illius. Quia Votum debet eſſe gratum Deo, quum ſit actus, quo colitur; & quia promiſſio, ſeu pollicitatio alteri oblata non parit obligationem, niſi ab eo acceptetur; at non poteſt Deo placere, nec ab eo acceptari voluntas ſe obligandi ad relinquendum id, quod melius eſt, & ipſi gratius. Imo hoc eſt illicitum, & contra reverentiam Deo debitam, quia offertur ei aliquid, quod ei placere nequit: quod eſt illi quodam modo illudere, niſi ignorantia excuſet.

Hinc invalidum eſt Votum 1. De Matrimonio contrahendo, quia melior eſt Cœlibatus. Si tamen Matrimonium judicaretur remedium voventi neceſſarium ad vitandam incontinentiam, juxta multos valeret Votum, quia melius eſt nubere, quam uri, 1. Corinth. 7. Idem dicunt, ſi quis voveret pauperculam, vel perditam uxorem ducere. 2. De re illicita, quæ promiſſio eſt mortalis contra Religionem, ob gravem irreverentiam contra Deum: nam promittere Deo rem ipſi ingratam, eſt ei minari. Idque juxta Suarez, Leſſium, Reginald. etiamſi res illa ſit ſolum venialiter mala, & ut talis cognoſcatur a vovente; quia eſt facto attribuere Deo approbationem peccati ſaltem venialis, & innuere Deo placere peccatum, eoque coli; quod eſt graviter injurioſum Deo, & directe repugnat ejus ſummæ ſanctitati, ac bonitati. 3. De re optima, ſed ad obtinendam rem malam, vel ad gratias agendas pro re mala obtenta, v. gr. vindicta, non autem præciſe pro bono effectu ſecuto ex peccato. Nam Deus non acceptat aliquid, ut ſit author peccati, & illud promoveat, vel in gratiarum actionem pro eo, quaſi fuerit author peccati: nam eſſe authorem peccati, etſi venialis, repugnat bonitati, ac ſanctitati divinæ. Valet tamen Votum de actione bona ſub conditione turpi adjecta in ejus odium, ut de eleemoſyna danda ſi peccaveris; quia quod directe promittitur, eſt bonum melius, & ordinatur ad actum bonum, nempe in odium, & vindictam peccati, ſi committatur. 4. De re, quæ omni-

omnibus ſpectatis eſt indifferens: nam nil confert ad cultum Dei, nec ei placet. Imo tale Votum eſt cultus vanus, ac ſuperfluus, ideoque peccatum ſaltem veniale. Ut autem res indifferens fiat honeſta, debet non ſolum referri ad finem honeſtum, ſed etiam ex ſe, vel ex circumſtantiis eſſe apta ad finem illum conſequendum, quum relatio extrinſeca rem non immutet. Igitur ſuperſtitioſum, & nullum eſt Votum non edendi capita animalium in honorem S. Joannis Baptiſtæ, vel carnes aſſas in honorem S. Laurentii. Porro executio Voti illiciti continet eamdem malitiam, quam ejus emiſſio; quia executio ex obligatione Voti, eſt Voti facti approbatio.

V. Ut ſit de bono poſſibili. Nam inepta, & illuſoria eſſet promiſſio rei, quæ præſtari non poſſet; & nemo obligari poteſt ad impoſſibile. Hinc irritum eſt Votum numquam peccandi venialiter, etiam cum deliberatione imperfecta. Nam hoc ita impoſſibile eſt in hac vita cum auxiliis ordinariis, ut numquam vitentur omnia peccata venialia ſine ſpeciali privilegio, ex Concil. Trident. ſeſſ. 6. can. 23. Votum autem requirit, ut quod promittitur, prævideatur eſſe faciendum, & fieri poſſe moraliter. Docent tamen valere Votum nunquam peccandi ex propoſito, & perfecta deliberatione, quia hoc eſt poſſibile cum divina gratia abſque privilegio; & tale Votum a viris ſanctis, & doctis quandoque factum legimus.

VI. Ut vovens non ſit jure poſitivò inhabilis ad vovendum.

„ NOTA. Laudabiliter poſſe voveri Deo aliquid, ad quod jam „ obligamur; & per tale Votum novum vinculum induci eſt omnino „ certum, inquit Leſſius, tum ex perpetuo uſu Eccleſiæ, ubi „ vovetur non ſolum abſtinentia a nuptiis, ſed etiam abſtinentia „ ab omni voluptate illicita extra matrimonium, quæ omnibus „ eſt præcepta. Tum quia opera præcepta ſunt Deo gratiſſima: „ ergo poſſunt illi promitti: & hæc promiſſio novam obligationem „ affert: nam debitor poteſt ſe pluribus nominibus ad idem obſtringere, „ ſicut creditor pluribus titulis poteſt idem exigere a „ debitore. Quare violatio talis Voti duplicem habet malitiam, „ unam contra præceptum, & alteram contra religionem ob Votum.

Quæſt. III. *Quotuplex eſt Votum?*

Reſp. Dividitur 1. in reale, perſonale, & mixtum. Votum reale eſt, quo promittitur pecunia, vel res pretio æſtimabilis, quæ actio voventis non ſit. Perſonale eſt, quo promittitur actio perſonalis, aut omiſſio ipſius voventis, ut Votum caſtitatis. Mixtum eſt quo promittitur & actio, vel omiſſio perſonalis, & aliquid pretio æſtimabile ab ea diſtinctum, ut ſi voveas ire ad B. Virginem Lauretanam, ibique munus offerre. 2. In temporale, quod eſt ad certum tempus; & perpetuum, quod cenſetur fieri, quum nullus eſt obligationi conſtitutus finis, ut ſi dixeris: Voveo deinceps caſtitatem. 3. In abſolutum,

quod

quod ſit ſine conditione; & conditionatum, quod fit ſub aliqua conditione, v. g. Voveo eleemoſynam, ſi pater convaluerit: unde non obligat, niſi poſita conditione; ſed ea poſita ſtatim obligat, quia obligatio deſinit eſſe ſuſpenſa. Porro nullum eſt Votum factum ſub conditione repugnante naturæ, & ſubſtantiæ Voti, vel rei promiſſæ, ut ſi profitearis Religionem, ea conditione, ut aliquid proprium retineas. 4. In ſolemne, quod ab Eccleſia approbatum, & abſolute, ac in perpetuum acceptatum eſt; & ſimplex, quod emittitur abſque acceptatione Eccleſiæ, ſaltem in perpetuum.

Quæſt. IV. *An, quomodo, quos, & quando Votum obligat?*

Reſp. Obligatio Voti ex ſuo genere gravis eſt, ita ut ejus violatio in materia gravi ſit mortalis. Ita omnes. Conſtat 1. ex Pſalm. 49. *Redde Altiſſimo Vota tua.* Et Eccleſ. 5. *Si quid voviſti Deo, ne moreris reddere: diſplicet enim ei infidelis, & ſtulta promiſſio, ſed quodcumque voveris, redde.* Et 1. ad Timoth. 5. de viduis, quæ continentiæ Votum violaverunt, dicitur: *Habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt.* 2. Ex traditione, & ſenſu Eccleſiæ. 3. Ex cap. 6. de Voto. *Licet univerſis liberum ſit arbitrium in vovendo, uſque adeo tamen ſolutio neceſſaria eſt poſt votum, ut ſine proprio ſalutis diſpendio alicui non liceat reſilire.* 4. Quia hæc obligatio pertinet ad graviſſimam virtutem religionis, qua quis tenetur reddere Deo obſequium promiſſum, & ab eo acceptatum; ideoque ſpecialiter ipſi debitum. *Maxime debet homo Deo fidelitatem, tum ratione dominii, tum etiam ratione beneficii ſuſcepti; & ideo maxime obligatur homo ad hoc, quod impleat vota Deo facta: Hoc enim pertinet ad fidelitatem, quam homo debet Deo. Fractio autem voti eſt quædam infidelitatis ſpecies; unde Salomon rationem aſſignat, quare ſint vota reddenda; quia diſplicet Deo infidelis promiſſio,* ita S. Thom. 2. 2. quæſt. 88. art. 3. Præterea violatio fidei Deo datæ in re gravi continet gravem irreverentiam in Deum, propter ſummam ejus majeſtatem. Hinc S. Auguſt. epiſt. 127. alias 45. ait: *Quia jam voviſti, jam te obſtrinxiſti, aliud tibi facere non licet. Prius quam eſſes voti reus, liberum fuit: quamvis non ſit gratulabunda libertas, qua fit, ut non debeatur, quod cum lucro redditur. Nunc vero quia tenetur apud Deum ſponſio tua, non te ad magnam juſtitiam invito, ſed a magna iniquitate deterreo.*

Materia autem illa Voti eſt gravis, de qua poſſet dari præceptum ſub mortali obligans: ſeu quæ per ſe, vel ex circumſtantiis notabiliter conducit ad honorem Dei, vel ſpiritualem utilitatem voventis. Hinc qui ſemel non implet Votum jejunandi, confitendi, vel audiendi Sacrum &c. peccat mortaliter, quum hæc materia gravis ſit, & ſufficiens ad mortale in præcepto Eccleſiæ.

Vo-

Votum tamen ex communi, aut fere communi ſententia, obligat ſolum ſub veniali in re levi. Quia Votum eſt quædam lex privata, quam quis imponit, & ſpecies quædam pacti: lex autem, & pactum non imponunt obligationem niſi proportionatam materiæ. Deinde omiſſio fidelitatis, & juſtitiæ in re parvi momenti non cenſetur gravis injuria, & offenſa. Præterea res ex omni parte levis non eſt capax obligationis gravis; nec pendet a voluntate hominis obligationem gravem alligare rei, quæ non eſt capax illius, nec Deus videtur acceptare talem obligationem irrationabilem. Unde qui voviſſet ſingulis diebus anni dare unum aſſem pauperibus, peccaret ſolum venialiter ſemel, aut bis omittendo. Secus, ſi decreviſſet non implere Votum, quia materia talis Voti collective ſumpta gravis eſt.

Porro non pauci docent voventem poſſe in re gravi ſe obligare ſolum ſub veniali, ſi expreſſe velit, (exceptis votis ſtatus religioſi, quæ ſunt per ſe vota graviter in perpetuum obligantia, & niſi Eccleſia aliter ſtatuerit): tum quia quum obligatio voti voluntarie aſſumatur, pendet a voluntate voventis, nec ex lege divina oritur, niſi dependenter a voluntate voventis: tum quia votum eſt lex privata, quam vovens libere ſibi imponit; legiſlator autem poteſt in materia gravi velle tantum ſe obligare ſub veniali. Conſtat autem voventem rem gravem obligari ſub mortali, niſi expreſſe voluerit ſe obligare ſolum ſub veniali: nam quiſque cenſetur ſe accommodare capacitati materiæ, & uſui communi, niſi conſtet aliud expreſſe intendiſſe.

Cæterum violatio Voti præter malitiam irreligioſæ perfidiæ, & infidelitatis erga Deum, involvit deformitatem ſacrilegii, & ſaltem ſecundum quamdam eminentiam: quia per voti violationem id, quod fuit Deo per promiſſionem dicatum, ei denegatur.

Reſp. 2. Quando non conſtat de alia ſpeciali voventis intentione, non aliter obligat Votum in quavis materia, quam ſi eſſet lex de ea re a Deo, vel ab Eccleſia lata. Quia Votum eſt quædam lex, quam homo ſibi imponit circa materiam illam promiſſam: imo fit communiter juxta hanc intentionem. Hinc Votum jejunandi, audiendi Sacrum, obligat ad modum præcepti Eccleſiaſtici de eadem re, ideoque eodem modo ſervandum. Et vovens excuſatur a talis voti impletione in iis circumſtantiis, in quibus excuſaretur a præcepto Eccleſiæ, niſi contrarium expreſſe, vel virtualiter intenderit.

Reſp. 3. Ex communi ſententia, Votum perſonale ſolum voventem obligat, nec per alium impleri poteſt: quia res promiſſa eſt propria actio, vel omiſſio voventis, non alterius. Hinc ſi non poſſit illud per ſe exequi, non tenetur alium ſubſtituere, niſi id expreſſe intenderit. Votum vero reale obligat voventem ad perſolvendum per

alium de propriis bonis, ſi per ſe ipſum implere nequeat; quia res promiſſa eſt bonum temporale voventis, quod poteſt ejus nomine per alium tradi. Item hæredes, ſecundum omnes, tenentur exequi Vota realia defuncti, ſecundum vires hæreditatis, ſalva legitima hæredis neceſſarii, ex cap. 6. *de teſtament.* & l. 2. §. *de pollicit.* Nam hæres debita bonis annexa ſolvere tenetur ex juſtitia, ratione rei acceptæ cum tali onere, & ex contractu implicite inito per acceptationem hæreditatis: hæreditatem enim adeundo, ſicut commoda ejus, & omnia jura defuncti acquirit, ita etiam debita, & onera realia bonis annexa in ſe ſuſcipit. Bona autem Deo promiſſa, ſunt ipſi ſpeciali jure debita. Quod ſi ſint plures hæredes, quiſque tenetur pro rata, juxta portionem hæreditatis, quæ ei obtigit, niſi res debita, & legata poſſideatur ab uno, vel obligatio ſit individua.

Idem eſt de Voto mixto quoad partem, qua perſonale eſt, ac de Voto perſonali, & quoad partem, qua reale eſt, ac de Voto reali; quum ſit vere perſonale quoad unam partem: & reale quoad aliam. Hinc obligat hæredes non qua parte eſt perſonale, ſed qua parte eſt reale: ut ſi quis peregrinationem, & ſtatuam argenteam vovit, tenetur hæres ad ſtatuam dandam, non item ad peregrinationem, niſi eam promiſerit, aut hac lege hæres inſtitutus fuerit.

Qui autem vovit factum alterius, tenetur curare, quantum poteſt, ut alter impleat: hoc enim cenſetur intendiſſe. Iſte alter tamen nullatenus ad id tenetur, niſi conſenſerit: nam Votum obligat eum ſolum, qui promiſit. Hinc liberi non obligantur Votis parentum eos religioni devoventium, niſi ea rata habuerint, cap. 14. *de Regul.* Si vero populus vovit feſtum, vel jejunium conſentiente Epiſcopo, ad hoc tenentur poſteri, non vi Voti, ſed ex præcepto Epiſcopi approbantis, & ita implicite præcipientis illud feſtum, aut jejunium.

Reſp. 4. Impleri debet Votum tempore a vovente præfinito: nam promiſit rem tali tempore, unde illam tunc reddere tenetur. Hinc, qui vovit jejunium tali die, peccat mortaliter, ſi eo die non jejunet, perinde ac ſi die ab Eccleſia ſtatuto non jejunaret, quamvis proponeret alio die jejunare. Quod ſi ex impotentia, vel negligentia Votum tempore præfinito non impleatur, debet poſtea impleri, niſi ex intentione voventis, aut Voti natura, res promiſſa ſit affixa certo diei in devotionem illius ad honorem Sancti, vel myſterii, cujus tunc memoria celebratur: ut ſi quis voverit jejunium vigilia alicujus Sancti principaliter in illius honorem: tunc enim obligatio cum die extinguitur, quia tunc intentio fuit ſe obligandi ad actum, hoc tempore faciendum, non alio, & res promiſſa eſt dependenter ab hoc tempore, ac per modum unius. Quando autem tempus non ipſius tempo-

ris

ris intuitu, & devotione conſtitutum eſt, cenſetur adjici, ut terminus non ad finiendam obligationem, ſed ultra quem non ſit differenda; & ſic ſtatim poſtea impleri debet. Nam quum voveris non ultra eam diem differre, es ſemper in mora differendo, & teneris ſemper implere; quia perſeverat debitum, quoad ſubſtantiam, duaſque obligationes contraxiſti; unam faciendi opus, alteram faciendi tali tempore: unde hac non impleta, manet illa principalior, quæ ſemper urget.

Si vero nullo definito tempore abſolute voveris, teneris Votum exequi, quamprimum commode, & recte potes judicio prudenti. Nam ſtatim moraliter loquendo exigitur a Deo, ut Deuter. 23. *Quum votum voveris Domino, non tardabis reddere: quia requiret illud Dominus. Et ſi moratus fuerit, reputabitur tibi in peccatum.* Et Eccleſ. 5. *Si quid voviſti Deo, ne moreris reddere.* Deinde res abſolute, & ſine dilatione promiſſa ſtatim debita eſt, ex l. 14. §. *de regul. jur. In omnibus obligationibus, in quibus dies non ponitur, præſenti die debetur.* Igitur culpabilis eſt omnis mora, quæ rationabili cauſa non cohoneſtatur. Non eſt tamen continuo mortale differre ad valde breve tempus, modo Votum brevi poſtea perſolvi queat. Nam poteſt eſſe materiæ parvitas in mora illa, ſicut in aliis rebus. Hæc omnia communem doctrinam continent.

Porro ſi Votum fuerit negativum, ſeu de omiſſione, toties peccatur, quoties ſit actio omittenda: quia Votum illud inſtar præcepti negativi obligat pro toto tempore, pro quo factum eſt, & omnis omnino omiſſio promiſſa eſt.

Sed an vovens, votum implere ante tempus a ſe præfinitum tenetur ob impedimentum futurum?

Reſp. 1. Quando opus vovetur ut proprium onus certi diei, ſeu temporis, ex communi ſententia non tenetur vovens prævenire, etiamſi prævideat impedimentum pro illo die. Quia non vovit actum, niſi tali die faciendum: unde ante illum non obligat Votum. Idem dic, quando terminus, ſeu dies additur non ſolum ad differendam executionem, ſed etiam ad ſuſpendendam obligationem uſque ad talem terminum: quia res non cenſetur promiſſa ante illum, nec vovens intendit ſe obligare niſi tali die.

Reſp. 2. Quando terminus ſolum ponitur ad differendam ſolutionem, & non ad ſuſpendendam obligationem, tunc ex communi ſententia vovens tenetur Votum perſolvere ante terminum, ſi prævideat impedimentum pro illo futurum; quia tunc Votum ſtatim ac ſit, obligat abſolute, ut intra terminum deſignatum opus fiat. Unde obligat determinate pro illo toto tempore, pro ſingulis vero partibus, quaſi disjunctive. Et ideo vovens tenetur abſolute implere Votum in aliqua parte hujus temporis. Ergo ſi prævidet futurum eſſe impedimentum in poſteriori parte

te temporis, tenetur in priori facere, quod eſt prævenire terminum. Et alioqui contra promiſſionem dilatio fieret ultra tempus præfinitum. Item licet terminus temporis ſit conſtitutus ad finiendam ſolutionem, ſi opus promiſſum non eſt proprium onus alicujus determinatæ partis totius temporis, uſque ad illum terminum, tenetur vovens implere Votum ante terminum illum, ſi ante illum impedimentum prævideat: ut ſi quis vovit jejunare ſex dies menſis, non deſignando illos, limitando tamen obligationem ad menſem, ita ut cum illo extingvatur in omni eventu; tunc ſi prævideat futurum, ut poſt decimum diem menſis jejunare nequeat, tenetur in prioribus diebus totum Votum implere, & ita prævenire terminum: quia tunc totum tempus menſis eſt tempus abſolutæ obligationis, quæ debet impleri in parte ejus poſſibili. Quæ omnia confirmantur exemplo præceptorum, v. gr. confitendi ſingulis annis. Ita Suarez, addens teneri voventem in omnibus caſibus vitare impedimentum, ut Votum ſuum tempore promiſſo impleri poſſit: nam Votum obligat ſaltem implicite ad non ponendum impedimentum, quum hoc ſit neceſſarium ad implendam rem expreſſe promiſſam: alioqui obligatio Voti eſſet inefficax, & inanis.

Quæſt. V. *Quid dicendum in dubio circa Votum?*

Reſp. Sequentia. 1. Nullus tenetur Voto, de cujus emiſſione dubitat, ſi poſt diligens examen nulla ei appareat probabilis conjectura, quod Votum illud fecerit. Quia obligatio Voti, quæ voluntarie ſuſcipitur, ſine rationabili fundamento, adeoque irrationabiliter affirmaretur. Nemo autem tenetur obligatione, quæ nullo fundamento rationabili nititur.

2. In æquali utrimque probabilitate Votum ſervari debet. *Ita Azor, Vaſquez, Thyrſus Gonzalez &c.* Quia tunc non poteſt prudenter negari Votum factum fuiſſe. Deinde in dubiis tutior pars eligi debet; alioquin talis ſe exponeret periculo peccandi: nam quum detur lex certa non violandi Votum; hoc ipſo, quod dubitat, an voverit aliquid, dubitat, an illud omittendo violet eam legem, ideoque peccet. Qui autem agit dubius an peccet, ſe committit periculo peccandi, & reipſa peccat. A fortiori tenetur Voto, qui ſciens ſe poſt ſeptennium voviſſe, dubitat an habuerit intentionem ſe obligandi, vel ſufficientem advertentiam. Nam actus præſumitur factus, ut fieri ſolet, ac debet, niſi contrarium conſtet; & res in dubio judicari debet a communiter contingentibus. Si quis tamen paulo poſt quam aliquid promiſit, dubitat utrum habuerit intentionem vovendi, vel ſe obligandi, an vero ſit dumtaxat ſimplex propoſitum, ordinarie præſumitur non voviſſe. Quia verum Votum ordinarie fit cum tanta deliberatione, ut facile quiſque paulo poſt ejus emiſſionem poſſit illud recordari.

3 Certus de Voto, ſeu dubius de ſolutione, tenetur illud

illud implere; nam debito certo non ſatisfit niſi per ſo-lutionem certam.

4. Quando ſolum dubitatur de quantitate, vel qualitate rei promiſſæ, Votum explicandum eſt ſecundum voventis intentionem, ultra quam non obligat ex Deuter. 23. *Facies ſicut promiſiſti Domino, & propria voluntate, & ore tuo locutus es.* Nam (ut ait S. Thom. 2. 2. qu. ultim. art. 4) *Obligatio voti ex voluntate procedit. Nam vovere voluntatis eſt, ut Auguſtinus dicit: in tantum ergo fertur obligatio Voti, in quantum ſe extendit voluntas, & intentio voventis.* Si de intentione non conſtet, elicienda eſt ex conjecturis, ex materia, & præſertim ex fine, quem in Voto ſpectavit; nam cauſa finalis, ſeu ratio volendi eſt menſura rei volitæ. Et ſi his inſpectis adhuc dubium manet, Votum explicandum eſt ſecundum communem, & uſitatam verborum, quibus uſus eſt, acceptationem: nam quiſque cenſetur velle facere, quod verbis in ſenſu uſitato acceptis indicat. Quod ſi non recordetur verba, quibus uſus eſt, eligi debet pars tutior. *Si dubitet quomodo ſe in vovendo habuerit, debet tutiorem viam eligere, ne ſe diſcrimini committat*, it. S. Thom. in 4. diſtinct. 38. quæſt. 1. art. 3. ad 6.

Quæſt. VI. *An Votum fictum, ſeu exterius factum ſine animo vovendi, vel ſe obligandi, peccatum ſit?*

Reſp. Affirm. Quia illa fictio, ſeu ſimulatio eſt mendacium aliquod, & vana uſurpatio nominis Dei, continens irreverentiam contra Deum. Seclusis autem contemptu, ſcandalo, injuria; non eſſe per ſe mortale docet Suarez: quia, inquit, velle præciſe proferre verba vovendi ſine volitione vovendi, non eſt gravis irreverentia, ac injuria Dei; & fictio non eſt reſpectu Dei, ſed tantum reſpectu hominum, quibus per illam poteſt fieri injuria levis. In votis tamen ſolemnibus, vel quæ ſunt in aſſumptione ſtatus religioſi, docet fictionem eſſe mortalem: quia in ea fit injuria gravis religioni, & conſequenter etiam Deo, & Eccleſiæ, & vix ſeparari poteſt a graviſſimo ſcandalo.

Quæſt. VII. *Quot modis tollitur obligatio Voti?*

Reſp. Ex communi ſententia, his. 1. Ceſſante cauſa finali, ob quam factum eſt, nam *ceſſante cauſa, ceſſat effectus*, cap. 60. *de appellat.* ſeu ceſſante cauſa finali, deficit intentio voventis, utpote deficiente proprio, ac principali motivo, & vovens non cenſetur voluiſſe promittere, & ſe obligare illa ceſſante; ut ſi jejunium per menſem voveris ad obtinendam ſanitatem patris; ſi hic moriatur, deſinis obligari.

2. Materiæ deſitione, vel mutatione notabili, ut ſi res promiſſa, antea honeſta, fiat turpis, vel indifferens, vel impeditiva majoris boni ratione novæ circumſtantiæ, aut prohibitionis, vel ſi fiat impoſſibilis. Nam Votum eſt eſſentialiter de bono meliori, & poſſibili. Item, quando

 non

non poteſt ſervari ſine gravi periculo mortis, vel gravis damni in bonis temporalibus, in ſtatu, vel honore, quod ſit accidentarium Voto, niſi conſtet ex natura Voti, vel aliter voventem voluiſſe ſe in tali eventu obligare. Nam in tali caſu materia non eſt eadem, nec voventes intendunt communiter tunc ſe obligare. Neque tunc eſt obligatio præſtandi aliquid aliud loco rei promiſſæ: quia Votum non obligat ultra intentionem voventis, quæ non eſt obligandi ſe aliud, quam ad id, quod vovet, niſi illud fuerit in hoc incluſum ſaltem virtualiter. At Voti obligatio non ceſſat ob difficultates poſtea obvenientes, quas ſi vovens prævidiſſet, non voviſſet. Nam, ut notat Leſſius, multi caſtitatem vovent, & religionem profitentur, qui tales poſtea tentationes, ac difficultates patiuntur; quas ſi prævidiſſent, vovere noluiſſent; & tamen omnium judicio non ideo deſinunt teneri Voto. Hæc enim omnia præcogitari poterant, ac debebant. Quod ſi non fecerint, ſibi imputent, & media idonea adhibeant ad hoc, ut Votum implere poſſint. Votum quippe obligat ſecundum mentem, quam vovens reipſa habuit explicite, vel implicite dum vovit, & ſecundum communem uſum, ac ſenſum prudentum. Quare voti, vel juramenti obligationem non tollit id, quod ſi antea accidiſſet, vel prævisum fuiſſet, impediret ne fieret: ſed requiritur mutatio ita notabilis, ut faciat quaſi aliud objectum, ad quod voventis intentio prudenter ex circumſtantiis præſumatur ſe non extendiſſe.

3. Irritatione, diſpenſatione, vel commutatione.

4. Defectu conditionis poſitæ, ſi Votum ſit conditionatum. Quia vovens noluit ſe obligare, niſi conditione illa poſita; & res non eſt promiſſa, niſi ſub illa conditione, ac proinde eam præſtandi obligatio ſuſpenſa eſt, donec impleatur conditio, qua poſita, ſit abſoluta.

Si vovens Voti conditionem honeſtam per dolum, fraudem, vel minas impediat, peccat contra Votum, & eo remanet obligatus. Nam Votum ſub conditione aliqua honeſta factum obligat ad rem promiſſam implendam ſub conditione illa, quæ a vovente non ſic impediatur; ideoque etiam ad illam non ſic impediendam; alioqui eſſet illuſorium. Unde ſi vovens impediat per vim, dolum, fraudem, vel minas, peccat, & Voto tenetur, perinde ac ſi conditio eveniſſet. *Ita Sanchez, Azor, & alii multi apud illum.*

Sed quid, ſi materia Voti fiat impoſſibilis ſolum, quoad aliquam partem, vel modum

Reſp. Tunc ſi commode talis materia dividi poſſit, & ſoleat, vovens tenetur ad eam partem, quam poteſt. Quia cenſetur partes illas diviſim promiſiſſe: nam voluntas cenſetur ferri in objecta ſecundum eorum naturam, & communem uſum, niſi conſtet, oppoſitum expreſſe intendiſſe. Hinc ſi non potes dare pauperibus centum, quos promiſiſti, teneris dare decem, quos potes. Si vero res pro-

promiſſa dividi nequeat, aut non ſoleat, ad nil teneris; ut ſi voveris ædificare Eccleſiam, & poſtea non habeas pecuniam ſufficientem, niſi ad ponenda fundamenta, ad nil teneris; quia partes Eccleſiæ, non diviſim, ſed collective tamquam unicum objectum cenſeris promiſiſſe, niſi contrarium expreſſe intenderis.

Quod ſi actus non poſſit fieri ſolum quoad circumſtantiam, ſeu modum, qui non fuerit intentus principaliter, nec ut conditio neceſſaria ab obligationem ſubſtantialem; tunc res promiſſa implenda eſt quoad ſubſtantiam: Quia tunc ſubſtantia actus fuit principaliter, & abſolute promiſſa: circumſtantia vero, ſeu modus, ut aliquid acceſſorium: principale autem non debet impediri per defectum acceſſorii. Sic, qui vovit jejunium in pane, & aqua, & poteſt ſolum ſervare jejunium ordinarium, ad hoc tenetur; nam jejunium, quoad ſubſtantiam principaliter vovit, modum vero illum in pane, & aqua ſolum acceſſorie. Secus ſi quis non vovit ſubſtantiam actus, niſi dependenter a tali modo, qui nequeat ſervari, ut ſæpe fit, quum modus ille notabiliter minuit difficultatem actus: nam tunc intentio actum faciendi non eſt abſoluta, ſed cum tali conditione, qua ſublata ceſſat intentio ſe obligandi, ideoque obligatio, ut ſi voviſti ire Romam equo, vel rheda, & poſtea utrumque deſit, non teneris ire pedibus.

Si vero modus, aut circumſtantia ſit ſolum poſſibilis, res autem principalis impoſſibilis, ceſſat obligatio Voti, quia non fuit intentio ſe obligandi, niſi dependenter a principali.

Cæterum ſi impoſſibilitas, aut impedimentum non ſit perpetuum, eo poſtea ſublato, Votum impleri debet: nam tunc ſolum ſuſpenditur ejus obligatio. Si vero ſit perpetuum, ceſſat omnino obligatio Voti, nec vovens tenetur in aliud commutare, niſi hoc voviſſet.

Quæſt. VIII. *Quænam Vota, & a quibus irritari poſſunt?*

„ Nota. Irritatio Voti eſt ablatio ejus obligationis facta nomine proprio ab eo, cujus poteſtati ſubjecta eſt voluntas voventis, vel materia Voti. Duplex eſt, alia directa, quæ directe cadit in Votum, efficitque ut Votum ſit nullum defectu conditionis, ad illud requiſitæ, ſcilicet conſenſus ejus, cui voluntas voventis ſubjecta eſt: alia indirecta, quæ cadit dumtaxat in materiam Voti, ſeu quæ fit tantum ratione materiæ alteri ſubjectæ remanente Voto.

Reſp. 1. Vota omnia eorum, quorum voluntas ſubjecta eſt poteſtati dominativæ alterius, poſſunt ab eo directe irritari, nec poſtea reviviſcunt. *Ita communiter*. Quia tales ita dependent ab alio, ut ſine ejus injuria non poſſint de ſeipſis diſponere contra ejus voluntatem; ac proinde eorum Vota tacitam, ac imbibitam habent hanc conditionem: *Si ſuperior non contradixerit*. Nam nemo poteſt vovere contra jura alterius. Quare ſuperiore nolente

voluntatem ſubditi obligari, ceſſabit obligatio ob defectum conditionis. Quamdiu tamen non irritatur Votum, ſervari debet: quia licet non ſit firmum, eſt tamen validum donec ſuperior contradicat, ex cap. *Monacho*, 20. q. 4. ubi Votum a Religioſo ſine conſenſu ſuperioris factum dicitur ſolum frangendum, hoc eſt irritandum, ergo ſupponitur validum. Quare in hujuſmodi Votis non includitur hæc conditio affirmativa: *Si Superior conſenſerit*; ſed negativa, *niſi Superior contradixerit*, *vel dum Superior non contradixerit*, ut notat Sanchez.

Hinc ex communi ſententia, 1. omnia Vota impuberum, etiam implenda tempore pubertatis, poſſunt directe irritari a patre, vel in ejus defectum ab avo paterno, aut tutore, ut qui vices patris gerit; non tamen a matre, niſi ſit tutrix. Ratio eſt diſpoſitio Juris Canonici, quod Votis impuberum ob horum judicii imbecillitatem appoſuit hanc tacitam conditionem: *Niſi pater*, *vel tutor contradixerit*, cap. *Puella* 20. q. 2. Multi docent eadem Vota impuberum a patre irritari poſſe tempore pubertatis. Quia Vota illa per tractum temporis non amiſerunt hanc ſuam conditionem, *Niſi pater contradixerit*; ſed ſemper manent ſubjecta patri, idque expedit ad ſubveniendum indiſcretioni liberorum. Sed juxta varios, id jam non poteſt tutor; quia eo ipſo quod pupillus fit pubes, tutor fit curator, cui perſona pupilli, ſeu minoris non committitur ſicut tutori; ac pater ſemper manet pater, *Suarez*, *Reginald.* Limita, modo liberi in pubertate talia Vota non ratificaverint, ſcientes non fuiſſe firma, nam hæc ratificatio eſt nova Voti emiſſio.

2. Superiores Religioſorum poſſunt directe irritare omnia Vota ſuorum ſubditorum, exceptis Votis quæ ex inſtituto Religionis fiunt, & Voto ſtrictioris Religionis. Conſtat ex communi Doctorum ſenſu, & uſu in Religionibus recepto. Et ex cap. *Monacho* cit. & ex S. Th. 2. 2. q. 88. art. 8. ad 3. Idque vel ex natura ſtatus Religioſi, & Voti obedientiæ, per quod Religioſus abdicavit jus omne diſponendi de ſe ipſo, & cuncta in ſuperiorum poteſtatem tranſtulit, ita ut *velle*, *& nolle non habeat*, *ſed ex illius*, *quem vice Dei ſupra caput ſuum poſuit*, *& cujus imperio ſe ſubjecit*, *voluntate dependeat*, c. 27. de elect. in 6., vel hoc provenit ex diſpoſitione Eccleſiæ per uſum ſtatuta, quæ ſicut in Votis impuberum, ita in Votis Religioſorum, hanc tacitam conditionem ineſſe voluit: *Si Superior non contradicat*, ut ſcilicet melius Religioſi in via ſpirituali a ſuis Superioribus dirigerentur. Poteſt quoque valide Prælatus ſecundum communem ſententiam irritare Votum ſubditi a ſe, vel a prædeceſſore æquali, aut inferiore approbatum. Quia per iſtam approbationem, ſeu licentiam, non amiſit jus ſuperior, quo inferiorum voluntates ſibi habet perfecte ſubjectas ad eorum rectam gubernationem; nec ideo ſuam poteſtatem

tem a ſe abdicavit. Sed hoc non videtur omnibus certum. Fatentur autem omnes ſaltem peccaturum, ſi ſine cauſa conſenſum revocet, quia abutitur ſua poteſtate contra bonum ſubditi, & impedit majus Dei obſequium. Novitiorum vero Vota non poſſunt directe irritari, quum ſint adhuc ſui juris; ſed ſolum poteſt ſuſpendi executio Votorum perſonalium, quatenus impediunt obſervantiam regularem, & eorum rectam gubernationem: ita ut ſi egrediantur a Religione, ſtatim reviviſcat eorum obligatio.

Porro Religioſi, & quivis ſubditi dominativæ alterius poteſtati, ex communi ſententia licite, ac meritorie ea omnia bona opera vovent, quæ nec regula, nec ſuperiorum præcepto eis interdicta ſunt, nec eos a debito illorum obſequio retrahunt; & talia Vota ſtatim obligant, non expectato ſuperiorum conſenſu, donec ipſi contradicant. Quia quum ea materia ſit bona, nec interdicta, eſt apta Voto emittendo, & quamdiu non interdicitur, eſt in voventium poteſtate.

Reſp. 2. Vota, quorum materia eſt alteri ſubjecta, poſſunt ab eo indirecte irritari, ſeu poteſt eorum executio, & obligatio ſuſpendi, etſi ante ſubjectionem facta fuerint, ex cap. *Noluit* 33. qu. 5. Quia nemo poteſt, & cenſetur promittere aliquid in damnum, ſeu præjudicium etiam futurum aliorum, & executio talis Voti hoc ipſo ſit illicita, quod alter poteſtatem habens in rem, vel actionem promiſſam, contradicit; nam numquam licet jus alterius violare.

Hinc ſecundum communem ſententiam, 1. Irritari a patre poſſunt indirecte, & ratione materiæ Vota puberum, quæ obſunt diſciplinæ, & convenienti gubernationi familiæ, in qua pater habet jus regendi filium, donec emancipetur. Sic poteſt ſuſpendere obligationem Voti perpetuo abſtinendi a carnibus. At nil poteſt circa Vota puberum, quæ nullatenus ejus poteſtati officiunt, ut ſunt certæ preces, conſueta pietatis officia; Votum caſtitatis, religionis &c. nam pubes in ordine ad obſequium divinum, habet jus diſponendi de ſe, & ſuis actionibus perſonalibus, quæ non adverſantur rectæ gubernationi familiæ.

3. Maritus poteſt irritare indirecte Vota uxoris, quæ officiunt uſui matrimonii, prolis educationi, & gubernationi familiæ, ut ſunt Vota peregrinandi, ſæpius jejunandi &c. quia juri mariti obſunt: non autem Vota de certis precibus, aut continentia poſt ejus mortem ſervanda; nec enim maritus poteſt prohibere uxori omnia opera conſilii, quum omnia juri ejus non officiant, & ſubjectio uxoris ad virum oriatur ſolum ex matrimonii vinculo, ſitque ei commenſurata. Uxor viciſſim poteſt ſic irritare vota mariti, quæ obſunt vitæ ſociali, & moderatæ debiti redditioni; quum ad hæc jus habeat. Poſſunt tamen ambo ex communi conſenſu conti-

nentiam vovere, & tunc neutri debitum petere, aut petenti reddere licebit, quum juri ſuo ceſſerint.

3 Herus poteſt ſuſpendere executionem Votorum famuli, & ancillæ, quatenus ſolum impediunt, vel imminuunt obſequium ſibi debitum, quum alia ejus juri non officiant.

Obſerva. Vota directe irrita nunquam reviviſcunt, quia ſuperior eis contradicendo, efficit, ut ſint nulla, defectu conditionis requiſitæ, quum infertur non poſſit valide vovere, niſi ſub hac conditione tacita: *Si pater, vel ſuperior non contradixerit.* At Vota indirecte irrita ſuſpenduntur ſolum, quandiu materia eſt ſubjecta alteri, & reviviſcunt, ac obligant, quando deſinit ei ſubeſſe. Quia Votum erat validum abſolute, & ob ſolam materiæ ſubjectionem ſuſpenſum erat, & ejus executio jam eſt licita, quum nulli obſit.

Hinc Vota conjugum, puberum, & famulorum perpetua, quæ tempore ſubjectionis, vel ante emiſſa, ſuſpenſa fuerunt, eos obligant quum eorum materia deſinit ſubjici alterius poteſtati. Unde Uxori, quæ ſine conſenſu mariti continentiam vovit, non licet nubere poſt ejus mortem.

Reſp. 3. Quia vota irritandi poteſtatem habent, illa valide irritant etiam ſine juſta cauſa: quia ad validum uſum juris ſui non requiritur cauſa. Peccant tamen ſi ſine cauſa faciant, quum ſit abuſus poteſtatis contra bonum proximi, & honorem Dei.

Quæſt. IX. *Quinam poſſint diſpenſare in Votis, & juramentis?*

Reſp. 1. Papam, & Epiſcopos habere poteſtatem diſpenſandi in Votis, & juramentis, conſtat, 1. Ex Matth. 16. *Tibi dabo claves regni Cælorum . . . & quodcumque ſolveris ſuper terram, erit ſolutum & in cælis.* Et cap. 18. *Quæcumque ſolveritis ſuper terram, erunt ſoluta & in Cælo.* Quæ verba utpote generalia, intelligi debent de omni vinculo voluntarie contracto ab homine erga Deum. 2 Ex perpetuo Eccleſiæ uſu. 3. Quia ad commune bonum fidelium expedit, imo neceſſaria eſt hæc poteſtas.

Diſpenſatio autem Voti eſt abſoluta condonatio rei Deo promiſſæ, facta nomine, & vice Dei a ſuperiore tamquam ejus Vicario; qui tamen tunc non diſpenſat in lege divina ſervandi Votum; nam obligationem ſervandi Votum non relaxat tunc, quum ipſa viget; ſed ſolum ipſam promiſſionem, ſeu rem promiſſam remittit nomine, ac vice Dei, & tamquam ejus Œconomus. Lex autem divina non obligat ad ſervandam promiſſionem Deo factam, cui Deus per ſuum Vicarium ceſſit.

Reſp. 2. Poteſtas ordinaria diſpenſandi in Votis, & juramentis competit ſolis Prælatis habentibus juriſdictionem in foro externo. Nam hæc poteſtas ad externam Eccleſiæ gubernationem pertinet; ſicut poteſtas ferendi leges, & cenſuras: unde non eſt ordinis, ſed juriſdictionis.

nis. Hinc eam habent 1. Papa erga omnes fideles in omnibus Votis. 2. Epiſcopi erga ſuos ſubditos in Votis Papæ non ſervatis: nam hæc poteſtas eſt neceſſaria ad regimen Epiſcopale. Item habentes juriſdictionem quaſi Epiſcopalem, eam diſpenſandi poteſtatem habent, ut ordinariam. Poteſtatem vero delegatam habent, qui ab iis accepere.

Vota autem Papæ reſervata, præter ſolemnia, ſunt quinque, ſcilicet caſtitatis perpetuæ, ingrediendi Religionem approbatam, & peregrinationem Jeruſalem, ad Limina Apoſtolorum, & ad S. Jacobum in Compoſtella, *Extravag. Etſi Dominici*, de pœnitent. Quæ tamen ſi conditionata fuerint, pertinent ad Epiſcopum ante impletam conditionem.

Reſp. 3. Ex communi ſententia ad valorem diſpenſationis requiritur etiam juſta cauſa. Quia Deus non dedit hominibus poteſtatem relaxandi ſine cauſa Vota, & juramenta ſibi facta; quum talis remiſſio ſit irrationabilis, & honori Dei, ac bono animarum obſit. Nec prælati ſunt domini jurium Dei, ſed ſolum ejus œconomi: at œconomus nil poteſt circa bona, & jura domini, niſi ſecundum ejus voluntatem rationabiliter præſumptam. In dubio tamen de ſufficienti cauſa, poteſt ſubditus ſtare judicio Prælati diſpenſantis, vel commutantis. *Ita S. Thomas* 2. 2. *q.* 88. *art.* 12 *ad* 2.

Hinc diſpenſans in Voto gravi ſine juſta cauſa, peccat mortaliter. Quia in re gravi ad Religionem pertinente arrogat ſibi poteſtatem, quam non habet; & peccat contra fidelitatem ex munere debitam. Juſtæ autem cauſæ; diſpenſandi hæ recenſentur: honor Dei, utilitas Eccleſiæ, commune bonum Reipubl. ſpiritualis utilitas voventis, periculum morale ſæpe violandi Votum ex fragilitate, levitas mentis, ex qua Votum factum eſt, perturbatio animi, notabilis difficultas ſuperveniens executioni Voti, aliaque id genus, quæ generatim revocari poſſunt ad pietatem, utilitatem ſpiritualem, & neceſſitatem. Quamquam ex his aliquæ videantur ſolum ſufficere ad Votum commutandum: nam longe gravior requiritur cauſa ad diſpenſandum, quam ad commutandum; & raro utendum eſt pura diſpenſatione, ſed admiſcenda eſt aliqua commutatio.

Quæſt. X. *Quænam poſſunt commutare Vota*?

„ Nota. Commutare Votum eſt mutare materiam Voti in aliam „ ſub eadem obligatione.

Reſp. 1. Quiſque poteſt privata authoritate & ſine alia cauſa, commutare Votum ſuum in id, quod evidenter melius eſt, & aliunde non præceptum, modo id Eccleſia non prohibuerit: *Eſt ſaltem communior ſententia*. Quia 1. ex cap. 3. de jure juran. *Non promiſſum infringit, qui in melius illud commutat*. 2. Debitum rei minus bonæ abunde, & perfectius ſolvitur Deo in re meliore, quæ

ptum eſt, ut etiam extendatur ad Votum ſimplex: ita ut ſaltem uſu, & conſuetudine Vota quælibet ex metu gravi facta, irrita ſint. Sed quia hoc non eſt omnino certum de Votis ſimplicibus, nam Suarez, & alii diſſentiunt; ideo in praxi tutior pars eſt, vel Votum ſervare, vel petere diſpenſationem. Porro certum eſt valere Votum etiam ſolemne, factum ex metu ſponte ſuſcepto, ut naufragii, mortis, pœnæ æternæ &c. c. 17. *De Regular.* vel ex metu juſte incuſſo: quia tunc Votum eſt ſimpliciter voluntarium, & nulla intervenit injuria. Valet etiam quodvis Votum ex metu levi, etſi injuſte incuſſo; quia non irritatur ab Eccleſia, & eſt ſufficienter voluntarium; ſibique vovens imputare debet, quod tali metui ceſſerit.

IV. Ut ſit de meliori bono, id eſt de eo, quod omnibus ſpectatis ad ſalutem utilius, & Deo gratius eſt, quam directe oppoſitum, ſeu negatio illius. Quia Votum debet eſſe gratum Deo, quum ſit actus, quo colitur; & quia promiſſio, ſeu pollicitatio alteri oblata non parit obligationem, niſi ab eo acceptetur; at non poteſt Deo placere, nec ab eo acceptari voluntas ſe obligandi ad relinquendum id, quod melius eſt, & ipſi gratius. Imo hoc eſt illicitum, & contra reverentiam Deo debitam, quia offertur ei aliquid, quod ei placere nequit: quod eſt illi quodam modo illudere, niſi ignorantia excuſet.

Hinc invalidum eſt Votum 1. De Matrimonio contrahendo, quia melior eſt Cœlibatus. Si tamen Matrimonium judicaretur remedium voventi neceſſarium ad vitandam incontinentiam, juxta multos valeret Votum, quia melius eſt nubere, quam uri, 1. Corinth. 7. Idem dicunt, ſi quis voveret pauperculam, vel perditam uxorem ducere. 2. De re illicita, quæ promiſſio eſt mortalis contra Religionem, ob gravem irreverentiam contra Deum: nam promittere Deo rem ipſi ingratam, eſt ei minari. Idque juxta Suarez, Leſſium, Reginald. etiamſi res illa ſit ſolum venialiter mala, & ut talis cognoſcatur a vovente; quia eſt facto attribuere Deo approbationem peccati ſaltem venialis, & innuere Deo placere peccatum, eoque coli; quod eſt graviter injurioſum Deo, & directe repugnat ejus ſummæ ſanctitati, ac bonitati. 3. De re optima, ſed ad obtinendam rem malam, vel ad gratias agendas pro re mala obtenta, v. gr. vindicta, non autem præciſe pro bono effectu ſecuto ex peccato. Nam Deus non acceptat aliquid, ut ſit author peccati, & illud promoveat, vel in gratiarum actionem pro eo, quaſi fuerit author peccati: nam eſſe authorem peccati, etſi venialis, repugnat bonitati, ac ſanctitati divinæ. Valet tamen Votum de actione bona ſub conditione turpi adjecta in ejus odium, ut de eleemoſyna danda ſi peccaveris; quia quod directe promittitur, eſt bonum melius, & ordinatur ad actum bonum, nempe in odium, & vindictam peccati, ſi committatur. 4. De re, quæ o-

mni-

mnibus ſpectatis eſt indifferens: nam nil confert ad cultum Dei, nec ei placet. Imo tale Votum eſt cultus vanus, ac ſuperfluus, ideoque peccatum ſaltem veniale. Ut autem res indifferens fiat honeſta, debet non ſolum referri ad finem honeſtum, ſed etiam ex ſe, vel ex circumſtantiis eſſe apta ad finem illum conſequendum, quum relatio extrinſeca rem non immutet. Igitur ſuperſtitioſum, & nullum eſt Votum non edendi capita animalium in honorem S. Joannis Baptiſtæ, vel carnes aſſas in honorem S. Laurentii. Porro executio Voti illiciti continet eamdem malitiam, quam ejus emiſſio; quia executio ex obligatione Voti, eſt Voti facti approbatio.

V. Ut ſit de bono poſſibili. Nam inepta, & illuſoria eſſet promiſſio rei, quæ præſtari non poſſet; & nemo obligari poteſt ad impoſſibile. Hinc irritum eſt Votum numquam peccandi venialiter, etiam cum deliberatione imperfecta. Nam hoc ita impoſſibile eſt in hac vita cum auxiliis ordinariis, ut numquam vitentur omnia peccata venialia ſine ſpeciali privilegio, ex Concil. Trident. ſeſſ. 6. can. 23. Votum autem requirit, ut quod promittitur, prævideatur eſſe faciendum, & fieri poſſe moraliter. Docent tamen valere Votum nunquam peccandi ex propoſito, & perfecta deliberatione, quia hoc eſt poſſibile cum divina gratia abſque privilegio; & tale Votum a viris ſanctis, & doctis quandoque factum legimus.

VI. Ut vovens non ſit jure poſitivè inhabilis ad vovendum.

„ Nota. Laudabiliter poſſe voveri Deo aliquid, ad quod jam „ obligamur; & per tale Votum novum vinculum induci eſt omni- „ no certum, inquit Leſſius, tum ex perpetuo uſu Eccleſiæ, ubi „ vovetur non ſolum abſtinentia a nuptiis, ſed etiam abſtinentia „ ab omni voluptate illicita extra matrimonium, quæ omnibus „ eſt præcepta. Tum quia opera præcepta ſunt Deo gratiſſima: „ ergo poſſunt illi promitti: & hæc promiſſio novam obligationem „ affert: nam debitor poteſt ſe pluribus nominibus ad idem ob- „ ſtringere, ſicut creditor pluribus titulis poteſt idem exigere a „ debitore. Quare violatio talis Voti duplicem habet malitiam, „ unam contra præceptum, & alteram contra religionem ob Vo- „ tum.

Quæſt. III. *Quotuplex eſt Votum?*

Reſp. Dividitur 1. in reale, perſonale, & mixtum. Votum reale eſt, quo promittitur pecunia, vel res pretio æſtimabilis, quæ actio voventis non ſit. Perſonale eſt, quo promittitur actio perſonalis, aut omiſſio ipſius voventis, ut Votum caſtitatis. Mixtum eſt quo promittitur & actio, vel omiſſio perſonalis, & aliquid pretio æſtimabile ab ea diſtinctum, ut ſi voveas ire ad B. Virginem Lauretanam, ibique munus offerre. 2. In temporale, quod eſt ad certum tempus; & perpetuum, quod cenſetur fieri, quum nullus eſt obligationi conſtitutus finis, ut ſi dixeris: Voveo deinceps caſtitatem. 3. In abſolutum,

quod

quod ſit ſine conditione; & conditionatum, quod ſit ſub aliqua conditione, v. g. Voveo eleemoſynam, ſi pater convaluerit: unde non obligat, niſi poſita conditione; ſed ea poſita ſtatim obligat, quia obligatio deſinit eſſe ſuſpenſa. Porro nullum eſt Votum factum ſub conditione repugnante naturæ, & ſubſtantiæ Voti, vel rei promiſſæ, ut ſi profitearis Religionem, ea conditione, ut aliquid proprium retineas. 4. In ſolemne, quod ab Eccleſia approbatum, & abſolute, ac in perpetuum acceptatum eſt; & ſimplex, quod emittitur abſque acceptatione Eccleſiæ, ſaltem in perpetuum.

Quæſt. IV. *An, quomodo, quos, & quando Votum obligat?*

Reſp. Obligatio Voti ex ſuo genere gravis eſt, ita ut ejus violatio in materia gravi ſit mortalis. Ita omnes. Conſtat 1. ex Pſalm. 49. *Redde Altiſſimo Vota tua.* Et Eccleſ. 5. *Si quid voviſti Deo, ne moreris reddere: diſplicet enim ei infidelis, & ſtulta promiſſio, ſed quodcumque voveris, redde.* Et 1. ad Timoth. 5. de viduis, quæ continentiæ Votum violaverunt, dicitur: *Habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt.* 2. Ex traditione, & ſenſu Eccleſiæ. 3. Ex cap. 6. de Voto. *Licet univerſis liberum ſit arbitrium in vovendo, uſque adeo tamen ſolutio neceſſaria eſt poſt votum, ut ſine proprio ſalutis diſpendio alicui non liceat reſilire.* 4. Quia hæc obligatio pertinet ad graviſſimam virtutem religionis, qua quis tenetur reddere Deo obſequium promiſſum, & ab eo acceptatum; ideoque ſpecialiter ipſi debitum. *Maxime debet homo Deo fidelitatem, tum ratione dominii, tum etiam ratione beneficii ſuſcepti; & ideo maxime obligatur homo ad hoc, quod impleat vota Deo facta: Hoc enim pertinet ad fidelitatem, quam homo debet Deo. Fractio autem voti eſt quædam infidelitatis ſpecies; unde Salomon rationem aſſignat, quare ſint vota reddenda; quia diſplicet Deo infidelis promiſſio*, ita S. Thom. 2. 2. quæſt. 88. art. 3. Prætetea violatio fidei Deo datæ in re gravi continet gravem irreverentiam in Deum, propter ſummam ejus majeſtatem. Hinc S. Auguſt. epiſt. 127. alias 45. ait: *Quia jam voviſti, jam te obſtrinxiſti, aliud tibi facere non licet. Prius quam eſſes voti reus, liberum fuit: quamvis non ſit gratulabunda libertas, qua fit, ut non debeatur, quod cum lucro redditur. Nunc vero quia tenetur apud Deum ſponſio tua, non te ad magnam juſtitiam invito, ſed a magna iniquitate deterreo.*

Materia autem illa Voti eſt gravis, de qua poſſet dari præceptum ſub mortali obligans: ſeu quæ per ſe, vel ex circumſtantiis notabiliter conducit ad honorem Dei, vel ſpiritualem utilitatem voventis. Hinc qui ſemel non implet Votum jejunandi, confitendi, vel audiendi Sacrum &c. peccat mortaliter, quum hæc materia gravis ſit, & ſufficiens ad mortale in præcepto Eccleſiæ.

Vo-

Votum tamen ex communi, aut fere communi ſententia, obligat ſolum ſub veniali in re levi. Quia Votum eſt quædam lex privata, quam quis imponit, & ſpecies quædam pacti: lex autem, & pactum non imponunt obligationem niſi proportionatam materiæ. Deinde omiſſio fidelitatis, & juſtitiæ in re parvi momenti non cenſetur gravis injuria, & offenſa. Præterea res ex omni parte levis non eſt capax obligationis gravis; nec pendet a voluntate hominis obligationem gravem alligare rei, quæ non eſt capax illius, nec Deus videtur acceptare talem obligationem irrationabilem. Unde qui voviſſet ſingulis diebus anni dare unum aſſem pauperibus, peccaret ſolum venialiter ſemel, aut bis omittendo. Secus, ſi decreviſſet non implere Votum, quia materia talis Voti collective ſumpta gravis eſt.

Porro non pauci docent voventem poſſe in re gravi ſe obligare ſolum ſub veniali, ſi expreſſe velit, (exceptis votis ſtatus religioſi, quæ ſunt per ſe vota graviter in perpetuum obligantia, & niſi Eccleſia aliter ſtatuerit): tum quia quum obligatio voti voluntarie aſſumatur, pendet a voluntate voventis, nec ex lege divina oritur, niſi dependenter a voluntate voventis: tum quia votum eſt lex privata, quam vovens libere ſibi imponit; legislator autem poteſt in materia gravi velle tantum ſe obligare ſub veniali. Conſtat autem voventem rem gravem obligari ſub mortali, niſi expreſſe voluerit ſe obligare ſolum ſub veniali: nam quiſque cenſetur ſe accommodare capacitati materiæ, & uſui communi, niſi conſtet aliud expreſſe intendiſſe.

Cæterum violatio Voti præter malitiam irreligioſæ perfidiæ, & infidelitatis erga Deum, involvit deformitatem ſacrilegii, & ſaltem ſecundum quamdam eminentiam: quia per voti violationem id, quod fuit Deo per promiſſionem dicatum, ei denegatur.

Reſp. 2. Quando non conſtat de alia ſpeciali voventis intentione, non aliter obligat Votum in quavis materia, quam ſi eſſet lex de ea re a Deo, vel ab Eccleſia lata. Quia Votum eſt quædam lex, quam homo ſibi imponit circa materiam illam promiſſam: imo fit communiter juxta hanc intentionem. Hinc Votum jejunandi, audiendi Sacrum, obligat ad modum præcepti Eccleſiaſtici de eadem re, ideoque eodem modo ſervandum. Et vovens excuſatur a talis voti impletione in iis circumſtantiis, in quibus excuſaretur a præcepto Eccleſiæ, niſi contrarium expreſſe, vel virtualiter intenderit.

Reſp. 3. Ex communi ſententia, Votum perſonale ſolum voventem obligat, nec per alium impleri poteſt: quia res promiſſa eſt propria actio, vel omiſſio voventis, non alterius. Hinc ſi non poſſit illud per ſe exequi, non tenetur alium ſubſtituere, niſi id expreſſe intenderit. Votum vero reale obligat voventem ad perſolvendum per

alium de propriis bonis, ſi per ſe ipſum implere nequeat; quia res promiſſa eſt bonum temporale voventis, quod poteſt ejus nomine per alium tradi. Item hæredes, ſecundum omnes, tenentur exequi Vota realia defuncti, ſecundum vires hæreditatis, ſalva legitima hæredis neceſſarii, ex cap. 6. *de teſtament.* & l. 2. §. *de pollicit.* Nam hæres debita bonis annexa ſolvere tenetur ex juſtitia, ratione rei acceptæ cum tali onere, & ex contractu implicite inito per acceptationem hæreditatis: hæreditatem enim adeundo, ſicut commoda ejus, & omnia jura defuncti acquirit, ita etiam debita, & onera realia bonis annexa in ſe ſuſcipit. Bona autem Deo promiſſa, ſunt ipſi ſpeciali jure debita. Quod ſi ſint plures hæredes, quiſque tenetur pro rata, juxta portionem hæreditatis, quæ ei obtigit, niſi res debita, & legata poſſideatur ab uno, vel obligatio ſit individua.

Idem eſt de Voto mixto quoad partem, qua perſonale eſt, ac de Voto perſonali, & quoad partem, qua reale eſt, ac de Voto reali; quum ſit vere perſonale quoad unam partem: & reale quoad aliam. Hinc obligat hæredes non qua parte eſt perſonale, ſed qua parte eſt reale: ut ſi quis peregrinationem, & ſtatuam argenteam vovit, tenetur hæres ad ſtatuam dandam, non item ad peregrinationem, niſi eam promiſerit, aut hac lege hæres inſtitutus fuerit.

Qui autem vovit factum alterius, tenetur curare, quantum poteſt, ut alter impleat: hoc enim cenſetur intendiſſe. Iſte alter tamen nullatenus ad id tenetur, niſi conſenſerit: nam Votum obligat eum ſolum, qui promiſit. Hinc liberi non obligantur Votis parentum eos religioni devoventium, niſi ea rata habuerint, cap 14. *de Regul.* Si vero populus vovit feſtum, vel jejunium conſentiente Epiſcopo, ad hoc tenentur poſteri, non vi Voti, ſed ex præcepto Epiſcopi approbantis, & ita implicite præcipientis illud feſtum, aut jejunium.

Reſp. 4. Impleri debet Votum tempore a vovente præfinito: nam promiſit rem tali tempore, unde illam tunc reddere tenetur. Hinc, qui vovit jejunium tali die, peccat mortaliter, ſi eo die non jejunet, perinde ac ſi die ab Eccleſia ſtatuto non jejunaret, quamvis proponeret alio die jejunare. Quod ſi ex impotentia, vel negligentia Votum tempore præfinito non impleatur, debet poſtea impleri, niſi ex intentione voventis, aut Voti natura, res promiſſa ſit affixa certo diei in devotionem illius ad honorem Sancti, vel myſterii, cujus tunc memoria celebratur: ut ſi quis voverit jejunium vigilia alicujus Sancti principaliter in illius honorem: tunc enim obligatio cum die extinguitur, quia tunc intentio fuit ſe obligandi ad actum, hoc tempore faciendum, non alio, & res promiſſa eſt dependenter ab hoc tempore, ac per modum unius. Quando autem tempus non ipſius tempo-

ris

ris intuitu, & devotione conſtitutum eſt, cenſetur adjici, ut terminus non ad finiendam obligationem, ſed ultra quem non ſit differenda; & ſic ſtatim poſtea impleri debet. Nam quum voveris non ultra eam diem differre, es ſemper in mora differendo, & teneris ſemper implere; quia perſeverat debitum, quoad ſubſtantiam, duaſque obligationes contraxiſti; unam faciendi opus, alteram faciendi tali tempore: unde hac non impleta, manet illa principalior, quæ ſemper urget.

Si vero nullo definito tempore abſolute voveris, teneris Votum exequi, quamprimum commode, & recte potes judicio prudenti. Nam ſtatim moraliter loquendo exigitur a Deo, ut Deuter. 23. *Quum votum voveris Domino, non tardabis reddere: quia requiret illud Dominus. Et ſi moratus fuerit, reputabitur tibi in peccatum.* Et Eccleſ. 5. *Si quid vovisti Deo, ne moreris reddere.* Deinde res abſolute, & ſine dilatione promiſſa ſtatim debita eſt, ex l. 14. §. *de regul. jur. In omnibus obligationibus, in quibus dies non ponitur, præſenti die debetur.* Igitur culpabilis eſt omnis mora, quæ rationabili cauſa non cohoneſtatur. Non eſt tamen continuo mortale differre ad valde breve tempus, modo Votum brevi poſtea perſolvi queat. Nam poteſt eſſe materiæ parvitas in mora illa, ſicut in aliis rebus. Hæc omnia communem doctrinam continent.

Porro ſi Votum fuerit negativum, ſeu de omiſſione, toties peccatur, quoties ſit actio omittenda: quia Votum illud inſtar præcepti negativi obligat pro toto tempore, pro quo factum eſt, & omnis omnino omiſſio promiſſa eſt.

Sed an vovens, votum implere ante tempus a ſe præfinitum tenetur ob impedimentum futurum?

Reſp. 1. Quando opus vovetur ut proprium onus certi diei, ſeu temporis, ex communi ſententia non tenetur vovens prævenire, etiamſi prævideat impedimentum pro illo die. Quia non vovit actum, niſi tali die faciendum: unde ante illum non obligat Votum. Idem dic, quando terminus, ſeu dies additur non ſolum ad differendam executionem, ſed etiam ad ſuſpendendam obligationem uſque ad talem terminum: quia res non cenſetur promiſſa ante illum, nec vovens intendit ſe obligare niſi tali die.

Reſp. 2. Quando terminus ſolum ponitur ad differendam ſolutionem, & non ad ſuſpendendam obligationem, tunc ex communi ſententia vovens tenetur Votum perſolvere ante terminum, ſi prævideat impedimentum pro illo futurum; quia tunc Votum ſtatim ac fit, obligat abſolute, ut intra terminum deſignatum opus fiat. Unde obligat determinate pro illo toto tempore, pro ſingulis vero partibus, quaſi disjunctive. Et ideo vovens tenetur abſolute implere Votum in aliqua parte hujus temporis. Ergo ſi prævidet futurum eſſe impedimentum in poſteriori par-

te temporis, tenetur in priori facere, quod eſt præveni-re terminum. Et alioqui contra promiſſionem dilatio fieret ultra tempus præfinitum. Item licet terminus temporis ſit conſtitutus ad finiendam ſolutionem, ſi opus promiſſum non eſt proprium onus alicujus determinatæ partis totius temporis, uſque ad illum terminum, tenetur vovens implere Votum ante terminum illum, ſi ante illum impedimentum prævideat: ut ſi quis vovit jejunare ſex dies menſis, non deſignando illos, limitando tamen obligationem ad menſem, ita ut cum illo extinguatur in omni eventu; tunc ſi prævideat futurum, ut poſt decimum diem menſis jejunare nequeat, tenetur in prioribus diebus totum Votum implere, & ita prævenire terminum: quia tunc totum tempus menſis eſt tempus abſolutæ obligationis, quæ debet impleri in parte ejus poſſibili. Quæ omnia confirmantur exemplo præceptorum, v. gr. confitendi ſingulis annis. Ita Suarez, addens teneri voventem in omnibus caſibus vitare impedimentum, ut Votum ſuum tempore promiſſo impleri poſſit: nam Votum obligat ſaltem implicite ad non ponendum impedimentum, quum hoc ſit neceſſarium ad implendam rem expreſſe promiſſam: alioqui obligatio Voti eſſet inefficax, & inanis.

Quæſt. V. *Quid dicendum in dubio circa Votum?*

Reſp. Sequentia. 1. Nullus tenetur Voto, de cujus emiſſione dubitat, ſi poſt diligens examen nulla ei appareat probabilis conjectura, quod Votum illud fecerit. Quia obligatio Voti, quæ voluntarie ſuſcipitur, ſine rationabili fundamento, adeoque irrationabiliter affirmaretur. Nemo autem tenetur obligatione, quæ nullo fundamento rationabili nititur.

2. In æquali utrimque probabilitate Votum ſervari debet. *Ita Azor, Vaſquez, Thyrſus Gonzalez &c.* Quia tunc non poteſt prudenter negari Votum factum fuiſſe. Deinde in dubiis tutior pars eligi debet; alioquin talis ſe exponeret periculo peccandi: nam quum detur lex certa non violandi Votum; hoc ipſo, quod dubitat, an voverit aliquid, dubitat, an illud omittendo violet eam legem, ideoque peccet. Qui autem agit dubius an peccet, ſe committit periculo peccandi, & reipſa peccat. A fortiori tenetur Voto, qui ſciens ſe poſt ſeptennium voviſſe, dubitat an habuerit intentionem ſe obligandi, vel ſufficientem advertentiam. Nam actus præſumitur factus, ut fieri ſolet, ac debet, niſi contrarium conſtet; & res in dubio judicari debet a communiter contingentibus. Si quis tamen paulo poſt quam aliquid promiſit, dubitat utrum habuerit intentionem vovendi, vel ſe obligandi, an vero ſit dumtaxat ſimplex propoſitum, ordinarie præſumitur non voviſſe. Quia verum Votum ordinarie fit cum tanta deliberatione, ut facile quiſque paulo poſt ejus emiſſionem poſſit illud reminiſci.

3. Certus de Voto, ſed dubius de ſolutione, tenetur illud

illud implere; nam debito certo non ſatisfit niſi per ſolutionem certam.

4. Quando ſolum dubitatur de quantitate, vel qualitate rei promiſſæ, Votum explicandum eſt ſecundum voventis intentionem, ultra quam non obligat ex Deuter. 23. *Facies ſicut promiſiſti Domino, & propria voluntate, & ore tuo locutus es.* Nam (ut ait S. Thom. 2. 2. qu. ultim. art. 4) *Obligatio voti ex voluntate procedit. Nam vovere voluntatis eſt, ut Auguſtinus dicit: in tantum ergo fertur obligatio Voti, in quantum ſe extendit voluntas, & intentio voventis.* Si de intentione non conſtet, elicienda eſt ex conjecturis, ex materia, & præſertim ex fine, quem in Voto ſpectavit; nam cauſa finalis, ſeu ratio volendi eſt menſura rei volitæ. Et ſi his inſpectis adhuc dubium manet, Votum explicandum eſt ſecundum communem, & uſitatam verborum, quibus uſus eſt, acceptationem: nam quiſque cenſetur velle facere, quod verbis in ſenſu uſitato acceptis indicat. Quod ſi non recordetur verba, quibus uſus eſt, eligi debet pars tutior. *Si dubitet quomodo ſe in vovendo habuerit, debet tutiorem viam eligere, ne ſe diſcrimini committat*, it. S. Thom. in 4. diſtinct. 38. quæſt. 1. art. 3. ad 6.

Quæſt. VI. *An Votum fictum, ſeu exterius factum ſine animo vovendi, vel ſe obligandi, peccatum ſit?*

Reſp. Affirm. Quia illa fictio, ſeu ſimulatio eſt mendacium aliquod, & vana uſurpatio nominis Dei, continens irreverentiam contra Deum. Secluſis autem contemptu, ſcandalo, injuria; non eſſe per ſe mortale docet Suarez: quia, inquit, velle præciſe proferre verba vovendi ſine volitione vovendi, non eſt gravis irreverentia, ac injuria Dei; & fictio non eſt reſpectu Dei, ſed tantum reſpectu hominum, quibus per illam poteſt fieri injuria levis. In votis tamen ſolemnibus, vel quæ fiunt in aſſumptione ſtatus religioſi, docet fictionem eſſe mortalem: quia in ea fit injuria gravis religioni, & conſequenter etiam Deo, & Eccleſiæ, & vix ſeparari poteſt a graviſſimo ſcandalo:

Quæſt. VII. *Quot modis tollitur obligatio Voti?*

Reſp. Ex communi ſententia, his. 1. Ceſſante cauſa finali, ob quam factum eſt, nam *ceſſante cauſa, ceſſat effectus*, cap. 60. *de appellat.* ſeu ceſſante cauſa finali, deficit intentio voventis, utpote deficiente proprio, ac principali motivo, & vovens non cenſetur voluiſſe promittere, & ſe obligare illa ceſſante; ut ſi jejunium per menſem voveris ad obtinendam ſanitatem patris; ſi hic moriatur, deſinis obligari.

2. Materiæ deſitione, vel mutatione notabili, ut ſi res promiſſa, antea honeſta, fiat turpis, vel indifferens, vel impeditiva majoris boni ratione novæ circumſtantiæ, aut prohibitionis, vel ſi fiat impoſſibilis. Nam Votum eſt eſſentialiter de bono meliori, & poſſibili. Item, quando

non poteſt ſervari ſine gravi periculo mortis, vel gravis damni in bonis temporalibus, in ſtatu, vel honore, quod ſit accidentarium Voto, niſi conſtet ex natura Voti, vel aliter voventem voluiſſe ſe in tali eventu obligare. Nam in tali caſu materia non eſt eadem, nec voventes intendunt communiter tunc ſe obligare. Neque tunc eſt obligatio præſtandi aliquid aliud loco rei promiſſæ: quia Votum non obligat ultra intentionem voventis, quæ non eſt obligandi ſe aliud, quam ad id, quod vovet, niſi illud fuerit in hoc incluſum ſaltem virtualiter. At Voti obligatio non ceſſat ob difficultates poſtea obvenientes, quas ſi vovens prævidiſſet, non voviſſet. Nam, ut notat Leſſius, multi caſtitatem vovent, & religionem profitentur, qui tales poſtea tentationes, ac difficultates patiuntur; quas ſi prævidiſſent, vovere noluiſſent; & tamen omnium judicio non ideo deſinunt teneri Voto. Hæc enim omnia præcogitari poterant, ac debebant. Quod ſi non fecerint, ſibi imputent, & media idonea adhibeant ad hoc, ut Votum implere poſſint. Votum quippe obligat ſecundum mentem, quam vovens reipſa habuit explicite, vel implicite dum vovit, & ſecundum communem uſum, ac ſenſum prudentum. Quare voti, vel juramenti obligationem non tollit id, quod ſi antea accidiſſet, vel prævíſum fuiſſet, impediret ne fieret: ſed requiritur mutatio ita notabilis, ut faciat quaſi aliud objectum, ad quod voventis intentio prudenter ex circumſtantiis præſumatur ſe non extendiſſe.

3. Irritatione, diſpenſatione, vel commutatione.

4. Defectu conditionis poſitæ, ſi Votum ſit conditionatum. Quia vovens noluit ſe obligare, niſi conditione illa poſita; & res non eſt promiſſa, niſi ſub illa conditione, ac proinde eam præſtandi obligatio ſuſpenſa eſt, donec impleatur conditio, qua poſita, ſit abſoluta.

Si vovens Voti conditionem honeſtam per dolum, fraudem, vel minas impediat, peccat contra Votum, & eo remanet obligatus. Nam Votum ſub conditione aliqua honeſta factum obligat ad rem promiſſam implendam ſub conditione illa, quæ a vovente non ſic impediatur; ideoque etiam ad illam non ſic impediendam; alioqui eſſet illuſorium. Unde ſi vovens impediat per vim, dolum, fraudem, vel minas, peccat, & Voto tenetur, perinde ac ſi conditio eveniſſet. *Ita Sanchez, Azor, & alii multi apud illum.*

Sed quid, ſi materia Voti fiat impoſſibilis ſolum, quoad aliquam partem, vel modum

Reſp. Tunc ſi commode talis materia dividi poſſit, & ſoleat, vovens tenetur ad eam partem, quam poteſt. Quia cenſetur partes illas diviſim promiſiſſe: nam voluntas cenſetur ferri in objecta ſecundum eorum naturam, & communem uſum, niſi conſtet, oppoſitum expreſſe intendiſſe. Hinc ſi non potes dare pauperibus centum, quos promiſiſti, teneris dare decem, quos potes. Si vero res pro-

promiſſa dividi nequeat, aut non ſoleat, ad nil teneris; ut ſi voveris ædificare Eccleſiam, & poſtea non habeas pecuniam ſufficientem, niſi ad ponenda fundamenta, ad nil teneris; quia partes Eccleſiæ, non diviſim, ſed collective tamquam unicum objectum cenſeris promiſiſſe, niſi contrarium expreſſe intenderis.

Quod ſi actus non poſſit fieri ſolum quoad circumſtantiam, ſeu modum, qui non fuerit intentus principaliter, nec ut conditio neceſſaria ab obligationem ſubſtantialem; tunc res promiſſa implenda eſt quoad ſubſtantiam: Quia tunc ſubſtantia actus fuit principaliter, & abſolute promiſſa: circumſtantia vero, ſeu modus, ut aliquid acceſſorium: principale autem non debet impediri per defectum acceſſorii. Sic, qui vovit jejunium in pane, & aqua, & poteſt ſolum ſervare jejunium ordinarium, ad hoc tenetur; nam jejunium, quoad ſubſtantiam principaliter vovit, modum vero illum in pane, & aqua ſolum acceſſorie. Secus ſi quis non vovit ſubſtantiam actus, niſi dependenter a tali modo, qui nequeat ſervari, ut ſæpe fit, quum modus ille notabiliter minuit difficultatem actus: nam tunc intentio actum faciendi non eſt abſoluta, ſed cum tali conditione, qua ſublata ceſſat intentio ſe obligandi, ideoque obligatio, ut ſi voviſti ire Romam equo, vel rheda, & poſtea utrumque deſit, non teneris ire pedibus.

Si vero modus, aut circumſtantia ſit ſolum poſſibilis, res autem principalis impoſſibilis, ceſſat obligatio Voti, quia non fuit intentio ſe obligandi, niſi dependenter a principali.

Cæterum ſi impoſſibilitas, aut impedimentum non ſit perpetuum, eo poſtea ſublato, Votum impleri debet: nam tunc ſolum ſuſpenditur ejus obligatio. Si vero ſit perpetuum, ceſſat omnino obligatio Voti, nec vovens tenetur in aliud commutare, niſi hoc voviſſet.

Quæſt. VIII. *Quænam Vota, & a quibus irritari poſſunt?*

„ **Nota. Irritatio Voti eſt ablatio ejus obligationis facta nomi-„ ne proprio ab eo, cujus poteſtati ſubjecta eſt voluntas voventis, „ vel materia Voti. Duplex eſt, alia directa, quæ directe cadit in „ Votum, efficitque ut Votum ſit nullum defectu conditionis, ad „ illud requiſitæ, ſcilicet conſenſus ejus, cui voluntas voventis „ ſubjecta eſt: alia indirecta, quæ cadit dumtaxat in materiam „ Voti, ſeu quæ ſit tantum ratione materiæ alteri ſubjectæ rema-„ nente Voto.**

Reſp. 1. Vota omnia eorum, quorum voluntas ſubjecta eſt poteſtati dominativæ alterius, poſſunt ab eo directe irritari, nec poſtea reviviſcunt. *Ita communiter*. Quia tales ita dependent ab alio, ut ſine ejus injuria non poſſint de ſeipſis diſponere contra ejus voluntatem; ac proinde eorum Vota tacitam, ac imbibitam habent hanc conditionem: *Si ſuperior non contradixerit*. Nam nemo poteſt vovere contra jura alterius. Quare ſuperiore nolente

voluntatem ſubditi obligari, ceſſabit obligatio ob defectum conditionis. Quamdiu tamen non irritatur Votum, ſervari debet: quia licet non ſit firmum, eſt tamen validum donec ſuperior contradicat, ex cap. *Monacho*, 20. q. 4. ubi Votum a Religioſo ſine conſenſu ſuperioris factum dicitur ſolum frangendum, hoc eſt irritandum, ergo ſupponitur validum. Quare in hujuſmodi Votis non includitur hæc conditio affirmativa: *Si Superior conſenſerit*; ſed negativa, *niſi Superior contradixerit*, *vel dum Superior non contradixerit*, ut notat Sanchez.

Hinc ex communi ſententia, 1. omnia Vota impuberum, etiam implenda tempore pubertatis, poſſunt directe irritari a patre, vel in ejus defectum ab avo paterno, aut tutore, ut qui vices patris gerit; non tamen a matre, niſi ſit tutrix. Ratio eſt diſpoſitio Juris Canonici, quod Votis impuberum ob horum judicii imbecillitatem appoſuit hanc tacitam conditionem: *Niſi pater*, *vel tutor contradixerit*, cap. *Puella* 20. *q.* 2. Multi docent eadem Vota impuberum a patre irritari poſſe tempore pubertatis. Quia Vota illa per tractum temporis non amiſerunt hanc ſuam conditionem, *Niſi pater contradixerit*; ſed ſemper manent ſubjecta patri, idque expedit ad ſubveniendum indiſcretioni liberorum. Sed juxta varios, id jam non poteſt tutor; quia eo ipſo quod pupillus ſit pubes, tutor ſit curator, cui perſona pupilli, ſeu minoris non committitur ſicut tutori; ac pater ſemper manet pater, *Suarez*, *Reginald.* Limita, modo liberi in pubertate talia Vota non ratificaverint, ſcientes non fuiſſe firma, nam hæc ratificatio eſt nova Voti emiſſio.

2. Superiores Religioſorum poſſunt directe irritare omnia Vota ſuorum ſubditorum, exceptis Votis quæ ex inſtituto Religionis fiunt, & Voto ſtrictioris Religionis. Conſtat ex communi Doctorum ſenſu, & uſu in Religionibus recepto. Et ex cap. *Monacho* cit. & ex S. Th. 2. 2. q. 88. art. 8. ad 3. Idque vel ex natura ſtatus Religioſi, & Voti obedientiæ, per quod Religioſus abdicavit jus omne diſponendi de ſe ipſo, & cuncta in ſuperiorum poteſtatem tranſtulit, ita ut *velle*, *& nolle non habeat*, *ſed ex illius*, *quem vice Dei ſupra caput ſuum poſuit*, *& cujus imperio ſe ſubjecit*, *voluntate dependeat*, c. 27. de elect. in 6., vel hoc provenit ex diſpoſitione Eccleſiæ per uſum ſtatuta, quæ ſicut in Votis impuberum, ita in Votis Religioſorum, hanc tacitam conditionem ineſſe voluit: *Si Superior non contradicat*, ut ſcilicet melius Religioſi in via ſpirituali a ſuis Superioribus dirigerentur. Poteſt quoque valide Prælatus ſecundum communem ſententiam irritare Votum ſubditi a ſe, vel a prædeceſſore æquali, aut inferiore approbatum. Quia per iſtam approbationem, ſeu licentiam, non amiſit jus ſuperior, quo inferiorum voluntates ſibi habet perfecte ſubjectas ad eorum rectam gubernationem; nec ideo ſuam poteſta-

tem

tem a ſe abdicavit. Sed hoc non videtur omnibus certum. Fatentur autem omnes ſaltem peccaturum, ſi ſine cauſa conſenſum revocet, quia abutitur ſua poteſtate contra bonum ſubditi, & impedit majus Dei obſequium. Novitiorum vero Vota non poſſunt directe irritari, quum ſint adhuc ſui juris; ſed ſolum poteſt ſuſpendi executio Votorum perſonalium, quatenus impediunt obſervantiam regularem, & eorum rectam gubernationem: ita ut ſi egrediantur a Religione, ſtatim reviviſcat eorum obligatio.

Porro Religioſi, & quivis ſubditi dominativæ alterius poteſtati, ex communi ſententia licite, ac meritorie ea omnia bona opera vovent, quæ nec regula, nec ſuperiorum præcepto eis interdicta ſunt, nec eos a debito illorum obſequio retrahunt; & talia Vota ſtatim obligant, non expectato ſuperiorum conſenſu, donec ipſi contradicant. Quia quum ea materia ſit bona, nec interdicta, eſt apta Voto emittendo, & quamdiu non interdicitur, eſt in voventium poteſtate.

Reſp. 2. Vota, quorum materia eſt alteri ſubjecta, poſſunt ab eo indirecte irritari, ſeu poteſt eorum executio, & obligatio ſuſpendi, etſi ante ſubjectionem facta fuerint, ex cap. *Noluit* 33. qu. 5. Quia nemo poteſt, & cenſetur promittere aliquid in damnum, ſeu præjudicium etiam futurum aliorum, & executio talis Voti hoc ipſo fit illicita, quod alter poteſtatem habens in rem, vel actionem promiſſam, contradicit; nam numquam licet jus alterius violare.

Hinc ſecundum communem ſententiam, 1. Irritari a patre poſſunt indirecte, & ratione materiæ Vota puberum, quæ obſunt diſciplinæ, & convenienti gubernationi familiæ, in qua pater habet jus regendi filium, donec emancipetur. Sic poteſt ſuſpendere obligationem Voti perpetuo abſtinendi a carnibus. At nil poteſt circa Vota puberum, quæ nullatenus ejus poteſtati officiunt, ut ſunt certæ preces, conſueta pietatis officia, Votum caſtitatis, religionis &c. nam pubes in ordine ad obſequium divinum, habet jus diſponendi de ſe, & ſuis actionibus perſonalibus, quæ non adverſantur rectæ gubernationi familiæ.

3. Maritus poteſt irritare indirecte Vota uxoris, quæ officiunt uſui matrimonii, prolis educationi, & gubernationi familiæ, ut ſunt Vota peregrinandi, ſæpius jejunandi &c. quia juri mariti obſunt: non autem Vota de certis precibus, aut continentia poſt ejus mortem ſervanda; nec enim maritus poteſt prohibere uxori omnia opera conſilii, quum omnia juri ejus non officiant, & ſubjectio uxoris ad virum oriatur ſolum ex matrimonii vinculo, ſitque ei commenſurata. Uxor viciſſim poteſt ſic irritare vota mariti, quæ obſunt vitæ ſociali, & moderatæ debiti redditioni; quum ad hæc jus habeat. Poſſunt tamen ambo ex communi conſenſu conti-

nentiam vovere, & tunc neutri debitum petere, aut petenti reddere licebit, quum juri ſuo ceſſerint.

3 Herus poteſt ſuſpendere executionem Votorum famuli, & ancillæ, quatenus ſolum impediunt, vel imminuunt obſequium ſibi debitum, quum alia ejus juri non officiant.

Obſerva. Vota directe irrita nunquam reviviſcunt, quia ſuperior eis contradicendo, efficit, ut ſint nulla, defectu conditionis requiſitæ, quum inſertur non poſſit valide vovere, niſi ſub hac conditione tacita: *Si pater, vel ſuperior non contradixerit.* At Vota indirecte irrita ſuſpenduntur ſolum, quandiu materia eſt ſubjecta alteri, & reviviſcunt, ac obligant, quando deſinit ei ſubeſſe. Quia Votum erat validum abſolute, & ob ſolam materiæ ſubjectionem ſuſpenſum erat, & ejus executio jam eſt licita, quum nulli obſit.

Hinc Vota conjugum, puberum, & famulorum perpetua, quæ tempore ſubjectionis, vel ante emiſſa, ſuſpenſa fuerunt, eos obligant quum eorum materia deſinit ſubjici alterius poteſtati. Unde Uxori, quæ ſine conſenſu mariti continentiam vovit, non licet nubere poſt ejus mortem.

Reſp. 3. Quia vota irritandi poteſtatem habent, illa valide irritant etiam ſine juſta cauſa: quia ad validum uſum juris ſui non requiritur cauſa. Peccant tamen ſi ſine cauſa faciant, quum ſit abuſus poteſtatis contra bonum proximi, & honorem Dei.

Quæſt. IX. *Quinam poſſint diſpenſare in Votis, & juramentis?*

Reſp. 1. Papam, & Epiſcopos habere poteſtatem diſpenſandi in Votis, & juramentis, conſtat, 1. Ex Matth. 16. *Tibi dabo claves regni Cælorum . . . . & quodcumque ſolveris ſuper terram, erit ſolutum & in cælis.* Et cap. 18. *Quæcumque ſolveritis ſuper terram, erunt ſoluta & in Cælo.* Quæ verba utpote generalia, intelligi debent de omni vinculo voluntarie contracto ab homine erga Deum. 2 Ex perpetuo Eccleſiæ uſu. 3. Quia ad commune bonum fidelium expedit, imo neceſſaria eſt hæc poteſtas.

Diſpenſatio autem Voti eſt abſoluta condonatio rei Deo promiſſæ, facta nomine, & vice Dei a ſuperiore tamquam ejus Vicario; qui tamen tunc non diſpenſat in lege divina ſervandi Votum; nam obligationem ſervandi Votum non relaxat tunc, quum ipſa viget; ſed ſolum ipſam promiſſionem, ſeu rem promiſſam remittit nomine, ac vice Dei, & tamquam ejus Œconomus. Lex autem divina non obligat ad ſervandam promiſſionem Deo factam, cui Deus per ſuum Vicarium ceſſit.

Reſp. 2. Poteſtas ordinaria diſpenſandi in Votis, & juramentis competit ſolis Prælatis habentibus juriſdictionem in foro externo. Nam hæc poteſtas ad externam Eccleſiæ gubernationem pertinet; ſicut poteſtas ferendi leges, & cenſuras: unde non eſt ordinis, ſed juriſdictionis.

nis. Hinc eam habent 1. Papa erga omnes fideles in omnibus Votis. 2. Epiſcopi erga ſuos ſubditos in Votis Papæ non ſervatis: nam hæc poteſtas eſt neceſſaria ad regimen Epiſcopale. Item habentes juriſdictionem quaſi Epiſcopalem, eam diſpenſandi poteſtatem habent, ut ordinariam. Poteſtatem vero delegatam habent, qui ab iis accepere.

Vota autem Papæ reſervata, præter ſolemnia, ſunt quinque, ſcilicet caſtitatis perpetuæ, ingrediendi Religionem approbatam, & peregrinationem Jeruſalem, ad Limina Apoſtolorum, & ad S. Jacobum in Compoſtella, *Extravag. Etſi Dominici*, de pœnitent. Quæ tamen ſi conditionata fuerint, pertinent ad Epiſcopum ante impletam conditionem.

Reſp. 3. Ex communi ſententia ad valorem diſpenſationis requiritur etiam juſta cauſa. Quia Deus non dedit hominibus poteſtatem relaxandi ſine cauſa Vota, & juramenta ſibi facta; quum talis remiſſio ſit irrationabilis, & honori Dei, ac bono animarum obſit. Nec prælati ſunt domini jurium Dei, ſed ſolum ejus œconomi: at œconomus nil poteſt circa bona, & jura domini, niſi ſecundum ejus voluntatem rationabiliter præſumptam. In dubio tamen de ſufficienti cauſa, poteſt ſubditus ſtare judicio Prælati diſpenſantis, vel commutantis. *Ita S. Thomas* 2. 2. *q.* 88. *art.* 12 *ad* 2.

Hinc diſpenſans in Voto gravi ſine juſta cauſa, peccat mortaliter. Quia in re gravi ad Religionem pertinente arrogat ſibi poteſtatem, quam non habet; & peccat contra fidelitatem ex munere debitam. Juſtæ autem cauſæ diſpenſandi hæ recenſentur: honor Dei, utilitas Eccleſiæ, commune bonum Reipubl. ſpiritualis utilitas voventis, periculum morale ſæpe violandi Votum ex fragilitate, levitas mentis, ex qua Votum factum eſt, perturbatio animi, notabilis difficultas ſuperveniens executioni Voti, aliaque id genus, quæ generatim revocari poſſunt ad pietatem, utilitatem ſpiritualem, & neceſſitatem. Quamquam ex his aliquæ videantur ſolum ſufficere ad Votum commutandum: nam longe gravior requiritur cauſa ad diſpenſandum, quam ad commutandum; & raro utendum eſt pura diſpenſatione, ſed admiſcenda eſt aliqua commutatio.

Quæſt. X. *Quænam poſſunt commutare Vota?*

„ Nota. Commutare Votum eſt mutare materiam Voti in aliam
„ ſub eadem obligatione.

Reſp. 1. Quiſque poteſt privata authoritate & ſine alia cauſa, commutare Votum ſuum in id, quod evidenter melius eſt, & aliunde non præceptum, modo id Eccleſia non prohibuerit: *Eſt ſaltem communior ſententia.* Quia 1. ex cap. 3. de jure juran. *Non promiſſum infringit, qui in melius illud commutat.* 2. Debitum rei minus bonæ abunde, & perfectius ſolvitur Deo in re meliore, quæ

R 6 ſem-

ſemper eſt Deo gratior, & in qua etiam res promiſſa continetur, virtualiter ſaltem quoad finem voti, qui eſt rem gratam Deo facere. 3. Deus ſemper acceptum habet obſequium majus ei delatum loco minoris: quum magis velit a nobis fieri id, quod melius eſt, & ei gratius. Hinc Votum recitandi ſeptem pſalmos commutari poteſt a vovente in Votum audiendi Sacrum. Multi excipiunt Vota Papæ reſervata, quæ ſine ejus authoritate commutari nequeunt, eo quod talem commutationem ſibi propriam reſervavit, niſi in ſtatum Religionis commutentur. *Ita Suarez, Sanchez, Layman, &c.*

Porro melius hic cenſetur id, quod ſpectatis omnibus eſt Deo gratius; tale autem non eſt ſemper id, quod ſecundum ſe, & ex genere ſuo præſtantius eſt, ſed quod ſaluti voventis magis expedit, cupiditates efficacius coercet, & voluntatem Deo perfectius ſubjicit. Hinc quamvis oratio ſit abſolute melior jejunio; non licet tamen propria authoritate hoc in illam commutare: quia hic & nunc poteſt jejunium eſſe Deo gratius, utpote utilius ad bonum ſpirituale hujus hominis. In dubio, an opus ſit melius requiritur authoritas Prælati, cap. 1. *de Voto*. Et de hoc omnes conſentiunt, teſte *Azor.*

Reſp. 2. Ex communi ſententia Votum non poteſt valide commutari privata authoritate in opus minus bonum, quia tunc intercedit partialis diſpenſatio, quæ neceſſario requirit poteſtatem Eccleſiaſticam; tunc enim tota res promiſſa non redditur æquivalenter.

Imo requiritur poteſtas ſuperioris ad commutationem Voti in æquale. *Eſt ſaltem communior ſententia*. Prob. Tum quia jura non dicunt ſufficere authoritatem privatam, niſi ad commutandum in evidenter melius, ex cap. 1. *de Voto*. Tum quia talis commutatio requirit promiſſionem nomine Dei factam, ut res una ſolvatur pro alia æquali, ac proinde authoritatem Prælati, vicem Dei gerentis; nam res in ſpecie fuit promiſſa, ac debita: ergo alia non melior ſolvi nequit ſine conſenſu creditoris, ſcilicet Dei, arg. ex l. 2. §. de rebus cred. ibi: *Aliud pro alio invito creditore ſolvi non poteſt*.

Reſp. 3 Ex communi ſententia non ſolum ad licitam, ſed etiam ad validam commutationem in minus bonum, præter authoritatem requiritur juſta cauſa; quia in illa admiſcetur aliqua diſpenſatio, qua condonatur aliquid, quod ex Voto debetur Deo. Requiritur etiam aliqua cauſa, ſed minor, ad commutationem validam in æquale: quia Deus non concedit ut ſolutio rei ſibi debitæ fiat ſine cauſa in re alia non meliore: & fidelitas Deo debita exigit rem promiſſam ſolvi, niſi adſit juſta cauſa rem aliam æqualem dandi, vel niſi detur melior. *Ita Suarez, & alii communiter*.

Ad hoc tamen juxta multos ſufficit major devotio ad illud æquale præſtandum: nam non requiritur adeo gravis cauſa, quum non fiat relaxatio, ſed mera translatio obli-

obligationis. Si tamen ſuperior bona fide proceſſerit, putans eſſe cauſam juſtam, licet talis non ſit, juxta multos valet commutatio; quia bona fides ſuperioris eſt pro cauſa, quum Deus non ſit in hoc rigidior exactor.

Reſp. 4. Ex communiore ſententia, quicumque habet poteſtatem diſpenſandi, etiam ſolum delegatam, habet etiam poteſtatem commutandi. Tum quia qui poteſt plus, poteſt & minus in eodem genere, ex regul 53. *jur. in 6.* Tum quia qui poteſt remittere abſolute totum debitum, a fortiori poteſt illud remittere ſub conditione dandi aliud. Cui autem ſolum conceſſa eſt poteſtas commutandi, is non habet poteſtatem diſpenſandi, quia hæc major eſt, nec continetur in alia.

Imo non poteſt commutare, niſi in æquale: nam vox, & natura commutationis æqualem ſubrogationem importat, & commutatio in minus continet aliquam diſpenſationem admixtam. *Ita S. Carolus in inſtruct. Confeſſ. Et eſt communis ſententia.*

Obſerva. 1. Peregrinationes recte commutantur in jejunia, largas eleemoſynas, crebram Confeſſionem, & Euchariſtiæ ſumptionem, quia plerumque hæc ſunt magis ſalutaria, & Deo gratiora. 2. Juxta multos, ei, cujus Votum commutatum eſt, licet ad prius redire: Tum quia commutatio facta eſt in ejus favorem, cui perinde renuntiare poteſt: tum quia videtur ſolum facta ſub conditione: *Si nolit prius Votum implere.* Excipit Reginaldus, ſi commutatio facta ſit in melius, & acceptata a vovente, eo quod acceptatio talis commutationis vim habeat novi Voti, quo acceptans obligavit ſe ad reddendum Deo aliquid melius, quam antea voverat. Unde implere prius, eſſet commutare Votum ex meliori in minus bonum, quod non licet privata authoritate, & ſine juſta cauſa. 3. Si opus ſubrogatum fiat impoſſibile, vel indifferens, juxta multos, vovens non tenetur implere prius, etiamſi poſſit; quia hujus obligatio per commutationem extincta eſt. Obligatio autem extincta, præſertim quæ propria voluntate ſuſcepta eſt, non reviviſcit, niſi propria voluntate iterum aſſumatur. Sed num dici poteſt commutatio facta fuiſſe ſub hac tacita conditione, ut tunc prius impleatur, ſi moraliter poſſit impleri?

CAPUT III.

De Juramento.

Quæſt. I. Quid eſt *Juramentum?*

Reſp. Eſt invocatio Dei in teſtimonium, ſive eſt aſſumptio divini teſtimonii ad confirmandum. Unde jurare, eſt Deum invocare, ſeu aſſumere in teſtem, non quidem ut hic & nunc veritatem aliquo miraculo teſtetur, hoc enim eſſet tentare Deum; ſed quando, & quomodo ei placuerit, ſive in hac vi-

vita, ſive in altera, quando illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium.

Hinc Juramentum differt ab adjuratione, quæ eſt actus, quo quis alterum rogat, vel ei præcipit aliquid per Deum: ut ſcilicet ejus timore, & reverentia, vel amore cogatur, aut permoveatur ad aliquid agendum, vel non agendum, ut illud, 1. Theſſalonicen. 5. *Adjuro vos per Dominum, ut legatur epiſtola hæc.*

Ad Juramentum duo ex communi ſententia requiruntur. 1. Intentio ſaltem virtualis jurandi, ſeu Deum in teſtem aſſumendi. Ita S. Th. 2. 2. q. 98. art. 3. ad 2. Nam Juramentum debet eſſe actus humanus, quatenus Juramentum eſt, ac proinde ab intentione jurandi proficiſci, alioquin qui præciſe recitat verba jurandi ſolum ex intentione docendi, juraret. 2. Locutio, qua Deus in teſtem advocetur. Quæ locutio non ſolum in verbis conſiſtit, ſed etiam in quovis ſigno, quo exprimitur Dei invocatio, verbi gratia, nutu, contactu Evangelii, elevatione manus, &c. quando hæc fiunt ex intentione jurandi. Imo illa locutio poteſt eſſe mere interna, & ſic juramentum poteſt eſſe mere internum.

Hinc 1. Modi loquendi, quibus Deus in teſtem non adducitur, non ſunt Juramenta, ut quum dicitur: *Tam verum eſt, quam ſol lucet, quam loquor &c.* Juraret tamen, qui animum habens Deum, ut teſtem invocandi, adhiberet verba, vel alia ſigna, quæ alioqui de ſe talem Juramenti ſignificandi vim non habent, ut ſi cum intentione jurandi diceret: *In veritate hoc faciam*, ut notat Sanchez. Hæc vero locutio: *Tam verum eſt, quam Deus exiſtit*, vel *quam Chriſtus eſt in Eucbariſtia*, eſt blaſphemia, ſi loquens intendat ſignificare tantam eſſe in ſuo dicto certitudinem, quanta eſt in ea veritate fidei: ſed non eſt Juramentum, niſi per hæc verba intendat adducere Deum in teſtem.

2. *Certiſſime, ſine dubio, in veritate*, & ſimiles locutiones non ſunt Juramenta; ſecus ſi dicatur: *In veritate Dei*, vel *Chriſti*.

3. Ex communi ſententia, non ſunt ordinarie Juramenta hæ formulæ: *In fide mea, Per fidem meam*, quia ordinarie accipiunt de fide, ſeu fidelitate humana, ſine ullo reſpectu ad Deum. Unde nemo prudens putat ſibi eſſe rem Juramento confirmatam ob hanc ſolam locutionem. Item juxta multos, iſtæ: *In conſcientia, Super*, vel *per meam conſcientiam*; quia ſaltem apud doctos ſignificant ſolum hominem loqui ex veritatis notitia, & conſcientiæ dictamine. *Azor* tamen dicit, pleroſque ſentire iis contineri vim juramenti. Ex communi ſententia, non ſunt ordinarie juramenta hæ formulæ: *In fide boni viri, in fide boni Chriſtiani*, vel *Sacerdotis*; quia, ut ordinarie accipiuntur, ſignificant rem afferri, vel promitti ea fidelitate, & veracitate, quam debet habere vir probus, Chriſtianus, Sacerdos, ut ordinarie accipiuntur; nam

tunc

tunc Deus non adducitur in teſtem. Ab iis tamen abſtinendum eſt ob ſcandalum; nam non omnes ita hæc verba intelligunt, & ſunt juramenta apud eos, qui exiſtimant eſſe, vel apud quos per conſuetudinem accipiuntur velut juramenta. Si autem *Per fidem meam*: *Per fidem boni Chriſtiani &c.* intelligatur fides divina, erit juramentum: qui enim dicit: *Per fidem divinam*, vel *veritatem Dei*, cenſetur, Deum illius authorem in teſtem adducere. Quare rudes interrogandi ſunt, an per illas formulas intenderint Deum in teſtem advocare, & omnes ab his avocandi ſunt.

4. In iſtis locutionibus: *Deus ſcit*, *coram Deo loquor*, *Deus videt conſcientiam meam*, ſpectanda eſt intentio loquentis. Nam ſi narrative ſolum proferantur ſine intentione jurandi, non ſunt juramenta; quia proprie ille non jurat, qui teſtimonium Dei non implorat, ut exhibendum: ſecus, ſi invocative uſurpentur.

5. Iſtæ locutiones: *Abnego Deum*, *Per mortem*, *Per ventrem*, *Per caput Dei*, ſunt potius blaſphemiæ, quam juramenta, niſi quis per tres poſteriores locutiones intenderet Chriſtum adducere in teſtem.

6. In omnibus modis loquendi habenda eſt ratio uſus, & ſpectandæ ſunt circumſtantiæ, & intentio loquentis. Nam juramentum eſt, ſi adhibeantur quæ vis verba, vel ſigna cum intentione jurandi, ut docent *Suarez*, *Azor*, *Sanchez*, & alii, etſi illa Juramenti ſignificandi vim non habeant; nam tunc per verba illa, quæcumque ſint, loquens vult aſſumere Deum in teſtem. In dubio de ejus intentione judicari debet ſecundum communem verborum, quibus uſus eſt, acceptationem.

Quæſt. II. *Quotuplex eſt Juramentum?*

Reſp. Juramentum dividitur, 1. In explicitum, quo Dei teſtimonium expreſſe invocatur, dicendo v. gr. *Deum teſtor*, *Juro per Deum*, *Per Deum ita eſt*, *Deum teſtem invoco &c.* Et implicitum, quo implicite ſolum Deus adducitur in teſtem, ut *Per Deum*, *Vivit Deus*, hoc eſt, per vitam Dei, ſeu per Deum viventem, vel quum quis jurat per creaturas nobiliores, in quibus Dei potentia, vel alia perfectio ſpecialiter elucet, vel quæ habent ſpecialem relationem ad Deum: tunc enim earum author tamquam in illis repræſentatus, ſeu præſens cenſetur in teſtem adduci, ut ſi dicas: *Juro per Cælum*, *per Terram*, *per Templum*, *per Evangelium*, *per Fidem Chriſtianam &c.* Ex Matth. 23. *Quicumque juraverit in Templo, jurat in illo, & in eo, qui habitat in ipſo. Et qui jurat in Cælo, jurat in throno Dei, & in eo, qui ſedet ſuper eum.* Item *per Sanctos* intuitu Dei, qui in eis peculiari modo habitat, & virtutem, ac veritatem oſtendit. Vel: *Per meam animam*, *in animam meam*, Deus in anima rationali ſpecialiter ſplendet tamquam in imagine, proindeque cenſetur Deus in ea ſplendens adduci in teſtem, *Sanchez*, *Suarez*, *&c. alii*.

2. In

2. In ſolemne, quod fit cum aliqua ſolemnitate, v. gr. certa verborum formula, vel coram Notario, & duobus teſtibus, vel in judicio, vel contactu Evangelii, aut Reliquiarum. Et ſimplex, quod fit abſque ſolemnitate.

3. In conteſtatorium, quo Deus ſolum ut teſtis vocatur, v. gr. *Per Deum*. Et execratorium, quo Deus in teſtem ſimul, & vindicem advocatur, unde fit per imprecationem, ut *Puniat me Deus*, *Damner*, *Volo mori*, *Dæmon me auferat*, *Numquam videam Deum*, *ſi &c.* Nam hæc fieri nequeunt niſi ex Dei vindicis, ac judicis mandato. Item *Per meam*, *vel alterius vitam*, *aut ſalutem*, *vel in vita*, *ſalute*: nam ſenſus eſt: Deus auferat mihi, vel illi vitam, ſi &c. Item *ſuper animam meam*: nam ſenſus eſt: Damnum patiatur anima mea, niſi ita ſit; & Iſtud; *Ita me Deus adjuvet*: hoc eſt: Niſi ita ſit, Deus me non adjuvet. Quum autem execrationes, quæ Dei nomen, vel Sanctorum, aut noſtra Myſteria continent, ex ira proferuntur, tunc ſunt blaſphemiæ, quia contumelioſe pronuntiantur.

4. In aſſertorium, quo confirmatur dictum, vel factum de præſenti, vel præterito, aut propoſitum de futuro ſine promiſſione, ut quum quis jurat ſe facturum aliquid, licet illud nemini promittat. Et promiſſorium, quo quis confirmat promiſſum, & ſe obligat alicui ad aliquid pro futuro. Hocque eſt, vel abſolutum, vel conditionatum, quod ſcilicet habet conditionem expreſſam, aut tacitam, ex diſpoſitione juris, vel intentione jurantis.

Quæſt. III. *An*, *& quando licet jurare?*

Reſp. 1. Licet cum certis conditionibus jurare. Conſtat 1. Ex Deuteron. 6. *Per nomen illius jurabis*. Et Pſal. 62. *Laudabuntur omnes*, *qui jurant in eo*. 2. Ex traditione, & praxi Eccleſiæ. 3. Quia juramentum eſt actus latriæ, quo jurans tacite teſtatur Deum habere rerum omnium cognitionem, & veracitatem infallibilem, ac providentiam rerum humanarum.

Imo eſt obligatio jurandi, 1. Quando a ſuperiore legitime exigitur. 2. Quoties neceſſarium eſt ad ſubveniendum proximo: nam lex charitatis obligat ad ejus neceſſitati ſubveniendum medio licito, præſertim facili, quale eſt Juramentum.

Reſp. 2 Ut licite fiat Juramentum, requiruntur tres conditiones, ſeu comites: ſcilicet veritas, judicium, & juſtitia. Ita omnes, & conſtat tum ex Jerem. 4. *Jurabis*, *vivit Dominus*, *in veritate*, *& in judicio*, *& in juſtitia*. Tum quia ſi una ex illis deeſt, committitur irreverentia in Deum.

Veritas exigit, ut jurans prudenter, & certo judicet verum eſſe id, quod dicit; & moraliter certus ſit ſe verum effecturum id, quod promittit. Judicium, ut cum diſcretione, prudentia, conſideratione, maturo examine veritatis, ac reverentia, nec ſine neceſſitate, & gravi cauſa juretur. Juſtitia demum exigit, ut Juramentum promiſ-

miſſorium, vel aſſertorium de futuro ſit de re licita, & honeſta.

Quæſt. IV. *An ſemper ſit mortale, ſi una ex illis conditionibus deſit?*

Reſp. 1. Si veritas deſit, vel putetur deeſſe, vel dubia ſit Juranti, eſt perjurium, & ſemper mortale peccatum, etiam in re levi aſſerta. *Ita omnes Theologi.* Prob. Quia 1. Deus non poteſt ſine gravi irreverentia, ac injuria adduci in teſtem falſitatis, ſive in re magna, ſive in parva, vel jocoſa. *Quia per hoc datur intelligere, vel quod Deus veritatem non cognoſcat, vel quod falſitatem teſtari velit.* S. Th. 2. 2. q. 98. art 2. quod eſt valde injurioſum Deo; nam alioqui non eſſet ſumme verax, nec proinde Deus; quum vel leviſſima falſitas ſummæ, ac infinitæ veracitati repugnet. Unde aſſumere Deum in teſtem mendacii vel leviſſimi, eſt ex natura actionis, Deo negare infallibilem, ac ſummam veracitatem. Præterea (ut ait S. Th. q. cit art 3.) *ea, quæ ex ſe ſunt peccata venialia, vel etiam bona ex genere, ſi in contemptum Dei fiant, ſunt peccata mortalia. Unde multo magis, quidquid eſt, quod de ſui ratione pertinet ad contemptum Dei, eſt peccatum mortale: perjurium autem de ſui ratione importat contemptum Dei. Unde manifeſtum eſt, quod perjurium ex ſui ratione eſt peccatum mortale.* 2. Ex S. Aug. ſerm. 28. de verb. Ap. *Perjurium peccatum eſſe, & grande peccatum, nemo dubitat.* 3. Innocent. XI. damnavit hanc propoſitionem: *Vocare Deum in teſtem mendacii levis, non eſt tanta irreverentia, propter quam velit, aut poſſit damnare hominem.* Quare omne perjurium ſtricte dictum, quod eſt mendacium Juramento confirmatum, ſeu falſum Juramentum, mortale eſt, etiam ſi joco fiat. *Ille qui jocoſe perjurat, non evitat divinam irreverentiam, ſed quantum ad aliquid magis auget; & ideo non excuſatur a peccato mortali.* S. Thom. 2. 2. q. 98. art. 3. ad 2.

Porro latius a S. Hieronymo, & jure aliquando ſumitur, nempe pro quolibet juramento illicito, etiam vero, ſed ſine neceſſitate facto.

Ergo mortaliter peccat, 1. Qui jurat id, de quo dubitat, vel non eſt certus, nam exponit ſe periculo jurandi falſum. Imo pejerat; nam mentitur, aſſerens tanquam certum id, quod putat tale non eſſe. 2. Qui jurat verum, putans eſſe falſum: nam talis formaliter, & ſpectato ejus conceptu jurat falſum, & mentitur, quum loquatur contra mentem; habetque voluntatem adducendi Deum in teſtem falſitatis. 3. Qui jurat id, quod verum eſt, & tale putat, ſed levibus conjecturis adductus. Ita Catechiſ. Rom, quia exponit ſe periculo jurandi falſum. 4. Ex communi, qui aliquid Juramento promittit ſine voluntate implendi; nam Jurans ſe aliquid facturum, jurat ſe habere firmam voluntatem faciendi: unde ſi

non

non habeat, mentitur.. Vel ſi juret ſe facturum id, quod ſcit ſibi eſſe impoſſibile, quia non poteſt habere propoſitum efficax implendi: nam propoſitum non eſt de re impoſſibili, cognita ut tali; idque etiamſi res ſit moraliter tantum impoſſibilis, quia jurat ſe facturum id, quod judicare debet non facturum. Item ſi dubitet an poſſit, aut debeat præſtare: nam pejerat, vel ſaltem ſe exponit periculo pejerandi; & in his omnibus deficit certa veritas de præſenti, quam ſemper in re qualibet habere debet Juramentum promiſſorium, & quæ exigit, ut ſit animus firmus, & certus promiſſa perficiendi.

Reſp. 2. Quoad defectum judicii conſtat, 1. eſſe ſemper mortale, ſi defectus conſiderationis ſit circa juramentum ipſum, vel circa veritatem, propter periculum perjurii; ut ſi deliberate jures ſine prudenti judicio de veritate, vel ſine conſideratione ad hoc requiſita, etſi contingat eſſe verum, quod juras; nam exponis te periculo jurandi falſum. Hinc peccant mortaliter, qui factum, quod auditu tantum, vel aliis ſignis non omnino certis cognoverunt, tamquam certo cognitum jurati affirmant. Item, qui jurant de alicujus peritia, judicium ferunt ſine ſufficienti illius notitia, & certitudine de illa. Si vero defectus conſiderationis ſit ſolum circa neceſſitatem, & gravitatem rei, ex communi ſententia eſt ſolum venialis, ſecluſis contemptu, ſcandalo, & periculo jurandi falſum; ut quum quis certus de veritate, non ſatis conſiderat an ſit cauſa ſufficiens jurandi.

Conſtat. 2. eſſe peccatum ſaltem veniale, jurare ſine neceſſitate, vel magna utilitate, ex Matth. 5. *Ego dico vobis non jurare omnino ... Sit autem ſermo veſter, Eſt, eſt, Non, non, &c.* Et Jacob. 5. *Nolite jurare quodcumque juramentum .... ut non ſub judicio decidatis.* Nam eſt irreverentia contra ſummam Dei majeſtatem, quod interponatur ejus authoritas, & ipſe adducatur in teſtem ſine neceſſitate, vel magna utilitate, aut ad res vanas, ac leves confirmandas. Sic illicita ſunt juramenta urbanitatis gratia emiſſa, ut non ingrediendi, vel egrediendi prius, defectu neceſſitatis, & gravitatis rei. Ea autem non videntur violari, ſi jurans altero urgente præcedat: tum quia imbibunt hanc tacitam conditionem, *Si non nimium repugnaveris, non præcedam*: tum quia illud Juramentum cedens in honorem alterius, remittitur ab eo, quum Jure cedens contendit: ut Jurans prior tranſeat.

Non eſt tamen ex communi ſententia mortale jurare ſine neceſſitate, vel ſuper re levi, aut vana, ſed vera, & licita: modo abſit contemptus, ſcandalum, & periculum pejerandi: quia in hoc non cenſetur gravis irreverentia. Ita S. Antoninus p. 1. tit. 14. cap. 4. ibi: *Requiritur Judicium, id eſt diſcretio, ut ſcilicet non juretur, niſi in caſu neceſſitatis, vel magnæ utilitatis ..... alias jurando leviter, ut communiter fit, etſi verum ſit, & licitum quod juratur, eſt peccatum, non tamen mortale,*

tale, niſi fieret in contemptu. Qui tamen ſæpe jurant ſine neceſſitate, pejerandi periculum incurrunt, & proinde mortaliter peccant. Nam qui ſic jurant ex conſuetudine propter nimiam facilitatem, & proclivitatem per eam contractam, leviter, & temere jurant; ſuntque in periculo morali jurandi ſine judicio prudenti de veritate, adeoque pejerandi.

Reſp. 3. Quod ſpectat ad defectum juſtitiæ, conſtat, 1. Eum, qui jurat ſe facturum rem illicitam ſine animo faciendi, eſſe perjurum, quia juramentum mendacio confirmat. 2. Eum, qui jurat ſe facturum rem graviter illicitam, duplex mortalis peccatum admittere; unum, quod velit rem graviter malam; alterum contra religionem: nam gravis eſt in Deum irreverentia, Dei authoritate, ac teſtimonio ſe firmare in propoſito Deum graviter offendendi: in hoc enim eſt gravis abuſus nominis, & authoritatis Dei. Hinc cap. *Qui Sacramento* 22. quæſt. 4. dicitur: *Qui Sacramento ſe obligaverit, ut litigans cum quolibet, ad pacem nullo modo redeat; pro perjurio uno anno a communione Corporis, & Sanguinis Domini ſegregatur, reatum ſuum eleemoſynis, fletibus, & quantis potuerit jejuniis abſolvat.* 3. Eſſe pejus jurare de re venialiter mala patranda, quam de re indifferenti, vel de honeſta ſine cauſa. Communius tamen docent eſſe ſolum veniale grave: quia putant non eſſe gravem irreverentiam, niſi fiat cum quadam contumelia, vel verbis, quæ blaſphemiam ſonant, aut adſit periculum perjurii. 4. Eſſe mortale contra religionem Juramento confirmare injuriam mortalem, ut gravem detractionem veram, vel contumelioſam: nam aſſumere mere nomen Dei tanquam inſtrumentum ad gravem injuriam proximo inferendam, ideoque Deum graviter offendendum, gravis eſt in Deum irreverentia. An autem propriam culpam mortalem præteritam Juramento affirmare cum jactantia, & delectatione ſit, præter culpam lethalem jactantiæ, & delectationis, mortale peccatum contra religionem, alii aſſerunt, quia putant eſſe gravem irreverentiam; alii probabilius negant, eo quod Juramentum per ſe non cadat in illam aſſertionem ut malam, ſed ut veram.

„ Nota. Per præceptum *Non aſſumes nomen Dei tui in vanum*, „ non ſolum prohibentur omnia Juramenta contra honorem Dei facta, ſed etiam quælibet vana uſurpatio ejus nominis.

Quæſt. V. *Quæ, & quanta eſt obligatio Juramenti promiſſorii, & aſſertorii de futuro?*

Reſp. 1. Eſt obligatio ſub mortali præſtandi rem licitam juramento promiſſam, vel aſſertam, ſaltem ſi res illa ſit gravis. *Ita omnes.* Conſtat 1. ex Matth 5. *Reddes Domino Juramenta tua.* Et ex cap. 10. de jurejur. ubi Summus Pontifex ſtatuit Clericum ab Eccleſia removendum, eo quod non ſolverit penſionem aliquam juramento

pro-

promiſſam. 2. Quia hæc obligatio ex ſuo genere gravis eſt: nam eſt obligatio virtutis religionis, & ex præcepto colendi Deum: ergo ejus violatio eſt ex ſuo genere mortalis. Deinde tendit ad firmanda pacta inter homines, controverſiaſque dirimendas; ad quem finem aſſequendum neceſſe eſt, ut ex tali Juramento naſcatur gravis obligatio ſervandi promiſſa: alioquin hoc vinculum non eſſet ſatis firmum, & facile ab hominibus rumperetur.

Idem docent Toletus, Leſſius, & alii, etiamſi res ſit levis. Quia 1. Jurans ſe aliquid facturum, Deum teſtem aſſumit, ſe non ſolum habere animum faciendi, ſed etiam ſe facturum, niſi legitima cauſa excuſet: & ſic authoritate divina ſe obligat ad ſervandum promiſſum. Unde duplex veritas exigitur, una præſens, ſcilicet animus rem juratam præſtandi, altera futura, ſcilicet illius executio ſuo tempore futura. Ergo ſi non exequatur, facit, quantum in ſe eſt, ut Deus falſum teſtatus ſit; voluit enim ut Deus teſtaretur aliquid futurum. 2. Si non ſervatur Juramentum etſi de re levi, efficitur Deus teſtis falſitatis: veritas quippe talis juramenti conſiſtit in conformitate cum re promiſſa: nam ab eo, quod res eſt, vel non eſt pro tempore importato, propoſitio eſt vera, vel falſa. Hinc S. Thom quæſt. 89 art. 7. ait: *Tenetur ut faciat, verum eſſe id, quod juravit: alioquin deeſt veritas juramento.* 3. Eſt mortale contemnere Dei authoritatem interpoſitam pro quacumque re. Aliud eſt de violatione voti, quæ in re levi eſt ſolum venialis, quia non eſt gravis injuria, nec irreverentia in Deum non præſtare rem levem promiſſam, quæ parum conferat ad ejus honorem. At eſt gravis injuria adducere Deum in teſtem falſitatis etiam in re levi; & quantum eſt in ſe efficere, ut teſtatus ſit falſum in quavis re; neque enim ſtare poteſt veracitas Dei infinita, ſi Deus poſſit teſtari falſum in re aliqua etſi levi; ac proinde rem levem juratam non exequi, eſt facto negare veracitatem Dei, & quantum eſt in ſe illam deſtruere.

Verum S. Antoninus part. 2. tit 10. cap. 4. §. 1. Sylveſter, Sotus, Navarrus, Suarez, Sanchez, Azor, Sylvius, & alii communiter, aut ſaltem communius docent, juramentum promiſſorium obligare tantum ſub veniali in re levi, ſive ea res levis ſit tota materia promiſſionis, ſive ſolum pars illius. Probant, quia 1. Rem futuram promittens juramento, Deum adducit dumtaxat in teſtem, ſe habere animum implendi promiſſum, & ſe obligare ex authoritate Dei ad illud præſtandum, pro capacitate ſcilicet materiæ, ſeu rei promiſſæ. Unde ſi rem levem juramento promiſſam cum animo eam vere præſtandi omittat, non mentitur, quia nihil dicit, aut facit contra mentem, ſed ſolum eam mutat. Ergo non inducit Deum in teſtem mendacii, ſed infideliter agit, nolens tunc præſtare rem ſub authoritate divina promiſſam. Quæ infidelitas eſt irreverentia in Deum, mortalis quidem

in

in re gravi, ſed venialis in re levi. Negant autem eum, qui aliquid juramento promittit, proprie aſſumere Deum in teſtem futuræ executionis juramenti, ſed adduci ſolum volunt in teſtem præſentis promiſſionis, & obligationis promiſſa perficiendi inde ortæ, & tanquam fidejuſſorem quoad executionem futuram.

2. Sicut in humanis contractibus, quando quis aſſumitur teſtis promiſſionis non cenſetur inductus fuiſſe ad teſtificandum falſum, ſi poſtea non ſervetur promiſſum: ſed ſolum ut atteſtetur de contractu præſenti, & obligatione inde orta; ita Deus non adducitur ut teſtis falſi, quando aſſumitur ut teſtis promiſſionis juramento firmatæ cum animo eam implendi, quamvis poſtea non impleatur, ideoque tunc Deus non efficitur teſtis falſitatis ſi non ſervatur promiſſum.

Fatentur quidem rem juramento promiſſam dari debere etiam ex reverentia debita authoritati divinæ, quæ interpoſita fuit ad corroborandam promiſſionem. Quare ſi promiſſio non impleatur, peccatur contra reverentiam authoritati divinæ debitam; ſed volunt hanc irreverentiam eſſe gravem, vel levem pro gravitate, vel levitate materiæ, ſeu rei promiſſæ; perinde ac violatio voti eſt gravis, vel levis culpa, & irreverentia pro gravitate, vel levitate rei Deo promiſſæ.

Itaque hi Doctores ſentiunt Deum numquam adduci in teſtem futuræ executionis promiſſionis, ſed tantum in teſtem promiſſionis, & obligationis inde ortæ, & voluntatis promiſſa præſtandi. Quæ quidem obligatio pertinet non ſolum ad virtutem juſtitiæ, & fidelitatis, ſed etiam ad religionem propter interpoſitam authoritatem Dei; & commenſuratur capacitati materiæ, ita ut gravis ſit in re gravi, levis vero in re levi promiſſa. Juramenti autem promiſſorii veritas conſiſtit in conformitate ejus cum propoſito ſe obligandi, vere promittendi, & promiſſa perficiendi.

„ NOTA. Licet Juramenti obligatio non tranſeat ad hæredes,
„ quum ſit obligatio propria voluntate ſuſcepta ex juratione, ideo-
„ que perſonalis: tenentur tamen ex juſtitia implere juramenta rea-
„ lia defuncti, quæ non fuerunt per injuriam extorta: nam ſucce-
„ dunt in onera realia defuncti, ſicut in ejus jura. Defunctus au-
„ tem per promiſſionem juramento confirmatam contrahit onus, &
„ debitum reale, quod proinde tranſit ad hæredes. Debent etiam
„ impleri erga hæredes promiſſarii: quia actiones, & jura defuncti
„ tranſeunt ad illos.

Item jurans obedientiam alteri ratione dignitatis, & officii, v. gr. Epiſcopo, tenetur vi juramenti obedire omnibus ejus ſucceſſoribus in ea dignitate, ſeu officio, ex cap. 14. *de Jurejur.* quia cenſetur juraſſe obedientiam omni habenti tale officium, ſeu dignitatem, quæ eſt cauſa, & ratio juramenti.

Reſp. 2. Juramentum promiſſorium habet eaſdem conditiones, limitationes, & extenſiones expreſſas, ac tacitas, quas

pro-

promiſſio, vel contractus, cui adjicitur, habet ex mente contrahentium, ex diſpoſitione Juris, vel recepta conſuetudine, eodemque modo explicandum eſt, ex cap. 25. *de Jurejur. & l. ult. cod. de non numer. pecun.* Nam talis eſt intentio jurantis: & juramentum non mutat, ſed præciſe confirmat contractum, ac promiſſionem ſecundum eorum naturam, & eodem modo, quo intelliguntur, & accipi ſolent, non aliter: ſolumque addit obligationem Religionis. Sic juraſti puellæ nuptias, ſcilicet niſi illa fornicetur &c. quia promiſſio ipſa ſic intelligitur, nec aliter obligat. Hinc juramentum conditionatum non obligat ad rem promiſſam, donec impleatur conditio, ex c. 3. *de Jurejur.*, quia conditio ſuſpendit pactum, & proinde juramenti obligationem. Obligat tamen ad expectandum eventum conditionis.

Reſp. 3. Juramentum de futuro ſine promiſſione obligat: quia ſimplex aſſertio de futuro confirmata juramento, obligat ex virtute Religionis ad faciendam veram rem aſſertam de futuro. Et jurans ſe aliquid facturum abſque promiſſione, jurat non ſolum ſe habere voluntatem id præſtandi, ſed etiam ſuo tempore facturum, ſicque tenetur efficere veram aſſertionem ſuam de futuro. Suarez, Sanchez, &c.

Porro de juramentis ſervandi Statuta Communitatis, Collegii, Capituli &c. docet cum multis Sanchez, ea intelligenda eſſe ita obligare, ut res illa ſervanda continetur in Statutis: nimirum ſi Statutum eſt tanti momenti, ut obliget ſub mortali, obligabit juramentum ſub mortali; ſi autem ſit leve, ita ut ſub veniali tantum obliget, Juramentum ſub veniali obligabit. Ratio eſt, quod hic non juret præciſe ſervare rem illam in Statuto contentam, ſed prout continetur in Statuto, ſeu Statutum ipſum, quale eſt. Ergo obligatio juramenti metienda eſt juxta Statuti obligationem. Ita Sanchez, qui inde infert, virtute hujus juramenti non teneri jurantem ad obſervanda ea Statuta, quæ recepta non ſunt, aut in deſuetudinem abiere; quia hoc juramentum eſt de ſolis Statutis ſervandis, quatenus obligant. Ergo quoties ex quavis cauſa obligare deſinent, ceſſabit perinde juramenti obligatio; quia jam illa non ſunt Statuta, atque juramentum fuit illis acceſſorium, quatenus Statuta erant. Item eo ſolo modo juramentum obligabit ad Statuta ſervanda, quo illa recepta ſunt.

In generalibus vero juramentis obediendi Prælato, aut Rectori; jurata obedientia non cenſetur exigi, inquit Reginaldus, niſi id ipſum exprimatur præcipiendo in virtute præſtiti juramenti, vel alia verborum forma æquivalenti.

Quæſt. VI. *Quibus caſibus juramentum non obligat.*

Reſp. His. 1. Si ſit de re illicita etiam venialiter, ex reg. jur. 58. in 6. *Non eſt obligatorium contra bonos mores præſtitum juramentum*; nam juramentum non eſt vin-

vinculum iniquitatis, ex c. 18. *de Jurejur.* Enim vero nemo poteſt obligari ad peccandum, quum contra quiſque teneatur ad non peccandum: alioquin teneretur ad duo contradictoria, ideoque ad impoſſibile. Imo qui rem illicitam faceret ob juramentum, bis peccaret; nam præter peccatum illud, quod patraret, gravem irreverentiam contra Deum admitteret utendo ejus nomine, & authoritate tanquam vinculo, ac inſtrumento, ſeu motivo ad eum offendendum. Quare non obligat juramentum de re, quæ ſit in damnum tertii, cap. 28. *de Jurejur.*, vel contra bonum publicum, aut legem divinam, vel Eccleſiaſticam, vel etiam civilem, niſi hæc ſit immediate in favorem privati, cui licite renuntiare poſſit. Nam illicitum eſt damnum alteri ſine juſta cauſa, & legitima authoritate inferre, bono publico nocere, & leges violare. *Non enim dicenda ſunt juramenta, ſed potius perjuria, quæ contra utilitatem eccleſiaſticam, & SS. Patrum veniunt inſtituta*, ait Concil. general. Lateran. III. c. 16.

2. Si ſit de re inutili, id eſt, quæ neque ex ſe, neque ex fine, aut circumſtantiis, ad Dei obſequium, vel hominis utilitatem conducit. Nam juramentum non eſt vinculum rerum vanarum, & otioſarum, nec Deus vult illas fieri ob nominis ſui reverentiam. Imo tale juramentum eſt peccatum, quum ſit abuſus ſancti, & terribilis nominis Dei, & irreverentia in Deum. Aliud eſt quum res de ſe indifferens ordinatur ad finem bonum, ad quem conducit; vel eſt utilis alteri, in cujus gratiam jurata eſt; ut ſi juraſti, te nullas merces, niſi a Titio empturum, obligaris: Nam honeſtum eſt reddere proximo rem promiſſam, quæ ei utilis, & grata eſt, Juramentum autem de opere honeſto obligat.

3. Si ſit de re impeditiva majoris boni, & contraria conſiliis Chriſti; ut ſi jures te non ingreſſurum Religionem: nam Deus non vult illud ſervari, quum majus Dei obſequium impediat. Obligat tamen, ſi res illa ſit promiſſa homini, & ei utilis: quia homo vult illam fieri ob ſuam utilitatem, & habet jus ad illam. Unde illam præſtando exercetur debitus actus veracitatis, fidelitatis, Juſtitiæ, & Religionis. Hinc ſi juraſti dare viginti aureos Petro diviti, non potes illos dare pauperibus, licet ſecluſa promiſſione, hoc ſit melius. Nam, ex cap. 28. *de jurejur.* ſervari debet juramentum homini præſtitum, quando non vergit in æternæ ſalutis diſpendium, nec redundat in alterius detrimentum injuſtum.

4. Si ſit de re impoſſibili; nam ex Reg. Jur. *Impoſſibilium nulla eſt obligatio*; quum nemo poſſit ad impoſſibile obligari.

5. Si fuerit error, vel dolus circa rei promiſſæ ſubſtantiam. Quia deeſt conſenſus ſubſtantialis circa juramentum: nam Jurans non habet intentionem jurandi rem illam, circa quam errat, ſed aliam, quam apprehendit: ut ſi jures te daturum vas aliquod, putans eſſe æreum,

quum

quum ſit aureum. Idem dic, ſi error verſetur circa cauſam finalem, quia etiam deeſt verus conſenſus; quum deſit motivum verum volendi; & jurans cenſetur jurare ſub conditione: Si res ita eſt: ut ſi jures te daturum viginti Petro, eo quod falſo aſſerat tibi faviſſe in aliquo negotio.

6. Si promiſſio jurata non fuerit acceptata ab homine, in cujus gratiam facta eſt. Quia juramentum, ſicut ipſa promiſſio, includit hanc conditionem: Si ab altero acceptetur. Secus ſi promiſſio facta ſit in honorem Dei, ut ſi alteri juramento promittas, te Sacramenta ſuſcepturum, Religionem ingreſſurum &c. Tunc enim eſt votum juratum, quum ad Deum directe ſpectet, & ejus intuitu fiat; unde ſtatim acceptatur a Deo.

,, (✠) Nota. Ex iis, quæ ab Authore ſuperioribus in quæſtio-
,, nibus ſunt explicata, facile patet jure meritoque ab Apoſtolica
,, Sede, vel ex ipſo juramenti abuſu damnatas, ac ſub pœna etiam
,, excommunicationis prohibitas eſſe Societates, quæ vulgo dicun-
,, tur: *de' liberi Muratori*, ſeu *de Francs Maçons*. Etenim jureju-
,, rando ad Sacra Biblia interpoſito homines in hujuſmodi Societates
,, cooptantur, quæ civilibus, canonicisque legibus damnatæ ſunt:
,, quæ Catholicæ Religionis puritati non parum obeſſe poſſunt,
,, quod in eiſdem cujuſcumque Religionis, & ſectæ homines con-
,, veniant, quaque apud prudentes, proboſque viros ita male au-
,, diunt, ut qui eiſdem nomen dent, pravitatis & perverſionis no-
,, men incurrant: Et arctum, & impervium ſecreti fœdus ineunt,
,, quo occultantur ea, quæ in hujuſmodi Conventiculis fiunt; quæ
,, ſane nec bona eſſe, nec aptam præſeferre juramenti materiam
,, ex eo liquet; primum, quia niſi hæc mala eſſent, tanto ne-
,, quaquam odio lucem haberent; deinde quia vehemens ſuſpicio eſt
,, Religionis puritati obeſſe, ut ſupra indicavi; & quia publica
,, populi Chriſtiani fama fert, ea inepta eſſe, atque perverſa: de-
,, mum quia hujuſmodi jurejurando ita ſervando ſecreto adſtringi
,, contendunt, quaſi eis liceat hujus juramenti obtentu ſe tueri,
,, quominus a legitima poteſtate interrogari, omnia fateri tenean-
,, tur, quæcumque exquiruntur, ad dignoſcendum, an aliquid in
,, hujuſmodi Conventibus fiat, quod ſit contra Religionis, aut Rei-
,, publicæ ſtatum, & leges. Hæc ex duabus conſtitutionibus Pon-
,, tificiis deprompſimus, quarum altera eſt Clem. XII., quæ inci-
,, pit: *In eminenti*, altera vero BENEDICTI XIV. qua illa con-
,, firmatur, cujus initium eſt: *Providas Romanorum Pontificum*.
,, Ut autem ſciant Sacræ Religionis Miniſtri, qua ratione cum
,, hujuſmodi hominum genere ſe gerere debeant, graviſſimas præ-
,, fatæ prohibitionis, & damnationis cauſas, quo in Benedictina
,, Conſtitutione recenſentur ordine referemus, ac pœnas recen-
,, ſebimus, in quas hujuſmodi homines, eorumque fautores incur-
,, runt.

,, Prima itaque eſt, *quod in hujuſmodi Societatibus, & Conven-*
,, *ticulis, cujuſcumque Religionis, ac Sectæ Homines invicem*
,, *conſociantur: qua ex re ſatis patet, quam magna pernicies*
,, *Catholicæ Religionis puritati inferri valeat: altera eſt arctum,*
,, *& impervium ſecreti fœdus, quo occultantur ea, quæ in hujuſmodi*
,, *Conventiculis fiunt, quibus proinde ea ſententia merito aptari*
,, *poteſt, quam Cæcilius Natalis apud Minutium Felicem in cau-*
,, *ſa nimium diverſa protulit*: Honeſta ſemper publico gaudent,

ſce-

,, ſcelera ſecreta ſunt: *Tertia eſt jusjurandum, quo ſe hujuſ-*
,, *modi ſecreto inviolabiliter ſervando adſtringunt, quaſi liceat*
,, *alicui, cujuslibet promiſſionis, aut juramenti obtensu ſe tue-*
,, *ri, quominus a legitima poteſtate interrogatus, omnia fateri*
,, *teneatur, quæcumque exquiruntur, ad dignoſcendum, an ali-*
,, *quid in hujuſmodi Conventibus fiat, quod ſit contra Religionis,*
,, *aut Reipublicæ ſtatum, & leges: Quarta eſt, quod hujuſmodi*
,, *Societates non minus Civilibus, quam Canonicis Sanctionibus ad-*
,, *verſari dignoſcantur; quum ſcilicet Jure Civili omnia Collegia, &*
,, *Sodalitia præter publicam authoritatem conſociata prohibeantur,*
,, *ut videre eſt in Pandectarum Lib. XLVII. Tit.* 22. de Collegiis,
,, & Corporibus illicitis; *& in celebri Epiſtola C. Plinii Cæcilii*
,, *ſecundi, quæ eſt XLVII. lib. X. in qua ait, edicto ſuo, ſecun-*
,, *dum Imperatoris mandata, vetitum fuiſſe, ne Heteriæ eſſent:*
,, *ideſt ne Societates, & Conventus ſine Principis authoritate, ini-*
,, *ri, & haberi poſſent: Quinta eſt, quod jam in pluribus Regioni-*
,, *bus memoratæ Societates, & Aggregationes Sæcularium Principum*
,, *legibus proſcriptæ, atque eliminatæ fuerunt: Ultima demum, quod*
,, *apud prudentes, & probos viros eædem Societates, & aggregatio-*
,, *nes male audirent, eorumque judicio, quicumque eiſdem nomen*
,, *darent, pravitatis, & perverſionis notam incurrerent.*
,, Prohibetur autem in antea dictis Conſtitutionibus, *ne quis ſub*
,, *quovis prætextu, aut quæſito colore audeat, vel præſumat prædi-*
,, *ctas Societates inire, vel propagare, confovere, ac in ſuis ædibus*
,, *ſeu domibus, vel alibi receptare, atque occultare, iis adſcribi,*
,, *aggregari, aut intereſſe, vel poteſtatem, ſeu commoditatem fa-*
,, *cere, ut alicubi convocentur, iiſdem aliquid miniſtrare, ſive a-*
,, *liàs conſilium, auxilium, vel favorem palam, aut in occulto,*
,, *directe, vel indirecte, per ſe, vel per alios quoquo modo præſta-*
,, *re, nec non alios hortari, inducere, provocare, aut ſuadere,,ut*
,, *hujuſmodi Societatibus adſcribantur, annumerentur, ſeu inter-*
,, *ſint, vel ipſos quomodolibet juvent, ac foveant; ſed omnino ab*
,, *iiſdem Societatibus, Cœtibus, Conventibus, Collectionibus, Ag-*
,, *gregationibus, ſeu Conventiculis prorſus abſtinere ſe debeant,*
,, *ſub pœna Excommunicationis per omnes ut ſupra, contrafacien-*
,, *tes ipſo facto, abſque ulla declaratione incurrenda, a qua ne-*
,, *mo, per quemquam, niſi per Nos, ſeu Romanum Pontificem*
,, *pro tempore exiſtentem, præterquam in articulo mortis conſtitu-*
,, *tus, abſolutionis beneficium valeat obtinere.*

Quæſt. VII. *An Juramentum injuſte extortum obliget?*

Reſp. Affirm. Niſi ſit de re illicita. Hoc certiſſimum eſt apud omnes, inquit Sanchez. *Prob.* 1. Quia eſt verum Juramentum. Ergo ex eo oritur obligatio Religionis erga Deum, cujus authoritas interpoſita eſt: quum hæc obligatio ex natura rei ſit inſeparabilis a Juramento, quod eſt de re licita, nec alteri noxia. 2. Ex cap. 6. & cap. 8. *de Jurejur*, ubi Alexander III. loquens de Juramento ex gravi, & injuſto metu extorto, ait: *Non eſt tutum quemlibet contra Juramentum ſuum venire, niſi tale ſit, quod ſervatum vergat in interitum ſalutis æternæ.* Nec Eccleſia tale Juramentum irritat, ſicut Votum ex metu gravi injuſte extortum. Nec obſtant cap. 28. *de Jurejur.* & c. 2. *de pact. in 6.* ubi dicitur, pacta, quæ ſecluſo Juramento ſunt irrita, ſervari debere eo accedente, dum licite poſſunt, ſi præſtitum ſit ſine vi, & dolo. Nam Pontifex

tifex vult ſolum pacta illa non firmari Juramento vi, vel dolo præſtito, & Juramentum extortum relaxationis cauſam ex ſeipſo præbere ob injuriam, quam continet. Equidem Juramentum non firmat promiſſionem, quæ nulla eſſet: at firmat aſſertionem incluſam in promiſſione.

Hinc 1. Captivus tenetur cum periculo vitæ redire in carcerem, quo ſe rediturum juravit illud prævidens, licet mors, & carcer ſint injuſta: nam quum hæc promiſſio prudens ſit, Jurans enim exitum ſine illa non obtinuiſſet; nec mutatio circa rem promiſſam facta ſit; ejus executio, nempe reditus, eſt actus licitus, & opus fortitudinis, patientiæ, magnæ veracitatis, & fidelitatis, ideoque eſt materia Juramenti; nec cenſetur ſe occidere, ſed tantum ſe exponere periculo mortis ob juſtam cauſam. *Ita Tolet. Suarez, De Lugo, Sanchez, &c. & eſt ſaltem communior ſententia.* Item reus tenetur non fugere, etiam cum periculo mortis prævito, ſi juravit non fugiturum: nam Juramentum de re licita præſtitum in gratiam tertii obligat.

Hinc 2. Qui latroni ex metu mortis juravit ſe daturum pecuniam, & inſuper eum non denuntiaturum, non tenetur quidem ad non denuntiandum, quia hæc pars Juramenti eſt illicita, utpote contra bonum publicum: ſed tenetur pecuniam promiſſam tradere, non quidem ex vi promiſſionis injuſte extortæ, quum actio injurioſa non poſſit dare jus injurianti in injuriatum invitum: ſed ex religione erga Deum, cui ſoli acquiritur obligatio: ideoque fur ſemper tenetur accepta reſtituere ob injuriam illatam. Poteſt tamen Jurans Juramenti relaxationem petere, vel ſolutam pecuniam repetere. Ita Sanctus Thomas 2. 2. quæſt. 89. artic. 7. ad 3. *In Juramento, quod quis coactus facit, duplex eſt obligatio. Una quidem, qua obligatur homini, cui aliquid promittit: & talis obligatio tollitur per coactionem, quia ille, qui vim intulit, hoc meretur, ut ei promiſſum non ſervetur: Alia autem eſt obligatio, qua quis Deo obligatur, ut impleat, quod per nomen ejus promiſit, & talis obligatio non tollitur in foro conſcientiæ, quia magis debet damnum temporale ſuſtinere, quam Juramentum violari. Poteſt tamen repetere in judicio, quod ſolvit, vel Prælato denuntiare, non obſtante quod contrarium juravit: quia tale Juramentum verteret in deteriorem exitum: eſſet enim contra Juſtitiam publicam.*

Quæſt. VIII. *Quid dicendum de Juramento ficto, & doloſo?*

Reſp. 1. Juramentum exterius factum ſine animo jurandi, eſt ſemper intrinſece malum. Quia 1. eſt mendacium; nam ſic jurans exterius ſignificat ſe habere animum jurandi, quem tamen non habet. 2. Eſt irreverentia in Deum, abuti ejus nomine, & majeſtate ad decipiendum proximum. 3. Eſt intrinſece malum avertere finem principalem Juramenti, qui eſt firmare veritatem, & ſince-

ri-

ritatem, & pacta. At niſi homines graviter obligarentur ad habendam ſinceram intentionem, quum jurant, prorſus everteretur Juramenti finis, & ſecuritas, ut notat Suarez, inde inferens obligationem hanc eſſe gravem, utpote ortam ex intrinſeca ratione Juramenti, & reverentia divini teſtimonii. 4. Innocentius XI. damnavit hanc propoſitionem; *Cum cauſa licitum eſt jurare ſine animo jurandi, ſive res ſit levis, ſive gravis.*

Hinc Juramentum ſine animo jurandi factum etiam de veritate, in contractibus, in judicio, in re quavis gravis, ſemper eſt mortale contra religionem. Nam eſt gravis illuſio, & abuſus nominis Dei contrarius fini Juramenti: ſi enim homines ſcirent, poſſe ficte jurari ſine peccato mortali, nil æſtimarent Juramentum. Et ita docet communis ſententia, quoties Juramentum legitime petitur, vel ſponte fit. Sed idem dicendum videtur, etiamſi minus legitime exigatur.

A fortiori ſemper eſt mortale ſic actu jurare falſum, quum ſemper ſit gravis irreverentia in Deum, ipſum exterius adducere in teſtimonium falſitatis & ipſa verba ſecundum ſe habent turpitudinem, & indecentiam gravem.

Reſp. 2. Etſi Juramentum factum ſine animo jurandi ſit ſolum fictio Juramenti: quum verba per ſe non habeant efficaciam, niſi ut ſunt vera ſigna mentis; tamen eſt obligatio faciendi quod juratur, ratione injuſtitiæ, vel damni inde orti, aut orituri, vel ſcandali, ſi non præſtetur. Nam quiſque tenetur cavere, ne ex ſua actione ſequatur alteri damnum, ac ſcandalum, & ſecutum tollere. Imo Juramentum doloſum, ſaltem ſi non injuſte exigatur, impleri debet ex virtute religionis; quia, ut ait Valentia, præceptum naturale religionis obligat ad tuendum honorem divinum, non ſolum efficiendo verum id, in cujus confirmationem revera invocatum eſt divinum teſtimonium; ſed etiam id, quod rationabiliter poteſt credi fuiſſe divino teſtimonio confirmatum: alioqui minueretur per ſe loquendo honor divinus.

Reſp. 3. Qui jurat cum reſtrictione mentali, aut æquivocatione; 1. Peccat mortaliter contra religionem: nam gravem irreverentiam Deo infert, abutendo ejus nomine, & authoritate ad decipiendum injuſte proximum; eſtque perjurus: *Perjuri ſunt, qui ſervatis verbis expectationem eorum, quibus juratum eſt, deceperunt*, ait S. Auguſt. epiſt. 224 Enimvero reſtrictio mentalis, & æquivocatio proprie, ac ſimpliciter dictæ ſunt mendacium. Nam in illis locutio totaliter ſumpta eſt contra mentem, quum neque ex ſe, neque ex circumſtantiis habeat vim ſignificandi totam propoſitionem internam, ſed ſolum ſignificet id, quod verba in ſenſu obvio per ſe ferunt in talibus circumſtantiis; quod quidem eſt contra mentem. Hinc Innocentius XI. damnavit hanc propoſitionem: *Qui mediante commendatione, vel munere ad magiſtratum, vel officium publicum promotus eſt, poterit cum reſtrictione*

S 2 men-

2. In ſolemne, quod fit cum aliqua ſolemnitate, v. gr. certa verborum formula, vel coram Notario, & duobus teſtibus, vel in judicio, vel contactu Evangelii, aut Reliquiarum. Et ſimplex, quod fit abſque ſolemnitate.

3. In conteſtatorium, quo Deus ſolum ut teſtis vocatur, v. gr. *Per Deum*. Et execratorium, quo Deus in teſtem ſimul, & vindicem advocatur, unde fit per imprecationem, ut *Puniat me Deus*, *Damner*, *Volo mori*, *Dæmon me auferat*, *Numquam videam Deum*, *ſi &c.* Nam hæc fieri nequeunt niſi ex Dei vindicis, ac judicis mandato. Item *Per meam*, *vel alterius vitam*, *aut ſalutem*, *vel in vita*, *ſalute:* nam ſenſus eſt: Deus auferat mihi, vel illi vitam, ſi &c. Item *ſuper animam meam:* nam ſenſus eſt: Damnum patiatur anima mea, niſi ita ſit; & Iſtud; *Ita me Deus adjuvet:* hoc eſt: Niſi ita ſit, Deus me non adjuvet. Quum autem execrationes, quæ Dei nomen, vel Sanctorum, aut noſtra Myſteria continent, ex ira proferuntur, tunc ſunt blaſphemiæ, quia contumelioſe pronuntiantur.

4. In aſſertorium, quo confirmatur dictum, vel factum de præſenti, vel præterito, aut propoſitum de futuro ſine promiſſione, ut quum quis jurat ſe facturum aliquid, licet illud nemini promittat. Et promiſſorium, quo quis confirmat promiſſum, & ſe obligat alicui ad aliquid pro futuro. Hocque eſt, vel abſolutum, vel conditionatum, quod ſcilicet habet conditionem expreſſam, aut tacitam, ex diſpoſitione juris, vel intentione jurantis.

Quæſt. III. *An, & quando licet jurare?*

Reſp. 1. Licet cum certis conditionibus jurare. Conſtat 1. Ex Deuteron. 6. *Per nomen illius jurabis*. Et Pſal. 61. *Laudabuntur omnes*, *qui jurant in eo*. 2. Ex traditione, & praxi Eccleſiæ. 3. Quia juramentum eſt actus latriæ, quo jurans tacite teſtatur Deum habere rerum omnium cognitionem, & veracitatem infallibilem, ac providentiam rerum humanarum.

Imo eſt obligatio jurandi, 1. Quando a ſuperiore legitime exigitur. 2. Quoties neceſſarium eſt ad ſubveniendum proximo: nam lex charitatis obligat ad ejus neceſſitati ſubveniendum medio licito, præſertim facili, quale eſt Juramentum.

Reſp. 2 Ut licite fiat Juramentum, requiruntur tres conditiones, ſeu comites: ſcilicet veritas, judicium, & juſtitia. Ita omnes, & conſtat tum ex Jerem. 4. *Jurabis*, *vivit Dominus*, *in veritate*, *& in judicio*, *& in juſtitia*. Tum quia ſi una ex illis deeſt, committitur irreverentia in Deum.

Veritas exigit, ut jurans prudenter, & certo judicet verum eſſe id, quod dicit; & moraliter certus ſit ſe verum effecturum id, quod promittit. Judicium, ut cum diſcretione, prudentia, conſideratione, maturo examine veritatis, ac reverentia, nec ſine neceſſitate, & gravi cauſa juretur. Juſtitia demum exigit, ut Juramentum promiſ-

miſſorium, vel aſſertorium de futuro ſit de re licita, & honeſta.

Quæſt. IV. *An ſemper ſit mortale, ſi una ex illis conditionibus deſit?*

Reſp. 1. Si veritas deſit, vel putetur deeſſe, vel dubia ſit Juranti, eſt perjurium, & ſemper mortale peccatum, etiam in re levi aſſerta. *Ita omnes Theologi*. Prob. Quia 1. Deus non poteſt ſine gravi irreverentia, ac injuria adduci in teſtem falſitatis, ſive in re magna, ſive in parva, vel jocoſa. *Quia per hoc datur intelligere, vel quod Deus veritatem non cognoſcat, vel quod falſitatem teſtari velit*. S. Th. 2. 2. q. 98. art 2. quod eſt valde injurioſum Deo; nam alioqui non eſſet ſumme verax, nec proinde Deus; quum vel leviſſima falſitas ſummæ, ac infinitæ veracitati repugnet. Unde aſſumere Deum in teſtem mendacii vel leviſſimi, eſt ex natura actionis, Deo negare infallibilem, ac ſummam veracitatem. Præterea (ut ait S. Th. q. cit art 3.) *ea, quæ ex ſe ſunt peccata venialia, vel etiam bona ex genere, ſi in contemptum Dei fiant, ſunt peccata mortalia. Unde multo magis, quidquid eſt, quod de ſui ratione pertinet ad contemptum Dei, eſt peccatum mortale:- perjurium autem de ſui ratione importat contemptum Dei. Unde manifeſtum eſt, quod perjurium ex ſui ratione eſt peccatum mortale*. 2. Ex S. Aug. ſerm. 28. de verb. Ap. *Perjurium peccatum eſſe, & grande peccatum, nemo dubitat*. 3. Innocent. XI. damnavit hanc propoſitionem: *Vocare Deum in teſtem mendacii levis, non eſt tanta irreverentia, propter quam velit, aut poſſit damnare hominem*. Quare omne perjurium ſtricte dictum, quod eſt mendacium Juramento confirmatum, ſeu falſum Juramentum, mortale eſt, etiam ſi joco fiat. *Ille qui jocoſe perjurat, non evitat divinam irreverentiam, ſed quantum ad aliquid magis auget; & ideo non excuſatur a peccato mortali*. S. Thom. 2 2. q. 98. art. 3. ad 2.

Porro latius a S. Hieronymo, & jure aliquando ſumitur, nempe pro quolibet juramento illicito, etiam vero, ſed ſine neceſſitate facto.

Ergo mortaliter peccat, 1. Qui jurat id, de quo dubitat, vel non eſt certus, nam exponit ſe periculo jurandi falſum. Imo pejerat; nam mentitur, aſſerens tanquam certum id, quod putat tale non eſſe. 2. Qui jurat verum, putans eſſe falſum: nam talis formaliter, & ſpectato ejus conceptu jurat falſum, & mentitur, quum loquatur contra mentem; habetque voluntatem adducendi Deum in teſtem falſitatis. 3. Qui jurat id, quod verum eſt, & tale putat, ſed levibus conjecturis adductus. Ita Catechiſ. Rom, quia exponit ſe periculo jurandi falſum. 4. Ex communi, qui aliquid Juramento promittit ſine voluntate implendi; nam Jurans ſe aliquid facturum, jurat ſe habere firmam voluntatem faciendi: unde ſi

non

non habeat, mentitur. Vel ſi juret ſe facturum id, quod ſcit ſibi eſſe impoſſibile, quia non poteſt habere propoſitum efficax implendi: nam propoſitum non eſt de re impoſſibili, cognita ut tali; idque etiamſi res ſit moraliter tantum impoſſibilis, quia jurat ſe facturum id, quod judicare debet non facturum. Item ſi dubitet an poſſit, aut debeat præſtare: nam pejerat, vel ſaltem ſe exponit periculo pejerandi; & in his omnibus deficit certa veritas de præſenti, quam ſemper in re qualibet habere debet Juramentum promiſſorium, & quæ exigit, ut ſit animus firmus, & certus promiſſa perficiendi.

Reſp. 2. Quoad defectum judicii conſtat, 1. eſſe ſemper mortale, ſi defectus conſiderationis ſit circa juramentum ipſum, vel circa veritatem, propter periculum perjurii; ut ſi deliberate jures ſine prudenti judicio de veritate, vel ſine conſideratione ad hoc requiſita, etſi contingat eſſe verum, quod juras; nam exponis te periculo jurandi falſum. Hinc peccant mortaliter, qui factum, quod auditu tantum, vel aliis ſignis non omnino certis cognoverunt, tamquam certo cognitum jurati affirmant. Item, qui jurant de alicujus peritia, judicium ferunt ſine ſufficienti illius notitia, & certitudine de illa. Si vero defectus conſiderationis ſit ſolum circa neceſſitatem, & gravitatem rei, ex communi ſententia eſt ſolum venialis, ſecluſis contemptu, ſcandalo, & periculo jurandi falſum; ut quum quis certus de veritate, non ſatis conſiderat an ſit cauſa ſufficiens jurandi.

Conſtat 2. eſſe peccatum ſaltem veniale, jurare ſine neceſſitate, vel magna utilitate, ex Matth. 5. *Ego dico vobis non jurare omnino ... Sit autem ſermo veſter, Eſt, eſt, Non, non, &c.* Et Jacob. 5. *Nolite jurare quodcumque juramentum .... ut non ſub judicio decidatis.* Nam eſt irreverentia contra ſummam Dei majeſtatem, quod interponatur ejus authoritas, & ipſe adducatur in teſtem ſine neceſſitate, vel magna utilitate, aut ad res vanas, ac leves confirmandas. Sic illicita ſunt juramenta urbanitatis gratia emiſſa, ut non ingrediendi, vel egrediendi prius, defectu neceſſitatis, & gravitatis rei. Ea autem non videntur violari, ſi jurans altero urgente præcedat: tum quia imbibunt hanc tacitam conditionem, *Si non nimium repugnaveris, non præcedam*: tum quia illud Juramentum cedens in honorem alterius, remittitur ab eo, quum Jure cedens contendit: ut Jurans prior tranſeat.

Non eſt tamen ex communi ſententia mortale jurare ſine neceſſitate, vel ſuper re levi, aut vana, ſed vera, & licita: modo abſit contemptus, ſcandalum, & periculum pejerandi: quia in hoc non cenſetur gravis irreverentia. Ita S. Antoninus p. 1. tit. 14. cap. 4. ibi: *Requiritur Judicium, id eſt diſcretio, ut ſcilicet non juretur, niſi in caſu neceſſitatis, vel magnæ utilitatis ..... alias jurando leviter, ut communiter fit, etſi verum ſit, & licitum quod juratur, eſt peccatum, non tamen mortale,*

tale, niſi fieret in contemptu. Qui tamen ſæpe jurant ſine neceſſitate, pejerandi periculum incurrunt, & proinde mortaliter peccant. Nam qui ſic jurant ex conſuetudine propter nimiam facilitatem, & proclivitatem per eam contractam, leviter, & temere jurant; ſuntque in periculo morali jurandi ſine judicio prudenti de veritate, adeoque pejerandi.

Reſp. 3. Quod ſpectat ad defectum juſtitiæ, conſtat, 1. Eum, qui jurat ſe facturum rem illicitam ſine animo faciendi, eſſe perjurum, quia juramentum mendacio confirmat. 2. Eum, qui jurat ſe facturum rem graviter illicitam, duplex mortalis peccatum admittere; unum, quod velit rem graviter malam; alterum contra religionem: nam gravis eſt in Deum irreverentia, Dei authoritate, ac teſtimonio ſe firmare in propoſito Deum graviter offendendi: in hoc enim eſt gravis abuſus nominis, & authoritatis Dei. Hinc cap. *Qui Sacramento* 22. quæſt. 4. dicitur: *Qui Sacramento ſe obligaverit, ut litigans cum quolibet, ad pacem nullo modo redeat; pro perjurio uno anno a communione Corporis, & Sanguinis Domini ſegregatur, reatum ſuum eleemoſynis, fletibus, & quantis potuerit jejuniis abſolvat.* 3. Eſſe pejus jurare de re venialiter mala patranda, quam de re indifferenti, vel de honeſta ſine cauſa. Communius tamen docent eſſe ſolum veniale grave: quia putant non eſſe gravem irreverentiam, niſi fiat cum quadam contumelia, vel verbis, quæ blaſphemiam ſonant, aut adſit periculum perjurii. 4. Eſſe mortale contra religionem Juramento confirmare injuriam mortalem, ut gravem detractionem veram, vel contumelioſam: nam aſſumere mere nomen Dei tanquam inſtrumentum ad gravem injuriam proximo inferendam, ideoque Deum graviter offendendum, gravis eſt in Deum irreverentia. An autem propriam culpam mortalem præteritam Juramento affirmare cum jactantia, & delectatione ſit, præter culpam lethalem jactantiæ, & delectationis, mortale peccatum contra religionem, alii afferunt, quia putant eſſe gravem irreverentiam; alii probabilius negant, eo quod Juramentum per ſe non cadat in illam aſſertionem ut malam, ſed ut veram.

„ NOTA, Per præceptum *Non aſſumes nomen Dei tui in vanum*, „ non ſolum prohibentur omnia Juramenta contra honorem Dei fa„ cta, ſed etiam quælibet vana uſurpatio ejus nominis.

Quæſt. V. *Quæ, & quanta eſt obligatio Juramenti promiſſorii, & aſſertorii de futuro?*

Reſp. 1. Eſt obligatio ſub mortali præſtandi rem licitam juramento promiſſam, vel aſſertam, ſaltem ſi res illa ſit gravis. *Ita omnes*. Conſtat 1. ex Matth 5. *Reddes Domino Juramenta tua*. Et ex cap. 10. de jurejur. ubi Summus Pontifex ſtatuit Clericum ab Eccleſia removendum, eo quod non ſolverit penſionem aliquam juramento

pro-

promiſſam. 2. Quia hæc obligatio ex ſuo genere gravis eſt: nam eſt obligatio virtutis religionis, & ex præcepto colendi Deum: ergo ejus violatio eſt ex ſuo genere mortalis. Deinde tendit ad firmanda pacta inter homines, controverſiaſque dirimendas; ad quem finem aſſequendum neceſſe eſt, ut ex tali Juramento naſcatur gravis obligatio ſervandi promiſſa: alioquin hoc vinculum non eſſet ſatis firmum, & facile ab hominibus rumperetur.

Idem docent Toletus, Leſſius, & alii, etiamſi res ſit levis. Quia 1. Jurans ſe aliquid facturum, Deum teſtem aſſumit, ſe non ſolum habere animum faciendi, ſed etiam ſe facturum, niſi legitima cauſa excuſet: & ſic authoritate divina ſe obligat ad ſervandum promiſſum. Unde duplex veritas exigitur, una præſens, ſcilicet animus rem juratam præſtandi, altera futura, ſcilicet illius executio ſuo tempore futura. Ergo ſi non exequatur, facit, quantum in ſe eſt, ut Deus falſum teſtatus ſit; voluit enim ut Deus teſtaretur aliquid futurum. 2. Si non ſervatur Juramentum etſi de re levi, efficitur Deus teſtis falſitatis: veritas quippe talis juramenti conſiſtit in conformitate cum re promiſſa: nam ab eo, quod res eſt, vel non eſt pro tempore importato, propoſitio eſt vera, vel falſa. Hinc S. Thom quæſt. 89 art. 7. ait: *Tenetur ut faciat, verum eſſe id, quod juravit: alioquin deeſt veritas juramento.* 3. Eſt mortale contemnere Dei authoritatem interpoſitam pro quacumque re. Aliud eſt de violatione voti, quæ in re levi eſt ſolum venialis, quia non eſt gravis injuria, nec irreverentia in Deum non præſtare rem levem promiſſam, quæ parum conferat ad ejus honorem. At eſt gravis injuria adducere Deum in teſtem falſitatis etiam in re levi; & quantum eſt in ſe efficere, ut teſtatus ſit falſum in quavis re; neque enim ſtare poteſt veracitas Dei infinita, ſi Deus poſſit teſtari falſum in re aliqua etſi levi; ac proinde rem levem juratam non exequi, eſt facto negare veracitatem Dei, & quantum eſt in ſe illam deſtruere.

Verum S. Antoninus part. 2. tit 10. cap. 4. §. 1. Sylveſter, Sotus, Navarrus, Suarez, Sanchez, Azor, Sylvius, & alii communiter, aut ſaltem communius docent, juramentum promiſſorium obligare tantum ſub veniali in re levi, ſive ea res levis ſit tota materia promiſſionis, ſive ſolum pars illius. Probant, quia 1. Rem futuram promittens juramento, Deum adducit dumtaxat in teſtem, ſe habere animum implendi promiſſum, & ſe obligare ex authoritate Dei ad illud præſtandum, pro capacitate ſcilicet materiæ, ſeu rei promiſſæ. Unde ſi rem levem juramento promiſſam cum animo eam vere præſtandi omittat, non mentitur, quia nihil dicit, aut facit contra mentem, ſed ſolum eam mutat. Ergo non inducit Deum in teſtem mendacii, ſed infideliter agit, nolens tunc præſtare rem ſub authoritate divina promiſſam. Quæ infidelitas eſt irreverentia in Deum, mortalis quidem

in

in re gravi, ſed venialis in re levi. Negant autem eum, qui aliquid juramento promittit, proprie aſſumere Deum in teſtem futuræ executionis juramenti, ſed adduci ſolum volunt in teſtem præſentis promiſſionis, & obligationis promiſſa perficiendi inde ortæ, & tanquam fidejuſſorem quoad executionem futuram.

2. Sicut in humanis contractibus, quando quis aſſumitur teſtis promiſſionis non cenſetur inductus fuiſſe ad teſtificandum falſum, ſi poſtea non ſervetur promiſſum: ſed ſolum ut atteſtetur de contractu præſenti, & obligatione inde orta; ita Deus non adducitur ut teſtis falſi, quando aſſumitur ut teſtis promiſſionis juramento firmatæ cum animo eam implendi, quamvis poſtea non impleatur, ideoque tunc Deus non efficitur teſtis falſitatis ſi non ſervatur promiſſum.

Fatentur quidem rem juramento promiſſam dari debere etiam ex reverentia debita authoritati divinæ, quæ interpoſita fuit ad corroborandam promiſſionem. Quare ſi promiſſio non impleatur, peccatur contra reverentiam authoritati divinæ debitam; ſed volunt hanc irreverentiam eſſe gravem, vel levem pro gravitate, vel levitate materiæ, ſeu rei promiſſæ; perinde ac violatio voti eſt gravis, vel levis culpa, & irreverentia pro gravitate, vel levitate rei Deo promiſſæ.

Itaque hi Doctores ſentiunt Deum numquam adduci in teſtem futuræ executionis promiſſionis, ſed tantum in teſtem promiſſionis, & obligationis inde ortæ, & voluntatis promiſſa præſtandi. Quæ quidem obligatio pertinet non ſolum ad virtutem juſtitiæ, & fidelitatis, ſed etiam ad religionem propter interpoſitam authoritatem Dei; & commenſuratur capacitati materiæ, ita ut gravis ſit in re gravi, levis vero in re levi promiſſa. Juramenti autem promiſſorii veritas conſiſtit in conformitate ejus cum propoſito ſe obligandi, vere promittendi, & promiſſa perficiendi.

„ NOTA. Licet Juramenti obligatio non tranſeat ad hæredes, „ quum ſit obligatio propria voluntate ſuſcepta ex juratione, ideoque perſonalis: tenentur tamen ex juſtitia implere juramenta realia defuncti, quæ non fuerunt per injuriam extorta: nam ſuccedunt in onera realia defuncti, ſicut in ejus jura. Defunctus autem per promiſſionem juramento confirmatam contrahit onus, & debitem reale, quod proinde tranſit ad hæredes. Debent etiam impleri erga hæredes promiſſarii: quia actiones, & jura defuncti tranſeunt ad illos.

Item jurans obedientiam alteri ratione dignitatis, & officii, v. gr. Epiſcopo, tenetur vi juramenti obedire omnibus ejus ſucceſſoribus in ea dignitate, ſeu officio, ex cap. 14. *de Jurejur.* quia cenſetur juraſſe obedientiam omni habenti tale officium, ſeu dignitatem, quæ eſt cauſa, & ratio juramenti.

Reſp. 2. Juramentum promiſſorium habet eaſdem conditiones, limitationes, & extenſiones expreſſas, ac tacitas, quas pro-

promiſſio, vel contractus, cui adjicitur, habet ex mente contrahentium, ex diſpoſitione Juris, vel recepta conſuetudine, eodemque modo explicandum eſt, ex cap. 25. *de Jurejur. & l. ult. cod. de non numer. pecun.* Nam talis eſt intentio jurantis: & juramentum non mutat, ſed præciſe confirmat contractum, ac promiſſionem ſecundum eorum naturam, & eodem modo, quo intelliguntur, & accipi ſolent, non aliter: ſolumque addit obligationem Religionis. Sic juraſti puellæ nuptias, ſcilicet niſi illa fornicetur &c. quia promiſſio ipſa ſic intelligitur, nec aliter obligat. Hinc juramentum conditionatum non obligat ad rem promiſſam, donec impleatur conditio, ex c. 5. *de Jurejur.*, quia conditio ſuſpendit pactum, & proinde juramenti obligationem. Obligat tamen ad expectandum eventum conditionis.

Reſp. 3. Juramentum de futuro ſine promiſſione obligat: quia ſimplex aſſertio de futuro confirmata juramento, obligat ex virtute Religionis ad faciendam veram rem aſſertam de futuro. Et jurans ſe aliquid facturum abſque promiſſione, jurat non ſolum ſe habere voluntatem id præſtandi, ſed etiam ſuo tempore facturum, ſicque tenetur efficere veram aſſertionem ſuam de futuro. Suarez, Sanchez, &c.

Porro de juramentis ſervandi Statuta Communitatis, Collegii, Capituli &c. docet cum multis Sanchez, ea intelligenda eſſe ita obligare, ut res illa ſervanda continetur in Statutis: nimirum ſi Statutum eſt tanti momenti, ut obliget ſub mortali, obligabit juramentum ſub mortali; ſi autem ſit leve, ita ut ſub veniali tantum obliget, Juramentum ſub veniali obligabit. Ratio eſt, quod hic non juret præciſe ſervare rem illam in Statuto contentam, ſed prout continetur in Statuto, ſeu Statutum ipſum, quale eſt. Ergo obligatio juramenti metienda eſt juxta Statuti obligationem. Ita Sanchez, qui inde infert, virtute hujus juramenti non teneri jurantem ad obſervanda ea Statuta, quæ recepta non ſunt, aut in deſuetudinem abiere; quia hoc juramentum eſt de ſolis Statutis ſervandis, quatenus obligant. Ergo quoties ex quavis cauſa obligare deſinent, ceſſabit perinde juramenti obligatio; quia jam illa non ſunt Statuta, atque juramentum fuit illis acceſſorium, quatenus Statuta erant. Item eo ſolo modo juramentum obligabit ad Statuta ſervanda, quo illa recepta ſunt.

In generalibus vero juramentis obediendi Prælato, aut Rectori; jurata obedientia non cenſetur exigi, inquit Reginaldus, niſi id ipſum exprimatur præcipiendo in virtute præſtiti juramenti, vel alia verborum forma æquivalenti.

Quæſt. VI. *Quibus caſibus juramentum non obligat.*

Reſp. His. 1. Si ſit de re illicita etiam venialiter, ex reg. jur. 58. in 6. *Non eſt obligatorium contra bonos mores præſtitum juramentum*; nam juramentum non eſt

vin-

vinculum iniquitatis, ex c. 18. *de Jurejur.* Enim vero nemo poteſt obligari ad peccandum, quum contra quiſque teneatur ad non peccaudum: alioquin teneretur ad duo contradictoria, ideoque ad impoſſibile. Imo qui rem illicitam faceret ob juramentum, bis peccaret; nam præter peccatum illud, quod patraret, gravem irreverentiam contra Deum admitteret utendo ejus nomine, & authoritate tanquam vinculo, ac inſtrumento, ſeu motivo ad eum offendendum. Quare non obligat juramentum de re, quæ ſit in damnum tertii, cap. 28. *de Jurejur.*, vel contra bonum publicum, aut legem divinam, vel Eccleſiaſticam, vel etiam civilem, niſi hæc ſit immediate in favorem privati, cui licite renuntiare poſſit. Nam illicitum eſt damnum alteri ſine juſta cauſa, & legitima authoritate inferre, bono publico nocere, & leges violare. *Non enim dicenda ſunt juramenta, ſed potius perjuria, quæ contra utilitatem eccleſiaſticam, & SS. Patrum veniunt inſtituta*, ait Concil. general. Lateran. III. c. 16.

2. Si ſit de re inutili, id eſt, quæ neque ex ſe, neque ex fine, aut circumſtantiis, ad Dei obſequium, vel hominis utilitatem conducit. Nam juramentum non eſt vinculum rerum vanarum, & otioſarum, nec Deus vult illas fieri ob nominis ſui reverentiam. Imo tale juramentum eſt peccatum, quum ſit abuſus ſancti, & terribilis nominis Dei, & irreverentia in Deum. Aliud eſt quum res de ſe indifferens ordinatur ad finem bonum, ad quem conducit; vel eſt utilis alteri, in cujus gratiam jurata eſt; ut ſi juraſti, te nullas merces, niſi a Titio empturum, obligaris: Nam honeſtum eſt reddere proximo rem promiſſam, quæ ei utilis, & grata eſt, Juramentum autem de opere honeſto obligat.

3. Si ſit de re impeditiva majoris boni, & contraria conſiliis Chriſti; ut ſi jures te non ingreſſurum Religionem: nam Deus non vult illud ſervari, quum majus Dei obſequium impediat. Obligat tamen, ſi res illa ſit promiſſa homini, & ei utilis: quia homo vult illam fieri ob ſuam utilitatem, & habet jus ad illam. Unde illam præſtando exercetur debitus actus veracitatis, fidelitatis, Juſtitiæ, & Religionis. Hinc ſi juraſti dare viginti aureos Petro diviti, non potes illos dare pauperibus, licet ſecluſa promiſſione, hoc ſit melius. Nam, ex cap. 28. *de jurejur.* ſervari debet juramentum homini præſtitum, quando non vergit in æternæ ſalutis diſpendium, nec redundat in alterius detrimentum injuſtum.

4. Si ſit de re impoſſibili; nam ex Reg. Jur. *Impoſſibilium nulla eſt obligatio*; quum nemo poſſit ad impoſſibile obligari.

5. Si fuerit error, vel dolus circa rei promiſſæ ſubſtantiam. Quia deeſt conſenſus ſubſtantialis circa juramentum: nam Jurans non habet intentionem jurandi rem illam, circa quam errat, ſed aliam, quam apprehendit: ut ſi jures te daturum vas aliquod, putans eſſe æreum,

quum

quum ſit aureum. Idem dic, ſi error verſetur circa cauſam finalem, quia etiam deeſt verus conſenſus; quum deſit motivum verum volendi; & jurans cenſetur jurare ſub conditione: Si res ita eſt: ut ſi jures te daturum viginti Petro, eo quod falſo aſſerat tibi faviſſe in aliquo negotio.

6. Si promiſſio jurata non fuerit acceptata ab homine, in cujus gratiam facta eſt. Quia juramentum, ſicut ipſa promiſſio, includit hanc conditionem: Si ab altero acceptetur. Secus ſi promiſſio facta ſit in honorem Dei, ut ſi alteri juramento promittas, te Sacramenta ſuſcepturum, Religionem ingreſſurum &c. Tunc enim eſt votum juratum, quum ad Deum directe ſpectet, & ejus intuitu fiat; unde ſtatim acceptatur a Deo.

,, (✠) NOTA. Ex iis, quæ ab Authore ſuperioribus in quæſtio-
,, nibus ſunt explicata, facile patet jure meritoque ab Apoſtolica
,, Sede, vel ex ipſo juramenti abuſu damnatas, ac ſub pœna etiam
,, excommunicationis prohibitas eſſe Societates, quæ vulgo dicun-
,, tur: *de' liberi Muratori*, ſeu *de Francs Maçons*. Etenim jureju-
,, rando ad Sacra Biblia interpoſito homines in hujuſmodi Societates
,, cooptantur, quæ civilibus, canonicisque legibus damnatæ ſunt:
,, quæ Catholicæ Religionis puritati non parum obeſſe poſſunt,
,, quod in eiſdem cujuſcumque Religionis, & ſectæ homines con-
,, veniant, quæque apud prudentes, proboſque viros ita male au-
,, diunt, ut qui eiſdem nomen dent, pravitatis & perverſionis no-
,, men incurrant: Et arctum, & impervium ſecreti fœdus ineunt,
,, quo occultantur ea, quæ in hujuſmodi Conventiculis fiunt; quæ
,, ſane nec bona eſſe, nec aptam præſeferre juramenti materiam
,, ex eo liquet; primum, quia niſi hæc mala eſſent, tanto ne-
,, quaquam odio lucem haberent; deinde quia vehemens ſuſpicio eſt
,, Religionis puritati obeſſe, ut ſupra indicavi; & quia publica
,, populi Chriſtiani fama fert, ea inepta eſſe, atque perverſa: de-
,, mum quia hujuſmodi jurejurando ita ſervando ſecreto adſtringi
,, contendunt, quaſi eis liceat hujus juramenti obtentu ſe tueri,
,, quominus a legitima poteſtate interrogati, omnia fateri tenean-
,, tur, quæcumque exquiruntur, ad dignoſcendum, an aliquid in
,, hujuſmodi Conventibus fiat, quod ſit contra Religionis, aut Rei-
,, publicæ ſtatum, & leges. Hæc ex duabus conſtitutionibus Pon-
,, tificiis depromſimus, quarum altera eſt Clem. XII., quæ inci-
,, pit: *In eminenti*, altera vero BENEDICTI XIV. qua illa con-
,, firmatur, cujus initium eſt: *Providas Romanorum Pontificum*.
,, Ut autem ſciant Sacræ Religionis Miniſtri, qua ratione cum
,, hujuſmodi hominum genere ſe gerere debeant, graviſſimas præ-
,, fatæ prohibitionis, & damnationis cauſas, quo in Benedictina
,, Conſtitutione recenſentur ordine referemus, ac pœnas recen-
,, ſebimus, in quas hujuſmodi homines, eorumque fautores incur-
,, runt.

,, Prima itaque eſt, *quod in hujuſmodi Societatibus, & Conven-*
,, *ticulis, cujuſcumque Religionis, ac Sectæ Homines invicem*
,, *conſociantur: qua ex re ſatis patet, quam magna pernicies*
,, *Catholicæ Religionis puritati inferri valeat: altera eſt arctum,*
,, *& impervium ſecreti fœdus, quo occultantur ea, quæ in hujuſmodi*
,, *Conventiculis fiunt, quibus proinde ea ſententia merito aptari*
,, *poteſt, quam Cæcilius Natalis apud Minutium Felicem in cau-*
,, *ſa nimium diverſa protulit:* Honeſta ſemper publico gaudent,

ſce-

,, ſcelera ſecreta ſunt: *Tertia eſt jusjurandum, quod ſe hujuſ-*
,, *modi ſecreto inviolabiliter ſervando adſtringunt, quaſi liceat*
,, *alicui, cujuslibet promiſſionis, aut juramenti obtentu ſe tue-*
,, *ri, quominus a legitima poteſtate interrogatus, omnia fateri*
,, *teneatur, quæcumque exquiruntur, ad dignoſcendum, an ali-*
,, *quid in hujuſmodi Conventibus fiat, quod ſit contra Religionis,*
,, *aut Reipublicæ ſtatum, & leges: Quarta eſt, quod hujuſmodi*
,, *Societates non minus Civilibus, quam Canonicis Sanctionibus ad-*
,, *verſari dignoſcantur; quum ſcilicet Jure Civili omnia Collegia, &*
,, *Sodalitia præter publicam authoritatem conſociata prohibeantur,*
,, *ut videre eſt in Pandectarum Lib. XLVII. Tit.* 22. de Collegiis,
,, & Corporibus illicitis; *& in celebri Epiſtola C. Plinii Cæcilii*
,, *ſecundi, quæ eſt XLVII. lib. X. in qua ait, edicto ſuo, ſecun-*
,, *dum Imperatoris mandata, vetitum fuiſſe, ne Heteriæ eſſent:*
,, *ideſt ne Societates, & Conventus ſine Principis authoritate, ini-*
,, *ri, & haberi poſſent: Quinta eſt, quod jam in pluribus Regioni-*
,, *bus memoratæ Societates, & Aggregationes Sæcularium Principum*
,, *legibus proſcriptæ, atque eliminatæ fuerunt: Ultima demum, quod*
,, *apud prudentes, & probos viros eædem Societates, & aggregatio-*
,, *nes male audirent, eorumque judicio, quicumque eiſdem nomen*
,, *darent, pravitatis, & perverſionis notam incurrerent.*

,, Prohibetur autem in antea dictis Conſtitutionibus, *ne quis ſub*
,, *quovis prætextu, aut quæſito colore audeat, vel præſumat prædi-*
,, *ctas Societates inire, vel propagare, confovere, ac in ſuis ædibus*
,, *ſeu domibus, vel alibi receptare, atque occultare, iis adſcribi,*
,, *aggregari, aut intereſſe, vel poteſtatem, ſeu commoditatem fa-*
,, *cere, ut alicubi convocentur, iiſdem aliquid miniſtrare, ſive a-*
,, *lias conſilium, auxilium, vel favorem palam, aut in occulte,*
,, *directe, vel indirecte, per ſe, vel per alios quoquo modo præſta-*
,, *re, nec non alios hortari, inducere, provocare, aut ſuadere, ut*
,, *hujuſmodi Societatibus adſcribantur, annumerentur, ſeu inter-*
,, *ſint, vel ipſos quomodolibet juvent, ac foveant; ſed omnino ab*
,, *iiſdem Societatibus, Cœtibus, Conventibus, Collectionibus, Ag-*
,, *gregationibus, ſeu Conventiculis prorſus abſtinere ſe debeant,*
,, *ſub pœna Excommunicationis per omnes ut ſupra, contrafacien-*
,, *tes ipſo facto, abſque ulla declaratione incurrenda, a qua ne-*
,, *mo, per quemquam, niſi per Nos, ſeu Romanum Pontificem*
,, *pro tempore exiſtentem, præterquam in articulo mortis conſtitu-*
,, *tus, abſolutionis beneficium valeat obtinere.*

Quæſt. VII. *An Juramentum injuſte extortum obliget?*

Reſp. Affirm. Niſi ſit de re illicita. Hoc certiſſimum eſt apud omnes, inquit Sanchez. *Prob.* 1. Quia eſt verum Juramentum. Ergo ex eo oritur obligatio Religionis erga Deum, cujus authoritas interpoſita eſt: quum hæc obligatio ex natura rei ſit inſeparabilis a Juramento, quod eſt de re licita, nec alteri noxia. 2. Ex cap. *6.* & cap. 8. *de Jurejur*, ubi Alexander III. loquens de Juramento ex gravi, & injuſto metu extorto, ait: *Non eſt tutum quemlibet contra Juramentum ſuum venire, niſi tale ſit, quod ſervatum vergat in interitum ſalutis æternæ.* Nec Eccleſia tale Juramentum irritat, ſicut Votum ex metu gravi injuſte extortum. Nec obſtant cap. 28. *de Jurejur.* & c. 2. *de pact. in 6.* ubi dicitur, pacta, quæ ſecluſo Juramento ſunt irrita, ſervari debere eo accedente, dum licite poſſunt, ſi præſtitum ſit ſine vi, & dolo. Nam Pon-

tifex vult ſolum pacta illa non firmari Juramento vi, vel dolo præſtito, & Juramentum extortum relaxationis cauſam ex ſeipſo præbere ob injuriam, quam continet. Equidem Juramentum non firmat promiſſionem, quæ nulla eſſet: at firmat aſſertionem incluſam in promiſſione.

Hinc 1. Captivus tenetur cum periculo vitæ redire in carcerem, quo ſe rediturum juravit illud prævidens, licet mors, & carcer ſint injuſta: nam quum hæc promiſſio prudens ſit, Jurans enim exitum ſine illa non obtinuiſſet; nec mutatio circa rem promiſſam facta ſit; ejus executio, nempe reditus, eſt actus licitus, & opus fortitudinis, patientiæ, magnæ veracitatis, & fidelitatis, ideoque eſt materia Juramenti; nec cenſetur ſe occidere, ſed tantum ſe exponere periculo mortis ob juſtam cauſam. *Ita Tolet. Suarez, De Lugo, Sanchez, &c. & eſt ſaltem communior ſententia.* Item reus tenetur non fugere, etiam cum periculo mortis prævifo, ſi juravit non fugiturum: nam Juramentum de re licita præſtitum in gratiam tertii obligat.

Hinc 2. Qui latroni ex metu mortis juravit ſe daturum pecuniam, & inſuper eum non denuntiaturum, non tenetur quidem ad non denuntiandum, quia hæc pars Juramenti eſt illicita, utpote contra bonum publicum: ſed tenetur pecuniam promiſſam tradere, non quidem ex vi promiſſionis injuſte extortæ, quum actio injurioſa non poſſit dare jus injurianti in injuriatum invitum: ſed ex religione erga Deum, cui ſoli acquiritur obligatio: ideoque fur ſemper tenetur accepta reſtituere ob injuriam illatam. Poteſt tamen Jurans Juramenti relaxationem petere, vel ſolutam pecuniam repetere. Ita Sanctus Thomas 2. 2. quæſt. 89. artic. 7. ad 3. *In Juramento, quod quis coactus facit, duplex eſt obligatio. Una quidem, qua obligatur homini, cui aliquid promittit: & talis obligatio tollitur per coactionem, quia ille, qui vim intulit, hoc meretur, ut ei promiſſum non ſervetur: Alia autem eſt obligatio, qua quis Deo obligatur, ut impleat, quod per nomen ejus promiſit, & talis obligatio non tollitur in foro conſcientiæ, quia magis debet damnum temporale ſuſtinere, quam Juramentum violari. Poteſt tamen repetere in judicio, quod ſolvit, vel Prælato denuntiare, non obſtante quod contrarium juravit: quia tale Juramentum verteret in deteriorem exitum: eſſet enim contra Juſtitiam publicam.*

Quæſt. VIII. *Quid dicendum de Juramento ficto, & doloſo?*

Reſp. 1. Juramentum exterius factum ſine animo jurandi, eſt ſemper intrinſece malum. Quia 1. eſt mendacium; nam ſic jurans exterius ſignificat ſe habere animum jurandi, quem tamen non habet. 2. Eſt irreverentia in Deum, abuti ejus nomine, & majeſtate ad decipiendum proximum. 3. Eſt intrinſece malum avertere finem principalem Juramenti, qui eſt firmare veritatem, & ſinceri-

ritatem, & pacta. At niſi homines graviter obligarentur ad habendam ſinceram intentionem, quum jurant, prorſus everteretur Juramenti finis, & ſecuritas, ut notat Suarez, inde inferens obligationem hanc eſſe gravem, utpote ortam ex intrinſeca ratione Juramenti, & reverentia divini teſtimonii. 4. Innocentius XI. damnavit hanc propoſitionem; *Cum cauſa licitum eſt jurare ſine animo jurandi, ſive res ſit levis, ſive gravis.*

Hinc Juramentum ſine animo jurandi factum etiam de veritate, in contractibus, in judicio, in re quavis gravis, ſemper eſt mortale contra religionem. Nam eſt gravis illuſio, & abuſus nominis Dei contrarius fini Juramenti: ſi enim homines ſcirent, poſſe ficte jurari ſine peccato mortali, nil æſtimarent Juramentum. Et ita docet communis ſententia, quoties Juramentum legitime petitur, vel ſponte fit. Sed idem dicendum videtur, etiamſi minus legitime exigatur.

A fortiori ſemper eſt mortale ſic actu jurare falſum, quum ſemper ſit gravis irreverentia in Deum, ipſum exterius adducere in teſtimonium falſitatis & ipſa verba ſecundum ſe habent turpitudinem, & indecentiam gravem.

Reſp. 2. Etſi Juramentum factum ſine animo jurandi ſit ſolum fictio Juramenti: quum verba per ſe non habeant efficaciam, niſi ut ſunt vera ſigna mentis; tamen eſt obligatio faciendi quod juratur, ratione injuſtitiæ, vel damni inde orti, aut orituri, vel ſcandali, ſi non præſtetur. Nam quiſque tenetur cavere, ne ex ſua actione ſequatur alteri damnum, ac ſcandalum, & ſecutum tollere. Imo Juramentum doloſum, ſaltem ſi non injuſte exigatur, impleri debet ex virtute religionis; quia, ut ait Valentia, præceptum naturale religionis obligat ad tuendum honorem divinum, non ſolum efficiendo verum id, in cujus confirmationem revera invocatum eſt divinum teſtimonium; ſed etiam id, quod rationabiliter poteſt credi fuiſſe divino teſtimonio confirmatum: alioqui minueretur per ſe loquendo honor divinus.

Reſp. 3. Qui jurat cum reſtrictione mentali, aut æquivocatione; 1. Peccat mortaliter contra religionem: nam gravem irreverentiam Deo infert, abutendo ejus nomine, & authoritate ad decipiendum injuſte proximum; eſtque perjurus: *Perjuri ſunt, qui ſervatis verbis expectationem eorum, quibus juratum eſt, deceperunt*, ait S. Auguſt. epiſt. 224. Enimvero reſtrictio mentalis, & æquivocatio proprie, ac ſimpliciter dictæ ſunt mendacium. Nam in illis locutio totaliter ſumpta eſt contra mentem, quum neque ex ſe, neque ex circumſtantiis habeat vim ſignificandi totam propoſitionem internam, ſed ſolum ſignificet id, quod verba in ſenſu obvio per ſe ferunt in talibus circumſtantiis; quod quidem eſt contra mentem. Hinc Innocentius XI. damnavit hanc propoſitionem: *Qui mediante commendatione, vel munere ad magiſtratum, vel officium publicum promotus eſt, poterit cum reſtrictione*

mentali præſtare Juramentum, quod de mandato regis a ſimilibus exigi ſolet, non habito reſpectu ad intentionem exigentis, quia non tenetur fateri crimen occultum. 2. Talis peccat etiam contra juſtitiam, quando Juramentum juſte exigitur, vel ſponte fit, ut in judiciis, contractibus, &c. Nam violat jus, quod alter habet, ne decipiatur, & ut clare, ſincere, & ſecundum ejus intentionem juretur. Quare deceptor obligatur Juramento ſecundum intentionem illius, cui jurat; nam tenetur tollere deceptionem injuſtam. Ita S. Thom. 2. 2. quæſt. 89. art. 7. ad 4. ibi: *Quando non eſt eadem jurantis intentio, & ejus, cui jurat, ſi hoc proveniat ex dolo jurantis, debet Juramentum ſervari ſecundum ſanum intellectum ejus, cui Juramentum præſtatur. Unde Iſidorus dicit: Quacumque arte verborum quis juret, Deus tamen, qui conſcientiæ teſtis eſt, ita hoc accipit, ſicut ille, cui juratur, intelligit... Si autem jurans dolum non adhibeat, obligatur ſecundum intentionem jurantis. Unde Gregorius dicit lib. 27. moral. Humanæ aures talia verba noſtra judicant, qualia foris ſonant: divina vero judicia talia foris audiunt, qualia ex intimis proferuntur.*

Hinc rogatus juridice, an crimen aliud admiſerit, quod per ſe non admiſit, ſed per alium cui id præcepit, perjurus eſt, ſi juret ſe non admiſiſſe; quia hoc juramentum accipiendum eſt ſecundum legitimum verborum ſenſum, quem aut ex communi acceptatione, ſeu uſu habent, aut in quo canones, & leges accipiunt. At feciſſe vere dicitur non ſolum ille, qui per ſe ipſum fecit, ſed etiam, qui fieri mandavit, cap. 6. *de ſentent. excommun.* & lib. 1. §. *de vi, & vi armata.* Ita Sanchez.

Reſp. 4. Juramentum factum cum animo jurandi, ſed ſine animo ſe obligandi, vel implendi. 1. Eſt obligatorium: nam eſt verum Juramentum, quum ad hoc ſufficiat voluntaria invocatio Dei in teſtimonium. At obligatio iſta ex natura rei inſeparabilis eſt a Juramento, ſuppoſita materia licita: nec jurans poteſt hanc ullatenus vitare, ſed neceſſario tenetur illam implere ob interpoſitam authoritatem Dei ſaltem per modum fidejuſſoris. *Ita Suarez, Leſſius, Valentia, & alii multi.* 2. Ex communi ſententia ſemper eſt mortale; tum quia gravis eſt irreverentia in Deum adducere eum in teſtem, nolendo obſtringi illius teſtimonio, vel obligationem inde contractam implere, tum quia eſt perjurium, quum ſit mendacium Juramento confirmatum: nam jurans vocat Deum in teſtem voluntatis ſe obligandi, & implendi, quam ſignificant voces ex uſu, & fine Juramenti, quamque ſcit ſe non habere.

„ NOTA. Clerus Gallicanus anno 1700. has propoſitiones ut perniciosas, & bonæ fidei contrarias damnavit: *Qui intentionem jurandi non habet, licet falſo juret, non pejerat, etſi alio crimine tenetur, puta mendacii alicujus. Qui jurat cum intentione non ſe obligandi, non obligatur ex vi Juramenti.*

Quæſt.

Quæſt. IX. *Quot modis tollitur obligatio Juramenti promiſſorii?*

Reſp. Ex communi ſententia his. 1. Materiæ mutatione, videlicet ſi res jurata fiat poſtea impoſſibilis, vel illicita ob ſuperioris prohibitionem, vel prorſus inutilis ob intentum finem, vel noxia ei, cui promiſſa eſt. *Quum aliquis jurat, vel promittit ſe facturum voluntatem alterius, intelligenda eſt debita conditio: Si ſcilicet id, quod ei mandatur, licitum ſit, & honeſtum, & poſſibile, ſive moderatum*, ait S. Thom. quæſt. 98. art 2. ad 3. Item ex communi ſententia, ſi fiat aliqua mutatio ita notabilis, ut res jurata videatur in alio ſtatu conſtituta, & diverſa notabiliter ab ea, quæ promiſſa eſt, ex cap. 17. & 25. de *Jurejur.* Nam talis mutatio quaſi aliud objectum facit, ad quod Jurantis intentio non extenditur, ut ſi juraſti te jejunaturum certo die, & eodem die incidas in morbum gravem.

Hinc parentes, qui jurarent ſe punituros liberos, vel heri famulos, non tenentur eos punire, ſi pœna jurata digni non ſint, quia invalidum fuit ab initio Juramentum, utpote de re illicita; vel licet pœna digni ſint, ſi punitio videatur plus obfutura, quam profutura; vel ſi filius corrigi paratus veniam petat: nam notabiliter mutatus eſt ſtatus rei; & Juramentum comminatorium habet hanc conditionem tacite intellectam: *Niſi ſit melius non ſervare, niſi punitio inutilis ſit.* Nam ſicut Juramentum non eſt vinculum iniquitatis, ita nec eſt impeditivum majoris boni, nec vinculum rerum vanarum, & inutilium. Idem dic, ſi id accidat, quod ſi fuiſſet Juramenti tempore, Jurans temerarius, ac inſipiens haberetur: nam tunc ad id nullatenus ſe extendit jurantis intentio.

2. Condonatione, ſeu remiſſione facta ab eo, in cujus ſolius favorem juratum eſt, ob ſubtractionem materiæ; niſi res promiſſa fuerit principaliter in honorem Dei. Nam hoc ipſo, quod promiſſarius promiſſioni renuntiat, tollit juramenti materiam, quod proinde jam non obligat.

3. Commutatione facta a ſuperiore juſta de cauſa, ſi promiſſio facta ſit Deo. Si vero facta ſit in utilitatem hominis, & ab eo acceptata, res promiſſa poteſt commutari cum ejus conſenſu.

4. Irritatione facta ab eo, cui perſona, ſeu voluntas jurantis, vel materia juramenti eſt ſubjecta, ſicut dixi de voto. Nam juramentum non obligat in damnum, ſeu præjudicium tertii, & ſit ſub conditione: Niſi contradixerit talis perſona; alioqui res jurata eſſet illicita, utpote contra jus alterius. Sic Superior Regularium poteſt valide, etiam ſine cauſa, irritare juramenta ſubditorum, pater filiorum, maritus uxoris, dominus ſervi circa ea, quæ eorum poteſtati ſubjiciuntur, & in iis caſibus, in quibus poſſunt eorum vota irritare. *Ita S. Thom.*

5. Si alter non ſervet promiſſa c. 3. *de jurejur.* Ratio

horum generalis eſt, quia in juramento promiſſorio, ſicut in voto, & promiſſione, hæ conditiones generales ſecundum Canones, & communem uſum includuntur: *Si potero: Si res non mutetur notabiliter; Si acceptes; Niſi remittas: Si is, cui voluntas, vel materia ſubeſt, non contradicat, aut aliter diſponat; Salvo jure ſuperioris: Si alter ſtet promiſſis, ſuam obligationem impleat*. Unde non impleta conditione ceſſat obligatio.

6. Demum diſpenſatione, quæ fieri poteſt ob juſtam cauſam a Superiore habente ordinariam poteſtatem diſpenſandi in votis, ut ſunt Epiſcopi, non tamen ii, qui ſolum habent poteſtatem delegatam diſpenſandi in votis: nam juxta ſtylum Curiæ Romanæ privilegium diſpenſandi in votis diſtinguitur a privilegio diſpenſandi in juramentis. *Ita Navar. Azor, Leſſius, &c.*

Juramentum tamen promiſſorium, ſicut votum factum in commodum tertii, & ab eo acceptatum, non poteſt ſine ejus conſenſu relaxari, nec commutari etiam in melius a Superiore, quum alter per acceptationem jus ad rem illam acquiſierit, niſi in tribus caſibus, 1. Ob bonum commune, quod privato præferri debet: ut ſi quis juratus promiſerit alteri beneficii ſui reſignationem, Epiſcopus alium multo digniorem, & aptiorem judicans, poſſet illum ſolvere ab obligatione juramenti. 2. In pœnam alicujus criminis, in materia, quæ Superioris jurisdictioni ſubjaceat. 3. Ratione injuriæ juranti illatæ, ut quum juramentnm fuit metu, vel fraude extortum, &c.

Quæſt. X. *An liceat exigere juramentum ab eo, qui prævidetur pejeraturus?*

Reſp. Non licet perſonæ privatæ, etiam in judicio. *Ita S. Thom.* q. 98. art. 4. *Sanch. Reginal. Vaſq. Suar. hanc vocans communem doctrinam &c.* Prob. 1. Ex S. Aug. ſerm. 28. de verbis Apoſtol. *Si ſcit, & cogit jurare, homicida eſt; ille enim ſuo perjurio ſe perimit: ſed iſte manum interficientis & expreſſit, & preſſit.* 2. Quum tunc nulla ſit utilitas exigentis, merito cenſetur conſentire perjurio, & illius occaſionem offerre. 3. Tenemur ex charitate impedire peccatum proximi, ſaltem quum facile poſſumus. Sed tunc facile poteſt impediri perjurium, quum nulla ſit utilitas exigendi a tali juramentum. Nec quis habet jus illud exigendi, niſi quatenus ad debitum recuperandum conducit; ſed ad hoc non conducit, quum alter prævidetur pejeraturus. Hoc procedit etiamſi alter ſponte ſe offerat: quia tunc exigens tribueret illi occaſionem perjurii exequendi, & conſentiret executioni pravæ voluntatis.

Id tamen licet Judici ad inſtantiam partis: quia id exigit juris ordo, & officium Judicis, qui debet procedere ſecundum publicam ſcientiam, ad quam hoc juramentum inſervit. Quo caſu non judex, ſed is, cui jus di-

dicere debet, cenſetur juramentum exigere. Ita S. Thom. *ſupra*.

Obj. Licet interdum exigere juramentum ab eo, qui prævidetur juraturus per falſos deos, ut docet S. Aug. in c. *Movet.* 22. q. 1. Ergo a pari &c.

Reſp. Diſparitas eſt, quod juramentum quamvis per falſos deos, valeat ex parte jurantis ad faciendam fidem, & firmandum pactum, ac proinde poteſt eſſe medium utile ad avertendum grave damnum petentis. Licet autem ex gravi neceſſitate ab aliquo petere, id quod poteſt licite præſtare, etſi prævideatur peccaturus. At perjurium cognitum non poteſt prodeſſe privato, ideoque non eſt juſta cauſa illud non impediendi.

Sed quid, ſi dubites, an alter ſit pejeraturus?

Reſp. Tunc potes exigere juramentum in re gravi. Quia in dubio nemo præſumitur malus, aut peccaturus; & hoc poteſt eſſe utile ad recuperandum id, quod tibi debetur, nec aliter poteſt illud recuperare.

Quæſt. XI. *Quid dicendum de conſuetudine jurandi?*

Reſp. Quiſque tenetur ſub mortali conſuetudinem jurandi ſine neceſſitate vitare, & contractam evellere. Quia hæc affert morale periculum pejerandi, ut conſtat experientia, & ex c. 16. de jurejur. *Ex frequenti, & incauta juratione perjurium ſæpe contingit.* Ex Sanct. Auguſtin. Epiſt. 89. *Jurandi conſuetudine, & in perjurium ſæpe caditur, & ſemper perjurio propinquatur.* Idem docent Sanct. Chryſoſtomus homil. 23. ad popul. Iſidorus &c. Ratio eſt, quia hæc conſuetudo propter nimiam facilitatem, & proclivitatem ex ea contractam conſtituit hominem in periculo morali jurandi leviter, ac temere; ideoque ſine conſideratione ſufficienti ad judicium prudens, ac certum de veritate, & conſequenter in periculo jurandi falſum. At quiſque tenetur ſub mortali vitare, ac tollere periculum mortale peccandi mortaliter; nam *qui amat periculum, in illo peribit*, Eccli. 3. Et quiſque tenetur graviter velle efficaciter vitare peccatum mortale. Ergo &c. Hinc illud Eccl. 2. *Jurationi non aſſueſcat os tuum, multi enim caſus in illa . . . . Vir multum jurans implebitur iniquitate, & non diſcedet a domo illius plaga.*

Quod verum eſt etiam de conſuetudine jurandi abſque advertentia an juretur, nec ne, ut recte docent Suar. Sanch. &c. quia hæc conſuetudo exponit periculo proximo incidendi in juramenta falſa, quæ quamvis inadvertenter, & ſine animo jurandi prolata ſint, habent tamen turpitudinem, ac deformitatem objectivam, ob quam graviter diſconveniunt naturæ rationali, & ratione cujus homo tenetur ea non velle neque in ſe, neque in cauſa: quippe exterius ſonant perjurium, & eum ſenſum ingerunt audientibus. Hæc autem juramenta indeliberata ſunt ſufficienter voluntaria, ac libera in cauſa, nempe in

conſuetudine, & in negligentia eam extirpandi. A fortiori id verum eſt de conſuetudine jurandi advertenter, & indiſcriminatim, ſive verum, ſive falſum, vel jurandi inadvertenter circa rei juratæ veritatem: quia exponit ſe proximo periculo jurandi falſum. *Ita Suar. Azor, Sanch. & alii.*

CAPUT V.

De Vitiis, & Peccatis Religioni oppoſitis.

„ NOTA. PEccata Religioni oppoſita ſunt ex genere ſuo mortalia, & cæteris paribus graviora iis, quæ fiunt contra alias virtutes morales: nam opponuntur virtuti inter morales præſtantiſſimæ. Hæc duplicis generis ſunt: alia quæ opponuntur per exceſſum, & nomine ſuperſtitionis comprehenduntur, non quod Deus nimium vero cultu coli poſſit, quum ſit infinito honore, & amore dignus, ſed quod adhibeatur cultus inordinatus, ac vitioſus. Alia per defectum, quæ irreligioſitatis nomine exprimuntur.

ARTICULUS PRIMUS.

De ſuperſtitione, & ejus ſpeciebus.

Quæſt. I. QUid eſt ſuperſtitio?

Reſp. Eſt cultus inordinatus, ac vitioſus veri, vel falſi Numinis. Unde duplex eſt generatim, una ex parte rei cultæ, & eſt cultus falſi numinis, & alia ex parte modi colendi, qua verus Deus, ſed modo inordinato colitur, & dicitur vitioſus cultus veri Dei.

Quæſt. II. *Quotuplex eſt ſpecies ſuperſtitionis?*

Reſp. 1. Duplex eſt ex parte modi colendi verum Deum, ſcilicet cultus falſus, & ſuperfluus. Cultus falſus eſt, quum falſa miracula prædicantur, vel ſcriptis mandantur, & ſic verorum fides enervatur, vel falſæ Reliquiæ obtruduntur: vel quum authoritate propria proponitur aliquid tanquam inſtitutum a Deo, vel ab Eccleſia, quod reipſa non eſt, vel adhibentur cæremoniæ veteris legis, quæ ſunt a Deo repudiatæ; vel quum laicus Deum colit tamquam publicus Miniſter Eccleſiæ. Hæc ſuperſtitionis ſpecies eſt ſemper ex ſe mortalis: quia gravem irreverentiam Deo infert, graviterque repugnat ejus honori, ac cultui, qui ſola veritate nititur. *Spiritus eſt Deus; & eos, qui adorant eum, in ſpiritu, & veritate oportet adorare.* Joann. 4.

Cultus ſuperfluus eſt modus veri Dei colendi præter Dei, & Eccleſiæ inſtitutionem, aut communem fidelium uſum, & inutilis ad honorem Dei, & ad excitandam ſpiritus

ritus devotionem, vel domandam concupiſcentiam, ut orare adhibito certo numero, ſitu, colore cereorum, nnn nere die Sabbathi in honorem B. V. interim aliis ſervilibus inſiſtendo &c. Nam ſuperfluum eſt medium, quod fini non congruit: finis autem divini cultus eſt honor Dei per ſubjectionem mentis, & corporis, *S. Th. q.* 93. *art.* 2. Et quum exterior Dei cultus ad interiorem ordinetur, omnis ille, qui ad interiorem non concludit, ſuperfluus eſt, qualiſcunique illum adhibentis ſit intentio. Hæc ſuperſtitio, juxta communem ſententiam, eſt ſolum venialis, modo actio aliunde nulla lege ſit prohibita, & abſit ſcandalum, & contemptus cæremoniarum Eccleſiæ, ac communis fidelium uſus: quia & materia levis, & irreverentia non cenſetur gravis ob ſimplicitatem. Secus, ſi fiat poſt prohibitionem ſuperioris. Si tamen in Miſſa, vel in adminiſtratione Sacramentorum, relictis rubricis, aliæ cæremoniæ etiam pro ſua devotione, & ſecluſo contemptu adhiberentur, videtur non poſſe excuſari a mortali, ob materiæ gravitatem, & periculum grave, & gravem præſumptionem.

Cultus dicitur etiam ſuperfluus ratione certitudinis vanæ, id eſt, non nixæ promiſſione divina; ut quum quis certo credit ſe e tali morbo, vel periculo liberandum, geſtando imaginem, vel reliquias Sanctorum, vel verba Scripturæ, &c. Quia licet hæc pia ſint; tamen a talibus nullus effectus abſolute, & infallibiliter expectari poteſt, quum nullam habeat virtutem naturalem, neo divinam promiſſionem abſolutam.

Reſp. 2. Quinque ſunt ſpecies ſuperſtitionis ex parte objecti, quod colitur, ſeu cultus falſi numinis: nimirum Idololatria, Divinatio, vana obſervantia, ad quam revocantur, Maleficium, & Magia.

Quæſt. III. *Quid, & quotuplex eſt Idololatria?*

Reſp. 1. Idololatria eſt ſupremus, ac divinus cultus creaturæ exhibitus; ſive eſt actus, quo cultus ſupremus, & ſoli Deo debitus, tribuitur creaturæ, ut oblatio Sacrificii facta Idolo, & quodvis ſignum honoris, quo quis creaturæ tanquam Deo ſe ſubmittere intendit, v. g. genuflexio, ſuffitus, &c. Hinc patet eſſe ſcelus maximum, quum per illam honor ſoli Deo vero debitus tribuatur creaturæ, & ſic graviſſima injuria Deo inferatur: ſicut in Repub. maximum crimen eſt ſubditum pro Rege agnoſcere, eique regium honorem deferre. Hinc a S. Gregorio Nazianzeno orat. 38. idololatria vocatur *Extremum, & primum malorum*; & a Tertull lib. de Idololatria c. 3. *Principale crimen generis humani.*

Sunt autem per ſe tria ſigna externa propria latriæ, nempe Sacrificium, Templum, & Altare, quæ proinde ſine gravi crimine nulli creaturæ offerri poſſunt. Alia vero ſigna, quibus Deus colitur, ut genuflexio, inclinatio capitis, latriæ, vel inferiori cultui convenire poſſunt, & ab intentione, vel a circumſtantiis determinantur.

Reſp. 2. Triplex eſt Idololatria; alia perfecta, qua quis divinum honorem idolo defert, quia falſo putat eſſe Deum. Alia minus perfecta, quum quis creaturæ cultum externum ſoli Deo debitum defert, non credens eam habere divinitatem, ſed ex pravo affectu, v. gr. ex odio veri, vel cupiditate aliquid a diabolo, aliave creatura obtinendi: hæc ob malitiam voluntatis eſt crimen gravius quam perfecta. Et alia ſimulata, quum quis ſine exiſtimatione divinitatis, & interno affectu colendi, ſed ex ſolo metu mortis, ſupremum cultum creaturæ exterius ſolum exhibet. Hæc eſt etiam ſemper mortale peccatum; nam continet gravem injuriam, ac irreverentiam in Deum, deferendo creaturæ honorem externum ſoli Deo debitum. Eſtque crimen læſæ majeſtatis divinæ; ſicut qui externis ſignis ſubdito honorem regium externum ſerio præſtaret, committet crimen læſæ majeſtatis humanæ. Eſt etiam mendacium perniciosum contra Religionem, ac confeſſionem fidei, quum cultus exterior ſit ſignum interioris.

Quæſt. IV. *Quid, & quotuplex eſt Divinatio?*

Reſp. 1. Divinatio eſt ſignificatio, vel inquiſitio occultorum ope dæmonis expreſſe, vel tacite invocati. Dico *occultorum*, ideſt, quæ ab homine propria induſtria cognoſci nequeunt. Quod ſi res illæ a ſolo Deo cognoſci poſſunt, ut ſunt ſecreta cordis, & futura libera, involvitur tacita idololatria, quia dæmoni tribuitur honor divinus, ei attribuendo, quod eſt Dei proprium, & ab eo expectando, quod a ſolo Deo obtineri poteſt. Si vero ſint tales, quas dæmon naturaliter ſcire poteſt, ut ſunt actus externi hominum præſentes, vel præteriti, eſt nihilominus mortalis culpa: quia continet invocationem, & ſocietatem ſaltem implicitam cum dæmone jurato Dei hoſte, quod quamdam defectionem a Deo, & gravem in eum irreverentiam continet.

Reſp. 2. Divinatio ex parte pacti duplex eſt: nam alia ſit cum expreſſa invocatione dæmonis, ſeu pactione cum eo; ut quum quis verbis dæmonem invocat, vel aliquid uſurpat, per quod putat dæmonem cooperari. Alia ſit cum invocatione tacita, & implicita: ut quum ad occultorum notitiam obtinendam adhibentur media vana, & improportionata; tunc enim talia notitia non poteſt expectari niſi a dæmone, quum conſtet ejuſmodi ſigna vana a Deo non eſſe inſtituta, nec a bonis Angelis exhiberi, nec habere connexionem naturalem cum illa; ut dum quis cupit furem cognoſcere invertendo cribrum, aut proferendo certa verba.

Reſp. 3 Divinatio ex parte medii multiplex eſt; ſcilicet Præſtigium, quum dæmon variis apparitionibus oculos perſtringit; Necromantia, quæ ſit per mortuos in ſpeciem ſuſcitatos; Chiromantia, quæ per lineas manus; Aruſpicium, quod per viſcera animalium; Auſpicium, quod per motum, ſitum, aut numerum avium; Augurium,

rium, quod per garritum avium; Aſtrologia judiciaria, quæ per ſitum, ac concurſum ſyderum; Sors divinatoria, item divinatio, quæ fit per ſomnia, vel ſigna in aere, aqua, igne, corporibus terreſtribus apparentia &c Sed ex communi ſententia hæc omnia inter ſe ſpecie morali non differunt, quia non habent malitiam notabiliter inter ſe diverſam.

„ NOTA. 1. Aliquos effectus naturales, v. g. ſerenitatem, pluviam, tempeſtatem conjicere licet ex avium, & animalium motu, garritu, volatu: nam hæc ſunt proportionata cognitioni talium ſaltem probabili.

„ NOTA. 2. Duplex eſt Aſtrologia; alia naturalis, & licita, qua ex ſyderum concurſu prænuntiantur eclipſes, venti, pluviæ, frigus, æſtus. & ſimiles effectus, qui cum illis connexionem naturalem habeat. Alia judiciaria, quæ ex ſyderum concurſu futura libera prædicuntur. Hæc a Scriptura, Patribus, & multis Conciliis, & utroque Jure, & a Sixto V. conſtr. 17. graviter damnatur, ac prohibetur; quum actus liberi non poſſint per aſtra cognoſci: quippe qui ab aſtris non pendent, ſed a ſola voluntate libera. Sicque Aſtrologia illa continet ſuperſtitionem, ſicut aliæ divinationes, quum fundetur in aſtris tanquam in ſignis. Quod ſi fundetur in aſtris tanquam in cauſis, erit etiam hæreſis, nam tollitur libertas humana.

„ NOTA. 3. Triplicis generis ſunt Sortes, nempe diviſoriæ, conſultoriæ, & divinatoriæ. Diviſoriæ ſunt eæ, quibus decernitur, cui aliquid tribuendum ſit. Licite adhibentur ſive ad hæreditatis diviſionem, ſive ad litis compoſitionem, quando jus utriuſque partis apparet æquale, & utraque pars in ſortionem conſentit. Item quoties non apparet ratio, cur alter alteri in aliquo commodo, vel incommodo debeat præferri, ex Proverb. 18. *Contradictiones comprimit ſors: & inter potentes quoque dijudicat.* Nam non ſunt ſuperſtitioſæ, quia non aſſumuntur ad inveſtigandum aliquid occultum; nec injuſtæ, quum ordinentur ad quendam contractum, in quo æqualis eſt contrahentium conditio, ut res ſit illius, cui ſors obtigerit. Sortes tamen omnes vetitæ ſunt in electionibus Eccleſiaſticis, c. 3. *de ſortib.* Nec licet etiam officia ſæcularia ſorte diſtribuere, ob periculum eligendi indignum, aut minus dignum. Nam beneficia, & officia tum eccleſiaſtica, tum ſæcularia conferri debent dignioribus, qui non ſorte, ſed diligenti inquiſitione rationis cognoſci poſſunt.

„ Sortes conſultoriæ, quibus inquiritur, quid in aliqua re obſcura ſit agendum, ſunt illicitæ, niſi ex inſpiratione divina fiant; quia continent ſaltem tentationem Dei, & periculum deceptionis diabolicæ. Imo ſunt ſuperſtitio, ſi a dæmone cognitio expectetur. Quare ſub anathemate prohibentur c. *Sortes* 26. q. 5.

„ Sortes divinatoriæ, quibus inquiritur res occulta, vel futura, ut ſi quis ex taxillorum projectione, & diſpoſitione divinet, quis ſit obtenturus victoriam, beneficium &c. ſunt vera ſuperſtitio: nam ſunt medium vanum, & improportionatum huic effectui; ideoque intervenit in iis tacita dæmonis invocatio; & graviter prohibentur multis Canonibus *cauſ.* 26. q. 5.

„ NOTA. 4. Licet aliqua ſomnia poſſint a Deo immitti; qui tamen facile, & temere ſomniis credit, non excuſatur a gravi culpa, etſi dicat ſe credere illa eſſe a Deo. Quia morali periculo

„ dæmoniacæ deceptionis ſe exponit, & quantum eſt ex ſe, vult „ illi credere, etiamſi a dæmone ſint. Ita Suarez. *Multos enim* „ *errare fecerunt ſomnia, & exciderunt ſperantes in illis*, Eccl. „ 34. Quando autem ſomnium ad peccatum, vel ad aliquid impru- „ dens, aut vanum impellit, aut poſt ſomnum homo remanet ani- „ mo turbato, & minus prompto, ac propenſo ad opera virtutum; „ certum eſt illud non eſſe a Deo.

„ Itaque divinatio per ſomnia, quum quis illis utitur quaſi cer- „ tis regulis ad cognoſcendum, vel omittendum aliquid circa vitæ „ chriſtianæ, aut civilis officia, aut circa futura libera, eſt mor- „ tale peccatum ſuperſtitionis; nam his ſomniis ſe immiſcet dia- „ bolica deceptio, & ſic tacita cum dæmone initur ſocietas. Hinc „ graviter prohibetur a Deo, Levit. 19. *Non augurabimini, nec* „ *obſervabitis ſomnia*. Et Deut. 18. *Nec inveniatur in te, qui* „ *obſervet ſomnia, &c. omnia enim hæc abominabitur Dominus.*

Quæſt. V. *Quid, & quotuplex eſt obſervantia vana?*

Reſp. 1. Obſervantia vana eſt Superſtitio, qua ad effe- ctum aliquem obtinendum adhibentur media vana, inu- tilia, & improportionata; vel qua quis ex obſervatione eventus fortuiti actiones ſuas vane dirigit. Non differt a divinatione, niſi quod hæc ad cognitionem occultorum ordinetur, illa vero ad effectum externum, vel opus ob- ſervantis. Quare quæ dicta ſunt de divinatione, debent cum proportione accommodari vanæ obſervantiæ.

Reſp. 2. Dividitur, 1. In eam, quæ fit cum expreſſa dæmonis invocatione, ſeu pactione; ut quum quis ver- bis dæmonem invocat, vel uſurpat aliquid, per quod ſcit dæmonem operari: & in eam, quæ fit cum implicita, ac tacita invocatione dæmonis, ut cum ſine invocatione verbis facta adhibentur ad aliquid aſſequendum media va- na, & improportionata, nec a Deo inſtituta.

Dividitur 2. In tres ſpecies. Prima eſt ars notoria, qua ad ſcientiam aliquam repente, & ſine ſtudio acquiren- dum uſurpantur media vana, & improportionata, ut ver- ba ignota, certæ preces, aliqua potio &c. & tunc tri- buitur dæmoni, quod ſoli Deo convenit, ſcilicet infun- dere ſcientiam. Secunda eſt obſervantia ſanitatum, qua ad ſanandos morbos hominum, vel animalium, aut vi- tam, ac valetudinem conſervandam adhibentur media va- na, & per ſe inania, ut certa ſigna, nomina ignota, cæremoniæ inanes, certæ figuræ, numeri, characteres i- gnoti &c. aut etiam remedia naturalia, ſed quibus aliqua frivola, ſeu vana adjunguntur, tamquam neceſſaria, ut herbæ collectæ in vigilia S. Joannis Baptiſtæ; aut etiam adhibentur preces, verba Scripturæ, geſtatio reliquiarum, vel ſchedarum verbis Evangelii inſcriptarum cum vana circumſtantia, ut ſi inſerantur aliqua falſa, apocrypha incerta, aut verba ignota, ineptave; vel ſi vis, & effi- cacia precum conſtituatur in modo eas ſcribendi, vel profe- rendi, aut in tali charta, tali figura, tali hora, vel ſi preces ver-

verba Scripturæ, geſtatio Reliquiarum adhibeantur cum certa perſuaſione obtinendi ſanitatem, aut alios effectus, puta non moriendi ſine confeſſione, vitandi infortunii &c. Tertia eſt obſervantia eventuum, qua quis ex eventu fortuito conjicit aliquid proſperi, vel adverſi, & inde actiones ſuas moderatur: ut ſi quis mane domo egrediens pedem offendat, & ideo domum revertatur timens aliquid infauſti; vel ſi quis credat aliquos dies eſſe infauſtos, ideoque negotia omittat, alios vero fauſtos, quibus ea conficiat: quod prohibetur c. *Quis* 26. q. 7. Nam quum iſta nullam habeant vim naturalem, vel ſupernaturalem ad ea mala, vel proſpera annuntianda, nec cum illis connexionem habeant, obſervantur ut ſigna vana, quibus cooperatur dæmon, ut animos hominum talibus vanitatibus implicet, & a Deo, ac virtutibus avertat.

„ NOTA. Cognoſcitur, & fit vana obſervantia. 1. Si ad effectum aliquem obtinendum adhibeatur aliquid, quod nullam habeat vim, ſeu proportionem naturalem, nec a Deo per ſe, vel per Eccleſiam inſtitutum eſt ad talem effectum, aut communi uſu fidelium approbatum; tunc enim non poteſt effectus expectari niſi a dæmone, quum Deus ſe vanis rebus non immiſceat: ideoque tunc eſt ſaltem tacita dæmonis invocatio, & cum eo pactio: ut ſi quis geſtet amuleta, ligaturas, involucra falſis characteribus conſignata contra vulnera, vel ſubitam mortem &c. 2. Si medio naturali, vel ſupernaturali adjungatur aliqua res, vel circumſtantia falſa, aut vana tanquam neceſſaria, & efficax: quia quum illa non ſit verum medium, neceſſe eſt, ut adhibeatur inſtar ſigni, quod quum non ſit a Deo, continet pactum occultum cum dæmone, & ejus invocationem implicitam. 3. Quum preces, vel verba ſacra, aut reliquiæ uſurpantur cum certa perſuaſione obtinendi infallibiliter effectum. Nam quum neque ex natura ſua, neque ex promiſſione divina habeant vim infallibilem, & abſolutam, effectus non poteſt infallibiliter expectari niſi a dæmone; ut ſi recitentur preces promittentes recitantibus mortis ſubitæ, vel certi periculi vitationem; nullæ enim preces talem vim abſolutam, & infallibilem habent. ſ. *Antoninus*. Secus, ſi proferantur verba Scripturæ, aut geſtentur reliquiæ, vel recitentur quædam preces, quæ nec falſum, nec vanum contineant, ad obtinendum aliquid a Deo, ſi ſaluti noſtræ expedire judicaverit, non tribuendo illis vim certam, & abſolute infallibilem: hoc enim pium, ac bonum eſt, modo nulla vana circumſtantia contaminetur. 4. Quum ex rebus, vel verbis ſacris effectus vanus expectatur: ut ſi proferantur verba ſacra, ut annulus moveatur: nam virtus divina non efficit vana, & inutilia, & ideo iſta referuntur ſaltem tacite ad dæmonem, qui maxime cupit rebus, vel verbis ſacris honorari.

Quæſt. VI. *Quid eſt Magia?*

Reſp. Magia generatim eſt ratio efficiendi mira, hoc eſt, quæ habent cauſam occultam, ſed creatam, ac proinde, quæ non ſuperant vires naturales hominis, vel Angeli: in quo mira differunt a miraculis, quæ ſuperant vires omnes naturales, & a ſolo Deo fieri poſſunt. Duplex eſt Magia, naturalis, & ſuperſtitioſa. Naturalis eſt ratio effi-

efficiendi mira induſtria humana abſque dæmonis opera, unde eſt licita. Magia ſuperſtitioſa, & illicita eſt ratio efficiendi mira ope dæmonis, eſtque ſpecies vanæ obſervantiæ. Hæc duplex eſt ratione finis, ſeu effectus: nam vel exercetur ad oſtentationem, aut commodum proprium, vel alienum, & vocatur ſimpliciter Magia: vel fit ad nocendum aliis, & tunc dicitur Maleficium.

Quæſt. VII. *Quale peccatum eſt Divinatio, & quævis vana obſervantia, ac Magia?*

Reſp. Eſt ſemper de ſe mortale, a quo ſola ignorantia invincibilis excuſat, qualis non eſt in rudibus, qui moniti, ſe ab iis non abſtinent, vel qui in dubio ea exercent. Nec poteſt eſſe veniale ratione materiæ. *Eſt communis ſententia*. Prob. 1. ex Deuteron. *Cave ne imitari velis abominationes illarum gentium. Nec inveniatur in te ... qui ariolos ſciſcitetur, & obſervet ſomnia, atque auguria, nec ſit maleficus, nec incantator, nec qui Pythones conſulat, nec divinos, aut quærat a mortuis veritatem. Omnia enim hæc abominabitur Dominus, & propter iſtiuſmodi ſcelera delebit eos.* 2. Ex Patribus, & multis Conciliis. 3. Ex c. *de ſortileg.* ubi Sacerdos, qui ex aſtrolabio authorem furti inquirere voluit, etſi ſine intentione invocandi dæmonem, graviſſime peccaſſe dicitur, & a miniſterio Altaris per annum integrum ſuſpenditur. 4. Quia in talibus continetur invocatio dæmonis, & pactio quædam cum eo vel expreſſa, vel ſaltem implicita, ſeu tacita. Nam quoties ad cognitionem, aut effectum aliquem obtinendum adhibetur aliquid vanum, & per ſe ad id inutile, nec a Deo, vel ab Eccleſia inſtitutum; neceſſe eſt, ut talis cognitio, vel effectus expectetur a dæmone, & ejus opere obtineatur, quum obtineri nequeat per vim talis medii, utpote per ſe inutilis, & improportionati; nec a Deo, qui res illas vanas non inſtituit, nec iis utitur: nec a bonis Angelis, qui nil agunt niſi Dei juſſu: unde tunc facto invocatur dæmon, a quo id expectatur, & cum eo initur quædam ſocietas, uſurpando ea, quibus ſe immiſcet, & cooperatur. Omnis autem invocatio, pactio, vel ſocietas etiam implicita cum Dæmone, perpetuo Dei hoſte, in quavis re, eſt graviter injurioſa Deo, & in ejus contemptum cedit; quum homo relicto Deo ad hoſtem ejus infenſiſſimum, honoremque divinum affectantem confugiat: quod eſt crimen læſæ majeſtatis divinæ, ſicut in Republica ſocietas, & commercium cum hoſte Principis eſt crimen læſæ majeſtatis, præſertim ſi ille conetur in omnibus actionibus Principis contumeliam inferre. Hinc illud 1. Corinth. 10. *Nolo vos ſocios fieri dæmoniorum.*

Nec obſtat, quod aliquis teſtificetur, ſe renuntiare omni pacto, quia reipſa facit contra ſuam teſtificationem, hoc ipſo, quod medium vanum uſurpat: nam facto ipſo opem dæmonis implorat, & vult tacitum pactum, volendo uti re-

rebus vanis, & improportionatis ad aliquid obtinendum; quum illud non poſſit expectari, nec obtineri niſi a dæmone, qui ſolus talibus rebus cooperatur, & ſe immiſcet; teſtificatio autem facto contraria nil excuſat, & eſt illuſoria. Gravius tamen crimen eſt, ſi invocatio, & pactio ſit explicita, quum ſit expreſſa voluntas demonem verbo, aut facto invocandi; ideoque in confeſſione explicari debet: *Omnes igitur artes hujuſmodi vel nugatoriæ, vel noxiæ ſuperſtitionis, ex quadam peſtifera ſocietate hominum, & dæmonum, quaſi pacta quædam infidelis, & doloſæ amicitiæ conſtituta, penitus ſunt repudianda, & fugienda Chriſtiano.* S. Auguſt. lib. 2. de Doctrina Chriſt. c. 33.

Hinc mortaliter peccant, 1. Qui occulta, vel futura per media vana, & improportionata inquirunt, prædicunt, enuntiant, vel qui tales conſulunt, aut eorum dictis fidem certam adhibent. Item qui alios de fortuna conſulunt ſerio, vel cum ſcandalo: ſi autem joco tantum, nec fides adhibeatur, & ſcandalum abſit, dicitur eſſe ſolum veniale, quia ſuperſtitio non eſt perfecta, nec ſeria. Obſtat tamen, quod conſulens cooperetur peccato mortali alterius, ideoque mortaliter peccet, niſi uterque joco tantum agat; nam tunc videtur peccare ſolum venialiter. 2. Qui notitia ex divinatione parta utuntur tanquam certa, vel actiones ſuas ſecundum eam dirigunt. 3 Qui ad aliquod obtinendum media inepta, & improportionata adhibent, etiam joci cauſa, ſed ex quadam curioſitate, ut experiantur quid caſu accidat, quamvis putent totum eſſe vanum, & futile; nam ii tentant experiri, an dæmon de facto ſe illis mediis immiſceat: ergo tentant cum dæmone ſocietatem habere, quod mortale eſt: etſi joco fiat. *Ita Caſtropal. la Croix &c.*

Quæſt. VIII. *Quid eſt maleficium?*

Reſp. Eſt ratio nocendi aliis ope dæmonis; unde continet triplicem malitiam mortalem, ſcilicet contra religionem, charitatem, & juſtitiam. Duplex eſt: aliud dicitur veneficium, quo alicui in propria perſona, vel animalibus damnum infertur, morbis, doloribus, morte &c. fitque multis modis, utendo vel cauſis naturalibus cognitis ope dæmonis, aut ſignis, ut quum imagines pinguntur in aliqua parte, & tunc alii læduntur in ſimili parte corporis; vel ſigna quædam aliorum corporibus, vel veſtibus applicando, quibus durantibus male afficiuntur. Aliud eſt amatorium, ſeu philtrum, quod adhibetur ad carnalem amorem, vel odium excitandum, dæmone humores, & phantaſiam commovente; unde oritur gravis tentatio, quæ tamen libertatem non adimit: quare qui philtro infecti in rem veneream conſentiunt, vere peccant mortaliter.

Porro maleficium tolli poteſt, 1. Exorciſmis, oratione, pœnitentia, jejunio, & aliis pietatis operibus. 2. Remediis ex medicina petitis. 3. Deſtructione, ſeu combuſtio-

ne

ne ſignorum, quibus annexum eſt pactum, præciſe ut operum diaboli, ex Rituali Romano *de Exorciſmis*. At non licet illud tollere per aliud maleficium, vel ſuperſtitionem, quum ſit intrinſece malum invocare dæmonem, vel ad id inducere.

„ NOTA. Divinatores, magi, & malefici non ſunt abſolvendi, „ niſi omne pactum cum dæmone, & commercium abjurent, ac „ diſſolvant, & omnia ſigna, artis magicæ inſtrumenta, libros, „ ſchedas, ligaturas comburant, & damna illata reſarciant. Quod „ ſi chirographum dæmoni dederint, non neceſſe eſt illud ab eo „ extorqueri, nam ad ejus deſtructionem ſufficit pœnitentia.

ARTICULUS II.

De Irreligioſitate.

IRreligioſitas eſt peccatum, quo Deus in ſe, vel in rebus, aut perſonis ſacris inhonoratur. Quintuplex eſt ſpecies, ſcilicet blaſphemia, tentatio Dei, ſacrilegium, ſimonia, & perjurium, de quo jam egi.

Quæſt. I. *Quid eſt blaſphemia, & quotuplex?*

Reſp. I. Blaſphemia eſt locutio contumelioſa in Deum Triplex eſt ſpecie diverſa, nempe hæreticalis, imprecativa, & mere dehoneſtativa.

Hæreticalis eſt ea, quæ hæreſim continet, & ſic duplicem habet malitiam mortalem, nempe contra fidem, & religionem. Fit vel attribuendo Deo id, quod ei non convenit: ut ſi dicatur tyrannus, crudelis, injuſtus, &c. Item, O miſerum Deum! Vel de eo negando, quod ei convenit, ut ſi dicatur non eſſe omnipotens, bonus, miſericors, non curare noſtra, non proſpicere rebus humanis, non omnia eſſe bene ordinata, dæmonem eſſe Deo meliorem, fideliorem, &c. Vel tribuendo creaturæ, quod Dei proprium eſt, ut ſi dicatur dæmon aliquid creaſſe, vel Mundum regere &c.

Hinc hæreticalis eſt hæc Blaſphemia: *Denego Deum, Chriſtum*: quia denegatur Deo exiſtentia, aut Dominium; & iſta: *Denego Evangelia*; quia denegatur Deo veritas infallibilis. Item ſi dicas: *Denego Deum, ſi ita hoc non eſt:* quia negare Deum etiam ſub conditione cujuſvis objecti, eſt negare, quod Deo proprium eſt, ſcilicet exiſtentiam a quolibet objecto creato independentem. Si tamen non crederetur error per blaſphemiam expreſſus, tunc non committeretur hæreſis, ſed grave peccatum contra confeſſionem externam fidei, & aliud contra honorem Dei.

Imprecativa eſt ea, qua quis Deo malum imprecatur; ut ſi dicat: *Utinam Deus non eſſet! Non haberet potentiam! Sit maledictus, pereat Deus &c.* Hæc odium Dei continent.

Mere dehoneſtativa eſt ea, qua per modum contumeliæ, & contemptus enuntiatur aliquid Deo conveniens, ut illud Juliani: *Viciſti Galilæe*; aut indignanter, irreve-

renter, irriſorie, exprobrative, contumelioſe nominatur Chriſti mors, caput, vel ſacramenta, myſteria, ut quum ex ira profertur contumelioſe mors Dei: nam iſta tunc dicuntur de Deo tamquam contemptibilia, & vituperabilia; & in his magnus Dei contemptus apprehenditur, unde graviter prohibentur, *c. Si quis* 22. q. 1.

Revocantur ad blaſphemiam alia ſigna contra Deum, licet verba non adſint, ut in cælum ſpuere, infrendere dentibus &c. Item blaſphemiæ ſunt vituperia, & verba contumelioſa tum contra res ſacras, quum ad Deum eorum authorem redundent: tum contra Sanctos, quia (ut ait S. Thom. q. 13. art. 2.) ſicut Deus in Sanctis ſuis laudatur, in quantum laudantur opera, quæ Deus in Sanctis efficit, ita & blaſphemia, quæ fit in Sanctos, redundat in Deum, qui in iis elucet ſpecialiter; quum habeant eximiam ſanctitatem, quæ eſt excellentiſſima divinæ naturæ participatio; & ad hoc ſufficit virtualis habitudo ad Deum. Quare c. 2. *de maledictione* graviter punitur: *ſi quis contra Deum, vel aliquem Sanctorum ſuorum, & maxime Beatæ Virginis, linguam in blaſphemiam publice relaxare præſumpſerit.*

Imo blaſphemia eſt maledicere creaturis irrationabilibus quatenus ſunt creaturæ Dei, vel ejus inſtrumenta, ut tempeſtati: nam iis maledicere ſub ea ratione eſt maledicere Creatori. S. Thom. q. 78. art. 2. Blaſphemia tamen immediate in Deum prolata gravior eſt, quam in Sanctos: nam gravius eſt Deum in ſeipſo contumelia afficere, quum repræſentatum in Sanctis: & in his, quam in aliis creaturis.

Rurſus blaſphemia, ſicut laus Dei, cui directe opponitur, alia eſt cordis, ſeu mere interna; alia oris, ſeu externa, quæ verbis, vel aliis ſignis externis exprimitur: *Ita S. Thom. q.* 14. *art.* 1.

Quæſt. II. *Quale peccatum eſt blaſphemia?*

Reſp. Omnis blaſphemia eſt per ſe peccatum mortale, nec admittit levitatem materiæ. Quia quælibet Dei contumelia, vel maledictio eſt gravis injuria, & contemptus Dei: nam per eam infinita Dei majeſtas poſitive deprimitur, & dedecoratur. *Nihil horribilius blaſphemia, quæ ponit in excelſum os ſuum*, ait S. Hieron. lib. 7. in Iſai. c. 18. Hinc illud Pſal. 36. *Maledicentes eis diſperribunt.* Et in lege veteri morte puniebatur. Levit. 24. *Qui blaſphemaverit nomen Domini, morte moriatur.*

„ NOTA. 1. Ad mortalem blaſphemiam non requiritur intentio „ expreſſa, ac formalis Deum inhonorandi; ſed virtualis, & in„ terpretativa ſufficit: nempe quum quis libere profert ea, quæ ex „ propria ſignificatione, vel communi apprehenſione, & ex modo „ proferendi, aliiſque circumſtantiis Dei inhonorationem continent, „ quamvis id fiat ſine ullo pravo in Deum affectu; ſed ex joco, „ vel ad iram, aut indignationem exprimendam. Quia hac per ſe „ tendit in gravem Dei inhonorationem, & reipſa gravis eſt irre„ verentia, & inhonoratio Dei, aſſumere verba ei contumelioſa,

„ ad

,, ad jocum, vel iram exprimendam. Gravior tamen injuria eſſet,
,, ſi hoc fieret ex directa intentione Deum inhonorandi, vel ex
,, animo in Deum irato; & tunc ſæpe conjungitur cum odio fal-
,, tem abominationis in Deum.

,, NOTA 2. Blaſphemia hæreticalis, & imprecativa debet decla-
,, rari, ut plura peccata ſpecie diverſa. Nam prior præter irre-
,, ligioſitatem, ſeu contumeliam Dei, continet malitiam hæreſis,
,, ſi adſit aſſenſus internus; vel ſi deſit, negationis externæ fidei
,, contra præceptum confitendi fidem: poſterior vero malitiam odii
,, Dei contra charitatem Dei. Item blaſphemiæ prolatæ contra
,, Sanctos differunt ſpecie ab iis, quæ proferuntur contra ſolum
,, Deum. Nam irreverentia, quæ fit contra aliquem Sanctum, ſem-
,, per habet duplicem malitiam; unam contra duliam, quæ incli-
,, nat ad colendum Sanctos propter eorum excellentiam ſupernatu-
,, ralem creatam; & altera contra virtutem religionis, quæ præ-
,, cipit cultum Dei propter excellentiam increatam Dei: ex illa
,, enim irreverentia in Sanctos redundat irreverentia in ipſum Deum
,, propter peculiarem conjunctionem, quam habet cum Sanctis. Et
,, licet non intendatur irreverentia Dei, ſufficit tamen indirecta
,, volitio ad contrahendam malitiam. Imo blaſphemiæ contra B. V.
,, differunt ſpecie ab iis, quæ proferuntur contra alios Sanctos;
,, quum hyperdulia, qua colitur Dei mater, ſpecie differat a dulia,
,, qua coluntur alii Sancti, propter diverſitatem maximam excel-
,, lentiæ, in qua fundatur cultus Deiparæ. Blaſphemiæ vero in
,, alios Sanctos omnes pertinent ad eamdem ſpeciem, quum ſint
,, omnes contra duliam. *Ita De Lugo.*

,, NOTA 3. Qui habet conſuetudinem blaſphemias proferendi, vel
,, ſibi aut aliis dæmonem, aut grave malum imprecandi, tenetur
,, ſub mortali efficaciter proponere, & ſerio conari eam evellere:
,, alioqui toties peccat, quoties ad eam advertens id omittit: quia
,, vult ſaltem interpretative permanere in mortali periculo pec-
,, candi, quum pravus habitus ad ſimiles actus vehementer per-
,, trahat, & pariat neceſſitatem moralem peccandi. Et quamdiu
,, eam conſuetudinem non retractat, nec curat emendare, impu-
,, tantur ei ad culpam mortalem blaſphemiæ omnes, quas ex ira
,, aliqua, aut alio paſſionis motu, etſi ſine advertentia ad verbo-
,, rum ſenſum, profert. *Ita Toletus, De Lugo, Sanchez, & alii*
,, *multi.* Quia ſunt ſufficienter voluntariæ, ac liberæ in cauſa non
,, retractata, & quam emendare non curat. Quod ſi contritione
,, elicita, quis interim dum diligenter curat illum habitum extir-
,, pare, ſubinde labitur ex inadvertentia, & non ex negligentia,
,, excuſatur a culpa: quia blaſphemiæ illæ impetu naturali effuſæ
,, non ſunt voluntariæ nec in ſe, nec in ſua cauſa, quum conſue-
,, tudo, ut ſupponitur, efficaciter retractata ſit, & eam, quan-
,, tum poteſt, emendare conetur. *Quicumque vero blaſphemantem*
,, *audierint, eum verbis acriter objurgare teneantur, ſi citra*
,, *periculum ſuum id fieri poſſe contingat, eumdemque deferre,*
,, *vel notificare apud Judicem Eccleſiaſticum, ſeu Secularem*
,, *intra triduum debeant*, ait Leo X. in Concil. Lateran. V.
,, ſeſſ. 9.

,, NOTA 4. Appellatio nominis Dei, vel Jeſu, vel Sanctorum,
,, per modum loquendi, non tamen contumeliæ, ut *O Jeſu! Deus*
,, *bone! &c.* licet non ſit blaſphemia, eſt tamen vana uſurpatio
,, nominis Dei, & culpa venialis contra Religionem. Nam ſan-
,, ctum, & terribile nomen Domini uſurpare ſine reverentia, ac
,, pietate, ſed tanquam modum loquendi, eſt habere illud tanquam
,, aliquid profanum; ideoque eſt irreverentia: Unde prohibetur
,, Eccli. 23. *Nominatio Dei non ſit aſſidua in ore tuo, & nomini-*

,, *bus*

,, *bus Sanctorum non admiſcearis, quoniam non eris immunis ab*
,, *eis*, id eſt a peccato irreverentiæ contra eos.
,, NOTA 5. Aſſidua nominatio dæmonis, licet ſine imprecatione,
,, ſed per modum loquendi, quum Chriſtianum non deceat, omni-
,, no vitanda eſt; & ratione ſcandali poteſt eſſe grave peccatum,
,, ut notat Layman.
,, (✠) NOTA. SS. D. N. BENEDICTUS XIV. ſingulari ſtudio,
,, atque zelo nefarium Blaſphemiæ ſcelus ex Eccleſiaſtico ſtatu eli-
,, minare contendens, præter pœnas, quas pro compeſcendis in
,, Urbe blaſphemiis præſcripſit, *Brevi*, quod incipit, *Ad execrabi-*
,, *le Blaſphemiæ ſcelus &c.* Congregationi Venerabilium S. R. E.
,, Cardinalium in tota Republica Chriſtiana Generalium Inquiſito-
,, rum adverſus hæreticam pravitatem injunxit, quatenus horta-
,, rentur Eccleſiaſtici Status Archiepiſcopos, ſeu Ordinarios quoſcun-
,, que, ut ipſi alicui Archiconfraternitati, ſeu Confraternitati ſub
,, quolibet titulo, ſeu invocatione canonice erectæ, & inſtitutæ,
,, in qua viri tum doctrina, tum pietate præditi adſcripti reperian-
,, tur, nonnullas regulas, ſeu conſtitutiones a S. Carolo Borromæo
,, pro Congregatione, ſeu Confraternitate Correctorum earumdem
,, Blaſphemiarum ſancitas, præſcriptas, & accommodatas unire
,, ſatagant, ſtudeant, & adnitantur. Ut autem Confratres ad præ-
,, fatas Regulas obſervandas excitet, Indulgentiam plenariam lar-
,, gitur.
,, Primo. Omnibus, & ſingulis virilis ſexus, qui dictas Confra-
,, ternitates in poſterum ingredientur, die primo eorum ingreſſus,
,, ſi vere pœnitentes, & confeſſi Euchariſtiam ſumpſerint.
,, Secundo. Tam deſcriptis, quam pro tempore deſcribendis Con-
,, fratribus, in cujuslibet eorum mortis articulo, ſi vere pœniten-
,, tes, & confeſſi, ac ſacra Communione refecti, vel quatenus id
,, facere nequiverint, ſaltem contriti, nomen Jeſu, ore ſi potue-
,, rint, ſin minus corde, devote invocaverint.
,, Tertio. Iiſdem contritis, confeſſis, & Euchariſtia refectis,
,, Eccleſiam, ſeu Cappellam, vel Oratorium ſuarum reſpective
,, Archiconfraternitatum, ſeu Confraternitatum in tribus anni Fe-
,, ſtis diebus per Ordinarium ſemel tantum eligendis, ac ſpecifi-
,, candis, a primis Veſperis uſque ad occaſum Solis devote viſita-
,, verint, & ibi pro Chriſtianorum Principum concordia, Blaſphe-
,, miæ, & hæreſum extirpatione &c. pias ad Deum preces effu-
,, derint.
,, Quarto. Eamdem indulgentiam impertitur omnibus utriuſque
,, ſexus Chriſtifidelibus, qui ſupra dicto modo Eccleſiam, ſeu Ec-
,, cleſias, a dictis Ordinariis deſignandam, ſeu deſignandas, in qua,
,, ſeu quibus de eorumdem Ordinariorum licentia in quatuor anni
,, feriatis, vel non feriatis, ſeu Dominicis diebus per ipſoſmet Or-
,, dinarios ſpecificandis devote viſitaverint.
,, Demum centum dies de injunctis, ſeu quomodolibet debitis
,, pœnitentiis in forma Eccleſiæ conſueta relaxat, ſi Congregatio-
,, nibus ſeu publicis ſeu privatis ſuarum Confraternitatum interfue-
,, rint: ſi devium ad viam ſalutis reduxerint, vel pietatis, chari-
,, tatiſque opus pro Blaſphemiæ vitio evellendo exercuerint: ſi de-
,, mum interfuerint concionibus, ſeu prædicationibus ter in anno
,, contra execrabile Blaſphemiæ ſcelus faciendis, juxta S. Caroli
,, Borromæi regulas, quas Italico idiomate, ut miſſæ ſunt ad Or-
,, dinarios, ſubnectimus.

RR

REGOLE

Per li Confratelli Correttori delle Beſtemmie.

,, PRIMO. Tutte le Perſone, che ſaranno aggregate a queſta
,, Confraternita dovranno conoſcere per loro Capo l' Ordina-
,, rio, e ſuoi Succeſſori, procurando d' impiegare ogni loro ope-
,, ra, e ſtudio per adempire tutte quelle coſe, le quali ſaranno
,, loro propoſte per l' avanzamento di un' opera sì lodevole, e
,, ſanta.

,, Secondo. Dovranno tutti congregarſi in quel luogo, ed in
,, quelle giornate, che ſaranno deſtinate dall' Ordinario, o dal
,, Guardiano, e Capo della ſteſſa Congreg., affine di conferire cir-
,, ca i mezzi più facili, e proprj per l' eſtirpazione di un ſimil
,, vizio, e di ſtabilire i giorni, ne' quali dovranno i Fratelli, che
,, ſaranno preſcelti, coperti con il cappuccio, quando l' Ordinario
,, così creda più eſpediente, andare a due per due in giro per la
,, Città, e Luoghi, affine d' invigilare alla fraterna, e caritativa
,, correz. de' Beſtem.

,, Terzo. Avranno l' avvertenza di non laſciar mai ſenza queſta
,, pia opera le giornate di Feſta, nelle quali il popolo è più nu-
,, meroſo, e pur troppo accadono maggiori ſcandali, girando ſopra
,, tutto per le Botteghe, Oſterie, e Ridotti.

,, Quarto. Quando ſentiranno qualche Beſtemmia, pregheranno
,, il Beſtemmiatore (anche inginocchiandoſi avanti di lui, ſe ciò
,, ſtimeranno opportuno, o neceſſario) di ricordarſi, che Iddio è
,, il ſuo Creatore, e Benefattore, e che gli ha dato la lingua per
,, lodarlo, e ringraziarlo: e non per diſprezzarlo, e maledirlo;
,, dicendoli poche, e peſanti parole con tutta la carità, e ſommeſ-
,, ſione.

,, Quinto. Diſtribuiranno nel giro, che anderanno facendo per
,, tutte le Botteghe, e Caſe un Ricordo ſtampato del tenore, che
,, s' inſeriſce nel fine delle preſenti Regole.

,, Seſto. Sarà cura del Prelato di deſtinare tre giorni dell' anno
,, in tre diverſe Chieſe per le Prediche da farſi contro il ſuddetto
,, vizio della Beſtemmia col precedente invito ſtampato, ed affiſ-
,, ſo; ed avrà particolare attenzione, che da' Sacri Oratori ſi per-
,, ſuadano gli Aſcoltanti a correggere caritativamente i Delin-
,, quenti, ed a denunziarli in caſo, che non giovino le ammoni-
,, zioni.

,, Settimo. Saranno obbligati li medeſimi Fratelli di eſortare
,, con dolcezza, ed a tempi opportuni li Padri di Famiglia, Mae-
,, ſtri di Scuola, Mercadanti, Capi delle Arti, e qualunque ordi-
,, ne di perſone ad invigilare, perchè li loro Figli, Scolari, Ser-
,, vidori, ed Operai non beſtemmino, correggendoli, caſtigandoli,
,, li, e denunziandoli a' Superiori, e ad impedire, che non con-
,, verſino con gente di ſimil vizio, e ſenza timor di Dio.

,, Ottavo. Dovranno li Confratelli eſſere li primi a dar buon
,, eſempio nel parlare modeſto, nell' eſemplarità de' coſtumi, e
,, nell' umiltà, e manſuetudine per ricavar profitto nella correzione
,, degli altri.

,, Nono. Faranno ogni tre meſi una Comunione Gen. in quella
,, Chieſa grande, e capace di maggior numero di Popolo, che fa-
,, rà dal Prelato deſtinata a tale effetto, ed anche in queſta occa-
,, ſione ſi farà una breve eſortazione per confermare il Popolo ne'
,, ſanti proponimenti di fuggire queſto vizio.

,, De-

,, Decimo. Finalmente ſiccome queſti Confrat. dal canto loro
,, con ſanto coraggio adempiranno le proprie incombenze, così do-
,, vranno gli Ordinarj, e Governatori con publico Editto provve-
,, dere, che ſe alcuno avrà ardire di motteggiare, diſprezzare, o
,, riſpondere ingiurioſamente a qualunque Fratello, che con carità
,, lo corregga, ſarà ſeveramente, ed irremiſſibilmente anche per
,, la prima volta punito con tre tratti di corda da darſi in pub-
,, blico, ſe ſarà Uomo, e della Galera anche perpetua quante vol-
,, te alle parole ſi uniſſero gl' inſulti; ed alla fuſta, e carcere per-
,, petuo, ſe ſarà Donna, oltre le pene pecuniarie da applicarſi a'
,, Luoghi Pii ſecondo la qualità, e grado de' delinquenti.

,, Undecimo. Queſta Confraternita (laſciando fermo ad arbitrio
,, dell' Ordinario il Titolo di quella, alla quale ſarà unita) rico-
,, noſcerà per Protettrice la SS. Vergine, ed il S. Angelo Cuſtode,
,, recitando ogni volta, che dovranno adunarſi, le Litanie con l'
,, Oraz. *Concede miſericors Deus fragilitati noſtræ &c.* e per tre
,, volte l'Oraz. *Angele Dei &c.* al S. Angelo Cuſt. con il Salmo
,, *Laudate Dominum omnes gentes:* e l'Oraz. *Deus qui culpa of-*
,, *fenderis, &c.*

Ricordo da diſtribuirſi in tutte le Botteghe, e Caſe.

FRATELLI DILETTISSIMI, ASTENETEVI DALLE BESTEMMIE CON RICORDARVI

,, Primo. Che Dio vi ſente.
,, Secondo. Che Dio preſto vi ha da giudicare ſopra ogni parola,
,, molto più ſopra le Beſtemmie.
,, Terzo. Che Dio vi ha dato la lingua per lodarlo, e benedirlo,
,, e non per offenderlo, e diſprezzarlo.
,, Quarto. Che ſe vi abuſate del Nome di Dio in vita, non ſa-
,, prete, e non potrete invocarlo per voſtro ajuto in morte.

Quæſt. III. *Quid eſt tentatio Dei, & quale peccatum?*

Reſp. Tentatio Dei eſt dictum, vel factum, vel omiſſio ad capiendum experimentum divinæ alicujus perfectionis, aut potentiæ, bonitatis &c. vel voluntatis, per effectum extraordinarium a Deo temere expectatum: Deus autem tentatur dupliciter. 1. Expreſſe, quum ex directa intentione experimenti ſumendi de aliqua Dei perfectione, aliquid fit, vel omittitur: ut ſi petatur miraculum, ut innoteſcat Dei potentia, vel ejus in aliqua re voluntas, omiſſis aliis mediis: vel ſi quis in puteum ſaliat ad explorandam Dei in ſe providentiam. 2. Implicite, & interpretative, quando etſi non intendatur tale experimentum, id tamen fit, vel omittitur, quod ad nihil aliud videtur ordinabile, niſi ad explorandam aliquam Dei perfectionem, vel voluntatem; ut ſi quis nolit uti mediis ordinariis, vel a Deo inſtitutis ad aliquid, quod optat, ſperans id a Deo ſolo, v. g. ſanitatem ſine remediis, conſervationem vitæ ſine cibo, & potu: vel ſi quis velit docere, aut concionari ſine ullo ſtudio &c. Huc etiam pertinent eæ probationes juſtitiæ, vel innocentiæ, quæ fiunt per ferrum candens, vel aquam, aut per duel-

lum,

lum, aut aliter &c damnatæ, cap. *Mennam* 2. q. 5. & c. ult. *de purgat. vulg.* Si tamen iſta fierent ex intentione experiendi, an Deus innocentiam hoc etiam modo tueatur, eſſet tentatio Dei expreſſa.

Reſp 2. Omnis tentatio Dei prohibetur, Deuter. 6, & Matth. 4. *Non tentabis Dominum Deum tuum.* Eſtque per ſe peccatum mortale, ſive fiat expreſſe, ac directe; nam velle expreſſe aliquam Dei perfectionem explorare eſt magnus Dei contemptus, & gravis irreverentia: ſive fiat indirecte, & tacite; nam gravis eſt in Deum irreverentia, quod vilis creatura negligat, ac reſpuat ordinaria divinæ providentiæ media, velitque ſaltem interpretative, ut Deus ad nutum illius ſine neceſſitate leges ſuæ providentiæ immutet. Item mortale eſt, ex ſola curioſitate petere miraculum: nam eſt agere cum Deo tamquam cum ludione, ac curioſitatum fautore, & velle ut ſua omnipotentia aliquid mirabile ad hunc vanum finem efficiat, quod ſummam Dei ſapientiam, ac majeſtatem valde dedecet.

Tentatio Dei quandoque adjunctam habet infidelitatem; ut ſi quis dubitans de aliqua Dei perfectione, vel providentia, eam miraculo experiri cupiat. Quandoque eſt etiam contra charitatem propriam, ut ſi conjuncta ſit cum periculo vitæ, aut gravis læſionis. Licet tamen petere a Deo miraculum ad bonum finem, vel ex ſpeciali ejus inſpiratione, vel ſi neceſſitas juſta, aut pia utilitas adſit, quando omnia media ordinaria non ſufficiunt, modo id petatur cum humilitate, & res tota divinæ voluntati committatur: nam tunc nulla eſt irreverentia in Deum.

Quæſt. IV. *Quid eſt Sacrilegium, & quotuplex?*

Reſp. 1. Sacrilegium eſt violatio, ſeu indigna tractatio rei ſacræ, hoc eſt, rei Deo dicatæ, ſive ad Dei cultum ſpecialiter deſtinatæ. Violatur autem res ſacra, quum aliquid fit, quod peculiariter ſanctitati illius, vel reverentiæ illi debitæ, ſeu Deo in illa debitæ repugnat; ſive violatio rei ſacræ eſt quælibet irreverentia in illam.

Reſp. 2. Quum triplicis generis ſit res ſacra, ſcilicet perſona, locus, & res aliæ; idcirco tres ſunt ſacrilegii ſpecies, perſonale, locale, & reale.

I. Sacrilegium perſonale eſt, quo indigne tractatur perſona ſacra, ut Clericus, vel Religioſus. Quod fit quatuor modis, 1. Eos injuſte percutiendo, aut quamlibet aliam actionem violentam, ac contumelioſam in eos injuſte exercendo, contra privilegium Canonis, *Si quis ſuadente*. 2. Eos ſubjiciendo tribunali ſæculari contra privilegium fori. 3. Imponendo eis tributa, vel onera publica ſine legitima authoritate contra immunitatem Eccleſiaſticam; nam hæc privilegia eis conceſſa ſunt intuitu religionis. 4. Omne peccatum contra caſtitatem a Religioſis, vel Clericis ſacro ordine inſignitis commiſſum eſt ſacrilegium; quia per votum corpus, & animam ſpecialiter Deo conſecrarunt quoad fugam omnis actus venerei.

Hoc

Hoc etiam incurrunt alii, qui cum ipſis peccant, cum ei cooperentur.

Item cujuslibet voti violatio eſt ſacrilegium: nam eo ipſo quod res per votum Deo dicata eſt, jam eſt jure divino ad Dei cultum deſtinata, ideoque ſacra. *Cajetanus*, *Azor*, *Bonacina*, *Leſſius*, *&* *alii*.

II. Sacrilegium locale eſt violatio loci ſacri, ut templi, & cœmeterii. Talis eſt omnis actio irreverentiam loci includens, aut ſpecialem habens cum ſanctitate loci, vel cultu divino repugnantiam, ſive ex natura ſua, ſive ex prohibitione Eccleſiæ, videlicet

1. Effractio, ſpoliatio, incenſio Eccleſiæ, everſio altaris, cap. 22. *de ſentent. excomm.* 2. Homicidium, effuſio illicita ſanguinis, aut ſeminis humani, ſepultura excommunicati non tolerati, aut non baptizati; nam his polluitur locus ſacer. 3. Uſus profanus Eccleſiæ tanquam vulgaris loci, ut ſi in ea fiant negotiationes, exercitium, judiciorum ſæcularium, ſeditio, conclamatio, vana, & profana colloquia, confabulationes quælibet tempore divini officii, vel quævis alia, quæ cultum divinum turbare, aut impedire poſſunt, aut oculos divinæ majeſtatis offendere: cap. *Decet de immun. in 6.* Ex Concil. General. Lugdun. II. a quo hæc omnia prohibentur. 4. Extractio violenta rei e loco ſacro, ubi lex aſyli viget. 5. Furtum ſive rei ſacræ, ſive rei profanæ in loco ſacro, quamvis ibi non depoſitæ, ut crumenæ occulta abſciſſio; ex cap. *Quiſquis* 27. q. 4. ubi Joann. VIII. ait: *Sacrilegium committitur auferendo ſacrum de ſacro; vel non ſacrum de ſacro, ſive ſacrum de non ſacro*. Ubi autem lex non diſtinguit, nec nos diſtinguere debemus, ſed generaliter, & indiſtincte accipiendum eſt, quod lex generaliter dicit. Et ad reverentiam Eccleſiæ pertinet, ut res omnes in ea poſitæ a furtis, & injuriis ſint liberæ. *Ita Suarez*, *Layman*, *Reginald. Filliucius aſſerunt eſſe communem* 6. Convivia, capit. 4. diſt. 42.

III. Sacrilegium reale eſt indigna tractatio rei ſacræ diſtinctæ a perſona, & loco. Res autem illæ dicuntur ſacræ, quæ vel ſanctitatem producunt, ut Sacramenta; vel quæ ſacra ſignificant, ut verba Scripturæ; vel quæ ſacra repræſentant, ut imagines Chriſti, & ſanctorum, item cæremoniæ ſacræ; vel quæ ſunt particulæ, aut res Sanctorum, ut Reliquiæ; vel quæ ad cultum Dei, & ejus miniſtrorum ſuſtentationem, uſuſque pios ſunt conſecrata; ſeu deſtinata, ut vaſa ſacra, ornamenta, item bona temporalia Eccleſiæ, cap. 4. *&* *ſeq.* 17. quæſt. 4. & c. *Nulli* 12. quæſt. 2. Et ex Concil. general. Later. II. can. 10. & aliis.

Porro etiam ſola omiſſione committitur ſacrilegium, ut ſi Chriſma, vel SS. Euchariſtia non ſatis cuſtodiatur clavibus adhibitis: vel ſi vaſa ſacra, corporalia, pallæ, veſtimenta, altaria, & ſimilia, non ſint ſatis munda,

aut

aut decora, ex cap. 1. & 2. *de cuſtod. Euchar.* vel permittantur ſpecies corrumpi in pixide, &c.

Quum autem in iis rebus diverſæ ſint habitudines ad ſanctitatem, ſeu diverſa ſit ratio ſanctitatis; ideo diverſas conſtituunt ſpecies rerum ſacrarum: & ſic earum violationes ſunt ſacrilegia diverſæ ſpeciei. Leſſius, & alii addunt tempus Deo dicatum, nempe dies Dominicos, ac Feſtos, eo quod ſint menſura actionum ſacrarum, & ad illas deſtinati; quamvis alii dicant violationem Feſti non eſſe ſacrilegium, ſed quamdam irreligioſitatem.

Hinc ſacrilegium reale eſt indigna adminiſtratio, vel ſuſceptio Sacramentorum, profanatio reliquiarum, imaginum; vaſorum ſacrorum; ut ſi quis utatur calice ad potandum, ornamenta ſacra ad uſus profanos adhibeat; abuſio verborum Scripturæ non ſolum ad errores confirmandos, ſed etiam ad res profanas: unde Concil. Trident. ſeſſ. 4. verbi Dei violatores appellat; Jubetque puniri eos, qui verba, & ſententias ſacræ Scripturæ ad profana quæque convertunt, & torquent ad ſcurrilia, fabuloſa, vana, adulationes, detractiones &c. Item invaſio bonorum ſive mobilium, ſive immobilium, & jurium Eccleſiæ; ſuppreſſio piorum legatorum, defraudatio decimarum &c. nam hæc ad Dei cultum data ſunt, ideoque Deo dicata.

Quæſt. V. *Quale peccatum eſt ſacrilegium?*

Reſp. Eſt peccatum mortale ex genere ſuo, quia per illud Deus in rebus ſacris inhonoratur; irreverentia enim rei ſacræ illata redundat in ipſum Deum, ad quem relationem habet, & ad cujus cultum deſtinata eſt. Præterea ratio ipſa dictat, ſancta ſancte, & reverenter tractanda eſſe. Eſt autem tanto gravius crimen cæteris paribus, quanto res, quæ violatur, eſt ſanctior, & ſacratior. Poteſt tamen eſſe veniale ob levitatem materiæ, ut ſi unus as in Eccleſia ſurripiatur.

Porro quum ſacrilegium novam ſpeciem peccati conſtituat ratione ſpecialis deformitatis oppoſitæ religioni, debet ſemper exprimi in confeſſione. Hinc circumſtantia perſonæ ſacræ in luxuria, & loci ſacri in furto declaranda eſt: nam utrumque continet duplicem malitiam ſpeciei diverſam, unam contra religionem, alteram contra caſtitatem, vel juſtitiam. Imo quia omnia ſacrilegia non ſunt ejuſdem ſpeciei infimæ, nec gravitatis, debet quoque exprimi in qua re fuerint commiſſa.

Quæſt. VI. *An omne peccatum in loco ſacro commiſſum contrahat ſpeciem ſacrilegii?*

Reſp. 1. Certum eſt contrahere, ſi ſit ſpecialiter ab Eccleſia prohibitum in loco ſacro, quales ſunt actus ſupradicti: quia quod prohibetur fieri in loco ſacro, prohibetur intuitu, & ex motivo religionis. Unde tunc actus vetitus opponitur ſpecialiter virtuti religionis.

Reſp. 2. Omne peccatum ſaltem externum in Eccleſia com-

commiſſum contrahit inde malitiam ſacrilegii. Quia tale peccatum repugnat ſanctitati loci Deo conſecrati, & propriæ ejus inſtitutioni, quæ eſt, ut Deus ibi eo pie colatur. Nam eſt per ſe, & ex natura rei indecentia, ac irreverentia, ut locus orationi, & cultui divino dicatus convertatur in locum peccandi, & offendendi Deum. Enimvero ſi actus profanus alibi licitus, ut venditio columbarum ad uſum Templi, violat ſanctitatem loci, & ideo Matth. 21. prohibetur a Chriſto, qui ejiciebat omnes vendentes, & emeotes in Templo, quia Templum eſt *Domus orationis*, hoc eſt ſolis actionibus piis deſtinatum; a fortiori actus per ſe malus factus in loco ſacro ſacrilegium eſt. Præterea a Concil. general. Lugdun. cap. *Decet*, prohibentur in Eccleſia quæcumque poſſunt oculos divinæ Majeſtatis offendere.

Multi vero id negant de actu mere interno: quia, inquiunt, nullam habet relationem ad locum ſacrum, utpote ſenſibilem, nec proinde repugnat ejus ſanctitati, ac reverentiæ. Sed hæc ratio non omnes convincet.

ARTICULUS III.

De Simonia.

Quæſt. I. QUid eſt Simonia?

Reſp. Definitur ſtudioſa voluntas emendi, vel vendendi pretio temporali aliquid ſpirituale, vel ſpirituali annexum. Sic dicta eſt a Simone Mago, quod ille primus in nova lege hoc crimen admiſerit, volendo emere dona Spiritus Sancti.

Dicitur 1. *Studioſa voluntas*, id eſt, volitio deliberata, ac libera.

2. *Emendi, vel vendendi*; hoc eſt, commutandi pretio temporali, ſive non gratis dandi, aut accipiendi; ſed interventu pretii temporalis. Nam his verbis intelligitur omnis contractus non gratuitus ſive ſit nominatus, ſive innominatus, ut docent omnes cum S. Thom. 2. 2. quæſt. 100. art. 1. ad 5. Quare ſufficit emptio, & venditio virtualis.

3. *Pretio temporali*, quo intelligitur pecunia, & res omnis pecunia æſtimabilis, ac quævis commoditas temporalis. Secundum omnes cum S. Gregor. cap. *Sunt* 1. q. 1., & S. Th. q. cit. art. 5. Simoniæ pretium triplex eſt. 1. Munus ab obſequio, id eſt, quodvis obſequium, ſervitium, miniſterium in rebus temporalibus præſtitum, vel præſtandum: ut ſi quis alteri beneficium conferat pro eo, quod ejus negotia geſſerit &c. 2. Munus a manu, ſcilicet pecunia, vel res omnis mobilis, aut immobilis pretio æſtimabilis, ut gemmæ, equus, vinum, prædium, remiſſio debiti, jus aliquod &c. 3. Munus a lingua, nempe favor, patrocinium, interceſſio, adulatio, laus, commendatio apud alium &c. Nam hæc ſunt

pretio æſtimabilia, & commodum temporale pariunt. Ut ſi quis collatori, vel patroni amico, aut famulo det munera, ut pro ipſo beneficium petat, eum laudet, ac commendet &c. Hinc, cap. *Salvator* 1. q. 3. *Qui res Eccleſiaſticas munere linguæ, vel indebiti obſequii, vel pecuniæ largitur, vel adipiſcitur, ſimoniacus eſt.* Nam in his caſibus commutatur ſaltem æquivalenter, & moraliter, ſpirituale, vel ſpirituali annexum pro temporali; quod eſt virtualiter vendere ſpirituale, & interventu rei temporalis acquiritur ſpirituale.

4. *Spirituale*, id eſt, res, vel actio ſacra, vel ad ſalutem animæ ſpecialiter ordinata, vel ad cultum Dei pertinens, ut dona Spiritus Sancti, gratia, virtutes, oratio, Sacramenta, divina officia, benedictiones, reliquiæ Sanctorum; item omnis poteſtas ſupernaturalis, ejuſque uſus; ut omnis actus ordinis, vel juriſdictionis Eccleſiaſticæ. Hinc concio, exhortatio, catecheſis facta a miniſterio Eccleſiæ eſt materia ſimoniæ, quum ad ſalutem animæ immediate ordinetur. Secus de munere, & actu docendi Theologiam, quia Theologia, licet verſetur circa objectum ſupernaturale, poteſt propriis viribus acquiri; & actio eam docendi per ſe primo non ordinatur ad animæ ſalutem, neque immediate dirigitur ad movendam voluntatem.

5. Per *ſpirituali annexum*, intelligitur id quod ad ſpirituale ordinatur, vel ab eo dependet, aut ei conjungitur. Poteſt autem conjungi vel antecedenter, ut jus Patronatus, quod ſupponitur præſentationi ad beneficium; altaria, vaſa ſacra, quæ antecedenter ordinantur ad ſacrificium Miſſæ, & ei præſupponuntur; vel concomitanter, ut labor intrinſecus, & neceſſarius adminiſtrationi Sacramentorum: vel conſequenter, ut proventus beneficii, cui ſupponitur officium divinum.

„ NOTA. Allata definitio ſtricte eſt ſimoniæ juris divini, non ſimoniæ juris eccleſiaſtici ſaltem omnis; nam non convenit ſimoniæ, quæ reperitur in permutationibus, & reſignationibus factis ſine authoritate Superioris citra temporale pretium. Sic autem poteſt generatim ſimonia omnis definiri: Quævis pactio, datio, & acceptio rei ſpiritualis, vel ſpirituali annexæ, lege prohibita ob reverentiam rei ſacræ.

„ Porro id in ſpiritualibus eſt ſimonia, quod in temporalibus uſura; & ſicut datur uſura palliata, ita & ſimonia.

Quæſt. II. *An ad ſimoniam requiratur intentio formalis dandi, vel accipiendi rem temporalem, ut pretium rei ſpiritualis?*

Reſp. Neg. ſed ſufficit voluntas dandi, vel accipiendi ſp[...]irituale non gratuito, ſed pro temporali, ſive ut pretio, vel compenſatione, ſive motivo ſaltem principali. Item [...] ſufficit intentio virtualis emendi, vel vendendi, ſeu [...]ommutandi ſpirituale pro temporali, incluſa in voluntate [...]e obtinendi ſpirituale per temporale, & viciſſim.

Prob.

Prob. Quia 1. Simon Magus, Act. 8. damnatur quod præciſe obtuliſſet pecuniam eo fine, ut acciperet poteſtatem conferendi Spiritum Sanctum: *Et quod exiſtimaris donum Dei pecunia poſſideri*, hoc eſt, acquiri per pecuniam. 2. Cap. 34. *de ſimon.* dicitur ſimoniæ reus, qui ſine ullo pacto donationem facit *ea intentione, ut per temporalia bona, quæ offert, ſpiritualia valeat adipiſci*. Et Concil. general. Lateran. I. c. 1. prohibet *ordinari quemquam per pecuniam, vel promoveri*. Et Conc. gen. Lateranen. II. can. 2. vetat beneficium, vel aliquid ſpirituale per pecuniam acquiri: *Quoniam ſimoniacum eſt*. Item c. *Ex multis* 1. q. 3. Alexander II. ait: *Chalcedonenſe Concilium condemnat eos, qui Eccleſiæ beneficium interventu pecuniæ acquirunt*. 3. Innocent. XI. damnavit hanc propoſitionem: *Dare temporale pro ſpirituali non eſt ſimonia; quando temporale non datur tamquam pretium, ſed dumtaxat tamquam motivum conferendi, vel efficiendi ſpirituale, vel etiam quando temporale ſit ſolum gratuita compenſatio pro ſpirituali, aut e contra.* 4. Per hoc tractatur res ſpiritualis, ut commutabilis, & comparabilis re temporali, non ut donum gratis dandum, & accipiendum, contra illud Chriſti, *Gratis accepiſtis, gratis date.* 5. Tunc moraliter loquendo, & in æſtimatione prudenti, temporale reipſa ſe habet ut pretium, quum non detur alio titulo, quam ad obtinendum ſpirituale, nec conferatur ſpirituale niſi ad temporale conſequendum. Sicut enim dans munus Judici, ut motivum ad obtinendam ſententiam iniquam, dicitur emere juſtitiam; & Judex illam ferens propter munera accepta dicitur vendere juſtitiam: ita qui dat temporale, ut moveat alium ad dandum beneficium, emit virtualiter beneficium, & qui confert beneficium propter munera data, vel danda, illud vendit, & vere tunc datur unum loco alterius. 6. Alioqui nemo ſubtilitatis metaphyſicæ peritus poſſet unquam ſimoniam admittere, aperireturque via latiſſima ſimoniæ.

Aliud eſt quum datur temporale per modum ſtipendii, & ſuſtentationis: nam datur in ſubſidium neceſſarium ad ſuſtentationem perſonæ occupatæ in gratiam dantis, & quæ interea actioni ſibi quæſtuoſæ vacare non poteſt. Lex enim naturalis poſtulat, ut ſuſtentatio, ſpectato perſonæ ſtatu, ſuppeditetur ei, qui in alterius commodum occupatus eſt.

Quæſt. III. *Quotuplex eſt Simonia?*

Reſp. Dividitur 1. in eam, quæ eſt Juris divini, & in eam, quæ eſt juris humani. Prior eſt ea, quæ ideo prohibita eſt, quia mala eſt ex natura ſua. Talis eſt emptio, vel venditio etiam virtualis rei, aut actionis ſacræ; nam recta ratio dictat rem ſacram indigne, ac irreverenter tractari, hoc ipſo quod datur, vel accipitur pro re temporali: tunc enim rei temporali æquiparatur ſacra, ſicque deprimitur. Simonia juris humani eſt ea,

quæ ſolum mala eſt, quia prohibita eſt; ſive eſt pactio, aut commutatio, ſeu acceptatio, quæ ex natura ſua non habet malitiam ſimoniæ, ſed ſolum ex prohibitione Eccleſiæ facta ex motivo Religionis, ſeu intuitu reverentiæ erga res ſacras. Nam ita facit ut objectum ſuum ſit materia illius virtutis, ex cujus motivo fertur; ſic communio a non jejuno facta eſt ſacrilegium, quia Eccleſia ex motivo reverentiæ vetuit ſumptionem cujuslibet rei ante communionem.

Dividitur 2. in mentalem, conventionalem, realem, & confidentialem.

Simonia mentalis non eſt præciſe nudum propoſitum committendi ſimoniam; nam hæc dicitur pure mentalis, & hoc modo datur etiam furtum mentale, ſeu mere internum; ſed eſt actio externa facta ex intentione ſimoniaca exterius non apparente: ſive eſt datio, vel acceptio rei ſpiritualis pro temporali, vel rei temporalis pro ſpirituali, nullo interveniente pacto etiam tacito: ut ſi quis ſerviat Epiſcopo hac intentione, ut pro obſequio temporali ei procuret beneficium, nulla tamen verbis, vel nutibus facta conventione. Hæc autem eſt vera ſimonia, & ejuſdem ſpeciei coram Deo cum ſimonia reali, ex cap 34. *de ſimon.* Dicitur mentalis, quia licet externum actum, ſeu effectum habeat, malitia tamen ſimoniæ non apparet exterius, ſed in mente manet.

Conventionalis eſt pactio ſimoniaca expreſſa, vel tacita, ſeu implicita, ſed nondum tamen executioni mandata ſaltem ab utraque parte. Nam alia eſt pure conventionalis, quæ neutra ex parte completa eſt, alia conventionalis mixta, & ſemirealis, quæ ex una tantum parte completa eſt, ut ſi poſt pactionem initam conferatur ab uno beneficium, ſed ab alio non detur temporale, vel econtra: unde participat aliquid de reali.

Realis eſt pactio ſimoniaca ex utraque parte completa ſaltem inchoate: quod addo, quia ad ſimoniam realem ſufficit ſolutio partis pretii cum receptione rei ſpiritualis, vel ſpirituali annexæ.

Simonia confidentiæ eſt quum quis alteri beneficium procurat, eligendo, præſentando, poſtulando, reſignando, commendatione, vel alia ratione, cum confidentia, hoc eſt cum pacto expreſſo, vel tacito, ut is, cui procuratur, illud aliquando reſignet procuranti, vel alteri, aut ut penſionem, vel fructus aliquos ex eo præſtet. Hæc ſimonia graviter prohibetur a Pio IV. Bulla 85. & a Pio V. *Bulla Intolerabilis*. Dicitur confidentialis, eo quod procuratio beneficii nitatur confidentia pactionis, vi cujus beneficium ipſum, vel fructus illius, ex pactione expectatur.

Quatuor modis committitur. 1. Per acceſſum, ut quum Prælatus volens tibi per ætatem incapaci procurare beneficium, illud confert alteri ea conditione, ut quamprimum capax fueris, illud accipias.

2.

2. Per ingreſſum, ut quum quis beneficium ſibi collatum ante captam ejus poſſeſſionem alteri reſignat eo pacto, ut illud poſtea ingrediatur, ſi iſte moriatur, vel dimiſſurus ſit.

3. Per regreſſum, quum quis beneficium a ſe poſſeſſum alteri reſignat ea conditione, ut iſte ſibi vel alteri idem beneficium reſignaturus ſit convenienti tempore.

4. Si præſentans, reſignans, conferens, &c. paciſcatur expreſſe, vel tacite, ut penſio, vel pars fructuum beneficii ſibi, vel alteri detur. Porro ad hanc ſimoniam requiritur, ut acceſſus, ingreſſus, & regreſſus ſint in idem beneficium. Hinc qui reſignat beneficium alteri ea lege, ut hic aliud, quod poſſidet, dimiſſurus ſit in favorem tertii, non eſt reus ſimoniæ confidentialis, ſed conventionalis, vel realis.

Quæſt. IV. *Quibus caſibus eſt ſimonia juris divini, ideoque indiſpenſabilis?*

Reſp. Ea generatim prohibentur ut ſimoniaca jure divino, naturali, & poſitivo, quæ quum ſint ſpiritualia, vel ſpiritualibus annexa, commutantur pro temporali. Speciatim vero ſequentia.

1. Dare, vel accipere temporale pro virtutibus ſupernaturalibus, donis Spiritus Sancti, Sacramentis, Reliquiis ſacris, quavis poteſtate ſpirituali ſive ordinis, ſive juriſdictionis, ejuſve actu, prælatura Religioſorum, jure eligendi, uſu gratiarum gratis datarum, precibus, officiis divinis, miſſa, concione, quavis functione ſpirituali &c. Ita omnes. Nam hæc omnia ad finem ſupernaturalem per ſe primo ordinantur, & ſuppoſita fide, recta ratio dictat, res ſanctas ſancte tractandas; & res ſupernaturalis ordinis, ideoque inæſtimabiles pretio temporali, ut viles, ac infimas indigne tractari, ſi commutentur re temporali.

2. Dare, vel accipere temporale pro beneficio eccleſiaſtico etiam ſimplici, ſolum quoad jus percipiendi fructus temporales. Eſt communis Theologorum ſententia, teſte Suarez. *Prob.* tum ex cap. *Salvator* 1. q. 3. tum quia jus percipiendi fructus temporales ita eſt connexum officio ſpirituali, ut non poſſit obtineri niſi ratione illius officii, cujus exercendi jus habetur. Nam jus percipiendi fructus temporales beneficii, eſt jus tales fructus obtinendi miniſterio ſpirituali, cujus exercendi jus habeatur: Beneficium enim eſt propter officium ex capitul. ultim. *de reſcript. in 6.*, & ex Concilio Tridentino ſeſſ. 21. capit. 3. *Cum beneficia ad divinum cultum, atque eccleſiaſtica munia obeunda ſint conſtituta*: Ita ut jus percipiendi reditus neceſſario, & ex juſtitia debeatur, & acquiſitum ſit ei, qui habet titulum, id eſt poteſtatem exercendi tale miniſterium ſpirituale, propter quod fructus ſunt deſtinati. Ergo jus illud percipiendi fructus vendi non poteſt, quin vendatur primario, & directe jus exercendi officium ſpirituale, & ipſum officium, ex quo

hoc jus provenit, ex c. *Si quis* 1. quæſt. 3. *Quiſquis horum alterum vendit, ſine quo nec alterum provenit, neutrum invenditum derelinquit.* Quare etſi non tenearis dare beneficium alteri, tamen ſi conferas, teneris gratis conferre, nec potes temporale ei annexum ſubtrahere. *Beneficia nullo modo vendere licet: quia eis venditis intelliguntur etiam ſpiritualia venditioni ſubjici*, ait S. Thom. 2. 2. qu. 100. art. 4. Nec obſtat, quod calix conſecratus emi poſſit ratione materiæ. Nam ex S. Thom. hæc eſt diſparitas, quia calix conſecratus ſpirituali annexus eſt antecedenter, ſeu non præſupponit ſpirituale, ſed ei advenit ſpirituale, nempe conſecratio. Unde non ita pendet a ſpirituali, ut eo vendito vendi cenſeatur ſpirituale. Idem dic de jure patronatus. At jus percipiendi reditus eccleſiaſticos fundatur in ſpirituale, & illud præſupponit, ita ut competere non poſſit, niſi ei, qui habet titulum, ſeu poteſtatem ſpiritualem exercendi nomine Eccleſiæ miniſterium ſpirituale, propter quod fructus deſtinati ſunt.

Poteſt tamen Papa ex plenitudine poteſtatis titulum, ſeu jus officii ſpiritualis abrogare, & temporale beneficii ob Eccleſiæ neceſſitatem, vel majorem utilitatem alienare. Et tunc temporale beneficii ſeparatum a titulo nil haberet ſpirituale, nec proinde ejus diſtractio eſſet ſimoniaca.

Idem eſt de commenda clericali, ac de beneficio, cui æquivalet, quia principale in ea eſt ſpirituale miniſterium, cui temporale commodum conſequenter annexum eſt.

3. Omnis tranſactio in beneficiis, vel aliis rebus ſpiritualibus, facta compenſatione cum re proprie temporali: nam tunc ſpirituale commutatur cum temporali.

4. Dare, vel exigere temporale non ſolum pro receptione, ſeu admiſſione ad religionem, ut patet, (nam hæc eſt quid ſpirituale, quum ex ſe ordinetur ad animæ ſalutem, ac perfectionem, & ad Dei cultum), ſed etiam pro ſuſtentatione ingredientis Religionem, quando bona Monaſterii ſufficiunt. *Ita multi*. Quia jus vivendi ex bonis Religionis ex inſtitutione Eccleſiæ, & mente fundatorum, annexum eſt profeſſioni; ſicut jus percipiendi reditus annexum eſt admiſſioni ad canonicatum: ita ut illud nequeat obtineri niſi ratione profeſſionis, quæ eſt quid ſpirituale. Nam Monaſteria ſunt dotata, & authoritate Eccleſiæ ſic inſtituta, ut homines ibi adſcripti liberius Deo vacarent, & aſſidue pro fidelibus orarent. Item jus vivendi ex bonis communitatis hoc ipſo competit ei, qui fit membrum communitatis per profeſſionem: nam bona communitatis per ſe deſtinata ſunt uſui omnium ejus membrorum, quæ ſunt ipſamet communitas. Ergo nihil exigi poteſt pro jure vivendi ex bonis Monaſterii, quin exigatur pro ipſa profeſſione, ex qua provenit hoc jus, quod eſt ſpirituale, vel ſaltem ſpirituali annexum. Quemadmodum igitur non poteſt citra ſimoniam juris divini in beneficio conferendo, vel reſignando, vendi, vel

vel emi jus percipiendi proventus temporales propter ejus connexionem cum ſpirituali titulo; ita ut qui unum vendit, alterum, nempe ſpirituale, non relinquat invenditum, ex Canon. citat., ita etiam non poteſt vendi jus utendi bonis temporalibus Monaſterii propter ejus connexionem cum ipſa profeſſione Religioſa, in qua fundatur. Præterea admiſſio in Religionem eſt admiſſio ad omnia jura Religioſorum, inter quæ eſt jus vivendi ex bonis Religionis. Quare quum Alexander III. capitul. *Non ſatis*. Innocent. III. cap. *Dilectus*. Et Concil. general. Lateran. IV. cap. *Quoniam de ſimonia*, id graviter prohibeant, in hoc juris divini naturalis obſervantiam præcipiunt.

Si autem Monaſterium ſit pauper, nec poſſit plures ſuſtentare, non eſt ſimonia exigere aliquid ab ingredi volentibus; quia illud exigitur non pro jure alimentorum, nec ut pretium Religionis, ſed ut habeat Monaſterium, unde ei poſſit providere, & ut alii Religioſi non careant neceſſariis, ad quæ jus jam acquiſitum habent. Ita S. Thom. in 4. diſt. 25. q. 3. art. 2. ad 7. Sed erit injuſtitia, & ſimonia, ſi quid amplius exigatur ultra id, quod requiritur ad hunc finem, quia jam ceſſat ratio allata quoad exceſſum. Quod tamen eſt intelligendum moraliter, nec conſiſtit in indiviſibili.

Nec obſtat, quod dicitur Martinus V. exemiſſe Moniales a pœnis latis ab Urbano IV. Nam pœnæ violationi juris divini appoſitæ, ſunt juris eccleſiaſtici: unde tolli poſſunt, remanente jure naturali, & divino, quod prorſus indiſpenſabile eſt.

„ (+) NOTA. Non adeo facile cum Authore pronuntiandum eſt, „ ſimoniacum eſſe conſuetum dotale ſubſidium, quod a Cœnobiis „ exigitur a Puellis ſeſe Deo devoventibus: Nam quamvis eam do„ tis penſitationem plerique Doctores improbaverint, uſus tamen „ ubique receptus illam approbat, quodque magis eſt, Sacra Con„ greg. Concilii di 18. Septemb. 1683. a ſimonia immunem pronun„ tiavit: eademque quæſtione, in una Bononienſi iterum exami„ nata die 14. Aprilis 1725. Sacra Congreg. in eadem perſiſtit „ ſententia, ut ait BENEDICTUS XIV. lib. VII. de Synodo Diœ„ ceſana c. 58. Ubi ſubdit etiam Sacra Congreg. Concilii adhæ„ rendo doctrinæ S. Thomæ 2. 2. qu. 100. art. 3. ad 4. ſæpius de„ creviſſe, a ſingulis Sanctimonialium Cœnobiis, ad normam de„ creti Concilii Tridentini *ſeſſ.* 21. c. 3. *de Regularib.* tot eſſe Mo„ niales recipiendas, quot, Epiſcopi judicio, ex communibus re„ ditibus, aut conſuetis eleemoſynis ſuſtentari poſſint: cenſuiſſe „ itidem a Monialibus inter præfinitum numerum comprehenſis, „ ſeu in demortuarum locum ſubrogandis, nihil eſſe Monaſterio „ pendendum; niſi interim Monaſterii reditus fuerint imminuti, „ nec amplius pares ſint conſueto ſuorum numero ſuſtentando: ab „ his vero, quæ ultra præfinitum numerum recipiuntur, dotem „ perſolvendam dixiſſe, cujus fructibus ali queant, quemadmo„ dum refert Paganus in cap. *Non amplius*, de inſtitut. n. 14. ubi „ inquit: *Verum Sacra Congregatio ſuper negotiis Epiſcoporum, &* „ *Regularium animadvertens Sanctimonialium Monaſteria ſine do-* „ *tium ſubſidio diu ſuſtineri non poſſe, & propter ingruentes ne-* „ *ceſſitates, & caſus inopinatos, plerumque ad inopiam redigi,*

 „ *Sum-*

„ *Summis Pontificibus approbantibus prudenter ſanxit, ut dotales*
„ *eleemoſynæ a Monialibus numeratis perſolverentur, tametſi nu-*
„ *merus eſſet taxatus ad menſuram redituum Monaſterii.* Deinde
„ Sacrarum Urbis Congregationum decreta vindicat, & Van-Eſpe-
„ nium refellit, qui *in ſuo tract. de ſimonia circa ingreſſum in Re-*
„ *ligionem c.* 3. § 3. abſolute aſſerit, contra jus naturale, & di-
„ vinum peccare Monaſteria, *quorum proventus ſunt ſufficientes,*
„ *ut numerum aliquem Religioſorum ſuſtentent, & tamen nullum*
„ *gratis ad Monaſterium admittunt.* Nam licet ſit juris naturalis,
„ & divini ſimonia, quæ committitur, dum quidpiam recipiatur
„ tanquam pretium ingreſſus in Religionem; tamen ſi illud reci-
„ piatur pro onere, quod ſibi aſſumit Monaſterium, ſuſtentandi
„ Religioſam, ad quod cæteroquin ſubeundum ſufficiunt Monaſterii
„ reditus, eſt ſimonia tantum juris Eccleſiaſtici. Tunc enim pre-
„ tium ſumitur pro onere alendi perſonam Religioſam, quod eſt
„ temporale, & pretio æſtimabile. Sed quod jus ad alimenta e
„ Monaſterii proventibus percipienda profluat ex ipſa profeſſione Re-
„ ligioſa; & idcirco Eccleſia, ne ulla ratione pretium pro ea ac-
„ cipi videatur, diſtricte vetuit quidquam ab eo exigi, cui Mona-
„ ſterium neceſſaria ad victum ſtipendia ſubminiſtrare poteſt; atque
„ hujus criminis reos in ſimoniacorum claſſem retulit. Id omnium
„ prima conſtituit ſeptima Synodus, quæ eſt Nicæna ſecunda cele-
„ brata anno 787. Can. 19. antea enim, ut obſervat Thomaſinus
„ *part.* 3. *de veter. & nova Eccl. diſcipl.* lib. 1. c. 51. etſi plures
„ leges latæ fuiſſent ad compeſcendam Monachorum avaritiam,
„ alimentorum obtentu, pecunias ab illis extorquentium, qui ſeſe
„ Dei, ac Religionis obſequiis mancipabant, nulli tamen in men-
„ tem venerat potuiſſe in hoc negotio ſimoniam committi.

„ Addit præterea, quum verſemur in ſimonia, quæ ortum habuit
„ a ſola Lege Eccleſiaſtica, mirum non eſſe, hanc potuiſſe nunc
„ ſeverius accipi, nunc juſtis de cauſis aliquantulum emolliri,
„ prout vel augetur, vel minuitur præſumptio venditionis rei ſpi-
„ ritualis, ſeu verius animi illam nundinandi, in qua præſum-
„ ptione fundatur. Et recenſitis diverſis hac de re particularium
„ Eccleſiarum ſtatutis, ita ſubnectit; in hac opinionum varietate
„ diu anceps hæſerat Sacr. Congregat. Concilii: ſed quum expe-
„ rientia didicerit, nullum reperiri adeo opulentum Sanctimonia-
„ lium Cœnobium, quod, ad reparanda quotidiana ſuorum redi-
„ tuum detrimenta, non egeat novarum dotium acceſſione, firmiter
„ tandem amplexa eſt S. Caroli decreta, eaque religioſe obſervari
„ voluit; quod non ſolum conſtat ex allegatis ejuſdem deciſionibus,
„ ſed adhuc clarius ex alia, quæ refertur in Bibliotheca Præmon-
„ ſtratenſi p. 356. cujus verba ſunt: *Non veſtiantur moniales, nec*
„ *admittantur ad habitum, niſi prius Parentes, vel illi, ad quos*
„ *earum cura ſpectat, promptam habuerint pecuniam pro dote, vel*
„ *eleemoſyna conſueta: & illam depoſuerint ſolvendam Monaſterio*
„ *poſt emiſſam profeſſionem.*

„ Concludit denique: ſi hæc ſecum animo revolvat Epiſcopus,
„ non ſtatim illicitum, & ſimoniacum pronuntiabit dotale ſubſi-
„ dium, quod a Puellis ſeſe in Religionem recipientibus exigitur;
„ neque faciles aures præbebit ſuaſionibus hominum, qui, ut pro-
„ priæ parcant pecuniæ, ſuaſque filias ſine ullo ſumptu Religioni
„ alendas tradant, Monaſteriorum opulentiam exaggerant, novam-
„ que pecuniam illis collatam in inutiles, ac voluptuoſos ſumptus
„ erogari, clamitant. Non idcirco tamen negamus, interdum ex-
„ pedire, dotis quantitatem imminui, & quandoque etiam prorſus
„ remitti; ſed quod in peculiaribus circumſtantiis, & conſulta
„ prius Sacra Congregat. Concilii, fieri decet, non poterit Syno-

„ dali

,, dali Conſtitutione generatim, atque univerſim faciendum decer-
,, ni. Illud autem curabit Epiſcopus, ne ultra præfinitam dotem
,, Monaſterio pendendam, alia pecuniæ ſumma a Puellis extorquea-
,, tur in Monialium commodum, alioſve uſus impendenda, qui ad
,, Puellæ ſuſtentationem nequaquam pertinet: Id quippe, quum
,, nulla ratione cohoneſtari valeat, adhuc remanet ſub cenſura
,, *Extrav. 1. de ſimonia inter com.* ubi Urbanus V. utriuſque
,, ſexus Regularibus diſtricte inhibuit, ne ante, aut poſt cujuſdam
,, in Religionem ingreſſum: *Quoſcumque paſtus, prandia, ſeu cœ-*
,, *nas, pecunias, jocalia, aut res alias, etiam ad uſum Eccleſia-*
,, *ſticum; ſeu quemvis pium uſum alium deputata, vel deputan-*
,, *da, directe, vel indirecte, petere, vel exigere quoquo modo*
,, *præſumant.*

,, Modum quoque imponant ſumptuoſis apparatibus, muſicis con-
,, centibus, comeſſationibus, aliiſque ejuſmodi, quæ cum magno
,, familiarum impendio, alicubi fieri ſolent in Monialium ingreſſu,
,, & profeſſione; omnem ſiquidem mundanam pompam, omnem
,, profanum luxum dedecere ſpirituales nuptias, quas eligit Puel-
,, la, quæ Deo, & Religioni ſe devovet, ſcite ponderat Navarrus
,, *in tract. de reditibus Eccleſiaſticis in fine quæſtionis primæ*
,, *pag. 130. edit. Romanæ anni* 1386. ubi hæc ad rem ſcripſit: *Quid*
,, *quæſo dicemus ad prodigas illas expenſas, & profanos apparatus*
,, *fieri ſolitos ex pacto tacito, vel expreſſo dum Puellæ vel ingre-*
,, *diuntur in Monaſterium, vel Profeſſionem emittunt? Quid aliud*
,, *moderatius, quam, ut hæc vehementer interdicantur, & cul-*
,, *pentur, & puniantur illæ, quæ aliter faciunt? Et ſimul etiam*
,, *doceantur, quam honeſtior apparet cunctis hæc inſpicientibus,*
,, *modeſta quædam, humiliſque temperantia ſpirituali juncta con-*
,, *templationi, quam pomposa profanitas, mundanæ cuidam ad-*
,, *mixta voluptati, in funeralibus ejus, quæ per Profeſſionem mo-*
,, *ritur mundo, & naſcitur, vel excreſcit Deo.*

5. Vendere jus Patronatus. *Ita Navarrus, Suarez, Layman, & alii multi.* Quia hoc jus eſt ſpirituale; nam eſt poteſtas ad actum ſpiritualem, nempe præſentationem, quæ dat jus præſentato ad beneficium habendum, ita ut neceſſario inſtitui debeat, ſi ſit idoneus, c. 18. *de jure Patron.* At poteſtas ad actum ſpiritualem, eſt ſpiritualis. Nec ideo venditur jus Patronatus, quia vendito fundo, transfertur jus Patronatus ei annexum. Nam ut vendi diceretur jus Patronatus, deberet aliquid accipi ratione illius juris, quod eſſet ſimoniacum.

Porro eſt ſimonia juris divini etiam poſt collatum ſpirituale, vel ſpirituali annexum, & nullo præcedente pacto dare, vel exigere aliquid temporale tanquam debitum, vel ut pretium, aut mercedem, vel compenſationem, ex cap. 39. *de ſimon.* Nam tunc facto ipſo temporale æquiparatur ſpirituali, quaſi eſſet illius pretium: & ideo SS. Patres Giezi ſimoniæ arguunt, quod pecuniam pro curatione lepræ miraculoſe facta petierit. Licet tamen ſecluſa Eccleſiæ prohibitione, aliquid gratis oblatum accipere, poſtquam res ſpiritualis gratis collata eſt; quia non datur pro re ſpirituali, ſed ex gratitudine, & benevolentia, ex cap. 30. *de ſimon.*

Reſp. Affirmat. Nam talis habet voluntatem acquirendi beneficium per aliquid temporale promiſſum. Deinde non ſolum datio, ſed etiam promiſſio in jure prohibetur ut ſimoniaca, cap. 11. *de ſimon.* Ubi Pontifex declarat, promiſſionem ipſam continere ſimoniacam pravitatem. Et a Concilio Melphitano cap. 1. dignitate, vel officio privantur, *qui dato, vel promiſſo, vel pretio, vel ſervitio ex intentione intento, vel precibus, Eccleſiaſticam dignitatem aſſequi nituntur.*

Qui vero ſine animo ſe obligandi promittit temporale pro ſpirituali, committit grave peccatum ſaltem injuſtæ deceptionis, ſcandali, inductionis, & cooperationis ad ſimoniam mentalem alterius. Item qui rem ſpiritualem ficte promittit pro temporali, graviter peccat mendacio pernicioſo, & ſcandaloſo, & irreverentiam infert rebus ſacris, ita illis abutendo.

Quæſt. VIII. *Quale peccatum eſt ſimonia?*

Reſp. 1. Simonia juris divini eſt ſemper per ſe peccatum mortale. *Ita omnes.* Conſtat 1. ex lib. 4. Reg. cap. 5. ubi Giezi correptus fuit lepra, quod pecuniam pro curatione lepræ per miraculum factæ exegiſſet. Et ex Actor. 8. *Pecunia tua tecum ſit in perditionem, quia donum Dei exiſtimaſti pecunia poſſideri .... Pœnitentiam age ab hac nequitia tua.* Et Matth. 10. *Gratis accepiſtis, gratis date.* 2. Quia eſt gravis irreverentia in rem ſacram, & conſequenter in Deum ejus authorem, dum tanquam profana, & temporalis commutatur pretio temporali, eique æquatur ſaltem facto; & ſicut res infima, venalis, profana, & temporalis tractatur, ac deprimitur. Unde ſimonia in jure canonico vocatur execrabile flagitium, deteſtabile ſcelus. Nec poteſt eſſe venialis ex levitate materiæ, ſeu rei ſpiritualis, quum nulla ſit, quæ non ſit res gravis momenti in ſe, & inæſtimabili pretio, utpote ordinis ſuperioris, & ordinata ad ſupernaturalem Dei poſſeſſionem: neque etiam ratione rei temporalis pro ſpirituali datæ: nam quo vilior eſt res illa temporalis, eo majus eſt ſpiritualis vilipendium.

Hinc infert Suarez, eſſe mortale emere, vel vendere unam Salutationem Angelicam, vel unum *Agnus Dei.*

Videtur autem eſſe peccatum non ſolum contra religionem, ſed etiam contra juſtitiam: nam iniquum eſt vendere rem ſuo dominio non ſubjectam contra voluntatem Domini, qui gratis dare juſſit, & pretio commutare id, quod pretio commutari nequit, nec pretio æſtimabile eſt. Item eſt contra fidem, ſi ſimoniacus putet rem ſpiritualem eſſe venalem.

Reſp. 2. Simonia juris Eccleſiaſtici eſt etiam mortale peccatum contra religionem, quum ſit graviter prohibita ex motivo religionis, ſeu intuitu reverentiæ rebus ſacris conſervandæ, ut conſtat ex jure canonico, & pœnis graviſſimis perinde contra illam, ac contra ſimoniam juris divini latis. Et quia, ut ait Suarez, eſt ejuſdem ſpe-

ciei cum ſimonia juris naturalis, ideoque ejuſdem eſt gravitatis ſpecificæ: nam habet materiam ejuſdem rationis ex jure poſitivo, & opponitur honeſtati ejuſdem virtutis. Species quippe tam virtutis, quam præcepti ex objecto, & motivo ſumitur; ac proinde præcepta, licet quoad efficientes cauſas diverſa, ſunt ejuſdem ſpeciei, ſi habeant idem objectum, & motivum; & conſequenter eorum transgreſſiones erunt ejuſdem ſpeciei. Eſt quoque contra juſtitiam defectu tituli, & materiæ legitimæ: unde omnes actus ſimoniaci ſunt irriti, & obligant ad reſtitutionem.

Porro quævis ſimonia eſt ſpecies quædam ſacrilegii, quum ſit indigna tractatio rei ſacræ: nam per ſimoniam res ſacra tanquam profana, ac temporalis tractatur: idcoque irreverenter, ac indigne.

Quæſt. IX. *An liceat emere, vel vendere temporale ſpirituali annexum.*

Reſp. 1. Quod eſt quovis modo annexum ſpirituali, numquam poteſt emi, aut vendi ratione ſpiritualis. Patet; nam tunc ſpirituale pretio æſtimaretur, & venderetur. Hinc non licet pluris vendere calicem conſecratum, quam ſi non eſſet conſecratus, vel fundum ob jus patronatus. Item non poteſt res ſacra elocari, neque ob uſum rei ſacræ, quia uſus rei ſacræ non poteſt vendi, quum ſit ſacer, & quid ſpirituale: neque ob uſum profanum, quum res ſacra non poſſit adhiberi ad uſus profanos.

Reſp. 2. Temporale antecedenter annexum ſpirituali, ſeu cui ſpirituale poſtea advenit, ut fundus cui poſtea accedit jus Patronatus, vas quod poſtea conſecratur, ſecluſa Eccleſiæ prohibitione, licite emi, ac vendi poteſt, ratione temporalis materiæ, artificii, modo non vendatur carius ob ſpirituale annexum, quam ſine illo valeat. Quia res illa retinet ſuum valorem intrinſecum, nec ita dependet a re ſpirituali, ut ea vendita hæc cenſeatur vendi. Sic vendi poſſunt calices conſecrati ad ſubveniendum neceſſitati pauperum, & fundus, cui annexum eſt jus Patronatus, quod tunc concomitanter transfertur, ſed non venditur, quum pretium ſoli fundo reſpondeat.

Porro prohibetur venditio Eccleſiæ, cap. 15. *de ſimon.*

Reſp. 3. Vendi nequeunt concomitanter annexa ſpirituali, & quæ ſunt ei intrinſeca, ſeu per ſe conjuncta, ut opera, ſeu labor neceſſarius ad exercendam functionem ſacram, ver. gr. Miſſam, concionem &c. *Ita communiter.* Quia 1. Labor, & opera quum ſint intrinſeca actioni ſpirituali, & ab ea inſeparabilia, vendi non poſſunt, quin actio ſpiritualis vendatur. 2. Labor neceſſarius ad aliquam actionem coaleſcit cum ea in unum opus morale, & ſic conditionem ejus accipit. 3. In nullo opere labor eſt dignus pretio diſtincto ab ipſo opere, ſive labor operi intrinſecus nullam aliam æſtimationem habet præter ipſum opus: nam labor ſolum appetibilis eſt, & quæritur ob opus. Ergo ſicut actio ſacra non eſt pretio æſtimabilis, ita nec labor ei conjunctus. Præterea hoc ipſo,

quod

quod Chriſtus præcepit ut ſpiritualia gratis darentur, juſſit etiam gratis dari id omne, ſine quo ſpiritualia dari nequeunt.

Item opera, & actiones, quæ per ſe neceſſariæ ſunt ad functionem ſacram, prout ab hominibus exerceri poteſt, non poſſunt vendi, nec pretio æſtimari, ut ſtudium, præparatio ad concionem &c. Quia omnes illæ actiones, & opera non habent æſtimationem, nec utilitatem niſi ratione operis ſpiritualis, ad quod ordinantur; & proinde ſi venderentur, ſpirituale cenſeretur vendi. *Ita Suarez.* Secus, ſi labor, fatigatio, vel aliæ actiones ſint ſpirituali extrinſeca, & per accidens adjuncta, ut fatigatio longioris itineris ad celebrandam Miſſam in loco diſſito: nam hæc nil includunt ſpirituale, & ab eo ſunt ſeparabilia, & aliunde ſunt pretio æſtimabilia.

Reſp. 4. Temporale conſequenter annexum ſpirituali, hoc eſt, quod præſupponit rem ſpiritualem, & ab illa dependet, vendi non poteſt ſine ſimonia: quia non poteſt acquiri niſi ratione ſpiritualis, nec vendi, niſi vendatur ſpirituale ei præſuppoſitum. Præterea quod eſt annexum conſequenter ſpirituali, ipſum ſpirituale ſupponit, & ſe habet velut ejus acceſſorium; at acceſſorium naturam principalis ſequitur, ex regul. jur. 42. in 6. *Acceſſorium naturam ſequi congruit principalis.* Ergo quum principale vendi nequeat ſine ſimonia, ità nec acceſſorium. Quare ſimoniacum eſt vendere, vel emere jus percipiendi reditus Eccleſiaſticos, annexum officio ſpirituali, aut jus vivendi de bonis Monaſterii annexum profeſſioni.

Quæſt. X. *An liceat dare, vel accipere temporale ob functionem aliquam ſpiritualem, ver. gr. Miſſam, concionem &c.*

Reſp. 1. Certum eſt non licere dare, vel accipere temporale præciſe pro aliqua functione ſpirituali, vel labore ei intrinſeco; nam hoc eſt ſimoniacum jure divino. Item non poteſt accipi pretium præciſe pro obligatione ad ſpiritualia præſtanda: quia obligatio ad ſpirituale eſt quid ſpirituali annexum, & ad illud per ſe ordinatur, ſuamque æſtimationem ab illo accipit. Hinc Cantoribus conductitiis, & Muſicis non licet ſtipendium accipere, ut pretium ſui obſequii, ſed ſolum titulo ſuſtentationis honeſtæ: nam eorum officium ordinatur ad cultum divinum, nempe ad laudes Dei canendas, & fidelium devotionem excitandam.

Reſp. 2. Licet temporale dare, & accipere per modum ſuſtentationis cum obligatione ut fiat ſpirituale, ver. gr. celebrentur Miſſæ, adminiſtrentur Sacramenta. Quia 1. ita habet praxis recepta in Eccleſia. 2. Concilium Conſtantienſe, ſeſſ. 8. damnavit hunc articulum Wicleſi: *Omnes ſunt ſimoniaci, qui ſe obligant orare pro aliis, eis in temporalibus ſubvenientibus.* 3. Tunc datur ſolum pecunia ad ſuſtentationem Miniſtri ſub conditione ſpirituale præſtandi, non ut ejus pretium. At ſic dare,

ideoque accipere licitum eſt, imo & juſtum: nam iis, qui miniſtrant populo ſpiritualia, debetur ex juſtitia ſuſtentatio: *Dignus eſt enim operarius cibo ſuo.* Matt. 10. Et vero naturalis juſtitia exigit, ut ei, qui in alterius gratiam, & commodum occupatus eſt, & ſe privat facultate vacandi rei ſibi lucroſæ, ſufficiens ſuſtentatio ſpectato ſtatu perſonæ ſuppeditetur, ex 1. Corinth. 9. *Quis militat ſuis ſtipendiis unquam? &c.* Nihilominus ea gratis miniſtrant, quia non exigunt quidquam tanquam miniſterii pretium; hoc enim tanquam majus omni pretio gratis præſtant. Sed ut hoc gratis præſtent, requirunt neceſſariam ſuſtentationem a populo, & licite exigunt id, quod authoritate publica, vel conſuetudine approbata, conſtitutum eſt in ſuſtentationem Miniſtri. Unde licet accipere aliquid pro ſuſtentatione ſecundum approbatam conſuetudinem ad Miſſas pro aliquo celebrandas, ad conciones non debitas ex officio &c. Imo *gratis ſpiritualibus prius exhibitis licite poſſunt ſtatutæ, & conſuetæ oblationes, & quicumque alii proventus exigi a nolentibus, & valentibus ſolvere, authoritate Superioris interveniente*, ait S. Thom. 2. 2. quæſt. 100. art. 3.

Non licet tamen quidquam exigere etiam a divitibus titulo ſuſtentationis ad ſepulturas, exequias, benedictiones nubentium, adminiſtrationem Sacramentorum &c. per horum ſpiritualium ſubminiſtrationem. Nam hoc graviter prohibent Concil. gener. Lateran. III. cap. 7., & Lateran. IV. cap. 66. *Hoc enim haberet quamdam venditionis ſpeciem*, ait S. Thom. ſupra.

„ (✠) Nota. Refert P. a Breno, atque ex aliis fide dignis
„ authoribus accepimus, Orientales Mahometano Imperio ſubjectos
„ inopia preſſos, pro Sacramentorum adminiſtratione quidquam ac-
„ cipere, quod eleemoſynæ, ut decimarum, quæ ipſis debeantur,
„ nomine honeſtare ſolent. Ut autem omnem avaritiæ, ac ſimoniæ
„ ſpeciem Epiſcopi, & Miſſionarii ex iis penitus amovere ſtudeant,
„ animadvertendum duximus: Primum antiquis Eccleſiæ Orientalis
„ Canonibus ſub graviſſimis pœnis prohibitum eſſe, ne *non venales gratia in venditionem deducantur*, can. 29. Apoſt. Can. 2.
„ Chalcedon. Et can. 5. ſeptimæ Synodi Generalis. Deinde ad O-
„ rientales etiam pertinere Canones in Conciliis Lateranenſibus
„ conditos ſupra ab Authore citatos, ac Pontificis Conſtitutiones,
„ quæ omnibus, & ſingulis Eccleſiæ miniſtris quidquam ob Sacra-
„ mentorum adminiſtrationem exigere, & recipere prohibent, ac
„ Simoniacum eſſe decernunt, quidquid præſumptionem ſecum ferat
„ venditionis rei ſpiritualis, ſeu verius animum illam nundinandi.
„ Liquet id ex iis, quæ in appendice ad tractatum de legibus ex-
„ plicavi. Præſumptio autem venditionis rei ſpiritualis, ſeu verius
„ præſumptio animi lucrifaciendi ex adminiſtratione rei ſpiritualis
„ in iis manifeſto apparet, qui ita pro Sacramentorum adminiſtra-
„ tione pecuniam, vel rem aliam exigunt, ut, ſi non detur, ad-
„ miniſtrare nolint: Habet enim id quamdam venditionis ſpeciem,
„ ut S. Thomas notavit. Denique ex Conſt. SS. D. N. BENEDICTI
„ XIV. incipien. *Apoſtolica Prædeceſſorum*, qua approbatur Canon
„ Synodi Nationalis a Maronitis in Monte Libano celebratæ anno
„ 1736. quo cavetur ne Patriarcha quidquam exigat a Parochis,

„ aliiſ-

,, aliiſque in Sacrorum Oleorum diſtributione, clare intelligimus,
,, quæ ſit hac de re Apoſtolicæ Sedis ſententia, & qua cura ſacris
,, miniſtris laborandum ſit, ut hujuſmodi penitus tollatur abuſus.
,, In ea itaque, Primo Apoſtolicæ Sedis ſollicitudinem, ac provi-
,, dentiam in eo maximopere commendari dicitur: quia *ut ab Ec-*
,, *cleſiaſtico ordine omnis, vel minima avaritiæ ſuſpicio, aut Si-*
,, *moniacæ labis ſpecies in eis præ ertim; quæ ad Sacramentorum*
,, *adminiſtrationem ſpectant, penitus amoveretur, inhibitum fuit,*
,, *ne pro paſtu, vel alicujus conſuetudinis obtentu, in iis, quæ*
,, *Sacramenta reſpiciunt, etiam a ſponte dantibus, non ſecus, ac*
,, *voluntarie antiquitus fiebant oblationes, quidpiam directe, vel*
,, *indirecte accipiatur, aut exigatur.* Secundo laudantur Maronitæ
,, Antiſtites, *quod oblationes pecuniarias, aliaſque tempore, &*
,, *occaſione ſacrorum oleorum diſtributiones fieri conſuetas, tam-*
,, *quam ſacris Canonibus contrarias, omnino tollendas, Canone,*
,, *quem ipſe confirmat, conſtituerint.* Tertio declaratur, *oblationes*
,, *in ſacrorum Oleorum diſtributione ante factas ab omni ſimoniacæ*
,, *labis pravitate, & turpi avaritiæ quæſtu fuiſſe immunes*, ve-
,, taturque *ne impoſterum a quoquam Simoniæ. & Avaritiæ inſi-*
,, *mulentur.* Quarto præcipitur in virtute ſanctæ obedientiæ, *ut*
,, *ſingulis annis die Dominica infra Octavam Solemnitatis B. Ma-*
,, *riæ Virginis Immaculatæ in Cælum Aſſumptæ, in perpetuum Pa-*
,, *triarchæ pro tempore exiſtenti antedictas pecuniarias oblationes ſub*
,, *nomine charitativi ſubſidii Parochi, Monaſteriorumque ſuperiores*
,, *contribuant, & ſolvant;* jubeturque, *ut Patriarcha opportuno*
,, *tempore ſacra olea gratis omnino tranſmittat, ſive diſtribuat, &*
,, *nihil penitus, vel pecuniæ, vel alterius cujuſque rei, etiam a*
,, *ſponte dantibus recipiat, aut exigat.* Atque hinc patet, non
,, eſſe inſimulandos avaritiæ, & ſimoniæ Orientales, qui inopia
,, preſſi occaſione adminiſtrationis Sacramentorum eleemoſynam; ſi-
,, ve charitativum ſubſidium, ad eorum ſuſtentationem neceſſa-
,, rium, recipiant; id vero eſſe contra Sacros Canones, qui ad
,, removendam omnis avaritiæ, & ſimoniæ ſuſpicionem, hoc quo-
,, que Miniſtris procurandum eſt, ut ad Maronitarum exemplum,
,, & juxta præſcriptum citatæ Conſtitutionis, non occaſione ad-
,, miniſtrationis Sacramentorum, ſed alio tempore opportuno, Pa-
,, rochis, aliiſque Sacerdotibus Sacramenta Fidelibus miniſtranti-
,, bus, charitativa ſubſidia tribuantur: juxta decretum, quod ſe-
,, quitur: Propoſito dubio a Cyrillo Patriarcha Græco Antiocheno,
,, *ut declararetur, & determinaretur, quid orator ex adminiſtratione*
,, *Sacramentorum, & collatione ordinum, pro congrua ſui ipſius*
,, *ſuſtentatione, ac ſuæ Sedis conſervatione, necnon pro tributis*
,, *Turcarum Imperatori ſolvendis recipere poſſet citra ſimoniæ la-*
,, *bem*, SS. D. N. Papa Clemens XI. auditis votis Eminentiſſimorum
,, Cardinalium Suprem. Inquiſit. die 2. Junii 1718. reſpondit. *Ni-*
,, *hil percipi poſſe ex adminiſtratione Sacramentorum, & collatione*
,, *ordinum; & pro congrua ſuſtentatione, quatenus illam non ha-*
,, *beat, orator utatur juris remedio ad formam ſacrorum Canonum,*
,, *ita tamen ut ſolutio, ſeu exactio nunquam fiat tempore, vel*
,, *occaſione adminiſtrationis Sacramentorum.* Licet autem non poſ-
,, ſint Parochi aliquid etiam a ſponte dantibus pro adminiſtratione
,, Sacramentorum accipere, poſſunt tamen pro eleemoſyna, quod
,, ſponte offeratur, accipere, ex decr. Sacr. Congregat. Concil. 1.
,, Februar. 1593.

Sed an ſit ſimonia vendere ſepulturam?

Reſp. Eſt ſimonia juris divini, ſi vendatur locus ſe-
pulturæ, quatenus eſt ſacer, ſeu ratione benedictionis:

nam ſic ſpectatus eſt aliquid ſacrum. Item ſi quid detur pro ſepeliendis mortuis, ex cap. 5 *de ſimon.* ex Concil. Gener. Later. Nam hæc eſt functio ſacra.

Eſt autem ſimonia juris Eccleſiaſtici, ſi vendatur ſepultura ratione materiæ, ſeu pro ipſa terra. Nam hoc ab Eccleſia prohibitum eſt ex motivo religionis, & reverentiæ erga rem ſacram, nempe benedictionem annexam terræ ſepulturæ, atque ad vitandum periculum, & ſuſpicionem ſimoniæ, ex cap. 41. *de ſimon.* & cap. 13. *de ſepulturis*, ubi Innocent. III. ſic ait: *Abolendæ conſuetudinis perverſitas apud Montempeſſulanum* (*ut dicitur*) *inolevit*; *ut decedentibus non prius permittatur effodi ſepulturam*, *quam pro terra*, *in qua ſepeliendi ſunt*, *certum pretium Eccleſiæ perſolvatur*. Et infra: *Mandamus quatenus quum loci Diœceſanus exiſtas*, *inhibeas Clericis*, *ne quidquam omnino præſumant exigere hac de cauſa*.

Dices. Ergo illicita eſt conſuetudo, quæ in multis locis invaluit, ubi venditur certus locus cœmeterii, vel Eccleſiæ ad ſepulturam perpetuam familiæ, & hæredum.

Reſp. Multi hoc excuſant, quia non venditur ſepultura ne quidem ratione terræ; ſed exigitur pretium ratione oneris, quod ſuſcipitur, alios ibi non ſepeliendi; quod onus cenſent eſſe pretio æſtimabile, eo quod vi illius conventionis talis locus non ſit amplius juris communis, ſed privati.

Quæſt. XI. *An ſit ſimonia ſaltem mentalis*, *præſtare aliquid ſpirituale principaliter propter temporale taxatum*, *vel ſponte oblatum*, *v. gr. recitare officium principaliter propter retributionem &c.?*

Reſp. Affirm. *Ita multi*, *præſertim Canoniſtæ*. Quia intentio principalis obtinendi temporale per ſpirituale tamquam per medium, eſt ſimoniaca; nam tunc temporale moraliter loquendo ſe habet æquivalenter, ut pretium, & expetitur loco ſpirituali. Deinde ratio ſimoniæ in hoc præcipue conſiſtit, quod morali agendi modo res ſpiritualis temporali æquetur, aut poſtponatur; quod fit, dum ſpirituale propter temporale principaliter præſtatur. Unde Sanctus Antoninus, 2. part. tit. 3. cap. 5. aſſerit eſſe mortale, quærere, aut appetere beneficia curata principaliter propter honorem, & divitias, quæ ex iis percipiuntur. Et S. Thom. quodlib. 8. quæſt. 6. artic 1. ait: *Si hujuſmodi retributiones recipit quaſi finem operis ſui principaliter intentum*, *ſimoniam committit*, *& ita mortaliter peccat*. *Si autem habeat principalem finem Deum in tali actu*, *ad ejuſmodi autem retributiones reſpicit ſecundario*, *non quaſi in finem*, *ſed ſicut in id*, *quod eſt neceſſarium ad ſuam ſuſtentationem*, *conſtat quod non vendit actum ſpiritualem*, *& ita ſimoniam non committit*, *nec peccat*.

Porro diſtributiones quotidianæ inſtitutæ ſunt, ut Clericorum negligentia in horis ſolemniter perſolvendis earum pri-

privatione mulctaretur, & hujus pœnæ metu impediretur: unde ſe habent, ut removens impedimentum, non ut motivum perſolvendi officium.

Quæſt. XII. *An ſit ſimonia dare, vel accipere pretium pro omiſſione actus ſpiritualis?*

Reſp. Affirm. ſi omiſſio moraliter cenſeatur procedere a poteſtate ſpirituali, & habeat effectum moralem, ex cap. 14. *de ſimon.* Nam tunc talis omiſſio eſt revera quidam uſus poteſtatis ſpiritualis: ideoque nullo pretio æſtimabilis, ac comparabilis: ut ſi omittas abſolvere a cenſura, vel a peccatis poſt auditam confeſſionem, vel ſi paciſcaris, ut non eligas talem: nam ligatum detinere, vel aliquem rejicere eſt exercitium ſpiritualis poteſtatis, & proinde invendibile. Si vero omiſſio actus ſpiritualis non cenſeatur in æſtimatione prudenti exercitium poteſtatis ſpiritualis, neque intuitu rei ſpiritualis æſtimetur, multi docent non eſſe ſimoniam, ſed turpe lucrum; aut injuſtitiam, ſi actus erat jure debitus; nam talis omiſſio non eſt exercitium juriſdictionis, ſed eſt dumtaxat voluntarius non uſus illius, ſeu potius voluntarius, & naturalis uſus libertatis. Eſt tamen in hoc quædam turpitudo ſimoniæ affinis, inquit Leſſius: quia tacite indicatur actum ſpiritualem eſſe vendibilem, quod in ejus injuriam cedit; ſi enim eſt æſtimabile pretio ipſum non fieri, etiam æſtimabile pretio videtur ipſum fieri.

Quæſt. XIII. *Quot modis committitur Simonia in materia beneficiali?*

Reſp. 1. Simonia juris divini eſt promittere, dare, vel accipere aliquid pretio æſtimabile pro collatione, electione, præſentatione, confirmatione ad beneficium., & generaliter pro quavis actione, qua jus etiam inchoatum ad illud acquiritur, vel qua dubium confirmatur. Quia tunc res ſpiritualis commutatur cum temporali, & per temporale acquiritur ſpirituale: illæ enim actiones ſunt ſpirituales ob reſpectum, quem habent ad ſpirituale, & procedunt a poteſtate ſpirituali. Hinc ſimonia eſt penſionem ſuper beneficio dare, vel promittere procuranti illud, aut etiam promittere mutuum: nam licet mutuatio ſit ex natura ſua gratuita, tamen ex ea oritur mutuatario commodum temporale. Imo ſimoniacum eſt aliquid exigere pro immiſſione, ſeu introductione in poſſeſſionem beneficii, vel inſtallatione, ex cap. 9. & 36. *de ſimon.* Nam per hoc acquiritur jus quoddam ſpirituale, nempe adminiſtratio, ut ſaltem aliquid connexum cum exercitio juris ſpiritualis.

Item ſimonia eſt dare, vel promittere aliquid alteri, ut per ſe, vel per alium obſecret, aut curet, ut detur beneficium, cap. 1. *Præſentium* 1. quæſt. 5. quia munere temporali intenditur obtentio beneficii, & paratur via ad beneficium, eoque medio comparatur. Nec refert, quod interceſſio ſit tantum mediata, quum idem ſit affectus, & finis, & reipſa ſpirituale per temporale acquiratur,

tur. Præterea obſecratio etiam mediata eſt cauſa moralis conceſſionis beneficii: Ergo hanc cauſam emens, emit virtualiter effectum ab illa manantem.

Reſp. 2. Simoniaca eſt, & nulla ſaltem jure Eccleſiaſti-
co, non ſolum permutatio beneficiorum, & cujuslibet juris beneficia ſpectantis, ſed etiam omnis in beneficiis conventio, pactio, vel conditio, quæ obligat ad id, quod non eſt jure debitum, ſi fiat privata authoritate. Item reſignatio ſub conditione, pacto, vel onere, quod de jure non ineſt beneficio, facta ſine authoritate Papæ, ex cap. 34. *de ſimon.* & ex cap. 5. *de rerum permut.* ibi: *Generaliter teneas, quod commutationes præbendarum de jure fieri non poſſunt; præſertim pactione præmiſſa, quæ circa ſpiritualia, vel connexa ſpiritualibus labem ſemper continet ſimoniæ.* Et cap. ultim. de pactis. *Pactiones factæ ex nobis pro quibuſdam ſpiritualibus obtinendis; quum in hujuſmodi omnis pactio, omniſ-que conventio debeat omnino ceſſare, nullius penitus ſunt momenti.*

Ratio legis eſt, quia in pactione, & commutatione rei ſpiritualis, cui temporale commodum annectitur, periculum eſt ne id fiat intuitu rei temporalis. Eſt autem ſimonia juris divini ſpirituale temporali etſi annexo ſpirituali emere, & vendere, vel ſpirituale intendere, dare, aut accipere principaliter ob temporale etſi ſpirituali annexum. Reſignatio vero in favorem prohibita eſt tum ad tollendam omnem ſpeciem hæreditatis in beneficiis, tum propter periculum ne id fiat ex aliquo motivo temporali; tum ne per hoc adimatur collatori libertas dandi beneficia iis, quos magis idoneos cenſuerit.

Hinc 1. Simoniaca eſt, & nulla omnis tranſactio, ceſſio beneficii, vel juris etiam dubii, circa beneficium non gratuita, propria authoritate facta, cap. 8. *de tranſact.* Item pactio ad impediendam, vel dirimendam litem ſuper beneficio, ſi ita fiat ut unus litigantium cedat juri ſuo pro pecunia, & alteri beneficium pacificum relinquat: nam in ea permutatur ſpirituale pro temporali, compenſando ſpirituale per temporale. Vel ut unus deſiſtat, modo alter ſolvat impenſas factas, c. 4 *de pactis.* Nam hæc impenſarum ſolutio, vel habet rationem pretii pro adeptione beneficii, quum non fuerint factæ in gratiam alterius, vel ſaltem ſuſpecta eſt inter privatos. Licite tamen inter litigantes fit compoſitio per ſententiam Judicis ordinarii, vel delegati, vel etiam arbitrorum eccleſiaſticorum a Superiore deputatorum pro ineunda concordia, qui accedente partium conſenſu, & compromiſſo, adjudicent beneficium illi, cujus jus eſt probabilius, eique imponant pendendam alteri pecuniam certam, non in compenſationem juris, ſed ob bonum temporale pacis, & ut a lite recedatur, cap. 2. *de arbit.* Poteſt etiam in hoc caſu ei cui beneficium adjudicatur, imponi perſolvenda annua penſio, impoſita non beneficio, ſed beneficiato, & ad hu-

hujus vitam, cap. 21. *de præbend.* Sed hæc compoſitio facta privata partium authoritate, etiam ſub conditione ut approbetur a Superiore, eſt ſimoniaca, nec poteſt a Superiore approbari, ex eodem cap. Quia tunc præſumitur dari temporale pro ſpirituali ob utilitatem contrahentium. At quum ea ſit a judice compoſitio, non idem præſumitur: nam judex cenſetur intendere dumtaxat bonum pacis, & concordiæ. Nec obſtat, quod volentes permutare, poſſint paciſci de modo ſub conditione, *Si Superior approbet*: quia in tali caſu eſt ſpecialis prohibitio.

2. Simoniacum eſt pactum reparandi Eccleſiam, dandi aliquid fabricæ, vel pauperibus, &c. ad obtinendum beneficium, c. *Ex multis*, 1. q. 3. Nam licet hæc ſint pia opera, habent tamen materiam temporalem pretio æſtimabilem. Præterea eſt onus, quod jure non ineſt beneficio.

3. Ita permutatione committitur ſimonia, non ſolum ſi beneficia permutentur ſine authoritate Ordinarii, ſed etiam ſi permutantes compenſet authoritate propria inæqualitatem fructuum pecunia, vel penſione; aut ſi unius illorum alteri imponat aliquod onus, quod ſit præter naturam permutationis, v. gr. omnes ſumptus ſolvendos. Item ſi permutentur jura quælibet ad beneficia, vel actiones ad illa pertinentes, ut ſi unus cedat ſuæ præſentationi, ut alter ſibi conferat aliam; ſi ita paciſcantur: Tu elige, vel præſenta hunc ad hoc beneficium: & ego eligam, vel præſentabo te, aut illum ad illud: Do tibi meum ſuffragium in hac electione, & tu dabis mihi tuum in alia: Te præſentabo, eligam, ſi mihi, vel meo nepoti beneficium reſignes &c. Nam omnia pacta in hac materia generaliter prohibentur, eo quod hæ actiones ſpirituales habeantur, & fiant ut via, ac medium ad temporale annexum ſpirituali.

Hanc doctrinam extendit Suarez ad omnia ſpiritualia, quæ habent temporale annexum conſequenter, etiamſi proprie, & in rigore non ſint beneficia, qualis eſt Vicaria amovibilis ad nutum: tum quia eadem eſt ratio malitiæ, periculi, & prohibitionis; tum quia cap. 5. citat. *de rer. permut.* vetantur omnia pacta generatim circa ſpiritualia, & connexa ſpiritualibus. Idem dic de Prælatura religioſorum, licet non perpetua ex dict. cap. quia Prælaturæ illæ ſunt quid ſpirituale annexam habens adminiſtrationem rerum temporalium. Hinc graviter peccant duo religioſi ſic paciſcentes. Suffragare mihi, ut ſim Provincialis, & tibi ſuffragabor, ut ſis Prior, ex cap. 21. *de ſimon.*

4. Simoniaca eſt omnis reſignatio in favorem alterius, vel cum reſervatione penſionis, facta ſine authoritate Papæ, ex tit. *Ut eccleſiaſtica beneficia ſine diminutione conferantur*. Et conſtat ex uſu, & praxi Eccleſiæ, & ita declaravit Concil. Rhotomag. anno 1581. & Bituricen. ann. 1584.

Sed an in Beneficiis conventio de remuneratione quælibet gratuita, ſeu obligatione dandi aliquid ex gratitudine ſive temporale, ſive ſpirituale, eſt vera ſimonia.

Reſp. Affirmative. Tum quia omnis conventio, ſeu pactio in hac materia prohibita eſt ut ſimoniaca. Tum quia hæc conventio ex ſe parit novam obligationem fidelitatis, & juſtitiæ pretio æſtimabilem, obligationi gratitudinis ſuperadditam: alioqui fruſtra fieret, & numquam exigeretur; unde poſita hac pactione, ſi non detur id, de quo conventum eſt, alter conqueritur tamquam de injuria ſibi facta, & de fide non ſervata, quod ſecluſa conventione non fieret. Proindeque tunc datio non eſt gratuita, ſed oneroſa, & reciproca, fitque contractus: *Do ut des*, vel *Do, ut facias*: Suar. Laym. & alii communiter.

,, Nota. 1. Præbendæ canoniſſarum ſunt materia ſimoniæ, ut
,, reſolvit Sac. Cong. Cardin. ann. 1691. Nam videntur eſſe vera
,, beneficia, licet non clericalia; ſunt enim jus perpetuum, au-
,, thoritate Eccleſiæ conſtitutum, ſeu approbatum, percipiendi fru-
,, ctus, ex bonis eccleſiaſticis, ſeu Deo dicatis, propter officium
,, ſpirituale.

,, Nota 2. Ex extrav. *Ambitioſæ*, non licet locare fructus be-
,, neficii, vel Monaſterii ultra triennium. Sed juxta multos hæc
,, reſtrictio non eſt in pleriſque locis recepta; proinde dicunt poſſe
,, locari etiam ad tempus vitæ beneficiati. Porro id non fuit pro-
,, hibitum ob periculum ſimoniæ, ſed ne per hujuſmodi locatio-
,, nem, ſeu alienationem noceatur Eccleſiis, & ſucceſſoribus.

Quæſt. XIV. *An ſit ſimonia dare, vel procurare beneficium ratione conſanguinitatis?*

Reſp. Cum S. Thom. 2. 2. q. 100. art. 5. ad 2. *Si aliquis aliquid ſpirituale alicui conferat gratis propter conſanguinitatem, vel quamcumque carnalem affectionem, eſt quidem illicita, & carnalis collatio, non tamen ſimoniaca, quia nihil ibi accipitur. Unde hoc non pertinet ad contractum emptionis, & venditionis, in quo fundatur ſimonia.* At ſimonia eſt, ſi conferas, vel procures beneficium conſanguineo, aut affini, ut inde honoratior, vel potentior, vel opulentior fias, aut tua familia. Item ſi beneficium procures extraneo, ut conſulat tuis conſanguineis, aut affinibus Nam tunc datur ſpirituale intuitu commodi temporalis percipiendi. Ita S. Thom. in 4. diſt. 25. q. 3. art. 3. ad 7. ubi ait: *Qui dat ratione conſanguinitatis præbendam, ſi intendit aliquid bonum in ſeipſum redundans ſic, quod magnificetur per hoc, & nobilitetur domus ſua; vel quod ipſe in conſanguineis ſit fortior, & ſic ipſe aliquid accipere ſperat, pro quo ſpiritualia dat, ſimoniam committit.*

Quæſt. XV. *An ſit Simonia conferre, vel præſentare ad beneficium ob commendationem amici?*

Reſp. Affirm. ſi favor humanus in eo principaliter intendatur: nam talis favor pretio æſtimabilis eſt. Ita S. Thom. 2. 2. q. 100. art. 5. ad 3. ibi: *Munus a lingua*

di-

dicitur, vel ipſa laus pertinens ad favorem humanum, qui ſub pretio cadit; vel etiam preces, ex quibus acquiritur favor humanus, vel contrarium evitatur. Et ideo ſi aliquis ad hoc principaliter intendit, ſimoniam committit. Videtur autem ad hoc principaliter intendere, qui preces pro indigno porrectas exaudit; unde ipſum factum eſt ſimoniacum. Si autem preces pro digno porriguntur, ipſum factum non eſt ſimoniacum; quia ſubeſt debita cauſa, ex qua illi, pro quo preces porriguntur, ſpirituale aliquid conferatur. Tamen poteſt eſſe ſimonia in intentione, ſi non attendatur ad dignitatem perſonæ, ſed ad favorem humanum.

Quæſt. XVI. *An liceat emere, vel redimere penſionem?*

Reſp. Ex communi ſententia, ſimonia eſt emere, vel vendere penſionem aſſignatam pro aliquo officio ſpirituali, v. gr. pro Adjutore Epiſcopi, Concionatore &c. quia hæc fundatur in miniſterio ſpirituali, nec niſi ratione illius poteſt quis jus ad illam habere. Unde non poteſt vendi, quin vendatur miniſterium ſpirituale, in quo fundatur. Neque licet eam redimere, quia non poteſt extingui obligatio ad tale miniſterium ſpirituale, quum hoc debeat remanere. Item ſimonia eſt juris divini emere, vel vendere alias penſiones, quæ ſoli Clerico conceduntur, ſive in ſuſtentationem, ſive ad litem componendam, aut fructuum inæqualitatem compenſandam in beneficiis: quia ſunt annexæ titulo, & officio ſpirituali, ſcilicet recitandi officium B. V. impoſito a Pio V. ita ut qui illud omittit, reditus amittat. Et ſic non ſolum requirunt ſtatum clericalem, ſed etiam hoc officium ſpirituale, ratione cujus acquiritur jus ad illos reditus. Quare jam penſiones illæ ſunt quidpiam ſpirituale conſtans ex illa obligatione ſpirituali, & jure ad temporalia ei annexa: ſive nil aliud ſunt, quam jus percipiendi fructûs eccleſiaſticos medio officio ſpirituali. Quum autem hoc officium ſit invendibile; ita & jus percipiendi fructus illos ab illo eſt inſeparabile. Neque hæ penſiones redimi poſſunt, niſi tollatur ſpirituale, quod tolli non poteſt niſi a Papa, a quo conſtitutum eſt. *Ita Suar. Reginal. & alii*. Secus de laicali penſione, quia talis penſio eſt quid mere temporale; quum non fundetur in titulo ſpirituali, nec ei annexa ſit functio ſpiritualis, nec ad eam ordinetur, ſitque ſeparata a titulo ſpirituali.

Quæſt. XVII. *An redemptio vexationis licita ſit in beneficiis?*

Reſp. 1. Simonia eſt redimere vexationem ſeu oppoſitionem non injuſtam ad obtinendum beneficium, v. g. dare pecuniam alteri ne defectum tuum collatori detegat, ne pro alio obſecret, ne habens jus utcumque probabile litem moveat, vel motam proſequatur, ne doctior ad concurſum cum aliis conveniat, ut competitor a

præ-

prætenſione juſta deſiſtat &c. *Ita omnes*, *teſte Suarez*. Quia via ad beneficium per pecuniam directe pararetur, & media re temporali acquireretur ſpirituale. Et licet redimens non det pretium immediate pro re ſpirituali; tamen mediate vult acquirere jus ſpirituale mediante pecunia, quod eſt emere illud. Et quamvis jam haberes jus aliquod ad illud, tamen quum vexatio eſt juſta, eo ipſo jus non eſt omnino firmum, & ſic pretio emeretur jus firmum, quod antea non habebatur, quod eſt ſaltem ex parte emere jus ſpirituale. Imo ex communi ſententia, quando jus in re nondum eſt acquiſitum, aut necdum plenum, non licet redimere vexationem injuſtam ab iis, qui ad beneficium juvare poſſunt, nempe iis, ad quos ſpectat eligere, conferre, inſtituere, confirmare, præſentare, &c. ex c. 23. *de ſimon.* quia per pecuniam acquireretur res ſpiritualis, aut ſaltem jus in re firmum, quod antea non habebatur; quod eſt emere ſpirituale: ut ſi elector velit eligere indignum, ut te impediat, eſſet ſimonia dare ei pecuniam, ne ſic te impediat.

Licet tamen vexationem iniquam redimere ab iis, qui ſolum impedire poſſunt, non vero juvare. Quia hac redemptione ſolum removentur impedimenta injuſte appoſita; nec proinde via ad beneficium paratur magis, quam parata eſſet ante injuſtam impedimentorum poſitionem. Hinc licet Clerico pecunia impedire calumnias, quibus alioqui impeteretur apud collatorem.

Reſp. 2. Habenti jus in re acquiſitum in beneficio plenum, ac certum, licet pretio, non tamen re ſpirituali, vexationem injuſtam redimere, & impedimenta injuſta removere, ex c. 28. *de ſimon.* quia tunc non datur pretium pro re ſpirituali, quum hæc habeatur jam acquiſita, ſed ſolum pro liberatione ab injuria, quæ eſt quid temporale, & nil acquiritur de novo. Quare vexans, qui pretium recipit pro ceſſatione ab injuria, non eſt ſimoniacus, quum nil recipiat pro re ſpirituali; ſed eſt ſolum injuſtus, & tenetur ad reſtitutionem, quum ſine juſto titulo accepta poſſideat: nam alter ſponte, ac liberaliter non dat, ſed per injuriam coactus.

An vero jam confirmato, vel inſtituto liceat pretio redimere vexationem, qua injuſte impeditur a poſſeſſione capienda, controvertitur. Alii negant, quia poſſeſſio eſt aliquid ſpirituale, vel ſpirituali annexum, quum per illam obtineatur exercitium functionum, ſeu actuum ſpiritualium. Alii aſſerunt id licere, quia poſſeſſio præciſe ſumpta, ſuppoſito titulo, eſt factum quoddam corporale, quod non dat, ſed ſupponit jus ſpirituale completum: nec eſt ſpiritualis, niſi ratione tituli, ſeu juris, cui annexa eſt. Ergo acquiſito titulo, ac jure, pretium non datur pro aliquo ſpirituali, quum jam habeatur, ſed ſolum ad tollendum injuſtum impedimentum poſſeſſionis, quæ illi titulo per ſe immediate debita eſt, & conſiſtit in aliquo facto mere temporali, ſi ſecundum ſe

ſu-

firmatur. Et vero beneficium collatum, & acceptatum dat plenum jus in re, ita ut ſi ſic proviſus moriatur ante captam poſſeſſionem, beneficium vacet per mortem: quia nempe poſſeſſio non addit jus, ſed tantum facit ut competat poteſtas adminiſtrandi, & percipiendi fructus. Jam vero ex S. Thom. 2. 2. q. 100. art. 2. ad 5. *Poſtquam jus alicui jam acquiſitum eſt, licet per pecuniam injuſta impedimenta removere.*

Reſp. 3. Simonia eſt redimere juſtam vexationem poſt obtentum, & poſſeſſum beneficium. *Ita omnes teſte Suarez.* Nam eo ipſo, quod juſta eſt vexatio, ſequitur, quod jus in beneficio non ſit omnino firmum, vel auferri poſſit. Unde tunc daretur pretium ad confirmationem, & conſervationem beneficii. Vel ſi ſit omnino firmum, neceſſe eſt, ut aliquod crimen ſit patratum, propter quod ille eſſet beneficio privandus, & tunc dare pretium ad removendum illud impedimentum eſſet ſimonia, quia pretio temporali emeretur conſervatio rei ſpiritualis.

Reſp. 4. Semper eſt ſimoniacum dare ſpirituale ad redimendam vexationem injuſtam, etiam poſt obtentum beneficium: item dare beneficium cum pacto, ne is, cui datur, in poſterum vexet, vel noceat etiam injuſte. Quia tunc ſpirituale datur pro temporali commodo, ſeu in compenſationem mali temporalis vitandi, quæ eſt quid de ſe pretio æſtimabile.

Quæſt. XVIII. *An ſit ſimonia ſaltem mentalis ſuſcipere Ordines, ut beneficium obtineatur principaliter ob ejus reditus?*

Reſp. Affirm. Quia 1. in re ſpirituali viam ſibi parat ad bonum temporale principaliter intentum; & ipſum ſpirituale ut medium ad obtinendum temporale principaliter refert; atque ita ſuo agendi modo temporale ſpirituali æquiparat, aut etiam præfert. 2. Ex Synodo Exceſtrienſi, ann. 1287. can. 8. *Ad propriam recurrant conſcientiam quo fine ad ordines aſpirent, an ut Deo, & Eccleſiæ virtuoſius, & gratioſius famulentur, non pro temporali quæſtu, nec beneficiis a ſuis ordinatoribus extorquendis, quoniam tales ſimoniacos reputamus.* Unde Fagnan in c. *Ad noſtram*, de elect. ait, *Clericum, qui ordines ſuſcipit, ut beneficium conſequatur, ſimoniam committere mentalem, quæ non obligat ad beneficii dimiſſionem, ſed tantummodo ad ſatisfaciendum Deo per pœnitentiam, niſi pactum præceſſerit.*

Quæſt. XIX. *An liceat dare, vel promittere aliquid temporale alteri, ut faciat aliquod opus ſalutare in ſuam utilitatem, ver. gr. ſuſcipiat Sacramenta, audiat Sacrum? &c.*

Reſp. 1. Licet dare aliquid temporale abſolute alteri, petendo ab illo, ut aliquid ſpirituale faciat in bonum animæ ſuæ, modo nulla imponatur obligatio illud faciendi. Quia tunc eſt ſolum donatio liberalis, facta ad alliciendum alterum ad bonum opus, ſine obligatione mu-

tua,

tua, & pacto oneroſo. Item licet aliquid promittere ſub conditione: Si feceris hoc opus bonum, intendendo ſpirituale bonum operantis, & ſe obligando ad ſtandum promiſſis impleta conditione, & non aliter, modo nulla alteri oriatur obligatio, ex c. 2. *de condit.* ubi approbatur conceſſio libertatis facta ſervo ea conditione, ut Monachus fieret, & non aliter. Nam ibi nulla eſt ſimonia; ſed eſt præciſe quædam optio, quæ alteri gratuito offertur in ſuum ſolum bonum, ut hoc, vel illud eligat pro ſuo arbitrio.

Reſp. 2. Simonia eſt dare, vel promittere temporale ſub pacto, & conditione, ut alter obligatus ſit ad faciendum opus ſalutare in ſuam utilitatem, ex c. *Quam pia*, 1. q. 2. quia ibi intervenit pactum oneroſum circa ſpirituale cum pretio, quod in jure prohibetur ut ſimoniacum, & tunc datur, & accipitur pretium pro ſpirituali. *Ita Suarez*.

Quæſt. XX. *An accepta per Simoniam reſtitui debeant?*

Reſp. 1. Beneficia, dignitates, officia, & alia ejuſmodi ſimoniace accepta, non poſſunt in conſcientia retineri, ſed dimitti debent cum omnibus fructibus, ante omnem ſententiam. Conſtat tum ex conſenſu doctorum, & ſenſu, ac uſu Eccleſiæ, tum ex c. *Si quis dator*. Et c. *Ea quæ*, 1. q. 3. & aliis juribus citandis: tum quia ſine juſto titulo poſſidentur, quum omnis collatio, proviſio, & pactio ſimoniaca irrita ſit, & nulla, ſaltem jure Eccleſiaſtico, c. ult. *de pact.*, & proinde careat omni effectu, nullumque jus tribuat; ut declaravit Martinus V. in Conc. Conſtantienſi, ſeſſ. 43. approbante, ibi: *Electiones, poſtulationes, confirmationes, & quævis proviſiones ſimoniacæ Eccleſiarum, Monaſteriorum, dignitatum, officiorum, & beneficiorum eccleſiaſticorum quorumcumque deinceps factæ, nullæ ſint ipſo jure, nullumque jus cuiquam acquiratur; nec promoti, confirmati, aut proviſi faciant fructus ſuos, ſed ad illorum reſtitutionem tamquam inique ablatæ percipientes, teneantur.* Idem declarat Paulus II. in extravag. *Quum deteſtabile de ſimon.* confirmata a Pio V. Et S. Thom. 2. 2. quæſt. 100. art. 6. ait: *Nullus poteſt licite retinere id, quod contra voluntatem Domini acquiſivit: puta ſi aliquis diſpenſator de rebus Domini ſui daret alicui contra voluntatem, & ordinationem Domini ſui, ille, qui acciperet, licite retinere non poſſet. Dominus autem, cujus Eccleſiarum Prælati ſunt diſpenſatores, & miniſtri, ordinavit ut ſpiritualia gratis darentur ſecundum illud*, Matth. 10. *Gratis accepiſtis, gratis date. Et ideo qui muneris interventu ſpiritualia quæcumque aſſequitur, ea licite retinere non poteſt.* Unde quamvis hæc irritatio eſſet tantum de jure Eccleſiaſtico, ut multi docent, tamen, illa ſuppoſita, obligatio relinquendi beneficium cum omnibus ſuis fructibus, eſt de jure divino naturali, ut recte notat *Suarez*, & patet; nam jure natu-

tu-

turali non licet retinere alienum ſine ullo jure ad illud.

Quod verum eſt, etiamſi ſimonia ipſo proviſo inſcio commiſſa ſit, niſi quis ut eum inhabilem redderet, pecuniam dederit, vel ipſe de ſimonia ſuſpicans, expreſſe contradixerit, c. 27. cit. & c. 33. *de ſimon.* Imo ſi ſciens tertii ſimoniam in procurando tibi beneficio, illud admiſiſti, nulla eſt tua proviſio, quamvis contradixeris, ut docent Suarez, Reginaldus, Leſſius, & alii. Quia acceptando cooperatus es executioni ſimoniæ cognitæ; nam hæc ſimonia inde accepit ſuam conſummationem, per quam fit realis completa. Item ſi pecuniam ab alio promiſſam ſolveris, vel ſolutam reddideris, proviſio tua nulla eſt, quamvis ſimoniæ contradixeris, vel eam ante acceptionem ignoraveris, ex c. *Sicut tuis*. 33. cit. *de ſimon.* Nam cenſeris conſentire ſimoniæ alterius, eamque approbare. Et ſolutio illa pecuniæ, & conſenſus ille eſt moraliter pars contractus ſimoniaci: nam mediator promittebat pecuniam nomine tuo, & tamquam refundendam a te: ideoque tuus conſenſus, & refuſio ſupponebantur futura. Ergo per tuam refuſionem pecuniæ completur contractus ſimoniacus.

Secundum varios, ignoranti ſimoniam ab alio commiſſam non favet regula Cancellariæ, de triennii poſſeſſione ad præſcriptionem: quia expreſſe exigit, ut poſſeſſio ſit *abſque ſimoniaco ingreſſu*. Sed multi alii docent, eum, qui mediante tertii ſimonia beneficium accepit, poſſe illud retinere ſi integro triennio hanc ſimoniam ignorarit, quia illa verba, *abſque ſimoniaco ingreſſu*, videntur in rigore requirere, ut ſimonia ſe teneat ex parte ingredientis beneficium: nam licet collatio ſit ſimoniaca, ingreſſus tamen, ſeu actio, qua proviſus ingreditur, non eſt ſimoniaca; nec ipſa punitur, ſed actio mediatoris, quæ fuit ſimoniaca; neque hæc appellatur ſtricte ingreſſus, ſed eſt potius aperitio portæ, ut alter ingredi queat. *Ita Cabaſſut. Leſ. Layman, De-Lugo aſſerens hanc eſſe communem ſententiam, & pro ea referens Gomez, Rebuff., & alios.* Verum conſuli debet uſus Curiæ Romanæ.

Conſtat autem eum, qui beneficium per ſimoniam parentum, vel amicorum, licet ignorans, obtinuit, ſi hanc ante elapſum triennium reſcierit, teneri ſtatim illud pure reſignare, & omnes fructus perceptos extantes reſtituere, non tamen eos, quos bona fide conſumpſit, quum eos bona fide poſſederit. Ita S. Thom. qu. 100. art. 6. ad 3. Suarez, & alii communiter. Nam irritatio fertur a jure in omnem proviſionem, & acquiſitionem, quæ fit per ſimoniacam labem; nec ad hanc requiritur culpa, vel ſcientia acquirentis, aut conferentis, ex c. 33. *de ſimon.*

Porro ad nullitatem proviſionis, & beneficii relinquendi,

juxta illud Matth. 10. *Gratis accepiſtis, gratis date*, & ſolum impoſuit onus alendi Miniſtros, juxta modum ab Eccleſia præſcribendum. Qui autem dedit temporale, non intendit dare liberaliter, nec transferre dominium, niſi quatenus debet, & quatenus alter juſte exigere poteſt, ut patet a ſimili de uſura. Deinde ſpiritualis res non eſt materia venditionis, ſed eſt ex natura ſua invendibilis. Jus autem temporale in re ſpirituali fundatum vendi nequit, niſi res ipſa ſpiritualis etiam vendatur, quæ tamen invendibilis eſt. Unde Can. 6. *Si quis dator.* 1. q. 3. dicitur: *Rationis ergo vigore cogitur, quod injuſte receperit, reſtituere, & quidquid turpis lucri gratia receperat, non tenere.* 2. Eccleſiæ Miniſtri ſunt tantum diſpenſatores, non domini rerum ſpiritualium: unde non poſſunt illas diſpenſare, niſi pro voluntate Chriſti jubentis ut illæ gratis concedantur: alioqui non minus injuſte agunt, quam eleemoſynarius Principis, qui pro eleemoſyna gratis ex voluntate Domini danda, aliquid a pauperibus exigeret. Hinc Alexander VII. damnavit hanc propoſitionem: *Non eſt contra juſtitiam beneficia Eccleſiaſtica non conferre gratis, quia collator conferens illa beneficia pecunia interveniente, non exigit illam pro collatione beneficii, ſed veluti pro emolumento temporali, quod ſibi conferre non tenebatur.* Et vero injuſte exigit, & accipit pretium, qui de ſuo nil dat pretio æſtimabile; ut facit conferens beneficium non gratis. Nam fructus ad ipſum non pertinent, ſed ad futurum beneficii poſſeſſorem: jus vero ad fructus, utpote fundatum in titulo ſpirituali, non eſt æſtimabile pretio temporali, & neceſſario competit ex juſtitia ei, qui habet beneficium; imo eſt ipſummet beneficium. Ergo collator, vel patronus injuſte exigit pretium, nec habet titulum juſtum accipiendi ac retinendi quidquam, quod omnino ſponte, ac liberaliter datum non ſit.

Reſp. 4. Si ſimonia ſit realis in materia beneficiali, ſimoniace accepta debent reſtitui Eccleſiæ, in qua eſt beneficium, vel pauperibus loci, etiam ante omnem ſententiam, ex c. 11. *de ſimon.* ubi dicitur, temporalia recepta pro dando aſſenſu electioni Eccleſiaſticæ reſtituenda eſſe illi Eccleſiæ, quum ea ſine gravi ſalutis periculo retineri non poſſint. Et eſt communis ſententia. Sed ſi ſimonia non ſit in beneficiali materia, juxta multos accepta reſtitui debent ei, qui dedit; quia jure naturali res reddi debet ei, qui habet ejus dominium, niſi lex in pœnam ei reddi vetet. Sed qui dedit ſimoniace, retinet dominium rei datæ, quum pactio ſimoniaca ſit nulla, nec proinde jus ullum transferat, & lex non prohibet reddi, quod ſimoniace datum eſt, niſi ſimonia fuerit realis in beneficio. Nam in c. citato, ubi pecunia accepta dicitur reſtituenda eſſe non danti, ſed Eccleſiæ, agitur ſolum de ſimonia reali in beneficio, nec idem ullibi ſtatuitur in aliis caſibus: unde hæc pœna, quum ſit quid

odio-

odioſum, non debet extendi ultra caſus in lege expreſſos. Imo c. 19. *de ſimon.* præcipitur reddi pecuniam ei, qui religionem ſimoniace fuerat ingreſſus.

„ Nota. Qui dant, vel accipiunt, aut promittunt aliquid pro
„ aliqua juſtitia, vel gratia apud Sedem apoſtolicam obtinenda,
„ incurrunt ipſo facto in excommunicationem Papæ reſervatam; &
„ juſtitia, vel gratia ſic obtenta nulla eſt, quamvis nondum com-
„ pleta ſit promiſſio. Patet ex extravaganti *de ſentent: excommu-*
„ *nic. in 6.* innovata per Bullam 24. Gregor. XIII.

Sed an Simonia mentalis ad reſtitutionem obliget?

Reſp. Multi negant, & probant: 1. Ex c. 46. *de ſimon.* ubi Gregor. IX. ait: *Ad reſignationem ſpiritualium, & temporalium, quæ nullo pacto, ſed affectu animi præcedente, utrimque taliter acquiruntur, (in quo caſu delinquentibus ſufficit per ſolam pœnitentiam ſuo ſatisfacere Creatori,) eos pro ſimonia hujuſmodi non teneri.* 2. Et S. Thom. 2. 2. q 100. art. 6. ad 6. *Quoad Deum ſola voluntas facit ſimoniacum, ſed quoad pœnam Eccleſiaſticam exteriorem non punitur ut ſimoniacus, ut abrenunciare teneatur, ſed debet de mala intentione pœnitere.* 3. Quia ſola injuſtitia externa, ſeu effectiva inducit obligationem reſtituendi. At in ſimonia mentali nulla eſt injuſtitia externa, ſed ſolum affectiva. 4. Dicunt talem eſſe uſum Rotæ, & Pœnitentiariæ; & addunt Eccleſiam non irritare collationem beneficii, niſi ſimonia ſit externa ſaltem implicite: nam Eccleſia non punit actus mere internos.

Quæſt. XXI. *Quænam ſunt pœnæ contra ſimoniacos ipſo facto latæ?*

„ Nota. 1. Nulla pœna ipſo jure lata eſt contra ſimoniam, niſi
„ ea commiſſa ſit vel in religionis ingreſſu, aut profeſſione, in
„ ordinatione, aut in beneficio, quo nomine comprehenduntur et-
„ iam officia quælibet juriſdictionem ſpiritualem habentia, ut Pro-
„ vincialatus, Prioratus, Guardianatus &c. Extravag. *Quam de-*
„ *teſtabile*, de ſimonia. Quia in his tribus ob honores, dignita-
„ tes, vel commoda temporalia frequentius committitur, aut ſal-
„ tem majus eſt periculum illius.

„ Nota. 2. Licet quælibet ſimonia etiam mentalis ſit grave cri-
„ men, tamen conſentiunt Doctores, nullam pœnam juris contrahi
„ ob ſimoniam mentalem, quæ abſque externo pacto expreſſo, vel
„ tacito admittitur, ex c. 46. *de ſimon.* c. ubi dicitur de ſimonia-
„ cis mentalibus *ſufficere per ſolam pœnitentiam ſuo ſatisfacere*
„ *Creatori.* Neque etiam ob ſimoniam pure conventionalem, ex-
„ cepta confidentiali: quia jura has pœnas ſtatuentia realem rei
„ ſpiritualis receptionem requirunt, ut conſtat ex Extravag. 1. &
„ 2. *de ſimon* & ex Can. 1. q. 1. & ideo conſentiunt etiam nul-
„ lam pœnam contrahi ob ſimoniam mixtam, ſeu ſemirealem,
„ quando non fuit tradita res ſpiritualis, ſed ſolum pretium, ſeu res
„ temporalis. Nam donec res ſpiritualis acquiratur, & ſic quaſi
„ contrectetur, non cenſetur plene conſummata exterius ſimonia.
„ An vero contrahantur pœnæ canonicæ, ſi traditum ſit benefi-

„ cium,

„ tium, vel alia res ſpiritualis, licet pretium promiſſum nulla ex „ parte fuerit ſolutum, controvertitur. Toletus, & alii aſſerunt, „ quia licet pretium non ſit traditum, ſimonia tamen videtur com„ pleta exterius, ſicuti contractus venditionis cenſetur completus, „ ſi res ſit tradita, & pretium promiſſum, etſi nondum ſolutum. „ Alii nunc communius docent ſolam ſimoniam realem utrimque „ completam traditione rei ſpiritualis ſimul, & pretii, aut partis „ pretii inducere pœnas juris; tum quia juxta multos hæc eſt „ praxis Curiæ Romanæ: tum quia pœnæ juris, præſertim graves, „ impoſitæ pro aliquo actu, intelliguntur de actu perfecte comple„ to, & ex omni parte conſummato exterius cum effectu, niſi lex „ aliud diſerte exprimat: nam ex reg. jur. *Odia ſunt reſtringenda*. „ Quod intellige de pœna excommunicationis; nam ad nullitatem „ proviſionis ſufficit, quod beneficium, vel officium datum ſit, „ nondum dato pretio.

„ Dixi, *aut partis pretii*. Nam ſi re ſpirituali tradita, promiſſi „ pretii pars aliqua fuerit ſoluta, tunc ſecundum omnes contra„ huntur pœnæ. Quia tum vere ſpirituale traditum eſt pro tem„ porali, & vice verſa, nec minus completa eſt ſimonia, quam ſi „ ab initio conventum eſſet de ſola illa minima quantitate.

Reſp. 1. Pœnæ ſimoniæ in beneficiis, & officiis ſpiritualibus ſunt, 1. Excommunicatio Papæ reſervata, quam ipſo facto incurrunt, tum qui ſimoniace eligunt, præſentant, inſtituunt; tum qui ſic eliguntur, præſentantur, inſtituuntur; item mediatores, & procuratores ſimoniacæ ordinationis, aut collationis beneficii ſecutæ, ut parentes, amici, & omnes, qui ſuam operam interponunt, vel pecuniam offerunt, Extrav. *Quum deteſtabile*, & alibi.

2. Omnis ſimoniaca electio, præſentatio, reſignatio, proviſio, collatio, irrita eſt, nullumque jus tribuit; ita ut ſic proviſus teneatur ante omnem ſententiam beneficium dimittere, & omnes fructus Eccleſiæ reſtituere, quum nullum jus in beneficium acquirat, ibid. & ex Concil. Conſtantienſi ſup. cit. Idque, ut dixi, quamvis ſimonia ſit ſolum conventionalis mixta.

3. Simoniace electus, vel proviſus, eſt ipſo facto inhabilis ad idem beneficium, nec poteſt illud ex Epiſcopi diſpenſatione obtinere, c. 27. *de ſimon.* & c. penult. *de elect.* ubi excipitur, ſi ſit beneficium ſimplex, & ipſo electo ignorante, nec ratum habente, ſimonia commiſſa ſit; tunc enim poſt puram reſignationem poteſt Epiſcopus diſpenſare. Imo ex Bulla 5. S. Pii V. ſimoniacus fit etiam inhabilis ad quaſcumque alias dignitates, & quæcumque alia beneficia obtinenda.

„ NOTA. Has pœnas ex communi ſententia incurrunt etiam, „ qui propria authoritate permutant beneficia; nam ii in jure di„ cuntur ſimoniaci, & vere committunt ſimoniam juris Eccleſia„ ſtici. Item ſimonia realis in prælaturis regularium, ut ſunt „ Prioris, Guardiani, Rectoris, Provincialis &c. inducit nullita„ tem actus, obligationem dimittendi Superioris munus, & ex„ com-

„ communicationem Papæ reſervatam : nam ſunt efficia Eccleſiaſticam juriſdictionem habentia, idque ſtatuitur expreſſe a Paulo II. extravag. *Quum deteſtabile* de ſimon. & conſtat ex Bulla Martini V. ſup. cit.

Reſp. 2. Pœnæ ſimoniæ confidentiariæ ex Bulla 85. Pii IV. & Bulla etiam 85. Pii V. ſunt, 1. Excommunicatio Papæ reſervata contra utrumque contrahentem, ſi ſint inferiores Epiſcopis; nam hi incurrunt ſolum interdictum ab ingreſſu Eccleſiæ. 2. Privatio beneficii per confidentiam obtenti, & quidem ante omnem ſententiam, quum ejus collatio nulla ſit. 3. Inhabilitas ad idem beneficium, & ad alia acquirenda. 4. Privatio Beneficiorum ante legitime poſſeſſorum, & penſionum prius obtentarum; non tamen juxta multos ante ſententiam judicis declaratoriam, quum juſto titulo poſſideantur, & dicunt ita uſu receptum eſſe. 5. Beneficia per confidentiam collata, & accepta, reſervata ſunt Papæ: quare reſignari non poſſunt in manus ordinariorum, nec ab iis conferri. Inſuper fructus beneficiorum per confidentiam acquiſitorum, & penſionum ſic conſtitutarum, reſervantur Cameræ Apoſtolicæ. Sed hæc reſervatio in Gallia non obſervatur.

„ NOTA. 1. Ut contrahantur hæ pœnæ, requiritur ut datum ſit, & acceptum beneficium; ut patet ex his verbis Bullæ Pii IV. *Omnes & ſingulos, qui beneficia, . vel penſiones hoc intercedente vitio acceperunt.* Non tamen neceſſe eſt, ut qui beneficium acceepit, promiſſionem ſuam impleverit, hoc eſt vel pretium promiſſum ſolverit, vel beneficium alteri reſignaverit, vel penſionem ſolverit, aut fructus beneficii ab alio percipi permiſerit. Nam hoc ſpecialiter ſtatutum eſt contra hanc ſimoniam, quæ gravioribus pœnis punitur, eo quod innumeris fraudibus ſit obnoxia, & magis latenter quam quævis alia committatur, habeatque ſpeciem ſucceſſionis hæreditariæ in jure valde exoſam. Imo has pœnas incurrit beneficium recipiens, qui novit intentionem confidentiariam dimittentis, quamvis recipiat ſine tali intentione, ut ſignificant hæc verba Bullæ Pii V. *Etiam ſola dimittentis intentione receperit.*

„ NOTA. 2. Quum Conſtitutiones Pii IV. & Pii V. novas pœnas non ſuperaddant ratione confidentiæ, niſi contra illum, qui per confidentiam recipit beneficium, vel penſionem; ſoli recipientes privantur beneficiis, & penſionibus antea legitime acquiſitis: non autem reſignantes ſub pactione confidentiali, aut ad id cooperantes: qui tamen, ut vere ſimoniaci, incurrunt excommunicationem Papalem jure antiquo latam, ſi confidentiaria pactio fuerit ex utraque parte completa.

Reſp. 3. Pœnæ ſimoniæ in ordinatione ſunt, 1. Excommunicatio Papæ reſervata, quam ipſo facto incurrit tum ordinans, tum ordinatus, extravag. *Quum deteſtabile*, quod multi extendunt ad primam tonſuram, quia, c. 11. *de ætat. præfic.* dicitur per eam conferri ordo clericalis, & uſitato loquendi modo aliquis per eam ſimpliciter conſtituitur in ordine clericorum. 2. Ordinatus ſuſpenſus eſt ab ordinibus, non ſolum quos ſimoniace ſuſcepit, ſed etiam omnibus ſimpliciter, ibid. Ordinans vero ſuſpenſus

eſt

eſt per triennium a collatione omnium ordinum, ex c. 45. *de ſimon.* Per Bullam vero Sixti V. *Sanctum*, ſuſpenſus eſt a collatione omnium ordinum, etiam tonſuræ, & ab executione omnium munerum Pontificalium, & interdictus eſt ab ingreſſu Eccleſiæ. Sed dicunt hanc Bullam non eſſe uſu receptam in plerisque locis, præſertim in Galliis. Qui autem nec ſciens; nec volens ſimoniace ordinatus eſt, ſecundum S. Thom. q. 100. art. 6. ad 3. & alios, non poteſt ſine diſpenſatione ordines exercere.

Reſp. 4. Pœnæ ſimoniæ commiſſæ circa ingreſſum religionis, & profeſſionem ſunt 1. Excommunicatio lata contra perſonas ſingulares dantes, & accipientes. 2. Suſpenſio ab officiis capitularibus lata in conventum, ſi conſenſerit. Utraque pœna ipſo facto contrahitur, & Papæ reſervatur, extravagant. *Sane*, de ſimon 3. Simoniace ſcienter profeſſus, in aliud arctius monaſterium in pœnam criminis detrudi debet, c. 25. *de ſimon.*

Finis Tomi Primi.

2563324 A

Digitized by Google

B.23.6.748
B.N.C.F. FIRENZE

324